UNIVERSAL
LIBRARY
OU_206196
UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—730—28-4-81—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T294.592 P48S Accession No. O. G T454

Author పురాణపండ

Title నాంచారమ్మ చరిత్రము

ప్రచురణ సంవత్సరం 1933

This book should be returned on or before the date last marked below

శ్రీశంకరానందగ్రంథమాల. 3.

శ్రీ

స్కాంద పురాణాన్తర్గత హేమకూటఖండాత్మక సప్తర్షి యాత్రా ప్రకాశక

పంపా మాహాత్మ్యము.

వేదాన్త విద్వచ్చిరోమణి,

కొరటమద్ది, వేంకటరామ శాస్త్రిగారిచే సంస్కరింపఁబడి

బ్రహ్మశ్రీయుత,

ఆస్తికభూషణ, భాస్కరాచార్య,

హూలహార్వి, వేంకటేశ్వర శాస్త్రిలవారిచే

ప్రకటింపఁబడినది.

పంపా క్షేత్రము.

బళ్ళారి గుంటనాథ, రాయలసీమ ముద్రాశాలలయందు ముద్రితము.

1933.

పీఠిక

శ్రీపరమేశ్వరుని లీలావిలసితమగు నీవిచిత్రసంసారసముద్రములో ప్రతిప్రాణియు మునుగుచు తేలుచు దతిజేరనుపాయముగానక చిక్కుపడియుండును. ఇట్టిస్థితిలో ఆమహేశ్వరునిలీలల గన్గొని, అతని దివ్యమంగళవిగ్రహముల సందర్శించుచు, అతడు ఆవిర్భవించియుండు పవిత్రక్షేత్రరాజముల కనులారగాంచుచు, తద్భక్తశిఖామణుల సహవాసముచేయుచు, జపతపోవ్రతయోగములద్వారా తదేక భక్తినిష్ఠచే సేవించుటయే దతిజేరుటకు ఉపాయమగును. ఈకారణమునసే కర్మభూమియగు భరత ఖండమున ముముక్షుజన సౌకర్యార్థమై మహాప్రభావశోభితములగు అనేకములగు శివకేశవ మహాక్షేత్ర ములు, గంగా, తుంగా, యమునాది పుణ్యతీర్థములు మున్నగునవి తత్తద్దేశవాసుల కనుకూలమగువిధమున అనాదిగా విరాజిల్లుచున్నవి.

"కలౌదేవోమహాదేవ్యం" అను కూర్మపురాణవచనము ననుసరించి, కలియుగమున పాతక ములనుండి నిఖిలజీవరాసుల నుద్ధరించు మహానుభావుడు సాంబశివుడు. అతడొక్కడే జ్ఞాన ప్రదాత. ఉత్తరహిందూస్థానములో విశ్వనాథునికాశియెట్లువన్నెకెక్కెనో, దక్షిణహిందూస్థాన ములో విరూపాక్షుని హంపియుఅటులనే వాసిగాంచియుండుట లోకప్రసిద్ధము. మరియు స్నానము నకు గంగయెట్లు ప్రశస్తమో, స్నానపానములకు తుంగయు అటులనే ప్రసిద్ధము. మీదుమిక్కిలి ఆతుంగ, తనకు సహాయముగా భద్రనుచేకొనినపుడు అద్దానిప్రాశస్త్యము చెప్పతరమా !

అష్టాదశపురాణ ప్రణేతయగు శ్రీవేదవ్యాసులు తనపురాణరాజమగు స్కాందములో మహా క్షేత్రమహిమలనుప్రదర్శించునట్టి భాగముల నేకముల రచించెను. వానిలో పైనజెప్పిన ఉత్తర విశ్వనాథ కాశీక్షేత్ర మహిమానువర్ణనమునకై కాశీఖండమును రచించెను. దానికన్న 'ఒకగురిగిఁజయెత్తు ప్రభావ మిచ్చటనే అధిక'మని గుంజామాధవునిచేతనే తూచబడిన ఈ దక్షిణ విరూపాక్ష పంపాక్షేత్రమహి మను వర్ణించుటకై హేమకూటఖండమును రచియించెను. ఈవిషయము మున్ముందు దీనికి అనుబంధ ముగాఁ బ్రకటింపఁబోవుగ్రంథములో విశదముగా చర్చింపఁబడఁ గలదు.

కశ్యప, వసిష్ఠ, భరద్వాజాది సప్తర్షులు హిమాలయమునుండి వెడలి, పంపాక్షేత్రమునకు వచ్చి క్షేత్రపాలనియనుగ్రహముచే చతుర్ద్వారోపద్వారశోభితమై, నానాతీర్థక్షేత్ర ఋష్యాశ్రమము లచే నొప్పుచుండు పంచక్రోశక్షేత్రయాత్రచేసి, శ్రీపంపాంబాసమేతుడైన శ్రీవిరూపాక్ష పరబ్రహ్మను సాక్షాత్కరించి, ధన్యులై ఈక్షేత్రమునసే నివసించిరని వర్ణించుటచే, సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశకమగు సంహితయనియు, హేమకూటపర్వతము ఇందుముఖ్యమగుటచే హేమకూటఖండ మనియు, పంపా సరోవర, పంపాలికల మహిమ వర్ణింపబడుటచే పంపామాహాత్మ్యమనియు, ఈగ్రంథము పేర్కొన బడుచున్నది.

నైమిశారణ్యమున సహస్రసంవత్సర సత్రయాగ సమయములో, సూతపౌరాణికుడు శౌన కాదిమహర్షులకు — సప్తర్షులకు క్షేత్రపాలుడు చెప్పినట్లుగా — ఈక్షేత్రమాహాత్మ్యమును వినిపించి, భూలోకమున విస్తరింపఁజేసెను. దేవలోకమున ఈమాహాత్మ్యమును నందికేశ్వరునికి స్కాందకుమారుఁడు ఉపదేశించెనని తెలియుచున్నది. ఇతర మహాపురాణోపపురాణములవలెనే ఇదియు నైవిధముగా పౌరాణిక సంప్రదాయసిద్ధ మగుటచే ఇట్టి పురాణసత్కథాశ్రవణము భక్తులను కలికల్మషములనుండి ఉద్ధరింపకలదని తప్పకనమ్మవలసియున్నది.

వ్యాసభట్టారకుని గ్రంథశైలి ఇట్టిదేయని మనము నిర్ధరించుట సులభముకాదు. అతని ఇతిహాస, పురాణ, గీతా, బ్రహ్మసూత్రరచనలు ఒకటి కొకటిజతపడవు. ఈగ్రంథమందు చాలమట్టుకు ఆరచనాశైలులన్నియు — అనగా విస్తృతము, సంక్షిప్తము, అతివిస్తృతము, అతిసంక్షిప్తము, అనురణనశైలులు — సమన్వయింపబడి యున్నవి.

పూర్వభాగములోని తీర్థమహిమలు, ఉపాఖ్యానములు. ఆశ్రమప్రభావములు శ్రోతల చిత్తముల కమందానందము గొల్పుననుటలో సందియము లేదు. ధర్మమును నీతిని బోధించునట్టి ఘట్టము లనేకములు గలవు. హరమిత్రవిమలా సంవాదము, శతర్చనయము సంవాదము, కాంచనతీర్థ ప్రశంసమున్నగుభాగము లనేకవిషయముల బోధించుచున్నవి, క్షేత్రపాలుని అనుజ్ఞగైకొని సప్తర్షులు అతనిని వెంటబెట్టుకొని పంచక్రోశయాత్రచేసినపుడు స్నానమాచరించిన తీర్థరాజములు, సందర్శించిన ఆశ్రమపదంపములు, సంభాషించిన ఋషిశ్రేష్ఠులను అనేకులు. తత్ప్రభావము లసాధారణములు. కాలభేదముల నుసరించి యాతీర్థాదులనన్నిటిని ప్రకృతము సందర్శించు పుణ్యము మనకు లేకున్నను, ఈపురాణరత్నములోని తత్ప్రభావ పఠన శ్రవణనములు కలికల్మషము నడపజాలునని ఈగ్రంథముబోధించుచున్నది.

సప్తర్షులు క్షేత్రయాత్ర సాంగముగా జరిపి ఈక్షేత్రమును విడనాడుజాలక ఇచటనే నివాసములేర్పించుకొనియుండి, ఈపురాణమును యాత్రికభక్తజనులకు తెలుపుచుండినట్లును, సప్తర్షులలో నొక్కడగు భరద్వాజుడు తనశిష్యుడగు విష్ణువృద్ధునికి ఈక్షేత్రమహిమము సవిస్తరముగా బోధించినట్లును, మధ్యమభాగమువల్ల తెలియుచున్నది. దీనిలో చెప్పబడిన హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము అత్యద్భుతము. ఉత్తరభాగములో శైవపాశుపతాది మతములు, తంత్రములు, మహాప్రతేములు మున్నగు శైవవాఙ్మయ మంతయు సవిస్తరముగా భరద్వాజునిచే విష్ణువృద్ధుని కుపదేశింపబడినది. కనుకనే మధ్యమోత్తర భాగములకు భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదమను నామాంతరము కలదు. మిందటినుండి తుదవరకు చక్కగాపతించుటలో ఇవ్విధముగా సమస్తవిషయముల క్రోడీకరించి తెలుపుట్టి యీస్కందపురాణ గ్రంథరాజము దీనివలె మరొక్కటికానరాదని తెలియుచున్నది.

ఇట్టి ఉత్తమక్షేత్రరాజము లైవికమగు తనప్రభావముచేతను చారిత్రకదృష్టిచేతను మిక్కిలి పవిత్రమొక్కటిగా యున్నది—

నిఖిలచరాచర దురిత దురంతతాపముల తనకరుణారసార్ద్రదృష్టిచే జల్లార్చి ఉద్ధరింప నవతరించిన, శ్రీతారకమహామంత్రమూర్తియగు శ్రీరామచంద్రుని పాదధూళిచే పవిత్రితమై, హనుమ జ్జాంబవదంగదాది భాగవతాగ్రేసరుల విహారమునకుఆటపట్టయివెలసి, అసాధారణ ప్రాశస్త్యము గాంచియుండునది ఈపంపాక్షేత్రము.

ఆంధ్రకర్ణాటక ద్రవిడమహారాష్ట్రాది దేశముల నిరంకుశముగ పాలించి, తమకీర్తికాంతలను విజయస్తంభములపై నునిచి, దశదిశల విహరింపజేసిన విజయనగర సామ్రాజ్య మహీపాలుల రాజధాని ఈపంపాక్షేత్రము.

జైన చార్వాకాది దుర్మతముల నిర్మూలములొనర్చి, "ఇదంబ్రాహ్మ మిదంక్షాత్రం" అనునట్లుగా, శ్రీశాంకరమత సిద్ధాంతమును, కర్ణాటకసింహాసనమును, తన అప్రతిమ మహిమచే నిరంకుశముగ స్థాపించి, తమసుపర్ణ వృష్టిచే లోకమునకు ఆప్యాయనము కలిగించి, వేదార్థప్రకాశనముచే లోకమును

అవిద్యాంధకారమునుండి తప్పించి, సర్వతంత్రస్వతంత్రులై సార్థక నామధేయులై విరాజిల్లిన బుక్కరాయసామ్రాజ్య ధురంధర శ్రీమాధవవిద్యారణ్య సంయమీంద్రులచే నుద్ధరింపబడి నాటినుండి నేటివరకు తత్సంతతిచే పాలింపబడుచుంది ఈపంపాక్షేత్రము.

అసాధారణ శిల్పకౌశలపుణ్యముచే ఖండాంతరవాసులను గూడ ముక్కుపై వ్రేలినుంచి కొనునట్లుచేయు సమున్నతిగోపుర ప్రాకారసౌధాదులతో వెలయునది ఈపంపాక్షేత్రము.

గిరినదీతటాక తరుగుల్మలతాదులచే వనస్పతిదేవత యొక్క సంపూర్ణావతారమునకు తావిచ్చునది ఈపంపాక్షేత్రము.

ఇట్టిదివ్యక్షేత్రమును సమగ్రముగాదెలియ పఱచునట్టి ఈపంపామాహాత్మ్యగ్రంథము పురాణ మగుటచే అతిపురాతనమయియున్నను సర్వజనసులభమగు నటులముద్రించి ప్రచురింపబడక వామ మార్గప్రచారముకలదై అనేకశతాబ్దములనుండి యేమూలనో దాగి యుండెను. అనేకమహనీయులు ఈపవిత్రగ్రంథమునై పూనికొనియు, ఇంతవరకు సఫలమనోరథులు కాకపోయిరి. తుదకీగ్రంథము సంపాదించుటయే భగీరథప్రయత్నసదృశమయి యుండెను.

ఇట్టిమహాక్షేత్రమునకే స్థలపురాణము ప్రచురింపబడకుండుట గొప్పన్యూనతయని తలచి, మిక్కిలి వ్యయప్రయాసల కోర్చి, తమజ్ఞాదాగ్యోత్సాహముల నెల్లప్రదమును శ్రౌత, స్మార్త, దైవిక, ధార్మిక కాదిసత్కార్యములనై వినియోగించుచు, అగ్నిష్టోమాద్యనేక క్రతువులను, ఏకాదశశివలింగప్రతిష్ఠలను, శంకరాది దేవతాప్రతిష్ఠలను, వెలచండీ శ్రీచక్రరాజచలప్రతిష్ఠా శ్రీపంపాంబా నూతనరథప్రతిష్ఠాది శాక్త మఖములను, కోటిబిల్వ, కోటిపర్ణ, శతరుద్రియాద్యనేక శైవసత్కార్యములను పరమాత్మార్పణముగా జరిపి, శ్రీజగద్గురు హంపీ విరూపాక్ష విద్యారణ్యపీఠాధిపతుల సంస్థానాధిపత్యమును బహుకాలము వహించి, ప్రకృతము దాదాపు ఇరువదివత్సరములుగా శ్రీపంపావిరూపాక్షేశ్వర, యంత్రోద్ధారక, శ్రీచక్రతీర్థ కోదండరామస్వాములవారి యాలయములు మున్నగు హంపీదేవస్థానముల ధర్మకార్య నిర్వాకులైయుండి, తమనిర్వ్యాజ భక్తిరసముచే నిరంతరము శ్రీవిరూపాక్షపాదపద్మముల కభిషేక మొనర్చుచున్న, "అస్మిన్భూమణి" అనుసార్థక బిరుదాంచితులగు బ్రహ్మశ్రీయుత భాస్కరాచార్య హాలహర్వి వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు ఈమహాకార్యమును నెరవేర్చుటంచి ఈగ్రంథమును శ్రమ వ్యయములచే సంపాదించి, శుక్లసంవత్సర వైశాఖములో నన్నబిలచి ఈగ్రంథమును సంస్కరించి ముద్రితమొనర్చుమని నాచేతికిచ్చిరి.

ఈగ్రంథము మొత్తములో శుద్ధమేయయినను లేఖకపరంపరవల్ల నేర్పడినప్రమాదములు ఇందు లెక్కింపశక్యములవికాకుండెను. ఆప్రమాదములు తుదకు వ్యాకరణనియమముల కూడనుల్లంఘించునంతటి వఱకుపల్ల దుస్సహములుగా కన్పట్టుచుండుటచే, వానినిసంస్కరించి ముద్రణానుకూలముగ నొనర్చుట కొంతమట్టుకు గొప్పపనిగానే నాకేర్పడెను. అటులనే చాలామట్టుకు సంస్కరించి ముద్రణకార్య మునకు గడంగి ఒక్కపత్సరములో ముగింపదలచితిమి కానిగ్రంథముగొప్పదగుటచే కొంతసాగకపోయెను. అప్పుడు ఇదివెలువడుట కాలస్యమగునని ఇందలి ముఖ్యతీర్థక్షేత్ర, బుష్యాశ్రమాదుల మహిమలను వివరించు నట్టిదిగా సర్వజనసుబోధమగునట్లు తెలుగున "పంపామాహాత్మ్యసంగ్రహ" మను చిన్న గ్రంథమును ప్రమోదూతసైత్రిములో వ్రాసికటించితిమి.

మరల కొన్నిరోజులకు ముద్రణకార్యమును ప్రారంభింపదలఁచగా, పిట్టుపిడుగువలె కలలో నైననుఁ హింపఁ బడజాలని, శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారి ద్వితీయపుత్రుఁడగు అస్మన్మిత్రులైన కృష్ణశాస్త్రి యొక్క అకాలికమగు ఆకస్మికమరణము మాయుత్సాహమునుపూర్తిగానడుగంటఁజేసెను.

ఇట్లు బహువిఘ్నములకుగురియైన యీగ్రంథము ఎట్లుసంపూర్ణముకాఁగలదోయని మిక్కిలి యోచించుచు, దేవునిపైభారముచేసి మరల ముద్రణమునారభించి యీ శ్రీముఖచైత్రరథోత్సవమున కెట్లోసిద్ధముచేయఁగల్గితి మనితెలుపుట కెంతయుసంతసించు చున్నాము.

ఈగ్రంథములో పూర్వభాగమున, ఇతరపురాణములలోకూడ సుప్రసిద్ధములైయుండు దాక్షాయణీచరిత్రము, గిరిజాకల్యాణము, స్కందచరిత్రము, తారకసూరపద్మసంహారము, అనుభాగములున్నవి, మధ్యమభాగములో రామాయణోపాఖ్యానము, కామదహనము అనుభాగములున్నవి, పరిమితకాలవ్యవధిలేఁదున ఇందుచేర్చబడలేదు. వానినియీగ్రంథమున కనుబంధముగా త్వరలోనే విపుల మగనుపోద్ఘాతముతోడ ప్రచురించెదము. గ్రంథము గొప్పదిఅగుటచే కాలవ్యవధి పుష్కలముగా లేనందునను ముద్రణాది స్థాలిత్యములచ్చటచ్చట గన్పడవచ్చును. పాఠకమహాశయులు వానిని సందర్భానుసారముగా సవరించి కొనఁ బ్రార్థితులు.

మా "శంకరానందగ్రంథమాల"లో నీగ్రంథము మూఁడవపుపొమ్ముగా గూర్చగలిగితిమని తెలుపుటకెంతయు సంతసించుచున్నాము.

ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథరాజమును పారాయణ, పఠన, శ్రవణాదులకుపయుక్తమగునట్లు ముద్రింపఁ జేసి ఆస్తికలోకమునకు మహోపకారమొఁర్చిన శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారికిని, అప్పుడప్పుడు దీనికి తగినసలహాలనిచ్చుచు అత్యుత్సాహముతో దీనిప్రకటనమునకుఁ దోడ్పడిన, వారికుమారులకు, ప్రకృతము ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ పరిషత్సభ్యులయిన, జే. శ్రీనివాసశాస్త్రిగారికిని, వారిసంతతికిని పరమేశ్వరుఁడాయురారోగ్యైశ్వర్య జ్ఞానవైరాగ్యాదులనిచ్చి కాపాడుగాక.

శివభక్తశిఖామణి లీపురాణ పారాయణుఁడే పరమేశ్వరునానుగ్రహమునకుఁ బాత్రులయి ఇహపరసుఖముల బడయుదురుగాక.

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం
లోకాస్సమస్తాస్సుఖినోభవంతు.

సర్వేషాం సమస్తసన్మంగళాని భవంతు.

ఇట్లు,
విన్నవించు భక్తవశంవదుఁడు,
కే. వేంకటరామశాస్త్రి,
వేదాంతవిద్వచ్చిరోమణి.
బళ్ళారి.

పంపాక్షేత్రము.
శ్రీముఖచైత్రి
శుక్ల పూర్ణిమ.
10-4-33.

శ్రీపంపామాహాత్మ్య విషయానుక్రమణికా.

అధ్యాయ సంఖ్యా.	విషయాః.	పుట సంఖ్యా.
	పూర్వభాగః.	
౧	సూతశౌనకాది ప్రశ్నోత్తరనిరూపణం ...	౧
౨	సప్తర్షీణాం పంపాక్షేత్రాగమనం ...	౫
౩	,, ,, క్షేత్రపాల దర్శనం ...	౮
౪	బ్రహ్మాదీనాం కైలాసగమనం ...	౯
౫	పంపాదేవ్యై ఈశ్వరేణ వరప్రదానం ...	౧౧
౬	పంపయా గంధర్వాయ శాపప్రదానం ...	౧౪
౭	శ్రీపంపా విరూపాక్షేశ్వరయో ర్వివాహః ...	౧౬
౮	హరమిత్రోపాఖ్యానం. తస్య విరూపాక్షా ద్వరప్రాప్తిః ...	౧౮
౯	హరమిత్రవిమలాసంవాదే శివపూజా విధానం ...	౨౨
౧౦	,, ,, శివపూజా మహిమా ...	౨౬
౧౧	కల్యాణతీర్థ ప్రశంసా ...	౩౧
౧౨	బకదాల్భ్యతీర్థ మహిమా, హరమిత్రస్య ముక్తిః ...	౩౩
౧౩	ఋషిశృంగాయ శివేన వరప్రదానం ...	౩౭
౧౪	అతివక్త్రీస్య సుందరశరీర ప్రాప్తిః ...	౩౮
౧౫	క్రతుతీర్థ ప్రశంసా. పుండరీకనామక దానవవధః ...	౪౨
౧౬	గంధర్వాణాం కిన్నరేశ్వర ప్రత్యక్షం ...	౪౪
౧౭	కిన్నరేశాయ మాతంగీప్రదానే వాగ్దానం ...	౪౮
౧౮	మాతంగీకిన్నరేశయో ర్వివాహః ...	౫౧
౧౯	సిద్ధేశ్వరతీర్థ మహిమా ...	౫౩
౨౦	వరాహప్లుతతీర్థ ప్రశంసా-వరాహవ్యాధయో ర్ముక్తిః ...	౫౬
౨౧	కాంచనతీర్థ ప్రశంసా-రాక్షసాయ అభయప్రదానం ...	౬౦
౨౨	,, ,, రాక్షసస్య దేవత్వప్రాప్తిః ...	౬౨
౨౩	,, ,, మాండవ్యాశ్రమమాధవీపతిప్రఖ్యాది ...	౬౪
౨౪	శ్వేతధేనుకాంతయో శ్శతర్చనఋషి సందర్శనం ...	౬౯
౨౫	శతర్చనయమసంవాదః-విమలాతీర్థ ప్రశంసా ...	౭౧
౨౬	,, ,, శండిలస్య చండాలజన్మప్రాప్తిః ...	౭౪
౨౭	,, ,, చండాలాదీనాం శివలోకప్రాప్తిః ...	౭౬
౨౮	విరూపాక్షేణ జాంబవతేవర ప్రదానం ...	౭౯
౨౯	జాంబవతా శివసేవకద్విజరాక్షసత్వ మోచనం ...	౮౨

అధ్యాయ సంఖ్యా.	విషయాః.	పుట సంఖ్యా.
౩౦	భద్రయా జాంబవన్తంప్రతి స్వపురావృత్తి కథనం ...	౮౪
౩౧	భద్రాతపోవిఘాతాయ సమాగత దేవస్త్రీ విఫలాశా కథనం ...	౮౮
౩౨	,, ,, ,, పార్వత్యా దేవదూతప్రేషణం ...	౯౦
౩౩	దూతస్య శాపప్రదానపూర్వకం భద్రాయా విధ్యాచలనివాసః	౯౨
౩౪	భద్రాయైవరప్రదానపూర్వకం పునఃపార్వత్యా పంపాక్షేత్రానయనం	౯౪
౩౫	దేవదూతస్య శివానుగ్రహేణ భృంగిత్వ ప్రాప్తిః ...	౯౮
౩౬	భద్రాజాంబవతేశయోర్వివాహః ...	౯౯
౩౭	గంధర్వకన్యకాదర్శనాత్ అగ్నిపబుషే రంతర్ధానం ...	౧౦౪
౩౮	శంకరక్షేత్రమహిమా-కన్యకానామగ్నిపస్యచ వివాహః ...	౧౦౭
౩౯	అగస్త్యతీర్థప్రశంసా-చిత్రసేనస్య దేవలోక ప్రాప్తిః ...	౧౦౫
౪౦	సోమతీర్థప్రశంసా-చంద్రస్య శివభూషణతా ప్రాప్తిః ...	౧౦౮
౪౧	వ్యాఘ్రస్నుతీర్థ ప్రశంసా-విద్యాధరస్య వ్యాఘ్రీముఖత్వ నివృత్తిః	౧౧౧
౪౨	చర్చాతీర్థ ప్రశంసా ...	౧౧౬
౪౩	నాభితీర్థ ప్రశంసా ...	౧౧౩
౪౪	,, ,, దేవానాం మృగత్వ నివృత్తిః ...	౧౧౬
౪౫	ఉమాసదాశివయోర్వివాహః ...	౧౨౮
౪౬	మాణిభద్రేశ్వర మహాత్మ్యం-అమృతతీర్థ ప్రశంసా ...	౧౩౦
౪౭	,, ,, పాపనాశనతీర్థ ప్రశంసా ...	౧౩౨
౪౮	పాపవిమోచనతీర్థ మాహాత్మ్యే శంభునా అగ్నే ర్గర్వభంజనం	౧౩౫
౪౯	,, ,, దేవానాం పశుత్వ నివృత్తిః ...	౧౩౮
౫౦	ప్రసన్నతీర్థ మహిమా ...	౧౩౧
౫౧	ఋషభతీర్థ ప్రశంసా ...	౧౩౪
౫౨	రత్నతీర్థ ప్రశంసాయాంకుబేరస్య పునఃరాజ్యప్రాప్తిః ...	౧౩౮
౫౩	ముక్తితీర్థ ,, వైశ్యానాం కీటయోనే ర్నివృత్తిః ...	౧౪౦
౫౪	మాణిభద్రోపాఖ్యానం ...	౧౪౨
౫౫	మాణిభద్రేశ్వరస్య తపఃప్రవృత్తిః ...	౧౪౬
౫౬	మాణిభద్రేశ్వరేణ సర్వమంగలాంప్రతి మృగప్రేషణం ...	౧౫౧
౫౭	మాణిభద్రేశ్వర వివాహసన్నాహ వర్ణనం ...	౧౫౬
౫౮	సర్వమంగలామాణిభద్రేశ్వరయోర్వివాహః ...	౧౬౧
౫౯	కకుభతీర్థ ప్రశంసా ...	౧౬౪
౬౦	నాగతీర్థ మహిమా ...	౧౬౬
౬౧	మాల్యవద్గిరి మహిమా ...	౧౭౨

అధ్యాయ సంఖ్యా.	విషయాః.	పుట సంఖ్యా.
౬౨	గుంజాస గమపరివాహావర్ణనం ...	౧౭౭
౬౩	ఖర్జూరుసంగమ, అమరీసంగమప్రవాహావర్ణనం ...	౧౮౦
౬౪	శ్రీకుండల, విశుండల యోఃస్వర్గప్రాప్తిః ...	౧౮౪
౬౫	శబరీతీర్థ, వ్యాధారణ్యమహిమా ...	౧౮౬
౬౬	ఆమ్రికూటేశ్వరమహిమా ...	౧౯౦
౬౭	* రంగనాథనామకశివప్రాదుర్భావః ...	౧౯౪
౬౮	పుష్కరతీర్థమహిమా ...	౧౯౯
౬౯	* తారాపర్వతమహిమా ...	౨౦౧
౭౦	కపిల, మలప్రహారిణీతీర్థప్రభావః ...	౨౨౩
౭౧	కలితారకతీర్థప్రభావః ...	౨౨౫
౭౨	* సీతాసరోవరవర్ణనం ...	౨౨౭
౭౩	* సీతాసరోవరమహిమా ...	౨౩౦
౭౪	* రామతీర్థమహిమానువర్ణనం ...	౨౩౪
౭౫	* కోటిలింగతీర్థప్రశంసా ...	౨౩౯
౭౬	* చక్రితీర్థప్రశంసా ...	౨౪౩
౭౭	గౌరీముఖితీర్థమహిమా ...	౨౪౭
౭౮	* మతంగగిరిమాహాత్మ్యం ...	౨౫౧
౭౯	అగ్నితీర్థప్రభావః ...	౨౫౬
౮౦	సాంబతీర్థవర్ణనం ...	౨౫౮
౮౧	కుమారతీర్థవర్ణనం ...	౨౬౧
౮౨	వ్యాసాశ్రమవర్ణనం ...	౨౬౬
౮౩	వ్యాఘ్రాసురకథా ...	౨౭౦
౮౪	హారిణప్లుతతీర్థమాహాత్మ్యం ...	౨౭౪
౮౫	వ్యాఘ్రాసుర, గజాసురవధః ...	౨౭౮
౮౬	హారిణప్లుతతీర్థమహిమా ...	౨౮౦
౮౭	దాక్షాయణీజననం ...	౨౮౨
౮౮	శ్రీదాక్షాయణీవిరూపాక్షయోర్వివాహః ...	౨౮౪
౮౯	నందీశ్వరాత్దక్షస్యశాప ప్రాప్తిః ...	౨౮౭
౯౦	దేవీకుండ, సువృత్తితీర్థ, బకదాల్భ్యాశ్రమమహిమా ...	౨౮౯
౯౧	* ముక్తినృసింహమాహాత్మ్యం ...	౨౯౩
౯౨	* ,, ,, విద్వేషణస్యముక్తిః ...	౨౯౬
౯౩	* తారకేశ్వరాది నవదుర్గాంతానాం అవతారః ...	౨౯౮

అధ్యాయ సంఖ్యా.	విషయాః.		పుట సంఖ్యా.
౯౪	* వ్యోమకేశ్వరమాహాత్మ్యం	...	౩౧౨
౯౫	,, ,, సుధర్మస్య పుత్రోత్పత్తిః	...	౩౧౪
౯౬	మన్ముఖతీర్థోపరివ్యోమకేశపరిభావ వర్ణనం	...	౩౧౬
౯౭	బ్రహ్మకుండతీర్థమహిమా	...	౩౧౯
౯౮	భువనేశ్వరీ మహామానువర్ణనం	...	౩౨౨

మధ్యమభాగము.

౧	సప్తర్షిభిః హేమకూటదర్శనం	...	౧
౨	,, ,, పంపాక్షేత్ర ప్రవేశః	...	౪
౩	,, ,, దేవమంటప సాన్నిధ్యప్రవేశః	...	౫
౪	,, ,, విరూపాక్షపూజనం	...	౧౦
౫	,, ,, కృతమానసపూజా	...	౧౪
౬	అష్టోత్తశతనామస్తోత్రం	..	౨౦
౭	సప్తర్షీణాం పంపాక్షేత్రనివాసకథనం	...	౨౩
౮	భరద్వాజం ప్రతివిష్ణువృద్ధపర్శ్నిః	...	౨౫
౯	పూర్వద్వారే కిన్నరేశ్వరస్తవః	...	౨౭
౧౦	,, ,, కిన్నరేశ్వరమహిమా	...	౩౦
౧౧	దక్షిణద్వారే జాంబవతేశ్వర మాహాత్మ్యం	...	౩౨
౧౨	పశ్చిమద్వారే సోమనాథ మాహాత్మ్యం	...	౩౪
౧౩	ఉత్తరద్వారే మాణిభద్రేశ్వర మాహాత్మ్యం	...	౩౭
౧౪	ఆగ్నేయనైరృత్యోపద్వార ప్రశంసా	...	౩౯
౧౫	వాయవ్యేశానోపద్వారప్రశంసా	...	౪౧
౧౬	రంభాశిలాది తీర్థప్రశంసా	...	౪౩

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం.

౧౭	వసిష్ఠవిశ్వామిత్ర సంవాదః	...	౪౭
౧౮	హరిశ్చంద్రస్య మృగయావర్ణనం	...	౪౯
౧౯	వసిష్ఠకోపదేశః	...	౫౩
౨౦	మాయావరాహ ప్రభావః	...	౬౦
౨౧	విశ్వామిత్రకోపావిర్భావః	...	౬౩
౨౨	హరిశ్చంద్రేణ చండాలకన్యకాదర్శనం	.....	౭
౨౩	కౌశికేన హరిశ్చంద్రరాజ్యాపహరణం		

అధ్యాయ సంఖ్యా.	విషయాః.	పుట సంఖ్యా.
౨౪	హరిశ్చంద్రస్యరాజ్యన్నిర్గమనం ...	౭౫
౨౫	మూయూవహ్నిసృష్టిః ...	౭౯
౨౬	చంద్రవతీ విక్రయః ...	౮౫
౨౭	వీరబాహుదర్శనం ...	౯౧
౨౮	హరిశ్చంద్రేణ శ్మశానరక్షణం ...	౯౬
౨౯	చంద్రవత్యాసర్పదష్టలోహితాశ్వదర్శనం ...	౧౦౦
౩౦	చంద్రవతీవధః ...	౧౦౫
౩౧	బ్రహ్మాదిభిః హరిశ్చంద్రాయవరప్రదానం ...	౧౧౦
౩౨	పాపవినాశనాశ్వమేధ తీర్థమహిమా ...	

ఉత్తరారం.

౧	* మన్ముఖతీర్థోత్పత్తికథనం ...	౧
౨	మన్ముఖతీర్థే అవాంతరతీర్థప్రశంసా	౪
౩	నలేశ్వరాదియోగ నృసింహపర్యన్తదేవకథనం ...	౯
౪	మహాకాళాది శక్తిత్రయపదన్యాసాన్తకథనం ...	౧౨

ఉత్తరభాగః.

౧	దేశకాలాధికారి నిరూపణం ...	౧
౨	వేదమాహాత్మ్య కథనం ...	౩
౩	వేదవ్యాసనక్రమః ...	౫
౪	నవవిధసృష్టికథనం ...	౯
౫	భువనకోశదేశ నిర్ణయః ...	౧౨
౬	కాలాధికారి నిరూపణం ...	౧౯
౭	సదాచారకథనం ...	౨౨
౮	పంచాక్షరీమహిమా. ఆశ్చర్యకథనం ...	౨౫
౯	,, ,, విభూతికథనం	౨౯
౧౦	పంచాక్షరీ ప్రాసాదాది కథనం ...	౩౨
౧౧	పంచార్థచరణ ప్రశంసా ...	౩౪
౧౨	పాశుపతవ్రత నిరూపణం ...	౩౭
౧౩	శైవచర్యా మహావ్రతనిరూపణం ...	౪౦
౧౪	కాలాముఖప్రశంసా ...	౪౩
౧౫	కాలాముఖమత నిరూపణం ...	౪౬
౧౬	భస్మాంగయోగ నిరూపణం ...	౪౮

శ్రీ

పంపావిరూపాక్షేశ్వరదేవాలయ

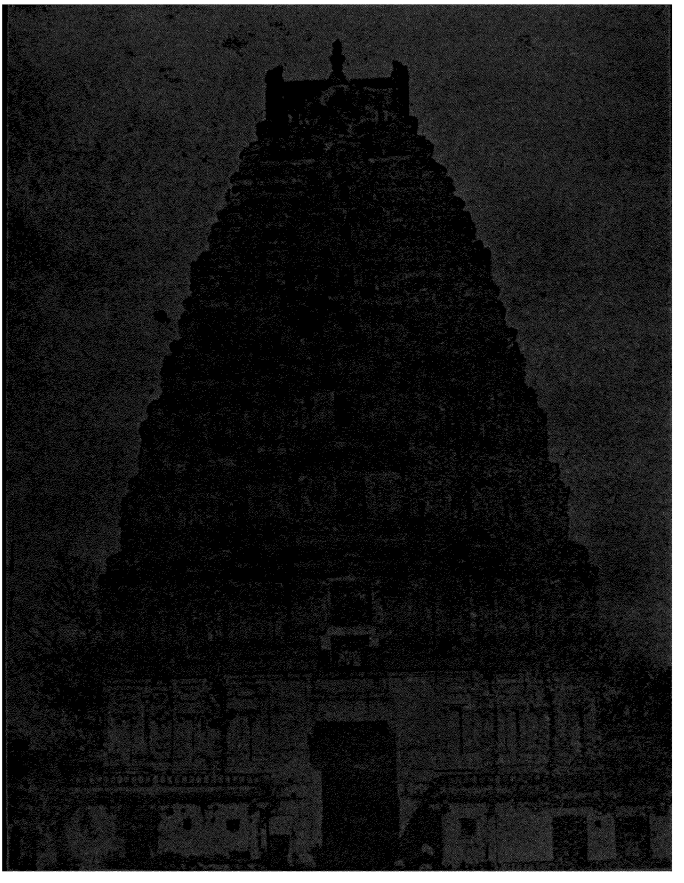

గోపుర మహాద్వారము.

రణాః, రుద్రాక్ష మాలాభరణా భస్మరేఖాంకితాంగకాః ౧౧. జటావల్కల సంయుక్తా శివధ్యాన పరాయణాః, తాన్దృష్ట్వా మునయస్తత్ర ప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః ౧౨. పూజయిత్వా యథాన్యాయం పాద్యార్ఘ్యాచమనీయకైః, దత్త్వాసనాని మార్గాణి కాశేయాని మహాన్తిచ ౧౩. అసేవన్తమునిశ్రేష్ఠా భావజ్ఞా శ్శానకాదయః, తైస్సత్కృతా మహాత్మానో ధ్వస్తాఖిలపథిశ్రమాః ౧౪. విధిజ్ఞా స్తైర్వృతాభక్త్యా సర్వసంభార సంభృతం, స్వయ మారేభిరే కర్తు మధ్వరం దీక్షయాన్వితాః ౧౫. తమాశ్రమమగాత్సూత శిష్యోవ్యాసఋషే స్తదా, దదృశు స్తంమహాత్మానం జటావల్కలమండితం ౧౬. ప్రసన్నవదనం శాన్తం భస్మదిగ్ధ కళేబరం, సర్వశాస్త్రార్థ తత్త్వజ్ఞం సర్వభూతహితే రతం ౧౭. వ్యాసప్రసాదసంపన్నం పురాణాగమవాచకం, పూజయామాసు రత్యంత భక్తిజ్ఞానైకమానసాః ౧౮. సత్రాన్తే శౌనకాద్యాశ్చ నైమిశీయా మహర్షయః, కథామృత రసాస్వాద కుతుకాయత్తమానసాః ౧౯. దత్త్వా బ్రహ్మాసనందివ్యం తదగ్రేసుస్థిరాసనే, స్థితాః ప్రాంజలయస్సర్వే పోచుస్సూతం మహామతిం ౨౦. బ్రాహ్మం పురాణం ప్రథమం పాద్మం వైష్ణవమేవచ, శైవం భాగవతంచైవ భవిష్యం నారదీయకం ౨౧ స్కాందం లైంగం తథాగ్నేయం బ్రహ్మకైవర్తమేవచ, మార్కండేయంచ వారాహం కూర్మం వామనమేవచ ౨౨. మాత్స్యం తథాగారుడంచ బ్రహ్మాండంచ తతపరం. అష్టాదశపురాణాని నేతిహాసాని కృత్స్నశః ౨౩. అన్యాన్యుపపురాణాని మహాంత్యష్టాదశాపిచ, త్వత్త శ్శ్రుతాన్య శేషాణి భుక్తిముక్తిప్రదానిచ ౨౪. తథాపి మానసేస్మాకం తృప్తిర్నోజాయతే క్వచిత్, క్షేత్రయాత్రా క్రతు ర్దేవపూజనం తీర్థమజ్జనం ౨౫ సత్కథాశ్రవణం ధ్యాన మీశ్వరారాధనం వ్రతం, సత్సంగత్యాదికాహ్యేతే నృణాం శ్రేయోవిధాయకాః ౨౬. కర్తుం కశ్శక్నుయాద్ధర్మా నేతానేకేన జన్మనా, తస్మాదఖిలధర్మాణాం ఫలమేకేన కర్మణా ౨౭. ప్రపద్యతే యథామర్త్యో లఘునా తద్వదాధునా, ఏవం మహర్షిభిః పృష్టోబభాషే రోమహర్షణిః ౨౮. * సూతః * నమస్కుర్వే మహాదేవం చంద్రశేఖర మవ్యయం, యన్మాయామోహితాత్మానో జనా విషయదుర్మదాః ౨౯. యత్స్వరూపం నజానన్తి సంసారాంబుధిబాడబం, నమత్సురశిరోరత్న నీరాజితపదద్వయం 30. ప్రణమామి తమీశానం సర్వవ్యాపిన మవ్యయం, యచ్ఛ్రుత్వా ముచ్యతేజంతు రజ్ఞానోత్థమహాభయాత్ 3౧. పంపామహాత్మ్య మతులం శ్రావణీయం తదేవవః, శృణుధ్వ మృషయస్సర్వే పంపామహాత్మ్యముత్తమం 3౨. గౌరీ శంకరసంవాదం పంపాక్షేత్రస్య వైభవం, యచ్ఛ్రుత్వా శాంకరపదం ప్రాప్నోత్యా

శనసంశయుః 33. ధన్యోహమస్మి భవతాం సంగత్యానఘుయా నయా, యయా
ప్రసంగస్సమభూ దిదాసీం సత్కథావకే 3౪. యూయంధన్యాశ్చ యత్పృచ్ఛా
దభూల్లోకహితంమహత్, నారదః పర్యటల్లోకా పరానుగ్రహ కాంక్షయా 3౫.
తత్రతత్ర కలేర్దోషా న్నిరీక్ష్యకరుణాపరః, పాపిష్ఠా బహులాదృష్ట్వా తానుద్ధర్తుం
త్వరాన్వితః 3౬. సత్యలోకం సమాగమ్య దదర్శపితరంస్వకం, లోకపాలైస్సయు
యుక్తం సరస్వత్యేడితం సదా 3౭. చతుర్భిర్వదనై ర్వేదానుచ్చరంతం సుభక్తితః,
నత్వా బ్రహ్మాణమమలం నారదఃప్రాహ నమ్రధీః 3౮. * నారదః * సంచర
పృథివీం సర్వాంసుఖం నో దృష్టవానిహ, కలినా ఘోరరూపేణ బాధితా జనతాప్రభో!
3౯. తేన లుప్తసదాచారాః పితృమాతృవిహింసకాః, పరాన్నాసక్త హృదయాః
పరస్వాహరణే రతాః ౪౦. వేదమార్గపరిభ్రష్టా స్సర్వేపాషండ సంశ్రయాః, నిషిద్ధా
హారనిరతా వేదవిక్రయజీవినః ౪౧. పాంచరాత్రాది పాషండ మతాచారరతా
స్సదా, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియావైశ్యా శ్శూద్రాశ్చైవ తథాన్త్యజాః ౪౨. సమసం
వ్యవహారాశ్చ భ్రష్టాశ్రమ పరిగ్రహాః, దాంభికాః కుత్సితాచారా మానినః పరహిం
సకాః ౪౩. ఏతే సంతిదురాత్మానః కలౌఘూరేతు పద్మజ! అల్పాయుషా మశక్తా
నా మేతేషాంగతి ర్ముత్తమా ౪౪ అనాయాసేన సర్వజ్ఞ కథంభూయాద్వద ప్రభో!
ఉపాయం కృపయాబ్రూహి కల్యుద్ధరణహేతవే ౪౫. త్వమేవవేత్సి సర్వంమే
త్వాంవినా కోఽస్తిభూతలే, ఇత్యుక్తం నారదందృష్ట్వాపోవాచ భగవానజః ౪౬.
* బ్రహ్మ * సాధుపృష్టం త్వయాలోకహితార్థం మునిసత్తమ! వక్ష్యేహం శృణు
తద్భక్త్యా రహస్యం వేదసమ్మితం ౪౭. పురా కైలాసనగరే శంకరంలోకశంకరం,
పప్రచ్ఛ పరమైకాంతే భక్త్యేకాగ్రధియా సతీ ౪౮. * పార్వతీ * దేవదేవ జగ
న్నాథ కరుణాకర శంకర! పాపినాం పరమాముక్తి రనాయాసం భవేత్కథం ౪౯.
కలౌ దుర్మార్గనిరతా భవిష్యంతి ఖలాజనాః, అజ్ఞానధ్వస్తసుజ్ఞానా శ్శిశ్నోదరపరా
యణాః ౫౦ నిరయే నిపతిష్యన్తి స్వకృతైః పాపకర్మభిః, ఏతేషాం జాతుచిచ్ఛుద్ధా
నోదేతిపరమేశ్వరే ౫౧. అతః కథమమీ సర్వే తరేయుర్దుఃఖసాగరం, భగవద్దివ్య
పాదాబ్జం శర్మదం ప్రాప్నుయుఃకథం ౫౨. విలోక్యతా నహంసర్వాన్ పాపసింధౌ
నిమజ్జతః, కథాం పుణ్యప్రదాం లోకే సర్వపాపప్రణాశినీం ౫౩. త్వన్ముఖా త్సమ్య
గాకర్ణ్య ప్రకటీకర్తు ముత్సహే, స్వ్రహం మూఢా నజానామి తత్త్వంభగవత స్తవ
౫౪. యశ్చ సూత్కృతమోపాయో భవదుఃఖ నివారణే, యస్య శ్రవణత స్సర్వతీర్థ
స్నానఫలంతథా ౫౫. క్షేత్రయాత్రాఫలం సర్వదేవదర్శనజం ఫలం, సర్వక్రతుఫలం
సర్వమంత్రానుష్ఠానజంఫలం ౫౬. సర్వదానఫలం సర్వపురాణ శ్రుతిజంఫలం, సర్వ

వ్రతఫలం సాధుసహవాసభవంఫలం ౫౭. సంపాప్య మానవస్సద్యో యథా ముక్తో భవిష్యతి, తాదృశీం భగవద్భక్తి దాయినీం భవనాశినీం ౫౮. కథాం కథ యదేవేశ తవాస్తిమయిచేత్కృపా, ఇత్యుక్తాం స్వప్రియాం శంభురాలోక్య పరమా దరాత్ ౫౯. పోక్తవాన్ కలిదోషఘ్నం రహస్యం వేదభాషితం, * ఈశ్వరః * సాధుపృష్టం త్వయాదేవి లోకానా ముపకారకం ౬౦. కస్యైచి న్నమయాప్రోక్తం రహస్యమిద ముత్తమం, భక్త్యేకాగ్రధియస్తేద్య వక్ష్యామి సుఖదాయకం ౬౧. మమ మాహాత్మ్యమమలం కలికల్మషనాశనం, ముక్తిదం కలిజానాంచ పంపాక్షేత్రస్య వైభవం ౬౨. విరూపాక్షస్యచరితం పంచక్రోశాధిపస్యమే, హేమకూటగిరే స్తుంగ భద్రాయా దేవి సత్కథాం ౬౩. తీర్థానాం సప్తకోటీనాం మాహాత్మ్యంవచ్మిపార్వతి! ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం నదేయందుర్జనాయ క్వచిత్ ౬౪. దుర్వినీతాయ మూఢాయగురు దోహారతాయచ, అభక్తాయ కుశీలాయశివనిందాపరాయచ ౬౫. నదేయం సర్వ థాదేవి గోపనీయం ప్రయత్నతః, సచ్ఛాత్రాయ సుశీలాయ శైవానుష్ఠానశీలినే ౬౬. శాన్తాయ భక్తియుక్తాయ సన్మార్గనిరతాయచ, మద్భక్తాయ మహాయోగనిరతాయ మదాత్మనే ౬౭ ఆహూయ భక్త్యాదాతవ్యం మాహాత్మ్యంమమపార్వతి ! ఇత్యుక్త్వా పార్వతీంప్రాహ ప్రత్యక్షరమనోహరాం ౬౮. సంహితాం శాంకరీం దివ్యాం కలికల్మ షనాశనీం, తాంజగాహా తదాసాధ్వీ పార్వతీ భక్తినమ్రధీః ౬౯. స్కందం కుమార మాహూయసాపి సంపోక్తవత్యభూత్, సనత్కుమారఋషయే స్కందఃప్రాదాచ్ఛి వాజ్ఞయా ౭౦. మహ్యంప్రాహ ఋషిస్సాక్షా త్పంపామాహాత్మ్యమిష్టదం, తత్తే కించి త్ప్రవక్ష్యామి శ్రుతం యాథార్థ్య ముత్తమం ౭౧. ఇత్యుక్త్వా నారదాయాదా దృషిర్మే శాంకర సంహితాం, నారదో వ్యాసమునయే పురాణమిద మబ్రవీత్ ౭౨. వ్యాసానుగ్రహతశ్చాహం జ్ఞాతవాం స్తన్ముఖాత్తథా, తత్ప్రవక్ష్యామి యుష్మాకం యథామతి మహర్షయః ౭౩ రహస్యానాం రహస్యంత ద్గోపనీయం ప్రయత్నతః, శివభక్తాయ శాన్తాయ ధీమతేచ ముముక్షవే ౭౪. వక్తవ్యమిద మన్యస్మై నక దాచి త్దుఃఖప్రదం, దుఃఖాంబుధౌ నిమజ్జంతం లోకమాలోక్య శంకరః ౭౫. శ్రీమ దాభారతవర్షస్య దక్షిణేభాగ ఆస్థితః, తుంగభద్రానదీతీరే విరూపాక్షాఖ్యయా శివః ౭౬. అస్యవృత్త ముదారంత త్పంపామాహాత్మ్యనామకం, పురాణసారా న్నుద్ధృత్య నిర్మితం మునినాపురా ౭౭. శ్రోతవ్యం పఠనీయంచ శర్మదం సర్వదేహినాం, అస్య శ్రవణమాత్రేణ జనాయాస్యంతి సద్గతిం ౭౮. ఉదేతి భక్తిర్వీశానే పఠనాదస్యనిర్మ లా, ఏతత్పుణ్యతమం త్యక్త్వా శ్రోతు మన్యద్యదిచ్ఛతి ౭౯. మందస్తస్పార్దిత స్త్యక్త్వానదీం ఖనతిధన్వని, కరస్థామృత ముత్సృజ్య కదన్నంయాచతే ధ్రువం ౮౦.

శృణోతి యస్తువిధినా జీవన్ముక్త స్సఏవహి, సపూజ్యో భగవత్పాద కరుణాభాజనం భవేత్ ౮౧. తుష్టా స్తత్పితరస్సర్వే శివసాయుజ్య మాప్నుయుః, సర్వలోకేషు పూజ్యోహి కృతార్థశ్శివసంమతః ౮౨. ఏవం సుధాసారవచాంసి యోగినో నిశమ్య సూతస్యచ హర్షనిర్భరాః, తదా మహాదేవకథామృతైక శుశ్రూషవస్తే మున యస్త్వవోచ౯ ౮3. * * *

ఓంతత్సది త్యాది మహాపురాణే స్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పూర్వభాగే సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితాయాం సూత శౌనకాది ప్రశ్నోత్తరనిరూపణం నామప్రథమోఽధ్యాయః ౧.

---

* శౌనకాదయః * సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ స్వాత్మజ్ఞానవతాంవర, త్వదాస్యామృతనిష్యందై స్సర్వేసంజీవితావయం ౧. పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం విరూపాక్షస్యచైవహి, బ్రూహినో విస్తరంసాధో సర్వసౌఖ్యప్రదాయకం ౨. శ్రుధాన బాధతేఽస్మాకం త్వదాస్యామృతపానతః, త్వత్తఃపరతరోవక్తా వర్తతేనైవకశ్చన 3. శ్రుత్వామునీనాం తదాస్యాక్యం శ్రుతిద్వంద్వసుఖంకరం, ముదాసూతస్తదాపాహ తాపసానిదముత్తమం ౪. * శ్రీసూతః * నత్వాదేవంవిరూపాక్షం హేమకూటాధివాసినం, వక్ష్యేహంతత్కథాందివ్యాం సర్వపాపప్రణాశినీం ౫. సప్తర్షయోమహాప్రాజ్ఞా యాత్రాంప్రతిమహేశితుః, పంచక్రోశాత్మకంక్షేత్రం సమాజగ్ముర్ముదాన్వితాః ౬. ప్రాదక్షిణ్యేనయాత్రాంవై కృత్వాస్వర్ణనగాధిపం, సమభ్యర్చ్యవిరూపాక్షం ప్రాప్యతత్పదవీంశుభాం ౭. తత్రైవసంస్థితాస్తేతు నక్షత్రపదవీంగతాః, సమ్యగ్దర్శననిష్ఠాశ్చ నివసంతిమహానగే ౮. ఇత్యుక్తవంతంతంసూతం పునఃప్రోచుర్మహర్షయః, * శౌనకాదయః * సప్తర్షయోమహాత్మానః కథంయాత్రార్థమాగతాః? ౯. కుతఃకుతస్థితాహ్యేతే పంచక్రోశాత్మకేశుభే? దదృశుఃకానితీర్థాని దేవతాయతనానిచ? ౧౦. నగేషు హేమకూటాది ప్రముఖేషుమహత్సుచ, అటంతఃక్షేత్రమఖిలం పదవీంకాంగతాఃప్రభో? ౧౧. ఏతదన్యచ్చసర్వంనో బ్రూహిజ్ఞానవతాంవర! ఇత్యుక్తస్సుధీర్దృష్ట్వా ప్రోవాచపరయాముదా ౧౨. సాధుసాధుమహాప్రాజ్ఞా గరిష్ఠఃప్రశ్నఏషవః, వాక్యంశృణుతకల్యాణదాయకం ముక్తిదంనృణాం ౧3. శ్రోతారశ్చైకచిత్తేన భవేయుర్యదితేవరాః, వక్తుస్సఫలతాంయాతి వాణీవైసత్యశోభినీ ౧౪. సనత్కుమారఃపరమం పృష్ట్వాస్కందమాదరాత్, * సనత్కుమారః * స్కందతత్త్వార్థసద్భావ ప్రభావపరమోదయ ౧౫. భగవద్భవ్యచరితం పంపామాహాత్మ్య

నామకం, సప్తర్షిధ్యానసంరూఢం విరూపాక్షస్యవైభవం ౧౬. వక్ష్యామ్యహంసవిశ్వాత్మ్య తత్త్వజ్ఞానవతాంవర! ఇత్యృషేర్వాక్యమాకర్ణ్య స్కందః ప్రోవాచ భక్తితః ౧౭. * స్కందః * సాధ్వీతేబుద్ధిరుత్పన్నా విరూపాక్ష కథాస్వయం, సనత్కుమారవక్ష్యామి శృణుసర్వైస్సుగోపితం ౧౮. హిమవత్పర్వతా గ్రేతు తపస్తేపురుమహర్షయః, కశ్యపోఽత్రిర్భరద్వాజో విశ్వామిత్రోఽథగౌతమః ౧౯. జమదగ్నిర్వసిష్ఠశ్చ సదారాస్సహశిష్యకాః, శాన్తావాతాశనాఃపుణ్యా భగవద్ధ్యానతత్పరాః ౨౦. కదాచిదృషివాక్యైస్తే శ్రుత్వామాహాత్మ్యమిష్టదం, విరూపాక్షస్యచరితం గీయమానంమహర్షిభిః ౨౧. నైమిశారణ్యనిలయై స్సహశిష్యప్రశిష్యకైః, తచ్ఛ్రుత్వామునయస్సర్వే మహదాశ్చర్యసంయుతాః ౨౨. గచ్ఛామో యత్రపంపాయాఃక్షేత్రమస్తిహిభూతలే, సాధయామోబహూనిష్టాన్ విరూపాక్షాద్వయంవరాన్ ౨౩. విరూపాక్షస్తువిశ్వేశ స్తుంగభద్రాతుజాహ్నవీ. పంపాకాశీసమాదివ్యా భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ ౨౪. ఇతినిశ్చిత్యతేసర్వే పంపాంప్రతి యయుర్ముదితం, తత్రతత్రపురాణ్యాశు తీర్త్వాతీవశుభానిచ ౨౫ నదీక్షేత్రగిరీన్పుణ్యా నవలోక్యతతస్తతః, పుణ్యాన్యరణ్యాని మునీన్యోగనిష్ఠాన్సుపూజ్యచ ౨౬. బహుదూరంగతాస్తేవై దక్షిణాశావకాశినః, విచార్యతత్రతత్రస్థాన్ ఋషీన్పంపాపురీస్థలం ౨౭. అత్రైవవర్తతేపంపా హేమకూటస్యసన్నిధౌ, శ్రుత్వాన్యేవంచతేషాం భక్తిన్రమామహర్షయః ౨౮. దదృశుర్న పురీంపంపాం సమీపస్థామపిద్విజాః, చింతామవాపురత్యంతం క్షేత్రదర్శనకౌతుకాః ౨౯. కస్మాద్ధేతోరిహాస్మాభిః పురీయంనావలోకితా? కిమార్యవ్యత్యయోఽస్మాకం మనాంసివికలానికిం 30. బహుదూరమిహాయాతా మార్గశ్రాంతాఃక్షుధాకులాః, వ్యాకులాస్స్మోవయంసర్వే దేవోస్మానుగతస్స్పృహాః 3౧. కేనోపాయేననగరం పశ్యామోద్యసమీపతః, ఇతిచింతాసమాయుక్తా స్సమాజగ్ముస్సమీపతః 3౨. భస్మోద్ధూళితసర్వాంగా రుద్రాక్షాభరణాన్వితాః, స్తోతుంప్రాగేభిరేదేనం విరూపాక్షంసుభక్తితః 33. * సప్తర్షయః * స్వామిన్నమస్తే ఽఖిలదేవశంభో ప్రసీద విశ్వేశ్వరవిశ్వరూప! సంసారవార్ధౌ సునిమగ్నచిత్తా నస్మాన్సముత్తారయ దేవదేవ! 33. త్వత్పాదసందర్శనతో భవత్యలం పూతశ్వపాకోప్యఘసంచయార్దితః, కింవర్ణయామి శివతేదయాళుతాం చండాలదేవేషుసమానభావాం 3౫. క్షేత్రంతవేదంత్వరితంఫలప్రదం సత్పుణ్యకాయైకనిషేవ్యమేవం, నిశ్చిత్యతద్దర్శనసక్తచిత్తా అస్మాకురుత్వంసమనోరథానిహ 3౬. అస్మాదపి క్షేత్రవరాన్నచాన్యత్ క్షేత్రంమహాపాప సుతాపనాశకం, తస్మాదవశ్యంవయమంబికాధవం క్షేత్రాధినాథంశరణంవ్రజామః 3౭ పార్శీనవాచంయమిపుంగవాస్తే పరాత్మసంజా

తసుకాతుకాదిహ, తపాంస్యనేకాని విధాయతీవం సిద్ధింగతాస్సిద్ధసమృద్ధబుద్ధయః 3౮. హంతాగవాంబ్రాహ్మణపుంగవానాం వినాశకర్తాకనకాపహర్తా, మైరేయపాయీ గురుతల్పగాయీ ముక్తోభవత్యత్ర భవత్ప్రసాదాత్ ౩౯. సంసారదావానలదాహతప్తా అన్యాననన్యామరయాచమానా, గౌరీమనోనాథ కృపాకటాక్షైరానందితానాశుకురుష్వదీనా ౪౦. స్తుత్వేవంపరమేశానం విరూపాక్షంమహర్షయః, శివప్రసాదైకపాత్రాణ్యభూవన్ గతకల్మషాః ౪౧. తదాతేషాందృష్టిపథమగాత్సాక్షేత్రమేదిసీ, తదాతేఋషయఃప్రాజ్ఞాస్సంజాతాత్యంతకౌతుకాః ౪౨ దదృశుఃక్షేత్రమమలం పంచకోశాత్మకంశుభం, పుణ్యంసౌభాగ్యదంనృణాం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౪౩. వయంధన్యతమాలోకే కృతార్థాస్సఫలాశ్చహి, జన్మాంతరకృతంపుణ్యం కిమస్త్యస్మాసుసాత్త్వికం ౪౪. అహోభాగ్యమహోభాగ్యం పంపాక్షేత్రస్యవైభవం, పంపాకాశీతివిఖ్యాతా దక్షిణాఖ్యాఽమృతప్రదా ౪౫. అనేకజన్మార్జిత పుణ్యసంచయైరియంపురీ దృష్టిపథానువర్తినీ, యతోవిరూపాక్ష కటాక్షదివ్యప్రభావతోన్యద్భవినాస్తికించిత్ ౪౬. దృష్ట్వాతాంసత్పురీందివ్యాం పునర్దర్శనకాంక్షయా, గతాస్తత్రాద్భుతంలింగ మాపాతాళతలాగతం ౪౭. పంచక్రోశమభివ్యాప్యస్థితంబ్రహ్మాండరూపిణం, ఏకాకారంచతుర్దిక్షు వ్యాపినం దివిభూతలే ౪౮. కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీతలం, కోట్యగ్నిసదృశందీప్త్యా భాసయంతం దిశోదశ ౪౯. తిలమాత్రావకాశేన రహితంపరమాద్భుతం, యక్షకిన్నరగంధర్వ సిద్ధవిద్యాధరైర్వరైః ౫౯. నాగైర్దేవైర్మునిశ్రేష్ఠై ర్మానవైరర్చితంసదా, వేదవేదాంతసంవేద్యం దివ్యమంగళవిగ్రహం ౫౦. అఖండసచ్చిదానంద రూపకంపరమేశ్వరం, దృష్ట్వాతివిస్మయావిష్టాః క్వగచ్ఛామోమహత్ఫలం ౫౧. ఇతిమీమాంసమానాస్తే ఋషయస్సఘుపంమతాః, తేషాంమధ్యాత్సముత్థాయ భరద్వాజోమహామతిః ౫౨. ఉవాచపరమంధర్మం మునీశ్వరసమర్థకోవిదః, *భరద్వాజః, *క్షేత్రదర్శనకాలేయో ఽశుచిర్భవతి మానవః ౫౩. సవైనరకమాప్నోతి క్షేత్రపాలా శ్శపంతిహి, ఇతివేదవిదాంవాచో నాసత్యాముని పుంగవాః ౫౪. తస్మాద్వయంసదాచారా స్సున్స్నాతాస్సుస్థ్వలంకృతాః, ఫలపుష్పైర్యుతాస్సర్వే గచ్ఛామోదివ్యమహాపురీం ౫౫ ఏవం భరద్వాజవచో నిశమ్యతే వాచంయమాస్తం ప్రశశంసురాదరాత్, క్షేత్రంమహేశస్యతు గంతుకామాః పుణ్యౌఘపాత్రం పరితోవిచిత్రం ౫౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఋషీణాం క్షేత్రదర్శనంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* శౌనకాదయః * సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద! కిమకుర్వంత తేసప్త ఋషయః క్షేత్రసన్నిధౌ ౧. * సూతః * మహాత్మానస్సమాపేతే దదృశు స్తీర్థముత్తమం, భద్రంభద్రశిలాఖ్యంతు సర్వపాప నిబర్హణం ౨. క్షేత్రస్యప్రాక్తటే సమ్యగ్భాసితం సుమనోహరం, తందృష్ట్వాతీర్థరాజంతే ప్రణేముర్దండవద్భువి 3. నమోభద్రశిలే తుభ్యం భుక్తిముక్తిప్రదాయిని! త్వయిమజ్జంతియేమర్త్యా స్తాన్మజ్జయసి శంకరే ౪. తస్మాత్త్వంపూజనీయాసి మాతరస్మానవాధునా, త్వమేవగతిరస్మాకం త్వమేవఫలదాయినీ ౫. ఇతిస్తుత్వాధసుస్నాతా విధివూర్వకమాదరాత్, శుద్ధస్నాన్వితాస్తత్ర స్థితనందీశ్వరంశుభం ౬ ఉరుశృంగస్థమఖిల సురబృందనిషేవితం, ప్రత్యఙ్ముఖంగణైర్యుక్త మర్చయంతంసదాశివం ౭. ప్రాదక్షిణ్యేనతంప్రాప్య పూజయిత్వాయథావిధి, నమోస్తునంది కేశాయ వృషాయవృషరూపిణే ౮. శివనిష్ఠాయ పూజ్యాయ శివధ్యానపరాయచ, త్వందర్శయస్వవిశ్వేశం పంపాపురనివాసినం ౯. ఇతితే తం పరిక్రమ్య గతాస్తత్రసుమానసాః, సిద్ధక్షేత్రంమహత్పుణ్యం తీర్థానివిధానిచ ౧౦. దృష్ట్వాస్నాత్వాపూజయిత్వా సంతోషానందనిర్భరాః, ప్రాంశు సద్జ్ఞాననిష్ఠాశ్చ క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౧౧. పాశ్చిగారభ్యయయుస్తేవై పాశ్చిదక్షిణ్యే నచద్విజాః, పురతోదదృశుర్దేవం పాశ్చిక్ సంస్థం దివ్యరూపిణం ౧౨. కోదేవఃకిమిదంతీర్థం వక్తాస్మాకంనవిద్యతే, అహోక్షేత్రమహోక్షేత్ర మితిచింతాకులేంద్రియాః ౧3. గోప్యంయదత్యంతమనన్యవాచ్యం దేవాసురైరీక్షితుమప్యశక్యం, సన్మార్గదర్శీపరివర్తతేకో మాహాత్మ్యమస్మాక మిదంకథంవదేత్ ౧౪. ఇతిచింతాకులాస్తత్ర వివిశుఃపుణ్యకాననం, తానార్తాన్విస్మయావిష్టాన్ జ్ఞాత్వాశ్రీశంకరస్తదా ౧౫. పేషయామాసతత్త్వజ్ఞం క్షేత్రపాలంమహాతనుం, మహిమ్నఃప్రకటార్థంహి బోధాయాథమహాత్మనాం ౧౬ భక్తాభీష్టప్రదోదేవః పరానుగ్రహకాంక్షయా, తదాజ్ఞయాక్షేత్రపాలో ఋషీణాంపురతస్తదా ౧౭. స్వరూపందర్శయామాస ప్రపన్నార్తిహరంశుభం, పురతోదదృశుర్దేవం క్షేత్రపాలంమహామతిం. ౧౮. వేదవేదాంతతత్త్వజ్ఞం జటావల్కలమండితం, భస్మచ్ఛన్నం శివధ్యానపరం శంభు స్వరూపిణం ౧౯. అర్ఘ్యపాద్యాదివిధివై రుపచారైరపూజయన్, ఆసనేచర్మసంయుక్తే సంస్థాప్యపరయాముదా ౨౦. ఊచుఃపాంజలయోదేవం క్షేత్రపాలంమహర్షయః * సప్తర్షయః * భగవన్ముగ్ధబుద్ధీనాం పరమార్థప్రకాశకః ౨౧. ప్రమాణరూపయా బుద్ధ్యాసాక్షాత్కృతమహేశ్వరః, త్వమేకస్సర్వదేవానాం ద్రష్టాదర్శిత లక్షణః ౨౨. ప్రకాశయసిభక్తేషు త్వమేవాంతఃప్రకాశకః, అవిచ్ఛిన్నప్రభావస్త్వం లోకస్యైవప్రవర్తకః ౨3. త్వంహిబ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠో విశ్వాశ్చర్యప్రవర్తకః,

సర్వవేదార్థకుశల స్సర్వాగమవిశారదః ౨౪. సర్వశాస్త్రేషునిపుణ స్సర్వతర్క-కృత శ్రమః, సర్వేతిహాసతత్త్వజ్ఞ స్సర్వధర్మప్రతిష్ఠితః ౨౫. త్యక్త్వాక్షేత్రాణిచాన్యాని దేవానపితథాపరాన్, తీర్థాన్యపివిశిష్టాని బహుమానాదిహాగతాః ౨౬. ఇదంహి పావనంక్షేత్రం క్షేత్రరాజఇతిశ్రుతం, ఏతన్మాహాత్మ్యమతులం త్వంబ్రూహికరుణా నిధే ౨౭. తత్క్షేత్రంతత్పరంతీర్థం సదైవాభీష్టదాయకం, యస్మిన్యుష్మాదృశస్సంత స్సదాతిష్ఠంతిభూతలే ౨౮. తదేవక్షేత్రమిత్యేవ మన్యంతేసజ్జనాస్సదా, తీర్థానాం చాత్రసిద్ధానాం విరూపాక్షస్యచప్రభోః ౨౯, మాహాత్మ్యంశ్రోతుమిచ్ఛామః త్వత్తో నాన్యోస్తిభూతలే, సర్వత్రహేమకూటాద్రిః ప్రసిద్ధోభూద్దిగంతరే 30. విరూపాక్ష స్యదేవస్య యాయాస్యంతివిభూతయః, త్వన్ముఖాచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామ స్తాస్తావదస విస్తరం 3౧. తేషాంవచనమాకర్ణ్య క్షేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, నమఃపరస్మైదేవాయ నానావిధగుణాత్మనే 3౨. విచిత్రమహిమాయస్య విభూతేఃపరివిస్తరః, భువనత్రయవైచిత్ర్య సృష్టిస్థిత్యంతకారిణే 33. ఋతాయతస్మైదేవాయ విరూపాక్షాయతేనమః, నమస్సిద్ధాంతసిద్ధాయ మహాపాశుపతాత్మనే 3౪. శివాలింగితగాత్రాయ శివాయపరమాత్మనే, * సూతః * ఏవంవిచిత్రైర్వచనైస్స్తదేవం స్తుత్వా విరూపాక్షమయంమహాత్మా, ప్రచక్రమేవక్తుమతీవచిత్రాంకథాంమునీనాంప్రమదాశ్రులోచనః 3౫. * * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్మ్యే సప్తర్షీణాం క్షేత్రపాలదర్శనంనామ తృతీయోధ్యాయః. 3.

---

* సూతః * క్షేత్రపాలస్ససప్తర్షీ-నాహూయాశ్రులోచనః, నత్వాపంపామనోనాథం శంకరంలోకశంకరం ౧. * క్షేత్రపాలః * పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిహామహర్షయః! శృణుధ్వంభక్తినమ్రాగ్రధియాతాపససత్తమాః ౨. పురాతుబ్రహ్మణఃపుత్రీ కన్యకా తీవసుందరీ, రూపేణాప్రతిమాలోకే సుస్మితాతీవశోభనా 3. జన్మనాతత్కన్యకాయా ముదంపాపితామహః, దినేదినేకన్యకాసా వ్యవర్ధతసులాలితా ౪. తస్యావిలాససౌభాగ్యం దృష్ట్వాచింతాతురోవిధిః, కస్మైదేయామయాకన్యా రూపయౌవనశాలినీ ౫. మత్సృష్టాకోపినైవాస్తి సదృశఃపతిరుత్తమః, ఇతిచింతాతురోభూత్వా తూష్ణీమాస్తేయదావిధిః ౬. తదేందాద్యాస్సమాజగ్ముః బ్రహ్మణస్సదసిద్విజాః! తాందృష్ట్వాజగతస్స్రష్టా సర్వాందేవాన్ మహాబలాన్ ౭. ప్రోవాచమధురాంవాణీ మిందాదీన్ప్రతిపద్మజః, * బ్రహ్మ * కిమర్థమాగతాయూయం వదతస్వస్వకారణం ౮. రాక్షసైర్బాధితాఃకింవా భ్రష్టా

వాకింతివిష్టపాత్, ఇత్యుక్తంపద్మజంపార్శ్వహరిందార్శ్యాస్సరఫుంగవాః ౯. * ఇందార్శదయః * దేవదేవజగన్నాథ స్వకార్యార్థమిహాగతాః, దృష్ట్వాఽస్మాకం సదయాపాంగైర్దీనానుద్ధర్తుమర్హసి ౧౦. ఇమాంకన్యాంతవసుతాంకస్మైదాస్యసిపద్మజ! శ్యామాంసురూపిణీంసుభ్రూం సునాసామతిసుందరీం ౧౧. దృష్ట్వావయంహిమోహార్తా మగ్నానిశ్చేష్టితావిధే, తేషాంవాక్యంసమాకర్ణ్య స్వసుతామాహపద్మజః ౧౨. స్వాంకేసంస్థాప్యతాంబాలాం వాచామధురయాఽబ్రవీజ్జగాః! * బ్రహ్మా * సుశీలేసుభగేముగ్ధే వివాహార్థంతవానఘే ౧౩. రాజానోరాజకల్పాశ్చ శక్రాద్యాశ్చసమాగతాః, యంహికామయసేఽసుర్త్వం యువానంసుగుణోదయం ౧౪. దదామితస్మైత్వాంబాలే పతింవరయసువర్తితే, ఏషాంమధ్యేతుదేవానాం కమిచ్ఛసిశుభాననే ౧౫. సత్యంబ్రూహిమహాభాగే మనోఽభీష్టంవరంశుభం, పితుర్వాక్యంసమాకర్ణ్య పంపాసావరవర్ణినీ ౧౬. ఉవాచ మందం మధుర వాచా సుస్మిత భాషిణీ, * పంపా * యోఽనైజన్మజరామృత్యు శూన్య స్సర్వజ్ఞ ఈశ్వరః ౧౭. షడ్వికార విహీనశ్చ సర్వలోకాధిపఃపరః, సర్వసాక్షీనియంతాచ భర్తామేసపు మానిహ ౧౮. తమాహూయవరందేహి మాంతస్మైవిశ్వసాక్షిణే, ఇత్యుక్తస్తన యాంపార్శహ కన్యకాంసురమోహనీం ౧౯. * బ్రహ్మా * మధురేమధురాలాపై ర్జితాసిభువనత్రయం, పమిత్యమృతనామస్యాత్ పకారస్సర్వవాచకః ౨౦. ఆకారోదీనవాచీస్యాత్ ఏవమాహుర్మనీషిణః, పాతీతిపంపా శ్రీముక్తిదాయినీ ధనవర్ధనీ ౨౧. దీనాన్పాతిసదా పంపేత్యేవంనిశ్చిత్యమేసుతే, పంపేతినామధేయంతే మయాకారిమనోహరం ౨౨. త్వన్నామధేయవిఖ్యాత గుణనామానురూపకః, త్వముక్తగుణసంపన్న శ్శంకరఃపురుషోత్తమః ౨౩. కోన్యోస్తిభూతలేస్వర్గలోకేపి భువనేశ్వరి, యరూపాఢ్యస్తుసర్వజ్ఞ స్సర్వలోకాధిపఃపరః ౨౪. తంయాహిశరణంశంభుం భక్త్యా సమ్ప్రార్థితాన్వహం, త్వదారాధనతస్తుష్ట స్త్వయిప్రతికరోత్యసౌ ౨౫. ఇత్యుక్తం పితరంపార్శహ పంపామసురయాగిరా, * పంపా * కుత్రసిద్ధోమహాదేవః పర స్సర్వగుణాకరః ౨౬. విధినాకేనసుప్రీతో భవతీహమహేశ్వరః, తదావాప్నోహిత్వం భూస్సుభ్రు గాలోచ్యతసయాంశుభాం ౨౭. * బ్రహ్మా * భూతలేహేమకూటాఖ్య గిరస్స్థాస్యమృతప్రదః, తదుత్తరేస్థక్రోశాంతే విప్రకూటాభిధోగిరిః ౨౮. తత్తీరేఽస్తి సరఃకంజషండమండితమిష్టదం, తత్రస్నాత్వాగిరేర్దివ్య గుహాయాంపరమంశుభం ౨౯. కురుత్వంశంభుసత్పూజ ధ్యానేనాహార్నిశంసుతే, తేనతుష్టోమహేశస్తు ప్రత్యక్షో భవతిధ్రువం ౩౦. ఇతిపితార్శసమాదిష్టా పంపాశ్రీవిప్రకూటకం, గత్వాసరసిసు స్నాతా ధృతవస్త్రాసనంచకా ౩౧. గుహాయాంపరమంత్రపు మూరేభేవిజతేంద్రియః,

సిద్ధాసనాస్తుతిపరా నాసాగ్రన్యస్తలోచనా 3౨. హృత్కర్ణికాంతరేశంభుం సంస్థాప్యోన్మన్యవస్థయా, రేచకైఃపూరకైఃకుంభైర్వాయుమాపూర్యయత్నతః 33. మనోదృష్టిశరీరాణి హ్యేకత్రస్థాపితాపరే, ఫలాహారాక్వచిత్కాలే క్వచిత్పర్ణాశనాహ్యభూత్ 3౪. వాయుభక్షానిరాలంబా శివధ్యానైకనిశ్చలా, ఇత్యేవంశత వర్షాణి హ్యతీతానిద్విజోత్తమాఃǃ 3౫. తస్యాఉపరివల్మీకో జాతఃకంటకసంయుతః, తస్యాస్తపోజాతతేజో బ్రహ్మస్థానాద్వినిర్గతం 3౬. వ్యాప్తంత్రివిష్టపందేవా స్తేనకాతరతాంగతాఃǃ, సేంద్రావిస్మయచిత్తాశ్చ గురుమామంత్ర్యయత్నతః 3౭. పోచ్చుఃప్రాంజలయస్సర్వే తేజఃకారణమద్భుతం, * దేవాఃǃ * తపోభిర్బాధతేఽస్మాన్వై స్వర్గస్థానేఽపిసద్గురో 3౮. కఃకరోతితపశ్చిత్రం దేవసంతాపకారణం, తానువాచగురు స్త్వీవ్రం వ్రజధ్వంశరణంవిధిం 3౯ యుష్మాకంతుసుఖంభూయాత్ తద్వాచాసత్వరం సురాఃǃ ఇతిశ్రుత్వాగురువచ స్సత్యలోకంప్రపద్యతే ౪౦. సరస్వత్యాసుఖాసీనం బ్రహ్మాణంపార్శ్వసంస్థితం, * దేవాఃǃ * పాహిపాహికృపాసింధో భయార్తాశరణాగతాఃǃ ౪౧. తపోఽగ్నినాబాధితాస్త్వ త్సమీపం వయమాగతాఃǃ, త్వద్వాక్యైకగ్రహాస్తస్మా దస్మాఁఁపాతుమిహార్హసి ౪౨. త్వమేవ పాలకోఽస్మాకం మార్గదర్శీ త్వమేవహి, ఇత్యుక్తో దేవసంఘైస్స ప్రోవాచ భగవానజః ౪౩. * బ్రహ్మా * మత్సుతాయోగినీ తప్తు మాగతేభే శంకరంప్రతి, తస్యా స్తపోగ్నిజ్వా లాభి స్తప్తాయూయం నచాన్యథా ౪౪. తత్ప్రీతయేఽద్య కైలాసంగచ్ఛామ స్సత్వ రంబుధాఃǃ ప్రసాదా త్కరుణాసింధో శ్శంకరస్య మహేశితుః ౪౫. అస్మాకం వ్యసనం దూరం గమిష్యతిససంశయః, వినాప్రసాదా చ్ఛ్రీశంభో ర్నాన్యథా గతి రిష్యతే ౪౬. స ఏవసృజతే లోకం సఏవపరిరక్షతి, సఏవాత్తి లయేఘోరే శరణ్య శ్శరణార్థినాం ౪౭. తస్మాద్వ్రజామఃకైలాసం జీవన్ముక్తిప్రదంసదా, స్మర ణాత్కీర్తనా ద్ధ్యానా ద్వందనా త్తుష్యతీశ్వరః ౪౮. * శ్వేతపాలఃǃ * ఇతి విధి ముఖనిర్జరా స్తపోగ్నే ర్భృశపరిపీడితభావ మాశువక్తుం, గజదనుజ హంరాఖ్రి చార పూతం రజతమహీధరనాథ మంజసాఽఽపుః ౪౯. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్మ్యేబ్రహ్మాదీనాం కైలాసగమనంనామ చతుర్థోఽధ్యాయఃǃ ౪.

* ఋషయఃǃ * బ్రహ్మాద్యాదేవతాస్సర్వే ప్రాప్యకైలాసముత్తమం, కిమ కుర్వన్మహాప్రాజ్ఞా స్తత్సర్వంవదనఃప్రభో ౧. * శ్వేతర్షిపాలఃǃ * ప్రాప్యకైలాసమ మరా బ్రహ్మేంద్రాద్యాస్తుగంధర్వశ్చ, దదృశుఃపురతోదివ్యం నగరంపరమోత్తమం ౨.

హార్మ్యప్రాకారసంయుక్తం గోపురైశ్చవిరాజితం, దివ్యోద్యానాదిభిస్సమ్యగ్ గ్రామైస్తపరితస్తదా 3. సరాంసికమలైర్దివ్యైర్ధూపితాని జలాశ్శుభైః, కూజద్విహంగసందోహైర్భృంగసంగీత విభ్రమైః ౪. గంధర్వైరప్సరస్సంఘైః క్రీడితానిమహాంతిచ, తీరజైర్వృక్షనికరైశ్శోభితానిమహర్షిభిః ౫. తతస్తేదదృశుర్దేవం సింహాసనమధిష్ఠితం, పార్షదపరివారైర్యుక్తం ప్రమథాద్యైస్సుపూజితం ౬. సనకాదిముఖీ ణాంతు బోధయంతంసుఖంవచః, మార్కండేయాదిమునిభిర్వీడితంసకలేష్టదం ౭. పార్వత్యాసహితంస్కంద గణాధిపవిరాజితం, నందిచండీశ్వరైర్వంద్యం దేవదేవం గుణాకరం ౮. స్తుతిమారేభిరేకర్తుం నశ్వాతంశంకరంద్విజాః! * దేవాః * జయశంకరగౌరీశ ప్రసన్నాపాహిసుప్రత, త్వత్పాదకమలేమగ్నా త్వామేవశర ణంగతా ౯. సర్వదారక్షనశ్శంభో కృపయా తవసేవకాన్, ఇత్యుక్తామరాధీమాన్ పాహిగౌరీపతిశ్శివః ౧౦. * శ్రీశివః * మాభైష్టనిర్జరశ్రేష్ఠా స్వాగతంవోస్తుసాంప్రతం, భక్తాభీష్టనిమిత్తేన శరీరమపిధారయే ౧౧. భక్తానాంయది దుఃఖంస్యాత్ మమదుఃఖంభవిష్యతి, నివారయామ్యహందుఃఖం తేషామీప్సితదా నతః ౧౨. భక్తత్రాణాభిధంబ్రహ్మ న్మయైవపరికల్పితం, ఇదానీంతవసత్పుత్రీ పంపానామసుకన్యకా ౧౩. తపఃకరోతివిమలం వరాగమనకాంక్షిణీ, మాముద్దిశ్య వరాంగోహాజితాహారా జితాసనా ౧౪. తపోగ్నిజ్వాలామాలాభిః బాధితాయూ యమాగతాః, తదభీష్టందదామ్యాశు వియూపాక్షసునామతః ౧౫. అవతారాంతరేణాహం పూరయామితదీప్సితం, పంచకోశాత్మకంక్షేత్రం వర్తతేభూమిమండలే ౧౬. తీర్థానిసంత్యనేకాని పుణ్యాన్యాయతనానిచ, తస్మిన్నవతరిష్యామి హేమ కూటేమహోన్నతే ౧౭. యూయంమదారాధనార్థం సృజధ్వంస్వాంశకాఃకలాః, * క్షేత్రపాలః * ఇత్యాజ్ఞాప్యసురాన్ సర్వాన్ బ్రహ్మశక్రపురోగమాన్ ౧౮. న్యయమంతర్దధేవిప్రాః దేవానాంపురతోహరః, శివాజ్ఞాంశిరసాధృత్వాయ యుస్స్వంస్వంగృహంసురాః ౧౯. విప్రకూటేతుసాపంపా చకారపరమంతపః, తస్యాస్తపఃప్రభావేన తోషితస్సమహేశ్వరః ౨౦, పంపాంబికాయాఃప్రత్యక్షో బభూహేమనగాధిపః, వ్యాఘ్రచర్మాంబరధరో దివ్యసుందరవిగ్రహః ౨౧. స్మితవక్త్రోవిశాలాక్ష స్సుస్ఫురత్కుండలమండితః, చంద్రమౌళిర్జలధరో జటావల్కల మండితః ౨౨. కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోటిచంద్రసమప్రభః, భక్తానామిష్టదశ్శంభుః పరమానందవిగ్రహః ౨౩. తంవిరూపాక్షమాలోక్య పంపాసుస్మితభాషిణీ, కల కంఠీమదోత్కంఠ పరిపూర్ణాశ్రులోచనా ౨౪. స్తోత్రంప్రచక్రమేకర్తుం వాచామధు రయాన్వితా * పంపా * ప్రసీద గిరిజాధీశ భక్తాభీష్టఫలప్రద ౨౫. త్వాంస్తోతుం

కస్యమర్థోహివేదవాచామగోచరం, యోషిన్మాత్రాఽహమజ్ఞాతా కథంజానేమహస్తవ ౨౬ శబ్దాదిభిరగమ్యస్త్వం స్వాత్మానందపరిప్లుతః, బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిభిర్దేవైరలక్ష్యఃపరమేశ్వరః ౨౭. భక్తానాంముక్తిసిద్ధ్యర్థం దృష్టస్త్వంచర్మచక్షుషా, త్వత్తోహిజాతంజగదేతదీశ త్వయ్యేవశంభోవిలయంప్రయాతి ౨౮. భూమ్యాయథావృక్షలతాదయస్తథా బ్రహ్మేంద్రరుద్రాస్సమరుత్సమూహాః, గంగాదినద్యోవరుణాలయాద్యాఃత్వయిప్రతిష్ఠాస్త్రిదివాదిలోకాః ౨౯. త్వన్మాయయాకల్పితమిందుమౌళే త్వయ్యేవదృశ్యత్వముపైతివిశ్వం, భ్రాంత్యాజనఃపశ్యతిసర్పమేతచ్ఛుక్త్యాయథారోప్యమహించరజ్జౌ 30. తేజోభిరాపూర్యజగత్సమస్తం ప్రకాశమానఃకురుషేప్రకాశం, వినాప్రకాశంతవదేవదేవ నదృశ్యతేవిశ్వమిదంక్షణేన 3౧. అజ్ఞానమూఢాహినరోర్చయంతి బహూపచారాదిబహిఃక్రియాభిః, త్వాన్తుగిరీశోభజతీతిమిథ్యాకుతస్త్వమూర్తేస్తనుభోగలిప్సా 3౨ కించిద్దలంవాచులుకోదకంవా యత్త్వంమహేశప్రతిగృహ్యధత్సే, త్రైలోక్యలక్ష్మీమపితజ్జనేభ్య స్సర్వంత్వవిద్యాకృతమేవమన్యే 33. కోటిజన్మార్జితైఃపుణ్యైర్లభ్యతేతవదర్శనం, త్వంపాహిజగతాంనాథ మగ్నాంత్వత్పాదపంకజే 3౪. కన్యావచనమాకర్ణ్య పోత్రివాచగజసూదనః, * శ్రీశివః * వరంవరయభద్రంతే త్వం తపసాఽనేనతోస్మ్యహం 3౫. జానేతవమనోభీష్టం యదర్థం తపసిస్థితా, భక్తానామిప్సితందాస్యే నాత్రకార్యావిచారణా 3౬. మహేశ్వరగిరాసాధ్వీ పంపాఽఽనందవినిర్భరా, పాణింజలిఃపాణిపవినయా చ్ఛివపాదైకమానసా 3౭. * శ్రీపంపా * పతిర్మేభవకైలాస నివాసజగదీశ్వర! త్వదన్యంపురుషంచిత్తే నస్మరామికదాచన 3౮. ప్రభుస్త్వమేవకర్తాత్వం భర్తామద్వపుషఃప్రభో, ఉపేక్షాంకురుషేదేవయది పాణింస్వయామ్యహం 3౯. ఇతినిర్బంధనంజ్ఞాత్వా శంకరఃకరుణాకరః, తామువాచ దయాసింధుః మాభైషీఃకన్యకే శుభే! ౪౦. త్వదర్థమవతీర్యాహం హేమకూటాలయేశుభే, దేవసంఘైస్సమాయుక్తో విరూపాక్షాఖ్యయాశుభే ౪౧. త్వాంవృణే సుభగేదేవహితార్థమతికాతుకాత్, తదాపంపాపతిరితి మాంబ్రువంతిమహర్షయః ౪౨ యావత్కాలంత్వయాసార్ధం విచరామిమహీతలే, తావత్కాలంక్షేత్రరాజో భూతలే సంప్రకాశతే ౪౩. .ఆగచ్ఛామియదాభూమ్యా ముద్ధర్తుంపాపినోజనాన్, తావత్కాలంప్రతీక్షస్వ హ్యేకాగ్రతపసిస్థితా ౪౪. తదాభీష్టంపూరయామి భూలోకేభజతామిహ, అంతేకైలాసనగరే విహరస్వయథాసుఖం ౪౫. * క్షేత్రపాలః * ఇతినిజపదసక్తచిత్తపంపాం పరమశివోవిరచయ్య మోదయుక్తాం, అజముఖసురసంఘసేవ్యమానో రజతగిరింగిరిజాయుతఃప్రతస్థే ౪౬. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పంపాదేవ్యా
ఈశ్వరవరప్రదానోనామ పంచమోధ్యాయః. ౫

* సప్తర్షయః * శ్రోతపాలమహాప్రాజ్ఞ శంకరస్యకథామృతాత్, ఆనంద
యసిచాస్మాకం చిత్తంసంపూర్ణతఃప్రభో ౧ తతఃకిమకరోత్పంపా శివేచాంతర్హితే
శివా, తదూర్ధ్వహేమకూటేశకథాం పరమపావనీం ౨. * శ్రోతపాలః * శివా
జ్ఞయాబహ్మపుత్రీ తపోనిష్ఠాబభూవహ 3. తస్మిన్నైసరసిస్నాత్వా కాలవీక్షణ
తత్పరా, నిత్యంశంభుంసమావాహ్య హృదయేచిద్గుహాభిధే ౪ శివాజ్ఞాంశిరసా
ధృత్వా నినాయబహువత్సరాన్, కదాచిద్గుహ్యకఃకశ్చిత్ విషయేష్వతిలంపటః
౫ పంపాయారూపసౌందర్య విలాసాన్హృదయంగమాన్, శ్రుత్వామన్మథతాపేన
పీడితోమదమోహితః ౬. యయాపంపాంప్రమోహాత్ విప్రకూటగిరింప్రతి,
శివవేషధరశ్శ్రీమాన్ మాయావీ ప్రహసన్ముఖః ౭. శూలీకపాలీజటిల్లో దిగ్వస్త్రోభస్మచర్చితః, పిశాచానుచరోహ్యర్ధ చంద్రరుద్రాక్షభూషణః ౮. కృత్తివాసాః
పశుపతిర్విషధారీశ్మశానగః, ఇత్థంవేషంకల్పయిత్వా గుహ్యకోఽతీవసుందరః ౯.
దదర్శపురతఃకన్యాం పంపాఖ్యాంసుమనోహరాం, సుందరీంమృగశాబాక్షీం పూర్ణ
చంద్రనిభాననాం ౧౦ శ్యామాంసుకుందరదనా మశేషజనమోహనీం, పీనోత్తుం
గస్తనభరాం శోణాధరవిరాజితాం ౧౧. శ్రీకారోపమకర్ణాంతాం కపోలాదర్శభా
సురాం, నీలవేణీంకుంకుమాక్తాం ఫాలావృతసుకుంతలాం ౧౨. సునాసాంసుభ
గాంసుభ్రూం సర్వాభరణభూషితాం, కంబుకంఠీంచారుహాసాం మణికంకణనూ
పురాం ౧౩ తన్వీంయువాభగమనాం శోణిశ్రీభారభరాలసాం, దుకూలపరిసంవీతాం
వస్త్రాంత ర్వ్యంజితస్తనీం ౧౪. రణన్నూపురహంసాభ్యై ర్భాసితాంఘ్రిద్వయాంబు
జాం, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నో నినిందవిధిచోదితం ౧౫. క్వేయంకనకవర్ణాంగీక్వదే
వాః క్వచమానవాః, అస్యాదర్శనపాత్రమో జీవన్ముక్తస్సఏవహి ౧౬. నోచే
ద్దేవస్త్రీతోఽధికే యోనపేక్షతిమానవః, ఏతస్యాఅంగసంబంధ శ్శతజన్మసు
నాప్యతే ౧౭. కతికల్పావసానేచ బ్రహ్మోప్యస్యావిసృష్టయే, ఇత్యాలోచ్యభు
జంగస్తు సమీపంగంయమువ్యత్ ౧౮. తందృష్ట్వాశంకరాకారం యువానమతిసుం
దరం, సత్వాతంమనసాదేవీ హ్రీమతీద్విజపుంగవాః ౧౯. గుహ్యూవిశద్బాహ్యీ
సింహద్రోణిమృగీయథా, తథావిధాంకన్యకాంతాం దృష్ట్వాగంధర్వసత్తమః ౨౦.
సమీపముపగమ్యాహ శలభోఽగ్నిమివాతురః * గంధర్వః * మాందృష్ట్వానాగనా
సోరుకస్మాన్మనోవిల్వత్తి? ౨౧. త్వత్కామపూర్ణమేశీహ్రుం క్లేశనాదహమాగతః,

మాంవృణీష్వవరారోహే వివాహవిధినాధునా ౨౨. త్వాముద్దిశ్యసుతాదారాత్యక్త్వాఽయాతస్తవాంతికం, ఇత్యుక్తిం సానిశమ్యాభూత్ విస్మయావిష్టమానసా ౨౩. అహోబాతైవగతిశ్చిత్రా మాయినామపిమోహినీ! అయంమాయీవమేభాతి శంకరోనవిచారతః ౨౪. ఇత్థంమనసినిశ్చిత్య తమువాచాంగనారుపా, * పంపా * సత్యంవదపుమాకస్త్వం శివవేషధరఃఖలః ౨౫. కులనాశకరందోషం కృతవానసి దుర్మతే, వేషేణానేనతేదుఃఖం భవిష్యతినసంశయః ౨౬. కస్సృశేదగ్నిమార్తస్సన్ వ్యాఘ్రంసర్పంవిషంప్రియం, నోచేద్భస్మకరిష్యామి సత్వరం బూహితత్త్వతః ౨౭. తదావచాథయసంత్రస్తో వాక్యమూచేమహాఖలః, శివవేషంపరిత్యజ్య సాష్టాంగంప్రణిపత్యతాం ౨౮. గద్గదాక్షరయావాచా స్తోతుంసముపచక్రమే, పాహిపాహితివిలపన్ పాపోఽహమితిఖేటకః ౨౯. మాతర్నమోస్తు కృతవాంస్త్వయిమస్తరాగఃక్షంతివ్యమద్యకృపయా శివయాత్వయాతత్, దృష్ట్వాఽహిదంష్ట్రిముపసర్పతికఃపుమాంస్తేదాసోస్మిరక్షశిశువత్కరుణాంవిధేహి ౩౦. అహంఖేటకనామాస్మి సంపదాద్యవనగర్వితః, త్వదూర్ధ్వపదర్శనేనాహం పీడితోమన్మథేషుణా ౩౧. అవిచార్యాగతోస్మిత్వాం దయాంకురుమహేశ్వరి, పుత్రాణామపరాధస్సన్మాతృణాంచ సుఖావహాః ౩౨. విశాపంకురుమాందేవి క్షంతుమర్హసిపాపినం, తచ్ఛ్రుత్వాకోపసంపూర్ణ రక్తస్ఫురితలోచనా ౩౩. దదాశాపంమహాఘోరం గంధర్వాయమునార్వయః! * పంపా * దురాత్మన్స్వేనదోషేణ పరదారరతాత్మనా ౩౪. ఆసురీంయోనిమాపన్నో దేవబ్రాహ్మణహింసకః, అటవ్యామట మర్భద్దే క్రూరకార్యరతస్సదా ౩౫. క్షుత్పిడాభ్యంపీడితోభూత్వా పిశాచానుచరఃఖలః, శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య మూర్ఛితఃపతితోభువి ౩౬. క్షణాత్సంజ్ఞామవాప్యాసౌ పునఃప్రాహాతిదుఃఖితః, * గంధర్వః * కాగతిఃపురతోమాతర్మమబ్రూహివదాననే! ౩౭. విశాపందేహిమేదేవిదయాంమయికురుస్తుతే, * పంపా * దశవర్షసహస్రాణి వ్యనుభూయాసురీంతనుం ౩౮. అపస్మారాభిధానేన త్వంచరిష్యసిభూతలే, యేన వేషేణమాంమూఢ మోహితోసివిశేషతః ౩౯. తేనశంకరరూపేణ దక్షిణామూర్తినాభృశం, సంహృతస్సంత్యజన్దేహం ద్వితీయే హ్యవజన్మని ౪౦. మన్మథాభిఖ్యయాఖ్యాతో విష్ణుపుత్రోభవిష్యసి, శివనేత్రాగ్నినాధగ్ధో భస్మభావంగమిష్యసి ౪౧. తృతీయేజన్మనికూర్మ శుక్ల (చొక్క) నామ్నాభవిష్యసి, హేమకూటేమహాదేవోఽవతరిష్యతిభూతలే ౪౨ తదాతత్పురతోదగ్ధో యాస్యసిత్వంపరంపదం, శివసాయూప్యపదవీం గమిష్యసిమదాజ్ఞయా ౪౩. శివలోకేతుభూయాంసి సుఖాన్యనుభవిష్యసి, * క్షేత్రపాలః * ఏవంస్వపాపాగతశాపతాపో వినాసభూతింనహింగచ్ఛతీతి,

నిశ్చిత్యరాత్రించరరూపపాత్రంగాత్రం విధాయాశుజగామఖేటః ౮౪. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పంపయాఖేటకనామ
గంధర్వాయ శాపప్రదానోనామషష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

---

* ఋషయః * తతఃకిమకరోత్పంపా విప్రకూటేమహానగే, తస్యాశ్చరిత్రమతులం శుభదంవక్తుమర్హసి ౧. * క్షేత్రపాలః * తతఃపంపాగుహాయాంసా సుస్థిరాపరమాసనే, ఇతఃపరంచచక్షుర్భ్యాం పుమాంసంనావలోకయే ౨. అత్రకూర్మిరాస్సమాయాంతి తపోభంగకరాస్సదా, తేనమేవిఫలాజాతాః క్రియాస్సర్వాస్సరస్తటే ౩. త్యక్త్వేదంపరమంగుహ్యం స్థానమన్యత్సుదుర్లభే, ఇత్యాలోచ్యోత్తరేతీరే కాసారంపాపనాశకం ౪. తదుత్తరేగుహాంరమ్యాం రహోయోగ్యాంనిరీక్ష్యసా, మనోహిహేతుస్సర్వేషా మింద్రియాణాంప్రవర్తనే ౫. మనస్సమాధినాహ్యస్మిన్ స్నాత్వాతప్తుంసమారభే, ఇదం మనోహరం పుణ్యమనుద్వేగకరంమమ ౬. యోగ్యంతీర్థంభవత్వేవే త్యేవం నిశ్చిత్యసత్వరం, మానసేనరసిస్నాత్వా పంపానిశ్చలమానసా ౭. గుహాయాందేవపూజ్యాయాం విశేషపరయాముదా, నిశ్చలాతప్తుమారేభే శివధ్యానపరాయణా ౮. త్రికాలార్చనయాసమ్యక్సమాధిపరనిష్ఠయా, సిద్ధస్వస్తికగోపద్మ వరాదీన్పరికల్ప్యచ ౯. శివనామానిసర్వాణి స్వాంగేన్యస్యసుముద్రయా, భస్మరేఖాంకితలస త్ఫాలస్థల విరాజితా ౧౦. రుద్రాక్షాభరణైర్యుక్తా మానమాలంబ్యయత్నతః, మనోవాక్కాయజాదోషా సంహృత్యపరమేశ్వరీ ౧౧. నిర్గుణాష్టాంగయోగేన సమారాధయదీశ్వరం, తతస్సంపూజయామాస షడ్లింగానియథాక్రమం ౧౨. చిత్తహస్తేనగంధాదీ లింగేస్వాచారసంజ్ఞకే, సమర్పయ్య బుద్ధిహస్తేనగుహలింగేరసానపి ౧౩. సావధానేనరూపాణి శివలింగే న్యవేదయత్, శీతోష్ణస్పర్శన్యక్కారహస్తేన విషయానతి ౧౪. సర్వపార్థివేలింగే సమ్యగ్జ్ఞానఘనేసదా, మనఃకరణశబ్దాదీ పాసాదేలింగఉత్తమే ౧౫. సుఖమఃఖేశోకమోహ మమకారముఖాంస్థా, మహాలింగేచార్పయిత్వా కరణజ్ఞానరూపిణా ౧౬. సద్భక్తిర్నైష్ఠికీభక్తి రవధానానుభూతికే, ఆనందసామరస్యేతి షట్సునిశ్చలరూపిణీ ౧౭. సద్యోజాతాదీని పంచబ్రహ్మమంత్రముఖానిచ, చిదంబరమితిఖ్యాతం షష్ఠంవదనమవ్యయం ౧౮. ఇమాన్యేవత్వంగహస్తా లింగాన్యద్రవ్యరూపతః, ఇతిలింగాంగభావేన భావయిత్వామహేశ్వరం ౧౯. సుఖేచ్ఛాసువిచారాది భూమికాస్సప్తసంఖ్యకాః, అనుభూయపరానందం షట్సమాధిషుయోగినీ ౨౦. సమాధ్యాసాదదర్శాఽద్యం పురాణపురుషంశివం, అనేకవక్త్రినయన మనేకాద్భుతదర్శనం ౨౧.

పాతాలాదీన్సప్తలోకాన్ ధారయంతంస్వపాదతః, భూముఖానుదరేకట్ట కంతాదా
నువిరాట్తనుం ౨౨. జగదాకారమవ్యక్తమణుంబృహదుపక్రమం, తద్బ్రహ్మాద్యైర్వ్యహ
ర్షేణ స్తోతుంసముపచక్రమే ౨౩ జయదేవనమస్తుభ్యం జయసర్వేశ్వరప్రభో, జయా
నందఘనస్తోమ జయమృత్యుంజయప్రియ ౨౪. జయనిర్వాణసుఖద జయశంకరకే
వల, జయయోగీశ్వరానంత జయశంభోభవాచ్యుత ౨౫ నమోస్తునిర్మలాయాద్య
కాలాంతకహరాయచ, నిరామయాయ నిర్మోహకరాయవిదుషేనమః ౨౬.

—♦ శ్రీపంపావిరూపాక్షయోః పాణిగ్రహణఘట్టః ♦—

స్తువంతేంస్వసమాఖ్యాతాం జ్ఞాత్వాశంభుఃప్రియంకరః, ప్రాగ్దత్తంవచనంస్మృత్వా దేవ
సంఘసమన్వితః ౨౭. ఆవిరాసీద్ధేమకూటే సర్వాభీష్టప్రదోహరః, విష్ణ్వాదిభిర్దేవసంఘై
స్సుముహూర్తేమహీతలే ౨౮. తదాదుందుభయోనేదుః పుష్పవృష్టిశ్చఖాచ్చ్యుతా, హే
మకూటేసుఖాసీనం విరూపాక్షందయానిధిం ౨౯. దృష్ట్వాబ్రహ్మాదయస్సర్వే
విప్రకూటంసమాయయుః, తత్రస్థాంకన్యకాందృష్ట్వా ప్రార్థయామాసురగ్రతః ౩౦.
దేవిత్వయాతారితాఃస్మోవయంత్వజ్జన్మమంగళం, త్వన్మనోభీష్టసిద్ధ్యర్థ మవతారమగా
ద్భవః ౩౧. త్వాముద్దిశ్యవయందేవిహ్యాగతాఃపరమోత్సవే, శీఘ్రంయాహివివాహార్థం
ఋష్యశృంగజగత్పతేః ౩౨. ప్రత్యక్షేదేవసంఘానాంసుముహూర్తస్సమీపగః, దేవానాం
ప్రార్థనాంశ్రుత్వా పంపాహ్యానందనిర్భరా ౩౩, నిర్వర్త్యస్వసమాధింసా యయాబ్ర
హ్మాదిభిర్యుతా, విరూపాక్షంమహాదేవం హేమకూటస్థమవ్యయం ౩౪. దృష్ట్వాసా
లజ్జయానమ్రముఖీభూత్వాస్థితాపురః, సుముహూర్తేతుసంప్రాప్తే బ్రహ్మాద్యాదే
వతాస్తదా ౩౫. మునయోమునిదారాశ్చకుసుమైరక్షతైశ్శుభైః, మంగళద్రవ్యలా
జైశ్చతాంబూలైఃఫలపూరితైః ౩౬. వేదఘోషైర్మహామూర్తిం సిషించుఃకన్యకాం
ద్విజాః, గోత్రప్రవర ముచ్చార్య త్రివారం విధిపూర్వకం ౩౭. బ్రహ్మసరస్వతీత
త్ర పీఠేస్థిత్వా స్వకన్యకాం, నారాయణస్య పత్నీంతాం విష్ణోఃపౌత్రీం శుభాననాం ౩౮.
బ్రహ్మణఃపుత్రికాం పంపా నామ్నామంత్రితపూర్వకం, సత్యగోత్రోద్భవాం
కన్యాం దదాతస్మైవిధిస్స్వయం ౩౯. సదాశివస్యనప్త్రేచ శ్రీ రుద్రపౌత్రాయ ధీమతే,
మహేశ్వరస్య పుత్రాయ విరూపాక్షాభిధాయచ ౪౦. * హేమకూటాద్రి గేహాయ
సద్యోజాతసుగోత్రిణే, తదామంగళసూత్రంశ్రీ శంకరఃకన్యకాగళే ౪౧. బబంధమం
త్రాశీర్భిస్సర్వమంగళదాయకం, జగుర్గంధర్వపతయో ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ౪౨.
గీతవాదిత్రభేర్యాదీన్ వాదయంతఃపరస్పరం, మహోత్సవంతదాచక్రుర్భోజనాద్యై
రనేకథా ౪౩. వస్త్రాలంకార భూషాద్యై రన్యోన్యంసమలంకృతాః, వివాహం శుభ

* ఆనందగోత్రోత్పన్నాయ హేమకూటాధివాసినే, ఇతిపాఠాంతరం.

దంకృత్వా విరూపాక్షవరాజ్ఞయా ౪౪. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే దేవాద్యా ఋషయస్తథా, పంపయా శ్రీవిరూపాక్షో రేమేతత్ర ముదాన్వితః ౪౫ భక్త్యాప్రా హపతింసాధ్వీ వరంవరమసి సంస్థితా, త్వాముదిశ్య బహూనబ్దా తపస్సిద్ధ్వార్థమగ్ర తః ౪౬. నిరాహారాదివారాత్రం స్థితాత్వత్ప్రాప్తయేశివ, తస్మాన్మమాభిధాందేహి క్షేత్రస్యాస్యమహేశ్వర ౪౭. యాచమానాం శివఃపంపాం సంతోష్యచముహుర్ముహుః; దత్త్వా వరమత్యంతం భార్యాయైప్రీతిముద్వహన్ ౪౮, తదాదితశ్శుభంక్షే త్రంపంపాభిధమభూవలం, యస్మిన్సరసిసాపంపా స్నాతాభక్తిసమన్వితా ౪౯. పంపా సరఇతిఖ్యాతిరభూత్తస్యమహర్షయః, క్షేత్రేస్మిన్సకలాదేవా నివసంతి సదామలాః ౫౦. వృక్షరూపా యక్షనాగాః కిన్నరాః కోకిలాదయః, గంధర్వామృగసంఘాశ్చ బ్రహ్మాద్యాస్తీర్థరూపిణః ౫౧. సిద్ధాః పాషాణరూపాశ్చ కామధేన్వాదయోద్రుమాః, బుషయః కపిరూపాశ్చ తృణగుల్మలతాదయః ౫౨ ప్రమథాద్యాజల చరా నిత్యంతీర్థావగాహినః, ఇత్థందక్షిణకాశ్యాంతే నివసంతిసదాభువి ౫౩. తస్మా ద్విముక్తిదాపంపా సర్వపాపప్రణాశినీ, దర్శనాదేవమోక్షశ్రీ ర్వశమేతినసంశయః ౫౪. పమిత్యమృతమిత్యాహుః పకారస్స్యాన్నవాచకః, పాతీతిపంపా శ్రీముక్తిదాయినీ ధనవర్ధనీ ౫౫. * సూతః * ఇత్యాత్వంపాక్షేత్రమిదం సేవనీయంముముక్షుభిః, గోపనీయ మిదంవిప్రానదేయం యస్యకస్యచిత్ ౫౬. గురుశుశ్రూషవే దేయ మన్యథానరకంవ జేత్, ఇదంపవిత్రం పాపఘ్నం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౫౭. సుతాద్రి శ్రుణుయాద్యస్తు దివ్యసంతాన మాప్నుయాత్, కన్యార్థీలభతే కన్యాం మోక్షార్థీ మోక్షమాప్నుయాత్ ౫౮. బహునాకిమిహోక్తేన స్వేష్టార్థంలభతేధ్రువం ౫౯. కల్యాణంకురుతేయస్తు యశ్శ్రీవయతిసత్కథాం, సవైముక్తి మవాప్నోతి నాత్రకార్యావిచారణా ౬౦. సకలనిగమసారం వచ్మి వేదాఃప్రమాణం త్రిభువనకమనీయే క్షేత్రరాజేశివస్య, నివసతిదినమేకం తారితశ్శంకరేణ విధుతవృజినసంఘ శ్శంభుమేతీడిఘోనా ౬౧.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శ్రీ పంపా విరూపాక్షయో ర్వివాహమహోత్సవోనామ సప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

---

* సప్తర్షయః * త్వయావయం తారితాస్స్మఃక్షేత్రపాఽమహామతే! విరూ పాక్షకథా స్వాదాత్సరమానంద నిర్భరాః ౧ బ్రహ్మమానసపుత్రీయం పూర్వస్మిన్ కావదప్రభో ౨. కస్మాజ్జాతాబహ్మగర్భే వదసర్వంసవిస్తరం, * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టంద్విజాస్సర్వే శ్రుణుధ్వందేవసత్కథాం 3. పురాప్రలయకాలేతు జలశా యీజనార్దనః, చక్రేశేషవటప్రాంతే పర్యంకేశయనంతదా ౪. తస్యకర్ణమలోద్భూతౌ

మధుకైటభరాక్షసౌ, గదాయుధధరావీరౌ హంతుంబ్రహ్మాణముద్యతౌ ౫. తాభ్యాం భయార్తశ్శరణంయయౌదేవీంగుణాన్వితాం, యోగనిద్రాభిధాంసర్వలోకానాంమోహినీంశుభాం ౬. ప్రణమ్యదండవద్భూమౌ స్తోత్రంచక్రేపితామహః, దేవిప్రపన్నార్తిహరేశరణ్యే ప్రసీదవిశ్వేశ్వరితేనమోస్తు ౭. నిద్రాభిధాంత్వాంశరణంప్రపన్నో మాంత్రాహి రక్షోభయతః సురేశ్వరి! త్వయాసమ్మోహితోవిష్ణుః నిద్రయాతీవ బాధితః ౮. దేవిత్వన్మాయయాచ్ఛన్న స్తంప్రబోధయసత్వరం, త్వంస్వాహాత్వంస్వధాత్వంహి వషట్కారస్స్వరాత్మికా ౯. త్వమాదిస్సర్వజగతాం శరణ్యాశరణార్థినాం, స్తోత్రంశ్రుత్వాపద్మజస్య దేవిప్రత్యక్షతాం గతా ౧౦. దదర్శపరమాందేవీం రూపసౌందర్యమోహినీం, విస్మయావిష్టహృదయో ననామచముహుర్ముహుః ౧౧. త్వం సృష్టికర్త్రీ లోకానాం త్రయాణాంపరమేశ్వరి! నిమిత్తమాత్రమేవాహం విచరామిత్వదాజ్ఞయా ౧౨. పాలనేమారణే సృష్టౌ కారణంతుత్వమేవహి, వరాఙ్గదేహి మమాభీష్టాఙ్క శరణాగతవత్సలే! ౧౩. బోధయస్వ మహావిష్ణుం దైత్యసంహరణాయవై, కృత్వాసుఖం త్రిలోక్యాశ్చ పరిపాలయమాంశివే! ౧౪. అన్యద్వరంవృణేదేవి హృద్గతంరోమహర్షణం, త్వన్మూర్తిదర్శనాదేవ సంతోషస్సమజాయత ౧౫. అతోమేపుత్రికాభూత్వా పూతంకురువరార్థినం, త్వజ్జన్మనాశంకరస్తు స్వయమేవాగమిష్యతి ౧౬. తేనమేసకలాబాధా నాశంయాంతినసంశయః, సదాదయాతేమయ్యేవ వర్తతామభివర్ధతాం ౧౭. ఆశితానాంకల్పవల్లీ మాంత్యజేధానసర్వధా, ప్రార్థయేం తమజంప్రాహ భక్తానుగ్రహదాయినీ ౧౮. * దేవీ * తథాస్తుభోశతానంద జనిష్యేతవసూదరే, చాక్షుషాఖ్యేమనౌప్రాప్తే విరూపాక్షో భవిష్యతి ౧౯. తదాహంతవసద్గర్భే జనిష్యేచతురానన, ఇతిదత్వావరంతస్మై దేవీచాంతర్దధేద్విజాః ౨౦. తతోవిష్ణుస్సముత్థాయ జఘానాసురపుంగవౌ, తస్మాద్బ్రహ్మాదశే జాతా దేవీదేవైస్తుతాసతీ ౨౧. ఇతిసర్వంమయాదివ్యం కథితంసచ్చరిత్రకం, శ్రోతుమిచ్ఛథ కించాన్య ద్వక్ష్యామి భగవత్కథాం ౨౨. * ఋషయః * త్వద్వాక్యామృతనిష్యందై ర్వయమానందనిర్భరాః ౨౩. కథాంబ్రూహిమహేశస్య హేమకూటనివాసినః, * క్షేత్రపాలః * నత్వాదా శ్రీవిరూపాక్షం వక్ష్యామిపరయాముదా ౨౪. క్షేత్రేఽస్మిన్ సంప్రకాశంతే నగాఃపుణ్యతమాశ్శుభాః, మతంగోమాల్యవాంశ్చైవ ఋష్యమూకాభిధోగిరిః ౨౫. కిష్కింధాద్రిర్మహాకూటః పంచైతేపుణ్యగోచరాః, అత్రద్వారాణిచత్వారి పంచక్రోశాత్మకేపురే ౨౬. ఉపద్వారాణిచత్వారి యేషుసిద్ధ్యంతిసత్క్రియాః, నివసంతిసదాదేవా శ్శివార్చనరతాద్విజాః ౨౭ తిస్రఃకోట్యోఽర్ధకోటీనాం తీర్థానాంస్థానముత్తమం, తుంగభద్రానదీరమ్యా చకాస్తి

వరముక్తి దా ౨౮. ఋషీణామాశ్రమా దివ్యా రాజంతేక్షేత్రరాజకే, అత్రపూర్వం మహాదేవ శ్చాకాంబికయాసహ ౨౯. యోగస్థానమిదంశంభో రాద్యస్యపరమే శితుః, పంపాపతిఃకిన్న రేశ స్తథాజాంబవతేశ్వరః ౩౦. సోమనాథోమాణిభద్ర ఇతి పంచముఖానిహి, సేవకానాంముక్తిదాని సద్యోజాతముఖానిచ ౩౧. కిన్న రేశః పూర్వభాగే చకాస్తిపురతోద్విజాః, తత్సమీపేతుగంధర్వ శిఖరీవర్తతేఽధునా ౩౨ సంతితస్మిన్సుతీర్థాని పుణ్యదానిన్యణాంసదా, తేషాంముఖ్యతమంప్రాహుః కల్యాణం శుభదాయకం ౩౩. నివసంతిసదా దేవా స్తీర్థేకల్యాణసంజ్ఞకే, ఆకామావై ఇతిశుభే మాసిస్నానంహిదుర్లభం ౩౪. ఏతత్తీర్థావగాహేన నరోయాతిపరాంగతిం, ఉభయో స్సంధ్యయోర్దేవాః ప్రనృత్యంత్యప్సరోయుతాః ౩౫. తస్యప్రభావమతులం వక్ష్యామి శ్రీహరాజ్ఞయా, పురా రాథంతరేకల్పే వర్తమానేక్రతేయుగే ౩౬. శివోనామ మునిశ్శ్రీమాన్ బ్రహ్మసూనురకల్మషః, శాంతోదాంతో గుణాఢ్యోభూత్ సత్యవాదీ జితేంద్రియః ౩౭. తస్యభార్యా పుణ్యతమా పతివ్రతపరాయణా, నామ్నాగుణవతీ శుద్ధా సదాసంతుష్టమానసా ౩౮ తయోఃపుత్రస్సుజని వంశవృద్ధికరశ్శుభః, మిత్ర నామామునివరః పితౄణాంముక్తిదాయకః ౩౯. పంచమేఽబ్దేపితాచక్రే తస్యబ్ర హ్మోపదేశకం, వసగురుకులేనిత్య మగ్నికార్యంచసంధ్యయోః ౪౦. ఋర్వక్ త్రిషవణేస్నానం భిక్షాశీవిజతేంద్రియః, నమస్కారోత్యహరహ ర్మాతరంపితరంగురుం ౪౧. ఆచార్యమన్యాంవృద్ధాంశ్చ యతీందార్శ్చబ్రహ్మవాదినః, బ్రహ్మయజ్ఞపరో ధీమా న్నిత్యానుష్ఠానతత్పరః ౪౨. ఈదృగాచారసంపన్నో విచరన్బ్రహ్మచా ర్యసౌ, మజ్జనంకురుతేనిత్యం తీర్థేకల్యాణసంజ్ఞకే ౪౩. తీర్థస్నిగ్ధసవిశేషేణ దేహ శుద్ధిమవాప్నువన్, చిత్తశుద్ధింపరాంప్రాప సరోవరనిమజ్జనాత్ ౪౪. ప్రయాగతీర్థా దధికంవదంతి మయావ్యలబ్ధం కృతపూర్వపుణ్యైః, అహంకృతార్థోఽస్మిసరోవలో కనా న్నిమజ్జనాత్సాధితమద్యశత్పదం ౪౫. మాతాపితృభ్యాం గురుణా విసృష్ట స్తప సేయయా, ద్విక్రోశాధికమాత్రేణ హేమకూటోత్తరేతటే ౪౬. గంధర్వపర్వతే దివ్యే సర్వపాపౌఘనాశనే, తుంగైశ్శృంగైర్దివస్పృశ్భి స్సానుభిశ్చవిరాజితే ౪౭. ద్రుమైఃకుసుమితైర్వల్లీ మాలికాభిరలంకృతే, మృగసంఘమహావ్యాల ద్విజయూథని షేవితే ౪౮. బహుపుష్పలతాకుంజై స్సమ్యక్సంఛన్నభూతలే, సుఖవాతానుచరితే శీతలోదతటాంచితే ౪౯. భ్రమరైర్గీయమానైశ్చ పిబద్భిఃపుష్పజంమధు, శైలకంద రనిష్కూజైఃపికజైర్మధురస్వరైః ౫౦. సుస్వరంగీయమానైశ్చ గంధర్వైస్సు నిషేవితైః, నృత్యమానైర్మహానందై ర్మయూరైరుపశోభితే ౫౧ కపిత్థతింత్రిణీ చూత జంబూలికుచదాడిమైః, శోభమానేగిరౌతస్మి న్నానాశ్చర్యసమన్వితే ౫౨.

బహూనిసంతితీర్థాని పుణ్యదాని నిమజ్జతాం, ఆశ్రమేషుచ సర్వేషు తపఃకుర్వంతి యోగినః ౫౩. బకదాల్భ్యదయస్సర్వే సుఖంతిష్ఠంతినిశ్చలాః, ఆశ్రమస్థాన్ ఋషీన్కృత్వా తపస్విద్ధ్యానమహాజసః, స్వయంతప్తుంసమారేభే మిత్రోభక్తిసమన్వితః ౫౪. కల్యాణతీర్థేఽపిచ మాసమేకం స్నాత్వాథతత్పశ్చిమతోనివిష్టః, చక్రేతపోనిశ్చలగాత్రయష్టి ర్నివాతనిష్కంపశిఖప్రదీపః ౫౫. విస్మృత్యవిషయాన్ బాహ్యాన్ స్థితఃపాషాణకాష్ఠవత్, ఆస్తేయద్వ్యాప్యతత్సర్వ మహమేవేత్యచింతయత్ ౫౬. తతస్సర్వజగన్నాథ స్సర్వేషా మీశ్వరోహరః, హృదయస్థోయథా తస్యతథైవాగ్రే స్థితోఽభవత్ ౫౭. * శ్రీశివః * హరమిత్ర మహాపాజ్ఞతపసా తోషితోస్మ్యహం, ఇత్యుక్త్వా బహ్మరంధ్రేతం పస్పర్శగిరిజాపతిః ౫౮. అథప్రబుద్ధో విరతస్సమాధితోవిలోకయామాస పురఃస్థితంమహాన్, సహస్రసూర్య ప్రతిమేన తేజసా విరాజమానం ముకుటందధానం ౫౯. దండవత్ప్రణిపత్యాశు స్తోతుంసముపచక్రమే, శివంగద్గదయావాచాహర్షాదుత్ఫుల్లలోచనః ౬౦. * మిత్రః * దేవమహేశ్వర సేవకపూరుష కామితదాయక దేవనమో, మామకమానస తామసనాశన సామజదానవభీమ నమః ౬౧. అంగభవాంతక మంగళదాయక గంగాధర ధవళాంగనమస్, తుంగమహోక్ష తురంగమరక్షిత భంగురధీహర మిత్ర నమః ౬౨. ఆదికలాయాంసృజసి చరాచర మాదిపురుష పురుషాదిజగత్, మధ్యకలాయా మవసిసమేధిత విద్యాజాల ముఖాత్మగుణైః ౬౩. అంత్యకలాయా మంతకమూర్త్యాశాంతింప్రాపయసీంద్రముఖాన్, అంతరహిత మామంతకభీతే రంతకరం కురు శాంతధియా ౬౪. జాతదివస మారభ్యనితాంతం చిత్తంత్వచ్చరణాయత్తం, ప్రాక్కృతపుణ్య విపాక గణైరాలోకితమీశ తవాంఘ్రియుగం ౬౫. సంప్రతిమయ్య నుకంపాతవయది పంపానాథ నిలంపవిభో! సంసృతిభీతే రవమాంశంకర కింకరనికర సుఖంకరభో ౬౬. స్కందగజానన నందిముఖాదిషు ప్రీతిర్యా తవభూతపతే, కామయితాహం తామేవానిశ మధవంఛీహైమవతీశ! ౬౭. శశ్వన్మాతృ పిచండసాగరా జ్జాతోవృద్ధిముపేత్య తతో, లబ్ధ్వామరణం తావకమాయా మోహితచిత్తోనహివక్తే ౬౮. ఇతిస్తుత్వా హరందేవం నమస్కృత్వాపునఃపునః, ఆనందబాష్పసయనః పులకాంకితవిగ్రహః ౬౯. శిరస్యంజలిమాధాయ తూష్ణీంతత్పురతస్థితః, ప్రాహ్ర యంతం ఋషివరంమిత్రం ప్రోవాచశంకరః ౭౦. * శ్రీశివః * హరమిత్రాన యాస్తుత్యా పరాప్రీతిరభూన్మమ, తపసాచ ప్రహృష్టోఽస్మి శ్రాంతోసి నితరాం మునే! ౭౧. యజ్ఞైస్సదక్షిణైర్దానై ర్వన్యైశ్చనియమై ర్యమైః, అహంతథానతు ప్యామి భక్త్యాచాహం వశీకృతః ౭౨. ఇత్యుక్త్వాతం పునఃప్రాహ మోక్షేచ్ఛుం

బ్రహ్మచారిణం, వరంవరయ సత్యంతే పశ్చాద్దాస్యామి వాంఛితం 23 * హరమిత్రః * ఇదమేకంవరందేహి యద్యనుగ్రహభాగహం, అత్రసన్నిహితో నిత్యంసర్వేషాం సర్వకామదః 24. సర్వదా సర్వజంతూనాం సర్వసంపత్ప్రదోభవ, త్వయిదేహ్యచలాం భక్తిం శివ జన్మనిజన్మని 25. తథాస్త్వితి హరఃప్రాహ మిత్రంసదృషిసత్తమం, అద్యప్రభృతితేనామ హరమిత్రఇతీర్యతే 26. మిత్రత్వాన్మయిసర్వేశ ధ్యానేనాఘహరేణచ, గృహీభూత్వాస్వకం ధామ పాలయాద్యాహరేర్విధేః 27. ఇహలోకే సుఖంభుక్త్వా ధర్మకామార్థ సంభవం, అంతేతు శివసాయుజ్యం లభసే నాత్రసంశయః 28. ఇతిదత్త్వావరం తస్మై తత్రైవాంతరధీయత, నిర్జరై ర్వందితో భూత్వా కైలాసంప్రయయౌ శివః 29. * క్షేత్రపాలః * వరానశేషాన్ శివతస్సలబ్ధ్వా జగామ పిత్రంతికమప్రమత్తః, పిత్రాగురూన్ సంపరిపూజ్యభక్తిత శ్శివంసమారాధయ దన్వహం ద్విజః 30. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హరమిత్రస్య విరూపాక్షాద్వరప్రాప్తి ర్నామఅష్టమోధ్యాయః. ౮.

* క్షేత్రపాలః * హరమిత్రోగృహేనిత్యం తపస్వాధ్యాయ తత్పరః, పితార్జ్ఞయాచోపయేమే విమలా మృషికన్యకాం 1. గృహాశ్రమాత్పరం నాస్తి పత్నీయది వశంగతా, అనుకూలంహి దాంపత్యం త్రివర్గోదయహేతవే 2. ప్రతికూలం కళత్రంచేన్నరకేనహి కింతతః? జలూకయోపమాయంతే ప్రమదా లఘుబుద్ధయః 3. ప్రమదానాం జలూకానాం విచారేమహదంతరం, జలూకాఃకేవలం రక్తం గృహ్ణంతి పురనంగనాః 4. గృహ్ణంతిసర్వ మప్యూఢా శ్చిత్తం విత్తం బలం సుఖం, ఇతిమత్వామునిస్సాధ్వీం విమలాంచోద్వహద్విజాః! 5. స భార్యాం శిక్షయామాస శివార్చాంకురు సువ్రతే! శివార్చాతః పరంనాస్తి తపోదాన వ్రతాదిషు 6. శివమంత్రం జపిత్వాశు మోక్షంగచ్ఛంతి మానవాః, శివమంత్రం పాతకానాం నాశకం పరికీర్తితం 7. పత్యుర్వచన మాకర్ణ్య విమలాసాభవీదిదం, * విమలా * కోవిధి శ్శివపూజాయాం కఃకాల స్సుమనోహరః 8. పూజాకార్యా కథంతస్య కేనవాచరితం పురా, ఏతత్సర్వంకరుణయాబ్రూహిమే మోక్షకారణం 9. * హరమిత్రః * అంతర్బహి శ్శుచిర్భూత్వా వ్రతీపూజాం సమాచరేత్, అరుణోదయ వేళాయాం నద్యాదౌ స్నాన మాచరేత్ 10. శుక్లాంబరధరో భూత్వా వాగ్యతో నియమాన్వితః, కృతసంధ్యాజపవిధి శ్శంకరం పూజయేత్సుధీః 11. దేవస్య పురత స్సమ్యగుపలిప్య సవాంభసా, విధాయ మంటపందివ్యం ధాత

వస్త్రాదిభిర్వృతం ౧౨. వితానాద్యైర లకృంత్వా ఫలపుష్ప నవాంకురైః, విచిత్ర పత్ర ముద్ధృత్య వర్ణపంచక సంయుతం ౧౩. తత్రప్రవిశ్యతు శుభే సూపవిష్టః శుభా సనే, సమ్య క్సంపాదితా శేష పూజోపకరణ శ్శుచిః ౧౪. ఆగమోక్తేన మంత్రేణ పీఠ మామంత్రయే త్సుధీః, తతః కృత్వాత్మశుద్ధించ భూతశుద్ధ్యాదికం క్రమాత్ ౧౫. ప్రాణాయామత్రయం కుర్యా ద్బీజమంత్రై స్సబిందుకైః, మాతృకాన్యస్య విధివ ద్ధ్యాత్వా తాందేవతాంపరాం ౧౬. సమాహ్యమాతృకాం భూయో మహా న్యాసాదికం చరేత్, ముహూర్తం స్వస్వరూపేణ ధ్యాత్వాచైవం పరంశివం ౧౭. వామభాగే గుహాంనత్వా దక్షిణే గణపంయజేత్, అంసోరుయుగ్మే ధర్మాదీ న్సవ్య నాభాచ పార్శ్వయోః ౧౮. అధర్మాదీ ననంతాదీ హృదిపీఠమనున్య సేత్. ఆధారశక్తి మారభ్య జ్ఞానాత్మానమను క్రమాత్ ౧౯. ఉక్తక్రమేణ విన్యస్య హృదయే సాధుభావితే, నవశక్తిమయే రమ్యేధ్యాయేద్దేవ ముమాపతిం ౨౦. చంద్రకోటిప్రతీకాశం త్రినేత్రం చంద్రభూషణం, ఆపింగళజటాజూటం రత్నమౌళి విరాజితం ౨౧. భస్మరుద్రాక్షబిల్వాది సుభగం సుందరేశ్వరం, నీలగ్రీవ ముదారాంగం నానాహారోపశోభితం ౨౨. వరదాభయహస్తంచ హరిణంచ పరశ్వథం, దధానం నాగవలయం కేయూరాంగద భూషణం ౨౩. వ్యాఘ్రచర్మపరీధానం రత్నసింహాసనే స్థితం, సర్వభూత గుహావాసం సర్వజ్ఞం సర్వసాక్షిణం ౨౪. సర్వా ధిష్ఠాన మద్వైతం మాయయా సగుణంపునః, ధ్యాత్వా తదాత్మభాగేచ గిరిజాం భక్తవత్సలాం ౨౫. భాస్వ జ్జపాప్రసూనాభాముదయార్క సమప్రభాం, విద్యు త్పుంజనిభాం తన్వీం మనోనయననందినీం ౨౬. బాలేందుశేఖరాం స్నిగ్ధాం నీలవేణీ విరాజితాం, భృంగసంఘాత రుచిర నీలకుంచితకుంతలాం ౨౭. మణిమండల విద్యోత న్ముఖమండలవిభ్రమాం, నవకుంకుమపంకాభాం కపోలతలదర్పణాం ౨౮. మధురస్మిత విభ్రాజ దరుణాధర పల్లవాం, కంబుకంఠీం శివాముద్య త్తుంగ పంకజ కుట్మలాం ౨౯. పాశాంకుశాభయాభీష్ట విలస త్సుచతుర్భుజాం, అనేక రత్న విలస త్కంకణాంగద ముద్రికాం 30. వలిత్రయేణ విలస ద్బ్రిమత్కాంచీ గుణాన్వితాం, దిక్పాలవనితా మౌళి సన్న తాంఘ్రిపయోరుహాం 3౧. రత్నసింహా సనారూఢాం సర్వరాజ పరిచ్ఛదాం, పంచబ్రహ్మాసనాసీనాం పరమేశ కుటుంబినీం, 3౨. అనేకకోటిబ్రహ్మాండ జననీం శివసుందరీం, సర్వశక్తిం మహేశస్య ప్రసన్నాం సర్వదేవతాం 33. సరోల్లంఘనముద్రించ సుముఖీం సర్వమంగళాం, ఏవం ధ్యాత్వామహాదేవీందేవంచ గిరిశంశుభం 3౪. గణేశస్కంద నంద్యాది పరివార సమన్వితం, స్వాత్మలింగంబాహ్యలింగే ధ్యాత్వా వేదాంతలక్షణైః 3౫. న్యాస

క్రమేణ సంపూజ్య దేవం గంధాదిభిః క్రమాత్, పంచభిర్బ్రహ్మభిః కుర్యా త్పూర్వాది
క్షస్థానేషువాహృది 3౬. పృథక్పుష్పాంజలిం దేహే మూలేనచ హృదిత్రయం,
పునస్స్వయం శివోభూ త్వా మూలమంత్రేణ సాధకః 3౭. తతస్సంపూజయే ద్దేవం
బాహ్యపీఠే పునఃక్రమాత్, సంకల్పంచ వదేత్తత్ర పూజారంభే సమాహితః 3౮.
కృతాంజలిపుటో భూ త్వా చింతయేద్ధృది శంకరం, ఋణపాతక దారిద్ర్య వినివృత్త్యై, 3౯. అశేషాఘ వినాశాయ ప్రసీద మమశంకర! దుఃఖశో
కాగ్ని సంతప్తం సంసారభయపీడితం ౪౦. బహురోగాకులందీనం పాహిమాం
వృషవాహన! ఆగచ్ఛదేవదేవేశ మహాదేవా౨ భయంకర! ౪౧. గృహాణ సహా
పార్వత్యా త్వంచపూజాం మయాకృతాం, ఇతిసంకల్ప్య విధివ ద్బాహ్యపూజాం
సమారభేత్ ౪౨. గుహం గణపతించైవ యజేత్పశ్చాపసవ్యతోఽ, క్షేత్రేశ
మీశకోణేతు యజే ద్వాస్తోష్పతింక్రమాత్ ౪౩. వాగ్దేవీంచ యజేత్తత్ర తతఃకా
ర్యాయనీం యజేత్, ధర్మంజ్ఞానంచ వైరాగ్య మైశ్వర్యంచ నమోంతకైః ౪౪.
స్వకైరీశాదికోణేషు పీఠపాదా ద్యనుక్రమాత్, ఆభ్యాంబిందువిసర్గాభ్యాం పుమర్థా
భ్యాం ప్రపూజయేత్ ౪౫. గాత్రరూపంచతుర్దిక్షు మధ్యేసంతం సతారకం, సత్త్వా
దిత్రిగుణాఽ తంతురూపా స్నీశేషు విన్యసేత్ ౪౬. అతఊర్ధ్వం చదే మాయా
లక్ష్మ్యాదేవ్యాశివేనచ, తదంతేచాంబుజం భూయ స్సకలం మండలోత్తమం ౪౭.
పత్రకేసరకింజల్క వ్యాప్తం తత్రాక్షరైః క్రమాత్, ఆత్మత్రయమథాభ్యర్చ్య మధ్యే
మంటప మాదరాత్ ౪౮. వామాంజ్యేష్ఠాంచ గౌరించ భావార్థే దిక్షుపూజ
యేత్, వామాద్యా నవశక్తీశ్చ నవస్వరయుతాజపేత్ ౪౯. హృది బీజత్రయం
బ్రహ్మేశ్చ పీఠమంత్రేణ చార్చయేత్, ఆవృత్తి పరిధినాంగైస్తు పంచభి ర్మూర్తిపం
క్తిభిః ౫౦. త్రింశద్భి ర్మూర్తిభిశ్చాన్యై ర్నిధిదివ్య సమన్వితైః, అనంతాద్యైఃప
దార్థాన్యైర్మాతృభిశ్చ వృషాదిభిః ౫౧. సిద్ధిభి శ్చాణిమాద్యాభి రింద్రాద్యైశ్చ
తదాయుధైః, వృషభక్షేత్రచండీశ దుర్గాశ్చ స్కందనందనౌ ౫౨. గణేశసైన్య
పాంశ్చైవ స్వస్వలక్షణ లక్షితాఽ, అణిమా మహిమాచైవ గరిమా లఘిమాతథా ౫౩. ఈశత్వంచవశిత్వంచ ప్రాప్తిః ప్రాకామ్యమేవచ, అష్టైశ్వర్యాణిభోగ్యా
న్తి తేజోరూపాణి కేవలం ౫౪. పంచభిర్బ్రహ్మభిః పూర్వం హృల్లేఖాద్యాభిరే
వచ, అంగైరమూర్తైరింద్రాద్యైః పూర్వోక్తమునిభిస్తుతైః ౫౫. (ఊరూ) ఉమా
చండీశ్వరాదీంశ్చ పూజయే దుత్తరాదితః, ఏవమావరణైర్యుక్తం తేజోరూపం సదా
శివం ౫౬. ఉమయాసహితం దేవ ముపచారైః ప్రపూజయేత్, సుప్రతిష్ఠితశంఖస్య
తీర్థైఃపంచామృతైరపి ౫౭. అభిషిచ్య మహాదేవం రుద్రసూక్తైస్సమాహితః, పంచ

బ్రహ్మశిరోభిశ్చ పంచరుద్రైర్యథావిధి ౫౪. కల్పయేద్వైదికైర్మంత్రైర్నానోపచారకాన్, ఆసనం కల్పయేద్దివ్యమం దివ్యవస్త్రసమన్వితం ౫౫. అర్ఘ్యమష్టగుణోపేతం పాద్యం శుద్ధోదకేనచ, తేనైవాచమనం దద్యాన్మధుపర్కం మధూత్తమం ౬౦. పునరాచమనం దత్త్వా స్నానమంత్రైః ప్రకల్పయేత్, తతశ్చ బిల్వమందార కల్హారాన్ సరసీరుహం ౬౧. ధత్తూరం కర్ణికారంచ దోగ్ధిణపుష్పంచ మల్లికాం, అపామార్గంతులసీమాధవీ పంచకాదికం ౬౨. బృహతీ కరవీరాణి యథాలబ్ధాని భామిని, నివేదయేత్సుగంధీని మాల్యానివివిధానిచ ౬౩. ధూపం కాలాగరూత్పన్నం దీపంచ విమలంశుభం, అథ పాయసనైవేద్యం సఘృతం సోపదంశకం ౬౪. మోదకాపూపసంయుక్తం శర్కరాయుత ముత్తమం, మధురాన్నం దధియుతం జలపాన సమన్వితం ౬౫. తేనైవ హవిషావహ్నా జుహుయాన్మంత్రభావితే, ఆగమోక్తేనవిధినా గురువాక్య నియంత్రితః ౬౬. నైవేద్యం శంభవేభూయో దత్త్వా తాంబూలముత్తమం, ఫలం నీరాజనందివ్యం ఛత్రాద్యం దర్పణాదికం ౬౭. సమర్పయిత్వా విధివన్మంత్రైర్నైవేదికతాంత్రికైః, యద్యశక్తస్స్వయం నిస్సన్న యథావిభవమర్పయేత్ ౬౮. భక్త్యా దత్తేన గౌరీశపుష్పమాత్రేణ తుష్యతి, అథాంగభూతాన్ సకలాన్ గణేశాదీన్పరిపూజయేత్ ౬౯. స్నాత్వైవ్నానావిధైస్తుత్వా సాష్టాంగం ప్రణమేద్బుధః, తతఃప్రదక్షిణీకృత్య వృష చండీశ్వరాదికం ౭౦. పూజాంసమర్పయ్య విధివత్పార్థయే దగజాపతిం, జయసత్యగుణాతీత జయ సర్వవరప్రద ౭౧ జయ నిత్య నిరాధార జయ విశ్వంభరావ్యయ, జయ విశ్వైక వంద్యేశ జయ నాగేంద్ర భూషణ ౭౨. జయ గౌరీపతేశంభో జయ నిత్యనిరంజన, జయ నాథ కృపాసింధో జయ భక్తార్తి భంజన ౭౩. జయ దుస్తరసంసార సాగరోత్తారణ ప్రభో, ప్రసీద మేమహాదేవ సంసారా దద్యశుద్యతః ౭౪. సర్వపాప క్షయం కృత్వా రక్షమాం సర్వపాపతః, మహాదారిద్ర్యదగ్ధస్య మహాపాప హతస్యచ ౭౫. మహాశోకవినష్టస్య మహారోగాతురస్యచ, ఋణభారపరీతస్య దహ్యమానస్య కర్మభిః ౭౬. గ్రహైఃప్రపీడ్యమానస్య ప్రసీద మమశంకర, దరిద్రఃపార్థయే దేవంపూజాంతే గిరిజాపతిం ౭౭. అభాగ్యోవాపిరాజావా పార్థయేదేవ మీశ్వరం, దీర్ఘమాయు స్సదారోగ్యం కోశవృద్ధిబలోన్నతిః ౭౮. మమాస్తు నిత్యమానందఃపరిసాదాత్వ శంకర, శత్రవశ్చ క్షయంయాంతు ప్రసీదంతు మమప్రజాః ౭౯. నశ్యంతు దస్యవోరాజ్యే జనాస్సంతునిరాపదః, దుర్భిక్షశ్చాగ్నిసంతాపా శ్శమం యాంతుమహీతలే ౮౦. సర్వసస్యసమృద్ధిశ్చ భూయాత్సుఖమయూదిశః, ఏవమారాధయేద్దేవం పూజనే గిరిజాపతిం ౮౧. విష్ణుబ్రహ్మాదిభిర్దేవైర్మునీంద్రైర్

ర్యోగిభి స్సదా, ప్రదోషేసోమవారేచ నృత్యగీతాది తోషితం ౮౨. బ్రాహ్మ ణా న్భోజయేద్భక్త్యా దక్షిణాభిశ్చ పూజయేత్, సర్వపాపక్షయకరీ సర్వదారిద్ర్య నాశనీ ౮౩. శివపూజా మయా ఖ్యాతా సర్వాభీష్టఫలప్రదా, మహాపాతక సంఘాత మధికం చోపపాతకం ౮౪. శివప్రసాద గ్రహణాత్ సర్వమన్య ద్వినాశ యేత్, బ్రహ్మహా త్యాది పాపానాం పురాణేషు స్మృతిష్వపి ౮౫. ప్రాయశ్చి త్తానిచోక్తాని న శివస్వాపహారిణాం, శివోబ్రాహ్మణవర్గస్య కీర్తితః కులదైవతం ౮౬. ప్రదోషసమయే యస్మా ద్విష్ణుబ్రహ్మాదయ స్సురాః, అర్చయంతిశివం తస్మా చ్ఛివఏవ జగత్పతిః ౮౭. శివాత్పరతరంనాస్తి శాస్త్రయోని స్సదాశివః, తస్మాత్ క్షేత్రేప్రకర్తవ్య మవశ్యంశివపూజనం ౮౮. కామినాంచ ముముక్షూణాం భుక్తిముక్తిప్రదం ధ్రువం, సద్య స్సిద్ధికరంలోకే సర్వపాపహరం పరం ౮౯. బహునాత్రకిముక్తేన శ్లోకార్ధేన బ్రవీమ్యహం, బ్రహ్మహా త్యాశతంవాపి శివపూజా వినాశయేత్ ౯౦. మయాకథితమేతత్తే క్షేత్రేతు శివపూజనం, రహస్యం సర్వ జంతూనాం అతాస్త్యేవ నసంశయః ౯౧ తస్మాద్భద్రేశుకురు సదాశివపూజాం నిరంతరం, తయాతే సకలాభీష్టసిద్ధి ర్భవతిశాశ్వతీ ౯౨. పత్యుర్వాక్యం సమా కర్ణ్య విమలాఽఽనందనిర్భరా, సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే పునఃప్రాహాతిభక్తితః ౯౩. * సూతః * యశ్శృణోతి హరపూజనంశివం భక్తితః పఠతియస్స్వయం రహః, ముక్తిమేతి గిరిశప్రసాదతో దుష్కృతంహరతి దుఃఖసంసృతేః ౯౪. ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హిమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యేహరమిత్రవిమలాసంవాదే శివపూజావిధాన, తన్మహిమానువర్ణ నోనామనవమోఽధ్యాయః ౯.

---

* క్షేత్రపాలః * హరమిత్రంపతింపాహా విమలానమ్రుఖీ ర్భియా, కఃపూతః పూజయా శంభోః కేనవా చరితంపురా ౧. ఏతన్మే బ్రూహిసస్త్రీత్వ శివపూజా విధేః ఫలం, తారితాస్మి త్వయాభర్తః పూర్వపుణ్యచయేనహి ౨. * హరమి త్రః * శృణు భద్రే శంభుసేవాఫలంవచ్మి తవాగ్రతః, అతీతేతిహాసం ఫలదంపరమం పుణ్యవర్ధనం 3. శర్మదావిప్రవనితా సపుత్రాదుఃఖకర్శితా, శాండిల్యం శరణం గత్వా యయాచే తత్కృపాంసతీ ౪. అహమద్య కృతార్థాస్మి తవదర్శనమాత్రతః, ఏతౌకుమారౌ భగవ న్త్వామేవశరణం గతౌ ౫ ఏషమేతనయోబ్రహ్మ శుచిర్న తఇతీరితః, ఏష రాజసుతో నామ్నా ధర్మపుత్రః కృశోపుగా ౬. ఏతావహంచ భగవ న్భవచ్చరణకింకరాం, సముద్ధరాస్మి న్వలితాన్ ఘోరే సంసారసాగరే ౭.

తతఃప్రసన్నో ద్విజపుంగవస్తు తస్యాశ్చవాక్యైరమృతోపమానైః, ఉపాదిదేశాపిత యోఃకుమారయోర్మునిశ్శివారాధన మంత్రవిద్యాం ౯. అథోపదిష్టో మునినా కుమారసాభ్రాభ్మణీ శాంభవదీక్షితాచ, శివప్రసాదేన మహేశభక్తా స్తద్గార వా త్సర్వజనాభివంద్యాః ౯. (వేదోక్తవిధినాదేవి కురుత్వం వ్రతముత్తమం, ఏతా భ్యామపి పుత్రాభ్యాం శివపూజా విధీయతాం, అథసంవత్సరాదేవ పరాం సిద్ధి మవాప్స్యథ ౧౦. ఇతిశాండిల్యవచన మాకర్ణ్య ద్విజభామినీ, తంప్రణమ్య సమా మంత్ర్య జగ్ముస్తే శివమందిరం ౧౧) తతఃప్రభృతి తౌబాలా మునివర్యోపదేశతః, ప్రదోషే పార్వతీశస్య పూజాంచక్రతు రంజసా ౧౨ ఏవంపూజయతోర్దేవం ద్విజరాజకుమారయోఃః, సుఖేనైవ వ్యతీయాయ తయోర్మాస చతుష్టయం ౧౩. కదాచి దాత్మజపుత్రే ణవినాసా ద్విజనందనః, స్నాతుంగతో నదీతీరే చచారబహు లీలయా ౧౪. తత్ర నిర్ఝరనిష్పాతనిర్భిన్నే వప్రకర్దమే, నిధానకలశం స్థూలం ప్రస్ఫు రంతం దదర్శసః ౧౫. తందృష్ట్వా సహసాగత్వా హర్షకౌతుకవిహ్వలః, దైవోప పన్నం మన్వానో గృహీత్వాశిరసాదధా ౧౬. ససంభ్రమం సమానీయ నిధానక లశం బలాత్, నిధాయ భవనస్యాంత ర్మాతరంసమభాషత౧౭ *శుచివ్రతః* మా తర్మాత రిమంపశ్య ప్రసాదం గిరిజాపతేః, నిధానం కుంభరూపేణ దర్శితంకరుణాత్మ నా ౧౮. అథసా విస్మితా సాధ్వీ సమాహూయనృపాత్మజం, స్వపుత్రం ప్రతినం ద్యాహ మానయంతీశివార్చనం ౧౯. శృణుతాం మే వచఃపుత్రౌ నిధానకలశేమి మాం. జీవద్రత్న సహస్రాఢ్యాం సహస్రాబ్దోపభోగదాం ౨౦. సమం విభజ్య గృహ్ణీ తం మమశాసనగౌరవాత్, ఇతి మాతృవచశ్శ్రుత్వా తుతోషద్విజనందనః ౨౧ పత్యాహ రాజపుత్రస్తాం విస్రబ్ధ శ్శంకరార్చనే, *ధర్మపుత్రః* మాత స్తవసుత స్యైవ సుకృతేన సమాగతం ౨౨. నాహం గ్రహీతుమిచ్ఛామి విభక్తం ధనసంచ యం, ఆత్మన స్సుకృతాల్లబ్ధం స్వయమేవభునక్త్వసౌ ౨౩. సవభగవానీశః కరి ష్యతి కృపామయి, *క్షేత్రపాలః* ఏవమభ్యర్చతో శ్శంభుం భూయోపి పర యాముదా ౨౪ సంవత్సరం వ్యతీయాయ తస్మిన్నేవగృహేతయోఃః, అథైకదా రాజసూను స్సహతేన ద్విజన్మనా ౨౫. వసంతసమయే ప్రాప్తే విజహారవనాంత రే, అథదూరంగతౌ క్వాపివనే ద్విజనృపాత్మజౌ ౨౬. గంధర్వకన్యాః క్రీడంతీ శ్శతశ స్తావపశ్యతాం, తాస్సర్వా శ్చారుసర్వాంగీ ర్విహరంతీ ర్మనోహరం ౨౭. దృష్ట్వా ద్విజాత్మజో దూరా దువాచనృపపుంగవం, ఇతఃపరం నగంతవ్యం విహారం త్యగ్రతస్స్థీయతాం, స్త్రీణాం విదూరతస్తిష్ఠే ద్యదిసాఖ్యం తవేప్సితం ౨౮. స్త్రీ సన్నిధానం విమలా స్త్యజంతి విమలాశయాఃః, ఏతాః కైతవధారిణ్యో ధనయౌవన

దుర్మదాః ౨౯. మోహయంత్యో జనందృష్ట్యా వాచా సునయకోవిదాః, అతః పరిత్యజేత్ స్త్రీణాం సన్నిధిం సహభాషణం 30. మోహితాం సంగమాత్రేణ మృత్యుమాప్నోతి మానవః, నిజధర్మరతోవిద్వాన్ బ్రహ్మచారీవిశేషతః 3౧. అతోహం నోత్సహేగంతుం క్రీడాస్థానం మృగీదృశాం, ఇత్యుక్త్వా ద్విజపుత్రస్తు నివృత్తోదూరత స్థితః 3౨. అథాసౌ రాజపుత్రస్తు కౌతుకావిష్ట మానసః, తాసాం విహారపదవీ మేక ఏవాభయో ర్యయౌ 33. తత్ర గంధర్వకన్యానాం మధ్యే త్వేకా వరాననా, దృష్ట్వాఽఽ యాంతంరాజపుత్రం చింతయామాస చేతసా 3౪. అహోకోయ ముదారాంగో యువా సర్వాంగసుందరః! మత్తమాతంగగమనో లావణ్యామృతవారిధిః 3౫. లీలాలోల విశాలాక్షో మధురస్మిత వేశలః, మదనో పమరూపశ్రీ స్సుకుమారాంగ లక్షణః 3౬. ఇత్యాశ్చర్య యుతాబాలా దూరా ద్దృష్ట్వా నృపాత్మజం, సర్వా స్సఖీస్సమాహూయ వచనంచేద మబ్రవీత్ 3౭. ఇతోప్యదూరే హేసఖ్యో వనమస్త్యేక ముత్తమం, విచిత్రచంపకాశోక పున్నాగై ర్వకులైర్వృతం 3౮. తత్రగత్వా తరూ౯సర్వా నపచిత్య సుమాన్యలం, భవత్యః పునరాయాంతు తావత్తిష్ఠామ్యహంత్విహ 3౯. ఇత్యాదిష్ట స్సఖీవర్గో జగామ విపినాంతరం, సాపి గంధర్వజా తత్స్థా న్యస్తదృష్టి ర్నృపాత్మజే ౪౦. తాం సమాలోక్య తన్వంగీం నవయూవన శాలినీం, బాలాం సురూపసంపత్త్యా పరిభూత త్రిలోత్తమాం ౪౧. రాజపుత్ర స్సమాగత్య కౌతుకోత్ఫుల్లలోచనః, అవాప మైవయోగేన మదనస్య శరవ్యధాం ౪౨. గంధర్వతనయా సాపి ప్రాప్తాయ నృపసూనవే, ఉత్థాయ ప్రదదౌ తస్మై తరసా పల్లవాసనం ౪౩. కృతోపచార మాసీనం తమాసాద్య సుమధ్యమా, పప్రచ్ఛ తదూర్పిగుణై ర్హృతదేహాఽఽ కులేంద్రియా ౪౪. కస్త్వంకమలపత్రాక్షకస్మాద్దేశా దిహాగతః? కస్యపుత్రఇతి ప్రోక్తా పృష్ట స్సర్వం న్యవేదయత్ ౪౫. విదర్భరాజతనయం విధృష్టపితృమాతృకం, శత్రుభి శ్చాహృతస్థాన మాత్మానం విద్ధిభామిని ౪౬. సర్వభావేనభూయస్తాంపప్రచ్ఛ నృపనందనః, కాత్వం వామోరు కించాత్ర కార్యంతే కస్యచాత్మజా ౪౭. కిమివ ధ్యాయసి హృది కింవావక్తు మిహేచ్ఛసి? ఇత్యుక్తా సాపునః ప్రాహ శృణు రాజేంద్ర సత్తమ ౪౮. అస్తి విద్రవికోనామా గంధర్వాణాం కులాగ్రణీః, తస్యాహమస్మి తనయా నామ్నా చాఽశ్రుమతీ శ్రుతా ౪౯. త్వామాయాంతం విలోక్యాహం త్వత్సంభాషణ లాలసా, త్యక్త్వా సఖీజనం సర్వ మేకైవాస్మి మహావనే ౫౦. సర్వసంగీత విద్యాసు నమత్తోఽన్యాస్తి కాచన, మమగానేన తుష్యంతి సర్వాఅపి సురస్త్రియః ౫౧. నాహం సర్వకలాభిజ్ఞా జ్ఞాతసర్వజనేంగితా, తవాహ మాప్తితం వేద్మి మయితే

సంగతం మనః ౫౨. తథా మయాపితే సాఖ్యంద్వైవేన ప్రతిపాదితం, ఆవయో స్స్నేహభేదోత్రైవ భూయాదితః పరం ౫౩. ఇతి సంభాష్యతేనాశు పేణ్ణూ గంధర్వకన్యకా, ముక్తాహారం దదా తస్మై స్వకుచాంతర భూషణం ౫౪. తమా దాయామ్బుతంహారం సతస్యాంపరమాకులఃి, గూఢహర్ష పరాసిక్తమిదమాహాన్నృపా త్మజ: ౫౫. సత్యముక్తంత్వయాభీరు తథాప్యేకం వదామ్యహం, త్యక్తరాజ్యస్య నిస్స్వస్య కథం మేభవసిప్రియా ౫౬. యాత్వం పిత్రమతీబాలా విలంఘ్యపితృశాసనం, స్వచ్ఛందాచరణంవక్తుం మూఢేశ్వం కథమర్హసి ౫౭. ఇతితస్యవచ శ్రుత్వాతం ప్రత్యాహ శుచిస్మితా, అస్తునామ తథైవాహంకరిష్యే ఽవశ్యకాతుకం ౫౮. గచ్ఛస్వభవనం కాంత పరశ్వ ప్రాతరేవతు, ఆగచ్ఛపునరత్రైవ కార్యమస్తిచనోమృషా ౫౯. ఇత్యుక్త్వాతం నృపంకాంతం సాసంగతసఖిజనా, అపాక్రామత చార్వంగీ సచా పినృపనందనఃి ౬౦. సమభ్యేత్యతుహర్షేణ ద్విజపుత్రస్యసన్నిధిం, సర్వమాఖ్యాయ తేనైవసాకం స్వభవనం యయౌ ౬౧. తాంచవిప్రసతిం భూయోహర్షయిత్వా నృ పాత్మజఃి, పరశోద్విజ పుత్రేణ సార్ధం తస్మిన్వనేయయౌ ౬౨. సతయాపూర్వ నిర్దిష్టం స్థానంపాప్యనృపాత్మజఃి, గంధర్వరాజమదాక్షీద్దుహితారంచ సమన్వితం ౬౩. సగంధర్వపతిఃి పాప్తావభి నంద్యకుమారకా, ఉపవేశ్యాసనే రమ్యేరాజపుత్రమ భాషత ౬౪. * గంధర్వఃి * రాజేంద్రపుత్రపూర్వేద్యుఃి కైలాసంగతవానహం, తత్రాపశ్యం మహాదేవం పార్వత్యాసహితం విభుం ౬౫. ఆహూయమాంసదేవేశ స్సర్వేషాం త్రిదివౌకసాం, సన్నిధావాహ భగవాన్కరుణామృతవారిధిఃి ౬౬. ధర్మగుప్తాహ్వయఃి కశ్చిద్విజపుత్రోస్తి భూతలే, అకించనో భ్రష్టరాజ్యోహత బంధుశ్చశత్రుభిఃి ౬౭. సబాలోగురువాక్యేన మదర్చాయాంరతస్సదా, అద్యతత్పి తరస్సర్వమాంపాప్తా స్తత్పితృభావతఃి ౬౮. తస్యత్వమపి సాహాయ్యం కురుగంధ ర్వసత్తమ! యధాస నిజరాజ్యస్థో హతశత్రుర్భవిష్యతి ౬౯. ఇత్యాజ్ఞప్తోహమీ శేనసంపాప్యనిజమందిరం, అనయాద్యదుహితారంచబహుశోభ్యర్థి తస్తథా ౭౦. జ్ఞాత్వేమం సకలం శంభోర్నియోగం కరుణామయం, ఆదాయేమాందుహితరం పాప్తోస్మీదం వనాంతరం ౭౧. తస్మాదేనాం ప్రయచ్ఛామికన్యామత్రమతీంతవ, హితార్థశ్తుర్థి స్వరాష్ట్రేత్వాం స్థాపయామి శివాజ్ఞయా ౭౨. తస్మిన్ పదేత్వమ నయా భుక్త్వాభోగాన్యథేప్సితం, దశవర్ష సహస్రాంతేగంతాసి గిరిశాలయం ౭౩. తతాపి మమకన్యేయం త్వామేవ ప్రతిపత్స్యతే, అనేనైవస్వదేహేనదివ్యేన శివసన్నిధా ౭౪. ఇతిగంధర్వరాజస్తమాభాష్యనృపనందనం, తస్మిన్వనేస్వమహి తుఃి పాణిగ్రహమకారయత్ ౭౫. పారిబర్హమదాత్తస్మై రత్నభారాన్మహోజ్వ

లాఁ, చూడామణిం చంద్రనిభం ముక్తాహారాంశ్చ భాసురాఁ ౭౬. దివ్యాలంకార వాసాంసికార్త స్వరపరిచ్ఛదాఁ, గజానామయుతం భూయో నియుతం నీలవాజినాం ౭౭. స్యందనానాం సహస్రంచ సౌవర్ణానాం మహోంతిచ, పునశ్చైకం రథం దివ్యం ధనుశ్చాకాయుధోత్తమం ౭౮. మంత్రాస్త్రాణాంసహస్రాణి తూణౌచాక్షయ్య సాయకౌ, అభేద్యాం సర్వజంతూనాం శక్తించరిపుమర్దనీం ౭౯. దుహితుఃపరి చర్యార్థం గంధర్వాధిపతిర్దదౌ, ఇత్థం రాజేంద తనయుఃసంపాప్యశియ ముత్త మాం ౮౦. అభీష్టజాయా సహితో ముముదే నిజసంపదా, కారయిత్వా స్వదు హితుర్వివాహం సమయోచితం ౮౧. యయౌ విమానమారుహ్య గంధర్వాధి పతిర్దివం, ధర్మగుప్తఃకృతోద్వాహస్సహ గంధర్వసేనయా ౮౨. నిశ్శేషితా రాతి బలఃప్రవివేశ నిజంపురం, తతోఽభిషిక్తస్సచివైర్బ్రాహ్మణైశ్చనరోత్తమైఃౖ ౮౩. రత్నసింహాసనారూఢశ్చక్రే రాజ్యమకంటకం, యావిప్రవనితా పూర్వం తంపుపోషాత్మ పుత్రవత్ ౮౪. సైనమాతా భవత్తస్య సభార్యా ద్విజనందనఃౖ, గంధర్వతనయా జాయా విదర్భవిషయేశ్వరఃౖ ౮౫ ఆరాధ్యదేవం గిరిశంధర్మగుప్తోనృపోఽభవత్, * హరమిత్రఃౖ * ఏవమన్యేసమారాధ్యభక్త్యా శ్రీగిరిజాపతిం ౮౬. లేభిరేఽభీప్సితా కామాఁ దేహాంతేతు పరాంగతిం, శివపూజావ్రతం పుణ్యం భక్త్యా శ్రీశంకరార్చ నం ౮౭. ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యదేతత్సాధనం పరం, జ్ఞానార్థ మృషయఃప్రాంచోధనార్థంచ ధనార్థినఃౖ ౮౮. జయార్థికారసిధ్యర్థ మింద్రోపేంద్రపురోగమాఃౖ, విద్యార్థినోపి విద్యార్థం సుతార్థం పుత్రకాంక్షిణఃౖ ౮౯. ఆరోగ్యార్థంతు రోగార్తా శ్చకుర్నిశేతద్వ్రితోత్తమం, బ్రాహ్మణానామిదం ముఖ్యం విశేషాత్కలితారకం ౯౦ యఏతచ్ఛ్రుణు యాన్నిత్య మాఖ్యానం పరమాద్భుతం, భక్త్యా శ్రీశివపూజాం తే కథయేద్వా సమాహితఃౖ ౯౧ నభవేత్తస్య దారిద్ర్యం జన్మాంతరశతేష్వపి, జ్ఞానైశ్వర్యసమాయుక్త శ్చాంతేశివపురంవ్రజేత్, తస్మాత్త్వంపూజనంశంభోఃౖ కురు భక్త్యావసుందరి! ౯౨. యే ప్రాప్య దుర్లభమిదం మనుజా శ్శరీరంఖర్వంతిచా త్రపరమేశ్వరపాదపూజాం, ధన్యాస్తఏవ నిజపుణ్యజితత్రిలోకా స్తేషాంపదాం బుజరజో భువనం పునాతి ౯౩. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యేహరమిత్రవిమలాసంవాదే శివపూజామాహాత్మ్యకథనంనామ దశమోఽధ్యాయఃౖ ౧౦.

శ్రీసూతః ఇత్థం ప్రబోధితాసాధ్వీహరమిత్రేణ భక్తితః, పూజయామాస విధివచ్ఛివం దేవమహర్నిశం ౧. శివపూజాప్రభావేన సర్వసిద్ధిరభూద్ద్విజాః! కదాచిద్విమలా స్వీయసఖీభిః పరివారితా ౨ కళ్యాణసరసి స్నాతు మాగతాచాఽరుణోదయే, తదా వనద్విపఃకశ్చి ద్వాసితాభి ర్మదోద్ధతః 3. బృంహితం భీకరం కుర్వ్ఞ ఘుండాఘూత్కారగర్జితః, తం దృష్ట్వా భయవిత్రస్తా విమలాద్యా స్సులోచనాః ౪. దుద్రువు ర్దూర మధ్వానం గజోప్యనుయయౌ తదా, కన్యా ధావన వేగేన నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసపీడితాః, తృణచ్ఛన్నే మహాకూపే నిపేతు ర్జలవర్జితే ౫. నిపత్య విహ్వలా స్సద్యో గతపాణి స్తదాభవ్, అనాగతాసు తాస్వేవం దేశేఽదృష్ట్వాతిదుఃఖితాః ౬. మాతర స్తా విచిన్వంత్యో బభ్రము ర్మోహపీడితాః, వనాద్వనం పరిభ్రమ్య గుల్మాద్గుల్మం వ్యలోకయ్ ౭. క్వచిత్క్వచిత్ పరిభ్రష్ట వస్త్రాణ్యాభరణానిచ, దృష్ట్వా తదనుసారేణ గచ్ఛంత్యో దీనచేతసః ౮. పాతాళ సన్నిభం కూపం దదృశు ర్దృగగోచరం, గతాసూరపి తాపీక్ష్య కన్యాఃకమలలోచనాః, రురుదు ర్విస్వరం ఘోరం కురర్యఇవ దుఃఖితాః ౯. విమలే కమలే సువృత్తకే సురసే త్యాదిభిరేవనామభిః, ఉపహూయ ముహుర్ముహు ర్విషణ్ణా విలపంతిస్మ తదీయమాతరః ౧౦. ఉరస్తాడనమాక్రందం కుర్వంత్యో భృశదుఃఖితాః, క్వగచ్ఛామోవయం సర్వాః పుత్రికాదుఃఖకర్శితాః ౧౧. హాపుత్రి మమకళ్యాణి కించిత్సంభాషణంకురు, బాంధవాశ్చాగతా స్సర్వే త్వద్వియోగేన కర్శితాః ౧౨. కన్యాఃకమలపత్రాక్ష్యఃకుర్వంత్వస్మాసు సత్కృపాం, యుష్మాఽవిహాయ మత్పుత్ర్యఃకథం గచ్ఛామహే గృహం ౧3. ఇత్యుచ్చైఃక్రోశయంత్యస్తాఃమూర్ఛామాపు స్సరస్తటే, స్నానార్థమాగత స్తస్మిఽతీర్థే కళ్యాణసంజ్ఞకే ౧౪. హరమిత్రఃప్రభాతేసావశృణో ద్రోదనం స్త్రియఃమూర్ఛితా అంగనా భూమా లుఠంతీ ర్గతవత్సకాఃి, ౧౫. తాదృష్ట్వాద్యుతి మాం స్తత్ర కోవిదో ఋషిపుంగవఃి, పాహ ప్రసన్నహృదయఃి కన్యకాజనసీశ్నైఃి ౧౬. *హరమిత్రఃి* ఉత్తాపయిష్యేవఃకన్యా అద్యైవ తపసాఽమలాఃి, శనైరాశ్వాస్య తాస్సర్వా నివార్యాఽఽహచ రోదనం ౧౭. యావదుజ్జీవయిష్యామి కన్యాఃకమలలోచనాఃి, తావదాసాం మనోజ్ఞాని వపూంషి పరితోబత ౧౮. ఇత్యుదీర్య మునిశ్రేష్ఠఃి కళ్యాణసరసిద్విజాఃి! కంరదఘ్నజలే స్థిత్వా సప్తశ్వ మవలోకయ్ ౧౯. ఊర్ధ్వబాహుస్సూర్య జజాప పరమం జపం, తం హంతుమాగతో విప్రం జలమధ్యేస్థితం గజఃి ౨౦. హస్తముద్ధృత్య వేగేన మునేరంతిక మాయయౌ, విలోక్య తస్యసంరంభం గజేంద్రస్య ఋషీశ్వరాఃి ౨౧. న చచాల

జలాత్తోఽపి చిరాత్సర్పితఇవ స్థితః, గతమన్యుఃకృతాదేవ శాంతోభూ త్సగజేశ్వరః ౨౨. శుండాగ్రేణ గృహీత్వాతం మూర్ధ్నిసంస్థాప్య సంస్థితః, తస్యభావం మునిర్జ్ఞాత్వా జపంతావత్సమాప్య చ ౨౩. ఏనముత్తారయిష్యామి తిర్యక్త్వేదుఃఖితం చిరాత్, ఇతినిశ్చిత్యమనసా విచార్యసుచిరం మునిః ౨౪. ఆదాయ పాణినాతోయంశీఘ్రం తన్మూర్ధ్ని దత్తవాన్, తేనోదకప్రభావేన గజః పాపవివర్జితః ౨౫. సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే నిజరూపేణ సోఽబవీత్, యత్త్వయూంతారితఃపాపాత్తిర్యక్త్వాచ్చ విశేషతః ౨౬. మమవృత్తంవిశేషేణప్రవక్ష్యామికృపానిధే, * ధర్మగుప్తః * నైషధేనగరే పూర్వం విశ్వగుప్త ఇతిశ్రుతః ౨౭. తస్యసూనురహం నామ్నాధర్మ గుప్త ఇతిశ్రుతః, గోరక్షాం కృషివాణిజ్యం కుర్వన్నిత్యంసుఖస్థితః ౨౮. అథకా పాలికఃకశ్చిత్ రసవాదకుతూహలః, సపాపోమాంతుదృష్ట్వైవ వంచయామాస మాయయా ౨౯. తేనత్యక్తధనో నిస్స్వాః దుఃఖితోత్యంతమూఢధీ, స్వధర్మవిక్ర యంకృత్వా కుటుంబభరణంకృతం ౩౦. యానియానిమయా పూర్వం దానాన్యా చరితానిచ, తానితాన్యపిసర్వాణి విక్రీతానిమునీశ్వర ౩౧. జిహ్వాచాపల్యనిరత స్త్వేకదా పరవేశ్మని, భుక్త్వానాగళం మృష్ట మజీర్ణమభవత్తదా ౩౨. అతిసారేణ మరణం ధర్మిష్ఠానాం భవే ద్ధ్రువం ౩౩. అతిసార స్తతోజాతః స్మృతిమానభవంత తః, అహం శివస్మరణతో మరణం గతవాన్ ద్విజ! ౩౪ పూర్వపుణ్యప్రభావేన దేవేంద్రవరసన్నిధౌ, తత్రమన్వంతరంస్థిత్వా తత్పుణ్యాంతే గజోఽభవం ౩౫. యే ధర్మవిక్రయంకుర్యు స్తే భవంతి మతంగజాః, ఇదానీమపివిప్రేంద్ర త్వయూ ఽహం తారితోఽభవం ౩౬. తోయదానం కృతంమహ్యం కళ్యాణసరసః ప్రభో! కృతా ర్థోస్మికృతార్థోస్మి నమస్తుభ్యం నమోనమః ౩౭. ఇత్యుక్త్వా సయయూ స్వర్గం సత్సంగా త్సద్గతిం గతః, ఆశ్చర్యం పరమం లేభే హరమిత్రఃప్రభావవిత్ ౩౮. అహోమా తీర్థస్యమాహాత్మ్యం కుయోనే స్తారితో గజః, అనేనవారిణా శీఘ్రం జీవ యిష్యేఽం గనాచయం ౩౯. విధినిర్వర్త్య సహసా సతీర్థఃపునరాగమత్, యత్ర స్థితా గతప్రాణాః కూపేయువతయస్స్వయం ౪౦. తాసాంమాత్మా స్సమూశ్వా స్య సించత్తీర్థేన సోబ్రవీత్, * హరమిత్రః * ఉత్తిష్ఠతస్త్రియస్సర్వాః శాసనాన్మమ నిర్మలాః ౪౧. యేభజంతి విరూపాక్షం తేషాంమృత్యుఃకథంభవేత్? ఋషేర్వ చన మాకర్ణ్య కూపస్థా స్తత్ప్రభావతః ౪౨. సుప్తోత్థితాఇవ తదాస్త్రియః కూపా త్సముత్థితాఃు, పరిధాయచవాసాంసి పూర్వవద్ద్విజకన్యకాః ౪౩. ప్రణేము ర్హరమి త్రంతం ఋషిశ్రేష్ఠం తపోధనాఃు, జహర్షుస్తజ్జనోత్థ మరణాదుద్ధృతాఇవ ౪౪.

తాః పాహి హరమిత్ర స్తత్తీర్థమాహాత్మ్య ముత్తమం, ఉక్త్వా యువతిభిర్యుక్తః కల్యాణం సత్వరంయయౌ ర౫ స్నాపయిత్వాథతాః కన్యా మాతరః పాహి నమ్రధీః, ధర్మంవచ్మి హితంవచ్మి నానత్యం మమభాషితం ర౬. దుర్భగోఽం ధో జడోమత్తో బాలభూత్నో గురుతల్పగః, పరదారరతః పాపీ మృత్యుపాశవశంగతః ర౭. తేసర్వే ముక్తిమాయాంతి స్నానా త్కల్యాణసంజ్ఞకే, వైశాఖే కార్తికే మాఘే మానేషు విజతేంద్రియః ర౮. యస్నాతి సోమయోగేస్మి న్కృత్తికాపితృ భేనరః, సర్వపాపై ర్వినిర్ముక్తో ముక్తిమేతి నసంశయః ర౯. మాహాత్మ్య మతులం శ్రుత్వా మాతరః కన్యకాస్తథా, పునస్తీర్థోదకే స్నాత్వా కిన్నరేశం ప్రపూజ్య చ ౩౦ స్వకీయం వివిశు ర్గేహాం హరమిత్రేణసంయుతాః, తదాప్రభృతికన్యాస్తా మృత్యుపాశనివారితాః ౩౧. హరమిత్రేణసహితా ముదంపాపు రభీష్టదాం, హరమిత్రశ్శంకరస్యప్రసాదేనా ఽన్వహంసుఖం ౩౨. ఇహాముత్రార్థభోగాంశ్చ భుంక్త్వా మానవజన్మని, గృహస్థాశ్రమముత్తీర్య వనీభూత్వాథ ప్రవ్రజ్య ౩౩. పంపాక్షేత్రేవసన్ విప్రో మునీ న్నత్వాసురార్చితాన్, బకదాల్భ్యోజ్జయో గాత్రం త్యక్త్వాఽగాచ్ఛివమందిరం ౩౪. * సూతః * మాహాత్మ్య మన్యత్పరమేశ్వరస్య శ్రోతుం సుకామోయదిజాయతే వః, వక్ష్యామి తచ్ఛంకరసచ్చరిత్రం సదాశివాజ్ఞా మనుస్మృత్వతాపసాః! ౩౫ * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే పంపామాహాత్మ్యే కల్యాణతీర్థప్రశంసాయాం హరమిత్రేణ ధర్మగుప్తస్య గజయోనేర్విమోచనం విమలాదీనాముజ్జీవనంనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

---

* శౌనకాద్యా ఋషయః * బకదాల్భ్యోజ్జయో పుణ్యో హరమిత్రో మహాఋషిః, ముక్తిమాపేతియద్వృత్తం బ్రూహిసూత త్వయాధునా ౧. ఏతన్నోబ్రూహి తత్త్వజ్ఞ యదస్మాసు కృపాతవ, * సూతః * బకదాల్భ్యమహాతేజా స్తాపసోభూత్పురానఘాః! ౨. దీర్ఘాయు శ్శక్తిసంపన్నః తపోవిగ్రహవానసః, హిమవత్పర్వతే పూర్వం తప్తవాఁపరమం తపః 3. దివ్యవర్షసహస్రాంతే చోత్థాయేంద్ర దిశం గతం, తత్ర వర్షసహస్రాణి తపసాఽతోషయచ్ఛివం ర. తతోదక్షిణ మాసాద్య హేమకూటాచలే శుభే, పంపాక్షేత్రం రమ్యతమ మాలోక్యానందనిర్భరః ౫. చక్రతీర్థసమీపేఽసౌ స్థానంకృత్వా సునిర్మలం, పూజయిత్వా గురూనాదా స్థిత్వా సిద్ధాసనేతతః ౬. రేచకైః పూరకైః కుంభైః ప్రాణాఁ సంయధ్యయత్నతః,

సుషుమ్నయా మహావాయుం సూక్ష్మాకాశే నియుజ్యసః ౭. తతఃపశ్చిమవీథ్యాంవై గత్వాధారచతుర్దళం, తత ష్షడ్దలమాక్రమ్య తతో దశదలంగతః ౮ ద్వాదశారం దివ్యదళం షోడశార మతఃపరం, ద్విదళం పరతో దివ్యసహస్రదళమధ్యగం ౯. పశ్చిమాభిముఖం లింగం కందాంతర ముపస్థితం, బిసతంతునిభం సూక్ష్మ మతర్క్యం యోగిభిస్సదా ౧౦. తస్మిన్మనోఽనిలం నీత్వా మిళిత్వానందవస్తుని, బాహ్యేంద్రియాణి సంయమ్య చాంతరాణి విశేషతః ౧౧. సంయమ్య నిశ్చలోభూత్వా చచారపరమేపదే, వాయునాకుండలం భిత్త్వా మండలత్రయమధ్యగ ౧౨. తత్రస్థితం మహానందామృత మాస్వాద్య యన్మతః, పూర్ణానందపరో యోగీ స్థాణువజ్జడనత్థితః ౧౩. తస్మి న్వేణువనంజాతం మహాకంటకదుర్భరం, నల్మీకోఽభూ న్మహాంస్తత్ర మునిర్యత్ర తపస్థితః ౧౪. ఏవం బహుగతేకాలే తపోఽగ్ని రభవత్తదా, బ్రహ్మలోక మభివ్యాప్య ప్రాదహద్ధవ్యవాహనః ౧౫. ద్రుతా స్సురాసురగణా బకదాల్భ్యత మోగ్నినా, తస్యవ్రే స్తపసాతుష్ట శ్శంకరో వృష మాస్థితః ౧౬. ప్రత్యక్షం సహసాగత్య దృష్ట్వా న్మునిసత్తమం, వల్మీకాంతరనంస్థాన మస్థిమాత్రావశేషితం ౧౭. గంగాజలై స్తదాసించ ద్వల్మీకాగ్నే మహేశ్వరః, అంధకారో యథాసూర్యరశ్మి భి ర్వినివార్యతే ౧౮. తచ్ఛైవ గంగాతోయస్య సేచనేనమునిస్తదా, ఉదతిష్ఠత్సహసాంశు ర్దీప్తిమానివ సర్వతః ౧౯. సమీపస్థ ముదారాంగ ముమాలింగితవిగ్రహం, వృషవాహం బాలచంద్రమౌళిం భోగివిభూషణం ౨౦. ననందే సబుషిశ్శంభుం భక్తిజ్ఞానాగ్రయాధియా, తుష్టావ పరమంరూపం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౨౧. కాలకంధరాయ పాలితామరాయ శూలినే నీలలోహితాయ కాలనాశినే కపాలినే, బాలచంద్రశేఖరాయ కాళికావిలాసినే నమశ్శివాయతే భవాయ చారుమూర్తయేనమః ౨౨. పాకశాసనాది పూజితాంఘ్రి పంకజద్వయే లోకశోకమోహనాశనైక బీజచిన్మయే, శ్రీకళత్ర లోకనాథసేవ్యమాన వైభవే మేమనోవినోదమేతు శ్రీశివేఽనిశం భవే ౨౩. తేనతుష్టో మహాదేవః ప్రోవాచ బుషిసత్తమం, వరంవరయ భద్రంతే యదీచ్ఛసి పరాంగతిం ౨౪. తుష్టోస్మి తవసాయోగి న్నకృతం యేనకేనవా, విరూపాక్షవచశ్శ్రుత్వా బకదాల్భ్యో ప్రబోధిదం ౨౫. యదితుష్టోసి గౌరీశ పూర్ణాయుర్దేహి సువ్రత * శ్రీశంకరః * అస్మిన్తీర్థేతు యస్నాతి సవై పూర్ణాయురేధతే ౨౬. యద్యద్వాంఛసిమత్తోఽన్య ద్వరంస్వీకురు తాపస! దత్తోఽస్మితవభక్త్యైవ తేతపస్సుఖదంభవేత్ ౨౭. తపస్యత స్తవ మునే ర్బకా దేహా యనంతి యక్, బకదాల్భ్యక్షేత్ర భూమ్యాంలోకేమన్యో భవిష్యసి

౨౮. * క్షేత్రపాలః * ఇత్థం స తంసమాలింగ్య వాచాసంపూజ్య శంకరః, తదగ్రేఽంతర్దధే దేవశ్శివయా సహితశ్శివః ౨౯. బకదాల్భ్య శ్శివా ల్లబ్ధ్వా కీర్తిమాయుస్సుసంపదః, అత్రైవస్వాశ్రమం కృత్వా గంధర్వే పుణ్యకాననే 30. తపోవృత్త్యా స్థితః పంపామాహాత్మ్యం ప్రవదన్సదా, యాత్రార్థ మాగతామర్త్యా బకదాల్భ్యస్యతీర్థకే 3౧. స్నానాద్దీర్ఘాయుషో భూత్వా దివ్యసుందరవిగ్రహాః, గచ్ఛంతి శంకరందివ్యే పంపాక్షేత్రేవిముక్తిదే 3౨. రోగాదిభి ర్విరహితాః పూర్ణాయుష్మంత ఏవతే, అభవన్బుషితీర్థస్య స్నానేన సకలాజనాః 33. తతో జగత్యభూద్వార్తా బ్రహ్మణోఽద్భుతదర్శనా, బ్రహ్మా శ్రుత్వాద్భుతం వృత్తం పంపాక్షేత్రే మహత్తరం 3౪. ఆలోచ్యాలోచ్య లోకేశో మనసీత్థ మచింతయత్, కతిసంతీహ సస్ష్టారః ప్రజానా మాయురర్దాః 3౫. దధ్యౌ బ్రహ్మాచిరంకాలం సత్యలోకే మహాప్రభుః, కదాచి ద్ధర్మరాజస్తు సంయమన్యాం విశేషతః 3౬. పర్యట న్న దదర్శాగ్రే నరకే పాపినం నరం, చింతాతురో యమస్త్రీవం బ్రహ్మాణం సముపాగతః 3౭. సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే కృతాంజలి రభాషత * యమః * విచారయ మమాత్యంతం కార్య మాశ్చర్యదాయకం 3౮. విభాండకబుషేః పుత్రో మృకండోఽల్పాయురాత్మభూః, పంపాక్షేత్రే మృతింపాప్య బకదాల్భ్యసుతీర్థకే 3౯. మద్భక్తాస్తత్ర గత్వాతం బుషిపుత్రం మృతంవిభో! పాశైర్బద్ధ్వాసమాయాంతా స్తస్మిన్కాలే విభాండకః ౪౦ హాహాకారేణ సబుషిర్బకదాల్భ్యం వ్యజిజ్ఞపత్, శ్రుతవాన్ కృపయాదుఃఖం బకదాల్భ్య మహామునేః ౪౧ * విభాండకః * పుత్రంభిక్షాం దేహి విభో వంశస్యైకం గుణాకరం, నోచే త్ప్రాణాం స్త్యజామ్యగ్రే బ్రహ్మహత్యాం దదామితే ౪౨. బహవోజీవితా బ్రహ్మన్ ఆయుస్తవ కరేస్థితం, అస్మి న్ననుగ్రహం కృత్వా దీనంపాహి ముసీశ్వర ౪3. ఇతి తద్వాక్యమాకర్ణ్య బకదాల్భ్య యయూత్వరాత్, మద్భటాన్వారయిత్వాసౌ మోచయిత్వా కళేబరం ౪౪. ఆయుష్మంతం తదాకృత్వా స్నాపయిత్వా స్వతీర్థకే, ప్రేతం సంజీవయామాస దివ్యసుందర విగ్రహం ౪౫. మద్భటా స్సహసాగత్య మాంప్రతీత్థం వ్యజిజ్ఞపన్, తేనాహం దుఃఖితో భూత్వా త్వత్సకాశ ముపాగతః ౪౬. విలపంతం యమందృష్ట్వా స్వగతిం పోక్తవా నజః, ఉభౌ తు దుఃఖమాపన్నౌ యయతు ర్విష్ణుమందిరం ౪౭. దదర్శతూ రమాకాంతం శ్రీవత్సాంకిత వక్షసం, సనకాదిభి రభ్యర్చ్య మానితాంఘ్రి సరోరుహం ౪౮. గోవిందం సంప్రణమ్యాగ్రే ప్రోచతు ర్విధినూర్యజౌ, విచారో నాస్తిభగవన్ ఆవయో ర్విషయే క్వచిత్ ౪౯. నసంతిలోకేపాపిష్ఠా శ్చాధ్యాయుష్యశేషమాసవా, కింకుర్వ ఆనాంలోకేశ ల్వమాలోకయసి సూదన! ౫౦

శ్రుత్వాతయో ర్వచోవిష్ణు ర్బభాషే పరమార్థవిత్, నాహంవేద్మి మహాచ్చిత్రం పంపాక్షేత్రస్య వైభవం ౫౧. గచ్ఛామో యత్రసబుషి స్తందేవం సత్వరాన్వితాః, ఆయయుర్బ్రహ్మవిష్ణ్వింద్ర వైవస్వత ముఖామరాః ౫౨. దదృశు స్తంమహాత్మానం బకదాల్భ్యం మహామునిం, రుద్రాక్షమాలాభరణం భస్మరేఖాంకితం ద్విజం ౫౩. తపస్యంతం మహాప్రాజ్ఞం తమృషిం తే ప్రణందిరే, తాన్‌దృష్ట్వా పరమోదారాన్ బ్రహ్మవిష్ణు ముఖాన్‌సురాన్ ౫౪. ప్రత్యుత్థానాది సత్కారై ర్పూజయామాస ధర్మవిత్ * బకదాల్భ్యః * కిమర్థ మాగతా యూయం వదధ్వం కారణంసురాః! ౫౫. * విష్ణ్వాదయః * అస్మాక మధికారోఽస్తి పాలనాదా జగత్త్రయే, కించి త్కార్యమిదానీం నస్త్వత్తో నాస్తిమునీశ్వర ౫౬. త్వతీర్థే స్నానమాత్రేణ గతాయుః పూర్ణజీవితః, పాపీతు పుణ్యవానత్ర భవతీదం కుతోవద ౫౭ * బకదాల్భ్యః * విష్ణ్వాదయ శ్శృణుధ్వంమే దివ్యంవచన మాదృతాః, అపరాధో నాస్తిమయి పురావృత్తం వదామివః ౫౮. పురా మహేశ్వరం దేవం సమారాధ్య తపోగణైః, ప్రసాద్య వరసందోహం లబ్ధవానస్మి దేవతాః! ౫౯. మామకే తీర్థవర్యేఽస్మిన్ గతాయుః పూర్ణజీవితః, పాతకీ సుకృతీ ధన్యో భవత్యేవ నసంశయః ౬౦. కింకార్య మస్తివో మత్తః సృష్టిస్థిత్యంతకారిణాం * విష్ణ్వాదయః * ఉపాయం బూహిహి భగవ న్ చండాలాః పండితా ద్విజాః ౬౧. సమాయాంతి తీర్థస్య స్నానతః పాప తోఽఖిలాః, శూన్యా సత్యపురీ బ్రహ్మ న్ రిక్తా సంయమనీహ్యభూత్ ౬౨ కృపాళు నాత్వయా హ్యేతత్ సుఖం కర్తవ్య మంజసా, పూర్ణః పురాతనోసి త్వం విచారయ జగత్సుఖం ౬౩. * బకదాల్భ్యః * మయిజీవతి క్షేత్రేస్మిన్ విధాతౄణాం శతం గతం, విష్ణ్వాదయస్తు బహవో యమా స్సాహస్రసంఖ్యకాః ౬౪. జాయంతేచ మ్రియంతేచ చత్వారి నవకోటయః, పశ్యన్నేవచతాన్‌సర్వా నహం ప్రాణా నధారయం ౬౫. న శ్రుతాహీదృశీ వార్తా మయా విష్ణ్వాదయ స్సురాః! పరే షాం సుఖదం కార్యం యో నాశయతి మూఢధీః ౬౬. మయాద్యాపి నదృష్టోసౌ పాతకీ కశ్చిదత్రహి, తథాప్యుపాయం వచ్మీశాః కులదేవోస్తి శంకరః ౬౭ తదాజ్ఞయా వయం సర్వే గచ్ఛామః పథి శాంభవే, ఇత్యామంత్ర్య స తైర్యుక్తో ధ్యానం చక్రే సదాశివం ౬౮. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః పంపానాథో దయానిధిః. తం దృష్ట్వా పరమోదార మూచాకాంతం వృషధ్వజం ౬౯. తుష్టువుః పరమేశానం బ్రహ్మవిష్ణుముఖాస్సురాః, వ్యజిజ్ఞపన్ముదా శంభుం స్వకృత్యం సర్వమీప్సితం ౭౦. బకదాల్భ్యభిధే తీర్థే యే స్నాంతి పురుషాధమాః, తేవై ముక్తిపదం యాంతి పూర్ణాయు ర్యోగినోహర ౭౧. తేనా స్మాకం నాస్తికార్య ముపాయం బూహిహి

శంకర. * శ్రీశివః * యేవైమద్జ్ఞానసంపన్నా మద్భక్తినిరతాశ్చ యే, ౭౧. తైగే వేదంశుభంతీర్థం దృశ్యతే నేతరైఃకదా, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే శంభుఃసర్వేషాంపశ్యతాం పురః ౭౨. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే శివాజ్ఞాకారిణస్సురాః, * క్షేత్రపాలః * అద్యాపి బకదాల్భ్యస్యతీర్థం గుప్తం హివర్తతే 73. యేవైపుణ్యతమాలోకే జ్ఞానచక్షుస్సమన్వితాః, తేషాం దృష్టిపథం యాతి ఋషితీర్థం సుఖప్రదం ౭౪. అత్రస్నానేన సర్వేషాం దీర్ఘాయుర్లభ్యతే ధ్రువం, ప్రథమేఽస్మిన్హి కల్యాణతీర్థే స్నానంప్రశస్యతే, బకదాల్భ్యభిధేతీర్థేఽనంతరం స్నానముచ్యతే ౭౫. *సూతః* బకదాల్భ్యతపస్వినోపదిష్టో హరమిత్రః పరమేశ మర్చయిత్వా, పునరాగమనాది హీన మైశం పద మాపాఽమృతదం స సంన్యసన్ ౭౬. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్మ్యే బకదాల్భ్యతీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనం తదనుగ్రహేణ హరమిత్రస్య మోక్షప్రాప్తిర్నామద్వాదశోధ్యాయః. ౧౨.

* క్షేత్రపాలః * భూయోవ స్సంప్రవక్ష్యామి కల్యాణస్యతు వైభవం, యన్మాహాత్మ్యప్రవచనే పరమున్మహతేమనః ౧. ఋశ్యశృంగో మతంగోఽష్టావక్రో నారదసన్మునిః, ఏతే పవిత్రాస్సన్నేన తీర్థస్యాస్యప్రభావతః ౨. తస్మా ద్వక్ష్యామి విప్రేంద్రా శ్శృణుతాఽదరపూర్వకం, పురా రాధంతశేకల్పే వర్తమానే కృతే యుగే 3. కుత్సో నామమునిశ్రీమాన్ బ్రహ్మసూను రకల్మషః, సకర్దమసుతాం కన్యా ముపయేమే విధానతః ౪. తస్యాంతస్యచపుత్రోఽభూద్వత్సో వంశవివర్ధనః, పంచమేఽబ్దే పితాతస్య కుత్సో బ్రహ్మాపదిష్టవాన్ ౫. వసగురుకులే నిత్య మగ్నికార్యంచ సంధ్యయోః, కుర్వన్శ్రవణస్నానం భిక్షాశీ విజితేంద్రియః ౬. మజ్జనం కురుతే నిత్యం భక్త్యా కల్యాణసంజ్ఞితే, తీర్థేఽస్మిన్ సవిశేషేణ దేహశుద్ధిం కరోత్యలం ౭. చిత్తశుద్ధిం పరాంప్రాప సరోవరనిమజ్జనాత్, నిమజ్జ్య తస్మిన్నపిమాసమేకం తత్పశ్చిమేరోధసి సంనివిష్టః, చక్రే తపో నిశ్చలగాత్రయష్టి ర్విస్మృత్య బాహ్యాన్విషయానశేషాన్ ౮. పిపాసయా సమాగమ్య మృగాస్తస్మిన్ జలాశయే, కండూయంతే స్వశృంగైస్తు కాష్ఠబుద్ధ్యాదినేదినే ౯. తత స్సర్వజగన్నాథ స్సర్వేషా మీశ్వరోహరః, ఆవిర్బభూ పురస్తస్య తపసాతోషిత స్స్వయం ౧౦. * శ్రీమహాదేవః * మృగశృంగ మహాప్రాజ్ఞ తవప్రీతోఽస్మ్యహం పరం, ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షణంచక్రే కమండలుజలేనవై ౧౧ తతః ప్రబుద్ధఃపురత శ్శంభుం సమవలోక

యత్, ససంభ్రమః పుటోనత్వా స్తోతుంసముపచక్రమే ౧౨. ఓంనమోదేవదే వాయ లోకానుగ్రహకారిణే, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ భక్తానాంసుఖదాయినే ౧౩. సృష్టిస్థిత్యుపసంహారా న్మనసాకుర్వతే నమః, ఇతి స్తుత్వా హరందేవంనమస్కృ త్వా పునఃపునః ౧౪. ఆనందబాష్పనయనః పులకాంకితవిగ్రహః, శిరస్యంజలి మాధాయ తూష్ణీంతత్పురతస్థితః ౧౫. * మహాదేవః * మృగశృంగాఽనయాస్తు త్వా పరాప్రీతి రజాయత, వరంవరయసత్యంతే పశ్చాద్దాస్యామి వాంఛితం, ౧౬. ఋషిశృంగ మమప్రీత్యై మదాజ్ఞాంపరిపాలయ, భావిజన్మని విప్రస్త్వం జీవన్ముక్తో భవిష్యసి ౧౭ వేదాన్తవాక్యసంజ్ఞానం నిదాఘాయోపదిశ్యచ, పునస్త్వంపరమం ధామ సమేష్యసి నసంశయః ౧౮. ఇతిశ్రుత్వా వచ స్తస్య దేవదేవస్య శూలినః, ఋషిశృంగో వరంవవ్రే పునర్దేవం దయానిధిం ౧౯. * ఋషిశృంగః * అత్రసన్ని హితో నిత్యం సర్వేషాం సర్వకామదః, సర్వదా సర్వజంతూనాం సర్వసంపత్ప్రి దోభవ ౨౦. ఇద మేకంవరందేహి యద్యనుగ్రహభాగహం, తథాస్తు ఋషి శృంగాత్ర సర్వదా నివసామ్యహం ౨౧. కల్యాణసరస స్తీరే త్వయ్యత్ర తపసిస్థితే, మృగాఃపిబంతః పానీయం ప్రతివాసర మత్రవై ౨౨ కండూయన్త స్స్వశృంగేణ శరీరం తవనిర్వ్యయుః, తేనత్వాం మృగశృంగాఖ్యం వదంతిపరమర్షయః ౨౩. ఇతి దత్వా వరంతస్మై తత్రైవాంతరధీయత * క్షేత్రపాలః * ఋషిశృంగో గృహంగత్వా తపస్స్వాధ్యాయతత్పరః ౨౪. పిత్రాజ్ఞయా వివాహ్యైకాం కన్యాం శుభగుణాన్వి తాం, గృహస్థాశ్రమ ముష్ట్వర్య వసీ భూత్వాఽథప్రవ్రజత్ ౨౫ పంపాక్షేత్రం తతో గత్వా శిష్యైస్సహసునిశ్చలః, పర్వతే వాసమకరో చ్ఛివధ్యానపరాయణః ౨౬. తదాప్రభృతి లోకేస్మిన్ఋష్యశృంగఇతి శ్రుతిః, తన్నామ్నాఽభూ ద్గిరివరః ఋషివ ర్యైరధిష్ఠితః ౨౭ తస్మిన్తీర్థాన్యనేకాని ఋష్యశృంగే వసంతివై, అద్యాపి వర్త తేయోగీ విరూపాక్షపరాయణః ౨౮. తస్మా దస్యచ మాహాత్మ్యమబ్రవం భవతాంపురః. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కల్యాణతీర్థప్రశంసాయాం ఋషిశృంగాయశివేన వరప్రదానం నామత్రయో దశోఽధ్యాయః. ౧౩.

శ్రీసూతః అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి క్షేత్రమాహాత్మ్య ముత్తమం, క్షేత్రపాలో మునీనాహ భక్తైరాగ్యసంయుతః ౧. * క్షేత్రపాలః * అత్రైవ దక్షిణేభాగే కూర్మ తీర్థ మితిశ్రుతం, సర్వసంపత్ప్రదం నృణాం సర్వేష్టార్థప్రదాయకం ౨ అత్రపూ

ర్వం మహావిష్ణు ర్గీర్వాణైః పార్థితోఽ భవత్, *ఋషయః* కుత స్సంప్రార్థితో విష్ణు రిందాదిభి రభూ న్మునే 3. కూర్మతీర్థం నామ తస్య కథమాసీ ద్వదాధునా, *క్షేత్రపాలః* మందరేణ మునింధు స్తే క్షీరాబ్ధిం దేవదానవాః ౪. లీనో భూత్పర్వత స్సింధౌ హ్యమరా దుఃఖకర్శితాః, విష్ణుం సంప్రార్థయామాసుః కేశవో నిర్జరైర్నుతః ౫. ధృత్వా కూర్మంవపు ర్ధర్త్వా పంపాయాం క్షేత్ర ముత్తమం, త్రైయం బకం శివం మంత్రం ప్రజపన్సంస్థితమాచరత్ ౬. తేన తుష్టో విరూపాక్ష స్తస్మై దివ్యం వరం దదౌ, తవా ద్రిధారణేశక్తిః పాలనేజగతాం సదా ౭ తేన లబ్ధవరో విష్ణు ర్దేహినాం హితమాచరత్, తదాప్రభృతి లోకేషు గీయతే తీర్థముత్తమం ౮. కూర్మతీర్థమితి ఖ్యాతం ముముక్షూణాం సుఖంకరం, దేవర్షి పితృసందోహముక్తిదం పాపనాశనం ౯. ఇతి శ్రుత్వా కథాం విప్రా శ్శ్రవణానందదాయినీం, తత్ర స్నాత్వా కూర్మతీర్థే తర్పయిత్వాఽ ఖలాఽపిత్రాఽ ౧౦. ఉత్తరం బూహి యత్కార్యం కురోమ్యే దేవ త్వదాజ్ఞయా, ఇతి సప్తర్షయ శ్శాన్తాః పప్రచ్ఛు ర్భక్తిభావితాః ౧౧క. *క్షేత్రపాలః* నికటే కూర్మతీర్థస్యాఽనుగ్రహాఖ్యం శుభంవరం, తీర్థమస్తి ముముక్షూణాం జ్ఞానవిజ్ఞానసాధనం ౧౧ఖ. అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి సర్వేషాముత్తమోత్తమం, పురా కృతయుగే రాజా విప్రగుప్త ఇతి శ్రుతః ౧౨. సత్యవాగ్ధర్మనిరతః ప్రజాపోషణతత్పరః, తస్య భార్యా బభూవాఽథరుచికా నామ నామతః ౧౩. దేవాలయాని దివ్యాని సరాంసి వివిధానిచ, నిర్మమే భువి భూపాలో మహాదానాని భూరిశః ౧౪. కృతవాఽ సువిచారజ్ఞో వేదశాస్త్రార్థకోవిదః ౧౫క. కన్యాదానఫలం స్మృత్వా బహుద్విజముఖా త్పృథుః, సుందరీం తనయాం కన్యాం దత్త్వా న్యాధిపూర్వకం, లోకే ధర్మా న్పాలయిత్వా రాజ్యం నిష్కంటకం ప్రభుః ౧౫ఖ. తదాఽ కరోన్మహీపాలో విశ్వగుప్తో మహామతిః, వానప్రస్థాశ్రమం గత్వా తపస్తప్త్వాసుదుస్తరం ౧౬. పంచాత్మకం విసృజ్యాఽ సౌ శరీరం భార్యయా సహా, నివసన్ స్వర్గలోకే సౌ బహుకాలం సుఖంవసన్ ౧౭. క్షీణేపుణ్యే స్వేనకృతే దరిద్రోభూ న్మహీతలే, నాచికేతస్య పుత్రోఽభూ దతివక్త్ర ఇతి శ్రుతః ౧౮. కురూపీ వికలః కాణః కుబ్జః పంగుః కృశాంగకః, సబాలో వవృధే విప్రా స్సర్వభూతభయంకరః ౧౯. పంచవర్షయుతం బాల ముపనీయ స్వపుత్రకం, చింతయామాస విప్రేంద్రో విధాఽహో స్య కథంభవేత్ ౨౦. కురూపకాణకుబ్జానాం కః కన్యాం సందిశత్యహో, అహో దుర్భాగ్యతా మహ్య మభవ ద్విధిచోదితా ౨౧. నాస్తి పుత్రాత్పునాం పుంసాం కుపుత్రః కులపాంసనః, కథ మాలోకయా మ్యేనం ధారయామి కథం సుతం ౨౨. ఇతి చింతాకులో భూత్వా త్యక్తాన్న స్త్యక్తనిద్రకః, చింతాజర్జరి

తాంగస్య శుశ్రూషాభూ ద్విప్రపుంగవః ౨౩. ఇత్థం విప్రవరః కాలం నినాయ బహుదుఃఖితః, క్వచి త్కాంచీపురే విప్ర స్సుతపానామ విశ్రుతః ౨౪. తస్యపుత్రీ మహాసాధ్వీ సర్వలోకైకసుందరీ, సురుచిర్నామత స్సాధు శ్శ్రీతుల్యా గుణజాలతః ౨౫. తాం విపోర్పాధ్యాపయామాస గురుభ్య స్సర్వశాస్త్రవిత్, పఠాత సురుచి స్తస్మా చ్ఛాస్త్రాణి సుబహూన్యసౌ ౨౬. దశవర్షాత్మికా కన్యాబభూవ సురుచి స్తదా, తాం దృష్ట్వా సుందరీం కన్యాం సవమన్మథసంపదా ౨౭ త్రైలోక్యం మోహయంతీం శ్రీవనితామివ భూగతాం, బభాషే సగురుః కామీ కన్యాకాం ప్రతి మోహితః ౨౮. మాం వృణీష్వ మహాభాగే సర్వజ్ఞోహం సుశాస్త్రవిత్, ధనం దదామి సుభగే దివ్యాన్యాభరణాని చ ౨౯. భుంక్ష్వ భోగా న్యభేచ్ఛం హి కన్యకే వరవర్ణిని, ఇతి బ్రువాణం స్వగురుం నత్వా స్తుత్వా పునఃపునః ౩౦. కిం మోహాయసి మాం బాలాం కృపణాం పుత్రికోపమాం, గురుః పితృసమో లోకే శిష్యః పుత్రసమః కిల ౩౧ కథం విరుద్ధధర్మం త్వముక్త్వానసి సద్గురో, నాహా మిచ్ఛామి భగవన్ త్వాం వా యుష్మత్కులోద్భవాం ౩౨. వృణేఽన్యం విప్ర కులజం తదాజ్ఞాపరిపాలినీ, ఇతి తస్యా వచ శ్శ్రుత్వా మన్మథేషుప్రపీడితః ౩౩. స్వకారోల్లంఘినీం బాలాం గతాం స్వనికటా ద్ద్విజః, తస్యా స్సుందరరూపం చ స్మృత్వాస్మృత్వా పునఃపునః ౩౪. రోషేణ మహతాఽఽవిష్ట శ్చింతయా మాస కాటిలః, ఇయం కనకవర్ణాంగీ సురుచిర్లోకసుందరీ ౩౫. రూపేణ గర్వితాంకన్యాం ఘటయామి కురూపిణీ, ఇతిమత్వాఽ తివక్రాఖ్యం మునిం పంగ్వాదిదోషిణం ౩౬. జనకస్యాఽఽ జ్ఞయాఽనాయ్య వివాహమకరో త్తదా, తందృష్ట్వా సురుచిః కన్యా పంగుం కాణం స్వకం పతిం ౩౭. అవృణో ద్గురువాక్యా త్సా పాతివ్రత్య ముపాశ్రితా, అయమేవ పతి ర్మే స్తు స్వకృతేన ఫలేనహి ౩౮. సుఖం వా యది వా దుఃఖ మాగతం దినరాత్రివత్, నబిభే మి పురావృత్తం మహాదస్తి హి మత్కృతం ౩౯. మయా హ్యాననుభూతం చ నకేవల మిదం సుఖం, స్యా త్కురూపీ పతి ర్మే ద్య స్యా త్పంగుః కాణ ఏవ వా ౪౦. అస్మిన్ ప్రీతి ర్మమైవాస్తు జాగ్రదాదిషు సర్వదా, అస్మా త్పరతరం నాస్తి హ్యాయమేవ మహద్ధనం ౪౧. జయంతి తా స్త్రియో ధన్యా శ్శీలస్య పరిరక్షణాల్, శీలభంగే తు నారీణాం యమలోక స్సనాతనః ౪౨. ఇత్థం విదితతత్త్వార్థా సురుచి ర్ధర్మమార్గగా, పతిం గృహీత్వా కల్యాణీ పతిశుశ్రూషణే పరా ౪౩. ఉవాస స్వగృహే సిద్ధా దేవపూజారతా సదా, గౌరీం సంప్రార్థయామాస సురుచి స్సర్వమంగళాం ౪౪. నిరాహారా దివారాత్రౌ పతిశుశ్రూషణే పరా, ధ్యాయంతీ బహుధా దేవీం శంకరీం లోకశంకరీం ౪౫.

తదా స్వప్నే ప్రసన్నాభూత్పార్వతీ సురుచేః పురః, పంపాపురీం యాహి శీఘ్రం త్వద్దుఃఖం నాశ మేష్యతి ౪౬. ఇతి స్వప్నోత్థితా బాలా విస్మితా నన్యగామినీ, పతిం గృహీత్వా హస్తాభ్యాం యయౌ పంపాపురీం తతః ౪౭. తత్ర గత్వాఽనుగ్ర హాఖ్యతీర్థే సౌభాగ్యదాయకే, విశామ్య స్వపతిం తత్ర సన్నివేశ్య సరస్తటే ౪౮. చింతయంతీ క్వగచ్ఛామి కో వా మాం తారయేఽధునా, ప్రలపంతీ వదుఃఖార్తా పతిభక్తిపరాయణా ౪౯. తస్యా దీనధ్వనిం శ్రుత్వా రురుదు ర్వనదేవతాః, తదాపాహ మహాదేవం పార్వతీ నతకంధరా ౫౦. ఇయం సురుచినామ్నా మాం ధ్యాత్వా సుస్థిరమానసా, రుదంతీ పతివైరూప్యం ధ్యాయంత్యాస్తే దివానిశం ౫౧. త్వమేవ రక్షకో లోకే దుఃఖాబ్ధావినిమజ్జతాం, పాలయాశు వరాం కన్యాం పతివైరూప్యకర్శితాం ౫౨ ఇతి గౌరీవచ శ్శ్రుత్వా హ్యువాచ పరమేశ్వరః, *శ్రీశివం* అతివక్త్రస్తు రాజాఽభూత్ పూర్వస్మిన్ జన్మనీ శ్వరి! ౫3. సర్వధర్మాన్ సమకరోత్ అతివక్త్రో మహామతిం, శివభాగవతాన్ దృష్ట్వా నినింద విధిచోదితః ౫౪. నపశ్యతిస్మ నేతారిభ్యా మేకదా శివ మీశ్వరం, విశతిస్మ న మద్గేహం భయాదపి సభూపతిః ౫౫. శివాన్నభక్షణం క్వాపి నకృతం తేన పాపినా, పంగుః కాణః కురూపీ చ హ్యభూత్ పాపికృత కర్మణా ౫౬. తస్మా న్మహాపాతకినం కః పునాతి జగత్త్రయే, శతజన్మాని సంగృహ్య క్రిమియోనిషు భూరిశః ౫౭. తదంతే చోత్తమం జన్మ పాపిష్ఠ జ్ఞానాగ్నినా పునః, దాహయిత్వా బహూన్ దోషాన్ పాపిష్ఠే త్యస్మత్పదం సఖి! ౫౮. కన్యాదానం చకారాసౌ పూర్వజన్మని పార్వతి, తస్మా దస్యాద్యరుచిరా జాయాభూఽత్సురుచి శ్శుభా ౫౯. *పార్వతీ* ఏషాపతివ్రతా దేవ శివధ్యానపరాయణా, పత్యుః సుందరతాం దత్త్వా పాలయైనా మత శ్శివ ౬౦ స్వాపియాభీష్టసంసిద్ధి మావహాన్ భక్తవత్సలః, తయోరగ్రే పాపిరాసీ త్పార్వత్యా సహిత శ్శివః ౬౧. పతిమాదౌప్రణమ్యాసౌ విరూపాక్షంననామహ, స్తుతించక్రే ముదా సాధ్వీ పార్వత్యాసహితం శివం ౬౨. కిం మయాచరితం పుణ్యం యతోదృష్టోమయా శివో, *సురుచిం* భూతివిభూషితగాత్రం భీతే స్త్రాతార మిష్టదాతారం ౬3. నేతార మఖిలజగతాం బ్రహ్మజ్ఞానప్రదాతారం, శ్యామాం సుందరవదనాం కుందసురదనాం మహేశతనుసదనాం ౬౪ సౌందర్యవిజితమదనాం వందేఽహం మందమాధురీవచనాం, జగతఃపితరౌ వందే నిగమశిరోవేద్యమానమహిమానౌ ౬౫. శరణాగతసంత్రాణౌ కరుణారసభరితదురితహరచరణౌ, స్తోత్ర మాకర్ణ్య గౌరీశ ఉవాచ సురుచిం ముదా ౬౬. తవానుగ్రహతీర్థే స్మిన్ భర్తారం స్నాపయాధునా, కురుత్వం స్నాన మత్రైవ సుందరాంగః పతిర్భవేత్ ౬౭. క్షేత్ర

యాతాం క్రమాత్కృతార్థా విరూపాక్షం నిజా భునా, తమర్చయిత్వా దేవేశం తేన దత్తవరావుభౌ ౬౮. ఇగాభోగా నసేకాం శ్చ భుంజ్వా చాం తే తు మత్పదం, యాస్యథ స్సుసుఖం దేవి మాకురుష్వా త్ర సంశయం ౬౯. ఇత్యుక్త్వాం తర్దధే శంభుః కరుణాసాగరో హరః, శివాజ్ఞయా రుచి స్సాధ్వీ సాకం పత్యా శుభేజలే, అకరోత్స్నాన మస్యాశ్చ సాఽనుగ్రహాథ్యేఽతిభక్తితః ౭౦. స్నానా న్నిజ పతిదేహం విమలతరం సమవలోక్య పరమేశం, సంపూజ్య భక్తిభావా దంతే శివ లోకమాపపతిసహితా ౭౧ *క్షేత్రపాలః* వయమప్యస్యాశ్చ తీర్థేవిరచయ్య స్నా న మన్యతీర్థాని, యాస్యామః ప్రేక్షితు మథ నిజన్నైభవసంప్రాప్తాభుజాలాని ౭౨.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే అతివక్త్రిస్య సుందరశరీర ప్రాప్తిర్నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః. ౧౪.

—♦ శ్రీవిరూపాక్షేశ్వర పరబ్రహ్మణేనమః ♦—

* సూతః * సప్తర్షిపాలాబుషయః క్రతుతీర్థం ప్రపేదిరే: తన్మాహాత్మ్యం పుండరీకప్రతిబీజం వదామ్యహం ౧. *క్షేత్రపాలః* క్రతుతీర్థం మహాపుణ్యం సర్వ పాపప్రణాశనం, తత్రస్నానం యఃకరోతి సయాతిపరమాం గతిం ౨. *ఋషయః* క్రతుతీర్థస్య మహాత్మ్యం వదా స్మాకం సుఖప్రదం, త్వత్తోధికో నాస్తి లోకే నక్తా శ్రీశంకరప్రియ! ౩. *క్షేత్రపాల.* పురా గాఛంతకే కల్పే పుండరీకో మహాసురః, మాయావీ రాక్షసః క్రూరో దేవతాగణవంచకః ౪. తపస్తేపే మహోగ్రం స దివ్యం వర్షశతం ఖలం, నారాయణం రమానాథ మన్వహం హృదిభావయ ౫. తోషయామాస తపసా స్తోత్రైశ్చ కర్ణమనోహరైః, జగామ తస్యప్రత్యక్షం వైకుంఠోరక్షసః పురః ౬ నత్వా శ్రీశం మహాత్మానంపుండరీకోఽతిభక్తితః, చక్రే స్తుతి ముదారాంగం భక్త్యాశ్రీకాంతా మవలోచనః ౭. *పుండరీకః* నమస్తే పుండరీ కాక్ష నమస్తే భూతభావన, నమస్తే బ్రహ్మరుద్రాది వందితాంఘ్రిసరోరుహ ౮. వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపాయ విరూపాయ నమోనమ, రమోపాసితపాదాబ్జ నమస్తేస్తు మహామతే ౯. మహాదేవ మహాభాహో నమస్తేస్తుపునఃపునః, సర్వాభీష్టప్రదా తా త్వం సర్వేశ స్సర్వదాహరే ౧౦. సర్వకర్తాసర్వపితా సర్వభూతాఽసిసర్వ శ్రీ, సర్వశాస్త్రార్థతత్వజ్ఞ స్సర్వేశ స్సర్వకామదః ౧౧. నమోనమస్తే సర్వేశ నమస్తేస్తు నమోనమః, అసురస్తుతిమాకర్ణ్యబభాషే భక్తవత్సలః ౧౨. *విష్ణుః* వరం వరయ భద్రం తేయత్తే యనసి వర్తతే, తత్ప్రీయుచ్చామి తత్తేఽహం దుర్లభం

సర్వదేహినాం ౧౩ విష్ణోర్వచన మాకర్ణ్యబభాషే రాక్షసేశ్వరః, *పుండరీకః* దేవేషు దైత్యవర్యేషు యక్షభూతాదికేష్వపి ౧౪. అవధ్యత్వం దేహివిభో సర్వాస్వ్రైరపి దుస్తరైః, ఇతి తస్య వచ శ్శ్రుత్వా హరిః ప్రోవాచ విస్మితః ౧౫. *విష్ణుః* మయా దత్తం వరం ఘోరం దేవానామపిదుర్లభం, సుఖం తిష్ఠాఽసురశ్రేష్ఠ నో బాధయ సురాన్మునీన్ ౧౬. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే విష్ణు ర్భగవాన్ భూతభావనః, వైకుంఠాద్దుర్లభాల్లబ్ధ్వా వరా నసురశేఖరః ౧౭. బాధయామాసదేవేశ మునిబ్రహ్మముఖాన్ సదా, దేవతాయతనాన్యాశు నాశితాన్యసురేణ చ ౧౮. దుఃఖితాః పుండరీకేణ యయు ర్దేవా విధేః పదం ౧౯. తస్మై నివేదయామాసుః పుండరీకకృతం బహు, అజశ్చింతాతుర స్త్రీవం వైకుంఠం ససురో యయౌ ౨౦. తత్రస్థం పుండరీకాక్షం రమయాసహితం హరిం, చతుర్భుజముదారాంగం శంఖచక్రాద్యుదాయుధం ౨౧. పీతాంబరం ఘనశ్యామం తుష్టువు ర్విధిపూర్వకాః, *బ్రహ్మదయః* లక్ష్మీకాంతం శాంత మీశం తమాద్యం వేదాంతోక్త్యా వేద్య మేకాంతభక్త్యా, స్తుత్యంకుర్మో భర్మవస్త్రాదిభూషం నిత్యం శుద్ధం త్వాం నుమ స్సర్వవంద్యం ౨౨. త్వమేవహిశరణ్యోసి మాదృశాం దీనచేతసాం, పుండరీకాసురో స్మాన్వై బాధతే లోకకంటకః ౨౩. త్వద్దత్త వరగర్వేణ మత్తో ద్విరదవద్ధరే, త్వమేవ జహి దైత్యేంద్రం దేవర్షిమునికంటకం ౨౪. విధాతృవచనం శ్రుత్వా బభాషే కేశవోవిధిం, *విష్ణుః* నాహంశక్తస్సురాధ్యక్ష దైత్యేంద్రస్యవినాశనే ౨౫. కైలాసనిలయం శంభుం తోషయాఽఽశుదయానిధిం, శివా దాస్మిన్ససంహారో భవిష్యతి నసంశయః ౨౬. వైకుంఠవచనం శ్రుత్వా కైలాస మగమన్ సురాః, సింహాసనే సుఖాసీనం గౌరీకాంతం వృషధ్వజం ౨౭. ప్రణేము శ్శిరసా భూమౌ పాహిపాహింజలయ స్సురాః, *దేవాః* దేవదేవ జగన్నాథ కరుణాకర శంకర ౨౮. ప్రపన్నా న్పాహి విశ్వేశ త్వమేవ జగతాంపతిః, పుండరీకో బాధతేస్మాన్ రాక్షసః కుత్సితకర్మకృత్ ౨౯. తంజహి త్వం మహాదేవ నాన్యోర్వధ్య స్సదానవః, శ్రుత్వా మరవచః ప్రాహ శంకరో లోకశంకరః ౩౦. *శ్రీశివః* విష్ణుదత్తవరేణాసౌ బాధతే లోకకంటకః, అవధ్యత్వం లబ్ధవాన్స విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా ౩౧. తస్మాద్యూయం విరూపాక్షక్షేత్రే గంధర్వపర్వతే, క్రతుంకురుధ్వం మాహేశ విధినా సురసత్తమాః ౩౨. అహంప్రత్యక్షమాగత్య హనిష్యామి మహాసురం, సంశయో మాస్తు వోదేవా గచ్ఛధ్వంక్షేత్ర ముత్తమం ౩౩. ఇతిశంభో ర్వచ శ్శ్రుత్వా బహ్మశక్రముఖామరాః, గంధర్వాదిసమాగమ్య క్రతుమారేభిరే

ముదా 3౪. తచ్ఛ్రుత్వా ఋషయ స్సర్వే క్రతుం ద్రష్టుం సమాగతాః, హూయమానే మహావహ్నౌ పుండరీకో మహాఖలః 3౫. ఆగత్య మలమూత్రే స్వం ప్లావయన్యజ్ఞవాటికాం, దేవాహంతుం సమారేభే ఖడ్గపాణి ర్విభీషయన్ 3౬. దైత్యార్దితా సురాస్వీక్ష్య శరణాగతవత్సలః, చాదుర్బభూవ భగవా న్త్రిశూలపాసితోమరైః 3౭. వరాయుధై ర్భీతికరై రన్వితః ప్రభురవ్యయః, జటామండల మధ్యస్థబాలచంద్ర స్సదాశివః 3౮. కాలాగ్నిరుద్ర కల్పోభూ దగ్ని నేత్రేణ విజ్వలన్, తం దృష్ట్వా భీషణాకారం ప్రళయాంబుదగర్జితం 3౯. దుద్రువు ర్భయసంత్రస్తా శ్శంకరా ద్భీషణాకృతేః, పుండరీకో నామ మహారాక్షసో ఘోరదర్శనః ౪౦. ఆగత్య యుద్ధాభిముఖో భూత్వానాదం చకారసః, తయో ర్యుద్ధమభూదత్ర కల్పాంతాంబుదయో ర్యథా ౪౧. తతః కృద్ధోరోహితా శ్వజన్మా శ్రీశంకరస్తదా, చిచ్ఛేద పుండరీకస్య శిరశ్శూలేన తత్క్షణాత్ ౪౨ తదద్భుత మభూద్ఘోరం దేవానాం సుఖదాయకం, సుమవర్షం సురాశ్చక్రు రధికానందనిర్భరాః ౪3. జగు ర్గంధర్వపతయో ననృతు శ్చాప్సరోగణాః, దేవదుందుభయోనేదుః కన్యా లాజై రవాకిరన్ ౪౪. తతో దేవో విరూపాక్షః పుండరీకం మహాసురం, సంహృత్య విబుధాన్సర్వాన్ సంతోష్యచ ముహుర్ముహుః ౪౫. అగ్నాలీనో బభూవాస్మిన్ క్రతౌ దేవవరోహరః, యత్ర శ్రీ శంకరః పాదురభూ దస్మిన్ క్రతౌ ద్విజాః ౪౬ క్రతుతీర్థమితి ఖ్యాతం వరా త్తజ్జలపూరితం ౪౭. క్రతుతీర్థేస్మి న్స్నాత్వాన మఖలావిరచయ్య శంభుమారాధ్య, యాస్యామః పూర్వముఖం కిన్నరనాథం విరూపనయనస్య ౪౮. * సూతః * యశ్శ్రుత్వాతోత్ర మాఖ్యానం ప్రయతః ప్రీతమానసః సర్వక్రతుఫలంపాప్య విష్ణోర్లోకం సగచ్ఛతి ౪౯. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే క్రతుతీర్థవర్ణనావసరే పుండరీకదానవవధోనామ పంచదశోఽధ్యాయః ౧౫.

---

* శౌనకాదయః * పూర్వాననస్య చరితం కిన్నరేశాభిధేశితుః, వదాస్మాకం ముముక్షూణాం శుశ్రూషూణాం పరంతప ౧ * సూతః * భవద్భిః పృష్టవానస్మి యథాహమృషిసత్తమాః! క్షేత్రపాల స్తథా సప్తఋషిభిః పార్థితోవదత్ ౨. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వం మునయః పూర్వముఖస్య చరితంశుభం, అస్త్యస్తు త్పురతోద్వార మర్ధక్రోశాత్మకం బృహత్ 3. విశాలసాల లసితం గో

పుర్యై ర్మణికుట్టిమైః, దివ్యై ర్దేవాలయైస్సమ్యక్ భూషితం భువిముక్తిదం ౪. ఆగచ్ఛధ్వం మునివరాః పూర్వద్వారం మహేశితుః, ఇత్యుక్త్వా సహతైః పాగాత్ క్షేత్రపాలః ప్రమోదయన్ ౫. తత్ర శైవాన్మునీన్ శుద్ధాన్ భస్మరుద్రాక్ష భూషితాన్, గణాన్ సహస్రశో దృష్ట్వా పులకాంకిత విగ్రహాః ౬. సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే ముదాస్తుత్వా మహేశ్వరం, అంతఃప్రవిశ్య మునయః క్షేత్రపాల సమన్వితాః ౭. మణిసోపానరచితే మణితోరణ భూషితే, వజ్రద్వార కవాటాఢ్యే హైమ భూమిసమన్వితే ౮. రత్నస్తంభ సహస్రేషు హరిన్నీలాతిసుందరే, జాలార్క ప్రభయా సమ్యగ్భాసమాన గృహోత్తమే ౯. ఇతస్తతో గాయమానాన్ వీణావాదన తత్పరాన్, సామగాన్ స్వరసంయుక్త తానవర్ణాదిలక్షణాన్ ౧౦. దృష్ట్వా ప్రవిశ్య తేసర్వే గర్భాగారం మహేశితుః, కేచిత్పూజా విశేషజ్ఞాః కేచి త్సేవానుకారిణః ౧౧. కేచిత్పుష్పైః ఫలైర్బిల్వై రక్షతై ర్ధూపదీపకైః, నైవేద్యై ర్దివ్యతాంబూలై ర్గంధై ర్భుక్తి దయానిధిం ౧౨. పూజితా రుద్రఘోషేణ నామసాహస్రకేనచ, దేవైఃపరివృతం దేవం దివ్యసింహాసనే స్థితం ౧౩. మహాదేవం విరూపాక్షం వ్యోమకేశం దయానిధిం, సుందరం సుస్మితం చారువదనం చంద్రశేఖరం ౧౪. సర్వాభరణసంపన్నం స్ఫురన్మంగళవిగ్రహం, వామాలింగిత మాతంగీ సమాలింగనతత్పరం ౧౫. కలకంఠీం సువదనాం చారుస్మేరవిరాజితాం, వీణాతంత్రీసమాసక్త కరాంగుళిచయాంప్రియాం ౧౬. తాంమోదయంతీం లీలాభి ర్మాతంగీం భృంగకుంతలాం, దక్షభాగేతు గణపం సిద్ధిదంకామసంతతేః ౧౭. ప్రసన్నమూర్తినామానం ప్రపన్నాఘహరం శుభం, వరాయుధధరం శాంతం భైరవం ఘుర్ఘురాభిధం ౧౮. అసితాంగాభిధం క్షేత్రపాలకం సుగుణోదయం, పురస్థం నందినం చండికేశం భృంగిరిటం తథా ౧౯. తోషయంతం దేవబృందాన్ గణనాథాన్మహేశ్వరం, తందృష్ట్వా తాపసశ్రేష్ఠాః పరమానంద నిర్భరాః ౨౦. నిస్సంజ్ఞాః పతితా భూమౌ హర్షాదుత్పుల్లమానసాః, క్షణాత్సంజ్ఞా మవాప్యాథ దేవందృష్ట్వా పునఃపునః ౨౧. ప్రపచ్ఛుర్వై భవంతస్య కింనరేశస్య తాపసాః, * ఋషయః * కింనరేశ ఇతీశస్య కథంనామాభవన్మునే! ౨౨. పూర్వద్వారేనివసతిః కుతోభూత్కారణం వద * క్షేత్రపాలః * అత్రేతిహాసంవక్ష్యామి శ్రోతృణాంసుఖదాయకం. ౨౩. పురా దేవసభాయాంవై శక్రేసింహాసనే స్థితే, దేవరాజర్షినిచయాస్సమాజగ్ముస్సురాదయః ౨౪. మాంత్రికా స్తాంత్రికా స్సర్వశాస్త్రజ్ఞా నీతికోవిదాః, చతుర్వేద విచారజ్ఞా స్సారజ్ఞా శుష్కబుద్ధయః ౨౫. యోగనిష్ఠా స్తపోనిష్ఠా శ్శివభాగవతోత్తమాః, గంధర్వాః కింనరా నాగా గుహ్యకా మరుతస్తథా ౨౬. విలోకనా

ర్థం శక్రస్య సౌభాగ్యం పరమర్షయః, తస్మి న్నాహూయమానాస్తే సర్వే హ్యే లోక్య మోహి తాః ౨౭. ఘృతాచీ మేనకా రంభా చోర్వశీచ తిలోత్త మా, సుకేశీ మంజుఘోషాద్యా శ్శక్రస్య పురతస్థితాః ౨౮. వీణావేణూ న్వాదయంత్య స్సుస్వరాస్సుమనోహరం, మృదంగ తాల నిచయై ర్మోహయంత్య స్సురేశ్వరాన్ ౨౯. గానంచక్రు స్సుధర్మాయాం సర్వేషాం పశ్యతాంపురః, ఆనందదాయకం గానం శ్రుత్వా శ్రోత్రమనోహరం ౩౦. ప్రశశంసు ర్గానవిద్యాం విద్యానా ముత్త మోత్త మాం, తదోత్తస్థు ర్గానధీరా గంధర్వా దేవగాయకాః ౩౧ అనాజ్ఞప్తా గోత్రభిదా విద్యామదవిమోహి తాః, స్వయంచక్రు స్తదాగాన మప్రసంగాచ్చ సంసది ౩౨. గంధర్వవేశ్యయో ర్గాన మాకర్ణ్య సుఖగర్భితం, వాసవః పార్శ్వ వినయా త్సర్వేషాం శృణ్వతాం పురః ౩౩. క్వగంధర్వాః క్వవేశ్యాస్తా ఉభా తౌ సురగాయకౌ, మధ్యేఽనయో ర్మంజులాభూ ద్వేశ్యానాం గాయనక్రమా ౩౪. శక్రస్యవచనం శ్రుత్వా గంధర్వాః పార్శ్వరగ్రతః, * గంధర్వాః * వయంగా నేతు నిపుణా స్త్రిషులోకేషు విశ్రుతాః ౩౫ సర్వదేవేషు లోకేషు గంధర్వాన్ శంసయంతిహి, సంసద్యస్మా న్తిరస్కృత్య వేశ్యాస్తౌశ్లాఘయసి ప్రభో! ౩౬. గంధర్వోక్తిం సమాకర్ణ్య రుషా పార్శ్వపురందరః, * ఇదః * యూయం దేవస భాయాంవై గర్వితా స్స్వస్వ విద్యయా ౩౭. యుష్మాక మస్తునరతా సాపి దుఃఖ కరీ సదా, పార్శ్వావనిం నృలోకేతు సంచరిష్యథ దుఃఖితాః ౩౮ శక్రశాపేన సందగ్ధా గంధర్వా దుఃఖకర్శితాః, తిరస్కృతాశ్చ రంభాద్యై స్సభాయా మవమా నితాః ౩౯. కోఽస్మాన్ రక్షతి లోకేషు శక్రశాపేన దూషితాన్, ఇతిచింతాకులా స్సర్వే నరత్వంపార్శ్వ దుఃఖితాః ౪౦ పరిభ్రమంత స్సహసా పార్శ్వయంతశ్చ సద్గతిం, యయుస్తే సంఘశో భీతా హ్యారణ్యే భృశదుఃఖితాః ౪౧. యదృచ్ఛయా గత స్తత్రపురస్తేషాంచ నారదః, ఆగతం తందేవమునిం నత్వాస్తుత్వా పునఃపునః ౪౨. పోచుః పార్శ్వజలయో భీతాఃపాద్యాదీ నుపకల్పయ్యచ, భవద్దర్శన మస్మాకం భవిష్య ద్భాగ్యసూచకం ౪౩. తాపత్రయవినాశాయ మునే భవతి ముక్తిదం, వైవేనాద్యాగతోస్మాకం దుఃఖోపశమనాయ చ ౪౪. ఇతి స్తుత్వా నారదంతం బద్ధాంజలి పుటాశ్చతే, పోచుస్సంవృత్తమఖిల మింద్రేణ యదుపాగతం ౪౫. త్వంమార్గదర్శీదీనానాం పాలకః పరమార్థవిత్, భీతాన్ పాహికృపాసింధో శక్రశా పేన దూషితాన్ ౪౬. తేషాం వచన మాకర్ణ్య మునిపోచావాచ ధర్మవిత్, * నారదః * దేవా మాభైష్ట యుస్మాకం దుఃఖముక్తిం వదామ్యహం ౪౭. అస్తి సంపాక్షేత్రనిలి స్మర్వ్యాణాం సుఖదాయకం, గత్వా గత్వా నిగూపాక్షం భజధ్వం

భక్తిభావతః ౪౮. భవతాం దుఃఖశమనం భర్గేణైవ భవిష్యతి, నాన్యేన నశ్యతీంద్ర స్యశాపో గచ్ఛతిశంకరాత్ ౪౯. ఘోరాణా ముత్తమా పంపా దేవానాంచ మహేశ్వరః, పంచాక్షరీ ముత్తగణే ష్వత స్సర్వమయశ్శివః ౫౦. తస్మాద్యాస్యథ తత్క్షేత్రం దర్శనా త్పాతకాపహం, ఇత్యుక్త్వా తాన్ యయౌ సద్య స్సత్యలోకం ముని శ్వరః ౫౧. నారదస్యాజ్ఞయా దేవాః పంపాక్షేత్రం సమాయయుః, శివాజ్ఞాధార కాః క్షేత్రేభైరవా స్సంచరంతిహి ౫౨. గంధర్వాన్వారయామాసుః యూయం శాపహతాఇతి, శాపగ్రస్తా నదేవస్య దర్శనార్హా స్సురాధమాః ౫౩. తద్గచ్ఛత భవత్పీణా భక్షయంతి పిశాచకాః, వజ్రాశనినిభం శ్రుత్వా భైరవేణోదితం వచః ౫౪. భీతా దూరంగతాః పూర్వద్వారాభ్యాగ ముపాయయుః, సద్యోజాత ముఖస్యాంతే తీర్థే కల్యాణసంజ్ఞకే ౫౫. అతుర్వ న్విధివత్స్నానం స్మృత్వాదేవ ముమాపతిం, ప్రణేము స్తస్యపురతః పాహీతివచసా ద్విజాః ౫౬. స్నానమాత్రేణ తీర్థస్య గతపాపా స్తదామరాః, స్మృత్వా నారదవాక్యంతే స్తోత్రంచక్రు స్సదాశివం ౫౭. * గంధర్వాః * నమోజాంబూనదాభాయ చతుర్దల నివాసినే, పాణినిల స్వరూపాయ నాదరూపాయశంభవే ౫౮. సూక్ష్మాదిక్కృత్రిమాంతేషు పంచస్వపి విహారిణే, ఆరోహణావరోహేణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౫౯. విశ్వంమూర్చ్ఛ యతే తుభ్యం మహానాదాత్మనేనమః, చతుర్గతి వికాసాయ పంచగీతి స్వరూపిణే ౬౦ సప్తగీతి స్వరూపాయ సర్వాశ్చర్యాయతేనమః, నాదప్రియోసి భూతేశ నాదాత్మ న్నాదసంభవ! ౬౧. నాదోపజీవినాం సద్యః కృపాంనిధిః కర్తుమర్హసి, తుష్టస్తోత్రేణదేవానాంప్రత్యక్షోఽభూత్పరశ్శివః ౬౨. మాతంగ్యాలింగితశ్శ్రీమాన్ భైరవాదిభిరన్వితః, ప్రసన్నగణనాథేన వృషభోపరిసంస్థితః ౬౩. త్రిశూల వరదా నాఢ్య కరాభ్యాం దక్షభాగతః, మృగాభయదపాణిభ్యాం వామభాగే విరాజితః ౬౪. ఆవిరాసీ ద్విరూపాక్ష స్సర్వాలంకార భూషితః, దృష్ట్వా శివం సురగణా హ్లాదానందవిగ్రహం ౬౫. తుష్టువుఃపరమేశానంనత్వా సాష్టాంగపూర్వకం ౬౬. * గంధర్వాః * కిన్నరమునివరనికరై స్సన్నుతమాతంగ కన్యకానాథ, పన్నగభూషాఽఽభరక్షాఽఽపన్నానస్మాన్ శరణ్యకారుణిక ౬౭. పాకారి శాపభీతాన్ తాత త్వద్వాదమూల మాయాతాన్, పాలయ పోతానేతాన్ నాథవిహీనాన్ శరణ్యకారుణిక ౬౮. రజనీనాయకశేఖర కుజనా న్విద్యా విమోహితాన్మత్తాన్, వృజినైరేవం తప్తాన్ పరిపాలయ నశ్శరణ్యకారుణిక ౬౯. ఆశితకల్పిమహీజః స్వాశితగతి దాయకో విరూపాక్షః, దాస్యతి కామ మితిత్వా మాస్తానవ నశ్శరణ్యకారుణిక! ౭౦. దేవాధిదేవ తాపక సేవాధిక్పతిం దిశాసురమేశ, శరశర శర్మ యుధా సస్మా

భవతి తథాకురుష్వహేభగవ॰ ౭౧. గంధర్వాణాం స్తుతింశ్రుత్వా భగవాన్ భక్త వత్సలః, దీనా నుద్ధర్తుమీశస్తు ప్రోవాచ సురకిన్నరాన్ ౭౨ * విరూపాక్షః * స్తోత్రేణానేన తుష్టోస్మి కింనరా మధురేణహి, వరందదామి యుష్మాకంప్రార్థయ ధ్వం యథేప్సితం ౭౩. శ్రుత్వా శివస్య వచనం వవ్రుస్తే వరముత్తమం, తప్తా స్సశ్రీ శ్శక్రశాపేన నరత్వం ప్రాప్య దుఃఖదం, తాన్తు మర్త్యాసి భీతాన్నః పితేవ తనయా న్నిజాన్ ౭౪. తచ్ఛ్రుత్వా శంకరప్రాహ చరణావనతాన్ సురాన్, *విరూపాక్షః* అద్యప్రభృతి గీర్వాణా మనోజ్ఞాః కింనరాభిధాం ౭౫ ప్రాప్య మత్సంనిధౌ గానం కురుధ్వం మమతుష్టయే, యూయం దేవేషుదైత్యేషు బ్రహ్మాదిషునరేష్వపి ౭౬. మానితా గానవిద్యాయాం జీవన్ముక్తాః ప్రమోదితాః, చరధ్వం స్వేచ్ఛయా గత్వా విశంకా త్యజ్యతామిహ ౭౭ యుష్మన్నిమిత్తం క్షేత్రేస్మి న్వసామ్యాచందతారకం, కింనరేశ్వరనామ్నాహం మాతంగ్యా సహితోత్రవై ౭౮. ద్వారి పూర్వే వసామ్యస్మి న్ముక్తిదోహం భవాదృశాం, దేవదానవయక్షేషు పూజితా స్సంచరిష్యథ ౭౯. కింనరేశాత్మకం యుష్మన్నిమిత్తం నామధారయే, మదాలయే సుస్వరేణ గానంకుర్వంతియేనరాః ౮౦. ప్రసన్నోస్మి సదాతేషాం దాస్యేసర్వార్థమీప్సితం, దత్త్వామరాణాం చ వరా నకరో ద్వాసమీశ్వరః ౮౧ య శ్శ్రుణోత్యచిరా ద్భక్త్యా సయాతి పరమాంగతిం, * సూతః * పరమేశ కృపావశగాః కింనరనాథా స్తు తారితా శ్శాపాత్, గాతుం మహేశచరితం వీతభయా శ్చక్రు రుత్తమావాసం ౮౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే పంపామాహాత్మ్యే గంధర్వాణాం శాపనివారణ పూర్వకం కింనరేశ్వరప్రత్యక్షో నామషోడశోధ్యాయః ౧౬.

* శ్రీఋషయః * కింనరా దదృశుర్దేవం మాతంగీసహితం శివం, ఇతిపూర్వం త్వయాఖ్యాతం విస్మయోభవతీహ నః ౧. కేయంసతీమహాభాగా మాతంగీ నామనామతః, కథం పాణిగ్రహంతస్యాః కృతవాన్ కింనరేశ్వరః? ౨. ఏతత్సర్వం వదాస్మాకం శుశ్రూషాస్మాన్ప్రబోధతే * క్షేత్రపాలః * మతంగనామ్నావిఖ్యాతో ఋషిః పంపాసమీపతః 3. నివాస మారచయ్యాసౌ తపశ్చక్రే సుదారుణం, మాసమాత్రం జలాహారీ ద్విమాసం వాయుభక్షకః ౪. తతోవత్సరపర్యంతం నిరాహారీబభూవహ, ఇత్థమత్యంతతీక్ష్ణేన తోషిత స్తపసాశివః ౫. పుత్రార్థినో మతంగస్య పార్శ్వతురాసాగ్రతస్స్థాయం, పురస్థితం మహేశానంపార్వతీ సహితం మునిః ౬. దృష్ట్వా గద్గదయావాచా స్తోతుంసముపచక్రమే, సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాంబా మంబికారమణం శివం ౭. * మతంగః * శంకరపాలయ భక్తసుఖంకర కింకరమేనం

పంకభయాత్, మత్సమదీనో నాస్తి త్రిలోక్యాం త్వత్సమద్వైవత మన్యదపి హ. తస్మాదవ మాంయుక్తముమాధన చరణాసక్తం మచ్చిత్తం, కృత్తమభూత్తవ దర్శన మాత్రాత్ దుత్పత్త్యాదిక మీశ మయా ౯. ఇతిస్తువంతం తమృషింవిలోక్య కృపయాద్రశా, మస్తేహస్తంనిధాయాస్య పాణిం గంభీరయా గిరా ౧౦. తుష్టోస్మి తపసానేన వరంవరయ వాంఛితం, దాస్యామి సంశయోమాస్తు భద్రమస్తు మతం గతే ౧౧ ఇతీశానవచ శ్శ్రుత్వా సాష్టాంగం ప్రణిపత్యతం * మతంగః * పుత్రందేహీ మహేశాన కులకర్తారముత్తమం ౧౨. అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి యతోదేవ తతోర్థయే, ఇతి తాపసవాణీంతాం శ్రుత్వా హోవాచశంకరః ౧౩. * శ్రీశివః * మహర్షే యదిపుత్రేచ్ఛా తదాల్పాయు ర్విమూఢధీః, సుతస్యాత్ పుత్రికావాంఛా యదితే జాయతేబ్రువే ౧౪. గతికర్త్రీతవాయుష్మ సర్వమంగళదాయినీ, సామం గల్యవతీపుత్రీ భవిష్యతి తవానఘ! ౧౫. ఇతిశంభువచశ్శ్రుత్వా నత్వా తంమునిరబ్రవీత్, * మతంగః * మాస్తు మే తనయో దేవ పుత్రికాఽతీవసుందరీ ౧౬. గౌర్యంశయా జాయమానాభవత్వితి మమస్పృహా, తస్యాఃపాణిగ్రహంశంభో త్వమేవకురు మోదతః ౧౭. జామాతృభావతో మాంత్వ మానందయ మహేశ్వర, ఇతిసంపార్థిత శ్శంభు స్తథేత్యంతర్ధిమాయయా ౧౮. మతంగోపి స్వభార్యా తుగం కన్యకారత్న మాప సః, దినేదినే సావవృధే శుక్లపక్షే యథాశశీ ౧౯. ఆయుర్హోశు మాతంగీ సఖీజనసమావృతా, గతా వనవిహారార్థం యతార్తిస్తే కిన్న రేశ్వరః ౨౦. తత్రగత్వాసమాదాయ వీణాం శ్రుతిసుఖావహాం, ప్రవాదయంతీ గాంధర్వ సందోహ సుఖదాయినీ ౨౧. ఆరోహణావరోహణ మూర్ఛనాది క్రమేణచ, గాయంతీ మధురాలాపైః శివవృత్తమనోహరం ౨౨. వీణావాదనజానందా సా నిమీలితలోచనా, స్మితచారుముఖీ తస్థౌ స్వకాయం విస్మృతాసతీ ౨౩. శ్రుత్వా తద్గీత మతులం కిన్నరేశోవిమోహితః, విలోక్యతాం స మాతంగీం పంచసాయకపీడితః ౨౪. కేయం శిరీషమృద్వంగీ కస్యస్వైకస్యకా భవేత్? కటాక్షాన్మాతయతిచే న్మయి ధన్యతమ స్తదా ౨౫. అహోహా సంగీతమాధుర్య మీదృశం నశ్రుతంపురా! కరగ్రహోఽస్యాస్సుందర్యా మయాకార్యఃకథంచన ౨౬. మతంగతాపసస్యేయం పుత్రికా స్యాత్తదాకృతిః, ప్రమాణంమే జాతమితి నిశ్చిత్య పరమేశ్వరః ౨౭. మమానయాకథంసంగం ఘటయిష్యతిపద్మభూః, ఇతిచింతా మవాప్యాసౌ యుక్త్యాఽచింతయ దీశ్వరః ౨౮. చకార చిత్రంచరితం దయాళుఃకింనరేశ్వరః, మతంగతాప సో నిత్యం సంపూజ్యాతిథిసంతతిం ౨౯. దినత్యభీష్టం సకలమతిథీనాం యతస్స్వ యం, తతోహమతిథే ర్వేషం స్వీకృత్య మునిమందిరం ౩౦. ప్రవిశ్య యాచేమా

తంగీ మితిశాతూహాలాచ్ఛినం, రూపం మనోహరం పుంసాంమోహాకం ధారయత్ శై
నైః 3౧. మతంగాశ్రమ మాగత్య విపేశ మునిమందిరం, సంభాష్యంవైశ్వదేవాంతే
పుంసాంమోహానరూపిణా 3౨, రుద్రాక్షమాలాభరణా భస్మలిప్తకళేబరం,
వింశత్యబ్దవయస్కంతి మతిథింసంవరర్మహా 33. ప్రుష్ట్వాస్వాగతమాశిష్య దత్వా
విష్టర ముత్తమం, పాద్యాచ్ఛాచమనీయైశ్చ స్నానాంబర విభూషణైః 3౪. గంధా
క్షతసుమై ర్ధూపదీపై స్సంపూజ్య భక్తితః, అహం ధన్యతమోలోకే భవదాగమనా
దిహా 3౫. పవిత్ర మథవత్పద్మ పితర స్తారితా మయా, ఇతి సంపార్థ్య తస్యాన్న
షడ్రసోపేతమాదిశత్ 3౬. దదావాపోశనం శిష్యకి లోకిశుభంకరే, అనయా
పూజయా శంభుః ప్రీయతామితి తాపసః 3౭ స్మయమానాననః పాహా మతంగ
మతిథిస్తదా 3౮. * అతిథిః * తాపసోత్తమ మచ్ఛిష్టే వాంఛకా సర్వతేఽధు
నా, పూరణీయేతి యూచేఽహం త్వాంనదానోక్తన్మోక్షమా 3౯. యదిపూరయ
సీచ్ఛాంమే కథయామి తదానఘ, శ్రుత్వేచ్ఛాపూరణా వాక్యం కర్తుమిచ్ఛామి
భోజనం ౪౦. ఏవం నవంత మితిథిం దృష్ట్వా పాహా బుషీశ్వరః, * మతంగః *
అభ్యాగత శ్శివస్సాక్షా దతిథేరూపధారకః ౪౧ తత్ఖానుసారయే త్వాహ్యిష్టం కథం
చన మహామతిః, ఇతిశ్రుతిస్మృతిగణో వదత్యతిథి సైభవం ౪౨ విసేంద్రే శస్య
రూపస్త్వం కామనాం కథయాశుతే, మత్వాన్యత్తమ కార్యంచే న్నవశ్యం కరవాణ్యహం ౪౩. ఇతిశ్రుత్వా బుషేర్వాక్యం మునిఃపాహా ముదాన్వితః * అతిథిః *
సుతా తవముదే మహ్యా మాతివ్యేతి మమేప్సితం ౪౪. అతిథేర్వాక్య మాకర్ణ్య
మతంగశ్చింతయాభృశం, విచారయామాస సుతా దత్తాశ్రీశంభవే మయా ౪౫.
ఇదానీం తామ్మర్థయతి ద్విజః కింకరవాణ్యహం, నదాస్యామీతి యద్యేనం బ్రవీమి
దురితంభవేత్ ౪౬. అనివార్యం దుఃఖమిదం కిమదామి ద్విజస్యనే, తూష్ణీంస్థితిం
మా సంవీక్ష్య ద్విజోఽన్నంవర్జయత్యయం ౪౭. ఇతిచింతాంబుధౌ మగ్నః సుతాని
కట మాపస, మాతంగీ పితరందృష్ట్వా పరిమ్లానముఖశ్రియం ౪౮. భీతా తాతం
నమస్కృత్వా పాహా మంజులయాగిరా * మాతంగీ * తాత త్వదాననే మ్లాని
ర్నృశ్యతేకారణంనద ౪౯. మయాసార్ధం కింతాత మాతార్వాన్యేన కేనచిత్?
భీతం జనక మచ్చిత్తంకారణంశ్రోతు మిచ్ఛతి ౫౦. తాతాఽలస్యంమాకురుష్వనమ
స్కృత్వే వదాఽఽశుమే, ఏవంవదంతీం స్వసుతాం సమాలింగ్య సతాపసః ౫౧.
విచారపరయావాచా యథాపృత్తం న్యవేదయత్. తదాకర్ణ్య ముదాబాలా లీల
యా తాతమబ్రవీత్ ౫౨. అభ్యాగత శ్శివస్సాక్షాత్ అతిథేరూపధారకః, తత్కా
మం సంప్రకథ్యే త్వాహ్యిష్టం కథంచన సుపమతిః ౫౩. నేపంపాపతిశ్రీతి మాపో్నో

శీతి శ్రుతేర్వచః, విస్మృతం కింత్వయాతాత నాత్రకార్యావిచారణా ౫౪. తస్మాన్న
టథయేవ్రతిం దిశ మాంశివరూపిణీ, ఋతేఽతిథేశ్శివః క్వాసావర్తతే తాపసోత్తమ!
౫౫. తస్మాదవశ్యం త్వంగచ్ఛ తదిచ్ఛాం పూరయాధునా, ఇతివుక్త్వా సమాది
ష్టో ముదమాప ఋషీశ్వరః ౫౬. ఆగత్యాతిథిసాన్నిధ్యం తుభ్యందాస్యామి మత్సు
తాం, సంశయోమాస్తుతే విప్ర సత్య మేతన్మయోదితం ౫౭. భోజనం కురువిప్రేంద్ర
సావధానేనచేతసా, ఇత్యుక్త్వా భోజయిత్వాతం దత్త్వా తాంబూలవీటికాం ౫౮.
గోత్రాదికం విచార్యైనం పాణిహసుస్మితయా గిరా * మతంగః * రూపయౌవ
నసంపన్నా మాతంగీ మత్సుతాశుభా ౫౯. సంపాప్తయౌవనా ముగ్ధా శీఘ్రంకురు
కరగ్రహం, భవిశ్యత్యుపాధ్యాయవర్యకదాతవసమాగమః ౬౦. తత్త్వంవదమహాపా
జ ఇతిమాతంగసద్గిరం, శ్రుత్వైవకమాసమవధిం కృత్వా తాపససత్తమః ౬౧.
సగామాఽతిథిరూపీ సశివః స్వంధామ సుందరం * క్షేత్రపాలః * కైలాసం గతవతి
సతిజామాతరి విప్రవేషధృతవతిసః ౬౨. నైవాహికసంభారా నఖిలాన్దాస్సై
స్సుకారయామాస. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే సేతుకుటుంబే పంపామాహాత్మ్యే మతంగా శ్రమపాప్త
స్వైజరూపిణే కింనరేశాయకన్యాప్రదానేవాగ్దానంనామసప్తదశోఽధ్యాయః. ౧౭.

—॥ మాతంగీకిన్నరేశ్వరయో ర్వివాహఘట్టం. ॥—

* క్షేత్రపాలః * మతంగఃకారయామాస వివాహవిధి సంభృతం, అలంకృ
త్య నిజంవేశ్మ సుధాతోరణమంటనైః ౧. దేవతారాధనం కృత్వా చకారాలంకృ
తాం శివాం, వరాగమన మాకాంక్ష్య తస్థౌతూష్ణీ ముదారధీః ౨. పాణిగ్రహ ప్రయో
ద్వాహదివసే నాఽఽగా చ్ఛ్వశురమందిరం, దృష్ట్వావాచంయమిశ్రేష్ఠో జామాతర
మనాగతం 3. శోకసంవిగ్నహృదయో మనస్యేవ మచింతయత్, అహొ మా
మకదౌర్భాగ్యం కిమదామి మహత్తరం ౪. పూర్వం శ్రీశంభవే దత్తాం సుతాం
వాచాద్విజన్మనే, అజ్ఞాతాయాధ్వగాయాఽహ మదిశం మూఢధీనతః ౫. జ్ఞాత్వేనం
సూమకం భావం నాభ్యగా చ్ఛంకరోధ్రువం, నోచేద్భక్తపరాధీనః కిమర్థం నాగ
తస్స్వయం ౬. దరిద్రవిభోర్యమితి సకిం విస్మృతిమా నభూత్, హాదేవ కీదృ
శందుఖ మాగతంమమశంకర ౭. త్వమేశరణం శంభో శ్రీమన్నాపన్నవత్సల!
అపరాధ సహస్రాణి క్రియంతేఽ హర్నిశంమయా ౮. దాసోఽయమితి మాంపత్వా
త్రుసస్వపర మేశ్వర, ఏవం మతంగసంతాపం శ్రుత్వా కరుణయాశివ: ౯. సందిస

పాణిహిణోత్తస్య నికటం చంద్రశేఖరః, ఆగత్యనందీ ద్విజరూపధారీ మతంగమే త్యాహ మనోజ్ఞవాచా, దిశత్యభీష్టం పరమేశ్వరస్తే కృపాకర స్తాపహర స్సుతప! ౧౦. మతంగవీక్ష్యాథోమే త్వం చింతాయుగివభాస్యహేతూ, చింతాబీజం వదాస్మాక మనర్థకర మద్భుతం ౧౧. ఇతిపృష్టోమతంగర్షి ర్వ్యథావృత్తంన్యవేదయత్, తచ్ఛ్రుత్వా ప్రహస న్నందం నందీ పోవాచసత్వరం ౧౨. మునే చిత్తంతవదృష్టం యదిశంభు స్సమేష్యతి, తీవ్రం విహాయతాం చింతాం శంభుధ్యానపరోభవ ౧౩ ఏవం విపోపదిష్టోఽసౌ మతంగ శ్చంద్రశేఖరం, ధ్యాత్వా నిశ్చలచిత్తేన ముహూర్తం ముక్తవద్బభౌ ౧౪. తతో ముహూర్తే సంప్రాప్తే కేశవాదిభి రన్వితః, వివాహమంటపే శంభు రావిరాసీన్మహేశ్వరః ౧౫. దుందుభీనాం ధ్వనింశ్రుత్వా ఋషి రుస్మిల్య లోచనే, పురస్థితం మహాదేవం దదర్శ శుభలక్షణం ౧౬ సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాహ కరుణాకర శంకర: పాలయాఽఽగసకృతం మాంత్వ మనాథం దీనవత్సల ౧౭. ఇత్యుక్త్వాకన్యకాభ్యాశం గత్వా దీనముఖ శ్రియా, ఆహ దీనస్తతే విప్రోనాభ్యా గా తిష్ఠంకరోమ్యహం ౧౮. కేశవాదియుతె శ్శంభురాస్తే చోద్వాహమంటపే, పాణింగ్రహీతుకామస్తే బ్రూహిహిత్వం మానసంసుతే ౧౯. ఏవం తాతేన పృష్టాసా స్మితపూర్వికయాగిరా, అవోచ న్నంద మాలక్ష్య పితరంలజ్జితాననా ౨౦. తాత జ్ఞాతేనైవప్రశ్నమారచయ్యపరీక్షితా, త్వయాహ మభవం సాధు సోఽతిథిఃశ్రీమహేశ్వరః ౨౧. శివాదన్యోతిథిఃక్వాసౌ త్యజసందేహ మీదృశం, గత్వాశు దిశమాతాత కిన్నరేశాయ శంభవే ౨౨. శ్రుత్వా సుతావచఃపాణ్డ్యం త్యక్త్వా సంశయ సంతతిం, ఆనీయ మధుపర్కాది సంభృతిం మంగళాసనే ౨౩. సంవేశయిత్వా గౌరీశం గీతవాదిత్ర నిస్స్వనైఃి, మధుపర్కందిశ న్కన్యాం వస్త్రభూషాద్యలంకృతాం ౨౪. సమాదాయ స్వహస్తేన మతంగఋషిసత్తమఃి, చిద్రోత్రజాం మతంగస్య పుత్రీమేతాం సులక్షణాం ౨౫. వరాయాఽమృతగోత్రాయ కిన్నరేశాయ శంభవే, దిశామి కన్యాదానేన విరూపాక్ష స్సతుష్యతాం ౨౬. ఏవం శివకరే కన్యా మనన్యార్హాం దదామునిఃి, స్వస్తీతి తాం సజగ్రాహ కిన్నరేశఃి కుతూహలాత్ ౨౭. అక్షతారోపణంకృత్వా శంభు రంతర్ధి మాయయా, అదృష్ట్వా పరమేశానం విత్రస్తా శుభమంటపే ౨౮. కిమేతదిత విత్రస్తా విస్మితా దదృశుర్ద్విజం, అతిథీభూయ పూర్వం తమాగతం శుభలక్షణం ౨౯. శివస్థానే సూపవిష్టం మధుపర్కాద్యలం కృతం, మోహితాఃి కిన్నరేశస్య మాయయా మానమాస్థితాఃి ౩౦. చక్రు ర్ధ్యానం మహేశస్య సర్వేసంమిళితా ద్విజాఃి, తదా ఽశరీరవాణ్యాహ విస్మితానఖిలాన్ ద్విజాన్ ౩౧. శివఏవ బ్రాహ్మణోఽయం ద్విజ స్సాక్షా చ్ఛివస్మృతఃి, ద్విజశం

కరయో ర్భేదోదృశ్యతే నైవ క్షత్రచిత్ 32. మతంగమునిసందేహం నివారయితు మీశ్వరః, వర్తతే ద్విజరూపేణ మాస్తువస్సంశయో ద్విజాః! 33. ఇత్యాకాశగిరా విప్రా బోధితాః పరమేశ్వరం, జ్ఞాత్వాద్విజాఃప్రణే ముస్తం హృమస్వాగాంసి నఃప్రభో! 3౪. ఇతి సంప్రార్థిత స్తైర్వ శ్వివరూపం దధారసః, విలోక్యవిప్రానఖలాన్ బభాషే పరమంవచః, మమ ద్విజన్మనాం భేదో వర్తతే న కదాచన 3౫. అతో మత్ప్రీతి కామేన ద్విజాః పూజ్యా ముహుర్ముహుః, తుష్టాభవంతి యదితే తదా తుష్టోభవామ్యహం 3౬. ధన్యో మతంగమునిరా డతిథీనాం సుఖంకరః, ఇత్యాశ్వా స్యాఖిలాన్ విప్రాన్ ఆపూర్యద్విజకామనాం 3౭. షడ్రసాన్నంచ మధురం భుక్త్వా విప్రై స్తుతోహరః, మాతంగీ సహితఃప్రాప కిన్నరేశ స్వమందిరం 3౮. దిశన్నిఖలభక్తానాం కామనాః పూజితస్సురైః, కిన్నరై ర్గీయమాన స్సుభచారిత్రవైభవః 3౯. మాతంగీలాలితోఽత్రైవ రమతే కిన్నరేశ్వరః, తస్మాత్సంపూజ్యదేవేశం కిన్నరేశ్వర మంజసా ౪౦. సంప్రాప్య నిఖలానిష్టాన్ అగ్రేయాస్యామహే వయం, * సూతః * క్షేత్రపాలస్య వచనా త్తేసప్తఋషయ స్తదా, యథావిధ్యర్చనం చక్రుఃకిన్నరేశం ప్రమోదితాః ౪౧. ఇతికిన్నరనాథమంగళం పరమంమంగళదాయకం నరాణాం, విలిఖన్తి పఠన్తిశ్రుణ్వతేయే దిశతీశః పరమం పదంస తేషాం ౪౧.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాతంగీ కిన్నరేశ్వరయో ర్వివాహకథనంనామ అష్టాదశోధ్యాయః ౧౮.

* సప్తర్షయః * విద్యానా మాదివక్తాయో వీతరాగైరుపాస్యతే, సనఃపాతు మహాదేవః ఈశానోజగతాం పతిః ౧. యస్యాజ్ఞయా జగత్సర్వంవిష్వగ్విపరివర్తతే, సమస్తమేక మవ్యక్తం శాశ్వతంశివ మచ్యుతం ౨. సఏవ నస్సదాశంభుః శర్మభూమదిశత్వథ, మాతంగ్యాలింగితాంగాయ చందార్ధకృతశేఖర 3. నమస్తే కింనరేశాయ నమస్తే కరుణాకర, ఇతిస్తుత్వామహాదేవ మానమంతః పరస్పరం ౪. పూజాం చక్రుర్మహాత్మానఃస్తోత్రై ర్వేదప్రబోధితైః, క్షేత్రపాలాజ్ఞయా సర్వే ఋషయః పుణ్యశాలినః ౫. యత్రసిద్ధేశ్వరాఖ్య శ్శ్రీవిరూపాక్ష ఉవాసహ, మహోమాయాతి విఖ్యాతావహ్నిద్వారాధిదేవతా ౬. ప్రపంచయతి భక్తానాం ప్రభావ మనుభావినాం, యత్రాస్తే భైరవోనామ్నా రురుః క్షేత్రాధిపాలకః ౭. సిద్ధగంధర్వగీర్వాణ యక్షకిన్నరసేవితః, పాల్యతే తత్పరం క్షేత్రం రురుణాభైరవేణహి ౮. వినా తదాజ్ఞాంకేనాపి ప్రవేష్టుం తన్నశక్యతే, వినాయకఇతిఖ్యాతో విఘ్నేశో

విష్ణు హృత్సతాం ౯. తత్రగత్వా ఋషిశ్రేష్ఠా దదృశు ర్దేవమందిరం, హేమపాత్రీ కార సంయుక్తం హార్మ్యాదిభి రలంకృతం ౧౦. బిల్వవృక్షై స్సమాకీర్ణ ముద్యాన వన భూషితం, నృత్యద్విహంగ సంఘూతం దాత్యూహా రుతసంకులం ౧౧. సరో భిః కమలాకీర్ణై రచ్ఛోదై స్సుమనోహరం, తస్మాదాగతవాయునాప్రహసితాః పూర్ణానుమోదాత్మనా సోత్రం తస్యమహేశ్వరస్య సతతంకృత్వా సుభక్త్యాన్వితాః, దృష్ట్వాసిద్ధ మహేశ్వరం స్వపురత శ్శక్యాసమాలింగితం పుత్రేణాథవినాయకేన రురు క్షేత్రేశ్వరేణాన్వితం ౧౨. పప్రచ్ఛు రిదమాఖ్యానం క్షేత్రపాలంప్రతి ద్విజాః, * ఋషయః * బ్రహ్మకుండస్య చాగ్నే ర్యాం సిద్ధేశ్వరఇతి త్వయా ౧౩. యదుక్తం తద్వదాస్మాకం క్షేత్రమాహాత్మ్య ముత్తమం * క్షేత్రపాలః * శ్రుణుధ్వం మునయస్సర్వే గోప్యంమాహాత్మ్యముత్తమం ౧౪. యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యంతే సర్వమానవాః, పురా సిద్ధగణై ర్దేవై రర్చిత శ్శాంభవీయుతః ౧౫. తేషామిష్టార్థసిద్ధ్యర్థ మువాస క్షేత్రరాజకే, బిల్వారణ్యం మహాపుణ్య మితిమత్వా పరశ్శివః ౧౬. సిద్ధాఖ్యం తీర్థమస్త్యత్ర భుక్తిముక్తిఫలప్రదం, దర్శనాత్సర్వపాప ఘ్ను మాయు ర్వృద్ధికరం నృణాం ౧౭. అత్రస్నాత్వా ధర్మపుత్ర స్సర్వసిద్ధి మవాప్తవాన్, * ఋషయః * పాండవాః కేనదుఃఖేన పీడితాః కథమాగతాః, కస్మా త్సిద్ధాశ్రమపదం గతాస్సిద్ధి మవాప్నువన్? ౧౮. బిల్వారణ్యం కథమభూత్ సిద్ధే శ్వరఇతిప్రభుః, విరూపాక్ష స్సమభన దేతన్నో బ్రూహివిస్తృతం ౧౯. * క్షేత్ర పాలః * పురాతు ఋషయస్సర్వే తపస్సిద్ధి మభీప్సవః, బిల్వారణ్యే తపశ్చక్రుః ప్రీతరాగా జితేంద్రియాః ౨౦. తేషాం భక్తివిశేషేణ మాయయాసహిత శ్శివః, సిద్ధివిఘ్నేశ్వరేణాథో ఽవతర చ్ఛంకరస్తదా ౨౧. ఋషీణా మూర్ధ్వదృష్టీనాం తపస్సిద్ధిం దదాహరః, తస్మాత్తిన్ధేశ్వరఇతి ప్రఖ్యాతి రభవత్పురా ౨౨. ఇంద్రప్రస్థే వసంత స్తే పాండవా దుఃఖకర్శితాః, ధార్తరాష్ట్రేణ విజితా శ్చోదితా వనవాసినః ౨౩. కృష్ణందృష్ట్వా మహాత్మానం ధర్మరాజోబ్రవీద్వచః, కృష్ణకృష్ణ మహాపాజ్ఞ యేనధర్మేణ మానవాః ౨౪. లభంతే మహదైశ్వర్యం తన్నో బ్రూహి మహామతే! * శ్రీకృష్ణః * ధర్మపుత్రమహాభాగ హేమకూటాగ్నికోణగం ౨౫. సిద్ధతీర్థమితి ఖ్యాత మష్టైశ్వర్య ప్రదాయకం, తత్రస్నానం కురు త్వంహి ఐశ్వర్యంతేభవిష్యతి ౨౬. తత్స్నానేనాశువర్ధంతే ధనధాన్య సమృద్ధయః, సర్వేసపత్నానశ్యంతి దుఃఖ దారిద్ర్య సంచయాః ౨౭. సర్వపాపాని నశ్యంతి విఘ్నాయాంతి నసంశయః, వ్యాధయశ్చ వినశ్యంతి సిద్ధేశ్వరనిషేవణాత్ ౨౮. స్నానమాత్రేణవై సిద్ధతీర్థే శంభ్వ

భిషేచనాత్, రంభామప్సరసాంశ్రేష్ఠాం లబ్ధ్వా న్నలకూబరః ౨౯. స్నాత్వాత్ర తీర్థే భుజ్యేతు కుబేరో నరవాహనః, సమహాపద్మముఖ్యానాం నిధీనాం నాయకో భవత్ 30. తస్మాత్త్వమపి రాజేంద్ర సిద్ధతీర్థే శుభప్రదే, స్నాత్వావృకోదరముఖై రనుజైరపి సంవృతః 3౧. పార్థివ్నోషి మహాతీంలక్ష్మీం విజేష్యసి రిపూనపి, సందేహోనాత్రకర్తవ్యః పైతృష్వసేయ ధర్మజ 3౨. ఇతిశ్రుత్వా ధర్మపుత్రః కృష్ణేనాద్భుతదర్శినా, సానుజః ప్రయయౌశీఘ్రం సిద్ధతీర్థంప్రతిద్విజాః! 33. సిద్ధతీర్థస్య తోయేతు సర్వపాతకనాశనే, సానుజోమాసమేకంస స్నానియమపూర్వకం 3౪. గోభూతిలహిరణ్యాదీ బ్రాహ్మణేభ్యో దదాముదా, అర్చయిత్వాతుసిద్ధేశం యథాశక్తి మహీపతిః 3౫. తస్మిన్లబ్ధ్వావరానిష్టా నింద్రప్రస్థం యయౌప్రభుః, క్రతుం కర్తుం రాజసూయం స సమైచ్ఛ ద్యుధిష్ఠిరః 3౬. కృష్ణమాహూయయత్నేనయి యత్నుర్ధర్మనందనః, న్యవేదయతకృష్ణాయరాజసూయోద్యమంనిజం 3౭. అన్వమన్యతకృష్ణోపితథైవక్రియతామితి 3౮. వాక్యంసుయుక్తి సంయుక్తం ధర్మపుత్రమభాషత, పైతృష్వసేయ ధర్మాత్మ్ శృణుతథ్యం వచోమమ 3౯. దుష్కరోరాజసూయోఽయం సర్వైరపిమహీశ్వరైః, అనేకకోటిపాదాతి రథకుంజరవాజిమాన్

మహాపతిరయం యజ్ఞంకర్తుమర్హతినేతరః, దిశోదశవిజేతవ్యాః పృథివం బలినాత్వయా ౪౦. పరాజితేభ్య శ్శత్రుభ్యోగృహీత్వాకర ముత్తమం, తేనకాంచన జాతేన కర్తవ్యోఽ యంక్రతూత్తమః ౪౧. యాచేసుయుక్తిభి రహంనహిత్వాం భీషయామిభో! అతఃక్రతుసమారంభాత్పూర్వం దిగ్విజయంకురు ౪౨. ఇత్థంధర్మాత్మజ శ్రుత్వా కృష్ణస్య వచనంహితం, ప్రశస్యదేవకీపుత్రం ప్రజిఘాయనిజానుజాన్ ౪౪. తేసర్వేన్యవతన్ జిత్వాచతుర్దిక్షు స్థితాన్నృపాన్, స్వవశే స్థాపయిత్వా తాన్ నృపతీన్ పాండునందనః ౪౫. తైర్దత్తంబహుధాద్రవ్య మసంఖ్యాత మనుత్తమం, ఆదాయ స్వపురం తూర్ణమాయయుః కృష్ణసంశ్రయాః ౪౬. కృష్ణాశ్రయో యజ్ఞ విపా్రి రాజసూయేన పాండవః, తస్మిన్ యాగేబహుధనం బ్రాహ్మణేభ్యో దదాముదా ౪౭. వాసోగవాశ్వపృథివీ భూషణాని సహస్రశః, ఇష్ట్వైనం రాజసూయేన ధర్మపుత్ర స్సహానుజః ౪౮. బహువిత్తసమృద్ధస్య రేమేతస్మిన్ పురోత్తమే, సిద్ధతీర్థస్య మాహాత్మ్యాత్ అభూత్సంపత్సమృద్ధిమాన్ ౪౯. *క్షేత్రపాల* ఏతత్తీర్థ సమం తీర్థం నభూతంనభవిష్యతి, ఏతద్వ్యాసకథితంవిప్రా స్సిద్ధతీర్థస్య వైభవం ౫౦. దుస్స్వప్ననాశనందివ్యంసర్వాభీష్టప్రదాయకం, యఃపఠేదిద మాఖ్యానం శృణుయాద్వాసమాహితః ౫౧. భుక్త్వేహ సకలాన్భోగాన్ దేహాంతే ముక్తి మాప్నుయాత్

యాత్, * సూతః * సిద్ధేశతీర్థే విరచయ్యభక్త్యా వాచంయమా మజ్జన మంబికేశం, సంపూజ్య హర్షాంబునిధా నిమగ్నాః యాత్రాంవిధాతు యయురుత్సుకాస్తే ౫౨.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణేహేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సిద్ధేశ్వర తీర్థమహిమానువర్ణనంనామ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః: ౧౯.

---

* సూతః * సిద్ధేశ మర్చయిత్వాతే క్షేత్రపాలయుతా ద్విజాః ౧. పశ్చి మాభిముఖేనైవ యాత్రార్థం జగ్మురుత్సుకాః, దదృశుః పురతో దివ్యం సరః కల్హా రమండితం ౨. వృక్షపూగై స్సమాకీర్ణ మచ్ఛాంబు పరిశోభితం, దృష్ట్వా తద్వి స్మయేనాహుః క్షేత్రపాలం మహర్షయః 3. కస్యైతదాశ్రమపదం సరః కల్హారమం డితం, ముక్తోభూ త్సరసీదానీం దృశ్యతే కస్సుఖంకరః ౪. * క్షేత్రపాలః * వరాహాప్లుత నామాభూ దస్యతీర్థస్య తాపసాః, దర్శనాన్ముచ్యతే సర్వపాపై రస్మత్ప్రణాన్నరః ౫. నారీవా పురుషోవాపి తిర్యగ్యోని గతోపివా, అత్రైవోదా హరంతీమ మితిహాసం పురాతనం ౬. తీర్థాటనపరః పూర్వం వారుణి ర్లోకవిశ్రుతః, వేదవేదాంగపారజ్ఞో నీతిశాస్త్రార్థ కోవిదః ౭. పర్యటన్ సర్వతీర్థాని పర్యాగాదీ భక్షితః, కేదారంజాన్హవీంచైవ బ్రహ్మావర్తం కుశస్థలం ౮. పుష్కరం బదరీవ మండితం పుణ్యకాననం, నరనారాయణాఖ్యంచ నదీ స్నర్వాస్సరిద్వరాః ౯. తత్రావగాహ్య దేవర్షిపిత్రా న్సంతర్ప్య ధర్మవిత్, క్షేత్రనాథం సమభ్యర్చ్య క్రమేణ పృథివీసురః ౧౦. పంపామాహాత్మ్య మమల మశ్నుణో న్మునిమండలైః, తుష్ట స్సమాయయౌ క్షిప్రం కదాస్యాద్దర్శనం మమ ౧౧. ఇతిసంరంభయుక్త స్సన్ సమాగత్య మహర్షయః, యాత్రాంకృత్వా విధానేన సిద్ధతీర్థస్య పశ్చిమే ౧౨. బహుపుష్పఫలాకీర్ణం కాననం సందదర్శహ, వాసస్థానం మునీనాంచ పర మానంద దాయకం ౧౩. సరఃకంజచయాకీర్ణ మచ్ఛాంబు సుమనోహరం, సదృ ష్ట్వా వాసమకరో ద్వారుణిస్తపసేఽత్రవై ౧౪. దినేదినే సరస్స్నానం కృత్వా శ్రీ శంకరంహృది, ధ్యాత్వా సంధ్యాంచగాయత్రీం ప్రజప న్నియతేంద్రియః ౧౫. తేపే పరంతప స్సత్యవాదీ పూజ్యగురుణోదయః, అరుణోదయవేలాయా మభ్యాగా త్సరస స్తటం ౧౬. ప్రణనామ ముహుస్తీర్థం పరమానంద నిర్భరః, కంఠదఘ్న జలే స్థిత్వా సూక్తాని ప్రజపద్బహు ౧౭. హృదిశంభుం స్మరన్నుచ్చై ర్వ్యగాహత జలాంతరే, సమాకర్ణ్యజలేశబ్దం కశ్చి ద్వ్యాధో విహింసకః ౧౩. గజాస్సంత్యత్ర బహవో జలపానార్థ మాగతాః, తాన్ హనిష్యామి మాతంగాన్ మృగాన్వా

బహుశశ్చక్షణాత్ ౧౪. ఇత్యాలోచ్య సరస్తీరేగూఢః కుంజేషు లుబ్ధకః, ఆకృష్య సశరంచాపంజిఘాంసుఃపురతోమృగాన్ ౧౫. తావద్గ్రీతంసమాయాతోవరాహో ఽత్యంతభీషణః, జలపానార్థ ముద్రిక్తః పృథివీం దారయన్ ముహుః ౧౬. తీర్థేనర ధ్వనింశ్రుత్వాకిటి స్తామ విలోచనః, లాంగూలంచాలయిత్వాసౌ తదంతిక ముపాయయౌ ౧౭. ఉత్పాట్యబహుశో వృక్షాన్దిశశ్శబ్దేన పూరయన్, మధ్యేసర స్సమున్నిద్ర ముత్తిష్ఠంతం దివాకరం ౧౮. ధ్యాయంతం బ్రాహ్మణం పోత్రీ హంతు మభ్యద్రవ ద్ఘోషా, వరాహధ్వని మాకర్ణ్య వ్యాధస్సంధాయ కార్ముకే ౧౯. బాణంభూదార ముద్దిశ్యశబ్దవేదిన మక్షిపత్, వ్యాధముక్తేషుణా ఘోణీ వమ్రక్తం భయాకులః ౨౦. ఉత్పత్య తజ్జలే పోత్రీ పపాతమునిమస్త కే, విరూపాక్షనమస్తేస్తు హేమకూటనికేతన ౨౧. పాహిశంభో మహేశాన మృగాత్పాణివిహింసకాత్, ఇత్యుచ్చర న్మమజ్జాసౌజలేఽగాధతలేభయాత్ ౨౨. వరాహోపి ప్యశృణో ద్దివ్యనామ కామహరస్యసః, గతాసురపత త్తోయే బాణనిర్భిన్నవిగ్రహః ౨౩. జహ్నుమార్గం తనుంఘోరం జలస్నానాత్కటిస్తదా, తస్మాద్దివ్యవపు శ్శ్రీమాన్ ఆగతోదేవకల్పకః ౨౪. వవందే చరణౌ తస్యవామునే రతికోవిదః, జలాత్తూర్ణం పాణిగ్రయాత్ తీరంవిప్రస్సమాయయౌ ౨౫. వరాహమరణం వ్యాధబాణపా తంచ తజ్జలే, కిటేస్తనోస్సమాయాతం గంధర్వంచ విలోక్యసః ౨౬. విస్మితఃప్రశ శంసాధ తీర్థం సర్వాఘనాశనం, విప్రస్యాంతికమాగత్య గంధర్వః పాణిమగ్రధీః ౨౭ కృతార్థోస్మి కృతార్థోస్మి మునే త్వద్దర్శనాదహం, పాణావసానే చతురక్ష రంమే కర్ణేఽపతత్త్వత్పతితంజలాంతే ౨౮. తత్పుణ్యలేశేన కిటేశ్శరీరం త్యక్త్వాఽమర త్వం సుఖదంహ్యవాపం, మోహేన శోకేన భయేనభక్త్యా శ్రీమద్విరూపాక్ష శుభాక్షరం మహత్ ౨౯. పాణావసానేపి పరంతియేనరా స్తేవై నపశ్యంతి యమాలయంమునే! సంసారిదుఃఖౌఘ వినాశ హేతుం సమస్తకళ్యాణవహం నృణామిదం ౩౦. శ్రీవిశ్వమూర్తే శ్చతురక్షరంసదా సేవ్యంమునీంద్రై రపరోక్షదర్శి భిః, అతః కృపాదృష్టినిపాతనేన పునీహి మాందీనశరణ్యదేవ ౩౧. త్వయాస్మి సంతారితపాపసింధు ర్మునీశ మాంపాహి కరోమివందనం, గంధర్వవచనంశ్రుత్వా వారుణి ర్విస్మితస్తదా ౩౨. తమువాచ తదానందబాష్ప పూరిత లోచనః, * వారుణిః * కస్త్వం కేనేదమాప్తంతే శరీరంకిటిరూపకం ౩౩. వదసర్వం మమాగ్రే స్వవృత్తాంతం శాపకారణం * గంధర్వః * దీర్ఘబాహు రితిఖ్యాతో హ్యవంత్యధిపతిఃకిల ౩౪. వర్ణాశ్రమసుధర్మాణాం గోప్తా సచాప్యస్త్రకోవిదః,

గురోర్ముఖా దధీతాని పురాణాని విభాగశః 3౫. మమాసీ దధికాబుద్ధి స్త్రైకాలి కవిధాయినీ, విద్యామదేన సర్వత్ర సంచరన్వాదకౌశలాత్ 3౬. మత్సమోనాస్తి భూలోకే విద్యాధనగుణేష్వితి, అభిమానేన మత్తస్య వినింద్య ద్విజపుంగవా 3౭. యేసభాయాం సమాయాతా స్తాన్విజిత్య స్వవిద్యయా, రాజ్యగర్వేణ తేవి ప్రాః పరాభూతా స్తపస్వినః 3౮. నినిందు స్సాధవశ్చాదం విద్యామదవిమోహి తం, ఇత్థంకాలో వ్యతీయాయ షష్టివర్షాత్మకో మహా 3౯. నిలయంమే ద్విజః కశ్చిత్ ఆయయౌ తపసాంవరః, తమపృచ్ఛం త్వయావిద్యాః కిమధీతా స్సతాంత్రికాః? ౪౦. మాంజిత్వా సర్వవిద్యాసు యేజయంప్రాప్నువంతితా, పూజయిష్యామి మనసా విద్యానిష్ణా ద్విజోత్తమా ౪౧ నేతరా పూజయిష్యేఽహం బ్రాహ్మణాపశదానిహ, ఇతి బ్రువతివిప్రేంద్రో మయి విస్మయమానసః ౪౨. నోచితాతవరాజేంద్ర బ్రాహ్మణావమతిః ప్రభో! సాధుర్వా యదివాఽసాధుః బ్రాహ్మణో వేదకల్పకః ౪౩. తమర్చయంతి సతతంజ్ఞానిన స్తత్వదర్శినం, యే నిందయంతి సతతంభర్త్సయంతి ద్విజాఖలాః ౪౪ తేప్రాప్నువంతినరకం యావదాభూతసంప్లవం, గజేకడంగరీయేతు జారే రాజనివా పునః ౪౫. పాపకృత్సుచ విద్వత్సు నియంతా జంతురత్రకః, ద్విజవాక్యంహ్యశృణవ మహంకారో మహా నభూత్ ౪౬. మామనిర్జిత్య దుర్బుద్ధే కిమిదంభాషసే ముధా, నవస్తవ్యం త్వయా విప ప్రాణాఽ సంహారయామ్యహం ౪౭. ఇతి తంభీషయన్నేహా న్నిస్సార్య కటు భాషణః. ఇతఃపరం నగంతవ్యా త్వయా దుర్మేధసా సభా ౪౮. మద్వాక్యంతు ద్విజశ్రుత్వా క్రోధాత్తామ్రవిలోచనః, గృహీత్వాంజలినా తోయం శశాప సహసా జ్వలన్ ౪౯. ద్విజసంఘావమానేన వరాహోహాభవదుర్మతే, అరణ్యే నిర్జలే ఘోరే భుక్త్వాస్సాపపీడితః ౫౦. సంచరస్వ బహూనబ్దా గతగర్వో నృపాధమ! ఇతిశప్తోహా మృషిణా పతితోభువి మూర్ఛితః ౫౧. కంయామి శరణందేవ మితి చింతాకులేంద్రియః, వివశఃకిటిరూపేణ వనసంచారకౌతుకః ౫౨. ఇతస్తతో ధావమానో దైవాదత్ర సమాగతః, తీర్థేస్నానం సముద్దిశ్య త్వామహం హంతుమాగతః ౫3. దత్తదృష్టి స్సినాస్తీరే లంఘనే కుంచితాంగకః, తదా మాంతీవ్ర బాణేన కిరాతోఽద్యహ్యతాడయత్ ౫౪. ప్రాణరక్షాభిలాషీసన్ త్వన్మూర్ధ్ని పతితోఽస్మ్యహం, ప్రాణావసాన సమయే త్వన్ముఖాచ్ఛ్రుతవానహం ౫౫. విరూపాకృతి సన్నామ సద్యోముక్తికరం నృణాం, తేన [illegible]ను స్నేహం గంధర్వోవ్యా భవంమునే! ౫౬. సంతారితోహం వృజినాత్త్వయా దేవర్షి సత్తమ, ఇతిస్తుత్వా

యయూస్వర్గం వారుణీ రాజ్ఞయాఽమరః ౫౭. వ్యాధస్తదద్భుతం వీక్ష్య ద్విజస్యాంతిక మాగమత్, తపస్వినంబ్రహ్మనిష్ఠం వారుణింప్రణనామహ ౫౮. తమువాచ కిరాతస్తు విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః * వ్యాధః * భోభో విప్రేంద్ర తుష్టోఽస్మి దర్శనాత్తవసువ్రత ౫౯. అనేకజన్మ సంజాత కలుషోఽహం కిరాతజః, సదాపాపరతః క్రూరః ప్రాణిహింసాకరఃఖలః ౬౦. కదాపిధర్మే మేబుద్ధి ర్నాభూత్స్వప్నేపినిశ్చలా, కుటుంబభరణేసక్తః పర్యటన్ పృథివీమిమాం ౬౧. ధనుర్బాణధరో ఘోర వనే పక్షిమృగాన్బహూన్, హత్వాద్వైవేన తీర్థస్యతీరం సముపగమ్యచ ౬౨. దృష్ట్వావరాహం గర్జంతం సమభూద్ధననేమతిః, బాణై ర్విద్ధఃకిటి స్తోయేన్యపత త్ప్రాణకాతరః ౬3. సద్యోముక్తిమవాపాసౌ త్వత్సందర్శన మాత్రతః, అతఃకృపా నిధేపాపాదస్మా న్మాం తారయప్రభో ౬౪. ఇతిస్తుత్వా మహర్షిపం యాచయా మాస సద్గతిం, * వారుణిః * ఉపదేక్ష్యేహ మానందదాయకం చతురక్షరం ౬౫. విరూపాక్షేతి సన్మంత్రరాజకం ముక్తిదంనృణాం, తేనత్వం గతపాపస్సన్ సద్యో ముక్తో భవిష్యసి ౬౬. ఇత్యుచ్చర్య కిరాతస్య కరంధృత్వాజలాంతికే, నీత్వాతత్ర దయాసింధుః కిరాతం ప్రాహవారుణిః ౬౭. స్నానంకురు కిరాతాఽస్మింస్తీర్థే పరమ పావనే, శుద్ధవస్త్రాలంకరణో జపస్వ చతురక్షరం ౬౮. ప్రీదా న్మంత్రం కిరా తాయ వారుణి స్నాధుసమ్మతః, గృహీత్వాసౌ తపశ్చక్రే సరస్తీరే కృతాలయః ౬౯. తేన పుణ్యప్రభావేనప్రత్యక్షోఽ భూన్మహేశ్వరః, తందృష్ట్వా శంకరంసాక్షాత్ స్తుతించక్రే ముదాన్వితః ౭౦. నమశ్శర్వాయ సాంబాయ సగణాయ ససూనవే, భక్తాభీష్టప్రదాయాస్తు భూయోభూయో నమోనమః ౭౧. వ్యాధం తంగతపాప్మా నంస్తువంతం శంకరోఽబవీత్, * శ్రీశివః * మద్దర్శనా ద్భవేన్ముక్తి స్తవ సర్వార్థ సిద్ధిదా ౭౨. త్యక్త్వాపంచాత్మకంచాంతే మత్పదం ప్రాప్స్యసేధువం, ఇత్యుక్త్వాంత ర్ధధే శంభుర్వ్యాధస్యాగ్రేవరప్రదః 73 తనుంత్యక్త్వాథ కైరాతం వ్యాధ శ్శంభు పదంగతః, వరాహప్లుతమాహాత్మ్య ముక్తం సర్వం మయాధునా ౭౪. అస్మిన్ తీర్థే సకృత్స్నానా న్ముక్తి మేష్యతి మానవః, * సూతః * యఇదంశ్రుణుయా న్నిత్యంశ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః ౭౫. సర్వపాపై ర్వినిర్ముక్తో ముక్తోభవతి శుద్ధధీః, శ్రుత్వా తదవచనందివ్య మృషయ స్తత్సరోవరే ౭౬. స్నాత్వా ధ్యాత్వా విరూపాక్షం యయు ర్యాతార్థమాప్నితాః, దక్షిణాభిముఖాః పంపాకథా కుశలబుద్ధయః ౭౭.

* * *

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వరాహప్లుతతీర్థ వర్ణనావసరే వారుణేస్సకాశా ద్వరాహవ్యాధయో ర్ముక్తికథనం నామవింశోధ్యాయః. ౨౦.

* సూతః * వరాహప్లుతతీర్థస్య యాత్రాంతే తాపశాత్తమాః, క్షేత్రంజాంబవతేశస్య యయు శ్శంకరమానసాః ౧. దదృశుః పథి దివ్యాద్రిం వనాని ఋషిపుంగవాః, ఉద్యానాని తటాకాని పల్వలానిసరాంసిచ ౨. దేవాలయాన్యనేకానియోగాసక్తాన్మునీనపి, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నాః పప్రచ్ఛురిద మద్భుతం 3. * ఋషయః * అస్మిన్క్షేత్రేఽస్తి కోదేవస్తీర్థంకింపుణ్యదం నృణాం, యాత్రావిధిః కథంబ్రూహి శృణ్వతాం దేవసత్తమ ౪. * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టంమునిశ్రేష్ఠ ర్యుష్మాభి ర్ధర్మతత్పరైః, యథామతి ప్రవక్ష్యామి క్షేత్రమాహాత్మ్య ముత్తమం ౫. వసత్యస్మిన్ శివోజాంబవతేశ్వర సమాఖ్యయా, భద్రా హైమవతీ శంభోస్సుఖం నిత్యానపాయినీ ౬. చండభైరవవీరాఖ్య గణపాః క్షేత్రపాలకాః, కాంచనాఖ్యం తీర్థమస్తి సర్వేషాం ముక్తిదం శుభం ౭. తీర్థస్నానేన సతీకుర్తి మాప కాంచనమాలినీ, రాక్షసాయ స్నానఫల మనయా దత్తమిష్టదం ౮. ముక్తోభూ దసురస్తేన తోయదానేన తత్క్షణాత్, శ్రుత్వా తదద్భుతకథాం పప్రచ్ఛుః పరమాదరాత్ ౯. * ఋషయః * భగవన్ రాక్షసః కోసౌ కావా కాంచనమాలినీ, రాక్షసస్య కథంతస్య దర్శనం పరమాద్భుతం ౧౦. కథందత్త స్తయాధర్మ స్తయోస్సంమేళనంకుతః, ఏతత్కథయ సారజ్ఞపరంకౌతూహలంహి నః ౧౧. *క్షేత్రపాలః* అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి శృణుధ్వ మృషిసత్తమాః, అపూర్వరూపసంపన్నా నామ్నా కాంచనమాలినీ ౧౨. అస్మింస్తీర్థే కాంచనాఖ్యే స్నాత్వా యాతి సురాలయం, నికుంజేగిరిరాజస్య తిష్ఠతా ఘోరరూపిణా ౧౩. దృష్టా గగనమారూఢా తేనవృద్ధేన రక్షసా, స్త్రీయమప్సరసాంశ్రేష్ఠాం సుశ్రోణీంసంహతస్తనీం ౧౪. దృష్ట్వాతాం రూపసంపన్నా మువాచ భృశదుఃఖితః, * రాక్షసః * కాత్వం కమలపత్రాక్షి శీఘ్రంకుత్రగమిష్యసి ౧౫. ఆర్ద్రంతే వసనంసుభ్రు క్లిన్నాతే కబరీ కుతః, కేన పుణ్యేన వాభద్రే తవతేజోమయం వపుః ౧౬. త్వద్వస్త్రాంబు నిపాతేన తుష్టోఽహ మభవం క్షణాత్, ప్రశాంత మభవత్సద్యః క్రూరం మేమానసం సతి ౧౭. భాసి శీలవతీవత్వం సుఖదాభూ త్తవాకృతిః, ఆకారేణైవ జానంతి విద్వాంసః పరచేష్టితం ౧౮. * కాంచనమాలినీ * శూర్యితాంమమవృత్తాంత మప్సరాః కామరూపిణీ, హైమతీర్థా దాగతాహం నామ్నా కాంచనమాలినీ ౧౯. ఆర్ద్రామేకబరీచేయం హైమతీర్థ నిమజ్జనాత్, గంతవ్యోఽద్య మయారక్షః కైలాసః పర్వతోత్తమః ౨౦. యత్రాస్తే పార్వతీనాథః సురాసురనమస్కృతః, వేణీవారిప్రభావేన రక్షస్తే క్రూరతా గతా ౨౧. జాతాహంయేన పుణ్యేన గంధర్వస్య సుమేధసః, కన్యకా దివ్యరూపాహం తత్సర్వం కథయామితే ౨౨. కళింగదేశాధిపతే రహమాసంవిలాసినీ,

రూపలావణ్యసంపన్నా సౌభాగ్యమదగర్వితా ౨౩. అన్యాసాంయువతీనాం తన్నగరేఽహం శిరోమణీ, తజ్జన్మని మయారక్షో భుక్త్వా భోగాన్యథేప్సితాన్ ౨౪. మోహితం తత్పురం సర్వం మయా మోహనరూపయా, అమూల్యాని సురత్నాని భూషణాని ధనానిచ ౨౫. వాసాంస్యతివిచిత్రాణి కర్పూరాణిచ చందనం, ఏతత్సర్వమపార్జితం ద్రవ్యం మయా యౌవనసంపదా ౨౬. నాహం జానామి మోహేన స్వనివాసం నిశాచర! సంసేవంతో యువానోమే చరణౌ కామమోహితాః ౨౭. మయాతే వంచితాస్సర్వే సర్వస్వేనైవ మాయయా, అన్యోన్య మీర్ష్యాభావేన మృతాః కేచిత్తు కామినః ౨౮. ఇత్థం తన్నగరేరమ్యే సకాలో మే గతస్తదా, ప్రాప్తేతు వార్ధకేకాలే శుశోచ హృదయంమమ ౨౯. నదత్తం నహుతం తప్తం నవ్రతంచరితం మయా, నారాధితో మయాదేవ శ్చతుర్వర్గఫలప్రదః ౩౦. నమయా పూజితాదేవీ దుర్గా దుఃఖార్తిహారిణీ, సర్వపాపహరోవిష్ణు ర్నస్మృతో భోగలిప్సయా ౩౧. బహుథైవం విలప్యాహం బ్రాహ్మణం శరణంగతా, బ్రహ్మజ్ఞం ధర్మనిరతం తస్యరాజ్ఞ పురోహితం ౩౨. సచపృష్టో మయారక్షో నిష్కృతిస్స్యాత్ కథంమమ, పాపస్యాస్య ద్విజశ్రేష్ఠ కథంభూయా ద్వినాశనం ౩౩. కృపాంకుర్వంతి సుజనాః పరోపకృతిలక్షణాం, స్వేనైవకర్మణా తప్తాం వరాకీం దీనమానసాం ౩౪. పాపపంక నిమగ్నాంత్వాం మా ముద్ధర కరగ్రహాత్, మయి కారుణ్యజం వారి వర్షయ త్వం ద్విజోత్తమ ౩౫. ఇతిసామ్యవచ శ్శ్రుత్వా చకారానుగ్రహం మయి, ఊచే ప్రతికరంవాక్యం సర్వధర్మమయం ద్విజః ౩౬. * బ్రాహ్మణః * నిషిద్ధాచరణం జానేసర్వథాహం వరాననే, కురుమే సత్వరంవాక్యం యాహిక్షేత్రం శివస్యతు ౩౭. పంపాక్షేత్రేకాంచనాఖ్యం తీర్థమస్తి వరాననే, తత్రగత్వా కురు స్నానం తేనపాపక్షయోభవేత్ ౩౮. నాన్యంపశ్యామి యత్నేన యత్తే పాపప్రణాశనం, పాయశ్చిత్తం వరంతీర్థస్నానం మునిభిరీరితం ౩౯. కింతు తీర్థే త్యజాశుత్వం మనసాపాశుభక్రియాం, కాంచనే స్నానమాత్రేణ నృణాంశ్రేయో నసంశయః ౪౦. అన్యదేశకృతం పాపం తత్క్షణాదేవ భామిని, కాంచనేవిలయం యాతి పాపం తత్ర కృతంవినా ౪౧. తస్మాత్త్వం యాహికల్యాణి కాంచనం యోగిసేవితం, సద్యఃపాతకనాశాయ తథాస్వర్గతయే ధ్రువం, ౪౨. ఇతి తస్య వచశ్శ్రుత్వా నేతిహాసం సుమంగళం, తథైవ సంభ్రమాత్సద్యః పాదౌ నత్వా ద్విజన్మనః ౪౩. త్యక్త్వా బంధుజనం సర్వం దాసీదాసగృహం ధనం, సకలాశ్చ విషయాశ్చ రక్షో విషగాసానివస్ఫుటం ౪౪. వపుశ్చ ఋణవిధ్వంసి పశ్యంతీ నిర్గతా గృహాత్, మయాగత్వా కృతంస్నానం సరోవపద్రవ నాశనం ౪౫. తస్మి న్మజ్జనమాహాత్మ్యం శృణు వృద్ధ

నిశాచర, త్వ్యహో త్వాపక్షయోజాతః సప్తవింశతిభి ర్దినైః ౨౬. శ్వేవ్యైర్మే యదభూ త్పుణ్యం తేన దేవత్వ మాగతం, రమమాణాతు క్రీలాసే గిరిజాయాః ప్రియాసఖీ ౨౭. త్రికాలజ్ఞానసంపన్నా కాంచనస్య ప్రభావతః, స్మృత్వా కాంచనమాహాత్మ్యం కాలేకాలే ప్రజామ్యహం ౨౮. ఇతిరాక్షస యత్పృష్టం త్వయావిస్మిత చేతసా, తన్మయాకథితం సర్వం చరిత్రం ప్రీతివర్ధనం ౨౯. * రాక్షసః * త్వద్దర్శనసుధా సిక్తం మన శ్చైత్యంగతం మమ, తీర్థంఫలతి కాలేన సద్యస్సంగ స్నతాంఖలు ౩౦. అస్యదుఃఖోదధేః పారం కథయామీతి చింతయే,సజ్జనానాంచ యుంభూమిః సర్వే షా ముపకారిణీ ౩౧. శ్రీరార్ణవఃపయోదత్తే హంసాయన బకాయకిం, ఇతి తస్య వచశ్శ్రుత్వా కృతార్థీకృతమానసా ౩౨. ధర్మదానే మనఃకృత్వా జగా కాంచన మాలినీ, నిష్కృతిమాశుకరిష్యే మాభజ శోకంతు పాపతః, క్షణతోఽఖిలపాప కదంబం గచ్ఛతి నాశంతీర్థపతేః ౩3. యక్షేశార్చిత పాదసరోజో రక్షతి దక్షమ ఖారి రయం, వీక్ష్యకృపా పరిపూర్ణ కటాక్షై స్నాక్షీ మష్కృత పుణ్యతతేః ౩౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే సీమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కాంచనతీర్థ
ప్రశంసాయాం కాంచనమాలిన్యా రాక్షసాయాభయప్రదానం
నామకవింశోఽధ్యాయః. ౨౧.

---

* ఋషయః * తతః కిమకరోన్నారీ రాక్షసే ధర్మతత్పరా, రాక్షసత్వం విహాయాసా కథంముక్తి మవాపసః ౧. తత్సర్వం కథయాస్మాకం తృప్తిర్నం బహు విశ్రుత,ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తేషాం పునఃప్రోవాచ ధర్మవిత్ ౨. * క్షేత్రపాలః * ప్రతిజ్ఞాం తాదృశీం కృత్వా రాక్షసస్య విముక్తయే, ఉవాచ వచనం నారీ కాలో చిత మనుత్తమం 3. * కాంచనమాలినీ * బహూన్యాచరితాన్యేవ స్నానాని చ విధానతః, శ్రద్ధాపూర్వం మయా రక్ష శ్శంభుక్షేత్రేఽతినిర్మలే ౪. తత్ఫలంహి మయావస్తు నాలం రాక్షసపుంగవ, గూఢోధర్మోహి కర్తవ్య ఇత్యూచు ర్వి బుధోత్తమాః ౫. ఆర్తేదానం ప్రశంసంతి మునయో వేదవాదినః, సాగరే వర్షతో భవ్ర కిమేఘస్య ఫలంభవేత్ ౬. దదామి తీర్థస్నానస్య పుణ్య మైకదినం శుభం, తేనతే స్వర్గతి స్సద్యోభవిష్యతి నసంశయః ౭. అనుభూతం మయారక్ష స్స్వయం తత్పుణ్యజం ఫలం, తేన దాస్యామితేరక్ష స్సద్యః పాపప్రణాశనం ౮. నిష్ప్రీధ్యాశ్చ తతోవస్త్రంజలంకృత్వా కరాంబుజే, సాదదౌ స్నానజం పుణ్యం తస్మై వృద్ధాయ గతుషే ౯. [illegible]

కార స్తతో భాస్వరవిగ్రహః ౧౦. దేవయానం సమారూఢో హర్షా దుత్ఫుల్ల లోచనః, ద్యోతమాన స్తదాద్యోమ్ని భాసయన్ ప్రభయాదిశః ౧౧. దివ్యరూపధరో రేజే ద్వితీయఇవ భాస్కరః, తతోఽభినందయామాస సతాం కాంచన మాలినీం ౧౨. * రాక్షసః * భద్రే జానాతి కోలోకే దైవస్య గతిమీదృశీం, త్వయాంధ్యుపకృతం సమ్య గత్రమేనాస్తి నిష్కృతిః ౧౩ ఇదానీం మయికానుణ్యా త్ప్రీసీదా నుగ్రహంకురు, శిక్షాం విధేహిమేదేవి సర్వనీతిమయీం శుభాం ౧౪. సర్వధర్మవతీత్వం హి న కుర్వేపాతకం యథా, తథాజ్ఞాపయ తాంశుద్ధిత్వా పశ్చా ద్యామి సుదాలయం ౧౫. సానిశమ్యాథ తేనోక్తం ప్రియం ధర్మమయం వచః, ఖ్యంప్రీత్యాబవీ ద్విప్రాః ధర్మంకాంచనమాలినీ ౧౬. * కాంచనమాలినీ * ధర్మం భజస్వ సతతం త్యజభూతహింసాం సేవస్వ సాధుపురుషాన్ త్యజ కామశత్రుం, అన్యస్య దోషగుణకీర్తన మాశు ముక్త్వా సత్యంవదా ఽర్చయహరం జహి సాహ సాని ౧౭. దేహేఽస్థిమాంసరుధిరేక్షణభంగురే త్వం జాయాసుతాదిషు సదా మమతాం విముంచ, పశ్చాన్నిశం జగదిదం క్షణభంగనిష్ఠం వైరాగ్యభావరసికో భవ యోగనిష్ఠః ౧౮. ప్రీత్యా మయానిగదితం తవ ధర్మజాతం చిత్తే నిధేహి సతతం భవ శీలయుక్తః, సంత్యజ్య రాక్షసతనుం ధృతదేవదేహో ద్యోత్స్నాజ్యోతిర్మయో వ్రజ సఖే శుభ మాశునాకం ౧౯. శ్రుతధర్మా తతోహృష్టో యువతీం రాక్షసో ఽబ్రవీత్, భవ ప్రముదితాసత్యం సర్వదా శివమస్తుతే ౨౦. ఆచందార్కం రమస్వత్వం కైలాసేశివసన్నిధౌ, ఉమయాఽఖండితం ప్రేమ తవాస్తు వరవర్ణిని ౨౧. సుధర్మిష్ఠా తపోనిష్ఠా మాతస్త్వంభవ సర్వదా, మాస్తులోభ శ్శరీరేతే ప్రపన్నా ర్తిం సదాహర ౨౨. ఇత్యుక్త్వా సంప్రణమ్యాథ సతాం కాంచనమాలినీం, జగామ రాక్షసస్వర్గం గంధర్వై ర్బహుభిః స్తుతః ౨౩. దేవకన్యా స్తదా దృష్ట్వా వవృషుః పుష్పవృష్టిభిః, తస్యాః కాంచనమాలిన్యా మూర్ధ్నిహర్ష సమాకులాః ౨౪. తామాలింగ్య తతఃప్రోచుః కన్యకా స్సుప్రియం వచః, కృతంభద్రే త్వయాచిత్రం రాక్షసస్య విమోక్షణం ౨౫. దుష్టస్యాస్య భయా ద్దేవా విశంత్యస్మి న్నకాననే, అధునా నిర్భయాదత్ర విచరామో యథాసుఖం ౨౬. * క్షేత్రపాలః * శ్రుత్వా తువచనం తాసాంసాధ్వీ కాంచనమాలినీ, హృష్టా తేనైవదానేన కృతకృత్యా బభూవహా ౨౭. తంరాక్షసం కాంచనమాలినీసా గంధర్వకన్యాపథిమోక్షయిత్వా, క్రీడంత్యమూభిః ప్రయయౌహరాలయం ప్రీత్యైవపూర్ణాహి పరోపకారాత్. ౨౮. సంవాదమేత ద్ద్వారకన్యకేరితం భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయాద్విమత్సరః, నోబాధ్యతే వాస్వప రాక్షసాది ర్ధర్మేసుని[illegible]స్తస్యకృపాలయుతే ౨౯. * క్షేత్రపాలః * ఇతస్త్వ

ద్వయం కాంచనాఖ్యే తీర్థేస్నాత్వా ముహుర్ముహుః, క్షేత్రనాథం సమభ్యర్చ్య యాత్రాసిద్ధికరంప్రభుం ౩౦. లబ్ధ్వాసపూర్ణంకామాంశ్చ తస్మాద్యామః పరంసుఖం, ఆరాధితం జాంబవతా నత్వాభ్యర్చ్య మహేశ్వరం ౩౧. * సూతః * జాంబవతే శ్వరకృపయా లబ్ధ్వావరసంతతం ముదాయామః, ఏవంక్షేత్రపవచనం శ్రుత్వా హృష్టాబభూవుస్తే ౩౨. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కాంచన మాలినీ కృతతీర్థస్నానఫలదానేన రాక్షసస్య దేవత్వప్రాప్తికథనం నామద్వావింశోఽధ్యాయః. ౨౨.

* ఋషయః * కస్యాశ్రమమిదం పుణ్యం వర్తతే పురతశ్శుభం, అత్రసంతి హితీర్థాని సద్యః పాపహరాణిచ ౧. తేషాంమాహాత్మ్యమమలం సఫలం శ్రోతుమర్హసి, * క్షేత్రపాలః * ఆవాస మకరోదత్ర పురామాండవ్యసత్తమః ౨. అస్య మాహాత్మ్యమతుల మస్తిసర్వాఘనాశనం, బహవస్సంతి క్షేత్రేస్మిఋషయ స్సాధు సంమతాః 3. మాంత్రికాయోగనిష్ఠాశ్చ తపశ్చర్యారతా స్సదా, దానవ్రతాదిని రతాః కర్మమార్గపరాయణాః ౪. తేషాంమధ్యే తపశ్రేష్ఠో మాండవ్యో ఋషిసత్తమః, అస్యమాహాత్మ్య మతులంవచ్మ్యహం వో యదామతి ౫. * సూతః * శ్రుణు ధ్వమృషయస్సర్వే మాండవ్యచరితం శుభం, శ్రవణాత్కీర్తనా ద్ధ్యానాత్ ముచ్యతే సర్వపాతకైః ౬. * క్షేత్రపాలః * మాండవ్యస్యాశ్రమపదం తపస్సిద్ధికరం పరం, మాధవాఖ్య మిదంతీర్థం పతిసంజీవనం పరం ౭. దివ్యాఖ్యానమిదం వక్ష్యే శ్రవణానంద దాయకం, పురారాధంతరేకల్పే హ్యవంత్యధిపతిఃకిల ౮. వసుదేవ ఇతిఖ్యాతో నామ్నా రాజా సుధార్మికః, ధర్మజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ ప్రియవాదీ దృఢ వ్రతః ౯. సర్వభూతహితశ్శాంత స్సదాచారరతః పరః, సోఽనపత్యత్వదుఃఖేన రాజ్యసౌఖ్యం నచాప్తవాఁ ౧౦. తస్యదుఃఖవివృద్ధ్యర్థం కుపుత్ర స్సమజాయత, దుర్బోధాఇతినామ్నాసౌ వవృధేవాహవైరివత్ (?) ౧౧. సోపిదుష్టజనైస్సార్ధం ద్యూత పానరతో హ్యభూత్, జారశ్చౌర్యరతోనిత్యం మాతాపితృవిహింసకః ౧౨. దృష్ట్వాతంవసుదేవస్తు చింతయామాస మానసే, దుష్టోఽసౌ పాపవాఁ కామీ వంశస్యైకః కుపుత్రకః ౧౩. సుతేనానేన మద్వంశో నాశమేతి నసంశయః, కింకరోమి క్వగచ్ఛామి కఃకన్యాందాస్యతీదృశే ౧౪. ఇతిచింతాతురంభూపం పాహ్యశాంతః పురోహితః, * శాంతః * త్యజచింతాం మహాభాగ దుర్బోధసి సుతే తవ ౧౫.

* క్షేత్రపాలః * శతర్చనఋషేర్దివ్య శ్చాశ్రమోస్తి తదంతికే, ధేనుకాం తస్య రాజ్ఞశ్చిక్షిప్తాయుకపర మద్భుతం ౧. తీర్థమస్తి తదాఖ్యానం వక్ష్యేఽహం శృణుతాదరాత్, ధన్యం యశస్యం మాయుష్యం సర్వసౌభాగ్యదాయకం ౨. అంగదేశే పురాకశ్చిత్ ప్రజాపాలన తత్పరః, కుశకేతుఃత ఖ్యాతో రాజా శస్త్ర భృతాంవరః 3. ధర్మజ్ఞ స్సత్యసంధశ్చ సర్వభూతహితేరతః, తస్యపుత్రో ధేనుకాంత నామాఽసీదతికోపనః ౪. కదాచి న్మృగయాశక్తో దుర్గమం వనమావిశత్, తత్ర నానావిధాఁహత్వా మృగాఁ వ్యాఘ్రాదిహింసకాఁ ౫. శ్రాంతో మధ్యాహ్న వేళాయాం పంపాక్షేత్రం దదర్శహ, శతర్చనఋషే ర్దివ్య మాశ్రమం సుమనోహరం ౬. తృషార్తో ధేనుకాంతస్తు ప్రయయావుపకాశ్రయాత్, తస్మిఁ శతర్చనో నామ ఋషి స్తచ్ఛిష్యసంచయాఃఽ ౭. సమాధిస్థా నజానంతి బాహ్యకృత్యంహి కించన, తాఁదృష్ట్వా నిశ్చలాఁ విప్రాఁ పాశాయామ పరాయణాఁ ౮. తేషాం సమీపమాగత్య ధేనుకాంతస్తృషార్దితః, యయాచే సలలం దివ్యం రాజా శుష్కోష్ఠతాలుకః ౯. తత్రస్థా ఋషిశిష్యాస్తే పాశహస్తా ర్భుపం సమీపగం, * శిష్యాః * సమాధిస్థో ఋషిశ్రేష్ఠో నాభిజానాతికించన ౧౦. తిష్ఠసౌమ్య క్షణం తుభ్య మాతిథ్యంచ కరోతిసః, ఇతితేషాం వచశ్శ్రుత్వా రాజా క్రోధసమన్వితః ౧౧. తాఁ దృష్ట్వా నిశ్చలాఁ విప్రాఁ సదోషంతుం మనోదధే, శిష్యాదృష్ట్వాతు రాజానం హాహా తాస్మేతి వాదినః ౧౨. భూపం నివారయామాసుఃశిష్యా ణామయుతం తదా, దుర్వృత్తశృణు మద్వాక్యం గురవస్తుసమాధిగాఃౘ ౧౩. నజానంతి బహిఃకృత్యం మాకార్షీఃక్రోధ మద్భుతం, * రాజా * యూయంతురుధ్వ మాతిథ్యమధ్వశ్రాంతస్య మేద్విజాఃౘ ౧౪. ఏవముక్తా భూమిపేన శిష్యాఃప్రోచు స్తదానృపం * శిష్యాః * అనాజ్ఞప్తా హి గురుభిర్వయం భిక్షాశినఃప్రభో ౧౫. పరతంత్రా స్సదాకర్తు మాతిథ్యం నక్షమాఃప్రభో, ప్రత్యాఖ్యాతో నృపశ్శిష్యై స్తాఁహంతుం ధనురాదధే ౧౬. మృగదస్యుభయాదిభ్యో బహుధా రక్షితామయా, తేమయైవోపజీవంతి నతే దత్తపరిగ్రహాఃౘ ౧౭. కృతఘ్నా మాంనజానంతి భయాత్త్రిరాత్ర మిష్టదం, ఘ్నతోపిమే నదోషస్స్యా త్తాపసా నాతతాయినఃౘ ౧౮. ఏవంవిచింత్య రోషేణ విముంచ న్మార్గణానపి, తాఁ విద్రుతా ననాదృత్య జఘాన ఋషిసంచయం ౧౯. దుద్రువు ర్భయతస్సర్వే విహాయాఽశ్రమ మంజసా, విద్రావితేషు శిష్యేషు బలా దాశ్రమసంస్థితాఁ ౨౦. సంభారాఁ జగృహుశ్శీఘ్రం సైనికాఃపాపబుద్ధయః, యథేచ్ఛం భోజనం చక్రు ర్నృపేణాజ్ఞాపితా భృశం ౨౧. తతస్సేనావృతో రాజా పురమాగా ద్దినాత్యయే, కుశకేతు స్తతశ్శ్రుత్వా తనయస్య

విచేష్టితం ౨౨. పురా న్నిస్సారయామాస తత్కృత్యం గర్హ్యకుతం, రాజ్యా
ర్హాం క్షమాహీనం స్వదేశాదపి భూమిపః ౨౩. పిత్రాత్యక్త స్తదారాజా ధేను
కాంతో ఽతివిహ్వలః, వనంవివేశ దుఃఖార్తో బ్రహ్మహా త్యాతిపీడితః ౨౪. బహుకాల
మవాత్సీ త్తనిర్జనే క్షుత్పిడర్దితః, బ్రహ్మహా త్యాశ తేనా ఽస్య సుఖం నాభూ త్క్వదా
చన ౨౫. అష్టాశీతిసమా స్తత్ర గతాస్తస్య దురాత్మనః, ఇత్థంకాలో వ్యతీయా
య శోకదావానలాత్మకః ౨౬. తీర్థయాత్రాప్రసంగేన త్రేతో నామ ఋషీస్సుతః,
వైశాఖే పధినిశ్రాంత స్తృషార్తో బాధితో భృశం ౨౭. క్షుధయాపీడిత శ్శ్రాంతః
ప్రయయౌ మార్గవిహ్వలః, ధేనుకాంతస్తు తందృష్ట్వా త్రేతం క్షుత్పరిపీడితం ౨౮.
కృపయా పరిహ రాజాసౌ వినయేన సమన్వితః * ధేనుకాంతః * క్వగచ్ఛసి
మహాభాగకింనామతవ సువ్రత ౨౯. బ్రూహిసర్వం స్వవృత్తాంతం దుఃఖితో ఽసి
కుతోధునా, ఇత్యుక్తో భూమిపందృష్ట్వా త్రేతః పరిహతిదుఃఖితః ౩౦. * త్రేతః *
శునకస్య సుతశ్చాహం త్రేతనామా బహుశ్రుతః, మయాకృతాని పుణ్యాని బహుధా
నృపనందన ౩౧. నిత్యాగ్నిహోత్రీధర్మజ్ఞః పంచయజ్ఞపరాయణః, ఏవంప్రవర్త
మానే మయ్యాశ్వలాయన తాపసః ౩౨. మమాశ్రమ మగా ద్దివ్యం మధ్యాహ్నే
మునిసత్తమః, తందృష్ట్వా ఽకరవంహాస్యం కర్మభి ర్గర్హితాంతరః ౩౩. మాందృష్ట్వా
ఋషివర్యస్తు కోపేన స్ఫురితాధరః, దుర్బుద్ధే త్వందురాచారనిష్ఠాం దృష్ట్వా మయా
కృతాం ౩౪. హాస్యంచ కృతవాసద్య శాపందాస్యామి తాపస, క్షుత్పిడాభ్యం
పీడితోభూ త్వా సదానిర్జలకాననే ౩౫. సంచరస్వ బహునబ్దా సాధూనా మవ
మానతః, ఆశ్వలాయనవాక్యంతు శ్రుత్వాహం చాబ్రవంవచః ౩౬. అనుగ్రహం
కురు మయి విద్యాగర్వేణ మోహితే, మత్సమో నాస్తి భూలోకే సదాచారక్రి
యాస్వితి ౩౭. తస్మా న్మయా దూషితస్త్వం కృపాంకురు సుతేమయి, క్షంతవ్య
శ్చాపరాధోమే తాపితస్య నిరయార్ణవాత్ ౩౮. ఇతి మద్వచనంశ్రుత్వా ప్రాహ
మాం మునిసత్తమః * ఆశ్వలాయనః * అత్రైవాస్తి మహాక్షేత్రం పంపానామక
మిష్టదం ౩౯. తత్ర జాంబవతేశోస్తి దక్షిణే ఽఘోరసంజ్ఞకః, తస్మిన్వసతి ధర్మజ్ఞ
శ్శతర్చన ఋషీశ్వరః ౪౦. గచ్ఛ త్వం తంమహాపాప్మానం తేన ముక్తో భవిష్యసి,
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ శీఘ్రం మాశ్వలాయన తాపసః ౪౧. తస్మా దహమిదం క్షేత్ర
మాగతోదుఃఖపీడితః, శ్రీమజ్జాంబవతేశాగ్రే శతర్చనఋషిం సదా ౪౨. వసతీతి
యయారాజ న్శ్రుతం తేనర్షిణావిభో, తద్దర్శనార్థం గచ్ఛామి శాపదావానలార్దితః,
౪౩. త్రేతస్య వచనంశ్రుత్వా ధేనుకాంత స్తమబ్రవీత్, * ధేనుకాంతః * శతర్చ
నస్య బహుధా దోషా నకరవంమునే ౪౪. తేనదోషేణ మత్తాతా దరణ్యం ప్రేషి

తోఽభవం, బ్రహ్మహత్యాయుతం మాంచ బాధతే మునిసత్తమ ౪౫. తస్మాదహం గమిష్యామి శతర్చనదిదృక్షయా, త్వత్ప్రసాదతోఽనుగచ్ఛామి దర్శనార్థం ఋషేగ్విభో ౪౬ ఇత్యుక్త్వా ధేనుకాంతస్తు క్షేత్రేణ సహిత స్తదా, శతర్చనాశ్రమపదం యయౌ శాపనిపీడితః ౪౭. తత్రస్థం జటిలం శాంతం నియతేంద్రియమానసం, సాక్షా చ్ఛంభునిభం దృష్ట్వా ప్రవవందాతే మునింముదా ౪౮. శ్రుతవ్య శ్చాప రాధోనౌ వదంతౌ పాలయేతిచ ౪౯. * సూతః * శతర్చనంజాంబవతేశ్వరస్య క్షేత్రేవసంతం వినయాన్వితాంతం, నత్వాస్థితౌ క్షేత్రసుధేనుకాంతౌ శాపార్దితౌ దుఃఖసమన్వితౌచ ౫౦. * * * *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే క్షేత్ర ధేనుకాంతయో శ్శతర్చన ఋషిసందర్శనంనామ చతుర్వింశోఽధ్యాయః. ౨౪.

---

* ఋషయ * శతర్చనః కిమకరో ద్ధేనుకాంతస్య భూపతేః, క్షేత్రస్య ఋషివర్య్యస్యమాహాత్మ్యం వద నఃప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * వందిత్వా ధేనుకాంతశ్చ క్షేత్రశ్చఋషిసన్నిధౌ, చక్రతు స్స్తోత్ర మమల ముభౌ తాపసపుంగవం ౨. పాహిపాహి కృపాసింధో శరణాగత వత్సల, త్వయాఽవాం పరిపాల్యౌ స్వా మత్కృతేనాగసా మునే 3. శ్రుమస్వ నౌచ దౌరాత్మ్యం రాజ్యవిద్యా మదార్జితం, ఇత్యుక్తయోస్తయోర్వాక్యం శ్రుత్వా నోవాచ తాపసః ౪. తత శ్చింతాతురౌ భూత్వా బహుదుఃఖేన కర్శితౌ, ముహుర్ముహు స్తమానమ్య నికటే సంస్థితౌమునేః ౫. తత్కృపార్థం సంస్థితౌ చ్వాక్షుత్తృష్ణా పరిపీడితౌ, గతాదశసమాస్తత్ర శతర్చన సమీపతః ౬. బ్రహ్మహత్యాయుతం భూపం బాధయ త్యనిశం భృశం, క్షుత్తృష్ణాపీడిత స్తేతో లుతత్యత్ర మహాయశాః ౭. శతర్చనస్య పురత శ్శిష్యా స్సేవార్థ మాగతాః, ధేనుకాంతం తతోదృష్ట్వా నినిందుః పునరాగతం ౮. అయమాగతవా నత్ర బ్రహ్మహత్యాయుతాయుతః, ఏషద్రోహీ మహత్పాపీ రాజలాంఛన సంయుతః ౯. అస్య దర్శనమాత్రేణ పాపాత్మానో వయంకిల, ఇతి దూషయత శ్శిష్యాక్షణనామ సభూమిపః ౧౦. * ధేనుకాంతః * మయాకృతాని పాపాని బ్రహ్మహత్యా యుతానిచ, క్షమధ్వం మమదౌరాత్మ్యం యూయ మాదేశకారిణః ౧౧. ఇతిరాజ్ఞో వచశ్శ్రుత్వా శిష్యాః ప్రోచుర్నృపోత్తమం, పార్థయాద్య ఋషిశ్రేష్ఠం శతర్చన మతంద్రితః ౧౨. ఇత్యుక్త్వా తేకరుణయా శతర్చన మృషింతదా, బోధయామాసురఖలా ధ్యానై శ్చోక్తిమనోహరైః ౧౩. ఉదతిష్ఠన్మహాధిష్ఠ శ్శతర్చన

ఋషీశ్వరః, శనైర్నీత్వా సమున్మీల్య దదర్శ నృపసత్తమం ೧೪. త్రాతం నమంతం బహుశో బ్రువంతం పాలయేతిచ, చకార్తే స్నాత మతులంరక్షరక్షేతి వాక్యతః, ೧೫. తయోర్వచన మాకర్ణ్య జ్ఞానదృష్ట్యా మహామునిః, తయోర్దోషం విదిత్వా త్రాగే పోవాచ ఋషిసత్తమః ೧೬. యువాం దోషాభిసంతప్తౌ స్వకృతేనహి పాప్మనా, యువయో ర్నిష్కృతిం వక్ష్యే యుష్మద్దోష విముక్తయే ೧೭. విమలాఖ్యం మహాతీర్థ మస్త్యత్ర సుమనోహరం, అత్రస్నానేన యువయో ర్ముక్తిర్భవతి నిశ్చలా ೧೮. ఇత్యాకర్ణ్య మునే ర్వాక్యం విమలాఖ్యే మహాజలే, కర్తుం తదాజ్ఞయా స్నానం యయతు శ్శాపపీడితౌ ೧೯. తీర్థస్నానేన పాపౌఘో నష్టోఽభూ దనయోఃక్షణాత్, తత్రైవ చుక్రతు ర్భూమిపాలత్రౌతౌ స్థితింతదా ೨೦. తతఃకాలేన మహతా ధేనుకాంతో మమారహ, తత్యాజ గాత్రం తేనైతస్తు తస్మిన్నేవ దినేద్విజాః ೨೧. తదా యమభటాఃక్షిప్ర మాగతాఃపాశసంయుతాఃి, పాశేన బంధయిత్వా తౌ జగ్మస్తే యమమందిరం ೨೨. తస్మిన్ మార్గేమహాదేవస్యాజ్ఞయా శివచారణాః, తావానేతుం భృశంజగ్ము ర్మార్గేసంఘర్షణోభ్యభూత్ ೨೩. తయోర్వివాద మతుల మభూన్మార్గే సుదారుణం, తేభ్యోయమభటాఃక్షిప్రం పలాయనపరాయణాః ೨೪. బభూవు స్తాన్నిరీక్ష్యాగ్రే శివదూతా స్తదాబ్రువన్, * శివదూతాఃక్ష * శనకైతో స్సుతశ్చాయం ధేనుకాంతఇతి శ్రుతః ೨೫. పంపాక్షేత్రేమహాపుణ్యే దక్షిణే లోకశర్మదే, విమలాఖ్యే ఒమలేస్నాత్వా మృతస్త్వేతస్తు లెద్విధః ೨೬. తస్మా దివూ ధన్యతమా శివదర్శనకారిణౌ, యూయంకథ మధర్మేణపూతౌ నయధకింకరాః ೨೭. ఇత్యేవ్యుక్తా శివయంతి శివదూతాఃక్షమార్గగాన్, యూయం గచ్ఛ తమద్వాక్యా ద్యమంబూత మదీరితం ೨೮. శివదూతవచ శ్శ్రుత్వా యమదూతాభయాతురాః, యమమూచుర్మహాత్మానం భయవిస్మయశంకితాః ೨೯. * యమదూతాః * వయంత్వదాజ్ఞయా గత్వాధేనుకాంతం తథాఋషిం, గృహీత్వా త్వత్సమీపంచ నేతుకామా స్తదావయం 30. శివదూతాస్తదాగత్య వారయిత్వా తయోస్తనుం, తిరస్కృత్యభవద్దూతాన్ ప్రేషయామాసు రంతక 31. త్వమేవధర్మంజానాసి త్వమేవ ప్రభురస్యవై, వయంతద్గ్రహణేఽశక్తా స్త్వమేవ గచ్ఛ సువ్రత 32. దూతానాంవచనం శ్రుత్వా యమఃకోపసమన్వితః, జ్వలన్నివ తదాగత్య శివదూతా నువాచహ 33. పాపిష్ఠాంశ్చశివాగారం కథంనేష్యంత్య ధర్మతః, బ్రహ్మహత్యాయుతో రాజా తేత శ్శాపనిపీడితః 34. నేతుం కైలాస నగరం కథంసంఘట తేఽధునా, శివదూతా యమంకోపా జ్జఘ్నుశ్శూలేన తత్క్షణాత్ 35. వైవస్వతో మూర్ఛితోభూత్ క్షణాత్సంజ్ఞామవాప్యచ, శతర్చనం సమాగ

మ్య యమఃపోవాచ ధర్మతః 3౬. * యమః * బ్రహ్మహాత్యాయుత శ్చాసా ధేనుకాంతో మహాఖలః, తేనితస్తు గురుశాపేన పీడితఃపాపకృత్తమః 32. ఏతయో శ్శివసారూప్యంకథంతాపస మేవన, * శతర్చనః * ఇమాపుణ్యతమా కాల విమలే స్నానమాతనితః 3౮. పంపాక్షేతే పుణ్యతమా దేహంత్యక్త్వా విశేషతః, పంపా క్షేతే పుణ్యతమే గాత్రంయస్త్యజతిక్షణాత్ 3౯. సర్వపాపా ద్వినిర్ముక్త శ్శివసా రూప్య మశ్నుతే, శతర్చనవచశ్శ్రుత్వా యమఃప్రాహాతివిస్మితః ౪౦. * యమః * దశసాహ్రసహత్యాభి ర్యుక్తో ఽసౌగురుశాపగః ౪౧. కథంయుక్తో భవత్యత్ర సంశ యంచేత్తుమర్హసి, విమలాఖ్యస్య తీర్థస్య మాహాత్మ్యం వదవిస్తరాత్ ౪౨. తచ్ఛ్రుత్వాపేతనాధాయ ఋషిః పోవాచసాదరం, * శతర్చనః * పురానామ్నా మాలినీతి బ్రాహ్మణీ చాంగనాహ్యభూత్ ౪3. దైవాచ్చండాలసంగేన పతితా బంధువర్జితా, మధుపానరతా జారక్రీడాసక్తా ఖలానుగా ౪౪. అంత్యజేనయుతా ధేనుహననంచ కరోత్యసౌ, అసంఖ్యాకా మహాధేనూ ర్హత్వా చండాలవేశ్మని ౪౫. బహుపుత్రవతీ భూత్వాకుష్ఠరోగేన పీడితా, వార్ధకే సామహాఘోరై రోగై స్సంపీడితాభృశం ౪౬. భర్తృపుత్రాదిభిస్త్యక్తా భిక్షాజీవవతీ హ్యభూత్, ఏవంకాలే గతే దైవాత్ గతాభిక్షాశయా భృశం ౪౭. పంపాక్షేత్రస్య యాత్యార్థం కేచి ద్గంతుం సముద్యతాః, తైస్సాకంప్రయయౌ పాపా తదుచ్ఛిష్టాన్నభోజనా ౪౮. తే జనాః క్షేత్రయాత్రాం సదభక్త్యా కృత్వాసుఖప్రదాం, శివంసంపూజ్యవిధివత్ ప్రయయు ర్నిజమందిరం ౪౯. మాలినీవాస మకరోత్ పంపాయాం భిక్షయాపరం, జహౌకాలేనమహతాగాత్రంక్షేత్రేత్యజానుగా ౫౦. మరణాత్ క్షేత్రరాజేఽస్మిన్ జాతా విప్రకులేపునః, రూపయౌవనసంపన్నా పాతివ్రత్యపరాయణా ౫౧. పూర్వార్జితేన పాపేన విధవాత్వ ముపాగతా, తదాప్రభృతి సానారీ తపశ్చక్రే సుదారుణం ౫౨. బ్రహ్మచర్యవ్రతపరా శివభక్తి పరాయణా, నిత్యమారాధయన్తీశం హృదయే నియ తేంద్రియా ౫3. ఇత్థంసాకాల మత్యంతం యాపయామాస చాంతక, ప్రాణావసా నసమయే మనసీత్థ మచింతయత్ ౫౪. అష్టవర్షాత్మకే బాల్యేపతిర్మమమృతోఽభ వత్, తదాప్రభృతి వైధవ్యా త్తపసాతోషితా భవం ౫౫. విషయాణాంసుఖం క్వాపి నభుక్తం దైవమీదృశం, ఇత్థంకాలోవ్యతీతోఽభూద్దుఃఖేన మమ హావిధే ౫౬. ఇతిచింతాతురా సాధ్వీ ప్రాణాంస్త్యక్త్వాచ సంకటాత్, తేనదోషేణవేశ్యాభూ దభవిష్యజ్జన్మని ద్విజాః ౫౭. సుందరీసుకుమారాంగీ మనసీత్థమచింతయత్, ప్రాగ్జన్మని మయాపాపిత్యాగే చంచలతాకృతా ౫౮. తేనదోషేణ పుంశ్చల్యాఃకులే జాతా తిదుస్సహే, కులవృత్తిం పరిత్యజ్య కరోమితపఉత్తమం ౫౯. ఇత్యుక్త్వా

శ్రీవిరూపాక్షక్షేత్రేముక్తిప్రదేశుభే, తుంగభద్రాతీరకేనారీ పర్ణశాలాం విధాయచ ౬౦. తస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం శుద్ధనస్నాన్వితాఒబలా, జటావల్కలసంవీతా భస్మరుద్రాక్షభూషణా ౬౧. తపశ్చక్రేమహాపుణ్యా శివంసంపూజ్య భక్తితః, పూర్వజ్ఞానాన్వితా నారీ తపసా దివ్యవర్చసా ౬౨ అణిమాదిమహాసిద్ధి సంయుతాదృఢనిశ్చయా, తపస్వినీం నదీతీరకృతావాసాం నిరామయాం ౬౩ దృష్ట్వాతాం మానవాస్సర్వే స్వాభీష్ట ఫలవాంఛయా, సేవాంచక్రు ర్ముదా వామాం ఫలపుష్పాక్షతాదిభిః ౬౪. ఏవంజనాః ప్రాప్తసుఖా స్తస్యాఒభవన్ పుత్రార్థమిత్రాది యుతా విదేశగాః, తస్యాఃప్రభావం బహుపుణ్యకీర్తిదం శ్రుత్వాసమాజగ్మురఖండవైభవాః ౬౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శతర్చనయమ
సంవాదే విమలాతీర్థప్రశంసాయాం మాలినీచరితానువర్ణనంనామ
పంచవింశోఒధ్యాయః. ౨౫.

---

* శతర్చనః * యోగిన్యా భక్తిమాలిన్యా వక్ష్యే తచ్చరితం శుభం, కులీనోవా జాతిహీనః పతితోపివా ౧. నారీవా పురుషోవాపి శివేసద్భక్తి భావతః, పూతాఃపాపకదంబాచ్చ పాప్నువంతి పరాంగతిం ౨. తస్యాస్సేవా మకుర్వతే జనా భక్తిభరాన్వితాః, సంతానసంపదః ప్రాప్య భువితే రేమిరేముదా 3. వర్షాలబ్ధ్వా బహూనిష్టాన్ తస్యాదర్శనమాత్రతః, జనా స్సంపూజయామాసు ర్యోగినిం భక్తిసంయుతాః ౪. ఏవంకాలే గతే తుంగభద్రాతీరే ఋషీశ్వరః, స్నానార్థమాగత స్తూర్ణంశండిలోఒహర్ముఖేముదా ౫. దదర్శ యోగినీంవేశ్యాం రుద్రాక్షాభరణైర్యుతాం, శుభ్రాంశుకాన్వితాం సుభ్రూం భస్మచ్ఛన్నాం మనోహరాం ౬. సదాధ్యానరతా మక్షమాలాదిభి రలంకృతాం, మహాజనైఃపరివృతాం సేవార్థంసముపాగతైః, చక్రే హాస్యం జనాదృష్ట్వా వేశ్యాం దుష్కులజామితి 2. కిమర్థమర్చయంతీమాం జనా నీచకులోద్భవాం, నిందన్మనసితత్రస్థో దృష్ట్వా పరమాద్భుతం ౮. ఆగమిష్యంతితాం కేచి ద్గమిష్యంతి కృతార్థినః, శండిలస్య మనోభావం జ్ఞాత్వా జ్ఞానేనయోగినీ ౯. సమాసాద్య మునిశ్రేష్ఠం శండిలం శాంత విగ్రహా, ప్రాహతం వినయాత్కస్మా న్మాంనిందయసి తాపస ౧౦. కిమర్థం మామనాదృత్య భాషసే త్వమనర్గళం, వేశ్యాయా వచనంశ్రుత్వా శండిలోవాక్య మబ్రవీత్ ౧౧. * శండిలః * త్వంతు వేశ్యాకులోత్పన్నా పుంశ్చలీ సాధుగర్హితా, కుతస్తపః కుతోజ్ఞానం కుతోబ్రహ్మవిచారణా ౧౨ జనా మూఢధియస్సర్వే

సేవాంకుర్వంతి తేముధా, గతానుగతికోలోకో నలోకఃపారమార్థికః ౧౩. ఇత్థం విచార్యాకరవం హాస్యంత్వాం స్వైరచారిణి, ఇత్యుక్తా శండిలంపత్నీహ వినయాద్యోగినీ ముదా ౧౪. * యోగినీ * ప్రాణినాం కర్మభోక్తృణాంబ్రహ్మ కోవేత్తి తద్గతిం, త్రికాలంయో విజానాతి సదూషయతి నోపరాన్ ౧౫. విపోభవతి పూర్వస్మిన్నిదానీంపూర్వజన్మవాన్, శూద్రోవిప్రత్వమాయాతివిప్రస్సంకరజన్మవాన్ ౧౬. కోజానాతి నృణాం కర్మ సుఖంవా దుఃఖమేవవా, బ్రాహ్మణఃపండితోస్మీతి గర్వంత్వంమాకృధా ద్విజ ౧౭. యోగిన్యావచనంశ్రుత్వా తూష్ణీం పత్నీగా త్సా మందిరం, కదాచిదభ్యాగతామాఽగా చ్చండాలఃపుత్రకామకః ౧౮. యోగినీంధర్మ నిరతాం దృష్ట్వాపత్నీహతిభక్తితః, * భూరిః * పుత్రందేహి మహాదేవి మద్వంశస్య వివర్ధనం ౧౯. సేవాంకరోమి మచ్ఛక్త్యా వస్త్రాలంకరణాదిభిః, అనుగ్రహం కురు మయి సుతార్థిని తపస్విని ౨౦. ఇతిచండాలవచనం శ్రుత్వావేశ్యాతమబ్రవీత్, * యోగినీ * అతాస్తిశండిలోనామ తాపసః పండితోత్తమః ౨౧. ప్రయచ్ఛపాదుకేతస్మై వైశాఖే చర్మనిర్మితే, తేనపుణ్యేన తేపుత్రో జాయతే సుగుణాకరః ౨౨. ఇత్యుక్త స్తాంప్రణమ్యాసౌ చండాలో భూరినామకః, సుచర్మణాఽకరోద్దివ్య మృదులోపానహౌ ముదా ౨౩. వైశాఖేమాసి సంపాప్తేసూర్యసంతప్త భూతలే, ఆదాయోపానహౌ భూరి శ్శండిలస్యాశ్రమా దబహిః ౨౪. నిధాయప్రయయౌ శీఘ్రం యోగిన్యావచనం స్మరన్, బహిస్సన్నార్థ మాగత్య పాదుకే సందదర్శ హ ౨౫. మృదులే చర్మరచితే శండిలో మునిసత్తమః, ఉపానహౌగృహీత్వాసౌ సంతోషేణా బ్రవీదిదం ౨౬. కేనవానిర్మితే హ్యేతే చార్మణే మృదుపాదుకే, తస్యపుణ్యసమం నాస్తి సవీవసుకృతీ భుమాన్ ౨౭. సశ్లాఘంపాదుకేన్యస్య పాదా సంతప్త వాలుకే, మార్గేసంచారమకరో త్తస్యపుణ్య మనుస్మరన్ ౨౮. ఇత్థంబ హుతిథే కాలే గతే వత్సరమాత్రకే, తయోఃపాదుకయోఃప్రీతి శ్శండిలస్యమహత్య భూత్ ౨౯. పత్నీవసానసమయే న్యస్యపాదుకయో ర్మనః, దైవేనపేరిత స్సద్యోజహౌ ప్రాణాంస్తదంతికే 30. తేనదోషేణ చండాల వంశేజాత స్సశండిలః, భూరినామ్న్యంత్యజే విప్రః పూర్వదోషేణబాధితః 3౧. చింతయామాస చండాల గర్భే దుర్గంధదుస్సహే, * శండిలః * అహౌ చండాలతామేఽభూ ద్విచిత్రా కర్మణాంగతిః 3౨. పూర్వేహం తపతాంశ్రేష్ఠో జ్ఞానీవక్తా హితాహితం, యోగినీ దూషణా జ్జాతపాపా దంత్యజగర్భగః 33. దుఃఖితోహం క్వగచ్ఛామి హాకష్టం మమసంచితం, పాదుకేన్యస్యమే ప్రాణా గతా స్సర్వేపిబాధితాః 3౪. అంత్యకాలే తు యంభావం స్మరంతివిబుధాఅపి, ప్రాప్నువంతిచ తద్భావ మితివేదవిదోవిదుః

3౫. అనుభూతా మయాసీచజన్మతా కింకరోమ్యహం, ఇతి సంచిత్యసంచిత్య బహిర్నిర్గమనే మతిః 3౬. నాభూత్తస్య మహాక్లేస్తు జనసీ భృశ దుఃఖితా, వేదనా మాప గర్భస్థశిశునా ప్రాణఘాతినా 3౭. తిర్యగ్గచ్ఛేనిపతితో వనిర్యాతోబహిశ్శిశుః, స్మృత్వాస్మృత్వా పురావృత్తం శండిలో బహుదుఃఖితః 3౮. తిర్యగ్గతో భూత్తద్యోనిద్వారస్య కలుషాకృతేః, తద్దృష్ట్వాభూరినామాసా యోగినీంపాప్తిప దుఃఖితః 3౯. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగే గుదన్వాక్య మభాషత, * భూరిః * భార్యా మేదుఃఖసంతప్తా పాప్తాసాగర్భవేదనాం ౪౦. తస్యాఃపంచదినాసీశేగతాని పరమార్థదే, ప్రాణదానంకురుశివే భార్యాయా నందనస్యచ, ౪౧ తేనసంతోషితశ్చాహం భూయాం దేవి తథాకురు, తచ్ఛ్రుత్వా యోగినీప్రేమ్ణా చండాలస్య గృహం యయా ౪౨. శండిలం గర్భగంస్మృత్వా ప్రోవాచ వినయాన్వితా, కిమర్థంవేద నామస్యాః కరోపికులపాంసన ౪3. యాహిగర్భాద్బహి స్త్రీవం చండాలస్యవశం గతః, పూర్వార్జితేన దోషేణ జాతోఽస్యంత్యజవేశ్మని ౪౪. పోషయిష్యామి పయసా గవాంత్వాం జన్మకశ్మలం, ఇత్యుక్త్వాయోగినీ ప్రాహ చండాలం భూరినామకం ౪౫. * యోగినీ * పోషయాముంశిశుం ధేనుపయసాఽ స్వగృహేంత్యజ, భవత్యయంగతప్రాణో హ్యేతస్యాః క్షీరసేచనాత్ ౪౬. ఇత్యాజ్ఞప్తాశ్రమంప్రాప యోగినీ దుఃఖహారిణీ, ఉదభూద్బాలకో గర్భా ద్దివ్యసుందరవిగ్రహః ౪౭. ముము దేఽసౌభూరినామా దృష్ట్వా నందనముత్తమం, నామకర్మాకరోత్తస్య నిత్యయోగీతి సజ్జనైః ౪౮. అన్యగేహేశిశుం భూరీ రరక్ష పయసాగవాం, వవృధేసా మహాబాలో శుక్లచంద్రఇవామలః ౪౯. తంయోగనిరతం దృష్ట్వా దంపతీ ముదమాపతుః, * సూతః * నిత్యం సదాచారరతశ్చయోగీ వేదార్థవాదీ ద్విజపుంగవోపి, పురాకృతేనాఘచయేన దుర్గతిం ప్రాప్నోత్యహంభావతయా మనుష్యః ౫౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శతర్చనయమసంవాదే విమలాతీర్థపరిశంసాయాం యోగినీనియోగేన శండిలస్య చండాలజన్మపాప్తి ర్నామషడ్వింశోఽధ్యాయః, ౨౬.

---

* శతర్చనః * కదాచి ద్భూరినామాసా కార్యాద్ధాత్రీమాంతరం గతః, తమాహ్వయ చ్చిత్రసేనో రాత్రౌ జాగరణంప్రతి ౧. తచ్ఛ్రుత్వా భూరిభార్యాఽ భూ చ్చింతాకులిత మానసా, అహోమేదుఃఖమాపన్నం కోజాగర్తి మమాజ్ఞయా ౨. మత్సుతోభూ న్నిత్యయోగీ జాతమాత్రో నకార్యకృత్, రాజాదండ

యతి క్షిప్రం యస్మాన్నిష్క్రాంలంఘయేన్నరః 3. ఇతిచింతాతురాదీనా స్వసుతంప్రాహ యోగినం, రాజాజ్ఞాకారిణ స్సర్వే వయంతదుపజీవినః ౪. యయాతే జనకఃకార్య ద్ధ్రాత్మాంతర మలంసుత, భటేనాన్వేషితోరాజ్ఞ స్సోఽపినాస్తిహిమద్గృహే ౫. కింకరోమి క్వగచ్ఛామి కదాపశ్యామి మత్ప్రియం, ఇత్థంతాంజననీం శోకసంతప్తాం సాంత్వయన్గిరా ౬. నిత్యయోగీ ప్రాహముదా దేహోన్నిష్క్రాంకార్యసాధనే, గమిష్యేఽహం మయాయుద్యత్కార్యం తద్ధ్రాహిమా చిరం ౭. సుతస్యవచనం శ్రుత్వా జననీ ప్రాహసుస్మితా, ఇదానీంజారచోరాశ్చ సంచరంతి నిశిద్రుతం ౮. తద్ధ్రారణార్థం త్వంరాత్రౌ యామత్రయమునన్యధీఃి, సంచరస్వ పురగ్రామవీథీషు కృతజాగరః ౯. ప్రభాతేనిలయం సమ్య గాగచ్ఛ ప్రియనందన, ఇత్యున్నిష్క్రాన్తో నిత్యయోగీ జగామ నగరంప్రతి ౧౦. వీథీషువీథీషుచరన్ సయోగీ రాత్రౌసదానందరతఃి పరాత్మద్రుక్, ఉచ్చైరిదంప్రాహ జనాన్శరీర ధర్మాన్నిశాన్ చోరవిటాభిధాన్సుధీఃి ౧౧. యామే ప్రథమికేరాత్ర్యాఃి ప్రాహవీథీషు సంచరన్, * నిత్యయోగీ * మాయయామోహితా స్సర్వంమన్యంతే భావమాత్మనఃి ౧౨. విచారేనాస్తికోప్యస్య తస్మాజ్జాగృత జాగృత, మాతానాస్తి పితానాస్తి నాస్తిబంధుసహోదరాఃి ౧౩. అర్థోనాస్తి గృహంనాస్తి తస్మాజ్జాగృతజాగృత, తృతీయేతు పునఃప్రాహ చరన్వీథీషు నిర్భయఃి, అజ్ఞానరూపతమసా హ్యావృతంభువన త్రయం ౧౪. జ్ఞానసూర్యోదయో నాభూత్ తస్మాజ్జాగృత జాగృత, ఇత్థంయామత్రయం యోగీ సంచరన్ స్వగృహాంయయౌ ౧౫. తస్యాంరాత్ర్యాం చిత్రసేనో జాగ్రతో నిత్యయోగినఃి, యామత్రయోదితాం వాణీం శ్రుత్వాశ్చర్య సమన్వితఃి ౧౬. చింతయామాసమనసా కోఽసౌ తాపసపుంగవఃి, నోచేదీదృక్ జ్ఞానధియా కోవదత్యర్ధరాత్రకే ౧౭. ఇత్థంరాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం చిత్రసేనో మహామతిఃి, పరేద్యుఃి ప్రాతరాగత్య సభాంమంత్రిణమబ్రవీత్ ౧౮. * చిత్రసేనఃి * పూర్వేద్యుర్ధరాత్ర్యాంతు పురేజాగర్తి యఃిపుమాన్, తమానయ మహాప్రాజ్ఞ తేనమేకార్యమస్తిహి ౧౯. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య మంత్రీ చండాలసద్మని, భూరింవిచారయామాస కోఽసౌ జాగరితీనిశి ౨౦. మంత్రిణోవచనం శ్రుత్వా చండాలీభయసంయుతా, ప్రాహ నమ్రధియాస్వామిన్ మత్పుత్రశ్చ మమాజ్ఞయా ౨౧. గ్రామసంచార మకరోదాత్ర్యాం యామత్రయంప్రభో, బాలోఽసావతినిద్రాళుఃి క్షంతవ్యం మమసాహసం ౨౨. చండాలీవచనం శ్రుత్వా మంత్రీప్రాహతివిస్మితఃి, కుత్రాస్తితే సుతోరాజా తమాహ్వాయతి సత్వరం ౨౩. శీఘ్రమానయతేపుత్రం కార్యం తన్నికటేఽస్తిహి, ఇత్యుక్తామంత్రిణాసాతు పుత్రమాహూయయత్నతఃి ౨౪. ప్రేషయామాస భవనం చిత్రసేనస్యభూపతేఃి, సభాయాం

దదృశేరాజా యువావ మతిసుందరం ౨౫. మాలితాక్షం మహానందమగ్నం నిశ్చ లమానసం, తేజస్వినం మహాపాజ్ఞం దృష్ట్వానందపరిప్లుతః ౨౬. తపస్వినముదా రాంగం బ్రహ్మతేజోమయం వరం, ఉవాచమధురాంవాణీం చిత్రసేనో నయాన్వితః ౨౭. కోభవాన్‌దృష్టతత్త్వార్థః ప్రచ్ఛన్నఇవ పావకః, కాజాతిః క్షత్రసంస్థానం కస్తా తోజననీచకా ౨౮. త్వదూర్జితదర్శనా త్సద్య స్సంతోషోజాయతేధ్రువం, చిత్ర సేనవచశ్శ్రుత్వా నిత్యయోగీతదాబ్రవీత్ ౨౯. మద్వృత్తం నైవజానామి జాతిగో త్రాదికంనహి, యోగినీవర్తతే తుంగభద్రాతీరే తపస్వినీ 30. తామానయ మహారాజ త్వత్సందేహోయం వినశ్యతి, నిత్యయోగి వచశ్శ్రుత్వా రాజా౨మాత్యమ బ్రవీత్ 3౧. * రాజా * తుంగభద్రాతటేరమ్యే స్థితాంతాం యోగినీంశుభాం సత్వరం త్వంసమాహూయ సభాస్థానం ప్రవేశయ 3౨. ఇతిరాజ్ఞోవచ శ్శ్రుత్వా వేశ్యాంమంత్రీ తపస్వినీం, అనయామాస సహసా చిత్రసేనా౨౨లయంముదా 33. తాందృష్ట్వా నవహేమాభాం యోగినీంయోగసంస్థితాం, ప్రత్యుత్థానాదికంకృత్వా సాష్టాంగం ప్రణనామహ 3౪. రాజా౨౨హ యోగినీంవేశ్యాం భక్తిభావేన సంయు తః * చిత్రసేనః * నిత్యయోగీ మహాపాజ్ఞః కఃపుమాన్ వదవిస్తరాత్ 3౫. త్వంతుధర్మపరా నిత్యం త్రికాలజ్ఞాన సంయుతా, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్రుత్వా యోగినీ పాహ విస్తరాత్ 3౬. అయంశండిలనామాఽభూ త్పూర్వస్మిన్ జన్మనిప్రభో, పా ణావసానసమయే దోషేణాంత్యజతాం గతః 3౭. అయంయోగీశ్వరో జ్ఞానీ శివధ్యా నపరాయణః, విధిర్నామసంహార్యః పాణినాంపృథివీపతే 3౮. యంయంస్మృ త్వా త్యజత్యంతే కళేబర మనన్యధీః, తంతందేహం సమాప్నోతి పురుషో భావనా బలాత్ 3౯. తస్యావచనమాకర్ణ్య రాజాఽభూ ద్విస్మయాన్వితః, దేహినాంకర్మజా తానాంగహనాకర్మణోగతిః ౪౦. అజ్ఞానాదనయాసద్య స్తరిష్యామ్యుత్కటంతమః, ఇతినిశ్చిత్యమనసా యోగినీంపాహ భూపతిః ౪౧. మాంపునీహి జగద్ధాత్రి రాజ్య భారేణగర్వితం, విషకల్పాన్‌హివిషయా౨ భుంజానం నిరయార్తిదా౨ ౪౨. త్వాంవినా నహిమేరక్షాకరణేజ్ఞానదేశికే, ఇతిస్తువంతం రాజానం యోగినీపాహ సాదరం ౪3. * యోగిని * అత్రైవపంపాక్షేత్రే జాంబవతేశ్వరసన్నిధౌ, విమలా ఖ్యం తీర్థమస్తి సర్వాఘహరమిష్టదం ౪౪. తస్మిన్‌స్నానేన సర్వేషాంముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, అనుభూతం ప్రవక్ష్యామి తన్మాహాత్మ్యంప్రమాణతః ౪౫. మాతాపంపా పితాపంపా సర్వసంపత్ప్రదాయినీ, అత్రవాసేన మర్త్యానాం మూఢానామపిసద్గతిః, * శతర్చనః * ఇతితస్యానచ శ్శ్రుత్వా చిత్రసేన స్సవిస్మయః ౪౬. తయాసాక మగాత్తృణ భక్తిభావసమన్వితం, నిత్యయోగీభూత్వా చాండాలస్తస్యసుందరీ ౪౭.

ఏతేమదాశ్రమంభక్త్యా సమాజగ్ముఃపరంతప, మాంపార్శ్వేహ వినయాద్వేశ్యా యోగినీజ్ఞానసంయుతా ౪౮. యోగిన్యావచనం శ్రుత్వా అహమప్యబ్రవంయమ, రాజానం భూరిచండాలం చండాలీంనిత్యయోగినం ౪౯. ఏతాభ్ పునీహివిప్రేంద్ర తీర్థస్యాస్య నిమజ్జనాత్, తారయస్వమహాభాగ నిరయాద్దుఃఖసాగరాత్ ౫౦. విమలాఖ్యేమహాతీర్థే కురుధ్వం స్నానముత్తమం, తేనవోవిమలాముక్తి ర్భవత్యేవ నసంశయః ౫౧. ఇతిమద్వచనా త్సస్నుస్తీర్థేవిమలసంజ్ఞకే, అమరత్వమభూ త్తేషాం దేవసంఘైస్సుపూజితం ౫౨. తత్రభుంక్త్వాఖిలాన్ భోగాన్ అంతేతే శివమందిరే, ముక్తాఃక్రీడంతి సతతం నికటేశంకరస్యచ ౫౩. తేషితస్యధేనుకాంతస్య తథాముక్తి రజాయత, * క్షేత్రపాలః * శతర్చనబుధేర్వాక్యం శ్రుత్వావై వస్వతస్తదా ౫౪. విచ్ఛిన్నసంశయో భూత్వాజగామ నిజమందిరం ౫౫. విమలాతీర్థమాహాత్మ్య మేవం సంప్రాప్తవానహం, అత్రస్నాత్వా బుషింనత్వా గచ్ఛామ శ్శివమందిరం ౫౬. * సూతః * యఇదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణోతిశ్రావయత్యపి, తస్యముక్తిర్భవే త్సత్యంశివస్యవచనం యథా ౫౭. తేక్షేత్రపాలస్యగిరా సుభక్త్యా స్నాత్వామలే తాపస మర్చయిత్వా, పురోయయు ర్జాంబవతేశ్వరస్య సేవాసమాకృష్టవి శుద్ధభావాః ౫౮. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శతర్చనయమ సంవాదే విమలాతీర్థమాహాత్మ్యే చిత్రసేన, భూరి, చండాలాదీనాం శివ లోకప్రాప్తికథనంనామసప్తవింశోఽధ్యాయః. ౨౭.

---

* సూతః * తతోజాంబవతేశస్య క్షేత్రంప్రాప్యమహర్షయః, క్షేత్రపాలం సమాపీక్ష్య భక్తినమ్రధియాబువన్ ౧. * ఋషయః * కథంనామాభవ జ్జాంబవతేశ్వరఇతిప్రభో, విచిత్రమిద మాఖ్యానం బూహిత్వం శిష్యవత్సల ౨. త్వత్తస్సర్వమిదంజ్ఞాత్వాతరిష్యామో ద్యసంసృతేః, ఇతితేషాంవచ స్సమ్యక్ శ్రుత్వాలోచ్య యథామతి 3. అథోరాస్యస్య మాహాత్మ్యంవక్తుం సముపచక్రమే * క్షేత్రపాలః * పురాసీద్భువిపౌలస్త్యో రావణో లోకరావణః ౪. తప్యమానంచతేనేదం నలేభే నిర్వృతిం జగత్, జగత్త్రేమం చింతయతో బ్రహ్మణో నాసికాంతరాత్ ౫. ఋక్ష రూపధరఃకశ్చి ద్దగత స్సమజాయత, తందృష్ట్వా భీషణాకారం ఋక్షరూపధరంవిధిః ౬. విస్మయంపరమంలేభే తదుత్పత్తింవ్యచింతయత్, అయంజృంభారవాజ్జాత స్తస్మా జ్జాంబవ దాహ్వయః ౭. ఇత్యుక్త్వా పద్మజ స్తస్యబలంవీక్ష్య సవిస్మయం, పుత్రమా

లింగ్యహ్వాణ ముమోచానందజం జలం ౪. జాంబవాఁ పితరందృష్ట్వా పోవాచ ప్రణిపత్యతం * జాంబవాఁ * సృష్టస్త్వయాకృతస్తాత పరమానందనిర్భర ౯. అద్వితీయస్వరూపోఽహ మృక్షాకృతి రకల్మషః, మయికార్యంకిమస్తీశ దాతు మాజ్ఞా మిహార్హసి ౧౦. ఉవాచేత్థంజాంబవంతం బ్రహ్మ కాలోచితంవచః, త్వజ్జన్మనా సుఖ మభూల్లోకానాం వహ్నికారణం ౧౧. లంకాయాంరావణోనామ మద్దత్త వరదర్పితః, తేనేదంముషితం సర్వభువనం సచరాచరం ౧౨. మనుష్యేణ మృతిస్తస్య కల్పితా పూర్వమేవహి, తేతాయాం తద్వధార్థంశ్రీ రామనామాజనిష్యతి ౧౩. సహాయార్థం తస్యజాత స్త్వం భల్లూకస్వరూపతః, మహాబలయుతస్త్వంహి చిరాయుష్మాన్ భవిష్యసి ౧౪. హేమకూటాద్యామ్యదిశి వర్తతే దివ్యకాననం, తద్గత్వా శ్రీ విరూపాక్షధ్యానం కురు మహామతే ౧౫. తేనతేసిద్ధయస్సర్వా స్సమేష్యంతి గిరీశతః, పితుస్వాక్యం సమాకర్ణ్యజాంబవాఁ ప్రయయౌముదా ౧౬. దదర్శపురతోదివ్యం క్షేత్రరాజం మనోహరం, సాలతాలసమాకీర్ణం జంబూకుంజవిరాజితం ౧౭. మందారైఃపాటిజాతైశ్చ బిల్వైరామ్రాతకైరపి, వ్యాప్తంకూశ్మాండమృగై ర్వేణునాడిభాసుర మిష్టదం ౧౮. సర్వర్తుగుణసంపూర్ణం సర్వానందకరం వనం, తత్రజంబూనికుంజేషు కృతావాసోజతేంద్రియః ౧౯. మూనీజంబూఫలాహార స్తపఃకుర్వ న్నహర్నిశం, అనుజ్ఞయాధ చండస్య గణపం వీరసంజ్ఞకం ౨౦. భద్రాం హైమవతీంకాళీం విరూపాక్షందయానిధిం, సమభ్యర్చ్యతడాదేవం ప్రదక్షిణ మధాకరోత్ ౨౧. సర్వేంద్రియాణిసంయమ్య నివేశ్యమనఆత్మని, భావయ న్పరమాత్మానం హేమకూటాధివాసినం ౨౨. నిత్యంప్రదక్షిణంచక్రే క్షేత్రం తత్పంచయోజనం, అదృష్టపూర్వంకేనాపి క్షేత్రంతపసిస్థితా ౨౩. ఋక్షరాజే తపస్తప్తే వర్షాణామయుతం గతం, దృష్ట్వాతాం తపసోవృత్తిం తస్యజాంబవతో ద్విజాః ౨౪. భైరవో వీరగణపో విఘ్న యంపరమం గతౌ, జాంబవాన్యోగమాస్థాయ స్థాణువన్నిశ్చలోఽభవత్ ౨౫. తత్రోత్థయా తపోఽగ్నిజ్వాలయా త్రిజగత్తదా, బాధితంహ్యభవత్సద్యః పాణిపీడ నపూర్వకం ౨౬. తతఃప్రసన్నోభగవాఁ శంకరఃకరుణాకరః, ఆవిరాసీ జ్జగన్నాథ స్తత్రముగ్ధేందుశేఖరః ౨౭. ప్రసన్నంతంవిరూపాక్షం కరుణాకర మవ్యయం, దృష్ట్వా హర్షాశ్రునయన స్నాప్లాంగం ప్రణిపత్యచ ౨౮. హర్షగద్గదయావాచా స్తోతుం సముపచక్రమే, నమస్తేహేమకూటేశ విశ్వేశ్వరనమోస్తుతే ౨౯. నతాఖిలసురాధీశ పరబ్రహ్మ నమోస్తుతే, నబ్రహ్మణా నశక్రేణ నాన్యైరపి దిగీశ్వరైః ౩౦. యదూహ్యపంశకృతే దర్షిష్టుం తన్యైసర్వాత్మనేనమః, విరూపాక్షేతియస్మంత్రం చతుర్థ్యంత పూర్వకం ౩౧. యఃపఠేత్సతతంభక్త్యా సయాతిపరమాంగతిం, పంచాక్షరీస

మానాస్తి భూలోకేముక్తిదాయినీ 30. గాయంతికిన్నరా యస్య దివ్యగాథాంస నాతనీం, తస్మైనమోమహేశాయ సామగానప్రియాయచ 33. అనాదిపరమం తత్త్వమ వ్యక్తం పరమ స్స్వరాట్, యఏకస్సర్వభూతాత్మా పాహిమాం కృపయా శివ 3౮. త్వన్మయంచజగత్సర్వం దేహిమే విపులంబిలం, త్వద్ధ్యానంమోక్షదం పుంసాంత్వమేవ పరమపదం 3౫. స్తుతింజాంబవతశ్శ్రుత్వా విరూపాక్ష స్తమబ్రవీత్, * విరూపాక్షుః * వరంవరయభద్రంతే వాఞ్ఛితార్థం దదామితే 3౬. త్వత్సమో నాస్తిభూలోకే తేజసాతపసాపివా, భక్తార్తినాశనాత్మైవ విచరామి మహీతలే 3౭. శంభోర్వచనమాకర్ణ్య జాంబవాన్పునరబ్రవీత్, * జాంబవాన్ * యదితుష్టోసిదేవత్వం కల్పాయు ర్దేహిమేశివ 3౮. బలంతేజః క్షమాం ధైర్యం గాంభీర్యమతిసాహసం, సర్వత్రజయశీలత్వం దేహిమేపరమేశ్వర 3౯. జాంబవద్వచనం శ్రుత్వా భోగివాచపరమేశ్వరః, * శ్రీవిరూపాక్షుః * కృతేదేవహితార్థాయ విష్ణు ర్వామన రూపభృత్ ౪౦. త్రివిక్రమావతారేణ బలింనిర్బంధయత్యసౌ, త్రిభిః పద్భిర్జగత్సర్వ మాక్రమిష్యతి తేజసా ౪౧ తస్యప్రదక్షిణం కర్తుం యత్నంకురుమహామతే, తేన తే కీర్తిరమలా లోకేఖ్యాతిం గమిష్యతి ౪౨. బలంతేవిష్ణుకృపయా వర్ధతేభువి విస్మృతం, త్రేతాయాంకోసలేంద్రస్య రామస్యా క్లిష్టకర్మణః ౪౩. దశగ్రీవవధో ద్యోగే సాహాయ్యం చకరిష్యసి, తేనచక్రకృతాభూయ స్సంపాస్యద్వాపరేయుగే ౪౪. తాతోభవసియుద్ధేత్వం మణిహేతోర్ శ్శివంకర, త్వంకలాసుమహాకాయో భగవద్భక్తి మావహన్ ౪౫. ఖ్యాతింగమిష్యతి భవాన్ యావదాచంద్రతారకం, విరూపాక్షవచశ్శ్రుత్వా జాంబవా న్వాక్యమబ్రవీత్ ౪౬. బహుకాలమిహావాసం కృత్వా సిద్ధింగతోహ్యహం, తస్మా న్మదాఖ్యయాక్షేత్రం భూయాత్త్వత్కృపయావిభో ౪౭. త్వద్భక్తి మచలాందేహి యావజ్జన్మ మహాప్రభో, ఇత్యుక్తస్సశివః ప్రాహ జాంబవంతం మహాబలం ౪౮. * శ్రీశివః * మత్తస్సర్వవరాన్ లబ్ధ్వా త్వదభీష్టార్థదాయకాన్, సుఖంతిష్ఠ మహాప్రాజ్ఞ సర్వబాధావివర్జితః ౪౯. త్వన్నామభూయాత్ క్షేత్రస్య మదావాసహితస్యచ, ఇత్యుక్త్వావాస మకరోత్ సర్వదేవైర్నమస్కృతః ౫౦. తస్మాజ్జాంబవతక్షేత్ర మితిలోకేషుగీయతే, వర్తతేఽద్యాపి గౌరీశః పరివారేణ సంయుతః ౫౧. * సూతః * దత్త్వావరాన్ జాంబవతో మహేశః స్థితస్తథాం సద్గతిలబ్ధయేముదా, భక్త్యావిరక్త్యా భజతామభీష్టం దదాతి భద్రాద్రివదనాబ్జభృంగః ౫౨. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే విరూపాక్షేణ జాంబవతో వరప్రదానంనామ అష్టావింశోఽధ్యాయః. ౩౮.

* ఋషయః * తతః కిమకరోత్తస్మిన్ జాంబవాన్యోగ మాస్థితః, కృతవా న్యత్రవసతిం విరూపాక్షో దయానిధిః ౧. ఏతత్సర్వంవదాస్మాకం మాహాత్మ్యం శంకరస్యతత్, * శ్వేతపాలః * వృత్తా వరాహవిరూపాక్షా జ్జాంబవాన్ బలవం యుతః ౨. చచారశ్వేతరాజేఽసౌ పశ్యంస్తత్తత్ప యోగినః, సిద్ధా నృషిగణా నూ ర్ధ్వబాహవాన్ పాశైకసంస్థితాన్ 3. కృత్వాతేషాం నతింవీరః పునర్దర్శనకాంక్షయా, యయౌసుదూర మధ్వానం దదర్శ పురతోవనం ౪. పాలతాలసమాకీర్ణం వేణుగుల్మైర్ భయంకరం, వ్యాఘ్రర్క్షలూకరవై ర్భీమ్మం సర్వవృశ్చికసంకులం ౫. తమసాచ్ఛన్న మత్యంత మరణ్యం కంటకావృతం, ప్రయయౌధైర్యమాలంబ్య జాం బవాన్ దుర్గమదుర్భృతం ౬. అశ్రాంతోదగ్రిదనంతత కన్యాయా దైన్యపూర్వకం, కేనాపిపురుషేణైవ తాడ్యమానా ముహుర్ముహుః ౭. రుదంతీపార్థయంతీసా వంద యంతీ మహేశ్వరం, ఆశ్చర్యంమన్యమానోఽసౌ సమీపం జాంబవా న్యయౌ ౮. రాక్షసంభీషణాకారం దదర్శపురతోఽద్భుతం, కేశాకృష్యాచ కన్యాయా శ్శిరశ్ఛే దోద్యతం క్రుధా ౯. ఉక్త్వా రాక్షసః కన్యాంముక్తేలజ్జాం పరిత్యజ, రమస్వత్వం మయాసార్ధం నోచేత్ప్రాణాన్ హరామ్యహం ౧౦. భద్రేభోగాన్ మనోజ్ఞాంస్తే గదామి బహునౌఖ్యదాన్, భవామికామరూపోఽహం యస్మిన్ప్రీతి రభూత్తవ ౧౧. త్యజభద్రేమనోజాడ్యం స్త్రీణాం యౌవనమధ్రువం, కురుప్రీతింమయిసదా భుక్త్వాభో గాన్ యథేప్సితాన్ ౧౨ నోచేత్త్వాంతిలశశ్చిత్వా పాస్యామి రుధిరంబహు, ఇతిబ్రువాణంతంరౌద్రం మువాచ భృశదుఃఖితా ౧౩. * కన్యకా * రాక్షసాధ మమబుద్ధే వదసే త్తనకల్మషం, దాస్యేప్రాణానపి కుర్యాన నస్పృశే యంనిశాచర ౧౪. పరస్త్రియం బలాద్భుజ్యే య స్తస్యనరకంధ్రువం, ఇత్థమ్ముక్త్వతీంనారీం విల పంతీం ముహుర్ముహుః ౧౫ యాచమానాంరక్షితారం చతుర్దిక్షు ప్రధావతీం, విలోక్యజాంబవాన్ సాధ్వీం కుర్వీరంరాక్షపుంగవం ౧౬. సంహారేయత్నమకరోత్ ఋక్షరాజః ఖలస్యసః, శనైస్సమీపమాగత్య ముష్టినైన మతాడయత్ ౧౭. తాడ్యమానఃఖలశ్క్రోధా న్నారీంత్యక్త్వాఽబ్రవీదిదం, * రాక్షసః * రేరేవానరదు ష్టాత్మన్ ప్రాణేష్వాశాపి తేనకిం ౧౮. ఆహారిష్యేశిరఃకాయా ద్వృక్షోత్పలమివత్వ రాత్, ఇత్యుక్త్వాఖడ్గమాదాయ జాంబవంతంజఘానసః ౧౯. జాంబవాన్ముష్టిభా తేన తాడయామాస తచ్ఛిరః, వమన్రుధిరమత్యంతం రాక్షసః పతితో భువి ౨౦. భూరాస్యోర్ధ్వనిశ్వాసః పీడితో మరణంగతః, తస్యకాయాత్సముద్భూత శ్శివవేష ధరోఽమలః ౨౧ రుద్రాక్షమాలాభరణో భస్మతేజాన్వితః పుమాన్, స్వర్ణకాం త్యాసమరుచి శ్శివపూతగణైర్వృతః ౨౨ దివ్యతేజోమయ శ్శ్రీమాన్ దివ్యసుం

దరవిగహాః, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నో జాంబవానిదమబ్రవీత్ ౨౩. *జాంబవాన్* కస్త్వంరాక్షసరూపేణ స్థితోసి గహనేవనే, కస్మాన్మత్తిరభూద్దేహాత్ అసురాద్వద పూరుష ౨౪. మోదమేష్యతిమే చేతః శివవేషస్యదర్శనాత్, * శివకింకరః * త్వయాఽహంతారితస్సద్యో దానవాజ్జన్మనఃప్రభో ౨౫. సాధూనాందర్శనాదేవ ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, త్వయాతాడనమాత్రేణ సద్యోముక్తిరజాయత ౨౬. భవా దృశానాంసంగస్తు భవేజ్జన్మనిజన్మని, వక్ష్యేమదవృత్తమఖిలం శోణితృణాం పరమా ద్భుతం ౨౭ పురాశివాలయేపార్శ్వే సేవావృత్త్యానియోజితః, నిత్యోత్సవాదికృ త్యేషు నైవేద్యాదిషు బుద్ధిమాన్ ౨౮. ఏవంకాలేగతే తత్ర కుటుంబభరణాయుతే, దేవస్వంహృతవాన్ సాధో ధనధాన్యాదికంబహు ౨౯. ధర్మాధికారీమాందృష్ట్వా చౌర్యవృత్తికరంనరం, కోపాచ్ఛపమదాత్కాశీరో "రాక్షసోభవ దుర్మతే ౩౦. బహుకాలమరణ్యేషు సంచరన్ క్షుణ్ణపీడితః, పిశాచానువృతో నిత్యం బ్రాహ్మణాది విహింసకః" ౩౧. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య పతిత్వా పాదయోరహం, దయాంతస్య పార్థితవాన్ దుఃఖదావాగ్నిపీడితః ౩౨. విశాపందేహిమేదేవ కృపయాపరిపాల య, దీనవాక్యం సమాకర్ణ్య ధర్మకృత్వాప్రీహ మాంవిభో 33 సప్తకల్పావధితవ రాక్షసత్వం భవేదినా, పంపాక్షేత్రేసంచరస్య రాక్షసత్వేన దుర్మతే ౩౪. యదా త్వంబ్రాహ్మణీం కన్యాం హర్తుమిచ్ఛసివై ద్విజ, తదాజాంబవతో దివ్యదర్శనంచ భవిష్యతి ౩౫. హరిష్యతి శిరఃకాయా జ్జాంబవాన్ముష్టిఘాతతః, తదాముక్తిర్భవి తా తవనాస్త్యత్ర సంశయః ౩౬. తావత్కాలంరాక్షసత్వం భుంక్ష్వ ఘోరాటవీ తలే, ఇత్యుక్తోహం ధర్మకృతా రాక్షసత్వంచ ధారయన్ ౩౭. సంచరన్నటవీంస రాన్వాం మనుజాన్ భక్షయన్ క్షుధా, కృత్వావసతిమత్రైవ బలాదాహృత్యకన్యకాం ౩౮. ఏనాంబ్రాహ్మణకులే జాతాం పీడయన్నాస మత్రహి, ద్రైవేనదర్శనంమేఽభూ త్తవ వానగసత్తమ ౩౯. ముక్తోఽహం రాక్షసాద్దేహాత్ తాడనేనైవవానర, అనుజ్ఞాందేహి గచ్ఛామి కృపయా శివమందిరం ౪౦. భక్తానాం దర్శనాచ్ఛంభోః పదంహిసులభం ప్రభో, *క్షేత్రపాలః*ఇతినాత్వాజాంబవంతంశివదూతైస్సమన్వితఃగ౧. యయౌకైలాస నగరంక్షేత్రస్యాస్య ప్రభావతః, క్షేత్రస్థసర్వజంతూనాం ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ ౪౨. తస్మాదస్యప్రభావంచ యుష్మభ్య మవదద్విజాః, కిపునశ్శ్రోతుకామాశ్చ ప్రసన్నా నంద నిర్భరాః ౪౩. * సూతః * యదాగ్నిష్టో జాంబవతావిముక్తో శివంజగామా మరతుల్య సుందరః, క్షేత్రస్యకీవచ్చి ఫలంవిశుద్ధం దదాత్యహోయుష్మృతీనాంచ ముక్తిం ౪౪. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే జాంబవతా శివసేవక ద్విజ రాక్షసత్వమోచనంనామైకోనత్రింశోఽధ్యాయః. ౨౯.

* ఋషయః * రాక్షసేన్వర్గతే దేవ కన్యకాకల్పగతావనే, జాంబవాకృతవా న్కింవా కార్యంచ్చైవ స్సుదుర్లభం ౧. పూర్వంసాలలనాకాఒసీత్ కస్మా దాహృతవాక్ఖలః, దుఃఖాంబుధౌ నిమగ్నాసా బాధితాహ్యసురేణహి ౨. విచిత్రమిద మాఖ్యానం కృపయావదనఃప్రభో, శంభోః కథాసుధాపానా త్తృప్తిర్నాభూత్సునఃపునః 3. * సూతః * తేషాంవచనమాకర్ణ్య క్షేత్రపాలోబ్రవీదిదం, *క్షేత్రపాలః* శ్రుణుధ్వావచనం సర్వే శంభోర్మాహాత్మ్య మిష్టదం ౪. కన్యాయాశ్చరితం వక్ష్యే శృణ్వతాంసుఖదాయకం, పురాకైలాసనగరే పార్వతీపరమేశ్వరౌ ౫. విహరంతౌ ముదోద్యానేసఖీభిఃపరివారితౌ, పుష్పాణిచవిచిన్వంతౌ నాదయంతౌ స్వగాయకైః ౬. వినోదయంతౌ సకలాన్మృగాంశ్చ శుకశారికాః, విచేరతుర్జగన్మాతా సర్వమంగళవిగ్రహా ౭. శ్రాంతౌమధ్యాహ్నసమయే యయతుర్మానసంసరః, శమాదికంజనిచయై ర్యమాదికుముదైర్వృతం ౮. చతుర్వర్గసమాకీర్ణ నానా నైశ్చవిరాజితం, భక్తిజ్ఞానవిరాగాఖ్య తీర్థ త్రయసమన్వితం ౯. నవభక్తికుజైస్తీరై రాభాసితంసుమనోహరం, షోడశార్చాదిభిర్దై ర్మత్స్యకచ్ఛపాదిభి రన్వితం ౧౦. తస్మిన్కాలే దేవసంఘా హ్యుపచారార్థమాగతాః, శివస్యచశివాయాశ్చ పృథక్ సద్భక్తిసంయుతాః ౧౧. మానసేస్నానమకరో చ్ఛంకరఃప్రీతమానసః, స్నాతుం శివం సురాశ్చక్రుః సేవాంరాజోపచారగాం ౧౨. స్వీకృత్యదేవతాపూజాం కల్పవృక్ష ఋతరో స్తటే, సాంద్రచ్ఛాయాసు సంస్థాన మకరోచ్ఛ్రీమహేశ్వరః ౧౩. తథైవ పార్వతీ దివ్యసఖీభిః పరివారితా, మానసేస్నానమకరోత్ శాంతాతస్మిన్శుభేజలే ౧౪. గంధర్వకన్యకాగౌర్యా స్సేవాంచక్రు స్సఖీజనాః, కాశ్చిద్వస్త్రాణిసంజహ్రు శ్చక్రు రుద్వర్తనంముదా ౧౫. తాసుభద్రాదికూలాని సమాదాతుమనాయయా, తత్రసంగీతరచనాం శ్రుత్వాసావిస్మృతాభవత్ ౧౬. ముహూర్తార్ధం తత్రకాలం నినాయసురకన్యకా, అన్యాసఖీనుకూలాని మహాదేవ్యాజ్ఞయా దదౌ ౧౭. తాస్య లంకృత్యవస్త్రాణి తరుమూలం యయౌసతీ, ధూపాదీనుపచారాంశ్చ కల్పయామాసు రాదృతాః ౧౮. భద్రాస్మృతింప్రాప్యభయాత్ దేవ్యానికట మాయయౌ, సమాగతాంయమాద్భష్ట్వా సాపరాధాం మహర్షయః ౧౯. పార్వతీకోపపూర్ణాక్షీ భ్రుకుటీ కుటిలాననా, ఉవాచభద్రాం కోపేన భద్రేలజ్జాననేనకిం ౨౦. త్వరాజ్ఞీ నతుసేవ్యా శ్రీ పూర్ణామదిరలోచనా, యుక్తాయుక్తజ్ఞానశూన్యా స్వామిద్రోహకరీ ఖలా ౨౧. త్వంసేవ్యా కింసఖీనాంహిమధ్యే మత్సదృశాపరా, ఇత్యుక్త్వా రోషతామాక్షీ శశాపయువతింశివా ౨౨ మానుష్యేభార్యాభూణీభూత్వా రక్షసా పీడితాభవ, అరణ్యే విజనేఘోరే విచరస్వ మమాజ్ఞయా ౨౩. ఇతిశాపవచశ్శ్రుత్వా దుఃఖితాశ్రుముఖీ

తదా, పాదానత్వాస్విన్నముఖీ మనస్యేవమచింతయత్ ౨౪. కింకరోమిక్వగచ్ఛామి హాకష్ట మభవన్మమ, నిరాగసం జగద్ధాత్రీహ్యశపత్పరుషాభృశం ౨౫. నేవ యాతోషయామీతి హ్యగతాంమాం త్రివిష్టపాత్, విరోధస్సమభూదత్ర దైవ మేవహి కారణం ౨౬ సర్వంకాలకృతంమన్యే నోల్లంఘ్యమితరై రఘం, సుఖంవా యదివాదుఃఖ మనుభావ్యం మహాత్మభిః ౨౭. ప్రీతేహరేమహత్సౌఖ్యం రుద్రేపీడా భవేన్నృణాం, మమాపిదూయతేచిత్త మనయాకింభ వేదితి ౨౮. తథాపిసాధయిష్యేహం శంభుంభావ్యగజన్మని, ఇతిమత్వాసఖీభదాన్ వినయేనాహ పార్వతీం ౨౯. * భదాన్ * నిరాగస్యప్రియంబూయాస్మే సృజన్మానుభవం శివే, కురుష్వకరుణాందేవి మాతస్తుభ్యం నమామ్యహం 30. సాధూనాంసమచిత్తానాం శ్రీశంభుచరణైషిణాం, సదాసంతుష్టచిత్తానాం రుద్రభవే న్నకదాచన 3౧. జగద్ధాత్రీపాలయిత్రీ లీనాఽహం త్వత్పదేసదా, మాతాపితాత్వమేవాసి సర్వేషాం సర్వమంగళే 3౨. త్వదధీనంజగత్సర్వం వర్తతేచత్వదాజ్ఞయా, త్వదన్యానాస్తి జనని శరణంగతి రుత్తమా 33. విశాపాంకురుమాండేవి క్షమస్వైనాం ప్రియాంసఖీం, ఏవంసంపార్థ్యమానాపి క్రోధంనత్యక్తవత్యుమా 3౪. రోషావిష్ట మనా భద్రా తదాపార్శ్వేంబికాం సతీం, మానుషంజన్మమేభూయా దితియజ్జల్పితం త్వయా 3౫. తేనైవసాధయిష్యేఽహం త్వత్ప్రీతింశంకరం ప్రియే, త్వత్కృపాత్వమి హామోదంపార్శ్వన్నయా మమృతంపదం 3౬. ధైర్యేణైవంప్రతిజ్ఞాయ తత్సమీపే పరంతప, తదాజ్ఞయాఽహంభూలోకే భదాన్మానుషతాంగతా 3౭. పార్శ్వభ్రాజ నేనైవ సతాంనశ్యతి నేత్రజైః, స్థూలంసూక్ష్మంచయత్కర్మ కృతన్నం భోగేననశ్యతి 3౮. దానవ్రత తపోభిర్వా నాశంనేష్యతి సంచితం, తతోమయాయధాభార్యాన్మాం గృహీతం జన్మతచ్ఛృణు 3౯. సౌరాష్ట్రేముద్గలోనామ ద్విజఃపరమధార్మికః, సోఽనపత్యత్వదుఃఖేన విష్ణుమారాధయ త్సదా ౪౦. తస్యానుగ్రహత శ్చాహ మభవంతత్సుతా తదా, రూపసౌందర్యలావణ్య జితమన్మథభామినీ ౪౧. కస్మైదా స్యామిమత్పతీ మతులాం త్రిజగత్స్వపి, ఇతిచింతాకులేవిప్రే తారుణ్యం సమభూన్మమ ౪౨. వనసంచారధీర్జాతా మమాత్యంతసుఖావహా, నసఖీర్గతాగేహా ద్వసుతాలోకనాయవై ౪౩. పంపాక్షేత్రస్య నికటే దక్షిణేగిరిమూర్ధని, అగమంసంభ్రమాచ్ఛీఘ్రమపశ్యం వృక్షసంచయాన్ ౪౪. పుణ్యాన్యమలతోయాని సరాంసివి విధానిచ, సేవమానాకృతాతిథ్యా స్సిద్ధసంఘైశ్చతాపసైః ౪౫. మిథునైఃకిన రాణాంహి లతాగేహానివాసిభిః, గీయమానానిగీతాని పార్శ్వదుర్భావాత్మకానిచ ౪౬. మంద్రమధ్యోచ్చమహిమ మాధుర్యూర్వహాణిచ, శిలాతలేషుశృణ్వంత్య స్సర్వా

స్తేషు సమాశ్రితాః ౪౭. సప్తతంత్రీ నాదగర్భ సప్తస్వరవిభావనం, వేణువీణామృ దంగాద్యం నవనాట్యరసాన్వితం ౪౮. ఆవిర్భావాత్మకం తాలశ్రుతిమూర్ఛన కల్పితం, అప్సరోగణసంపేతం శృణ్వాంత్య శ్శుభదర్శనాః ౪౯. పీతక్లేశావీతమోహా విమలానందభావనాః, ఇతస్తతో భ్రమంత్యశ్చ కుసుమాపచయాయువై ౫౦. పర మానందనిర్భర్యం ప్రాప్యాఽవర్తస్మతద్వనే, దృష్ట్వాఽస్తా రాక్షసాకూరో నవరసా వనశాలినీం ౫౧. శనైశ్శనైస్సమీపంస దురాత్మోపజగామహ, మహాబలంసమా శ్రిత్య మాంజగాహే భుజాంతరే ౫౨. హాహాకారోమహానాసీత్ సఖీనాంనిర్జనేవనే, ముంచముంచాఽధమ క్షిప్రం బాధిష్మాణీం ధర్మచారిణీం ౫౩. ఇత్యుక్తస్సనరాదోఽసా సఖీనాం పురతోభృశం, సంగృహ్యమాంద్రుతంకూరో యయౌఘోరాటవీం ఖలః ౫౪. మాంయాహినాగనాసారు కామరూపధరంవరం, ఇతిజల్పతి దైత్యేంద్రే హ్యా బ్రవం తంనిశాచరం ౫౫. నస్పృశేయం పాపకేన రాక్షసాధమ దుర్మతే, త్యక్ష్యేఽ గేఽసూ నసురద్రోహిన్ నభజేత్వాం నిశాచర ౫౬. ఇతిబ్రువంతీం మాంరో షాత్ ఖడ్గేనచ్ఛేత్తుముద్యతః, దైవేనభవతాముక్తా కోణపాస్యఃసంచయాత్ ౫౭. హత్వారాక్షసమత్యుగ్రం మాముద్దిశ్యపరంతప, సంతోషయసిమేచేతః శివ శ్శంతేక రిష్యతి ౫౮. పూర్వశాపప్రకారేణ హ్యనుభూతం భయంమహత్, దైవాత్త్వత్తా డనేనాసా ముక్తోఽగా చ్ఛివమందిరం ౫౯. త్వయైవరక్షి తాచాహం కురుప్రీతిం మయీశ్వర, కన్యకావచనంశ్రుత్వా విస్మయేనేదముక్తవాన్ ౬౦ *జాంబవాన్* మాభైషీఃకన్యకేతుభ్యం శ్రీశివశ్శంకరిష్యతి, తముద్దిశ్యతపఃకర్తు మారభస్వ సుమే ధసా ౬౧ తపసాతోషితః కన్యేశంభుర్భర్తాభవిష్యతి, ఇత్యుదీర్యతతోబాలాం శరణ్య శ్శరణైషిణీం ౬౨. జాంబవాంశ్చాయయౌ శీఘ్రం తపఃకర్తుం ఋషీశ్వరాః! *క్షేత్రపాలః* తదాశ్వాస్యమాకర్ణ్య సుతుష్టమానసా క్షేత్రేవరేకాంచనతీర్థజీవనే, స్నాత్వాతపఃకర్తు మఖండభక్త్యా సమారభ చ్ఛంకరమిష్టదంప్రతి ౬౩. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే భద్రయా జాంబవంప్రతి స్వపురావృత్తకథనంనామ త్రింశోఽధ్యాయః. 30.

ఋషయః: తతః కిమకరోన్నారీ తేనాదిష్టాతినిశ్చలా, తస్యావృత్తాం తమఖిలం వదాస్మాకం మహామతే ౧. *క్షేత్రపాలః* పర్ణాశనాహితాచార నియతిర్నియమస్థితా, మౌనవ్రతపరానిత్యం శాంతాదాంతా గురుప్రియా ౨. సాత్వికాసత్త్వసంపన్నా శంభుభక్తా బభూవహ, శ్రీశంకరమనారాధ్య కించి న్నాశ్నా

లక్ష్మహ్నిశం 3 క్షుధాక్షామాప్యనైవేద్యం నోపజీపతి చైకదా, శివపాదోదకా
దన్య త్తృప్తార్తాపినచాపిబత్ 8. నిర్ద్వంద్వా నిరహంకారా ధీరావిగతమత్సరా.
కుశేశయాసనాసీనా కుశాస్తరణ భూతలే 9. నాసాగ్రన్యస్తనయనా ఋజూకృత
కళేబరా, దంతైరసంస్పృశ ద్దంతా జిహ్వాగూహితతాలుకా 6. ధ్యానధారణ
సంపన్నా పాణాయామ విశుద్ధధీః, ఉపాంశుమానసజప గూఢోష్మన్పురణాననా 7,
అధ్యర్క-దృక్ సమశ్వంద్వోపద్రవా వీతనిద్రకా, కాలానల ప్రతిభటకాయా కమల
లోచనా 8. ఏవంప్రవృత్తా ఘోరంచ తపఃకర్తుం తపోధనా, తస్యాస్తుతపసాతప్తం
సచలాచలవిష్టపం 9. మార్తాండశ్చండకిరణో నతతాప నభోంతరే, అబ్ధయఃక్షుభితా
స్సర్వే వవర్షున్నవలాహకాః 10. జాతవేదా నజజ్వాల విమానాని దివౌకసాం,
సభాముద్యే నచేరుశ్చ బభూవేంద్ర స్తుశంకితః 11. మధువాపిమహాచ్ఛంతాం
పాశ్యసనైర్వ స్తుసన్వితః, తపోవిఘ్నార్థమాలోచ్య దివ్య మప్సరసాంగణం 12.
సమాహూయాఽఽహవచనం సాదరం సాంత్వపూర్వకం, విస్పష్టావేధసా యూయం
హితాయ జగతస్సదా 13 రూపయౌవనలావణ్య శాలిన్యఃపద్మలోచనాః, మత్త
మాతంగగామిన్యో మందమంథరగీతయః 14. సుభ్రువశ్చసుకేశాంతాః ఘనపీన
పయోధరాః, శుచిస్మితాః పక్వబింబాధరోష్ఠా మధులాలసాః 15. యుష్మాభిర్మే
హితంవిశ్వం ససురాసురమానుషం, వీక్షణాద్వైర్యిలాసైశ్చ నిర్జితా మమశత్రవః
16. కాముకఃకామినీర్దృష్ట్వా కస్యమోఘాప్రవర్తతే? నిర్వ్యతిమానసం తస్మా
త్కాముకా స్థాయకోయథా 17. యూయమేవహిసర్వత్ర బలమస్మాక మాపది,
నాశక్యమస్తివఃకించిత్ సర్వేషు భువనేష్వపి 18. ఉపస్థితమిదానీంన స్వకలానర్థకం
భువి, కర్తవ్యఃప్రశమస్తస్య భవతీభి ర్ఘృణిత్వపి 19. వాసవేనైవముక్తానాం ప్రధా
నాప్సరసాం వరా, ప్రణమ్యపాణింజలిఃపాణిహరంభా మధురభాషిణీ 20. *రంభా*
త్వదాజ్ఞయాసురశ్రేష్ఠ తామవశ్యంవిదధ్మహే, భవత్కృతే జీవితంన స్త్రీదశాధ్యక్ష
కేవలం 21. శ్వేతద్వీపం బ్రహ్మలోకం కైలాసంతపనార్జితం, ప్రవేక్ష్యామోవయం
దేశం వర్తంతే యత్రతేఽరయః 22. మోహితాశ్చభవిష్యంతి హ్యస్మద్వీక్షణమా
త్రతః, ప్రణమంతిచనఃపాదాన్ శిరోభి ర్మోహితాశ్చతే 23. ఏవముక్తస్తుదేవేశ
స్తయా మధురభాషయా, భూమౌకాచిన్మునిసుతా భదార్తినామ తపస్వినీ 24.
కాంచనాఖ్యసరస్తీరే తపశ్చరతి దుస్తరం, తతగత్వామునిసుతాం మోహయధ్వం
వరాంగనాః 25. ఇత్యుక్తవంతం దేవేశం రంభాహ్యేవాచ సాదరం *రంభా*
ప్రతిజఞ్ఞేమునిసుతా పతిర్భ్యాయా త్సదాశివః 26. తస్యా స్తపస్సముద్వేగం కో ధర్త
యతిమోహనాత్, వంచితాఃపురుషాస్సర్వే నశక్యం స్త్రీనిమోహనం 27 ప్రహా

శ్రేతే మహాత్మానః సంతివిజ్ఞానమూర్తయః, భైరవాస్సంచరిష్యంతి శ్రేతేస్మిన్ శంభుచోదితాః ౨౮. తపస్వినీసంసత్సమాధి నిర్జితాఖిలమోహానాం, ఆశిక్తాస్తాం ధర్షయితు మాలోచయసురేశ్వర ౨౯. రంభావచన మాకర్ణ్య పునఃప్రోవాచ వాసవః, * ఇంద్రః * నారీవాపురుషోవాపి సదా యోగరతోపివా 3౦. యుష్మ ద్దర్శనమాత్రేణ ధైర్యంత్యజతి సత్వరం, ఇతఃపరం నవక్తవ్యం రంభే మత్ప్రీతిఃఖలు 3౧. గచ్ఛంతు తపసోవిఘ్నం కర్తుం లావణ్యపూరితాః, ఇత్యుక్తాదేవరాజేన ప్రేషితా స్సాదరంతదా 3౨ ప్రణమ్యాప్సరసస్సర్వాః పురుహైః పరివారితాః, భదాత్ సమీపమాగత్య తాఃస్త్రియోమధురం జగుః 33. మదోద్ధతాశ్చ నన్నర్తుః వేణుపీణారవాన్వితాః, కందర్పదర్పకలితాః కథయంత్యఃకథామిథః 3౪. వదంతిస్మ హసంతిస్మ శ్లేషయంతి మదాలసాః, తస్యాః పురస్థితాశ్చేత్థం మదాంధాస్సురయోషితః 3౫. శృంగారచేష్టాశ్చక్రుస్తా వివిధాశ్చాటుపూర్వకం, ఇంద్రప్రచోదిత స్తత్ర తపనో నతతాపహా 3౬. వాయుః కల్హారసురభి ర్వవౌమందంసుఖావహః, సుధానిధిశ్చ వవృధే మోదయన్ సురసుందరీః 3౭. కాలస్సర్వర్తుకుసుమోపేత స్తత్రబభూవహ, ఏవంవిధేమదోద్వేగమహితేస్మిం స్తపోవనే 3౮. ఇతస్తతశ్శంబరారి ర్విశంకో విచచారహ, అతశ్చానంగవివశా శ్చేష్టయంత్యో వరాంగనాః, 3౯. తానశేకుస్త్రియోన్యేతేపుస్త్రీలయితు మగ్రతః, ధ్యాయంతీహృదయాబ్జేసా శంకరం లోకశంకరం ౪౦. సమాశ్రితార్తిహరణం సుహృదం సర్వదేహినాం, అంగుష్ఠమాత్రపురుషం యువాన మతిసుందరం ౪౧. శుద్ధజాంబూనదప్రఖ్యం శూలాద్యాయుధధారిణం, కిరీటాంగదహారాది శోభితం రత్నకుండలం ౪౨. నాలోకయ ద్ధ్యాననిష్ఠా పురస్తా దపస్సోగణం, సమీక్ష్యతాస్తందర్ధ్యా మూచురప్సరసస్తదా ౪3. లజ్జాకోధస మావిష్టా విఫలాశాఃపరస్పరం, కావాహ్యాస్తేత్రదుర్బుద్ధిః పూషిణానిక్షిప్తలోచనా ౪౪. ఉపస్థితముపేక్ష్యేమం జనమప్సరసాం స్వయం, సమీపస్థ మసంప్రేక్ష్యసర్వస్వ తపసఃఫలం ౪౫ విచింత్యతే కిమధునాఽముష్మికం దుర్మనీషయా, దృష్ట్వాముఖా న్యప్సరసాం సహసాక్షి శ్చీపతిః ౪౬. సురాధీశోపి సాఫల్యం సహసాక్షీణాం సమశ్నుతే, యోగాదికాఃక్రియా స్సర్వేకుర్వం త్యస్మత్కృతేనరాః ౪౭. యచ్ఛంతిధన ధాన్యాని తప్యంతిస్మ తపాంసిచ, యా చాఽస్మాకంప్రియాలాపా న్నశృణోతిమనో హరాఖ్ ౪౮. అచేతనావృథాజీవా సానిరర్థక యూవనా, స్తనాశ్లేషం నరోస్మాకం లభతే యస్సుదుర్లభం ౪౯. సధన్యఃపురుషోలోకే గణ్యతే పుణ్యకోవిదైః, విద్యా నామార్జనం బాల్యే యూవనే విషయైషితా ౫౦. వృద్ధత్వేతపసాం వృత్తి రిత్యుశంతి మనీషిణః, సుకుమారోయువాఽత్యంత సుభగో నికతేస్థితః ౫౧. శృంగారిణీనాం

శృంగారసుందరీ జనసుందరః, ఏషగంధర్వరాట్ ధీమా నేషవిద్యాధర ప్రభుః ౪౨. ఏతాన్వరానతిక్రమ్య యత్కర్మకురుతేసఖీ, తత్తస్యాన్నిష్ఫలమితి ప్రవదంతి మనీషిణః ౪౩. కరస్థంరత్నమత్సృజ్య మూఢధీ రన్యదిచ్ఛతి, విద్యాధరాశ్చ గంధర్వాః పూజనీయా నృణాంసదా ౪౪. ఇయమస్మానవాదృత్య తిష్ఠత్యత్రసుదుర్మతిః, పూజ్యపూజావిపర్యాస శ్శ్రేయోహాంతీత్యుశంతిహి ౪౫. తాస్విత్థంజల్పమానాసు సురయోషిత్సు సువ్రతా, తపఃకృశతరాకారా ముద్గలస్యాత్మజా సతీ ౪౬. నాచింతయత్స మస్తాస్తా ఘుష్యంతీవ గర్దభీః, ఉపస్థితంతపోవిఘ్నం చింతయామాస భామినీ ౪౭. కేనేమాఃప్రేషితాహ్యస్మ త్తపోభంజన కాంక్షయా, అవ్యాజవైరిణాఽకస్మా ల్లోభో పహతచేతసా ౪౮. నిదానంపాపచేష్టానాం పాపీయస్యస్స్వతస్త్రియః, అనేకానర్థ సార్థాస్తా వ్యక్తముక్తా మనీషిభిః ౪౯. వ్రీడావిజ్ఞానమాస్తిక్యం పౌరుషం ధృతిరస్మృతిః, స్త్రీణాంసందర్శనాదేవ మానంనశ్యతివైనృణాం ౬౦. ధైర్యపారంగత స్సర్వధర్మశాస్త్రీ విశారదః, యోషిద్దర్శనమాత్రేణ ముహ్యతిక్షుభ్యతిస్వయం ౬౧. స్త్రీయోహి నరకద్వారం నిర్మితం పరమేష్ఠినా, విట్స్త్రీయోహి తత్రాపి ఇహ చాముత్ర దుఃఖదాః ౬౨. తస్మాత్తద్దర్శనం పాపం నృణాంకిముతమానినాం, స్త్రీపుం విభాగోజగతాం భూత్యై ధాత్రావినిర్మితః ౬౩. తేనప్రవర్తతేలోకః పురుషార్థాత్మ కేనతు, అజ్ఞానినో నరా ముహ్యంత్యన్యోన్యప్రణయా దిహ ౬౪. పురుషాశ్చస్త్రీ యో దృష్ట్వా తాంశ్చదృష్ట్వా చ తాస్తథా, తితీర్షుస్తపసా మోహమయం సంసారసా గరం ౬౫. నివృత్తవిషయాఽత్రైవస్థితాఽస్మిన్విజనే వనే, విధినాపాదితాశ్చైవాంత రాయా స్తపసోమమ ౬౬. స్త్రీయస్తపోవిఘ్నకర్త్ర్యః పరిహార్యాఃప్రయత్నతః, తితీర్షు ర్దుస్తరంఘోరం మహాసంసారసాగరం ౬౭. గృహ్ణాతి విషయగ్రాహోయామధ్యే యువతి మిత్యుత, తపోభంగభయాదిత్థం చింతయంతీ సతీతదా ౬౮. తూష్ణీంస్థితాసా సుదతీ సమాధిస్థాబభూవహ, భయాద్ధర్షయితుం తస్యానశేకుస్స్వఃస్త్రియస్సతీం ౬౯. ఉద్విగ్నమనసస్సర్వాహ్యభవ న్స్వస్థీయస్తదా, భగ్నాశాఃప్రయయుస్స్వర్గం శక్రంపాశసూదనాదరాత్ ౭౦. నశక్నుమో వయంతస్యా నిగ్రహంత్వం విచింతయ, ఇతినత్వా యయుస్సర్వాఃస్త్రియస్స్వంస్వం గృహంద్విజాః ౭౧. అతపన్మన సీంద్రస్తు కాగతిఃపురతోమమ, ఇతిచింతాకుల శ్శక్రో గీష్పతిం శరణంయయౌ ౭౨.

* శ్రీక్షేత్రపాలః * ఇత్థంవిచింత్యమనసా సురనాయకస్తు గురుంసమాగత్య ననామదుఃఖి తః, సర్వజ్ఞలోకాఃక్షయితాంగతాఇతి త్రాయస్వలోకా నమరాంశ్చసర్వదా ౭౩.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే భదాదేవ్యాస్తపోవిఘాతాయ ఇంద్రప్రేషిత దేవస్త్రీణాం విఫలాశాప్రశంసానామైక త్రింశోఽధ్యాయః. 30.

* క్షేత్రపాలః * భదార్యాస్తపసోజ్వాలా భువనాని దహత్యుత, తేనభీతా స్సురాస్సర్వే సంత్యక్తాఖిలకామనాః ౧. అరణ్యం వివిశుస్త్యక్త దారపుత్ర గృహా దయః, నతతాప తదాసూర్య శ్చంద్రశ్చండకరాయతే ౨. పావకశ్శీతలశ్చాభూ న్మనాంసి వికలానిచ, వినయావనతోజిష్ణుః పప్రచ్ఛ గురుమాదరాత్ 3. భవిష్య ద్వృత్తమఖిలంబ్రూహి సమ్యగ్విచార్యచ, త్వదన్యోనాస్తివక్తాస్మా న్దుర్దరాశు దియా నిధే ౪. తంభిన్నహృదయం శక్ర మువాచాలోచ్య గీష్పతిః, * గురుః * మాభై షీ ర్మఘవన్ దేవకార్యంతు సఫలంభవేత్ ౫. భక్తానాంసంభవే ద్దుఖంహృదయే నకదాచన, దుఃఖస్యమోచనం వక్ష్యేభావ్యం కార్యముపస్థితం ౬. కైలాసనిలయం గత్వా యాచధ్వం పర్వతాత్మజాం, తయేదంసుకరంభూయా దితిమే నిశ్చితామతిః ౭. వినాశివాయాః కృపయా నేతరైశ్శాంతిమేష్యతి, గురోర్వచనమాకర్ణ్య సురై రుక్తః పురందరః ౮. యయౌకైలాసమానంద నిలయం పూర్ణకామదం ౯. తస్మిన్గిరీసనాసీన ముమయాసహితం శివం, సర్వశఃపరివార్యైనం భూతసంఘా స్సహాశశః ౧౦. తన్నిదేశకరాహ్యేన నానారూపాభయానహాః, కేచిన్నీలాచల ప్రఖ్యాః కేచిద్బిసనిభా స్తథా ౧౧. సంధ్యామేఘనిభాఃకేచిత్ కేచిదాదిత్యనర్చసః, కేచిత్కాలాగురునిభాః కేచి దగ్నిశిఖోపమాః ౧౨. కేచిద్దశభుజాహ్యేన కేచిదే కభుజా స్తథా ౧౩. పాణిదేశశిరాఃకశ్చిత్ తతార్షశివమందిరే, తేషాంవర్ణంచ రూపంచ వక్తుంనామనశక్యతే ౧౪. కేచిద్విపముఖా స్తత్ర కేచిదశ్వముఖా స్తథా, కేచిత్ఖరాభవదనాః కేచిద్వ్యాఘ్రముఖాస్తథా ౧౫. భూతానాంతత్స్వరూపాణి వక్తుంనానాకృతీశ్చవై, నాలంకాలేసమహతా సహస్రవదనోపివా ౧౬. ఏవంవిధైరనే కైస్తు భూతసంఘై స్సమావృతం, త్రిపురాంతకరందేవం రజతాద్రినివాసినం ౧౭. దదృశుఃపురతోఽత్యంతం సుందరం స్మేరభాషిణం, స్తుతించక్రుస్తదాదేవా భక్త్యాగద్గదయాగిరా ౧౮. పినాకపాణిందేవేశం నతాస్మ గిరిజాపతిం, త్రిపురస్యనిహంతారం త్రినేత్రం శూలధారిణం ౧౯. దుష్టదైత్యనిహంతారం కైలాసనిలయం హరం, శివంశంకరమీశానం భూతేశం కామరూపిణం ౨౦. ఉగ్రరూపంమహాదేవ మప్రధృ ష్యందురాసదం, నీలకంఠంవిరూపాక్షం సర్వసంహారవిగ్రహం ౨౧. కపిలాక్షంవి శాలాక్షం జటామకుటధారిణం, నతాస్స్మచర్మవసనం వయంత్వాం వృషభధ్వజం ౨౨. అస్మాన్సాహిస్సురశ్రేష్ఠ త్వామద్యశరణాగతాన్, త్వమేవగతిరస్మాకం దీనా నాంపరిపాలక ౨3. ఇత్యుక్తాంస్తానువాచేదంముదం మధురయాగిరా, * శ్రీశివః * కేనపాప్తమిదందుఃఖం యుష్మాకం నిర్జరోత్తమాః ౨౪. మదంతికమిహాయాతాః కస్మాదూర్జితమన్యుజ్వరా, ఇత్యుక్త్వాశంకరంనత్వాప్రోచుస్సర్వేఽమరాద్విజాః ౨౫.

సర్వజ్ఞ సర్వలోకేశ త్వదధీనం చరాచరం, జానాసిసర్వంమనసా తథాపీత్థం ప్రభాషసే ౨౬. భదాన్యామ్నాబ్రాహ్మణీసా త్వాముద్దిశ్యమహామతిః, తపఃకరోతి శ్రీపంపాక్షేత్రే కాంచనతీరగా ౨౭. తత్తపోజాతవేదోభి ర్వాధితావయమీశ్వర, పాణిగ్రాణార్థమాయాతా స్త్వామనంతగుణాకరం ౨౮. అస్మాన్పాహిత్రిలోకేశ శరణాగతవత్సల, ఇత్యుక్తానమరా నూనే శ్రీశివఃప్రహసన్నివ ౨౯. ఆలోచ్యభావి కార్యంచ భద్రాయా ఇష్టసిద్ధిదం, తస్యాఃప్రభావమతులంజ్ఞాతంశక్రమయాధునా 30. మమతాభవజ్జాంబవతేశ్వర ఇతిప్రథా, వృణుయాంతేనరూపేణ క్వచిత్కాలేన తాంభువి 3౧. తదాభవంతివైలోకా స్సుఖినస్సచరాచరాః, తావత్కాలంనిరీక్షధ్వం యావదాగమనంమమ 3౨. ఇతిశంభుస్త్రినాయాస్తు సమీపేప్రజగాదహ, దేవాయ థాగతంజగ్ము స్స్మరంతశ్శాంకరంవచః 33. పార్వతీరోషతామాక్షీపాహి శంభుం సమీపగా, *పార్వతీ* భద్రాసామానుషీతస్యాః పాణిగ్రహణకర్మణి 3౪. మతిస్తవ కథంజాతా కిమాశ్చర్యం పరంతప, త్వంహిదేవవరిష్ఠశ్చ జగతాం నాయకఃప్రభుః 3౫. సర్వవంద్యశ్శరణ్యశ్చ సాకథంత్వాముపైష్యతి, త్వదుక్త్యా సమభూ చ్చిత్రం క్వాసామర్థ్యా క్వచప్రభుః 3౬. కథంసఘటతేసంగోయువయో ర్మర్త్యదేవయోః, అస్యోత్తరంబ్రూహివిభోకింవంచయసి మామిహ 3౭. గౌరీవాక్యంసమాకర్ణ్య శంకరఃపాహసుస్మితః * శ్రీశివః * పుంస్త్వేస్త్రీత్వేవిశేషోవా జాతినామాశ్రమాదయః 3౮. నకారణంమద్భజనే భక్తిరేవహి కారణం, పాణిగ్రాదాస్యేసదాదేవి భక్తే భ్యః కిమిహోచ్యతే 3౯. త్యక్త్యేకైలాసనిలయం భక్తార్థంబహుకామదం, త్యక్త్వాత్వాంస్వప్రియాంముఖ్యాం నాసత్యంమమభాషితం ౪౦. భక్తావేవబహిఃపాణాః ప్రాయోమే సర్వమంగళే, తస్మాత్సత్యమిదం భద్రా పాణిగ్రహణభాషితం ౪౧. ఇతిశంభోర్వచశ్శ్రుత్వా సోవాచ గిరిజాసతీ, అంతర్గృహమగాచ్ఛంభో ర్దేవానాం హితకారిణః ౪౨. అచింతయత్తదాదేవీ స్మరంతీభాషితంపునః, కరోమితస్యాస్తపసో విఘ్నమత్యంతదారుణం ౪౩. తపోభంగఃప్రజాయేత యదాభక్తిస్తదైవహి, వినశ్యతి తయాహీనాంశివస్తుష్యతినైవహి ౪౪. మమేష్టాపూరణంభూయా దితిమత్వా తదాంబికా, పాణిగ్రాణోద్భూతమస్యావై తపోవిఘ్నార్థ మాదృతా ౪౫. బలేనతాం తపోనిష్ఠాం సంగృహ్య రభసేనచ, పంపాక్షేత్రం విహాయాశు వింధ్యాద్రిస్థాపయా ధునా ౪౬. తేనధ్వస్తాఖిల శుభా మర్త్యాభవతి దుఃఖితా, దేవదూతస్తదాపాహ జననీం వ్యాకులేంద్రియః ౪౭. * దేవదూతః * తపస్వినీసదా యోగనిష్ఠా నిశ్చలమానసా, కర్తుమస్యాస్తపోవిఘ్నం అనమర్థాఃపరాఙ్ముఖాః ౪౮. బభూవు గణనాస్సర్వే సాప్సరోవనితాస్తదా, మయాసాధయితుంశక్యా యథాభవతి

పార్వతి ౪౯. తముపాయం మమబూ్రహి త్వదాజ్ఞాం ప్రకరోమ్యహం, దేవదూత వచశ్శ్రుత్వా దేవీతం ప్రత్యభాషత ౫౦. * పార్వతీ * మాయయాచాదయిష్యే తాం త్వంగృహీత్వాచ సత్వరం, వింధ్యాదూ్రిస్థాపయాశుత్వం తేనవష్టా భవిష్యతి ౫౧. ఇతిగౌర్యావచశ్శ్రుత్వా నమాగాత్క్షేత్రముత్తమం, * క్షేత్రపాలః * వాక్యం స్మరన్నమధియా భవాన్యాఃపంపాపతేః క్షేత్రమథాగమద్భుతం, శ్రీసన్నిధౌజాంబవ తేశ్వరస్య దదర్శదూత శ్శుభలక్షణాంతాం ౫౩. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
భదాూయాస్తపోవిఘాతాయ పార్వత్యా దేవదూత
ప్రేషణంనామ ద్వాత్రింశోధ్యాయః. 32.

---

* క్షేత్రపాలః * తపశ్చరంతీం సుదృఢాం మానేనాత్మవినిశ్చయాం, శ్యామాంప్రసన్నవదనాం నాసాగ్రన్యస్త లోచనాం ౧. తాందృష్ట్వానవహేమాభాం భదాూంభద్రప్రియాంసతీం, విస్మయావిష్టహృద్దూతో మనసీత్థమచింతయత్ ౨. క్వేయంశనకవర్ణాంగీ కృతపోధ్యాననిష్ఠితా, త్యజేదియం కథంధ్యానం నారీలోకైక సుందరీ 3. తపోఽగ్నినా సర్వలోకాఁ సందహత్యతిదారుణం, మమేదం గమనంవ్యర్థం భవిష్యతి నసంశయః ౪. ఇతిసంచింత్యదూతస్తు గౌరీవాక్య మనుస్మరన్, తాం గ్రహీతుంసమారేభే స్వబలేన భయాకులః ౫. తతాఽయోత్థాగ్నినా దగ్ధ సర్వాంగః కంపితోఽభవత్, మూర్ఛామవాపతేజస్వీ పున స్సంజ్ఞామవాప్యచ ౬. గౌరీం ధ్యాత్వాస్వహృదయే యతవాక్కాయమానసః, పునస్సమీపమేయాయ స్మరంతీ తద్గతింతదా ౭. చచ్ఛాదమాయయాగౌరీ భదాూ మున్నిద్రమానసాం, తదాతత్ర సోజ్వాలా నబబాధపురస్థితం ౮. దేవదూతంమహాభీతం సమీపస్థంచభూసురాః, బలాదుద్ధృత్య తాందేవీముత్తరేక్షవథేన వై ౯. జగామవింధ్యశైలేంద్రం యత్స్థలంగిరిజేరితం, తత్రసంస్థాప్య తాందేవీం ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ౧౦. విచచారస మీపేఽసౌ నిర్భయేనగిరౌతదా, తతాత్సంజ్ఞామవాప్యాసౌ భద్రాహ్యస్థిల్యచాక్షిణీ ౧౧. ఇతస్తతోవిలోక్యాథ దదర్శపురతఃస్థితం, దేవదూతంమహాభీతం భిన్నసర్వాంగ బంధనం ౧౨. అహంకస్మాదిహాయాతా మాంకోవానయదత్రతు, క్షుత్రపంపాపురీ రమ్యా క్షుత్రకాంచనతీర్థకం ౧3. క్షుత్రజాంబవతేశశ్చ ఋషీణామాశ్రమాఃక్వవై, మమాఽపిభ్రంశితాబుద్ధి స్స్వప్నోవామతివిభ్రమః ౧౪. కింవారాక్షసమాయావా దేవకార్య విధాయినీ, నస్వప్నోనమతిభ్రంశో నమాయాచాఽసురైఃకృతా ౧౫.

దేవ్యామాయైవనాన్యాసాం బాధయే దితరైఃకృతా, సహిష్యేఽహంమహద్దుఃఖ
కార్యాయాఃప్రీతిదంత్విదం ౧౬. ఇతినిశ్చిత్యమనసా పార్శ్వాదూతం పురఃస్థితం,
* భద్రా * కోభవాఁఽత్రతేవాసఃకేనవాపిప్రితోభృశం ౧౭. నిష్క్షిప్తాహం
త్వయాకస్మా ద్వదసత్య మిహోర్తిద, నోచేద్బస్మీకరిష్యామి తపోభంగకరం ఖలం
౧౮. స తద్వచనమాకర్ణ్య భయాదాహ మహీసురాః, * దేవదూతః * క్రోధం
మాకురు దూతేషు స్వామినిర్దేశకారిషు ౧౯ నాపరాధోస్తి మయ్యంబ కృతోమహా
దతిక్రమః, పార్వతీపార్శ్వమామంబ త్వత్తపోవిఘ్నహేతవే ౨౦. వింధ్యాద్రౌ
స్థాపయిత్వా త్వామాగచ్ఛేతిదయూస్విత్తే, తయోక్తోఽహంగృహీత్వా త్వామత్రస్థాపి
తవానహం ౨౧. గార్హస్థ్యేనాపితశ్చాహం మమదోషోనవిద్యతే, ఇత్యుక్తం
ఋటిలంప్రాహ దేవదూతం రుషాన్వితా ౨౨ * భద్రా * కార్యంవిచార్యబహుశః
కుర్యాత్ప్రాజ్ఞ స్సదైవహి, తపస్వినీంసమాధిస్థా మనాదృత్యహిదుర్మతే ౨౩. బలా
దుద్ధృత్యమాంనీత్వా వింధ్యేసంస్థాప్య గచ్ఛసి, తేనదర్దురతాం యాహి వర్షాతప
హిమేషుచ ౨౪. శిలారూపో భవాశుత్వం యస్మాత్త్వం కఠినోసివై, త్వంనీచవద్బలా
ద్గృహ్య ఘనేవ హవిరూర్జితం ౨౫ సప్తకల్పావధి త్వంహి శిలాత్వ మనుభూయసే,
ఇతిశాపాన్వితం తస్యాఃవచశ్శ్రుత్వా సమూర్ఛితః ౨౬. కంపాయుతఃపపాతోర్వ్యాం
నిస్సంజ్ఞో మృతకోయథా, ఋణాదుత్థాయసహసా వేపితాంగోఽబవీదిదం ౨౭.
నమస్కరోమిమాతస్తే దయయా పరిపాలయ, నాపరాధోఽస్తి మేదేవి శాపోదత్త
స్త్వయాధునా ౨౮. కఃపాలయతిపాషాణజన్మనఃపాపకర్మలాత్, విశాపందేహిమే
దేవి యాచేత్వాం భక్తవత్సలే ౨౯. లోకమాతర్నమస్తేస్తు త్వదధీనం చరాచరం,
కార్యాకార్యావిహీనంమాం త్రాయస్వమహతో భయాత్ 30. త్వత్కృపాదృష్టి
సుధయా నిషించ విగతశ్రమం, రుష్టాయాంత్వయిలోకేశి కఃపాలయతి మాంఖలం
3౧. పాహిపాహిజగన్మాత శ్శాపభీతం నిరాగసం, అస్యదుఃఖస్యపారంతునజానే
లోకసుందరి 3౨. ఇత్యుక్తాదేవదూతంసా బభాషే కృపయానతీ, * భద్రా *
యదుక్తమనుభావ్యంత న్నాసత్యం మమభాషితం 33. తథాపివక్ష్యే తచ్ఛాపనిష్కృ
తించ విదూషక, పంపాభిధానేసుక్షేత్రే శిలారూపేణ సంస్థితం 3౪. స్పృశతిత్వాం
యదాశంభుః పదాముక్తి స్తదాభవేత్, తస్మాచ్చసకలానిష్టా న్వారా సంప్రాప్స్యసే
బహూన్ 3౫. దేవస్యనికటేస్థానం తవతత్ర భవిష్యతి, ఇత్యుక్తో లోకజననీం
నత్వాదూతస్సవిహ్వలః 3౬. దర్దురోఽభూ న్మహా క్షేత్రేసహాశీతాతపంసదా,
భద్రా ఽచింతయదిత్థంవై తపసోవిఘ్నకారణం 32. తపఃకరోమిచాత్రైవ తముద్దిశ్య
మహేశ్వరం, ఇతినిశ్చిత్యమనసా తపశ్చక్రే సుదారుణం 3౮. పూజాంచక్రుర్మహా

త్మానో ఋషయస్సిద్ధచారణాః, ఇందాగ్నియమోలోకపాలా వింధ్యాచల నివాసినీం 3౯. స్తోత్రై ష్షోడశభిః పూజానిచయై స్సుమనోహరైః, గీతవాద్యప్రసంహైశ్చ సేవాం చక్రురహర్నిశం ౪౦. పూజాంతేపార్థనాంచక్రు ర్నత్వాశ్చీచరణాబుజే, *దేవ్యాః* త్వమేవగతి రస్మాకం సర్వేష్టార్థప్రదాయినీ ౪౧. దేవిప్రసన్నార్తిహరిప్రసీద త్వత్తే జసా వ్యాప్తమిదం సమస్తం, త్వత్పాదపద్మానతమస్తకాన్నో భద్రేఽధునాపాలయ సంసృతేశ్చ ౪౨. ప్రతపితమిదమార్యే త్వత్తపో రోహితాశ్వ ప్రఖరబహ్వాలకీలై ర్విష్టపం నష్టమాసీత్, రచయసుఖమనంతం త్వత్కృపాదృష్టివర్షై రఖిలమఘనిదాఘా పీడితంరక్షలోకం ౪3 * క్షేత్రపాలః * ఇతినిగదితమేషాం దేవతానా మృషీణా మఖిలజనశరణ్యా పార్వతీహచాకర్ణ్యభద్రా, యఇహశిఖరిసంస్థాం పూజయత్యంతికస్థ శ్శివఇవసకలార్థాన్ తస్యదాస్యేసదాహం ౪౪. ఇతితేషాంవరాన్ దత్వాభద్రాత్రత స్థితాసనా, తపస్తేపే మహాదేవ పదసంలగ్నమానసా ౪౫. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పార్వతీప్రేషిత దేవదూతస్యశాపప్రదాన పూర్వకం భద్రాయావింధ్యాచలనివాస వర్ణనంనామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః. 33

---

* క్షేత్రపాలః * తతఃకాలేనమహతా శివఃప్రత్యక్షతాంగతః, భద్రాయాః పురతోత్యంత కృపయా శంకరఃప్రభుః ౧. పినాకీజగతాంనాథో వందిత స్సర్వదైవతైః, విశాలవక్షా విపులబాహ్వంస లసిత శ్శుభః ౨. పద్మపత్రేక్షణ స్సుభ్రూకః కపోలమణిదర్పణః, సుకుండలలసత్కర్ణయుగళ స్సుమనోహరః 3. విశాలఫాలవి భ్రాజ ద్బసితామలవిగ్రహః, కిరీటాంగద హారాఢ్య స్సర్వలక్షణలక్షితః ౪. లసత్సుకణసన్నద్ధ కర స్సర్వాంగసుందరః, అతామ్రపాణిపాదాఢ్యః కరుణారసవిగ్రహః ౫. త్రిలోకపావనీ గంగా ముద్ధృత శ్శశిశేఖరః, తరుణాదిత్యవత్తేజో భాసమానః పరాత్పరః ౬. సులలాటజ్వలన్నేత్ర నిగూహితతటిత్ప్రభః, దృష్ట్వాతాం నవహేమాభాం సాంద్రస్నిగ్ధపయోధరాం ౭. శ్యామాంప్రసన్నవదనాం తేజోరూప మివాపరం, సునాసాంసుభగాంసుభ్రూం భక్తిపూర్ణాం వరాననాం ౮. పోవాచ మధురాంవాణీం భక్తానామిష్టదాయినీం, * శివః * లలనేబూహ్యభీష్టంతే ప్రయచ్ఛామి తవాధునా ౯. మాందృష్ట్వా కింవరారోహే లజ్జసే నమితాననా, ఇతిబ్రువంతమీశానం నిమీల్య పురతోక్షిణీ ౧౦. దదృశేశంకరం సర్వవశంకర మనామయం, సుకుమారం సువదనం యువానమతిసుందరం ౧౧ మందస్మితప్రభాజాల

తిరస్కృతసుచంద్రికం, కుందకుట్మలదంతాళి మంబుజానన మీశ్వరం ౧౨. జ్ఞానిభి శ్చింత్యతే తేజో యత్సత్యంయదుపాస్యతే, తదేవరూప మవ్యక్తం సకలానందదాయకం ౧3. తదేవపురతోదృష్ట్వా భదార్తిహోవాచ నమ్రఘీః, * భదార్తి * యది తుష్టోఽసిమేదేహి వరానిష్టార్థదాయకా౯ ౧౪. పతిర్మేభవకైలాస నివాస జగదీశ్వర, త్వాముద్దిశ్యబహునబ్దా నిహావాసంప్రకల్పయచ ౧౫. తపఃకృతంమయాశంభో త్వత్తేవార్థంఽరాత్పర, భక్తేష్టదాయిక్ శ్రీకంఠమాకురుప్వాత్ర సంశయం ౧౬. ఇతిభదార్తివచశ్శ్రుత్వా హోవాచభగవాన్ హరః, * శంకరః * లలనేసంశయో నాస్తి త్వయికారుణ్యమావహా౯ ౧౭. ప్రత్యక్షమభవం భద్రే వృణేత్వాం హి తపస్వినీం, తథాపివక్ష్యేమద్వాక్యం రహస్యం శృణుభామిని ౧౮. త్వత్వాణిగ్రహణం కుర్యా మహంయదిశుభాననే, తదామేకలహేభూయా త్పార్వత్యాశ్శుభదర్శనే ౧౯. తస్మాత్తాంతపసాభక్త్యా తోషయాశు శుభోదయే, యదాపిసన్నాభవతి యాచస్వేదంతవేప్సితం ౨౦. తదాభవతితేఽభీష్టసిద్ధి స్సర్వసుఖావహా, పార్వత్యా సహితాసద్భిః కాంచనే తీర్థరాజకే, స్నానంకురుష్వ తేనైవధూతపాపా భవిష్యసి ౨౧. తదాత్వాంతపసాశుద్ధాం వృణోమి సురపూజితాం, అహంజాంబవతేశాఖ్యఃపంపాఖ్యేతే సునిర్మలే ౨౨. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః ప్రసన్నవదనోహరః, శంకరస్యవచశ్శ్రుత్వా తపఃకర్తుంసమారభత్ ౨3, పార్వతీంలోకజనసీం మహాదానందదాంప్రతి, సాదేవీతపసాతుష్టా ప్రత్యక్షమభవత్పురః ౨౪. తాందృష్ట్వాసవహేమాభాం భద్రా ప్రోవాచభక్తితః, శివాజ్ఞయాశివానత్వా యయాచేపరమేశ్వరీం ౨౫. త్వత్కృపాలోకనేనైవ సూయతే సచరాచరం, త్వయైవరక్ష్యతేదేవి త్వయిసర్వం ప్రతిష్ఠితం ౨౬. త్వత్సమీపేకృతాపూర్వం ప్రతిజ్ఞా యా మయాధునా, తాం పాలయమహాదేవి పతింకురు సదాశివం ౨౭. త్వదాజ్ఞయాసమాభీష్టం భవత్యేవ నసంశయః, కృపాంకురుమహాపాప్తిజ్ఞే దోషమార్జయ మృద్గతం ౨౮. త్వద్భక్తాత్వాం త్వత్పరాధీనాం మాంపాహికరుణానిధే, ఇతిస్తువంతీం సతతం పార్వతీంతీంపునఃపునః ౨౯. నిర్దోషాం యోగనిరతాం నిరహంకారిణీంవరాం, శాంతాంశర్వమనఃకాంతాం అర్థయంతీం శివంపతిం 30. ఆనందదాయినీంధీరాం ధీరాణామపి ధైర్యదాం, నిశ్చలాం తపసఃపారంగతాం గీతానుగామినీం 3౧. తేజసాస్రుతపంతీంచ మార్తాండమివభాసురాం, తాందృష్ట్వాగిరిజాప్రాహ సమాగత్య తదంతికం 3౨. *పార్వతీ* త్యజశోకంమహాదేవి త్వద్భక్త్యాతోషితా స్మ్యహం, పరీక్షాంతేహ్యకరవం త్వద్గుణానవలోక్యచ 33. మాకురుప్వాత్రసందేహం పతిర్భవతి శంకరః, మత్సమాభవభాలోకే యశస్తే వర్ధతాంసదా 3౪. ఇత్యుక్తాగిరిజామాచే భదార్తినమ్రముఖీ తదా,

* భద్రా * కథంవృణేమహాదేవం త్వాంవినాలోకసుందరి 3౫. తమేవఘటయా శుత్వం పరేశ కృపయాన్వితా, నమాంత్యజేర్జగన్నాథే త్వద్ధ్యాననిరతాంశివే 3౬. ఇత్యుక్తాస్వప్రియాంభద్రా మూచేసాపార్వతీతదా, * పార్వతీ * ధైర్యమాలంబ్య తిష్ఠత్వం క్వచిత్కాలేత్ర సుందరి 3౭ సశంకరాఽఽగమిష్యేహం త్వన్నివాపం ముదాన్వితా, వివాహంయువయోఃకృత్వా పశ్యామ్యుత్సవ మాదరాత్ 3౮. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేగౌరీ భద్రాయాఃపురతస్తదా, కైలాసనిలయేశంభుం పోవాచ రహసి ప్రియా 3౯. * పార్వతీ * మద్వాక్యాత్కురుకల్యాణం భద్రాయాముక్తి హేతవే, బహుకాలం తపఃకృత్వాత్వాముద్దిశ్య వరాంగనా ౪౦. ప్రాప్తాసాబహు శాయాసం కురుతన్మాననేప్సితం, అవిలంబంయథాభూయాత్తథాఽఽలోచయ శంకర ౪౧. ఇతిగౌర్యావచశ్శ్రుత్వా ప్రహసన్ ప్రత్యభాషత, * శంకరః * క్వమర్త్యా సాతవసమా కథంసంఘటతేఽనఘే ౪౨. త్వయోక్తంపూర్వమేవాసా మర్త్యా దోషగుణాన్వితా, ఇదానీంతుగుణాఢ్యాసా భవిష్యతికథంశివే ౪౩. తద్భ్రాహ్యహం విశ్వసిమి త్వయోక్తం లోకసుందరి, * పార్వతీ * సామాయా తామసీపూర్వా విషయానుగతాసదా ౪౪. ఇదానీంనిర్జితాశేషగుణ కర్మాశుసంతతిః, శుద్ధా పరా మత్సమాచ తవభోగావహాశుభా ౪౫. అస్తివింధ్యాచలేరమ్యే నిర్జనే సంగవర్జితా, ఇత్యుక్తస్స్వసతీంపార్శ్వే శంభు ర్విస్మితమాననః ౪౬. సత్యముక్తత్వయాదేవి వివాహంప్రకరోమ్యహం, త్వదాజ్ఞయామహాదేవి కించిన్నశ్యే రహఃపరం ౪౭. తాముద్ధృత్యస్వతపసా కాంచనాఖ్యేసరస్తటే, పునర్జాంబవతీశాఖ్యే తత్రైవస్థాపయ పియే ౪౮. స్నానంకురు తయాసార్థం తేనశుద్ధా భవిష్యతి, వివాహకార్యంవిధినా ప్రకరోమి తతశ్శివే ౪౯. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్తాశంభునానుభూ స్సమాగత్య తదంతికం, స్వకలాంతత్రసంస్థాప్య వింధ్యాద్రి తత్రతుష్టయే ౫౦. శంభోర్వాక్యా ద్ధిమగిరిసుతాతీవ్రమాగత్య భద్రాంధ్యానోన్నిద్రాం హృదికరతలన్యస్తముద్రాం నిరీక్ష్య, వింధ్యాద్రేస్సానిరగమదతః కాంచనంతత్సమేతా దత్వాస్వాంశం యమదిశిముదా స్థాపయామాస భద్రాం ౫౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే భద్రాదేవ్యై పార్వత్యావరదానపూర్వకం పునఃపంపాక్షేత్రానయనం నామ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః. 3౪.

* క్షేత్రపాలః * తచ్ఛ్రుత్వాశంకరఃప్రాగా త్తతోజాంబవతేశ్వరం, తదా తుష్టావగిరిజా వివాహార్థం సదాశివం ౧. తపసాతోషయిత్వాత్వాం స్థితాభద్రాసర స్తటే, తాముద్ధోఢుం ప్రయత్నంహి కురుశీఘ్రం మమాగ్రతః ౨. పార్వత్యాస హితశ్శంభు స్సుముహూర్తే సులగ్నకే, సమాగత్యగిరింప్రాహ గిరిజాంప్రీతమానసః 3. భద్రాముద్ధృత్య సహసా కాంచనాఖ్యసరస్తటే ౪. పూర్వమేవస్థాపయిత్వా తాం తటసి సదానఘే, గచ్ఛాన స్తస్యనికట మావాంసత్వర మద్యవై ౫. ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ శంభుశ్శివయాసహితఃప్రభుః, భక్తాభీష్టప్రదోదేవ స్సర్వత్ర విచచారసః ౬. శిలాత్వమోచనార్థంవై దేవదూతం సమీపతః, శీతోష్ణద్వంద్వసహనం సదాశంకర మానసం ౭ పదా పస్పర్శభగవాన్ శరణాగతవత్సలః, తదైవధూతపాపస్తత్ పూర్వవ త్సంస్థితఃపురః ౮. సదదర్శమహాదేవం సదాశివ మనామయం, శరణాగత సంత్రాణం పురాణపురుషోత్తమం ౯. అవ్యాజకరుణామూర్తి మాద్యంతరహితం పరం, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే భక్త్యాతుష్టావ శంకరం ౧౦. * దేవదూతః * నిటిలాక్షనమోస్తుతేఽనిశం స్మరతామార్తిహర ప్రసీదమే, చరణాంబుజదర్శనేనవై పరిపూతోఽస్మి శిలాతనోరహం ౧౧. తవపాదరజఃకణాశ్రయా విధిముఖ్యా స్సుఖినో ఽభవన్సురాః, పరిపాలయమాం కృపానిధే తవమూర్తే శ్శతశోనమోస్తుతే ౧౨. శరణాగతవత్సల త్వయా పరిపూతః పరమాణుసంచయాత్, కరుణాంకిమువచ్మి మాదృశాం భవలగ్నా నవసీశసత్వరం ౧౩. సచరాచరలోకసంచయం స్వతనౌ దేవ బిభర్షిలీలయా, పరమేశ్వరతేవిరాట్తనో ర్నహివక్తుం మహదమ్బుతంమమాః ౧౪. హర బిల్వదళేనతోషిత స్సకలంతస్య సుఖంహిదాస్యసి, కిముతాహరహా ర్భజంతియే భువితేషాం సుకృతంకథంబ్రువే ౧౫. పరదారపరాపవాదజం పరిహార్తుంత దఘం సమాగతః, వరదాభయశూల పాణిభిర్వరదోమే భవజన్మజన్మని ౧౬. మన సావచసాకరోమ్యహం స్మరణం వందనమీశసంతతం, ప్రణతార్తిహరప్రసీదమే త్వద ధీనే శరణాగతేమయి ౧౭. క్రిమికీటశిలాదియోనిజే ష్వశభక్తేషు దయాచతేశివ, స్తోత్రేణానేన సంతుష్టో దేవదూతమథాబవీత్, కిమిచ్ఛసివరాన్దాస్యే వరదోఽహం సమాగతః ౧౮. త్వదభీష్టంబ్రూహిసర్వం యత్తేమనసివర్తతే, దేవదూతస్తదా ప్రాహ శంకరంప్రియభాషిణం ౧౯. * దేవదూతః * అనుభూతోఽస్మిభగవన్ శిలాత్వం బహువత్సరం, త్వత్పదా పావితశ్చాస్మి యాచేత్వాం త్వద్పదంశుభం ౨౦. సంతుమేత్రిపద శ్శర్వభక్తానా మిష్టదాయక, త్వత్సేవాంప్రకరోమీశ నికటేతవ సంతతం ౨౧. ఇదమేవవరందేహి నయాచేఽన్యం వరంవిభో, * క్షేత్రపాలః *

దదాతుష్ట శ్శివస్తస్య వరంతేనోక్తమిష్టదం ౨౨. త్రిపదాభృంగినామ్నాఽసౌ సేవార్థం శ్రీశివస్యతు, స్థితోఽభూద్భక్తినమ్రాంగో మృదంగాదీ సముద్వహా ౨౩ నాట్యే తస్మేషుశ్శంభోః ప్రియంకుర్వ న్నహర్నిశం, కైలాసాఖ్యేసదాన దా దువాస హరభక్తితః ౨౪.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దేవదూతస్య శ్రీశివానుగ్రహేణ భృంగిత్వప్రాప్తిర్నామ పంచత్రింశోఽధ్యాయః. 3౫

---

* క్షేత్రపాలః * తతోదేవాస్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, జగ్ముర్యత్ర స్థితా భదా వివాహార్థం శివస్యవై ౧ బ్రహ్మాదయోలోకపాలా శ్చతురంగబలా న్వితాః, భేరీమృదంగపణవ ఢక్కాగోముఖ ఝర్ఝరైః ౨ తూర్యస్వనైః పూర యంతః కకుభఃపరమోత్సవాః, జగుర్గంధర్వపతయో ననృతు శ్చాప్సరోగణాః 3. పుష్పవృష్టిఃపపాతోచ్చై ర్దేవనారీ కరచ్యుతా, గీతవాద్యనిచయై ర్వ్యాప్తమాగధ గాయకైః ౪. తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవానామపి పశ్యతాం, ఉపాయనానిసంగృహ్య వస్త్రాలంకారభూషణైః ౫. ఫలపుష్పాక్షతాదీంశ్చ వివాహార్థ ముమాపతేః, పరస్పరం భాషయంతఃకథయంతఃకథాంశుభాం ౬. శివస్యచరితందివ్యం పుణ్యదం కీర్తివర్ధనం, సదారాస్సహపుత్రాశ్చ సబాంధవసుహృజ్జనాః ౭. శిష్యప్రశిష్యాభియుతా మునయశ్శాంతమానసాః, క్షేత్రంజగ్ముర్భవతేశస్య సమాజగ్ముర్ముదాన్వితాః ౮. యత్ర స్థితో మహాదేవో యత్ర భద్రాస్థితాసతీ, తందృష్ట్వాద్వైవతంసంఘం ననుహృజ్జన బాంధవం ౯. బ్రహ్మాదీంశ్చ మహేంద్రాది లోకపాలాంశ్చ భూరిశః, భైరవాః క్షేత్రపాలాశ్చ పురోగత్వాఽఽదరేణతు ౧౦. ఆసనాదీప్రకల్ప్యాగ్రే తేషాంభక్తి పురస్సరాః, ఆనయామాసు రుత్సాహా ద్విగుణీకృతతేజసః ౧౧. దృష్ట్వాజాంబవ తేశంచ పార్వత్యాసహితం శివం, ప్రణేము స్సహసాభూమా సాష్టాంగంసంభ్రమా ద్విజాః ౧౨. శివాజ్ఞయాచోపవిష్టా దివ్యసుందరవిగ్రహాః, బ్రహ్మోవాచ దేవేషు భక్త్యాశ్రీశంకరంతదా ౧3. భద్రాముద్వహసద్వృత్తా మనన్యమనసంసతీం, ప్రార్థయంతీంచతే దివ్యచరణం శరణైషిణీం ౧౪. సుముహూర్త మభూదద్య వివాహార్థం సురాధిప, సత్వరంయత్నమాస్థాయ కార్యంసాధయ సువ్రత ౧౫. బ్రహ్మణోవ చనంశ్రుత్వా శివఃప్రోవాచ సస్మితం, శ్రవ్యాదబాధితాంకన్యాం కళ్మలాంమానమీం సతీం ౧౬. ఉద్వహేయంకథంకన్యాం యుష్మాకం కీదృశంసుఖం, అపవాదఃప్రజా యేత నీతిజ్ఞానాం మహాత్మనాం ౧౭. సంశయోమే మహాఁజాతః కింకరోమి పితా

మహా, శివస్యవచనంశ్రుత్వా ధాతాపోవాచ సత్వరం ౧౪. సర్వజ్ఞోఽసిదయా సాంద్ర పచ్ఛ్యహంకిం తవాగ్రతః, త్వదధీనంజగత్సర్వం త్వాంవినా నహికించన ౧౯. భక్తానా హి హితార్థాయ ప్రసన్నోహ్యభునాభవ, తపోధ్వస్తాఘజాలాసా తస్యాంనాస్త్యేనసాంచయం ౨౦. కోఽపవాదో భవేద్దేవ తవలోకైకనాయక, తాత్రిశుమర్వాసిలోకాంశ్చ దేవానస్మాంశ్చ శంకర ౨౧. ఇతితస్యవచశ్శ్రుత్వా శంకరః కరుణాకరః, పార్వతాత్కాంచనతీర్థస్య నికటం సుమనోహరం ౨౩. సాద దర్శవిరూపాక్షం యువాన మతిసుందరం, శంభుంజాంబవతేశానం ప్రసన్నవదనం శుభం ౨౩ నత్వాపోవాచమధురాం వాణీం హర్షాశ్రులోచనా, * భదాత్రి * త్వత్కృపాలేశసిద్ధ్యర్థం బహుకాలం తపఃకృతం ౨౪. భక్తవత్సలతాం ప్రాప్యభర్తా భవ మహేశ్వర, పార్వత్యాశ్చేష్టయా శాపో హ్యనుభూతోమయాశివ ౨౫. ఇదానింతపసాయుష్మాక్ సంతోష్య పురతఃస్థితా, పాణింగృహాణవిధినా సర్వదేవ నమస్కృత ౨౬. శ్రుత్వావాక్యం కన్యకాయాఃప్రాహకాలోచితం హరః, త్వదభీష్టంపూరయితుం సంశయోనాస్తి కశ్చన ౨౭. తథాపిరాట్సేనత్వం బాధితా బహువత్సరం, తస్మాదశుద్ధా భద్రేశ్వం మమభోగ్యా కథంభవేః ౨౮. అయమేవకలం కోహి వర్తతే త్వయిసుందరి, నోచేద్వివాహవిధినా స్వీకరిష్యే నసంశయః ౨౯. ఇత్యాకర్ణ్యవచశ్శంభోః పాదయోః పతితాతదా, యయాచేదీనమనసా పాణిం స్పృశ్యే తవాగ్రతః 30 త్వద్ధ్యాననిరతా శుద్ధా మయిదోషో నవిద్యతే, తస్యాదీన వచశ్శ్రుత్వా పునఃప్రోవాచ శంకరః 3౧. * శ్రీశివః * అత్రైవకాంచనే తీర్థే స్నానంకురు శివాయుతా, తేనశుద్ధాసమాదేవ్యా భవిష్యసి నసంశయః 3౨. తదాపాణింగ్రహీష్యేఽహం వివాహవిధినాంగనే, ఇత్యుక్తా సశివాభద్రా కాంచనే తీర్థరాజకే 33. స్నానంచకారవిధినా దేవానాంపశ్యతాం పురః, స్నానాత్కాంచన వర్ణాభా దివ్యసుందరవిగ్రహా 3౪. శివధ్యానైకనిరతా సమాయాతా జలాంతరాత్, పార్వత్యాసంమితారూపే తత్సమావరవర్ణినీ 3౫. ముముహుర్దేవనిచయాస్తాందృష్ట్వాశంకరప్రియాం, ఇయంత్రైలోక్యజననీ వశీకృతదిగంతరా 3౬. అనయాతారితాస్సర్వే కలిజాన్నరకార్ణవాత్, ఇతిసంభావమాణాస్తే ముదమాపు స్తదీక్షణాత్ 3౭. భదాంగృహీత్వాశర్వాణీ పోవాచ శివసన్నిధౌ, * పార్వతీ * ఏషామదాజ్ఞయా దుఃఖమనుభూతా త్వదాప్తయే 3౮. భదాంసావాగతా పాణిం త్వంగృహాణ విధానతః, ఇతీరితోఽంబయా శంభు రంగీచక్రే సతీంశుభాం 3౯

—♦ శ్రీభద్రాజాంబవతేశ్వరయోః పాణిగ్రహణ ఘట్టః. ♦—

తదాబ్రహ్మాదయస్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, భద్రాంజాంబవతేశానం నత్వాగౌరీం ముదాన్వితాః ౪౦. పార్థయామాసురఖిలా వివాహార్థే శివంప్రతి, బహుథాపార్థితో దేవైరంగీచక్రే తతోవిభుః ౪౧. తదానీందేవవనితాః పార్వత్యాశ్చ తయాముదా, కారయిత్వాసుగంధాఢ్య మభ్యంగ ముభయోస్తదా ౪౨. అలంచక్రుర్వరారోహా దివ్యవస్త్రవిభూషణైః, శంభుంరత్నమయేపీఠే సంనివేశ్య తదంతికే ౪౩. భద్రాంసంస్థాప్య పురతో మంగళద్రవ్యసంచయాన్, నిష్క్రీప్యగీతవాదిత్ర నిస్వనేన మహీసురాః ౪౪. మంగళాష్టక ముచ్చార్య లాజాన్ మంత్రైరవాకిరన్, తదాశిషోగృహీత్వాగ్రే శంకరః కరుణాకరః ౪౫. దేవైర్యుతో ముదాయుక్త శ్శుభ లగ్నే సుతారకే, పాణింజగ్రాహ కన్యాయాఃభద్రాయా స్సఫలాక్షతం ౪౬. దేవదుందుభయోనేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్ఛ్యుతా, కంశేబబంధభద్రాయా మాంగళ్యం శ్రీకరంశివః ౪౭. సుముహూర్తే సముత్పన్నే సర్వదేవైర్నమస్కృతః, ఉత్సవం పరమంచక్రుః బ్రహ్మాద్యావీతకల్మషాః ౪౮. వస్త్రాన్నైర్భూషణైశ్చ బ్రాహ్మణానఖిలాంస్తదా, తోషయామాసు రమరా స్తస్మిన్ వివాహికేశుభే ౪౯. వైవాహికంప్రనర్త్యేత్థం ప్రభు ర్జాంబవతేశ్వరః, నివాసమకరో త్తస్మిన్ దేవపార్థనయా ముదా ౫౦. భద్రాదేవ్యా వీరనామ గణపేన సమన్వితాః, ఆగాయన్ దేవ గంధర్వాననృతు శ్చాప్సరోగణాః ౫౧. గృహీత్వాశంకరస్యాజ్ఞాం దేవా బ్రహ్మ పురోగమాః, స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే మహదానందనిర్భరాః ౫౨. యతో జాంబవతఃక్షేత్రే దేవపార్థనయా విభుః, వసతింకృతవానత్ర భద్రయా సహితశ్శివః ౫౩. తస్మాజ్జాంబవత క్షేత్రమితి లోకేషుగీయతే, య శ్శంకరస్యచరితం శుభదం శృణోతి భుక్త్వేహభోగమఖిలంపరమంప్రయాతి, ధన్యస్సఏవ పరమస్సచధర్మవక్తా ముక్తస్సఏవ పురుషో భువిజన్మలాభాః ౫౪. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే భద్రాజాంబవతేశ్వరవివాహవర్ణనం నామషట్ త్రింశోఽధ్యాయః. 36.

---

* శ్రీసూతః * క్షేత్రయాత్రాం తదాకృత్వా ముదాసప్తర్షయోఽమలాః, నత్వాజాంబవతేశానం భద్రాంజాంబవతీం శుభాం ౧. యయుస్తేశంకరక్షేత్రం నైరృత్యాం సువిరాజతం, స్మరతాం సర్వపాపఘ్నం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౨. క్రోధనామ్నా పాలితం తత్క్షేత్రపాలేన సంతతం, శూరనామకవిఘ్నేశ శ్శౌర్యేణా

ర్యఫలప్రదః 3. కల్యాణదాయినీశక్తిః కాళీనామ్నా సవాహనా, పాలయంతిశివ క్షేత్రం సదా సంతుష్టమానసాః ౪. తత్క్షేత్రమగమ॑ విప్రాః క్షేత్రపాలనమన్వితాః, దృష్ట్వాతే శంకరక్షేత్రం ముదాహ్రోచుర్మునీశ్వరాః ౫. *ఋషయః* శంకరక్షేత్రనామాఽస్య కథమాసీ ద్వదాధునా, రహస్యంపావనం పుణ్యం గోపితం సర్వముక్తిదం ౬. తేషాంవచనమాకర్ణ్య క్షేత్రపాల స్తదాబ్రవీత్, సాధుపృష్టం మహాభాగాః శంకరస్యకథామృతం ౭. రహస్యమపి వక్ష్యామి యుష్మాకం ముక్తిసిద్ధయే, గంధర్వ స్సుమహానాసీత్ గానవిద్యా విశారదః ౮. భద్రసేనఇతి ఖ్యాత స్తస్యాసన్కన్యకాశతం, పుత్రాశ్చ దశసంఖ్యాకా శ్చాభవన్ గానలోలుపాః ౯. తతోజాతా స్సుపుత్రాశ్చ పౌత్ర్యః కమలలోచనాః, సుశీలస్యసుశీలా భూత్సుస్వరాస్వరవేదినః ౧౦. సుతారాచంద్రకాంతస్య చంద్రికా సుభగస్యచ, శోభంతేచ మిథస్తాశ్చ భగిన్యఇవసర్వదా ౧౧. ఉద్భిన్నకుచపద్మిన్యః పద్మిన్యఇవమాధవే, ఉన్మీలద్యావనైకాంతా వల్లర్యఇవ పల్లవైః ౧౨. హేమగౌరాశ్చ హేమాభాః హేమాలంకార భూషితాః, స్వరగ్రామావలీఢాశ్చ దివ్యరాగ సమన్వితాః ౧౩. తాశ్చ గానవినోదేషు వల్లకీవేణువాదనే, మృదంగవాదనే గీతే లాస్యమార్గలయేషుచ ౧౪. విచిత్ర నాట్యరచనే సకలాసు విశారదాః, కాతుకాదేకదా పంచ మిలిత్వామాసి మాధవే, మల్లీమందారపుష్పాణివిచిన్వంత్యో వనాద్వనం ౧౫. గౌరీం సమారాధయితుం వరాంగనాః కదాచిదభ్యేత్యసరోవరంయయుః, హేమాంబుజాని ప్రవరాణితాః పునః తస్మాదుపాదాయ వరోత్పలానిచ ౧౬. వైదూర్యశుద్ధస్ఫటిక ప్రకుట్టిమేస్మిన్తా సరస్యంబరిమాశుభ్రతాత్వా, మానేనచ స్థండిల పిండికామయీం సుసైకతాం హైమవతీంవినిర్మ్మమాః ౧౭. ఆవాహ్యతాం కుంకుమపంకచందనై రభ్యర్చ్యగౌరీం వరపంకజాదిభిః, దివ్యోపచారైశ్చ సుభక్తిభావితా లాస్యప్రయోగై ర్ననృతుః కుమారికాః ౧౮. గాంధర్వమాశ్రిత్య పరస్పరంతతో గీతంసుతారధ్వనిభి స్సుమూర్ఛితం, ఏణీదృశస్తాః ప్రజగుః కలాక్షరం చారుప్రబంధం గతిభిశ్చసుస్వరం ౧౯. తద్రమ్యతీరే సురచిత్తహర్షదే కన్యాస్వలం నిర్భరచిత్తవృత్తిషు, అచ్ఛోదతీర్థప్రవరే తదాగతః స్నాతుంమునే శ్వేదనిధేస్సుతోగ్నిపః ౨౦. పూర్ణేందు బింబాననశోభమానః పద్మోజపత్రాయతలోచనో యువా, విస్తీర్ణవక్షాస్సుభుజోఽధసుందరః కామచ్ఛవికామఇవాపరోహిసః ౨౧. సబ్రహ్మచారీ సుశిఖోవిరాజతే పిండేనయుక్తో ధనుషేవమన్మథః, ఏణాజినప్రావరణాఽసూత్రధృక్ కాపీనమాంజీకటిసూత్రమేఖలః ౨౨. తందృష్ట్వాబ్రాహ్మణం బాలా స్సుందరంసరసీతటే, జహర్షుఃకాతుకావిష్టాః కోఽయం నోనయనాతిథిః ౨౩. ఇతినంత్యక్తగీతా స్తా స్తస్యాలోకన లాలసాః, హరి

ణ్యోలుబ్ధకేనేవ విద్ధాఃకామేన సాయకైః ౨౪. పశ్యపశ్యేతి జల్పంత్యో ముగ్ధాఃపంచ సనంభ్రమం, తస్మిన్విప్రవరే యూనికామదే విభ్రమంయయుః ౨౫. పునఃపునస్త మభ్యర్చ్య రమ్యైర్నయన పంకజైః, పశ్చాద్విచారయామాసుః కన్యాఃకామవిమో హితాః ౨౬ యద్యయంకామదేవ స్స్యాత్ రతిహీనఃకథంభవేత్, అహో స్విదశ్వినౌదేవౌ తౌదేవౌయుగ్మచారిణౌ ౨౭. గంధర్వఃకిన్నరో వాఽథ సిద్ధోవా కామరూపధృక్, ఋషిపుత్రోథవాకశ్చిత్ కశ్చిద్వా మానవోత్తమః ౨౮. అథ వాకశ్చిదేవాయం ధాతా సృష్టో హినఃకృతే, యథాభాగ్యవశామర్థే నిధానం పూర్వకర్మభిః ౨౯. తథాస్మాకంకుమారీణాం కార్యాసీతో ద్విజోత్తమః, శ్రుత్వా తద్వచనం తాసాంకృత్వా మాధ్యాహ్నికీం క్రియాం 30. ఆలోచ్య మానసేసోపి విష్ణుపీఠ ఉపస్థితః, సమీపేనంచరిష్యంతి స్త్రియశ్చాప్సరసో యథా 3౧. బ్రహ్మ విష్ణుగిరిశాదయస్సురాఃయేఽపి సిద్ధమునయఃపురాతనాః, తేపియోగబలినో విమోహి తా లీలయా తదబలాభిరద్భుతం 3౨. యోషితాంనయనతీక్ష్ణసాయకై ర్భ్భిలతా సుదృఢచాపనిర్గతైః, ధన్వినామకరకేతునా హతఃకస్యనోపతతి హామనోమృగః 33. తావదేవ నయధీర్విరాజతే తావదేవ జనతాభయం భవేత్, తావదేవదృఢ చిత్తతా భృశం తావదేవగణనాకులస్యచ 3౪. యావదేవ వనితేక్షణాశ్వై ర్నాద్యతి స్మృత మజై ర్నపూరుషః, మోదయంతిమదయంతి రాగిణో యోషితస్సులలితై ర్విలాసకైః 3౫. వంచయంతి మదయంతిమామిమా ధర్మరక్షణపరై ర్వితైర్గుణైః, మాంసరక్తమలమూత్రపూరితే యోషితాం వపుషినిర్గుణేధమే 3౬. కామినస్తు పరికల్పయంత్యుచారుతాం హారమంతి సువిమూఢచేతసః! యావదత్రహిసమీపగా ఇమా స్తావదాత్మనిలయం వ్రజామ్యహం 3౭. సమీపంతస్యయావత్తా గచ్ఛంతి స వర స్త్రియః, శాంభవేనప్రభావేన తావదంతర్దధే ద్విజః 3౮. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాత్మ్యే గంధర్వకన్యకా దర్శనాదగ్నిపబుషేరంతర్ధానం నామసప్తత్రింశోఽధ్యాయః. 3౭.

---

* సప్తర్షయః * కథంచక్రుఃకన్యకాస్తాః కామార్తా స్తదనంతరం, సోఽపిపుత్ర గత స్తత్ర తాసాంవృత్తం వదాథునా ౧. * క్షేత్రపాలః * అగ్నిపఃపితృగేహంచ సంప్రాప్తస్తపసా తదా, తస్య యోగబలా జ్ఞాతం ద్విజస్యాదర్శనంతదా ౨. దృష్ట్వాతదద్భుతం కర్మశాంభవం బ్రహ్మచారిణః, విత్రస్తమానసాబాలాః పరర్య ఇవ తాతరాః 3. [illegible] భోగ్యందదృశు స్తాదిశోదశ, ఇంద్రజాలం స్ఫుటంచేష్టా [illegible] జానాతి భూతపతిః 4. దృష్ట్వోప్యదృష్టరూపోఽభూ దిత్యూచుశ్చ

పరస్పరం, తప్తంచహృదయంతాసాం తస్యైవవిరహాగ్నినా ౫. త్యక్త్వేంద్రజాలికీం విద్యాం కాంతసాక్షాద్భవ స్వయం, త్వద్దర్శనంవినానూనం హృదయేశ్వర సాంప్రతం ౬. నజీవామోభజీవామః పున స్సందర్శనాయతే, నయూస్మానపివైతత్ర శీఘ్రం యత్రగతో భవాన్ ౭. ఇత్థంవిలప్యతాః కన్యాః ప్రతీక్ష్యచ ముహుర్ముహుః, పితు ర్భయాద్భ్రహంగంతుం ప్రతస్థుః కామమోహితాః ౮. తత్పేమనిగళైర్బద్ధా భృశం విరహవిక్లబాః, కథంచిద్ధైర్యమాలంబ్యస్వ మందిర మథాఽఽయయుః ౯. అగస్త్యాపత్ సర్వా జలయంత్రనమీపతః, కిమేతదితి పప్రచ్ఛు ర్మాతరస్తామృగేక్షణాః ౧౦ క్రీడంత్యఃకిన్నరీకన్యా గణై స్సంహతకంచుకాః, సంస్థితాస్తన్నవిజ్ఞాతో దివసోంబుద రోధనాత్ ౧౧. పథిశ్రాంతా వయంమాత స్సంతాపస్తేన నస్తనౌ, ఇత్యుక్త్వా లులుపు స్తత్రమణిభూమౌ కుమారికాః ౧౨. ఇత్థంయుగసమాంరాత్రి మనయ న్మన్మథార్దితాః, కథంచిద్ధైర్యమాలంబ్య సజ్వరావిజ్వరా ఇవ ౧3. పాతరోవ్యమమణిందృష్ట్వామన్యమానా స్సుజీవితం, విజ్ఞాప్యమాతరంస్వాంస్వాం గౌర్ంపూజయితుం గతాః ౧౪. స్నాత్వాతత్రవిధానేన పుష్పైర్గూపై స్తథాపునః, విధాయ పూజనందేవ్యా గాయంత్య స్తస్థురంజసా ౧౫. ఏతస్మిన్నంతరే సోఽపి స్నాతుంవిప్ర స్సమాగతః, పితురాశ్రమతస్తస్మా దచ్ఛోదకసరోవరే ౧౬. ఉత్ఫుల్లనయనా జాతా స్తందృష్ట్వాబ్రహ్మచారిణం, గత్వాతత్పైవతాఃకన్యా స్సమీపం బ్రహ్మచారిణః ౧౭. సవ్యాపసవ్యసంవీతం భుజపాశైశ్చ చక్రిరే, హ్యాగతోసీహనస్త్యక్త్వా గంతు మద్యనలభ్యతే ౧౮. వ్రతంచర త్వమస్మాభి ర్మాతతేఽస్తి విచారణా, ఇత్యుక్తస్స ద్విజఃపాహ బద్ధ స్తద్బాహుపాశతః ౧౯. * అస్మిన్ * యుష్మాభిరుచ్యతే భద్రమనుకూలం ప్రియంవచః, ప్రథమాశ్రమనిష్ఠస్య కింతునాద్యాపిమేవ్రతం ౨౦. వేదాధ్యయనయుక్తస్య పారంనీతం గురోఃకులే, ఆశ్రమేయత్రయోధర్మో రక్షణీయస్సపండితైః ౨౧. వివాహోన్యాయమతోమన్యే నధర్మఇతి కన్యకాః, ఆకర్ణ్యతస్య వాక్యాని తమూచుస్తావార స్త్రియుః ౨౨ క్వవయంసురసుందర్యః క్వభవాన్ తాపసోవరః, దుర్ఘటస్యవిధానేన మన్యేధా తాఽపి పండితః ౨3. తస్మాదిదానీంత్వంవిప్ర స్వీకురు ప్రకలేన నః, గాంధర్వేణవివాహేన నజీవామో ఽన్యథావయం ౨౪. తాః పరస్పర మాలోక్య జగృహుః పాదపంకజం, భుజైర్జగృహతుస్తస్య సుశీలాస్తు స్వరా తదా ౨౫. ఆలిలింగేసుతారాచ చుచుంబాస్యం చ చంద్రికా, తథాపినిర్వికారోఽసౌ ప్రశ్రయావనసన్నిభః ౨౬. శశాపబ్రహ్మకారీతాఃకోపేనాత్యంతమూర్ఛితః, పిశాచ్యఇవమాంలగ్నా స్తస్త్రీశాపోల్బణోభవత్ ౨౭. మీనంతేనానుశప్తా స్తం సంత్యజ్య

పురతో ఽబవత్, కిమేతచ్చేష్టితం పాప మనాగసి జనేత్వయా 3౮. అనురక్తేషుభక్తేషు మిత్రేషు దోగ్ధిహాకారిణః, ప్రంసోలోకద్వయేసౌఖ్యం నభ వేదితి నశ్శ్రుతం 3౯. తస్మాద్భవాంశ్చ నశ్శాపా త్పిశాచోభవతుత్వరాత్, ఇత్యుక్త్వోపరతా బాలానిశ్వ సంత్యఃక్షుధాతులాః 30. తతైవానోన్యసంరభా దరణ్యేతత్ర దుఃఖితాః, తాఃకన్యా బ్రిహ్మచారీచ సర్వేపైశాచకం గతాః 3౧. పిశాచ్యశ్చపిశాచశ్చ క్రందమానా స్సుదారుణం, ఋషయంతివిపకంతం పూర్వోపాత్తస్వకర్మణః 3౨ ఇతశ్చేతశ్చ ధావంతో వసంతస్సరసస్తటే, .ఏవంబహుతిథేకాలే గతేలోమశతాపసః 33. యాతీర్థమాగతస్తత్ర శంకరక్షేత్రనామకే, తందృష్ట్వాబ్రిహ్మాణంసర్వే పిశాచాఃక్షుచ్ఛ్రిమాతులాః 3౪. ధావంతోహంతుకామాస్తే సమీపంప్రిపు రంజసా, దహ్యమానాశ్చతీక్ష్ణేన రోమశస్యాతితేజసా 3౫. అసమర్థాఃపురఃస్థాతుం భీతాస్తే దూర తఃస్థితాః, తత్రవేదనిధిర్విప్ర శ్శీఘ్రమేవ సమాగతః 3౬. సమీక్ష్యరోమశం విప స్సాష్టాంగంప్రణిపత్యచ, ఉవాచమధురోక్త్యాతంకృత్వాశిరసిచాంజలిం 3౭ *వేదనిధిః* మహాభాగోదయేవిద్వ న్సాధూనాంసంగతిర్భవేత్, గంగాదిసర్వతీర్థేషు యోనర స్నాతిసర్వదా 3౮. యఃకరోతిసతాంసంగం తయోస్సత్సంగతిర్వరా, ఇత్యుక్త్వా కథయామాస పూర్వవృత్తాంతమాదితః 3౯. ఇమాగంధర్వకన్యాస్తా శ్శోనయం మమతనూభవః, సర్వేపిశాచరూపేణ మిథశ్శాపవిమోహితాః ౪0. దీనాననాశ్చ తిష్ఠంతి తవాగ్రే మునిసత్తమ, త్వద్దర్శనాద్భవత్యేవ ముక్తి రనోన్యశాపతః ౪౧. * రోమశః * మత్ప్రిసాదాచ్చబాలానాం స్మృతి స్సపదిజాయతాం, హితంవచ్మి తవేదానీం యేనశాపో లయంప్రవజేత్ ౪౨. * వేదనిధిః * మహాశ్చేకధ్యతాందర్భో ముచ్యేరన్యేనబాలకాః, నాయంకాలోవిలంబస్య శాపాస్మి ర్దారుణోయతః ౪౩. *రోమశః* మయాసార్థంవితన్వంతు తీర్థస్నానం విధానతః, స్నానాచ్ఛాపనివృత్తిస్యా న్నాన్యథానిష్కృతిర్భవేత్ ౪౪. శంకరాఖ్యేతీర్థవరే స్నానంముక్తిప్రదం నృణాం, బహుజన్మార్జితంపాపం దారుణంవోపపాతకం ౪౫. స్నానాన్నశ్యంతిసర్వాణి పాపాని పరమాదరాత్, పాపీయశ్చిత్తంయన్యనాస్తి ధర్మశాస్త్రేషు పాపినః ౪౬. సోపిశంకర తీర్థేఽస్మిన్ స్నాత్వాముచ్యేతపాతకాత్, వాతాంబుపర్ణాశన దేహశోషణై స్తపోభి రుగ్రై శ్చిరకాలసంచితైః, యోగైర్న సంయాంతి నరాస్తుయత్పదం స్నానాచ్ఛతీర్థేతతు యాంతితత్పదం ౪౭. అథునాతుమయాసార్ధ మిమాఃకన్యా స్సుతశ్చతే, త్వంచ శంకరతీర్థేఽస్మిన్ స్నాత్వాసుఖ మవాప్స్యథ ౪౮. ఏవంరోమశవాక్యంతే శ్రుత్వా స్నాతుం సమాగతాః, స్నానమాత్రేణతేసర్వే ముక్తాః పైశాచరూపతః ౪౯. దృష్ట్వావేదనిధిస్తత్ర రోమశం మునిపుంగవం, సంతుష్టోవినయేనాహ బాలకానాం

హితేచ్ఛయా ౫౦. * వేదనిధిః * ఏతేషాముచితం బ్రూహిబాలకానాం మునీశ్వర, * రోమశః * తుమారోఽధీతవేదోఽసౌ సమాప్తనియమోయువా ౫౧. ఆసా తుసానురాగాణాం కరంగృహ్ణాతు సత్వరం, తతోరోమశవాక్యేన వివాహ మకరోత్తదా ౫౨ పంచానామపికన్యానాం పాణీన్బ్రూహి ధర్మతః, ఆనందిన్యస్త తస్సర్వాః కన్యాః పూర్ణమనోరథాః ౫3. దత్వానుజ్ఞాంమునిస్సోఽపి రోమశ స్తైర్న మస్కృతః, జగామపంపాయాతీర్థం భక్త్యా సంతుష్టమానసః ౫౪. * క్షేత్రపాలః * అస్మింస్తీర్థేస్నానమాత్రేణ శాపా న్ముక్తాఃకన్యా స్సాగ్నిపా స్సాఖ్యమాపుః, తస్మా దస్యపాహి రార్యాస్తదాసీ మాఖ్యామేతాం శంకరేతిప్రయోక్ష్యా ౫౫. తస్మా దూర్ధ్వంశాంకరేస్మిన్ స్నాత్వా సుస్థిరమానసాః, శంకరేశ్వరమభర్చ్య గచ్ఛతే శ్వరమానసాః ౫౬ * సూతః * తదాచామునయస్సా స్నాత్వా తీర్థే తంశంకరే శ్వరం, ఆభ్యర్చ్యయాతీవిధినా పరివారేణసంయుతం ౫౭. అభవంస్తుష్టమనసః క్షేత్రేశార్చనపుణ్యతః, తతస్తే సప్తఋషయః క్షేత్రపాలసమన్వితాః, పురతోజగ్ముర్ముని శ్రేష్ఠ దర్శనలాలసాః ౫౮. యేశంకరేశ్వరం కాలీం క్రోధం శూరం షడాననం, స్మరంత్యత్ర నతేదుఃఖ ముపయాంతి కదాచన ౫౯. శంకాతంకవిహీన శ్శంకరపాదై కమానసస్సతతం, శంకరతీర్థచరిత్రం శ్రుత్వాముచ్యేత సర్వపాపేభ్యః ౬౦. శంకరస్యపరమస్య యుత్పదం శంకరేశ్వరమిదం స్మరేత్సదా, యస్యసంస్మరణమాత్రతో నరా స్సంభవంతిభువి సంపదాశ్రయాః ౬౧ * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే పంపామాహాత్మ్యే హేమకూటఖండే శంకరక్షేత్రమహిమానువర్ణనేగంధర్వకన్యకానామగ్నిపస్యచపిశాచత్వనివృత్తిపూర్వకం తేషాంవివాహప్రకరణసానామాఽష్టత్రింశోఽధ్యాయః. 3౮.

* శౌనకాదయః, * తేసప్తఋషయస్తస్మా చ్ఛంకరాత్క్షేత్రచాగమ, తేషాంవృత్తం సుబహుళం వదసూత ముదాధునా ౧. * సూతః * క్షేత్రపాలయు తాస్సర్వే తత్రదివ్యసరాంసిచ, గిరీపుణ్యాశ్రమాన్ దృష్ట్వా వనానిపరమోత్సుకాః ౨. సోమేశంప్రథమయు స్సద్యోజాతం పశ్చిమదిఙ్ముఖం, తత్రస్థానివిశేషాణి దృష్ట్వా ప్రీమ ర్మహర్షయః 3. *ఋషయః* కింతీర్థంపర్వతఃకోఽసా వీశ్వరస్యాభిధాచకా, వసంతికేఽ మరాశ్చాత్ర శివపూజనలాలసాః ౪. సోమేశ్వరస్యనికటే కతితీర్థాని సంతిహి, యాతాఃకేముక్తిమమలాం తన్నోవద మహామతే ౫. ఋషీణాంవచనం శ్రుత్వా క్షేత్రపాల స్తదాబ్రవీత్, * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టంమహాభాగా వక్ష్యే తత్ప్రీణనాదరాత్ ౬. సోమతీర్థమిదం పుణ్యంగిరి స్సోమాభిధోమహాన్, సోమే

శ్వరఇతిఖ్యాతో భక్తాభీష్టప్రదాయకః ౭ ప్రఖ్యాతంపశ్చిమద్వారం సదోజాతాన నన్యవై, క్షేత్రాణాముత్తమం క్షేత్రం సదోముక్తికరం నృణాం ౮. అత్రసాన్నిధ్య మకరో ద్దుర్మదోనామ భైరవః, సేవకానాంహితార్థాయసదైవార్తినివారకః ౯. భైరవాజ్ఞాం వినాక్వాపి నాస్తిస్వాతంత్ర్యమత్రవై, దేవాసురమనుష్యాణాం సంచా రోఽత్ర నవిద్యతే ౧౦. భైరవోఽవతిత క్షేత్రం గదాపాణిఃప్రతాపవాన్, వరదో నామవిఘ్నేశో విఘ్నాన్వారయితుంక్షమః ౧౧. చతుర్భుజస్త్రినయన శ్చందర్ చూడఃపృథూదరః, యేపూజయంతివరదం తేవిందంతి మహాసుఖం ౧౨. సుభగా నామ తత్రాస్తి దుర్గాదుర్గార్తిహారిణీ, సౌభాగ్యంమోహనంరూపం దదాతి సుభగా పరా ౧౩. అగస్త్యాఖ్యంతీర్థ మత్ర వర్తతేలోకపావనం, సర్వసౌభాగ్యదంనృణాం సర్వభూతసుఖప్రదం ౧౪. కోటిజన్మార్జితైఃపుణ్యై ర్లభ్యతేక్షేత్ర ముత్తమం, * సూతః * క్షేత్రపాలోదితంవాక్యంశ్రుత్వా తేతాపసోత్తమాః ౧౫. పప్రచ్ఛురి త్థమత్యంతహితం శ్రోత్రమనోహరం, * ఋషయః * అగస్త్యాఖ్యంతీర్థమితి కథం ఖ్యాత మభూద్వద ౧౬. * క్షేత్రపాలః * అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం బ్రహ్మాదిభి రభిష్టుతం, అస్మింస్తీర్థంభసిస్నాత్వా సోమేశంపూజయంతియే ౧౭. తేఽపినిర్ధూతపా ప్మానో జీవన్ముక్తా భవంతిహి, వైశాఖే పౌర్ణమాస్యాంయే స్నాంతిచాగస్త్యతీర్థకే ౧౮. సోమేశ్వరంయేర్చయంతి తేయాంతి పరమాంగతిం, అత్రేతిహాసంవక్ష్యామి స్మరతాం ముక్తిసాధనం ౧౯. ఆసీద్భాజాచిత్రసేనో ద్భావిజేవిషయేపురా, ధర్మ జ్ఞస్సత్యసంధశ్చ ప్రియవాదీ బహుశ్రుతః ౨౦. పురోహితయుతశ్చాసౌ శ్రోత్రస్మార్త పరాయణః, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశేషు సమబుద్ధి ర్గతస్పృహాః ౨౧. తతఃకౌతూహలా ద్భాజా కదాచి జ్జటిలాలయం, జటిలై ర్వేదబాహ్యై స్తైః పాషండై ర్భస్మపాండురైః ౨౨ సాకంతస్యకథా జాతా రాజ్ఞో దుర్దైవయోగతః, * పాషండాః * ప్రభావ మాశ్రీయతాం రాజన్ వైదధర్మసముద్భవః ౨౩. ఛిన్నపాశస్సముచ్యేత శ్వపాకోపి నుదీక్షయా, దీక్షావిమోక్షణే వైవి సర్వేవర్ణాశ్రమామృషా ౨౪. నపాత్రమన్యం మృగ్యంహి జటాధారీ విశిష్యతే, కించిద్వస్తుభార్మణేభ్యో లోకేదాతా నరాధ మః ౨౫. తవేవశివభక్తాహి యేనపశ్యంతి తాద్విజాన్, సర్వధర్మేషు రాజేంద్ర శ్రేష్ఠంహి శివదర్శనం ౨౬. విష్ణుదర్శనమాత్రేణ శివదోషోహిప్రజాయతే, తస్మా న్నవిష్ణునామాపి శ్రోతవ్యంభవభీరుణా ౨౭. అతశ్చావైష్ణవోవధ్యః సర్వదేశేషు ధర్మతః, ఇత్థంపాషండిభిఃపోక్తా వర్ణయిత్వా తదాగమాన్ ౨౮. జటిలైర్ముదే ధూర్త స్సభూపాలఃప్రతారితః, క్వాసావిష్ణుఃక్వచ్ఛివోఽసా క్వచకేనై వకీర్త్యతే ౨౯.

ఇత్థంనసహతేవిష్ణుం సరాజా భూర్తమోహితః, నారాయణంయేభజంతి తాంస్తాడయతి సర్వదా 30. యఃపఠేద్విష్ణునామాని తం నిహంతిసపార్థివః, అవాదయుడపానిత్యం డిండిమం స్వఫలేతదా 3౧. యోర్చయేద్దేవతం విష్ణుం సదండ్యో వధ్యఏవసః, తతఃప్రభృత్యధర్మిష్ఠా స్తస్మిన్దేశే ప్రజాస్తదా 3౨. నచవర్షతిపర్జన్యో వర్ధతే నగవాంకులం, వృక్షానారుహ్య జీవంతి బ్రాహ్మణా వృత్తికర్శితాః 33. గతేబహుతిథే కాలే సరాజా పంచతాంగతః, వైదికేనవిధానేన నలేభే చోర్ధ్వదైహికం 3౪. దృఢంబద్ధ్వా యమభటై ర్హ్యన్యమానః పదేపదే, రౌరవాదిషుసర్వేషు నరకేషుప్రబాధితః 3౫. భుక్త్వాతుయాతనాం యామ్యాం నిస్తీర్ణనరకోనృపః, సోమేశపర్వతప్రాంతే పిశాచోభూత్పకల్మషః 3౬. ప్రధావతిదిశస్సర్వా వనేతస్మిన్బుభుక్షితః, కదాచిత్పర్యటన్ సోమతీర్థేస్మిన్సముపాగతః 3౭. స్నానార్థమాగతాన్ విప్రాన్ భర్త్సయన్నాస్త దారుణః, కదాచిత్పర్యటన్ క్షేత్ర మగస్త్యోమునిసత్తమః 3౮. తీర్థస్నానార్థ మాగత్య దృష్ట్వాపైశాచరూపిణం, కిమేతదితిమన్వానో బుబుధేచాపరోక్షతః 3౯. తదామునేర్దర్శనేన హతోస్మీతి రురోదసః, అథాముంకాతుకావిష్టః పప్రచ్ఛ మునిపుంగవః ౪౦. కోసిత్వంభీషణాకార కుతో రోదిషిమత్పురః, కస్మాద్భయంయసీత్థంమాంత్వద్వృత్తం వదదుర్మతే ౪౧. శ్రుత్వైతద్వచనం తుష్టఃపిశాచస్త్యక్తరోదనః, స్వముదంతంసమూలం త మువాచోద్విగ్నమానసః ౪౨. తద్వృత్తాంతం సమాకర్ణ్యమునిః పోవాచనస్మితః, మాభైషీర్దుష్పిశాచత్వం తవ కళ్యాణమస్త్వహ ౪3. తీర్థేస్మిన్స్నానమాత్రేణ నరానిర్ధూతకల్మషాః, దుర్భగోంధోజఢోరోగీ పరస్త్రీసంగపాతకీ ౪౪. బ్రహ్మహ్మోపిసురాపాయీ ముచ్యతేసర్వపాతకాత్, కింపునర్బ్రాహ్మణా నిత్యం సదాచారాస్సుమానసాః ౪౫. తస్మాదేతత్సేవనీయం దైవైరపి సుదుర్లభం, త్వాంమజ్జయామిదుర్బుద్ధే ముచ్యసే సర్వపాతకాత్ ౪౬. ఇత్యాజ్ఞప్తస్సభూపాలో మముజ్జగస్త్యతీర్థకే, స్నానమాత్రేణ రాజాసౌ ముక్తఃపైశాచరూపతః ౪౭. గాంధర్వేణస్వరూపేణ దేవసంఘైస్సమావృతః, అగస్త్యంచఋషింనత్వా యయౌదేవపురీం తదా ౪౮. తస్మాదగస్త్యతీర్థంహి పుణ్యం లోకేషుగీయతే, అగస్త్యతీర్థరాజేస్మిన్ స్నాత్వా సోమమహీధరే ౪౯. వసన్సోమేశమభ్యర్చ్య భక్త్యా నియతమానసః, జపన్పంచాక్షరీమంత్రం యశ్శృణోతీశసత్కథాం ౫౦. సతుకైలాసనగరంసంప్రాప్నోతి నసంశయః, తస్మాదగస్త్యతీర్థేస్య మాహాత్మ్యం ముక్తిసాధనం ౫౧. యశ్శృణోతి సదామర్త్యోముక్తిమేతినసంశయః, * సూతః * స్నానమత్రవిధినాఋషీశ్వరాః క్షేత్రపాలసహితా స్సమాహితాః, చక్రురిందుధరపూజనం తథా దేవమానిబుధ తర్పణంబుధాః ౫౨. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే అగస్త్యతీర్థప్రశంసాయాం చిత్రసేనస్యరాజ్ఞఃపైశాచజన్మనివృత్తి పూర్వకందేవలోకప్రాప్తి ర్నామ ఏకోనచత్వారింశోధ్యాయః. 3౯.

* శ్రీసూతః * సోమతీర్థంసమాగచ్ఛ్ తస్మా త్తాపసపుంగవాః, తతస్సప్త ర్షయస్తత్ర సోమతీర్థేపునఃపునః, స్నాత్వాసోమగిరే ర్యాత్రాంయయు స్సర్వజనై ర్యుతాః ౧. క్షేత్రపాలేనసంయుక్తా స్తమూచు ర్భక్తిభావితాః, * ఋషయః * తీర్థంసోమాభిధంకేన హేతునా భువివిశ్రుతం ౨. కఃపూతోఽభవదేతస్మిన్ తీర్థే వద మహోమతే, * క్షేత్రపాలః * పురాదక్షస్యతనయాః సంఖ్యయానప్తవింశతిః 3. తవిశేసుందరంచంద్రం వివాహవిధినా మలాః, పితురాజ్ఞానుసారేణ తాశ్చజగ్రాహ చంద్రమాః ౪. స్వలోకంచయయౌ తాభి స్సాకంహర్షసమావృతః, తాసాం మధ్యే తురోహిణ్యా మతిప్రేమాన్వితోభవత్ ౫. గర్వితాసాభవత్తేన సదాభర్త్రా సుఖేప్సితా, ఇతరాఃపతిమిచ్ఛంత్యః పక్షపాతవివర్జితాః ౬. పితురంతికమాసాద్య పతివృత్తం వ్యజిజ్ఞిపత్, తాతాస్తాకంతీవ్రచింతాం పతివ్యాపాదజాంశృణు 7. చంద్రః కరోతి రోహిణ్యా మతిప్రీతింస్మరార్దితః, సంభాషయతి నాస్మాభి ర్నాగచ్ఛతి గృహాణి నః ౮. కంయామశ్శరణందేవం కఃపాయా ద్దుఃఖసాగరాత్. శ్యామాఃకామాతురా స్స్నిగ్ధా ఋతుస్నాత దినేష్వపి ౯. స్వప్నేపినస్పృశత్యస్మా న్ పశ్యా స్మద్దైవమీదృశం, పుత్రీణాంవచనంశ్రుత్వా దక్షః క్రోధసమన్వితః ౧౦. జామాతరంస మాహూయ వచనంచేద మబ్రవీత్, * దక్షః * దురాత్మ న్నిషమాబుద్ధి ర్జాతా జాయాసు తేనిశం ౧౧. త్వత్కృతేనైవ దోషేణ క్షీణోభవ మమాజ్ఞయా, ఇత్థం శశాపశశినం పుత్రికా దుఃఖకర్శితః ౧౨. నిస్సంజ్ఞఃపతితో భూమౌ చంద్రశ్శాపగిరా ముహుః, శ్వశురాంఘ్రిద్వయంధృత్వా శాపేనాత్యంత దుఃఖితః ౧3. యయాచే నిష్కృతిం తస్య పాహితిప్రలపన్ శుచా, తదానీంపుత్రికాఃపాహు ర్జనకం భయవిహ్వలాః ౧౪. పత్యౌజీవతి నారీణాం సుఖంభవతి సంతతం, క్లీబఃపతితమార్యోవా పతిరేవగతిః స్త్రియాః ౧౫. నరకేనిపతత్యేషా పతిసంతాపకారిణీ, మాస్తుకోపోమహాపాజ్ఞ నిష్కృతిం దేహిసత్వరం ౧౬. పుత్రీణాంతస్యచవచః శ్రుత్వాదక్షః కృపాన్వితః, దీనంజామాతరం పాహ తనయానాం హితాయసః ౧౭. దుర్బుద్ధేగచ్ఛసోమాద్రిం విరూపాక్షం భజాధునా, తత్రశంభోఃకృపాదృష్ట్యా శుద్ధోభవసి కిల్బిషాత్ ౧౮. శాపస్యనిష్కృతింజ్ఞాత్వా శ్వశురా ద్భయవిహ్వలః, తేనాజ్ఞప్తస్తదా చంద్రో యయౌసోమగిరిం శ్వసన్ ౧౯. కఃకరోతి మయిప్రీతిం కోదేవ శ్శరణంభవేత్, ఇతిచింతాకులశ్చంద్ర స్సోమాద్రౌ శంకరంప్రతి ౨౦. తపస్తేపేదివ్యవర్షశతం భక్తి సమన్వితః, తస్యాగ్రతసన స్సారంజ్ఞాత్వా పంపాపతిర్ముదా ౨౧. ప్రత్యక్షస్సమభూత్తత్ర విరూపాక్షః పురోవిధోః, పురస్థంశంకరం దృష్ట్వా హర్షాదుత్ఫుల్లలోచనః ౨౨.

ససంభ్రమం సముత్థాయ పాణిజలిప్రణతోఽవదత్, జయ శంభో విరూపాక్ష హేమకూటనికేతన ౨౩. జయభక్తత్రాణదక్ష దక్షాధ్వరహర ప్రభో, బ్రహ్మాది స్థావరాంతానాం కల్పకః కాలసూత్రవిత్ ౨౪. సర్వదేవైకీడితాంఘ్రి సరోజ జగదార్తిహన్, మాముద్ధర కృపాసింధోదీనబంధోమహేశ్వర ౨౫. త్వదన్యఃకోఽస్తిమే లోకే శరణ్యఃకరుణాకరః, త్వదాలోకనమాత్రేణ ధన్యోఽస్మి పరమేశ్వర ౨౬. దయాళుతాతే దీనేషు కింవచ్మి జగతాంపతే, బహవస్తారితా దుఃఖసాగరా స్తాదృవ స్త్వయా ౨౭. దక్షశాపవిముక్త్యర్థం యాచేత్వాం కరణాకరం, చంద్రస్యవచనం శ్రుత్వా సస్మితఃప్రాహ శంకరః ౨౮. తుష్టోఽస్మితపసాచంద్ర వరందాస్యే తవాధునా, వృద్ధిస్స్యాచ్ఛుక్లపక్షే తే కృష్ణే క్షీణోభవిష్యసి ౨౯. మన్మూర్ధ్నిభూషణం భూత్వా స్థిరోభవ సదాఽమలః, మండనత్వా న్మమేదానీం దర్శనీయోభవిష్యసి 30. కలాం ష్టానమయీం న్యస్య మూర్ధ్నిమేభూషణాయతే, సుఖమారోయువా భూత్వా రమ స్వనిజమందిరే 3౧. సమతాంపాప్యిష్య పత్నీషు విహరస్వ యథాసుఖం, మన్నామ్నా ఖ్యాతతీర్థేఽస్మిన్ స్నానంకురు మమాజ్ఞయా 3౨. తేన తేసకలాదోషా నాశం యాంతి నసంశయః, తీర్థేస్నాత్వా సోమకుండే సంపూజ్యవిధినా హి మాం 33. పత్నీభిస్సహితశ్చంద్రిలోకం గచ్ఛమహామతే, ఇత్యాజ్ఞాప్యవిరూపాక్ష స్తత్రైవాంతరధీయత 3౪. తదాజ్ఞయాసోమతీర్థే స్నానంకృత్వా కలానిధిః, సంపూజ్యభక్త్యా సోమేశం మాస మేకమిహావసత్ 3౫ తేననిర్ధూతపాపస్తు శంభోరూపాణతాం గతః, దధారశంకర శ్శీర్ష్ణే జ్ఞానచంద్రకలాం ముదా 3౬. దర్శయఁభక్తవాత్సల్యం దేవానాం పశ్యతాంశివః, దేవాస్సమాగతా శ్చంద్రభూషణం ద్రష్టుమానసాః 3౭. దృష్ట్వేందుమౌళిం సాష్టాంగం ప్రణిపత్యదివౌకసః, తుష్టువుఃపరమేశానం బ్రహ్మవిష్ణుముఖామరాః 3౮. చంద్రమౌళే నమస్తుభ్యం సుందరాకారశోభిత, సర్వదా త్వమనేనైవ భూషితఃపాహినిర్జరాన్ 3౯. చంద్ర స్తుష్టమనా భూత్వా శివంస్తుత్వా మహామునిం హఃసంపాద్యానుగహంశంభో ర్జగామ నిజమందిరం ౪౦. శశంసుర్దేవగంధర్వాః చంద్రేశంభోఃకృపాంపరాం, పత్నీభిస్సహితోరేమే స్వలోకే చంద్రమాముదా ౪౧. యత్రసోమఃక్షయా న్ముక్త స్తస్మాత్సోమగిరిఃస్మృతః, సోమేశ్వరాభిధానంతుశంభో శ్చంద్రవిభూషణాత్ ౪౨. *క్షేత్రపాలః* ఏతద్వ్యాకథితం సర్వం మయా యద్యచ్ఛ్రుతంపురా, కింపునశ్రోతుమిచ్ఛాస్తి యుష్మాకం తాపసోత్తమాః ౪౩. * సూతః * పఠంతియేనిత్య మనన్యచేతసః శృణ్వంతిసోమేశ్వర సత్కథాంసదా, శ్రీసోమతీర్థ ప్రథితం చరిత్రం తేయాంతిశంభోఃపదమవ్యయంబుధాః ౪౪. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే సోమతీర్థప్రశంసాయాం చంద్రస్యదక్షశాప నివృత్తిద్వారా శివభూషణతాపాప్తిర్నామచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౦.

* శౌనకాదయః * తతఃక్షత్రగతా స్సప్తఋషయో వీతకల్మషాః, తేషాం మహాత్మనాం వృత్తం సూత సర్వంవదాధునా ౧. * సూతః * స్నాత్వాతేసోమ తీర్థే సక్షేత్రపాలా స్సశిష్యకాః, తర్పయిత్వాపితౄన్‌దేవాన్ ఋషీంస్తస్మి న్మనో రమే ౨. తస్యపార్శ్వాందేవతీర్థం వ్యాఘ్రప్లుత మితీరితం, తత్రగత్వాక్షేత్రపాలం పార్శ్వస్సప్తర్షయోఽమలాః 3. *ఋషయః* క్షేత్రపాల వదాస్మాక మస్యతీర్థస్య వైభవం, కోముక్తోఽస్మింస్తీర్థవరే మహాపాతక మోక్షదే ౪. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వంఋషయ స్సర్వే వ్యాఘ్రప్లుతకథాం శుభాం, సోమాద్యావసతంచక్రే భృగుః క్షామాదిపీడితః ౫. ఏవంతత్రస్థితే విప్రే బహుకాలం తపోధనే, అవతీర్యా గతౌ స్వర్గా త్తంవిద్యాధర దంపతీ ౬. సమాగత్యమునింనత్వా స్థితౌ తావతి దుఃఖితౌ, తథావిధౌతుతౌదృష్ట్వా భృగుఃప్రాహాదయార్ద్రధీః ౭. * భృగుః * వద విద్యాధరశ్రేష్ఠ యువయో ర్దుఃఖకారణం, వ్యసనార్తావివభ్రాంతౌ భాతశ్చాతా గతౌ కుతః ౮. శ్రుత్వాతస్యమునేర్వాక్యం ప్రాహావిద్యాధరోమునిం, శూర్యతాం భోద్విజశ్రేష్ఠ మమదుఃఖస్యకారణం ౯. సుకృతస్యఫలం ప్రాప్య లబ్ధ్వాపి త్రిదశా లయం, లబ్ధ్వాపిదేవతాదేహం ముఖంవ్యాఘ్రస్య మేఽభవత్ ౧౦. నజానేకర్మణఃకస్య విపాకస్సముపస్థితః, ఇతిసంస్మృత్య సంస్మృత్య నలేభేశర్మమేమనః ౧౧. జాయే యంమమకళ్యాణీ మంజువాణీసురూపిణీ, నృత్తగీతకలాభిజ్ఞా సర్వసద్గుణ శాలినీ ౧౨ విపంచీవాదనేధీరా తంత్రీభిస్సప్తభి ర్భృశం, వీణావాదరసాభిజ్ఞ స్తోషితో నారదో మునిః ౧౩. ముగ్ధభావేపి గాయంత్యా రక్తకంఠ్యాఽనయాభృశం, విచిత్రస్వరగానజ్ఞో రాజరాజోఽపి తోషితః ౧౪. అస్యాఃకౌతుకభిన్నాయా నాదయంత్యావిపంచికాం, నానావిహగతింశ్రుత్వా మంద్రమధ్యమమంజులాం ౧౫ తుతోష ద్భిన్నరోమాంచో ధున్వన్మౌళిం మహేశ్వరః, శీలేనార్యగుణగ్రామరూప యౌవన సంపదా, నానయాసదృశీనారీ కాచిదస్తి నితంబినీ ౧౬. క్వేయంలోకోత్తరానారీ క్వాహం వ్యాఘ్రముఖః పుమాన్, ఇతిసంచింత్యబహుధా శోచామి హృదిసర్వదా ౧౭. తదాస్యాన్నిసమాకర్ణ్య ధ్యాత్వా తస్యపురాకృతం, త్రికాలజ్ఞోభృగుః ప్రాహ ప్రహసన్ దివ్యలోచనః ౧౮. శృణువిద్యాధరశ్రేష్ఠ విచిత్రంకర్మణాం ఫలం, ప్రాప్య ప్రాజ్ఞా నమున్మత్తి ముహ్యంత్యజ్ఞానచేతసః ౧౯. మక్షికాపాదమాత్రంతు యథాహి విషమార్తిదం, క్రియాతు విహితాఽల్పాపి విపాకే దారుణాభవేత్ ౨౦. అణుమాత్రంవిషం యత్తద్దాహకాలేదవాగ్నివత్, తథానుభవకాలేతు మహత్పీడాం కరోతిసా ౨౧. తథైవపాతకం కర్మ క్రియాకాలేఽల్పమేవతత్, తదోగసమయే కర్తుర్విపాకే మేరుతాంవజేత్ ౨౨. శివదేవాలయేఽఖండదీపతైలేనచైకదా,

ముఖమభ్యజ్య దృష్టోఽపు తస్మాద్వ్యాఘ్రముఖోఽభవః ౨౩. ఏకాదశీదినే దీపత్రైలాభ్యంగ స్త్వయాకృతః, తత్పాపేనకురూపోసి స్వకర్మఫలమేవహి ౨౪. తత్త్వంపరిజిహీర్షు శ్చే దానస్య విరూపతాం, ద్రుతంమద్వచనాదేవ తీర్థస్నానం సమాచర ౨౫. పాగ్భాగేసోమకుండస్య వర్తతే తీర్థముత్తమం, ఋషిసిద్ధజనై ర్జుష్టం ముక్తిదం సర్వదేహినాం ౨౬. ధ్యాత్వాసోమేశ్వరం చిత్తే సంకల్ప్యవిధినానర, సోమవారేమహాపుణ్యే శివయోగే విశేషతః ౨౭. స్నానమత్రీమహాపుణ్యం మహాపాపనిబర్హణం, స్నానమాత్రేణతే వక్త్రాద్వైరూప్యంనశ్యతి ధ్రువం ౨౮. దేవతావదనో భూత్వా దివ్యభోగసమన్వితః, అనయావరవర్ణిన్యా విహారస్య యథాసుఖం ౨౯. జ్ఞాతతీర్థప్రభావస్త్వం తీర్థస్నానం సదాకురు, ఇత్యుక్తోభృగుణాసోఽపి ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా 30. విద్యాధరశ్చమునినా పునర్గాధా ప్రచోదితః, తీర్థస్నానాద్విపన్నాశః తీర్థస్నానా దఘుక్షయః 3౧. సర్వవ్రతాధికం తీర్థస్నానం కామఫలప్రదం, ఇతివాక్యంభృగోశ్శ్రుత్వా తస్మిన్నేవాశ్రమే సురః 3౨. సహైవ మునినాతీర్థే గిరిసర్ష్యరసంభవే, యథోక్తవిధినాస్నానమకరో త్సహభార్యయా 33. భృగోరనుగ్రహా త్సోఽపి సంపాప్య మనసేప్సితం, దేవతావదనోభూత్వా ముముదే సోమపర్వతే 3౪. ఆజగామభృగు ర్హేమకూటం శ్రీశంకరాలయం, విద్యాధరస్తు సోమేశంస్తుత్వా భక్తిసమన్వితః 3౫. భార్యయాసహిత స్స్వర్గంయయౌ విద్యాధరైర్వృతః, స్నానాదస్మిన్మహాతీర్థే ముక్తోవ్యాఘ్రముఖస్సురః 3౬. దివ్యరూపంచ సంపాప్య ముమోద సహభార్యయా, తస్మాద్వ్యాఘ్రప్లుతం తీర్థ మితిలోకేషుగీయతే, 3౭. *సూతః* హిమకరగిరివర్యే స్నానమాత్రేణతీర్థేమదనసదృశవక్త్రస్త్వవైయాఘ్రతుండః, నిరుపమసురదేహ స్సోమమౌళిప్రసాదా దమరవరసుపూజ్య స్స్వర్గసౌఖ్యం ప్రపేదే 3౮. అథాసౌవ్యాఘ్రపాదోఽభూ ద్భవిష్యజ్జన్మనిద్విజః, తోషయిత్వాశివం భక్త్యా కైలాసంప్రాప శాశ్వతం 3౯. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యాఘ్రప్లుతతీర్థప్రశంసాయాం విద్యాధరస్యవ్యాఘ్రముఖతానివృత్తిర్నామైకచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౧.

శౌనకాదయః సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ తతస్సప్తర్షయోఽమలాః, సర్వే కుత్రగతా జ్ఞానయుతావద హితాయనః ౧. *సూతః* తతశ్చర్చాభిధంతీర్థం గత్వా ప్రాహుర్మహర్షయః, కింతీర్థంవదదేవేశ కోముక్తోఽస్మిన్మునోరమే ౨. *క్షేత్రపాలః* ఏతచ్చర్చాభిధంతీర్థం సర్వదేవనమస్కృతం, పురా బ్రహ్మర్షయశ్చేహాగతాః వేదాధ్వయనతత్పరాః 3. తత్వజిజ్ఞాసవస్తేవై మిలిత్వా తీర్థసన్నిధౌ, అన్యోన్యంవివదంతేస్మ

వేదాంతార్థప్రకాశనే ౪. చర్చయాఽలబ్ధతత్వాస్తే తత్త్వం వేత్తుం తపోధనాః, విరూపాక్షంహృదిధ్యాత్వా తోషయామాసురీశ్వరం ౫. తతఃప్రసన్నోదేవేశ స్తాన్ప్రతీత్థ మువాచహ, యూయం మస్మిన్తీర్థవర్యేస్నాత్వా మత్తోనిబోధత ౬. ఇత్యుక్తాస్తే తథేవాత్రస్నాత్వా తద్బ్రహ్మశాశ్వతం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానంద మద్వయం ౭. నిరస్తనిఖలద్వైతం సదాశివమనామయం, జ్ఞాతుకామా స్సమిద్ధస్తా ఉపసేదుస్సదాశివం ౮. తతోమహేశ్వరఃప్రీతో విష్ణ్వాదీ న్నిఖలాఽసురాన్, గుహ్యాద్గుహ్యతమం పుణ్యం వేదాంతార్థప్రకాశకం ౯. వక్ష్యామ్యాధ్యాత్మికంతత్త్వం యుష్మాకంబ్రహ్మవాదినాం, ఆత్మాఽథ కేవలశ్శుద్ధోనిర్గుణః ప్రకృతేఃపరః ౧౦. నామరూపవిహీనశ్చ వ్యోమవత్సర్వగోవ్యయః, నతస్యరూపం నజని ర్నజరా మరణం నహి ౧౧. సత్యజ్ఞానమయః పూర్ణ స్సోయంప్రకృతిసంగతః, భవేదనేకథాప్యేకో ఘటాకాశాదివత్స్వయం ౧౨. తస్మాద్ధిజాయతేవిశ్వ మత్రైవప్రవిలీయతే, మాయయాజీవభావోఽస్య కర్తృభోక్తృత్వమేవ చ ౧౩. మాయానాశే జీవభావోవినశ్యతి నసంశయః, తత్వజ్ఞానాచ్చసామాయానశ్యే న్నాన్యైఃక్రియాశతైః ౧౪ నచాప్యయంసంసరతి నచసంసారయేత్ప్రభుః, ప్రకృత్యాసూక్ష్మదేహేన యోజితస్సంసృతో భవేత్ ౧౫. యద్యాత్మామలినస్సూక్ష్మో వికారీస్యాత్స్వభావతః, నహితస్యభవేన్ముక్తి ర్జన్మాంతరశతైరపి ౧౬. అహంకారావివేకేన కర్తాహమితిమన్యతే, యథాహిధూమసంపర్కా న్నాకాశోమలినోభవేత్ ౧౭ అంతఃకరణసంపర్కా ద్భవేత్సాత్మా తదవ్యక్తలిప్యతే, తస్మాదాత్మానమేశుద్ధో నిత్య స్సర్వగతోవ్యయః ౧౮. శ్రోతవ్య శ్చాపిమంతవ్యోధ్యాతవ్యశ్చ ముముక్షుభిః, యదాసర్వాణిభూతాని ఆత్మన్యేవానుపశ్యతి ౧౯. సర్వభూతేషుచాత్మానం బ్రహ్మసంపద్యతేతదా, యదాసర్వాణిభూతాని సమాధిస్థోనపశ్యతి ౨౦ ఏకీభూతఃపరేణాసౌ తదాభవతికేవలః, యదాపశ్యతిచాత్మానంకేవలం పరమార్థతః ౨౧. మాయామాత్రంజగత్సర్వం తదాభవతి నిర్వృతః, మదుక్తమేతద్విజ్ఞానం పరమార్థప్రకాశకం ౨౨. నాభక్తాయప్రదాతవ్య మేతద్వేదానుశాసనం, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభు ర్దేవానుగ్రహదీక్షితః ౨౩. ఇత్యుక్తాస్తే తథైవాత్రస్నాత్వా తద్బ్రహ్మశాశ్వతం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందమద్వయం ౨౪. జ్ఞాత్వా తుముక్తిమాపన్నాః కృపయాశంకరస్యతు, తస్మాచ్చర్చాతీర్థ మితినామ్నాఖ్యాతదుభూద్భువి ౨౫. అత్రస్నానేన మర్త్యానాంజ్ఞాన వృద్ధిర్భవేదలం, శ్రావణ్యాం సోమయోగేఽత్ర స్నానంముక్తిఫలప్రదం ౨౬. అత్ర స్నాత్వాధగచ్ఛామ స్తీర్థంనాభిమతీరితం ౨౭.

* *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
చర్చాతీర్థప్రశంసానామ ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౨.

* క్షేత్రవాలః, * శృణుతాత్ర ప్రవక్ష్యామిసుప్రతాచరితంమహత్, శ్రుత్వా తాంసర్వపాపఘ్నమాయుష్యం స్వర్గ్యముత్తమం ౧. రుద్రపాదఇతిఖ్యాతం పత్తనం పుణ్యవర్ధనం, తుంగభద్రాతటేరమ్యే పంపాయాశ్చావిదూరతః ౨. ఆసీత్తత్రద్విజశ్రేష్ఠ స్సువ్రతోనామపండితః, అధీతవాన్పురాణాని ధనార్జనధియాముదా 3. నష్టేతానిహృతేతాని స్వాత్మార్థంతేనతాపసాఅసంఖ్య, ధనధాన్యాని తేనసంపాదితానిచ ౪. ధర్మశాస్త్రేసుసంపన్నః పురాణేషువిచక్షణః, గజాశ్వశాస్త్రనిపుణస్సర్వవిద్యాప్రవీణదః ౫. ధనార్జనార్థమేతాని తేనాధీతానిభక్తితః, తత్తద్గురుభ్యోసత్రాదాద్దక్షిణాం లోభమోహితః ౬. ఆర్జయామాసబహుధా ధనధాన్యముపాయవిత్, అన్యాయేనాతిలుబ్ధాత్మాకరోతిస్మ ధనార్జనం ౭. ఏకోద్దిష్టం నవశ్రాద్ధం నగ్నప్రచ్ఛాదనంతథా, ఆర్ద్రకృష్ణాజినంచైవ మహిమ్నీంచోభయాననాం ౮. యానికానిచమోకేషు దుర్దానానివసంతిహ, గృహీత్వాయానిపురుషో నభూయఃపురుషోభవేత్ ౯. తానితానిగృహీత్వాసౌ ధనార్జనపరోఽభవత్, నాణ్యమల్పకంచక్రే తథాచారణ్యవిక్రయం? ౧౦. చండాలాద్వైరపిసదాప్రతిగ్రహపరోఽభవత్, కస్యకాపిక్రయంచక్రే తథాగోక్రయవిక్రయౌ ౧౧. తిలసైంధవతైలాజ్యకంబళాజినవిక్రయం, పరాశ్రోత్రగమనమన్యార్థే దేవతార్చనం ౧౨. భృతకాధ్యాపనంచైవ భోజనంపరవేశ్మని, ఇత్యాదిభిర్బహూపాయైర్ధనంసంపాద్యయత్నతః ౧౩. యానివిక్రేయజాతాని రౌరవంయాతిమానవః, విక్రీతానిచతేనైవతానిసర్వాణ్యభీక్ష్ణం ౧౪. నిత్యంనైమిత్తికంత్యక్త్వా దైవపైతృకవర్జితః, స్వాదున్నైవపరాన్నేన నిత్యంస్వోదరపూరకః ౧౫. సంకీర్ణమేధునంనిత్యంకరోత్యింద్రియలంపటః, ఏవమాసీద్ధరాచార స్సువ్రతోబాల్యేబ్రాహ్మణాధమః ౧౬. పాపానిచమయాకృతం నాలం విప్రస్యదుర్మతేః, ఏవంధనార్జనపరో జరయాజర్జరీకృతః ౧౭. తథాపినాస్యమనసిజాతాశీర్నరకార్ణవాత్, లోభోపహతచిత్తస్య వ్యాధినాపీడితస్యచ ౧౮. చక్షుషీపటలవ్యాప్తే కర్ణౌచబధిరీకృతౌ, ఏవంశిథిలగాత్రస్య వివేకఃకశ్చిదుత్థితః ౧౯. అసత్ప్రతిగ్రహైశ్చైవ పణ్యానాంచైవవిక్రయైః, అనాచారవిశేషైశ్చ సర్వంధనముపార్జితం ౨౦. ఏతాదృశస్యమే దేహేజరయాపీడితోభృశం, ఆధివ్యాధిసమాయుక్తో నిందితోబంధుభిస్తదా ౨౧. నాహం పుణ్యంచాకరవం ధర్మంచనకృతం మయా, లోభోపహతచిత్తస్యధనార్జనపరోఽభవం ౨౨. ఆర్జితంధన మత్యైవవర్తతే నమయాసహ, పరలోకేపరికాంక్షితః కర్మణాకల్మషాత్మనా ౨౩ కృతాంతేన కృతప్రశ్నః కింవక్ష్యామ్యుత్తరం తదా, పత్నీపుత్రాదయస్సర్వే విత్తమాత్రోపభోగినః ౨౪. కృతస్యకర్మణోభోక్తా హ్యహమేకోఽసహాయవాన్, పరోపకారంజానామినైవస్వస్మైఽపిమర్భగః ౨౫.

ఆర్జితంధన మత్రైవనపాల్రిదాం నోపభుక్తవాన్, వృథాజడమతిశ్చాహం యథాక్షేత్రే పిపీలికా ౨౬. పరలోకస్యపాథేయం మమపుణ్యం నవిద్యతే, కింకరోమి క్వగచ్ఛామి హా కష్టంసముపస్థితం ౨౭. వైవస్వతప్రేరణయా యమదూతైరపకర్షితః, నరకేపాత్యమానోఽహంకంయామిశరణంసురం ౨౮. ఇత్యంతస్తాపయుక్తాత్మా శుష్కకంఠోష్ఠతాలుకఃఅతివ్యాకులచిత్తోఽసౌ, మనస్యేన మచింతయత్ ౨౯. అహోబాల్రిహ్మణాకుత్ర పాపంమేకుత చేదృశం, వృథాజాతోమాతృగర్భే జన స్నిక్షేశకారకః ౩౦. నమయాచరితంపుణ్యం జన్మప్రభృతినిర్మలం, ఇతిసంచింత్యసంచింత్య మూర్ఛాంప్రాప ద్విజస్తదా ౩౧. పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యంశ్రుతవా నేకదాద్విజః, స్వపోనేభూత్తేనపుణ్యేనద్విజస్య సుఖదర్శకః ౩౨. విస్మయేనోత్థితఃపాల్రిగాన్పంపా క్షేత్రం భయాకులః, ఆతపే తప్తసర్వాంగ స్తృష్ణయాపరిపీడితః ౩౩. హాహతోఽస్మీతి యోగీశమభ్యగాచ్ఛ్రవనంమునిం, దర్భదోర్భిన్యుత్తరే పుణ్యమాశ్రమస్థంమహాముని ౩౪. పతిత్వాపాదయోస్తస్య పాల్రిహదుఃఖేనసువ్రతః, మాముద్ధర కృపాసింధో నిమగ్నంవ్యజనార్ణవే ౩౫. జన్మప్రభృతిపాపాని కృతానిబహుధా మయా, పాల్రియశ్చిత్త మిదూరశ్చపాదమూల ముపాగతః ౩౬. స్వపూర్వార్జితపుణ్యేన దర్శనంభవతామభూత్, దుఃఖాస్తోస్తారయాశుత్వం సర్వసాధుతిరస్కృతం ౩౭. కఃపాలయతి దోషాఢ్యం సర్వకర్మబహిష్కృతం, త్వాంవినా గతిరన్యత్రనాస్తి మేసద్గురో ధ్రువం ౩౮. దుర్మతింసువ్రతందృష్ట్వా చ్యవనఃప్రాహసుస్మితః, తస్యముక్తింసమాలోచ్య జ్ఞానదృష్ట్యా మునీశ్వరః ౩౯. *చ్యవనః* దుర్మతే శృణుమద్వాక్యం మహాపాతకవానసి, పాపమా దాసుఖాభాసం విపాకేదారుణంధ్రువేత్ ౪౦. సంప్రాప్యమానుషంజన్మ స్వాత్మహా యోభవిష్యతి, ధిక్తంనరం పశుసమం భూమిభారంగిరేరపి ౪౧. నకృతఃపుణ్యలేశోఽపి త్వయామోహాంధచేతసా, కుటుంబపోషణేసక్తకులదోర్మికరఃఖలః ౪౨. భక్త్యా నాపూజయద్దేవం భవాబ్ధర్మోచనార్జితః, మాభైషీఃభూసురాధ్యక్షత్వం త్వద్దోష వినివృత్తయే ౪౩. క్షేత్రేఽస్మిక్దివ్యసతీర్థమస్తినాభిమతీరితమ్, తస్మిక్స్నానేనతేముక్తిఃభవతీహనసంశయః ౪౪. పురాకృతేతు రాజానా వాసతుఃఘూర్ణచేచలౌ, వసుమంత సుమంతౌచభ్రాతరావతినిర్మలా ౪౫. జ్యేష్ఠోఽభూద్వసుమంతస్తు సుమంతస్తు కనిష్ఠకః, వసుమంతస్యభార్యాచ నామ్నా చారుమతీశుభా ౪౬. పతివ్రతా దివ్యరూపా సుందరీ స్మితభాషిణీ, వసుమంతశ్చరాజ్యంవై నిష్కంటకమ పాలయత్ ౪౭. శివధ్యానపరోనిత్యంశివపూజా పరాయణః, సోమవారవ్రతపరో భస్మరుద్రాక్షధారకః ౪౮ సకాలం యాపయంమాస ధర్మేణ పరిపాలయన్, సోఽనపత్యత్వదుఃఖేనశివార్చనపరోభవత్ ౪౯. తద్భార్యమనాఽ[illegible] భార్యా

గర్భవతీ హ్యభూత్, శివప్రసాదాన్మహ్యాంవై సంతోషమభజద్ద్విజాః ౫౦. హరౌప్రీతే క్వలోపస్సాత్ సౌభాగ్యం దాస్యతీశ్వరః, శివభక్తివిహీనానాం దుఃఖమేవ సుఖంనహి ౫౧. ఏవంవిధస్సుమంతస్తు భార్యాముపదిశత్పితృభిః, కురుత్వం శాంకరీపూజాం శివేన సహితాముమాం ౫౨. ఇతితేదంపతీ పుణ్యావాసాతే నిజమందిరే, సుమంతస్తుమహాపాపీ కామలోభాదిభి ర్యుతః ౫3. భార్గవరిద్వేషనిరతః రాజ్యలోభపరాయణః, తర్జయన్నుగ్రజంన్నిత్యమాస్తే సంభర్త్సయన్ స్వసృహే ౫౪. కదాచిత్పరరాజానః యుద్ధాయ హ్యగతాస్తదా, తాన్సంహర్తుంగతో రాజా వసుమంతో మహాప్రభుః ౫౫. యుద్ధంసమారభత్తత్ర శత్రుభిస్సహ పార్థివః, పత్నీ చారుమతీ పూర్ణగర్భిణీ సుకుమారికా ౫౬. సుమంతస్తుప్రకోపేన రాజ్యలోభేన గర్వితః, ప్రేషయామాస చారణ్యంసతీం చారుమంతీం రుషా ౫౭. తతోఽతిదుఃఖతానారీ దుర్గారణ్యం వివేశహ, అంతర్వత్నీ తృషార్తాసా విలలాపభృశం ద్విజాః ౫౮. హాహా తాఽస్మి మహారాజ త్వద్వియోగేన కేవలం, శత్రుభిఃపీడితోఽసిత్వం మాంత్యక్తోఽసిమహాప్రభో ౫౯. కాగతిర్మేమహారాజ అరణ్యేభృశ దుఃఖితా, ఇత్యేవంవిలపతీ సాగురోద బహుధాభృశం ౬౦. నేవాంచక్రుర్వనమృగా దేవతాః పక్షిరాజయుః, తద్దుఃఖశమనార్థంచ పైంగలోమని రభ్యగాత్ ౬౧. మునిందృష్ట్వా మహారణ్యే తదాచారుమతీ ముదా, వందయామాస దుఃఖార్తా స్వవృత్తంచ న్యవేదయత్ ౬౨. తతోహృష్టమనా విప్రి స్సమునిస్తత్ప్రణాత్తదా, తామాహూయ స్వనిలయంరరక్ష పరమాదరాత్ ౬3. పూర్ణేమాసేతు సాదేవీ సుషువే పుత్రముత్తమం, శ్రీశంకరసమం దివ్యం మహాపురుషలక్షణం ౬౪. తందృష్ట్వా హర్ష సంపూర్ణ నయనాఽఽనందకారిణం, శ్రీశంకరేత్యర్భకస్య నామకర్మాఽకరోన్మునిః ౬౫. వనృధే శుక్లపక్షస్య హిమాంశురివ మూర్తిమాన్, ససూర్యఇవతేజస్వీ ప్రద్యుమ్న ఇవ సుందరః ౬౬. శైశవేశివసమోబాల శ్శంకర శ్శంకరఃవరః, కదాచి న్మృగయాసక్త శ్చారారణ్యముత్తమం ౬౭. తస్మిన్మృగాన్ సుసంహృత్య వనస్థాన్ వ్యాఘ్రుభల్లుకాన్, వరాహాన్శరభాన్ శల్యానేణా న్నాభిమృగాంతదా ౬౮. ఇత్థంచరిత్వా సోఽరణ్యం హ్యిదేనాగఇవాబభౌ, కస్తూరీమృగసంఘాశ్చ చేరు రగ్రేఽర్భకస్యవై ౬౯. తతోహృష్టమనా విప్రి స్సంత్యాయేసూన్ స్వకార్మకే, తాన్ జఘానమహావీరః తీక్ష్ణే నాభిమతీతదా ౭౦. బాణపాతైశ్చ సందగ్ధా న్వపతన్ తజ్జలే మృగాః, తతోతిసుందరా స్తస్మాన్మత్తితా దేవనంజ్ఞకాః ౭౧. వసుమంతస్తు స్వబలై రరక్షితా మహాబలః, ఆజగామ స్వనగరం సుమంతంపాప్తిహ విస్మితః ౭౨. స్వగతామమభార్యాఽసౌ వదవృత్తం సవిస్తరం, వసుమంతం తదాపాప్తిహ ర్జనాః

సదసి సంస్థితాః 23. స్వభార్యాంచ సుమంతస్తే ప్రేషయామాస కాననం, కాంద
శాం సాప్రపన్నాభూత్ క్వగతా కుత్రసంస్థితా 24 సజీవా గతజీవావా నజానే
మోవయం ప్రభో, జనవాక్యం తదాశ్రుత్వా స్వానుజేన్యస్య సంపదం 25. వ్యసనా
ర్తో గతోఽరణ్యం భార్యాన్వేషణ తత్పరః, గత్వాగత్వాజనపదా నదృష్ట్వా స్వసతీం
ప్రభుః 26. కాలేకాలే శమారాధ్య నియమేన సుసంయుతః, పైంగలాశ్రమము
ష్యేత్య పృష్టవాఁబుషిసత్తమం 27 రాజానంప్రాహ సముని పినయేన మహామతిః,
మాభైషీస్త్వం మహారాజ వదవ్యసనకారణం 28. * వసుమంతః * మమభార్యా
గతాసాధ్వీ చారణ్యంకుత్ర సంస్థితా, తద్దుఃఖేనసుసంతప్తః చరామ్యస్మత్సనున్మనే
29. పత్యుర్ధ్వనింసమాకర్ణ్య గృహేచారుమతీ ముదా, పతీందృష్ట్వా పదాగ్రేసా
పతిత్వా ప్రరురోదహ 30. పూర్వపుణ్యవిపాకేన దృష్ట్వోఽసి కరుణానిధే, ముసస్వ
మమ దారాత్మ్యం దైవజం దుఃఖకారణం 31 పైంగలస్యాజ్ఞయా రాజా సస్మోషాం
స్వనితంబిసీం, జగ్రాహ తస్యాశ్రమేఽసా పువాచ బుషిసత్తమ 32. క్వగతో
మమపుత్రోఽసా శంకరో లోకశంకరః, ఇతిబ్రువాణం రాజానం దృష్ట్వోవాఽలీన
విస్మితః 33. తతోతవ్యవృత్తమతులంజగాదమునిసత్తమః. మృగయార్థంగతోబాల
నాగతఃమత్ర సంస్థితః, ఇత్యుక్తోభార్యయా సార్థం శిశోరన్వేషణే యయౌ 34. హతా
న్మృగాఁ దృష్టవంతౌజగ్మ స్తా శిశుసన్నిధిం, శిశుందృష్ట్వాఽఽనందజలం ముమోచతు
రలంముదా 35. తత్రస్థాఁ దేవసంఘాంశ్చ సుస్నాతా నర్భకాంతికే, స్థితాఁదృష్ట్వా
విస్మితోఽభూ ద్వసుమంత స్సభార్యయా 36. కేసస్మత్పుత్రవిపాకేన మయాసృష్టా
వనేష్వహ, కిమర్థమాగతాదేవా శ్శిశోరంతే సుసంస్థితాః 37 ఇతిసంతోషచిత్తోఽ
సా సమీప ఉపచక్రమే, శంకరోమాతరంనత్వాపైంగలంబుషిసత్తమం 38.
పైంగలస్యాజ్ఞయాస్వస్య జనకంచ మహామతిః, వసుమంతస్సుతందృష్ట్వా చాలిం
గ్యాంకేనివేశ్యచ 39. మూర్ధానమఘ్యుపాఘ్రాయ ముమోచానందజం జలం 40.
ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే నాభితీర్థప్రశంసాయాం
వసుమంతస్య రాక్షసపత్నీపుత్రసందర్శనంనామ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః ౪౩.

---

* శ్రీక్షేత్రపాలః * పృష్టవాఁస్వసుతంరాజా పైంగలస్యాజ్ఞయా తదా, దేవాః
కిమర్థమాయాతాస్తదా గమనకారణం 1. త్వద్వృత్త మఖిలంబ్రూహి మద్దుఃఖశమ
నాయభోః, పిత్రోర్వచన మాకర్ణ్య కథయామాస విస్తరాత్ 2. మృగయార్థ మట
న్నత్ర దృష్ట్వా నాభిమృగాఁ వరాఁ, హతవానస్మి బాణైశ్చ న్యపతంస్తే జలేమృ
గాః 3. దేవాభూత్వా సమాయాతాః నికటం మమహేప్రభో, బాలస్యవచనం

శ్రుత్వా చాశ్చర్యంలేభిరే తదా ౪. దేవాన్పప్రిహ తతోరాజా వసుమంతో మహర్షయః! * రాజా * కేయూయంమృగతా కస్మాన్ముక్తాః కింకారణంహి వః ౫. ఏతన్నవిస్తరంబ్రూతరహస్యం మహ్య ముత్తమం, * దేవాఊచుః * పూర్వంవయం మునీశానామపకారం కృతాఃప్రభో ౬. శివద్రవ్యాణిసర్వాణి హ్యాహృతాన్యజ్ఞ తాబలాత్, కదాచిత్కృషయస్సర్వే శివభక్తిపరాయణాః ౭. మల్లికాగంధమాల్యాది నైవేద్యాదీనిచప్రభో, సమాహృత్యచతాన్సర్వాన్స్నానార్థంతే యయుఃప్రభో ౮. దివ్యానిసుమమాల్యాని గంధద్రవ్యాణి యానిచ, నైవేద్యఫలమూలాని చాహృత్య యచ పునఃపునః ౯ స్వీకృతాస్యపి సర్వాణి తద్గంధ పరిలిప్తయా, స్నాత్వాస మాగమద్విప్రాః అస్మాన్దృష్ట్వా మహాద్రుమా ౧౦. శేపుఃపరస్పరం చాస్మాన్ దేవద్రవ్యాపహారకాన్, యూయంమృగాభవంత్వత్ర కాననే దుష్టచారిణః ౧౧. అవజ్ఞ యాకృతిం దోషం నగచ్ఛతిచ బాలిశాః, వయంశాపంగృహీత్వాతాన్ పార్థివయంత స్త్వన్నుగ్రహం ౧౨. ఋంతవ్యమపరాధోనో హిత కారుణ్యదృష్టినా, ఇత్యుక్తాన్ దోషిణోదృష్ట్వా బ్రోచుశ్శాపస్యనిష్కృతిం ౧౩. పంపాయాంనాభితీర్థేవై స్నుదాస్నాతా దృశోగితాః, తదాయూయం దివ్యరూపం లబ్ధ్వా యాస్యంతిస్వఃపదం ౧౪. ఇత్యుక్త్వాముసయస్సర్వే శివార్చనపరా యయుః ౧౫. * దేవాః * వయం మృగస్వరూపేణ సంచరంతో మహావనే, త్వత్పుత్రబాణసందగ్ధాః తీర్థే లగ్నాశ్శుభావహే ౧౬. తస్మాద్వయం దివ్యరూపా హ్యభవామ ముదాన్వితాః, బాలకస్యప్రసాదేన యాస్యామ స్స్వర్గమందిరం ౧౭. * క్షేత్రపాలః * ఇతిస్తుత్వా యయుస్సర్వే స్వర్గం ప్రత్యమరా స్తదా, తతోహృష్టమనారాజా ముమోచానందజం జలం ౧౮. తతశ్చారుమతీసాధ్వీ సపుత్రా స్నాతుముద్యతా, పైంగలస్యాజ్ఞయా నాభితీర్థం గత్వాస భర్తృకా ౧౯. స్నానంచక్రేవిధానేననాభిమాత్రాంసభర్తృకా, పంపాంసంపూజ్య విధివత్ స్తుత్వానత్వాపునఃపునః ౨౦. తస్యాలబ్ధ్వా వరాన్సర్వాన్ పైంగలస్యబుధేఃపురః, తదాశ్రమంసమాగత్య గృహీత్వా తదనుగ్రహం ౨౧. ఘూర్జరం సముపాజగ్ముఃశివభక్తి పరాయణాః, భుంజ్వోహభోగాన్సకలాన్ అంతేజాతా మునేకులే ౨౨. వసుమంతోమృకండోభూ న్మార్కండేయో ఽభశంకరః, మరుద్వతీచారుమతీ శివపూజాధురంధరాః ౨౩. ఏతేశివపదం యాతాః భక్తిజ్ఞానవిశేషతః, తస్మాత్త్వంనాభితీర్థేతు స్నాత్వాత్యక్త్వా కళేబరం ౨౪. యాస్యసిత్వం శివపదం శివదూతానుమోదితః, చ్యవనస్యవచశ్శ్రుత్వాసువ్రతఃపరమార్థవిత్ ౨౫. తేనసాకం గతస్తీర్థం స్నానంచక్రే మహాజలే, తత్తీర్థస్యప్రభావేన గతపాపో ఽభవత్క్షణ, శంభోఃపదంగతస్సోపి నాభితీర్థస్య దర్శనాత్ ౨౬. తస్మాద్వయం తత్రగత్వా స్నాత్వాయామో మహద్విజాః,

యఇదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణోతి వ్యాకరోతిచ ౨౭. పుత్రార్థీపుత్రమాప్నోతి ధనార్థీ ధనమాప్నుయాత్, స్త్రీకామోలభతే నారిం మోక్షార్థీ మోక్ష మాప్నుయాత్ ౨౮. ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే నాభితీర్థస్నానాత్ దేవానాంమృగత్వ నివృత్తిర్నామ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయుః ౪౪.

---

* క్షేత్రపాలః * వ్యాఘుర్పిప్లుతసమీపేతు దేవీకుండ మితీరితం, అత్రస్నాంతి నరానిత్యం ముక్తింయాంతి నసంశయుః ౧. పురా హయగ్రీవబుషి ర్దేవీంతప్తుం ప్రచక్రమే, నిత్యంసోమాభిధే తీర్థేస్నాత్వా నిర్మలచేతసా ౨. శతవర్షంగతం తస్మిన్ స్థితే యోగీశ్వరేద్విజాః, తస్యోగ్రతపసా తుష్టా పార్వతీపీయువివ్యాలా 3. ప్రత్యక్షాఽభూద్ధయగ్రీవసమ్ముఖే పరమాదరాత్, తేజోమయీం శుభాందివ్యసుందరీం హంసగామినీం ౪. దృష్ట్వా ప్రేమార్ద్రచిత్తేన స్తోతుం సముపచక్రమే, *హయగ్రీవః* జయదేవి నమస్తుభ్యం సృష్టిస్థిత్యంతకారిణి ౫. జయశంకరవామాంగ మంగళే సర్వమంగళే, జయసర్వజనైరీడ్యే మాంపాహి జగదీశ్వరి ౬. శక్తిత్రయాత్మికే దేవి గుణత్రయవిభావిని, మూర్తిత్రయసృష్టికర్త్రి మాంపునీహి పరేశ్వరి ౭. బహుకాలం వ్యాకరవం తపఃపరమదారుణం, మదభీష్టందేహి శుభం సర్వేషాం సుఖదాయకం ౮. హయగ్రీవవచ శ్శ్రుత్వా దేవీప్రాహ సువిస్మితా, * శ్రీదేవీ * వరంవృణు మహాభాగ యదిచ్ఛసిచమత్ శుభం ౯. దదామిలోకరక్షార్థం యుష్మచ్చిత్తప్రపూరణం, ఇత్యుక్తాంపార్వతీంనత్వాహయగ్రీవస్తదాబ్రవీత్ ౧౦. * హయగ్రీవః * విద్యయారహితాస్సర్వే బ్రహ్మాద్యా జడబుద్ధయః, విచార హీనా స్సతతం సంచరంతిహిదుష్కృతే ౧౧. తస్మాత్త్వంసర్వదేవానాం మనుష్యాణాం పరాత్పరే, స్మృతిందేహి మహాత్మ్యాదాయినీం శ్రుతిగోచరాం ౧౨. తేనదేవామనుష్యాశ్చ ముచ్యంతేఽజ్ఞానత స్శివే, ఇత్యుక్తంతం హయగ్రీవంప్రాహ దేవీ సునిశ్చలా ౧౩. * దేవ్యువాచ * అస్మింస్తీర్థేస్నానమహం కరోమి తవచాగతిః, తదాదదామితేసర్వం యద్యత్ప్రశ్నాః కృతిస్త్వయా ౧౪. ఇత్యుక్త్వాచాంబికా తీర్థే సుస్నానమకరో ద్ద్విజాః, స్నానమాత్రేణ సాదేవీ చోమారూపా బభూవహ ౧౫. దివ్యరూపధరా నారీ సర్వేషా మిష్టదాయినీ, చతుష్షష్ట్యుపచారాఢ్యా సుస్థితా తీర్థఉత్తమే ౧౬. తదాబ్రహ్మాదయస్సర్వే దర్శనార్థం సమాగతాః, తేషాంమధ్యే హయగ్రీవః స్తోతుంసముపచక్రమే ౧౭. నమోదేవ్యైమహాదేవ్యై శివాయై సతతంనమః, చిదగ్నిపుణ్యైసుభాయాయై విద్యాయైసతతంనమః ౧౮. దేహివిద్యాం మహాత్మ్యాదాయినీం పరమేశ్వరి, ఇత్యుక్తంహయగ్రీవ ముమా

పోవాచ వత్సలా ౧౯. *ఉమా* తవవిద్యాంప్రదాస్యామి చతుష్షష్టికళాత్మికాం, విపులీకురుభూలోకేయథా బుద్ధ్యనుసారతః ౨౦. త్వమేవోపాసక స్సర్వదేవానా మగ్రిణీఃప్రభుః, యేధ్యాయంతి సురాస్సమ్య గ్విద్యాదాతార మవ్యయం ౨౧. తేషాంసిద్ధిర్ధ్రువా భవతి సర్వవిద్యాసు సర్వదా, త్వత్సమానా స్తిభూలోకే విద్యానిధి రకల్మషః ౨౨ ఇత్యుక్తాంశాంభవీం పార్శ్వే హయగ్రీవః ప్రభావవిత్ * హయగ్రీ వఉవాచ * అత్రైవ వసతింకృత్వాసర్వేషాంసిద్ధిదాభవ ౨౩. నిర్గుణాంత్వాం పరిసన్నాక్షీ మారాధయితుమాగతాః, బ్రహ్మాద్యాస్సతతం తేషాం విఘ్నలీకురు సన్మతిం ౨౪. సదాశివేన సంయుక్తా పర్వతేతీర్థసంయుతే, సంచరస్వమహాదేవి సర్వవిద్యాప్రదాయిని ౨౫. ప్రార్థయంతం హయగ్రీవం స్తుత్వాదేవీ సమాధినా, శంభు ధ్యానంకృతా సాధ్వీభక్తానా మిష్టసిద్ధయే ౨౬. తదాసదాశివ స్సమ్యగ్గు ణావా న్నితషడ్గుణః, స్వేచ్ఛయా త్తవపుస్స మ్యగావిరాసీన్మ హేశ్వరః ౨౭. తదా బ్రహ్మాదయస్సర్వే సిద్ధగంధర్వకిన్నరాః, సమాజగ్ము ర్మహాదేవీ మహాదేవావలోకనే ౨౮. హయగ్రీవ ప్రార్థనయా ప్రాప్తోదేవో పురాతనో, సర్వవిద్యాప్రసిద్ధ్యర్థం వసతించక్రతు ర్ద్విజాః ౨౯. * * *

—: ఉమాసదాశివయోరుద్వాహఘట్టః :—

తస్మిన్మహూర్తే కల్యాణం చక్రుస్తేహ్యనయో ర్ద్విజాః, హయగ్రీవం పురస్కృత్య బ్రహ్మాద్యా దేవగుహ్యకాః 30. విద్యానామ్నిమూమాం కన్యాం మాంగల్యవిధినా శివః, జగ్రాహపాణినాసర్వదేవైస్సంపూజితఃప్రభుః 3౧. ముముచుఃపుష్పవర్షాణి పారిజాతాదికానిచ, ననృతుశ్చాప్సరస్సంఘా జగుర్గంధర్వ కిన్నరాః 3౨. తతోమహోత్సవే దేవస్సర్వేషాం స్మృతిముత్తమాం, దాపయా మాస దారైస్ససర్వదుఃఖ నివారిణీం 33. హయగ్రీవస్తువసతించక్రే తత్రశుభా ప్తయే, నిత్యంప్రముదితాస్సర్వే హయగ్రీవముపాసిరే 3౪. తస్మాత్తోమేశ్వరా ఖ్యాతు శివస్య సముపాగతా, అత్రసన్నిహితో భూత్వా సర్వందాస్యతి శంకరః 3౫. ఇదంపవిత్రం పాపఘ్నం ధన్యంపుణ్యం యశస్కరం, యశ్శృణోతి సదా మర్త్యో ముక్తిమేతినసంశయః 3౬. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సప్తర్షియాత్రాప్రకా శికాయాం సంహితాయాం శ్రీహయగ్రీవాయ విద్యాప్రదానం ఉమాసదా శివయోరుద్వాహ కథాప్రశంసానామ పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౫.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ వేదవేదాంగ పారగ, భవానమృత తీర్థస్య వైభవం వదతుప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * సుధాతీర్థప్రశంసంతి స్నాంతిత త్కథయంతి యే, అష్టావింశతిభేదాంశ్చ నరకాన్నో ప్రభుంజతి ౨. తామిస్ర మంధ తామిస్రం మహారౌరవరౌరవౌ, కుంభీపాకం కాలసూత్ర మసిపత్రవనంతథా 3. అగ్నిభక్షోఽంధకూపశ్చ సదంశశ శాల్మలీ తథా, లాలాభక్షో హ్యసిచిశ్చ నారమే యాదనంతథా ౪. తప్తైవవజ్రికణకః, క్షారకర్దమపాతనం, రక్షోగణాశనంచాప శూలప్రోతనిరోధనం ౫. తిరోధానాభిధంవిప్రా స్తథా సూచీముఖాభిధం, పూయ శోణితభక్షంచ విప్రాగ్ని పరిపీడనం ౬. అష్టావింశతిసంఖ్యాకమేతన్నరక సంచ యం, నయాతిమనుజోవిప్రా స్సుధాతీర్థ నిమజ్జనాత్ ౭. విత్తాపత్యకళత్రాణాం యోఽన్యేషామపహారకః, సకాలపాశబద్ధోయం యమదూతై ర్భయూవహ్నో ౮. తామిస్రనరకేఘోరే పాత్యతే బహువత్సరం, స్నాతిచేదమృతేతీర్థే తస్మిన్నాసా నిపాత్యతే ౯. మాతరంపితరంపుత్రం యోద్వేష్టి పురుషాధమః, సకాలసూత్ర నరకే విస్తృతాయుతయోజనే ౧౦. అధస్తాదగ్నిసంతప్త ఉపర్యర్కమరీచిభిః, బిలేతామ్రమయే విప్రాః పాత్యతేక్షుధయార్దితః ౧౧. యోవేదమార్గముల్లంఘ్య వర్తతే కుపథేనరః, సోసిపత్రవనేఘోరే పాత్యతేయమకింకరైః ౧౨. యోఽశ్నాతి పంక్తిభేదేన పక్వసూపాదికంనరః, అకృత్వాపంచయజ్ఞంవా భుంక్తేమోహేనపీడితః ౧౩. పాత్యతేఽయంయమభటై ర్నరకేక్రిమిభోజనే, భక్ష్యమాణఃక్రిమిశతై ర్భక్షయన్క్రిమిసంచయం ౧౪. స్వయంచక్రిమిభూతస్స తిష్ఠే ద్వ్యావదభుక్షయం, యోహరేద్విప్రవిత్తాని న్నేహేన బలతోపివా ౧౫. అన్యేషామపివిత్తాని రాజా తత్పురుషోపివా, అయస్మయాఖ్యకుండేతుసదంశైఃసోతిపీడితః ౧౬. సదంశనరకేఘోరే పాత్యతేయమకింకరైః, అగమ్యాంయోభిగచ్ఛేత స్త్రియంవైపురుషాధమః ౧౭. అగ మ్యం పురుషంయోపి దభిగచ్ఛేత వాద్విజాః, తావయస్థయనారీంచ పురుషంచా ప్యయస్మయం ౧౮. తప్తావాలింగ్యతిష్ఠంతౌయావచ్చంద్రదివాకరౌ, సూచ్యాభ్యేనరకే ఘోరే పాత్యతే యమకింకరైః ౧౯. బాధతేసర్వజంతూనో నానోపాయైరుపద్రవైః, శాల్మలీనరకేఘోరే పాత్యతే బహుకంటకే ౨౦. రాజావారాజభృత్యోవా యఃపా షండ మనుద్రుతః, భేదకోధర్మసేతూనాం వైతరణ్యాం నిపాత్యతే ౨౧. వృషలీసంగ దోపేణ శౌచాద్యాచార వర్జితః, త్యక్తలజ్జస్త్యక్తవేదః పశుచర్యారతస్సదా ౨౨. సపూయవిష్ఠమూత్రాస్రక్ క్లేష్మవిత్తాది పూరితే, అతిభీభత్సనరకే పాత్యతేయమకిం కరైః ౨౩. యశ్శ్వభిర్మృగయుర్వన్యాన్ బాణైర్వాబాధతేమృగాన్, సహన్యమానో బాణౌఘైః పరత్రయమకింకరైః ౨౪. ప్రాణరోధాఖ్యనరకే పాత్యతేచమహాద్యుతిః,

దాంభికోయఃపశూన్యజ్ఞే విధ్వస్తస్నానవర్జితః ౨౫. హంత్యసాపరలోకేషు వైశసే పాత్యతేద్విజాః, కృంత్యస్థూనోయమభక్షైఃపాత్యతే బహువత్సరం ౨౬. ఆత్మభార్యాం సవర్ణాంయో రేతఃపాయయతేఖలః, పరత్రరేతఃపాయీస రేతఃకుండే నిపాత్యతే ౨౭. స్నాతిచే దమృతేతీర్థే తస్మిన్నాసానిపాత్యతే, యోదస్యుమార్గమాశ్రిత్య గరదో గ్రామదాహకః ౨౮. వణిగ్దుర్వ్యాపహారీచ సపరత్ర ద్విజోత్తమాః, వజ్రదింష్ట్రాభిధే ఘూరేనరకే పాత్యతేచిరం ౨౯. విద్యంతేనరకాఘూరాః యేచాన్యే బహుదుఃఖదాః, తాన్నపశ్యంతిమనుజాః సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్ 30. సుధాతీర్థేన కృత్స్నానా దశ్వమేధఫలం లభేత్, ఆత్మవిద్యా భవేత్సాక్షాన్మృక్తిశ్చాపి చతుర్విధా 3౧. నపాపేరమతే బుద్ధి ర్నభవేద్దుఃఖమేవవా, తులాపురుషదానేన యత్ఫలంలభ్యతేనరైః 3౨ తత్ఫలంలభ్యతే పుంభిఃసుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, గోసహస్రప్రదానేన యత్పుణ్యంవా భవేన్నృణాం 33. తత్ఫలంలభతేమర్త్యః సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యద్యదిచ్ఛతి పూరుషః 3౪. తత్తత్సర్వమవాప్నోతి సుధాతీర్థ నిమజ్జనాత్, మహాపాతకయుక్తోవా యుక్తోవాప్యుపపాతకైః 3౫. సద్యఃపూతోభవేద్విప్రాఃసుధాతీర్థనిషేవణాత్, ప్రజ్ఞాలక్ష్మీర్యశఃసంపత్ జ్ఞానంధర్మో విరక్తతా 3౬. మనశ్శుద్ధిర్భవేన్నృణాం సుధాతీర్థ నిషేవణాత్, బ్రహ్మహత్యాయుతంచాపి సురాపానాయుతం తథా 3౭. అయుతంగురుదారాణాం గమనంపాపకారణం, స్తేయాయుతంసువర్ణానాం తత్సంసర్గాశ్చ కోటిశః 3౮. శీఘ్రంవిలయమాయాంతి సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, ఉక్తేష్వేతేషు సందేహో నకర్తవ్యఃకదాచన 3౯. జిహ్వాగ్రేపరిశుంతప్తం క్షిపంతి యమకింకరాః, అర్థవాదమిదంసర్వం బుధైర్వానరకం వ్రజేత్ ౪౦. సూకరఃసహివిజ్ఞేయఃసర్వకర్మబహిష్కృతః, అహోమూర్ఖమహోమూర్ఖమహోమూర్ఖంద్విజోత్తమాః ౪౧. సుధాతీర్థాభిధేపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే, అద్వైతజ్ఞానదే పుంసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయిని ౪౨. ఇష్టకామప్రదేనిత్యం తథైవాజ్ఞాననాశనే, స్థితేపి తద్విహాయేదం రమతేన్యత్రవైజనః ౪3. అహోమోహస్యమాహాత్మ్యం మయావక్తుం నశక్యతే, స్నాతస్యతుసుధాతీర్థే నాంతకాద్భయమస్తిహి ౪౪. సుధాతీర్థంచపశ్యంతి స్పృశంతిప్రణమంతిచ, నపిబంతి పునస్తన్యంమాతౄణాం భీతివర్జితాః ౪౫ ఏవంవఃకథితంవిప్రాఃసుధాతీర్థస్యవైభవం, భుక్తిముక్తిప్రదం నౄణాం సర్వపాపనిబర్హణం ౪౬. *సూతః* క్షేత్రపాలాజ్ఞయా సర్వేమునయో పీతకల్మషాః, స్నాత్వాసుధాతీర్థజలే పితౄన్సంతర్ప్యభక్తితః ౪౭. తత్పూర్వేరాజతందివ్యం పాపనాశన సంజ్ఞకం, తీర్థంప్రతియయుఃసర్వే సపుత్రాశ్చ సదారకాః ౪౮.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వర మాహాత్మ్యే అమృతతీర్థప్రశంసానామషట్చత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౬.

* బుపయుఃక్ * పాపనాశనతీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదసువ్రత, కోముక్తస్సాన్నిన మాత్రేణ పూర్వేస్మిన్ పుణ్యవర్ధన ౧. *క్షేత్రపాలుఃక్* పూర్వేస్మిన్ధర్మరాజోఽసా రాజ్యా ద్భ్రష్టస్సహానుజుఃక, వనంవివేశసహసా ద్రౌపద్యాసహిత శ్చుచిుఃక ౨. పుత్రా ణాందుఃఖమత్యంతం దృష్ట్వాకుంతీ ముహుర్ముహుుఃక, చింతయిత్వారమానాథం సస్మా రమనసా సతీ ౩. తదాఽఽగతోరవిందాక్ష శ్శరణాగత వత్సలుఃక, తందృష్ట్వామ్లా నవదనా మందమాహా మనస్వినీ ౪. *కుంతీ* స్వామిన్సర్వజగన్నాథ పుత్రా ణాం మమకాగతిుఃక, ఆరణ్యేదుఃఖసంతప్తా రాజ్యహీనా మృతాఇవ ౫. త్వయితిష్ఠతి మద్దేవే కుతోదుఃఖం వదాధునా, కేనోపాయేనపుత్రాణాం రాజ్యలాభో భవేద్ధరే ౬. తదూర్ధ్వమేరమాకాంత కృపాస్తి మయిచేదిహా, ఇత్యుక్తశ్శ్రీహరిుఃక పాహి కుంతింకరుణయాగిరా ౭. *శ్రీకృష్ణుఃక్ * మాశోచయమహాభాగే హితంవచ్మి తవాధునా, అస్తిపంపాక్షేత్రమితి సర్వేష్టార్థప్రదాయకం ౮. మాణిభద్రేశ్వర స్యాగ్రే పాపనాశన సంజ్ఞకం, తీర్థమస్తిహి సర్వేష్టదాయకం పుణ్యవర్ధనం ౯. స్నానంకురువిధానేన పుత్రాణాం హితకామ్యయా ౧౦. తేనతే తనయానాంచ రాజ్యలాభో భవేదిహా, శ్రీకృష్ణవచనంశ్రుత్వా కుంతీపాహితి విస్మితా ౧౧. *కుంతీ* పాపనాశనమాహాత్మ్యం వదమే పురుషోత్తమ, *శ్రీకృష్ణుఃక్ * అత్రేతి హాసంవక్ష్యామి సావధాన మనాుఃశృణు ౧౨. నందోనామమహారాజ స్సోమవంశ సముద్భవుఃక, ధర్మేణపాలయామాస సాగరాంతాం ధరామిమాం ౧౩. తస్యపుత్ర స్సుభవ ద్ధర్మగుప్తఇతి శ్రుతుఃక, ధర్మజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ మాతాపితృహితే రతుఃక ౧౪. నందస్తునందనేన్యస్య రాజ్యం సర్వంముదాతదా, భార్యయాసహిత శ్శీఘ్రం తపోవన మగాన్నృపుఃక ౧౫. తాతేతపోవనంయాతే ధర్మగుప్తోమహామతిుఃక, మేదినీంపాలయా మాస ధర్మజ్ఞో నీతికోవిదుఃక ౧౬. ఈజేబహువిధైర్యజ్ఞై ర్దేవానింద్ర పురోగమాన్, బ్రాహ్మణానాందదౌవిత్తం క్షేత్రాణివివిధానిచ ౧౭. సర్వేస్వధర్మనిరతా స్తస్మి న్రాజని శాసతి, కదాచిన్నాభవత్పీడా స్తస్మింశ్చోరాదిసంభవాుఃక ౧౮. కదాచిద్ధ ర్మగుప్తోఽయ మారుహ్యతురగోత్తమం, వనంవివేశసహసా మృగయారస కౌతుకీ ౧౯. తస్మిన్వ్యాఘ్రిముఖాత్కూర్మాన్ హత్వాక్షుత్తృట్ప్రపీడితుఃక, దదర్శపురతో దివ్యం సరఃకల్హారమండితం ౨౦. అభూద్విభావరీత్రత తమసా వృతదిఙ్ముఖా, రాజా పిపశ్చిమాంసంధ్యా ముపాస్య నియమాన్వితుఃక ౨౧ జజాపపరమాంతత్ర గాయత్రీం వేదమాతరం, ఽపౌతస్మిన్ననుపాసీయం రాజాహర్షేణసంయుతుఃక ౨౨. సింహావ్యా ఘ్రాదిభీత్యాస నృక్షమేకం సమాశ్రితుఃక, రాజపుత్రస్తదభ్యాశం బుక్షసింహభయా ర్దితుఃక ౨౩. అనుదుద్రువుస్సింహాస బుక్షోన్యక్ష మాసాహసాత్, ఆరుహ్యాపాదపం

సోఽపి దదర్శ నృపనందనం ౨౪. వృక్షస్థితంనృపందృష్ట్వా ఋక్షఃపాహ్యమ్యదూక్తిభిః, మాభీతింవహ రాజేంద్రవత్స్యహోరజనీమిహ ౨౫. మహాభయంకర స్సింహో వృక్షమూలముపాశ్రితః, తిష్ఠత్యావాంహంతుకామః కరాలవదనోహరిః ౨౬. నిశార్ధమేహినిద్రాంత్వం నిర్భయం రక్షితోమయా, తతఃపశ్చిమయామార్ధం నిశార్ధం త్వం మహామతే ౨౭. ఇతితద్వాక్యమాకర్ణ్య సుప్తేనందసుతే హరిః, ఉవాచఋక్షం సుప్తంమే పాతయాశు నరాధమం ౨౮. వయం వనచరానిత్యంనరోయంమృగ హింసకః, అనేనతవయత్నేన మంతేదుఃఖప్రదంభవేత్ ౨౯. ఇతిసింహోక్తి మాకర్ణ్య ఋక్షస్తంపర్యత్యువాచహ, ధర్మాధర్మానజానీమే మృగరాజ వనేచర ౩౦. విశ్వాసఘాతుకస్యైవ నరకంభ తి ధ్రువం, నమిత్రద్రోహిణంపాపం నశ్యేద్యజ్ఞ యుతైరపి ౩౧. బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం కథంచి న్నిష్కృతిర్భవేత్, విశ్వాస ఘాతజంపాపం ననశ్యే జ్జన్మకోటిభిః ౩౨. నావంమేపుంమహాభారం మన్యేభూ మ్యాం మృగాధిప, మహాభారమిమంమన్యే భూమ్యాంవిశ్వాసఘాతుకం ౩౩. ఏవ ముక్తస్సఋక్షేణ సింహస్తూష్ణీంబభూవహ, ధర్మగుప్తేపబుద్ధేఽథఋక్షస్సుప్తాప భూరుహే ౩౪. తతస్సింహోఽబ్రవీద్భూప మేతమృక్షం త్యజస్వమే, పరిభాతేత్వా మసౌహంతి తస్మాత్పాతయభూతలే ౩౫. ఏవముక్తోథసింహేన రాజాసుప్త మృక్షం కితః, స్వాంకస్థస్తశిరస్కంతం పాతయామాస కాటిలాత్ ౩౬. ఋక్షఃపుణ్యవ శాద్వృక్షా న్నృపపాత మహీతలే, సఋక్షోనృపమభ్యేత్య కోపాద్వాక్యమభాషత ౩౭. * ఋక్షః * కామరూపధరో రాజన్నహంభృగుకులోద్భవః, ధ్యానకాష్ఠఇతి ఖ్యాతో ఋక్షరూపమధారయం ౩౮. కస్మాదనాగసంసుప్త మత్యాక్షీన్మాం భవాన్నృప, మచ్ఛాపాదతిదుర్బుద్ధే హ్యున్మత్తోభవ సత్వరం ౩౯. ఇతిశప్త్వాము నిర్భూపం తతస్సింహా మభాషత, నసింహస్త్వం మహాఋక్షః కుబేరసచివఃపురా ౪౦. హిమవద్గిరిమాసాద్య కదాచిత్త్వం వధూసఖః, అజ్ఞానాచ్ఛంకణాభ్యాసే విహార మతనోర్మునేః ౪౧. శంఖణోప్యుటజాద్దేవా త్తమిదాహరణాయచ, నిర్గత స్త్వాంవివసనం దృష్ట్వా శాపమదాన్మునిః ౪౨. యస్మాన్మమాశ్రమేఽద్య త్వం వివస్త్రస్థితవానసి, అతఃపంచాననోభూత్వా సంచరస్వ మహావనే ౪౩. ఇతిశంఖణశాపేన మృగేంద్రస్త్వమభూఃపురా, కుబేరసచివోయక్షో భద్రనామాఽభవఃపురా ౪౪. కుబేరోధర్మశీలోహి తద్భక్తాశ్చతథావిధాః, అతఃకిమర్థంమాంహంతు మిచ్ఛసి త్వంవనేచర ౪౫. ఏతత్సర్వంజ్ఞానదృష్ట్యా జానామీహ మృగాధిప, ఇత్యుక్తో ధ్యానకాష్ఠేన త్యక్త్వాసింహత్వమాశుసః ౪౬. యక్షరూపధరోభూత్వా దివ్యసుంద రవిగ్రహః, సాష్టాంగంపరిణిపత్యాహ ధ్యానకాష్ఠంసయక్షరాట్ ౪౭. అద్యసర్వం

మయాజ్ఞాతం పూర్వవృత్తమహామునే, శాపందత్వాశంఖణోనే విశాపమపిచోక్త
వాన్ ౪౮. ఋక్షరూపేణసంవాదో ధ్యానకాష్ఠేనతే యదా, భవేత్తదావిశాప
స్య పూర్వరూప మవాప్యసి ౪౯. ఇతిమామబ్రవీద్బ్రహ్మన్ శంఖణో లోకవి
శ్రుతః, తిర్యక్త్వాదద్యనిర్ముక్తో జానామిత్వాం తపోధనం ౫౦. ధ్యానకాష్ఠాభిధం
శుద్ధం కామరూపధరంమునే, ఇత్యుక్త్వాతంపరిణమ్యాసౌధ్యానకాష్ఠం సయత్న
రాట్ ౫౧. విమానవరమారుహ్యపర్యయావలకాపురీం, ఉన్మత్తరూపంతం
దృష్ట్వా మంత్రిణస్తు నృపోత్తమం ౫౨. పితుస్సకాశేమానిన్యా రేవాతీరేస్థితస్యచ,
తస్మైనివేదయామాసుః స్వసుతంభ్రాంతమానసం ౫౩. (నాత్రగ్రంథపాతః) భగవన్
జైమినే పశ్యపుత్రమున్మత్తమాశుమే, అజ్యోన్మాదవినాశాయబూహ్యుపాయం మహా
మునే ౫౪. ఇతిపృష్టశ్చిరందధ్యౌ జైమిని ర్మునిపుంగవః, ఉన్మాదకారణంతస్యజ్ఞాత్వా
నృపమథాబ్రవీత్ ౫౫. *జైమినిః* ధ్యానకాష్ఠమునేశ్శాపా దున్మత్తోఽభూ త్తవా
త్మజః, తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థ ముపాయంతే బ్రవీమ్యహం ౫౬ మాణిభద్రగిరౌరమ్యే
సుధాతీర్థసమీపతః, సర్వపాపహరంపుణ్యం దివ్యవృక్షసమన్వితం ౫౭. పాపనాశన
మిత్యేతత్తీర్థ మస్తిమహత్తరం, పవిత్రాణాంపవిత్రంహి మంగళానాంచమంగళం ౫౮.
శ్రుతిసిద్ధంమహాపుణ్యం పంపాక్షేత్రస్థ మవ్యయం, నీత్వాశీఘ్రంసుతంతస్మిన్ స్నాప
యాశుమహామతే ౫౯. ఉన్మాదస్తస్యతేదేవ తస్యనశ్యేన్న సంశయః, ఇత్యుక్తస్త
పరిణమ్యాసౌ జైమినింమునిపుంగవం ౬౦. నందఃపుత్రింసమాదాయ పాపనాశన
మాయయౌ, తత్రతంస్నాపయామాస పుత్రంనియమపూర్వకం ౬౧. తత్తీర్థస్నాన
మాత్రేణ నష్టోన్మాదోఽభవత్సుతః, నందోఽపితత్రిచస్నాత్వా దత్త్వాదానాని
భక్తితః ౬౨. మాణిభద్రేశ్వరంభక్త్యా పూజయామాస పార్థివ, ఉషిత్వాదినమే
కంచ నందః పుత్రేణసంయుతః ౬౩. మాణిభద్రేశ్వరంనత్వా స్తుత్వా శ్రీసర్వ
మంగళాం, గత్వాస్వరాజ్యం తత్రాసౌ పుత్రంసంస్థాప్య హృష్టధీః ౬౪. తపసేప్రయ
యౌనందః పుత్రమాపృచ్ఛ్యకాననం, గతే పితరిపుత్రోఽపి ధర్మరాజ్యమపాలయత్
౬౫. (మాణిభద్రేశ్వరక్షేత్రే) దత్త్వాదానానిభక్తితః, భోజనాద్యైస్తర్పయిత్వా
బ్రాహ్మణాన్ పర్యయౌపురీం ౬౬. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం,)
వాపీకూపతటాకాని దేవతాయతనానిచ ౬౭. స్వరాజ్యేకారయామాస శివార్పణ
ధియా సుధీః, ఉన్మాదైరప్యపస్మారై ర్గ్రహైర్దుష్టైశ్చ యేనరాః ౬౮. ముక్తాభ
వంతితేఽప్యత్ర సకృత్స్నజ్జన మాత్రతః, స్నానమాత్రేణతీర్థేస్మిన్న రాయాంతి పరంపదం
౬౯. ఏతత్తీర్థవరం త్యక్త్వా యోన్యత్తీర్థంసమిచ్ఛతి, స్నిగ్ధంసగోపయ స్త్యక్త్వా
స్నుహీక్షీరంహి యాచతే ౭౦. పాపనాశనమిత్యేత త్త్రివారంయః పఠేన్నరః,

ముచ్యతేసర్వపాపేభ్యః కైవల్యంలభతేధ్రువం ౭౧. * శ్రీకృష్ణః * యస్యస్మరణమాత్రేణ సర్వసిద్ధిమవాప్నుయాత్, ఏతత్తే కథితంసాధ్వి పుణ్యాత్పుణ్యతరం మహత్ ౭౨. త్వంతత్రగత్వాసుతా స్నానదానాదికంచర, రాజ్యంప్రాప్యసుతా శ్శిష్ట్వా నిహతాఖిలశత్రవాః 73. సుఖంసంప్రాప్యసర్వత్ర ఖ్యాతిమంతోభవంతిహి, ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్యకృష్ణేనకరుణాత్మనా ౭౪. ససుతాఽఽగాన్మహాక్షేత్రంకుంతీభక్తి సమన్వితా, స్నానంకృత్వావాపనాశతీర్థే వ్రతపరాయణా ౭౫. క్రమాద్యాత్రాం విధాయాసా మాణిభద్రేశ్వరంసతీ, సంపూజ్యవిధినాతస్య గృహీత్వాజ్ఞాం శివస్యసా ౭౬. రాజ్యగత్వాథ సామ్రాజ్య మాపతుంతి సపుత్రకా, * క్షేత్రపాలః * స్నానాన్నశ్యతిసకలా పీడాపాపౌఘనాశకే తీర్థే, నివసతిచాత్రమహేశ స్సర్వాభీష్టార్థ సిద్ధిదఃపుంసాం ౭౭. * * *

ఓమిత్యాది మహాపురాణేసాంబే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వరమహిమానువర్ణనే వ్యపనాశనతీర్థప్రశంసాయాం ధర్మగుప్తస్యోన్మాదనివృత్తి ర్ధర్మరాజాదీనాం రాజ్యప్రాప్తిర్నామసప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౭.

* ఋషయః * పాశమోచనతీర్థస్య మాహాత్మ్యంవదనఃప్రభో, వర్ణయంత్యస్యసంతఃకి ఫలంముక్తిసుఖావహం ౧. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వమిద మాఖ్యాన ముత్తరద్వారసంభవం, స్రోత్యానామపి నక్తానాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౨. పురాకృతయుగేదేవా రాక్షసా యుద్ధదుర్మదాః, అన్యోన్యంకలహంచక్రుః బద్ధవైరా స్స్వభావతః 3. తస్మిన్యుద్ధేజయంప్రాపు ర్దేవాదైవ ప్రచోదితాః, దేవైఃప రాజితాదైత్యా స్త్యక్త్వా రాజ్యంభయాతురాః ౪. అరణ్యంవివిశుర్దీనాః కేచిత్పా తాలమావిశన్, తదాశక్రాదిదేవానా మహంకారో మహానభూత్ ౫. తృణస్యాపి వినా యస్యత్వాజ్ఞయా చలనంనహి, ఆజ్ఞాం శ్రీదేవదేవస్యో ల్లంఘితుంచ కఈశ్వరః ౬. సర్వభూతాంతరస్థోఽపి గూఢఃకాష్ఠాగ్నివచ్ఛివః, తేదేవాగర్వ సంపూర్ణాః పరస్పర జయైషిణః ౭ కాశీక్షేత్రేమునిపాజగ్ముః బృహస్పతిముపాస్తదా, వయమేవబలోదగ్రా వయమేవ బలోద్ధతాః ౮. వయమేవజయోపేతా ఇతితేజగదుర్మిథః, ఆచ్ఛాదయతియన్మాయా యోగినామపి మానసం ౯. సాకిత్యజతి మోహంధా న్నిత్యందేహాభి మానినః, తతోబృహస్పతిస్తేషాం గర్వమాలోక్య యుక్తధీః ౧౦. ఉచ్చైరువాచగీర్వాణా నుద్వీక్ష్యేంద్ర పురోగమాన్, * గురుః * అహోప్రకృతిబద్ధాశ్చ యూయం గర్వాంధలోచనాః ౧౧. స్వబలేనాద్యయుద్ధేన కింజితాద్విషత స్సురాః, కింవాచేష్టయతే దేవావినా ప్రాణైఃకళేబరం ౧౨.

కింవాచేష్టయతేదారు యంత్రం యంత్రకృతం వినా, తథైవపరమేశానం వినాకస్యాస్తి చేష్టితం ౧౩. ప్రాణపర్దోహి భూతానాంయో జనానాంహృదిస్థితః, తస్యైవపర మేశస్య పర్భావా దంతరాత్మనః ౧౪. అసుర్గా జితవంతోహి యూయంనిజ బలై ర్నహి, మమాపినీతిసిద్ధార్థాఃసిద్ధ్యంత్యాత్మేశ్వరాజ్ఞయా ౧౫ నిమిత్తమాత్ర మేవాహం స్థితోస్మీహ శివాజ్ఞయా, తావద్దేవాశ్చిరంయూయం ముపాసత మహేశ్వరం ౧౬. స్మృతిర్యావన్మహేశస్య మహాదేవస్య శాశ్వతీ, తావజ్జ్యోతీంషిసర్వాణి గణ్యంతే దివ్యధామసు ౧౭. ఉదేతియేనమార్తాండ శ్చకార్యేనవిరాజతే, సనఃపాతుశివోనిత్యం జాగ్రదాదిషు సర్వతః ౧౮. గర్వంత్యజతగీర్వాణా శ్శివా న్నాస్తి పరంసుఖం, తస్మాద్భజధ్వంశ్రీశంభుం భక్త్యానిర్మలయా బుధాః ౧౯. ఇతి బృహస్పతినాసముదీరితం వచనమీశ్వర వైభవలక్షణం, అపినిశమ్యనతేప్రజహు ర్మదం ఖలజనస్స్వమతం నజహాతిహి ౨౦. గురోర్వాక్యంసమాకర్ణ్య దేవా శ్శక్రి పురోగమాః, పరిహసంతో మహాత్మానంగురు మూచు స్స్మయోద్ధతాః ౨౧. * అమరాః * వయంసమర్థాస్సమరే యోస్తు వైశ్యైర్మహాబలైః, నైవమేవనవం త్యనే బలం బుద్ధిజడాజనాః ౨౨. ఆస్తాంకిమర్థ ముద్వీక్ష్య పోక్తవానసి గర్హితం, దైవంపురుషకారేణ వర్తతే యన్నతస్సదా ౨౩. స్వబలేనవినా కార్యం నసిద్ధ్యతి కదాపి హి, తస్మాత్తూష్ణీం భవార్యత్వం మాబోధయ హితంవచః ౨౪. ఛాంద సానాంమతిఃక్షుత్ర వర్తతేపౌరుషే గురో, సురాణాంవచనంశ్రుత్వా గురుఃప్రాహ హితంవచః ౨౫. * గురుః * వదంతిదైవంపరమం జ్ఞానిసస్పతం సురాః, నఫల త్యేవయత్కార్యం దైవముల్లంఘ్య వర్తతే ౨౬. యే మూఢయేయుర్భవంతే వృథాన రకభాగినః, త్యజధ్వంబాలిశాయూయం గర్వందుఃఖస్య భాజనం ౨౭. ఇతిబ్రువాణ మాంగోక్ష్య దేవాఊచుః పరస్పరం, ఋక్షింభరాణాంవిప్రాణాం శాస్త్రాధ్యయన శాలినాం ౨౮. దీనాలాపామనుష్యాణాంభేదయంతీహమానసం, తస్మాద్వ్రజ మహాభాగ స్వర్గంహి నిజమందిరం ౨౯. తతోబృహస్పతిఃకాశ్యాం తపశ్చక్రే నదీతటే, గర్వితాస్తేసురాస్సర్వే మదేన సకలాగమాన్ 30. తిరస్కృత్యతదా కాశ్యాం విచేరు స్స్మయదూషితాః, తేనజ్ఞానపథభ్రష్టాః కామక్రోధాది పీడితాః 3౧. నినిందుర్దేవతం శంభుం సర్వేష్టార్థ ఫలప్రదం, తత్జ్ఞాత్వా శంకరస్త్రీవ్రం దేవాగర్వప్రశాంతయే 3౨. మాయయాచ్ఛాదయామాస జగన్నాటక సూత్ర ధృత్, బ్రహ్మాదీనామపి పరా శివమాయా విమోహినీ 33. శివస్తేషాంబలం జ్ఞాతు మావిరాసీ న్మహోజ్వలః, కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోట్యగ్నిసదృశ ప్రభః ౩౪. దివస్సర్వాః ప్రజ్వలయన్ ఆకర్షితదిగంతరః, దివంభువమభివ్యాప్య గర్జన్నివ

జగత్త్రయం 3౫. మహాభుజశిరోగ్రీవో రక్తపుల్లాంబుజేక్షణః, తటన్నిభజటాధారీ దీర్ఘదంష్ట్రాస్య గహ్వరః 3౬. మహానాసోమహోష్ఠశ్చ జిహ్వాజ్వాలావిభీషణః, తదద్భుత మభూత్తత్రీదేవానాంపశ్యతాంతదా 3౭. ఊచుఃపరస్పరం దేవా మాయాకింవాసురీ పరా, అగ్నేస్తేజోథవా సూర్యాచంద్రియోఃకాంతిరీదృశీ 3౮. నూనంభగవతోమాయా దేవానామపి మోహినీ, ఇతివిమామాంసమానానాం దేవానా మగ్రితఃపునః 3౯. తీక్ష్ణజ్వాలాస్సంబభూవు ర్దేవానాంభీతిదాయకాః, తత్ఫిన్నహృదయాస్సర్వే కేశవం శరణంయయుః ౪౦. త్వత్ప్రసాదేన దైత్యాదే జితాఃస్మ దనుజానిహ, ఇదానీంగ్రసతే తేజ శ్చాస్మాంస్త్వం త్రాతుమర్హసి ౪౧. దేవానాంవచనం శ్రుత్వా విష్ణుస్సత్వర మభ్యగాత్, పరీక్షితుంమహత్తేజ స్సన్నిధిం శంకరస్యచ ౪౨ అగ్నిస్తత్తేజఉద్దీప్త్య పాహి గచ్ఛామ్యహంహరే, తృణేన భస్మసాత్కృత్వా ఆగమిష్యే తవాంతికం ౪3. ఇత్యుక్త్వాపయయూ శీఘ్రం తేజసోఽంతిక ముస్మదః, తందృష్ట్వాభీషణాకారం యుగాంతాగ్నిమివ స్థితం ౪౪. అహోఘోరత్వమహోధైర్యమహోభీమ మహోద్యుతిః, ఇత్యంతరంగేకలయన్నపి ధైర్య సమన్వితః ౪౫. యావదాగత్య సప్తార్చి ర్వక్తుంసన్నహ్యతిస్మ యః, తావత్తమేవ జ్వలనమగ్రోచ త్పరమంమహాః ౪౬. కస్త్వముద్భాసితోత్సాహ స్సంహార్తోఽసి మమాంతికం, తేజసాపరమేణాథో దుర్నిరీక్ష్యస్వభావతః ౪౭. తస్యత ద్వచనంశ్రుత్వా స్థిత్వా గర్వేణభూయసా, పరిసార్యపరితోజ్వాలాః పావక స్తమువాచహ ౪౮. అహోపగిమితాబుద్ధి ర్యత్తేకిల నదృశ్యతే, కల్పకల్పాంత దుర్ధాంతం నమాంవేత్సి మహానలం ౪౯. అహంహిముఖమాదిష్టో దేవానాం దివ్యతేజసాం, దహనోగ్ని శ్శిఖీత్యాద్యై ర్యుక్తోహ్య స్వర్థనామభిః ౫౦. అంతర్బహిశ్చ భూతానా మహమేవ వ్యవస్థితః, నిర్దహామ్యఖిలాల్లోకా న్యుగాంతేహం ప్రజాంతకః ౫౧. బడబాగ్నిముఖాస్సర్వే మమజ్వాలాంశ జాస్సదా, మయైవ స్ఫురతారుద్రో గీయతే పాలలోచనః ౫౨. నస్సృష్టిర్నాంవినాకాచి న్నస్థితిర్వా మయావినా, మయైవకల్పే సంహారఇతి మేశాశ్వతీస్థితిః ౫3. మామప్యనాది మంతస్థం తస్థుషాంజగ్ముషా మపి, నజానాతిభవానద్య జ్ఞాతృత్వంతే ప్రశస్యతే ౫౪. అహమగ్నిస్త్వా కార మాకస్మిక మిమంకిల, జ్ఞాతుమాగతవా కస్త్వం కింతేనామ చికీర్షితం ౫౫. * యక్షః * కథంత్వమగ్ని ర్వ్యంతాసి శ్రుతతేజాః పురాశుయా, నిర్దహస్యఖిలాల్లోకా నితితద్ధర్షిముత్సహే ౫౬. ఇత్యుక్త్వా కించిదాదాయ తృణంలఘుతరం తదా, క్షిప్త్వాగ్నేఃపురత స్తస్య తంయక్షః పునరబ్రవీత్ ౫౭.

దృష్టంజ్యోతిరిహాపూర్వం నస్త్వం కృమిహార్షసి, సాఽబవీద్విబుధా పూర్వా సుప్రసన్నా మదోత్థితా 33. స్మితప్రభాభి ర్దిగ్భాగా ప్లావయంతీ సుధాత్మభిః, సజ్యోతిఃపరమాదివ్యంశివఃపరమకారణం 3౪. హేమకూటేశ్వరో దేవో విరూపాక్షో జగత్పతిః, యదాజ్ఞాసూత్రసంస్యూతం జగదేతచ్చరాచరం 3౫. విరూపాక్షఃపరంజ్యోతి స్సహిపంపాపురేశ్వరః, అహంకారమహాకాష్ఠా సవిజ్ఞాతబృహస్పతీ 3౬. వినేతుంశశివో యుష్మాంస్తా దృగూర్ధ్వోఽభవత్కిల, తస్యాహం పరమా శక్తి రవినాభావలక్షణా 32. నామ్నాహైమవతీత్యేసా యుష్మద్దర్శార్థ మాగతా, యదేవంశక్యతేద్రష్టుం తథారూపేణతేజసా 3౮. హేమకూటోత్తరద్వారి తత్రైవాహం సనాతనీ, తత్రయూయంసమాగత్య దేవమభ్యర్చ్య భక్తితః 3౯. మాంచ సంపూజ్యవిధి వత్పీఠద్వయధ్వం సమాహితం, ఉత్తరేమాణిభద్రేశోవర్తతేఽమరపూజితః ౪౦. తముద్దిశ్యతపఃపుణ్యం కురుధ్వం విజితేంద్రియాః, తేనాదిత్యాస్సర్వసిద్ధి ర్భవిష్యతి నసంశయః ౪౧. నోచేత్పశుత్వంసంపాప్య భవిష్యథసుదుఃఖితాః, * శ్వేతపాలః * ఇత్యుక్త్వాంతర్హితాయాంతు తస్యామింద్రాదయస్సురాః ౪౨ హేమకూటోత్తరందేశ మాగచ్ఛ న్హాతుకాన్వితాః, యాతాంశ్మృత్వా విధానేన విరూపాక్షందయానిధిం ౪3. సమభ్యర్చ్యచ్యుతశ్శీఘ్రం మాణిభద్రేశ సన్నిధౌ, తపశ్చక్రేసురై స్సార్థం శంభుదర్శనకాంక్షయా ౪౪. శంభుముద్దిశ్య తేదేవా శ్శీఘ్రి గార్యాశ్చాజ్ఞయా భృశం, క్వచిత్పర్ణశనావాయుభక్షకా స్తపఆచరన్ ౪౫. ఏవంబహుగతేకాలే శివఃప్రత్యక్షతా మగాత్, తందృష్ట్వాపరమోదార ముమాదే హోర్ధధారిణం ౪౬. స్తోత్రంచక్రుర్విష్ణుముఖా దేవాభక్తి సమన్వితాః, నమస్తేదేవ దేవేశ విరూపాక్ష సదాశివ ౪౭. ప్రపన్నాన్పాహి విశ్వేశ త్వద్భావశరణైషిణః, త్వామృతే నహిపశ్యామ స్సంసారోత్తారణేప్రభుం ౪౮. త్వద్ధ్యానవిముఖా శ్శంభో పశుత్వుల్యాశ్చరామహే, అస్మానుద్ధర మోహబ్ధేశ్శివజ్ఞానందేహినఃప్రభో ౪౯.

ఇతివిష్ణ్వాదిదేవానాం వచశ్శ్రుత్వా మహేశ్వరః, హోవాచమధురాంవాణీం శరణాగతవత్సలః ౫౦. * విరూపాక్షః * అత్రైవరాజతేతీర్థంపాపమోచన నామకం, స్నానాచ్చులభ్యతేజ్ఞానంయుష్మాభి ర్నిర్మలంసురాః ౫౧. ఆదాహస్తిముఖం నత్వా తత శ్శ్రీసర్వమంగళాం. ఆరాధయతమాఽపశ్చా త్తదాసిద్ధిర్భవిష్యతి ౫౨. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే శంభు ర్దేవానాంపశ్యతాం పురః, తదాచాతోషితాస్సర్వే యాతాంశ్మృత్వా విధానతః ౫3. పాపమోచనతీర్థేవై స్నాత్వావాస్తిముఖం ముదా, నత్వా తేసుంగళాందేవీ, మాణిభద్రేశ్వరంతతః ౫౪. సమభ్యర్చ్యనరాఽలభ్వా హ్యం

న్యసులభ్యాసురాః, పశుపాశవిముక్తాస్తే శివజ్ఞానపరా ముదా ౫౫. స్వంస్వంధామ యయు స్సర్వే స్మృత్వాశ్రీశంకరం హృది, యస్మాత్పశుత్వంవిగతం స్నానాదస్మిన్ జలేశుభే ౫౬. పాపమోచనతీర్థాఖ్యం ప్రఖ్యాతం ముక్తిదాయకం, శ్రావణేకార్తికే మాఘే మఖానక్షత్రసంయుతే ౫౭. దినేస్నానం ప్రకుర్వంతి ఋషయ స్తీర్థవాసినః, తీర్థస్నానం మాణిభద్రేశ్వరసందర్శనం తథా ౫౮. పంపాక్షేత్రస్యసద్యాత్రా పురాణశ్రవణం తథా, పంచాక్షరీ మహామంత్రః పాపినామిహ దుర్లభః ౫౯. శ్రీమాణిభద్రేశ్వరసత్కథాంయః శృణోతి భక్త్యాపరితస్వయం ముదా, పాపౌఘాతిభోగాన్ సకలానిహామలాం శ్చాంతేపదం యాతిశివస్యతాపసాః ౬౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పా(శ)పవిమోచన తీర్థప్రభావవర్ణనే దేవానాంపశుత్వనివృత్తిపూర్వక మీశ్వరానుగ్రహ లాభోనామైకోనపంచాశోఽధ్యాయః. ౪౯.

---

* సూతః * పా(శ)పమోచనతీర్థేఽస్మిన్ స్నాత్వాతద్దక్షిణేస్థితం, ప్రసన్నతీర్థ మాజగ్ముః కశ్యపాద్యామహర్షయః ౧. తందృష్ట్వాక్షేత్రపాలంతే ప్రపచ్ఛుర్వినయా న్వితాః, అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదాస్మాకంమహామతే ౨. * క్షేత్రపాల ఉవాచ * శత్రుంజయోఽభవద్రాజా వంగదేశాధిపఃపురా, ధర్మజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ సదాచారరత స్సదా 3. కదాచిన్మృగయాసక్త స్సుమత్యాసహిత శ్శుచిః, జగామగహనంఘోరం వ్యాఘ్రాద్యైర్బ రతిభీకరం ౪ తతస్తత్రమృగాన్ హత్వా పంపాక్షేత్రంక్రమాద్యయౌ, నత్వామునీన్ సమాధిస్థా నటఙ్క్షేత్రేవిశుద్ధధీః ౫. మాణిభద్రేశ్వరంపార్థివ మంత్రిణాసహితోనృపః, అటమానఃపర్వతేస్మిన్ స్నానావృక్షసమన్వితే ౬. పీత్వోదకం సుపానీయం తృషార్తో నృపసత్తమః, వృక్షమూలేఽవసత్తిష్ఠ ప్రమమాత్యేనసహప్రభుః ౭. మార్గశ్రమాపనోదాయ విశ్రాంతః ప్రీతమానసః, ఓంకారశబ్ద మశ్రౌషీ త్కర్ణానంద రసాయనం ౮. కిమేతదితిచోత్థాయ దిశాంముఖ మవేక్ష్యసః, స్వపురోభాగత స్సమ్యక్ దదర్శపరమం సరః ౯. కుముదోత్పలకల్హార మండితం సుమనోహరం, హంసకారండవాకీర్ణం చక్రవాకాది శోభితం ౧౦. భృంగసంగీత సన్నాదకిమ్నారిత దిగంతరం, తన్మధ్యేనిస్వనందివ్యంశ్రుత్వా సప్రణవాత్మకం ౧౧. విస్మయేనాహ మంత్రీశం సంశయాన స్సభూపతిః, ఇహాజాతోధ్వనిః కస్మా త్కస్యైతత పురుషఃపరః ౧౨. ఇత్యాలోచన సక్తేఽస్మి న్మహాధ్వని రభూద్విజాః, తత్రదృష్టింనిధాయాసా బాహ్యేంద్రియ వినిగ్రహః ౧౩. నాదానందరసాస్వాద తత్పరోభూ న్మహీపతి., నిశ్చేష్టితో బభూవాథ స్థాణువ ద్దృష్టమాత్రతః ౧౪.

సుమతిస్తత్తథై వాభూ త్సరోవర విలోకనాత్, తస్మిన్ప్రశ్యతిభూపాలే సరోమధ్యా న్మహాముని: ౧౫. ఉత్థిత్థోనైమిశ స్తత్రదండకాషాయ సంవృత:, తందృష్ట్వాపర మోదారం నైమిశం పురుషోత్తమం ౧౬. వవందేవినయాదాజ్ఞా దండవద్భక్తి సంయుత:, ఉవాచమధురాంవాణీం నైమిశంమునిసత్తమం ౧౭. * శత్రుంజయ: * భగవద్భవతో దివ్యదర్శనం సుఖదంనృణాం, ధన్యోస్మికృతకృత్యోస్మి యుష్మద్దర్శన మాత్రత: ౧౮. కస్త్వంపురుషరూపేణ తీర్థాదుత్థాయ భాసిభో:, కుతశ్చాగమనంతేద్య కుతోస్మా న్నిర్గతోజలాత్ ౧౯. ఇతిరాజ్ఞో వచశ్శ్రుత్వానై మిశోముని రబ్రవీత్, హేమకూటా దాగతోస్మిదర్శనార్థం మహేశితు: ౨౦. నైమిశోఽహం తవస్తప్తు మత్రాగచ్ఛామి పార్థివ, అస్మాకందర్శనంపుంసాం భుక్తిముక్తిఫల ప్రదం ౨౧. అత్రాస్తివిశ్వనాథాఖ్య ముద్దేవనిభ: పర:, తంసేవస్వ మహీపాల తేనసౌఖ్యం భవేత్తవ ౨౨. దర్శయామ్యహమత్రైవ యువయోస్తం మహామునిం, ఇత్యుక్త్వా దర్శయిత్వాసౌ తంతయోస్తపసే యయౌ ౨౩. శత్రుంజయో విశ్వనాథం దృష్ట్వా నత్వా ముహుర్ముహు:, ప్రార్థయామాసతంవిప్రా: పాహిపాహీ త్యుదీరయన్ ౨౪. ప్రాబోధయన్మహారాజ: స్తోత్రైశ్శ్రీక్రమనోహరై:, ఉపాయైర్బహుభి స్సోఽపి నాబుధ్యత మహాముని: ౨౫. పాదసంవాహనంచక్రే రాజా భక్తిసమన్విత:, తథాప్యంత ర్ముఖో భూత్వా మునిస్తూష్ణీమవస్థిత: ౨౬. తందృష్ట్వావిస్మితో భూత్వా రాజామం త్రిసమన్విత:, జగామనగరం రమ్యంతదేశాగధియాన్నృప: ౨౭ సభాంజగామతేజస్వీ సూతమాగధ సంయుత:, సుమతింప్రాహధర్మాత్మా దేశకాలోచితం నచ: ౨౮. విశ్వనాథోమునిశ్రేష్ఠ: సమాధినిరత స్సదా, తత్సమోనాస్తిభూలోకే సచశ్రీశంక రోమునిం. ౨౯. తేనేయంసస్యసంపన్నా సుప్రజాస్తుధరా సదా, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్రుత్వా సుమంతిఃప్రాహ సాదరం 30. ధర్మపాలస్త్వమేవాసి యథారాజా తథాప్రజా:, త్వయైవహ్యేతాస్సర్వే మునయస్తపసి స్థితా: 3౧. జారచోరాదికాన్ హత్వామృగాన్ క్రూరాన్వనేచరాన్, త్వంపాలయసి ధర్మాత్మన్సదా భూమండలం విభో 3౨. త్వయిశాసతి పర్జన్యశ్శాలే వర్షతిభూమిప, త్వయాసావిశ్వనాథస్తు శ్రేష్ఠోఽభూన్మునిమండలే 33. అమాత్యవచనంశ్రుత్వా విస్మయేనాబ్రవీదిదం, ఋషిభిఃపాలితాభూమి స్తపోనిష్ఠై ర్జితేంద్రియై: 3౪. కిమస్తిపుణ్యం ధర్మశ్చ మయి మంత్రివరానన, మహాత్మనాంకరుణయా పాలయామి మహీమిమాం 3౫. తస్మా దయంధన్యతమో మహాశ్లాఘ్యోమునీశ్వర:, తద్దర్శనాదహంధన్య స్సఖుల స్సపరిచ్ఛద: 3౬. ఇత్యుక్త్వాపునరాహేదం మంత్రీరాజాన మాదరాత్, ఆనయిష్యామిస

హాసా విశ్వనాథం మహామునిం 32. త్వత్సమీపం మహాప్రాజ్ఞ మృగవత్పశ్యమే బలం, సంవత్సరావధిం దేహి సాహసం దర్శయామ్యహం 3౮. రాజానుజ్ఞాంగృహీత్వాసా మంత్రీ వేశ్యాంజగాదహ, త్వంగత్వా మాణిభద్రేశగిరిం తత్రస్థితంమునిం 3౯. విశ్వనాథంహావభావ విలాసై ర్వంచయాశుతం, మోహయిత్వా మునిశ్రేష్ఠం వశీకృత్యచనందిని ౪౦. ఆగచ్ఛసత్వరంభద్రే దాస్యే గ్రామం తవోత్తమం, సుమ తేర్వచనం శ్రుత్వా నందినీవాక్యమబ్రవీత్ ౪౧. శక్తిర్నాస్తి మమప్రాజ్ఞ విశ్వనా థోజితేంద్రియః, హావభావై ర్మమవశం కథంయాతి మహామునిః ౪౨. ఇత్యుక్తాకుపితఃప్రాహ గచ్ఛస్వం మమశాసనాత్, యేనకేనాప్యుపాయేన సాధయస్వ మహామునిం ౪3. ఇత్యుక్తాసానందినీతు మాణిభద్రేశ్వరాంతికే, తపస్యంతం విశ్వనాథం నందినీసందదర్శ తం ౪౪. బోధయామాస బహుభిరుపాయై ర్గణికాన్వ హం, నోదతిష్ఠద్విశ్వనాథ స్సమాధిస్థో జితేంద్రియః ౪౫. చింతయామాస మనసా తత్ప్రిబోధాయ నందినీ, స్త్రీదర్శనేనసద్యోపాం మనశ్చంచలతాం వ్రజేత్ ౪౬. నిశ్చిత్వాబ్రహ్మణిచిత్తంస్వం స్థాణువ న్నిశ్చలస్థితః, కథమేనంసాధయామి బ్రహ్మిష్ఠం శాంతవిగ్రహం ౪౭. ఇతిచింతాతురా నారీ భక్ష్యలేహ్యాన్బహూనపి, జిహ్వాగ్రేలే పయామాస చందనాదివిలేపనం ౪౮. చక్రేమధ్యాసపర్యంత మిత్థంవేశ్యా మహర్ష యే ౪౯. స్వాదూనిభక్షయామాస క్వచిత్కాలే స తాపసః, భక్ష్యాభోజ్యాంశ్చ లేహ్యాంశ్చ రుచిరా న్మధురాన్బహూ॥ ౫౦. తతఃక్రమేణగణికాం సుందరీం చాప్య లోకయత్, ఉన్మీలితాక్షం సుభగం నిరీక్ష్య తరుణీభృశం ౫౧. పాదసంవాహ నాద్యై రప్యుపచారం తదాకరోత్, తదాజగ్రాహ తత్సేవాం పేష్ణా బ్రహ్మర్షి స త్తమః ౫౨. స్వచేష్టాందర్శయామాస నందినీ మోహినీతదా, తస్యావిలాసందృ ష్ట్వాసా వరమత్కాముక స్తయా ౫3. వశవర్తీమృగఇవ బభావిప్ర స్తపోధనః, గర్భందధారసానారీ విశ్వనాథేనధీమతా ౫౪ దశమేమాసిసంప్రాప్తేసుషువేపుత్ర ముత్తమం, తతఃక్రమేణతనయా జాతాద్వా గణికామణేః ౫౫. తతఃప్రోవాచ తమృషిం గ్రామమాగచ్ఛ సువ్రత, కార్యంకిమస్తిగహనే సుతానాం పోషణం కథం ౫౬. సంరక్షస్వసుటుంబంతే భిక్షాటన విధానతః, తంవంచయిత్వా గణికా ఋషిమాదాయసత్వరం ౫౭. స్కంధావారోప్య తనయా గ్రంధింహస్తే నిధాయచ, పురంప్రతిసమాగచ్ఛ ద్విశ్వనాథేన ధీమతా ౫౮. మార్గేదదర్శ నృపతి ర్విశ్వనాథం మహామునిం, శాంతంభారేణతందృష్ట్వా సుమతిం ప్రాహవిస్మితః ౫౯. త్వయాసా నిర్జితో విప్ర స్సదుపాయైశ్చ తాపసః, తమానయ మహాప్రాజ్ఞ తేనసంభాషయా మ్యహం ౬౦. ఇత్యుక్తస్సుమతీశ్శీఘ్రం గణికాం తాపసోత్తమం, ఆనయామాస

భూమీశ సభాం సత్కారపూర్వకం ౬౧. నృపతిఃపప్రావినయా దృషిం సమ్యా న్యభక్తితః, త్వదాశ్రమమహం పూర్వ మాగతశ్చైకదామునే ౬౨. ఇహానుతౌ కుత్రజాతౌ స్థితౌకుత్రమహామునే, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్రుత్వాముని: పోవాచ ధర్మవిత్ ౬౩. * విశ్వనాథ: * అపారేఖలుసంసారే యోగినామపి మోహకే, సమర్థకోస్తి భూలోకే పారంగంతుంమహీపతే ౬౪. స్త్రీప్రసంగేనతత్సర్వం నాశంయాతిమునే ర్వ్రతం, త్వదధీనం తపస్సర్వం త్వయాపృథ్వీ సుపాలితా ౬౫ ఇత్యుక్తస్సముని పాహ ముక్తిందేహి మమాధునా ౬౬. బ్రహ్మనంద్వైకచిత్తస్య తేదోషఃకుత్ర సంపృతేః, తస్మాదుద్ధరమాం భద్ర సత్సంగో భువిముక్తిదః ౬౭ ఇత్యుక్తస్సఋషిఃపాహ రాజానం భక్తిసంయుతం, అస్తిదక్షిణకాశీతి పంపానామ్నా విముక్తిదా ౬౮. మాణిభద్రేశ్వరక్షేత్రంరాజతే తీర్థముత్తమం, ప్రసన్నాఖ్యం విరూపాక్ష ప్రసాద కరమవ్యయం ౬౯. స్నాత్వాతస్మిన్మహాదేవం యోభక్త్యా ర్చయతేఽన్వహం, తస్యముక్తిర్భవేన్నూనం యతాహోనివసామిభోః ౭౦. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్తే. వాక్యమాకర్ణ్య సచివేనయుత స్తదా, అగత్యాత్ర నృపశ్చక్రే స్నానంభక్తి సమన్వితః ౭౧. మాణిభద్రేశ్వరం తత్రసంపూజ్యవిధి వత్తదా, క్షేత్రయాత్రాంక్రమాత్కృత్వా రాజా భక్తిసమన్వితః ౭౨. విశ్వనాథోపదిష్టస్సన్ యయౌసా కైలాస మందిరం, తస్మాత్ప్రసన్ననామాస్య ప్రవదంతి మనీషిణ: 73. పాపాత్ప్రస్మరతియో నామ సయాతి పరమాంగతిం, ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం ౭౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ప్రసన్నతీర్థ మహిమా నువర్ణనం నామపంచాశోఽధ్యాయ: ౫౦.

---

* సూతః * తస్మిన్స్నాత్వా విధానేన ప్రసన్నే తాపసోత్తమాః, ఋషభాశ్రమమాగత్య క్షేత్రపాలం ముదాబ్రువన్ ౧. ఏతత్తీర్థస్య మాహాత్మ్యం ఋషభస్య మహాత్మనః, వదపుణ్యంముదాస్మాకం శృణ్వతాంప్రీతిదాయకం ౨. * క్షేత్రపాలః* సౌరాష్ట్రేఽభూన్మహారాజ స్సరలోనామ నామతః, ధర్మజ్ఞశ్శివపూజాయాం నిరతో మానవాగ్రణీ 3. తస్యభార్యాబభూవాథ మానినీ ప్రియవత్సలా, ధర్మేణపాల యామాస రాజ్యంనిహతకంటకం ౪. కదాచిద్దైవయోగేన దుర్వాసాస్తు సమాయయౌ, తందృష్ట్వాభ్యుత్థాదిభి స్సమ్యక్పూజయిత్వా సుభక్తితః ౫. కుతశ్చాగమనం బ్రహ్మన్ దీనానాంముక్తి హేతవే, సంసారేఽస్మిన్మహాక్షణార్ధేపి సత్సంగశ్చేద్భవే ద్భృణాం సత్సంకింకార్యమస్తీహ తదద్య ప్రకరోమ్యహం, * దుర్వాసాః * యదృచ్ఛ

యాచాగతోస్మి హ్యుపదేశార్థ మద్యతే ౭. మతిర్మమాసీత్కల్యాణీశృణు మద్వచనం శుభం, అసారేఖలుసంసారే సారంశంకరసేవనం ౮. దారాగారాదికంసర్వం నశ్వరం దుఃఖకారణం, భోక్తుమిచ్ఛతి యోమూఢః క్రిమివద్దుఃఖమేష్యతి ౯. మల భాండమివత్యక్త్వా రాజ్యభోగాదికం శుచిః, నిత్యానందం శంకరస్యపదం యాహి పరాత్పరం ౧౦. త్వమప్యంబమయోక్తేన మార్గేణ శివపూజనం, కురువైషయికం త్యక్త్వాపాతివ్రత్య పరాయణా ౧౧. తేనతేసకలాసిద్ధి ర్భవిష్యతి నసంశయః, ఇత్థం తామువదిశ్యాసౌ యయౌ హర్ష సమన్వితః ౧౨. రాజాసావిస్మృతశ్చాసీ దువది ష్టోఽపి సాధునా, మానసియోగనిరతా బభూవ మునివాక్యతః ౧౩. హృదబ్జపీఠే దేవేశం ధ్యాత్వా సుస్థిరమానసా, దుర్వాసఃపోక్తమార్గేణ పూజయామాస శంకరం ౧౪. ఏవంకతిపయేకాలే గతే సాసుషువే సుతం, నిర్మలంసుగుణంశాంతం వీక్ష్యరాజా తిహర్షితః ౧౫ తస్యనామచకారాసా దేవేంద్రఇతి భూమిపః, శుక్ల పక్షశశీవాసా వవృధే పితృవేశ్మని ౧౬. పంచవర్ష వయస్కంతం బాలకం వీక్ష్య మానినీ, బోధయామాసవైరాగ్యం శివపూజాత్మకంతదా ౧౭. బాలోఽసౌ సకలం జ్ఞాత్వా మాతరంపాహ హృష్టధీః, * దేవేంద్రిః * దర్శయస్వాంబ యోగీంద్ర ముపదేష్టార మీశ్వరం ౧౮. సేవయేఽహం సదామాత ర్మహావాసేన కింభవేత్, తచ్ఛాచాశంకరపదం సాధయామి సుఖప్రదం ౧౯. ఇత్యుక్తాతనయం పాహ మానినీ జ్ఞానవిగ్రహా, అస్తిదక్షిణకాశీతి పంచక్షేత్రం విముక్తిదం ౨౦. తస్యోత్తరే మాణిభద్రక్షేత్రేబుషివరోమహాన్, బుషభోనామ సద్ధర్మనిరతో వర్తతేసదా ౨౧. తేనోపదిష్టమార్గేణ సుఖిభవమహామతే, యాహిపంపాపురీం శీఘ్రం హీనరాజ్యేన కింతవ ౨౨. ఇత్యుక్తస్సయయౌ శీఘ్రం బుషభంశాంతవిగ్రహం, తత్రైవవసతించక్రే సేవాతత్పరమానసః ౨౩. తత్సేవాపుణ్యపాకేన జ్ఞానీభూత్వా సబాలకః, స్వతేజసా విరూపాక్షం పూజయామాసభక్తితః ౨౪. తదవృత్తమఖిలం శ్రుత్వా సుతస్య నృపస త్తమః, సరలశ్చింతయామాస మానసే తనయంప్రతి ౨౫. బాలఃకుత తపఃకుత ముక్తసంగోఽభవత్సుతః, రాజ్యార్హంబాలకం త్యక్త్వా కథంతిష్ఠామి మందిరే ౨౬. బహూపాయైస్సాధితోఽపి నాగచ్ఛతిగృహం సుతః, ఆశాంతత్యాజ తన్నిష్ఠాం కష్టే నాత్యంతదుఃఖితః ౨౭. తతఃకాలేన సాదేవీద్వితీయం తనయంశుభం, సుషువేభూ పతి స్తస్యజననా న్మోదమాప సః ౨౮. మహేంద్రఇతితన్నామ చకారబ్రాహ్మణైర్యుతః, మానినీపూర్వవ త్తస్యహ్యుపదేశంచకార సా ౨౯. సోఽపిపంపాపురీం ప్రాప్తో మాత్రాసంప్రేషితస్స్వయం, ద్వితీయస్యస్థితింజ్ఞాత్వా రాజాచింతాపరోభూత్ ౩౦. చతుర స్తనయానిత్థం ప్రేషయామాసమానినీ, తస్యాఃకృత్యంత

మాద్ జ్ఞాత్వా సరలఃకోపమావహా 3౧. పంచమంతనయంరాజా రరక్ష స్వయ మేవసః, బాలకస్యతురాజాసౌ నామధేయమథా కరోత్ 3౨. అలర్క-ఇతిభార్యా యాఃప్రియోక్త్యా హర్షసంయుతః, క్రమేణవవృధేబాల స్సత్పాతే్ర దత్తశాస్త్ర వత్ 33. గురుభి శ్శిక్షయామాస సరలోబాలకం తదా, అధీతవానలర్కోపి విద్యాంవిశ్వవిలాసినీం, నీతిశాస్త్రంధర్మశాస్త్రం ధనుర్విద్యాదికాస్తదా 3౪. అమా త్యేనయుత శ్శీమాన్పిజాపాలన తత్పరః, రాజ్యంబభార తేజస్వీ పితార్జిష్టో మహా మనాః 3౫. కాలేననిధనంయాత స్సరలో నందనాగ్రతః, అలర్కఃపైతృకంసర్వం పితృమేధవిధానతః 3౬. కృత్వాస్వజనకం స్వర్గంనిన్యే మాతార్జిష్టయానృపః, బాష్పా హ్మాణాన్దక్షిణా న్నాద్యై స్తర్పయిత్వాతిభక్తితః 3౭. పాలయిత్వాస్వరాజ్యంస యథావిభవ విస్తరైః, గతేషుదశవర్షేషు మానసీచింతయాభృశం 3౮. ఉవాచత నయంమందం తస్యైవ హితకాంక్షిణీ, * మానసీ * పార్శ్వోత్క్రమణకాలశ్చ సంప్రాప్తోమే తనూభవ 3౯. వివేకభవ జాతస్య ధ్రువోమృత్యు ర్నసంశయః, సాధి తవ్యామానవేన జన్మనైకాంతికీ గతిః ౪౦. పుత్రశ్రేణుప్రమద్వాక్యం భవేదుభ యత స్సుఖం, దాస్యేపత్రంలిఖిత్వాహం తద్రక్షస్వ కరంటకే ౪౧ ఆపత్కాలే వాచయిత్వాతస్యార్థంవిద్ధి నందన, లేనతేసర్వసౌఖ్యాని సమాయాస్యంతినిత్యశః ౪౨ ఇత్యుక్త్వామానసీ పత్రే లిఖిత్వా శ్లోకముత్తమం, తద్బంధయిత్వాజతునా దదాప త్రంసుతాయసా ౪3. రరక్షగోప్యంతత్పత్ర మలర్కో మాతృభక్తితః, క్వచిత్కా లేమానసీసా మృతిమాప సుతాగ్రతః ౪౪. యోగినాందుర్లభందివ్యం ప్రాపేదే పద మైశ్వరం, యయాసత్సంగతి శ్శుద్ధా కృతావయసి శైశవే ౪౫. అలర్కస్త్విష్టి మకరోజ్జనన్యైచాంతిమాం ముదా, రాజ్యంచకారసహసా దారాగారాదిమోహితః ౪౬. భ్రాతరస్తస్యచత్వారో యాతారః పదముత్తమం, చింతియామాసురత్యంత మలర్కస్యవిముక్తయే ౪౭. అస్మద్వంశేదురాచారో రాజ్యలోభాది దూషితః, మమతాబంధనేనాసౌ నిరయంయాస్యతి ధ్రువం ౪౮. ఖపుతోయదిజాయేత ఖలక్షయకరో భవేత్, ఇత్యాలోచ్యతదాసర్వే వంగదేశాధిపం ప్రభుం ౪౯. జయసేనంగతాఊచు రనుజస్యహితైషిణః, సరలస్యాత్మజా స్సర్వే వయం సౌరాష్ట్ర భూపతేః ౫౦. అస్మద్భ్రాతాఽలర్కనామా రాజ్యంభోక్ష్యతిపైతృకం, భాగార్హా నగ్నజా నస్మాద్దూరీకృత్య బలాత్త్రిభో ౫౧. అస్మద్రాజ్యంత్వమేవాద్య సాధ యాశు మహీపతే, దాస్యామస్తతతేభాగం కృపాంకురు నసంశయః ౫౨. ఇతితే షాంవచశ్శ్రుత్వా జయసేనఃప్రహృష్టధీః, సౌరాష్ట్రేశంసాధయితు మలర్కంస్వబలై ర్వృతః ౫3 గత్వానిరోధయామాస పురీంసర్వసుఖాకరాం, చతురంగబలందృష్ట్వా

జయసేనస్యసత్వాం ౫౪ యుద్ధంచక్రేమహాఘోర మలర్క స్సేనయాసహా. జయసేనస్తదాలర్కం జిత్వాసమర మూర్ధని ౫౫ పురమాక్రమ్యసహసా సింహా సన మధిరుహ్యచ, అలర్కస్తుపరాధీనో హృతరాజ్యోతిదుఃఖితః ౫౬. సస్మారమా తరంస్వస్య వ్యసనార్తోఽతిదుఃఖితః, తిద్దత్తపత్రిమాలోక్య సపాశైవం సభూపతిః ౫౭. వ్యసనేష్వపిసర్వేషు సత్సంగశ్రేనరిర్మృణాం, సత్సంగేనైవసర్వేషాం వ్యసనం నాశమేష్యతి ౫౮. తత్ప్రతీకారంసమాలోచ్య సజ్జనఃకుత్రవర్తతే, పంపాదక్షిణ కాశీతి ప్రసిద్ధా భూద్దిగంతరే ౫౯. నివసంతిసదాతత్రసాధవ స్సమదర్శినః, ఇత్యా లోచ్యగృహాత్యదారాన్సంత్యజ్య నిర్యయౌ ౬౦. మాణిభద్రేశ్వరక్షేత్రే దదర్శమునిపుంగవం, ఋషభంభద్రపీఠస్థం సమాధినిరతం సదా ౬౧. ప్రణామ పుకరోద్భగే దండవద్భువి భక్తితః, ప్రణమంతంనృపం దృష్ట్వా తాపసఃప్రాహసాదరం ౬౨. కోసిత్వంరాజశార్దూల కుతస్తేదుఃఖ మద్భుతం, మునేర్వచనమాకర్ణ్య పార్థివఃప్రాహతాపసం ౬౩ నమోనమ స్సదృషభేశ్వరాయ యోగీంద్రసేవ్యాయ సుభైక్షధామ్నే, త్వత్పాదసందర్శనముక్త కిల్బిషోధినోస్మితేవాక్యసుధా భిషేచ నాత్ ౬౪. సంసారదావానలదహ్యమానం దారాదిచోరైర్బహుపీడ్యమానం, మాయామయేఘోరవనేచరంతం దీనంసముత్తారయ దేవరూప ౬౫. మాతుఃప సాదాద్భవదీయదర్శనం మమాభవ న్ముక్తికరంమునీశ్వర, అనేకజన్మార్జితపుణ్య సంచయైఃప్రపద్యతేసాధుజనస్య దర్శనం ౬౬. ఇతిస్తువంతంభవతాపభీతం వినీత మీతం మతిమంతమాదరాత్, మునీశ్వరఃప్రాహమనోజ్ఞవాచా ఒలర్కంవిలోక్యాళు దయార్ద్రదృష్ట్యా ౬౭ * ఋషభః * సంసారఃఖలుదుస్తర ష్షడరిభిర్వ్యాప్తోమహా మోహాక్ష త్తందూరీకురు నిర్మలేన మనసా నిస్సారమాపాదయ, తేనానంద ఘనేందు భూషణపదం ప్రాప్నోషినిత్యామలం సత్యజ్ఞానమనంతదుఃఖశమనం సంతః ప్రశంసంతియత్ ౬౮. ఇత్యుక్త్వాసమునిర్భూపం స్నాపయామాస తీర్థకే, ఖ్యాతే స్వనామ్నాలర్కోపి ముక్తోఽజ్ఞానా దువాచతం ౬౯. * అలర్కః * ధన్యోస్మికృ తకృత్యోఽస్మి దర్శనాత్తేమునీశ్వర, త్వంసాక్షాదీశ్వరోఽస్మాకం యస్మాత్ జ్ఞానప్రదో గురుః ౭౦. అతస్త్వత్పాదకమలే భక్తిందేహ్యచలాం మునే, పునఃప్రాహనృప శ్రేష్ఠ మృషభ స్సాధుపూజితః ౭౧. దత్వాతేసహజానాంస్వం రాజ్యమత్రస్థిరో భవ, విరూపాక్షారాధనేన ముక్తింయాస్యసి శాశ్వతీం ౭౨. ఋషివాక్యాత్తమా గత్య స్వపురీం రాజసత్తమః, నిర్మమోనిత్యతృప్తస్య స్జయసేన మువాచహ ౭౩. * అలర్కః * జయసేనమహాసేన త్వయాముక్తోభవం నృప, ఇదానీంతవకారుణ్యా త్పరమంసుఖమాప్తవాన్ ౭౪. అస్మిన్రాజ్యేతుమేప్రీతి ర్నాస్తికాచిన్మహాప్రభో

తుభ్యందాస్యామిమద్రాజ్య మంతే నిరయకారణం 24. తచ్ఛ్రుత్వావిస్మితఃపార్థి జయసేనస్తదావృప, కాజ్యేనకింమమపార్థ్జ్ఞ యతస్త్వం పాధుసత్తమ 25. అజా నతామయాయుష్మ ద్భ్రాతృబోధేనభూపతే, కృతంకిల్బిషమార్యాద్య క్షమ్యం మమసాహసం 26. ఇతితస్మైదదౌరాజ్యం జయసేనోవిరాగతః, సర్వేశ్వరక్తాస్త దాజ్యే బభూవుస్తాపసోత్తమాః, 27. అలక్ష్మీసహితా స్సర్వే పంచక్షేత్రంయ యుస్తదా, ఋషభేనోపదిష్టాస్తే తీర్థేస్నాత్వా సుభక్తితః 28. ముక్తిలగతాఃప్రసా దేన శంభోఃకారుణ్యభాగినః, తస్మాదృషభతీర్థస్య మాహాత్మ్యం సుప్రతిష్ఠితం 29. అత్రస్నానేనసర్వేషాం ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, ఇదంపుణ్యతమాఖ్యానం శ్రుత్వాసు చ్యేత బంధనాత్ 30.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే వంపామాహాత్మ్యే ఋషభతీర్థమహిమాన వర్ణనంనామైక పంచాశోఽధ్యాయం ౫౧

* సూతః * స్నాత్వాతేమునయఃసర్వే తీర్థేఋషభసంజ్ఞకే, రత్నతీర్థంసమా గత్య క్షేత్రపాలమథాబ్రువన్ 1. ఏతత్తీర్థస్యమాహాత్మ్యం బ్రూహ్యస్మాకంమహామతే. * క్షేత్రపాలః * పురావిశ్రవసఃపుత్రఃకుబేరోధర్మవాక్ శుచిః, తపసాతోషయామాస విరూపాక్షం దయానిధిం 2. తతఃప్రత్యక్షమభవ చ్ఛంకరఃకరుణాకరః, తం దృష్ట్వా భక్తినమ్రాంగఃపాంజలిఃప్రత్యభాషత 3. వరందేహిమమేశానవరద స్సర్వదేహినాం, ఇత్యుక్తశ్శంకరస్తస్మై పాదాన్నవనిధీనపి 4. అలకానగరంరమ్యం సర్వవస్తువిరాజితం, పునఃపోవాచధనదం మత్సఖోభవ సర్వదా 5. మత్సన్నిధౌతిష్ఠ సఖేమన్నామస్మరభక్తితః, ఇత్యుక్త్వాతర్దధేశంభుఃకరుణాసాగరోహరః 6. తత్రైవ వసతించక్రే పూజయంస్తధనదశ్శివం, కదాచిదటతస్తస్య సంముఖే దివ్యసుందరీ 7. గానలోలాతిసుశ్యామాంగీ నృత్యశ్యేత విలాసినీ, తాంవీక్ష్యనవశోభాంగీం సుభగాం భృంగకుంతలాం 8. బింబోష్ఠీంచంద్రినదనా మేకాంస్నిగ్ధస్తనీం శుభాం, సుస్మేరాం సువిశాలాంసుభ్రూం సునాసాంసుభగాంసతీం 9. దృష్ట్వాత్వాంకామసంతప్తః కుబేరోవాక్యమబ్రవీత్, కాత్వంకమలపత్రాక్షి కస్మాత్త్వమిహచాగతా 10. ఏతిస్తవకుత స్సుభ్రుత్వాం దృష్ట్వామోహితోభవం, ఇత్యుక్తాకామకుపీనం కుబేరం పాహభామినీ 11. * గంధర్వీ * మద్భార్యయాతే కింకార్యంగచ్ఛ సౌమ్యనిజాశ్రమం, స్త్రీపరింగేమనుష్యాణాం యశోహాని ర్భవిష్యతి 12. పాణిగ్రహరణే దక్షో మత్పతిఃకాలకంటకః, * కుబేరః * కోపంమాకురుకల్యాణి నాపరాధోఽస్తి సుందరి 13. త్వదస్యాస్తమాలంబుద్ధిం కోపిత్వంకురు సుఖదాయకం, ఇతితస్య

వచశ్చక్రిత్వా కోపేనోవాచకామినీ ౧౪. *గంధర్వీ* మత్పతిస్స్వామిసేవార్థమిహా
యాతోమమప్రియః, తేనసాకమిహాయాతా దర్శనార్థం పినాకినః ౧౫. కేనచిద్రా
క్షసేనాసౌ యుద్ధార్థంప్రయురసౌపతిః, అద్యాపినాగతస్తస్మా న్నజానామికుతోగతః
౧౬. జితస్తమథవాతేన హతోవాప్రాణవల్లభః, *కుబేరః* త్వయికోపేనయాతోవా
దృష్ట్వావాన్యాం విమోహితః ౧౭. హతోవారక్షసాతేనతద్వార్తాం త్యజసుందరి,
త్వయ్యాతీవసమూసక్తం మాంభజస్వధనాధిపం ౧౮. తవసందర్శనాత్కృద్ధో
మాంహనిష్యతిమన్మథః, భవసుందరిభార్యా మే నర్వస్వంమేదిశామితే ౧౯.
క్రీడాంకురుమయాసాకం యథేచ్ఛంవైభవాన్వితా, ఇత్యుక్త్వాతాం బలాద్గృహ్య
రేమి కామాతురస్తదా ౨౦. ఏవంకతిపయేకాలే గతేఽసౌకాలకంటకః, సంహృ
త్యరాక్షసంపాపక్షేత్రీం పత్నిమనుస్మరక్ ౨౧. భార్యామన్వేషయన్పాపీగా త్కుబే
రనగరంతదా, ధనదస్యసమీపేస్వప్రియాం దృష్ట్వాతికోపితః ౨౨. కుబేరంయాచ
యామాస స్వభార్యామతికోపితః, కామాతురఃకుబేరోఽసౌ సంపద్యావనగర్వితః
౨౩. అంతఃపురేనిధాయైనాం నాస్తినాస్తీత్యువాచ తం, తచ్ఛ్రుత్వావచనం
క్రోధాద్గంధర్వ స్సబలేనచ ౨౪. తేనసాకంమహాయుద్ధంచక్రే గంధర్వమాయ
యా, తయోర్యుద్ధమభూద్ఘోరం దేవదానవయోరివ ౨౫. జిత్వాకుబేరంజగ్రాహ
స్వప్రియాం కాలకంటకః, హృత్వానవనిధీంస్తస్య పురాస్నిష్కాస్య తంరుషా ౨౬.
కోవాచ్ఛపమదాత్తస్మై గణికాభవపుంశ్చలీ, మానిభద్రిస్యనికటే తపఃకురు
జితేంద్రియా ౨౭. దశవర్షసహాస్రాంతే మాంప్రాప్స్యసి విశుద్ధధీః, ఇత్యాజ్ఞప్త
ధవేనాసా గణికాఽభవదంజసా ౨౮. స్వవృత్తస్మరణాత్పిన్నా చకారపరమంతపః,
నిత్యంస్నాత్వాపాపనాశతీర్థే భక్తియుతాసతీ ౨౯. నిత్యంధ్యానపరా శంభుచరణా
సక్త మానసా, తేనధ్వస్తాఘనిచయా మహేశస్యప్రసాదతః 30. పత్యాసహా
నుఖంరేమే యథాపూర్వంశుచిస్మితా, కృష్ణాష్టమ్యాం నభోమాసే సోమయోగే
విశేషతః 3౧. పాపనాశనతీర్థేహి స్నానాత్పాపవినాశనం, కుబేరస్తునిధీంస్త్యక్త్వా
గతగర్వోఽతిదుఃఖితః 3౨. విచచారవనేయక్షః పిశాచోన్మత్తవత్తదా, కింకరోమి
క్వగచ్ఛామి తాత్రితామేకోస్తి భూతలే 33. ఇతిదుఃఖేనసంతప్తః పంపాక్షేత్రంజగా
మసః, ఉత్తరేమాణిభద్రేశ నికటే భక్తిసంయుతః 3౪. గుహాయాంసతపశ్చక్రే
తీర్థేస్నాత్వా త్రినిర్మలే, రత్నాఖ్యయక్షరాట్ధీమాన్ జజాపపరమం జపం 3౫.
దశవర్షసహాస్రాంతే ప్రత్యక్ష స్సమభూచ్ఛివః, తందృష్ట్వాప్రణనామాసౌ దండవ
ద్భక్తిసంయుతః 3౬. స్తుత్వాచక్రేవిరూపాక్షం దేవదేవం ధనాధిపః, జయశంభోమహా
దేవ జయభక్తార్తినాశన ౩౭. జయవిశ్వేశ్వరవంద్యేశ పాహిమాం శరణాగతం,

పాపినామహమేకోఽగ్యో గీయాలూనాంత్వ ముగ్రిణీ 3౮. కృతంజుగుప్సితకర్మ మయాకామాతురేణచ, క్షంతవ్యమపరాధంమే త్వమేవశరణంమమ 3౯ హృత రాజ్యోహృతనిధి శ్శత్రుర్గిణాస్వేనపాప్మనా, కృపయాదేహిమేరాజ్యం యదితుష్టోఽసిశంకర ౪౦. శత్రూణాంశమనార్థంచ దత్వానవనిధీన్మమ, పుష్కరించానయేహం దత్వామే పూర్వవచ్ఛివ ౪౧. పాహిమాంకింకరందేవ పాయశ్చిత్తమిదంమమ. ధనదస్యవచశ్శ్రుత్వాశివ స్సంతుష్టమానసః ౪౨. వాంఛిత పూర్ణయిత్వాత మహాదేవోఽబ్రవీదదం, సుఖంగచ్ఛమహాభాగ స్వపురీమలకావతీం ౪౩. మన్నామస్మ రణేనకో విచరస్వ యథాసుఖం, మాభూయాత్వాపకార్యేషు మతి స్తవసదా మలా ౪౪. ఇత్యాదిష్టస్తశంకరేణ పర్యయావలకావతి , లబ్ధ్వానవనిధీన్సర్వాన్ జిత్వాశత్రుం మహాబలం ౪౫. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం, తస్మాద్రత్ననిధిర్నామతీర్థ మాసీన్మహాజ్వలం ౪౬. కార్తీక్యాంకృత్తికాయుక్తే సోమవారయుతేదినే, స్నాత్వారత్ననిధావస్మి న్సర్వపాపైప్రముచ్యతే ౪౭. రత్నతీర్థస్యనికటే గుహాయాంయస్తపశ్చరేత్, సనరిస్సుఖమాప్నోతి సర్వసిద్ధీశ్చ విందతే ౪౮. యఇదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణుయాత్పఠతేనరం, సయాతిశివసాయుజ్యం పరమంయోగి దుర్లభం ౪౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే రత్నతీర్థమహిమాను వర్ణనే రాజ్యభ్రష్ట కుబేరస్యరాజ్యప్రాప్తిర్నామ ద్విపంచాశోఽధ్యాయః ౫౨

---

* ఋషయః * ముక్తితీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదాస్మాకం సుఖప్రదం, కోముక్తఃస్నానమాత్రేణ హ్యస్మిం స్తీర్థే నరోత్తమ ౧. * క్షేత్రపాలః * పురాకణ్వఋషిః పంపాక్షేత్రే పరమశోభనే, తపస్సిద్ధ్యర్థమావాస మకరోద్దివ్య దర్శనః ౨. త్రికాలే శివపూజాయాం నిరతోయోగినాంవరః, ఏవంవర్షక్షేత్రవరే కదాచిత్పర్యటన్మహీం 3. కించిద్దూరేదదర్శాద్రా దివ్యపుష్పఫలద్రుమాన్, కంటకైరావృతాంస్తథా క్లేటకాన్దుఃఖకర్మి తాన్ ౪. రుదతోపస్వరేణాశు జర్జరీకృత విగ్రహాన్, దృష్ట్వావిస్మ యమాపన్నః స్థిలస్తత్ర మహాంద్విజః ౫. కంటకైర్విద్ధగాత్రాశ్చ కీటకాదుఃఖకర్మి తాః, అన్యోన్యంబాధయంతశ్చ గతపాపిన స్తదాభవన్ ౬. ఉత్పద్యంతేక్షణేనైవ విలీయంతేపునఃక్షణాత్, తాన్దృష్ట్వాకరుణావిష్ట శ్చింతయామాస యోగిరాట్ ౭. కేనకర్మవిపాకేన పూర్వజన్మకృతేనతే, ఉత్పద్యంతేవిలీయంతే క్షణేనలఘుజీవినః ౮. ఏతేపాంకీటకానాంచ దుఃఖాన్ముక్తిఃకథంభవేత్, ఏతాన్దృష్ట్వామమస్వాంతం దూయతేకింకరోమ్యహం ౯. ఇతిచింతాకులఃకణ్వ స్తేషాం గతి మనుస్మరన్, వృక్ష

మూలేస్థితస్సమ్యగ్దృష్ట్వాతా న్విహ్వాలోభవత్ ౧౦. స్థితేతస్మిన్సమాగచ్ఛన్ముని శ్శాతాతపోమలః, వృక్షచ్ఛాయాస్థితం కణ్వందీనందృష్ట్వావదత్తదా ౧౧. కస్మా చ్చింతాముని శ్రేష్ఠసర్వసిద్ధిప్రదస్యతే, వదశీఘ్రమితిపార్శ్వ మంతికంయతిమబ్రవీత్ ౧౨ * కణ్వః * మునేపశ్యాతిశాఖాసు ఋత్విజామా గ్నికాన్బహూన్, ఉత్పద్యంతేవిలీయంతే క్షణేనభృశదుఃఖితాః ౧3. ఏతేషాందుఃఖనాశస్య కారణం వదతాపస, త్రికాలజ్ఞానసంపన్నో దైవాద్దృష్టోసితాపస ౧౪. * శాతాతపః * జంతూనాంకర్మవైషమ్యం చిత్రింవర్ణయితుంబుధైః, ఏతేషాంకర్మవక్ష్యామి పూర్వా ర్జితమతంద్రితః ౧౫. ఆసన్మనుష్యాఃపూర్వస్మి న్వాపిహా వైశ్యసంభవాః, రక్షణార్థం కుటుంబస్య చింతయాకులమీకృతాః ౧౬. దారిద్ర్యాంబుధిమగ్నాస్తే మనసీత్థమచిం తయన్, పాలయామఃకథందారా పుత్రపౌత్రాదికానిమాన్ ౧౭. వ్యాపారాదిక్రి యానాస్తి జీవామఃకథమాపది, ఇత్యాలోచ్యవణిక్శ్రేష్ఠాః పర్యాగఛ్నక్షేత్రమాయ యుః ౧౮. భాగీరథేతటేన్యశ్యాః పుణ్యంవస్తు నిధాయతే, విక్రయంచక్రిరేవైశ్యా ధనలాభార్థమాదరాత్ ౧౯ శాల్యాదీనిచధాన్యాని ఫలానిమధురాణి చ, కంబ లాదీనిచిత్రాణి నానాపక్వాన్నమేవచ ౨౦. విక్రీయవంచకత్వేన ధనంసంపాద్య యత్నతః, పాపాచారరతాహ్యేష స్నానదానాదివర్జితాః ౨౧. కదాచిద్దైవయోగే నతాన్దృష్ట్వా ధనగర్వితాన్, రాత్రౌతేషాంమందిరాణి ప్రవిశ్యధనలోలుపాః, ౨౨. చోరాఃపసహ్యవస్తూని ధనధాన్యాదికానిచ, గృహీత్వాపయయు స్తూర్ణం కాలప్రచోదితాః ౨3. తతోతిదుఃఖితావైశ్యా స్తాన్దృష్ట్వంవిపినేగతాన్, సంచుంతఃకాననాని ధనలోభేనదుఃఖితాః ౨౪. చోరాదూరాచ్చతాన్దృష్ట్వా భీతాః క్షిప్త్వాధనతదా, పలాయనాన్మాపాణార్థా వివిశుస్తేరితంగుహాం ౨౫ తదా వైతీనసే శిష్యాఃకుశార్థం వనమాగతాః, యదృచ్ఛయాధనంతత్ర దదృశుర్వన మధ్యగం ౨౬. కస్యైతదితిచింతార్తాః స్థితాస్తత్ర ఋణాద్విజాః, వైశ్యాస్తాన్మునిపుత్రాంశ్చ ధనంచపతితంవనే ౨౭. నిరీక్ష్యచోరాన్మత్వాతా బంధయిత్వా ధరజ్జుభిః, స్వధనంసముపాదాయ సంతాడ్యమునిబాలకాన్ ౨౮. బాధయామాసురత్యంతం లోభోపహతచేతసః, తద్బాధామనుభూయాథ దుఃఖితా మునిబాలకాః ౨౯. స్వగురుంసముపాగమ్య తమూచు ర్భృశదుఃఖితాః, అనుభూతంమహద్దుఃఖ మస్మాభిఃకాననే గురో 30. అస్మాన్నిష్కారణంవైశ్యా స్తాడయామాసురర్భకాన్, జీవిత్వాకృపయాతేఽ ద్యపాదమూలముపాగతాః 3౧. శిష్యాణాంవచనంశ్రుత్వా మునిఃపోవాచధర్మవిత్, అనుభూతంవినాకర్మ ననశ్యతిపురాకృతం ౩౨. అతశ్శు భాశుభంకర్మ చానుభోక్తవ్యమేవతత్, దేహాభిమానంత్యక్త్వాశ్రీశంభుంభజత

బాలకాఃు ౩౩. ఇత్థంధర్మోపదేశేన తేషాంశాంతి మదాన్మునిఃు, ఏనంకతిపయేకాలే యాతేవైశ్యామృతిం యయుఃు ౩౪. పూర్వార్జితేనదోషేణ కీటకాహ్యభ న్నిహ, ఏతేషాంకీటకానాంచ తీర్థస్నానేనతాపన ౩౫. ముక్తిస్త్వత్కృపయాభూయా న్నా తత్రికార్యావిచారణా, ఇత్యుక్త్వాప్రియయాశీశ్చుం ముని శ్శాతాతపోవనం ౩౬. కణ్వస్తీర్థోదకేనాశు పోక్షయామాస కీటకా, తేనపాపవినిర్ముక్తా దివ్యరూపధ రాశ్చతే ౩౭. నమస్కృత్యముని సర్వే పార్థయామాసుతాదరాత్, కరుణావారి ధేకణ్వ తారితాఃస్మ స్త్వయాపదఃు ౩౮. త్వమేవగురురస్మాకం పాపసింధౌనిమజ్జతాం, అనుజ్ఞాందేహిమాసీశ గచ్ఛామస్స్వర్గముత్తమం ౩౯. ఇత్యుక్త్వాతమృషి నత్వా ప్రయయుస్తే దివిప్లవం, ఏతదద్భుతమాహాత్మ్యం ముక్తితీర్థస్య శాశ్వతం ౪౦ స్మృత్వాతత్రైవ వసతించక్రే కణ్వోతిహర్షితఃు, ముక్తితీర్థమితిఖ్యాత మభూద్భశది గంతరే ౪౧. వైశాఖేపౌర్ణమాస్యాంహి స్నానంశంసంతి సాధవఃు, తదహ్నిస్నాన మాత్రేణ ముక్తిమేతినసంశయఃు ౪౨. ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం ముక్తితీర్థస్యవైభవం, శ్రుత్వాభక్తిసమాయుక్తో ముచ్యతేసర్వపాతకైఃు ౪౩ * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ముక్తితీర్థమహిమానువర్ణనేవైశ్యానాంకీటకయోని నివృత్త్యాముక్తికథనంనామ త్రిపంచాశోఽధ్యాయఃు ౫౩.

—♦ మాణిభద్రోపాఖ్యానం. ♦—

* ఋషయఃు * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ మాణిభద్రకథానకం, శ్రీసర్వమంగళాయాశ్చ వైవాహికమనోహరం ౧. శృణ్వతాంసర్వపాపఘ్నం మనశ్శుద్ధికరం పరం, దాగిదర్యమోచనంపుంసాం స్త్రీణాంసౌభాగ్యదాయకం ౨. బ్రూహివిస్తరతోస్మాకం త్వద్వాక్యామృతపాయినాం * క్షేత్రపాలఃు * సాధుసాధుమహాప్రాజ్ఞ గరిష్ఠప్రశ్నఏషవఃు, మాణిభద్రస్యచరితం వక్ష్యామిశృణుతాదరాత్ ౩. కైలాసనగరే రమ్యేపార్వతీపరమేశ్వరౌ, అక్షక్రీడానురతౌ బభూవతురనుత్తమౌ ౪. పార్వతీప్రాహగిరిశం జితాస్మిత్వాం మహేశ్వర, పార్వతీంప్రాహగిరిశో జితోస్మ్యేవాన్వలీలయా ౫ ఋత్విక్త్వేశానవచోదేవీ ప్రేమకోపసమన్వితా, ఉవాచాహంశక్తిరస్మి స్పష్టిస్థిత్యంతకారిణీ ౬. కథంమాంజేష్యసీశత్వం మదధీనోసిసర్వదా, అసాధ్య కార్యకరణే దక్షాహివిశ్వవిలాసినీ ౭. కరోమినిర్జలంసింధుం పాషాణమతికోమలం, శీతమగ్నింహిమంవన్హిం దీనంధనదపూజితం ౮. త్వంసాక్షీమద్విలాసానాం కార్యకారణవర్జితఃు, అతస్త్వాహంజితాపూర్వం త్వాముసత్యంప్రభాషసే ౯. గర్వితాంగిరి

జాంబూహా శంకరఃకరుణాకరః, మత్వాన్నిధ్యా చ్చిదాకారా శక్తిర్విశ్వవిలాసినీ ౧౦. త్వంమిథ్యా మప్యేషిణేన చిద్రూపాత్వంనచేజ్జడా, బహ్వ్యస్త్వత్సదృశాజాతాః మత్తస్సర్వాధుర్ంధరాః ౧౧. నిగ్రహానుగ్రహేశక్తాః కామరూపధరామలాః, త్వమ్యేతమాతాసు హ్యాశక్తాప్రతిభాసిమే ౧౨. మదనుగ్రిహమాత్రేణ సృజసీ దంజగత్సకలం, సృజామిసకలాఁలోకా న్పాలయామిచరాచరాన్ ౧౩. ఘాతయామిప్రాణిసంఘా నహంలీలార్థ మీశ్వరః, వినాత్వాంజగతస్సృష్టిం కరోమి లఘులీలయా ౧౪. ఏవముక్తేశివేపాహా శివాభక్తిసమన్వితా, హాస్యేనోక్తమయాదేవ క్షంతవ్యంమమసాహసం ౧౫. త్వయైవపేరితాచాస్మి త్వయైవ పరిరక్షితా, తాగ్రహాంకృపయాదేవ తవదాసీభవామిభో ౧౬. తస్యాదుర్మదశాంత్యర్థం శర్వ స్సర్వగుణాకరః, సతీంత్యక్త్వాయఁహాపంపాఖ్యేత్రీం విజ్ఞానవృద్ధిదం, ౧౭. తదుత్తరే రమ్యదేశే తపసే కృతనిశ్చయుఃః, పరిశాంతధీస్సుందరద్దివ్య జపమాలావిరాజితః ౧౮. భస్మచ్ఛన్నోభస్మశాయీ రుదాక్షాభరణైర్యుతః, జటామండలమధ్యస్థ గంగేందు కృతభూషణః ౧౯. వ్యాఘ్రాజినాంబరధరో గజచర్మకృతాసనః, ధ్యేయస్సదాత్మభి స్సాక్షాజ్జజాప పరమంజపం ౨౦. జగ్ముర్దాశ్చర్యమతులం దేవాశ్చేందా పురోగమాః, కముద్దిశ్యకరోతీశ స్తపస్సస్మా త్పరోనహి ౨౧. లీలయైవజగత్సృష్టి స్థితిసంహారకారకః, ఏతత్తేత్రింశుధంన్యాణాం శివోయతీ తపస్తితః ౨౨. అతీ సంతిహితీర్థాని విమలాని శుభానిచ, బహూనినంతిశైవాని భుక్తిముక్తి ప్రదానిచ ౨౩. తపశ్చర్యాంవిభోర్ద్రష్టుం సమాజగ్ముర్ రజాదయుఃః, తత్రిసంనిహితాభూత్వా దదృశుస్తప ఉత్తమం ౨౪. సుమాన్యాదాయశూలంతు శంభోర్యచ్ఛతి భక్తితః, ఛత్రాదివ్యస్వరూపేణ ఫలాన్యాదాయ యచ్ఛతి ౨౫. వృషభశ్శివపూజాయాం నిరతోభూ త్తదానఘుఃః, సేవాంకరోతిచండీశ స్సంముఖే సమవస్థితః ౨౬. ధ్యాయం తమర్చయంతంచ స్తువంతం బ్రహ్మశాశ్వతం, వదంతం శివనామానిభజంతం శివ సద్గుణాన్ ౨౭. ఇత్థంధ్యానపరంశంభుం నత్వాస్తోతుం పరిచక్రముఃః, జయదేవన మస్తుభ్యం జయభక్తార్తినాశన ౨౮. జయసర్వగుణాతీత జయలోకైకవందిత, జయవిశ్వంభరాధ్యక్ష విరూపాక్ష నమోస్తుతే ౨౯. తపఃఫలంత్వమేవాసి దేహినా మంతరాత్మకః, త్వదీప్సితంపూరయితుం కస్సమర్థో జగత్రయే 30. త్వయైవప్రేరితా స్సర్వే విచరామో మహీతలే, త్వత్కృపాపాంగసంగేన సంజీవయ సురాన్విభో 3౧. ఇతిస్తుతోదేవగణై రపినోవాచ శంకరః, జ్ఞాత్వానిశ్చలతాంశంభో ర్బ్రహ్మా విష్ణుపురోగమాః 3౨. కైలాసమగమన్మత్రీ పార్వతీసంస్థితాతదా, దదృశుఃపర మాందేవీమమాం పంకజలోచనాం 33. శివధ్యానపరాం శంభుసందర్శన కుతూ

హలాం, సమస్తదుఃఖౌఘవినాశకారిణీం సమస్తభక్తోద్ధరణే విచక్షణాం 3౪. సమస్త సౌభాగ్యసమృద్ధిదాం శివాంస్తోతుం సముత్పన్నధియఃపరిచక్రిముః 3౫. త్వమేవ మాతాఖిలలోక వంద్యేత్వయైవ జీవంతిచరాచరాణి, త్వయిస్థితంసర్వమిదం హి విశ్వంకురుత్వమస్మాను కృపాంవిధిజ్ఞే 3౬. రుష్టశ్శివస్త్వద్వచసాకరోత్య సౌమువాపురి స్యోత్తరతస్తపః పరం, అస్మాకమాకర్ణ్యనచోప్యనన్యస్తేస్మనూధివిశ్వో నహవక్ష మిహాతే 3౭. అతస్త్వదాలోకనత స్సుఖంభవేదిత్థం విదితాద్రిరాజపుత్రీ, త్వాస్మిం నిధానంసముపాగతాన్నో రక్షస్వశంభోస్తపస శ్చరణ్యే 3౮. ఇత్యుక్తవంతం మునిసప్తకం వై మహాపార్వతీ భక్తవత్సలా, సాధయేమత్ప్రతిజ్ఞాంవఃవలయామి సురర్షభాః 3౯ గచ్ఛధ్వమమరాయూయం నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, యుష్మస్తద్వచసాహృష్టా స్స్వంస్వంధామదివౌకసః ౪౦. అపర్ణాచింతయామాససురాణాం హితకాంక్షిణీ, ససర్జాప్సరసఃకాశ్చిద్దివ్య సుందరవిగ్రహాః ౪౧. శ్యామాస్సురదనాః పక్వబింబోష్ఠ స్మితభాషణాః, మదఘూర్ణితరక్తాక్షీ శ్శృంగారజిత మన్మథాః ౪౨ తాస్సమస్తాస్వభాష మధురా దేవ్యా స్తన్నికటేద్విజాః, తాఃపాహిగిరిజాయోపా గచ్ఛధ్వంశ్రేయ ముత్తమం ౪౩. కరోతియత్రి సర్వేశస్తపః పరమదారుణం, స్వవిలాసై స్తస్య విఘ్నం కురుధ్వంతపసః స్త్రియః ౪౪. యుష్మానహం పాలయిష్యామిదాస్యే యుష్మ దభీప్సితం, ఇతితాఃప్రేషయామాస గిరిజాశివ సంనిధిం ౪౫. ఆగత్యతాఃస్త్రియ పంపాక్షేత్రం సర్వసుఖావహం, ఉత్తరస్యాందిశీశాన స్తపస్తేపే యత్రహి ౪౬. తద్దేశంసహసాభ్యేత్య నారోదదృశు రీశ్వరం, ధ్యాయంతంబ్రహ్మపరమం మిలితా శ్చ సుఖాసనం ౪౭. చేరు స్సంచారకుశలా స్సవిశాపేశంకరస్యతాః, గాయంత్యో నర్తయంత్యశ్చ హసంత్యః కామమోహితాః ౪౮. వీణాస్సంవాదయంత్యశ్చ కుర్వంత్యః కామహేతుకాం, ప్రార్థయంత్యస్సమీపస్థం శంకరంకామమోహితం ౪౯ తాదృష్ట్వాపరమోదారా లావణ్య పరిమోహితాః, నవయౌవనసర్వాంగా కామినీ కమలేక్షణాః ౫౦. తపోవిఘ్నార్థమాయాతా ఇతిమత్వా శశాపహ, పిశాచత్వం సమాసాద్య వికలాంగాశ్చ దుఃఖితాః ౫౧. సంచరధ్వంమహారణ్యే శ్మశానేజనవ ర్జితే, ఇతిశప్తాశ్శంకరేణతాః స్త్రియోభూశదుఃఖితాః ౫౨. దేవీంపతిం సమాజగ్ము ర్దహ్యమానాః సంతాపకర్శితాః, ఊచుఃపరస్పరంరుష్టాః స్మరంత్యో శాపకారణం ౫౩. కాగతిర్వదనోదేవి పిశాచత్వోపశాంతయే, సాకిసీడాకినీచైవ యాకిసీరాకినీతథా ౫౪. లాకిసితిశివేనైవ పంచధాప్రేరితంవచః, ఉపాయంవదమాతర్నో దయాంకురు వధూషుచ ౫౫. తాఉవాచశివాయూయంమదంశామత్పరాయణాః, నరాన్దాస్యే స్వశక్త్యైవ శృణుధ్వంవిగతజ్వరాః ౫౬ బహూనినామధేయాని చాస్యామిచహి

తాయవః, పూజితాసకలైర్దేవమానుషై ర్మునిపుంగవైః ౫౭. మాంకాస్ఫోటికా మురారణదాభైరవీతిచ, పంచదామత్పదాదేవ్యో మద్రూపా స్సంచరంత్వీహ ౫౮. తాడపామంత్ర్యచాక్వగీపార్వతీనిత్యయౌవనా, రూపలావణ్యవిలస త్ప్రీతీకసమవి గ్రహా ౫౯ మోహినీసర్వలోకానాం శివంమోహయితుంగతా, యత్రవంపాక్షేత్ర మస్తి యత్రశ్రీశంకరఃస్థితః ౬౦ యయాతద్దేశమమలం ఋషిసంఘవిరాజితం, వేద ఘోషైర్మునీనాంచ నిబిడీకృత దిఙ్ముఖం ౬౧. తత్రద్విజాన్యోగివర్యా న్పరమధ్యాన తత్పరాన్, అణిమాద్యష్టసిద్ధీశ్చ కరస్థామలకీకృతాన్ ౬౨. యజ్ఞేషుసుఖమాసీనా న్నామగాన పరాయణాన్, ప్రాణాయామపరాన్దృష్ట్వా గౌరీసంతుష్టమానసా ౬౩. తత్రతత్రవిచిన్వంతీ దదర్శపురతో వనం, మాలూరతాలహింతాల తమాలాలంకృతం మహత్ ౬౪ ఖర్జూరనీపజంబీర తకోలై స్సువిరాజితం, వకులాశోకపున్నాగ నారంగామలకై ర్వృతం ౬౫. రంభాపూగలవంగేక్షు మాలతీచూతశోభితం, కేతకీలుంగకల్హారబదరీషండమండితం ౬౬. జంబూనింబకపిత్థైశ్చ కదంబోదుంబరై ర్వృతం, దాడిమీఘనసాశ్వత్థచందనాగరు శోభితం ౬౭. మధూకమాధవీబిల్వ నారికేళవిరాజితం, మల్లికామాలతీజాతీ గోస్తనీ మల్లికాదిభిః ౬౮. ఏలాశ్యమంతికా ద్యాభి ర్లతాభిఃపరిపూరితం, తత్రతత్రవిరాజద్భిః కుంజై స్సమ్యగలంకృతం ౬౯. తత్ర గౌరీముదాఽద్రాక్షీ త్సరాంసి వివిధానిచ, కుముదోత్పలకల్హార శతపత్ర వృతానిచ ౭౦. సహస్రపత్త్రైఃకుసుమైర్భూషితాని సహస్రశః, సుధాసమానస్వచ్ఛాంబు ఫేల స్నేనగణానిచ ౭౧ భ్రమద్భృంగమరుంకార సన్నాదిత వనానిచ, మృణాలభక్షణా సక్త చతురైరతి సుందరైః ౭౨. రాజహంసైర్బకై శ్చక్రవాకై స్సలిల కుక్కుటైః, విరాజితానిదివ్యానిసోపానైః స్సువర్ణనిర్మితైః 73. మాణిక్యవజ్రవైడూర్య స్ఫటికై ర్దీప్తిమచ్ఛుభైః, తత్రత్యవృక్షనిర్ముక్త కుసుమోత్కరభాసురే ౭౪. కోకిలారావసం యుక్తే శుకవాణీమనోహరే, మందమారుతసంనాద వేణునాద సురంజితే ౭౫. పుష్పైఃఫలైఃపల్లవైశ్చ యుతేసర్వసుఖాస్పదే, ఏవంవిధేవనేగౌరీ విచరంతీ యదృచ్ఛయా ౭౬. గౌర్యాగమనమత్రైవ భవిష్యతి నసంశయః, ఇతిసంభ్రమచిత్త స్సన్వ సంత స్త్వరయాన్వితః ౭౭. ఋతుభిష్షడ్భిరేకత్ర యుతస్సంస్థాంతదాకరోత్, దేవీం షడృతుసంపూర్ణః పూజయామాసభక్తితః ౭౮. వాయుర్వౌమందమంద ముమా యాఃప్రీతిమావహన్, వృక్షసన్మోనిశాఖాగ్ర కరపుష్పాక్షతైరివ ౭౯. తదాదేవీ విలాసాద్యై ర్మునీంద్రా మోహమావిశన్, సంతోషంయయురత్యంతం దేవావిష్ణు ముఖా స్తదా ౮౦. దేవీమాయాపరిక్రాంత మభూ ద్దశదిగంతరం, మహామాయా

పరిభ్రాంత చేతసోవాసవాదయః ౪౧ గీష్పతింశరణంజగ్ము శ్రీకళాప్రేమనిధ్యా లాః, రక్షరక్షదయాసింధో సురాచార్యనమోస్తుతే ౪౨ ఈదృశీమోహవిభ్రాంతిః కుతోస్మాకం వదప్రభో, ఇత్యుక్తానమరానూచే బృహస్పతిరుదారధీః ౪౩. వయం మద్యసురజ్యేష్ఠ గృహంగచ్ఛామహేసురాః, ఇత్యుక్త్వాదివిజైస్సార్ధం బృహస్పతిరుదారధీః ౪౪. సత్యలోకంజగామాశు బ్రహ్మాణంశరణం యయౌ, * గురుః * దేవదేవదయాసార దివ్యతేజోమయావ్యయ ౪౫. దీనాన్పాహిజగద్వంద్య దేవానిద్రపురోగమాన్, స్మృతిభ్రష్టాన్సురాస్సర్వేతస్మత్వం కారణంవద ౪౬. త్వదన్యోనాస్తిలోకేశ త్రాతాస్మాకం జగద్గురో, ప్రార్థయంత గురుందృష్ట్వా ప్రోవాచ భగవానజః ౪౭. శ్రుణంవిచింత్యసహసా దేవీమాయాయుతంజగత్, ఇంద్రాది దేవతా స్సర్వా స్తన్మాయామోహితచేతసః ౪౮. క్లిశ్యంతిప్రాణిన స్సర్వేనష్టాత్మానో మహామతే, ఇత్యుక్తంప్రాహరింద్రాద్యాబ్రహ్మాణం పూర్ణమానసం ౪౯. దేవి మాయాశాంతిరత్రకథం భూయా ద్వదప్రభో ౫౦. * బ్రహ్మా * అత్రక్రీడాసు నిరతా వేకదాదంపతీ రహః, క్రీడతోఃప్రేమకలహా శ్శివయోరభవత్తదా ౫౧ అహంజితాహంజితవా నితివాదో మహానభూత్, తస్మాచ్ఛంభుస్తపస్తప్తుం యయౌ పంపావురీం ప్రభుః ౫౨ తంమోహయితుమాయాతా భవానీలోకమోహినీ, బ్రహ్మణోక్తంవచశ్రుత్వా దేవాఃప్రోచు ర్భయాన్వితాః ౫౩. కాగతిఃపురతోస్మాక మితిచింతా కులేంద్రియాః, ఉవాచపునరంభోజ జాతో ధాతాదితేయకాన్ ౫౪. * బ్రహ్మా * వయంగచ్ఛామతాం దేవీంశరణానాస్తిచాన్యథా, ఇత్యుక్త్వా త్రైసమాయుక్తో దేవైరింద్రాదిభిర్విధిః ౫౫. గరుడైఃకింనరైర్యక్షై రప్సరోభిశ్చ సంయుతః, ప్రయయౌముని భిస్సార్ధం పంపాక్షేత్రం మనోహరం ౫౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రోపాఖ్యానే చతుఃపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౪.

---

* క్షేత్రపాలః * యత్రాస్తిగిరిజాదేవీ తత్రాగచ్ఛ త్పితామహః, ఇంద్రాది భిర్యుతోదేవీం శంకరీం లోకశంకరీం ౧. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నః స్తోత్రంచక్రే ముదావిధిః, నమస్తేత్రిజగద్వంద్యే త్రయీమూర్తిస్వరూపిణి ౨. భక్తానుగ్రహ కర్త్రీత్వం భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ, త్వన్మాయయాజగత్సర్వ మభూన్మోహితమీశ్వరి 3. పరాశక్తిఃపుణ్యకర్త్రీ సర్వాపత్సంవినాశినీ, సర్వైశ్వర్యప్రదేదేవి సర్వేష్టార్థప్రదాయిని ౪. మాతర్నమస్తేఖిలలోకబంధో దీనార్తిహర్త్రీభవ నాశకర్త్రీ, శర్వాణి సర్వంగలదాయినీత్వం ప్రసీదనిశ్వేశ్వరి విశ్వసాక్షిణి ౫ భూయోభూయస్సంతతం

యాత్వమేవ కాలేకాలే పూజనీయాత్వమేవ, త్వత్తోస్మాకంనాస్తిలోకేశరణ్యా నిత్యానందా నిర్వికారాత్వమేవ ౬. త్వత్పాదపంకజపరాగ విలోకనేన తాపత్ర యాబుధిమపీహ తరంతిసిద్ధాః, సాక్షాత్త్వమేవకరుణార్ద్రికటాక్షలేశై రస్మాన్వీలో కయసి కింపునరస్తిభీతిః ౭. త్వన్మాయామోహితానస్మాం స్త్వామేవశరణంగతాఁ, పాహిదీనాన్మహాదేవి పరమానందదేశివే ౮. ఇతిస్తుత్వామహాదేవీం బ్రహ్మాద్యాస్త్రీ దివౌకసః, దండవత్పతితాభూమా దేవీచరణమానసాః ౯. తానువాచతదాదేవీ ముదామా హేశ్వరీసురాఁ, మాస్తువోభీతిరాదిత్యాః కృపయాపాలయామివః ౧౦. మన్మాయామోహితాత్మానో మామేవశరణంగతాః, భక్తాయూయంబహిఃప్రాణా యుష్మాకంవరముత్తమం ౧౧. దాస్యామిదుర్లభంలోకే వృణుధ్వం విగతజ్వరాః * దేవాః * త్వన్మాయామోహితానస్మాం స్త్వామేవశరణంగతాఁ ౧౨. అనన్య గతికాన్దేవాన్మాహి శర్వాణిసర్వదా, స్మృతిభ్రంశంవినిర్ధూయ త్వద్భక్తిందేహిన శ్శుభే ౧౩. ఇత్యుక్తేభ్యోదదౌదేవీ వరమిష్టార్థదాయినీ, తదాజగ్ముర్మహాభాగా మునయోద్రష్టు మీశ్వరీం ౧౪. తేవవ్రిరేవరాఁదివ్యా నీప్సితాఁప్రదదౌశివా, శచ్యాదికఞ్చభైశ్రీ సముదాయస్సురేశ్వరీం, ౧౫. పూజాంకృత్వావరాన్లబ్ధ్వా సంతోషంప్రాపదుర్లభం * ఋషయః * కాఃకీదృశవరాన్లబ్ధ్వా ప్రీతావదమహామతే ౧౬. * క్షేత్రపాలః * సరస్వతీతదావవ్రే భర్తుఃసష్టృత్వమాత్మనః, సామంగల్యం సదారోగ్యం సర్వలోకసుపూజ్యతాం ౧౭. ఇంద్రాణీభోగమారోగ్యం సామ్రాజ్యం భర్తురాత్మనః, స్వాహాపతివ్రతాధర్మం మాంగల్యంశ్యామలాతదా ౧౮. సర్వజంతు నియంతృత్వం భర్తుర్ధర్మేమతిస్సదా, అరుంధతీసతీత్వంచ హ్యప్సరస్త్రీ కదంబకం ౧౯. యశస్సౌందర్యగాంధర్వవిద్యా స్సంమోహనంసతాం, ద్రవ్యలాభంధిష్ణ్య భోగం వవ్రేరతిసుశీలం ౨౦. అన్యాశ్చధనధాన్యాదీ న్వవ్రిరేవరమసుందరాఁ, ఏవంతావవ్రిరేదివ్యా స్వరాన్సర్వసురస్త్రీయుతాః ౨౧. బ్రహ్మాద్యాఃపరమప్రీత్యా మహానంద పరిప్లుతాః, స్తోత్రంచక్రుస్సురేశాయా జగుర్గంధర్వకింనరాః ౨౨. తత్రచాప్సరసోహృష్టా ననృతుఃపరమాదరాః, దేవదుందుభయోనేదు ర్హృష్టాస్తత్ర మహర్షయః ౨౩. తతోబ్రహ్మదయోదేవా దేవీంప్రత్యూచు రాదరాత్, సర్వ మంగలనామ్నీత్వం భవశర్వసుఖప్రదా ౨౪. ఇతితైఃప్రార్థితాదేవీ సర్వమంగల నామచ, దధారహృష్టానిర్జగ్ము ర్దేవాబ్రహ్మపురోగమాః ౨౫. దేవీతదామహే శానం స్వవశంకర్తుముద్యతా, యయౌతందేశమీశాన తపస్థానంయదీహయా ౨౬. క్వచిత్సమందగమనా క్వచిత్తీవ్రగతి ర్ముదా, క్వచిద్గానంప్రకుర్వంతీ క్వచిద్వీణాన వాదినీ ౨౭. క్వచిత్తిష్ఠతివిశ్రాంతా క్వచిత్సుప్తాప్రహర్షిణీ, క్వచిత్సంజనయంతా

క్వచిదేకాకినీహ్యభూత్, క్వచిద్ధాసంప్రకుర్వంతీ చంద్రికాసదృశంశివా ౨౮. క్వచిత్సల్లాపరసికా శుకకోకిలవత్తదా ౨౯. ఇత్యాదిభిర్విలాసైస్తం సంమోహయితుమాదరాత్, వవౌమందంమరుద్గంధయుత శ్చంద్రికలాన్వితః 30. కందర్పుకో సుమాన్బాణా న్సందధేచశరాసనే, భృంగమౌర్వీమహానాద సన్మాదితదిగంతరః 3౧. త్ర్యక్షంవాజ్మనసోఽలక్ష్యంలక్ష్యంకృత్వాశివంతదా, చూతాశోకారవిందేందీవర నూతనమల్లికాః 3౨. పంచబాణానసౌవీరః పూర్వవైరమనస్మరన్, ఆర్యాసహాయశ్చాగ్యేణ ముమోచయుగపద్బలీ 33. తతోదేవిదివ్యగాన రససేచనమాత్రతః, వృక్షాఃపల్లవితాశ్చాసన్ మోహితావనదేవతాః 3౪. తదాశ్రీశంకర స్సాక్షా త్సమాధినిరతఃప్రభుః, మందమారుతకందర్పసంతాది విచేష్టితం 3౫. తృణీకృత్య స్థితంశంభుం తదాగౌర్యమాయయా, తంసమాపృచ్ఛ్యసహసా గానంచక్రేమనోహరం 3౬. తద్గానామృతపానేన శివస్తుష్టోంతరంగకే, కిమేతదితిమన్వాసీ స్సమాధి విరతోభవత్ 3౭. నేత్రేచోన్మీల్యగౌరీశః పురతోదివ్యసుందరీం, జగన్మోహనరూపాఢ్యాం జగదానందదాయినీం 3౮. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్న స్తూష్ణీంభూ ర్వీక్షి తోభవత్, భ్రాజద్దివ్యసువర్ణనిర్మితమహా శింజానమంజీరక భ్రాజద్దివ్యపదాంబుజా మనులభస్నిగ్ధప్రభాభాసురాం, శ్వేతైఃపాదనఖై స్తిరస్కృతిమహాబుక్షప్రభాం భాస్వ తీంప్రోద్గుల్ఫార్జితకూర్మరూప సుభగామంభోజపత్రేక్షణాం 3౯. రంభా స్తంభవిజృంభ భంజకనవానర్ఘ్యోరుయుగ్మాన్వితాం దేవేంద్రమ్యనదీకనత్పులినవద్భాస్వన్నితంబాల సాం, శ్రీకందర్పవిలాసభూధరకుచా మానందరత్నాకరా మాకాశాయితమధ్య దేశవిలసత్కాంచీ సురత్నోజ్వలాం ౪౦. నాభీనిమ్నసరోవరే మనసిజఃస్నాత్వా త్రిరేఖాత్మకంసోపానత్రితయం సువర్ణవిలస త్తస్యాస్సమారుహ్యచ, వక్షోజాతమహీ ధరే నివసతింకృత్వాజగన్మోహనం జప్త్వామంత్రమభీప్సితంగతవతి భ్రాంతింప్రపేదేశివః ౪౧. నాభ్యాలవాలేనవరోమవల్లీ వివర్ధితావిశ్వసృజా ముదాస్యాః, తస్యాఇమేర మ్యఫలే విదిత్వా వక్షోరుహాన్యస్తవిలోచనోభూత్ ౪౨. హిమకరసమవక్త్రాం రమ్యపాథోజనేత్రా మసితభుజగవేణీం కామదాంకీరవాణీం, వనజసదృశకంఠీం పక్వ బింబాధరోష్ఠీ మనిమిషనయనస్సమోహినీంసందదర్శ ౪3. మల్లీచంపకమాలతీ పరిమల స్నిగ్ధాధికోద్యత్కచాం నానారత్నవిభూషణాం మనసిజోల్లాసప్రదాంమోహినీం, వీణావాదనతత్పరాం శ్రుతిసుఖంగానేరతా మీశ్వరీంపశ్య న్నిర్విషయోపిమోహ మభజ చ్చిత్రంచరిత్రంప్రభోః ౪౪. వనప్రియస్వరేణసా వినోదగానతత్పరా విపంచి కావినాదినీ ప్రపంచవంచనాదరా, కటాక్షతీక్ష్ణసాయకై ర్మహాక్షకేతనంశివం నిరీక్ష్యలక్ష్యభేదనే మతించకారపార్వతీ ౪౫. సర్వమంగలాకటాక్షవీక్షణేన శంకరః

పార్వతీవియోగజన్య కామదుఃఖమావహా, పపాత మోహమానహా న్మహారశక్తిరా
త్మవా స్మృతింపునస్సమేత్యతాం దుగితంహిరంతుమైచ్ఛత ౪౬. స్రస్తోత్తరీయ
స్సురతాయశంకర స్సమేత్యతాందీనమయాచతేశ్వరీ, కాత్వంకలానాథముఖ ప్రసీద
త్వదంగసంగం విదధామ్యహంప్రియే ౪౭. సౌందర్యసారంతవనిర్వికారం మనోహరం
గాత్రమిదం వయస్యే, ససర్జయత్పంకజయోనిరాత్మవా న్నిస్సర్గకార్యేకుశలంహి
మన్యే ౪౮. దురంతదుఃఖాఘహరం తవాహం శరీరమాలోక్యసుఖాబ్ధిమగ్నః,
అనంతజన్మార్జితపుణ్యస చయై స్త్వదంగసంగం లభతాంమదంగం ౪౯. ఇతిప్రశస్య
న్నతిదీనవాచా రంతుంసమీపంసహసాజగామ, దిగంబరంశంభుమవేక్ష్య గౌర్హ్రియా
మయావంచితఇత్యమన్యత ౫౦ హర్షాదిదానీమపిసాధయామి ఫలంశివే మద్వశగే
మమైన, ఇతీహయాసాద్రుతమాపదూరం తదాశివస్తాంబహుధా యయాచే ౫౧.
ఏహ్యేహిమమకల్యాణి సుఖమాతిష్ఠసత్వరం, దీనంత్యక్త్వాదయావిష్టా మామాత్వం
గచ్ఛభామిని ౫౨. ఋణ స్థితాస్వగుణాన్సశ్య మయాసంభాష్య మోహిని, త్వత్సు
ధాసారగంభీర గీర్భిశ్శ్రాంతోపయప్రియే ౫3. కామార్తమతిథీభూతం త్యక్త్వాతవ
సుఖం నహి, పరోపకారజంపుణ్యం వక్తుంనాలంసురైరపి ౫౪. ఫలంతిభూరుహాః
కాలే నఖాదంతిఫలానితే, పిబంతినిమ్నగానైవ నిర్మలోదకముత్తమం, ప్రాణినాముప
కారార్థం నిర్మమేవిషయాన్విధిః ౫౫. నారీరత్నంనృణాంకామ పూరణాయ చకా
రసః, హిత్వాసతాప్రతిమన్యస్తై చానంయద్దీయతేజనైః ౫౬. తన్నిష్ఫలంభవత్యేవ
యథావిఫలకాముదీ, తస్మాత్త్వమభికామంమాంపూర్ణకామం కురుప్రియైః ౫౭.
తవాధరసుధాస్వాదకుశలం మాంవిలోకయ, ఇతితాంప్రార్థయచ్ఛంభు స్తదాగ
ర్వేణ పార్వతీ, మాయయావంచయామాస భగవంతం కృపానిధిం ౫౮. గాయంతీ
దివ్యగానంకలరవమధురం వల్లకీంవాదయంతీ నృత్యంతీమత్తకేకీఘుసమయఇవా మో
దమానావదంతీ, పశ్యంతీపాదపానాం కిసలయకుసుమాన్యాహరంతీ వినోదంకుర్వంతీ
కామచేష్టాంగిరిశమనుపదం మోహయంతీజగామ ౫౯. తదాభిదుద్రావవిదారి
తాశయుః పదేపదేపేంఖిత కేశమండలః, నిదాఘతప్తశ్చపదారవింద యోర్మృదా
విలిప్తోమదనాతుర శ్శివః ౬౦. క్వచిత్సమీపేపరిదృశ్యమానా క్వచిచ్చదూరే
పరివర్తమానా, ఇత్థంశివందూరతరంచనీత్వాహ్యంతర్హితాతత్రవిచిత్రమాయా ౬౧.
దూరాధ్వానందేవదేవోథగత్వా ఘోరాటవ్యాంతత్రజేపేమదృష్ట్వా, శ్రాంతః
స్థిత్వాభ్రాంతచిత్త స్తదానీ మంతస్తాపంమాననే తన్నసేహే ౬౨. భోరాజహంసా
భవతప్రసన్నా భయంపరిత్యజ్య భవద్భిరుచ్యతాం, నీతాధవానీరజషండగోపితాగతా
క్వయుష్మద్గమనానుకారిణీ ౬3. మత్తకోకిలామంజులస్వనా చిత్తహారిణీకుత్రసాగతా,

సత్యముచ్యతాంమత్తకాశినీ నిత్యదేవనాం సత్వరంలభే ౬౪. సింహరాజతనూ మధ్యశోభనా భక్తిరాహ్యుత సురక్షితాత్వయా, పంకజాతమమశంకితంమనః కింకరోమి కమలాననాంవద. ౬౫. రేరేమున్మధపూర్వనైరమనసా మాబాధయత్వంవృథా తత్రాసౌతవచిత్తజన్యపదవీ దత్తామయాతాంస్మర, చంద్రత్వంమమభూషణం నకిముత న్మాంత్వంకుతస్తావయు స్యార్థంమాకురుమందమారుత మహావ్యాలోహిమే భూషణం ౬౬. చంద్రమండలసుందరాసన చంద్రికాసమసుస్మితా మింద్రనీలమణిప్రభార్చిత సాంద్రకుంతలశోభినీం, మంద్రమధ్యమపంచమస్వన గానలోకవిమోహినీం తామహంహృదిభావయే మదనేంద్రజాలవిలాసినీం ౬౭. సౌమ్యమూర్తిమమశ్శిరోజ గురు స్తనద్వయశోభితా మిందుబింబముఖీకవిస్తుత లోహితాధరపల్లవాం, యూవ నధ్వజలాంఛనాం మదనాగమందసుగామినీం భాస్కరద్యుతిమాశ్రయే నవమన్మధ గ్రహదేవతాం ౬౮. ఇత్థంవిచింత్యాఖిలలోకవంద్య స్వాంతేశివస్తాం మదనాతు రస్తదా, చకారయత్నోపమజోపికామాత్స్రోధా దయస్తచ్ఛభవంతిజంతోః ౬౯. నిర్దగ్ధ్వానిఖిలాటవీమసిగిరీనుత్పాటయాన్వర్ణవాన్పాస్యామ్యాశు పినాకముక్తవిశిఖై స్సంఛాదయామ్యంబరం, భిత్త్వాబ్రహ్మకటాహమంబరమణిం సంపోథయామ్యాశు తాం తత్రత్యామృగయామి చిత్తరమణీమిత్యూచివాశంకరః ౭౦. ఇత్యాలోచ్య శివేసమస్తజగతీ జాలంస్వఫాలాగ్నినానిర్దగ్ధుంనిశితే సురాసురతతేఃపాప్తంమహాసాధ్వసం, హాహాకారగిర స్సమస్తఋషయః ప్రజ్వాలితాః పాదపాస్తారాఃఖాద్గలితాశ్చ ఘూమభరితాదిగ్దేవతా దుఃఖితాః ౭౧. బృందారకావిధిముఖాః పరమార్తరూపాః ఫాలాక్షిపావకశిఖాలవమాత్రతప్తాః, నారాయణంనిగమసారమవాపురార్యాః కార్యా ర్థినస్సురనుతంశరణంతదానీం ౭౨. స్తోత్రంప్రచక్రురమరాఃపరమాదరేణ సాష్టాంగమ చ్యుతపది ప్రణిపత్యభక్త్యా, దామోదరాచ్యుతదయాకరదానవారే దీనానిమూన్సుర గణా న్సరివాహిశేరే ౭౩. ఆర్యావినోదకలహాత్పితఃపురారి ర్దగ్ధుంసమిచ్ఛతి జగన్నిటిలేక్షణేన, తత్పావకేనపరితప్తవిశీర్ణదేహాః పాప్తావయంతవపదం సుఖదంసురాణాం ౭౪. ఇత్థంతదాదివిజదీనవచాంసిశౌరి శ్శ్రుత్వాఽఽదితేయసహితఃప్రయయౌపురారిం, తద్దారిదారూపమతిభీషణ మప్రమేయం కాలానలప్రతిభటంగిరిశం వదర్శ ౭౫. దృష్ట్వావిరూపనయనంభయకంపితాంగాః స్థిత్వాచదూరతరపేవ మురారిముఖ్యాః, అష్టాంగపూర్వకమసిప్రణిపత్యనర్వే స్తోత్రాణిచక్రురమరాః పరమేశ్వరస్య ౭౬. శశిభూషణతేనిశంవరస్తుతికార్యే మతిరస్తునస్సదా, పశుపాశవిమోచనాయనఃకుశలం త్వత్పదదర్శనంవిభో ౭౭ వటబీజఇవాంకురఃప్రజాపటలం పాక్త్వయి నిర్వికల్పకర, నిటిలాక్షపుటస్ఫులింగయుతా [illegible] ఖండిచగం ౭౮.

వసుధాంబరశంబరానిలానల మార్తాండసుధాంశు పూరుషాః, జగదీశతవాష్టమూర్త యోజగదేతత్త్వయివర్తతేధ్రువం ౭౯. నిరుపాధికచిన్మయాత్మక స్సదసల్లక్షణమా యయా యుతః, జగదీశపదాంకితోభవానకరో ద్విశ్వవికాసనం బహు ౮౦. శివశంకరశర్వసర్వగ ప్రణతార్తిహరణ ప్రసీదనః, శరణాగతవత్సలత్వయా పరిపా ల్యా వయమార్తమానసాః ౮౧. అపరాజితశౌర్యదేహినా ముపకారార్థమిదం ప్రపంచితం, ఉపసంహరకోపమీశ్వరే కుపితేకుత్ర జగత్స్థితిస్త్వయి ౮౨. అగజార మణంగజాంతకం ఖగసాహ్యకరుచిం కపర్దినం, నగవర్యనికేతనంశివం యుగపత్పాహి ర్ఘసుఖంలభానుహే ౮౩ తదానారాయణఃపాహి భక్తిభావ సమన్వితః, జయదేవజగద్వంద్య పరమానందదాయక ౮౪. దీనార్తిహారిణపారీణ దివ్యకాంత్యుజ్జ్వలా కృతే, పాహ్యస్మానకృపయాశంభో నోచేన్నేతాస్మినా తవ ౮౫. భస్మీకృతాభ వామోఽద్య దేవాఃదుఃఖపరాయణాః, త్వందేవదేవోలోకానాం రక్షకఃపరమేశ్వరః ౮౬. త్వన్మాయంమోహితాస్సర్వే ప్రాణినఃపురుషోత్తమ, ఈదృశీమోహవిభ్రాంతి స్తవకుత్రమహేశ్వర ౮౭ కామంసంహారకామేశ కామాక్షీ కామకామక, తేకామబాధాకుతాస్తి లీలాలోకవిడంబనా ౮౮. కామాత్సంజాయతేకోధఃక్రోధా న్మోహోభిజాయతే, తస్మాత్కామాదిసంపర్క స్త్యాజ్యఃపూజ్యైర్మహాత్మభిః ౮౯. త్వందేవదేవ స్సవితానురాణాం త్వంసచ్చిదానందరసైకరూపః, త్వమేవసృష్టిస్థితినా శకర్తా భర్తాస్వతంత్రః పరిపాహినశ్శివ ౯౦. ఇతితేషాంనుతింశ్రుత్వా దేవానాం శంకరస్తదా, కోపంత్యక్త్వాభవచ్ఛాంతః ప్రసన్నఃపరమేశ్వరః ౯౧. తదాసమీప మాగత్య దేవాస్సంతుష్టమానసాః, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే బద్ధాంజలిపుటాస్థితాః ౯౨. ఉపసంహృత్యకోపాగ్ని మునాచవిబుధాన్మివః, ప్రసన్నోస్మిసురాయూయం నిర్భ యంతిష్ఠతాధునా ౯౩. ఇతితేషాంవరందత్త్వా దేవానాంశంకరస్తదా, తపఃకర్తు సమారేభే దేవాఃస్వర్గంయయుర్ముదా ౯౪. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వరస్య తపఃప్రవృత్తిర్నామ పంచపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౫.

శౌనకాదయఊచుఃశ సూతసర్వార్థతత్త్వజ్ఞ శంకరస్యకథామిమాం, వదవిస్త రతోస్మాకం శ్రద్ధావృద్ధిఃప్రజాయతే ౧. *సూతః * శాంతచిత్తేశివేతస్మి న్వనేతపసి తిష్ఠతి, తదాతుతద్వనేరమ్య మృగశ్చిత్రఃసమాగతః ౨. తప్తకాంచనవర్ణాభ స్తీక్ష్ణశృంగవిరాజితః, పద్మనాలనిభగ్రీవో వజ్రసారంసదృశ ౩. సోమేధికనిభా

త్యంత కుబ్జవాల విభూషితః, శరచ్చంద్రాభవిస్తార దివ్యోరఃస్థలమండితః ౪. ఇందీవరాక్షఃసుభగః సుందరాననశోభితః, కటాక్షపీక్షణేనైవ మోహయ న్వన దేవతాః ౫. తత్రతత్రచరన్శర్వ సమీపంసహసాయయౌ, తతఃసమాధివిరతో మహేశస్తం మృగోత్తమం ౬. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నః కోయంచిత్రమృగ స్త్వహ, ఏనంగృహ్ణామితిమత్వా గత్వాతంజగృహేశివః ౭. ఆనీయనికటేస్థాప్య ప్రీత్యాతంపర్యపాలయత్, తన్మృగస్యవిలాసైస్తై ర్వినోదమభజ త్ప్రభుః ౮. తస్మిన్మాయామృగేబద్ధదృష్టిరాసీన్మహేశ్వరః, ఇత్యుక్తవంతంసూతర్షిం దృష్ట్వాప్రోచు ర్మునీశ్వరాః ౯. కోసామృగఃకుతఃప్రాప్త స్సుందరాకారసంయుతః, తపస్యం తంశివంకస్మా న్మోహయామాస సుందరః ౧౦. శంభు స్తస్మిన్మృగేబద్ధ బుద్ధిరాసీత్కథంమునే, మోహయిత్వామహేశంసా పార్వతీక్వగతా తదా ౧౧. తతశ్చకార కిందేవీచరిత్రం చిత్రరూపిణీ, ఏతత్సర్వంవదాస్మాక మీశమాహాత్మ్యముత్తమం ౧౨. * సూతః * యుష్మత్కృతోతిసుభగః ప్రశ్నో వక్ష్యమనోహరః, వినాపశుఘ్నా త్కోమర్త్యః శంభోర్దివ్యకథామృతం ౧౩. పాతుంవిరక్తోభవతి తస్మాద్వచ్మీశ సత్కథాం, పార్వతీతంమహేశంస్వ మాయయావంచితాసతీ ౧౪. కామాతురా తదాగౌరీ మనఃశంభౌనిధాయచ, కైలాసపర్వతంగత్వా మనసీత్థమచింతయత్ ౧౫. మన్మథాస్త్రోభవశ్చేమామనుగచ్ఛ న్నసేకథా, ప్రార్థయామాసబహుధా తదాహ మతిగర్వితా ౧౬. వంచయిత్వాహితందేవ మగమంరజతాచలం, కథంజీవామ్య హంతేన వినాదుఃఖార్ణితాభృశం ౧౭. స్వగృహేపాయసంత్యక్త్వా భిక్షాటనప రాయథా, ననీతంసమీపస్థ త్వక్త్వాతద్భుతకామనా ౧౮. తథైవాభూస్మయా గర్వ యుక్తయానసమీకృతం, కింకరోమి క్వగచ్ఛామికథం విరహవేదనాం ౧౯. సహేతస్యసమీపంతు కథంగచ్ఛామిసాంప్రతం, ప్రతిజ్ఞాతంమయేశస్య కథమత్ర సమాగమః ౨౦. భవేదితిమహాచింతాతురా గౌరీబభూవసా, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే దివ్యభోగసమన్వితే ౨౧. మధురానగరే నవ్యనానారత్నసమన్వితే, స్వర్ణకుంభ సహస్రాఢ్యై ర్గోపురైఃసువిరాజితే ౨౨. తస్మిన్పురేతినిపుణో నీతిమార్గవిశారదః, పంచయజ్ఞపరో వాగ్మీ శ్రీమాన్సత్యధురంధరః ౨౩. దానధర్మరతోనిత్యం పితృశు శ్రూషణేరతః, యజ్ఞకర్తాసుఖంభోక్తా ప్రియవక్తాతిభక్తిమాన్ ౨౪. ఏకపత్నీవ్రత ధరో భస్మరుద్రాక్షభూషణః, వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞో బహుశాస్త్రీ విశారదః ౨౫. బ్రహ్మజ్ఞానరతోయోగీ శ్రీవిద్యోపాసకఃసదా, నామ్నాకుశికఇత్యార్యః ప్రసిద్ధఃపు రుషర్షభః ౨౬ తస్యభార్యాతినిపుణా సుశీలా సుందరీపరా, పతివ్రతోభయకులా నందదామందగామినీ ౨౭. శచీంద్ర మగ్నింస్వాహాచశ్యామలాశమనంయథా,

గౌరీశంభుం మహాలక్ష్మీర్విష్ణుం వైకుంఠవాసినం ౨౪. అరుంధతీవసిష్ఠంచ యథాభక్త్యానుచారిణీ, తథేయంస్వపతిమత్వా దైవతంపరివర్తతే ౨౯. నామ్నాసతీతి విఖ్యాతా తయాసాకంద్విజోత్తమః, అపుత్రత్వాద్ద్విజశ్రేష్ఠో మహాచింతాకులేంద్రియః 3౦. త్రిభుక్తైర్జాయతేమర్త్యో ద్వాభ్యాంముక్తోఽహమాదితః, అపరంత్వేకమేవాస్తి మహద్దుఃఖకరంమమ 3౧. పిత్రూణాంఋణముక్త్యర్థం కముపాయం కరోమ్యహం, అపుత్రస్యగతిర్నాస్తీత్యాహుఃశాస్త్రేమనీషిణః 3౨. ఇత్యాలోచ్యసవిప్రేంద్ర శ్చాతోఽహంపాసనదైవతం, రాజరాజేశ్వరీంనత్వా తస్యాఃసంపూర్ణదృష్టిభిః 33. సంతానవాన్భవామ్యద్య నాత్రకార్యావిచారణా, ఇతిదేవీంసముద్దిశ్య తపఃకర్తుం సముద్యతః 3౪. తతోదేవీబ్రాహ్మణస్య తపసాతోషితాభవత్, తదిష్టార్థంపూరయితుం పార్వతీతస్య సంనిధౌ 3౫. ప్రత్యక్షతామగాత్తూర్ణం భక్తేష్టార ప్రదాయినీ, తతస్తంప్రాహశర్వాణీ తుష్టాస్మి తపసాతవ 3౬. త్వదభీష్టందదామ్యాశు వృణీష్వ వరముత్తమం, ఇతిబ్రువంతీంతాందేవీం దృష్ట్వావిస్మయమానసః 32. స్తోత్రంచక్రేనమస్కృత్య శర్వాణీంసర్వమంగలాం, నమస్తేదేవదేవేశి నమోదీనార్తిహారిణి 3౮. నమోనంతజగత్సృష్టి స్థితిసంహారకారిణి, నిర్లేపానిర్మలానిత్యా నిరాకారానిరాకులా 3౯. నిష్కామామమతాహంత్రీ నిష్క్రోధాలోభనాశినీ, నిస్తులానీలచికురా మహాపాతకనాశినీ ౪౦. చరాచరజగన్మాతా పద్మరాగసమప్రభా, పంచబ్రహ్మాసనాసీనా విజ్ఞానఘనరూపిణీ ౪౧. ధ్యానధ్యాతృధ్యేయరూపా సర్వావస్థావిరాజితా, ఉన్మేషనిమిషోత్పన్నవిపన్న భువనాశివా ౪౨ ఆబ్రహ్మకీట జనసి క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞపాలినీ, త్రయవృద్ధినినిర్ముక్తా పాండ్యణ్యపరిపూరితా ౪3. మణిపూరాబ్జనిలయా సహాస్రారవిహారిణీ, జయశంకరితేపదాంబుజం నిగమాంతార్థవిహారి మంగలే, శరణంమమసంతతంశివే పరమానందరసాయనం వరం ౪౪. ఇతిస్తుత్వామహేశానీం యయాచేవరముత్తమం, వంశవృద్ధికరంపుత్రం దేహిమేదీనవత్సలే ౪౫. పిత్రూణాంఋణముక్తోహం భూత్వాతవపదాంబుజే, నిశ్చలాంభక్తిమాధాయ ముక్తింయాస్యామి శాశ్వతీం ౪౬. ఇతిబ్రువంతంవిప్రేంద్రం ప్రాహసుస్మితభాషిణీ, తవస్తోత్రేణ సంతుష్టాదదామి వరముత్తమం ౪౭. తథాపితవగర్భేఽస్మిన్పుత్రస్తనహిజాయతే, సుపుత్రికామదంశేన జాయతేదివ్యసుందరీ ౪౮. సాపిశంకరసంలగ్నచిత్తాభూయాత్సదాద్విజ, తయాతేసద్గతిర్భూయా న్నాత్రసంశయితుంక్షమం ౪౯. ఇతి తస్యవరందత్త్వా తదాచాంతర్హితాశివా, తతోసావిప్రవర్య స్తు సంతుష్టమనసాస్థితః ౫౦. క్వచిత్కాలేబ్రాహ్మణస్య సతీగర్భవతీహ్యభూత్, పరాశక్తివరేణాసానవమాసపరిష్కృతా ౫౧. దశమేమాసితనయాం సుషువేసుముహూర్తకే, సుల

గ్నజాతాసాకన్యా సౌందర్యజలధి స్తదా ౫౨. పరాశక్తివచేనాసా వవృధే పితృ వేశ్మని; శుక్లపక్షేందులేఖేవ మాతాపిత్ర మనోహరా ౫౩. తాందృష్ట్వాపితరౌ ప్రీత్యా నామకర్మాపి చక్రతుః, సర్వాంగైర్మంగలైర్యుక్తా తస్మాత్సాసర్వమంగలా ౫౪. పంచవర్ష వయస్కాఽభూద్బాలలీలాభి రాత్మనః, పితరౌతోషయామాస సదాసాసర్వమంగలా ౫౫. అష్టవర్ష వయస్కాభూ త్తతఃకించిద్వయోయుతా, కదాచిదాలీభి స్సార్ధంక్రీడార్థం వనమాయయౌ ౫౬. విపినేవిహరంతీసాసఖీజన సమావృతా, తత్రదివ్యసరస్తీర మాజగామశుచిస్మితా ౫౭. తస్మిన్కూరంగనివహా జలపానార్థమాగతాః, దృష్ట్వాయోషాఃసమీపస్థా దుద్రువుర్భయతోదిశం ౫౮. తత్సమీపంగతానార్యో దదృశు ర్మృగసంకులం, దుర్గితేషుహరిణేష్వేకః స్థితస్తత్ర శిశుః క్వచిత్ ౫౯. తందృష్ట్వావిస్మయావిష్ట మానసాస్తామృగేక్షణాః, గృహీత్వైవ తన్మృగం దేవ్యై విలాసార్థందిశామహే ౬౦ ఇత్యాదాయమృగందేవ్యై దిదృక్షుః ప్రీతిపూర్వకం, దత్తంమృగశిశుంవీక్ష్య దేవీసంతుష్టమానసా ౬౧. మద్విలాసాయ శకోఽసౌ మృగఃసర్వాంగసుందరః, ఇతిమత్వాతదాదేవీసఖీ జనసమావృతా ౬౨. మృగంగృహీత్వాస్వగృహం యయౌసాసర్వమంగలా, దేవీపరమకల్యాణీ మృగేని హితచేతనా ౬౩. స్వప్రాణేభ్యోప్యతిశయం మత్వాతం పర్యపాలయత్, మనుష్య ఇవగైర్వాణ్యా వాచావదతి తన్మృగః ౬౪. తల్లీలావాక్యమాధుర్య లావణ్యానంద పూరితా, ఇత్థంమృగవినోదేన యాపయామాస వత్సరం ౬౫. కదాచిత్స్వవివా హార్థం మనసీత్థమచింతయత్, మయాశివఃకథంప్రాప్యఃకథమాగచ్ఛతీశ్వరః ౬౬. ఇతిచింతాన్వితాగౌరీ వర్తతే పితృవేశ్మని, తదాతజ్జనకఃపుత్ర్యా వివాహార్థమచింత యత్ ౬౭ దృష్ట్వాపుత్రీవిలాసంతం తదాచింతయదాత్మవాన్, అస్యాస్సురూపఃసు గుణీ వరఃకుత్రాస్తివిష్టపే ౬౮. సుందరోయత్రతిష్ఠేత తత్రగచ్ఛామిసాంప్రతం, ఇత్యాలోచ్యద్విజఃపుత్ర్యా వరాన్వేషణతత్పరః ౬౯. కుశికోగతవాన్దేశా న్తదా చింతయదీశ్వరీ, మదభీప్సితమజ్ఞాత్వా గతవాన్కుత్రమేపితా ౭౦ కింవాదాస్యతి కస్మైచి ద్వరాయపాత్రికృతాయమాం, కథంకుర్యామహందేవః కథంవాలభ్యతేమ యా ౭౧. తదర్థమవతారోమేఽ భవద్బ్రహ్మణజన్మని, తస్తచ్ఛంకరలాభార్థం యతిష్యేనుత్ప్రియఃశివః ౭౨. ఇత్థంవిచింత్యసాదేవీ మృగంప్రత్యవదత్తదా, త్వత్స మోనాస్తిపుణ్యాత్మా పాణిదాతా త్వమేవమే ౭౩ శీఘ్రంగచ్ఛమహాపుణ్య పంపా క్షేత్రంతదుత్తరే, రమ్యారామేపరశివః సదాతపసితిష్ఠతి ౭౪. తంగత్వాపరమో దారం మయిప్రీతోయథాభవేత్, తథాయతస్వమతిమ న్నతిమిశంకురుష్వమే ౭౫. త్వమేవసంధికర్తాసి ఉభయోరావయో ర్మృగ, మచ్చిత్తమీశ్వరేన్యస్తం తస్మాద్గచ్ఛ

ప్రయత్నతః ౭౬. నోచేదసూత్యజామ్యద్య శీఘ్రమేవాహిమమాజ్ఞయా *క్షేత్రపాలః* ఇత్యాదిష్టఃకురంగోసౌ జగామక్షేత్రనాయకం ౭౭. ఈశానసంనిధౌసంధిర్వివాహవిషయేయథా, కృతోనేనకురంగేణ యథామతి వదామ్యహం ౭౮. ఏకదాశంకరస్తత్ర కురంగమిథునంవనే, వీక్ష్యకామాతురంప్రాహ మృగపోతం వశానుగం ౭౯. పశ్యేతదాశ్రమేరమ్యా క్రీడంతౌమృగదంపతీ, యథాపరస్పరాంగేషు లిహంతౌప్రీతిపూర్వకం ౮౦. సర్వప్రాణిషుదాంపత్యం పరమానందదాయకం, దాంపత్యమేవసంసారే మన్యేశర్మప్రదాయకం ౮౧. ధిగ్దారయారహితంమర్త్యం• నారీంచ పతివర్జితాం, తయోర్జన్మవృథాజాతం మృతస్యాభ్యంజనం యథా ౮౨. విషయానందలేశోపి నతయోర్విద్యతే క్వచిత్, భార్యావబంధుఃసంసారే నరాణాం విషమైషిణాం ౮౩. అనుకూలంకలత్రంచేత్త్రిదివాదధికం సుఖం, వృథాజడమతిశ్చాహ మభవంస్వల్పకారణాత్ ౮౪. కుర్విద్రోహంప్రేమకలహ మాతార్త్యక్త్వా మమప్రియాం, అతార్తిగర్వస్థితోస్మ్యద్య కాగతిర్మమసాంప్రతం ౮౫. కాచిదోషాదృష్టచరా పార్వతీవవిభాస్వతీ, జగన్మోహనసౌందర్యవతీ మమరతిప్రదా ౮౬. హావభావవిలాసైర్మాం మోహయిత్వాజగామసా, తాంవినానహిజీవామి క్షణంవా మృగశావక ౮౭. కథంవియోగజందుఃఖం సహిష్యేమోహినీంవినాశామజ్వరాతురోధీనే చికిత్సాంకురు శర్మదాం ౮౮. ఇతీశానవచఃశ్రుత్వా మృగఃపరమవిస్మితః, ఉవాచమందమాశస్య మనోహారిహితంవచః ౮౯. కింమాంమోహయసేదేవ వాక్యైర్లోకానుసారిభిః, సదానందసముద్రస్య తవదుఃఖంనవిద్యతే ౯౦. మహామాయావినస్తేద్య మాయాజాలమిదంహి నః, జగన్నాటకసూత్రస్య కైర్మాయాజ్ఞాయతే తవ ౯౧. నిత్యానపాయినీశక్తి స్త్వాంవినాక్షణవర్తతే, త్వయ్యేవవర్తతేనిత్యం యథాచ్ఛాయా దివాకరే ౯౨. భక్తానాంముక్తిదానార్థ మిత్థంలోకవిడంబనా, తథాపిత వపాదాబ్జం నత్వాకించిద్బ్రవీమ్యహం ౯౩. వంచితోసియయావిశ్వమోహిన్యా జగదీశ్వర, సైవహైమవతీదేవీ త్వయివిన్యస్తచేతనా ౯౪. ఇదానీంమధురావుర్యాం కుశికస్యకులేఽమలే, అవతారంచకారాసా నామాస్యాఃసర్వమంగలా ౯౫. త్రిలోకసుందరీగౌరీ సర్వసద్గుణశాలినీ, శివనామైకనిరతా శివభక్తిపరాయణా ౯౬. శివానివేదితంమోహు మన్నంభుక్తే నకన్యకా, శివపాదోదకాదన్య త్తృప్తాపార్తాపినచాపిబత్ ౯౭. శివఏవపతిశ్చేస్తు తదన్యం నావలోకయే, ఇతిప్రతిజ్ఞామకరో త్త్వయిసంసక్తమానసా ౯౮. తవైవయోగ్యాసాదేవీ సర్వమంగలవిగ్రహా, తాము ద్వహమహాదేవ జగతాంసౌఖ్యహేతవే ౯౯. * శివః * తామేవోద్వాహయే

వాచా తవనామాన్యం విలోకయే, పూర్వంత్వమేవగత్వాతాం బోధయాశు సుకన్యకాం ౧౦౦. పశ్చాదన్యంపేషయామి నిశ్చయార్థంమృగీదృశః, ఇత్యుక్తః సమృగో గచ్ఛ తత్కృతకార్య స్వరాన్వితః ౧౦౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే సంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వరేణ సర్వమంగలాంప్రతి మృగపేషణంనామషట్పంచాశోఽధ్యాయః. ౫౬.

---

* సూతః * మధురాయాంతదాదేవీం విలోక్యేత్థమువాచహ, దేవిత్వయామేయత్నోక్తం తత్కృతంసత్వరం మయా ౧. పూర్ణకామాథవేదానీం త్వాంవరిష్యతి శంకరః, కల్యాణంభవితాథద్రే తవనాస్త్యత్రసంశయః ౨. ఇత్యుక్తవంతం హరిణం స్తుత్వాసంమాన్య సాముదా, అవసత్సాగృహే దేవీ పితాగమనకాంక్షిణీ 3. కుశికఃసద్వరాలాభా ద్విలోక్యబహుధావరాత్, సమాగచ్ఛత్సుసర్గార్థమం భుత్రీ వైవాహచింతకః ౪. గృహేతిష్ఠతివిప్రేంద్రే తదాచింతయదీశ్వరః, కంప్రేషయామి కన్యార్థ మితిసంచిత్యసేవకం ౫. ఏకమాజ్ఞాపయామాస శీఘ్రంగచ్ఛధనాధిప, బ్రూహిమద్దర్శనార్థంత మాగచ్ఛేతిమమాజ్ఞయా ౬ ఇతిసంప్రేషయామాస మనోజ్ఞా మలకావతీం, శివదూతఃసమాగత్య కుబేరమవద త్తదా ౭. త్వదాగమనమాకాంక్ష న్నివఃక్షేత్రేహివర్తతే, శీఘ్రమాగచ్ఛధనప విలంబోనాత్ర యుజ్యతే ౮. ఇతిదూతవచఃశ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః, కుబేరఃప్రయయౌపంపాక్షేత్ర మీశని కేతనం ౯. దదర్శపరమానందసాగరం పరమేశ్వరం, పాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే వినయావనతో వదత్ ౧౦. దేవదేవజగద్వంద్య కరుణాకరశంకర, త్వదాజ్ఞయాఽఽగతోస్మేహ కిమహంకరవాణిభోః ౧౧. ఆజ్ఞాపయసురశ్రేష్ఠ శిరసాధారయామ్యహం, ఇత్థంశ్రీదవచఃశ్రుత్వా శంకరఃప్రాహ సుస్మితః ౧౨. త్వంసఖామమపాలస్త్య త్వమాపద్బాంధవో హిమే, ఆవశ్యకమిదానీంమేకార్య మేకముపస్థితం ౧౩. తత్కృతాంకీర్తిమతులాం ప్రాప్నుహిత్వంధనాధిప, అస్తికశ్చిన్మహాప్రాజ్ఞో మధురాయాంద్విజోత్తమః ౧౪ కుశికోనామవిఖ్యాత స్తత్సుతాసర్వమంగలా, తత్రగత్వాఽఽశుతాంకన్యాం ఘటయత్వంమమామల ౧౫. ఇత్యుక్తఃశంకరేణాసౌ మధురాంగత వాంస్తదా, కుశికస్యగృహంగత్వా తందదర్శద్విజోత్తమం ౧౬. ఆగతంధనదందృష్ట్వా పూజయామాస తంద్విజః, మార్గాసనేసుఖాసీనం పప్రచ్ఛకుశలం తదా ౧౭. రాజరాజసురశ్రేష్ఠ ధన్యోహం దర్శనాత్తవ, ప్రియాతిథిర్మమప్రాప్తోఽస్యద్యమేసఫలం దినం ౧౮. కింకార్యమస్తిపౌలస్త్య మయిదీనేఽనుశాధి మాం, ఇత్యుక్తఃకుశికేనాసౌ

కుబేరఃప్రీతిహృష్టధీః ౧౯. ధన్యోఽసివిప్రవర్యత్వంకృతకృత్యోసిసాంప్రతం, యస్మాత్త్వయసుతా సర్వమంగలానామతఃశివా ౨౦. అవతారంగతాతస్మాత్ పవిత్ర మధునాజగత్, తాంసమిచ్ఛతిసర్వజ్ఞః శంకరఃకరుణాకరః ౨౧. తస్మైతవసుతాం దేహి శంకరాయ వరాయచ, తయోర్మానకల్యాణం లోకపిత్రోర్నరీత్యచ ౨౨. ఆనందసాగరేమగ్నా భవామోఽద్యద్విజోత్తమ, ఇత్థంకుబేరవచనంశ్రుత్వా కుశిక భూసురః ౨౩. ముదాప్రాహధనాధ్యక్షం త్వయోక్తం చిత్రకారకం, విభుఃసర్వజ గద్వంద్యఃప్రధానపురుషేశ్వరః ౨౪. శివఃసరోత్తమఃసాక్షా ద్దేవదేవోఽఖిలప్రభుః, అహంమనుష్యమాత్రోహి దీనో దురితపీడితః ౨౫. మత్సుతార్థేశంకరఃపాణిం కథంగృహ్ణాతివిశ్వరాట్, ఏతదేవమమాశ్చర్యమభూత్తస్మాన్మయేరితం ౨౬. ఇతివి ప్రవచఃశ్రుత్వాధనదఃప్రాహ సుస్మితః, కిముచ్యతేత్వయాబ్రహ్మన్బ్రాహ్మణినాంబ్రాహ్మణో వరః ౨౭. భూసురైరేవభూలోకఃపాల్యతేయజ్ఞముఖ్యకైః, శివోబ్రాహ్మణవర్గస్య కీర్తితఃకులదైవతం ౨౮. మంత్రమూర్తింద్విజంసోఽపి మన్యతేకులదైవతం, శివబ్రాహ్మణయోర్భేదో వర్తతేనైవకశ్చన ౨౯. తేషాంపూజ్యోసిధర్మజ్ఞ త్వత్సుతాసర్వమంగలా, సాక్షాత్త్రిలోకజననీ శివైవాత్రసంశయః ౩౦. తస్మా దిమాంశంకరాయ దత్వా ధన్యతరోభవ, ఇతిశ్రీదవచఃశ్రుత్వాపరమానందనిర్భరః ౩౧. కుశికఃప్రీతిహర్షాత్మా ద్విజానాహూయతాన్ప్రతి, శంకరాయప్రదాస్యామి మత్సుతీం సర్వమంగలాం ౩౨. అనుమోదంతు దత్వాజ్ఞాం భవంతఃసారవేదినః, ఇతిశ్రుత్వావచస్తస్య బ్రాహ్మణాఃప్రీతమానసాః ౩౩. ఓమిత్యూచుశ్చతాన్విప్రా న్కుశికఃపరమాదరాత్, భక్ష్యభోజ్యైస్తర్పయిత్వా దక్షిణాభిస్తదాద్విజః ౩౪. కుబేరంప్రాహవినయా త్కదాపశ్యామిశంకరం, నుముహూర్తంసమిత్యాహం లిఖిత్వాలగ్నపత్రికాం ౩౫. దదామితుభ్యంపౌలస్త్యయత్నమాశుకురుప్రభో, ఇత్యుక్త్వాప్రదదౌలగ్నపత్రికా మీశ్వరాయసః ౩౬. తాందృష్ట్వావిస్మితమనసా శశిం సైలబిలంశివఃస్థిత్వాత్వమంగకల్యాణం, కృత్వాకీర్తిమవాప్నుహి ౩౭. అరణ్యే వర్తమానస్య దీనానాథస్యమేధునా, ఏకోసిబంధుర్నాస్తీహ కథంకార్యంభవిష్యతి ౩౮. బంధువర్గవిహీనస్య వైవాహం నైవశోభతే, విష్ణుబ్రహ్మాదయోదేవా వర్తంతే బాంధవాహిమే ౩౯. తేషామాగమనార్థంతు ప్రేషయాహ్వానపత్రికాం, తదర్థం యాతునందీశస్తానానయతుసత్వరం ౪౦. ఇతీశవచనంశ్రుత్వా లిఖిత్వాలగ్నప త్రికాం, నందీశంప్రాహిణోద్యక్షః సోపిగత్వాత్రివిష్టపం ౪౧. వాసవాదిసురేభ్య స్తాం పత్రికాం ప్రదదాతదా, సర్వేభ్యఃకథయామాసవార్తాం వైవాహికీంవిభోః ౪౨. సమాసాద్యతతోనందీసత్యలోకంస్వయంభువే, పత్రికాంప్రదదౌతస్మా

ద్యయా వైకుంఠముత్తమం ౪౩. అచ్యుతాయదదా లగ్నపత్రికాం పరమాదరాత్,
ఉవాచ కేశవనందీ శీఘ్రుయాహిశివాజ్ఞయా ౪౪. పంపాక్షేత్రంవివాహార్థం శివస్య
సహబంధుభిః, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా విష్ణుఃదిరయాసహా ౪౫. ఆజగామాశువివాహ
మాసహ్య క్షేత్రముత్తమం, భారతీసహితోధాతా సహప్రాక్షః శచీయుతః ౪౬.
నపటుంబాఃసురాఃసర్వే నిర్జగ్ముర్యత్రశంకరః, ఆజగ్ముఃపరమోదారం పంపాక్షేత్రం
దివౌకసః ౪౭. దేవసుంమభినిర్ఘోషై ర్వీణావేణుమహాస్వనైః నాదయంతోదిశః
సర్వాః ప్రయయుః క్షేత్రముత్తమం ౪౮. క్షేత్రస్థంశంకరందృష్ట్వా సాష్టాంగంప్రణి
త్యచ, స్తోత్రంచక్రుస్తదాసర్వే ముదావిష్ణుముఖామరాః ౪౯. జయదేవజగద్వంద్య
జయవిశ్వంభరావ్యయ, జయవేదాంతసంవేద్య నిరుపాధికతేనమః ౫౦. నవీననాటకే
సూత్రిధారకస్య తవాధునా, ఆర్యయాభార్యయానట్యా సర్వమంగలయాసహా
౫౧. సూతనోద్వాహనటనం దృష్ట్వాసర్వసుఖాస్పదం, యాస్యామోనిర్వృతిందేవ
పశ్యాస్మా న్పరిచారకాన్ ౫౨ ఇతిశ్రుత్వానుతింప్రీతః పాహదేవాంస్త్రిలోచనః,
భోభోహరిముఖాదేవాయూయంమమహితేరతాః ౫౩. మద్వివాహార్థమాయాతాః
సంతోషోఽభూన్మమాధునా, నివసంతుసుఖేనాత్ర భవంతఃప్రీతమానసాః ౫౪.
ఇతీశవచనంశ్రుత్వా దేవాఃసంతుష్టమానసాః, నివాసంచక్రిరేతత్ర శివార్చనరతా
స్సదా ౫౫. శివఃప్రాహస్మయన్శౌరిం కుశలస్త్వంసుపర్వణాం, యుక్తాయుక్తంత్వ
మాలోచ్యవదవైవాహకర్మణి ౫౬. యయోరేవసమంవిత్తం కులశీలాదికంచ
యత్, వివాహశ్చవిపాదశ్చ తయోరేవహిశోభతే ౫౭. దిక్తఃకుశికవిప్రోసౌ
యాయుంవైభవశాలినః, యువయోర్యుజ్యతేబూహి సంబంధఃకథమచ్యుత ౫౮.
ఇత్థంశివవచఃశ్రుత్వా హరిఃప్రోవాచనమ్రధీః, సమస్తజగదాధార స్త్వమేవ జగదీ
శ్వరః ౫౯. లీలాసృష్టమహాసృష్టే స్తవేదంమోహనంమమ, తవస్మరణమాత్రేణ
దీనోపిభవనదోభవేత్ ౬౦. శ్వపాకోపివిపాపస్సు భవేత్తైక్యవల్యభాజనం, తస్మాత్తద్వి
జవర్యాయ దత్వాసాహాయ్యముత్తమం ౬౧. తఃపాహికుశికందేవ సవీవాస్మద్వరో
భవేత్, ఇతిశౌరివచఃశ్రుత్వా శివఃప్రాహస్మితంవచః ౬౨. పితామహంప్రేషయాశు
సహాయస్తస్యకోభవేత్, నూనఃసర్వవిధిజ్ఞోయం తస్మాద్గచ్ఛతులంప్రతి ౬౩. ఇత్యా
జ్ఞయాశివస్యాథ హరిఃప్రాహపితామహం, కుశికస్యసహాయార్థం గచ్ఛతాత నుశైఃసహా ౬౪.
అశక్తఃసతువిప్రేంద్రః సర్వంసంపాదయాశుభోః, విశ్వకర్మాదిభిఃసాకం
యథాయోగ్యంప్రకల్పయ ౬౫. ఇత్యాదిష్టోథహరిణా సత్వాశంభుంపితామహః,
విశ్వకర్మాదిభిర్యుక్తో జగామమధురాంప్రతి ౬౬. కుశికశ్చశతానందం దృష్ట్వాహర్ష
సమన్వితః, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే పూజయామాసభక్తితః ౬౭. స్వాగతంతేస్తు

కల్యాణ సురజ్యేష్ఠస్యతేధునా, కుతలగమనఃబూర్హి కింకరస్య తవాలయం ౬౮ * బ్రహ్మ * సాహాయ్యార్థంతవేదానీం ప్రేషయామాస మాంవిభుః, తస్మాదిహాగతోస్మ్యద్య సర్వం సంపాదయామ్యహం ౬౯. మాకురుప్రాత్రసందేహం శివఃసర్వేశ్వరఃప్రభుః, * కుశికః * సత్యముక్తంత్వయాదేవో భక్తవత్సలతాం వహన్ ౭౦. త్వామిహప్రేషయామాస మమకార్యార్థసిద్ధయే, ధన్యోహమస్మిలోకేశ త్వదధీనోస్మి సాంప్రతం ౭౧. యదుక్తంకురుతత్సర్వం స్వతంత్రస్త్వం మమప్రభుః, కుశికస్యవచఃశ్రుత్వా విధిఃసంతుష్టమానసః ౭౨. విశ్వకర్మాణమాహూయ వచనంచేదమబ్రవీత్, విశ్వకర్మన్‌శివాయాదా దివ్యసౌధంప్రకల్పయ ౭౩. మునేభ్యఃసుఖవాసార్థం మందిరాణిప్రకల్పయ, ఇతరేభ్యస్తపస్విభ్యోనుష్ఠానసదనానిచ ౭౪. నానారత్నోపశోభాఢ్యం కుర్యాఃకల్యాణమంటపం, నగరంసమలంకృత్య తోరణాదీనిరంజయ ౭౫. ఉచ్ఛ్రీయతాంపతాకాశ్చ స్వర్ణవస్త్రవిభానురాః, నగరేయానివిష్ఠంతి దేవతాయతనానిచ ౭౬. విలిప్యసుధయాతాని సర్వవీథీఃసురంజయ, మనోమునినివాసార్థం మందిరాదీని కల్పయతాం ౭౭ సంభారాఃసంభ్రియంతాంచ తండులాజ్య గుడాదికాః, త్వష్టఃశృంగాటకాదీని సమలంకురుశీఘ్రతః ౭౮. వాపీకూపతటాకాని సరాంసిమధురాణిచ, నగరంపరితఃశీఘ్రం ప్రకల్పయ మహామతే ౭౯. ఏవమాదీనికర్మాణి యూయంకురుతశీఘ్రతః, ఇత్యాదిష్టాశ్చవిధినా విశ్వకర్మముఖామరాః ౮౦. అకుర్వన్ సర్వకార్యాణి సిద్ధాఃసంకల్పమాత్రతః, రరాజమధురా దివ్యనగరస్యశతాధికా ౮౧. రత్నభిత్తిసువిస్తార ముక్తామణిమయానిచ, అనేకశతసాహస్ర మందిరాణిచకాశిరే ౮౨. మధ్యేపురంమహాలగ్న మంటపంచిత్రకారకం, అనేకజీవరత్నైశ్చ నిర్మితం విశ్వకర్మణా ౮౩. చిత్రంహివర్తతేయద్య త్పశ్యేచ్చిత్రకర్మణం, తత్సర్వంచిత్రితంతత్ర నిత్యానంద విధాయకం ౮౪. సహస్రసూర్యప్రతిమం సుధర్మాయాఃశతోత్తరం, ఉద్వాహమంటపంతత్ర శుశుభే మేరుసన్నిభం ౮౫. ఇత్థంమనోహరాసంఖ్య వస్తుభిర్మత్తవారణైః, వాజిభిస్స్యందనైర్వాద్యై ర్గాయకైర్నటనర్తకైః ౮౬. మధురాయాంభూషితాయాం కుశికోబ్రహ్మబోధితః, లగ్నంసంనిహితందృష్ట్వా గార్గ్యంస్వస్య పురోహితం ౮౭. తపస్వినంసమాహూయ సంపూజ్యవిధివత్తదా, ఉవాచపరమప్రీతం ముదాగార్గ్యంతపోధనః ౮౮. యూయంపంపాక్షేత్రవరే శివస్తిష్ఠతి సంప్రతి, గత్వైతత్పత్రికాందత్త్వాహ్వాయధ్వంవినయాన్వితాః ౮౯. కుశికస్యసుతాతుభ్యం దీయతేభక్తవత్సల, వివాహార్థంసమాగచ్ఛ సబంధుర్మధురామితి ౯౦. తతోగార్గ్యఃసమాయాతఃపంపాక్షేత్రంపరంతపః, శివందృష్ట్వాహృష్టచేతా గార్గ్యోనత్వాబవత్తదా ౯౧ వివాహార్థంతవేదానీ మాహ్వానార్థంచ మామిహ, ప్రేషయామాస

ఋశికః పతికాంపశ్యశంకర ౯౨. ఇతిబద్ధాంజలిఃపార్శ్వదా త్పతికామింద్రమూలయే, తాంపపాతహరి స్సమ్యక్పరమేశాగ్రతఃస్వయం ౯౩. దేవదేవజగద్వంద్య దయాకర మహేశ్వర, దీనార్తత్రాణపారీణ బిరుదైకప్రకాశక ౯౪. తవభక్తేనఋశిక సామ్నా సాష్టాంగపూర్వకం, సంపార్థ్యతేనమస్కృత్య మధురానిలయేనచ ౯౫. ప్రీత్యర్థంతవదేవేశ పావనార్థంఋలస్యమే, సుతాంమమహితాయాశు తుభ్యందాస్యామి శంకర ౯౬. కన్యాదానవిధానేన స్వీకురుష్వాశుతాం విభో, మాముద్ధర దయాసింధో దీనబంధో మహేశ్వర ౯౭. మాఘశుక్లద్వితీయాయాం సుముహూర్తః ప్రతిష్ఠితః, సబంధుఃసగణస్తూర్ణ మాయూహిమధురాంప్రతి ౯౮. ఇతిపత్యర్థమాకర్ణ్య శివఃపార్శ్వప్రసన్నధీః, నిర్యాంతుదేవతాఃశీఘ్రం సుముహూర్తఃసమీపగః ౯౯. గురోరితిమత్రకర్తవ్యం తత్కురుష్వావిలంబితం, విష్ణో సేనాప్రయాణాయ చోదయాశుషడాననం ౧౦౦. సర్వకార్యేషుకుశల స్త్వమేవగరుడధ్వజ, కిమత్రబహునోక్తేన కార్యేస్మిన్కీర్తిమావ్నుహి ౧౦౧. ఇత్యాజ్ఞప్తాః సురాఃసర్వే స్వస్వకార్యవిచక్షణాః, సన్నాహంచక్రిరేసర్వం ప్రయాణాంగం ముదాన్వితాః ౧౦౨. తదాబృహస్పతిఃపార్శ్వే ధూర్జటింధైర్యమావహన్, గంగాధర గిరీశ త్వంమంగలస్నానమాచర ౧౦౩. సువర్ణపీఠేశ్రీకంఠం సన్నివేశ్యమహాప్రభం, ముదాపద్మాలయాశ్చోచ్చైశ్చక్రతుర్మంగలార్తికం ౧౦౪. శివాపదానగీతాని జగుర్గంధర్వయోషితః, వ్యోమకేశాఖువిభవే తైలాభ్యంగమథాచరన్ ౧౦౫. మంగలస్నానమీశస్య కారయామాసురాదరాత్, దేవదుందుభయోనేదు ర్ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ౧౦౬. దివ్యాంబరాణిదేవాశ్చ దదిశుఃకృత్తివాససే, స్వర్ణాంబరాణిధృత్వాసౌ రత్నాలంకారమండితః ౧౦౭. కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోటిమన్మథవిగ్రహః, పుణ్యాహకర్మనిర్వర్త్య దేవతారాధనాదికం ౧౦౮. భక్ష్యభోజ్యైర్దక్షిణాభి స్తర్పయిత్వాద్విజాన్మదా, శ్వఃప్రభాతేగమిష్యామ ఇతితద్రాత్రిమావసత్ ౧౦౯. తతస్తద్విజాఃసర్వే ముదాస్తుత్వామహేశ్వరం, శయనంచక్రిరేరమ్యే పంపాక్షేత్రేవిముక్తిదే ౧౧౦. *సూతః* నిఖలామరరాజిపూజితం నిగమాంతార్థరహస్యరూపిణం, నిరవద్యమమేయమీశ్వరం హృదినిత్యంభజతాదరా ద్విజాః ౧౧౧. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వర వివాహ సన్నాహవర్ణనంనామ సప్తపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౭.

* సూతః * పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయ స్నాత్వామృతసరోవరే, నిర్యయౌ శంకరఃక్షేత్రా త్సహదేవైర్మహర్షిభిః ౧. రజతాచలసంకాశ మారుహ్యవృషభేశ్వరం, శ్వేతచ్ఛత్రందధారేంద్ర శ్చామరే శశిభాస్కరౌ ౨ వాయుర్వ్యజయ న్మందం వాలవ్యజనముత్తమం, ధనంజయఃశివస్యాగ్రే దధారకరదీపికాం 3. ధనదో నిధిభిర్యుక్తఃకోశాధ్యక్షోభవత్తదా, నారాయణగణాధ్యక్షౌ పార్శ్వదప్రవరౌ ముదా ర. శ్రుతయశ్చతురాశ్చాసన్చతస్రఃస్తుతిపాఠకాః, మయూరమారుహ్య కుమార దేవ శ్చమూపతిశ్చారువిభూషితాంగః, చచాలచిత్రాయుధపాణిభిస్తై ర్మహాగణైర్దేవ గణైశ్చ సంయుతః ౫. కేచిద్విపాస్యాఃకరజానుతుండాఃకంఠీరవాస్యాఃకరభాననాఃపరే, త్రిలోచనాఃపంచవిలోచనాఃపరే శతాననాశ్చప్రమథా వినిర్యయుః ౬. కేచిద్విమానమారుహ్య కేచిదారుహ్య వాజినఃకేచిద్రైరావతారోహాఃకేచిద్రథవరేస్థితాఃౌ. నిర్జగ్ముర్దేవతాఃసర్వా స్తదానంద పరిప్లుతాఃభేర్మృదంగపణవా నక వల్లకీనాం నిస్వానతాలఘనతూర్య సుమర్దలానాం, అత్యద్భుతారవసుపూరిత పద్మజాండం చండీశముఖ్య శివపారిషదాఃప్రతస్థుః ౮. ఇత్థంశివఃసర్వగణైశ్చసం యుతఃసమాయయౌ తన్మధురాఖ్యపత్తనం, తస్యాప్యదూరోపవనే వసంస్తదా సంప్రాహిణోద్దూతమసౌ పురస్తాత్ ౯. దూతోసౌనగరంగత్వా వార్తాంప్రాహ ద్విజన్మనే, విప్రవర్య శివఃసర్వైర్బంధుభిఃసహితోవరఃం పురాభ్యర్ణవనేతిష్ఠ త్యాహ్వానార్థంచగచ్ఛతం, ఇతిదూతవచఃశ్రుత్వా కుశికఃప్రాహ వేధసం ౧౧. బ్రహ్మన్గచ్ఛామహేశీఘ్రం మాహ్వానార్థం మహేశితుఃపురోపవనమాసాద్య వర్తతే నిర్జరైఃసహ ౧౨. కుశికస్యవచఃశ్రుత్వా విధిస్తుష్టఃసహామరైఃబ్రాహ్మణై ర్బాంధవైర్యుక్తఃకుశికానుగతోయయౌ ౧౩. కుశికస్తుసదారఃసన్ సురగంధర్వ కిన్నరైఃసువాసినీభిర్విప్రైశ్చ నిష్కకంఠీభి రావృతఃం ౧౪. అనేకవాద్యనినదైఃసంభ్రమాదాయయౌశివం, నారాయణాదిభిర్దేవైర్మునిభిఃసిద్ధచారణైఃం ౧౫. గంధర్వయక్షగరుడ ప్రమథాదిభిరావృతం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీతలం ౧౬. కోటికందర్పలావణ్యం రత్నాలంకారమండితం, స్వర్ణాసనేసమాసీనం దదర్శ శివ మవ్యయం, సాష్టాంగంప్రణిపత్యేశం పాదయోఃపరిరంభితఃతదామరాభూసు రాశ్చ అన్యోన్యం పరిరంభితాఃం ౧౭. ద్విజఃపూజాంవరస్యాథ కృత్వాభక్తి సమన్వితఃప్రార్థయామాసవిశ్వేశం గృహాగమన కాంక్షయా ౧౮. శివశంభోదయా సింధో ప్రవిశస్వ పురోత్తమం, ఇతితద్వచనాచ్ఛంభు రుదతిష్ఠత్సహామరైఃం ౧౯. రత్నాలంకారసంయుక్తో ఘంటాకింకిణి భూషితఃరజతాచలసంకాశఃసమాపంవృష

ఆసితః ౨౦. తమారుహ్యామరైఃసార్ధం శంకరఃపురమావిశత్, దేవదుందుభినిర్ఘోషై ర్గీతవాదిత్ర నిస్వనైః ౨౧. వ్యాప్తాస్తత్రదిశఃసర్వా మహోత్సవమయంజగత్, శ్వేతచ్ఛత్రసహస్రంచ ద్విసహస్రధ్వజానిచ ౨౨. చామరాణాంత్రిసాహస్రం దధుఃసాహస్రసంఖ్యకాఃచంద్రమూలిముదారాంగం కోటిమన్మథవిగ్రహం ౨౩. గవాక్షజాలరంధ్రేభ్యో దదృశుస్తత్రయోషితఃఏవంమహావిభవత స్సమనుప్రవిష్టే దేవే పురంపురవధూ నివహాస్తదానీం, నీరాజయన్నిఖలవీథిషు చంద్రవాలింలాజాక్షతాది వినికీర్యముదంప్రపేదే ౨౪. ఇత్థంవిశ్వపితరం శ్శంభు ర్విష్ణ్వాదిదివిజైఃసహ, సర్వనస్తుసమాకీర్ణం ప్రవివేశ సుమందిరం ౨౫. విష్ణ్వాదిదేవతాస్తత్ర దివ్యసౌధేషు సంస్థితాఃతద్దినేశుశిక స్తూర్ణం శతానందసహోయువాట ౨౬. తర్పయామాస మృష్టాన్నైఃదేవర్షిద్విజపుంగవాట, పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయ ముహూర్తేసముపస్థితే ౨౭. బ్రహ్మణాసహితోవిప్రఃసర్వవాద్య సమన్వితఃఐరావతమలంకృత్య శివాహ్వానార్థ మాయయౌ ౨౮. సర్వసౌభాగ్యసంయుక్తం శివమందిర ముత్తమం, ప్రవిశ్యసదదర్శాగ్రే సభాయాం సహదైవతైఃట ౨౯. దివ్యసింహాసనాసీన మిందుమౌలి మనామయం, పతిత్వాపాదయోస్తస్య వినయావనతోభవీత్ 3౦. సుముహూర్తఃసమాపస్థ స్తస్మాత్కల్యాణ మంటపం, ఆయాహిబంధుభిఃసార్ధం వివాహార్థం తవేశ్వర 3౧. ఇత్థంవచనమాకర్ణ్య శివస్తుష్టమనా స్తదా, విష్ణ్వాదిసహితస్తూష్ణీం ప్రతస్థే లగ్నమంటపం 3౨ అనేకవాద్యనినదై ర్వేదఘోషై ర్ద్విజన్మనాం, సూతమాగధసందోహైర్గాయకై ర్నటనర్తకైఃట 33. సమారుహ్యవృషంశంభు రాయయౌ లగ్నమంటపం, సువాసిన్యస్తదాచక్రు ర్నీరాజనమజాయుచ 3౪. లాజాక్షతావికీర్యాథ హ్యాశీర్వాదం ప్రచక్రిరే, నృషభాదవరుహ్యాశో వివేశో ద్వాహమంటపం 3౫. కరావలంబనంచక్రే హరిఃపరమ హర్షితఃప్రవిశ్యమంటపందేవో దివ్యాసనముపావిశత్ 3౬. బృహస్పతిస్తదావిప్రం త్వరయామాస మజ్జనే, ముహూర్తకాలఃసంప్రాప్త స్త్వీప్రముత్తిష్ఠ మానద 3౭. తదాసతీస్వర్ణపాత్రై స్తైల మాదాయ శంభవే, ఆశిషశ్చప్రయుంజానా స్తైలాభ్యంగం తదాకరోత్ 3౮. సువాసిన్యస్తదాతప్త సలిలేనాభ్యషించయన్, అంగోద్వర్తనకంచక్రుఃకస్తూరీయుక్త కర్దమైఃట 3౯. మంగలస్నానమీశానఃకృత్వాధృత్వావరాంబరం, స్వర్ణాసనేసమాసీనఃసర్వాలంకారమండితఃట ౪౦. కస్తూరీతిలకంధృత్వా నిత్యానుష్ఠానమాచరత్, కన్యాయామంగలస్నానం కారయిత్వా ముదాసతీ ౪౧. రత్నాలంకారవస్త్రాద్యై ర్భూషయిత్వాశుభాననాం ౪౨. తౌదంతీముదాస్నాత్వా సర్వాలంకారమండితౌ ౪౩.

—♦ శ్రీసర్వమంగళా మాణిభద్రేశ్వరయోః పాణిగ్రహణఘట్టః ♦—

బ్రహ్మణమగ్రతఃకృత్వా యయతుఃశివసన్నిధిం, కన్యాదానార్థమీశాయ సంకల్ప్య విధిపూర్వకం ౫౫. గంగాజలేనదేవస్య కృత్వా పాదావనేజనం, మధుపర్కాంతదా విప్రశ్చకారసహ భార్యయా ౫౫. వధూవరౌముదాదేవౌ సంముఖే సమవస్థితౌ, తదాముహూర్తఘటికా ఘోషోఽభూద్గణకస్యచ ౫౬. అంతఃపటంతయోర్మధ్యే దధ్రతుర్ద్విజపుంగవౌ, ఋషయోద్విజవర్యాశ్చ మంగళాష్టకమబ్రువన్ ౫౭. రత్నాలంకారవాసాంసి దదాదేవాయ భక్తితః, కన్యాగోత్రసముచ్చారం చక్రేగార్గ్యఃపరంతపః ౫౮. నారాయణప్రపౌత్రీంచ పౌత్రీంధామోదరస్యచ, ఋశికస్యచసత్పుత్రీం గోత్రేశాశికనామకే ౫౯. జాతాంహైమవతీరూపా మేతాంశ్రీసర్వమంగలాం, *గురుః* సదాశివప్రపౌత్రాయ సత్యగోత్రోద్భవాయచ, ౫౦. మహేశ్వరస్యపౌత్రాయ రుద్రపుత్రాయశంభవే, మాణిభద్రేశ్వరాయైతాం గ్రహీష్యామఃపరంతప ౫౧. ప్రదాస్యామీతిఋశిక స్త్రీవారం పరిహాహృష్టధీః, ఆశిషశ్చప్రయుంజానా ఋషయోబ్రహ్మవిత్తమాః ౫౨. సుముహూర్తేసాధానాశ్చాక్షతాంస్తేహ్యవాకిరన్, వధూవరాభ్యామన్యోన్య మక్షతారోపణంకృతం ౫౩. దేవదుందుభయోనేదు ర్ననృతుశ్చాప్సరోగణాః, పుష్పవర్షంసురాశ్చక్రు ర్జగుర్గంధర్వకిన్నరాః ౫౪. మాంగల్యబంధనంచక్రే దేవ్యాఃశ్రీశంకరస్తదా, సావిత్రీ నామరూపాభ్యాం భవత్వంసర్వమంగలా ౫౫. సామంగల్యప్రదాత్రీచ సుపుత్రజననీభవ, మాంగల్యతంతునానేన జగజ్జీవనహేతునా, కంఠేబధ్నామిసుభగే చిరంజీవమయాసహ ౫౬ ఇత్యుచ్చరన్మహాదేవో దేవీకంఠేబబంధతత్, మధుపర్కాదికంకృత్వా ముదాగార్గ్యఃపరంతపః ౫౭. పురోహితఃపరేశస్య కరేకంకణ మాదరాత్, దేవ్యాశ్చైవంబబంధాసౌ కంకణంకరపల్లవే ౫౮. లాజాహోమాదికంసర్వం నిర్వర్త్య విధినా తదా, షడ్రసోపేతమున్మాన్నై ర్భక్ష్యభోజ్యైరనేకశః ౫౯. నానావిధమహాదానై ర్దక్షిణాభిఃప్రియోక్తిభిః, దేవద్విజవరాంస్తత్ర తర్పయామాస వైద్విజః ౬౦. చతుర్థదినపర్యంతం కృత్వావై వాహికోత్సవం, విష్ణ్వాదిదేవతాభ్యశ్చ కృత్వాపూజాం సుభక్తితః ౬౧. పార్థయామాసబహుధాఋశికః పరమాదరాత్, కింమయాచరితంపుణ్యం బహుజన్మ సుముక్తిదం ౬౨. తదద్యఫలితం యస్మాజ్జామాతామమశంకరః, సాక్షాన్మమసుతాదేవీ భవానీసర్వమంగలా ౬౩ నారాయణముఖాయూయం బభూవుర్మమబాంధవాః, ధన్యోహంకృతకృత్యోహం పితరస్తారితా మయా ౬౪. కులంమేపావనంసద్యో దేశోఽయంబహుపుణ్యభాక్ ౬౫ ఇతిప్రశస్యఋశిక

స్తదాసీం దదాదుహితేర్ధిధనపూర్ణకుంభాన్, దాసీశతంగోశతలక్షకంచ వాసాంసిర త్నాభరణానిదేవ్యై ౬౬. కుశికవిహితపూజాభాజమానః పరేశః పరమసుఖమనం తం విప్రవర్యాయదత్వా, నిరవధికరుణాబ్ధిర్నీరజాక్షాదియుక్త స్సురవినుతపదాబ్జః క్షేత్రరాజంప్రతస్థే ౬౭. పంపాపురంసర్వసుఖాస్పదం తత్సంపార్ప్యదేవ్యాసహితో ధ్యువాస, తంపార్వతీశంశిరసాప్రణమ్య ప్రస్థాతుమైచ్ఛత్స్వపురాణిదేవాః ౬౮. శివాజ్ఞయావైశ్రవణోవిధిజ్ఞఃసర్వామరాన్విష్ణుముఖాద్విజాంశ్చ, స పూజయామాసయథాక్రమంతే సంతుష్టచిత్తా హ్యభవంస్తదాసిం ౬౯. నారాయణముఖా దేవా నమస్కృత్యమహేశ్వరం, బ్రాహ్మణాశ్చయయుఃసర్వే స్వస్వంధామ శివా జ్ఞయా ౭౦. ధనదోఽపి శివాల్లబ్ధ్వా వరానిష్టానుసారతః, నమస్కృత్యసురేశానం ప్రయయావలకావతీం ౭౧ సర్వమంగలయాయుక్తో భక్తానుగ్రహకామ్యయా, ఉవా సరమణీయేఽస్మిన్క్షేత్రేదశపూజితః ౭౨. ఏకదాసుఖమాసీనం సర్వమంగలయాయు తం, సదాశివంనమస్కృత్య ముదాపార్థివదీశ్వరీ ౭౩. దేవదేవదయాసింధో దీన బంధోమహేశ్వర, మృగోయంమమకల్యాణ కార్యేధారేయకోభవత్. ౭౪. తస్మా దేనందయాదృష్ట్యా పశ్యమేపాణివల్లభ, * శ్రీశిఖః * మమాప్యయంమృగోదేవి వనేసాఖ్యందదావిహ ౭౫. త్వదీయగుణలావణ్య కీర్తనేన మృదూక్తిభిః, అవయోర్ఘ టనేయత్నె మయమేవచకారయత్ ౭౬ అస్యోపకారంమన్యేహ మపారంసర్వసుం గలే, మమాయుధ మయంభూత్వాకరేతిష్ఠతుసర్వదా ౭౭. అప్రతిద్వంద్వతేజస్వీ భవత్వరినిషూదనః * క్షేత్రపాలః * ఇతితస్యవరందత్వా ధృత్వాహస్తేమృగోత్తమం ౭౮. చకాస్తేచంద్రచూడోఽసౌ సర్వమంగలయాసహ, సుధాతీర్థోదకస్నానం మాణి భద్రేశ్వరార్చనం ౭౯. శ్రీసర్వమంగలాదేవీపూజనం క్షేత్రదర్శనం, అనేకజన్మసంసిద్ధైః పుణ్యైరేవలభే న్నృణాం ౮౦. ఇదమతిరమణీయం యశ్చకల్యాణవృత్తం పఠతి పరమభక్త్యామాణిభద్రేశ్వరస్య, నిజసుఖదమమోఘం యశ్శృణోత్యాదరేణ ప్రకటి తవిభవస్సమోక్షమాప్నోతిమర్త్యః ౮౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సర్వమంగళా మాణిభద్రేశ్వరవివాహవర్ణనంనామఅష్టపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౮.

---

* సూతః * తతోజగ్ముర్మహాభాగాస్తీర్థంకుబేరనామకం, పప్రచ్ఛుర్వైశ్రవ ణంతస్య క్షేత్రపాలంమునీశ్వరాః ౧. * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ కిమిదం తీర్థముత్తమం, వదవిస్తరతోవిద్వన్ శ్రద్ధాస్మాకంహి జాయతే ౨. * క్షేత్రపాలః *

మహాతీర్థమిదంపుణ్యం వరంకకుభనామకం, పురాతనశ్రమస్య కథయామిహితా యునః 3. పురాకృతేయుగేమత్తౌ వానరౌబలగర్వితౌ, కకుభఃకాలజంఘశ్చ పరస్ప రమమర్షిణౌ ర. సుభగాయాం మనోజ్ఞాయాం వానర్యాం సంగతావుభౌ, అమర్ష యుక్తావన్యోన్యం హన్యమానావనోకహైఃక. ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చ యుద్ధ్వంతౌ చక్రతుర్బలీ , ఏవంశతసమాఃకీశౌనియుద్ధనిరతౌరుషా ౬. వనానినాశితాన్యా భ్యా మాశ్రమాశ్చ తపస్వినాం, ఏకదాయుద్ధ్యమానౌతా వాజగ్మతురమర్షిణౌ ౭. వామదేవాశ్రమంరమ్యం బహుపుష్పఫలద్రుమం, భోజనాయోపవిష్టేషు బ్రాహ్మణే షుతదాశ్రమే ౮. తావన్యోన్యంహన్యమానౌ మన్యనాపీడితౌభృశం, తరూను త్పాట్యవిఘ్నంతౌ విప్రశ్రేణిషుజగ్మతుః ౯. స్రవచ్ఛోణితసర్వాంగా నగ్నౌభగ్నద్వి జావుభౌ, తౌదృష్ట్వాభయసంత్రస్తా దుద్రువుర్ద్విజపుంగవాః ౧౦. తదాహీనబలఃకాలజంఘుః కకుభతాడితః, శిథీలీభూతసర్వాంగఃశరణంమునిమాయయౌ ౧౧. మునేపాతుమహాభీతంకకుభేనహతంచమాం, శరణంత్వాంసమాపన్నం కరుణాసాగరోభవాన్ ౧౨. ఇత్యుక్తఃకాలజంఘేన వామదేవఃకృపార్ద్రధీః, కకుభంబోధయా మాస గచ్ఛకీశాశ్రమాదితి ౧౩. తచ్ఛ్రుత్వాపిహరిఃకోపాదుత్పాట్యఫలభారు హాన్, ఆశ్రమంనాశయిత్వాసౌ భర్త్సయామాస తాపసం ౧౪. ప్లవంగచేష్టయా తత్ర స్మృత్యంతంవికృతాననం, దృష్ట్వాతంవామదేవోఽథకోపాచ్ఛాపమదాన్మునిః ౧౫. అవమత్యవచస్త్వంమే యదబ్ధర్భ్యసి మాంఖల, మదాంధబుద్ధ్యా తస్మాత్త్వ మధోభవ దురాశయ ౧౬. ఇతిశప్తస్తదాకీశ వరోఽంధో భూదతివ్యథః, లుఠన్సత న్మహారణ్యే స్ఖల న్తుత్పాట్ప్రపీడితః ౧౭. దుఃఖేనవానరస్తత్ర సంచచార శతంసమాః, కృపాయాచ్ఛాపదగ్ధంమా మపరాధిన మీశ్వరః ౧౮. ఇతిచింతాకృశాంగస్య న్నాజగామ యదృచ్ఛయా, గాలవాశ్రమమాసాద్య హ్యంధత్వాద్భ్రాంతమానసః ౧౯. రుగోదబహుధాదీనో మాంకోవా లాలయేదితి, తందీనంవానరందృష్ట్వా దయయా గాలవస్తదా ౨౦. ఏనముత్తారయిష్యామి మునిశాపమహార్ణ వాత్, ఇత్యుక్త్వాప్రోక్ష యామాస వానరంతీర్థవారిణా ౨౧. తత్ప్రణాచ్ఛాపనిర్ముక్తో దివ్యనేతోఽభవత్కపిః, ప్రశాంతధీర్గతకోధ స్నాప్తాంగంప్రణిపత్యతం ౨౨. ప్రార్థయామాసబహుధా కృపా లోసద్గురోఽవమాం, త్వదన్యోనాస్తిమేత్రాతా త్వంమాతా త్వంపితామునే ౨౩. ఉద్ధరాజ్ఞాననిలయా దస్మాద్వానర జన్మనః, అలంకీశశరీరేణ దీనంపశ్యదయాఘన ౨౪. ఇతివానరవాణీంతాం సమాకర్ణ్యసయోగిరాట్, ఉవాచకరుణాదృష్ట్యా పశ్య స్వకకుభ మూదరాత్ ౨౫ మమాశ్రమసమీపేతు వర్తతే తీర్థముత్తమం, త్వంత స్మిన్సంత్యజ న్దేహా మంతేకైలాసమాప్స్యసి ౨౬. ఇత్యాదిష్టోఽథమునినా తీర్థంప్రాప్యే

దముత్తమం, భక్త్యాప్రదక్షిణీకృత్య సాష్టాంగంప్రణిపత్యచ ౨౭. హారిర్నిశ్చలచిత్తః స్న తీర్థేతత్యాజ విగ్రహం, దివ్యదేహధరఃసాక్షా త్కోటిమన్మథవిగ్రహః ౨౮. సురలోకే సుఖంభుక్త్వా చాంతేకైలాసమాపసః, తస్మాత్కకుభనామాస్య లోకే ఖ్యాత మభూద్ద్విజాః ౨౯. మాధవేమాసితీర్థేస్మిన్యస్నా త్వాఽహర్ముఖేనరః, జపేత్పంచాక్షరీమంత్రం సోఽనంతసుఖమశ్నుతే 30 తీర్థస్యదర్శనాదస్య ముచ్యతే సర్వపాతకైః, తస్మాన్నస్మిన్తీర్థవరే స్నా త్వాగచ్ఛానుహే వయం 3౧ ఇతిశ్రుత్వా వచస్తస్య క్షేత్రపాలస్యతాపసాః, స్నాన చక్రుర్ముదాతస్మి న్క్షేత్రపాలసమన్వితాః 3౨.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కకుభతీర్థ మహిమానవర్ణనంనామ ఏకోనషష్టితమోఽధ్యాయః. ౫౯.

---

*సూతః * నాగతీర్థంసమాసాద్య నత్వాభక్తి సమన్వితాః, పప్రచ్ఛుస్తే భవంతస్య క్షేత్రపాలం మహర్షయః ౧. * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహా పాక్షి తీర్థస్యాస్యకథాంశుభాం, వదవిస్తరశోవిద్వన్శ్రద్ధాస్మాకంప్రజాయతే ౨. * క్షేత్రపాలః * శృణుతాస్యకథాంవక్ష్యే సర్వపాపప్రణాశనీం, నాగతీర్థమితిఖ్యా తం నృణాంముక్తికరం శుభం 3 మహర్షికశ్యపశ్చాసీ ద్బ్రహ్మామానస నందనః, తస్య ద్వేరూపసంపన్నే భార్యేబాలమృగేక్షణే ౪. జ్యేష్ఠాకద్రూఃకనిష్ఠాచ వినతా సుపతివ్రతా, తయోర్ద్వితీయావినతా పత్యుఃప్రియతరాఽభవత్ ౫. కాలాంతరేచ తేదేవ్యా చింతయంతౌ పతిసదా, వ్రతానిచక్రతుస్తేచ సుతార్థం భక్తిపూర్వకం ౬. ఇత్థంకాలేగతేకద్రూర్వ్య క్తదాహృదలక్షణా, నవమాసానతీత్యాసా వసూత భుజగా న్సహస్రశః ౭ తాన్దృష్ట్వాసుఖితాదేవీ సర్వానుగ్రతనూఃఖలాన్, ఏతేభ యంకరాకారా గూఢపాదాఃఫణాభృతః ౮. దుర్దైవాన్మేసుతాఃసర్వే జాతాలోకే సువిద్విషః, వినతాయాఃపతిఃప్రీతిం సుప్రజాయాం కరిష్యతి ౯. కథంచిత్కృతవా దేతాం వంచయామీ త్యచింతయత్, ఏకదావినతాంప్రాహ కద్రూఃకపటవా సనా ౧౦. వదోచ్చైఃశ్శ్రవసఃపుచ్ఛ మసితంవాథవా సితం, ప్రతిజ్ఞాపూర్వకంబ్రూహి యదిజానాసి భామిని ౧౧ తచ్ఛ్రుత్వావినతాప్రాహ కద్రూం కమలలోచనా, * వినతా * దేవిజానేహిసురప వాజిపుచ్ఛం హిపాండురం ౧౨. శ్వేతఉచ్చైఃశ్రవాఃసర్వ గాత్రేష్వత్ర నసంశయః, * కద్రూః * అనభిజ్ఞాఽసిబాలేత్వమసత్యంభాషసే వృథా ౧3. సత్యముచ్చైఃశ్రవఃపుచ్ఛ మసితంనతుపాండురం, ఇత్థమన్యోన్యమావద్ధాఃసుదాస్యాద్యనుపవరకః ౧౪. తదానీంహారిసూవినతాం కద్రూర్దాస్యసమన్వితా,

శృణుష్వైతమయోక్తంతత్సత్యంజానీహి సాంప్రతం ౧౫. అన్యథాచేత్తవార్ధేనా భవామి పరిచారికా, తచ్ఛ్రుత్వావినతాపాహ శృణుమాతర్వచోమమ ౧౬. యస్యశ్వేశ్శ్రీవసఃపుచ్ఛ మసితం నతుపాండురం, తదానీమనిలంబేన భవామి తవ దూతికా ౧౭. త్వదాజ్ఞాకారిణీనిత్యం సత్యంవిద్ధి మయోదితం, ఇత్థంప్రతిజ్ఞాంతే దేవ్యా కృత్వాప్రత్యక్షమీక్షితుం ౧౮. మసువద్వాజినంనాకే సంకల్పంచక్రతుర్భృశం, తదారభాసిసాకదూ శ్చింతయామాస మానసే ౧౯. వినతాయామృతోక్తాయా మభవం వితథంకిల, సత్యముచ్చైశ్శ్రవా స్సర్వగాత్రేషు ధవళోహినః ౨౦ కృష్ణఃపుచ్ఛఃకథంభూయా ల్సత్యంమేభాషితంకథం, తథాపిసాధయిష్యామి కైతవాత్కార్య మీదృశం ౨౧ ఆజ్ఞాపయానిమత్పుత్రా న్నీలవాలకలేబరాన్, భవతోచ్చైశ్శ్రవఃపుచ్ఛ మావృత్యాసితవాలవత్ ౨౨. ఇత్యాలోచ్యతదాకదూ స్సుతానాహ భుజంగమాన్, భోస్సుతా వినతాంజేతుం కైతవాదీరితంమయా ౨౩. సుపర్ణవద్వాజిలాంగూలం నీలమేవనసంశయః, ఇతిమద్వచనంశ్రుత్వా వినతాపాహ నిశ్చయాత్ ౨౪ శ్వేతమేవహి తత్పుచ్ఛ మసితంనహిమద్వచః, అసత్యంచేద్భవామీహ తవదూతీతి పన్నగాః ౨౫. సాక్షాత్తంద్రష్టు మద్యైవ గంతాస్మిస్వర్గముత్తమం, యావత్తత్సేవదగ్ధ్యామి కృష్ణపుచ్ఛం హయోత్తమం ౨౬. తావత్తత్పుచ్ఛమావృత్య తిష్ఠతాఽసితెవిగహాః, ఇత్థంమాతృవచశ్శ్రుత్వా మిథ్యానిరయకారకం ౨౭. వాసుకిప్రముఖానాగాః ఖిన్నాస్తా మూచురర్థవత్, మాతఃకుతోద్యసంకల్ప స్తవ కైతవవర్త్మని ౨౮. ఆజన్మనూనృతంధర్మే లోకపూజ్యే మహాత్మనాం, కైతవాద్వినతాంజిత్వా సుఖంకింపాప్స్యసేఽమలే ౨౯. మిథ్యావాదా దకీర్తిస్యా ల్లోకేసాధువిగర్హితా, అసత్యాద్భీతిరధికా మహతాంనరకాదపి ౩౦. సత్యమేవవదేత్సాధ్వి సంశయేఽపి కథంచన, లోకపూజ్యోమహాభాగః కశ్యప స్తాపసోత్తమః ౩౧. తస్యత్వంధర్మభార్యాసి మాఖుర్యాఃకైతవేమతిం, సాఽపిపూజ్యాసదాస్మాకం త్వత్కల్పా వినతామతా ౩౨. ఇత్థంపుత్రవచఃశ్రుత్వా కదూశ్చక్రోధసమన్వితా, శశాపసహసాపుత్రా న్వాసుకిప్రముఖాస్తదా ౩౩. ధర్మజ్ఞానాంసతాంలోకేఽస్తి నమాతుఃపరదైవతం, మాతృదేవాఃజగద్వంద్యాఃపాల్యన్తేపరంసుఖం ౩౪ సర్వార్థసాధకోదేహో జనితఃపోషితోయతః, నతయోర్యాతినిర్వేశం పిత్రోర్మర్త్యఃశతాయుషా ౩౫ యస్మాదాజ్ఞాంసముల్లంఘ్య గురువమ్బ్రిథ మాంపునః, తస్మాల్లోకద్విషఃతోత్ర ఖగభక్ష్యా భవిష్యథ ౩౬. మాతృశాపంతదాశ్రుత్వా వాసుకిప్రముఖాఽహయః, ఖిన్నాస్వాంతా స్తదాకేచి జ్జగదుర్ధర్మసంహితాం ౩౭. అస్మాకమస్తుతేశాపో యస్మాత్వాగ్వోహిసుభర్మణాం బాల్యాదేవాగ్వో నసుస్థాస్మాకమగ్రతో

తత్ 3౮. అవిరోధాచ్చ యోధర్మ్యః సధర్మోస్మాకముత్తమః, తవానుగ్రహతః శాపం తరిష్యామః కథంచన 3౯. ఇత్యుక్త్వా తాంనమస్కృత్య యయుఃకేచి ద్భుజంగమాః, కేచిత్తచ్ఛాపభీతాశ్చ తథాచక్రుర్యథాహ సా ౪౦. ఆవృతోష్ట్రైశ్చశ్వివఃపుచ్ఛం నీల వాలవదాస్థితాః, తదానీంవినతాయుక్తా కద్రూఃస్వర్గం యయౌముదా ౪౧. దర్శయామాసదూరాత్తం వినతాయైహయోత్తమం, కృష్ణపుచ్ఛంతదాదృష్ట్వా తం హయం వినతాబ్రవీత్ ౪౨. పరాజితాస్మితేదేవి భవామి పరిచారికా, ఆజ్ఞాపయ తవాధీనా తత్కరోమియదిచ్ఛసి ౪3 ఇత్యుక్తావినతామాహ కద్రూఃకలుషవాసనా, ఏహిదూతిమమేదాసీం గృహకర్మ కురుద్రుతం ౪౪. కరోషిచేత్ప్రియమిదం త్వం మమదండ్యాసి సాంప్రతం, ఇత్యుక్తావినతా తస్యాగృహకర్మ రతాభవత్ ౪౫. అహోరాత్రమవిశ్రమ్య కృతేపి గృహకర్మణి, భర్త్సయత్యతివక్రోక్త్యా కద్రూఃకోపితేనతాం సదా ౪౬. అంతర్వత్నీ్యతుషాహారా సదాకర్మరతాఽబలా, కృశాతిదీనావినతా యాపయామాస వత్సరాన్ ౪౭. బహుకాలేగతేదేవీ సుషువేఽండానికాననే, రరక్షతానిరహసి స్నేహేనసుతకామనా ౪౮. ఇత్థంశతసమాస్తత్ర గతాదేవి సుదుఃఖితా, చింతయామాసబహుధా తద్ఘాత్యం సోఢుమక్షమా ౪౯. కింకరోమిక్వగచ్ఛామి కస్యాగ్రితా మమసాంప్రతం, గతాఃశతసమాఃపోతాఃకోశేభ్యో నహి నిర్గతాః ౫౦. నష్టసారాణివాఽండాని పశ్యామ్యద్యపరీక్ష్యయా, ఇత్యశ్మనాకోశమేకం స్ఫోటయామాస కౌతుకాత్ ౫౧ భిన్నకోశాన్మహానాదః పరిభూతఇవోదభూత్, తద్దృష్ట్వాభిన్నసంకల్పా ద్వితీయం నిజఘానసా ౫౨. తస్మాదనూరుస్తే జస్వీ ద్వితీయఇవభాస్కరః, ఉదభూదరుణ స్సద్య స్తందృష్ట్వా దుఃఖితాభవత్ ౫3. అహోపాపాత్వమం లౌల్యాద్భూణిహత్యాం చకారయత్, అద్యాప్య పూర్ణదేహోయం శిశురర్ధాంగసుందరః ౫౪ తావదప్యక్షమాసోఢుం యావ తూర్ణోయ ముద్భవేత్, విలపంతీంశుచాదేవీ మబ్రవీదరుణస్తదా ౫౫. మాస్తుశో కోఽధునా మాతర్మజ్జన్మవిషయే తవ, అంబనాస్త్యపరాధస్తే మమకర్మైవకారణం ౫౬. స్వపూర్వార్జితకర్మైవ కారణంసుఖదుఃఖయోః, లోకేదాతానకోప్యస్తి. ప్రాణినాంసుఖదుఃఖయోః ౫౭. యత్కర్మగ్రథితోలోకః స్వాతంత్ర్యంనాస్తి కస్య చిత్, ప్రారబ్ధమనుభోక్తవ్యం నాన్యథాగతి రిష్యతే ౫౮. అలంహర్షవిషాదాభ్యాం శుభాశుభ ఫలోదయే, విధాత్రావిహితం యదృత్తదలంఘ్యం సురాసురైః ౫౯. తస్మాదనుభవామ్యంబ భవేఽస్మిన్న ప్యనూరుతాం, మాశోకంకురుమాతస్త్వం రక్ష కోశంతృతీయకం ౬౦. అస్మిన్మహాబలఃపక్షీ సుఖదస్తేజనిష్యతి, ఏతస్మిన్నంతరే సూర్యస్తత్రాగత్యా బ్రవీచ్చతాం ౬౧. సారథ్యమమయోగ్యోయం నేష్యామ్యా

జ్ఞాందిశాంగనే, ఇత్యుక్తాపుత్ర మాలింగ్యదత్వాజ్ఞాంవినతాతదా ౬౨. తృతీయాండ మతిప్రీత్యా రరక్షాదిగుహాంతరే, అథకాలేగతేకస్మి న్నిద్ధిద్యాండం మహాప్రభః ౬౩. ప్రాదుర్బభూవగరుడః పన్నగ ప్రలయాంతకః, సువర్ణపక్షస్తేజస్వీ మేరుపర్వతసన్నిభః ౬౪. స్ఫులింగనేత్రోదీప్తాస్యఃప్రలయాంబుద గర్జనః, తంతృష్ట్వాన్యవిస్మితాసాధ్వీ కోఽయముద్దీప్తవిగ్రహః ౬౫. భాస్కరోవాఽనలోవాయం ఖగరూపేణ సంస్థితః, ఇత్యాశ్చర్యయుతాంనత్వా గరుడఃపాహినత్రమధీః ౬౬. మాభైషీర్మాతరాలోక్య సుతంమాం విద్ధిసాఖ్యదం, జానామిజ్ఞానదృష్ట్యాఽహం సపత్న్యాయత్కృతంతప ౬౭. ద్రుతంత్వాం మోచయిష్యామి దూత్యాదితిఖగేశ్వరః, తామాశ్వాస్యాజగామాథ కద్రూంకైతవధారిణీం ౬౮. నమస్కృత్యాబ్రవీద్దేవి మాంవిద్ధి వినతాత్మజం, యది చ్ఛసిమహాభాగే పూరయాఖిమనోరథం ౬౯. త్యజమన్యాతరం దూత్యాదిత్యుక్తా సాబ్రవీదిదం, సుధామానీయమేదేహి త్యజామి తవమాతరం ౭౦. ఇత్యుక్తోసా జగామాశుగరుడస్త్రిదశాలయం, జిత్వాపురాన్సుధాకుంభ మానయామాస తత్క్షణాత్ ౭౧. కద్రూదేవ్యైదదౌసాపి వినతామబ్రవీత్తదా, దూత్యాన్ముక్తాసికల్యాణి యత్థేష్టంగంతుమర్హసి ౭౨. ఇతితస్యా వచశ్శ్రుత్వా వినతాతిముదాన్వితా, పుత్రమాలింగ్యహర్షేణ హ్యుక్తాశీర్వచనం తథా ౭౩. హిమాలయమగాత్తూర్ణం పతిదర్శనకాంక్షిణీ, అథస్మృత్వా వైనతేయస్స్వమాతృవిషయే కృతం ౭౪. ఫణినాందుర్నయంవీక్ష్య చకమేహంతు మాశు తాక్ష్య, చక్షూదకాంశ్చిదురగాక్ష కాంశ్చిదుత్వాన్య మపోథయత్ ౭౫. కాంశ్చిదభ్రేపరిభ్రామ్య కాలయామాస పన్నగాక్ష, ఇత్థంసుపర్ణ బాధాం తేఽసహమానా భయాతురాః ౭౬. పాతాలంవివిశుర్నాగాః ప్రాణరక్షణ తత్పరాః, తత్రస్థితంమహాత్మానం కపిలం తాపసోత్తమం ౭౭. తపస్యం తమబాధంతం ప్రణేము ర్భక్తిభావితాః, * నాగాః * నమఃకపిలరూపాయ జగదుద్ధారహేతవే ౭౮. నాశాయణాయ భక్తార్తిభంజనాయ నమోనమః, వైనతేయ భయార్తా నామనాథానాం జగద్విషాం ౭౯. త్వమేవరక్షకోఽస్మాకం పక్షి బాధాం నివారయ, ఇతిశ్రుత్వానుతంతేషా మబవీ త్పనినోమునిః ౮౦. యూయమూర్ధ్వంతళ పంపాక్షేత్రం గత్వావిముక్తిద, తపసాశ్రీవిరూపాక్ష మారాధయత శంకరం ౮౧ సవోవసర్వజంతూనా మంతర్యామీ జగత్ప్రభుః, మునివాక్యంసమాకర్ణ్యవైనతేయ భయాతురాః ౮౨. పంపాక్షేత్రంసమాసాద్య చింతయామాసు రాకులాః, సుపర్ణోస్మాన్నిరీక్ష్యాశు భక్షయత్యతిదారుణః ౮౩. కుత్రస్థిత్వాతపఃకుర్మోఽలక్ష్మీతాస్తేన శకరం, ఇత్థంసంచింతయంత స్తేమృగయంత స్తపస్థలం ౮౪. దృష్ట్వాతీర్థమిదంరమ్య ననందు ర్భుజగోత్తమాః, అహోతీర్థమిదంరమ్యం తపస్సిద్ధికరం పరం ౮౫. అ

గుప్తాశ్చరిష్యామస్తపఃపంపాపతిం ప్రతి, ఇత్యాలోచ్యవిలీనాస్తే తీర్థేఽస్మింస్తపసిస్థితాః ౪౬. నిరాహారా శ్శివధ్యాన తత్పరాస్తపచరన్, నాగకన్యానిరాహారా దివా రాత్ర మతంద్రితాః ౪౭. పతిసేవారతాస్తేషాం హితాయేశార్చకాఃసదా, ఇత్థంశత సమాయాతాః ఫణినాంతపసా తదా ౪౮. శక్రస్తేషాంతపోవిఘ్ను నిమిత్తం యత్న మాచరత్, రంభాద్యప్సరస స్సద్యఃప్రేషయామాస తత్రసః ౪౯. జితరత్యురు సుందర్యః కామిన్యఃపద్మలోచనాః, సంమోహయితు మాయాతాస్సర్వాంస్తీర్థమిదం ప్రతి ౬౦ గాయంత్యఃసుస్వరం తత్రనృత్యంత్యః కామచేష్టయా, కాశ్చిన్నగ్నాజల క్రీడా రతాస్తీర్థే సురాంగనాః ౬౧ తాదృష్ట్వాప్సరసఃకామకలాభి జ్ఞామదోద్ధతాః, పప్రచ్ఛుర్నాగకన్యాస్తాః కోపసంరక్త లోచనాః ౬౨. కిమర్థంయూయమత్రేత్థ మనర్థంకురుథాంగనాః, కావాయాయంతుతః పాపైస్తాః ప్రధర్షయథాః నఃకుతః ౬౩. నస్థాతవ్యంతపస్థానేచాస్మాకం యాస్యతాధునా, వయముప్సరసః స్వర్గాదాగతాః క్షేత్రమిహీతుం ౬౪. తీర్థేఽస్మిన్మజ్జనంకృత్వా క్రీడామాత్ర యదృచ్ఛయా, కాయూయమస్మినాఽసారేలీనా శ్చోరవదంగనాః ౬౫. స్నానతీరస్థితీర్థరాజేనిర్భ ర్త్సయథదుర్భగాః, తూష్ణీంవాతిష్ఠతాత్రైవ నోచేదన్యత్ర గచ్ఛత ౬౬. ఇతితా సాంవచశ్శ్రుత్వా మర్షితా నాగకన్యకాః, తదురప్సరసాంశాపం కపయో భవతే తి తాః ౬౭. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య నాగకన్యా సమీరితం, పునరప్సరసఃశాపం దదుస్తాసామమర్షితాః ౬౮. సదావక్రచరాయూయం సర్వప్రాణివిహింసకాః, స్వపుత్రభక్షకాఃప్రాయో నష్టవంశా భవిష్యథ ౬౯. ఇత్థంఖరస్వరంశప్తాః ప్రయయు ర్దేవకన్యకాః, చక్రతీర్థంసమాసాద్య సమారాధ్య జగత్పతిం ౧౦౦. తోషయామా సురీశానం భక్తిభావసమన్వితాః, ప్రసన్నమీశ్వరంనత్వా వవ్రిరేఽప్సరసోవరాన్ ౧౦౧. శాపేననాగకన్యానాం కపిరూపేణకర్మితాః, పాహ్యస్మాన్కృపయాదేవ పూర్వరూపం చిశాధునా ౧౦౨. ఇతిదీనసచశ్శ్రుత్వా తాసామీశ స్తదాబ్రవీత్, త్రేతాయుగేదాశరథిర్జనిష్యత్యసురాంతకః ౧౦౩. సాహాయ్యార్థంతస్యదేవాఃసర్వే వానరజన్మని, యుష్మద్గర్భేజనిష్యంతి తదాముక్తాభవిష్యథ ౧౦౪. ఇత్యుక్తాఃశంక రేణాథ కాలపీక్షణ తత్పరాఃి, చక్రిరేస్మరసోవాసం కిష్కింధాయాం శివార్చకాః ౧౦౫ *ఋషయుఃి* కిమభూర్వన్మహానాగా స్తద్వదాద్యసవిస్తరం, *క్షేత్రపాలఃి* నాగానాందుస్తరంఘోరం తపోదృష్ట్వామహేశ్వరఃి ౧౦౬. అవిరాసీ ద్ధరస్తేషాం పురతఃకరుణాకరఃి, పార్వత్యాసహితశ్శ్రీమా న్వృషభోపరి సంస్థితఃి ౧౦౭. జటా మండలమధ్యస్థ గంగేందుకృత భూషణఃి, తానబ్రవీన్మహానాగాంస్తపసానిశ్చలా శివఃి ౧౦౮. భోభోనాగాఃప్రసన్నోస్మి తపసానిశ్చలేనవఃి, దాస్యామివర్ణభంలోకే

వృణుష్వం వరముత్తమం ౧౦౯. ఇతిదివ్యవచశ్శ్రుత్వా విరూపాక్షస్య పన్నగాః, తవసోవిరతాదృష్ట్వా పురస్థం పరమేశ్వరం ౧౧౦. ఉమాలింగితవామాంగం వృష భోపరిసంస్థితం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్ర సుశీతలం ౧౧౧. దండవత్పతి తాభూమౌ భక్తినిర్భరమానసాః, పద్మకేస్తోత్రమమలం విరూపాక్షస్యపన్నగాః ౧౧౨. *నాగాః* జయశంకరసర్వేశ జయభక్తార్తిభంజన, జయానంతగుణైశ్వర్య విరూపాక్ష నమోస్తుతే ౧౧౩. త్వాంస్తోతుమిహాకః శక్త స్త్రీమూఢావాచా మగోచరం, తథాప్రేరితాభక్త్యా మతిరాసీన్నుతేతవ ౧౧౪. నమామస్తవపాదాబ్జం భవభీతినివారకం, భక్తాభీష్టప్రదం నిత్యంశాశ్వతం శివమచ్యుతం ౧౧౫. వేదాంత వేద్య మనులంవిష్ణునేత్రాబ్జ పూజితం, అప్రతిద్వంద్వ మద్వంద్వమిందిరాభావితం శుభం ౧౧౬. సత్యంశుద్ధంపరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగలం, ఊర్ధ్వరేతోవిరూ పాక్షం భావయామః సదాహృది ౧౧౭. నిర్మలంనిష్కలంశాంతం నిరవద్యం నిరం జనం, అప్రమేయమనాద్యంతం సచ్చిదానంద మవ్యయం ౧౧౮. విశ్వాదివిశ్వ బాహుం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువం, విశ్వతఃపరమంనిత్యం విశ్వస్యేశ మనామయం ౧౧౯. భావయామోనమామోఽద్య పూజయామస్సదాశివం, మాతృశాపవశా దస్మా న్పక్షీరాడ్బభూయత్యహో ౧౨౦. తద్భయార్తాఃప్రపన్నాఃస్మః శరణంత్వాం మహేశ్వర, పాహినఃపరమోదార పక్షిబాధానివారయ ౧౨౧. ఇతినాగనుతిం శ్రుత్వా శివఃప్రీతఃప్రసన్నధీః, *శివః* వాసుకిప్రముఖా యూయమధర్మా ద్భీత మానసాః ౧౨౨. సత్యేప్రతిష్ఠితాస్తస్మా న్మమభక్తా నసంశయః, వాసుకిఃతక్షకః శంఖః కరోటో గులికస్తథా ౧౨౩. ఏలాపత్రోమహాశంఖ స్తథైరావతసంజ్ఞకః, పద్మోమహాపద్మసంజ్ఞః యూయమానందనిర్భరాః ౧౨౪. మమభూషణతాం ప్రాప్యమయితిష్ఠత నిర్భయం, యుష్మాకందశసంఖ్యానాం పక్షిబాధా నవిద్యతే ౧౨౫. యేపాంనాస్తిహిమద్భక్తి స్తార్క్ష్యస్తానేవబాధతే, ఇత్థంతేషాంవరందత్వా దధారాంగేభుజంగమాన్ ౧౨౬ తదాదేవా స్సమాయాతా స్సర్వభూషణమిశ్రితుం, దృష్ట్వానందాబ్ధిమగ్నాస్తే బభూవుర్నాగభూషణం ౧౨౭. త్రైవసతించక్రుః సదా తన్నాగబంధవః, శివపూజారతాఃసర్వే గతాండజభయాహయః ౧౨౮. తస్మాది దంనాగతీర్థ మితిఖ్యాత మభూద్భువి, విషదోషహరంపుణ్యం సద్యఃకైవల్యదాయకం ౧౨౯. వయంస్నాత్వా త్రగచ్ఛామో యాత్రార్థ మృషిపుంగవాః, *సూతః* క్షేత్రపాలవచనా దృషిపుంగవా స్తీర్థతోయమవగాహ్య సుభావితాః, నేత్రకోతు కవనాని విలోక్యతే క్షేత్రదర్శనధియా పురతోయయుః ౧౩౦. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే నాగతీర్థ
మహిమానవర్ణనంనామ షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౦.

* సూతః * సస్తర్షయశ్శుభాఃక్షేత్రపాల యుక్తామహీధరం, మాల్యవంతం సమాసాద్య దృష్ట్వాతత్రత్యవైభవం ౧. ఆశ్చర్యేణయుతాఃక్షేత్రపాలంపప్రచ్ఛు రాదరాత్, * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ రాజతేఽయంమహాగిరిః ౨. భక్తిర్హిదర్శనా దస్యజాయతేఽస్మాను సాత్త్వికీ, కింనామాస్యకథాం బ్రూహి గిరి శ్చిత్తాపహారిణీం 3. * క్షేత్రపాలః * శ్రీవిరూపాక్షపాదాబ్జం స్మృత్వావక్ష్యామి సాంప్రతం, మాల్యవద్గిరిమాహాత్మ్యం సుఖదంశృణుతాదరాత్ ౪. మాలాకారీపు రాకశ్చిన్మాల్యవానితి కేరళే, జయసింహమహీపాల పురేవాసం చకారసః ౫. నిత్యంపార్థివపూజార్థం కృత్వాకుసుమమాలికాః, సంతోషార్థంమహీభర్తు ర్దినేదినే సుఖాశయః ౬. ఇత్థంబహుతిథే కాలేగతే పార్థివసత్తమః, ఏకదాసుమమాలా యాం వాలమేకం నిరీక్ష్యసః ,౭. రుషాపరిచరానూచే ప్రమాదోయం విభాతివః, పూజాకుసుమమాలాయాం కేశంపశ్యత దుర్భగాః ౮. ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్రుత్వా భీతాస్తే పరిచారకాః, రాజానంప్రణిపత్యోచు ర్యుక్త్యా మధురవాదినః ౯. నజా నీమోవయంరాజ మాల్యవత్కృతసాహసం, నిర్మాల్యమివనోభాతి యోషిత్కే శమిదంప్రభో ౧౦. ఇతితద్వచసారుష్టో మాల్యవంతం నృపప్తదా, భక్షైరాసీ యసంతర్జ్య జగాదపరుషాక్షరం ౧౧. కిమకేవిసరీతాతే బుద్ధిరద్య దురాశయ యోషిన్నిర్మాల్య మానీయ పూజార్థ మదిశఃఖల ౧౨. దోషీత్వంగచ్ఛకుతాపి దేశేమాతిష్ఠ మామకే, ఇతివాదినిరాజేంద్రే మాల్యవా నబ్రవీద్భియా ౧౩. తిల మాత్రంనపశ్యామి దోషంమయినరాధిప, తథాపిమేఽపవాదో ద్యప్రాప్తఃపౌరై ర్భకర్మణా ౧౪. అనుజ్ఞాందేహిరాజేంద్ర తవరాజ్యా ద్ప్రవ్రజామ్యహం, ఇత్యుక్త్వానిర్జ గామాసా మాల్యవానటవీంప్రతి ౧౫. దత్త్వాద్విజేభ్యఃసర్వస్వం శివార్పణధియా మలః, విరక్తఃసంచచారాసా గిరికాననభూమిషు ౧౬. తత్రర్షివచనాచ్ఛ్రీమ ంపాక్షేత్రమగాన్మదా, స్థిత్వాస్మిన్నుభధరేనిత్యం శివపూజార్థ మాదరాత్ ౧౭. ఋషిభ్యఃప్రదదౌ బిల్వ తులసీసుమమాలికాఃు, స్వధర్మేణసమారాధ్య తోషయామి మహేశ్వరం ౧౮. సాధుసంతోషణాత్ర శివానుగ్రహకారణం, ఇతినిశ్చిత్యమనసా సాధుసేవారతోభవత్ ౧౯. గతేకతిపయేకాలే తత్సేవాతుష్టమానసాః, ఋష యస్తంసమాలోక్య జగదుఃప్రీతిపూర్వకం ౨౦. భక్తోసిప్రియకారీత్వం సాధుసే వారతఃసదా, అతఃపంచాక్షరీమంత్ర ముపదేక్ష్యామహేతవ ౨౧. భక్త్యాజపిత్వాఽ స్మంత్రం ముక్తోభవ పునర్భవాత్, ఇత్యుదీర్యమనుంతస్మై మునయఃశంసితవ్రతాఃు ౨౨. ఉపదిశన్స్వభక్తాయ విరక్తాయచధీమతే, ఉపదిష్టోథతైశ్చక్రే మాల్యవాం స్తపఉత్తమం ౨౩. ఫలాహారీక్వచిత్కాలే క్వచిత్పర్ణాశనోఽభవత్, జలమాత్రం

క్వచిత్కాలే పీత్వామృతం జితేంద్రియః ౨౪. క్వచిన్నిరశనోభూత్వా తతాపపర మంతపః, హృత్పుండరీకమధ్యస్థం ధ్యాత్వాశివమనామయం ౨౫. ఊర్ధ్వబాహు ర్నిరాలంబః స్థాణువన్నిశ్చలస్థితః, ఏవంశతసమాయాతా స్తదాతుష్టో మహేశ్వరః ౨౬. ప్రత్యక్షఃసమభూత్తస్మై విరూపాక్షో దయానిధిః, విరూపాక్షంతదాదృష్ట్వా సమాధివిరతోమునిః ౨౭. పతిత్వాపాదయోస్తస్య ముహూర్తంపునరుత్థితః, శ్రీ విరూపాక్షపాదాబ్జ మధుపోమాల్యవాంస్తదా ౨౮. విస్మృత్యాత్మానమానందా న్నటోన్మత్తవన్మునిః, ఆనందాశ్రూణిముంచ న్నభక్ష్యత్కంఠిత మానసః ౨౯. పున శ్చిత్తంసమాధాయ స్తోతుంసముపచక్రమే, పరాత్పరంపావనమిందుశేఖరం పినాకినం పావనమోచనంనృణాం 30 పితామహాది స్తుతపాదపంకజం పంపామనోనాథమహం సదాభజే, కపాలమాలాధర మాదిపూరుషంకృపాకరం కాలహరంకపర్దినం 31. అపారసంసారసముద్రతారకం సమామిపంపాపతిమీశ్వరంసదా, ఇతిస్తుతోమాల్య వతామహేశ్వరో నితాంతభక్త్యా పరితుష్టమానసః 32. పితేవపుత్రం కృపయాబ్ర వీదిదం సుతాద్యపూర్ణంతవదుశ్చరంతపః, వృణీష్వతేభీష్టమహం దిశేధునావరం సురాణామపి దుర్లభంమునే 33. సురాధిపత్యంపరమేష్ఠిసంపదం బ్రహ్మర్షివర్యోసి తపఃప్రభావతః, ఇత్థంవిరూపాక్షవచాంసి మాల్యవాఞ్ఛ్రుత్వాతిసంతుష్టమనా స్తదా బ్రవీత్ 34. మిథ్యాభిలాషేణనమేప్రయోజనం సత్యేమనోమేస్తు సదామలేత్వయి, త్వయిస్థితేహృత్కమలే మమాధునా కిమబ్జయోనిఃసమతాంవ్రజేత్పునః 35. శిలాతలంతల్ప మరణ్యమాలయాః ఫలంసుభోజ్యం జలమస్తుమేసుధా, ఇతిమాల్యవ తోవచోనిశమ్య శ్రుతిసఖ్యంపునరాహ తంమహేశః 36. మతిమంస్త్వమిహైవ భక్తియోగా దతిమృత్యుర్భవతాపసైఃసుపూజ్యః, అయమద్రివరోభవే న్మృలో కేతవనామ్నాప్రథితః సురాలిసేవ్యః 37. అహమప్యనుకంపయాత్రనిత్యంత్వయితిష్ఠామి సదార్చితఃప్రసన్నః, ఇత్థంలబ్ధవరోధీమాఞ్ఛత్యవ్రతపరాయణః 38. నిత్యం స్వనామ్నావిఖ్యాతే స్థిత్వాస్మిన్నూఢధరోత్తమే, శ్రీశంకరార్చనరతో బభూవానంద నిర్భరః 39. త్రేతాయుగే దాశరథిర్మహామునేన సమన్వితః, సీతయాసహ తాతా జ్ఞావశా దాగత్యకాననం ౪౦. పంచవట్యాముపావిశ్య రావణోరాక్షసేశ్వరః, మాయయావంచయిత్వాతం చోరయామాస మైథిలీం ౪౧. సీతామదృష్ట్వాశోకార్తః కోసలేంద్రో వనాద్వనం, మార్గమాణోజగామాసౌ కిష్కింధానగరాంతికం ౪౨. హనూమద్వచనాత్సఖ్యం సుగ్రీవేణ చకారసః, వాలిసుగ్రీవయోఃసంఖ్యే వాలినం సుదురాసదం ౪౩. శరణ్యై కేనహత్వాతం సుగ్రీవంరాజ్యనాయకం, కృత్వాత్రభూ ధరేరామో వర్షాకాలమసీనయత్ ౪౪. ఏకదాలక్ష్మణంప్రాహ సీతావిరహవిక్లవః,

శృణులక్ష్మణమద్వాక్యం మమానుజహితంతవ ౪౫ మయితేస్నేహమధికం పశ్య న్నపి కరోమికిం, నిరుపాయుాదిదంవచ్మి సీతావిరహకాతరః ౪౬. మదర్థంత్వంమహా రణ్యేకుతోదుఃఖ మవాప్యసి, గచ్ఛాయోధ్యాపురంతాత సర్వసంప త్సమృద్ధి మత్ ౪౭. సుఖీభూయాఃచిరంరాజ్యే భరతాదిభిరన్వితః, తతాపిస్మరమాంనిత్యం తనపేమాస్పదం సదా ౪౮. సీతావిరహదావాగ్ని ర్మాందహ త్యతిదారుణః, నసహేయ మసూ౯త్యక్ష్యామ్యద్య పాదయోపవేశతః ౪౯. అయోధ్యాంపునరా గత్య నపశ్యామిజనానహం, ఇత్యుక్త్వాశ్రుముఖం దీనంపశ్యంతం లక్ష్మణంతదా ౫౦. గుహోమావిశదార్తః సరామ స్తూష్ణీమధోముఖః, లక్ష్మణస్తద్వచఃశ్రుత్వా వజ్రాహతఇవచుక్రోశ ౫౧. పపాతమూర్ఛితోభూమా వునరుత్థాయ దుఃఖితః, చింతయామాసబహుధా గుహోద్వారి మహామతిః ౫౨. గచ్ఛేతిమామువాచా హాయా త్యక్త్వావాంత్సల్య మగ్రజః, కింకరోమిక్వగచ్ఛామి త్యక్త్వారామం మమా గ్రజం ౫౩. పాణాత్ప్రియతరం హిత్వాజీవితేనాపి కింమమ, సీతావిరహసంతప్త ఇతి మామబవీద్వరః ౫౪. క్వగతావామహాభాగా సీతాపతిసుఖా స్పదా, సీతా వాభక్షితా కింవా కేనచి ద్రక్ష్యసేసతీ ౫౫. సీతావిరహితంరామం బంధుహీనం ననేచరం, కథంపశ్యామినేత్రాభ్యా మునాప్తంకరుణాందశాం ౫౬ ఆత్మానమహమ స్యాశు త్యక్త్వా పాదయోపవేశతః, రామపాదాంబుజంపాప్య మోదయామి సదా మలం ౫౭ ఇతిచింతాతురేదీనేలక్ష్మణే తాపసోత్తమః, మాల్యవా నాజగా మాత్ర రామదర్శనకాంక్షయా ౫౮. చింతాతురంగుహోద్వారి స్థితంలక్ష్మణ మాహ్వయత్, విస్మయావిష్టహృదయో రామానుజమపృచ్ఛత ౫౯. కింలక్ష్మణ మహో భాహాయా దుఃఖార్తఇవ లక్ష్యసే, కుతశ్చింతాథునాస్మంగరామసేవారతస్యతే ౬౦. * లక్ష్మణః * తాపసోత్తమ మచ్చింతాబీజం శృణువదామితే, సూర్యవంశమణిః శ్రీమాన్వరః సద్గుణవారిధిః ౬౧. మమాగ్రజోఽపి దుఃఖాబ్ధామగ్నఃకింకరవాణ్య హం, సీతావిరహసంతప్తః ప్రవివేశగుహామిమాం ౬౨. భార్యావిరహితందీనం బంధుహీనంవనేచరం, దుఃఖితంరామమాలోక్య జీవితుంనోత్సహేమునే ౬౩. సర్వ సంపత్సమృద్ధస్య సింహాసనగతస్యచ, సీతయాసహితస్యార్య కదాపశ్యేయ మానన ం ౬౪. ఇత్యుక్త్వాలక్ష్మణోశ్రూణి ముంచంస్తూష్ణీ మభూత్తదా, తచ్ఛ్రుత్వామాల్యవా న్ప్రాహలక్ష్మణం శుభలక్షణం ౬౫. * మాల్యవాన్ * శృణులక్ష్మణ మద్వాక్యంసర్వేశ్వర మనామయం, విరూపాక్షంసముద్దిశ్య తపఃకురుమహామతె ౬౬. ఇత్యుక్త్వోపదిదేశాస్మై విరూపాక్షమహామనుం, తత్రైవలక్ష్మణస్తీవ్రం తపశ్చ క్రేసుశంకరం ౬౭. తతోరామఃసమాసాద్య మాల్యవాన్వీక్ష్యదుఃఖితం, గుహా

వాసం మహాచింతాసింధు మగ్నమవోచత ౬౪. రామరామమహాబాహో జగదార్తినివారక, త్వందుఃఖతఇతీదంమే చిత్రంభాతి సురార్చిత ౬౫. మాశోకంకురు కల్యాణ మనఃస్థైర్యం వహాప్రభో, *రామః* కింకరోమి మునేసీతాం వినాఽలంజీవితేనమే ౬౦. నసహేవిరహంతస్యాఃక్వవామమసుఖం భవేత్, నగచ్ఛేయ మతోరాజ్యం బంధుదర్శనతోప్యలం ౬౧. గుహాయామేవతిష్ఠామి కృత్వాప్రాయోపవేశనం, ఏవంవదంతంశ్రీరామం సంమాన్యముని రబ్రవీత్ ౬౨. రామరామమహాబాహో జానేత్వాం పరమేశ్వరం, మాయామానుషవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౬౩. పురాణపురుషం సాక్షాన్నారాయణ మనామయం, నిత్యానపాయినీ శక్తిస్తవోర్వీతనయా మతా ౬౪. యువాంప్రధానపురుషౌ జగద్ధేతూజగన్మయౌ, భూభారహరణార్థాయ కుర్వాథేనృవిడంబనాం ౬౫. తథాపి లోకాచారమనుసృత్య వదామ్యహం, విరూపాక్షంసమారాధ్య తీర్త్వాఽఽపత్సింధు మావిలం ౬౬. సీతాం ప్రాప్యసుఖేనైవ గంతాసి నిజపత్తనం, ఇత్యుక్త్వోపాదిశన్మంత్రం రామాయచతు రక్షరం ౬౭. భక్త్యాజజాపతన్మంత్రం పావనం రఘుసత్తమః, తేనతుష్టోవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షోభూ దుమాయుతః ౬౮. కోటిసూర్యప్రతీకాశం శివందృష్ట్వా రఘూద్వహః, భక్త్యాపులకితాంగస్య స్ప్రణినామ సదండవత్ ౬౯. తదారామంసమాలింగ్య ముదాపార్శ్వహ మహేశ్వరః, రామజానామితేసర్వం భావ మాశరహారిణః ౭౦ సీతానిమిత్తమసురా స్త్వాత్వా దశముఖాదికాన్, తయాసహాముదాఽఽయోధ్యాం పాహ్యరాజ్య మకంటకం ౭౧. భర్తాసి పంక్తి(రుద్ర) సాహస్ర వర్ష పర్యంత మాదరాత్, ఇత్యుక్త్వారామమీశాన స్తేనసంపూజితోముదా ౭౨. అత్రైవాస్తి ప్రసన్నాఖ్యోభక్తాభీష్టప్రదాయకః, * ఋషయః * లబ్ధ్వామాల్యవతోమంత్రం కించకారాఽధలక్ష్మణాః ౭౩. వదవిస్తరశోవిద్వన్ శ్రోతుంకౌతూహలంహినః, *క్షేత్రపాలః* అత్రైవలక్ష్మణస్త్రీవ్రం తపశ్చక్రే ఽభశంకరం ౭౪. నిత్యంతీర్థోదకస్నాయీ నిరాహారోజితేంద్రియః, తపశ్చక్రేవిరూపాక్షం సర్వదాహృదిభావయన్ ౭౫. తేనతుష్టో మహాదేవః ప్రత్యక్షోఽభూ త్సుఖప్రదః, స్వయంరామోబభూవాథ భవానీ జనకాత్మజా ౭౬. స్కందోలక్ష్మణరూపోభూ ద్భరతోభూద్గణాధిపః, వీరభద్రశ్చశత్రుఘ్నోఽయోధ్యాసీ న్మాల్యవదిద్దిః ౭౭. చండీశాద్యాదండధరాః ప్రమథాఃపరిచారకాః, సనకాదియుతఃశంభుః సింహాసనమధిష్ఠితః ౭౮ ఆవిరాసీద్విరూపాక్షః సర్వసంపత్సమృద్ధిమాన్, సమాధివిరతోభూత్వా దృష్ట్వాతాన్లక్ష్మణస్తదా ౭౯. విస్మృత్యాత్మానమున్మత్తవదాసీనః క్షణంవిభుః, అథాశ్చర్యయుతఃస్వాంతే తర్కయామాస లక్ష్మణః ౮౦ ఇయంనూనమయోధ్యాసౌ రామఃసీతాసమన్వితః,

భ్రాతృభిఃసహితఃశ్రీమా నాసనేహివిరాజతే ౯౧. కిమాశ్చర్యమిదంరామః సీతా
శిరమ్యాతరః, మాల్యవద్గిరిమాసాద్య మామాజ్ఞాప్య విశేద్గుహాం ౯౨. సదాశివం
సముద్దిశ్య తపశ్చక్రే సుదుస్తరం, ఏతావత్కాలపర్యంత మావామద్రివశేస్థితౌ ౯౩.
స్వప్నోవామేమనోభ్రాంతిః కథంవేద్మి స్థితినిజాం, తత్సత్యమేతత్సత్యంవా భ్రాంతో
హంశైవమాయయా ౯౪. కృతార్థోహ మయోధ్యాయాం సింహాసనగతంవిభు,
సీతయాసహితం రామమపశ్యం భ్రాతృభిర్యుతం ౯౫. ఇత్యుక్త్వాదండవద్భూమౌ
సాష్టాంగంప్రణనామసః, హృదిస్మరన్స్వరూపాక్షం భక్త్యానిశ్చలమానసః ౯౬. విరూ
పాక్షస్తముత్థాప్య పరిష్వజ్యభుజైస్తదా, సిషించానందజైర్బాష్పైర్బిభాషేలక్ష్మణాగ్రజం
శినః ౯౭. భ్రాతృభక్తం నపశ్యామి త్వత్సమంవత్సనిష్టపే, త్వద్భక్తిమచలాపీక్ష్య
తుష్టోర్థంతవలక్ష్మణ ౯౮. సీతాకృత్యాఽఽర్యయాయుక్తో రామరూపమధారయం,
అనేనతవసంకల్పసిద్ధి ర్భూయాన్న సంశయః ౯౯. మయిరామే భిదానాస్తి భేదకృ
న్నరకంవ్రజేత్, సురైఃసంప్రార్థితో విష్ణుర్భూభారహరణాయచ ౧౦౦. దశాననవ
ధార్థాయదేవానాం హితకామ్యయా, అవతారంచకారాసౌ రామరూపేణ మాధవః
౧౦౧. సీతానిమిత్తమనురా స్మత్వాదశముఖాదికాన్, యుతాఽయోధ్యా ముదా
తామః సీతాలక్ష్మణసంయుతః ౧౦౨. అవతారానుసారేణకరుతే నృవిడంబనాం,
తత్రమోహంమాభజస్వ మాయాయాఃపరతోస్త్రిపః ౧౦౩. * క్షేత్రపాలః * ఇతి
తద్వచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణఃప్రాహ భక్తితః, అతాన్నేవరూపేణ స్థిరోభవ సురా
ర్చిత ౧౦౪. రామరూపిణమీశంత్వాం పూజయామి దివానిశం, భ్రాతృభిఃసహితం
సీతారూపిణ్యాశివయాసహ ౧౦౫. తచ్ఛ్రుత్వా భక్తిసంయుక్తం లక్ష్మణస్యవచః
శివః, అత్రైవవసతించక్రే పరివార సమన్వితః ౧౦౬. యస్మిన్సరోవరేస్నాత్వా
తపశ్చక్రే రఘూత్తమః, రామతీర్థమితిప్రాజ్ఞా స్తద్వదంతిహిభక్తితః ౧౦౭ యత్ర
స్నాత్వా లక్ష్మణోపి తతాప పరమంతపః, తన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మాసీల్లోకేఽతి
పావనం ౧౦౮. స్నాత్వాఽఽవమో ర్నరోయాతిపరం కైలాసమందిరం ౧౦౯.
సూతః ఇదమమలచరిత్రం మాల్యవద్భూధరస్య ప్రథితమమరసంఘైః పూజితంసాధు
బృందైః, శివమహిమసుభావ్యం సమ్యగాకర్ణ్యధీరాః పరమసుఖమనంతం ప్రాప్యమో
దంతుసంతః ౧౧౦.

* * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాల్యవద్గిరి
మహిమానువర్ణనావసరే శ్రీవిరూపాక్షస్య రామపంచాయతనరూపేణా
విర్భావకథనం నామైకషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౧.

* సూతః * సప్తర్షయస్తదాక్షేత్రపాల యుక్తాదిదృక్షనః, ప్రాప్యబ్రహ్మశిలాతీర్థం కాతుకాదిత్థమబ్రువ౯ ౧. క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ వదతీర్థస్యవైభవం, శైవాఖ్యానసుధాపానే తృప్తిర్నో నహిజాయతే ౨. * క్షేత్రపాలః * పితామహ స్తపశ్చక్రే సదాశివ మనామయం, సృష్టిశక్తిమవాప్యాసౌ తత్ర్పసాదాన్మహాద్యుతిః 3. ఏకదాఽఽవిరభూత్తస్య ధ్యాయతోముఖతః శుభా, శుద్ధస్ఫటికసంకాశా శరచ్చంద్రనిభాననా ౪. సౌందర్యనిధిరంభోజ నేత్రాచంపకనాసికా, తాంసర్వసుందరీం దృష్ట్వా ముమోహకమలాసనః ౫. అహోరూపమహోభాగ్య మహోదేహద్యుతి ర్వరా, ఆశ్చర్యంజనయత్యస్యా స్సౌందర్యంమమమానసే ౬. కథంచిదేనాంరమయామి సుందరీంసుతామపిత్యక్త్వభయోరహస్యహం, అథామరాఃసాధువరాః నిరీక్ష్యమాంనిందంతువందంతు హసంతువాపునః ౭. ఇత్థంవిచింత్యాంబుజయోని రాశుతాం రేమేసుతాం మన్మథబాధితస్తదా, రతింసుతాయామతనోత్పితామహో వృథామతి ర్రాజ్ఞఇతీరితంపరైః ౮. లోకేష్వకీర్తిఃప్రథితాపితామహః శోకేనసంతప్తమనా వ్యచింతయత్, కృతోఽస్మియల్లోకవిగర్హితం ఖలం నకోపిమామర్చయతీహనిందితం, ౯. ఇత్థంవిధాతా బహుచింతయాన్వితః సంత్యజ్యసృష్ట్యా దికమూర్తమానసః, ఏకాంతమాస్థాయ మునివ్రతో హ్రియాస్థితః సదానమ్రశిరాస్సుదుఃఖితః ౧౦. విజ్ఞాయతద్విష్ణు రగాత్పితామహం లజ్జావినమ్రాస్యమువాచ మాధవః, కింతేవదాభ్యాసన దుఃఖకారణం బ్రూహింతోఽసి సృష్టేర్జగతాం కృతోధునా ౧౧. ఇత్థంవదంతం మధుసూదనంహ్రియా పితామహఃప్రాహకృతాపరాధః, మమాపరాధం కిముపచ్మి సాంప్రతంరమాధవాత్మాన మపిత్యజామికిం ౧౨. సుతాసురూపంచ నిరీక్ష్య మోహాదకార్షమస్యాం సురతంవిగర్హితం, నిందంతితన్మామమరాశ్చ పాపినంతన్మే క్రుష్ణోపాయం వదమేద్యమాధవ ౧౩. ఇతిపద్మభువోవచో నిశమ్యశ్రుతతేజాఃపునరచ్యుతోజగాద, మతిమంస్తవపాపమోచనం యదుద్దిశమిహాశు విదధాతిదీనబంధుః ౧౪. గచ్ఛపంపాతటేక్షేత్రం పవిత్రంపుణ్యవర్ధనం, తపశ్చరవిరూపాక్షం తత్రభక్తిసమన్వితః ౧౫. తేనతుష్టోమహాదేవ స్తవాభీష్టం దదాతిహి, ఇత్యుక్తఃకేశవేనాసౌ జగామక్షేత్రనాయకం ౧౬. ఏతత్తీర్థసమీపేతు కల్పయిత్వాశ్రమం శుభం, స్నాత్వాత్రికాలంతీర్థేస్మిన్తపశ్చక్రే సుదుశ్చరం ౧౭. హృదంబుజేముదాధ్యాయన్ చిదానంద ముమాధవం, పూజయామాసమనసా మహాధ్యానపరాయణః ౧౮. తపసాతస్యతుష్టాత్మా ప్రసన్నఃపరమేశ్వరః, ప్రత్యక్షఃసమభూత్తస్య పురతో దివ్యదర్శనః ౧౯. * విరూపాక్షః * పరమేష్ఠిమహాప్రాజ్ఞ వరంవరయకాంక్షితం, తపసాతవతుష్టోస్మి వృథాదైన్యంకుతోధునా ౨౦. అపితేకుశలం బ్రహ్మన్ కిన్నుసర్గేప్రవర్తసే,

అపిత్వాంపూజయిష్యంతి సర్వలోకే సురాసురాః ౨౧. ఇతివంపాపతేర్వాచంస మాకర్ణ్యాంబుజాసనః, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాహ శివపాదాంబుజద్వయే ౨౨. * బ్రహ్మో * కైలాసవాసదేవేశ కలానిధివిభూషణ, కింవదామిచరిత్రంమే దుర్వృత్తస్య దయాఘన ౨౩. మమాస్యాన్నిర్గతాంకన్యాం రూపలావణ్యశోభితాం, దృష్ట్వాకామవినష్టాత్మా రతింతస్యాంచకారయత్ ౨౪. సుతాసంగతమాలోక్య మాంనిందంతి మహాజనాః, సృష్టావినష్టధీ రస్మిధర్మభ్రష్టోస్మి శంకర ౨౫ మహాపాతకమగ్నంమా ముద్ధరాంధక నూదన, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా విరూపాక్షోబ్రవీదిదం ౨౬. * దేవః * మావిషాదముపైహిత్వం మమమాయైవకేవలం, నసుతాతవకల్యాణీ వాణీ వదనమందిరా ౨౭. ఇమాంతవసుతాంమత్వా మావిషాదమగా విధే, సృష్ట్యాదాతవచిత్తేహం భారతీం ధ్యానమాస్థితాం ౨౮. తస్వీమకరవంతేద్య వదనాన్నిర్గతా భవత్, మదాజ్ఞయాపతాశక్తి శ్లోకా నుగ్రహకారిణీ ౨౯. చతుష్ముఖైస్సా యమానా శ్చతుర్భాగాబభూవసా, అనయైవభవచ్ఛక్తి గనయాజ్ఞానవాన్భవా ౩౦. సరస్వతీచసావిత్రీ గాయత్రీతిత్రిధామతా, తయైవశబ్దతేవిశ్వం జానశక్త్యా మమాజ్ఞయా ౩౧. సందేహంత్యజపుత్రేతి మాస్తుశోకస్తవానఘ, నాస్తిపాపంత్వయీదానీం లోకమాన్యోభవామల ౩౨. ఇత్బ్రువాణమీశానం నత్వాప్రాహపితామహః, దేవమామపరాధీతి నిందంతి సకలామరాః ౩౩. తానాజ్ఞాపయనిష్పాపో విధాతేతిసదాశివ, ఇత్థంబ్రహ్మవచఃశ్రుత్వా విరూపాక్షో నయానిధిః ౩౪. దేవానాహూయశక్రాదీనువాచపరమాదరాత్, పురుహూతము ఖానర్వే శృణుధ్వం భాషితంమమ ౩౫. నిష్కల్మషోయమంభోజ సంభవఃశాసనాన్మమ, నసుతాభారతీశక్తి రాద్యాసర్గ విధాయినీ ౩౬. మమాజ్ఞయైవలోకేశ ముఖాత్సా నిరగాద్వరా, తయైవయుక్తోబహుధా సృజతీదం జగద్విధిః ౩౭. తస్మా త్సితామహం యూయంభజధ్వ మమలంసదా, ఇత్యాజ్ఞప్తాసురాఃసర్వే శంకరేణ మహాత్మనా ౩౮. పూజయామాసురంభోజ సంభవంభారతీయుతం, బ్రహ్మోపిశివమారాధ్య భక్త్యాస్తుత్వా ముదాన్వితః ౩౯. తదాజ్ఞయాయయా సత్యలోకం వాణీసమన్వితః, తీర్థస్నాస్యతటేరమ్యే శిలాయా మాస్థితోవిధిః ౪౦. తపఃకృత్వావిరూపాక్షప్రసాదంప్రాప దుర్లభం, తస్మాద్బ్రహ్మశిలాతీర్థ మితిఖ్యాతమభూదిదం ౪౧. యస్మాతీర్థనరోస్మిన్నయాతి పరమంపదం, ఇత్థంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచస్సప్తర్షయోమలాః ౪౨. తత్రస్నాత్వాపురోగత్వా పితృతీర్థంప్రవేదిరే, సర్వపాపహరంపుంసాంసూర్యోగ్య కిరమవ్యయం ౪౩. సదాదేవర్షిగంధర్వ యక్షకింనరసేవితం, తత్రగత్వాక్షేత్రపాల ప్రాహ తాపసపుంగవాన్ ౪౪. శృణుధ్వంమునయోయూయం తీర్థ

వైభవముత్తమం, పితృతీర్థమిదంపుణ్యం సద్యోముక్తిప్రదాయకం ౫౫. పురాభూమిసురాశ్చక్రు స్తీర్థేఽస్మిన్పితృతర్పణం, తేనతత్పితరఃసర్వే కైవల్యంప్రాపురుత్తమం ౫౬. అత్రస్నాత్వాశేనకాద్యా మునయోవీతకల్మషాః, వేదశాస్త్రపురాణానాం రహస్యంవివిదుఃపురా ౫౭ సత్రాణిచక్రుస్తైర్వివ వేదోక్తవిధినామలాః, పిత్రూణాముక్తిసిధ్యర్థం నిర్మమేతీర్థమీశ్వరః ౫౮. స్నాత్వాత్రముక్తిమాప్నోతి నరఃకిల్బిషవర్జితః, ఇతితద్వచనంచోక్త్వా క్షేత్రపస్తీర్థవైభవం ౫౯. అథాంపురాతపశ్చక్రే తీర్థేస్నాత్వాత్రనిత్యశః, తేనపుణ్యప్రభావేన వ్యభవంక్షేత్రపాలకః ౬౦. మున్నామ్నాతీర్థరాజోయం రాజతేలోకవిశ్రుతః, అత్రస్నాత్వాసరోయాతి సత్వరం పరమం పదం ౬౧. ఇత్థంశ్రుత్వావచస్తస్య స్నాత్వాతస్మింస్తపోధనాః, వాసుకేస్తీర్థమాసాద్య మూల్యవత్పశ్చిమేస్థితం ౬౨. పప్రచ్ఛుర్వ్యభవంతస్య క్షేత్రపాలంమహర్షయః, * క్షేత్రపాలః * వాసుకేస్తీర్థమిత్యేతత్ ప్రవదంతిమనీషిణః ౬౩. అత్రస్నాత్వానరస్తీవ్ర విషదోషా త్ప్రముచ్యతే, అస్యతీరేతపశ్చక్రే వాసుకిఃశంకరంప్రతి ౬౪. విరూపాక్షవరేణాసౌసర్వరాజోఽభవద్వరః, * సూతః * తతో నలశిలాంప్రాప్య క్షేత్రపఃప్రాహతాపసాన్, ఇదంనలశిలానామ తీర్థంపరమపావనం ౬౫. స్నానాదస్మిం స్తీర్థరాజే శనిబాధానవిద్యతే, పురానలమహారాజో దమయంత్యాయుతోభృశం ౬౬. శనినాబాధితోరణ్యే సంచచారాతిదుఃఖితః, ఏకదానిశిసుప్తాయాం భార్యాయాంవిధివంచితః ౬౭. త్యక్త్వాయయౌ మహారణ్యేచచారోన్మత్తవత్తతః, కర్కోటకేనదష్టోసౌ విరూపోభూద్ధరాధిపః ౬౮. వనాద్వనంపరిభ్రమ్య పంపాక్షేత్రమగాద్వరం, తత్రవేదనిధేర్వాక్యా త్తీర్థేస్మిన్న్యకృతమజ్జనః ౬౯. భక్త్యాశివంసమారాధ్య తత్ప్రసాదాన్మహామతిః, శనిబాధావిముక్తఃస నోకసలాధిపమభ్యయా ౭౦. ఋతుపర్ణంసమాశ్రిత్య ప్రాప్తరాజ్యోభవన్నృపః, తస్మాన్నలశిలాతీర్థమితిలోకేషు గీయతే ౭౧. స్నాత్వాత్రశనిబాధాయా ముక్తోభవతిమానవః, ఇత్యుక్త్వాక్షేత్రపాలస్తూష్ణీమ్యుక్తఃప్రాపసరిత్తటం ౭౨. గుంజాసంగమనామానం ప్రవాహంప్రాప్యపావనం, ఋషిభ్యఃకథయామాస తస్యవృత్తంమనోహరం ౭౩. * క్షేత్రపాలః * శలభోనామదైతేయఃచండాసురతనూభవః, దేవ్యాకృతంచండవధం శ్రుత్వాక్రోధసమన్వితః ౭౪. తపస్తప్త్వాపద్మభువం తద్దత్తవర గర్వితః, అతిదేవాసురబలఃసర్వాలోకా నబాధయత్ ౭౫. అసంఖ్యశలభాకారఃక్షేత్రాణ్యుపవనానిచ, ఆశ్రమాణిచరమ్యాణి నాశయామాసరాక్షసః ౭౬. సర్వవ్యాఘ్రవరాహాది రూపైర్లోకాసబాధయత్, తద్భయాత్సురా స్సర్వే మునయోదుఃఖకర్శితాః ౭౭. బ్రహ్మ

ణంశరణంజగ్ముఃప్రాహుఃపద్మభువంతదా, శలభాసురబాధాయాం రక్షాస్మాన్కరు
ణానిధే ౬౮. విధేలోకశరణ్యోసి జహితందుష్టదానవం, * బ్రహ్మా * మద్దత్తవర
గర్వేణ బాధతేలోకకంటకః ౬౯. సురాసురైరవధ్యత్వం లబ్ధ్వావర మనుత్తమం,
దృప్తోసౌబాధతేలోకాన్ నిరుపాయోస్మి నిర్జరాః ౭౦. తథాపివర్తతేత్రత్ర రహస్యం
దైవచోదితం, పురుషైరేవమేమృత్యుర్నాభవత్వీత్యనుచింత్య ౭౧ నసస్మారవరంస్త్రీభి
ర్మరణంమాభవేదితి, తస్మాదస్యభవే న్మృత్యుర్యోస్మితాత్రనసంశయః ౭౨ యూ
స్యామ శ్శరణందేవీంవిశ్వరక్షావిధాయినీం, సైవాస్మాన్రక్షతీశానా హత్వాదైత్యా
యమాహవే 73. ఇత్యుక్త్వానిర్జరైస్సార్ధం పంపాక్షేత్రంజగామసః, తుంగభద్రాత
టేరమ్యే దధ్యౌహైమవతీంశివాం ౭౪. ఆవిరాసీజ్జగన్మాతా దేవానాంపురతోంబికా,
గుంజారక్తముఖీ దీప్తజ్వలనాక్షీ ధనుర్ధరా ౭౫. దృష్ట్వాతామమరాస్సర్వే సాష్టాం
గంప్రణిపత్యచ, స్తుత్వాబహువిధైఃస్తోత్రై స్తాంప్రతీష్టింముదాబ్రువన్ ౭౬. శలభో
నామదైత్యేంద్రః సర్వాన్పీడయతీహనః, జగన్మాతస్త్వమేవాద్య హత్వారాక్షస
మావహే 77 పాహ్యస్మాన్కృపయాదేవి పరమానం దాయిని, ఇతినిర్జరవాణీం
తాం సమాకర్ణ్య ముదాన్వితా ౭౮ జగాదవచనం ప్రేమ్ణా పశ్యంతీనిర్జరాశివా,
మాభయంవోస్తు గీర్వాణాహనిష్యామ్యసురం క్షణాత్ ౭౯. ఇత్యుక్త్వానిర్జరాన్
దేవీశలభం సమరోద్ధతం, జఘాననిశితాస్త్రేణ రోషావేశాసురంరణే ౮౦. రణేమర
ణమాపన్నః శరణంప్రాపసూర్యగం, తతఃప్రహృష్టా స్త్రిదశాభక్త్యా సంపూజ్యభా
రవీం ౮౧. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాథ జగ్ముఃసర్వేస్వమందిరం, అద్యాప్యేవర్తతేదేవీ
గుంజాసమముశివా ౮౨. తస్మాద్గుంజాసంగమాఖ్యః ప్రవాహోయాయం విరాజతే,
అత్రస్నాత్వానరోయాతి పరమానంద మైశ్వరం ౮3 క్షేత్రపాలపచఃశ్రుత్వా
తత్రసప్తర్షయోఽమలాః, స్నాత్వాతత్పురతోఽగచ్ఛన్ ఖర్జూరీసంగమాభిదం ౮౪.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వాసుకితీర్థ బ్రహ్మశిలా,
నలశిలాతీర్థ, గుంజాసంగమప్రవాహవర్ణనం నామద్విషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౨.

---

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాపాఖ్య తీర్థస్యాస్య కథాంశుభాం, వదవిస్తర
శోవిద్వన్ శ్రద్ధాస్మాకంప్రజాయతే ౧. * క్షేత్రపాలః * మహిషోనామదుర్వృత్తో
దైత్యోభూ ల్లోకకంటకః, తేనసంతాపితా దేవా విష్ణుబ్రహ్మముఖామునాః ౨.
భవానీంప్రార్థయామాసు స్తద్వధార్థం మహర్షయః, తదామరాణాంతక్షేత్రిభ్య స్తేజాం
సి స్ఫురితానిచ 3. బహిర్నిర్గత్య మిలితాన్యేకత్రైవా భవంస్తదా, స్త్రీరూపమభవ

త్తస్మా న్మహాలక్ష్మీ ర్ముభానగా ర. ఆవిరాసీజ్జగన్మాతా సహస్రాయుధధారిణీ, మహిషం హంతుముద్యుక్తా దేవప్రార్థనయాభవత్ ౫ తదాదేవా స్తుంగభద్రామారాధ్య సరిదంబు, ఖర్జూరంమేలయిత్వాత్ర మధు చక్రుస్తథాబలాత్ ౬. దదుర్దేవ్యై ముదాదేవా మధుపానాత్థ మాదరాత్, తత్పీత్వారక్తలోలాక్ష బద్ధభ్రుకుటి భీకరా ౭. సింహనాదంవినాదోగ్ర్చైః సింహారూఢాస్త్రధారిణీ, రణేమహిషదైత్యేంద్రం కాలయామాస దుర్ధరం ౮. హృష్టాస్తదామరాస్సర్వే ప్రార్థయామాసు రీశ్వరీం, జయదేవిజగద్వంద్యే జగదార్తినివారిణి ౯. దేవిత్వయావయందైత్య భయాత్సంరక్షితాశివే, తతోత్రాహివిమృద్ధ్యర్థ మస్మాభిఃకల్పితంమధు ౧౦. మేలయిత్వాత్రఖర్జూరం జలేనద్యా స్తథాబలాత్, ఖర్జూరీసంగమోనామ ప్రవాహోయంవిరాజతాం ౧౧. అత్రైవసంస్థితాలోకా నవ మాహిషమర్దని, ఇతిస్తుతామరైర్దత్తసంస్థితా విశ్వపాలినీ ౧౨. ఖర్జూరీసంగమిస్నాత్వా దేవీంసంపూజ్య నిర్జరాః, స్మరంతఃప్రయయుర్దేవీ మహిమానం త్రివిష్టపం ౧౩. ఇత్థంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షిపుంగవాః, స్నాత్వాత్రముదాజగ్ము రమరీసంగమంపరం ౧౪. క్షేత్రపాలోవదత్తేభ్య స్తీర్థమాహాత్మ్య ముత్తమం, స్నాత్వామరీసంగమాఖ్యే తీర్థేస్మిన్భ క్తిపూర్వకం ౧౫. జపేత్పంచాక్షరీమంత్రం సర్వపాపైఃపరిముచ్యతే, సర్వశాస్త్రపురాణానాం సారరూపీణసంస్థితః ౧౬. అమరీసంగమోనామ తీర్థరాజోవిరాజతే, అమరీసంగమస్నానం శ్రీవిరూపాక్షదర్శనం ౧౭. పంచాక్షరీజపఃపుంసాం వినాపుణ్యై ర్నలభ్యతే, మహాపాతకసంఘాశ్చ హ్యుపపాతకరాశయః ౧౮. భస్మీభవంతితీర్థస్య దర్శనాదస్యతత్క్షణాత్, అస్యేతిహాసంవక్ష్యామి శృణుధ్వం తాపసోత్తమాః ౧౯. గోదావరీతటేరమ్యే నిర్మలాఖ్యపురేద్విజాః, కుమారాఖ్యోతిదుర్వృత్తో మత్తోద్విరదవత్సదా ౨౦. ధనలోభేన వాణిజ్యనిరతోజాతిదూషకః, తస్యభార్యామరీనామ భృగువంశసముద్భవా ౨౧. పతివ్రతా దానశీలాధర్మజ్ఞా నీతికోవిదా, నిర్వ్యాజంపూజయంతీంతాం తాడయామాస నిత్యశః ౨౨. కదాచిదపినోవాచ తయాసాకం హితంవచః, దుఃఖేనయాపయామాస బహుకాలం పతివ్రతా ౨3. వ్యాపారార్థంగతే తస్మి న్కదాచిద్బాడబాధమే, యదృచ్ఛయాగతస్తస్య గేహం గాలవతాపసః ౨౪. మధ్యాహ్నమతిథిర్భూత్వా యయాచే వరభోజనం, తందృష్ట్వాగాలవంసాధ్వీ భక్త్యా సంపూజ్యవిష్టరే ౨౫. ఉపవేశ్యపచామ్యన్నం విశ్రమస్వ క్షణంమునే, ఇత్యుక్త్వాంతర్గృహం గత్వా చింతయామాస మానసే ౨౬. కథంకరోమిమద్భర్తా సర్వదాక్రోధసంయుతః, కిం వాకరిష్యతిపతి ర్దృష్ట్వైనం మునిపుంగవం ౨౭. తాడయిష్యతిమాంకోపా త్కథంకు

ర్యాంహితాయమే, నదాపూజ్యోతిర్థర్థ్మేరతానాంహితకాంక్షిణాం _౨౪. శతాని పిగాలవఃపూజ్య స్తపస్వీజ్ఞానవాశుచిః, యావదాగమనం భర్తుస్తావదేనం తప స్వినం ౨౯. సంతర్పయిత్వాన్యుష్టాన్నైః పేషయామిద్రుతంరహః, ఇత్యాలోచ్యా కరోద్దివ్య మృష్టాన్నమవిలంబితం 30. నివేదయామాస తదాగాలవాయ పతివ్రతా, భుంజానేతుమునిశ్రేష్ఠే కుమారోగృహమాయయౌ 3౧. నూషవిష్టంమునిం దృ ష్ట్వా కోపసంరక్తలోచనః, భర్త్సయిత్వామరీం ప్రాహబూర్హిహకోయంనరాధమః 3_౨. ప్రవిశ్యాంతర్గృహం భుంక్తేచోరవన్నిర్ఘృణేమయి, కింతవాయంభుజంగోవా చో రోవా వదదుర్భగే 33. ఇత్యుక్త్వాతాడయామాస వేపంతీంభృశదుఃఖితాం, ఉవా చగద్గదాలాపాబద్ధాం జలిపుటాసతీ 3౪. నచోరోయం మహాభాగ నవిటోమమభూ నిరాట్, పూజ్యోతిథిర్గాలవోహి యయాచేఽన్నంక్షుధాతురః 3౫ తస్మాదన్నంమ యాదత్తం ధర్మమాశ్రిత్య కేవలం, అభ్యాగతఃశివఃసాక్షా ద్గృహిణాం ధర్మచారిణాం, ఇతిశ్రుత్వా వచస్తస్యాః కోపేనస్ఫురితాధరః 3౬. బబంధరజ్జునా పాణిపాదంచండే నచావధీత్, తద్దృష్ట్వాగాలవఃకృద్ధః శశాపసహసాఖలం 3౭ వరంగార్హస్థ్యమాశ్రి త్య మోఘుశీ నిర్దయఃశఠః, అవమత్యాతిథింమాంత్వ మనయాద్ధర్మచారిణీం 3౮. సంతాడ్యరజ్జుభిః భార్యాందృఢంబధ్నాసిసుర్మతే, ఏతావృశస్యతే దుష్టజీవితాన్మర ణంవరం 3౯. ఇత్యుక్త్వాభోజనంత్యక్త్వా నిర్జగామతపోధనః, గతేమునౌమృతః శూలవ్యాధినా పీడితోభృశం ౪0. కుమారోరౌరవేవాస మకరోద్దుఃఖకర్శితః, తదా మోమహాదుఃఖ మగ్నాహైధవ్యయోగతః ౪౧ చింతయామాసబహుధా పతింసం స్మృత్యమానసే, సాధుర్వాయదివాసాధుః పతిరేవగతిఃస్త్రియాః ౪_౨. తంవినానిష్ఫ లంజన్మ శ్మశానసుమ మాల్యవత్, ఇత్థంవిచింత్యవైరాగ్యా త్త్యక్త్వావిత్తాదివాసనాం ౪3. దత్త్వాద్విజేభ్యఃసర్వస్వం యయౌవనముదారధీః, తీర్థయాత్రాంవిధాయాసా శాంతి నప్రాప కుత్రాచిత్ ౪౪. తతతత్రర్షివచనా త్పంపాక్షేత్రమవాపసా, దృష్ట్వా క్షేత్రేమునీన్హైవా తీర్థాని విమలానిచ ౪౫. అనేకదేవతాస్థానా న్యభజచ్ఛాం తమానసా, అహోక్షేత్రమిదంరమ్యం దర్శనా త్పాతకాపహం ౪౬. పూతాహ మభవం క్షేత్రదర్శనా త్పాతకవ్రజాత్, ఇత్థంస్తుత్వాజగామాసా తుంగభద్రానదీం సతీ ౪౭. నిత్యంస్నాత్వాత్ర సంపూజ్యవిరూపాక్షం దయానిధిం, జతేంద్రియాజితా హారా సత్యవాఙ్మితభాషిణీ ౪౮. కృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రిపారాక (?) వ్రతం చక్రేపతివ్రతా, ఏవంగతిపయేకాలే గతే తత్యాజవిగ్రహం ౪౯. తుంగభద్రాతటేరమ్యే సర్వసంగ వివర్జితా, సత్యలోకంజగామాసా దివ్యసుందరవిగ్రహా ౫0. చతుర్యుగసహస్రంచ నర్షాణాం సుఖమన్వభూత్, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే ఽభవతాంభ్రాతరావుభౌ ౫౧.

సుందోపసుందనామానౌ రాక్షసౌబలగర్వితౌ, త్రిలోకీంలోకపాలాంశ్చ బాధయామాసతుఃఖలౌ ౫౯. తయోర్వధార్థంలోకేశః సంచింత్యాహామరీంరహః, శృణుమానినిమద్వాక్యం దేవకార్యార్థమాదరాత్ ౬౩. సుందోపసుందనాశాయ సుందరాకారశోభితా, తిలోత్తమేతివిఖ్యాతా స్వర్వేశ్యాసత్కృతాభవ ౬౪. తవేచ్ఛాగమనం కామితార్థసిద్ధిర్భవేత్సుఖం, జగన్మోహనరూపాఢ్యా జగదానందకారిణీ ౬౫. దుర్వృత్తదైత్యనాశార్థం గచ్ఛభద్రేతిర్విష్టపం, ఇత్థంపద్మభువాఽఽజ్ఞప్తా యయౌసా స్వర్గం తిలోత్తమా ౬౬. నందనేసుందరీగానం కుర్వంతీసంచచారసా, లీలాలోలవిశాలాక్షీ వీణావాదన తత్పరా ౬౭. లావణ్యనిధిరంభోజ నేత్రా శశినిభాననా, తాం దృష్ట్వావిస్మితా దైత్యభటాఃసుందోపసుందయోః ౬౮. సంనిధింప్రాప్యదైత్యేంద్రా బ్రువన్వినయాన్వితాః, శృణుతాందైత్యరాజానౌ నందనేకాచిదంగనా ౬౯. గానలాస్యైకనిరతా విహరంతీయదృచ్ఛయా, కింకుర్మహేమహారాజౌ తస్యాఃసౌందర్యవర్ణనం ౭౦. నైతాదృశీవధూరత్నం విద్యతేభువనత్రయే, యోగ్యాసాయువయోరేవ నాన్యేషాం సుందరీమణిః ౭౧. యుష్మదైశ్వర్యమఖిలం తాంవినా నహిశోభతే, తత్రగత్వాయువాంసాక్షా త్పశ్యతాంలోకమోహినీం ౭౨. ఇతిశ్రుత్వా వచస్తేషాం దైత్యానాంరాక్షసాధమౌ, నందనంవనమాసాద్య దృష్ట్వాతాంమోహితౌఖలౌ ౭3. అహంపూర్వమహంపూర్వమితి గత్వాతిలోత్తమాం, అబ్రూతాం భవభార్యామే మమేత్య సురనాయకౌ ౭౪. ఇతిశ్రుత్వాతయోర్వాక్యం మందమాహాస్మితాననా, అహమేకాకినీబాలా భవంతౌద్వా మహాబలౌ ౭౫. భార్యాకథంభవామ్యాహ ద్వయోరేతదలౌకికం, వరిష్యామితమేవాహం యోబలీయువయోర్ద్వయోః ౭౬. ఇతితస్యావచఃశ్రుత్వా సుందఃపాణిహానుజంఖలః, మమేయమస్తుభార్యాహం బలవాన్వీభరస్మితే ౭౭. నిర్జిత్యనిర్జరాన్సర్వా న్వాలయామిదివంబలాత్, *ఉపసుందః * త్రిలోకీంలోకపాలాంశ్చ క్షణంజిత్వా రణేహ్యహం ౭౮. నిమిత్త మాత్రమేవత్వాం రాజ్యపాలంచకారయత్, అహమేవబలోద్రిక్తో హ్యహమేవజగత్ప్రభుః ౭౯. మమైవేయంభవత్వార్యా భార్యా బాలమృగేక్షణా, సుందోపసుందయోరేవం వివాదోభూద్భయంకరః ౮౦. గదామాదాయసుందోసౌ కృధాఽవరజమస్తకే, తాడయామాస సహసా సోఽపి కోపాజ్జ్వలన్నివ ౮౧. శతభారాయసీంధృత్వా గదామగ్రజమస్తకే, పాతయామాస మఘువాదంభోళిమివ భూధరే ౮౨. అమర్షయుక్తావన్యోన్యం హన్యమానౌగదాదిభిః, బద్ధవైరావుభావీరౌ యుద్ధంచక్రతురాశరౌ ౮3. సహస్రవర్షపర్యంత మాసీద్రాత్రంమహాఖలౌ, యుద్ధంకృత్వాగతపాణీ వభ్రిమేతాంసురద్విషౌ ౮౪. మృతౌసహోదరౌవీక్ష్య పతితౌ రణమూ

ర్థని, సైనికా భయసంత్రస్తా రురుదుఃపరివార్యతో ౭౫ రుషా కేచిద్భటాః పాశిహారి
మాంబద్ధ్వీత రజ్జుభిః, మృత్యుర్వాకాలరాత్రిర్వా సత్యంమాయాసుపర్వణాం ౭౬.
వధ్యతాంబధ్యతాం బాలాభటై ర్నానాయుధైర్ధృతం, ఇత్యాలపంతఃపతితైః పరిఖార్య
జిఘృక్షవః ౭౭. తిలోత్తమాఽసురాన్దృష్ట్వా చంచలేవ విభాస్వతి, యయూపుష్క
రమార్గేణ బ్రహ్మలోకం ముదాన్వితా ౭౮. ఆగతాంతాంవిలోక్యాజః కృతకృ
త్యాంముదాబ్రవీత్, వత్సేగచ్ఛరవేర్లోకం స్థానంహ్యగ్యరథేవ ౭౯. సంతోషార్థం
మయాదత్తం స్థిత్వాతత్రవిభాస్వతీ, భుంక్ష్వభోగాననేకాంశ్చ నిత్యానందయుతా
మలా ౮౦. ఇత్యాజ్ఞప్తాముదాబాలా గత్వాసూర్యరథేఽవసత్, ఇత్థ తీర్థమహి
మ్నాసా బ్రాహ్మణీముక్తకిల్బిషా ౮౧. భూత్వాచాప్సరసాంవర్యా సూర్యలోకే
మహీయతే, తదాప్రభృతిలోకేయ మమరీసంగమాఖ్యయా ౮౨. ప్రసిద్ధీభూత్పృ
వాహ్వాయం దర్శనాత్పాతకాపహః, ఆషాఢేకార్తికేమాఘే స్నానాన్యాంచ విశే
షతః ౮౩. స్నాత్వాత్రముక్తిమాప్నోతి నరఃకిల్బిషవర్జితః, వయ స్నాత్వాత్రగచ్ఛామః
పురతఃక్షేత్రముత్తమం ౮౪. ఇత్యుక్త్వామునిభి ర్యుక్తఃకృత్వాస్మి న్నానమాద
రాత్, క్షేత్రందర్శయితుంతేభ్యః క్షేత్రపాలఃపురోయయౌ ౮౫. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాత్మ్యే ఖర్జూరీసంగమ,
అమరీసంగమాఖ్య ప్రవాహమహిమానువర్ణనంనామ
త్రిషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౩.

---

* సూతః * మానవాఖ్యంసరోగత్వా క్షేత్రపాలంప్రణమ్యతే, పప్రచ్ఛుస్తీర్థ
మాహాత్మ్యం మునయోవీతకల్మషాః ౧ * ఋషయః * అన్యతీర్థస్యమహాత్మ్య మిహా
స్మాకంవదప్రభో, * క్షేత్రపాలః * మనుతీర్థస్య మాహాత్మ్యంవక్ష్యామి శృణుతాద
రాత్ ౨. అత్రభక్త్యానరఃస్నాత్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, పురామనుర్మహాభాగ
స్తీర్థేస్నాత్వాత్రనిత్యశః 3. శ్రీవిరూపాక్షముద్దిశ్య తపఃకృత్వాసుదారుణం, తేనల
బ్ధవరః సర్వలోకమాన్యో భవద్వరః ౪. మనుతీర్థమితిఖ్యాత మిదంతస్మా న్మహర్ష
యః, అత్రైవోదాహరిష్యామి పురాతనకథాంశుభాం ౫. ఆసీత్కృతయుగే వైశ్యో
మండనాఖ్యపురేఽమలః, శ్రీమాన్సత్యపరో వాగ్మీదాతా ధనదవద్వరః ౬. హేమ
కుండలనామాసా సదాచారోద్విజార్చకః, కృషిగోరక్షవాణిజ్య నిరతోనిర్మలాశయః
౭. అర్జయామాసరత్నాని ద్రవ్యాణిబహుశోవరః, షట్స్వేకభాగద్రవ్యేణ ధర్మకా
ర్యంచకారసః ౮. వాపీకూపతటాకాని దేవతాయతనానిచ, కారయామాసబహుధా
క్షేత్రయాత్రారతోఽభవత్ ౯. తస్యైవంవర్తమానస్య తనయౌద్వౌబభూవతుః,

శ్రీకుండలాఖ్యో జ్యేష్ఠస్తుయవీయాంశ్చ వికుండలః ౧౦. ఏతౌయువానౌ దుర్మార్గరతా వైశ్వర్యగర్వితౌ, తాతేయూతేదివం వేశ్యారతౌనిత్యంబభూవతుః ౧౧. అపాత్రేభ్యోధనం సర్వందత్వానిఃస్వ బభూవతుః, దారిద్ర్యాద్దుఃఖమాపన్నౌ దీనౌ దురితకారిణౌ ౧౨. సర్వబంధుజనైస్త్యక్తౌ వస్త్రాన్నాదివివర్జితౌ, పశ్చాచ్చౌర్యరతౌ మూర్ఖాపురే సచ్ఛిద్విగర్హితౌ ౧౩. రాజభీతౌ పురంత్యక్త్వాతిష్ఠంతౌవిపినేముదా, వనాద్వనంపరిభ్రమ్య పాంథాన్సంతాడ్యచౌర్యతః ౧౪ అపహృత్యతదీయాని వస్తూన్యుదరపోషణం, చక్రతుర్మృగయాసక్తౌ లోకానాం భీతిదాయకం ౧౫. విపినేతిష్ఠతోరేవం తయోర్జ్యేష్ఠమృగాదనః, చౌర్యార్థం సంచరంతంచ జఘూనక్రోధమూర్ఛితః ౧౬. శ్రీకుండలేమృతే తస్మిన్దినవేవ వికుండలః, కాలేననోదితోఽరణ్యే సర్పదష్టో మమారసః ౧౭. యామ్యపాశైర్దృఢంబద్ధ్వా యమదూతైరుభావపి, నీతౌయమపురం వేగాదేకద్వైవ దురాశయౌ ౧౮. కృతాంతఃకర్మవైచిత్ర్యం విచార్యావాతయోర్భటాన్, శ్రీకుండలోమహాపాపీ నీయతాంనరకం భృశైః ౧౯. వికుండలఃపవిత్రోఽసౌ స్వర్గంయాతు సుఖాస్పదం, సహస్రయుగపర్యంతం సుఖభోక్తాత్రివిష్టపే ౨౦. ఇతికాలవచఃశ్రుత్వా వినయేనవికుండలః, నమస్కృత్వాబ్రవీద్దేవ క్షమస్వమమసాహసం ౨౧. పృచ్ఛామివిస్మయేనాహం వీక్ష్యవైమ్యమావయోః, ఆజన్మకృతపాప్మానౌ సమాసవ్యసహారిణౌ ౨౨. ఆవయోర్మగజఃపాపీ కథంపూతోభవామ్యహం, ఆబాల్యాన్మమపాపేషు నిరతం సతతంమనః ౨౩. మహాపాతకసాహస్రమకార్షంలోకగర్హితం, కథంమయాసుఖాగారఃస్వర్గఃసంప్రాప్యతేధునా ౨౪. ఆశ్చర్యంజనయత్యేత ద్రహస్యంబ్రూహి వందిత, * యమః * వికుండలనజానాసి కర్మణోగహనాంగతిం ౨౫. యువాంసమానకర్మాణా వాజన్మకృత కిల్బిషౌ, తథాపిధర్మసూక్ష్మంతే వక్ష్యామిశృణుమానవ ౨౬. చౌర్యవృత్త్యాయువాం రాజభీతౌ త్యక్త్వాగతత్పురం, స్థిత్వావనేయదాలోకాన్ బాధయామాసతుఃసదా ౨౭. యదృచ్ఛయాగతౌ పంపాక్షేత్రం చౌర్యాశయాయువాం, తస్మిన్క్షేత్రేఽభవద్విప్రో హరమిత్రసుతోమునిః ౨౮. సుమిత్రోనామ ధర్మాత్మా తేనసఖ్య మభూత్తవ, ఏకదాపానుతీర్థేత్వం తత్సంగాత్పాపహారిణి ౨౯. యదృచ్ఛయాకరోస్నానం సుమిత్రప్రేరితఃసకృత్, పీత్వామృతంనరోఽజ్ఞానాదపిమృత్యువివర్జితః 30. సాధుసంగాద్భవత్యేవ మనుష్యాణాంసుఖంసదా, తేనపుణ్యేనమహతా త్వయాప్రాప్యం త్రివిష్టపం 3౧. ఆబాల్యాదగ్రజఃపాపీ తవపుణ్య వివర్జితః, తస్మాదస్యభవేన్నూనం నరకేవసతిఃస్థిరా 3౨. గచ్ఛనాకంమహాభాగ సుఖంభుంక్ష్వయదృచ్ఛయా, ఏవం వదంతంశమనం నత్వోవాచవికుండలః 33. ధర్మరాజదయాసింధో దీనబంధోనమో

స్తుతే, పతంతంనరకేఘోరే కథందృష్ట్వా .... జం 3౪. గచ్ఛాయిత్రిదివంతత్ర కథంభూయా త్సుఖంమమ, సద్గతిర్భవేద్యేన మద్భాగ్యాత్తుస్తద్వదస్వ మే 3౫. * యమః * కోయంతవానుబంధోయం కియజ్జన్మసు సోదరః, యువయోర్భాగ్యభావోద్య కథంవద మహామతే 3౬, దేహాహాశిత్యతిష్ఠంతి సంబంధాః ప్రాణినాం భవే, నష్టేదేహేనకోప్యస్తి భ్రాతామాతా పితానుతః 3౭. స్వకర్మవశతః సర్వ జంతూనాం గతిరిష్యతే, వృథాత్వంముహ్యసే భ్రాతృవాత్సల్యంచింతయ్యహృది 3౮. తథాపితేబవీమ్యద్య ముక్త్యుపాయంవికుండల, మనుతీర్థకృతస్నాన ఫలార్ధం దేహి తత్కృతే 3౯. తేనస్వర్గమవాప్యాసా మోదతేముక్తకిల్బిషః, ఇతికాలవచః శ్రుత్వా సంతోషేణ వికుండలః ౪౦. మనుతీర్థస్నానఫలే దదావర్ధాంశమాపరాత్, తదాశ్రీకుండలస్తేన పుణ్యేన త్రిదివంయయౌ ౪౧. అత్రభక్త్యానరఃస్నాత్వా సర్వపా పైఃప్రముచ్యతే, తస్మాన్మానవతీర్థేఽస్మిన్ స్నానంకృత్వా విధానతః ౪౨. గచ్ఛా మఃపురతఃక్షేత్ర దర్శనార్థం మహర్షయః ౪౩. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మనుతీర్థ ప్రభావవర్ణనే శ్రీకుండల వికుండలయోః స్వర్గప్రాప్తిర్నామ చతుష్షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౪.

---

* శ్రీసూతః * మానవాఖ్యేమహాతీర్థే స్నాత్వాతస్యోత్తరేఽమలం, వ్యాధా రణ్యంమహాపుణ్యం ప్రాణినాంప్రీతివర్ధనం ౧. దృష్ట్వాభక్త్యాబ్రువన్ క్షేత్రపాలకం ప్రతితాపసాః, క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సేవ్యతత్త్వార్థ కోవిద, కినామాస్యకథాం బూహి రాజతేవన ముత్తమం ౨. * క్షేత్రపాలః * వ్యాధారణ్యమిదంపుణ్యం ప్రాణినాంశాంతిదాయకం, అత్రకశ్చిత్పురా వ్యాధో నిర్ఘృణోముక్తకిల్బిషః 3. తస్యవృత్తాంతమమలంవక్ష్యామి శృణుతాదరాత్, ఆసీత్స్థాణుపురే కశ్చిత్కపాలో నామ లుబ్ధకః ౪. భార్యయావశపుత్రైశ్చ యుక్తో దారిద్ర్యపీడితః, కుటుంబంపోష యామాస మృగయామాంసమాహరన్ ౫. నిత్యంవనమృగాన్ హత్వా దయాహీనోఽతిపాపధీః, మాంసమాహృత్యభార్యాయై దత్వాప్రీతిసమన్వితః ౬. పుత్రాదీన్పోషయామాస కూరస్స్వోదరపూరకః, ఏకదాపాతరుత్థాయ ధనుర్బాణధరఃఖలః ౭. జాలంధృత్వామహారణ్యే మృగయార్థం చచారసః, తత్రతత్రమృగాన్హంతుంమృగయన్నమహావనే ౮. ఇతస్తతోధావమానోఽప్యలబ్ధమృగశావకః, శ్రాంత శ్చింతామవాప్యాసా దృష్ట్వా రాత్రింతమస్వినీం ౯. దుర్దైవాదేకమప్యత్ర మృగం

పశ్యామి నోవనే, కథంపశ్యామిమత్పుత్రాన్ క్షుత్తామాన్ గృహాగతానపి ౧౦. కుటుంబపోషణేఽశక్తందరిద్రం వీక్ష్యమాంజనాః, నిందంతినాభినందంతి జాయాపుత్రా దయఃకృధా ౧౧. క్షుద్బాధతే భృశంమాంచవనే ప్రాప్తావిభావరీ, రిక్తపాణిఃకథం గేహం గచ్ఛామిభృశదుఃఖితః ౧౨. తదత్రైవపతిష్యామ్యహం పాణాంస్త్యక్ష్యామి పీడితః, వరంమరణమేవాద్య దారిద్ర్యాద్దుఃఖసంచయాత్ ౧౩. ఇతిచింతాతురేదీనే స్థితేరణ్యేఽత్రలుబ్ధకే, ప్రకంపనోవవౌతత్ర రజశ్శర్కరయాన్వితః ౧౪. తతోవృష్టిర భూదంబుధారా స్తనితనుఃసహా, ఝంఝూవాతసముత్థిప్త మహాపాదపభీకరా ౧౫. కరకాభిహతః శీతబాధితః క్షుచ్ఛ్రమాకులః, శిథిలీభూతసర్వాంగః పపాత భువిమూర్ఛితః ౧౬. తన్నిమిత్తే కపోతౌద్వా వృక్షోపరిబభూవతుః, తౌదృష్ట్వాపతితం భూమౌ లుఠంతంలుబ్ధకంతదా ౧౭. దయార్ద్రహృదయౌ వ్యాధసమీపం జగ్మతుఃఖగౌ, శీతాతిబాధితందీనం దృష్ట్వాతత్ఖగదంపతీ ౧౮. శాంత్యర్థంశీతబాధాయాస్తస్యారణ్యంవివేశతుః, చంచ్వోఽధనంచసంచయ్య గత్వావ్యాధస్య సన్నిధౌ ౧౯. సంస్థాప్యసమ్యక్కాష్ఠాని దారుఘర్షణజానలం, ప్రజ్వాల్య సహసావ్యాధం తాపయామాసతుఃఖగౌ ౨౦. తేనాసాగతశీతోఽభూచ్ఛేతనాం పాప్తలుబ్ధకః, క్షుధాసంపీడితోఽశక్తశ్చోత్థాతుమపి యత్నతః ౨౧. రురోదబహుధాదీన శ్చాశ్రుదిగ్ధకలేబరః, ఉవాచమందంసంవీక్ష్య కపోతవరదంపతీ ౨౨. దీనరక్షాకరౌ దేవౌ సాక్షాన్మత్పితరౌయువాం, ఖగరూపేణసంప్రాప్య చక్రతుఃప్రాణరక్షణం ౨౩. యువయోరుపకారస్య సామ్యం నైవాస్తివిష్టపే, కింకరోమికపోతౌమే నిష్క్రీమంత్యసవఃక్షుధా ౨౪. కోవారక్షేత్కృపావిష్టో భక్ష్యదానేన మాంఖగౌ, మన్యేహం తస్యపుణ్యస్య పారంనైవాస్తికుత్రచిత్ ౨౫. ఇత్యశ్రునయనం దీనం క్షుధాక్రాంతంచ లుబ్ధకం, వీక్ష్యానుకంపాకలితావబ్రివాథాంఖగోత్తమా ౨౬. * కపోతౌ * మావిషాదముపైహిత్వం నిషాద క్షుచ్ఛ్రమాకులః ౨౭. హత్వా వాంపావకే పక్త్వాభుక్త్వాత్వం తుష్టిమావహ, శరీరంజడ మత్యర్థమపవిత్రం వినశ్వరం ౨౮. పరిణామవికారంచ వ్యర్థంభవతు మాఽవయోః, త్యక్త్వాస్వదేహమపియఃపరసంతోష మృచ్ఛతి ౨౯. తస్యజన్మైవసఫలం తస్మాత్త్వాం ప్రార్థయావహే, నిశ్శంకమావయోర్దేహా ఛిత్వాఖుఃకయా ముదా 30. భుంక్ష్వేత్యుక్త్వా ఖగౌతస్య సమీపంజగ్మతుస్తదా, తౌవీక్ష్యదంపతీవ్యాధో విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః 3౧. ముమోచానందజంతోయ మిదమాహచ పత్నికాం, భోఃకపోతౌభవద్వాచఃశ్రుత్వాఽనందోభవన్మమ 3౨. పరోపకారిణోరద్య యువయోర్దేహ ముత్తమం, హత్వాకథంభక్షయామి దగ్ధజాఠరపూర్తయే 33. యుష్మాదృశాదినో మేద్య

కాగతిర్వదతంఖగా, హంతుంవాంమత్కరా క్రూరా బలాదపినశక్నుతః 3౪. ఇతివ్యాధవచఃశ్రుత్వా కపోతః ప్రాహహృష్టధీః, అహమేవపతిత్వాగ్నౌ తనుంత్యక్ష్యామి సత్వరం 3౫. మదాభార్యాపితథైవత్వం భుక్త్వాఽఽవాంతృప్తిమావహ, ఇత్యుక్త్వావీక్ష్యభర్తారం నతోవాచకపోతికా 3౬. ఆదాత్వయిమృతే మేస్యాద్వైధవ్యమతిదుఃసహం, నసహేక్షణమాత్రంత దహమాదాత్యజామ్యసూన్ 3౭. భర్తుర గ్రేచయానారీ మ్రియతే తద్వశానుగా, సంప్రాప్యపతిసాలోక్యం శాశ్వతం సుఖమశ్నుతే 3౮. * కపోతః * శ్రుత్వాహమతిథింప్రాప్త స్తర్పయే ద్భక్తిసంయుతైః, తత్పుణ్యంకోటిగుణితం సుఖదంచ భవిష్యతి 3౯. యద్యదస్తీహ సద్వస్తు లభ్యతే హికదాచన, నలభ్యతేఽతిథిః పూర్వసుకృతేన వినానరైః ౪౦. త్వద్దేహభక్తిమాత్రేణ తృప్తిరస్యభవే ద్యది, వ్యర్థోభవతి మత్కాయ' క్రిమివిడ్భస్మభాజనః ౪౧ తస్మాత్సమర్ప్య మత్కాయమస్మై తృప్తింతనోమ్యహం, ఏవంసంవదతోర్వాచఃశ్రుత్వా వ్యాధఃకపోతయోః ౪౨. విస్మయావిష్టహృదయ ఇద మాహా విహంగమా, భోభోఃకలరవౌవాచఃశ్రుత్వాహం విస్మితోఽభవం ౪3. మదర్థేయువయోర్దేహం జ్వలసేత్యక్తుమిచ్ఛథ, పరోపకారనిరతం మానసం యువయోఃసదా ౪౪. భవాదృశౌమహాభాగా నస్తః సర్వజగత్స్వపి, సద్విభూతిఃసదా సర్వప్రాణినాం సుఖదాయికా ౪౫. యువాంసాధువరా శాంతౌ యువయోర్వీక్ష్యమానసం, ప్రశాంతమభవన్మేద్యమానసం ఖగదంపతీ ౪౬. శకుంతావపిసారజ్ఞౌ పరోపకృతి శాలినౌ, త్యక్త్వాప్రియతమం కాయమపి మద్దుఃఖవారణే ౪౭. నిరతౌవాంనిరీక్ష్యాహం విరతోఽస్మి భవేఽధునా, మాస్తుమాస్తు మమేదానీం మహాపాతక జీవనం ౪౮. ఆజన్మ కృతపాపంతు మయావక్తుం నశక్యతే, హతాఃసహస్రశోవిప్రాః మయాకుత్సితచేతసా ౪౯. పాంథానాం ధనమత్యర్థం హృతంచౌర్యేణపాపినా, మృగయామాంసమాహృత్య కుటుంబభరణం కృతం ౫౦. దయాలేశవిహీనస్య దుర్బుద్ధే రకృతాత్మనః, పాపినోమేఽభవజ్జన్మ వృథానరకభాజనం ౫౧. యుష్మచ్చరణసంలగ్నం భయాన్మాం రక్షతాంఖగా, * కపోతౌ * భోనిషాదవరాద్యత్వం పూతోభవసి కిల్బిషాత్ ౫౨. ఏతద్విపినమాహాత్మ్యం స్మృతిర్జాతా హితే తవ, యోవసేదేకరాత్రం వావసేస్మిన్పుణ్యపాదపే ౫3. పాపినామగ్రగణ్యోపి ధర్మిష్ఠోభవతిధ్రువం, పూర్వపుణ్యా దరణ్యస్య తవాభూద్దర్శనంనర ౫౪. హితంవదామితేవ్యాధ ద్రుతం కైవల్యమాప్నుహి, అస్యాఽవిదూరే శబరీతీర్థ మస్తిమనోహరం ౫౫. పవిత్రంసర్వపాపఘ్నం తత్రత్వం స్నానమాచర, * వ్యాధః * కాసాయోపామహాభాగా శబరీధర్మవత్సలా ౫౬ తన్నామ్నాప్రథితంతీర్థం కథమాసీ ద్వదాండజ, * కపోతః * అసౌనిషాదయోషా

సీచ్ఛబరీ ధర్మచారిణీ ౫౭. త్రేతాయామత్ర శుశ్రూషా మకరోత్పారికాంక్షిణాం, సంమార్జయంతీభక్త్యాసా నిత్య మాశ్రమచత్వరం ౫౮. మునిభ్యఃప్రదదా నీత్వా వన్యవస్తూనియత్నతః, స్నేహేనజోలకాంస్తత్ర లాలయంతీ తపస్వినాం ౫౯. ఇత్థంకతిపయేకాలే గతే తత్రత్యతాపసాః, దృష్ట్వాతాం భక్తిసంపన్నా మిదమూ హుర్దయాన్వితాః ౬౦. అయేభక్తాసివామేత్వం తవశ్రేయోభవిష్యతి, అత్రాశ్రమే మహాతోయం వర్తతే తీర్థముత్తమం ౬౧. స్నాత్వాతత్రమితాహారా రామనామ సదాజప, తద్దర్శనం యదాభూయా స్తదాముక్తాభవిష్యసి ౬౨. దశాననాదిదైత్యానాం వినాశాయసలక్ష్మణః, సభార్యోరాఘవోభ్యేత్య వనమాశ్వాస్యతాపసాన్ ౬౩. ఇదానీంచిత్రకూటాద్రావాశ్రమే వసతిప్రభుః, రావణేనహృతాంభార్యాం విచిన్వన్దండకావనే ౬౪. ఆగమిష్యతి సోత్రైవ తావద్ధ్యానపరాభవ, ఇత్యాదిష్టాతపోనృద్భిః శబరీధర్మచారిణీ ౬౫. నిత్యంతీర్థోదకేస్నాత్వా రామనామ జజాపసా, దశాననహృతాంభార్యా మథరామో మహావనే ౬౬. విచిన్వద్భిర్జానకీ మేతదాజగామ తపోవనం, ధనుర్బాణధరం శాంతం లక్ష్మణేనసమన్వితం ౬౭. రామమిందీవరశ్యామం దృష్ట్వానందాశ్రుపూరితా, ప్రణమ్యదండవద్భూమా స్తుతిం చక్రేముదాన్వితా ౬౮. *శబరీ* రామరామనమామ్యద్య తవదివ్యాంఘ్రిపంకజం, సమాశ్రితాఘహరణం మమతారకమాదిమం ౬౯. జానామిత్వాం పరాత్మానం జగదానందకారణం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౭౦. ప్రధాన పురుషంశాంతం యోగిధ్యేయం సనాతనం, త్వంవిష్ణు ర్జానకీలక్ష్మీ శేషోఽయం లక్ష్మణోవరః ౭౧. తవావతారో భూభారహరణాయైవ రాఘవ, యత్పాదదర్శనంనాభూ ద్యోగినామపితేఽనఘ ౭౨. తదాసీద్భవమోక్షాయ మముకిం సుకృతం భవేత్, క్షణంతిష్ఠమహాభాగా త్యక్త్వాతనుమతాత్త్వికం ౭౩. తవపాదాంబుజం ప్రాప్య భవామ్యానందనిర్భరా, ఇత్యుక్త్వారాఘవం నత్వా కృత్వాప్రాణనిరోధనం ౭౪. దగ్ధ్వాతపోగ్నినా దేహం రామసాయుజ్యమాపసా, తస్మిన్తీర్థవరే స్నాత్వా ధూతపాపోవిశుద్ధధీః ౭౫. విమూపాక్షమనుంజప్త్వా ముక్తోభవ మహామతే, ఇత్యాదిష్టఃకపోతేన భక్తినిర్భరమానసః ౭౬. నిత్యంతీర్థోదకేస్నాత్వా సదాజపపరాయణః, సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా ముక్తోభూద్వ్యాధసత్తమః ౭౭. తస్మాద్వనమిదంఖ్యాతం వ్యాధారణ్యమహత్తరం, యోవసేదేకరాత్రంవా సనేఽస్మి న్పుణ్యపాదపే ౭౮. సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా సముక్తోనాత్రసంశయః, స్నాత్వాతశబరీతీర్థే వయమప్యమలాశయాః ౭౯. నిత్యకర్మాణినిర్వర్త్యాగచ్ఛామఃపురతోమలాః, *సూతః* ఇత్యుక్తాః క్షేత్రపాలేన స్నాత్వాతస్మిన్మహర్షయః, ప్రయయుఃపురతోదివ్యక్షేత్రదర్శనలాలసాః ౮౦.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శబరీతీర్థ, వ్యాధారణ్యమహిమానువర్ణనంనామ పంచషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౫.

* సూతః * తతఃసప్తర్షయఃప్రాజ్ఞాః కిష్కింధాంసముపాగతాః, ఆమ్రకూటాహ్వయక్షేత్రం దదృశుఃపుణ్యవర్ధనం ౧. తత్రపుష్పఫలోపేతా న్నువాసితదిగంతరాన్, దృష్ట్వానానావిధాన్వృక్షాన్ సరాంసివివిధానిచ ౨. సంతుష్టమనసఃసర్వే పప్రచ్ఛుఃక్షేత్రపాలకం, * ఋషయఃు * కిమిదంక్షేత్రమత్యంత రమణీయం సుఖాస్పదం 3. విరాజతేమహాలింగం పారమేశ్వర మవ్యయం, అస్యమాహాత్మ్యమతులం వదాస్మాకందయాకర ౪. * క్షేత్రపాలఃు * ఆమ్రకూటస్యమాహాత్మ్యం సర్వాభీష్టప్రదాయకం, వక్ష్యామి యుష్మదానంద వృద్ధ్యర్థంమునిపుంగవాఃు ౫. పురాశమనిధిర్నామ కాత్యాయనకులోద్భవఃు, మాతాపిత్రనిహీనోభూ జ్జాత్యంధో బంధువర్జితఃు ౬. భూసురైరుపనీతఃస న్నిజ్ఞాచక్షు ర్జతేంద్రియఃు, శైవానుష్ఠానత త్త్వజ్ఞఃు శివభక్తిపరాయణఃు ౭. సదాపంచాక్షరీమంత్రం జజాపపరమాదరాత్, వినాలింగార్చనంకించి న్నాశ్నాతి క్షుధితోపినఃు ౮. స్నానార్థమేకదాతుంగా మాజగామ నభస్యసౌ, ప్రవాహేపతితోజ్ఞానా దగాధసలిలే క్షుర్ణ ౯. ఉన్నైర్చురువాచ సంత్రస్తశ్శివపేవగతిర్మమ, ఆప్లావ్యమానోవేగేన ప్రవాహేణ మహీయసా ౧౦. తతోవిదూరేపంపాయా స్తీరమాపవిధేర్బలాత్, కూలపాదపమూలాని ధృత్వాప్రాప సరిత్తటం ౧౧. శ్రాంతస్తదాతటేస్థిత్వా సస్మార శివమవ్యయం, శివశంభోమహేశాన తవపాదాంబుజద్వయం ౧౨. భవతారకమేవాద్య శరణంనాన్యదస్తిమే, ఇతిస్మరన్మహారణ్యే సంచచార సుదుఃఖితఃు ౧౩. మమాత్మలింగముదకే క్వగతంవా కరోమికిం, క్షుతృడ్భ్యాం బాధితోత్యంత మశక్తఃు ప్రాణధారణే ౧౪. వినాలింగార్చనం కించి దశ్నామినకదాచన, తృషార్తోపినపాస్యామి శివపాదోదకం వినా ౧౫. ఇత్థంవిలప్యమానంతం స్ఖలంతంవిషమస్థలే, చరంతంవిపినే దుఃఖాద్ద దృశుర్మునిబాలకాఃు ౧౬. కోయమంధోమహారణ్యే దుఃఖాదాయాతి పశ్యత, ఇతితన్నిధిమాప్య తేపామేకోబ్రవీదిదం ౧౭. కస్మ్యమంధకుతఃు ప్రాప్తోదుఃఖితోసి కుతోనద, * శమనిధిఃు * బ్రాహ్మణోతిదరిద్రోహం జాత్యంధో బంధువర్జితఃు ౧౮. తుంగాతిరేసంగమాఖ్యే నసక్లింగార్చనే రతఃు, స్నానార్థమాగతోనద్యాం ప్రవాహేపతితక్షుర్ణ ౧౯. ప్లావ్యమానఃప్రవాహేణ ద్రైవా త్తీరమగామునే, క్వగతం వాస్మలింగంమే నజానామి సబార్చితం ౨౦ వినాతన్నహిజీవామి ప్రాణానద్య త్యజామ్యహం, శివదేనమహాదేవ కరుణాకర శంకర ౨౧. శరణాగతమీశాన క్వనుతిష్ఠసి రక్షమాం, ఏవంతద్దీనవచనం శ్రుత్వా కరుణయార్భకాఃు ౨౨. చింతయుంమాసురన్యోన్యం తద్రక్షణ కుతూహలాఃు, అహోబతాయమాత్మానం త్యక్తు ముద్యతోస్మాకం ప్రసనం ౨౩. స్వాత్మలింగంసముద్ధిశ్య శివభక్తి పరాయణఃు, కేనోపా

యేనాత్మరక్షాం భవే త్తంబ్రూతబాలకాః ౨౪. ఏవంసంచింత్యమానాం స్తాన్బాలనామా బ్రవీదిదం, అంధోయంనహిజానాతి లింగరూపం కథంచన ౨౫. మాన జ్ఞానంభవేదస్య స్పర్శేనాపి మనీషయా, తదామ్రఫలమేతస్మై దత్త్వాలింగమితి బ్రువన్ ౨౬. మృత్యోర్నివారయామ్యేనం నిరయోనహి విద్యతే, యతఃసర్వగతం లింగంలింగాత్మకమిదం జగత్ ౨౭. అష్టమూర్తిరమేయాత్మా రసాలేవిద్యతే శివః, ప్రాణాత్యయేఽనృతేవ్యుక్తేపాతకంనహివిద్యతే ౨౮. ఇత్యుక్త్వామ్రఫలంప్రాలో వర్తులాపక్వమాదదే, తస్మైదత్త్వాబవీద్విప్ర మాత్మలింగమిదంతవ ౨౯. సత్య మర్చయవిప్రేంద్ర తవశ్రేయోభవిష్యతి, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా గృహీత్వామ్రఫలం ద్విజః 30. ఆత్మలింగమితిజ్ఞాత్వా స్ప్రుష్ట్వానందపరిప్లుతః, పూజయామాసవిధివ ద్వామపాణితలే న్యసన్ 3౧. అహిహానాదిమంత్రైశ్చ ప్రాణాయామ పురస్సరైః, ఆసనాద్యుపచారైశ్చ గంధపుష్పాక్షతాదిభిః 3౨. ఏవంపూజయతో హస్తాదశక్తస్య భూధాత్మనః, ప్రచ్యుతంభూతలే చూతఫలం లింగాత్మనాతదా 33. భువో భాగమభివ్యాప్య స్థితంబృహదురుక్రమం, భూమిభాగేభయాత్తోపి మృగయామాస పాణినా 3౪. కరలగ్నంమహాలింగం గ్రహీతుం యత్నమాచరత్, బలాత్తచ్చాల యామాస దృఢందృత్వా కరేణసః 3౫. నచచాలాచలం దృష్ట్వాదుఃఖితో భూద్భయాకులః, అహోబతమహత్కష్టం దుర్దైవంమేదురాత్మనః 3౬. హస్తాత్ప్రస్ఖలితం లింగంభువిస్థిర మభూత్కథం, కింవాస్తిదుష్కృతంమేద్య ప్రాప్తోత్యాపత్పరంపరా 3౭. త్యక్త్వాత్మలింగ మన్యత్రకథంగచ్ఛామి జీవితః, అంధోబాంధవహీనోపి మమాపద్బాంధవఃశివః 3౮. ఇదమేవవరంజన్మ యస్మిన్ శంకరపూజనం, కరోమీతి హృదాకృచ్ఛ్రంసహమానోపి జీవితః 3౯. ఇత్థంరుష్టేమహాదేవే జీవితేనాపి కిమమ, ఇతిలింగంసమాలింగ్య రురోదస్వనవత్తదా ౪౦. ప్రాయోపవేశ మకరోత్సదాశివ మనుస్మరన్, ఉవాస మాసపర్యంతముపవాసేన కర్శితః ౪౧. నిర్విణ్ణో నిషసాదాసా వశక్తఃప్రాణధారణే, తదార్యాబోధయామాస సదాశివమనామయం ౪౨. దేవదేవదయాసింధో దీనబంధో నమోస్తుతే, త్వమేకఃసర్వలోకేషు భక్తత్రాణ పరాయణః ౪౩. తపసాతవభక్తోంధః క్లిశ్యతేక్షేత్రకాననే, నిరాహారేణనిర్విణ్ణో మరణేకృతనిశ్చయః ౪౪. తస్మాత్త్వంకృపయాదృష్ట్యా దృష్ట్వారక్షాఖిలం బితం, ఏవంవిజ్ఞాపితోదేవ్యా భక్తకారుణ్యవారిధిః ౪౫. ఆవిర్బభూవలింగేస్మిం స్తటితోకోటి సమప్రభః, ఆనందాశ్రుభి రీశానఃసిషించ ద్విజపుంగవం ౪౬. దివ్య చక్షురభూదీశ ప్రసాదా ద్విజపుంగవః, గంగాధరం దశభుజం మంగలాంగమనామయం ౪౭. లింగేప్రకాశితంసోమ మిందుశేఖర మవ్యయం, దృష్ట్వాహ్లాదసునాజే

వం తుష్టావ ద్విజపుంగవః ౪౪. * శమనిధిః * భావయామి తవపాదపంకజం దేవదేవసురపూజితంసదా, పావనంభవదవాకులాత్మనాం జీవనౌషధమనామయం ద్వయం ౪౫. కేశవాక్షికమలార్చితామలం భాసురంభజనతాపవారణం, కారణంకరుణయాఘసంతతే స్తారణాయ తదిదంభజామ్యహం ౪౬. నర్తితుంతవమయూల్పమేధసా పూర్ణబోధమహిమా నశక్యతే, కర్ణధార పతితాన్భవార్ణవేతూర్ణ ముద్ధరణ దీక్షితోహ్యసి ౪౭. కాలకాలకిమువచ్మితేగుణా లీలయైవవిరచయ్య విష్టపం, పాలనాయజగతాంగలే ధృతంకాలకూటగరలం త్వయావిభో ౪౮. ఉక్ష వాహన మధోక్షజార్చితందక్షయజ్ఞహరదీక్షితం శివం, రక్షకంభజశపక్షపాతినం మోక్షదంసునిటలేక్షణం భజే ౪౯. పార్వతీశతవపాదదర్శనం పూర్వపుణ్యనిచయేన లభ్యతే, గర్వితేతరసురైరలం సదా శర్వతేంఘ్రిశరణం వ్రజామ్యహం ౫౦. ఇత్థంశమనిధిస్తోత్రంశ్రుత్వా భక్తిసమన్వితం, విరూపాక్షప్రసన్నాత్మా బభాషే భగవాన్ముదా ౫౧. అయిబ్రాహ్మణతుష్టోస్మి మయిభక్తిర్దృఢాతవ, యథేచ్ఛంతేప్రయచ్ఛామి వరంవరయ సువ్రత ౫౨. పురందరపదంవాపి పారమేష్ఠ్యపదం మునే, ఆవిరాసంరసాలస్యఫలేస్మిం స్తవభక్తితః ౫౩. సైలనామ్నా బాలకేన దత్తేత్వంని జానతా, అహంసర్వగతోనంతో విశ్వాత్మా విశ్వభావనః ౫౪. సర్వసాక్షీనియం తాస్మి సచ్చిదానందవిగ్రహః, పాషాణేపాదపేవాపి భక్త్యామాంభావయే ద్యథా ౫౫. తథాహమావిర్భవామి తేషాంనిర్వాణ దిత్సయా, ఇత్థంశమనిధిర్వాచం శ్రుత్వా దేవస్యమాధురీం, ఆనందసాగరేమజ్జ న్నిదంవచన మబ్రవీత్ ౬౦. * శమనిధిః * కిమనిత్యేనసతాత్యాది సంపద్భిర్మోక్షదాయినా, నిత్యానందాబ్ధిమగ్నస్య త్వత్పాదశరణైషిణః ౬౧. వరందేహిమమేశాన యదితుష్టోసి కాంక్షితం, త్వత్పాదభక్తిస్త్వత్సేవా త్వద్భక్తానాం సమాగమః ౬౨. అనేనైవకృతార్థోస్మి తవారాధనతత్పరః, స్వామిన్మమాత్మలింగేస్మి న్నన్నిధత్స్వ సురార్చితః ౬౩. భక్తానుద్ధరభవ్యాత్మ్ భవ సింధోనిమజ్జతః, * శివః * మత్వాత్మలింగం మాకంద మకార్షీఃపూశనంయాతః ౬౪. తదేతద్విహితంభూయా దామ్రకూటేశ్వరాఖ్యయా ౬౫. మాంవిత్యమర్చయిత్వాత్ర ముక్తోభవమహామతే, ఇత్యుక్త్వాశ్రీవిరూపాక్ష స్తత్రైవాంతర్దధే శివః ౬౬. నిత్యమారాధయామాస భక్త్యాలింగం ద్విజోత్తమః, పరమంసుదురావాపం సురాణా మపి శాంకరం ౬౭. పురామహర్షయఃసర్వే స్వతపస్సిద్ధి కామనాః, క్షేత్రేష్వన్యే షునప్రాపు రపేక్షిత్వా తపఃఫలం ౬౮. చింత్యమానాఃసమాగత్య పంపాక్షేత్రం తపోధనాః, ప్రదక్షిణముపావృత్య దదృశుర్వనముత్తమం ౬౯. రసాలసాలహింతాల తమాలాలంకృతం శుభం, తన్మధ్యేదదృశు ర్లింగ మామ్రకూటేశ్వరాభిధం ౭౦.

ప్రహృష్టమనసఃసర్వే తపఃసిద్ధిప్రదాయకం, వనమేతదితిజ్ఞాత్వా తపస్తప్తుం సమారభన్ 20. రుద్రాక్షమాలాభరణా భస్మలిప్తకలేబరాః, అతిరుద్రమహారుద్ర లఘురుద్రాదిభిఃక్రమైః 2౨ త్రికాలమర్చయామాసురామ్రకూటేశ్వరంముదా, కేచిత్ఫలాశనాఃకేచిన్నిరాహారా జితేంద్రియాః 23. దివానిశముమాకాంత స్మరణేన కృతక్షణాః, ఏవంతపఃప్రవృత్తేషు మునీంద్రేషు మహాత్మసు 2౪. దుర్ముఖోనామ దైతేయో హంతుంతాన్యత్నమాచరత్, ప్రమాదాదవలోక్యాశు కదాచిదపి కాంశ్చన 2౫. సింహవ్యాఘ్రాదిరూపైస్తాన్ జఘానక్రోధమూర్ఛితః, ఏతద్దుశ్చరితం జ్ఞాత్వా దుర్ముఖస్య తపోధనాః 2౬. భయోద్విగ్నాతిదుఃఖార్తా శ్శరణంప్రాపురీశ్వరం, ఆమ్రకూటేశ్వరధ్యానం చక్రురేకాగ్రమానసాః 22. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః శిక్షితాసురమండలః, కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోట్యగ్నిసదృశప్రభః 2౮. ఉవాచతాపసాసీశో నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, హనిష్యామ్యసురం యుష్మద్ద్రోహిణంలవమాత్రతః 2౯. ఇత్యుక్త్వాతాపసానీశః శూలముద్యమ్య రాక్షసం, జఘానతచ్ఛిరఃకాయా త్పాతయామాసభూతలే ౩0. తతస్తేమునయఃసర్వే దండవద్భక్తిభావితాః, ప్రణమ్యపరమేశానం తుష్టువు ర్ధయితస్తవైః ౩౧. * ఋషయఃఊ నమస్తేమన్యవేరుద్ర హ్యుతోతఇషవేనమః, నమస్తేధన్వనేదేవ బాహుభ్యాముతతేనమః ౩౨. శివస్త్వంనామరూపాభ్యాం భార్యాతవశివామలా, శరాఃశివతమా రుద్రశివంతవ శరాసనం ౩3. శరవ్యమపిదేవేశశివమస్మాకమీశ తే, యదస్మాకమనాయాస మభూత్తద్దర్శనంవిభో ౩౪ శరణంత్వాంప్రపన్నేషు భయాదస్మాసు రక్షసః, త్వత్తా దదర్శనేనాస్మ జ్జనురాసీచ్చపావనం ౩౫. వయంధన్యతమా లోకేసిద్ధార్థాఃసఫలం తపః, ఇత్థంమునీనామతిరమ్యవాచ శ్రుత్వాశివఃప్రాహదయానిధిస్తాన్ ౩౬. యూయంమమారాధన స్తక్తచిత్తాఃసుఖేనముక్తాశ్చిర మత్రతిష్ఠత, భక్తేషుయే ఽమర్ష యుతాశ్చపాపినోమత్ప్రీతిపాత్రేష్వపి దుఃఖదాయకాః ౩౭. నిహత్యతానత్ర పరేతనారకేనిపాతయామ్యారవిచంద్రతారకం, ఇతివాచముదీరయ న్పరేశోవితతానాశు తపస్వినాంప్రసాదం ౩౮. నితరాంమునయోపిహృష్టచిత్తాఃసతతంతదభ్యజనాదరా బభూవుః, * క్షేత్రపాలః * వయమప్యామ్రకూటేశ మర్చయిత్వాసుభక్తితః, దృష్ట్వామునీన్మహామాన్యాన్ గచ్ఛామఃపురతోమలాః ౩౯. *సూతఃఊ క్షేత్రపాలవచనేనభావితా శ్చామ్రకూటేశ్వరసమర్పణా మథ, తత్రతాపసవరా న్నిరీక్ష్యతే సంప్రణమ్యపురతోయయుర్ముదా ౪0. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామహాత్మ్యే ఆమ్రకూటేశ్వర మహిమానువర్ణనంనామ షట్షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౬.

* సూతః * అథతేసప్తమునయః కిష్కింధానగరాంతికం, సంప్రాప్యభక్తి యోగేన పప్రచ్ఛుఃక్షేత్రనాయకం ౧. సహోపేనగరంభాతి కస్యేదం కాంతకాస్పదం, ప్రాకారగోపురస్ఫార పరిఖాభిరలంకృతం ౨. పురందరపురేణాపి స్పర్ధమానంసమృద్ధిమత్, ఆసన్నేసమ్యగాభాతి దేవతాయతనంశుభం 3. ప్రాసాదఃకస్యదేవస్య వైజయంతసమోవరః * క్షేత్రపాలః * సంప్రవక్ష్యామియుష్మాకం కిష్కింధాఖ్యాన ముత్తమం ౪. ఏకాగ్రమనసఃసర్వే శృణుధ్వంమునిసత్తమాః, అహల్యాతనయో తీర్థమహిమ్నాకేశరూపిణో ౫. వాలిసుగ్రీవనామానౌ మాతాఽఽజ్ఞప్తౌమహావనే, చరంతౌఋష్యమూకేపాసాభ్యాం పీడితావతిబాలకౌ ౬. ఏకదాకాననేదృష్ట్వా నారదంసుర తాపనం, దండవత్పతితౌదీనౌ రక్షాఽఽవామితివాదినౌ ౭. నిరీక్ష్యనారదోప్యావా వానరౌ కరుణాన్వితః, యువయోర్జ్ఞానదృష్ట్యాహం వేద్మిపూర్వాపరస్థితిం ౮. శక్ర సూర్యసుతౌ తీర్థమహిమ్నా కేశతాంగతౌ, తథాపియువయోరేక ముపాయం సుఖ దంబ్రువే ౯(క). ఇదానీంవాసవాదిత్యౌ హేమకూటే మహానగే, యువయోఃసుఖవృ ద్ధ్యర్థం కురుతస్తప ఉత్తమం ౯. తద్యువామపితత్రైవ గత్వాభక్తిసమన్వితౌ, శ్రీ విరూపాక్షముద్దిశ్య కురుతంతప ఉత్తమం ౧౦. శివప్రసాదాద్యువయోఃశ్రేయోభ వతిశాశ్వతం, ఏవంనారదవాక్యంతౌ శ్రుత్వాఽబూతాంకిశోరకౌ ౧౧. కథంక ర్తవ్యమావాభ్యా మిశ్వరార్థం తపఃపరం,.కథమావాంమహాదేవో బిభర్తి కరుణాకరః ౧౨ త్వమావయోర్గురు ర్దుఃఖసాగరా త్తారయాశుఽఽనౌ, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా నారదఃకరుణాన్వితః ౧౩. ఉపాదిదేశసర్వేశ విరూపాక్ష మహామనుం, ఉపదిష్టో నారదేన క్షేత్రేఽస్మి న్పుణ్యకాననే ౧౪. శ్రీవిరూపాక్షముద్దిశ్య తపశ్చక్రతు రాదరాత్, ఉపవాసకృశౌ దాంతౌ సదాధ్యానపరాయణౌ ౧౫ తేనతుష్టోమహాదేవః ప్రత్యక్షోఽభూదుమాధవః, ఉవాచచసుధాసారైఃసేచయన్నివసూక్తిభిః ౧౬. భో వతౌస్వభువనభ్యాతవీర్యౌవానరపార్థివౌ, యువామైశ్వర్యసంపన్నౌ భవతం బల శాలినౌ ౧౭. ఇత్థంతయోర్వరందత్త్వా విశ్వకర్మాణ మబ్రవీత్, అనయోఃసుఖ వాసార్థం పురువానరయోర్వరం ౧౮. రచయేతిముదాఽఽజ్ఞప్య ధ్యానగమ్యో ఽభవత్ప్రభుః, విశ్వకర్మాగిరీశాజ్ఞాం ధృత్వాశిరసి బుద్ధిమాన్ ౧౯. రచయామాస కిష్కింధాపురం దేవపురోపమం, రాజ్యేఽభిషిచ్యవిధివద్వాలినంబలశాలినం ౨౦. జగామవిశ్వకర్మాపి స్వర్గలోకంముదాన్వితః, కిష్కింధాంపాలయామాస వాలీబల సమన్వితః ౨౧. హనూమన్నలనీలాది కపివైశ్యర్మహాత్మభిః, సుగ్రీవోయువరాజోభూ దగ్రజస్యమతేస్థితః ౨౨. ఏవంవాలినికిష్కింధాం పాల్యమానేమహాబలే, ఏకదా రాక్షసోభ్యేత్య దుందుభిర్నాను దుర్మదః ౨3. వాలినాయుద్ధమాకాంక్ష్ జగర్జ

నగరాంతికం, తచ్ఛ్రుత్వాఽసహమానోఽసౌ వాలీబలవతాంబలీ ౨౪. యుద్ధాయ నిర్యయౌతూర్ణం సుగ్రీవసహితఃపురాత్, ప్రవృత్తఃసమరోభీమో దైత్యవానరయోర్మహాన్ ౨౫ ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చపర్వతానోకహైరపి, తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం వృత్రవాసవయోరివ ౨౬. వాలినోబలవేగం సదుందుభిఃసోఢు మక్షమః, పలాయమానఃసంత్రస్తఃప్రవివేశ గిరేర్గుహాం ౨౭. ప్రవిశ్యతు సుగ్రీవ మాహవీరోతి ధైర్యవాన్, అసహాయోఽసురం యూవదహంహత్వా బిలాద్బహిఃౖ ౨౮. అగమిష్యామితావత్త్వం ద్వారితిష్ఠసురర్షభ, ఇత్యుక్త్వాఽవరజం వాలీ ప్రవిశ్యబిలమాత్మవాన్ ౨౯. ఆమాస మసురేణాసౌయుద్ధంచక్రేఽతిభైరవం, మాసాత్పరంగుహాద్వారా నిర్గతం రుధిరంబహు 30. సుగ్రీవఃశోణితందృష్ట్వా గుహాయాం భయవిహ్వలఃౖ, అసురేణహతోవాలీ మృతస్తచ్ఛోణితం ఖలు 3౧. ఇతిమత్వాతిదుఃఖార్తఃౖ శిలయాగహ్వారాననం, పిధాయపురమాగత్యచక్రే తస్యార్థవైహికం 3౨. ఆలోచ్యమంత్రిణఃసర్వేజాంబవ త్ప్రముఖాస్తదా, అనిచ్ఛంతంచ సుగ్రీవం చక్రుఃసామ్రాజ్యనాయకం 33. నిహత్యతరసావాలీ దైత్యంనిర్గంతు మాయయా, గుహాపిధానపాషాణం దృష్ట్వాక్రోధసమన్వితఃౖ 3౪. పదానిహత్యనిస్సార్య తచ్ఛిలాం ప్రాప పత్తనం, రాజ్యాభిషిక్తమనుజం దృష్ట్వారుష్టఃకపీశ్వరఃౖ 3౫. ఉవాచభర్త్సయన్భార్తరేరేవానర దుర్మతే, అంతర్మయిప్రవిష్టేత్వం పిధాయశిలయా గుహాం 3౬. ఆతతాయిపురంప్రాప్య సుహృజ్జాయాసమన్వితఃౖ, నిష్కంటకమిదంరాజ్యం ప్రాప్య భుంక్ష్వసి యత్కిల 32. తన్నిహన్మిదురాత్మాన మిత్యుక్త్వా నిజఘానతం, ప్రార్థయంతమపిక్రోధాత్సుగ్రీవంపర్వతాదిభిఃౖ 3౮. నిర్గత్యనగరాత్సోఽపి ఋష్యమూకముపావసత్, దైత్యదేహస్యవిక్షేపా త్కృద్ధతాపసశాపతఃౖ 3౯. అత్రనాయాతివాలీతి నిర్భయంస్థితవానపి, అథాసురహృతాంభార్యాం మార్గమాణోరఘూద్వహఃౖ ౪౦. ఆజగామాథసుగ్రీవ స్తేనసఖ్యం చకారసఃౖ, రామోఽపివాలినం హత్వాసుగ్రీవం రాజ్యపాలకం ౪౧. కృత్వాతేనసమాయుక్తో హత్వారావణ మాహవే, సీతయా సహితోఽభ్యాగా దయోధ్యాం సైన్యసంయుతఃౖ ౪౨. రాజ్యేభిషిక్తఃసుగ్రీవం ముదా ప్రాహరఘూద్వహఃౖ, గచ్ఛసౌమ్యసుఖేనత్వంకిష్కింధాంపాలయాఽధునా ౪౩. ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్రాహ నమ్రధీఃౖ, అసహాయఃకథంరాజ్యం పాలయామి సకంటకం ౪౪. అసురాఃసంచరిష్యంతి దండకేపాపినఃఖలాఃౖ, ఈతిబాధాశ్చబహ్వ్యస్తత్కథంమమసుఖం భవేత్ ౪౫. ఏవంసుగ్రీవవచనంశ్రుత్వారామఃప్రహృష్టధీఃౖ, రహసిప్రాహధర్మాత్మా సుగ్రీవంవినయాన్వితం ౪౬. సుగ్రీవశృణుమద్వాక్యం తవాభ్యుదయకారణం, పంపాపతీర్థభూపాలఃౖ సమస్తజగతాంప్రభుఃౖ ౪౭. సవేవస్వ

జతేవిశ్వం సవీవావ౬తిహంతిచ, తద్భయాత్పవతే వాత ఉదయంయాతిభాస్కరః
౪౮. పర్జన్యోగ్నిప్రచేతాశ్చ స్వస్వకార్యవిచక్షణాః, సర్వస్వతంత్రోభగవాన్ సర్వే
శఃపర్వగో౭చ్యుతః ౪౯. తదంశజావయంసర్వే విశ్వకార్యవిచక్షణాః, సంగతంచ
ప్రజావత్యాం స్వభక్తమపి వాలినం ౫౦. దుర్మార్గనిరతం హత్వామదూర్జితమృ
తందదా, ఏవమేవాసురపతింపరస్త్రీకాముకంఖలం ౫౧. భూతయిత్వాతుమ
ద్ధ్వారా దదానిశ్వాణ మీశ్వరః, యదాదుష్టస్స్వభక్తో భూదన్యరూపై స్తదైవ౭తం
౫౨. శిక్షయిత్వాప్యసామోక్షం పక్షపాతాద్దదాతిహి, విరూపాక్షసమోదేవో
దయాళుర్నాస్తి కశ్చన ౫౩. అనుగ్రహంస్వభక్తానాం దుష్టానాంనిగ్రహంతథా,
రక్షణంసర్వలోకానాంకరోతికరుణాకరః ౫౪. యేయథాభావయంతీశంతాంస్తథైవ
భజత్యసౌ, స్వయంభక్తపరాధీనః శంకరో లోకశంకరః ౫౫. కృపయారక్షతీ
శస్త్వాం భజస్వత ముమాధవం, ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవఃశాంతమానసః ౫౬.
ప్రణమ్యరాఘవంభక్త్యా కిష్కింధానగరం యయౌ, నిత్యమారాధయన్భక్త్యా విరూ
పాక్షందయాకరం ౫౭. దశవర్షసహస్రాణి సర్వైశ్వర్య యుతోహరిః, ధర్మేణపా
లయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం ౫౮. అథదాశరథిఃప్రాప్య వైకుంఠంనిజమందిరం,
ఇతివృత్తాంతమాకర్ణ్య దుఃఖితో౭భూత్పశ్చేశ్వరః ౫౯. రామమింద్వవరశ్యామ ముదా
రాంగ మతిప్రియం, కథంపశ్యామినేతాభ్యాం తాతాసం మమసంకటే ౬౦.
కిమేరాజ్యేనశూన్యేన కింభోగైర్జీవితేనవా, గతస్స్వధామ శ్రీరామస్త్యక్త్వామాం
వృజినార్ణవే ౬౧. ఇతిచింతాతురో భూత్వాత్యక్త్వా రాజ్యసుఖానిచ, వైరాగ్య
దనిశంధ్యాయ న్నువాసపరమేశ్వరం ౬౨. తదంతరే౭సురఃకుంభకర్ణపుత్రో మహా
బలః, మహిమాగోవివరంజ్ఞాత్వా పూర్వవైర మనుస్మరన్ ౬౩. ససైన్యఃసహా
సాగత్య కాలయామాస వానరాన్, తదాంగదముఖావీరా ధృతపర్వతపాదపాః
౬౪. పరివార్యాసురా స్సర్వాన్భక్షయంతః పర్వతాదిభిః, నానావిధప్రహరణై ర్జఘ్నుస్తా
నపి రాక్షసాః ౬౫. ససంప్రహారస్తుములః సంజజ్ఞేహరిరక్షసాం, ఉగ్రధన్వామహా
గ్రశ్చ శరాసారైకపీశ్వరాన్ ౬౬ నివార్యతరసోత్ప్లుత్య సుగ్రీవం శిథిలేంద్రియం,
రామచింతాతురందీనం హంతుముద్యుక్త వాక్షలః ౬౭. అంగదప్రముఖావీరా సన్న
ద్ధ్యాపున రుద్యతాః, పాషాణైఃపాదపైర్దైత్యం మర్దయామాసు రాయుధైః ౬౮.
తదామహాగ్రహపితో గదామాదాయ వీర్యవాన్, నిపాత్యతరసాకీశా న్నగర్దద
నుజాధిపః ౬౯. తద్దృష్ట్వాచింతయామాస సుగ్రీవ శ్శాంతమానసః, తాతోగ్రజ
భయాత్పూర్వం రామేణ కరుణాత్మనా ౭౦. సోపిస్వధామసంప్రాప్య త్యక్త్వామాం
వృజినార్ణవే, తచ్చింతయాంతరంగంమే దూయతేదీనచేతసః ౭౧. యాతునాసహ

ధేతో యోద్ధుంనోత్సహతే ధునా, కింకరోమ్యసురాదస్మా త్త్రాతామేకోస్తిభూతలే ౭౨ ఏతావత్కాలపర్యంతం రామవాక్యాదహర్నిశం, ఈశ్వరారాధనంచక్రే భక్తి భావ సమన్వితః ౭౩. అసురాదంతకాలోమే పాశ్రిప్తోనిరయకారకః, వరదోపీశ్వరో బాల్యే నమాంపశ్యతి సోఽధునా ౭౪. తథాపిశరణంయామి తమేవకరుణానిధిం, ఏవం నిశ్చిత్యసుగ్రీవే శివధ్యానపరాయణే ౭౫. మహాహూగ్రఃఖడ్గముద్యమ్య హంతుమభ్య ద్రవద్రుషా, తదాశ్రీరామరూపేణ శంకరఃకరుణాకరః ౭౬. ఆవిరాసీద్ధనుర్బాణధరః కమలలోచనః, సహస్రార్క ప్రతీకాశః పూర్ణచంద్రనిభాననః ౭౭ కిరీటహారకేయూర కుండలాదివిభూషితః, మేఘశ్యామఃప్రసన్నాత్మా పీతాంబరధరోవరః ౭౮. ధనుష్టంకారమకరో దజాండంస్ఫోటయన్నివ, గర్జయిత్వాఽఽహవైత్యేంద్రం శేరేరాక్షస దుర్మతే ౭౯. నిహన్మిత్వాందురాత్మానం మద్భక్తార్తికరంఖలం, ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా పితుర్వాక్య మనుస్మరన్ ౮౦. ప్రణమ్యదండవద్భూమౌ మహాహూగ్రః ప్రాహనమ్రధీః, రామరామమహాకాంతంజానేత్వాం జగదీశ్వరం ౮౧. మాయా మానుషవేషేణ భూభారోత్తారకంపరం, దశాననాదిదైత్యానాం ముక్తిదాతార మీశ్వరం ౮౨. త్వద్దర్శనార్థమేవైతే వానరాస్త్రాసితామయా, కరేగృహీతే కాయోపి సాధ్యశ్చేతిమనీషయా ౮౩ అసురత్వాద్రణేనైవ ముక్తిమిచ్ఛామ్యహం త్వయా, ఇత్యుక్త్వాతంప్రణమ్యాశు ధనురాదాయవీర్యవాన్ ౮౪. జ్యాఘోషమా రచయ్యాథ శరాసారైరవాకిరత్, స్మితాననస్తదాదేవః శరైరాశీవిషోపమైః ౮౫. జఘానరాక్షసంకోపా త్తోపిదేవంతథైవచ, తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం లోకానాంభీతిదాయకం ౮౬. దివ్యశస్త్రాస్త్రనిచయై రన్యోన్యం జఘ్నతుర్భృశం, ముహూర్తమా త్రమిశానః సహదైత్యేనసంయుగే ౮౭. చకారసమరక్రీడాం వినోదాయ వనౌ కసాం, అథోగ్రవేగాద్ధరిశః కోదండేచండసాయకాన్ ౮౮. భీమంబ్రహ్మశిరోనామ సందధే ధనుజాంతకం, తజ్జ్వాలామాలయా లీఢ మభూద్దశదిగంతరం ౮౯. తదామహాహూగ్రస్తద్దృష్ట్వా ప్రణమ్యమనసాఽబ్రవీత్, జహిరామ శరేణాశు హతోయా స్యామితేపదం ౯౦. అలంతమోభిభూతేన మమరాక్షసజన్మనా, ఇత్యుక్త్వానిశితై ర్బాణై ర్జఘాన శివమవ్యయం ౯౧. ప్రశస్యరాక్షసందేవో ముమోచవిశిఖోత్తమం, తేనవిద్ధఃపపాతోర్వ్యాం గతాసుర్భిమివేగతః ౯౨. తద్దేహాదుత్థితంతేజ స్తటితోత్కటినప్రభం, శివపాదాంబుజేలీన మభూత్సుగ్రీవసన్నిధౌ ౯౩. ఏతదద్భుతమీశాన కర్మదృష్ట్వా కపీశ్వరః, అత్యాశ్చర్యమమన్యమాన స్తూష్ణీమాసమాననే ౯౪. కిమిదంమహదాశ్చర్యం మయాధ్యాతః సదాశివః, ప్రత్యక్షోభూత్కథంరామః కరుణాసాగరోధునా ౯౫. యథార్థంరాఘవోవాయ మథవాచంద్రశేఖరః, ఇమ

ద్ధారభగవా నయంద్వైత్యనుహోంబుధేః ౯౬. అయమేవపరోదేవ స్త్రీతామాతా పితామమ, అన్యైవచరణాంభోజం భక్త్యానిత్యంభజామ్యహం ౯౭. ఇత్యాలోచ్యా థసుగ్రీవః శివపాదాంబుజద్వయే, దండవత్పతితో భక్త్యాపరమానందనిర్భరః ౯౮. ఉవాచదేవ తాతోస్మిత్వయా కారుణ్యసింధునా, అనిర్ణయుత్వాద్భాతోస్మి త్వం హిరామోథవా శివః ౯౯. తాతుంమాంయుద్ధరంగేస్మి న్నావిర్భూతోసియద్బృశం, తత్త్వాంరంగేశనామ్నాహం భజామికరుణాకర ౧౦౦. ఇత్థంభాషితమాకర్ణ్య శివసుగ్రీవమబ్రవీత్, వత్సతావకభక్త్యాహం ప్రత్యక్షోఽభవమీశ్వరః ౧౦౧. సదామమమతోసిత్వం మదారాధనతత్పరః, కృతజ్ఞేనత్వయాకామాః స్మృతఃస్నేహేనయద్భయాత్ ౧౦౨. తదహంరామరూపేణ ప్రత్యక్షోభవమంజసా, భక్తచిత్తానుసారేణ వర్తేహంప్రీతిపూర్వకం ౧౦౩. రణరంగేనతీర్ణత్వా ద్రంగేశఇతినామభాక్, యదాత్థమాతదేవాస్తు నామధేయంమమప్రియం ౧౦౪. మదంశజాతంశ్రీరామం మత్స్వరూమవైహితం, దశాననవధార్థాయ దేవతానాంహితయాచ ౧౦౫. మచ్ఛక్తిరేవమానుష్య రూపమాపమదాజ్ఞాయా, అహంసర్వేశ్వరఃసాక్షీ సచ్చిదానందవిగ్రహః ౧౦౬. మదంశజాఃసురాఃసర్వే విశ్వకార్యవిచక్షణాః, తన్మామనన్యభక్త్యాత్వం నిత్యమర్చయసువ్రత ౧౦౭. తవరాజ్యంచరక్షామి మోక్షదోఽస్మికపీశ్వర, ఇతిదేవవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్రాహనమ్రధీః ౧౦౮. నకాంక్షేరాజ్యమీశాన నచసంసారబంధనం, భక్తిమేవసదాకాంక్షే ముక్తిదాంత్వత్పదాంబుజే ౧౦౯. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్త్వావాలిపుత్రాయ దత్వారాజ్యమకంటకం, వైరాగ్యాద్రంగనాథస్య సదార్చనరతోభవత్ ౧౧౦. తస్యప్రసాదాత్సుగ్రీవః కైవల్యంపదమున్నభం, తస్మాద్రంగేశనామానం శివంసంపూజ్యభక్తితః ౧౧౧ కిష్కింధానగరందృష్ట్వా గచ్ఛామఃపురతోవయం, * సూతః * ఇత్యాకర్ణ్యక్షేత్రపాలస్యవాక్యం కృత్వాపూజాం రంగనాథస్యభక్త్యా ౧౧౨. తస్యాఽవాచ్యాంతీర్థరాజంమనోజ్ఞం, దృష్ట్వావార్షా దబ్రువంస్తాపసేందాఃి ౧౧౩. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సుగ్రీవానుగ
హాయ రం(గేశ)గనాథనామక శివప్రాసుర్భావాదివర్ణనంనామ
సప్తషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౭.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ రాజతే తీర్థముత్తమం, అస్యేతిహాస మస్మభ్యం విస్తరాదుచ్చైహి మోక్షదం ౧. * క్షేత్రపాలః * శృణుతేదంపురా వృత్త ముత్తమంమునిపుంగవాః, పురాతుదేవలోనామ బాహుజఃశాంతిపత్తనే ౨. మాతాపితృవిహీనోసావనాథఃశైశవేఽభవత్, తందృష్ట్వాబాలకంస్నేహా త్పాల యామాసధేనూశ్చ సంతోషార్థం ద్విజన్మనః ౩. శుక్లపక్షశశీవాసా వవృధేవిప్రపాలితః, ప్రత్యహంబాల కైఃసాకం వనాత్కాష్ఠఫలాదికాన్ ౪. యథాశక్తిగృహీత్వాఽథాఽగచ్ఛతిస్మ స్వ మందిరం, పాలయామాసధేనూశ్చ సంతోషార్థం ద్విజన్మనః ౫. అష్టవర్షవయ స్కోభూ ద్విప్రసద్మనిబాలకః, కదాచిద్దేవలో బాలక్రీడాసక్తోఽభవద్వనే ౬. నానాక్రీడనకైశ్చిత్రం బాలకైఃసమన్వితః, హాస్యేనదేవలంప్రాహ తేషాంకశ్చన బాలకః ౭. అయిదేవలరాజన్యకులే తవజనిర్వృథా, త్వయానదత్తంపాత్రేభ్యో నద్విషఃసమరేహతాః ౮. సభుక్తంరాజ్యభోగాది నకృతంపౌరుషంతథా, ఋశలోఽసి సదా బాలక్రీడాయాం ధేనుపాలనే ౯. శార్దూలోయంసమాయాతి పశ్యాస్మన్నికటేమహా, యదిత్వంక్షత్రియకులే జాతోసి బలవిక్రమే ౧౦. జహి తంశ్వాపదందుష్టం నచేదస్మాన్హనిష్యతి, ఏవంతద్వచనంశ్రుత్వా దేవలఃకుపితస్తదా ౧౧. ఏకాకీశ్వాప దంహంతుం జగామగృహశంకులః, తదాతేబాలకాఃసర్వే దుద్రువుర్భయశంకితాః ౧౨. దేవలంహంతిరాదాత్యో వ్యాఘ్రోఽయమితినిశ్చయాత్, గత్వాతుదేవలః శౌర్యా న్మృగంశంకులయాభృశం ౧౩. చిచ్ఛేదకంఠదేశేతం క్షాత్రవీర్యేణదుర్ధరః, పాండ్యదేశాధిపఃశ్రీమా న్సువీరాఖ్యోనృపస్తదా ౧౪. అపుత్రఃస్థావిరంప్రాప్య చింతా సంతానకర్శితః, ఏకదామృగయార్థంస జగామవిపినం మహత్ ౧౫. తత్రానేక మృగాన్హత్వా సంచచారవనాద్వనం, సతత్రదృష్ట్వాశార్దూలం హంతుమభ్యద్రవ న్నృపః ౧౬. తదంతరేహతందృష్ట్వా తంమృగందేవలేనసః, విస్మయోత్ఫుల్లనయనః సమీపంప్రాపపార్థివః ౧౭ పప్రచ్ఛదేవలంహర్షా త్కోసిత్వంవీరసంమతః, కోస్యఃకుర్యాన్మహత్కర్మ త్వద్విన్నైతద్ధిశైశవే ౧౮. ఈదృగ్వీరోనవిప్రస్త్వం బహుశఃక్షతి యార్భకః, * దేవలః * అహంక్షత్రకులోత్పన్నో దేవలాఖ్యోతిశైశవే ౧౯. మృతౌమత్పితరౌస్నేహా త్పాలితోఽస్మి ద్విజన్మనా, ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య ప్రహృష్టఃపార్థి వోబవీత్ ౨౦. మమాపిసంతతిర్నాస్తి సాధుజాతం విభేర్బలాత్, రాజ్యైశ్వర్యా దికం సర్వ మపుత్రస్యనిరర్థకం ౨౧. ధర్మపుత్రోభవత్వార్య భవాన్మమసుఖప్రదః, ఇతితంసాంత్వయిత్వాఽథ నినాయస్వపురంనృపః ౨౨. కృతోపనయనంతస్య వివా హమపిపార్థివః, సర్వాణ్యధ్యాపయామాస శాస్త్రాణిగురుభిర్ముదా ౨౩. సర్వశాస్త్రే ష్వనిపుణఃసర్వాగమవిశారదః, రాజ్యేభిషిచ్యతనయం దేవలంనిర్వృతోనృపః ౨౪.

వనంవివేశవైరాగ్యా త్తపసేకృతనిశ్చయః, బభారదేవలఃప్రీత్యా స్వరాజ్యంచసమృద్ధిమత్ ౨౫. బలాజ్జహారనిర్జిత్య పరరాష్ట్రాణివైరిణః, సర్వసౌభాగ్యసహితః సర్వవిద్యావిశారదః ౨౬. మహానందాబ్ధిమగ్నోభూ ద్భుక్తిసుందరభార్యయా, ఏవంసర్వసమృద్ధస్య సుఖినస్తస్యయాయినే ౨౭ జాతోమహానహంకారః సర్వసన్మార్గభేదకః, ఔదార్యశౌర్యధైర్యేషు మత్సమోనాస్తిసంపదా ౨౮. అహంసర్వకలాభిజ్ఞః సార్వభామపదేస్థితః, విద్యాధికోస్మివిప్రేభ్యః క్షత్రియేభ్యోబలాధికః ౨౯. అధికోస్మిమనుష్యేభ్యః సంపద్రూపగుణేష్వహం, ఏవమాత్మనినిశ్చిత్య దేవలఃస్మయదూషితః ౩౦. అజన్మదీనఃసామాన్యా మకస్మాత్సాగ్నియాయినే, నిరహంకారిణోలోకే విరలాఃసంతిసాధవః ౩౧. స్మయేనదేవలఃసాధూ నర్చయామాస నాస్యవై, నభాయాంబహుమానార్హా నవమత్యమసీషిణః ౩౨ మదాంధఃపాలయామాస రాజ్యంసర్వసమృద్ధిమత్, కదాచిదాగతోమార్గవశా త్పిఙ్గాక్షనిధిర్వరః ౩౩. వివేశ కాతుకాద్దృష్ట్వా దేవలస్యసభాంముని, దృష్ట్వాపిమునిమాయాంతం నోదతిష్ఠన్మృపాసనాత్ ౩౪. ప్రణనామ న తందర్పాత్కుశలంనాప్యపృచ్ఛత, సింహాసనే సమాసీనం ప్రసార్యచరణౌమదాత్ ౩౫. మదాంధందేవలందృష్ట్వా చుకోపమునిపుంగవః, రేరేదేవలదుష్టాత్మ్క రాజ్యానర్హాస్త్వముద్ధతః ౩౬. అజన్మదుర్గతోజైవాత్సంపత్ప్రాప్తిస్త్వయివిముహ్యసి, అవమత్యద్విజా న్పూజ్యాన్మత్తోద్విపఇవాసియత్ ౩౭. తత్కుంజరోవనేభూత్వా సంచరస్వ నృపాధమ, ఇత్థంప్రజ్ఞానిధేఃశాపా ద్విపోభూత్వాన్వపోవనే ౩౮. సంచచారబహూనబ్దా న్భంజయన్నాశ్రమద్రుమాన్, కాలేన మహతా పంపాక్షేత్రం ప్రాప్యవిధేర్బలాత్ ౩౯, అంజనాద్రిప్రతీకాశః సర్వలోకభయంకరః, ఆజగామగజో మార్గవశాద్రంగేశ మందిరం ౪౦. తత్రపూజార్థమాగత్య సనకాదిమునీశ్వరాః, పూజాద్రవ్యాణిసంపాద్య గంధపుష్పముఖానిచ ౪౧. పూజారంభపరాఃసర్వేబభూవు ర్ముసమోముదా, తదాదదర్శమౌనీశాన్ద్విరదోభీమనాకృతిః ౪౨ ప్రవిశ్యాంతర్మదాంధోసౌ హంతుం తాన్యత్నమాచరత్, ప్రవేష్టుంస్థాలకాయత్వా న్నశశాక గజోగుహాం ౪౩. తదాకరంప్రసార్యాంత ర్భృగయామాసతాపసాన్, తత్రస్థపూజాద్రవ్యాణి నాశయిత్వాఽతికోపనః ౪౪. కమండలుగతంతోయం శుండాగేణాఽస్పృశద్వరం, తదంభఃస్పర్శమాత్రేణ గతశ్రీర్ధోభవద్గజః ౪౫. ప్రశాంతధీర్మమస్కృత్య ప్రవన్నేత్రజలాఖులః, బహిర్దేవస్థితస్తేపి పూజాంనిర్వర్త్య కాతుకాత్ ౪౬. దృష్ట్వాతద్విస్మితాస్తీర్థం ప్రశశంసు ర్మునీశ్వరాః, అహోతీర్థమిదంపుణ్యం లోకానాం హితకారకం ౪౭. కమండలుగతంతీర్థం పుష్కరేణ యదాస్పృశత్, తదాకూర్మమతింత్యక్త్వా గతశ్రీర్ధోభవద్గజః ౪౮. తదిదం

పరమతీర్థం పుష్కరాఖ్యమకల్మషం, ఏవంవదంత స్సనకాదితాపసాః ప్రణమ్యరంగేశ్వర మదితాన్మదా ర్ద నిర్గత్యమార్గేప్రణమంతమాదరాద్దృష్ట్వా గజంప్రాహుదం పరస్పరం, పశ్యతి ప్రణమత్యస్మాగజోయం విగతస్మయః ౫౦. దర్శయత్యాత్మనోదైన్యం తిర్యక్త్వాన్నుఃఖితోభృశం, తస్మాత్తస్యైవతీర్థస్య తోయదానేన కుంజరం ౫౧ ఏనముత్తాంయిష్యామ స్తిర్యక్త్వాద్దుఃఖసాగరాత్, ఇత్యాలోచ్య మునిశ్రేష్ఠాః ప్రాప్యైతత్తీర్థముత్తమం ౫౨. ప్రోక్షయామాసు రేతస్య పయసాగజమస్తకే, తేనశాపవినిర్ముక్తో దేవత్వం ప్రాప్యదేవలః ౫౩. తాన్ప్రణమ్యస్వవృత్తాంత ముక్త్వా భక్తిసమన్వితం, యయౌవిమానమారుహ్య గంధర్వైఃసేవితోదివం ౫౪ * సూతః * దృష్ట్వాతత్తీర్థమాహాత్మ్యం హృష్టాస్తే మునిపుంగవాః, ప్రశశంసుర్మహస్కృత్యే పుష్కరంతీర్థముత్తమం ౫౫. యోఽశ్రద్ధావణికేమాసే స్నానంకుర్యాత్ప్రయత్నతః, సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా ప్రాప్నోత్యమృతమాశుసః ౫౬. వయంస్నాత్వాధగచ్ఛామః పురతఃక్షేత్రముత్తమం, ఏవంక్షేత్రవచనంశ్రుత్వాసప్తర్షయో మహాప్రాజ్ఞాః, తస్మిన్పుష్కరతీర్థే స్నాత్వాజగ్ముర్మనోహరం గోత్రం ౫౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పులహమాహాత్మ్యే పుష్కరతీర్థ మహిమానువర్ణనంనామ అష్టషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౮.

* సూతః * తతస్తారామహీధ్రంతేదృష్ట్వాతాపసపుంగవాః, ప్రహృష్టమనసఃసర్వేపపర్చుఃక్షేత్రపాలకం ౧. క్షేత్రపాల మహీధ్రోయంరాజతేరమ్యపాదపః, అస్యనామకిమస్మాకముదంతంవిస్తరాద్వద ౨. * క్షేత్రపాలః * తారానామ్నిగురోర్భార్యా చంద్రసౌందర్యమోహితా, వ్యభిచారంచకారాసా కామినీ సాకమిందునా 3. విధోర్దృష్ట్వాదధారాధ బుధంప్రాసూతసుందరం, జ్ఞాత్వాదుశ్చరితం తస్యాగురుఃక్రోధసమన్వితః ౪. పురుహూతస్యసాహాయ్యాత్ యుయుధేవిధునాసహ, జిత్వాగురుముఖాన్దేవా నింద్రుర్బల సమన్వితః ౫. జహారకామినీంతారాం ససుతాం కామమోహితః, నినిందుర్దేవగంధర్వా దృష్ట్వాతాం పాంసులేతిచ ౬. తిరస్కృతా ఽపగరోభిశ్చ పశ్చాత్తాపయుతా భవత్, బహుధాచింతయామాస సంతప్తహృదయాఽబలా ౭. అహోబతమహత్పాపంకృతం కామాంధయామయా, వ్యభిచారఃకులస్త్రీణాం నింద్యోనిరయకారకః ౮. తత్రాపిమత్పతిర్దేవగురుః పూజ్యఃసుపర్వణాం, తచ్ఛాత్రకాముకీ లోకనిందితా నాభవంకథం ౯. కేనోపాయేనమేభూయా దేత త్పాతకవారణం, భర్త్రాసాకంపునర్లోకే భవేయం పూజితాకథం ౧౦. ఇతిసంచింత్యవిధవే బుధందత్వా తిదుఃఖితా, బ్రహ్మాణంశరణంగత్వా ప్రార్థయామాస భామినీ

౧౧. *తా రా* చతురాననపశ్యపశ్యమాం కృపయా కిల్బిపసాగరే నిమగ్నాం, చతు రంతవపాదపంకజం నితరాంసృష్టినిధౌ నమామినద్యః ౧౨ వ్యభిచారమనంగమో హితా విధునాసాక మకార్షమబ్జయోనే, అమరానిరయూస్పదేతి మా మతినిందంతి కథంకరోమివాసం ౧౩. శరణంసురపూజ్యతావకం చరణాబ్జంమమతారకం భవా బ్ధేః, కరుణార్ద్రికటాక్షవీక్షితా కురుమాభర్తృసుఖాస్పదా మనింద్యాం ౧౪. *బ్రహ్మ్మ* పంపాక్షేత్రంగచ్ఛభద్రే పావనంమోక్షదాయకం, భజస్వశ్రీవిరూ పాక్షం శివఃశం తేకరిష్యతి ౧౫. ఇత్యాదిష్టావిధాత్రాసా ప్రణమ్యక్షేత్రమాయ యూ, పర్వతేస్మింస్తపశ్చక్రే శర్వముద్దిశ్యమానసీ ౧౬. నిరాహారావిరూపాక్ష మహోరాత్రం ముదాభజత్, పూజయామాసవిధివ ద్భక్తిభావసమన్వితా ౧౭. ఏవంచక్రేతపస్తీవ్రం శతసంవత్సరావధి, తద్భక్తినుచలాందృష్ట్వా ప్రహృష్టఃపరమే శ్వరః ౧౮. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః కోటిసూర్యసమప్రభః, ప్రమథాదిగణైర్యు క్తఃపార్వత్యాసహితఃప్రభుః ౧౯. దృష్ట్వాతమీశ్వరంభక్త్యా దండవత్పతితాభువి ప్రణమ్యపరమేశాన మస్తౌద్విరిజాయుతం ౨౦. * తా రా * ఉమాసమాలింగిత వామవిగ్రహం రమాభవాదిస్తుతపాదపంకజం, హిమాంశుచూడామణిమాదికార ణమామిసర్వేశ మనంగవైరిణం ౨౧. ప్రశస్తభోగీశకరోటభూషణం నిరస్తమా యాగుణ మార్తిహారిణం, సమస్తలోకోత్తరవైభవంసురైఃకృతస్తవంశాశ్వతమీ శ్వరంభజే ౨౨. ప్రణమామిపార్వతీశం ప్రణతమనోభీష్టదాన సురధేనుం, ప్రాణా ధారమనంతం ప్రణవోద్భాసంప్రశస్తగిరివాసం ౨౩. నమస్తే దేవదేవేశ నమస్తేకరు ణాకర, నమఃపరమకల్యాణ విరూపాక్షనమోస్తుతే ౨౪. వ్యభిచారఃకృతోజ్ఞానా న్మయాకామాంధయావిధౌ, నిందంతినిర్జరాఃసర్వే జారిణీతిసదాహిమాం ౨౫. పతింవినాకథందేవ వసామిస్వైరకర్మణా, మహాపాపాంబుధౌమగ్నా ముద్ధరాఽంధక సూదన ౨౬. పతివ్రతాయథాదేవ భవేయంలోకవందితా, తథామాంపశ్యదేవేశ కృపయాభక్తవత్సల ౨౭. ధృత్వాకలానిధేర్గర్భం సుషువేఽహంసులంవరం, అను గ్రహాంసుతేస్మిన్కృపామాన్యోభవేద్యథా ౨౮. ఎవంతారావచఃశ్రుత్వా విరూ పాక్షోదయానిధిః, ఉవాచపరమప్రీతో రహస్యంసైవచోదితం ౨౯. శృణుమద్వచ నంభద్రే సుఖదంస్యాత్సదార్చనాదరాత్, క్షీరణాస్మమసుశ్రోణి విధౌకామాతురా హ్యభూః ౩౦. దేవకార్యార్థమిందోస్త్వ మసూథావరపుత్రకం, నవిద్యతేఽపరా ధస్తవ వరందాస్యామి శాశ్వతం ౩౧. కన్యకాభవకల్యాణి హ్యూఢాపిత్వ మకల్మషా, యేప్రత్యూషసికన్యాంత్వాం స్మరంతివిగతజ్వరాః ౩౨. తేసర్వపాపనిర్ముక్తాఃప్రాప్నువం తిపరంగతిం, సోహిణ్యావర్ధితఃశ్రీమాం స్తవపుత్రో గుణాకరః ౩౩. గ్రహేషు

సప్తమోభూత్వా మత్ప్రీతింజనయిష్యతి, ఇతిదత్వావరంతస్మై దేవానాంపురతఃశివః 3౪. గురుమాజ్ఞాపయామాస భార్యేయంతవనిర్మలా, ధర్మేణబిభ్రయాస్తారాం మదారాధననిర్మలాం 3౫. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేదేవో నమత్సుమనసాంపురః, ప్రశంసంతఃసురాఃసర్వే తారాంప్రాపుర్దివంముదా 3౬. గురుస్తారాయుతఃప్రీత్యాఽవసదస్మిన్మహీధరే, సహస్రవర్షపర్యంతం శివపూజాధురంధరః 3౭. తస్మాదయంగిరిస్తారానామ్నా ఖ్యాతోమనోహరః, స్నాత్వాయస్మింస్తపశ్చక్రే తారాసరసిశంకరం 3౮. తన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మస్తిసర్వాఘనాశనం, తత్రస్నాత్వామహాలింగం తారకేశ్వరనామకం 3౯. భవానీంచసమభ్యర్చ్య గచ్ఛామఃపురతోవయం, ఇతిశ్రుత్వా క్షేత్రపాలవచఃసప్తర్షయోమలాఃర౦. తీర్థేస్నాత్వాసమభ్యర్చ్య భవానీతారకేశ్వరా, కపిలాశ్రమమాసాద్య పప్రచ్ఛుఃక్షేత్రపాలకం ర౧. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే తారాపర్వత మహిమానువర్ణనంనామ ఏకోనసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౬౯.

---

* ఋషయఃు * కస్యాశ్రమమిదంపుణ్య రాజతేనందనోపమం, కోయంతపస్వీభవ్యాత్మా భాసతే శివసన్నిభః ౧. * క్షేత్రపాలః * ఆశ్రమోయంమహాభాగాఃకపిలస్యతపస్వినః, వాసుదేవాంశసంభూతఃకర్దమస్య సుతోమునిః ౨. దేవహూత్యామయంజాతో లోకానుగ్రహకారణాత్, కపిలాఖ్యోమహామాన్య స్తపస్వీజ్ఞానవాఞ్శుచిః 3. ఆరాధ్యశ్రీవిరూపాక్షం ప్రసాదాత్తస్యతాపసః, బ్రహ్మైకజ్ఞానమాసాద్య లోకానాముపదేశకృత్ ర. ప్రసిద్ధంతీర్థమస్తీహ తన్నామ్నా లోకపావనం, నిత్యంస్నాత్వామునిస్తత్ర పూజయత్యత్మదైవతం ౫. తస్మిన్తీర్థే నరఃస్నాత్వా యోఽర్చయే త్కపిలేశ్వరం, సమాయాశాశనిర్ముక్తో బ్రహ్మైకజ్ఞానవాన్భవేత్ ౬. సాంఖ్యయోగాదిశాస్త్రాణి విస్తారోపదిశత్యసౌ, కపిలర్షిర్మహాప్రాజ్ఞఃశిష్యేభ్యఃపశ్యతాధునా ౭. తీర్థేస్నాత్వాసమభ్యర్చ్య కపిలేశ్వరమవ్యయం, కపిలర్షినమస్కృత్య యాస్యామఃపురతోవయం ౮. ఏవంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచఃసప్తర్షయోమలాఃు, తతీ్తర్థేవిధివత్స్నాత్వా సంపూజ్యకపిలేశ్వరం ౯. ప్రణమ్యకపిలంహర్షా జగ్ముఃక్షేత్రదిదృక్షవఃు, గాలవాశ్రమమాసాద్య నమస్కృత్యమునీశ్వరా ౧౦. సమానితాస్తైర్మునిభిఃసమామంత్ర్యమహాత్మనఃు, సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమంప్రాప్య లేభిరేహర్షముత్తమం ౧౧. సాలతాలసమాకీర్ణ మచ్ఛాంబుసరసీయుతం, ఆమ్రాజంబ్వోద్భోపితందివ్య మృషిసంఘవిరాజితం ౧౨. తదాశ్రమపదంప్రాప్య సంతోషేణ

మహర్షయః, తత్రత్యతాపసాన్నత్వా శ్రుత్వా తద్వృత్తమాదరాత్ ౧౩. మలప్ర హారిణీనామతీర్థం తస్యోత్తరేస్థితం, నానావృక్షసమాకీర్ణం పక్షిసంఘోపశోభితం ౧౪. కుముదోత్పలకల్హార భాసితం షట్పదైర్వృతం, సరితూర్వతటాసన్నే జగ త్పావనముత్తమం ౧౫. సంప్రాప్యక్షేత్రపాలంతే పప్రచ్ఛుస్తస్యవైభవం, నామ కింకథమార్యాఽస్యతీర్థస్య మలవారిణః ౧౬. కీదృశోవిధిరేతస్మి న్కర్తవ్యోముక్తి దాయకః, * క్షేత్రపాలః * మలప్రహారిణీనామతీర్థమేత న్మహత్తరం ౧౭. సర్వపాపహరంశ్రేష్ఠం సరిత్పాత్రికూలశోభితం, స్నాత్వామలప్రహారిణ్యాం దత్త్వా దానానిభక్తితః ౧౮. ఉపోష్యతద్దినేభక్త్యా పరేద్యఃశ్రాద్ధకర్మకృత్, పిండంపిత్రోర్భక్త్యా స్త్రీర్థేఽస్మిన్భక్త్యా దాస్యతియఃపుమాన్ ౧౯. తుష్టాస్తృప్తరఃసర్వే మోదంతే శివ సద్మని, ఏవంశ్రుత్వావచస్తస్య స్నాత్వాతత్ర తపస్వినః ౨౦. విశ్వేన్ద్రవర్యజగ్ముస్తే పునఃక్షేత్రదిదృక్షవః * క్షేత్రపాలః * ఇదంసత్యవ్రతక్షేత్ర మాసన్నేఽమృతోదాయకం ౨౧. యోవసేదేకరాత్రంవా సయాతిపరమాంగతిం, పుణ్యకోటిరితిఖ్యాత మిదం తీర్థంతపస్వినః ౨౨. కించిదత్రకృతంపుణ్యం శతకోటిగుణంభవేత్, అస్యదక్షిణది గ్భాగే కలికల్మషనాశినీ ౨౩. విరజేతిసమాఖ్యాతాపరమానందదాయినీ, అత్ర స్నానేనదానేన నరాయాంతి పరాంగతిం ౨౪. అయంగీఃకాలనామా ప్రసిద్ధఃపు ణ్యవర్ధనః, కాలకంఠేశ్వరోలింగరూపేణాస్మి న్విరాజతే ౨౫. పురాదేవాసురా శ్చక్రుఃసముద్రమథనంబలాత్, మంథానంమందరంకృత్వా రజ్జుంకృత్వాతువాసు కిం ౨౬. కాస్తుభామృతకల్పాది వస్తూన్యాలోచ్యలోభతః, అహంపూర్వికయా తత్ర వివదత్సుసురేషుచ ౨౭. నిర్గత్యకాలకూటాఖ్యవిషమభ్రేర్మహోల్బణం, సురాసురాజగత్కృత్స్నం దుఃసహందగ్ధుమారభత్ ౨౮. కాందిశీకాస్సుపర్వా ణో బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః, సంపాద్యసకలాలోకా నపిశాంతిం నలేభిరే ౨౯. తదామరాభయత్రస్తాః శరణంజగ్ముఃశర్వేశ్వరం, ధ్యాయంతస్స్వాంతరంగేశం శంకరం లోకశంకరం ౩౦. దేవదేవమహాదేవ దయాకరమహేశ్వర, పాలయాస్మాన్మాకాల కూట భయార్తాంస్తవసేవకాన్ ౩౧. ఏవంతైఃస్మృతఏవాఽవిరాసదేవస్తదగ్రతః, మాభైష్టనిర్జరాయుష్మా న్పాలయామి విషాదహం ౩౨. ఏవమాశ్వాస్యగౌరీశః ప్రజ్వలంతంమహాద్భుతం, కాలకూటంపపౌదేవో నిఃశంకముదకంయథా ౩౩. ఆలో చయామాసతదా విభుర్లోకహితేరతః ౩౪. గిలితేగరలేమమోదరస్థా ఖిలలోకావిల యం ప్రయాంతి నోచేత్, దహతీదమనంతబాహ్యలోకా నితిమత్వాగరళం గలేద ధార ౩౫. పురుహూతముఖైశ్చసేవ్యమానోఽమరవారైరుమయా నుతఃపరేశః, గరిమేనముపేత్యమూర్ధభాగే జరయామాసగలేహి కాలకూటం ౩౬. మునయోదితి

నందనాశ్చతంమహిమానం పురవైరిణోనిరీక్ష్య, ముదితాజగదుఃప్రణమ్యసర్వే శితికంఠాయనమోస్తు సర్వదేతి 32 పీత్వాస్మిన్జరయామాస కాలకూటంయదీశ్వరః, తత్కాలనామ్నాప్రఖ్యాతః పర్వతోఽయంవరద్రుమః 3౮. అస్యోత్తరేగిరేర్దివ్యా పంపాఖ్యాతటినీశుభా, పంపానామపురీతస్యా దక్షిణంకూల మాస్థితా 3౯. ఊర్జ మాసేపురేతస్మి న్వాసంకృత్వా విశుద్ధధీః, పంపానద్యాముషస్నాతో గచ్ఛేద్బ్రహ్మ సలోకతాం ౪౦. అగ్ని హోత్రముపాస్తేయ స్తస్మిన్భక్త్యాపురేద్విజః, సయాతిశివ సాయుజ్యం తథైవాతిథిపూజకః ౪౧ సర్వక్షేత్రాణితత్రైవ నిత్యంసన్నిహితానిహి, వసంతిసర్వతీర్థాని పంపానద్యాంవిశేషతః ౪౨. తత్రస్నాత్వానరోయాతి కైవల్యం కార్తికేధువం, ఇతిశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షయోముదా ౪౩. దృష్ట్వాపంపా పురంప్రీతాః స్నాత్వానద్యాంచపశ్చిమే, కలితారకతీర్థంతే సంప్రాప్యమునయోఽబ్రువన్ ౪౪

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కపిలతీర్థ, మలప్రహారిణీతీర్థ, కాల(కూట) పర్వతమహిమానువర్ణనం నామసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౦.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలవదాస్మాకమిదంతీర్థం కిమాఖ్యాయం, కిమత్రల భ్యతేపుణ్యం స్నానేనానందవర్ధన ౧. * క్షేత్రపాలః * కలితారకనామాస్య తీర్థ స్యామలవారిణః, పురాశ్రీధరనామాస్మిన్ స్నాత్వాముక్తఃకలేరభూత్ ౨. తస్మా త్తీర్థమిదంఖ్యాతం కలితారకమిత్యభూత్, పాంచాలాధిపతిఃశ్రీమాన్ శ్రీధరోనామ పార్థివః 3. సదాచారరతోధీమా న్సత్యవాగనసూయకః, బహుప్రదోమహా మానో బ్రహ్మవిద్బ్రాహ్మణప్రియః ౪. పుత్రవత్పాలయామాస ప్రజాఃసాధువ తేస్థితః, కలింజేష్యామ్యహం సాధువ్రతేనేతి చింతయన్ ౫. దేవాగ్నిద్విజపూ జాయాం నిరతోనియమాన్వితః, కలిరాలోచయామాస మామయంజేతు మిచ్ఛతి ౬. తస్మాదేనంవంచయామి కథంచిదపిపార్థివం, ఇత్యాలోచ్యకలిస్తస్య ప్రమాదా న్వేషణేరతః ౭. అరణ్యాశ్రమదేశేషు ససర్జబహుశోమృగాన్, క్షేత్రాణినాశయా మాసు ర్వరాహహరిణాదయః ౮. తద్వృత్తాంతంసమాకర్ణ్య మృగయేప్సురభూ న్నృపః, ధనుర్బాణధరోఽరణ్యే హయారూఢోమృగాన్బహూన్ ౯. కాలయామా సకోపేన శ్రీధరఃశ్వాపదాన్బహూన్, శ్రాంతఃసరోవరందృష్ట్వా పాతుంపానీయమా పసః ౧౦. నికటేతస్యమాకందవృక్షమూలేతిసుందరీ, కిరాతకన్యకాకాంతా కామ

దాభ్యానితంబినీ ౧౧. గాయంతీమంజులంకేకా మాకల్యోపశ్రుతింముదా, తాం దదర్శవరారోహా మింద్రనీలసమప్రభాం ౧౨. తద్దైవకలినావిష్టః కామార్తోభూన్మహీపతిః, మామాస్పృశమహీపాల నూమిత్యుక్త్వాస్థయాపిసః ౧౩. బలాత్తాంర మయామాస కామార్తోఽధర్మతత్పరః, ఉవాచసామహారాజపతి స్త్వంమమ సంమతః ౧౪. భార్యాతవాహామధునా భుంక్ష్వభోగాన్మయాసహా, ఇతితద్వచసాహృష్టో విహాయాత్మకుటుంబినీం ౧౫ త్యక్త్వస్వజాతిమార్యాదో మద్యమాంసనిషేవకః, తయాసాకంవనేవాస మకరోజ్జాతిదూషకః ౧౬. ఆలోచ్యమంత్రిణఃసర్వే తత్పుత్రం శూరశేఖరం, రాజ్యేభిషేచయామానుఃప్రజానాంప్రీతిదాయకం ౧౭. ఉవాసకా మదాయుక్తః కాననేదశవత్సరాన్, సుషువేసాసుతానష్టౌ శ్రీధరాద్దుర్విధాశయాన్ ౧౮. మృగయామాంసపుంజేన కాష్ఠానాంవిక్రయేణచ, కుటుంబపోషణం కృత్వా గృహకర్మరతోసశి ౧౯. అహోరాత్రమవిశ్రాంతో నిద్రాహారాదివర్జితః, కృత్వాతిశక్తికర్మాణి యక్ష్మగ్రాఽమాంసతాంగతః ౨౦. తయాతిరస్కృతఃపుత్రైః పీడితోభృశదుఃఖితః, చింతయామాసబహుధా స్వదిష్టమనుచింతయన్ ౨౧. అహోహ్యైవగతిశ్చిత్రా మనోవాచామగోచరా, సాగరంశోషయేదాశు కుర్యాత్పర్వత మర్ణవం ౨౨. ధనదందుర్విధంకుర్యా త్పాతయేదిందుభాస్కరౌ, అహమేవాత్రదృష్టాంతో బలీయాఁజగతోవిధిః ౨౩. సూర్యవంశసముత్పన్నో ధర్మాధర్మవిచక్షణః, సదాచారరతఃసాధువ్రతీ వేదవిదుత్తమః ౨౪. విధినాప్రేరితస్త్యక్త్వా రాజ్యంవ్యాధస్త్రియాయుతః, కామాంధఃకులమర్యాదా మపనీయఖలోఽభవం ౨౫. గృహోదుచ్చాటయామాసు రత్యశక్తంఖలాఇమే, కింకరోమిక్వగచ్ఛామి కాగతిఃపురతోమమ ౨౬. ఏవంచింతాతురోరణ్యే శ్రీధరఃసహసా యయౌ, శాండిల్యాశ్రమమాసాద్య బహిరేవస్థితోభయా ౨౭ సాష్టాంగంప్రణిపత్యాసౌ స్వవృత్తాంతంవ్యజిజ్ఞపత్, మాముద్ధరమహాయోగిన్ త్వమేవశరణం మమ ౨౮. * శాండిల్యః * అస్యావిదూరేశ్రీపంపా క్షేత్రమస్తి మనోహరం, గత్వాతత్రమనుష్యేంద్ర ముత్తోభవకలేర్గ్రితం ౨౯. ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా పార్థివేంద్ర క్షేత్రముత్తమం, దృష్ట్వాతీర్థమిదంపుణ్యం భక్త్యాత్రస్నాన మాచరత్ 30. తేనపుణ్యప్రభావేన ముక్తోభూత్కలినానృపః, శుద్ధాంతఃకరణోభూత్వా విరక్తోవిషయేషు సః 3౧ విసృజ్యక్షత్రసమాచార్యం పరంధామ జగామహ, తత్ప్రభావాత్తమిదంతీర్థం కలితారకమిత్యభూత్ 3౨. క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా స్నాత్వాతస్మిన్తపస్వినః, సీతాసరోవరంప్రాప్య దదృశుస్తస్యవైభవం 33. అత్యాశ్చర్యయుతాఃప్రాహుఃక్షేత్రపాలం మహర్షయః. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కలితారకతీర్థ మహిమావర్ణనానామైకసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౧.

* ఋషయః * మనోహరమిదంభాతి సరఃకల్హారమండితం, వదాస్యవృత్తమస్మాకం విస్తరాత్ క్షేత్రపాలక ౧. * క్షేత్రపాలః * సీతాసరోవరమిదం పాతకాద్రి పవిర్వరం, శాతకుంభమయైశ్చిత్రై స్సోపానైఃసేవితంమహత్ ౨. పుష్కరిణ్యాది తీర్థాని గంగాదిసరితస్తథా, ఆదరాదాత్మశుద్ధ్యర్థం నిత్యమేతదుపాసతే 3. బ్రహ్మ హత్యాదిపాపాని విద్యంతేయానిభూతలే, తాన్యత్రస్నానమాత్రేణ నశ్యంత్యాశున సంశయః ౪. స్నానార్థమమరానిత్య మాగచ్ఛంత్యుషసిద్రుతం, గాయంత్యస్యచరి తాణి గంధర్వాఃకిన్నరాదయః ౫. పంచాస్యఃపార్వతీయుక్తః క్రీడతేత్రమహామహాత్, పురందరఃపురాస్నాత్వా ముక్తోభూద్బ్రహ్మహత్యయా ౬. * ఋషయః * బ్రహ్మహత్యాకథంప్రాప్తా వాసవస్యమహామతే, సీతాసరోవరస్నాన తత్కథం ముక్తోభవత్తయా ౭. * క్షేత్రపాలః * కపాలాభరణోనామ రాక్షసోభూత్కృతే ఖలః, శుచేరనుగ్రహాత్కూరః సురాసురబలాధికః ౮. భయానకోనామతస్య మంత్రీలోకభయంకరః, తస్యసేనాపతిఃక్రూరః శవభక్షాహ్వయోఽసురః ౯. పరార్ధశతదైతేయ మహాబలసమన్వితం, మయేననిర్మితందివ్యం విజయాఖ్యపురం మహత్ ౧౦. పాలయామాసశౌర్యేణ శతయోజనవిస్తృతం, విజిత్యవిష్టపేరాజ్యో నాశయామాసభాసురాన్ ౧౧. చకంపేభువసంతస్య భయాద్దురితచేతసః, ఏక దామంత్రిణంప్రాహ కపాలాభరణఃఖలం ౧౨. ఏహివీరమహాబాహో మాయా విన్మమసంమత, జితోమయాయంభూలోకో హ్యర్థోలోకావశీకృతాః ౧3. సమృద్ధానిగృహేసంతి సర్వైశ్వర్యాణి మేధునా, పురుహూతపురైశ్వర్య మైరావతము ఖంబలాత్ ౧౪. జితంచేద్భువనాధీశః కృతకృత్యోభవామ్యహం, తస్మాదద్యైవ గచ్ఛామి యుద్ధాయామరపత్తనం ౧౫. సేనాపతింసమాజ్ఞాప్య చోదయామాసరాహిసీం, ఇత్థంరాజ్ఞాసమాదిష్టఃసభాఽపాక్రమ్యభయానకః ౧౬. సేనాపతింసమాహూయ బభాషేశవభక్షకం, శవభక్షమహావీర మాయాశాస్త్రవిశారద ౧౭. అద్యైవత్వరితందివంగత్వా యోద్ధుమిచ్ఛతిదైత్యరాట్, ఇంద్రాదినిర్జరైస్సాకం తద్వైశ్వర్య మిహార్పయ ౧౮. చతురంగబలంశీఘ్రం ప్రస్థాపయదివంమహత్, ఏవంతద్వచనం శ్రుత్వా సేనాసీఃశవభక్షకః ౧౯. సైన్యమాజ్ఞాపయామాస ప్రస్థానాయత్రివిష్టపం, సన్నద్ధైర్దైత్యయోద్ధారో రథానారుహ్యనిర్యయుః ౨౦. కేచిన్మత్తంగజారూఢాః కేచిదారుహ్యవాజినః, నానాశస్త్రప్రహరణా మాయాయుద్ధవిశారదాః ౨౧. తదాదుర్మేధసంరాజ్యే స్థాపయిత్వాత్మజంఖలం, నిర్యయౌసహిసాస్వర్గం మహాబలసమన్వితః ౨౨. యుయుత్సురమరైఃసాక ముత్సాహాదసురాధిపః, నానావాద్యనినాదైశ్చ రథనేమిస్వనైస్తథా ౨౩. హేషితైర్బృంహితైర్ఘోరైః పూరయన్మాగ

దిఙ్ముఖం, రథాశ్వగజపాదాతి సంకులంబలమద్భుతం ౨౪. మహాతాసైన్యభారేణ సమకంపతమేదినీ, చతురంగపదోద్భూత రజఃశోషితసాగరం ౨౫. నిర్యయౌ దైత్యరాజస్య సైన్యమాహవదుర్ధరం, ఆగత్యసహసాస్వర్గం పరివార్యామరావతీం ౨౬. సురాణాంభయముత్పాద్య శరాసారైరవాకిరత్, శుక్రోత్వాపురఁదిరఃక్రోధాదసురాణాంవ్యతిక్రమం ౨౭. లోకపాలగణైఃసార్ధం నిర్జగామపురాద్బహిః, దివ్యాస్త్రధారిణోదేవాఃసర్వేయుద్ధవిశారదాః ౨౮. నానాశస్త్రాస్త్రనిచయై ర్నిర్జఘ్నుర్దైత్యవాహినీః, రాక్షసానిర్జరాఞ్జఘ్నుస్తేపిరాక్షససైనికాఞ్ ౨౯. ఏవమన్యోన్యమభవ దభ్యామర్దోతిభీషణః, బభూవామరదైత్యానాం ద్వంద్వయుద్ధంమహత్తరం 3౦. కపాలాభరణేనాశు యుయుధేవాసవస్తదా, భయానకేనయుయుధే కుబేరఃపరవీరహా 3౧. కృతాంతఃశవభక్షేణ కృశానఃకూరదృష్టినా, మద్యప్రియమహాకాయ మదిరాక్షాతిదూషణైః 3౨. సమంయుయుధిరేశౌర్యా దాశుగాశ్విప్రచేతసః, తస్యుర్ధమవభవద్ఘోరం తుములంలోమహర్షణం 33. అన్యోన్యానీకసంమర్దఃకల్పాంతాంబుభృతామివ, అభూదన్వప్నదైత్యానా మాహవేవైశసంమహత్ 3౪. ఇంద్రఃకర్బురరాజంతం జఘాననిశితైఃశరైఃశ, తాంశ్చనిష్పేషయామాస కరేణైవాసురాధిపఃశ 3౫. దివ్యాస్త్రాణికుబేరస్య గిలితానిచమంత్రిణా, తత్రైవాంతకశస్త్రాణి చిచ్ఛిదుర్దితినందనాః 3౬. ఏవమన్యేఽసురాబాణాం శ్చిచ్ఛిదుస్త్రిదివౌకసాం, అర్దయిత్వాసురాదేవా న్దివ్యాస్త్రైర్నిర్జఘ్నురోజసా 3౭. నిర్వాణనిర్జరాదైత్యహతాశ్చింతాతురాస్తదా, గురుంశరణమాసాద్య వినయేనవ్యజిజ్ఞపఞ్ 3౮. వయందైత్యహతాఃసర్వే నిర్వీర్యాశ్చబభూవిమ, జిత్వాహరతిసర్వస్వ మస్మాక మసురాధిపఃశ 3౯. యేనతస్యభవేన్మృత్యు స్తముపాయంవదప్రభో, * గురుఃశ * కాలరుద్రమనం దివ్య ముపదేక్ష్యామిజిష్ణవే ౪౦. తన్మహిమ్నానురాన్యంతి మఘువాబలవాఞ్ఛత్రుం, ఇత్యుక్త్వోపాదిదేశాథ మనుమిందాయ గీష్పతిః ౪౧. తేనోపదిష్టఃసురరాట్ కరేఖలిశమాదదే, ఐరావతంసమారుహ్య కాలరుద్రమనంస్మరన్ ౪౨. ససురో గురుమామంత్ర్య చకారాభిక్రమం వృషా, దృష్ట్వాతానమరాఞ్ఛత్రూ రోషేణాత్యంతభీషణాఃశ ౪3. నానాప్రహరణైర్దైవాఞ్జఘ్నుఃసంరంభశాలినఃశ, గర్జంతోనిర్జరాఞ్సర్వే తర్జయామాసురాశరాఃశ ౪౪. తదామరాఃకృధాదైత్యా న్వివ్యధుర్నిశితైఃశరైఃశ, ససంప్రహారస్తుములఃసంజజ్ఞేఽమరరక్షసాం ౪౫. భయానకశిరఃకోపాచ్చుకర్తధనదోసినా, అంతకఃకాలదండేన మహిపోపరిసంస్థితఃశ ౪౬. స్వపురంప్రేషయామాస హత్వాతంశరభక్షకం, కూరదృష్టిశిరఃకాయా త్పాతయామాసపావకఃశ ౪౭ మద్యప్రియమహాకాయ మదిరాక్షాతిదూషణాఞ్, వైశ్వానరాశ్వివరుణాఃశ

ప్రాపయామాసు రంతకం ౫౪. తూణాన్నిఃశేషయామాసు రస్త్రాన్నిర్జరారణే, స్వసైన్యంనిహత దృష్ట్వా కపాలాభరణఃకృధా ౫౫. కృత్వాతిభైరవారావం సంధాయేషూ౯శరాసనే, కృతహస్తఃసురాసీకం జఘాన్ననిశితాశుగైఃక ౫౦. దృష్ట్వా పురందరఃకోపా త్తిష్ఠతిష్ఠేతితంబ్రువ౯, వివ్యాధదశభిర్బాణై ర్భయముత్పాద్య రక్షసా ౫౧. తానప్రాప్తాశరైశ్ఛిత్వా జఘానేంద్రం శరైఃఖలఃక, నివార్యతాని షూనిందోర్ దస్మాయస్కృతహస్తతాం ౫౨. జఘానాసురకోదండం పంచబాణై శ్చకేవన, క్రోధేనశూలముద్ధృత్య భ్రామయిత్వాసురాధిపఃక ౫3. చిక్షేపదేవ రాజాయ జ్వలత్పావకసన్నిభం, శక్త్యామరపతిశ్ఛిత్వాపాతయామాసతద్భువి ౫౪. శతవ్యానయితాం గుర్వీమాయసీ మచలోపమాం, సహస్రదశభారాఢ్యాం గదా మాదాయవేగవాక ౫౫. రథాదుత్ప్లుత్యదేవేంద్ర వధోద్యుక్తోఽసురాధిపఃక, తదా పురందరఃస్మృత్వా కాలరుద్రమనుమ్మృది ౫౬. నివార్యతాంగదామింద్రోఽవధీద్వ జ్రేణదానవం, విదార్యోరస్థలం యాత్రూఃపాతయామాసభూతలే ౫౭. నిహతేజఘ్ను నాతస్మి న్కపాలాభరణేఽసుత్, ప్రశాంతమభవ త్సర్వంలోకాఃసంతోషనిర్భరాఃక ౫౮. తదాసువధోత్పన్నా బ్రహ్మహత్యాపురందరం, బబాధేబహుథాభీమా దుఃఖ తోభూత్తయాసృజా ౫౯. * శౌనకాద్యా ఋషయఃక * నవిషోరాక్షసఃసూత కపాలాభరణఃఖలఃక. తద్వధేనకథంపాపిస్తా బ్రహ్మహత్యాపురందరం ౬౦. * సూతఃక * నదామితస్యవృత్తాంతంశోత్యాణాంసుఖదాయకం, సాధుపృష్టంచయుష్మాభి రసురబాహ్మణకారణం ౬౧. వింధ్యపాదవనేదైత్య స్త్రివకాఖ్యోభవత్పురా, అవసత్కుం దరేభీతో వివిక్తేవాసవాత్మజఃక ౬౨. భార్యాగుణవతీతస్య సుశీలానామరాక్షసీ, కామరూపధరా కాంతాభర్తృచిత్తానుసారిణీ ౬3. ఏకదారహసిపాపిహ స్వభార్యా మసురాధిపఃక, పురుహూతభయాద్భద్రే వసామిచ్ఛన్నకందరే ౬౪. స్థితిర్మమకథం భూయా దశక్తస్యచదుర్విధేఃక ౬౫. చిత్తేఽనాథస్యమేశర్మ నకించిదపివిద్యతే, బలవానపివుతోర్మే సుఖదాతాస్తినప్రియేక ౬౬. తముపాయం నపశ్యామి యేనవుతోర్భవేన్మమ, ఇత్థంభర్తృవచఃశ్రుత్వా సుశీలాపాపిహసుస్మితా ౬౭. సన్నిక్షిప్తేశుచిర్నామ మునిఃపరమధార్మికఃక, తపఃసమాధినిరతోవర్తతే విజనేవరఃక ౬౮. భవేత్త వాజ్ఞాయదిమే తంపాపిప్యసుతమాప్నుయాం, ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య సుతేపురసురస్తదా ౬౯. దదావాజ్ఞాంశుచేఃపుత్రప్రసవార్థంస్వయోషితే, భర్తురాజ్ఞాంపుర స్కృత్య యయాసాపుత్రకాంక్షిణీ ౭౦. సకదాచిన్మనోజ్ఞాంగీ సువేషాచారుహాసినీ, వింధ్యపాదవనేరామావిచచారవిలాసినీ ౭౧. శుచేరాశ్రమమాసాద్య దదర్శముని శేఖరం, తపఃసమాధినిరతం మనసీత్థమచింతయత్ ౭౨. జితేంద్రియఃసత్యవాదీ

తపస్వీజ్ఞానవాఞ్ఛుచిః, అకల్మషోయఁబ్రహ్మర్షి రహమాసురభామినీ 23. కథం మహాత్మంవశగో భవేద్భద్రాకృతిర్మునిః, శక్తిర్నాస్త్యాశ్రమంతస్య ప్రవేష్టుమపిర క్షసాం ౭౪. యత్నంకరోమివశ్యత్వే దయాలుర్దిశతీప్సితం, లబ్ధ్వాఽపిచయఁస్వల్ప మపికామవశోభవేత్ ౭౫. ఆశ్రిత్యాసురమర్యాదాం సాధయామ్యపిమాయయా, ఇత్యాలోచ్యాశ్రమాసన్న ప్రాదేనిమ్నాజలేఽబలా ౭౬. స్తంబమేకంనమాలఁబ్య మగ్నాఽఽకంధరమంబుని ౭౭. ప్రాణత్రాణంనాథమానా మాఽనీవరురోదసా, నిర్జనే స్మిన్ప్రదేశాలా పతితాహంమ్రియేధునా ౭౮. అస్తిచేద్విపినేకోపి దయాలుర్మా హిరక్షతు, ఇత్యేతద్రోదనారావం శ్రుత్వాకరుణయాశుచిః ౭౯. ప్రాదంప్రాప్యదద ర్శాపు మజ్జంతీమబలాంమునిః, కేయంపద్మపలాశాక్షీ పూర్ణచంద్రనిభాననా ౮౦. మ్రియతేపున్నిమగ్నాసౌ తదేనాముద్ధరామ్యహం, ఇతిసంచింత్యసవాసా జగృహే తత్కరంశుచిః ౮౧. బహిరానీయలజ్జంతీం దదర్శాసౌనిరంశుకాం, తప్తకాంచన వర్ణాంతాం దృష్ట్వాకామవశోఽభవత్ ౮౨. ప్రార్థయామాసబహుధా వినయేనాసు రాంగనాం, * శుచిః * కాసిసుందరిసౌభాగ్యదేవతేవ విరాజసే ౮౩ కుతోత్ర నిర్జనేఘోరే పతితాఽసిప్రదేశుభా, * సుశీలా * ఖశీలస్యచభార్యాహం సుశీలా ఖ్యానితంబినీ ౮౪. అపుత్రాస్మిన్దృఢకర్తు మాగతావిజనేవనే, ప్రాదేస్నానార్థ మాగత్య స్థలంతీస్యతంజలే ౮౫ దయాలునాత్వయాదృష్టా రక్షితాస్మితపస్వినా, భద్రమస్తుతవాయుష్మంస్తపసాహంత్రజామ్యహం ౮౬ ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య శుచిఃకా మాతురోబ్రవీత్, శాంతాసిత్వం వరారోహేనివసస్వాశ్రమేమమ ౮౦. దృష్ట్వాత వాతిసౌందర్యం కామాగ్నిర్వర్ధతేమయి, కామంపూరయకల్యాణి తవశ్రేయోభవి ష్యతి ౮౧. సాపతిద్వచసాహృష్టా సురతాంగీకృతాభవత్, ముదఃసురతమాసాద్య తస్యాంప్రీతోబభూవసః ౮౨. అమోఘతేజసోయోగా దంతర్వత్నీబభూవసా, కాలమేఘనిభాత్యంతభీషణం సుషువేసుతం ౮౩. చకంపేభువనంతస్య జననాదేవ రక్షసః, శైశవేమానుషాన్హత్వా ధృత్వాతన్మస్తకస్రజం ౮౪. అస్థిమండనమా కల్ప్య చచారయదసాఖలః, తదభూల్లోకవిఖ్యాతః కపాలాభరణాఖ్యయా ౮౫. శుచేరనుగ్రహాద్దృష్టో లబ్ధ్వాలోకోత్తరంబలం, విజిత్యసవసాలోకా న్సార్వభౌమప దేస్థితః ౮౬. సవాస్రవర్ష వర్యంతం శశాసాఖలవిష్టపం, మారణాత్తస్యసంప్రాప్త బ్రహ్మహత్యాశతక్రతుం ౮౭. బబాధబహుధాసాపి శతమన్యుంభయానకా, ఉన్మ త్తవత్తయాగ్రస్తో సంచచారశతంసమాః ౮౮. లోకాన్సర్వాన్పరిక్రమ్యనలేభే నిర్వృ తింవృషా, సత్యలోకంసమాసాద్య నమస్కృత్యపితామహం ౮౯. కథయామాస వృత్తాంతం దైత్యసంహారసంభవం, జగత్కంటకదైత్యేయః కపాలాభరణాహ్వయః

౧౮౦. హతోమయాతతఃపాపే బ్రహ్మహత్యామవాప్నుహి, తస్యాఃకథంభవేన్ముక్తి ర్మమబ్రూహిదయాకర ౧౦౧ * బ్రహ్మ * బ్రహ్మబీజాదసంజాతో యాతుయో నామహాఖలః, తస్మాత్తద్వధపాపస్య బ్రహ్మహత్యాప్రబాధతే ౧౦౨. సంప్రాప్య సత్వరంభూమ్యాం పంపాక్షేత్రమనోహరం, సీతాసరోవరస్నానా దఘూన్మక్తోభవా ధునా ౧౦౩. విరూపాక్షంసమారాధ్య లబ్ధ్వాతద్వరముత్తమం, సురలోకంపునర్యా హి శివశంతేకరిష్యతి ౧౦౪. ఇత్థంబ్రహ్మవచఃశ్రుత్వా పాపిష్ఠైతత్క్షేత్రముత్తమం, సీతాసరోవరస్నానా దఘూన్ముక్తోభవద్వృషా ౧౦౫. విరూపాక్షంసమారాధ్య కృత్వాపాశుపతాధ్వగా, ఈశప్రసాదసంపన్నః ప్రాపనాకంశచీపతిః ౧౦౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సీతాసరోవరవర్ణనం నామద్విసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౨.

---

* క్షేత్రపాలః * రామోదాశరథిఃశూరో లక్ష్మణేనసమన్వితః, వానరానీక పైఃసార్ధ మసురాధిపమాహవే ౧. భార్యాపహారిణంహత్వా రావణంబంధుతా యుతం, లంకాధిపత్యేసంస్థాప్య విభీషణమకల్మషం ౨. కృతార్థఃసీతయాసార్థం వానరానీకసంయుతః, ప్రతస్థేస్వపురంగంతుం పుష్పకేణాంబరాయణం 3. నానా దేశానివిమృశ్యమ్య హ్యయోధ్యామాప్యరాఘవః, స్వరాజ్యంపాలయామాస భరతేనసమన్వితం ౪ కాలేవవర్ష పర్జన్యః పృథివీసస్యశాలినీ, జనానిరాపదఃసర్వే రామేరాజ్యంప్రశాసతి ౫. తదానీంపిశునోనామదైత్యః శూర్పణఖాసుతః, స్వమాతాశ్రుతింశ్రుత్వా రామవృత్తాంతమాదితః ౬. స్వమాతృనాసికాచ్ఛేద దశానన వధాదికం, ప్రతీకారసమాకాంక్షీ మనసీత్థమచింతయత్ ౭. యదికుర్యామహం యుద్ధం రాఘవేణాసురద్విషా, తదామాంసత్వరంహన్యా ద్వీక్షాంతోయంధనుష్మ తాం ౮. సీతాంప్రాణప్రియాంత్యక్త్వా సోపితిష్ఠతి నశ్చణం, తత్తయోర్వైరముత్పాద్య కైతవేనవియోజ్యతో ౯. హత్వావా మజ్జనన్యాశ్చ వైరశుద్ధిం కరోమ్యహం, ఏవమాలోచ్యపిశునఃసభార్యఃప్రాప్యకోసలాం ౧౦. మాయారజకరూపోసా వయోధ్యామావసత్పురీ, ప్రజానాంప్రత్యయార్థంస రజకోహమితిబ్రువన్ ౧౧. ఆసీయద్ధాతవస్త్రాణి దదాతిస్మనిరంతరం, అవకాశేనసమాకాంక్షన్ రాఘవాహితకర్మణి ౧౨. ఏకదానిశిలోకానాం మతంజ్ఞాతుంరఘూత్తమః, వీక్షఏవరహస్యేన సంచచారపురే ప్రభుః ౧౩. జ్ఞాత్వాతమాగతందైత్యశ్ఛద్మనాభార్యయాసహ, వివాదమతనోద్దుష్ట స్తాడయామాసతాంరుషా ౧౪. ఉవాచతాంపునర్దుష్టే నిహన్మిస్వైరచారిణీం, త్యక్త్వాభార్యాంపునఃప్రాప్తుం నరామోనిరపత్రపః ౧౫. అహంవీరోస్మినిర్వ్యాహి నోచే

త్వాంహన్మిపాంసులాం, ఇత్థంతద్గిరమాకర్ణ్య రామశ్చింతాతురోభృశం ౧౬ పా
ర్శ్వమందిరమేకాంతే మనసీత్థ మచింతయత్, అహోధిజ్ఞానుషంజన్మ వృథాదుఃఖై
కభాజనం ౧౭. అజ్ఞానసాగరేమగ్న మహంకారతిరస్కృతం, ధర్మమేవపరంమత్వా
విషయాశావివర్జితః ౧౮ ధర్మేణవర్తమానోపి సుసారేనిందితోభవం, సత్కీర్తిర్నా
స్తిసంసారస్థితానాం యత్నకోటిభిః ౧౯. యస్యాఃకృతేయశోమేద్య త్యజామ్యేవచ
తామహం, ఇతినిశ్చిత్యసౌమిత్రి మాహూయేద మభాషత ౨౦ గచ్ఛలక్ష్మణ
వైదేహీం త్యక్త్వాఽఽగచ్ఛవనేదుఃఖితం, మాపురర్వదసౌమిత్రే గౌరవాన్మమసువ్రత
౨౧. రామాజ్ఞాయాఃపరాధీనః సౌమిత్రిర్దుఃఖితోవనం, నీత్వావాల్మీకినికటే సీతాం
తత్యాజగుర్వినీం ౨౨. ప్రణమ్యజానకీశోకసంతప్తా మునిమబ్రవీత్, మత్తాతపా
దశిష్యా వాల్మీకేదీనవత్సల ౨౩. రామస్తత్యాజమాంభార్యా మరణ్యేగుర్వినీ
మహీ, నిరాగసాంకుతస్తాత నజానామ్యస్య కారణం ౨౪. దుఃఖైనైవసదానేన
మమాసీజ్జీవనంవృథా, పతింవినాకథంతాత వనేఽనాథావసామ్యహం ౨౫. మా
తాత్వమేవవాల్మీకే హ్యనాథాయాఃపితామను, తముపాయముపాఖ్యాహి యేన
ప్రీతాతిమత్పతిః ౨౬. * వాల్మీకిః * దేవిజానకిమాశోకం కురూపాయానదామిహే,
పక్షిణేలోకవిఖ్యాతం .పంపాక్షేత్రంసుఖప్రదం ౨౭. తీర్థానతత్రవిద్యంతే మజ్జనాన్మ
క్తిదానిహి, తత్రగత్వాసమారాధ్య గౌరీంసర్వేష్టమాప్నుహి ౨౮. అహమప్యా
గమిష్యామి గచ్ఛావఃక్షేత్రనాయకం, ఇత్యుక్త్వాసీతయాసాకం ప్రతస్థేమునిశేఖరిః
౨౯. పంపాక్షేత్రం సమాసాద్య జానకీమాహతాపసః, పశ్యమాతఃపరంతీర్థ మిదం
భాతిమనోహరం 30. స్నాత్వాత్రైవసమారాధ్య గౌరీంతోషయసువ్రతే, వాల్మీకి
వచనంశ్రుత్వా సీతాభక్తిసమన్వితా 3౧. స్నాత్వాత్రికాలంతీర్థేస్మి న్గౌరీపూజారతాభవత్,
విధినాపూజయామాస మానసపర్యంతమీశ్వరీం 3౨. నిరాహారాదివా
రాత్రంగౌరీ ధ్యానసమన్వితా, ప్రత్యక్షాభూత్తదాగౌరీ మాసాంతే శివసంయుతా
33. తటతోటప్రభాందృష్ట్వా శ్రీగౌరీంజానకీముదా, స్తుత్వాప్రణమ్యతాంభక్త్యా
బద్ధాంజలిపుటాబ్రవీత్ 3౪. మాతర్మమాసీజ్జనకగృహే జని ర్లోకైకవీరఃపతిరేవ
రాఘవః, తథాపిమాందుఃఖపరంపరా పతివ్రతామనాథాం నజహాతిమర్విధేః 3౫.
వనేపలాశాద్యశనేనకేవలం త్రయోదశాబ్దానుషితాస్మికర్మితా, దశాననేనాపహృ
తాతిదుఃఖితాఽవశాదుర్మూలేహ్యుషితాస్మివత్సరం 3౬. హత్వాదశాస్యంమ్మారి
భిర్యుతోవిభుః కృత్వామయిప్రీతిమవాప్యవైభవం, మిథ్యాపవాదేనమనోవిభంగత
స్త్యక్త్వావనేమాం విరహేణదూయతే 3౭. పురాకృతందుష్కృతమేవకేవలం చిరా
యదుఃఖానుభవేహికారణం, సురార్చితంమత్ప్రియమాప్నుయాంయథా వరార్థినీం

పాలయదేవి మాంతథా 3౮. ఇతిసీతావచఃశ్రుత్వా స్మితాననసరోరుహా, కృపార్ద్రదృష్ట్యాపశ్యంతీ జానకీమాహశాంకరీ 3౯. శృణుజానకిమద్వాక్యం రహస్యమిదమద్భుతం, ఏకదాజగ్మురాదిత్యాఃపురుహూతపురోగమాః ౪౦. వైకుంఠలోకంకుతుకాద్విష్ణుదర్శనలాలసాః, రత్నప్రాకారశోభాఢ్యే పురేతస్మిన్మనోహరే ౪౧. సభాయామాసవేదివ్య సింహాసనమధిష్ఠితే, ప్రవిశంతఃసభాద్వారం ప్రతీహారనివారితాః ౪౨. తత్రైవతస్థురమరాఃపశ్యంతోదూరతోహరిం, అహమంతశ్చనిఃశంకం ప్రవిశామీతినారదః ౪3. పశ్చాత్కృత్వామరాన్ద్వారప్రవేశార్థం పురోయయౌ, ద్వారపాలనిరుద్ధోపి తత్రైవావస్థితోభియా ౪౪. హాదర్శపట్టిపథయాతే మయిప్రేమకరోతిసః, ఏవంమనసినిశ్చిత్య తస్థౌవిస్మృత్యవిగ్రహం ౪౫. సభాయాంతుంబురుర్గాతు మారబ్ధాయామలాపతేః, ప్రవృత్తోభూత్తదాసభ్యాఃసర్వేకుతుకినోఽభవన్ ౪౬. శ్రోతుంతదాఽఽహ్వయామాస దూతైర్నారాయణఃశ్రియం, మాతృకాగణసంపీతా సభాంప్రాపహరిప్రియా ౪౭. వారాహీనారసింహీచభృశుండీ భీమకామదా, చండఘంటామహానాదా బ్రహ్మణీబాహుదాద్రువా ౪౮. అన్యాఃసహస్రసహశఃసర్వా మాతరోవేత్రపాణయఃు, అపసార్యసురాన్సర్వేష మార్గస్థానాయయుర్ద్రుతం ౪౯. మధ్యేతాసాంమహాభాగా భృశుండీనామమాతృకా, నారదంద్వారమధ్యస్థం పశ్యంతంపురతఃసభాం ౫౦. పార్శ్వేపసారయామాస సంతాడ్యకశయాభృశం, విలోక్యాపి మహాలక్ష్మీఃస్మయమానా తదాభవత్ ౫౧. నకించిత్స్వసఖీమూచే తాందృష్ట్వానారదఃకృధా, దంతాఃపటపటాకృత్య శశాపైవంహరిప్రియాం ౫౨. యతోమామవజానంతీం సఖీసంశ్లాఘ్య వర్తసే, తామసీంప్రకృతిం శ్రిత్వావినింద సిచ మాంఖలే ౫3. అతస్త్వంభువిదైత్యానాం కులేజని మవాప్స్యసి, ఇతిశ్రుత్వా వచస్తస్య లక్ష్మీరప్యతి దుఃఖితా ౫౪. విష్ణురప్యవకర్ణ్యేమం చింతాకులితమానసః, తదాలక్ష్మీర్నమస్కృత్య ప్రార్థయామాసనారదం ౫౫. విశాపంజేహిమేబ్రహ్మన్ మహదాగఃకృతం మయా, ఇతిశ్రుత్వానారదస్తు దయయాసమవోచత ౫౬. త్రేతాయాందైత్యనాశాయ జనిష్యతి భవత్పతిః, దైత్యవంశభవాపిత్వంతేన సాకంచ యుజ్యసే ౫౭. దేవకార్యంసాధయిత్వా వైకుంఠంపాప్స్యసేపునః, ఇత్యుక్త్వా నారదోమాని రగచ్ఛచ్ఛుతథాగతం ౫౮. లంకాయాంరావణోనామ దైత్యేందోర్బలవాభృశం, జనాన్విక్షోభయామాస సాధువృత్తాంశ్చ గర్వితః ౫౯. సచనానారాజపుత్రీర్హృత్వా తద్రక్తమాదరాత్, పాతుంకనకకుంభేచ పూరయిత్వా నిచిక్షిపే ౬౦. తద్దృష్ట్వామునయస్తస్మిన్ భవిష్యజ్జ్ఞాననిర్భరాః, పార్శ్వేశయాన

దివ్యతేజః తదామండోదరీసతీ ౬౧. భర్తుర్విచింత్యదుర్మార్గం విషపానా న్మృతీప్సయా, రాత్రౌగత్వాపవరకంపపాతచ్ఛోణితంతదా ౬౨ తత్తేజసాగర్భిణీత్వ మాప్తా భీతాపతివ్రతా, మరణార్థంమయాపీతం విషభ్రాంత్యాహిశోణితం ౬౩. తేనాహం గుర్వినీజాతా సర్వేనిందంతి మాంకిల, ఇత్థంమ దోదరీభీతా త్యక్త్వాతద్గర్భముత్తమం ౬౪. చిక్షేపాంబునిధౌ సోపిప్లవమాన స్తటంయయౌ, నిగూహితోబభూవాథ భూమ్యాం గర్భస్తుకర్దమైః ౬౫. కన్యారూపేణతత్రైవ బహుకాలమభూద్భువి, కాలాంతరేసుతాకాంక్షీ జనకోయజ్ఞముత్తమం ౬౬. కర్తుమ భోనిధేస్తీర మావవిప్రగణైర్యుతః, యజ్ఞభూమివిశుద్ధ్యర్థం లాంగలేన సృసోత్తమే ౬౭. భూమింకర్షతిసీతాగ్రా దుత్పన్నాకన్యకాశుభా, సైవత్వందేవితద్యోగా త్త్వాంసీతేతివిద్ధుధాః ౬౮. త్వత్సహాయేనరామోఽపి విధ్వాధానురమండలం, అవతారాంతరేణైన యువాభ్యా మీశ్వరాజ్ఞయా ౬౯. దేవకార్యంకృతంసత్యం నారదస్యవచస్తథా, అస్మాద్దివ్య సరఃస్నానా చ్ఛాపముక్తాసిజానకి ౭౦. ఉత్పద్యేతేసుతోవీరా త్వయిశ్రీరామపిక్రమా, పతిప్రాప్యసుఖేనైవ నిజరూపమవాప్స్యసి ౭౧. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేదేవీ జానకీ పురతఃశివా, ధ్యాయంతీహృదితాంసీతా వాల్మీకేరాశ్రమంయయౌ ౭౨. తత్రసాసుషువేపుత్రౌ ఖ్యాతౌకుశలవావితి, తదిదంలోక విఖ్యాత మభూత్సీతా సరోవరం ౭౩. సీతాసరస్యాంయరుతేఽఘమర్షణస్నానం మహాదానమపీహ యఃపుమాన్, ససర్వకామానపి సర్వసంపదః సంప్రాప్యచాంతేపరమంపదంవ్రజేత్ ౭౪. యుష్మాభిమేతత్కథితం ముసీంద్రాః సీతాసరోవృత్త మతిప్రశస్తం, శృణ్వన్పఠన్నేతిన రోఽఖిలార్థా న్పరత్రసాయుజ్య ముపైతిసద్యః ౭౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సీతాసరోవర మహిమానువర్ణనం నామత్రిసప్తతితమోధ్యాయః. ౭౩.

---

* సూతః * మాల్యవంతగిరే ర్యామ్యేరామతీర్థం విరాజతే, సర్వపాతక విధ్వాసి నిర్వాణ్ణకప్రబోధకం ౧ తత్రగత్వాక్షేత్రపాలం సప్రచ్ఛుర్మునిపుంగవాః, క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వ సద్వృత్తకోవిద ౨ అస్యతీర్థస్యకింనామ భాసతేహి మనోహరం * క్షేత్రపాలః * రామతీర్థమిదంపుణ్యం కామితార్థప్రదంమహత్, ౩. నీలమేఘశ్యామపాదాబ్జ ప్రాపకంభవతారకం, రత్నసోపానసౌవర్ణ వేదికాభి రలంకృతం ౪. ఆవిర్భూవతీర్థేఽస్మి న్పురారామో ధనుర్ధరః, కరభూపతిరక్షార్థం తదమాత్య నగాయుచ ౫. తత్ప్రఖ్యాతమభూత్తీర్థ మిదంశ్రీరాఘవాఖ్యయా * ఋషయః * క్షీ పాపుల్ల లాక్షణం చరిత్ర మిదముత్తమం ౬. కోసాకరాఖ్య స్తన్మిత్రీమతో

రామేణవైహతః * క్షేత్రసాలః * తదహంవఃప్రవక్ష్యామి పురావృత్తంయథా శ్రుతం ౭. శివపూజారతిఃశాంతిః సర్వధర్మవిచక్షణః, మంత్రిణావిజయాఖ్యేన మంత్రజ్ఞేన సమన్వితః ౮. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంసర్వసమృద్ధిమత్, కదాచిద్వైరిణస్తస్య మహాబలసమన్వితాః ౯. పురంసంక్షోభయామాసుఃకరరాజ్యజిహీర్షయా, తేషాంమహాబలందృష్ట్వా కరశ్చింతాతురో భృశం ౧౦. విజయంప్రాహమంత్రజ్ఞ పాప్తమత్యాహితంమమ, వైరిణఃపురమాసాద్య నాశయంతిమమాధునా ౧౧. కథంజేష్యామ్యహంశత్రూన్ నబలహీనోబలాన్వితాన్, కథం మమసుఖంభూయా దాధ్యంనిహతకంటకం ౧౨. ఉపాయంవదమంత్రజ్ఞ త్వమేవ గతిరద్యమే * విజయః * శ్రీవీరరాఘవమంత్రమస్తిశత్రునిబర్హణం ౧౩. తన్మంత్రజపతో వీరరామఃశత్రూన్నిహన్యతి, తత్ప్రసాదాద్భవేద్రాజన్నవసౌఖ్యం మహత్తరం ౧౪. ఇత్యుక్తేనసమాశ్వస్తో నిర్యయౌనగరాత్కరః, సమరంపాప్య ధైర్యేణ శూరసేనా సమన్వితః ౧౫. శత్రూన్నిర్జితాన్సమాయాంతమాస కృతహస్తాః శిలీముఖైః, రిపవస్తేసమాయాత్తా వివిధాయుధపాణయః ౧౬. పరివార్యకరం జఘ్నుఃకోపసంరక్తలోచనాః, సూతోమృతోధనుశ్ఛిన్నం రథోభగ్నఃకరస్యతైః ౧౭. విరథోభూత్గతత్రాణిః శత్రుభిఃపీడితో భృశం, విజయస్తంనిశమ్యాశునృపం శత్రువశంవదం ౧౮. వీరరామమనుంభక్త్యా జజాపారివధాయసః, అవిరాసీత్తదారామ స్తటిత్కోటిసమప్రభః ౧౯. నీలమేఘనిభఃకాలరుద్రాటోప భయంకరః, కృత్వాట్టహాసం సంధాయ కోదండేచండసాయకాన్ ౨౦. చకర్తరిపుశీర్షాణి శరైరాశీవిషోపమైః, విజయాభిమతేనైవ మహాతాండవలీలయా ౨౧. తృణాన్నిఃశేషయామాస వైరిణో బలసంయుతాన్, సమాశ్వాస్యకరంరామో విజయంచహితోక్తిభిః ౨౨. అంతర్దధే మహాబాహు స్తాభ్యాంసంప్రార్థితోముదా, కరరాజోథ సంతుష్టో విజయేనసహప్రభుః ౨౩. పురమాగత్యధర్మాత్మా బహుమేనే స్వమంత్రిణం, దత్వాధికారంసర్వస్వం తస్మైప్రీతోఽభవన్నృపః ౨౪. సర్వాధికారమాసాద్య గర్వితోవిజయఃప్రభోః, అవమత్యనృపంరాజ్యే తతానాసౌ వ్యతిక్రమం ౨౫. జహార ద్విజవృత్తీశ్చ బలాదన్యధనానిసః, దూరీచకారసన్మాన్యా న్బాహుజానధికారతః ౨౬. ప్రజాఃసంక్షోభయామాస ఉత్కోచాదిభిరార్తిదః, అసమంజసచారిత్ర స్తత్పుత్రః శూరనామకః ౨౭. యోనిలంపటమప్తాత్మా కులస్త్రీవ్రతదూషకః, తత్పుత్ర పాతాదన్యాయంచకారవిజయఃసదా ౨౮. దురాచారరతోనిత్యం హీనజాతి సుసంసర్గవృతః, చచారనగరేశూరః కదాచిత్కామలంపటః ౨౯. ధర్మస్యభార్యాం దృష్ట్వాసాపృథుస్తనాంబరాం [illegible], పుష్టస్త్రీరూపసదానామ్నీకామాన్మోహాత్ఫలా

గ్రణీః 30. ప్రవిశ్యతద్గృహంశూరో ధర్మేణ రహితంబలాత్, అపభ్రంశంబభాషే తాం రంతుకామఃప్రియంవదాం 3౧ అయేసుందరిపూర్ణేందు ర్దృష్ట్వాస్యంతవలజ్జితః, ఆశ్రితోంబరమంభోజ మపిమగ్నం జలాశయే 3౨. విద్యున్మేనార్చిలేఽనంగ శరావి వతవాక్షిణీ, తాభ్యాంమాందృష్టమాత్రేణ హృదయంమే విదీర్యతే 33. అద్వితీ యాసిసౌందర్యే ద్వితీయాభవ మేమతా, ఏవంశూరదురుక్తిసా శ్రుత్వోవాచసు పాన్వితా 3౪. అమాత్యసుత మా నీతిం త్యజతేనసుఖం నతే, తుచ్ఛంవైషయికం సౌఖ్యం, నేచ్ఛంతిహిభవాదృశాః 3౫. నరకేనియతంవాసః సతీషురతిమిచ్ఛతాం, విష్టపేబహవోనష్టాః కులస్త్రీకాముకాఃఖలాః 3౬. కామవహ్నిపతంత్యేతే పతం గాఇవపావకే, మలమూత్రాకరంకాయం దృష్ట్వాముహ్యంతి కాముకాః 32. మలభాండముపాఘ్రాయ ముహ్యంతిమసిపాయథా, సుఖంనాస్తి తిలపాయమపి తేవిషయాశయా 3౮. విషంపీత్వాఽమృతభ్రాంత్యా మావినాశముపైహిభోః, గచ్ఛగేహాన్మహాభాగ పతిరాగచ్ఛతిద్రుతం 3౯. ఇత్థంతద్వచనంశ్రుత్వా కామాం ధోవిజయాత్మజః, బలాదియేషతాంరంతుం బభాషేనిష్ఠురం వచః ౪౦. పత్యుస్తే పతితాదద్య కథయస్యతిసాధ్వసం, బలాద్రమంతఁమాంభర్తా కింకరోతి తవాల్పకః ౪౧. హత్వాతందుర్గతంవిప్రం స్వర్గసౌఖ్యం తనోమితే, ఇతితాంభర్త్సయిత్వాస జగ్రాహ వసనాంచలం ౪౨. బలాదాచ్ఛిద్యతద్ధస్తా దబ్రవీత్సా పతివ్రతా, కాము కోయందురారాధ్యో మత్తో ద్విరదవత్ఖలః ౪౩. హితోక్తింనశృణోత్యేష నజహాతి పతివ్రతాం, సతీత్వరక్షణాయాహం జహ్యాప్రాణానపిద్రుతం ౪౪. నతేనదుష్కృ తందేహా త్పాతివ్రత్యంవరంమమ, ఇత్యాలోచ్యాస్మభర్తారం సంచింత్యమనసాసతీ ౪౫. శీర్ణమాస్ఫాల్య దేహాల్యాంభగ్నశీర్షా మమారసా, ఆగత్యస్వగృహంధర్మో దృష్ట్వాతత్కీరకర్మసః ౪౬. ఉవాచకుపితోమార్ఖ కిమిదందుష్కృతంకృతం, ప్రవిశ్యచోరవద్గేహం దుర్మతేరహితంమయా ౪౭. యద్భార్యామవధిష్మామే తత్త్వం దండ్యోసి భూభృతా, ఇత్థంవదంతంధర్మంతం శూరఃసంతాడ్యదుర్మతిః ౪౮. జహారతద్గృహస్థాని వస్తూనికుపితో భృశం, గతేశూరేగృహాద్ధర్మో భయేనపటికంపితః ౪౯. రాజ్ఞేవిజ్ఞాపయామాస రుదన్భ్రాత్తాంత మాత్మనః, రాజన్విజయపుత్రోమే జాయాంహత్వాపతివ్రతాం ౫౦. సర్వస్వమపహృత్యార్థం హత్వామాంచ పదా యయా, పాసాదాన్నాశితాఃశైవా దేశేతాభ్యంతరోత్తమాః ౫౧. అన్యాయే నప్రజాఃసర్వాః పీడితాఃభృశదుఃఖితాః, త్వమంధఇవతత్పాపా వదృష్ట్వానిర్వృతోస్వపాషి ౫౨. ఇత్థంతద్గిరమాకర్ణ్య కుపితఃకరభూమిపః, ఆహూయవిజయందూతై స్తత్సుతంపాప్యపృచ్ఛత ౫౩. అమాత్యతవపుత్రోయం మూర్ఖతోధర్మమందిరం,

గత్వాహత్వాచతద్భార్యా మపహృత్యబలాద్ధనం ౫౪ సంతాడ్యతంమదాంధోసా
యయూనితిమయాశ్రుత్వా , తదేనంశిక్షయాశుత్వం పక్షపాతవివర్జితః ౫౫. ఇతిరాజ
వచఃశ్రుత్వా విజయఃస్మయమూషితః, తిరస్కృత్యకరంకోపాదువాచ పరుషంవచః
౫౬. బాహ్మణాఃశవస్యాద్యవచః శ్రుత్వాహితాహితం, అవిచార్యబ్రవీష్యేవ
మజ్ఞాసివప్రలాపకం ౫౭ శూరోభిధానకర్మభ్యాం మత్పుత్రఃసుందరోయువా,
కామినస్యఃకామయంత్యేనం కామాత్సుందరమాదరాత్ ౫౮. తాదృశంసాతిరస్కృ
త్య హతాఽనేనాపరాధినీ, మదీయగాజ్జేష్ఠిశ్వాసు తుస్తంనిందంతి బాడబాః ౫౯.
తదేనంశిక్షయిత్వామే నపాపమపరాధినం, తస్యగర్వోక్తిమాకర్ణ్య రాజామర్షయు
తోబ్రవీత్ ౬౦. పూర్వోపకారంస్మృత్వాగఃక్షమ్యతేతావకంమయా, నిర్గచ్ఛస్వ
పురాజ్ఞవనచేద్దండ్యోసిమందధీః ౬౧. ఏవంభూపవచఃశ్రుత్వా ప్రహస్యవిజయోబ్రవీత్,
మయైవరక్షితోసిత్వం బహుధారిపుసాధ్వసాత్ ౬౩. దత్తాధికారోనత్వంమా మనవ్యాఃశిక్షితుంక్షమః, ఏవంవదంతమున్మత్త మివదూతైర్మహోత్తమః ౬౪. పురాన్నిఃసార
యామాసపుత్రంవిజయం బలాత్, తదానృపవధాయాశుజపతోమనుముత్తమం ౬౫.
మంత్రాధిదేవతాసిద్ధి ర్నబభూవమహాత్మనః, దూతైఃప్రస్థాపితోరణ్యే నిరుపాయాదు
వాససః ౬౬. ద్విషద్రాజోవధప్రేప్సుఃపద్మనాసాహసేనవా, ససుతోన్వేషయా
మాస ప్రమాదంభూపతేఃసదా ౬౭. ఏకదాపర్వణిస్నాతు మేకఏవపురాద్బహిః,
సరఃప్రాపవినాదూతై ర్నిర్భయంనృపశేఖరః ౬౮. జ్ఞాత్వాతమాగతంశీఘ్రు మాగత్య
సరసేముభౌ, నిహత్యతరసాదూతం జగ్మతుర్భూపసంనిధిం ౬౯. ఉభౌఖడ్గధరౌదృ
ష్ట్వా కాలమాత్రావివాగతౌ, భీతోనృపతిరేతౌస్వ నధాయైవాగతా వితి ౭౦. శివం
సస్మారసోఽప్యాత్మరక్షణాశావివర్జితః, శివశంభోమహాదేవ కరుణాకరశంకర ౭౧,
త్వత్ప్రసాదాత్పురారాతే రరక్షారిభయాద్ధిమాం, మామిదానీంహతఃశూరవిజ
యాదుర్జయావితి ౭౨. రక్షమాంశ్రీవిరూపాక్ష పక్షపాతేనశంకర, ఏవంస్మరంతం
రాజానం విజయేహంతుమిచ్ఛతి ౭౩. మధ్యేతీర్థమహాభోగా ఉదభూత్తటిదుజ్జ్వలః,
ఆవిరాసీత్తతో వీరరాఘువశ్చండవిక్రమః ౭౪. నీలోత్పలదలశ్యామః పీతవాసాః
సుగార్చితః, కృపాణపాణి రత్యంతభీషణ భ్రుకుటీతటః ౭౫. హ్వేడయన్నసినాశీర్ష
ముత్కృత్యవిజయస్యసః, తత్పుత్రస్యాపిమూర్ధానం పాతయామాసభూతలే ౭౬.
దృష్ట్వాతదద్భుతంకర్మ రామస్యకరరాణ్ముదా, ప్రణమ్యదండవత్పాదౌహ భక్తినిర్భర
మానసః ౭౭. దయాకరమయాపురా నియమపూర్వకారాధనం కియత్కృతమితి
ప్రభోతవమయైవనజ్ఞాయతే, యదాహమరిసంకటే హృదిభజామిభర్గంభయా త్తదై
వసముపేత్య మామవసిపక్షపాతాస్పదం ౭౮. తవప్రియతమఃశివఃశివసఖస్త్వమేవా

సిభ్యోః శివస్యభవతో ఽప్యభూద్భక్తిమభేదబుద్ధి ర్మమ, స్వభక్తవిజయంజవాదపి నిహత్యమద్రక్షణం యతస్త్వమకరోస్తత స్తవమతిఃశివారాధకః ౭౯. దశానన వధాయ యస్త్రిదశేసంఘసంపార్థిత స్స్వభక్తవశగోహరి స్త్వవతతారసూర్యా న్వయే, సపవకరుణాకర స్త్వమిహ రామనామ్నాజగద్ధరోసి మమమానసంవసతు పాదపద్మేతవ ౮౦. ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య హృష్టోరామ స్తమబ్రవీత్, * శ్రీరామః * శృణు రాజన్ప్రవక్ష్యామి సర్వలోకహితంవచః ౮౧ గోపనీయమిదంవాచ్యం పాపి నోనకదాచన, పరమాత్మాఽచ్యుతోనంతః సచ్చిదానందవిగ్రహః ౮౨. పశ్యంతిష్ఠా నినోయచ్చ పరంబ్రహ్మేతిసంజ్ఞితం, శుద్ధంసూక్ష్మంమహత్తేజః సదాశివపదంహితత్ ౮౩. పోచ్యతేహ్యుపచారేణ పరంబ్రహ్మేతియన్మహాఃా, సదామలమసిప్రాజైరాన గమ్యః సఈశ్వరః ౮౪. అక్షరఃపరమోనంతః కాలరూపీమహేశ్వరః, నిర్గుణోపి గుణాధారో జగత్కారణమిష్యతే ౮౫. స్వమాయయాయుతేః శంభుర్గుణమయ్యా ఖలంజగత్, రచయామాసలీలార్థం సచరాచరమవ్యయః ౮౬. పునర్మాయాగుణై రీశో మూర్తిత్రిత్వమవాప్తవాన్, రజోగుణయుతేః సృష్టాబభూవజగతాంప్రభుః ౮౭. పాలయామాససత్త్వేన యుక్తోనారాయణాఖ్యయా, తమసాకాలరుద్రాఖ్యఃవ్యయ మేవజగత్పతిభుః ౮౮. సంహృత్యసకలాల్లోకాన్ స్వేచ్ఛయాక్రీడతేహరః, పునఃకార్యవిశేషేణ స్వాంశతోఖలనిర్జరాన్ ౮౯. నిర్మాయవిశ్వకార్యేషు యోజయామాస తాన్విభుః, తదాజ్ఞయామరాఃసర్వే స్వస్వకార్యవిచక్షణాః ౯౦. నిర్మమో నిరహంకారో నిత్యతృప్తోనిరంజనః, సఏపరమోనంతః సర్వేషామాదికృద్విభుః ౯౧. భూవార్యగ్న్యనిలాకాశాఃా పుష్పవంతోపుమానితి, యస్యమూర్త్యష్టకంభాతి జంగమ స్థానరాత్మకం ౯౨. తస్మిన్సర్వేశ్వరేశుద్ధే భక్తిరవ్యభిచారిణీ, ముక్తిప్రదామనుష్యాణాం మాయామలనివారిణీ ౯౩. అనన్యసులభాభక్తి ర్విద్యతే యస్యశంకరే, తస్యపావరజఃస్పర్శా త్పునీతెముఖలంజగత్ ౯౪. శివేభగవతిశ్రద్ధాభక్తిభ్యాంయే సమన్వితాఃా, తపసలోకపూజ్యాఃా శివభాగవతోత్తమాఃా ౯౫. శివపూజారతో నిత్యం సర్వభూతహితేరతః, శివధ్యానపరోయోగీ శివభాగవతఃస్మృతః ౯౬. కదా పశ్యేయమీశాన మితిచింతాతురఃసదా, విముక్తోయోనిసంక్లేశా శివభాగవతోత్తమః ౯౭. శివశంకరశర్వేతి నీలకంఠేతి యోబ్రువన్, దయావాన్సర్వభూతేషు శివభాగ వతోహనఃా ౯౮. హితకృత్సాధుబాంధవ్యాణాం మతిథీనాంచపూజకః, అనసూయఃసదాశాంతఃశివభాగవతోహనఃా ౯౯. వాపీకూపతటాకాది నిర్మాతాదీనవత్సలః, యఃసదాచారనిరతఃశివభాగవతోహనఃా ౧౦౦. కృతజ్ఞఃసత్యసంధశ్చ ధర్మాత్మా

విగతస్పృహాః, ప్రాణినాంసమబుద్ధిర్య శ్శివభాగవతోహింసః ౧౦౧. అభేదభావనా యస్య శివకేశవధాతృషు, శివభక్తిపరోయోగీ శివభాగవతోహింసః ౧౦౨. శివాదన్యతరన్నాస్తి జగదేత చ్చరాచరం, తన్మాయాకల్పితంభాతి శుక్తికారజతం యథా ౧౦౩. ఏవంజ్ఞాత్వాకృతాత్మోయః శివభాగవతోహింసః, శ్రుతిప్రచోదితా న్నేవా న్నివరూపేణ భావయ॒ ౧౦౪. తాపత్యమ్యవిహీనోయః శివభాగవతోహింసః, సర్వశ్శైవగుణాఃసౌమ్య త్వయితిష్ఠంతి భూమిప ౧౦౫. తస్మ్రేప్రియతమోసిత్వం హితంతవకరోమ్యహం, సర్వదేవప్రియాఃశైవాః సర్వలోకహితేరతాః ౧౦౬. నర్వే షాంప్రాణినాంపూజ్యాః పరనిందా పరాఙ్ముఖాః, నిందంతిపాపినోయేచ శైవాన్సా భుజన ప్రియా॒ ౧౦౭ తేహిదేవద్విషోఘోరే క్లిశ్యంతి నిరయేఖలాః, మద్భక్తాః శంకరద్వేషీ మద్వేషీశంకరప్రియః ౧౦౮. తావుభానరకం యాతో యావచ్చంద్ర దివాకరా, భక్తోపివిజయోమేష్య ద్విషత్వయిమయూహతః ౧౦౯. తత్పుత్రశ్చ దురాత్మాసౌ హాశోసరయభాగభూత్, సుఖేనకరభూపాల శివాంఘ్రి గతమానసః ౧౧౦ పాలయిత్వాచిరంరాజ్యం తతోఽమృతమవాప్నుహి, ఆవిరాసమహాంతీర్థా ద్యస్మాదమలవారిణాః ౧౧౧ మన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మిదంలోకే భవిష్యతి, ఆజ్ఞ యామమ యస్తీర్థే భక్త్యాస్మిన్నియమాన్వితః ౧౧౨. ఉషఃస్నానంకరోత్యాజ్ఞే సముక్తోనాత్రసంశయః, ఇత్యుక్త్వానృపతిం రామ స్తత్రైవాంతర్దధేవరః ౧౧౩. తస్మాదిదంరామతీర్థ మితిలోకేప్రథామగాత్, అత్రస్నాత్వా భగచ్చామఃక్షేత్రరాజ దిదృక్షయా ౧౧౪.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే రామతీర్థమహి మానువర్ణనం నామ చతుస్సప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౪.

---

* సూతః * తతఃపరంమహాతీర్థం త్రిదశైరభివందితం, కోటితీర్థమితిఖ్యాత మనంతసుఖదంనృణాం ౧. ఆసమంతాత్కోటిలింగైః శోభితంసురసేవితం, తత్రగత్వాక్షేత్రపాల మబ్రువన్మునిపుంగవాః ౨ క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ కిమిదంతీర్థమద్భుతం, శైవలింగసమాకీర్ణ మచ్ఛాంబుపరిశోభితం ౩. * క్షేత్రపాలః * కోటితీర్థమిదం పుణ్యం కోటిలింగవిరాజితం, అనేకకోటిపాపానాం వారకంభవతారకం ౪ కోటి తీర్థమితిఖ్యాత మిదంకథమభూద్వద, ప్రతిష్ఠితానిలింగాని కేనభాంతి మహాత్మనా ౫. కస్మిన్ముక్తిమదాచ్ఛంభు స్తోకానుగ్రహకారకః, ఏతత్సర్వంవదాస్మాకం సర్వజ్ఞ స్స్కందయాకర ౬. * క్షేత్రపాలః * పురాకైలాసనగరే సదాసంఘైకసద్మని,

హేమపాత్రికారశోభాఢ్యే రత్నతోరణమండితే ౭. అగాధామృతపూర్ణాచ్చ సరో వరపరిష్కృతే, సహస్రార్క-ప్రతీకాశ శతగోపురభాసురే ౮. తేజోమయమహా సౌధ ప్రకాశితదిగంతరే, సంతానసత్కృతానేక నిగమానోకతేహైర్వ్యే ౯. నిత్యతృప్తద్విజాకీర్ణ నందనార్చితనిష్కుటే, పురుహూతముఖాదిత్య నిత్యసేవితచత్వ రే ౧౦. స్మృతమాత్రాఖిలాభీష్ట విశ్రాణనసురద్రుమే, సింహాసనేసమాసీనః సభా యాంశ్రీమహేశ్వరః ౧౧. ఉమాలింగితవామాంగః సురార్చితపదాంబుజః, శ్వేతచ్ఛ త్రధరో విష్ణుర్విధాతా స్తుతిపాఠకః ౧౨. శ్వేతచామరధారిణ్యౌ శ్రీవాణీ లోక మాతరౌ, వామభాగేసమాసీనా శ్రీగౌరీశంకరప్రియా ౧౩ ఈశానవదనాంభోజ న్యస్తదృష్టి ర్నిరామయా, శాంకరజ్ఞాననిష్ఠాశ్చ సనకాదిమహర్షయః ౧౪. పశ్యంతః శివపాదాబ్జం సంముఖే సమవస్థితాః, ఏవమైశ్వర్యసంపన్నే సభాయాంశ్రీమహేశ్వరే ౧౫. విరాజమానేదుర్వాసాః ప్రాపతత్సమితింవరాం. కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటి చంద్ర మనోహరం ౧౬. దృష్ట్వాదేవంప్రణమ్యాగ్రే స్తోతుంసముపచక్రమే, అగణి తమహిమాన మప్రమేయం నిగమశిరోరణ్యకేలికలకంఠం, త్రిభువనరచనాదికార ణంత్వాం శరణమహంకరుణానిధే ప్రపద్యే ౧౭. తవచరణసరోజమర్చయంతో భవభయమాశు తరంతినిర్వృతాస్తే, తదహమపిసుఖాప్తయే వరంత్వాంశరణ మహంకరుణానిధేప్రపద్యే ౧౮. వరగురుకరుణాత్మితత్వభాజాం నిరతిశయామృతద స్త్వమేవసద్యః, కలుషితమనసాంత్వమేవశాస్తా శరణమహంకరుణానిధేప్రపద్యే ౧౯. ఇతిస్తువంతందేవేశోదృష్ట్వా దుర్వాససంముదా ౨౦. ఆలింగ్యమూర్ధ్న్యవాఘ్రాయ ఉవాచమధురంవచః, త్వమేవనిజభక్తోసి మమాత్యంతహితేరతః ౨౧. దుర్వాసః పరమోదార శైవజ్ఞాన సుధాకర, బహవఃసంతి మద్భక్తా మత్పాదన్యస్తమానసాః ౨౨. మమప్రాణప్రియాఃశ్రేష్ఠాః సర్వభూతహితేరతాః, ఆదౌశివాతథావిష్ణు ర్విధా తానందికేశ్వరః ౨౩. ఉపమన్యురగస్త్యశ్చ భృగుస్త్వం భూణరావణౌ, మదానం దాబ్ధిమగ్నస్త్వం సర్వసంగవివర్జితః ౨౪. ప్రియోసిమమదుర్వాసః పాత్రేభ్యోపిత పోనిధే, సంమాన్యమునిమిశానః పూజయామాససంసది, దృష్ట్వాదుర్వాససంప్రేమ్ణా పార్వతీభక్తవత్సలా ౨౫. దదౌమాల్యంముదాతస్మై సౌవర్ణాస్లాన పంకజం, అర్చనావసరేభక్త్యా విష్ణునావిభవేర్పితం ౨౬. సర్వసిద్ధికరంహృద్యం సదానంద ప్రదాయకం, ప్రేమ్ణాసమర్పితం మహ్యం నిర్మాల్యంశంభునా వరం ౨౭. భక్తాయ తేప్రయచ్ఛామి గృహాణమునినాయక, ఇత్యుక్తఃశివయామాల్యం గృహీత్వా భక్తిపూర్వకం ౨౮. నమస్కృత్యమునిస్తాభ్యాం శివాభ్యాంనిర్యయౌ ముదా, యయౌమార్గవశాత్ స్వర్గం దుర్వాసానిర్మలాశయః ౨౯ ఇత్థంవిచారయామాస

మానసే సంగవర్జితః, సర్వసంగవిహీనస్య సౌభాగ్యేనాపికింమమ 30. కస్మైచిద హమేతద్ధి దాస్యామి విషయేచ్ఛవే, తేనతస్యసుఖంభూయాత్ప్రీతోభవతిశంకరః 3౧. యేనకేనప్రకారేణ యస్యకస్యాపి దేహినః సంతోషంజనయేత్ప్రాజ్ఞ స్తదేవేశ్వరపూజనం 3౨. ఇత్యాలోచ్య ప్రజ మూర్ధ్ని ధృత్వాఘ్రీయపునఃపునః, భక్త్యాసంపూజ్యనిర్మాల్యం ప్రవివేశామరావతీం 33. ఐరావతంసమారుహ్య రాజ వీధ్యాంపురందరః, శచీయుక్తఃసురైఃసార్ధమాయయౌ వైభవాన్వితః 3౪. త్రిలోకనాథమైశ్వర్య యుతం దృష్ట్వాపురందరం, దదావనగ్రహాత్తస్మై దుర్వాసా మాల్యముత్తమం 3౫. అనజ్ఞయా తదింద్రోపి గృహీత్వావామపాణినా, చిక్షేపస్వాహితాజ్ఞానా న్మత్తోద్వరదమస్తకే 3౬. తన్నిరీక్ష్యశచీశక్రం బభాషేభయవిహ్వలా, మానూకుమహాభాగ శివనిర్మాల్యదూషణం 3౭. అర్చాయామప్యుతేనైత చ్ఛంకరాయుసమన్వితం, కంఠేసమర్పిత ప్రీత్యా పార్వత్యాఃకృత్తివాససా 3౮. తయాదేవ్యాస్వభక్తాయ దత్తందుర్వాససేద్భుతం, సర్వసిద్ధికరంహృద్యం శివనిర్మాల్యముత్తమం 3౯. సర్వథాసర్వయత్నేన పూజనీయమిదంత్వయా, నిందంతియే నరాపాపాస్తే శివనిర్మాల్యముత్తమం ౪౦. కులక్షయకరాస్తేహినియతంనిరయాలయాః, నిర్మాల్యమవమన్యంతే యేపురాశాఃపినాకినః ౪౧. నరకేనియతంవాస స్తేషాంస్వర్వాసినామపి, ధృత్వాస్వకంఠేనిర్మాల్యమేత త్సుఖమవాప్నుహి ౪౨. ఇదంశ్రుత్వాశచీవాచమపి నోవాచకించన, ఐరావతస్తదాకృష్య కరేణశిరసిస్థితం ౪3. పాదాభ్యాంపేషయామాస శివనిర్మాల్యమద్భుతం, దృష్ట్వాపరాధంశక్రస్య దుర్వాసాఃకుపితోభృశం ౪౪. శశాపసహసాశక్రం కోపసంరక్తలోచనం, యద్వైశ్వర్యమదా దీశనిర్మాల్య మవమన్యసే ౪౫. తేనత్వంసర్వసామ్రాజ్య భ్రష్టోభవ పురందర, ఇతిశప్త్వాయయౌకృద్ధో దుర్వాసాఃపురతోద్రుతం ౪౬. తదాహాహా కృతాఃసర్వే గీర్వాణాభృశదుఃఖితాః, భీతఃపురందరోవేగా దవరుహ్యగజాన్మునిం ౪౭. ప్రాప్యప్రణమ్యవిమదో బభాషేవినయాన్వితః, మమాపరాధందుర్వాసః క్షమ స్వశరుణానిధే ౪౮. త్వమేవహిశరణ్యోసి మునిశేఖరపాహిమాం, మయాజ్ఞాన కృతంపాపం త్వమేవక్షంతుమర్హసి ౪౯. పతిత్వాపాదయోస్తస్య మునేరాహ వులోమజా, దుర్వాసఃపరమోదార దయాకరతపోనిధే ౫౦. క్షమస్వపతిదారాత్మ్యం క్షమాసారాహిసాధవః, తదాదేవాఃసగంధర్వాఃసిద్ధాశ్చపరమర్షయః ౫౧. వ్యజిజ్ఞపన్వినమ్రాస్తే దుర్వాససమమర్షిణం, ఉపసంహరకోపంత్వం ప్రణమామస్తపోనిధే ౫౨. అనుగ్రహంకురుప్రాజ్ఞ తవశిష్యేపురందరే, లోకానుగ్రహకర్తారఃసాధవఃసమదర్శినః ౫3. త్వయిక్రుద్ధే కథంలోకస్థితిర్భ్యాత్ప్రభోఘన, ఏవంతేషాంవచః

శ్రుత్వా ముని:శాంతో బ్రవీదిదం ౫౪. వినానుగ్రహముగ్రస్యపాపాది ద్రోనము చ్యతే, తస్మాదయముమాకాంతం శరణంయాతుశంకరం ౫౫. తేనాయంసుఖమా ప్నోతి నాసత్యం మమభాషితం, ఇత్యాజ్ఞాప్యసురానాశు జగామత్రిదివాన్మునిః ౫౬. ఏతద్వృత్తాంతమాకర్ణ్య బలిర్దైత్యోబలోన్నతః, అసురానీకసైన్యైఃసార్ధం సహసాస్వర్గ మాయయా ౫౭. కలహంనిర్జరైఃసాకం కృత్వావాసవమాహవే, నిర్జిత్యస్వర్గసా మ్రాజ్యం జహారప్రసభంబలీ ౫౮. శునాసీరఃసురైఃసాకం త్యక్త్వాత్రిదివముత్తమం, దుఃఖార్తఃకాననేఘోరే సంచచారశతంసమాః ౫౯. బలిర్దైవాధికారేపి విరోచన ముఖాసురాన్, నియోజ్యనాకలోకస్య చక్రవర్తీబభూవసః ౬౦. బలాదాహృత్య దత్తాని సురేభ్యోబాహ్మణైర్మఖే, హవీంషిసురశత్రుభ్యో విధిజ్ఞఃప్రదదౌబలీ ౬౧. తుష్టామానిర్జరాఃసర్వే నామమాత్రామృతాంధసః, ఉవాసుర్బలిభీతాస్తే ఘోరే మందరకందరే ౬౨. గురుర్జ్ఞాత్వాథదేవానాం దుస్థితింప్రష్టుమాయయౌ, దృష్ట్వా తమింద్రఃశోకార్తః సాష్టాంగంప్రణిపత్యసః ౬౩. బద్ధాంజలిపుటోభూత్వా బభాషే వినయాన్వితః, గురోఽస్మద్దుర్దశాంపశ్య కృపాంకురుమయిప్రభో ౬౪. త్వదన్యోనాస్తి మత్త్రాతా బుద్ధిదాతాత్వమేవనే, * గురుః * తిరస్కృతంత్వయాజ్ఞానా చ్ఛివ నిర్మాల్యముత్తమం ౬౫. తత్పాపపరితప్తస్త్వం శప్తోసిమునినావృథా, ప్రసన్నేనాథ తేనత్వ ముక్తఃశంకరసేవయా ౬౬. ముక్తోభవసిమచ్ఛాపా దితివిస్మృత్యతద్వచః వృథాత్వంమున్యసేఽజ్ఞానా న్మదస్యేదంఫలంతవ ౬౭. * ఇంద్రః * క్వమదఃక్లిశ్య తోమేస్య కందర్పేక్షుధయాగురో, జ్ఞానలేశవిహీనస్య అశక్తస్యాకృతాత్మనః ౬౮. కథమీశప్రసాదోమే భవేత్కల్యాణదాయకః, * గురుః * పంచాక్షరమహామంత్ర ముపదేక్ష్యామిశిష్యవే ౬౯. శివమర్చయభక్త్యాత్వం శైవదీక్షాసమన్వితః, తేనసర్వ సుఖంభూయా స్త్వనిర్జరనాయక ౭౦. ఇత్యుక్త్వోపదిదేశాథ మంత్రమింద్రాయ గీష్పతిః, దర్శయిత్వాయథాయోగ్యం శైవానుష్ఠానపద్ధతిం ౭౧. గురోరాజ్ఞాం సమాదాయ పుపాక్షేత్రేసరిత్తటే, అస్మింస్తోదకేస్నాత్వా సదాజపపరాయణః ౭౨. ఆగమోక్తేనవిధినా శివార్చనరతోభవత్, కృత్వాసైకతలింగాని లక్షసంఖ్యాయు తానిసః ౭౩. సంకల్పమాత్రసంసిద్ధై రుపచారైరమానుషైః, ప్రత్యహంపూజయా మాస శివానుగ్రహ కామ్యయా ౭౪. ఏవమాత్మవతా భక్తియోగేన శతవాస రాన్, విష్ణునాలక్షలింగానాం శైవానాంశతమర్చితం ౭౫. దృష్ట్వాజిష్ణోర్మహాభక్తిం ప్రసన్నఃపార్వతీపతిః, భూత్వాప్రత్యక్షమాశ్వాస్యబభాషేజిష్ణుమీశ్వరః ౭౬.

అయివత్సనురాధీశ మయిభక్తిర్దృఢాతవ, ముక్తోసిమమనిర్బాల్య రీఢాజనితకిల్బిషాత్ ౭౭. ప్రసన్నోఽస్మితనాభీష్ట మహాంజానామిసువ్రత, వదామితదుపాయంతే యేనసౌఖ్య మవాప్స్యసి ౭౮. నముద్రమథనంకృత్వా లబ్ధ్వామృతమసాధ్వసం, మత్ప్రిసాదాద్బ లింజిత్వా పునఃస్వర్గమవాప్స్యసి ౭౯. ఇతీశ్వరవరంలబ్ధ్వా గుడుమామంత్ర్యవాసవః, మహాసురసహాయేన చక్రేఽబ్ధిమథనంబలాత్ ౮౦. తేనామృతాదివస్తూని లబ్ధ్వాబల సమన్వితః, ఆసాదపునఃస్వర్గంజిత్వా బలిముఖాసురాన్ ౮౧. స్నాత్వైతస్మింస్తటే కోటిలింగాని త్రిదశాధిపః, సంపూజ్యప్రాపసామ్రాజ్య మీశ్వరానుగ్రహేణసః ౮౨. తస్మాదిదంకోటితీర్థ మితిలోకేప్రథామగాత్, లోకేయావంతితీర్థాని సద్యోముక్తిప్రదా నిచ ౮౩ కోటిశస్తానిసంత్యస్మి న్కోటితీర్థంతతోభవత్, స్నాత్వాత్రకోటిలింగాని సముభ్యర్చ్యతపోధనాః! ౮౪. యాస్యామఃపురతఃక్షేత్రదర్శనార్థంమహర్షయః, క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా సంతుష్టాఃపరమర్షయః ౮౫. తత్రసాత్వాథలింగాని సమా నర్చుర్ముదాన్వితాః. ౮౬.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కోటిలింగతీర్థ ప్రశంసాయాందుర్వాసశాపేనరాజ్యభ్రష్టపురందరన్యశివప్రసాదాత్పునఃస్వర్గాధిపత్యప్రాప్తిర్నామ పంచసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౫.

---

* సూతః * కృత్వాస్నానంకోటితీర్థే క్షేత్రపాలసమన్వితాః, సంపూజ్యకోటిలింగాని చక్రతీర్థంతతోయయుః ౧. దృష్ట్వాసప్తర్షయోహృష్టా శ్చక్రతీర్థమనుత్తమం, పప్రచ్ఛుర్భవంతస్య క్షేత్రపాలంముదాన్వితాః ౨. * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వవిద్యావిశారద, మధ్యేసరిన్మహాతీర్థం చక్రభ్రమణశోభితం ౩. సౌవర్ణసికతాకాంతం కిమస్మభ్యంవదామల, * క్షేత్రపాలః * చక్రతీర్థమిదం పుణ్యం సర్వతీర్థసుపూజితం ౪. నిర్వాణదాయకంపుంసాం గీర్వాణగణసేవితం, దర్శనాదస్యతీర్థస్య నశ్యంతి పిశితాశనాః ౫. అస్యస్మరణమాత్రేణ కామితార్థమవాప్నుయాత్, ఛిన్నపాణిఃపురాఽఽదిత్యః స్నాత్వాస్మిన్తీర్థపూజితే ౬. సౌవర్ణపాణిమీశాన ప్రసాదాత్ప్రాప్తిభాస్వరం * ఋషయః * ఛిన్నపాణిఃకథమభూ త్కర్మ సాక్షీదివాకరః ౭. చక్రతీర్థమితి ప్రాజ్ఞప్రఖ్యాతమథవత్కథం, కౌతుకంజాయతే ఽస్మాక మస్యవృత్తంవదాధునా ౮. * క్షేత్రపాలః * ముఖోనామసుహాదైత్యః పురాభూజ్జగదార్తిదః, తేనదేవర్షయఃసర్వేపీడితాఃభృశదుఃఖితాః ౯. మంత్రయామాసురన్యోన్యం కిఁకుర్మఇతి వాదినః, బృహస్పతింపురస్కృత్య బ్రహ్మాణంశరణం

యయుః ౧౦. సింహాసనేసమాసీనం శారదాసహితం విభుం, వినయేనామరాః ప్రాహుః ప్రణమ్యపరమేష్ఠినం ౧౧. పితామహ మహాదైత్యపీడితాద్దుఃఖకర్శితాన్, దయార్ద్రదృష్ట్యాపశ్యాస్మాన్ త్వత్పాదశరణాగతాన్ ౧౨ మురోనామ మహాదైత్యో బలవానతిభీషణః, బాధతేస్మాన్యథాహన్యా త్తదుపాయంవదాబ్జజ ౧౩. * బ్రహ్మ * అజయ్యఃసమరేఽస్మాభి ర్బలవానయమాసురః, కేశవంశరణం యామః సఏవాస్మాకమీశ్వరః ౧౪. ఇత్యుక్త్వాతైఃపరిక్రమ్య యయూవైకుంఠ మాత్మభూః, శ్రియాభూమ్యాసేవ్యమానం శేషశాయినమచ్యుతం ౧౫. దృష్ట్వా హృష్టేనమనసా సాష్టాంగంప్రణిపత్యసః, తుష్టావకమలానాథం విమలస్తోత్రవాచకై ౧౬. నమామినారాయణపాదపంకజం నిరామయం నిర్జరబృందపూజితం, యదగ్రసంజాతజలేనమానవా ముక్తాభవంత్యాశు నిరస్తకిల్బిషాః ౧౭. అనార్యరాత్రించరబాధితావయం సమాగతాస్త్వచ్ఛరణంచతుర్భుజ, నిహత్యతందుర్జయదానవాధమం నిరాపదంలోకతతింకురుష్వభో ౧౮. త్వమేవలోకావనతత్పరోవిభుస్త్వమేవపూజ్యోజగదాదికారణం, త్వమేవసర్వస్వమచింత్యవైభవస్త్వమేవబంధుర్భవతాపవారణే ౧౯. హరిస్తదాకర్ణ్యనిరించిభారతీ మతివసంతుష్టమనాస్తదాబ్రవీత్, ప్రసాదయ్యభూతేశమవాప్యతద్వరం నిహన్మిదైత్యాధమమస్తుమాభయం ౨౦. అహంగమిష్యామితపఃకృతేసురా మఖంచయూయంకురుతాశుశాంకరం, ఉమాపతిస్తేన సుహృష్టమానసో మనోరథంపూరయతిశ్వరోమమ ౨౧. పంపాక్షేత్రంసర్వలోకేపవిత్రం సంప్రాప్యాఽద్యంశర్వమారాధయామః, దేవోస్మాకందుఃఖమున్మూలయిత్వా నిత్యానందోలోకవృందంబిభర్తి ౨౨. ఇతిస్మరమనులాంహరేశ్చశమ్య త్రిదశయుతోత్రవిరించిరాశు యాగం, శ్రుతివిధివిహితంమహర్షిసంఘై ర్విషణమతేస సమారభద్విధాతుం ౨౩. తదానారాయణఃపార్శ్వ పంపాక్షేత్రంసుభక్తిమాన్, యాగశాలాసమీపేచ చుస్తరంతపఆచరత్ ౨౪. దానవానాంవినాశార్థ మాదితేయహితాయచ, దధ్యౌహృదివిరూపాక్ష మబ్జాక్షోఽనిశమవ్యయం ౨౫. స్నాత్వా పగాయామాహృత్య పూజాసంభారముత్తమం, కృత్వాథపార్థివంలింగం కృతాసన పరిగ్రహః ౨౬. ఆగమోక్తప్రకారేణ మహాన్యాసపురఃసరం, పంచబ్రహ్మమహా మంత్రైః పూర్ణాయామపరోహరిః ౨౭. సహస్రకమలైర్దివ్యైః శివసాహస్రనామభిః, ప్రత్యహంపూజయామాస శివానుగ్రహకామ్యయా ౨౮. ఏవంకతిపయేకాలే గతేదితిసుతాధిపః, శ్రుత్వాముదస్యోదంతం దేవానాంవైరవర్ధనః ౨౯. అసురైరన్వితఃప్రాప నిర్జరాధ్వరమంటపం, సంతాడ్యతాపసానాశు హత్వా నిర్జరనాయకాన్ 30. ఆచ్ఛిద్యాధ్వరసంభారా న్పీడయామాసభూసురాన్, యజ్ఞవాటీమ

సృజ్యాత్రైః స్లావయామాసురాశరాః 30. హాహాకారోమహానాసీ ద్దేవర్షిద్విజ సంచయే, భ్రష్టక్రియాస్తదాదేవా హ్యధేరాసన్మహాభయాః 3౨. యజ్ఞాంతరా యవృత్తాంతం కథయామాసురాతురాః, నమస్తేకమలానాథ దీనాన్పాహిదయా కర 33. త్వదాజ్ఞయావయంకర్తు మఖంమాహేశ్వరాభిధం, ఉద్యుక్తాస్మస్తదా దైత్యా విఘ్నంచక్రుర్మహాఖలాః 3౪. నిహత్యనిర్జరాన్కృద్ధాః సంతాడ్యమునిభూసురాన్, ఆచ్ఛిద్యసర్వసంభారా న్నాశయామాసురధ్వరం 3౫. జహితానాశుదేవేశ పాలయాస్మాన్దయాకర, ఇత్థందీనవచఃశ్రుత్వా సురాణామభయప్రదః 3౬. సంపాద్యపూజాసంభారాన్ సంకల్ప్యవిధిపూర్వకం, సమారభదుమాకాంతం భక్త్యా పూజయితుంహరిః 3౭ అర్చనావసరేవిష్ణుః సహస్రకమలైఃశుభైః, శివమర్చయితుంభక్త్యా ప్రవృత్తఃశైవనామభిః 3౮. తదాభక్తిపరీక్షార్థ మచ్యుతస్యేందుశేఖరః, న్యూనమేకంచకారేశః సహస్రాబ్జేషుమాయయా 3౯. దృష్ట్వాతదచ్యుతశ్చింతా మాపమాయావిమోహితః, సహస్రాబ్జేషుపూజార్థం మయాసంపాదితేషుచ ౪౦. దుర్దైవాదద్య పాథోజ మేకంన్యూనమభూత్కథం, పద్మాక్షఇతిమేనామఖ్యాతమస్తిహిభూతలే ౪౧. ఉద్ధృత్యమమనేత్రాబ్జం పూరయామిసమర్చనాం, ఇత్యాలోచ్యాత్మనేత్రాబ్జం నఖేనోత్కృత్యభక్తిమాన్ ౪౨. అర్పయామాస సంకల్పసిద్ధ్యై శర్వపదాంబుజే, భక్త్యుద్రేకంసమాలోక్య భగవానబ్ధిశాయినః ౪3. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః పరమానందవిగ్రహః, దృష్ట్వాతమీశ్వరంశౌరిః కోటి సూర్యసమప్రభం ౪౪. తుష్టావదివ్యస్తుతిభిర్దేవదేవంజగద్గురుం, నమోవాఙ్మనసాతీత సచ్చిదానందరూపిణే ౪౫. ఉమాలింగితగాత్రాయ నిర్గుణాయగుణాత్మనే, జగతామాదిభూతాయ జగదాధారతేనమః ౪౬. వేదవేద్యాయవైద్యాయ సద్యోజాతాయశంభవే, భవాయభవ్యరూపాయ భవరోగహరాయచ ౪౭. వామదేవాయ దివ్యాయ దేవానాంప్రభవేనమః, అఘోరాయ మహాఘోరరూపాయాంధకవైరిణే ౪౮. నమఃసర్వహితార్థాయ రుద్రాయానంతశక్తయే, నమస్తత్పురుషాయాస్తు మహాదేవాయధీమహి ౪౯. యేనబ్రహ్మమయోభూయాం తన్నోరుద్రఃప్రచోదయాత్, ఈశానఃసర్వవిద్యానా మీశ్వరఃసర్వదేహినాం ౫౦. సదాతిష్ఠతుమచ్చిత్తే శివోహమితిభావనా, మాధవస్తుతిమాకర్ణ్య శివఃసంతుష్టమానసః ౫౧. పాదాం గుష్ఠేనపస్పర్శ తుంగభద్రాసరిజ్జలం, తత్రైవావిరభూచ్చక్ర మనేకాదిత్యభాస్వరం ౫౨. సంవర్తజ్వలనజ్వాలా కీలితాంబరమండలం, అసురాంతకరంఘోర మమరాణాంసుదర్శనం ౫3. సంస్మృత్యాభయహస్తేన విష్ణోర్హస్తకమాదరాత్, ఉవాచగిరి

జ్ఞానాథః కృపయాభక్తవత్సలః ౫౫. హా గోసహస్రధారాఢ్య మేతచ్చక్రం సుదర్శనం, ధృత్వాఽసురగణంహత్వా భువనంపాలయాచ్యుత ౫౫. నమస్తలోకపూజ్యోసి మమభక్తానాంత్వమగ్రణీః, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః సురాణాం సుఖవర్ధనః ౫౬. గృహీత్వాచక్రమత్యుగ్రం గీర్వాణగణపూజితం, మురాసురశిరః కోపాచ్చకర్త దనుజాంతకః ౫౭. హత్వానిఃశేషమసురా నమరానిద మబ్రవీత్, యూయంకురుత గీర్వాణాః కర్తుంపాశుపతోత్తమం ౫౮. పరిత్యాహంకారిణోద్వైత్యా నష్టానిర్భయ మస్తువః, నద్యామత్రైవరక్షార్థం స్థాపయామినుదర్శనం ౫౯. కురుతాధ్వంమిళాశాన తుష్ట్యైమునిజనైఃసహా, ఏవముక్త్వామరాన్సారి ర్జగామాత్మస్థలం ముదా ౬౦.

సంతుష్టమనసఃసర్వే నిర్జరాశ్చక్రురధ్వరం, విధిజ్యవిధినాదేవాఃపురోడాశంపినాకినే ౬౧. దాతుమైచ్ఛంస్తదాదిత్య స్తజ్జిహీరహవిర్బలాత్, ఛిన్నపాణిరభూత్తేన దోషే ణవిగతప్రభుః ౬౨. చింతాతురస్తదాదిత్యో బ్రహ్మాణంశరణంయయౌ, నమస్తు భ్యంశతానంద శరణాగతవత్సల ౬౩. అగఃకృతమయాదేవ శివద్రవ్యాపహారణా, యేనావృతంహవిఃశైవం కరశ్చిన్నోస్మమాద్యసః ౬౪. నష్టభాగఃకథంలోకే శిష్టా నాంసంమతేఽస్మిభో, పాహిమాంకృపయాదేవపాపాదస్మాత్పితామహ ౬౫. *బ్రహ్మ* చక్రతీర్థేతురుస్నాన మధూన్మక్తోభవిష్యసి, యస్మిన్నివాంఘ్రిసంస్పర్శా దభూచ్చక్రం సుదర్శనం ౬౬. వర్తతేద్యాపితస్మిన్త ద్భక్తరక్షణహేతవే, తత్రస్నాత్వాసకృన్మ ర్త్యాఃసర్వాభీష్టమవాప్నుయాత్ ౬౭. యాతుభూతాదిభీఃసద్యోదర్శనా త్తస్య నశ్యతి, తస్మాత్త్వమపికల్యాణ తత్తీర్థేస్నానమాచర ౬౮. లబ్ధ్వాదివ్యకరంతేన విశ్వవంద్యోభవిష్యసి, ఏవంబ్రువన్మహాపదిష్టోఽర్కఃస్నాత్వైతస్మిన్శుభేజలే ౬౯. చామీకరకరంప్రాప్య ప్రభావానళవద్రవిః, పురావ్యహిర్బుధ్న్యనామా మహర్షిః సంశితవ్రతః ౭౦. క్షేత్రేష్వన్యేషుశుద్ధాత్మా తతాపమహమంతపః, తపస్యంతమహిర్బు ధ్న్యం రాక్షసాఃక్రూరకర్మిణః ౭౧. సదాతంబాధయామాసు స్తపోవిఘ్నైకతత్ప రాః, చింతార్తఃకపిలంప్రాప్య పప్రచ్ఛవినయాన్వితః ౭౨. మునేమమతపోవిఘ్నం కుర్వంతిపిశితాశనాః, బాధంతేచసదాక్రూరాఃస్థితిర్మమకథంభవేత్ ౭౩. కుత్రా హంతపసఃపారం గమిష్యామివదాధునా, *కపిలః* పంపాక్షేత్రేజగత్పూజ్యం చక్రతీర్థం విరాజతే ౭౪. తత్రస్నాత్వాతపస్తప్తస్య తపశ్చరమహామతే, నశ్యంతిసకలాబాధా దర్శనాత్తస్యరక్షసాం ౭౫. ఇతీతద్వచసాహృష్టఃప్రాప్యపంపాపురంమునిః, స్నాత్వా స్మిన్స్నానకేక్షేత్రే సుదేశేతపఆచరత్ ౭౬. తపోవిఘ్నార్థమాయాతా న్యాతుధానాన్స దర్శవాన్, హత్వాతత్ప్రీతోదక్షాం చక్రేచక్రమతిప్రభం ౭౭ అహిర్బుధ్న్యస్తపః

పారం ప్రాప్యసంతుష్టమానసాః, నమస్కృత్వాథతచ్చక్ర ముపానకథిచిత్సమాః 27. అద్యాపివర్తతేచక్ర మస్మిన్దైత్యనిబర్హణం, సరోత్తమమిదంపుణ్యం తీర్థమిష్టార్థదాయకం 28. బ్రహ్మాదిభిఃసేవ్యమాన మునసిప్రత్యహంసురైః, దర్శనాదేవమర్త్యానాం ముక్తిదాయకముత్తమం 29. * సూతః * క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా ముదాసప్తర్షయోమలాః, స్నాత్వాతత్రావనేతీర్థే పిత్రాణాంముక్తిహేతవే 30. కృత్వా శ్రాద్ధంవిధానేన తర్పయిత్వాగజన్మనః, కృతనిత్యక్రియాఃక్షేత్ర దర్శనార్థంపురోయయుః 31 చక్రతీర్థవరవృత్త మాదరాత్ ప్రత్యహంపఠతియఃశృణోతిచ, సర్వవైభవమవాప్యసంస్తుతో శర్వలోకసుఖమాప్నుయాత్తతః 32. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే చక్రతీర్థప్రశంసాయాం

శివప్రసాదలబ్ధసుదర్శనేన విష్ణునా మురాసురవధపూర్వకంతీర్థే చక్రస్థాపనం,

తత్రస్నానేన సూర్యస్య సౌవర్ణకర ప్రాప్తికథనంనామ

షట్‌సప్తతితమోఽధ్యాయః. 276.

* సూతః * తతోగౌరీముఖంతీర్థం దృష్ట్వాసంతుష్టమానసాః, పప్రచ్ఛుస్తస్య వృత్తాంతం క్షేత్రపాలందయానిధిం 1. * ఋషయఃు * ఇదంహితనుతేస్మాకం ముదం తీర్థవరంమహత్, వృత్తమస్యమనోహారి వదాస్మాకందయాకర 2. త్వన్ముఖాబ్జచ్యుతం దివ్యంవిరూపాక్షకథామృతం, పిబతాంముహురస్మాకం నతృప్తిర్జాయతేధునా 3. తస్మాదేతస్యమాహాత్మ్య ముక్త్వాఽస్మానవనువ్రత, * క్షేత్రపాలః * యుష్మత్ప్రశ్నానుసారేణ పురావృత్తంవదామ్యహం 4. గౌరీముఖమిదంతీర్థం పంపాయాఃప్రీతివర్ధనం, పంపాదేవీవసత్యత్ర గౌరీముఖజలేశుభే 5. పురాఽస్మిన్వనితాబాహ్యా ముక్తాఃకిల్బిషసంచయాత్, అత్రస్నానేననారీణాం సౌభాగ్యంవర్ధతేధ్రువం 6. గౌరీ ప్రసన్నాభవతి తాసాంహృత్కమలాలయా, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా మునయస్తమథాబ్రువన్ 7. * ఋషయఃు * గౌరీకస్మాద్వసత్యత్ర కానార్యఃకేనహేతునా, శాపదోషేణసంయుక్తాఃు ప్రాపుర్దేహ మకథంవద 8. పాపముక్తాఃకథంనార్య స్సా మంగల్య మభూత్కథం, ఇతితేషాంవచఃశ్రుత్వా క్షేత్రపాలోఽబ్రవీన్ముదా 9. * క్షేత్రపాలః * అత్రైవోదాహరంతీమ మితిహాసంపురాతనం, సాధవఃస్త్వసంపన్నా నానాశాస్త్రవిశారదాఃు 10. పురాగ్రహారేవేలాఖ్యే కరభోనామభూసురః, వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞఃు సదాచారపరాయణఃు 11. శ్రోత్రాగ్నిసత్క్రియాయుక్తో

దేవబ్రాహ్మణపూజకః, చత్వారస్తనయాస్తస్య సర్వశాస్త్రార్థకోవిదాః ౧౨. ప్రబుద్ధస్సర్వసిద్ధశ్చ హాత్రశ్రీః హూతృనామకః, విద్యావిషయసంపన్నాః సర్వాగమవిచక్షణాః ౧౩. గార్హస్థ్యధర్మమాశ్రిత్య కృతదారపరిగ్రహాః, ఏకైకస్యసుతాశ్చాసన్ దశ జహ్వాశినోర్భకాః ౧౪. తేషాంపుత్రాశ్చపౌత్రాశ్చ జజ్ఞిరే బహవోర్భకాః, ఏవంకుటుంబవృద్ధించ దృష్ట్వా కరభభూసురః ౧౫. పాలయామికథం దీనఃకుటుంబ మతివిస్తరం, ఇతిచింతాతురోవిప్రో జగృహే దేవతాక్రియాం ౧౬. నిరుపాయాదసౌచక్రే శివస్యభృతకార్చనం, సర్వేవేతనయాచక్రుః శివసేవాం నిరంతరం ౧౭. కేచిద్దేవస్యాభిషేకం బిల్వార్చనరతాఃపరే, గంధకర్మణినిర్దిష్టాః కేచిన్మార్జనకర్మణి ౧౮. దీపారాధనసేవాయాం కేచిన్నైవేద్యకర్మణి, ఇత్థంవేతనసేవాయాం నిరతా నిరుపాయతః ౧౯. తేసర్వేస్వస్వకార్యేషు దక్షానార్యస్తథావిధాః, ఏవంప్రవర్తమానాస్తే దారిద్ర్యేణప్రపీడితాః ౨౦. శివస్వహరణాసక్తా బభూవు రజితేంద్రియాః, తైలాజ్యమధుపుష్పాణి గంధపంచామృతానిచ ౨౧. శివనైవేద్యభక్ష్యాణి ధాన్యాని వివిధానిచ, అన్యానిశివవస్తూని యానిసంతిశివాలయే ౨౨. తానిసర్వాణిలోభేన ముముషుర్దీనచేతసః, ఇత్థంకతిపయేకాలే గతే ఽజ్ఞానవిమోహితాః ౨3. తేపరస్పరదాయాదా నిత్యంకలహతత్పరాః, అన్యోన్యచౌర్యవృత్తాని వివదంతః పరస్పరం ౨౪. అన్యోన్యకలహంచక్రుస్స్త్రియశ్చపురుషాశ్చతే, అన్యోన్యచౌర్యకథనాత్ క్రోధేనకలుషీకృతాః ౨౫. రుష్టాఃపరస్పరం శాపం దదుఃస్త్రీపురుషాశ్చతే, లోభాజ్జహారయస్తైలం శివప్రాసాదసంస్థితం ౨౬. కుష్ఠరోగీభవేన్మందః శివతైలాపహారకః, గంధద్రవ్యాపహారేణ దుర్భగోమలదేహవాన్ ౨౭. శివనైవేద్యచౌర్యేణ క్షయరోగీ రుజాతురః, దీపాల్పీకరణాదాశు అంధోనిరయభాగ్భవేత్ ౨౮. ఫలచౌర్యేణవంధ్యాత్వం ప్రాప్యరోగాతురానిశం, వంచామృతహరామందా కాకవంధ్యాభవేదిహ ౨౯. మృతప్రజాఽఽజ్యచౌర్యేణ గృహిణీ రోగపీడితా, సుగంధసుమచౌర్యేణ దుర్గంధాంగీ విపుష్పికా 30. ధాన్యహార్త్రిభవేద్దీనా వికలాంగీజడోదరీ, వస్త్రాపహరణాన్నారీ వైధవ్యంప్రాప్నుయాత్ తేధ్రువం 3౧. తదాతచ్చౌర్యవృత్తాంతం శ్రుత్వాకోపేన భూపతిః, పురాన్నిఃసారయామాస సకుటుంబంకరద్విజం 3౨. అరణ్యేసంచచారాసౌసకుటుంబోఽతిదుఃఖితః, అభవద్దోషసంయుక్తా నానావిధరుజాతురాః 33. దుర్భగాఃకాకవంధ్యాశ్చ మృతపుత్రాఃప్రజాహికాః, క్షయరోగాతురాః కుష్ఠరోగావిష్టాతికర్శితాః 3౪ దారిద్ర్యాగ్నిశ్చశాపాగ్ని రంతరాగ్నిశ్చ దారుణః, అదహత్తచ్చరీరాణి శుష్కైంధాంసి యథా

నలః 3೫. దుర్ధరేణచదుఃఖేన బాధితాఃక్షుధితాభృశం, శివాలయస్థపుణ్యేన తేషాం సత్సంగమోభవత్ 3೬. కదాచిద్దైవయోగేన నారదో దివ్యదర్శనః, తేషాందృష్టి పథంప్రాప విపినేమునిశేఖరః 3೭. తమాగతంమునిందృష్ట్వా బ్రాహ్మణాస్తేచతాఃస్త్రియః, భక్త్యాసంపూజ్యతస్యాంతేసాష్టాంగంప్రణిపత్యచ 3೮. బద్ధాంజలిపుటాస్తేచవినయేనవ్యజిజ్ఞపన్, మునేఽస్మద్దుఃఖనాశార్థ ముపాయం బ్రూహిపూజిత 3೯. శివద్రవ్యాపహారేణ పాపిష్ఠాఃస్మోవయంమునే, నాస్త్యస్మాకంశరణ్యోఽన్య స్త్వాంవినా కరుణాకర ೪೦. లోకత్రయేగతిర్నాస్తి శివద్రవ్యాపహారిణాం, కథంతరేమనిరయా ద్దుస్తరా త్పీడితావయం ೪೧. త్వమేవరక్షకోఽస్మాకం పాహ్యస్మా న్మునిశేఖర, ఇతి తేషాంవచఃశ్రుత్వా నారదోవాక్యమబ్రవీత్ ೪೨. * నారదః * నాశంయాతిన భూతేశ ద్రవ్యచౌర్యజకిల్బిషం, మన్యేమేరుసమానంత ద్వినాభోగం ననశ్యతి ೪3. కోటిజన్మసు భుక్త్వాపి ముచ్యతేనకదాచన, తథాపివక్ష్యేయుష్మాక ముపాయంశృణు తాదరాత్ ೪೪. పంపాక్షేత్రంమహాపుణ్యం సర్వపాపహరం శుభం, తత్రగత్వా విరూపాక్ష ధ్యానసంబద్ధమానసాః ೪೫. నివసధ్వంభవేత్తత్ర యుష్మాకంగతిరుత్తమా, యూయమద్యైవగచ్ఛధ్వం పంపాయాస్తీరముత్తమం ೪೬. ఇత్యుక్త్వాప్రయయౌ దేవమునిర్లోకాంతరంముదా, భక్త్యాతేబ్రాహ్మణాఃసర్వే ప్రాపుఃపంపాపురం తతః ೪೭. అంధాశ్చపంగవోఽన్యేచ బధిరాబహవోగిణః, వంధ్యాదిదోషసంయుక్తాః సంఘశఃక్షేత్రమాయయుః ೪೮. తత్రస్థిత్వాఽతిదుఃఖార్తాఃక్షుత్తృష్ణాపరిపీడితాః, అత్రాప్యస్మాకమార్తానాం దుఃఖమేవభవత్యహో ೪೯. క్షేత్రస్థితానా మస్మాక మపి సౌఖ్యంనజాతుచిత్, ఇతిచింతయతాంతేషాం సుఖలేశోఽపి నాభవత్ ೫೦. యస్యస్మరణమాత్రేణ మర్త్యానాంముక్తిరవ్యయా, తస్మిక్షేత్రే నివసతామపి దుఃఖంజహేనకిం ೫೧. పంపాక్షేత్రేద్విజాతీనాం ముక్తిరేవధ్రువంభవేత్, ఇతివేద విదాంవాచా హ్యర్థవాదోభవే దిహ ೫೨. * క్షేత్రపాలః * క్షేత్రస్థితానాంసర్వేషా మపి ముక్తిర్నసిధ్యతి, భక్తిజ్ఞానవతామేవ ముక్తిస్తత్రాపిసిధ్యతి ೫3. బహుప్రదఃసదాచారో వ్రతీక్షేత్రస్థితోపివా, జ్ఞానంవినానముచ్యేత జ్ఞానేసర్వం ప్రతిష్ఠితం ೫೪. నహిజ్ఞానేనసదృశం పవిత్రమిహవిద్యతే, ఆజన్మమరణాంతంచ గంగాదితటనీస్థితాః ೫೫. మత్స్యకచ్ఛపమండూకా ముక్తాస్తత్రభవంతికిం, యద్యత్కృతానికర్మాణి జ్ఞానయుక్తాని మానవైః ೫೬. తానిముక్తిప్రదానీహ నేతరాణికదాచన, క్షేత్ర వాసేనమర్త్యానాం తీర్థస్నానాదిభిర్ధ్రువం ೫೭. మనఃశుద్ధిర్భవేద్భక్తి స్తయాసంపద్య తేఽమలా, సద్భక్త్యాలభ్యతే జ్ఞానం తేనకైవల్య మాప్నుయాత్ ೫೮. తస్మాత్తేషాం

దరిద్రాణాం జ్ఞానలేశోఽపినాభవత్, అతోదుఃఖాంబుధౌమగ్నాః శుష్కకంఠోష్ఠ తాలుకాః ౫౯. క్షుధాతురామహారోగ పీడితా భృశదుఃఖితాః, దారిద్ర్యదుఃఖ తాః క్షేత్రఉవాసు ర్బహువాసరాన్ ౬౦. కదాచిద్దైవయోగేన సువాసిన్యో మహీ సురాః, క్షత్రియాశ్చతథావైశ్యా యేచాన్యే భక్తసత్తమాః ౬౧. వివిధైర్వస్త్ర మాల్యాద్యై ర్గంధధూపాది వస్తుభిః, వంశపాత్రైశ్చ తాంబూలైర్దక్షిణాభిశ్చ సం యుతాః ౬౨. గౌరీముఖాహ్వయంతీర్థం గౌర్యాఃప్రీతికరంపరం, యయుస్తేక్షేత్రని లయై ర్భుక్తాభక్తిభరా న్వితాః ౬౩. దృష్ట్వాతాన్‌దక్షిణాశాస్తే యయురన్నార్థిన స్తదా, తాఃస్త్రియోపి మహాపాపా అనుజగ్ము ర్మహాజనాన్ ౬౪. తీర్థేస్నిన్నజ్జనాః సర్వే సదారాః స్నానమాచరన్, బ్రాహ్మణేభ్యోదదుర్దానం వాయనానిచదక్షిణాః ౬౫. పరివార్యదరిద్రాస్తే శతశః సంస్థితాస్తదా, అహంపూర్వికయాలుబ్ధా దక్షిణాస్తా న్యయాచిరే ౬౬. మహ్యమన్నమరందేహీ త్యుచ్చైఃకేచిత్ క్షుధాతురాః, తేషా మార్తధ్వనిం కోపినాశృణో జ్జనసంచయే ౬౭. నిందంతికేచిత్తాన్విప్రాన్ తర్జయం తిశపంతిచ, నతేభ్యోన్నందదుః స్వల్పమపి దుర్విధిచోదితాః ౬౮. పూర్వార్జితేన దోషేణ దీనా జనతిరస్కృతాః, క్షుధార్తాబహురోగార్తా దుఃఖార్తా భూసురా శ్చతే ౬౯. ప్రాణత్యాగేమతించక్రు స్తీర్థేగౌరీముఖాహ్వయే, మరణంవరమస్మా కం దారిద్ర్యా ద్దుఃఖసంచయాత్ ౭౦. నిశామేతామసూస్తీర్థేత్యక్ష్యామోఽస్మిన్నహో హరే, ఏవంనిశ్చిత్యతేసర్వే తీర్థసన్నిధి మాయయుః ౭౧. తతశ్చాస్తంగతేభానా మరణేకృతనిశ్చయాః, ఏతత్తీర్థనమస్కృత్య పరస్పరమథాబ్రువ ౭౨. పూర్వా ర్జితేనదోషేణ శివస్వహరణే మతిః, తదోద్యోగాదియమస్మాకం దుర్దశాదుఃఖదాయినీ ౭౩. ఇదంశరణమస్మాకం తీర్థమాప న్నివారణం, గౌరీసాలోకమాతాభూ దస్మాకం జనసీవరా ౭౪. తామేవశరణంయామ స్తీర్థేత్యక్ష్యా కలేబరం, ఇతినిశ్చిత్యతేసర్వే నిమగ్నాస్తీర్థవారిణి ౭౫. ప్రాణత్యాగధియా యస్మిన్నతితా నిర్మలోదకే, తత్తీర్థ స్పర్శమాత్రేణ మజ్జనేనచ తజ్జలే ౭౬. సర్వపాపవినిర్ముక్తా స్తీరంప్రాప్య ప్రభాన్వి తాః, దృష్ట్వాస్వదివ్యగాత్రాణి పరమానందనిర్భరాః ౭౭ గౌరీమారాధయామాసు ర్భక్తిభావసమన్వితాః, సైకతైఃప్రతిమాం కృత్వా గౌరీంసౌభాగ్యదాయినీం ౭౮. సుఖప్రదాముమాం భక్త్యా పృథక్పృథగుపాసిరే, తదాభక్తపరాధీనా భక్తిజ్ఞాన యుతాంశ్చ తాన్ ౭౯. వీక్ష్యప్రత్యక్ష మభవదువాచాథ మహీసురాన్, మా భైష్ట భూసురాయూయం సుఖందాస్యామివోఽధునా ౮౦. గతాని యుష్మత్పా పాని బహుజన్మార్జితాన్యపి, మత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ శుద్ధాయూయం మహాజ్ఞయా

౮౧. ఇహలోకేమహాసౌఖ్య మనుభూయాథ మత్పురే, స్త్రీయశ్చాప్సరసో భూత్వా మదగ్రేనర్తయిష్యథ ౮౨. మత్సంనిధౌసదాగాన నిరతా స్థిష్ఠతాధునా, సదాసంగీతనిరతా మదారాధనతత్పరాః ౮౩. మమాపదానంగాయంతో నరస్థిష్ఠతు సన్నిధౌ, అథకాలాంతరేయూయం ముక్తింప్రాప్స్యథ భూసురాః ౮౪. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవీ సర్వేషాంపశ్యతాంపురః, విప్రాముక్త మనస్తాపాః సుందరాకార సంయుతాః ౮౫. పంపాక్షేత్రేఽవసన్ దివ్యభోగాన్భుక్త్వేహ జన్మని, స్త్రియోఽంతేప్సరసోభూత్వా ననృతుర్గిరిజాగ్రతః ౮౬. గానేన పురుషాదేవీం తోషయామాసురీశ్వరీం, తదంతేశివసాయుజ్యం ప్రాపురానందనిర్భరాః ౮౭. తస్మాద్గౌరీముఖం తీర్థం సర్వేష్టార్థఫలప్రదం, సువాసినీనాంసర్వాసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౮౮. ఇత్యాఖ్యానంసమాకర్ణ్య మునయః పరమాదరాత్, అరుంధత్యాదిభిర్యుక్తాః స్నాత్వా తత్తీర్థవారిణి ౮౯. శ్రీగౌరీంసికతాకారాం కృత్వా భక్తిభరాన్వితాః, పూజయిత్వావిధానేన శూర్పదానాదిభిర్ముదా ౯౦. సంతర్ప్యబ్రాహ్మణాన్భక్త్యా దత్త్వా దానాని తాపసాః, శ్రీగౌరీంప్రార్థయంతస్తే జగ్ముః క్షేత్రదిదృక్షవః ౯౧. సకల తీర్థగణేష్విద మర్చితంప్రథితమీశ్వరయోః ప్రియముత్తమం, సుఖముపేత్య నిమజ్జ నమాత్రతః శివపదంలభతేమనుజోధ్రువం ౯౨. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే గౌరీముఖతీర్థ మహిమానువర్ణనంనామ సప్తసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౭.

* శ్రీసూతః * దృష్ట్వామతంగశైలంతే హృష్టాస్తాపసపుంగవాః, క్షేత్ర పాలంసమభ్యర్చ్య వినయేన వ్యజిజ్ఞపన్ ౧. కోయమద్రిర్మహాభాగ కమనీయతరు వ్రజః, ధరణీవరవక్షోజ ఇవాస్మాకం విభాత్యసౌ ౨ అస్యాభిధానమస్మాకం విస్త రాద్బ్రూహి మానద, * క్షేత్రపాలః * మతంగాద్రిరయందివ్యో నితాంతసుర పాదపః 3. అస్యవృత్తముదారంవః సంప్రవక్ష్యామి సౌఖ్యదం, శ్రీకరంశృణుతైకాగ్ర మనసా తాపసోత్తమాః ౪. పురావసుప్రదోనామ ద్విజోఽభూత్కాంచనాహ్వయే, సదాచారరతఃశాంతః సర్వధర్మరతోఽనఘః ౫. తద్భార్యాసుప్రభానామ్నా సాధ్వీసాధుపథే స్థితా, తౌదంపతీ మహాప్రాజ్ఞౌ ధర్మమార్గవిశారదౌ ౬. తయోఃసమజని ప్రాజ్ఞః సుతఃసత్యవసు ర్వరః, పితృపూజారతో నిత్యం సర్వ శాస్త్రవిశారదః ౭. ఆహితాగ్నిరభూద్ధీమా న్కృతదార పరిగ్రహః, శుశ్రూషా యాం జరత్పిత్రోర్నిరతో ధర్మవత్సలః ౮. సాయంప్రాతర్జుహ్వాతిస్మ సప్తార్చిష

మకల్మషః, ప్రవృద్ధాస్తస్యధర్మేణ దేవతాహృష్టమానసాః ౯. ఇత్థంసత్యవసాధర్మ్మ మనుతిష్ఠతి సాదరం, కదాచిదాగతస్సిద్ధ స్తద్గృహం బ్రహ్మవిద్వరః ౧౦. జటా వల్కలసంవీతో భస్మభూషితవిగ్రహః, రుద్రాక్షమాలాభరణో భద్రాకృతి రనుత్తమః ౧౧. తంసత్యవనురాలోక్య నమస్కృత్యనిరాశయం, పూజయామాస విధివదాసనాదిభి రుత్తమం ౧౨. ప్రాంజలిప్రణతోభూత్వా బభాషేభూసురోత్తమః, భగవన్భవ్యరూపస్య కుతఆగమనం తవ ౧౩. పూర్వపుణ్యవశా న్మేఽద్య ప్రాప్తోఽసి సదనంవిభో, త్వత్పాదదర్శనేనాహం ధన్యోస్మి పితృభిస్సహ ౧౪. యానిక్షేత్రాణి లోకేస్మి న్ముక్తిదానిత్వయానఘ, తానితీర్థానిబహుశో దృష్టానీతి మతిర్మమ ౧౫. గృహాంధకూపమగ్నానా మశక్తాల్పాయుషామిహ, భవేయుః కథమస్మాకం తానిలక్ష్యాని తాపస ౧౬. యూయంధన్యతమాఃసిద్ధాః సంచరంతోయదృచ్ఛయా, * సిద్ధః * మయాదృష్టానితీర్థాని క్షేత్రాణి వివిధానిచ ౧౭. తేషాంక్షేత్రతమంమన్యే పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం, విద్యంతేయత్రతీర్థాని సదోన్ముక్తి ప్రదానిచ ౧౮. హేమ కూటగిరిః సర్వపర్వతానాం వరోత్తమః, ఋష్యశృంగఇతిఖ్యాత స్తపస్విజనసేవితః ౧౯. పంపాఖ్యానగరీఖ్యాతా సర్వసంపత్ప్రదాయినీ, క్షేత్రాణిరమ్యరూపాణి తుంగభద్రానదీ శుభా ౨౦. వనానిరమ్యరూపాణి సంతితత్ర సహస్రశః, ఇతిసిద్ధ వచఃశ్రుత్వా క్షేత్రదర్శన లాలసః ౨౧. ప్రణమ్యప్రార్థయామాససిద్ధంసత్యవసుర్వరం, కథంద్రక్ష్యామ్యహం పంపాక్షేత్రం కైవల్యదాయకం ౨౨. యత్రసాక్షా ద్విరూపాక్షో వర్తతేదేవదుర్లభః, గృహాంధకూపే మగ్నోహ మశక్తోదుర్గతాగ్రణీః ౨౩. పితరావతిజీర్ణౌమే శిథిలేంద్రియ విగ్రహౌ, విహాయైతౌకథం దూరపథంద్రక్ష్యామి తత్పదం ౨౪. తద్దర్శనంవినా జన్మమన్యే నిష్ఫలమాత్మనః, జలబుబ్బుదవద్దేహ మల్పాయుః క్షణభంగురం ౨౫. అల్పకాలమనాయాసం యథాతద్దర్శనం భవేత్, కృపాంకురు దయాసార తవభక్తేతథామయి ౨౬. * సిద్ధః * అస్తిసిద్ధాషధం ప్రాజ్ఞమయి తేఽద్య దదామ్యహం, క్షణమాత్రేణగంతాసి క్షేత్రం తత్పాదలేపనాత్ ౨౭. ఇత్యుక్త్వాపాదయో స్తస్యలిలేప రసమద్భుతం, తద్బలేనయయౌక్షేత్ర మంత రిక్షాధ్వనా ద్విజః ౨౮. క్షణమాత్రేణతత్క్షేత్రం దదర్శపరమాద్భుతం, పుణ్యపర్వ తసంయుక్తం పరమానందదాయకం ౨౯. సురపాదపసంబాధం దివ్యతీర్థ విరాజితం, అప్రమేయం మనిర్వాచ్యం దృష్ట్వానందపరిప్లుతః 30. విస్మృత్యచస్వమాత్మానం చచారోన్మత్తవద్ద్విజః, తదాపంపాంబికా క్షేత్రే విహరంతీయదృచ్ఛయా 3౧. దివ్యకన్యాసహస్రేణ సేవ్యమానాఽఽగతాముదా, కాశ్చిద్వీణావాదయంత్యో నృత్యంత్యస్సృప్తిహేతవే 3౨. పంపాంబికావినోదార్థం గాయంత్యోమధురస్వరాః, ఇతశ్చే

తశ్చేధావంత్యిః పుష్పాపచయనాదృతాః, తదాసత్యవసుం జేపీసంచరంతం కుతూహలాత్ 33. క్షేత్రదర్శనజానంద సింధుమగ్నం దదర్శసా, వ్యంజయంతంపరాం భక్తి ముచ్చరంతంశివేతి తం 3౪. సర్వజ్ఞాపిసమాలోచ్య సమాహూయసఖీజనాన్, రహస్యువాచ సుందర్యః సమీపే సంచరత్యసౌ 3౫. నిజభక్తోథవాఽపక్వకషాయుః సపరీక్ష్యతాం. ఏవంశిష్ట్యాసర్వాః సమాసాద్య ద్విజాంతికం 3౬. సంమోహయితుముద్యుక్తా విలాసైః కామసూచకైః, తత్రైకావినయేనాహా ద్విజంకన్యామనోరమా 32 దైవాత్ప్రాప్తోసి భవ్యాత్మ న్దర్శనీయస్త్వమద్యమే, కామంపూరయకిల్యాణ కామనాధాంనివారయ 3౮. * సత్యవసుః * మాస్త్వధర్మే మతిస్తేద్య మాతిస్త్వాం ప్రణమామ్యహం, విషయాహివిషంహంతి మనుష్యాక్ కాపథాశ్రితాన్ 3౯. మమైకపత్నీవ్రతమస్తి కేవలం భార్యాలయే ధర్మపరాచవర్తతే, పరస్త్రియో మాతృసమాః సదామమప్రియాః స్వధర్మోనిజవిగ్రహాదివా ౪౦. * సురస్త్రీ * గంధర్వకన్యాస్మి గిరీంద్రజాగ్రతి త్వాంభర్తృకామా శరణంసమాగతా, కరగ్రహాస్వీకురయకామనాంమమ ప్రసీదభర్తా భవధర్మతోమునే ౪౧. కామార్తా మర్థయంతీంచగమ్యాం రహసియాచితః, నోపైతిసచధర్మేషు భ్రూణహేత్యుచ్యతే బుధైః ౪౨ తస్మాన్మాముంచ మాంవిప్ర సురతేనాశు తోషయ, ఏవమేవద్విజంసర్వాః పరివవ్రుః సుస్త్రియుః ౪3. తాఃసత్యవసురాలోక్య వినయాత్ప్రాహవిహ్వలః, దీనంమాందయయాగాస్త్యజతాశు నమోస్తువః ౪౪. సాయంసంధ్యాసమీపస్థా స్వపితాంతం వ్రజామ్యహం, స్థవిరాపితరా వాధిబాధితౌ నిలయేమమ ౪౫ తాభ్యామహమనాజ్ఞప్తః క్షేత్రదర్శనలాలసః, ఆగమంపునరద్యైవ గమిష్యామీతి వాంఛయా ౪౬. శీఘ్రంగచ్ఛామిపితరౌ భవేతాందుఃఖితౌ నచేత్, ఏవంవదంతమేకాంత ఆలిలింగే బలాద్వధూః ౪౭. జగ్రాహచరణావన్యా జగృహే న్యాఽంశుకాచలం, బబంధభూసురందోర్భ్యా మన్యాస్విన్నకలేబరం ౪౮. ఇత్థంసత్యవసుర్మత్తకాశినీభిః పరివృతః, ఉవాచదుఃఖితోవ్యక్త మాశ్వాసా మనసాస్మరన్ ౪౯. యువయోఃశివయో రంఘ్రిపర్వనార్థం కుతూహలాత్, ఏతత్క్షేత్ర మహంప్రాప్తస్త్వత్పితరా గృహే ౫౦. మామేతామత్తకాశిన్య శ్చిత్తజోద్రిక్త మానసాః, బాధంతేయువయోర్భృత్యం భవభీరుమనేకథా ౫౧. శాపానర్హాః శివాసఖ్యో మాతృతుల్యాదివౌకసః, నిగృహ్యమాంబలాదేతా నత్యజంతి బహిఃస్త్రియుః ౫౨. పితరౌమామపశ్యంతౌ భవేతాం దుఃఖితౌభృశం, పంపాంబికే విరూపాక్ష పితరౌవాం నమామ్యహం ౫3. క్షిప్రంమోచయతం స్త్రీభ్యఃకృపయాఽఽభ్యోతిదుర్గతం, విలపంతంద్విజందృష్ట్వా సత్వరం భక్తవత్సలా ౫౪. ప్రత్యక్షాభూత్పురస్తస్య

మందస్మితముఖాంబుజా, దుకూలపరినంవీత వస్త్రాంతర్వ్యంజితస్తనీ ౫౫ హారనూ పురకేయూర కంకణాది విభూషితా, దాడిమీబీజసచ్ఛాయ దంతావలి విరాజితా ౫౬. ఆకర్ణాయతనేత్రాంతా పూర్ణచంద్ర నిభాననా, మధ్యయష్టిర్మహాభాగా సదోన్ముక్తిప్రదాయినీ ౫౭. దృష్ట్వాహృష్టమనాదేవీ తుష్టావ నృపిభిర్ద్విజః ౫౮. * సత్యవసుః * మాతస్త్వచ్చరణం మమాస్తుహృదయే మీనాక్షీముక్తిప్రదం చేతస్తృష్ణతుతత్పరిసక్త మనిశంవైరాగ్యయుక్తం భవే, తేనానందమయస్యమేస్తి నభయం మృత్యోర్వరాకస్యచ ప్రత్యాఖ్యాతభవాభవేయు రమలాయ ద్దర్శనా త్పావినః ౫౯. నోమిత్వాం నిజశక్తి నిర్మితమహావిశ్వప్రపంచాశ్రయాం నిత్యానంద మయీ మజాదినుతా మత్స్యగ్ధభక్తప్రియాం, భృత్యేమయ్యనకంపయాభయ హారేసత్యం సురాధీశ్వరిప్రత్యక్షాసి పరంవరోస్మి విభవే పంపాంబికేదేహినాం ౬౦. ముక్తిందేహిమహాదేవి సత్యంప్రాప్స్యామి తేపదం, భక్తాభీష్టప్రదాత్రింత్వాం స్తువంతి శ్రుతయో యతః ౬౧. * పంపా * భవిష్యజ్జన్మనిప్రాప్త భవిత్రీముక్తి రుత్తమా, తదామత్పదమాస్థాయ నిజానందేనిమజ్జసి ౬౨ *ద్విజః* యదిభావిజనిర్మేస్తి తదా మజ్జననీ భవ, దుహితావాభవార్యేత్వం పితృముక్త్యర్థ మీశ్వరి ౬౩. *పంపాంబికా* భవిష్యజ్జన్మనిప్రాజ్ఞ భవిష్యామి సుతాతవ, గచ్ఛేదానీంగృహే తేద్య పితరౌపాల యామల ౬౪. ఇత్థంపంపావచఃశ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః, జగామస్వగృహం సత్యవసుర్దేవీం హృదిస్మరన్ ౬౫. గృహేతత్పితరౌ పుత్రమదృష్ట్వా దుఃఖితౌభృశం, పుత్రస్యగుణకర్మాణి స్మరంతౌతౌ విలేపతుః ౬౬. త్యక్త్వానాంస్థవిరౌ పుత్రక్వగతోసి ఘృణాకర, కించిదాయుసిదేహ్యన్న మరంపానీయమావయోః ౬౭ క్షుధ యాబాధితౌ జీర్ణత్వద్దర్శన కుతూహలౌ, యట్కించిదావయో రాగస్తత్క్షమస్వ ఘృణాకర ౬౮. ఇత్థంరుదంతౌ దృష్ట్వాతౌ ప్రార్థయామాస నమ్రధీః, ఏషోస్మిపి తరౌపుత్రప్రణమామియువామహం ౬౯. యద్యువాభ్యా మనాజ్ఞప్తో గతోస్మి క్షేత్రముత్తమం, సమేపరాధఃక్షంతవ్యో యువాభ్యాంకరుణాకరౌ ౭౦. ఏవంవదం తంపుత్రంతా వాలింగ్యాఘ్రాయ మస్తకే, ప్రేమ్ణాప్రచ్ఛతుఃపుత్రగతోసి త్వంవ తోధునా ౭౧. ఆవాభ్యాంత్వమనాజ్ఞప్తో కదాపిచనజగ్మివే, అనుక్త్వాఽవామిదా నీంత్వం పుత్రత్వం గతవానసి ౭౨. * సత్యవసుః * హ్యాగతోమహాతేజా అతిథి ర్యోఽస్మదాలయం, పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం శ్రుత్వా తన్ముఖతో వరం ,23. సిద్ధాషధబలేనాహం దృష్ట్వా తత్క్షణమాత్రతః, ఆగచ్ఛామితిసహసాజగ్మేక్షేత్ర ముత్తమం ౭౪. దేవాలయానిదివ్యాని తీర్థానినిమలానిచ, దివ్యాశ్రమాణితత్రాహం దృష్ట్వా సుతుష్టమానసః ౭౫. పంపాంబికావరంలబ్ధ్వా పునర్వాం పదమా

గమం, నాహంశక్నోమి తత్క్షేత్రమాహాత్మ్యం వక్తుమద్భుతం ౭౬. ఏవంపుత్రవచః శ్రుత్వా తత్క్షేత్రన్యస్తమానసా, దేహాంతత్యజతుర్దీనా శక్తిహీనా విధేర్వశాత్ ౭౭. తేనపుణ్యవిపాకేన పంపాక్షేత్రే మనోహరే, ద్వితీయజన్మనిప్రాజ్ఞో భృగునామ్నా ప్రథామగాత్ ౭౮. తద్భార్యాశర్మదానామ్నిసుప్రభాఽభూత్పతివ్రతా, భృగు స్సర్వమునిశ్రేష్ఠ శివధ్యాన పరాయణః ౭౯. త్రికాలజ్ఞోమహాప్రాజ్ఞ స్సర్వభూతహితే రతః, త్యక్త్వాకళేబరం సత్యకస్తద్వైతీయజన్మని ౮౦. తయోఃసమజనిప్రాజ్ఞో మతంగాఖ్యోమహాతపాః, సర్వశాస్త్రార్థతత్వజ్ఞః సర్వాగమవిశారదః ౮౧. పిత్రాజ్ఞ యావిరూపాక్షం తోషయామాతివాంఛయా, తపశ్చక్రేగిరావస్మి న్విరూపాక్షం హృదిస్మరన్ ౮౨. ప్రాణాయామపరోయోగీ గుహాయామత్రసంస్థితః, జితేంద్రి యోనిరాహార స్తాపపరమంతపః ౮3. ఆసహస్రాబ్దమత్యుగ్రం మతంగేతపఆస్థితే, ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః సత్వరంభక్తవత్సలః ౮౪. ఉవాచపరమోదారో మేఘ గంభీరయాగిరా, వరంవృణీష్వభద్రంతే యత్తేమనసికాంక్షితం ౮౫. దాస్యామి యత్తదమలం దేవానామపిదుర్లభం, *మతంగః* అంభోజమధుమత్తస్య కుటజే కింభవేత్తృషా ౮౬. తథాత్వత్పాదభక్తస్య నమేఽన్యవిషయేస్పృహా, యదితే దాతుమిచ్ఛాస్తి భక్తకల్పద్రుమాధునా ౮౭ భక్తిం తవపదాంభోజే నిశ్చలాందేహి మేప్రభో *విరూపాక్షః* మతంగమనుభక్తోసి తపఃసిద్ధోసినిర్మల ౮౮. దుహితాతవ కల్యాణభవితాసర్వమంగలా, ఇహలోకేసుఖంభుక్త్వాపరతోముక్తిమాప్నుహి ౮౯. ఏవందివ్యవరంలబ్ధ్వా మతంగోమునిశేఖరః, ఉద్వాహ్యావిధినా చారుమతీం ధర్మపరో భవత్ ౯౦. తస్యామావిరభూద్దేవీ మాతంగీనామకన్యకా, సుందరీసుకుమారాంగీ పూర్ణచంద్రనిభాననా ౯౧. సంమోహితసురవ్రాత నుతసౌందర్యభూమికా, కిన్న రేశ్వరభార్యాఽభూ త్త్రిలోకజననీపరా ౯౨. యదస్మిన్తపసఃసిద్ధిం మతంగఃప్రాప పర్వతే, మతంగగిరి రిత్యేషఃప్రసిద్ధోభూద్గిగంతరే ౯3. యత్రస్నాత్వాతపశ్చక్రే ప్రత్యహం మునిశేఖరః, మాతంగతీర్థమిత్యేత దభూల్లోకేషువిశ్రుతం ౯౪. స్థిత్వా స్మిన్దినమేకంవా తీర్థస్నాయీ జితేంద్రియః, పంచాక్షరీమనుంజప్త్వా ముక్తోభవతి మానవః ౯౫. తస్మాద్వయంగిరావస్మి న్తీర్థాంబుకృతమజ్జనాః, మాతంగేశ్వరమ భ్యర్చ్య స్థిత్వాహ్లానందనిర్భరాః ౯౬. పురతఃశోభగమిష్యామః క్షేత్రదర్శనలాల సాః, *సూతః* క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా ముదాసప్తర్షయోమలాః ౯౭. స్థిత్వామతంగశైలేందే) శివంసంపూజ్య భక్తితః, పరేద్యుఃపురతోజగ్ముః క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౯౮. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే మతంగగిరిమాహాత్మ్యవర్ణనం నామఅష్టసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౮.

* క్షేత్రపాలః * మతంగగిరిమహాత్మ్యం కథయామిశుభప్రదం, సంతితీర్థాన్య నేకాని పర్వతేఽస్మిన్మనోహరే ౧. పాపహారీణిలోకానాం పావనానిసహస్రశః, మనో హరాణ్యాశ్రమాణి మునీనామూర్ధ్వరేతసాం ౨ అగ్నితీర్థమిదంపుణ్యం సర్వావ యనిబర్హణం, పురాగ్నిరామయగ్రస్తో తీర్థమేత త్సమాశ్రితః 3. తపస్తప్త్వావిరు పాక్ష వరాదగ్నిర్నిరామయః, పునఃస్వతేజసాలోకే రరాజహుతభుక్‌శుచిః ౪. * ఋషయః * వచసాతేమహాభాగ విస్మయోఽస్మాసు జాయతే, కస్మాదగ్నిర్నగ దోనిః సర్వభూతహితేరతః ౫. బృహద్భానురభూద్వ్యాధి గ్రస్తో యజ్ఞపతిఃప్రభుః, ఏతద్వృత్తాంతమఖిల మస్మాకంవద విస్తరాత్ ౬. * క్షేత్రపాలః * సూర్యవంశే మహాపాజ్ఞో మరుత్తోనామ భూమిపః, ఆవత్సరశతంచక్రే మహాయజ్ఞ మనుత్తమం ౭. సహదేవర్షిపితృభిః సర్వసంభారసంయుతః, కరిశుండాజ్యధారాభి ర్హోత్రాభిః పర్వ తోపమైః ౮. హవిర్భిరద్రిసీకాశై ర్జుహ్వాగ్నామహీపతిః, తదర్ణామయగ్రస్తో వహ్నిరేధాంసి నాదహత్ ౯. దినేదినేక్షయీభూత్వా కృశానుర్దుఃఖితోభృశం, లీనోశ్వత్థతరావత్ర చచార తపఉత్తమం ౧౦. స్నాత్వాప్రత్యహమేతస్మి న్తీర్థేభక్తి సమన్వితః, ధ్యాత్వాహృదివిరూపాక్ష మనలో మానమాస్థితః ౧౧. తేనోగ్రాగ్ని ర్లోకేషు భూతానాం తనుతాంగతః, బ్రహ్మకర్మాణినష్టాని సవాదీని ద్విజన్మనాం ౧౨. హాహాకారో మహానాసీ దమర్త్యా భృశదుఃఖితాః, తదాసురపతిశ్చింతా తురః సస్మార గీష్పతిం ౧3. ఆగతంగురుమభ్యర్చ్య నమస్కృత్వాఽబ్రవీద్వచః, బృహస్పతేత్వమాచార్యో గతిరస్మాక మాపది ౧౪. కింకర్తవ్యమితోస్మాభి ర్మహా దభ్యయముపస్థితం, జ్వలనోఽజీర్ణరోగార్తో లీనోభూద్విశ్వజీవనః ౧౫. అచలానిష్ఫలాః జాతా నష్టాఃమఖముఖాఃక్రియాః, నిరాహారావయంవిద్వ న్నష్టాత్మానో విచేతసః ౧౬. అస్మాకమగ్నిరాస్యంహివినా తేనాస్తి నోగతిః, ఆధారంసర్వభూతానా ముజ్జీ వయ హుతాశనం ౧౭. ఇత్థమింద్రవచఃశ్రుత్వా విచార్యావాచ గీష్పతిః, ఋనాసీర విరూపాక్ష మరంశరణమాప్నుహి ౧౮. సపవజగతామీశః శివఃశంతేకరిష్యతి, ఏవముక్తోగురుణా సహదేవై ర్మహర్షిభిః ౧౯. శరణ్యంశరణంప్రాప విరూపాక్షం దయాఘనం, ఉద్విగ్నమనసఃసర్వే ప్రార్థయామాసురీశ్వరం ౨౦. * దేవాః * దేవదేవదయాసింధో దీనబంధోమహేశ్వర, పాహ్యస్మాన్కృపయాశంభో త్వత్పా దాంబుజ సేవకాన్ ౨౧. వహ్నింవినావయందేవ నజీవామఃకథంచన, సచాజీర్ణా మయగ్రస్తో లీనోశ్వత్థ మహీరుహే ౨౨. తద్వయందుఃఖితాశ్శర్వ నిరాహారాః తృషాతురాః, త్వమేవగతిరస్మాకం పాహిసర్వేశ్వరప్రభో ౨౩. ఇత్థందేవవచః శ్రుత్వా ప్రసన్నః ప్రాహశంకరః, తపస్తప్తతిరోగార్తో మాముద్దిశ్యహుతాశనః ౨౪.

పాలయామితమాదిత్యా నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, ఇతిదేవాన్సమాశ్వాస్య ప్రభుర్య
జ్ఞోఽగ్ని ముభాషత ౨౫ అగ్నేతవరుజఃశాంతి స్తీర్థమజ్జనతో భవేత్, తథాపిశ్చి
దంతోస్తి వచ్మితచ్ఛాంతికారణం ౨౬. పురందరసుతోధీమా న్మద్భక్తోద్వాపరేఽ
ర్జునః, లోకైకవీరోధర్మాత్మా జనిష్యతివిధోఃకులే ౨౭. తంప్రాప్యభాండవారణ్యం
మహ్యందేహీతి యాచయ, తత్సహాయేనభుక్త్వా తద్భవిష్యసి నిరామయః ౨౮.
సర్వభూతహితేరక్తా మద్భక్తాః సారవేదినః, తేషామనుగ్రహాదగ్నే శర్మవిందంతి
మానవాః ౨౯. నాస్తికాలభయంతేషాం యేతేషాంపాద కింకరాః, తస్మాత్త్వమ
ర్జునంయాహి తేనసఖ్యం భవేత్తవ, ఏవమగ్నేర్వరందత్వా తత్రైవాంతర్దధేహరః
౩౦. ఏవంవిరూపాక్షవచో నిశమ్యవైశ్వానరో భూసురవేషధారీ, ధనంజయం
ధీరముదారవిక్రమం ధనంజయో దీనమనాయయాచే ౩౧. * అగ్నిః * భోజనం
దేహిరాజేంద్ర క్షుద్వ్యాధి ర్బాధతేహిమాం, ఇష్టమన్నంప్రదేహిత్వం యదిభోక్తే
బహుప్రదః ౩౨. దేయమన్నంక్షుధార్తేభ్యో గృహిణా ధర్మవర్తినా, తేనపుణ్యేన
మహతా సత్యలోకే మహీయతే ౩౩. ఏవమగ్నివచఃశ్రుత్వా సంతుష్టో జిష్ణురబ్ర
వీత్, * అర్జునః * మహీసురమహాప్రాజ్ఞ మహేశ్వరనిభామల ౩౪. మత్పూర్వ
కృతపుణ్యౌఘైః ప్రాప్తోఽస్యద్య తపోధన, తవేష్టభోజనందద్యాం యదిచ్ఛసి వదా
ధునా ౩౫. మహదాగమనం న్యూనాంగృహిణాం దీనచేతసాం, నిశ్రేయసాయ
భగవన్కల్పతే నాన్యథాక్వచిత్ ౩౬. * అగ్నిః * అహమగ్నిరజీర్ణేన బాధితో
భృశదుఃఖితః, తదోగపరిహారార్థం దేహిమేఖాండవంవనం ౩౭. దివ్యౌషధిసమా
యుక్తం భుక్త్వా వనమనుత్తమం, నిరామయోభవిష్యామి తేనత్వం శ్రేయఆప్నుహి
౩౮. ఇత్థమగ్నివచఃశ్రుత్వానరః ప్రీతస్తమబ్రవీత్, వైశ్వానరత్వమస్మాకం దైవా
త్సాత్రముత్తమం ౩౯. ప్రాప్తోస్యద్యమయాదత్తం యథేచ్ఛంభుంక్ష్వ ఖాండవం,
నివారయామ్యహం తత్రనిర్భయం విఘ్నకారిణః ౪౦. ఏవముక్త్వార్జునస్తీవ్రం ధను
ష్పాణి ర్యయౌవనం, ఆరోహేదగ్ధుమగ్నిస్త ద్వనమౌషధిసంకులం ౪౧. ధనుర్బాణ
ధరోజిష్ణు ర్యత్తోభూద్భూరివిక్రమః, శ్రుత్వాతదప్రియంవృత్త మింద్రోఽమర్ష సమ
న్వితః ౪౨. ఏకదైవాదిదేశాథ నవమేఘా న్మహాబలాన్, * వాసవః * భవంతో
దుఃసహాంతత్ర వనేవర్షంతు వారిదాః ౪౩. శమయిత్వాద్రుతం దావమాగచ్ఛంతు
మమాంతికం, తటిత్వంతస్తదా జ్ఞప్తాః సమావృత్యనభోంతరం ౪౪. ववర్షురలవర్షాణి
కుంభద్రోణ మితానిచ, గర్జంతఃసహసాతత్ర మహాలయ ఇవాద్భుతం ౪౫. వర్షంత
దద్భుతందృష్ట్వా నిరంతరమజిహ్మగైః, గగనంఛాదయామాస పాండవఃపరవీరహా
౪౬. శరపంజరసంఛన్న మభూద్వ్యోమ నిరంతరం, నపపాతనభోదేశాద్వారి బిందు

ర్ష్టాశనే ౪౭. తచ్ఛ్రుత్వా వాసవఃక్రోధా దమర్ష్య బలసంయుతః, ద్రుతమైరా
వతారూఢో వజ్రపాణిర్యయౌవనం ౪౮. దేవాఃసర్వేసమావృత్య ఖాండవంవివిధా
యుధైః, హన్తుమారేభిరేఽమర్షదుస్సహా స్తోధనంజయం ౪౯. తదార్జునఃకృధా
బాణ శతైరాదిత్య సన్నిభైః, ఛిత్వాతేషామాయుధాని జఘానచ దివౌకసః ౫౦.
దృష్ట్వానిరాకృతాన్ఇంద్రః సురవీరాఞ్ఛితినా, క్రోధమాహారయామాస కాలరుద్ర
ఇవాపరః ౫౧. తయోఃసమభవద్యుద్ధం తుములం లోమహర్షణం, మహోత్మనోః
ఫల్గునస్య శూరస్యబలవైరిణః ౫౨. దృష్ట్వాతదద్భుతంయుద్ధం భీతాః సురమహా
ర్షయః, ఉద్విగ్నమనసఃసర్వే ప్రార్థయామాసు రీశ్వరం ౫౩ నమస్తేగిరిజానాథ
నమఃపరమపావన, నివారయానయోఃసంఖ్యం సత్వరం పితృపుత్రయోః ౫౪. శ్రుత్వా
మరనుతిందేవః ప్రత్యక్షఃప్రాహవాసవం, కిమేతద్యుద్ధమింద్రాఽద్య సూనునా తేకిరీ
టినా ౫౫ త్యజవైరంభజస్వార్య మద్భక్తంతేహితేరతం, అగ్నినాయాచితోఽ
జీర్ణరోగ శాంత్యర్థమర్జునః ౫౬. దదావనమిదంతస్మై తదయం పరిరక్షత, అనేన
సర్వలోకానా ముపకారో మహానభూత్ ౫౭. యదగ్నిఃసర్వలోకానా మమర్త్యా
నాంచజీవనం, తస్మిన్నిరామయేసర్వే సుఖంజీవంతి వాసవ ౫౮. అనేనైవాగ్ని
హోత్రాణి బ్రహ్మకర్మాణి సర్వశః, సిద్ధ్యంతి సర్వకార్యాణిదేవానా మమృతం
యతః ౫౯. ఏవముక్తఃశంకరేణ సంతుష్టః సురనాయకః, ప్రణమ్యభక్త్యాసర్వజ్ఞ
పూజయామాసనప్రభోఃశ ౬౦ ప్రశంస్యఫల్గుణం ప్రీత్యా పూజయామాసపావకం,
కిరీటినేదదావగ్నిః కపిధ్వజమనుత్తమం ౬౧. రథంశ్వేతహయైర్యుక్తం గాండీవంధను
రుత్తమం, తూణీరావక్షయ శరావభేద్యం కవచంముదా ౬౨. యదభూత్పిత్య
హంస్నాత్వా వహ్నిరస్మిన్నిరామయః, తదగ్నితీర్థమిత్యేత ద్విఖ్యాతంభువనత్రయే
౬౩. తపశ్చచారసప్తార్చి ర్విలీయాస్మి న్నగోత్తమే, తదభూల్లోకవిఖ్యాత మశ్వత్థ
ద్వీపమిత్యసౌ ౬౪. స్నాత్వాప్రత్యహమేతస్మి న్తీర్థేఽశ్వత్థ ముపాశ్రితః, తపశ్చ
రతియోభక్త్యా ప్రాప్నోతిపరమం పదం ౬౫. నశ్యంతివ్యాధయస్తస్య తీర్థదర్శన
మాత్రతః, యఇదంశృణుయాన్నిత్యం పఠేద్భక్తి సమన్వితః, సర్వపాపవినిర్ముక్తో
సయాతి పరమాంగతిం ౬౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే అగ్నితీర్థ
ప్రభావవర్ణనంనామ ఏకోనాశీతితమోధ్యాయః. ౭౯.

---

* సూతః * భక్త్యాగ్నితీర్థే స్నాత్వాతే క్షేత్రపాలసమన్వితాః, సప్తర్షయః
సాంబతీర్థం సమాసాద్యముదాబ్రువ ౧. * ఋషయః * భగవన్కిమిదంతీర్థం

భూతినిర్మలజీవనం, మనాంసిర్మనాదేవ హరత్యస్మాక ముత్తమం ౨. *క్షేత్రపాలః* సాంబతీర్థమిదంపుణ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం, సకృదస్మిన్నరఃస్నాత్వా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ౩. వసుదేవసుతోధీమా న్కృష్ణోఽభూల్లోకవిశ్రుతః, సకలైశ్వర్య సంపన్నః సర్వలోకహితేరతః ౪. సమారాధ్యశివంభక్త్యా తస్యానుగ్రహతఃసుతం, సాంబాఖ్యంజనయామాస జాంబవత్యామధోక్షజః ౫. సుందరఃసుకుమారాంగః సాంబోజాంబవతీసుతః, పితరాంతోషయామాస బాలలీలాభి రుత్తమః ౬. క్రీడార్థ మేకదాసాంబః పిండారకవనంమహత్, నానాక్రీడనకైర్యుక్తో యయౌయాదవబాలకైః ౭. క్ష్వేడంతఃపరిగర్జంతః క్రీడంతః పరితోర్భకాః, ఇతస్తతోధావమానాః సుమపల్లవ భూషితాః ౮. దదృశుస్తత్రరమ్యాణి మునీనామాశ్రమాణి తే, నిరీక్ష్య బాలిశా స్తత్ర మునీన్కేచి త్తపస్యతః ౯. తేషాంజ్ఞానపరీక్షార్థం దత్వాసాంబాయ భూమికాం, అంతర్వత్నీమునీన్సాధ్వీ కైతవేనవ్యజిజ్ఞపత్ ౧౦. * బాలకాః * ఋతంబూతిమునిశ్రేష్ఠా గర్భిణీవారిజాననా, పుమపత్యమియంనూతే స్త్ర్యపత్యం వా భవాంగనా ౧౧. ఇత్థంయాదవబాలానాం శ్రుత్వావాచ స్తపోధనాః, జ్ఞాత్వాతత్తైక్ తవంకోపా ద్దుఃశాపమసృష్టాః ౧౨. యూయమైశ్వర్యమత్తానాం యాదవా నాంచ బాలకాః, యుక్తాయుక్తంనజానీథ బాలిశాః పశుబుద్ధయః ౧౩. భద్రనా స్మత్పరీక్షార్థం యుష్మాభిరిహ చేష్టితం, దుష్కర్మణోఽస్య భుంజంతు భవంతఃఫలము ద్ధతాః ౧౪. సూతేఽసాకులనాశార్థ మయోముసల మద్భుతం, తేనయుష్మత్కులం సర్వం నాశమేష్యతి బాలిశాః ౧౫. ఇత్థంతపస్వినస్తేభ్యో దత్వాశాపం భయంకరం, సాబందృష్ట్వాభయోద్విగ్న మూచుఃక్రోధసమన్వితాః ౧౬. గర్వితోసిమదాంధత్వం కృష్ణసూనురితి స్ఫుటం, అనేనయోషిదూపేణ ఖుస్ఫీభవ కురూపవాన్ ౧౭ దుఃఖంత్వయానుభోక్తవ్యం స్వకృతేనైవ పాప్మనా, శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య ముసీనా మూర్ధ్వరేతసాం ౧౮. మూర్ఛితోనిపపాతోర్వ్యాం హాహతోఽస్మీత్యుదీరయన్, తదంతేపునరుత్థాయ రుదన్సాంజలిరబ్రవీత్ ౧౯. యద్దుష్కృతంభవత్పాదే మయాకృతమజానతా, క్షంతవ్యమపరాధంమే సాధవో దీనవత్సలాః ౨౦. సంతారయతశాపాబ్ధే ర్భవత్పాదోడుపాశ్రితం, ఏవంబహువిధంస్తుత్వా సాంబస్తుష్టావ తాపసాన్ ౨౧ తదాకించిద్దయావిష్టాః ప్రాహుఃసాంబమకల్మషాః, పంపాక్షేత్రం మహాపుణ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం ౨౨. తత్రగత్వామతగాత్రా వసన్భక్త్యా సమన్వితః, విరూపాక్షంసమారాధ్య శాపముక్తో భవిష్యసి ౨౩. ఏవంముసీనామథ యోక్తిమాదరాచ్ఛ్రుత్వా యయౌరోగపరీతమూర్తిః, పంపాపురంపావన మీశ్వరాలయం సాంబస్స్వకీయాఘ మనుస్మరన్మహాన్ ౨౪. క్షుత్తృట్భ్యాం వ్యాకులో

భూత్వా రుదన్తార్లేలుఠన్పతత్, క్షేత్రసన్నిధిమాసాద్య నిర్విణ్ణోనిషసాదసః ౨౫. శివనామాద్విజఃసాంబం దృష్ట్వానుప్తం పథిశ్రమాత్, తంప్రబోధ్యాథపప్రచ్ఛ కస్త్వ మిత్యాది విస్తరాత్ ౨౬. అథదుఃఖేనసంతప్తః సాంబస్తం విప్రమబ్రవీత్, కథయా మిస్వవృత్తాతం శృణుబ్రాహ్మణసత్తమ ౨౭. అహంశ్రీకృష్ణతనయఃసాంబోద్వాద శవార్షికః, ఏకదాదురదృష్టేన సహయాదవబాలకైః ౨౮. పిండారకవనంగత్వా తత్రత్యాన్తాపసోత్తమాన్, గర్భిణీవేషమాసాద్య వంచయామాస దుష్టధీః ౨౯. జ్ఞాత్వామత్కృతఘ్నకోపా ద్దదుఃశాపంతపస్వినః, స్త్రీత్వమాసాద్యతచ్ఛాపా త్ముష్ట రోగేణపీడితః ౩౦. తదాజ్ఞయా విరూపాక్షక్షేత్రదర్శన లాలసం, దూరాదాగత్య నిర్విణ్ణశ్శ్రాంతోస్మత్ర తృషార్దితః ౩౧. సలిలందేహివిప్రేంద్ర నచేత్త్యక్ష్యామిజీవితం, ఇత్థంసాంబవచఃశ్రుత్వా ద్విజఃకరుణయాద్రుతం ౩౨. ఆనీయప్రదదౌవారి సాంబఃపీత్వాసచేతనఃతమబ్రవీన్నమస్కృత్య తీర్థందర్శయమేద్విజ ౩౩. మత్కిల్బిషప్రశమనం సరోవప్రదవ నాశనం, తపఃసిద్ధికరందివ్యం త్వమేవశరణం మమ ౩౪. ఇతి తద్వచనంశ్రుత్వా సాంబాయకృపయా ద్విజఃఆగత్యదర్శయామాస తీర్థమేత న్మనోహరం ౩౫. *విప్రః* స్నాత్వాస్మిన్సర్వపాపేభ్యో ముచ్యసేత్వం తపశ్చర, విరూపాక్షప్రసాదేన భవితాతేసుఖంమహత్ ౩౬. ఇత్థంవిప్రవచఃశ్రుత్వా కృత్వా తీర్థావగాహనం, తపశ్చక్రేవిరూపాక్షం హృదిధ్యాయన్సబాలకః ౩౭. తీర్థేమజ్జన మాత్రేణ స్వరూపంపాప్యభాస్వరం, మాసమాత్రంతపశ్చక్రే నిశ్చలోనియత వ్రతః ౩౮. ప్రత్యక్షఃశ్రీవిరూపాక్షః సాంబమాహకృపాన్వితః, వరంవరయభద్రంతే యదిచ్ఛసిదదామితత్ ౩౯. సర్వసౌభాగ్యసంపన్నఃసర్వలోకహితేరతః, మద్భక్తోదేవకార్యార్థం సహాయస్త్వం భవిష్యసి ౪౦. *సాంబః* దేహిమే నిశ్చలాంభక్తిం తవపాదాంబుజేసదా, తథైవాహంకృతార్థోస్మి నాన్యమిచ్ఛామి శంకర ౪౧. *శివః* తథాస్తుగచ్ఛభద్రంతే ద్వారకాయాంస్థితోనిశం, మత్పూ జానిరతఃశాంతో యాదవానాంప్రియంకరః ౪౨. ఏవంలబ్ధ్వా విరూపాక్షవరం కిల్బిషవర్జితః, సంతుష్టఃప్రయయౌసాంబః స్వపురీందివ్యవిగ్రహః ౪౩. తత్ప్రిభృత్యా తమభూల్లోకే సాంబతీర్థమితి స్ఫుటం, ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౪౪. స్నాత్వాస్మిన్పురతఃసర్వే గచ్ఛామోవయమాదృతాఃా, ఇతినిగదితమీశదూ తవాక్యం శ్రుతిమధురం మునయోనిశమ్యభక్త్యా, అపగతకలుషా నిమజ్జ్యతీర్థే విధి విహితంచ విధాయకర్మ జగ్ముఃా ౪౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సాంబతీర్థ వర్ణనంనామ అశీతితమోఽధ్యాయఃా. ౯౦.

* శ్రీసూతః * కుమారతీర్థమాసాద్య మునయఃకౌతుకాన్వితాఃౖ క్షేత్రపాలంమహాప్రాజ్ఞ మేవంపప్రచ్ఛురాదరాత్ ౧. * ఋషయః * భూతీదంనిర్మలంతీర్థం భవదుఃఖనివారణం, అస్యమాహాత్మ్యమస్మాకం వదవిస్తరతఃప్రభో ౨. *క్షేత్రపాలఃక* కుమారతీర్థమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిశృణుతాదరాత్, యస్యశ్రవణమాత్రేణ నరా యాంతిపరాంగతిం 3. పురాసునందనామాఽసీత్తశ్చిద్వేదపరో ద్విజఃౖ, తత్పుత్రో నాగనాథాఖ్యో విద్యామదవిమోహితః ౪. అధ్యాత్మవిద్యా మల్పజ్ఞైఃశ్రుత్వాఽహం కారదూషితఃౖ, దేహేఽహంభావమాపన్నఃౖ సర్వజ్ఞోస్మీత్యమన్యత ౫. నష్టధీరన్యథా జ్ఞానా త్త్యక్త్వాసత్కర్మవైదికం, విసృజ్యపితరౌవృద్ధాగృహాద్గంతు మియేషసఃౖ ౬. గచ్ఛంతమాత్మజందృష్ట్వా సునందఃౖ స్నేహవర్జితఃౖ, దుఃఖగద్గదయావాచా పండితం మన్య మబ్రవీత్ ౭. అతివృద్ధావంధదృశౌ పితరౌతవమానద, ఆవామనన్యగతికా త్యక్త్వాత్వంయదిగచ్ఛసి ౮. శీఘ్రంమ్రియావహేతాత క్షుత్తృట్భ్యాం బాధితౌ భృశం, అహోకష్టమహోకష్టం వార్ధకేఽస్మద్విసర్జనం ౯. యోగక్షేమంవహత్యద్య కోస్మాకం త్వద్వినాసుత, పితృశుశ్రూషణాదన్యోధర్మోలోకే నవిద్యతే ౧౦. సర్వార్థసాధకోదేహో జనితఃపోషితో యతఃౖ, నతయోర్యాతినిర్వేశం పితోర్మర్త్యఃౖ శతాయుషా ౧౧. నృణాంపితృసమఃపూజ్యఃౖ దేవోలోకేనవిద్యతే, పుత్రస్యపితరావేవ పూజ్యౌశివసమావిహ ౧౨. తౌతిరస్కృత్య యోన్యస్మై ధర్మా యయతతే పుమాఁ, కరస్థమమృతంత్యక్త్వా స్నుహీక్షీరం సయాచతే ౧౩. శృణు పుత్రప్రవక్ష్యామి పితృశుశ్రూషణే ఫలం, పురాకశ్చిద్ద్విజోరణ్యే తపస్తప్త్వా శతం సమాఃౖ ౧౪. దృష్టింప్రవాహయామాస సమాధివిరమేబహిఃౖ, తదూష్మణాఽపతన్నాకా మృతావృక్షా న్మహీతలే ౧౫. దృష్ట్వాతద్విస్మితోవిప్ర స్తపస్సిద్ధిరభూన్మమ, ఇతఃపరమహంపూజ్యో నాస్తిమత్సదృశో భువి ౧౬. ఇతిమత్వాతిగర్వేణ భిక్షార్థ మగమత్పురం, కస్యచిద్బ్రాహ్మణస్యాథ గృహే భిక్షామయాచత ౧౭ పతిసేవారతా ప్రాహసతీ తిష్ఠేతితంద్విజం, శ్రుత్వాతద్భాషితంతస్థౌ క్షణంతత్ర సభూసురఃౖ ౧౮. పాదసంవహనాసక్తాం పతిర్మచ్ఛేతి నాబ్రవీత్, అథానుజ్ఞాంప్రతీక్షంతీం పతిర్మచ్ఛేత్యువాచ తాం ౧౯. భర్త్రాభిక్షాస్థసానారీ భిక్షాందాతుం బహిర్యయౌ, తామాగతాంవిలంబేన దృష్ట్వాక్రోధేన భూసురఃౖ ౨౦. శోణితాక్షఃసహుంకారో దదర్శక్షణమాత్రతఃౖ, పశ్యంతంప్రాహతంవిప్రం జ్ఞాత్వా తద్భావమంగనా ౨౧. నాహం వనగతఃకాకో మర్తుంత్వద్దృష్టిమాత్రతఃౖ, త్యక్త్వాగర్వంగృహాణ త్వంభిక్షామేతాం ప్రజాధునా ౨౨. ఇతితస్యావచఃశ్రుత్వా విస్మయోత్ఫుల్ల లోచనఃౖ, బద్ధాంజలి

పుటో విప్రోనమస్కృత్వా౽బ్రవీ దిదం ౨౩. కథంజ్ఞాతంత్వయాభద్రే ప్రవృత్తంవిజ సేవనే, బూహిమామనుగృహ్ణీష్వ గతగర్వంకృపాన్వితా ౨౪. * సతీ * పతి వ్రత్యప్రభావేన త్రికాలజ్ఞాస్మిభూసుర, పతిరేవపరోవిష్ణుః పతిరేవపరఃశివః ౨౫. పత్యురన్యంనపశ్యామి పతిర్మే భగవాన్గురుః, * విప్ర * దేవ్యపక్వకపాయోస్మి మయిజ్ఞానం నవిద్యతే ౨౬. అనుగృహ్ణీష్వమామంబ శాధిమా మపరాధినం, * సతీ * స్త్రీత్వాదహమనర్హాస్మి స్వభర్తృవశవర్తినీ ౨౭ ధర్మవ్యాధఇతిఖ్యాతో వారాణస్యాం తమాప్నుహి, తేనోపదిష్టస్త్వంజ్ఞానీ భవిష్యసి నసంశయః ౨౮. ఇత్థముక్తస్తయావిప్రో గత్వా వారాణసీంద్రుతం, విచార్యలోకాన్తత్రస్థా న్నిరపాయా న్మహీసురః ౨౯. నానాసూనా౽౽కరంప్రాప ధర్మవ్యాధనికేతనం, విజ్ఞాయతస్మా ద్ధర్మాణి కౌతుకాదిత్థ మబ్రవీత్ 30. వ్యాధోసిత్వం కులేనార్య సర్వదాపశుహింసకః, కథంత్వమీదృశంజ్ఞానం ప్రాప్తవా న్బ్రహ్మసాధనం 3౧. * వ్యాధః * పితృ శుశూషయైవాహం జ్ఞానవానభవం బుధ, తయోరనుగ్రహాదేన బ్రహ్మప్రాప్స్యామి నిశ్చయాత్ 3౨. పశ్యేతాంపితరావృద్ధా మమసద్భాగ్య జీవితౌ, పితోర్విజ్ఞాను సారేణ వర్తేహం సర్వకర్మసు 33. అహమన్యంనజానామి పితృశుశూషణాత్పరం, ఏవంవ్యాధవచఃశ్రుత్వా ద్విజఃసంతుష్టమానసః 3౪. వైరాగ్యభాగ్యసంపన్నో యయౌ స్వనిలయంపునః, తస్మాత్పుత్రనగంతవ్య మావయో రవనంతపః 3౫. సత్కర్మణా మనుష్యాణాం భక్తిరుత్పద్యతేగురా, గురోరనుగ్రహాదేవ తత్త్వజ్ఞానంచ లభ్యతే 3౬. బ్రహ్మజ్ఞానంనమర్త్యానాం శ్రుతమాత్రేణ జాయతే, యేనాప్నువంతి కైవల్యం తద్జ్ఞానం భక్తిసాధనం 3౭. భక్తిరుత్పద్యతేపుంసాం కర్మానుష్ఠానతఃసుత, సత్కర్మాణిఫలాపేక్షాం త్యక్త్వానుష్ఠాతు బుద్ధిమాన్ 3౮. ఆత్మతత్త్వం విచార్యాథ యోగాభ్యాసేన నిశ్చను, కర్మత్యాగేనసన్యాసః కర్మణాంచ ఫలోదయే 3౯. నిరపేక్షోవసంన్యాసః సంమతో జ్ఞానినామయం, నత్యజంతిహికర్మాణి జ్ఞానినోపి నిరీచ్ఛయా ౪౦. తిష్ఠంతిలోకశిక్షార్థం తస్మిన్పద్మ మిషాంభసి, తావత్త్వం తిష్ఠగార్హాస్థ్యే యావన్నిధన మావయోః ౪౧. భక్త్యాస్మదంత్యకర్మాణి నిర్వర్త్య త్వసుఖీభవ, * నాగనాథః * కఃకస్యబంధుర్మాతాచ పితాసూనుఃసహోదరః ౪౨. ప్రపాయామివజంతూనాం సంబంధోదేహినా మిహ, స్వకర్మవశతఃసర్వజంతూనాం ప్రభవాప్యయా ౪౩. నిమిత్తమాత్రంమేబంధుః పిత్రాదీనామిహ స్మృతః, సంసారకూపేనిఃసారే అజ్ఞానధ్వాంత భీకరే ౪౪. కఃపుమాన్నిపతేత్తత్ర జ్ఞాత్వా మాయామయే ముధా, మిథ్యామాయాప్రపంచేఽస్మి న్వృథా ముహ్యంత్యసూరయః ౪౫. నాహమిచ్ఛామిసంసారే స్థాతుం నిరయసన్నిభే, స్వచ్ఛందమహమద్యైవ

గచ్ఛామి తపసేవనం ౪౬. ఇత్యుక్త్వాపితరౌత్యక్త్వా నాగనాథోయయౌ వనం, తపస్తేపేమహాతేజా గ్రీష్మే పంచాగ్నిమధ్యగః ౪౭. వర్షాకాలేతపస్తేపే కంఠదఘ్నజలే వసన్, పరిధాయార్ద్రివస్త్రాణి హేమంతే వనమధ్యగః ౪౮. ఫలాహారఃక్వచిత్కాలే క్వచిత్పర్ణాశనో ద్విజః, అబ్భక్షోవాయుభక్షశ్చ దుశ్చరంతప ఆచరత్ ౪౯. ఏవం దశసమాస్తత్ర వసన్ధ్యానపరో ద్విజః, అధ్యాత్మవిద్యానిపుణోఽప్యాత్మతత్త్వంన వేదసః ౫౦. స్నాతుంగతేనాగనాథే కదాచి ద్దైవయోగతః, నేత్రాతిథిరభూత్తత్ర కాచి చ్చండాలకన్యకా ౫౧. ఇందీవరాక్షీసుభగా శ్యామా సుందరవిగ్రహా, ఇంద్రనీలప్రతీకాశా సాంద్రస్నిగ్ధపయోధరా ౫౨. స్థిత్వా రసాలమూలేసాగాయం తీమంజులస్వనా, కామబాణహతోవిప్రో దృష్ట్వా మాతంగకన్యకాం ౫౩. శనైఃసమీపమాసాద్య తామువాచాదరాద్ద్విజః, కాత్వంకమలపత్రాక్షి కుతఏకాకినీ వనే ౫౪. రతిర్వాచ్ఛసికల్యాణి చేత్తోహరసి మేధునా, కఃపితాతేవరారోహే మాతావా కుత్రవిద్యతే ౫౫. దుర్వారాజాయతేవాంఛా త్వయిమే ప్రేమలక్షణా, కామాగ్నినాదహ్యమానో నజీవామికథంచన ౫౬. సంజీవయ వరారోహేదత్త్వా సురతమాశుమాం, *కన్యకా* పితామేధేనుకోనామ మాతామే కామదాముతా ౫౭. అహంచండాలజాతీయా మామాస్పృశమహీసుర, త్వంవిప్రకులజాతోసి వర్ణానాంబ్రాహ్మణోగురుః ౫౮. మత్రపూతమిదంగాత్రం తపసాతవసువ్రత, అసంభాష్యాస్మిపాపిష్ఠా సాధుమాప్యకులోద్భవా ౫౯. సూనాస్మాకంపరోధర్మో మద్యమాంసనిషేవణం, సదాజీవనమస్మాకం చోర్యవృత్త్యా తిగర్హితం ౬౦. నింద్యామే తాదృశీంమాంత్వం కథమిచ్ఛసి పండిత, విషయోవిషమేవేహ నవిషంవిషముచ్యతే ౬౧. యదీచ్ఛసితమానంద భ్రాంత్యాఽఽత్మహోసినిశ్చయాత్, *విప్రః* ఆత్మా తుకేవలఃశుద్ధోఽవ్యతిరిక్తోహ్యలేపకః ౬౨. బుద్ధ్యాదిసాక్షిణ స్తస్యకర్మలేపో నవిద్యతే, మనఏవహ్యసీకాణాం సర్వకర్మప్రవర్తకం ౬౩. తన్మనఃసంస్పృతేర్హేతు రవిద్యాకార్య ముచ్యతే, ఆనందఉచ్యతేప్రాజ్ఞై ర్బ్రహ్మేతి బ్రహ్మవాదిభిః ౬౪. తమానందంప్రాపయస్వ ముక్తిదాత్రీ త్వమేవమే, ఏవముక్త్వానాగనాథః కామార్తఃకటిలాంబలాత్ ౬౫. రమయామాసమష్టాత్మా బభూవ కులపాంసనః, రతాంతే కటిలాప్రాహ నాగనాథంశుచిస్మితా ౬౬. అద్యప్రభృతిభార్యాహం భర్తాత్వంమే విధేర్బలాత్, మత్కులోచితవృత్త్యామాం త్వంపాలయితుమర్హసి ౬౭. బ్రహ్మసూత్రశిఖేత్యుక్త్వా చర్మపాత్రాణిధారయ, ఇత్థంతస్యాఃవచఃశ్రుత్వా త్యక్త్వాబ్రాహ్మణలక్ష్మసః ౬౮. తథైవాంత్యజవృత్త్యాసౌ తయాసాకమువాససః, కదాచిదంత్య

జాస్తేన సహ ధ్వాంతేనృపాలయం ౬౯. గత్వాతత్రనువర్ణాని గృహీత్వా నిశి నిర్యయుః, దృష్ట్వాపలాయతశ్చోరా ననుదుద్రువుసద్భటాః ౭౦. రాజదూతాః సవిక్రాంతా వివిధాయుధపాణయః, జగృహుర్నాగనాథంతే అన్యేదుద్రువురంత్యజాః ౭౧. తంబద్ధ్వాతాడయంతస్తే దూతానిన్యు ర్నృపాంతికం, ఊచుఃప్రాంజలయో దూతా శ్చోరోయం కులపాంసనః ౭౨. అస్యాపరాధంవిజ్ఞాయ దండనంచవిధీయతాం, తచ్ఛ్రుత్వాపార్థివఃక్రోధా ద్రాజదూతా నువాచసః 23 నీత్వైనంపాపినం బద్ధ్వా దూరతోవిజనేవనే, ఛిత్వాస్యపాదామద్దేశా త్త్యజధ్వం తస్కరాధమం ౭౪. ఇత్థంభూపవచోనిశమ్య సహసాబద్ధ్వాద్రుతం రజ్జుభిస్తీవ్రానిర్జనకాననం నృపభటాఃసంతాడ్యతం బాలిశం, ఛిత్వాతచ్చరణౌ రుదంతమనిశంత్యక్త్వా స్వదేశాద్బహిస్తద్వృత్తంపునరేత్యభూమిపతయే నత్వాబ్రువన్నేవకాః ౭౫. నాగనాథోవనేతస్మి న్వనాదవివర్జితః, స్మృత్వాస్మృత్వా స్వదుష్కర్మరురోద భృశదుఃఖతః ౭౬. హోద్యోధేరహంభ్రాంత స్త్యక్త్వామత్పితరౌ గృహే, జగామస్థవిరౌదుష్టో నిర్ఘృణ స్తపసేవనం ౭౭. అనాథాపితరౌ దుఃఖాద్బహుశస్తే మృతౌగృహే, తేనపాపేనమే ప్రాప్త మిదంకష్టం భయంకరం ౭౮. శ్రుత్వైకదేశంశాస్త్రీణాం సర్వజ్ఞోస్మీత్యహం ధియా, బ్రహ్మతత్వమవిజ్ఞాయ త్యక్త్వాసత్కర్మవైదికం ౭౯. భ్రష్టశ్చోభయలోకాభ్యాం వృథానష్టోఽభవంఖలః, ఇత్థంరుదంతంగహనే నాగనాథంచరోమశః ౮౦. నికృత్తపాదందృష్ట్వాథ పప్రచ్ఛకరుణానిధిః, నికృత్తపాదకోఽసిత్వం కుతోరోదిషి కాననే ౮౧. మహాపాపీవభాసీహ త్వద్వార్తాంవదవిస్తరాత్, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా నాగనాథఃశుచార్దితః ౮౨. స్వాదంతంకథయిత్వాసౌ నమస్కృత్వా మునేఃపురః, ప్రార్థయామాసబహుధా రుదన్పాహీతి విహ్వలః ౮౩. లోమశశ్చింతయామాస తముద్ధర్తుం కృపాన్వితః, *లోమశః* దుష్కర్మణామయంశ్రేష్ఠో జాతిభ్రష్టోతినిష్ఠురః ౮౪. తథాపిపశ్చాత్తాపేన యుక్తోమాం శరణంగతః, అద్యైన ముద్ధరిష్యామి పాపాద్భామగ్నమాదరాత్ ౮౫. ఇత్యాలోచ్యమునిర్విప్రం ప్రోక్ష యామాసవారిణా, కుమారతీర్థానీతేన కమండలుగతేనసః ౮౬. తత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ గతపాపోఽభవద్విజః, నూతనోపురుషత్వన్నో పాదాతస్య మనోహరా ౮౭. సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రేశాంతచిత్తో బ్రవీన్ముని, *నాగనాథః* నమస్తేతాపసశ్రేష్ఠ నమస్తేకరుణాకర ౮౮.నమోలోమశసర్వజ్ఞలోకప్రియనమోనమః,త్వంమేమాతాపితా బంధుర్మోక్షదాతా త్వమేవమే ౮౯. ఉద్ధృతోస్మి త్వయాబ్రహ్మన్ దురంతాద్దుఃఖ సాగరాత్, వైరాగ్యాద్బ్రహ్మజిజ్ఞాసాఃనదాతపసితిష్ఠతః ౯౦. కథంపాపీమతి ర్జాతా నిరాహారస్య మేప్రభో, నాత్మజ్ఞానంసముత్పన్నం నకృతోధర్మసంగ్రహః ౯౧.

నిర్జితానిహృషీకాణి నమయా వపచేతసా, ఇతఃపరంకథంకుర్యాం శోధిమామపరాధినం ౯౨. *లోమశః* శ్రుత్వామూర్ఖ జనై రాత్మవిద్యాలేశ మహాంధియా, అన్యథాజ్ఞానమాసాద్య త్యక్త్వా సత్కర్మవైదికం ౯౩. విసృజ్యపితరౌవృద్ధా గతోసిత్వం యదావనం, అనాథాభృశదుఃఖేన తదైవ మరణంగతౌ ౯౪. తద్దోషేణమహా తక్లష్ట మిదంప్రాప్తం తవాధునా, క్రమేణ సాధనంకుర్యా త్తస్మాన్మోక్షేచ్ఛు రాదితః ౯౫. త్యక్త్వాఫలేచ్ఛాం సత్కర్మ భక్త్యానిష్కీయబుద్ధిమాన్, వైరాగ్యాదరిషడ్వర్గం జిత్వాయోగబలాన్వితః ౯౬. చతుస్సాధనసంపన్నః సద్గురుంశరణంవ్రజేత్, అభ్యసేత్క్రమశో విద్వానాత్మవిద్యాం చ సద్గురోః ౯౭. శ్రవణంమననంవత్స నిదిధ్యాసన మభ్యసేత్, సదోఽసంభావనాదోషా నశ్యంత్యేభి రనుక్రమాత్ ౯౮. యావన్న జ్ఞాయతే బ్రహ్మ తావత్తీర్థేచ్ఛుకర్మసు, ఆత్మనో జీవపరయోరైక్యజ్ఞానం యదా భవేత్ ౯౯. తదామాయాస్వకార్యేశ్చ నశ్యత్యేవనసంశయః, తావత్కర్మణి తిష్ఠేత ధృతకంచుక సర్పవత్ ౧౦౦. తస్మాదాత్మవిశుద్ధ్యర్థం మతంగాద్యాసదాభ్యస, కుమారతీర్థస్నానేన శుద్ధస్త్వం తపఆచర ౧౦౧. సర్వదాహృదయేధ్యాయ న్పరమాత్మాన మీశ్వరం, బహిఃప్రవృత్తాఖిగణం శనైఃప్రత్యక్ప్రవాహయ ౧౦౨. నిశ్చలంమనఆధాయ చిదానందేస్థిరోభవ, తపసాశ్రీవిరూపాక్షః ప్రసీదతి తవానఘ ౧౦౩. అద్వయంబ్రహ్మవిజ్ఞాయ కర్మబంధాద్విముచ్యసే, గచ్ఛసామ్యమతంగాద్రా తపశ్చర మహామతే ౧౦౪. ఏవంలోమశవాక్యేన నాగనాథో ముదాన్వితః, యయౌమతంగశైలేంద్రం తపసేకృతనిశ్చయః ౧౦౫. అత్రాగత్యకుమారాఖ్య తీర్థే ప్రత్యహమాదరాత్, స్నాత్వాహృదివిరూపాక్షం ధ్యాత్వా నిశ్చలమానసః ౧౦౬. శతవత్సరపర్యంతం తతాప పరమంతపః, తేనతుష్టోవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షోభూద్విజన్మనః ౧౦౭. *శ్రీశివః* ఉత్తిష్ఠతపసోబ్రహ్మ న్ఫలితస్తే మనోరథః, మత్ప్రసాదాత్తవస్వాంతే కాలేఫలమివద్రుమే ౧౦౮. ఉదేష్యత్యాత్మనోరైక్య జ్ఞానంతేనా మృతీ భవ, తమేవముక్త్వాభగవాన్ శంకరోఽంతర్హితస్తదా ౧౦౯. నాగనాథః ప్రహృష్టాత్మా విరూపాక్షైకభావనః, మోక్షంప్రాపమతావాపం స్థిత్వాస్మి న్భూధరోత్తమే ౧౧౦. నిర్మమేలోకరక్షార్థమిదం తీర్థం షడాననః, స్నాత్వాత్రబహవో ముక్తా మిథ్యాసంసారబంధనాత్ ౧౧౧. తస్మాదత్రవయంస్నాత్వా గచ్ఛామః క్షేత్రమీక్షితుం, *సూతః* కుమారతీర్థస్య చరిత్రమేతచ్ఛ్రుత్వా సకృన్ముక్తిముపైతిసిద్ధః, అహంకృతార్థోస్మిభవత్ప్రసంగా చ్ఛ్రుత్వాత్మృతం దివ్యచరిత్రమస్య ౧౧౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కుమారతీర్థ మహిమానువర్ణనం నామైకాశీతితమోఽధ్యాయః. ౯౧.

* సూతః * మునయఃక్షేత్రపాలేన సహితాఃపర్వతోత్తమే, వ్యాసాశ్రమం మనోహారి దృష్ట్వాశ్చర్యసమన్వితాః ౧. పప్రచ్ఛుఃపరమానందాఃక్షేత్రపాలం కుతూహలాత్, *ఋషయఃకస్యాశ్రమమిదపుణ్యం కమనీయతరుద్రజం ౨. వైర భావవినిర్ముక్తం మృగపక్షిగణాన్వితం, * క్షేత్రపాలః * వ్యాసాశ్రమమిదంపుణ్యం తపస్సిద్ధికరం మహత్ 3. భుక్తిముక్తిప్రదంన్యూనాం భవతాపహరం శుభం, కలి కల్మషచిత్తానా మవిద్యాబ్ధౌ నిమజ్జతాం ౪. ప్రాణినాముపకారార్థం పురానారాయ ణఃస్వయం, అష్టాదశపురాణాని వ్యాసరూపేణ నిర్మమే ౫. తేషాంముఖ్యతమం పంపామాహాత్మ్యం లోకపావనం, ఉపాదిదేశభగవా శిష్యేభ్యఃప్రీతిపూర్వకం ౬. వ్యాసోపదిష్టమతులం సర్వపాపప్రణాశనం, భవాబ్ధితారకందివ్యం భక్తాభీష్టప్రదా యకం ౭. సారంసర్వపురాణానాం పంపామాహాత్మ్య ముత్తమం, సదాశాలాదయఃసమ్యక్పఠంతిస్మ కుతూహలాత్ ౮. తేషాంభక్తిర్విరూపాక్షే వనృధేతేననిశ్చలా, ఋష్యమూకనగే వ్యాసస్తాపసైఃపూజితోరహః ౯. తపశ్చారధర్మాత్మా విరూ పాక్షెకభావనఃకదాచిత్తుంగభద్రాయాం స్నాత్వాద్వైపాయనోమునిః ౧౦ శివ ప్రసాదమాసాద్య పూజార్థంతాపసోత్తమఃతులసీబిల్వమందార పాటలాంబురుహా దిభిః ౧౧. కల్పోక్తవిధినాదేవం పూజయామాసతాపసఃవ్యాసర్షిశిష్యా శ్శాలా ద్యాఃపంపామాహాత్మ్యమాదరాత్ ౧౨ భక్త్యాపఠంతఃశృణ్వంత ఆశ్రమేసంస్థితా స్తదా, ఆజగామమహాతేజా జాబాలిఃశిష్యసంయుతఃః ౧౩. ఋష్యమూకనగేవ్యాస శిష్యాశ్రమ మనుత్తమం, దృష్ట్వామునింవ్యాసశిష్యాఃప్రత్యుత్థానార్హణాదిభిః ౧౪. తోషయామాసు రీశానపదాబ్జగత మానసాఃఉపవిశ్యాసనేమార్గే జాబాలిఃపూజితోఽబ్రవీత్ ౧౫. గతఃక్షత్రగురుర్వ్యాసో యుష్మాకం తాపసోత్తమఃకిమి దంపశ్యతేభక్త్యా భవద్భిఃపుస్తకం మహత్ ౧౬. * శాలాదయఃః * శ్రీవిరూపాక్ష పూజార్థం గతోఽస్మద్గురురద్యభోఃఅస్మాభిఃపశ్యతే పంపామాహాత్మ్యమిద మద్భుతం ౧౭. లోకోద్ధారార్థమస్మాకం గురుణోక్తమిదంశుభం, అజ్ఞానధ్వాంతచిత్తానాం పాపవార్ధౌనిమజ్జతాం ౧౮. ఉద్ధారార్థమిదం సర్వజంతూనాంనిర్మమేగురుఃఃఅత్ర ధర్మాణ్యనేకాని విద్యంతేవిమలానిచ ౧౯. తేషాంశ్రవణమాత్రేణ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, ఇత్థంతేషాంవచశ్శ్రుత్వా జాబాలిఃప్రాహసుస్మితం ౨౦. *జాబాలిఃః ఆనుపూర్వ్యేణమేబ్రూత పురాణం వ్యాసనిర్మితం, యానిధర్మాణివిద్యంతే ఋణం తాని శృణోమ్యహం ౨౧. జాబాలివచనంశ్రుత్వా తస్మైమాహాత్మ్యమాదరాత్, సాద్యంతంకథయామాసుఃశంభోఃశాలాదయస్తదా ౨౨. శ్రుత్వాతత్క్షేత్రమాహాత్మ్యం విహస్యముని రబ్రవీత్, అహోద్వైపాయనాచార్యజ్ఞానం విజ్ఞాతమద్యమే ౨౩.

ముధా మోహాంధచిత్తానాం వంచనార్థమజానతాం, వ్యాసోక్తమితిమేభాతిసం
మతం నసతామిదం ౨౪. యదాహాసాధురేకాంతే నస్త్రీభిః సహసంవసేత్,
బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి ౨౫. ఇత్యాదిమోహవాక్యాని
వ్యాసఃకథ మువాచహ, నసతామింద్రియగ్రామో విషయేషుచలంతియత్ ౨౬.
సాధవ స్సుచిత్తాయే నిస్పృహా విగతేషణాః, తిష్ఠంతుకుత్రవాతేషాం కామబాధా
నవిద్యతే ౨౭. చిత్తవృత్తిర్మనుష్యాణాం సర్వేషాం నైవతాదృశీ, సాధూనాంము
క్తసంగానాం స్త్రీషుచిత్తంచలే త్కథం ౨౮. అయుక్తమిదమత్యంతం శ్రవణాయో
గ్య మన్వహం, ఏవంతానవమన్యాథ నిర్జగామాశ్రమాన్మునిః ౨౯. అశక్తాస్తత్ప్ర
రోవక్తుం తూష్ణీంశాలాదయః స్థితాః, జాబాలిఃస్వాశ్రమంగంతుం ప్రతస్థే శిష్యసం
యుతః 30. మధ్యేమార్గంమహాపాంసు ర్వాఘోరతరోనిలః, మేఘైశ్ఛేదురమా
కాశం దిశోఽంధతమసావృతాః 3౧. ఆసీత్తదద్భుతంవర్ష మహాకరక దుఃసహం,
శిష్యైస్తదావియుక్తోసా దిగ్భ్రాంత శ్శీతకర్శితః 3౨. మార్గమాణోయయౌదుఃఖా
జ్జాబాలి రయనంపురః, దదర్శాదూరతోరమ్య మాశ్రమేగృహముత్తమం 33.
కించిద్ధైర్యంసమాలంబ్య ప్రవిశ్య మునిరాశ్రమం, దదర్శసుందరీంతత్ర ఏకామేవాల
యేస్థితాం 3౪. గత్వాసమీపంతస్యాథ యయాచే వినయాన్వితః, కించిద్దేహిస్థలం
మేఽద్య వరారోహేతవాలయే 3౫. స్థవిరఃశీతవాతార్తో మ్రియేహ ముదకప్లుతః,
శ్వఃప్రభాతేగమిష్యామి స్థిత్వాద్య నిశిభామిని 3౬. నశక్నోమిబహిర్గంతుం జీవితుంవృ
ష్టిబాధితః, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా మునిమాహూయకామినీ 3౭. బహిర్గృహోస్థలం
తస్మై దర్శయామాససుస్మితా, శయనార్థందదౌ దివ్యరల్లకం మునయేముదా
3౮. * సతీ * నివసస్వసుఖేనాత్ర గచ్ఛామ్యంత ర్గృహంమునే, ఇత్థంతస్యావచః
శ్రుత్వా జాబాలిఃప్రాహ కాతుకాత్ 3౯. కాసికల్యాణితేభర్తా గతఃకుత్రవదా
ధునా, * సతీ * అహమేకాకినీబాలా వనపాలప్రియాసతీ ౪౦. మాసద్వయాన్మ
మప్రాణ వల్లభః కుత్రవాగతః, కుత్రాస్తివానజానామి దూయేహం విరహాతురా
౪౧. నివసస్వసుఖేనాత్ర స్వపాన్యమ్యంతర్గృహం మునే, ఇత్యుక్త్వాంతర్గృహంగత్వా
మోహయంతీ మునింవధూః ౪౨. కవాటంసార్గలంబధ్వా సుష్వాపశయనేగృహే,
స్థిత్వా బాహ్యగృహే మూనిఃశీతార్తః కామబాధితః ౪౩. త్యక్త్వావివేకముద్భ్రాంతో
మనసీత్థ మచింతయత్, శీతాత్ప్రాణాగమిష్యంతి హేమంతే కింకరోమ్యహం ౪౪.
కామినీమనవద్యాంగీం శ్యామాం సురతవిభ్రమాం, హేమంతేయేనసేవంతే తేనరాః
పురుషాధమాః ౪౫. అనాయాసమరణ్యేస్మి న్దృష్టా యోషిదియంవిధేః, బలాదే
కాకినీమేనాం నిర్జనే రమయామ్యహం ౪౬. అంతర్గృహంప్రవేక్ష్యామి నసహే

కామవేదనాం, ఇత్యాలోచ్యమునిర్గేహా మధిరుహ్యా గవాక్షతః ౪౭. నిశ్శంకమా లయే సుప్తందదర్శాంత ర్మనోరమాం, నష్టబుద్ధిరనంగార్తో జాబాలి ర్జ్జాలమార్గతః ౪౮. సంకోచయిత్వా స్వతనుం బిలేకృచ్ఛ్రాద్వివేశసః, సంనిరుద్ధగలో జాలదా రుభి ర్లజ్జితోభవత్ ౪౯. రురోదబహుధాదీనో వేదనాంసోఢుమక్షమః, లంబ మానంముని౦దృష్ట్వా కిమేతదితి సావధూః ౫౦. ఉవాచదూయమానంత ము ద్బాష్పితం కరుణాన్వితా, వాతాయనేమునిశ్రేష్ఠ లంబితోసికుతోధునా ౫౧. నిశీ థేంతర్గృహే కార్యంస్థితం తాపసకింతవ, జితేంద్రియోసిజాబాలే తాపసానాం త్వము త్తమః ౫౨. యుష్మాదృశేషుపూజ్యేషు కామచేష్టా కుతస్త్వయం, అహోహతవ మహత్పాపం కర్తుంవ్యవసితామతిః ౫౩. నచేత్పరివేష్టుమంతస్త్వ మాగతశ్చో రవ త్కుతః, జితేంద్రియంజితక్రోధం జితాహార మపిద్రుతం ౫౪. బలవానింద్రియ గ్రామో విద్వాంసమపికర్షతి, గర్వాజ్జితేంద్రియోస్మీతి త్వమిన్యానవమన్యసే ౫౫. ఈదృశీకిమవస్థాతే జాబాలేజనగర్హితా, ఇత్థంనారీవచఃశ్రుత్వా జాబాలిర్లజ్జితో భృశం ౫౬. కష్టేనోవాచదుఃఖార్తః ప్రాణత్యాగపరీప్సయా, యాస్యంతిహిబిలే ప్రాణాదారుసంఘర్షణేనమే ౫౭. ద్రుతమాగత్యభద్రంతే బలాదుద్ధరమానదే, గల చ్ఛేదోభవత్యద్య నాహంశక్నోమి జీవితుం ౫౮. రక్షమేవిపదిప్రాణాన్తవ శ్రేయో భవిష్యతి, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా భయాదివ సుమధ్యమా ౫౯. ఉవాచమునిమ స్వీక్ష్య కథంత్వాముద్ధరామ్యహం, అహండీనాఽబలాబాలా తన్వంగీ తనుమధ్యమా ౬౦. త్వాముద్ధర్తుమశక్తాస్మి కింకరోమి మునేఽధునా, అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభం ౬౧. భోగాదేవక్షయంయాంతి కర్మాణి విదుషామపి, కృతంశు భాశుభంకర్మ భోజ్యం తన్నాన్యథాభవేత్ ౬౨. అలంహర్ష విషాదాభ్యాం శుభా శుభఫలోదయే, విధినావిహితం యద్యత్తదలంఘ్యం సురాసురైః ౬౩. జ్ఞానినో ధర్మనిష్ఠస్య జితేంద్రియగణస్య వా, ఏకాంతేకామినీందృష్ట్వా మనోధావతి కీశవత్ ౬౪. మ్రియమాణమశక్తాఽస్మిత్వాముద్ధర్తుమపి శ్రమాత్, దుఃఖతంద్రష్టుమప్యత్ర గచ్ఛామ్యన్యత్ర నక్షమా ౬౫. ఇత్యుక్త్వాప్రయయౌ నారీ త్యక్త్వా తద్గృహమా శుసా, జాబాలిశ్చింతయామాస జాలరుద్ధగలో భృశం ౬౬. దూయమానేనమ నసా స్మరన్స్వకృత కిల్బిషం, అద్యద్వైపాయనప్రోక్తం పంపామాహాత్మ్య ముత్తమం ౬౭. మయాఽసహిష్ణునా తస్యదూషితం శిష్యసన్నిధౌ, సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య వ్యా సస్యామితతేజసః ౬౮. వాణీరసవతీదివ్యా సర్వసౌఖ్య ప్రదాయినీ, తత్రాపిశివ మాహాత్మ్య యుక్తాచే ల్కింవిచార్యతే ౬౯. మయాద్యశివమాహాత్మ్యం నిందితం మందబుద్ధినా, తత్పాపమనుభోక్ష్యామి వృథామద విమోహితః ౭౦. విదుషాంవద

నాద్వాచో నమిథ్యాయాతి కర్హిచిత్, వృథాతద్భూషణా దద్యదుఃఖంప్రాప్త మిదంమమ ౭౧. అప్యసంభావనాదోషై ర్మోహంవిదంతి సాధవః, ప్రాయశ్చిత్తమ భూన్మేఽద్య మదాంధస్య దురాత్మనః ౭౨. ఇతిచింతాతురోవ్యాసంసస్మారమునిశే ఖరం, పశ్చాత్తాపయుతో భక్త్యాజాబాలి ర్జనపావనం 23. నమోనమస్తే సతలోక బంధో కారుణ్యసింధోమునిబృందసేవిత, ధర్మస్యగోప్తాదురితస్యశాస్తా ద్వైపాయ న త్వం శరణంమమైవ ౭౪. వేదాయనే జ్ఞానమఖిర్నరస్తే సూత్రాణినిర్మాయ సమస్తధర్మాక్, విస్తారయామాసజగత్సుఖాయ తస్మైనమోవ్యాసమహర్షయేఽస్తు ౭౫. అవిద్యయాసంవృతమూనసేన శ్రుత్వా మయాశైవచరిత్రమార్య, వినిందితం వేదవచఃసమర్థితం తదర్థమేతన్మయిదండనం ఖలు ౭౬ కాయేనవాచామనసేంద్రియై ర్వాబుద్ధ్యాత్మనా వాప్రకృతిస్వభావాత్, యదద్యకృతంబ్రహ్మవిదాంవరిష్ఠ మమా పరాధం సకలంక్షమస్వ ౭౮ నసంతిమిత్రాణి నవైరిణస్తవ బ్రహ్మన్మిత్రినఃసర్వసమా నదృష్టేః, ద్రుతంసమాగత్య దయాసముద్రమగ్నం సమభ్యుద్ధరనంకపేఽస్మిన్ ౭౯. విరూపాక్షనమస్తేస్తు కరుణాకర శంకర, మృత్యోర్వక్త్రే నిమజ్జంత త్రాహి మామపరాధినం ౭౯. కదాపినన్యజ్యోత్స్నాహ్యపరాధినమాత్మజం, క్షమస్వ మమ దౌరాత్మ్యం త్వంసిమాతాపితాగురుః ౮౦. విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష పంపానాథ జగద్గురో, చంద్రశేఖరభూతేశ దీనమాంపాహి శంకర ౮౧. ఏవంస్తువంతం జాబాలి మాహ వ్యాసోమునిః, జటావల్కలసంవీతో భస్మరుద్రాక్ష భూషితః ౮౨. శిష్యైఃపరివృతోవ్యాసో దదర్శాంతర్గృహేమునిం, వ్యాసదర్శనమాత్రేణ జాబాలి ర్జాలమార్గతః ౮3 పపాతభువిచాస్వస్థః క్షణంపశ్చా త్సముత్థితః, సాష్టాంగంప్రణి పత్యాగ్రే తుష్టావ మునిపుంగవం ౮౪. మయాకృతం మహత్పాపం పంపామాహా త్మ్యదూషణం, తముపాయముపాఖ్యాహి యేనముక్తో భవామ్యహం ౮౫. పంపామాహాత్మ్యనిందాయాః ప్రాయశ్చిత్త మభూన్మమ, ఈదృశంవృజినంకుర్యాం నకదాచిదితఃపరం ౮౬. ఏవంవదంతంజాబాలి మువాచ మునిశేఖరః * వ్యాసః * మాభైషీర్మంగలంధామ పాప్మన్యసే ముక్తకిల్బిషః ౮౭. ఇంద్రాయాహ్యత్య మతులం పతత్వం సర్వదామునే, విరూపాక్షంసమభ్యర్చ్య భక్త్యాముక్తో భవిష్యసి ౮౮. క్షణంవాస్మిన్వసక్షేత్రే దురితాన్ముచ్యతేనరః, వినాదానంవినాధ్యానం వినాతీర్థ వగాహనం ౮౯. క్షేత్రేస్మిన్వాసమాత్రేణ ముక్తోభవతి మానవః, తస్మాత్త్వమత్ర శిష్యేభ్యః పంపామాహాత్మ్య ముత్తమం ౯౦. అధ్యాపయ స్వదానందా దృష్వ శృంగేసదావస, ఇత్యాజ్ఞప్తోఽథజాబాలిఃస్వశిష్యైఃపరివారితః ౯౧. ఆశ్రమంరుచ యామాసబుష్యశృంగేమనోహరం, వసంస్తత్రసదాష్టాంగ యోగానుష్ఠానతత్పరః ౯౨.

శిష్యానధ్యాపయామాస పంపామాహాత్మ్య మాదరాత్, తదారభ్యమతంగాద్రౌ వ్యాసాశ్రమ మభూదిహ ౯౩. వసన్వ్యాస స్సదాత్రైవ శిష్యేభ్యఃప్రీతిపూర్వకం, బోధయామాస భవ్యాత్మా పంపామాహాత్మ్యమాదరాత్ ౯౪. వసన్వ్యాస సాశ్రమేపుణ్యే దినమేకంజితేంద్రియుఃు, జపన్పంచాక్షరీమంత్రంనగోమోక్ష మవాప్నుయాత్ ౯౫. నిర్మలీకృతజాబాలి వ్యాసమాహాత్మ్య ముత్తమం, యఃశ్రద్ధయాశృణోతీదం ససర్వైఃపితభాగ్భవేత్ ౯౬. రహస్యమిదమత్యంతం స్నేహేనకథితం మయా, శ్రుత్వాధన్యతమాయూయం ముక్తాఏవనసంశయుఃు ౯౭. * సూతుఃు * ఇతినిగదిత మార్యాఃక్షేత్రపాలేన వాక్యంశ్రుత్వాతిసుఖ మనుసీయ శ్రీవిరూపాక్ష భక్త్యా, విహిత సకలధర్మాస్తాపసాస్త ద్దినేఽద్యాపరమసుఖముషిత్వాఽవార్యుఖేఽన్యత్రజగ్ముుఃు ౯౮.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
వ్యాసాశ్రమవర్ణనం నామ ద్వ్య శీతితమోఽధ్యాయుఃు ౮౨.

క్షేత్రపాలుఃు హారిణస్తుతనామ్నోఽస్య తీర్థస్యామితతేజసుఃు, అస్యస్మరణమాత్రేణ ముచ్యతే పాతకాన్నరుఃు ౧. యజ్ఞకుండేపురాన్యంకూ ముక్తిముత్సృత్య జగ్మతుుఃు, మృగస్తుతద్వీపమితి ప్రఖ్యాతమభవత్తదా ౨. * ఋషయుఃు * యజ్ఞకుండే కథన్యంకూ ముక్తిముత్సృత్యజగ్మతుుఃు, హారిణస్తుతమాహాత్మ్యం వదాస్మాకం మహామతే 3. ఇతిహాసమిమంశ్రాద్ధ విస్తరాద్వసుంవ్రత, * క్షేత్రపాలుఃు * సూర్యవంశే మహారాజో యుధాజిన్నామ భూమిపుఃు ౪. ధర్మేణపాలయామాస సప్తద్వీప వసుంధరాం, దేవబ్రాహ్మణభక్తోఽసౌ సర్వదాఽతిథిపూజకుఃు ౫. తస్యభార్యా విశాలాక్షీ చంద్రరేఖేతివిశ్రుతా, సాధ్వీసద్గుణసంపన్నా సదాపతిహితే రతా ౬. కదాచిత్సర యూనద్యాం స్నాత్వా తౌరాజదంపతీ, పూజయామాసతుర్భక్త్యాపార్థివం లింగ మాదరాత్ ౭. వామహస్తతలన్యస్త దివ్యలింగంయథావిధి, సరోవచారైర్భక్త్యర్చ్యభక్త్యాస్తోత్రం ప్రచక్రతుుఃు ౮. తదంతరేమృగాస్తత్ర జలపానార్థ మాగతాుఃు, పీత్వాజలంనదీతీరే నిర్భయంసికతామయే ౯. స్వచ్ఛందంక్రీడయామానుస్త్రీషునీకృత్య కాముకాుఃు, క్రీడాంనృప్త్వా కురంగాణా మసమాప్య శివార్చనాం ౧౦. విస్మృత్యైకాగ్రదృష్ట్యాతౌ మృగక్రీడాందదర్శతుుఃు, (మాయయామోహితాత్మానౌ లింగంసవ్యకరస్థితం ౧౧. క్రీడాసక్తదృశౌ కామాన్నష్టాత్మానౌ విచేతనౌ, పశ్యంతౌహరిణానోగ్రోగృహ్యత్వా లింగంకరస్థితం ౧౨.) ఏవంముహూర్తపర్యంతం తథైవ జడవత్స్థితౌ, ఏతస్మిన్నంతరే తత్రనారదో దివ్యదర్శనుఃు ౧౩. పర్యటన్నఖిలాన్

లోకానాజగాను యదృచ్ఛయా, వీణాపాణిరమేయాత్మా గాయన్నివ మనామయం ౧౪ అగస్త్యరాజదంపత్యోః సమీపంతావవైక్షత, వామహస్తతలన్యస్త శివలింగం సుపూజితం ౧౫. విస్మృత్యహరిణక్రీడా విశేషాలోకనే రతౌ, మూనేనజడవత్తత్ర స్థితౌ మునిరవైక్షత ౧౬. పశ్యంతావప్యపశ్యంతౌ పురఃస్థంమునినాయకం, నచక్రాతేపురఃస్థస్య ప్రత్యుత్థానాదికం మునేః ౧౭. నోచతుశ్చాసనేః సాకంజఙీభూతహృదా తదా, దృష్ట్వాతౌచింతయామాస నారదః కరుణాన్వితః ౧౮. అహోనాభగవతీ మాయా మహతామపి మోహినీ, అయంధర్మపరో రాజాసీతిజ్ఞోజ్ఞానవాన్ శుచిః ౧౯. తపస్వినీపూజాయాం నిరతోనిర్మలవ్రతీ, ఇయంసద్గుణసంపన్నా చంద్రరేఖా పతివ్రతా ౨౦. ఏతయోర్మతి రుత్పన్నామృగక్రీడావిలోకనే, సమీపంప్రాప్తమప్యద్యమామప్యేతౌనపశ్యతః ౨౧. నమస్కానసరేభక్తవ్రతయోనేతయోర్మతిః, ప్రసక్తావిషయేమాయావశాత్తస్మా న్మదాంధయోః ౨౨. అనయోర్నృపదంపత్యో ర్మోహం హన్మిచ సాంప్రతం, దండనందుర్లభాయాయుక్తం పశూనాం లగుడోయథా ౨౩. శాపందాస్యామ్యేతయోస్తు తపశ్చాత్తాపేన శుధ్యతః, వ్యర్థంకదాపిమాభూయా న్నారాణాంసాధు దర్శనం ౨౪. ఇత్యాలోచ్య మునిశ్రీమా న్నారదోభక్తవత్సలః, తయోఃశశాపదంపత్యో ర్భక్తింద్రఢయితుం శివే ౨౫. దీక్షాకాలేయుతోన్యం తుక్రీడాసక్త దృశౌయువాం, హరిణత్వంసమాసాద్య వసతంవిర్జనేవనే ౨౬. ఏవంసురమునిస్తాభ్యాం శశాప కరుణాన్వితః, తచ్ఛ్రుత్వాదంపతీదేవ మునిశాపవచో భృశం ౨౭. ప్రమతిముత్థాయతౌభీతౌ దృష్ట్వా సురమునింతదా, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాగ్రే చక్రతు ర్నారదార్చనం ౨౮. ప్రార్థయామాసతుర్భక్త్యా మునిముద్విగ్నమానసౌ, *దంపతీ * సుపూజిత దివ్యదర్శన శ్రితతాపహా సిద్ధవందిత, గిరిశ ప్రియ భక్తనిర్మల దుఃఖమావాంపరిపాహి నారద ౨౯. భవవారిధౌని మజ్జతాం విషయా భ్యాసజడీకృతాత్మనాం, కరుణాకర ముక్తి దిత్సయాభువనే సంచరసీహ నిర్మల 3౦. పరమేశ్వరంతవామాయయా వివశీభూయవివేకవర్జితౌ, విషయేషువిలీనచేతసౌ పరమావాం దురితాస్పదావిహ 3౧. కలుషాబ్ధినిమజ్జతోర్భృశం తవశాపోడుప మావయోరభూత్, పరిపాలయనాథితఃపరం శరణం త్వచ్చరణాంబుజంసదా 3౨. నమస్తుభ్యంభగవతే విశుద్ధజ్ఞాన మూర్తయే, ఆత్మారామాయశాంతాయ యోగినాంప్రభవే నమః 33. కృత్వాస్వ్వంసాపినోర్ దండమావయోఃశాపరూపిణం, అకరోన్నిశ్చలాంభక్తిం ముక్తిదాత్రీమురాత్మనే 3౪. విచరంతిహిపాపిష్ఠా నుద్ధర్తుం సాధవోఽనిశం, నతుస్వార్థినిసదా లోకరక్షణైక విచక్షణాః 3౫. అతాంపాలయనుర్వీశ్వ విశాపినముమేసుతా, పతిత్వాపాదయోరేవం ప్రార్థయామాసతుర్మునిం 3౬.

* నారదః * అనుగ్రహార్థమేవేదం యువయోః శాపదండనం, అస్మాన్మదీయం శాపాబ్ధే ర్ముక్త్యుపాయం బ్రవీమ్యహం 3౭. పంపాక్షేత్రేమహాపుణ్యే శ్రీనకాదిమహా ర్షయః, మహాధ్వరంకరిష్యంతి చాగమిష్యంతిదేవతాః 3౮. బ్రహ్మావిష్ణుమహేశాద్యా శ్చత్రసశ్శ్రుతయోమలాః, దేవర్షయోమహాపాశ్చా స్తథాబ్రహ్మర్షయోవరాః 3౯. తస్మిన్యజ్ఞే హవిర్గంధమువాసిత దిగంతరే, యువయోః శ్రవణాత్పూతం భవిష్యతి నసంశయః ౪0. ఏవముక్త్వామునిస్తస్మా ద్యయౌలోకాంతరం ముదా, రాజానౌహరి ణంయాపం ప్రాప్యదుఃఖేన పీడితౌ ౪౧. సంచేరతుర్వనాహ్యేధరోద్యానో ర్వరాసు తౌ, మహత్సదమవస్థాయ కఞ్చిత్కా ల్దుర్గతింభువి ౪౨. ఏవందుఃఖేనసంతప్తౌ స్థితౌతౌ విజనేవనే, తదావ్యాఘ్రాసురోనామ ప్రఖ్యాతోరాక్షసేశ్వరః ౪3. బబాధసకలాల్లోకాన్ దేవానింద్రపురోగమాన్, లోకపాలాంశ్చదిక్పాలానర్దయిత్వా మహాబలః ౪౪. ఆశాపాలాధికారేషు యోజయామాస రాక్షసాన్, స్వయంస్వర్గాధిపో భూత్వా శశాసాఖలవిష్టపం ౪౫. తెపోవనానిదివ్యాని నాశయామాస రాక్షసః, బ్రహ్మాదత్తవరాన్మత్తో బబాధ సకలంజగత్ ౪౬ చకంపిరే భయాత్తస్య సురాసు రనరోరగాః, లీనోభూదంబుజేధాతా భీతోవిష్ణు ర్మహోదధౌ ౪౭. పురందరము ఖాదేవా లీనామందరకందరే, సవేవమ్యప్రతిద్వంద్వః శశాససకలం జగత్ ౪౮. ఏకదానారదోవ్యాఘ్రాసురమందిర మభ్యగాత్, హితేప్సుస్సర్వలోకానాం సురాసురనమస్కృతః ౪౯. దృష్ట్వాతమాగతంద్రైతో ర్యో నారదం భక్తిభావితః, సమభ్యర్చ్యయథాన్యాయం పప్రచ్ఛమునిమాదరాత్ ౫0. * రాక్షసః * కస్మా ద్దేశాదిహాయాతః కింకార్యంమయి విద్యతే, కావార్తాసర్వలోకేషు బ్రూహిసర్వజ్ఞ నారద ౫౧. ఇత్థంవ్యాఘ్రవచశ్శ్రుత్వా స్మయమానముఖాంబుజః, ఉవాచనార దోధీమా న్హితార్థం జగతాంముదా ౫౨. త్వమేవజగతాంనాథః సురాసురబలా ధికః, అఖండైశ్వర్యసంపన్నః సర్వలోకే నమస్కృతః ౫3. తథాపితవసాభ్రాజ్యే కించిన్న్యూన మిహాస్తియత్, తదహంతేప్రవక్ష్యామి హితార్థం సురమర్దన ౫౪. మర్త్యలోకేమనుష్యాణాం ముక్తిదంపరమాద్భుతం, పంపాక్షేత్రమితిఖ్యాతం సర్వ సంపత్సమృద్ధిమత్ ౫౫. తంసాధయమహాభాహో క్షేత్ర రాజంభువిశ్రుతం తేనతేసంపదధికా భవిష్యతి నసంశయః ౫౬. యేవనేపాదపాస్తత్రకల్పవృక్షాస్త ఏవహి, వసంతిధేనురూపేణ హ్యసంఖ్యాః కామధేనవః ౫౭. యద్దర్శనంవినాజన్మ నిష్ఫలం ప్రాణినామిహ, తత్సాధయమహాపుణ్యం పంపాక్షేత్రమనుత్తమం ౫౮. ఇత్యాదిశ్యమునిస్తేన పూజితః ప్రయయౌతతః, అథాఽసురపతిక్రూరోరక్షోబల సమన్వితః ౫౯. అపస్మారాదిభిస్సార్ధం క్షేత్రరాజ జిగీషయా, సర్వశస్త్రాస్త్ర సహితో

నిర్జగామ మహాబలః ౬౦ మంత్రిభాండీరకోశాశ్వ మత్తవారణసంనిభః, నిర్యయౌ దశసాహస్ర రక్షోబల సమన్వితః ౬౧. తదాసీనారదప్రాప్య మైత్రావరుణి మాదరాత్, దుష్టదైత్యవినాశార్థ మువాచమునిశేఖరం ౬౨. ఆత్మజ్ఞానవతాం విద్వన్నీ ష్టోఽసి కరుణాకర, శివజ్ఞానేతిహాసేభ్యో త్వత్సమోనాస్తి కశ్చన ౬3. మాఘమాససి తేపక్షే పూర్ణిమాయాం విశేషతః, మిలంతిదేవతాః సర్వే పంపాక్షేత్రేమనోహరే ౬౪. మహోత్సవంకరిష్యంతి తదానీం శౌనకాదయః, ఆగచ్ఛంత్వత్ప్రతీక్షాస్తా బ్బ్రహ్మ విష్ణుశివాదయః ౬౫. మూర్తిమంతశ్చతుర్వేదాః శాస్త్రాణివివిధానిచ, సురర్షయోమహాప్రాజ్ఞా స్తథాబ్రహ్మర్షయోఽమలాః ౬౬. దేవకార్యం భవేత్తత్ర యాహి శ్రేయోభవిష్యతి, ఏవముక్త్వామునిశ్రేష్ఠో యయౌ వన్యత్ర నారదః ౬౭. అథాగస్త్య మునిశ్రీమాన్ స్వశిష్యైఃపరివారితః, నారదానజ్ఞయా పంపా క్షేత్ర రాజం జగామసః ౬౮. ప్రతస్థేనారదస్తస్మా న్నైమిశారణ్య ముత్తమం, ప్రాప తద్వత్రతిష్ఠంతి ఋషయః శౌనకాదయః ౬౯. ఆగతంనారదందృష్ట్వా నైమిశారణ్య వాసినః, దివ్యాసనేసమాసీన్య పూజయామాసురాదరాత్ ౭౦. ఊచుఃప్రాంజలయో నత్వానారదంభక్తిపూర్వకం, కుతఆగమనంతేఽద్య సర్వలోకసుపూజిత ౭౧. సంచారస్తవ దివ్యస్య నగద్రక్ష్యార్థమేవహి, * నారదః * శృణుధ్వమధ్వరంయూయం పంపాక్షేత్రే మనోహరే ౭౨. తేనయూయంతప స్సిద్ధా భవిష్యథనసంశయః, వసంతిదేవతా స్తత్రసదా హరిహరాదయః 73. కృతాదస్యత్రతత్క్షేత్రే కృతంకోటి గుణోత్తరం, తద్యూయమధ్వరంతత్ర కురుతాఽవశ్య ముత్తమం ౭౪. క్షేత్రదర్శన మాత్రేణ జ్ఞానసిద్ధి ర్భవిష్యతి, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవముని ర్లోకహితేరతః ౭౫. నారదస్యవచఃశ్రుత్వా ప్రహృష్టాః శౌనకాదయః, మత్వాత్మనాంమహాలాభఇతి పంపాపురం యయుః ౭౬. మనోహరాణితీర్థాని తత్రతత్ర విలోక్య తే, ఆశ్రమాణి చరమ్యాణి మహాదానందనిర్భరాః 77. పంపాక్షేత్రంప్రవిశ్యాథ విరూపాక్షం విలోక్య తే, విధివత్పూజయామాసు ర్భక్తి నిర్భరమానసాః ౭౮ క్రతుమారేభిరేకర్తుం హేమకూటస్య సంనిధౌ, విశాలంస్థల మాలోక్య దేవర్షిగణసంయుతాః ౭౯. తతోనిర్గత్యదేవర్షి ర్దుగ్ధసింధుమగా ద్ద్రుతం, తత్రదృష్ట్వారమానాథం శేషపర్యంక శాయినం ౮౦. సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రే తుష్టావ మధుసూదనం, * నారదః * దేవదేవదయాసింధో దీనబంధోరమాధవ ౮౧. త్వమేవసర్వలోకానాం పాలకోఽసి జగత్పతే, ఆధారఃసర్వభూతానాంవేదానా మాదిరవ్యయః ౮౨. గోప్తాత్వంసర్వ ధర్మాణాం నృణామేకాయనంహరే, నిశ్చింతేత్వయిదైత్యారే సుప్తేక్షీరమహోదధౌ ౮3. కథంలోకస్థితిర్భూయా త్త్వమేవగతి రవ్యయః, వ్యాక్రాసురోమహా

కూర్మిగో నాశయత్యఖిలం జగత్ ౮౪. వధార్థంతస్యదైత్యాశే దుర్మతిమత్తిష్ఠ కేశవ, ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠగోవింద ఉత్తిష్ఠగరుడధ్వజ, ఉత్తిష్ఠకమలాకాంత త్రైలోక్యే మంగళం కురు ౮౫. ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా బభాషే భగవాన్హరిః, శృణునారదమద్వాక్యం సర్వలోకహితాస్పద ౮౬ బ్రహ్మాదత్తవరాన్మత్తః సురాసురబలాధికః, వ్యాఘ్రాసురోమహాక్రూరో బాధతేలోకకంటకః ౮౭. తస్యసంహననేశక్తిర్మయినాస్తి సురద్విషః, గత్వాకైలాసమిత్యాయ సర్వమేతన్నివేదయ ౮౮. సపశుపతగతామిశాశివః శంవఃకరిష్యతి, దృప్తాసురవినాశాయ శరణంయాహి శంకరం ౮౯. *నారదః* అహంగచ్ఛామికైలాసం త్వంత్రియాసహసత్వరం, యాహిపంపాపురంతత్ర భవిష్యతి మహోధ్వరః ౯౦. ఇత్యుక్త్వాతంనమస్కృత్య కైలాసంప్రాప నారదః, దివ్యతేజోమయం సాక్షాద్బ్రహ్మస్థానమకల్మషం ౯౧. తత్రప్రత్యుప్తరత్నాఢ్య సభాముద్దీప్త లక్షణాం, ప్రవిశ్యనారదస్తత్ర దివ్యసింహాసనస్థితం ౯౨. ఆనందంనిర్మలంశాంతం దదర్శ పరమేశ్వరం, చంద్రచూడముదారాంగం భస్మభూషిత విగ్రహం ౯౩. ఉమాలింగితవామాంగం ఇందుకాంత సమప్రభం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీతలం ౯౪. దృష్ట్వాననామసహసా సాష్టాంగ మతిభక్తితః, *నారదః* వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపాయ సృష్టిస్థిత్యంతకారిణే ౯౫. దివ్యాపవర్గదాత్రేతే శంకరాయ నమోనమః, సురాసురశిరోరత్న నీరాజిత పదాంబుజ ౯౬. నమస్తేపార్వతీనాథ జగన్నాథ నమోనమః, కైలాసవాసగౌరీశ గిరీశ పురసూదన ౯౭. విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష విశ్వప్రియ నమోనమః, ఏవంస్తువంతంగిరిశో బభాషే మునిమాదరాత్ ౯౮. *శ్రీశివః* అయినారద వత్సాద్య కుతఆగమనం తవ, చింతాతురఇవాభాసి కుతోవ్లానం తవాననం ౯౯. జగతాముపకర్తాత్వం సదాసురహితేరతః, భక్తోసి మునిశార్దూల వద కింకార్యమస్తితే ౧౦౦. *నారదః* శివసర్వజ్ఞసర్వేశ విశ్వాత్మ విశ్వభావన, నత్వయావిదితం కించిదస్తిలోకేపరాత్పర ౧౦౧. తథాపిపృచ్ఛసేయన్నాం తదనుగ్రహఏవమే, వ్యాఘ్రాసురోమహాక్రూరోనా శయత్యఖిలం జగత్ ౧౦౨. బ్రహ్మాదత్తవరాన్మత్తో దేవాసుర బలాధికః, తేనభీతాఃసురాస్సర్వే త్యక్త్వానాకం వనంగతాః ౧౦౩. తస్మాద్భీతోహరిః శేతేమధ్యేక్షీరమహోదధేః, భయాత్తస్యాత్మభూర్లీనః కమలే బహువత్సరాత్ ౧౦౪. మునీనామాశ్రమాన్దివ్యాన్నాశయామాస రాక్షసః, హత్వాతమాశరంకూర్మ మవ లోకానుపాధవ ౧౦౫. నోచేత్సర్వేవినశ్యంతి లోకాస్తేనసురద్విషా, *శివః* మాంవినాఽయమవధ్యోఽన్యైరసురోవరగర్వితః ౧౦౬. తస్యసంహననోపాయుః పూర్వమేవ త్వయాకృతః, త్వద్వా

చామోహితోదైత్యః పంపాపురజగీమయా ౧౦౭. ప్రాప్యతేహేమకూటాద్రిం తత్ర హాన్మినిశాచరం, గచ్ఛావతిష్ఠమాతిష్ఠ యత్నమధ్వరకర్మణి, ఇతీశ్వరవచఃశ్రుత్వా నారదఃప్రాహ కౌతుకాత్ ౧౦౮. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యాఘ్రాసుర కథావర్ణనంనామ త్ర్యశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౩.

శ్రీనారదః కోసౌవ్యాఘ్రాసురఃపూర్వం సురాసురబలాధికః, తత్సర్వం వదమే శంభో రహస్యంభక్తవత్సల ౧. *శ్రీశివః* శృణునారదవక్ష్యామి వ్యాఘ్రవృత్తం పురాతనం, మద్ద్వారపాలకౌతౌ నందసునందౌ బలశాలినౌ ౨. ప్రాగ్ద్వారపాలనే దక్షౌ సురాసురబలాధికౌ, కదాచిన్నందినందృష్ట్వా నికటేసంస్థితంబహిః 3. ఏకాగ్రదృష్ట్యాపశ్యంతం మామేతౌ బలగర్వితౌ, ఊచతుస్తంతిరస్కృత్య హాస్యాస్పదమివంవచః ౪. *నందః* నిష్కలంజన్మతేనంది నృహిరేవ స్థితి స్సదా, దూరాదేవశివంపశ్యఁజడవన్నైవ మాస్థితః ౫. తిష్ఠసిత్వంబహిర్ద్వారమవమత్యాగణేషుహి, ఆవాంసర్వగణాధ్యక్షౌ సదాశివ సమీపగౌ ౬. విశ్వాసాత్సర్వాగిరీశస్య సదాంతఃపురచారిణౌ, సమతౌదేవదేవస్య భక్తిజ్ఞాన బలాన్వితౌ ౭. ఆవాభ్యా మువరోఽసిత్వం తిస్మాత్త్వబహిః స్థితిః, *నందీ* గర్వంమాకురుతాం ద్వారపాలానాస్తిఫలంతతః ౮ సాకల్యేనశివజ్ఞానం శివోవేత్తినచాపరః, ఉమయాచాపితత్తత్వం మృగ్యతేఽన్యస్యకాకథా ౯. దశావతారైరీశాన తత్వంనజ్ఞాతవాన్హరిః, కాకథాయువయో రీశద్వారపాలాధికారిణోః ౧౦. సదామేహృదయేదేవో బహిష్ఠస్యాపివర్తతే, తేనైవాహంకృతార్థోస్మి గర్వంమావహతం ముధా ౧౧. ననన్మానోబిడాలస్య సదాంతఃపురచారిణః, బహిఃస్థితస్యనాగస్య మండనశ్రీర్మహాత్మనః ౧౨. ఇత్థంనందివచఃశ్రుత్వా కోపనంరక్త లోచనౌ, హంతుంఖడ్గేనతౌనందసునందౌ జగత్పతుర్మృశం ౧౩. దృష్ట్వానందీప్రసర్పంతా వసిహస్తౌ సమీత్యసః, శశాపసహసాక్రూరౌభవతంకోణపావితి ౧౪. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య ప్రమథా భృశదుఃఖితాః, కోలాహలస్తదాజాతో గణేషుభయవర్ధనః ౧౫. తతస్తౌశాపసందగ్ధ దుఃఖసంతప్త చేతనౌ, గతగర్వౌ ద్రుతంప్రాప్య మత్స్యమీషం భయాకులౌ ౧౬. ప్రార్థయామాసతుర్దీనౌనిపత్య మమపాదయోః, వదంతౌపాహిపాహీతి ప్రలపంతా వనాథవత్ ౧౭. దీనవాక్యంసమాకర్ణ్య తావపృచ్ఛంకృపాన్వితః, కింతాదృశమథూ ర్ఖత్వం యువయో ర్ద్వారపాలయోః ౧౮. బూతమేతాదృశం దుఃఖమదా ర్ఖఃసాధు

తర్యయోః, *ద్వారపాలా* త్వన్మాయామోహితధియో ర్దృప్తయో రధికారతః ౧౯. నందీశదత్తశాపేన మహాద్దుఃఖ ముపస్థితః, గర్వితాభ్యామజానద్భ్యా మావాభ్యా మవమానితః ౨౦. నందీశ్వరోదరాశాఽం భవతం కోణపావితి, తస్మాత్ని న్నిధిమాపన్నౌ త్వత్తాదశరణైషిణౌ ౨౧. ఆవాముద్ధరశాపాబ్ధేః కృపయా భక్త వత్సల, ఏవంతయోర్వచఃశ్రుత్వా బుధవంతా వనుకంపయా ౨౨. నమిష్యానంది నోవాచో మద్భక్తస్య కదాచన, భవద్భ్యామనభోక్తవ్య స్తచ్ఛాపోనాన్యథా భవేత్ ౨౩. యువయోర్నందిశాపాన్ని ర్భోగేనైవో పశామ్యతి, *ద్వారపాలా* దయ్తూర్ధ్వపార్వతీనాథ శాపసందగ్ధయోఃపురః ౨౪. కాగతిర్వదదేవేశ శాపముక్తిః కథంభవేత్, *శివః* భవితాస్మామహాక్రూరౌ రాక్షసౌబలశాలినౌ ౨౫. బాధకౌ సర్వలోకానాం సురాణా మృర్తిదాయకౌ, యువామహంహనిష్యామి మత్తేభ్రే కాలఆగతే ౨౬. ఆసురీంతనుముత్సృజ్య శాపముక్తౌ భవిష్యథః, ముదామద్ద్వార పాలత్వే పూర్వవద్వసతం పునః ౨౭. మద్భక్తానాంసుశాంతానాం సాధూనాం వీతరాగిణాం, రీధాంకరోతి యోమూఢః ప్రాప్నోత్యాపద మాశుసః ౨౮. సర్వథా నావమంతవ్యాః సాధవఃసమదర్శినః, ఏవంతౌమద్వచఃశ్రుత్వా నందిశాపవశాత్ ఖలౌ ౨౯. బభూవతుర్మహాదైత్యౌ వ్యాఘ్రాసురగజాసురౌ, దుర్మదాబలగర్వా భ్యాం బాధేతేసజ్జనాఁబహూఁ 30. హనిష్యామ్యసురౌ శీఘ్రమహామేవ మహా మతే, కంచిత్కాలంప్రతీక్షస్వ హత్వాతౌపాలయామివః 3౧. గచ్ఛావశిష్టయ త్కార్యం తత్సాధయ మునీశ్వర, అసురైరన్వితోనీవై ర్వ్యాఘ్రాబలవతాంబలీ 3౨. ముఖవిఘ్నార్థమాగంతా హేమకూటాద్రిమున్మదః, తద్వినాశేత్వమేవాదా పకరోర్యుక్తి ముత్తమాం 33. గచ్ఛావశిష్టంయత్కార్యం తత్కురుష్వ మహా మతే, దేవతాకార్యసిద్ధ్యర్థం సర్వలోకహితాయచ 3౪. జాతోసిమనసాధాతు ర్మమభక్తోసి నారద, ఇతిశంభువచః శ్రుత్వా ప్రహృష్టోనారద స్తదా 3౫. ప్రణ మ్యపరమేశానం ప్రతస్థే స్వాశ్రమంమునిః, తదాసంకల్పమకరో ద్వ్యాఘ్రాసురవధే శివః 3౬. మహీమాగత్యకైలాసా న్మధ్యేమార్గం మనోహరం, అపశ్యద్రాగేంద్యా ద్రినాసాపాదపసంకులం 3౭. తస్మిన్నిరుదకేకూపేపతితాలతలసన్నిభే, రోదనధ్వనిమా కర్ణ్య నారదో విస్మయాకులః 3౮. కిమేతదితి కూపాంత ర్దదర్శమునిపుంగవః, దూ ర్వాస్తంబేలంబమానాఁక్షుత్తృష్ణాపరిపీడితాఁక 3౯. పిత్యాన్దదర్శరుదతో మధ్యే కూపం మహామునిః, *మునిః* అహోకష్టమహోకష్టం కథేదుఃఖితా భృశం ౪౦. ఏతేషాంకేనదోషేణ కష్టమేత దుపస్థితం, ఇత్యాలోచ్యమునిర్ధీనాన్ని ర్యాన్సప్రచ్ఛాదగం ౪౧ *నారదః* కేయూయం మీదృశంకష్టం భుంజ్మాబూ

తాఽతిదుఃసహం, కేనకర్మవిపాకేన కష్టమేత దుపస్థితం ౪౨. దూయతే మేమనో యుష్మాన్దృష్ట్వా దుఃఖాబ్ధిమజ్జతః, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా వీనాస్తే పితరోబ్రువన్ ౪3. అయినారద దుఃఖాబ్ధే స్తారయాస్మాన్నిమజ్జతః, త్వమేవగతిరస్మాక మనాథానాం దయాఘన ౪౪. అస్మాకంమనునామాస్తి పుత్రః పరమధార్మికః, గార్హస్థ్యధర్మముత్సృజ్య వనేవసతితాపసః ౪౫. నాస్తిసంతతిరస్మాక మపుత్రస్యగతి ర్నహి, విచ్ఛిన్నవంశతంతూనాం రౌరవేపతతా మధఃక ౪౬. తృణగుల్మమిదం లగ్నమస్మాకం నైవయోగతః, ధృత్వాలంబామహేతచ్చఅధఃపతనశంకితాః ౪౭. సంతతిర్యదిజాయేత ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, నోచేద్గర్గతిరస్మాకం నజహాతికదాపిహి ౪౮. నదానైర్ఋతపోభిశ్చ నయజ్ఞైశ్చాగ్నిహోత్రకోటిభిః, పిత్రాణాంసద్గతిర్లోకే పుత్రేణైవ భవిష్యతి ౪౯. పున్నామ్నోనరకాద్యస్మా త్పితరంత్రాయతే సుతః, తస్మాత్పుత్రఇతిఖ్యాతః మునిభి స్తత్త్వదర్శిభిః ౫౦. తస్మాన్మంబ్రూహిహే గార్హస్థ్యగ్రహణాయ మునేఽధునా, త్రాతాస్మాకంత్వమేవాద్యనిరయే పతతాంమునే ౫౧. ఇత్థంతేషాంవచఃశ్రుత్వానారదఃకరుణార్ద్రధీః, *నారదః* మాభైష్ట యుష్మానుద్ధర్తుం యతిష్యేనిరయాదహం ౫౨. తావద్ధైర్యాత్ప్రతీక్షధ్వం యావన్ముక్తా భవిష్యథ, ఇత్యుక్త్వానైషధంగత్వా మనుం దృష్ట్వాథ నారదః ౫3. పూజితస్తేనసంతుష్టః ప్రాహతం పరమార్థవిత్, పితరస్తేఽద్యకల్యాణ పతంతో నిరయేష్వధః ౫౪. దూర్వాస్తంబే లంబమానామధ్యకూపం నిరీక్ష్యమాం, ఇదమాహుర్మహాభాగ రుదంతో దుఃఖగద్గదం ౫౫. *పితరః* కృపయాస్మత్సుతంబ్రూహి పిత్రాణాం ముక్తిహేతవే, భార్యాముద్వాహ్యధర్మేణ సుత ముత్పాదయేతి తం ౫౬. తస్మాత్త్వమధునాభార్యాం పితృముక్త్యర్థ మాదరాత్, ఉద్వాహ్యోత్పాదయాశుత్వం సుతం గార్హస్థ్యధర్మవాన్ ౫౭. నాస్త్యస్మాకమపుత్రాణాం గతిఃక్వాపీతితేఽబ్రువన్, ఇతఃపరంవిముక్త్యర్థం పిత్రాణాం యత్నవాన్భవ ౫౮. ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా విమనా మనురబ్రవీత్, కథంమాయామయేఘోరే సంసారే దుఃఖసాగరే ౫౯. జ్ఞాత్వాపినిపతిష్యామి బ్రహ్మానంద కుతూహలీ, పిత్రాణవాన్భవత్యేవ సూనుర్జనన మాత్రతః ౬౦. ఉద్ధృత్యతా నృణాన్మక్తో భవే త్పున్నామనారకాత్, తథాపిమన్మనోభీతం భవాబ్ధే ర్దుఃఖశాలినః ౬౧. ఉత్తమంపదమాస్థాయ కఇచ్ఛే ద్దుర్గతింపునః, బ్రహ్మానందనిమగ్నస్య కథంయుజ్యేత సంసృతిః ౬౨. వివాహితస్యమేపుత్రః ప్రమాణం కింభవేదితి, బకబంధప్రయాసోయం పితృముక్త్యర్థ మేవమే ౬3. పితృభ్యోముక్తిదానార్థ ముపాయాంతర మస్తి చేత్, బ్రూహినారదసర్వజ్ఞ కృపాంకురు మయిద్రుతం ౬౪. ఏవంమనువచః

శ్రుత్వా నారదః ప్రాహసస్మితం, ఉపాయంతేప్రవక్ష్యామి సులభం ముక్తిసాధనం ౬౫. విద్యతేభువనఖ్యాతం పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం, తీర్థానిసంత్యనేకాని తత్రముక్తి ప్రదానిచ ౬౬. ఇదానీమధ్వరం తత్ర కుర్వతే శౌనకాదయః, ఆగచ్ఛంత్యమరాః సర్వే తన్మఖార్థం హవిర్భుజః ౬౭. సాక్షాత్తత్రవిరూపాక్షః ప్రసన్నో భవతీప్సదః, తత్రగచ్ఛావహేవత్స సర్వం సంపద్యతేత్వయా ౬౮. ఇత్యుక్తోమునినా సాకంనిర్జగామ మనుర్ముదా, క్షేత్రమాసాద్యాశ్రమాణి దృష్ట్వాశ్రమాణి కౌతుకాత్ ౬౯. మఖమంటపమాసాద్య శౌనకాదిమునీన్మనుః, దృష్ట్వాహృష్ట మనాస్తస్మిన్విశేషమునిసంసది ౭౦. అథాజగామతద్యజ్ఞదిదృక్షుః కుంభసంభవః, శిష్యైఃపరివృతఃశ్రీమాన్తపోమూర్తిః కృపానిధిః ౭౧. ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య మైత్రావరుణిమాదరాత్, తదాజ్ఞయామఖంకర్తు మారభంత ముసీశ్వరాః ౭౨. ఋత్విజాంవేషభూషేణ హూయమధ్యమభాగేన, దిశశ్చవిదిశోవ్యాప్తా హవిర్గంధాస్తతంసభాః ౭౩. మఖప్రవృత్తిమాకర్ణ్య చారైర్వ్యాఘ్రాసురోరుషా, భాండీరంప్రేషయామాస మఖనాశాయదుర్ముఖం ౭౪. వ్యాఘ్రాసురాజ్ఞయాక్రూరో భాండీరోబలగర్వితః, మాతంగాద్రిం సమాసాద్యదదర్శ మఖమంటపం ౭౫. తత్రత్యభూసురాన్క్రూరో మునీన్విద్రావ్యతర్జయన్, రక్తధూళిశిలావృష్టైః ప్లావయామాసమంటపం ౭౬. ఋత్విజస్తాడయామాస మంత్రశాస్త్రవిశారదాన్, ననర్తమాంసఖండానిక్షిప్య మఖమంటపే ౭౭. ఏవందారుణకర్మాణంభాండీరంప్రేక్ష్యశౌనకః, విదదారశిరస్తస్య సృచాపర్వత సన్నిభం ౭౮. పపాతమస్తకంచిన్నం గుహాయాంభూభృతోమహత్, తద్భాండీర గుహానామ ప్రఖ్యాతాభూన్మహీతలే ౭౯. తత్క్షేత్రమరణాద్రక్షుః సృచస్స్వర్గాత్కలేవరే, సద్యోదేవత్వమాసాద్య జగామత్రిదశాలయం ౮౦. భాండీరవధవృత్తాంతం శ్రుత్వావ్యాఘ్రాసురోరుషా, వాతాపీల్వలనామానౌ ప్రేషయామాసదుర్మదా ౮౧. మాయావినౌమహాక్రూరౌ దేవబ్రాహ్మణహింసకౌ, మునివేషంసమాస్థాయ భస్మరుద్రాక్షభూషితౌ ౮౨. మాయయామౌనమాస్థాయ తపస్యంతౌ నిశాచరౌ, ఛద్మనాకందరేస్థిత్వా మఖమంటపసన్నిధౌ ౮౩. మృతసంజీవినీవిద్యా మధీత్యోశనసఃఖలౌ, పక్త్వామాంసాదనందివ్యం హత్వావాతాపిమిల్వలః ౮౪. భూసురానాహ్వయత్యనుజం ఖలః, సోఽపివాతాపిరుత్పాట్య భూసురోదర మాశరః ౮౫. ఆయాతిస్మయథాపూర్వం బహిర్విద్యాబలాత్ఖలః, ఉభావథమృతాంగానిభుంజాతేస్మ యదృచ్ఛయా ౮౬. ఏవంతౌమాయయావిప్రాన్నాశయామాసతుర్బహూన్, ఏకస్మిన్దివసే కుంభసంభవాయ నిమంత్రణం ౮౭. దత్వానిజా

త్యవాతాపిం చక్రేతత్సాకమిల్వలః, ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య మాయయాముని శేఖరం ౮౮. భోజయామాసవాతాపిమాంసాన్నేనాసురాధమః, భోజనానంతరంతత్వా తస్మై తాంబూలవీటికాం ౮౯. వాతాపే బ్రాతరేహీతి ఆహ్వయామాసరాక్షసః, దుర్భావమిల్వలస్యాసౌ జ్ఞాత్వాదివ్యదృశామునిః ౯౦. సంజీవయంతంక్రవ్యాదం దదర్శాస్యాదరేఖలం, ఇతఃపరమయంక్రూరః కుక్షిముత్పాట్య సత్వరం ౯౧. నిర్యాస్యతీతినిశ్చిత్య స్వోదరం పాణినా, జీర్ణోభవ త్వంవాతాపే పస్పర్శేత్యు చ్చరన్మునిః ౯౨. అజ్ఞానాదాజుహావాసౌపునర్వాతాపి మిల్వలః, తదాప్రాహ ముని ర్దైత్యంజీర్ణోఽభూ దనుజస్తవ ౯౩. కుత్రాస్తిఖలవాతాపి రంతంప్రాప మమో దరే, ఇత్యాగస్త్యవచఃశ్రుత్వా క్రోధసంరక్తలోచనః ౯౪. ఖడ్గముద్యమ్య తంహంతు ముత్పపాతాస్రపాధమః, కుశమేకముపాదాయ బ్రహ్మాస్త్రేణాభియోజ్యతత్ ౯౫. మైత్రావరుణిరుద్దీప్తం చిక్షేపాసురమృత్యవే, జ్వలత్పావకసంకాశం కుశబ్రహ్మాస్త్ర ముద్భటం ౯౬. ఇల్వలస్యశిరఃకాయా త్పాతయామాస భూతలే, అగస్త్యేనహ తోదృష్ట్వా వాతాపీల్వల రాక్షసౌ ౯౭. దేవర్షిపితరోహృష్టాః ప్రశశంసుర్మునీశ్వరం, శౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠా శ్చక్రుర్నిర్భయమధ్వరం ౯౮. దేవర్షయోబ్రహ్మర్షయోభూ సురాబ్రహ్మవాదినః, శంసంతోగస్త్యమాహాత్మ్యం సంచేరుర్నిర్భయంమఖే ౯౯. ఏవంహతావగస్త్యేన గుహాయాంరాక్షసాధమౌ, దృశ్యతేఽద్యాపిమాతంగే తన్నామ్నాప్రథితాగుహా ౧౦౦. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హరిణప్లుతతీర్థ మాహాత్మ్యే వాతాపీల్వలవధోనామ చతురశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౪.

---

* శ్రీక్షేత్రపాలః * శౌనకాదిమహాయజ్ఞ వార్తాఽభూల్లోకవిశ్రుతా, దిగ్భ్యో మహీసురాఃప్రాప్తా స్సకుటుంబాఃకుతూహలాల్ ౧. విరేజురమరాఃసర్వే తృప్తాస్తత్రమహర్షిభిః, శ్రుత్వాగస్త్యమరణవృత్తాంతం వాతాపీల్వలయోఃకృధా ౨. చక్రమేఽగ్ని రనాశాయ వ్యాధూతోదనుజనాయకః, ఆహూయమంత్రిణఃసర్వా నాదిదేశ బలోద్ధతాన్ 3. అద్యైవవిధమిష్యామః పంపాక్షేత్రం సురాలయం, అధ్వరంనాశయి ష్యామో హనిష్యామో వయంసురాన్ ౪. నిర్యాంతుసైనికాఃసర్వే రక్షోబల సమన్వితాఃశూరాఃసర్వాశస్త్రాస్త్రవిత్తాఃశూరాఃసర్వోపస్కరసంయుతాఃశ్చ ౫. ఏవంతదాజ్ఞయాదైత్యా శ్చతురంగబలాన్వితాఃశ్చ, వ్యాఘ్రస్యపురతోజగ్ము ర్మహాకల్పాంతకోపమాఃశ్చ ౬. సహస్రనాగసంయుక్తం సర్వోపస్కరసంయుతం, మహారథసమా

స్థాయ నిర్జగామాగ్రసేనాగ్రణీః ౭. నిరుద్ధ్య పరితఃక్షేత్రం ప్రాప్యమాతంగభూధరం, తత్సమీపేసురశ్రేష్ఠో దదర్శాధ్వరమంటపం ౮. రోమేణమహాతాపిష్టో దైత్యానాహూయ గర్జయన్, ఆదిదేశసవంసర్వే నాశయంత్వితిదుర్మదః ౯. తదాజ్ఞయాసురశ్రేష్ఠా విధ్వస్యహవనస్థలం, తత్రత్యాన్తాడయామాసు ర్భూసురా నమితౌజసః ౧౦. కేచిత్కేసరితుండాశ్చ కేచిదుల్లూకసన్నిభాః, కేచిద్వ్యాఘ్రముఖాఃకేచి ద్వరాహవదనాఃఖలాః ౧౧. శ్వేడంతఃపరిగర్జంత స్తాడయంతోమహీసురాన్, మాయావినోమహాదైత్యాః సంఘశోమదమోహితాః ౧౨. నాశయామాసురున్మత్తా మృగానివతరక్షవః, తద్భీతాభూసురాః సర్వే మునయఃసంశితవ్రతాః ౧౩. పురుహూతముఖాదేవాః దుద్రువుఃసర్వతోదిశః, కేచిత్కందరసంలీనాః ప్రచ్ఛన్నాఃకేచిదద్రిషు ౧౪. కేచిత్తీర్థోదకేమగ్నా ఏవంసర్వేవిలిల్యిరే, ఆదిదేశాసురాన్వ్యాఘ్రీ రోమేణాహూయభీషణాన్ ౧౫. నిహత్యదీక్షితానాదా వృత్విజఃశ్రుతికోవిదాన్, హరంతుయజ్ఞసంభారాన్ విధ్వస్యమఖమంటపం ౧౬. ఇత్థంతేదాజ్ఞయాదైత్యా వివిధాయుధపాణయః, తోమరాసిగదాశూల ప్రాసముద్గరపట్టసైః ౧౭. శౌనకాదిమునీన్హత్వా రితరాన్భూసురానపి, తథాపినజహుర్ధ్యానం మునయఃసంశితవ్రతాః ౧౮. ఏకాగ్రమనసాదేవం ధ్యాయంతఃపరమేశ్వరం, పూర్ణాహుతింవదుర్వహ్నౌ విధినామంత్రకోవిదాః ౧౯. నిశ్చలంమనఆధాయ మృత్యుంజయపదాంబుజే, విస్మృత్యలోకతంత్రాణి జడవన్నిశ్చలాస్థితాః ౨౦ అథాదిదేశగిరిశఃప్రమథానుత్తమాంజసా, యజ్ఞకుండాత్సముత్థాయ తేసర్వేశంకరాజ్ఞయా ౨౧. గర్జంతఃపరివవ్రుస్తా నసురాన్ శూలపాణయః, అన్యోన్యమభవద్యుద్ధం తుములంలోమహర్షణం ౨౨. ప్రమథానాంచశూరాణాం దైత్యానాం బలశాలినాం, ప్రమథానసురాజఘ్నుస్తేపిరాక్షస యూథపాన్ ౨౩. ముహూర్తమభవద్యుద్ధ మద్భుతంలోమహర్షణం, గదాసితోమరప్రాస శూలపట్టసముద్గరైః ౨౪. బాణైఃపరశుభిర్దైత్యాఃప్రమథాన్ జఘ్నురోజసా, దృష్ట్వాదైత్యబలోద్రేకం రుష్టాఃప్రమథయూథపాః ౨౫. కాలానలసమస్పర్శాఃకోపసంరక్తలోచనాః, చిచ్ఛిదుర్దైత్యశీర్షాణి శూలైరద్రిని

భానితే ౨౬. రక్తప్రవాహాసాహస్ర మభవన్మాంసకర్దమం, మృతయాతుశరీరాణాం రేజురద్రిశతానిచ ౨౭. హత్వాసమస్తదైతేయాన్ ప్రమథాబలశాలినః, జయశబ్దంప్రకుర్వంతో ననృతుస్తద్రణాంగణే ౨౮. రక్షోవిశసనందృష్ట్వా రోమేణదనుజాధిపః, సింహనాదంవినాదోచ్చై ర్ముష్టిపాతమథాకరోత్ ౨౯. భ్రామయన్శతభారాఢ్యాం గదాముద్వేజయన్సురాన్, యాతుభిర్యుద్ధతఃశూరాన్ ప్రమథాన్

వ్యహనన్మలీ 30. భీతాస్తదుల్బణందృష్ట్వా దద్రువుర్భాసురా మరాః, ఆయుధై ర్నఖదంష్ట్రైశ్చ కాలయామాసతాపసాన్ 31. హన్యమానాఃసురాస్తేనభాసురా మునయో భయాత్, ఏకాగ్రమనసాదేవందధ్యుర్దీనసురద్రుమం 3౨. దీనాన్ దృష్ట్వా దయాసింధు రావిరాసీత్తపస్వినః, కోటిసూర్యప్రతీకాశో భస్మరుద్రాక్ష భూషితః 33 జటామండలవిభ్రాజ ద్బాలచంద్రవిభూషణః, కాలానలప్రతీకాశో విలస ద్భోగి భూషణః 3౪. కపాలమాలాభరణః శూలహస్తోజ్వలత్త్రిభుః, త్రిలోచనశ్చ తుర్బాహుః సర్వాభరణభూషితః 3౫ అట్టహాసేనమహతా తాండవోత్సవతత్పరః, తదాఽసురభయంత్యక్త్వా సురాః సర్వేశసంనిధిం 3౬. స్థిత్వాగత్యవిరూపాక్షం భక్త్యాస్తోతుం ప్రచక్రముః, జయవిశ్వేశ్వరానంత విధాతృముఖవందిత 3౭. జహి దేవ ద్విజంవ్యాఘ్రు మవ లోకానుమాధవ, ఏవంసురోక్తిమాకర్ణ్య కోపేన కలుషీ కృతః 3౮. జఘాననిర్జరాన్ దైత్యోమశకానివ యూథపః, భూసురాన్కాలయా మాస లీలయా తిలశఃక్షణాత్ 3౯. ప్రమథాన్వారయామాస శరై రాశీవిషో పమైః, దిశఃసంఛాదయామాస బాణవర్షైర్నభోంతరం ౪౦. ఏవంవ్యాఘ్రమదో ద్రేకం దృష్ట్వాశీఘ్రత్రిలోచనః, పినాకేవిశిఖాన్కృష్ణః సంధాయనికషాత్మజం ౪౧. జఘానమధువా గోత్రమివ వజ్రేణ పత్రిభిః, తచ్ఛరైస్తాడితోదైత్యో మూర్ఛితఃపున రుత్థితః ౪౨. క్రోధమాహారయామాస కాలరుద్రఇవాపరః, దివ్యంధనుసంధాయ పావకాస్త్రం పినాకినే ౪3. ప్రజ్వలంతమివాకాశం ముమోచాసురశేఖరః, తమాప తంత ముద్దీప్తం జ్వలంతందశదిక్పురః ౪౪. వారుణాస్త్రేణ గౌరీశః శమయామాసతత్క్షణాత్, తస్మాత్కృష్ణోఽసురశ్రేష్ఠః సందశ్యదశనచ్ఛదం ౪౫. మయీదత్తాంమహా శక్తిం చిక్షేపగిరిశోపరి, తమాపతంతీంచిచ్ఛేద స్వశక్త్యా శంకరోరుషా ౪౬. ఏవంరాక్షసరాజస్య మంత్రాస్త్రాణివిభాగశః, ప్రత్యస్త్రైర్లీలయాదేవ శిచ్ఛేదతిలశఃక్షణాత్ ౪౭. భ్రామయన్నతభారాఢ్యాం గదాముత్పత్యదైత్యరాట్, జఘానభీమ యుగలోకాన్ చంద్రశేఖరమస్తకే ౪౮. తదాసురగదాందేవ స్త్రిదశై రభివందితః, క్రుధాఖడ్గేనచిచ్ఛేద లీలయాతిలశోహరః ౪౯. దేవంప్రోత్సాహయామాసు రేవం దేవర్షిభూసురాః, జయశంభోవిరూపాక్ష భక్తత్రాణపరాయణ ౫౦. జహిదైత్యం దురాధర్షం విలంబంమాకరుప్రభో, ఏవంస్తువత్సుదేవేషు శంకరోభీమవిక్రమః ౫౧. రరాజరౌద్రాకారేణ వీరాణాంభయవర్ధనః, శూలహస్తఃకపాలీచ మహాతాండవ నర్తనః ౫౨. పారిప్లవజటాజూట విభ్రమద్విధుమండలః, తామ్యత్ఫణిఫణారత్న ప్రకాశితదిగంతరః ౫3. రౌద్రాటోపంతమాలోక్య హతదర్పోఽసురాధిపః, జ్ఞాత్వా

తంబ్రహ్మాపరమ మీశ్వరంసర్వకారణం ౫౪. ముక్తింతేనాత్మనఃశాపా న్నిశ్చిత్య మిదమావహత్, * వ్యాఖ్యః * జానామిత్వాపరా త్మానం సచ్చిదానందవిగ్ర హం ౫౫. సర్వేశ్వరమజంనిత్యం సృష్టిస్థిత్యంతకారిణం, మాముద్ధర్తుమిహాయాతఃస్వభక్తవశగోసియత్ ౫౬. తదరంజహిమామీశ శాపముక్తోభవామ్యహం, అసురత్వాదిదానీంమే మనస్తామసకశ్మలం ౫౭. సమేపరాధఃక్షంతవ్యఃక్రియతేదేవ యస్త్వయి, ఏవముక్త్వాసురశ్రేష్ఠ స్తమసామర్షదుఃసహాః ౫౮. గర్జయఞ్జగతీశాన మసినాసంజఘానసః, తదాభూతేశనేత్రేభ్యో నిఃసృతాక్రోధవహ్నయః ౫౯. అట్ట హాసేనమహా తా గర్జయన్భైరవస్వనః, త్రిశూలాయుధముద్యమ్య జఘానదనుజో రసి ౬౦. త్రిశూలాయుధభూతేన విదారితవపుర్భృశం, గతాసుర్భూమివేగేన పపా తభువిభూర్ణితః ౬౧. జగుర్గంధర్వపతయో ననృతుశ్చాప్సరోగణాః, ననర్షుఃపుష్ప వర్షాణి సురాఃసంతోషనిర్భరాః ౬౨. దుర్మదోనామదైతేయో వ్యాఘ్రాసురసఖో బలీ, నిహతంమిత్రమాలోక్య జజ్వాలక్రోధమూర్ఛితః ౬3. గదామాదాయతత్రస్థా న్సంహర్తుముపచక్రమే, విష్ణుస్సహస్రధారేణ చక్రేణామోఘతేజసా ౬౪. చకర్త రక్షసోదీప్తం శీర్షంపక్వఫలంయథా, మృతేవ్యాఘ్రాసురేతస్య మాతుఃక్రోదుఃఖ కర్శితః ౬౫. అపస్మారాసురఃశీఘ్రం గజాసురగృహంయయౌ, రుదంత మాతులం దృష్ట్వా కిమేతదితివిహ్వలః ౬౬. పప్రచ్ఛగజదైతేయ స్తముద్విగ్నమనాభృశం, కస్మాత్ప్రాప్తమిదందుఃఖం కేనవాగఃకృతంత్వయి ౬౭. మాతులస్యమమేదానీం కష్టందాతుంకఈశ్వరః, కఃస్పృశేదగ్నిమాత్తస్య నక్తఃపిబేద్విషముల్బణం ౬౮. తంహన్మినిర్ఘృణం బద్ధ్వా సహాయస్తస్యకోభవేత్, ఇత్థంగజవచఃశ్రుత్వా ప్రాహా పస్మారరాక్షసః ౬౯. వ్యాఘ్రాసురస్తవభ్రాతా గిరిశేన హతోధునా, మమార తేనదుఃఖేన ప్రాపాఽహంతవసంనిధిం ౭౦. దుర్మదోయంమహావీరఃసఖాతే విష్ణునా హతః, తేనదుఃఖేనసంతప్త స్త్వదంతిక ముపాగమం ౭౧. అపస్మారవచఃశ్రుత్వా దుఃఖేనమహా తాగజః, హాహాతోస్మీతిపతితో వజ్రాహతఇవద్రుమః ౭౨. సంజ్ఞామవాప్యదైతేయుఃపునరుత్థాయవిహ్వలః, భ్రాతుర్గుణగణాన్ స్మృత్వారురోదకరుణస్వనః ౭3. అయివ్యాఘ్రమహాబాహో త్యక్త్వామాం క్వగతోసిభోః, వినాత్వామసురశ్రేష్ఠ కథమిచ్ఛామిజీవితుం ౭౪. యన్నామస్మరణాదేవ సుపర్వాణశ్చ కంపిరే, లోకోత్తరబలోవ్యాఘ్రఃసకథంనిధనంగతః ౭౫. దీవ్యంతేదేవతాఃసర్వే స్వచ్ఛందంగతసాధ్వసాః, అనాథారాక్షసాజాతాదేవతాభయశంకితాః ౭౬. కింక రోమిక్వగచ్ఛామి కథంజీవామ్యనాథవత్, గజాసురస్యబహుశఃశ్రుత్వా తత్ప రిదేవితం ౭౭. అపస్మారస్తదాప్రాహ కాలోచితమిదంవచః, శోకంమాకురులోకేషు

త్వమేవైకోసి జిత్వరః ౭౮. శక్తిసాహసధైర్యాద్యా త్వత్సమోనాస్తివిష్టపే, ఉత్తిష్ఠశూరిశార్దూల జహిదేవర్షిభూసురాన్ ౭౯. అలంత్వమేకోలోకానాం శాసనేఽపి వ్యధాకృతః, మాతులోక్తింసమాకర్ణ్య దుఃఖంత్యక్త్వాగజాసురః ౮౦. చకమేలోకనాశాయ కోపసంరక్తలోచనః, ఉగ్రాసురబలోపేతో భద్రస్యందనమాస్థితః ౮౧. ధనుర్బాణధరఃశౌర్యా న్మత్తంగాద్రిముపాగమత్, నీలాచలనిభఃకూర్మరః కాలఃమూతగర్జనః ౮౨. ఉత్పాట్యనాశయామాస తాపసాశ్రమపాదపాన్, దేవర్షిభూసురానూక్ష్యరోషజఘాన క్రోధమూర్ఛితః ౮3. భయముత్పాదయామాస భక్షయన్మను జాన్గజః, హాహాకారోమహానాసీల్లోకానాం భయవర్ధనః ౮౪. క్రుద్ధకేసరిసంకాశాః ప్రమథాఃశూలపాణయః, జఘ్నుర్దైత్యబలంశూరాఃకణశఃక్షణమాత్రతః ౮౫. మాయావినో మహాక్రూరా స్తేఽపిప్రమథయూథపాన్, నానాప్రహరణైర్జఘ్నుఃశలభానివకుంజరాన్ ౮౬. దృష్ట్వాన్యోన్యమహాయుద్ధం ప్రహృష్టఃకలహప్రియః, వీణాపాణిర్మేయాత్మా ననర్తవ్యోమమండలే ౮౭. రణేకుణపశైలానాం సహస్రాణి చకాశిరే, తస్మాచ్ఛ్రావహ్రదాత్రమసంతతః పరితోభృశం ౮౮. గజాసురస్యగాత్రేభ్యో దృష్ట్వాద్భుతపరాక్రమం, చకమేతస్యనాశాయ భక్తత్రాణపరాయణః ౮౯. అట్టహాసేనమహతా రుష్టస్త్రిపురమర్దనః, గజాసురశిరోదేశేశూలేనవ్యహనద్బలీ ౯౦. సింహరూపంతదాధృత్వా గర్జయన్దైత్యమాయయా, వ్యాదాయవదనందైత్య ఉత్పపాతశివోపరి ౯౧. తమాపతంతమాలోక్య సర్వజ్ఞఃశరభాకృతిః, చకర్తాఽసురమూర్ధానం నఖైర్దంష్ట్రైర్భయానకైః ౯౨. స్వస్వరూపేణసంస్థాయ పునఃశూరోగజాసురః, భయముత్పాదయామాస సురాణాంవర్షయఞ్ఛరాన్ ౯3. ప్రత్యస్త్రైరసురాస్త్రాణి నివార్యపరమేశ్వరః, బభంజకార్ముకంతస్య లీలయాతిలశఃక్షణాత్ ౯౪. ధృత్వాఽసురఃకృధాశూలం భ్రామయన్మతయోజనః, హంతుమభ్యద్రవద్భర్గం ప్రలయాంబుదగర్జనః ౯౫. ఆగచ్ఛతోమహాదేవః శూలంవిచ్ఛిద్యరక్షసః, విక్షిప్యవామహస్తేన శుండాంపాదేనవక్షసి ౯౬. తాడయన్శూలముద్యమ్య తచ్ఛిరశ్ఛేత్తుమారభత్, గజాసురస్తదాశంభో ర్దృష్ట్వారూపమనామయం ౯౭. జ్ఞాత్వాతమీశ్వరంబ్రహ్మ సచ్చిదానందమద్వయం, భక్త్యానండభరో దైత్యో యయాచే భక్తవత్సలం ౯౮. విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష విష్ణుబ్రహ్మాదివందిత, భక్తంమామాశుదేవేశ పాపా దుద్ధర శంకర ౯౯. నందిశాపాదిదానీం మాముద్ధర్తుం త్వమిహాగతః, ధన్యోహంతవపాదాబ్జ దర్శనాదభవం శివ ౧౦౦. కృత్తివాసాభవేశాన పరిత్రాయ మమాజనం,

సంహృత్యశీఘ్రం మామీశత్వదఙ్ఘ్రింప్రాపయస్వభో ౧౦౧. ఏవంగజాసురవచో గిరిశోనిశమ్య నందీశశాపభవతాప నివారణాయ, అచ్ఛిద్యతాసురశిరో నిశితత్రిశూల ఘాతేనతద్గిరినిభంనిపపాత భూమ్యాం ౧౦౨. తత్కాయనిఃసృతముమాధవ పాద పద్మే చిజ్జ్యోతిరైక్య మభజద్దివిషత్సమక్షం, దృష్ట్వాతదద్భుతమహేశ్వరకర్మవృత్తం పుష్పాణినిర్జరవరా ముదితావవర్షుః ౧౦౩. తస్యాజినంసకలనిర్జరపూజితాంఘ్రి ర్ద్ధృత్వా స్వభక్తవశగః కరుణాసముద్రః, దేవర్షిభూసురముఖాః ప్రజగుర్గిరీశ వృత్తం ప్రణమ్య గజచర్మవిరాజమానం ౧౦౪. పతితంయత్రతచ్ఛీర్షం తీర్థం తత్రస్థితంమహత్, స్మర్తాత్తస్యమహేశస్య శీర్షమాసీత్సురార్చితం ౧౦౫. గజాస్యతీర్థమిత్యేతత్ప్రఖ్యాత మభవద్భువి, సకృన్మజ్జనమాత్రేణనరాయాంతి పరాంగతిం ౧౦౬. ప్రీత్యాసురార్చితఃశర్వఃపరిధాయగజాజినం, తాండవేశ్వరనామ్నాత్ర లింగరూపేణసంస్థితః ౧౦౭ *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యాఘ్రాసుర,
గజాసురవధోనామపంచాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౫.

౧౫౬

* క్షేత్రపాలః * అపస్మారస్తదాదృష్ట్వా రణేనష్టం గజాసురం, శక్తిహీనఃసురైర్యోద్ధుం చింతయామాస మానసే ౧. కథంకరోమ్యివైరస్య ప్రతీకారంసుపర్వణాం, బలినోభాగినేయామే హతాశర్వేణ సంగరే ౨. అనాథోహమిదానీం తత్కథంకుర్యాం హతాశ్రయః, వ్యాఘ్రాసురోమహావీర్యో గజోఽపి బలినాంబలీ 3. వాతాపిల్వలదైతేయా దైత్యమాయా విశారదా, ఏతేమహాబలాఃశూరాః కాలస్య వశమాగతాః ౪. కథంకరోమ్యివైరస్య ప్రతీకారం సుపర్వణాం, శక్త్యాయోద్ధుమశక్తోస్మి సురైఃసంగరకోవిదైః ౫. మోహనాకార మాలంబ్యమోహయామి దివౌకసః, భ్రంశయామికులస్త్రీణాం పాతివ్రత్యంచ మాయయా ౬. నిశ్చిత్యైవమపస్మారో మోహనాకారదేహవాన్, మోహయామాసమాయావీ దేవాదీనాంకుల స్త్రియః ౭. నిరీక్ష్యమోహనంరూప మపస్మారస్యమోహితః, సర్వాఃస్మరపరాధీనా బభూవుర్దూషితవ్రతాః ౮. సర్వదాతస్యసౌందర్యం స్మరంత్యఃస్మరపీడితాః, త్యక్త్వా స్వగృహకర్మాణి విభ్రాంతా స్తేనచేమిరే ౯. మోహిద్రూపేణపురుషా న్మోహయామాస మాయయా, ఏవంలోకానపస్మారో మోహయిత్వా మహాఖలః ౧౦. నారీజనానధర్మాత్మా స్వవశేస్థాప్య గర్వితః, నాశయామాసకర్మాణి వైదికాన్య మలానిసః ౧౧. స్వభర్తౄంతత్యజుర్నార్యో ధర్మభార్యాశ్చ పూరుషాః, అపస్మారపరాధీనాఃపశువృత్తి మగుర్జనాః ౧౨. * ఋషయః * కేనదత్తవరోదైత్యః

కోయం పూర్వభవేఽభవమ్, ఈశ్వరేందుమకరంకర్మ నకేనాపి కృతంపురా ౧౩.
* క్షేత్రేశపాలః * పంచాశాపవశాత్సాపి భేటకోఽసురతాంగతః, శుక్రసంనిధిమా
సాద్య శిష్యత్వం స్వీచకారసః ౧౪. సేవాభిర్బహుభిఃశుక్రం తోషయామాస
నమ్రధీ, పాదసంవహనాసక్తమేకదారాత్రసంముదా ౧౫. శుక్రఃప్రాహవరంవత్స
నరయాశుదదామ్యహం, తుష్టోఽస్మితవసేవాభిః ప్రీతిపాత్రం త్వమేవమే ౧౬.
ఇత్థమాకర్ణ్యగురోర్వాక్యం శ్రుత్వాఽపస్మారరాక్షసః, కామరూపోభవామీతి య
యాచే వరముత్తమం ౧౭. తచ్ఛ్రుత్వాదానవాచార్యో వరంతస్మై దదాముదా,
తద్బలాదఖిలాల్లోకా న్వంచయామాస తామసః ౧౮. స్త్రీయశ్చైరుపాస్సర్వే
భ్యంతాస్తద్వశవర్తినః. సదాలింగనసల్లాప సురతాదిభి రన్వహం ౧౯. యాప
యంతశ్చిదసా నపస్మారవశానుగాః, త్యక్త్వాన్యకర్మ శాస్త్రాణి తిరస్కృత్య గతత్ర
పాః ౨౦. మునయోముఖదారాశ్చ మోహితాః పశుబుద్ధయః, అజ్ఞానధ్వస్తతద్
జ్ఞానాః శిశ్నోదరపరాయణాః ౨౧. మధుపానరతాభూయో నిషిద్ధాహార తత్పరాః,
నీతిజ్ఞానవిహీనాశ్చ భ్రష్టాచార పరిగ్రహాః ౨౨. రతమేవపరో ధర్మోరతమేవ
పరోగతిః, రతమానందసందోహ ఇతి తన్మేనిరేబుధాః ౨౩. తస్మాన్నష్టమభూత్
కృత్స్నం కులశీలాదికం భువి, ధర్మస్థానంవిగలితం శర్మనాసీ త్కథంచన ౨౪.
నష్టేపంచమహాయజ్ఞాః శిష్టాచారాలయం గతాః, దృష్ట్వాఽధర్మప్రచారం తంజగ
తామాస్మభూ ర్భియా ౨౫. శ్రుతమాసాద్యవైకుంఠం కథయామాస విష్ణవే,
బ్రహ్మణాసహవైకుంఠం కైలాసంప్రాప్య భాస్వరం ౨౬. దివ్యసింహాసనేశర్వ ముమ
యాసహ సంస్థితం, నిర్భక్త్యనమ్రధీర్భక్త్యా ప్రణమ్యస్తుమారభత్ ౨౭ *విష్ణుః*
జయవిశ్వేశ్వరానంత జయవిశ్వంభరా వ్యయ, కాలకాలమహాకాల కపాలిఁజగ
దీశ్వర ౨౮. శరణాగతసంత్రాణ కరుణాకరశంకర, నమస్తేపార్వతీనాథ నమో
భక్తార్తి భంజన ౨౯. నిత్యాయనిర్వికారాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే, నమస్తే
జగదాధార మూర్తయే పరమాత్మనే ౩౦. నాశయత్యఖిలాల్లోకా నపస్మారోఽసు
రాధమః, మోహయామాసదుష్టాత్మా కామరూపధరో జనాన్ ౩౧. యోషిద్రూ
పేణపురుషా న్పురూపేణ కులాంగనాః, వంచయిత్వాజనాన్సర్వా న్నాశయత్య
ఖిలం జగత్ ౩౨. తస్మాత్తంనాశయిత్వేశ పాలయాస్మా న్కృపాకర, నారాయణ
వచఃశ్రుత్వా కరుణాసాగరోహరః ౩౩. దక్షిణామూర్తిరూపేణ ప్రత్యక్షోభూ త్పు
పర్వణాం, వటవృక్షసమీపేఽసౌ సువర్ణాసనసంస్థితః ౩౪. శ్రుత్వాతదవ్యక్తమా
నందా దాజగ్ముఃసనకాదయః, ప్రణమ్యదక్షిణామూర్తింపప్రచ్ఛుర్బ్రహ్మసాధనం ౩౫.
తేభ్యోవేదాంతమావ్యంతం కథయామాసతత్వతః, నిత్యానిత్యవివేకంచ ఫలద్వయ

విరాగతాం 3౬. శమాదిషట్కసంపత్తిం ముముక్షుత్వ మతఃపరం, ఏవంసాధన సంపత్తిం బోధయామాస శంకరః 32. శ్రవణంమననంచైవ నిధిధ్యాసనమేవచ, సోహంభావంతమమలం బోధయామాసఫూర్జటిః 3౮. తత్త్వమస్యాదివాక్యానాం తత్వంవ్యాఖ్యాతవాన్మునిః, ఏవంవేదాంతమాక్యంతం కథయామాసతత్వతః 3౯. తథాపిహృన్మనోగ్రంథి ర్నాచ్ఛిన్నాగురువాక్యతః, తత్తేసాందక్షిణామూర్తి ర్బోధాయ బుధపూజితః ౪౦. మౌనేనదర్శయామాస చిన్ముద్రాం శాంతవిగ్రహః, తత్తైవనిర్వికల్పేన మనసా సనకాదయః ౪౧. సచ్చిదానందసంలీనచిత్తాః శాంతాత్మవృత్తయ్యః, దృష్ట్వాతదద్భుతంకర్మ దేవదేవస్య నిర్జరాః ౪౨. సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రే చక్రుఃస్తోత్ర మనుత్తమం ౪౩. *దేవాః* మౌనవ్యాఖ్యా ప్రకటితపరబ్రహ్మతత్వం యువానంవర్షిష్ఠాంతేవసదృషిగణైరావృతంబ్రహ్మనిష్ఠైః, ఆచార్యేంద్రం కరకలితచిన్ముద్ర మానందరూపం స్వాత్మారామంముదితవదనం భావయాముఃపరేశం ౪౪. చిత్రంవట తరోర్మూలే వృద్ధాఃశిష్యాఃగురుర్యువా, గురోస్తుమౌనవ్యాఖ్యానంశిష్యాస్తుచ్ఛిన్న సంశయాః ౪౫. ఓంనమఃప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే, ఆత్మారామాయ రామాయ దక్షిణామూర్తయేనమః ౪౬. అజ్ఞానతిమిరాంధానాం జ్ఞానాంజన శలాకయా, చక్షురున్మీలితంయేన తస్మైశ్రీగురవేనమః ౪౭. ఏవంస్తుత్వాఽమరాఃసర్వే దివ్యజ్ఞాననమన్వితాః, స్వకర్మనిరతాహ్యేష శివభక్తిపరాయణాః ౪౮. జగత్యాంనష్టమజ్ఞానం శివభక్తి రతాజనాః, సర్వేధర్మపరాశ్శాంతా బభూవుఃసత్య వాదినః ౪౯. ఏవంస్థితిమపస్మారో జ్ఞాత్వా నిర్విణ్ణమానసః, నాపశ్యదాత్మసంస్థానం సురోరగనరాదిషు ౫౦. చింతయామాసదైతేయో దుఃఖేనమహతావృతః, దక్షిణామూర్తిరూపేణ బోధితాః శంభునాజనాః ౫౧. మామవజ్ఞాయభూతేశ భజనే నిరతాఃసదా, కథంనివారయామ్యేన మస్మద్ద్వేషిణ మీశ్వరం ౫౨. ప్రకాశతేన లోకేషు మత్సామర్థ్య మితఃపరం, తదేనంసంహరిష్యామి దక్షిణామూర్తినామకం ౫3. ఇత్యాలోచ్యసురద్వేషీ రుషాతంహంతు మాపతత్, వీక్ష్యతంభీషణాకార మపస్మారం సదాశివః ౫౪. వామపాదనఖేనాశు చారయిత్వా స్వలీలయా, పాతయామాసభూతాత్మా దైతేయం భువి ధూర్జటిః ౫౫. హతసత్వోఽసురఃశర్వంయయాచేదీననిస్వనః, మమక్షమస్వదారాత్మ్యం క్షమాసారోసిశంకర ౫౬. అజ్ఞానతామయాకించిత్కృతం తామసజన్మనా, గతసత్వోభవం దేవహతఃపాదేనతేధునా ౫౭. ఇతఃపరమహంత్యక్తు మాసురందేహముత్సహే, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా శివఃసస్మిత మబ్రవీత్ ౫౮. జనిష్యంతికతాఘోరే తామసావేదగర్హితాః, తవాంశభూ

తాక్రోధేన కర్తారో మమదూషణం ౫౯. ఉక్త్వైవమసురస్యాసూ జహారప్రమ
థాధిపః, బ్రహ్మజ్ఞానంస్వశిష్యేభ్యో బోధయ న్కరుణాకరః ౬౦. ఉవాసదక్షిణా
మూర్తిః సుఖేన వటమూలగః, తదేతదభవత్ఖ్యాతం వటక్షేత్ర మనుత్తమం ౬౧.
తిష్ఠంత్యత్రమహాభాగా భైరవా బలశాలినః, వటక్షేత్రేవసంతో యేవిద్యాతీర్థే విశే
షతః ౬౨. స్నాత్వాశ్రీదక్షిణామూర్తి పూజాంకుర్వంతి భావుకాః, సంప్రాప్ను
వంతితేశీఘ్రం శివసాయుజ్య ముత్తమం ౬౩. యజ్ఞశేషసమాప్త్యర్థ మారభ్యశౌన
కాదయః, తదృజ్ఞసాంగతాసిద్ధ్యై తుష్టువు ర్గిరిజాధవం ౬౪. * ఋషయః *
శివశంభోమహేశాన విశ్వేశామర వల్లభ, మఖప్రత్యూహనాశార్థం కృపాంకురు
దయాఘన ౬౫ ఏవంస్తుత్వావిరూపాక్ష మధ్వరంకర్తు మారభ్, తస్మిన్కాలే
కురంగాద్యా మునిశాపేన పీడితౌ ౬౬. మృగాదనమహాభీతౌ ధావంతావాగతౌ
జవాత్, మధ్యేమునీనాముద్భ్రాంతౌ ప్రవిశ్యాధ్వర మంటపం ౬౭. దృష్ట్వాతౌతా
పసాఃసర్వే కోతుకాదిన మబ్రువన్, అహోచిత్రమృగావేతౌ భీతావత్రాగతౌ
కుతః ౬౮. సంచరంతిమృగాయత్ర తద్దేశం పుణ్యసాధనం, హరిణాగమనేనాద్య
పుణ్యస్థలమభూదిదం ౬౯. మఖోన్యత్రకృతాదత్రకృతః శతగుణో భవేత్, ఏవం
ప్రశంసమానేషు తాపనేషు తదామృగా ౭౦. యజ్ఞకుండేసముత్పత్య జనభీతౌని
పేతతుః, పావకస్పర్శమాత్రేణ శాపముక్తి రభూత్తయోః ౭౧. పూర్వరూపం
సమాసాద్యరేజతుర్మృపదంపతీ, యజ్ఞేశ్వరంప్రణమ్యాదా తతస్తాపసపుంగవాన్
౭౨. బద్ధాంజలిపుటౌభక్త్యా మగ్నావానందసాగరే, దృష్ట్వాతౌ విస్మయావిష్టాః
ప్రపచ్ఛుః శౌనకాదయః ౭౩. కాయువామానవశ్రేష్ఠా రతికందర్పసన్నిభా,
కథంప్రాప్తమిదం కష్టంమృగత్వం దివ్యదంపతీ ౭౪. * రాజా * సూర్యవంశసము
త్పన్నో యుధాజిన్నామరా డహం, భార్యేయంమమకల్యాణీ చంద్రరేఖేతివిశ్రుతా
౭౫. దేవర్షిశాపదేనత్వ మావయోఃప్రాప్త మీదృశం, అద్యత్వైవశాదావాం
ముక్తౌశాపాత్తపస్వినః ౭౬. సాక్షాత్రత్రవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షో భూత్పరాత్పరః,
దృష్ట్వాధ్వరమముందివ్యం కృతకృత్యౌ బభూవివ ౭౭. సురాణాంభూసురాణాంచ
మునీనా మూర్ధ్వరేతసాం, నిరాయాసమభూద్దివ్య దర్శనంముక్తిసాధనం ౭౮.
సంపన్నమావయోఃశర్మ నారదేనైనశాశ్వతం, స్వాదంతమేవంసాద్యంతం కథయా
మాస భూపతిః ౭౯. యుధాజిద్రాజవృత్తాంతం శ్రుత్వైవంశౌనకాదయః, సంతో
షోద్రిక్త మనసోముఖంకర్తుం సమారభ్ ౮౦. దత్వాపూర్ణాహుతిం వహ్నౌవిధినా
మంత్రకోవిదాః, సురర్షిభూసురైఃసాక మిందుశేఖరమస్తువ్ ౮౧. నమస్తేపార్వతీ
నాథ నమోనృపభవాహన, నమోనంతాయశాంతాయ శివాయపరమాత్మనే ౮౨.

త్వమేవక్రతుకర్తాసి క్రతుభోక్తా త్వమేవహి, త్వమధ్వరపతిర్దేవ స్వతంత్రఃప్రేరకఃప్రభుః ౯౩. చరాచరాణాంభూతానా మంతరాత్మా చ్యుతోవ్యయుఃత్వంసర్వజగదాధారః సృష్టిస్థిత్యంతకారణం ౯౪. పరిత్రాణాయభక్తానాం హంత్వావ్యాప్రముఖానిహ, లోకానామకృధాఃసౌఖ్యం జగన్నాథస్త్వమేవహి ౯౫ విద్యంతేయానిలోకేస్మిన్ క్షేత్రాణి విమలానిచ, తేషాంమధ్యేక్షేత్రతమం పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం ౯౬. కృతాదన్యత్రసత్కర్మ స్వల్పమప్యత్రసాధితం, శర్మప్రదంభవేన్నృణాం శతకోటిగుణోత్తరం ౯౭. ఉత్ప్లుత్యహరిణావేత్స్మఖకుండే నిపత్యతౌ, శాపముక్తా వభూతాం తద్ధరిణప్లుతమిత్యదః ౯౮. తీర్థంభవతికల్యాణం మజ్జనాన్ముక్తిదాయకం, యఃస్నాయాత్సకృదేతస్మి న్నముక్తో నాత్రసంశయుః ౯౯. తదాజగామసమను ర్నారదః శివసన్నిధిం, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాహ మనోరమృతచిత్సయా ౧౦. *నారదః* సర్వజ్ఞసకలాధార శరణాగతవత్సల, వైరాగ్యాన్మనురుద్వాహం నేచ్ఛతి బ్రహ్మచార్యసౌ ౧౧. పితరోస్యపరంయాంతి హ్యపుత్రత్వాదధోగతిం, యథాతేనిరయాన్ముక్తాః పాప్నువంతి పరాంగతిం ౧౨ ముచ్యేద్యదాయంపుత్రేణ న్మనుర్దేవ మహామునిః, తథానుగ్రహమేతస్మి న్కురుకారుణ్యవారిధే ౧౩. ఉద్ధరాశు భవాబ్ధేస్త్వం మనుమేనంవృషధ్వజ, *శివః* పరోపకారశీలస్య శ్రుత్వావాక్యం తవాధునా ౧౪. సంతుష్టోస్మిమనోరద్య ముక్త్యుపాయంబ్రవీమితే, ఏతత్తీర్థేమనుఃస్నాత్వా బుణాన్ముక్తోభవిష్యతి ౧౫ పితరోస్యప్రయాస్యంతి మత్పదంతత్క్షణాన్మనే, ఏవమీశవచఃశ్రుత్వా మనుర్దేవర్షిసంనిధౌ ౧౬. తీర్థే శంకరనిర్దిష్టే స్నాత్వాశివ మపూజయత్, తదైవపితరస్తస్య విమానస్థాఃప్రభాన్వితాః ౧౭. మనుమేత్యముదా పాహ రనృణీ త్వంసుతాధునా, వయమీశపదంప్రాప్తా నరకాదుద్ధృతాస్త్వయా ౧౮. ఏవముక్త్వామనుంపాపుః పితరఃశాంకరంపదం, నిర్వీక్ష్యతన్మహాశ్చర్యం ప్రశశంసుర్మునీశ్వరాః ౧౯. తత్తీర్థేవభృథస్నానం చక్రిరేశౌనకాదయుః, ధ్యాయంతఃశ్రీవిరూపాక్షం సుఖేనాత్రవసంస్థితాః ౧౦౦. సనందనాదయుఃపాపు ర్యత్రజ్ఞానం నిమజ్జనాత్, విద్యాతీర్థమితిఖ్యాత మభూదేతస్మనోహరం ౧౦౧. వయమేతేషు తీర్థేషు స్నాత్వాసంపూజ్య దేవతాః, గచ్ఛామఃపురతఃక్షేత్ర దర్శనార్థం మునీశ్వరాః ౧౦౨. క్షేత్రపాలవచనంనిశమ్యతే తీర్థమజ్జనవిశుద్ధవిగ్రహాః, నేత్రరమ్యపద మాప్య తత్పురఃక్షేత్రదర్శనకుతూహలా యయుః ౧౦౩. హరిణప్లుతమాహాత్మ్యం పరమానందదాయకం, శ్రుత్వాభక్తిభరాక్రాంతా ముచ్యంతేపాతకవ్రజాత్ ౧౦౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హరిణప్లుత తీర్థమహిమానువర్ణనం నామషడశీతితమోధ్యాయుః. ౯౬.

* శ్రీసూతః * శ్రీవిష్ణుతీర్థమాసాద్య పురత స్తస్యతాపసాః, క్షేత్రపాలం పురస్కృత్య యయుఃక్షేత్రదిదృక్షవః ౧. దదృశుఃపురతోదేవం వీరభద్రంమహా ప్రభం, * ఋషయః * కిమేతదాశ్రమపదం కోయందేవో మహాతనుః ౨. ఏతత్స మస్తంనోబూహిహి కృపయా జ్ఞానసాగర, * క్షేత్రపాలః * ఇదంహిపరమంక్షేత్రం నృణామిష్టార్థదాయకం 3. అత్రశ్రీవీరభద్రోఽస్తి దక్షాధ్వర నిబర్హణః, దేవీచాడే శ్వరీమాయూ భక్తానుగ్రహకారిణీ ౪. లంబోదరాహ్వయోస్త్యత్ర సర్వవిఘ్ననివా రకః, అన్యేగణాధిపా స్సంతి శివధ్యానపరాయణాః ౫. బహూనిసంతితీర్థాని దక్ష తీర్థముఖానిహి, తేషాంకృత్స్నంఫలంవక్తుం బ్రహ్మాఽపి నశక్యతే ౬. బ్రహ్మహ త్యాదిపాపాని బహుజన్మార్జితాన్యపి, నశ్యంత్యాశునసందేహా. క్షేత్రదర్శనమాత్రతః ౭. యమబాధావిఘాతార్థం దుష్ట నిగ్రహతత్పరః, అవాచీందిశమత్యర్థం వీరభద్రోహిర క్షతి ౮. సంచిన్నమస్తకోప్యస్మి న్నవనర్బస్తముఖఃశివం, తీర్థేస్నాత్వావిరూపాక్షం దధ్వా దక్షఃపరాత్పరం ౯. తపసాతోషయిత్వా తంతేనేష్టార్థమవాపసః, తస్మాదిదం దక్షతీర్థ మితిలోకే ప్రథామగాత్ ౧౦. క్షేత్రపాలస్యవచన మాకర్ణ్యమునిసత్తమాః, ఊచుఃకౌతుకచిత్తాస్తం క్షేత్రవృత్తాంతకోవిదం ౧౧. * ఋషయః * కస్తంచరాచ రగురుం నిర్వైరంశాంతవిగ్రహం, ఆత్మారామంకథంద్వేష్టి జగద్దైవత మీశ్వరం ౧౨. కస్మాచ్చిచ్ఛేదదక్షస్య కంఠంశ్రీపరమేశ్వరః, అత్రోవాసఖతో వీరభద్రో భీమపరాక్రమః ౧3. కిన్నిమిత్తమిదం క్షేత్రముత్తమం గీయతేసురైః, ఏతత్సవిస్తరం బూహిహి త్వమేవజ్ఞానదోగురుః ౧౪. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వంమునయోదక్షమ ఖవిధ్వంస కారణం, వీరభద్రచరిత్రంత ద్దివ్యేశ మహిమాస్పదం ౧౫. కైలాసశిఖరే రమ్యే సిద్ధగంధర్వసేవితే, హేమపాత్రీకారసంయుక్తే చామీకరనికేతనే ౧౬. ఉత్తుంగరత్న సౌధాగ్ర్య మణితోరణభాసురే, మనోహరసరోవాపీ వరోద్యానవిరాజితే ౧౭. హంససారసకోకాది నాదపూరితదిఙ్ముఖే, భ్రమద్భృంగరసంగీత మంగలాకార శోభితే ౧౮. అనేకప్రమథైర్యుక్తే గీర్వాణగణసేవితే, సనకాదిసమాకీర్ణే సదా నందపరిప్లుతే ౧౯. తస్మిన్సింహాసనేరమ్యే సూర్యకోటిసమప్రభే, ఆసీనమీశ్వరం దేవం దివ్యసుందరవిగ్రహం ౨౦. సర్వసాక్షిణమీశానం సర్వభూతహితేరతం, ఆనందంనిర్మలంశాంతం నిర్వికారంనిరంజనం ౨౧. వామభాగేసమాసీనా సుందరా కారశోభితా, ఉవాచగర్వితంవాక్యం కాలికాలోకమోహినీ ౨౨. మయాసృష్ట మిదం సర్వంవిష్టపం సచరాచరం, సృజామిపాలయామ్యేత న్నాశయామిస్వశక్తితః ౨3. నిమిత్తమాత్రమేవత్వం జగత్కారణమిష్యసే, కర్తాస్తిశక్తిరీశాన వినామాం

త్వయిశంకర ౨౪. ఆదిశక్తిమయంబీజం శివశక్తిమయంజగత్, ఇతిలోకేప్రసిద్ధోస్తి ప్రభావోయం మమాధునా ౨౫. సాక్షిభూతఃసుఖేనత్వం తిష్ఠలోకాన్నృజామ్యహం, కాలికావచనంశ్రుత్వా విరూపాక్షఃసవిస్మయః ౨౬. వాచమూచేమహాదేవః కించిత్కోపం విడంబయన్, * శివః * మాగర్వంవహముద్ధేత్వం మత్తోన్యాధ్యర్భలంతవ ౨౭. సృష్ట్యాదాజగతాంభాసి మాంవినానప్రకాశసే, స్వతంత్రఃశక్తినంయుక్తో జగజ్జాలం సృజామ్యహం ౨౮. వినాత్వామఖిలంవిశ్వం పశ్యామ్యహం పాలయామిచ, ఇత్యుక్త్వాకుపితఃశంభుః స్వతంత్రఃస్రష్టుమారభత్ ౨౯. స్వశక్త్యాభువనంచిత్రం బహుధాసచరాచరం, అండజస్వేదజోద్భిజ్జ జరాయుజముఖానిచ ౩౦. ససర్జసత్వరంచిత్రం జగన్నాటకసూత్రవిత్, శివసృష్టజగజ్జాలం దృష్ట్వాహంకారవర్జితా ౩౧. తుష్టావశంకరందేవీ పాంజలిర్దీనభాషిణీ, భగవన్పరమోదార క్షంతవ్యం మమసాహసం ౩౨. త్వత్పాదపరిచర్యాయా మయోగ్యాహం మదావిలా, అపరాధోమమేశాన క్షంతవ్యఃకరుణానిధే ౩౩. ఉపసంహరతేఽమర్షం శైవమాయాదురత్యయా, మమాహంకారనాశార్థ మిదంచిత్రంత్వయాకృతం ౩౪. క్షమస్వమమదౌరాత్మ్యం కింకర్యాస్తవశంకర, కాలీవాక్యంసమాకర్ణ్య శంభుఃప్రోవాచసత్వరం ౩౫. యేమామనిందయన్మూఢాన మవజ్ఞాస్యంతిదూషితాః, హరిష్యేసకలం తేషాం గర్వమాయుర్బలంసుఖం ౩౬. మదంగసంగయోగ్యాసి నాద్యత్వం స్మయదూషితా, గచ్ఛవారణ్యమన్యత్ర తిష్ఠవాన్యగృహేబలే ౩౭. శంభోర్వచనమాకర్ణ్య దుఃఖితాకాలికాభయా, సాష్టాంగంప్రణిపత్యాహ దుఃఖగద్గదయా గిరా ౩౮. * కాలీ * కాగతిఃపురతఃస్వామిన్ దయాంకురుమయిప్రభో, తవాంగసంగరహితా కథంతిష్ఠామి సద్మని ౩౯. మమోపాయంవదార్య త్వం తరిష్యామి యథాపదం, పాదయోఃపతితాకాలీ విలలాపాతిదుఃఖితా ౪౦. తదాబ్రవీన్మహాదేవీం దేవదేవో దయానిధిః, * విరూపాక్షః * యమునాతీరమాసాద్య తపశ్చర శివేచ్ఛయా ౪౧. తస్యాంకమలషండేషు గూఢరూపాసుభక్తితః, అథకాలాంతరేకశ్చి ద్దక్షోధర్మ్మవిదాం వరః ౪౨. వేదవల్ల్యాయుతస్తత్ర బ్రాహ్మణైఃపరివారితః, మాఘస్నానార్థమాసాద్య యమునాతీర ముత్తమం ౪౩. స్నాత్వాసగాయాంపూజార్థం కమలాన్యాహరిష్యతి, దృష్ట్వా త్వాంకన్యకాం దివ్యాంమత్వాపత్యంముదాన్వితః ౪౪. దక్షస్త్వాందివ్య భావేన రక్షిష్యతిమనోహరాం, దాక్షాయణీతిలోకేత్వం గీయమానేసజ్జనైస్సదా ౪౫. భక్త్యాప్రసన్న స్త్వాందేవి వరిష్యేబహుసంమతః, ఇతీశ్వరాజ్ఞయా దేవీ సంప్రాప్య యమునాతటం ౪౬. స్థిత్వాకమలషండేషు చచార తపఉత్తమం, పాణాపానౌ సమేకృత్వా నిధాయ హృదిశంకరం ౪౭. బాహ్యేంద్రియాణి సంయమ్య కృతాన

నపరిగ్రహా, శివధ్యానరతా నిత్య జజాప పరమంజపం ౪౮. కదాచిన్మాఘమాసేతు దక్షఃస్నాతు ముపాయయౌ, వేదవల్ల్యాయుతఃశ్రీమాన్యమునాతీర ముత్తమం ౪౯. తత్రస్నాత్వావిరూపాక్షం ధ్యాత్వాతద్గతమానసః, దేవపూజార్థమమలా న్యాహార తత్పమలానిసః ౫౦. తన్మధ్యేభానురాంకన్యాం దదర్శవరవర్ణినీం, ఇంద్రనీలమయీ సాలభంజికేవ విభాస్వతీం ౫౧. కాంతాంకమలపత్రాక్షీం నీలాలకవిభూషితాం, మహానందభరాకాంక్షీ దక్షఃప్రీహా సవిస్మయః ౫౨. అహోరూపమహోభాగ్య మహోకన్యా మనోరమా, పూర్వపుణ్యవశాదద్య మయాలబ్ధామనోరమా ౫౩. బహుశఃశివపూజాయాఃఫలమేవచనాన్యథా, ఇత్యానందయుతోదక్షఃకన్యాంజగ్రాహసాదరం ౫౪. లోకమాతరమభ్యర్చ్య వేదవల్ల్యాయుతోవరః, ఔరసీమివమన్వానఃపుపోష కమలేక్షణాం, నిర్వర్త్యసర్వకర్మాణి సభార్యో నిలయంయయౌ ౫౫.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాత్మ్యే దాక్షాయణీ జననంనామ సప్తశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౭.

---

* సూతః * శుక్లపక్షశశీవాసా వవృధేలోకసుందరీ, పంచవర్షయుతా బాలా సాక్షా త్సాభాగ్యదేవతా ౧. దాక్షాయణీలోకమాతా కదాచిత్పితురంతికం, గత్వాప్రీహాముదాదక్షం శుకమంజులభాషిణీ ౨. తవశ్చరామ్యహం శంభోఃప్రీత్యర్థం పరమాదరాత్, దర్శయార్యతపోగేహమేకాంత స్థానముత్తమం ౩. పుత్ర్యావచనమాకర్ణ్య దక్షఃపరమధార్మికః, తనయాంప్రేతపోగేహం దర్శయామాసహృష్టధీః ౪. సేవార్థమనుకూలాశ్చ సఖీస్తస్యైదదాముదా, దదౌసర్వసువస్తూని నిధోజ్యగృహరక్షకాన్ ౫. దాక్షాయణీగృహంగత్వా సఖీస్తన్ముదాన్వితా, శివమూర్తింహృదిధ్యాత్వా పూజాకర్మ ద్విధానతః ౬. శివంసంపూజ్యవిధివత్పీణనామ పునఃపునః, చకారశివముద్దిశ్య తపఃపరమదారుణం ౭. గతాఃసమాఃపంచమాసాన్ నిశ్చలాతపస్థితా, దృష్ట్వాత్మజాతపోవృత్తిం వేదవల్లీ సవిస్మయా ౮ పతింప్రీహాసుతాంపశ్య తపసాత్యంతకర్శితాం, క్వబాలాలాలితాప్రీత్యా క్వతపోవృత్తిరీదృశీ ౯. క్వవైరాగ్యమసామాన్యం క్వభక్తిర్యోగిదుర్లభా, ఈదృగ్గుణాఢ్యా లోకేస్మి న్నాస్తివాస్తి త్రిదివేషరా ౧౦. అనురూపోవరఃపుత్ర్యాఃక్వభవేద్గుణవారిధిః, రూపలావణ్యసంపూర్ణా శివధ్యానపరాయణా ౧౧. బహుశ్లాఘ్యగుణాఢ్యేయ మస్మాకంకులపావనీ, అస్యాఃసమానరూపాఢ్యోభవేద్భర్తా కఈశ్వరః ౧౨.

ఏవముభార్యావచఃశ్రుత్వా దక్షోధర్మవిదబ్రవీత్, నేయంమనుసుతాసాధ్వీ లోకమా
తా యశస్వినీ ౧౩. మదవ్యంశపావనార్థాయ మయాలబ్ధాశివాపరా, ఏతాతవాత్మ
జాంబాలాం మత్వాతుష్యసిమానిని ౧౪. క్రీడాసల్లాపజానంద్వై రోహితాదేవమా
యయా, తదేతస్యాఃపతిఃశంభు ర్భవిష్యతి నసంశయః ౧౫. మమపూర్వార్జితం
పుణ్యం మహదస్తివరాననే, మాఋరుష్వాత్రసందేహం తస్యైవఫలముత్తమం ౧౬.
స్వభర్తృవచసా వేదవల్లీహృష్టా బభూవసా, ప్రసన్నస్తపసాశంభు ర్దాక్షాయణ్యా
స్వయంప్రభుః ౧౭. ఆవిరాసీన్మహాదేవో విప్రవేషేణశోభితః, ఏకాంతేసుస్థిరాసీనాం
కన్యాం దృష్ట్వాతుశంకరః ౧౮. ప్రాహప్రసన్నవదనో మామితఃపశ్యసుందరి,
వృణీష్వమాంమహాభాగే విభుంత్రైలోక్యసుందరం ౧౯. తవానుగుణరూపంవా సర్వ
తత్వార్థకోవిదం, తపస్వినంకీర్తియుతం తవేష్టార్థప్రదంవరం ౨౦. భవభామిని
భార్యామే ఋతోహ్యస్తవసుందరి, మయాసహసుఖంభుక్త్వా కైలాసంప్రాప్స్యసే
చిరాత్ ౨౧. ఏవంవదంతంవిప్రేంద్రం దృష్ట్వాదాక్షాయణీసతీ, ఉవాచకోభవా
స్థార్థ రహస్యాగతవా నిహ ౨౨. అంతఃపురేస్థితాంకన్యాం ఋతోజల్పసి నిస్త్రప,
శివాఽన్యంనస్పృశామి బ్రహ్మేణంవాథవాహరిం ౨౩. నపశ్యామ్యమరా నిఁద్ర
ముఖా న్దృష్ట్వాపిభాసుర, గచ్ఛశీఘ్రంగృహాన్మేచే త్వీత్రాదండ్యోసి దుర్గతః ౨౪.
కామాతురంత్రపాహీనం చోరవృత్తికరంనరం, కఃసహిష్యతిలోకే స్మిన్బ్రాహ్మణం
వాపితామహం ౨౫. శీఘ్రంగచ్ఛగృహాద్ధూర్తమానేతవ యదిస్పృహా, ఆగమి
ష్యతిమత్తాతో దక్షోత్యంతురుషా న్వితః ౨౬. ఇతితస్యావచఃశ్రుత్వా భగవా
న్భూతభావనః, స్వరూపందర్శయామాస జటామండలమండితం ౨౭. వ్యాఘ్రచ
ర్మోత్తరీయంచ సోమార్ధధర ముత్తమం, స్మితవక్త్రంత్రినేత్రంచ మహాభాహుం
మహోరసం ౨౮. భస్మరేఖాంకితలస త్ఫాలస్థల విరాజితం, ఫణిభూషితసర్వాం
గం తటిత్కోటిసమప్రభం ౨౯. రుద్రాక్షమాలాభరణం దిగ్వస్త్రమహికుండలం,
దృష్ట్వాసావిస్మయావిష్టా లజ్జానతసుకంధరా 30. మందంమందమువాచాథ శివందా
క్షాయణీ ముదా, కస్మాన్మోహయసీశత్వం మాయేయంతేదురత్యయా 3౧. మమా
గఃక్షమ్యతాంనాథ మయాత్వంహిప్రతారితః, అకార్షమహమజ్ఞానా త్తవావజ్ఞామచే
తనా 3౨. ప్రాకృతంమన్యమానాత్వాం మాయయామోహితాభవం, అవోచ
మమామజ్ఞానా దసంగతవచాంసిహి 33. ఇత్యుక్త్వా హ్రీమతీబాలా వివేశాంతర్గ
హంశివా, అంతర్ధేమహాదేవో మాయామానుషాత్మనుమోదకః 3౪. దాక్షాయణీ
మహాప్రాజ్ఞి ప్రాణమాతరమాత్మనః, అయమేవపతిఃశర్వో మమాస్తుపురుషోత్తమః
3౫. దశవత్సరపర్యంత మహంసంవర్ధితాత్వయా, వివాహోచితకాలోద్య కన్య

క్షాయామతోమమ 3౬. విప్రవేషేణసర్వేశో మోహయిత్వా జగాదమాం, వృణీష్వమాంమహాభాగే పతిస్తవ హితోస్మ్యహం 32. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః సపేవాస్తుపతిర్మమ, నాన్యంపశ్యామిదేనేశం విరూపాక్షంవినాసఖే 3౮. పుత్ర్యావచన మాకర్ణ్య వేదవల్లీ స్వవల్లభం, దక్షంప్రాహ్యసుతావృత్తం తస్మైసమ్యఙ్న్య వేదయత్ 3౯.

—♦ శ్రీదాక్షాయణీ విరూపాక్ష యోరుద్వాహఘట్టః. ♦—

తద్వాక్యామృతమాకర్ణ్య దక్షోధర్మవిదాంవరః, శివాయవిధివత్కన్యాం దాతుమైచ్ఛత్సుతాంవరః ౪౦. ఉద్వాహాయత్మమకరో దార్యాశంకరయోర్ముదా, సంపాద్యవస్తుజాలాని సంగృహ్య బహుసంపదః ౪౧. నగరంసమలంకృత్య నానావస్తువిరాజితం, మృగనాభిసుపంకైశ్చ వీథీఃసంప్రోక్ష్యభాస్వరాః ౪౨. అలంచకారవిషమంచభాస్తంభైశ్చతోరణైః, ప్రతిద్వారమలంకృత్య స్వర్ణకుంభైర్మనోహరైః ౪౩. నానాకుసుమమాలాభిర్నారికేలే క్షుచందనైః, ధూపైర్దీపాలిభిఃసమ్యక్ సమలంకృత్యపట్టణం ౪౪. చక్రుర్మయముఖాఃసర్వే పురాలంకారముత్తమం, సభాంచక్రుర్మహాత్మాన శ్శివానందప్రదాంశుభాం ౪౫. తస్యాముద్వాహవేదింతే రచయిత్వాష్టకోణగాం, నవరత్నైశ్చఖచితా మష్టాపదవినిర్మితాం ౪౬. తోరణాదిభి రత్యంతభాసురాం లోకమోహినీం, ఏవమారచయద్దక్షో దాక్షాయణ్యాసహోత్సవం ౪౭. రాజ్ఞా సంప్రేషయామాస సతాముద్వాహపత్రికాం, భూసురాన్తాపసశ్రేష్ఠా నానయామాసధర్మతః ౪౮. శంకరస్యజగద్యోనే ర్దాక్షాయణ్యాశ్చ సాంప్రతం, సముహూర్తేకరిష్యామి పుత్ర్యావైవాహికోత్సవం ౪౯. ఆహూయ శ్రీవిరూపాక్షం బ్రాహ్మణైర్భక్తిభావితైః, తమాగతమహాదేవం విరూపాక్షం దయానిధిం ౫౦. అనేకమునిభిర్యుక్తం సనకాదిభిరీడితం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్ర మనోహరం ౫౧. తందృష్ట్వాసహసోత్థాయ దక్షఃప్రోవాచ ధర్మవిత్, స్వామిన్మమాత్మజాం బాలాం తుభ్యందాస్యామిశంకర ౫౨. గృహాణాస్మిన్మహాసత్రే త్వం కృపయా మత్సుతాకరం, ఇత్యుక్త్వోద్వాహసంభారా నానయామాస మంటపం ౫౩. తదాదేవాఃసగంధర్వా బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః, వివాహార్థంసమాజగ్ముఃశివయోర్భక్తిసంయుతాః ౫౪. శుభేముహూర్తేసంప్రాప్తే దక్షఃసంపూర్ణభక్తిమాన్, దదౌశివాయవిధివత్కన్యాందాక్షాయణీం ముదా ౫౫. అయోనిజామిమాందేవ పుత్రవత్పాలితాం మయా ౫౬. దాస్యామితుభ్యమీశాన ప్రీతోభవమహేశ్వర, ఇత్యుక్త్వాభార్యయా యుక్తఃసాక్షతోదక పూర్వకం ౫౭. దత్త్వా సంతుష్టమనసా ధన్యోస్మీత్యబ్రవీత్పునః, మహేశ్వరస్తుమాంగల్యం మగలాకార

ముత్తమం ౫౮. బద్ధ్వాదాక్షాయణీకంఠే చక్రే తత్పాణిపీడనం, తుష్టువుర్దేవగంధ
ర్వాః సిద్ధచారణకిన్నరాః ౫౯. ముముచుఃపుష్పవర్షాణి దేవకన్యాః సమంతతః,
దేవదుందుభయోనేదుః శివవైవాహికోత్సవే ౬౦. సర్వేజనాశ్చసంహృష్టాః సర్వే
ష్టార్థఫలాన్వితాః, దక్షేణమానితాఃసర్వే యయుఃస్వంస్వం పదంముదా ౬౧.
దాక్షాయణ్యాయుతఃశ్రీమా న్శంకరఃకరుణాకరః, శ్వశురేణార్చితఃప్రీత్యాయయౌ
కైలాసమందిరం ౬౨ పుత్ర్యాప్రీత్యాదదా దక్షఃసర్వాభరణ సంచయాన్, దాసీ
దాసజనా న్దివ్యచతురంగ బలాన్వితాన్ ౬౩. నేదుర్మంగలవాద్యాని గీతవాదిత్ర
నిస్వనైః, కైలాసంప్రాపదేవేశో దివ్యోత్సవసమావృతః ౬౪. దాక్షాయణ్యా
యుతఃశ్రీమా న్రేమేదేవనమస్కృతః, ఇదంతుశివకల్యాణ వృత్తం కల్యాణవర్ధనం
౬౫. యఃపఠేత్సతతంభక్త్యా సముక్తోనాత్రసంశయః, సదీవశివసాయుజ్య మాప్నో
త్యమరవందితః ౬౬. క్షేత్రపాలోక్తమాకర్ణ్య శివకల్యాణకీర్తనం, సుతోషంలే
భిరేసప్త మునయఃపారమార్థికాః ౬౭. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దాక్షాయణీ
వివాహకథనంనామాష్టాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౯.

---

* ఋషయఃు * తతఃకిముకరోద్దక్షః శ్లాఘీదుహితృవత్సలః, ఏతన్నోబూహిహి
సర్వజ్ఞ పరంకౌతూహలంహినః ౧. * క్షేత్రపాలః * కదాచిద్దుహితుఃప్రీత్యా జగా
మశివమందిరం, తత్రదృష్ట్వామూర్తిమద్భిఃఛందోభిఃపరివేష్టితం ౨. బాలార్కప్రభ
యా సమ్యక్భాసయంతం సభాగృహాం, మార్కండేయాదిమునిభిఃస్తూయమాన
మహర్నిశం 3. తస్మిన్సింహాసనాసీనం సతీసహిత మీశ్వరం, ఉమాలింగిత వామాం
గంచంద్రార్ధ కృతశేఖరం ౪. భాసయంతంసభాస్థానం దృష్ట్వాహంకారదూషితః,
మత్తానామగ్రగణ్యోఽయం నిస్త్రపో విటపుంగవః ౫. గత్వాసమీపంపశ్యామీ త్యా
సన్న ముపచక్రమే, దృష్ట్వాపిశ్వశురంశంభుఃస్వనిందానిరతంఖలం ౬. నాకరోత్త
స్యమర్యాదా మువాచ నచకించన, తూష్ణీస్థితంనిక్షాథ దక్షోఽవష్టంభ దూషితః
౭. ఉవాచపరుషంవాక్యం కోపేనాత్యంతకశ్మలం, దృష్ట్వాసభాస్థితా న్సర్వానిదం
వచన మబ్రవీత్ ౮. దుర్వృత్తోయంమురాచారః కామినీలంపటఃసదా, నిర్లజ్జమేన
మాద్యానముత్కటం పశ్యతానురాః ౯. నిరర్థక మదాంబాలా మాత్మజాంకృత్తి
వాససే, వచాంసిమమగీర్వాణాః సత్యానిశృణుతాదరాత్ ౧౦. అసాధో ర్ధ్రువి
తోవృత్తం నాజ్ఞా న్నచమత్సరాత్, అయంతులోకపాలానాం యశోఘ్నోనిర

పత్రవః ౧౧. సద్భిరాచరితఃపంథాయేనగస్తేనదూషితః, ఏవమేశిష్యసంఘానా మేకోదుహిత్రపంచకః ౧౨. యన్మోహయిత్వా తాంబాలాముపయేమే పిశాచ వత్, ఆలింగ్యమృగశాబాక్షీ మాస్థానేకీశలోచనః ౧౩. పూజ్యందృష్ట్వాపిమా మద్య మూనేనాఽఽస్తేసురాధమః, నిరీక్ష్యలోకకర్తారమపిమాం మద్యపో యథా ౧౪. ప్రత్యుత్థానాదిభిఃపూజా మకరో న్నైనమందధీః, విజానన్నప్యదాంబాలాం శూద్రా యేవోశతీం గిరం ౧౫. శ్మశానేగర్హితైఃఘోరై ర్భూతప్రేతగణై ర్యుతః, అటత్యున్మత్తవన్నగ్నో వ్యుప్తకేశో హసన్నదన్ ౧౬. చితాభస్మవిలిప్తాంగః కరోటకృత భూషణః, శివాపదేశోహ్యశివో మత్తోమత్తజనప్రియః ౧౭. పతిఃప్రమథభూతా నాం తమోమూర్ఖత్తమానసః, కష్టమున్మత్తనాథాయ నష్టాచారాయ దుర్మతే ౧౮ దత్తాబతమయాకన్యానిర్బంధాత్పర మేష్ఠినః, నినిందబహుధారుష్టః పురతోగిరి జాపతేః ౧౯. అహోఽవర్ణమహోఽదర్శం దరిద్రస్యా కృతాత్మనః, యస్యవిత్తం చితాభస్మ భూషణాని భుజంగమాః ౨౦. సోయంశవకపాలాస్థి ధరఃపాషండగో చరః, వృథాఽహంకారదుష్టోఽసా ఋతోయాస్యతిమంగలం ౨౧. అస్యనిందితకర్మాణి శుభానీతివిదుర్బుధాః, ధత్తేదరిద్రఃశీతార్తోహ్యపవిత్రంగజాజినం ౨౨. శ్మశానం మందిరంయస్య కరోటఃకిల భూషణం, నజ్ఞానంనాపివిజ్ఞానం హాస్యంతేయేనజంతవః ౨౩. భూతప్రేతపిశాచైశ్చ దుర్వృత్తైఃసంగతోఽనిశం, వర్ణాశ్రమవిహీనస్య పూజ్య బుద్ధిఃకుతో భవేత్ ౨౪. వృథావిశ్రంభితఃపూర్వం నారదేనదురాత్మనా, యేనా హంచోదితఃపార్వాంకన్యా మన్యైకపర్దినే ౨౫. పృశ్నకర్మగతాపైషా సుఖం వసతుమద్గృహే, నాస్మాభిఃశ్లాఘనీయోఽసా అనుతాపీకథంచన ౨౬. సుతాఽపి బత యత్పాపా దస్మాద్బాహ్యేభవ ద్వరా, పంకజైర్గిరితామాలా యథాశూద్రధృతా తథా ౨౭. ఏవందక్షోవిమూఢాత్మా తిరస్కృత్య సుతామపి, బహుధాతంవినిర్భర్త్స్య హుంకారేణాపి శంకరం ౨౮. సభాయామబ్రవీద్దక్షః క్రోధసంరక్తలోచనః, అయం నమాన్యోలోకానాం యజ్ఞభాగం నచార్హతి ౨౯. ధిగ్గుణానన్యదుర్బుద్ధే ర్గచ్ఛా మీతి ప్రజాపతిం, రోషేణమహతాయుక్తో నివృత్య స్వగృహాయయౌ ౩౦. అరు ద్రమధ్వరంకర్తుం చకమేఽసూయయాద్విజః, తచానీమాత్మభూఃసత్రం కర్తుముద్యు క్తవా న్స్వయం ౩౧ అనేకవస్తుసంపూర్ణం శివప్రీతికరం శుభం, దక్షోవృత్తాంత మాకర్ణ్య జగామపితు రంతికం ౩౨ పుత్రంసమాగతంవీక్ష్య ప్రోవాచ విధిరాద రాత్, * బహ్మ * అనాహూతస్త్వమేవాద్య కుతఃప్రాప్తోసి మానద ౩౩. బూ హిబ్రహ్మన్నిదాంక్షేమతవాగమనకారణం, పితుర్వచనమాకర్ణ్య దక్షఃప్రోవాచ

సత్వరం 3౪. *దక్షః* త్వయాద్యక్రియతేయజ్ఞ ఇతివార్తా శ్రుతామయా, తస్మాదహంవదామిహా మమాభిప్రాయ ముత్తమం 3౫. వేదేషుచపురాణేషు శాస్త్రేషు వివిధేషుచ, శివఃసర్వోత్తమఇతి గీయతే బహుభిర్మృధా 3౬. గుణలేశఃశివేనాస్తి పితఃసత్యంవచో మమ, తంవిహాయమహాయజ్ఞం కురుసాంగంసుతైఃసహ 3౭. కురుయజ్ఞంపురస్కృత్యయజ్ఞభోక్తార మచ్యుతం, ఏవందక్షవచఃశ్రుత్వా బ్రహ్మా విస్మయమానసః 3౮. జగాదమధురంవాక్యం ధర్మకామార్థ మోక్షదం, కస్మాద్దేవ శ్శివంపుత్ర సర్వేషా ముత్తమోత్తమం 3౯. తేనతేఽత్యాహితం కష్టం భవిష్యతి సంశయః, ఇతితంసాంత్వయామాస వచనై ర్ధర్మసంమితైఃర౦. శుశ్రావనపితుర్వాక్యం దక్షోగర్వభరాన్వితః, నిర్జగామతతస్తూర్ణం స్వాశ్రమంకోపమూర్ఛితః ర౧. తతశ్చ తర్మఖోబ్రహ్మ కైలాసంప్రాప్య మోక్షదం, ద్వారపాలాజ్ఞయాభక్త్యా వివేశశివమందిరం ర౨. దృష్ట్వాసభాస్థితందేవం దాక్షాయణ్యాసమన్వితం, విరూపాక్షందయాసింధుం సాష్టాంగంప్రణిపత్యసః ర3. ఉవాచపరమేశానం భక్త్యాపూర్ణమనోరథః, *బ్రహ్మా* యజ్ఞంకరోమిదేవేశ తవప్రీత్యర్థమాదరాత్ ర౪. అనుజ్ఞాందేహిమేదేవ యజ్ఞభోక్తాత్వమేవహి, త్వమేవక్రతుకర్తాసి త్వమేవ క్రతుపాలకః ర౫. ప్రీతేత్వయిజగత్కృత్స్న మానందాబ్ధౌ నిమజ్జతి, అగచ్ఛత్వంమహాదేవ సాంగంమఖరు మమాధ్వరం ర౬. ఇతిధాతృవచఃశ్రుత్వా సంతుష్టఃశ్రీమహేశ్వరః, మందస్మితముదావాచాథ మేఘగంభీరయాగిరా ర౭. ప్రేషయామినుహానందిముఖా న్ప్రమథనాయకాన్, తేషాంప్రీత్యైమహాసత్రం కురుపూర్ణ ఫలాప్తయే ర౮. మద్భక్తాయత్రతిష్ఠంతి తత్ర తిష్ఠామ్యహంసదా, స్రష్టాశివవచఃశ్రుత్వా సంతోషేణసమన్వితః ర౯. శివాజ్ఞయాయయౌ సత్యలోకం సర్వమహోదయం, అథయజ్ఞంసమారేభే కర్తుంభక్త్యా పితామహః ౨౦. విష్ణ్వాదీన్సకలాన్దేవాన్ సమాహూయమునీశ్వరాన్, దక్షం స్వతనయం లక్ష్మీవాగ్దేవీప్రముఖాంగనాః ౨౧. సర్వవస్తుభిరాకీర్ణ మృత్విగ్భిర్వేదపారగైఃపారంభమకరోద్ధీమాన్యజ్ఞంకర్తుంముదావిధిః ౨౨. సర్వేసభాస్థితాఃసర్వమంత్రతంత్ర విశారదాఃతస్మిన్కాలేసమాయాంతోనందీప్రమథసంయుతః ౨3. దృష్ట్వాతాన్పురతోగత్వా విచార్యకుశలంవిధిః, పూజాంకృత్వావిధానేన భూషణాంబర వస్తుభిః ౨౪. సింహాసనేస్వర్ణమయే సంస్థాప్య వృషభేశ్వరం, తదాజ్ఞయాసమాయత్తః సర్వంకర్తుంసహారభత్ ౨౫. నందీశ్వరాజ్ఞయాధాత్రా క్రియమాణంమహామఖం, దృష్ట్వాతిదుర్మనాదక్ష స్సభాయాంరోషముద్వమన్ ౨౬. బభాషేపరుషంవాక్యంశ్రుణ్వతాం నిరయాస్పదం, *దక్షః* అహోబతాహం జాతోఽజేవృథాన్యాయ విదూషకే ౨౭. పాదుకాంపూజయామాస చాందరాయం

సదస్యాహూతా, ఉత్తమా నీచతాంపాప్తా నీచాశ్చోత్తమతాంగతాః ౫౪. వివేకోనాస్తివృద్ధస్య జడస్య బహుభాషిణః, ఇతరోయదిదుష్కార్య మేవంకుర్యా ద్విమోహితః ౫౯. నిర్దాక్షిణ్యేన తంహన్యాంక్రియాశూన్యం సురాధమం, భృత్యాధమో నందికేశః ప్రమథాశ్చాహితాదృశాః ౬౦ యేషాంనాథఃశివఃసోఽపి పిశాచానుచరోజడ, తిష్ఠంత్యేతేసదస్యార్యా బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః ౬౧ ఇంద్రాద్యాలోకపాలాశ్చ మునయఃసంశితవ్రతాః, ఏతేషాంపురతోనీచం నందీశం కనకాసనే ౬౨. సంస్థాప్యచకృషేపూజాం దాసవృత్తం స్తువన్మదా, కించిత్రమత్రభోబ్రహ్మన్నుపవిష్టస్తదాజ్ఞయా ౬౩. నసభాంప్రవిశేత్ప్రాజ్ఞఃసభ్యదోషా ననుస్మరన్, అబ్రువన్విబ్రువన్నజ్ఞోనరఃకిల్బిషమశ్నుతే ౬౪. ననిరీక్షేత్సభాంప్రాజ్ఞో విచారరహితాంసదా, యదీక్షేసఘమాప్నోతి నిరయఃప్రాప్యతే ధ్రువం ౬౫. ఏషసర్వోత్తమోవిష్ణుర్ఏష శక్రోఽమరప్రభుఃలోకపాలేషు సర్వేషు సభాయామాస్థితేషుచ ౬౬. తేషామగ్రేసరోనందీ ఇతిమత్వాపితామహః, నమస్యామకరోన్మందఃకిమధ్యాపకచేష్టితం ౬౭. ఏవందక్షోదితంశ్రుత్వా సభాయాం నందికేశ్వరః, దక్షిణంబాహుముద్ధృత్య ప్రోవాచాస్మృతవిక్రమః ౬౮. ఇదానీమేవదుర్వృత్త మేనంహన్మి ద్విజాధమం, కింతుశైవభయాదస్మి పరాధీనఃకరోమికిం ౬౯. అయంఖలోదురాచారశ్శివద్వేషీ మదావిలః, సంఛిన్నమస్తకఃశీఘ్రంభూమావపతతి క్షిప్రం ౭౦. శివద్వేషకరోయస్తు శీఘ్రంమృత్యుముఖేపతేత్, ఏకవింశతిభిర్నేషు నరకేషునిమజ్జతి ౭౧. దక్షంప్రత్యుక్తవాన్నందీ శృణుమూర్ఖ మదీరితం, అకరోర్యత్పరేశాన నిందామాత్మఘ్నవత్ఫల ౭౨. సంఛిన్నమస్తక స్తస్మాత్పునర్భస్తముఖో భవ, నిందంతువాణినఃసర్వే దుర్వృత్తంత్వా మచేతనం ౭౩. ద్విషంతియేమహాదేవం ద్రుతంనశ్యంతితే ధ్రువం, ఏవంనందివచఃశ్రుత్వా భయోద్విగ్నాస్సురర్షయః ౭౪. హాహాకారేణ నందీశం వారయామాసురాదరాత్, సమాప్యవిధివద్యజ్ఞం శివార్పణధియాత్మభూః ౭౫. భావికష్టంసమాలోచ్య సూనోశ్చింతాతురోభవత్. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే నందీశ్వరాత్ దక్షస్య శాపప్రాప్తిర్నామైకోననవతితమోఽధ్యాయః. ౯౯.

---

* క్షేత్రపాలః * వసన్ కైలాసశైలేంద్రే సదారశ్చంద్రశేఖరః, వినాయకముఖైర్యుక్తః ప్రమథాదిగణస్తుతః ౧. కదాచిద్దుఃఖితైఃప్రోక్తం పంపాక్షేత్రనివాసిభిః, విజ్ఞాయసుబహుధాక్షేత్రే దైత్యాదీనాం వ్యతిక్రమం ౨. వీరభద్రంసమాహూయ

బభూవేభక్తనత్సలః, వీరభద్రమమక్షేత్రే భద్రకాలీయుతోధునా ౩. శాధిదైత్యపి శాచాదీ నార్తిదా సమరద్విషః, పుంపాక్షేత్రేనివసతాం మద్భక్తానాం విశేషతః ౪. యమబాధానివృత్త్యర్థం తద్దక్షిణదిశిస్థితః, పాపినోయే సమాయాంతి శాధితా క్షేత్రదూషకాక్ ౫. ఏవమాజ్ఞాంగిరీశస్య వహన్మూర్ధ్నాప్రణమ్యతౌ, భద్రకాలీ యుతో వీరభద్రో రౌద్రగణాన్వితః ౬. నివాసమకరోడత్ర శాసయన్పాపకర్మణః, సంత్యనేకానితీర్థాని ముక్తిదానీహదర్శనాత్ ౭. తద్వృత్తమఖిలం వక్తుంకస్సమర్థోజగత్త్రయే, దేవీకుండమిదంఖ్యాతం సర్వపాపనిబర్హణం ౮ స్నానేనజలపానేన నరాయాంతిపరాంగతిం, సంత్యత్రభైరవాశ్చాష్టౌ సర్వపాపనిబర్హణాః ౯. తేషాందర్శనమాత్రేణ నశ్యంతిపిశితాశనాః, యన్మూలే దక్షిణామూర్తిఃస్థిత స్తత్వ ముపాదిశత్ ౧౦. సనకాదిమునిభ్యస్తం వటవృక్షంచపశ్యత, ఛాయాయాంజపతా మస్య జ్ఞానసిద్ధిర్భవిష్యతి ౧౧. *సూతః* మునిభ్యఃకథయిత్వైవం దర్శయిత్వాతు తత్ఫలం, సమునిఃపురతోగత్వా దదర్శాశ్రమముత్తమం ౧౨. తత్రస్థితంసువృత్తాఖ్య తీర్థందృష్ట్వాచతాపసం, కౌతూహలేనఃప్రచ్ఛుః క్షేత్రపాలంమహర్షయః ౧౩. * ఋషయఃక * స్యాశ్రమమిదంభాతి తీర్థంనిర్మలజీవనం, కోయంతపోనిధి ర్దేవరాజ తేనూర్యసన్నిభః ౧౪. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వమస్యవృత్తాంతం తీర్థస్యచత పోనిధేః, పురావారుణినామాఽసీ న్మహర్షేనీతికోవిదః ౧౫. సదాచారరతఃశాంతః పంచయజ్ఞపరోమశీ, ప్రారబ్ధకర్మణాతస్య పుత్రోఽభూత్కృపణాగ్రణీః ౧౬. నిరాకృత్యాతిధీంస్వక్త్వా ఋలధర్మాసనాతనాక్, నపిత్రోర్జీవనోపాయ మపిసేహే ల్పమప్యసౌ ౧౭. నదాతుమీహతేకించి ద్వసనంవాశనంఖలః, ఆహారమపిభార్యా యాఃసహతేనకదాచన ౧౮. నమిష్టాన్నంక్వచిద్భుంక్త ఇతరేషాంచకాకథా, ఏవంవారుణిపుత్రోభూ త్కృపణోధనలోలుపః ౧౯. బహువ్యాధాబాధితస్తేన వారుణి ర్భృశదుఃఖితం, జగామసహసారణ్య మాత్మత్యాగపరీప్సయా ౨౦. దుఃఖేనగచ్ఛ తారణ్యే దృష్ట్వామాశ్రమముత్తమం, నిరీక్ష్యోద్దాలకంతత్ర తపస్యంతంప్రణమ్యసః ౨౧. స్వవృత్తంకథయామాస తస్మైదీనమనా భృశం, * వారుణిః * మునేమత్త యోలోభా త్పుత్రధర్మపరిగ్రహాః ౨౨ నదిశత్యన్నమస్మభ్యం నచభార్యాంబి భర్త్యసౌ, త్యక్తపంచమహాయజ్ఞో నిత్యద్రవ్యార్జనేరతః ౨౩. పితృపుత్రకళత్రేషు నితరాంత్యక్తసౌహృదః, పుత్రేణసద్గతిర్భూయా త్పితౄణామితిమేశ్రుతం ౨౪. శ్రేయోఽన్మాకంకథంభూయా దీదృశఃపాపిన స్సుతాత్, సుపుత్రాదమృతప్రాప్తిఃకుపుత్రాన్నిరయోభవేత్ ౨౫. భీతస్తస్మాత్తవాయాత శ్చరణంశరణంమునే, నయథాసుకృతీభూయా దస్మాకంచయథాసుఖం ౨౬. తముపాయంమమాఖ్యాహి

సర్వజ్ఞస్త్వందయాఘన, శ్రుత్వావారుణివాక్యాని ఋణంధ్యాత్వాసతాపసః ౨౭. విజ్ఞాయప్రాహధర్మాత్మా వారుణింకరుణాన్వితః * ఉద్దాలకః * పూర్వజన్మని భోవిప్రబుణదాతాతవాత్మజః ౨౮. మమర్థ త్వమృణీదైవా దదత్వాతదృణంబహు, మమారతేనదుఃఖేన సధనన్యస్తమానసః ౨౯. తత్కర్మణానుతత్వంతే ప్రాప్యైతజ్జన్మ నివ్యథాం, కరోతికృపణోభూత్వా పిత్రవాత్సల్యవర్జితః 30. తస్మాత్తన్నానసే శాంతి ర్భవిష్యతియథామలా, తముపాయంప్రవక్ష్యామి యేనసౌఖ్యంభవేత్తవ 3౧. మృత్యుంజయప్రియస్థానం మహాపాపనిబర్హణం, ప్రఖ్యాతంవర్తతే పంపా క్షేత్రం సర్వత్రమోక్షదం 3౨. తస్మిన్వృత్తినామాస్తి తీర్థంశర్మప్రదాయకం, యేనకేనాప్యుపాయేన తస్మిన్నుజ్జయతేనుతం 33. తత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ సాధువృత్తి ర్భవిష్యతి, తవాపిచసుఖంభూయాత్తన్మాపీతపస్యతః 3౪. ఇత్థంమునివచశ్శ్రుత్వా చింతాసంతప్తమానసః, పునస్స్వగేహమాసాద్య పుత్రమాహూయ వారుణిః 3౫. భీతభీతమిదంవాక్య ముచాచకరుణాస్పదం, ని స్సారేమోహనాకారే ఘోరే సంసార నాగరే 3౬. మాపాతయవృథాస్వాంతం సుఖంతస్మి న్నవిద్యతే, యథాస్వప్నగతం వస్తు సత్యవద్భాతి మాయయా 3౭. తథామిథ్యాప్రపంచోయం ససత్యః పరమార్థతః, యావద్దేహగతో జీవస్తావ ద్విశ్వప్రపంచవాన్ 3౮. విముంచత్యంతకాలేతం దేహోపిబహులాలితః, జాయాగేహే ధనంభూమా గోష్ఠేతిష్ఠంతిధేనవః 3౯. ఆశ్మశానంజనః కాయశ్చితాయాం శిష్యతేవశః, యాతికర్మానుగోజీవ ఏకఏవపర త్రహి ౪౦. మిథ్యాగోపితసంసారే త్యక్త్వాహంకార మాత్మజ, ఆత్మజ్ఞానసమాయుక్తో నిర్మమోధవసువ్రత ౪౧. త్యక్త్వాసర్వస్వమథునా తీర్త్వాసంసారసాగరం, గత్వాఽఽవామిశ్వరక్షేత్రం జేష్యావఃకాలమాత్మజ ౪౨. ఏవంపితృవచశ్శ్రుత్వా కృపణఃక్రోధమూర్ఛితః, తాడయామాసతంవృద్ధం గచ్ఛగచ్ఛేతిభర్త్సయన్ ౪౩. అసూయయాపునర్దేహం ప్రాప్యమాంకైతవాశయః, కింవంచయితుముద్యుక్తో ఽస్య ధునానిరపత్రప ౪౪. సర్వార్థసాధనం లోకేధనం సర్వసుఖాస్పదం, ధనేనైవజనాస్సర్వే దాసవద్వశవర్తినః ౪౫. నకోపినిర్ధనంలోకః సత్కరోతిశవంయథా, సర్వాస్సమృద్ధయోభూమ్యాం హిరణ్యేనేతిశ్రుతిః ౪౬. ధనంవిహాయకోమూఢో భిక్షూజీవీ భవేదిహ, సవీవంతర్జితస్తేన వారుణిర్బృశదుఃఖితః ౪౭. విచింత్యబహుధా విప్ర శ్చక్రే నిశ్చయమాత్మని, ఉపదేశేనమూఢోయం నశాంతిమధిగచ్ఛతి ౪౮. ధనా నక్తమనాధర్మం నాభిజానాతికింపచః, బలాన్యుక్తిభిరేవైనం ధర్మమార్గేనయామ్యహం ౪౯ ఏవమాత్మనినిశ్చిత్య వారుణిర్ధర్మవత్సలః, అనకాశపరిక్షీణ రువాసనమ యోచితః ౫౦. కదాచిన్నిర్గతేగేహా త్కార్యార్థంబహిరాత్మజే, ఆదాయతద్ధనం

నర్వ మరంపంపాపురంయయౌ ౫౧. నిషసాదసువృత్యాఖ్య తీర్థతీరేసవారుణిః, తస్యాత్మజేగృహంప్రాప్య పశ్యత్యాత్మధనాదికం ౫౨. నష్టంబభూవసర్వస్వం శిష్టం కించిన్నవిద్యతే, ఆలోచ్యదుఃఖితోఽత్యంతం చక్రేనిశ్చయమాత్మని ౫౩. ముషితంత ద్ధనంనాన్యై ర్వినాపిత్రాఽసహిష్ణునా, ఏతత్పూర్వమహంతేన బహుధాబోధితో స్మిచ ౫౪. దత్త్వాసర్వస్వమన్యైవ యాహిక్షేత్రంమయాసహ, పంపాక్షేత్రేతపః కృత్వా లప్స్యసేముక్తిమాత్మజ ౫౫. ఇత్థంతత్క్షేత్రమేవాయం గతవాన్నాత్ర సంశయః, గత్వాతత్రైవతంవృద్ధం శిక్షయామీతి చింతయన్ ౫౬. శోధయంస్తత్ర తత్రాసౌ ప్రాపపంపాపురంద్విజః, పితరంతీర్థతీరస్థం దృష్ట్వారోషపరిప్లుతః ౫౭. జగామసవిధంతస్య పరముద్భ్రాంతమానసః, ఆగచ్ఛంతంసుతందృష్ట్వా దండపాణిం భయాద్ద్విజః ౫౮. నిపాత్యతద్ధనంతీర్థే పపాతస్వయమంబుని, మగ్నంస్వపితరం దృష్ట్వా తీర్థేతద్ధనవాంఛయా ౫౯. స్వయంపపాత తత్రోయే పూర్వపుణ్యవశాదసౌ, తత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ నిర్మోక్షక్రోధలోభవత్ ౬౦. ప్రశాంతధీర్గతక్రోధ స్సర్వ సంగవివర్జితః, ప్రణమ్యపితరంభక్త్యా తుష్టావ వినయోక్తిభిః ౬౧. అజానతామ యాతాత ధనలోభవతా త్వయి, కృతాఘనావృథా మోహా దపరాధపరంపరా ౬౨. క్షమస్వమమచారాత్మ్యం కృపయాపుత్రవత్సల, మాయామయమహాగర్తే దుర్మో హాధ్వాంతభీకరే ౬౩. మగ్నంమా ముద్ధరాశు భవానేవగురుర్మమ, నష్టాత్వ త్కృపయాఽవిద్యా యయాసత్యమిదంజగత్ ౬౪. మాయాపాశాద్విముక్తోస్మి విరక్తోభవవారిధేః, అత్రైవాహంతపస్తప్త్వా శివముద్దిశ్యదుష్కరం ౬౫. విరూ పాక్షప్రసాదేన శ్రేయఃప్రాప్స్యామి శాశ్వతం, ఇత్యుక్త్వాపితరంభక్త్యా సాష్టాంగం ప్రణిపత్యసః ౬౬. తదాజ్ఞయాతపశ్చక్రే శివముద్దిశ్యకోశలః, నిర్మమోనిరహం కారః సర్వసంగవివర్జితః ౬౭. హృదిధ్యాయన్విరూపాక్షం నిరాహారోజితేంద్రియః, శతవత్సరపర్యంతం తపస్తేపేవిరాగవాన్ ౬౮. ప్రసన్నస్తపసా తస్యవిరూపాక్ష స్సాక్షాన్మయా, ప్రత్యక్షమబ్రవీద్విప్రం వృణీష్వేతివరంశివః ౬౯. శ్రుత్వాశివోక్తి మానంవా త్ప్రణిపత్యకృతాంజలిః, యయాచేనిశ్చలాంభక్తిం త్వయిదేహీతి కోశలః ౭౦. ఓమిత్యుక్త్వాముదావిప్ర మంతర్ధానంగతేశివే, హృదిధ్యాయన్ విరూపాక్షం తపసాత్యక్తకిల్బిషః ౭౧. విసృజ్యస్వశరీరంత దభూద్గంధర్వనాయకః, తపశ్చకారతత్తీర్థ తీరేవారుణిరుత్తమం ౭౨. అసహస్రాబ్దమున్మన్యా సమాధిస్థోబ భూవసః, బకాస్తత్కాయమాంసాని చఖదుర్బహుకాలతః ౭౩. అస్థిమాత్రావ శిష్టోపి నచచాలసమాధినా, తత్తపోగ్నిసముద్భూత సంతాపత్యంతకాతరాః ౭౪. అమరాశ్శరణంప్రాప్య ప్రార్థయామాసురీశ్వరం * సురాః * భూమావారుణినా

మాద్య తపస్తప్తవతిమున్నహం 2౫. తత్తపోస్నిర్దహత్యస్మా న్నిఃంకరానవశంకర, ఏవందేవవచఃశ్రుత్వా దత్వాభయమువాపతిః 2౬. ఆవిర్బభూవతస్యాగ్రే తటి తోటిసమప్రభః, బకభక్షితమాంసాది మస్థిమాత్రావశేషితం 22. వారుణింకరు ణాదృష్ట్యా నిరీక్ష్యపరమేశ్వరః, సిషించా ఽఽత్మశిరోగాంగ వారిణాకరుణాకరః 2౮. తతస్సమాధివిరతో రాహుముక్తఇవోడురాట్, దదర్శపురతోదేవం దివ్యసుందర విగ్రహః 2౯. ప్రణమ్యదండవద్భూమ్యాం పులకాంకితవిగ్రహః, విరాజమాన దేహేన సురానానందయద్విజః ౯౦. ఉవాచపాహిపాహీతి తత్పదన్యస్తమస్తకః, * శివ: * ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠవత్సాద్య ఫలితస్తేమనోరథః ౯౧. భక్తోసిప్రీతిపాత్రంమే జ్ఞానితాపనవుంగవః, తపస్యతస్తవాయుష్మన్ బకోదేహంచఖాద యత్ ౯౨. బక దాల్భ్యఇతిఖ్యాతో జగన్మాన్యోభవిష్యసి, మమమాహాత్మ్యమతులం శిష్యానధ్యా పయన్సదా ౯౩. ఆత్మానందాబ్ధిమగ్న స్త్వంచిరంజీవీభవామల, ఇత్యుక్త్వాం తర్హితోదేవ: మోదయన్నిరిజాధవ: ౯౪ తదారభ్యాభవత్ఖ్యాతో బకదాల్భ్యఖ్య యామునిః, ఆశ్రమంరచయిత్వాత్ర శివధ్యానపరాయణః ౯౫. పంపామాహాత్మ్య మనిశం శిష్యేభ్యఃకథయన్సదా, వసత్యయంచయుష్మాభి ర్దర్శనీయో దయానిధిః ౯౬. సాధువృత్తిరభూద్యస్మా ద్విప్రోత్రస్నానమాత్రతః, సువృత్తిరితితత్తీర్థం ముని భిర్గీయతేభువి ౯౭. స్నాత్వాస్మిన్స్తీర్థవర్యే తు నిరీక్ష్యమునిపుంగవం, గమిష్యా మఃపురఃక్షేత్రదర్శనార్థ మృషీశ్వరాః ౯౮. క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా మునయఃపరమాదరాత్, స్నాత్వాసువృత్తితీర్థే తందదృశుర్మునిపుంగవం ౯౯. తానాగతాన్ని రీక్ష్యాథ బకదాల్భ్యముదాన్వితః, సర్వానుపచచారాసా వాసనాద్యైరనేకశః ౯౦. దత్వామూలఫలాదీని భక్ష్యసంపూజ్యతాపసాన్, సతాంశేషతసంతుష్టా స్సీత్యాతానబ్రవీన్మునిః ౯౧. సప్తర్షయఃసుదైవాన్మే యత్ప్రీయాతిథయోమమ, అకస్మాదాశ్రమంప్రాప్తా స్తదేత త్సుదినంమమ ౯౨. కృతార్థోహమృషీన్దృష్ట్వా పూజ్యాన్సరమపావనాన్, మమాశ్రమమభూదద్య పవిత్రమృషిసంగమాత్ ౯౩. ఏతత్తీర్థైకయోగేన ముక్తోహంభవసాగరాత్, అనేకపుణ్యతీర్థానాం యోగోహి భవతామభూత్ ౯౪. తస్మాత్పుణ్యతమాయూయం పంపాక్షేత్రదిదృక్షవ:, ఏవంతే వార్చితా స్సప్తమునయ: ప్రీతమానసాః, క్షేత్రపాలేనసహితాః ప్రయోజగ్ముః కుతూహలాత్ ౯౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణేహేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దేవీకుండ, సువృత్తి తీర్థ, బకదాల్భ్యాశ్రమ మహిమానువర్ణనంనామ నవతితమోఽధ్యాయః ౯౦.

—♦ ముక్తినృసింహమాహాత్మ్యం. ♦—

* శ్రీసూతః * ఏవంవిష్ణోశమభ్యర్చ్య కుమారంసముపాయయుః, కుమారంశక్తిసంయుక్తం జ్ఞానదాతారమీశ్వరం ౧. క్షేత్రపాలాజ్ఞాయానర్వే పూజాం చక్రు ర్విధానతః, సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రే నమస్కుర్వ్ద్విజోత్తమాః ౨. జయ షణ్ముఖవిశ్వాత్మ్క జయజ్ఞానైకవిగ్రహ, శివతత్త్వైకనిష్ఠ స్త్వం శివజ్ఞానైకసాధనః 3. అనుజ్ఞాందేహినస్సాంద వియూపాక్షస్యదర్శనే, త్వదాజ్ఞయాఽఽశుసిద్ధ్యంతి సిద్ధయ స్సకలాఃశుభాః ర. ఇత్యుక్త్వామునయఃసర్వే సంతోషాద్యయుర్గ్రతః, ద్వారపాలాతువంచిత్వా సారూప్యపదవీంగతౌ ౫. ముక్తిదంశ్రీనృసింహంతే ప్రణే ముశ్శిరసాసకృత్, తైరకారిసుసంప్రశ్నః పరమార్థవిధాయకః ౬. * ఋషయః * నృసింహస్యకథాంపుణ్యాం బ్రూహినోవిస్తరంమునే, కస్మాదిహాగతఃశ్రీశో ముక్తిం కస్మైప్రదత్తవాన్ ౭. * క్షేత్రపాలకః * నరకేసరిమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిచ యథామతి, అవంతీనగరీరమ్యా ముక్తిదాసర్వదేహినాం ౮. క్షిప్రాచైవనదీరమ్యా వర్తతేలోకపావనీ, తస్యామాసీత్ద్విజశ్రేష్ఠః సర్వధర్మవిశారదః ౯. వేదాధ్యయనసంపన్నః సత్యవాదీజితేంద్రియః, సోమయాజీమధురవాక్ సర్వవేదాంతతత్త్వవిత్ ౧౦. నృసింహపూజానిరత స్తన్మంత్రోపాసకఃసదా, సతాంగతింసమాసాద్య సమ్యక్ జ్ఞానపరోభవత్ ౧౧. వేదగుప్తోయమితిచ ప్రవదంతిహిసజ్జనాః, తస్యభార్యా బహుయతీ పాతివ్రత్యపరాయణా ౧౨. శ్రీదేవింపూజయామాస పత్యుర్రాజ్ఞామవాప్యసా, తత్పుత్రాస్తాదృశాహ్యాసం శ్చత్వారస్తాపసోత్తమాః ౧3. వేదప్రియఃప్రాథమికఃప్రియమేధో ద్వితీయకః, గుణవ్రతస్తృతీయస్తు ధర్మవాదీచతుర్థకః ౧౪. పిత్రాజ్ఞయానుతా స్సర్వే సదాచారరతాఃసదా, అభవన్నిశృతుల్యాస్తే బ్రహ్మచర్యాదిభిస్సుతాః ౧౫. అశృణోద్వేదగుప్తస్తు పంపాక్షేత్రస్య వైభవం, బహవఃసత్పదంప్రాప్తాః పంపాక్షేత్రస్య దర్శనాత్ ౧౬. పత్నీపుత్రసమాయుక్తః క్షేత్రదర్శనకౌతుకాత్, అగాదానందినీంపంపాం సుఖైకనిలయాం ద్విజః ౧౭. తత్రస్థాన్మునివర్యాంశ్చ దృష్ట్వాస్తుత్వాపునఃపునః, స్నాత్వాసర్వేషుతీర్థేషు తుంగభద్రాదిషు క్రమాత్ ౧౮. దేవాన్సంపూజ్యవిధివ త్తత్రస్థాన్మునిపుంగవః, యాత్రావిధానేన మునిర్విరూపాక్షందదర్శహ ౧౯. తమమ్బుతంమహాదేవం లింగరూపమరూపకం, రుద్రాభిషేకవిధినా పూజాద్రవ్యైఃపృథక్పృథక్ ౨౦. పుత్రైర్యుక్తోవేదగుప్తో బహుమత్యాయుతోహర, సంపూజయామాసముదా వేదఘోషైఃసుభక్తితః ౨౧. ధ్యానాదిభిఃషోడశోపచారైః శంభుంతోషయత్, పూజాంతేశంకరంనత్వా స్తుతించ

క్రేవినమ్రధీః ౨౨. * వేదగుప్తః * శ్రీహేమకూటాధిపతే త్వదీయసందర్శనా
ద్ధన్యతమఃసదాహం, అహంకృతార్థోస్మి యదంఘ్రిపద్మం విమృగ్యతేబ్రహ్మ
ముఖైస్సదాశివ ౨౩. స్వామిన్విచిత్రంతవదేవచేష్టితం యల్లింగరూపేణ విమోహి
తంజగత్, సాక్షాచ్చిదానందమయోతిమాయికః స్వరూపతస్తే చలనాదికంనహి
౨౪. విశ్వోద్భవస్థితిలయేష్వపిచైకఏవ మాయాగుణా ననుసరన్బహుధావిభాసి,
ధత్తేవిభుఃసర్వమయోవికారాన్ విరించివిష్ణ్వీశ్వరనామభేదాన్ ౨౫. యన్నామ
సారరసికా హరిపద్మజాద్యా ముక్తింగతా హ్యాదిశివంప్రయుతాస్మరంతః, తంప్రార్థ
యామి భవసాగరతారణాయ దేవేశమయ్యనుదినంకరుణాంవిధేహి ౨౬. నమో
స్తుతేశంకరవిశ్వరూపిణే విద్యావినోదాయ వివస్వతేనమః, మయ్యస్తుతేభక్తిరనాథ
బంధో మద్వంశజాతేష్విదమేవ యాచే ౨౭. ఇతిస్తుత్వామహేశానం పూజాంనిర్వ
ర్త్యభక్తితః, నంద్యాదిప్రమథాన్నత్వా ప్రాదక్షిణ్యేనతాపసాః ౨౮. ఇత్థంయాత్రా
కృతాతేన విప్రేణమునిపుంగవాః, విరూపాక్షేతు సంజాతభక్తియోగేన సద్విజః ౨౯.
సమాపేతుంగభద్రాయాస్తీరేమునినిషేవితే, ఆవాసమకరోత్తత్ర శిష్యబృందైః
సమావృతః 30. అగ్రహారంప్రకల్ప్యాసౌ శ్రౌతస్మార్తాదికర్మకృత్, నిత్యంసంపూ
జయామాస నృసింహంవిధివద్ద్విజాః 31 వేదప్రియాదికాఃపుత్రాఃపితృతోమంత్ర
ముత్తమం, స్వీకృత్యక్షేత్రేపంపాయాః పురశ్చరణపూర్వకం 32. అజపన్నృహ
రేర్మంత్రం భక్త్యానియతమానసాః, తేషాంపుణ్యప్రతానాంచ పుణ్యం నృహరి
మంత్రజం 33. శుక్లపక్షేయథాచంద్రో వర్ధతేచనిరంతరం, తథాతేషాంపుణ్యచయా
వ్యవర్ధంతదినేదినే 34. బ్రహ్మతేజోమయాసాభూ దగ్రహారపురీసదా, నశ్యంతి
దస్యవస్తత్ర ప్రవేశా జ్జారసంచయాః 35. కాలేవర్షతిపర్జన్యః సర్వధర్మరతానరాః,
వేదగుప్తయశాః సర్వంవ్యాప్త ముర్వీంత్రివిష్టపం 36. కాలేకాలేవిరూపాక్షం సంపూ
జ్యవిధివన్మునిః, యాతిస్వనిలయంభక్త్యా నృసింహోపాసకఃశుచిః 37. సాల
గ్రామంనృసింహాఖ్య మసంపూజ్యనతిష్ఠతి, నాశ్నాత్యసావనైవేద్యం నోభావయతి
చాన్యథా 38. దినేదినేవృద్ధిరభూ దభక్తిర్జ్ఞానం మహాధియః, ఇత్థంకాలోవ్యతీ
యాయ చత్వారింశచ్చతాధికః 39. అంగదేశేమహానాసీ ద్రాజా విద్వేషణా
హ్వయః, బలవాన్రాజరాజైశ్చ పూజితఃసర్వవందితః 40. శివపూజారతోనిత్యం
శివమంత్రప్రభావవిత్, శివాదన్యన్నాస్తిదైవ మితిమత్వామహీపతిః 41. పథికైః
క్షేత్రవృత్తాంతం జ్ఞాత్వాశంభోః ససంభ్రమః, అమాత్యైఃకతిభిఃసార్ధ మాయయౌ
భక్తిసంయుతః 42. క్షేత్రయాత్రాం ముదాకృత్వా విరూపాక్షందయానిధిం,
సంపూజ్యవిధివద్రాజా ప్రతస్థేస్వపురంప్రతి 43. తస్మిన్కాలేసమాయాతః శరభో

మునిపుంగవః, రాజానంప్రాహధర్మజ్ఞం శృణుమద్వచనం మమ ౪౪. అత్రాస్తిసు మహాతేజా వేదగుప్తఇతి ద్విజః, చత్వారస్తస్యపుత్రాశ్చ సంతిపుణ్యతమా నృప ౪౫. అగ్రహారపురీరమ్యా తేజసాతస్యవర్ధితా, తేషాందర్శనమాత్రేణ ప్రీతోభవతిశంకరః ౪౬. తద్దర్శనాదఘచయాః క్షయంయాంతిత్రిజన్మజాః, దర్శనార్థంయయాహివిభో స్వసైన్యేన మహీపతే ౪౭. ఇత్యుక్తఃసమహీపాలో ధర్మగుప్తస్యధీమతః, దర్శనార్థంయయాతూర్ణ మమాత్యైఃసహితోద్విజాః ౪౮. అగ్రహారేస్థితా న్దివ్యతపసాతుష్టమానసాన్, దోర్భ్యతయుంతోదిశఃసర్వాః స్వభాసా తాపసోత్తమాః ౪౯. ప్రణవార్థవిచారజ్ఞా నములాన్పుణ్యసంచయాన్, దృష్ట్వాసవిస్మయావిష్టో బభూవ పృథివీపతిః ౫౦. ధన్యోస్మి మద్వంశపురా తనాస్తే ముక్తింగతాఇత్యనఘానవోచత్, సంప్రాప్తకామో మునిదర్శనేన ననామపాదావనత స్సభూపతిః ౫౧.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ముక్తినృసింహ మాహాత్మ్యే విద్వేషణరాజస్యవేదగుప్తాదితాప ససందర్శనంనామైక నవతిమోఽధ్యాయః ౯౧.

---

* ఋషయఃు * తతఃకిమకరోద్రాజా సమాప్తేమహతాంముఖా, నృసింహ చరితంబ్రూహి శ్రవణాత్ప్రీతివర్ధనం ౧. * సూతః * తమాగతంనృపందృష్ట్వా హర్షాత్తాపసపుంగవాః! ప్రాహప్రసన్నవదనో మునిర్వేదనిధిస్తదా ౨. * వేదనిధిః* స్వాగతంతేమహీపాల కుశలంభవతాం కిల, త్వదాగమనమాత్రేణ తుష్టోస్మిపసుతఃప్రభో 3. బ్రాహ్మణ్యోయదివర్తేత రాజాపరమధార్మికః, తేనైవపృథివీసర్వా కామదోగ్ధ్రీభవిష్యతి ౪. దస్యవోపివినశ్యంతి జారచోరాదయోనృప, వృద్ధి మేష్యంతి మునయ స్తపంసినిఖలాగమాః ౫. త్వమేవమూలంధర్మాణాం యథా రాజా తథాప్రజాః, అతిథ్యంమద్గృహేరాజన్ స్వీకురుష్వదయానిధే ౬. తేనపంపా పతిఃసాక్షా త్ప్రీతోభవతి భూపతే, ఫలంశాకాదికంవాపి యత్కించిన్మయివర్తతే ౭. తద్దాస్యేభగవత్ప్రీత్యై రాజావిష్ణుసమఃపరః, అతిథేఃపూజనంముఖ్యం గృహిణాం గృహవర్తినాం ౮. తేషాంతృప్తేస్తపస్సిద్ధిం ప్రవదంతిమనీషిణః, అన్నందద్యాదాగతాయాఽతిథయేభక్తిపూర్వకం ౯. ససందతిస్వపితృభి ర్విష్ణులోకేముదానృప, తస్మాత్త్వాజాంగృహాణాద్య ససైన్యస్త్వంమమాజ్ఞయా ౧౦. ఇత్యుక్తఃసమహీపాలో బభామేమధురంవచః, * విద్వేషణః * అమాత్యాద్యాఃసంతి మునే బహవఃపాదచారిణః ౧౧. దర్శనార్థంసమాయాతాఃసంతోషోభూదిహాధునా, అనుజ్ఞాందేహిమేబ్రహ్మన్కార్యమస్తి మహత్తరం ౧౨. ఇత్యుక్తవంతం రాజానం వేద

గుప్తస్తదాబ్రవీత్, * వేదగుప్తః * సైన్యంచ సకలామాత్యా భృత్యమిత్రాదయఃప్రభో ౧౩. సంభుజ్యనిలయే మేఽద్య స్వల్పమన్నంయథోచితం, గచ్ఛంతుసైనికాస్సర్వే నవక్తవ్య మతఃపరం ౧౪. ఇత్యాజ్ఞప్తోమునీంద్రేణ రాజామాత్యసుహృద్వృతః, జగామభోజనగృహం నిర్మలం పాకవర్జితం ౧౫. తాన్పేషయిత్వాస ముని ర్దేవాలయమథాగమత్, సాలగ్రామం నారసింహాంయయాచే ఽతిథిభోజనే ౧౬. నృసింహేఽహంనమామిత్వాం శృణుచాపివచోమమ, సబలస్యనృపస్యాహం కర్తుంవ్యవసితోస్మ్యలం ౧౭. సంవిధత్స్వసుభోజ్యాని సత్కారంభక్తవత్సల, యస్యయస్యయథాకామం షడ్రసేష్వభిపూజితం ౧౮. తస్సర్వంనృహరే క్షిప్ర మభివర్షయమేనఘ, ఏవముక్తో హరిఃక్షిప్రం విదధేషడ్రసాన్బహూన్ ౧౯. మృష్టాన్నానిచ సూపాంశ్చ దధిక్షీరాన్యనేకశ, ససర్జభగవా న్సర్వాన్యథాకామంముదాద్విజాః ౨౦. తేనసర్వజనానాంచ తుష్టిరాసీత్సుఖావహా, విద్వేషణస్తు సంతుష్టో హృష్ట సర్వజనావృతః ౨౧. భృత్యామాత్యసుహృద్యుక్తః పూజితస్తేనభూపతిః, యుక్తఃపరమహర్షేణ వేదగుప్తమథాబ్రవీత్ ౨౨. త్వయాహంపూజితోవిప్ర మృష్టాన్నై ర్వైశ్వసుసత్కృతః, అభిధాస్యామి మద్వాక్యంశ్రూయతాం తాపసోత్తమ ౨౩. ధనధాన్యాదిభిర్యుక్తం దీయతాంనృహరేశిలా, మమాస్తిప్రీతిరస్యాంవై శిలాసర్వేష్టదాయినీ ౨౪. ఏవముక్తఃపార్థివేన వేదగుప్తోఽబ్రవీదిదం, * వేదగుప్తః * నాహంశేతసహస్రేణధనేన బహుభిర్ధనైరపి ౨౫. దాస్యామినారసింహాఖ్యాం సాలగ్రామశిలాంనృప, నపరిత్యాగయోగ్యోయం మమాభీష్టప్రదోహరిః ౨౬. అస్యాయత్తాబలి ర్లోమ శ్చాగ్నిహోత్రం తపస్తథా, సర్వస్వమేతన్నత్యేన మమతుష్టి కరోహరిః ౨౭. నదాస్యే బహుభిర్ద్రవ్యైః సాలగ్రామశిలాంనృప, వేదగుప్తేనైవ ముక్తః ప్రాహావిద్వేషణోమునిం ౨౮. యావదిచ్ఛసిరత్నంవా హిరణ్యంవస్తుసంచయం, సర్వందదామినృహరి ర్దీయతాంతాపసోత్తమ ౨౯. ఏవముక్తో వేదగుప్తః ప్రభుణాప్రాహతంనృపం, * వేదగుప్తః * అయమేవహి సంసారతారకః సకలార్థదః 3౦. అయమేవపరోధర్మో ఽముత్రసత్ఫలదాయకః, అస్యానుగ్రహతఃసర్వం తపఃసంపాదితంమయా 3౧. నదాస్యామిహరిందేవం కథంచన మహీపతే, ఇత్యుక్తఃక్రోధతామ్రాక్షో వేదగుప్త మభాషత 3౨. రాజాహంసర్వలోకానాం శాస్తారాజభిరర్చితః, మయాసురక్షితస్త్వంహి మామనాదృత్యభాషసే 33. బలాత్తమానయిష్యామి నృహరింపశ్యమేబలం, ఇత్యుక్త్వానిలయేసుస్థాం సాలగ్రామశిలాంనృపః 3౪. జగ్రాహసాధనైర్యుక్తో మునింనిర్జిత్యయత్నతః, తత్పీయత్నమధోవీక్ష్య దీనాలాపేన కేశవం 3౫. సంప్రార్థయామాసశుచా గతింమేబ్రూహి మాధవ, త్వదా

ధారతయా దేవరక్షితః సతతంగృహే 3౬. ఇదానీంత్వద్వియోగేన కింకర్తవ్యమితః పరం, రక్ష రక్షజగన్నాథ నృహరేభక్తవత్సల 32 తదాదీనధ్వనిం శ్రుత్వా శరణాగతవత్సలః, ప్రత్యక్షఃసమభూదస్యాం శిలాయాంనరకేసరీ 3౮. తంహంతుమాగత స్త్రీవ్రంరాజానం క్రోధమూర్ఛదం, తందృష్ట్వానృహరింభూపః కంపయుమాస చింతయా 3౯. అనన్యగతికః శంభుం యయాచేముఃఖపీడితః, భృత్యంరక్షయ కైలాసనివాస జగదీశ్వర ౪౦. ఆగతోనృహరిర్హంతుం మామమాత్యయుతం శివ, త్వాంవినాదైవమన్యత్ర మత్యానాస్తీతిసుతతం ౪౧ ఆరాధయామిశక్త్యాత్వాం సర్వేష్టార్థఫలప్రదం, శివశంభోవిరూపాక్ష భక్తానా మభయప్రద ౪౨ భృత్యం పాలయగౌరీశ త్వదధీనంజగత్సతే, నృపవాక్యంసమాకర్ణ్య నృహరిః శంకరోభవత్ ౪3. వృషారూఢఃప్రసన్నాత్మా చంద్రార్ధకృతశేఖరః, త్రిశూలవరదాభీతి మృగ హస్తచతుష్టయః ౪౪. ననర్త తాండవేనాగ్రే భూపతే స్తాపసోత్తమాః, తందృష్ట్వా శంకరంభక్త్యా హర్షాముత్ఫుల్లలోచనాః ౪౫. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాసా స్తోత్రం చక్రేతిభక్తితః, వేదగుప్తస్తుతిందృష్ట్వా విరూపాక్షందయానిధిం ౪౬. సమారేభే స్తుతింకర్తుమద్వితీయం పరాత్పరం, ౪౭. * వేదగుప్తవిద్వేషణా * శ్రీశంకరం మాద్యవమంబుజాక్షం శ్రీహేమకూటాధిపమచ్యుతంహరిం, భజామ్యహం దేవగణాభివందితం త్వామద్వయం శంకరకేశవాత్మకం ౪౮. పీతాంబరంశ్రీధనమంబికాధవం బాలేందుచూడం గలశోభికాస్తుభం, లక్ష్మీపతింహైమవతీమనోజ్ఞం సౌమ్యద్వయం శంకరకేశవాత్మకం ౪౯. వైకుంఠవాసంరజతాద్రివాసం గజేంద్రవంద్యం గజసూదనంచ, ఫణీశభూషం ఫణిరాజతల్పం సౌమ్యద్వయంశంకరమద్వితీయం ౫౦. ఇతిస్తుత్వామహేశానం కేశవంనృహరింనృపం, యయాచేభీష్టమతులం నిఃసంశయపరస్తదా ౫౧. క్షంతవ్యశ్చాపరాధోమే విరూపాక్షదయానిధే, నృహరిప్రతిమాచౌర్యా త్తాపసస్యానమానతః ౫౨. యువయోరర్చితోశంభో ర్భేద మత్యా సమాహితం, దుష్కృతంమేఽసదృశ మిహ నాశయ శంకర ౫3. త్రాహి త్రాహికృపాసింధో మజ్జంతంనిరయార్ణవే, ఇత్యుక్తఃశంకరఃప్రాహ మహీశం కృపయాద్విజాః ౫౪. ఆవయోరంతరంనాస్తి శివకేశవయోస్సదా, మత్సన్నిధానే ముక్త్యర్థం నృసింహంప్రార్థయాధునా ౫౫ తేద్రూపేద్వైవదాస్యామి తవముక్తిం మహీపతే, ఇహలోకేఖిలాన్భుక్త్వా చాంతేమత్పదమాప్నుహి ౫౬. వేదగుప్తంశివఃప్రాహ భక్తవాత్సల్యముద్వహన్, * శ్రీశివః * సపుత్రశ్చసభార్యస్త్వం సన్నిధౌ మమభక్తితః ౫౭ తపఃపరుమహాపాప్తి మాముద్దిశ్య మహీసుర, మత్తోవరాన్వాప్యిహబహూక్త్వా జీవన్ముక్తో భవిష్యసి ౫౮. ఇత్యుక్త్వా తర్హిధేశంభుః కరుణాసాగరో

హరః, ననామశిరసాభూమౌ తద్దిశంభక్తిపూర్వకం ౫౯. * సూతః * శ్రీశంకరాజ్ఞామనుస్మృత్యభూపతి ర్నృసింహమూర్త్తింహృదిభావయన్ సదా, ముక్తింప్రపేదే నృపతిస్తదాజ్ఞయా తేనార్చితోభూన్నృహరిస్తదాముదా ౬౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ముక్తినృసింహప్రశంసాయాంవిద్వేషణస్యరాజ్ఞఃముక్తి కథనంనామద్వినవతితమోధ్యాయః. ౯౨.

---

* ఋషయః * శ్రుతంత్వత్తోనృసింహస్య చరితంపుణ్యవర్ధనం, వేదగుప్తస్య వృత్తాంతం వదసూతమహామతే ౧. * సూతః * విరూపాక్షాఖ్యాద్విప్ర స్సుపుత్ర స్సహభార్యయా, తత్రైవవసతింకృత్వా తపశ్చక్రే సుదారుణం ౨. వేదప్రియాదయఃసర్వే పుత్రాఈశస్యసంనిధౌ, శివముద్దిశ్య సంధ్యానమకుర్వన్దృఢనిష్ఠయా 3. పత్యురాజ్ఞామవాప్యాసా సతీబహుమతీముదా, గౌరీమారాధయద్దేవీం శక్తిత్రయమయీంశుభాం ౪. ఇత్థంధ్యానరతాస్సర్వే శివస్యనికటేఽనిశం, ఏవంబహుతిథే కాలే గతేతేషాంతపస్యతాం, ౫. మహావిఘ్నస్సమజని మహాసురవినిర్మితః, నికుంభోనామదైత్యోభూత్తాతాలేమరకంటకః ౬. తత్పుత్రా శ్శతసంఖ్యాకాః పితృతుల్యపరాక్రమాః, బ్రహ్మణాప్రాప్యసకలా న్వరాన్దానవపుంగవాః ౭. సాధూన్సంక్షోభయామాసు రాశ్రమస్థాన్మహామునీన్, పాతాలంతేపరిత్యజ్య భూలోకం ప్రాపురాసురాః ౮. తత్రతత్రస్థితాన్సర్వాన్ నిర్జిత్యస్వబలేవహి, పుత్రైస్సాకం మహాదైత్యో రాజ్యక్షోభంప్రచక్రమే ౯. తేనసంపీడితాస్సర్వే త్యక్తదారసుతాదయః, గుహామావివిశుర్భీత్యా నికుంభస్యతపస్వినః ౧౦. తమేవశరణంజగ్ముః భగ్నాశాఃకేచిదంజసా, అనుసృత్యయయుఃకేచి ద్దైత్యరా డ్భయశంకితాః ౧౧. అహోమృత్యుఃసమజని లోకానాందానవోత్థితః, కస్త్రాతాస్మాననాథాన్వై కంయామశ్శరణంభృశం ౧౨. ఇతిచింతాతురా స్సర్వేత్యక్తాన్నా స్త్యక్తనిద్రకాః, భ్రమంతఃపృథివీంసర్వాం రక్షోహీనామహీసురాః ౧3. యదృచ్ఛయానారదస్తు భూలోకంపర్యటన్మహీం, దృష్ట్వారాక్షసబాధాయాఃపీడితాఃసకలాన్నరాన్ ౧౪. కృపయాపాలయామ్యేనా నితినిశ్చిత్యనారదః, అగాన్నికుంభదైత్యేంద్ర నిలయం మహతీంక్షణాత్ ౧౫. తేనదృష్టోమహామాని ర్నారాయణపరాయణః, తందృష్ట్వా సహసోత్థాయ నికుంభోరాక్షసైర్వృతః ౧౬. విదధేఽతిథిపూజాంస భక్త్యాప్రాహసురోమునిం, * నికుంభః * స్వాగతంతేమునిశ్రేష్ఠ కుతోగమనమద్యభో ౧౭.

త్వద్విధా యద్గృహాయాంతి తత్రైవాయాంతిసంపదః, మత్తఃకింకార్యమస్తీశ తేబ్రూహి కృపయామునే ౧౮. ఇతిపృష్టోసుకేశాసా నారదఃప్రాహసుస్మితః, * నారదః * శ్రుతంతేవీర్యమఖిలం మయాత్రైలోక్యవందితం ౧౯. హితంవచ్మిత వాత్యంతం శృణుసామోక్తిమంజసా, సర్వంసుసాధితంవస్తు భవతాపారుషేణచ ౨౦. త్వద్గృహేకామధేన్వాద్యాః సంతి రత్నధనాదయః, సర్వేపరాజితాయుద్ధే దేవ ర్షిపితృమానవాః ౨౧. పంపాక్షేత్రేపుణ్యతమాఃసంతితాపసపుంగవాః, తత్తేజసావిన శ్యంతి దైత్యాగతబలాఃప్రభో ౨౨. నతిష్ఠంత్యంతికేతేషాం యేకేచి త్వత్బలాఅపి, కింకరిష్యతితేవీర్యం మహతాం నికటేసుర ౨౩. తేషాంజయాజ్జయఃప్రాప్త స్త్వయా నోచేజ్జయఃకుతఃకుతః, వేదప్రియోవేదగుప్తః ప్రియమేధో మహామునిః ౨౪. గుణవ్ర తోధర్మరత స్సాధ్వీబహుమతీ స్థితా, తేషాంసందర్శనాత్క్షిప్ర మఘాన్యుత్కోభవిష్యతి ౨౫. అనుగ్రహాన్మహేశస్య తైఃసర్వంసాధితంతపః, త్వద్విధానాంతు కావార్తా తదగ్రే దైత్యపుంగవ ౨౬. ఇత్యుక్త్వాసయయౌ వీణాం వాదయన్నత్యముత్తమం, నికుంభస్తుసుసంక్రుద్ధో మునివాక్యేనదైత్యరాట్ ౨౭. జ్వలదగ్నిరివాత్యంత ముజ్జ్వ లద్రోషమాస్థితః, ఆదిదేశమహాదైత్యాన్ తేషాంసంహరణేసురః ౨౮. పంపా క్షేత్రమితోగత్వా దగ్ధ్వాయాంతు మమాజ్ఞయా, ఇత్యాజ్ఞప్తాదైత్యవర్యాః సరభాః సపరిచ్ఛదాః ౨౯. తోమరైర్భిందిపాలైశ్చ ముసలైర్ముద్గరైఃశరైః, శస్త్రాస్త్రైరన్వి తాదైత్యాః సభటాఃసంప్రతస్థిరే 30. తేషాంమధ్యేనికుంభస్తు బాణపాణిర్యయౌ రుషా, తత్రతత్రస్థితాన్ వాచంయమాన్ సంహృత్యభూరిశః 3౧. ఆగతఃపహసా పంపా మప్రధృష్యాంసురాసురైః, ఉపద్రవేణదైత్యానాం మునయోభయకంపితాః 3౨. కందరేషుచశైలేషు లతాకుంజేషు దుఃఖితాః, విలీనానియమైర్వీనా ఘనావా తేరితాయథా 33. భిత్త్వాగోపురవప్రాణి ప్రాసాదాంశ్చగృహాణిచ, సందహ్యానిలయా న్సర్వశాలాశ్చ వివిధాఅపి 3౪. ఇతస్తతోధావమానా గదాశూలాద్యుదాయుధాః, ప్రాకారంవిశుఃసర్వే మహాద్వారసమీపతః 3౫. తత్రస్థాన్వేదగుప్తాదీ న్దదృశుర్దై త్యపుంగవాః, త్రితారంసంజప న్యోగసమాధిస్థో బభూవహ 3౬. వేదగుప్తోముని దస్య నృసింహస్య సమీపతః, వేదప్రియస్థితోగర్తే జజాప పరమంజపం 3౭. ప్రియ మేధఃకుంభసంస్థః శివమారాధయత్సదా, రుద్రాక్షనిచయైశ్చన్నః పూజాంచక్రే గుణవ్రతః 3౮. భస్మనాచ్ఛాదిత స్వస్యగాత్రంవస్త్రవివర్జితం, ధర్మవాదీజజాపా గ్ర్యం శివమంత్రమురారిధీః 3౯. తదాబహుమతీశుద్ధా పాతివ్రత్యపరాయణా, అంబికాంపూజయామాస నవభక్తిసమన్వితా ౪౦. ఇత్థంతేఋషివర్యాశ్చ పూజాం

చక్రుర్మహేశ్వరం, ఏతాన్సంక్షోభయామాసు రసురాస్తాపసాన్భృశం ౪౧. దగ్ధాస్తేతేజసాదైత్యా నికుంభప్రేషితా స్తదా, దుద్రువుర్వ్రతశేషాస్తే రాక్షసాఃపిశితాశనాః ౪౨. ప్రణేముర్దైత్యరాజానం రోదమానామహీసురాః, తేషాంవాక్యంతదాశ్రుత్వా ప్రజజ్వాలదహన్నివ ౪3. అమాత్యాన్ప్రేషయామాసముద్ధరాద్యైర్మహాబలాన్, తేగత్వాముద్ధరేర్బిదిపాలై ర్జఘ్నుర్మునీన్భృశం ౪౪. తిరోభావంగతాస్తేషాం ప్రభావేణాసురాస్తదా, తేగత్వాకంపితాంగాశ్చ తత్ప్రభావంవ్యజిజ్ఞపన్ ౪౫. తదాక్యాత్తుపితో దైత్యోనేత్రాభ్యాం రుధిరంవహన్, స్వయంజగామసహసా నికుంభఃకంపయన్మహీం ౪౬. ద్రష్టుంతదద్భుతంయుద్ధం సమాజగ్ముస్తదామరాః. విమానేనాంతరిక్షే తే ప్రయుంజానాముమేశివం ౪౭ నికుంభస్సహసాబాణాన్ముమోచమునిమూర్ధని, ఆశీవిషోపమాన్శీఘ్రం జ్వలంతఃపావకోపమాన్ ౪౮. బాణాఃసమీపమాగత్య మునీనామూర్ధ్వరేతసాం, దగ్ధాస్తత్తేజసాహ్యేవ భస్మీభూతాఃక్షణాదహో ౪౯. తద్దృష్ట్వాకోధతామ్రాక్ష స్స్వయంహంతుం సమాయయౌ, తదాజ్ఞయాసైనికాస్తే సంముఖేభాణపాణయః ౫౦. చక్రుస్తేషాం తపోవిఘ్నం బాణజాలై స్సమంతతః, ఏవంకోలాహలస్తత్ర మహానాసీ ద్రణాంగణే ౫౧. తదావిరాసీత్పరమేశ్వరోముదా స్వభక్తసంరక్షణదీక్షితో భృశం, యాం మూర్తిమారాధయతేప్సితాం మునిస్తన్మామత స్తాపసతుష్టయేప్రభుః ౫౨. వేదగుప్తస్యనికటే తారకేశస్సమభ్యగాత్, వేదప్రియస్యతుష్ట్యర్థం పాతాలేశ్వరసంజ్ఞకః, ౫3. ప్రియమేధస్యరక్షార్థం కుంభేశఃసంముఖేస్థితః, గుణవ్రతారాధనేనరుద్రాక్షేశస్సమాయయౌ ౫౪. ధర్మవ్రితాయభస్మేశః సమభూదగ్నిలోచనః, బహుమత్యాఃపూజయాంబాతుష్టాతద్రక్షణాయవై ౫౫. శక్తిర్యాత్మికాసాభూన్నవదుర్గాస్వరూపిణీ, ససర్జుఃప్రమథానుగాన్క్షేత్రపాలాంశ్చభైరవాన్ ౫౬. తేగదాభిర్విచిత్రాభిః పరమేశ్వరమన్వయుః, ఈశ్వర స్సర్వరూపేణ త్రిశూలాదివరాయుధః ౫౭. ననర్తమధ్యేసైన్యస్య ప్రమథాదిగణైర్వృతః, నవదుర్గారక్షణార్థం భక్తానాంరక్షణే యుతా ౫౮. నవసంఖ్యాబభూవాసా రక్షఃసంహరణాయవై, బ్రాహ్మీహంససమారూఢా బ్రహ్మశ్రేణసమన్వితా ౫౯. వైష్ణవీగరుడారూఢా శంఖచక్రాదిసాధనా, మాహేశ్వరీవృషారూఢా త్రిశూలాదివరాయుధా ౬౦, కామారీశక్తిహస్తాభూత్ మయూరవరవాహనా, ఐరావతాధిరూఢాఽఽగాదింద్రాణీశక్తిసంయుతా ౬౧. వారాహీ దంష్ట్రానిర్భిన్నపృథ్వీ పరమకోపనా, చాముండాభక్షయంతీసా లోకాన్జిహ్వాగ్రతో యయౌ ౬౨. తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవా

నాంపశ్యతామపి, తతఃప్రవృత్తంసుమహా త్తద్యుద్ధం రోమహర్షణం ౬3. ఆపుత్య సహసాసర్వే యోద్ధుకామా వ్యవస్థితాః, ప్రమథానాంరాక్షసైశ్చ దేవానాందానవైరివ ౬౪. వృక్షశూలనిపాతైశ్చ శిలాపరిఘపాతనైః, అన్యోన్యమర్దయంతిస్మ ప్రమథారాక్షసాభృశం ౬౫. శక్తిఖడ్గధరాఃకుంతై స్తోమరైశ్చ నిశాచరాః, పట్టసైర్భిందిపాలైశ్చ బాణపాతైశ్చకోపతః ౬౬. పాశముద్గరదండైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చాపరైస్తదా, రణంప్రమథవర్యైశ్చచక్రుస్తే దైత్యపుంగవాః ౬౭. బాణౌఘైర్దర్దితాఃకోపా త్పృమథైరతిభీషణైః, సంభ్రాంతమనసఃసర్వే దుద్రువుర్భయపీడితాః ౬౮. తాన్దృష్ట్వాప్రమథాన్సర్వే ధావమానాంశ్చదానవాన్, నేదుస్తేసింహవద్ధృష్టప్రమధాజితకాశినః ౬౯. విద్రవత్సుతదాతేషు రాక్షసేషుసమంతతః, నికుంభోవారయామాస శరవర్షేణతాన్గణాన్ ౭౦. వారితానీశ్వరోదృష్ట్వా తారకాఖ్యోదితస్స్వయం, తిష్ఠానురమయాసార్ధం ద్వంద్వయుద్ధంకురుష్వభో ౭౧. హరిష్యామిచతేప్రాణాన్ధనుర్ముక్తైః శితైఃశరైః, యత్తద్ధాశైత్రరాజేస్మి న్మమభక్తా న్హనిష్యసి ౭౨. మదగ్రతశ్చ తాన్దృష్ట్వా మమకోపోభివర్ధతే, దహ్యంతేభృశమంగాని దురాత్మ న్మమరాక్షస ౭3. కాలంనిరీక్ష్యతిష్ఠామి యదాపాపంసమేధతే, దిష్ట్యాసందర్శనంరక్షో మమత్వం ప్రాప్తవానిహ ౭౪. కాంక్షిణోసక్షుదార్తస్య సింహస్యేవ తరోమృగాః, యేత్వయానిహతావీరాస్తైఃసాకంహన్మిత్వాంఖలం ౭౫. తారకేశవచశ్శ్రుత్వా నికుంభో యోద్ధుమాయయౌ, తద్యుద్ధమభవత్తత్ర సమేతాన్యోన్యమోజసా ౭౬. నవదుర్గామహాబాణా ముమోచభృశమాగతా, నికుంభపుత్రశతకం జఘాన కరవాలభృత్ ౭౭ ఛేదయామాసతిలశః పాయయంతీముహుర్ముహుః, తద్రక్తమతులంశంభోర్ననర్త నికటేముదా ౭౮. నికుంభస్తారకేశేన పాతితోభూన్మహీతలే, కుంభేశాద్యా అమాత్యానాం హన్యస్తేషాం శిరాంసిచ ౭౯. ప్రమథారాక్షసాస్తోరా న్సంహృత్యాగ్రేస్థితా ముదా, తదాదేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ౮౦. సమాజగ్ముర్ముదాద్రష్టుం శంభోర్యుద్ధం సుకౌశలం, ప్రణేముర్భక్తినమ్రాంగా స్తారకేశాదిరూపిణం ౮౧. స్తుతిమారేభిరేకర్తుం కృతకృత్యా స్తపోధనాః, వేదగుప్తముఖాస్సర్వే భక్తిభావసమన్వితాః ౮౨. * వేదగుప్తః * భుక్తిముక్తివిధాయకం కలధౌతభూధరనాయకం, సత్యచిత్సుఖరూప మానతదేవతాసుఖదాయకం మృత్యుభీతినివారకం మదనాఘజాలవిదాహకం తంభజామిహృదంతరేమమ తారకం భవతారకం ౮3. * వేదప్రియః * కుంభసంభవమంబికాధవ మచ్యుతంహరిదంబరం శంభురూపమఘౌఘసాగర కుంభసంభవడంబరం, శంబరాంతకమంబుజోద్భవ సన్నుతాంఘ్రిసరోరుహం తంభజామిహృదంతరే మమతారకంభవతారకం ౮౪.

* ప్రియమేధః * ఉక్తవాహ మఖండబోధసుమోక్షసిద్ధిద మాదిమం యుక్తకింనర పూజితాంఘ్రి మధోక్షజాదిసుసేవితం, దక్షగర్వనివారకం ద్రుతశిక్షితాసుర నాయకం తంభజామిహృదంబుజేమమతారకం భవతారకం ౮౫. * గుణవ్రతః * భూతిభూషితవిగ్రహం భుజగాధిరాజవిభూషణం భైక్షకృత్యరతంశివం భువనత్రయోల్ల సితంభవం, భీషయంతమరీన్బృశం భ్రుకుటీతజేక్షణమవ్యయం తంభజామిహృదంబు జేమమతారకంభవతారకం ౮౬. *ధర్మవ్రతః* పాతకాలయఘాతుకాదినిపాతనం వృషకేతనం మాతృకాక్షరమాలికా పరిపూతపట్టనికేతనం, కీర్తనేనసుతోషితంపా తాలసంజ్ఞకమీశ్వరం తంభజామిహృదంబుజేమమతారకంభవతారకం ౮౭. * బహుమతీ * కుందసుకుట్మలదనాం చంద్రసువదనాంసుమందగజగమనాం, వందారుదేవసదనాం వందేదుర్గాం నవాక్షరసువర్గాం ౮౮. * క్షేత్రపాలః * తేషాంకీర్తనమాకర్ణ్య శివోవచనమబ్రవీత్, * తారకేశ్వరః * ఏకఏవహిరూపాణి బహుధాధారయామ్యహం ౮౯. భక్తాభీష్టార్థసిద్ధ్యర్థం తత్తద్రూపేణతాపసాః, వరాన్దాస్యామిబహులాన్ వృణుధ్వంవరముత్తమం ౯౦. శంభోర్వాక్యంసమాకర్ణ్య యయాచుఃస్వమనోగతం, * వేదగుప్తాదయః * త్వాముద్దిశ్యతపఃకృత్వా కృత మస్మాభిరూర్జితం ౯౧. నివాసందేహి తేపాదసన్నిధానే మనోహరే, త్వత్సాదే హ్యచలాంభక్తిం వైరాగ్యంజన్మజన్మని ౯౨. తథ్యవాదాద్వరంతేషాం భక్తానామ భయప్రదః, తేపిభోగానిహత్వ్యంతం భుక్త్వాచాంతే శివంయయుః ౯3. తస్మాద యంతారకేశో భవభీతినివారకః, తమర్చయిత్వాదేవేశం పాతాలేశ్వరసంజ్ఞకం ౯౪. నత్వాదుర్గాంమహాదేవీం నవసంఖ్యాత్మికాంముదా, పృథక్పూజాంతదాచక్రు స్తాప సాహర్షసంయుతాః ౯౫. * సూతః * నిగదితమఖిలార్థదం మయా శ్రీశివచరితం భవవారిరాశిపోతం, ప్రపఠతిసతతంహి యఃప్రయత్నా త్స్శివపదంప్రతియాతితా పసేంద్రాః ౯౬. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వేదగుప్తఋషిమాహాత్మ్యే తారకేశ్వర, పాతాలేశ్వర, భస్మేశ్వర, రుద్రాక్షేశ్వర, కుంభేశ్వర,నవదుర్గా దేవీనాం అవతారకకథనంనామత్రినవతితమోఽధ్యాయః ౯3.

—♦ వ్యోమకేశ్వరమాహాత్మ్యం. ♦—

క్షేత్రపాలః అతఃపరంవ్యోమకేశమాహాత్మ్యం వచ్మితాపసాః, శృణ్వంతు శివచారిత్రం సావధానేనచేతసా ౧ దక్షిణస్యాందిశిశ్రేష్ఠో గిరిర్దివతసంజ్ఞితః, తస్మి హీద్రాంతికే కశ్చిద్భారద్వాజకులోద్భవః ౨. సుధర్మోనామవిప్రేంద్ర శ్చకాస్తే బ్రహ్మవిత్తమః, తస్యప్రియాసుదేహాభూ త్సాధ్వీధర్మపరాయణా3.సుధర్మస్తుసదాచారో దేవతాతిథిపూజకః, వేదాధ్యయనసంపన్నః పంచయజ్ఞపరాయణః ౪. త్రికాలశివ పూజాయాం నిరత స్సంగవర్జితః, ధనవాన్గుణవాఁ జ్ఞానీసాధూనాముపకారకః ౫. శివాలయప్రతిష్ఠాతా శివపంచాక్షరీరతః, భస్మరుద్రాక్షసంధన్నః శాంకరేషుప్రియం వదః ౬. కుమారోనాభవత్తస్య సుధర్మస్యమహీసురాః, ఆయుర్బహుర్వ్యతీ యాయ తస్యవృద్ధత్వమాగతం ౭. పుత్రహీనస్యవిప్రస్య సుఖంనాభూత్కదాచన, వైరాగ్యమావహఁ చిత్తే చింతయామాసశంకరం ౮ సుదేహాయాఃసుఖంభూ త్సంతతిర్నాస్తివైమమ, నిద్రాహారాదికంత్యక్త్వా పుత్రార్థంసావ్యచింతయత్ ౯. కదాచిత్సాపృథుశ్రోణీ పతిశిశుశ్రూషణేపరా, పాదసంవహనంకృత్వా పతింప్రాహస యాన్వితా ౧౦ *సుదేహా* పుత్రాపేక్షాస్తిమేదేవ తపసాసాధయస్వభో, పుత్రంవినానజీవామి క్షణమాత్రంతవాగ్రతః ౧౧. సపుత్రాబాంధవాఃసర్వే వంధ్యా హంవిగతత్రపా, మదిచ్ఛాపూరణందేవ కురుతీవ్రంసుఖాప్తయే ౧౨ తయేత్థం ప్రార్థితఃప్రాజ్ఞా మునిఃపరమధార్మికః, *సుధర్మః* శోకంమాకురుకల్యాణి పుత్రా ర్థంహృదిసంతతం ౧3. పుత్రస్యజన్మనానైవ సుఖంసర్వ్రతసుందరి, స్వధర్మేణతరి ష్యంతి భవాబ్ధిం జ్ఞానినఃసదా ౧౪. దుఃఖరూపాభవంత్యేతే దారాగారసుతాయుతాః, తేషుప్రీతింనకుర్వంతి విరక్తాసారవేదినః ౧౫. విశ్వంయద్దృశ్యతేదేవి ధనందేహాది కంసదా, అసత్యంభాతిసతతం సత్యత్వేనగుణౌఘకం ౧౬. విద్యున్నిభాదేహభోగా ఆయుష్యంగ్రస్యతేనిశం, మృత్యుసారోగనిచయై రాదిత్యస్యగతాగతైః ౧౭. దుఃఖేన కర్మసతతం కరోతిమదమోహితః, శరీరభోగసిద్ధ్యర్థం అజ్ఞాత్వాచంచలంత్వితి ౧౮. శతభ్రాతృసుహృత్సంగః ప్రపాయాంప్రాణినోయథా, మరీచికాసమాసంప ద్యావనంత విరశ్మివత్ ౧౯. స్త్రీసుఖంస్వప్నసదృశం మూఢస్తత్రిభ్రమత్యలం, సుఖదుఃఖేపరే పాంచ పశ్యన్నపివిముహ్యతి ౨౦. నైవపశ్యతిమృత్యుంహి కాలవేగేనమూఢధీః, బాల్యేపిపారతంత్ర్యేణ క్షుత్తృష్ణాపరిపీడితః ౨౧. మలసంఛన్నగాత్రస్తు రోదనాది ప్రపీడితః, యావనేస్త్రీప్రసంగేన కాముకశ్చపలేంద్రియః ౨౨. నిర్భర్త్సయన్సదా నాథూ నాత్మానంనైవపశ్యతి, వార్ధక్యేతుజరావ్యాఘ్రీ పురుషంతర్జయత్యహో ౨౩.

రమతేస్మి న్మాంసరక్తపూయాస్థిమలదూషితే, క్రిమి విడ్భస్మ భూతేస్మిన్దేహే౽హంతాంప్రపద్యతే ౨౪. దేహే౽హంభావమాపన్నో మత్సమోనాస్తిభూతలే, ఇతిమత్వాగతేప్రాణే కింకరిష్యతిసాధనం ౨౫ అవిద్యయామమేత్యేత ద్దేహాదికమితీర్యతే, నాహందేహశ్చిదాత్మేతి బుద్ధిర్వ్యేతిభణ్యతే ౨౬. తస్మాద్విదిత్వామతోస్త్రీక్తం విజ్ఞానేనహిభామిని, దుఃఖాస్పదంపుత్రశోకం త్యజమూఢప్రపూరీమవత ౨౭. వైరాగ్యంభజసర్వత్ర తేనసౌఖ్యంభవేత్తవ, ఇతఃపరంనవక్తవ్యం నిత్యంపుత్ర నిమిత్తకం ౨౮. సామవాక్యైర్మునిర్బాల్యా ముపశామ్యసపండితః, శివమారాధయ దృక్ష్యా సర్వభూతాంతరాత్మకం ౨౯. కదాచిత్తద్గృహం సఖ్యుఃసమాజగ్ము ర్దిదృక్షయా, సుదేహాంసర్వసౌభాగ్యనిలయాం స్వర్ణభూషణాం 30 తాభిస్సహ కథాజాతా పౌరుషోద్దీపనేస్త్రియః, కస్మాద్దర్వాయసేనుభ్రు సంతతిర్నాస్తి తేధునా 3౧ క్షోభయతియుష్మాకం ధనధాన్యాదికంసదా, కఃపాలయతి రాజాగ్నిచోరైః సర్వంహి భుజ్యతే 3౨. సుతోనాస్తిగృహేయస్య శ్మశానసదృశంభవేత్, ఏవంనిర్భర్త్సితాసాధ్వీసుదేహాలజ్జయాభృశం 33. తద్గృహంప్రేషయామాస తాఃస ఖీస్మితభాషయా, పత్యుఃసమీపమాగత్య పునరూచేసుదుఃఖితా 3౪. *సుదేహ* శృణుమద్వచనంస్వామిన్ సఖీభిరవమానితా, త్వదంతికముపాగత్య యాచేహంత్వ ద్దయాంవిభో 3౫. అన్యాంవృణుష్వభార్యార్థం తస్యాంవాసంతతిర్భవేత్, మమాగ్ర జస్యతనయా వర్తతేతీవసుందరీ 3౬. తవానురూపాసుభగా వ్యోమానామమహా మునే, తాముద్వహవిధానేన సంతానార్థంసుఖాయమే 3౭. తస్యానిర్బంధనాద్విప్ర ప్రాహాభావ్యనుచింతయన్, *సుధర్మ్యః * నతేసుఖంసతీపుత్రా ద్దుఃఖమేవభవిష్యతి 3౮. తథాస్తుసాధ్వితేబుద్ధి ర్యద్యసూయావివర్జితా, ఇత్యుక్త్వాంగీచకారాసౌ వ్యోమాఖ్యాంకన్యకాంవరాం 3౯. తయాసబుభుజేసౌఖ్యం గార్హస్థంధర్మతఃసుధీః, అనుసృత్యసుదేహా తాంవ్యోమానేవాం కరోతిసా ౪౦. వ్యోమాలింగానిచమృదా చాష్టోత్తరశతానిచ, కృత్వాసాశ్రద్ధయానిత్యం పూజయామాస హృష్టధీః ౪౧. త్రికాలమేకకాలంవా షట్కాలంవామహేశ్వరం, అర్చయిత్వాస్వభర్తారం సమర్చ యతిభక్తితః ౪౨. భక్తిందృష్ట్వాద్వితీయాయాస్తుతోష మునిపుంగవః, కదాచి చ్ఛయనేవ్యోమా సేవయంతీపతిందా ౪౩. ప్రాహప్రసన్నయావాచా లోక యంతీభువంతదా, *వ్యోమా * అత్రాస్తిహివిరూపాక్షక్షేత్రం సర్వేష్టదాయకం ౪౪. పంపాకాశీతివిఖ్యాతా విశ్వనాథోవిరూపదృక్, తుంగభద్రాత్రిపథగా ఇత్యు శంతిమనీషిణః ౪౫. గంతవ్యంశంకరక్షేత్రం అస్మాభిస్సహసత్వరం, తేనలబ్ధవరః సౌఖ్యం యాస్యస్యద్యనసంశయః ౪౬. భార్యయాప్రార్థితఃప్రీత్యా యాత్రార్థం

స్వమతింవ్యధాత్, మాఘమాసేతుగమనం చక్రేభార్యాద్వయాన్వితః ౪౭.
* క్షేత్రపాలః * క్షేత్రంసమాగత్యమహేశ్వరస్య భక్త్యేశ్వరంపూజ్య సుధర్మ
నామా, తత్రైవవాసంప్రకరోత్సుతార్థీ జాయాయుతః శంకరసన్నిధౌద్విజాః ౪౮.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యోమేశ్వరమాహాత్మ్యే
సుధర్మాదీనాంపంపా క్షేత్రంప్రత్యాగమనంనామచతుర్నవతితమోఽధ్యాయః. ౯౪.

---

* శ్రీఋషయః * తతఃకిమకరోద్విప్రః క్షేత్రేభార్యాయుతోమునే, వ్యో
మేశ్వరస్యచరితం బ్రూహిసర్వంసవిస్తరం ౧. * క్షేత్రపాలః * విరూపాక్షస్యని
కటే వాసంకృత్వా సతాపసః, నిత్యమారాధయద్దేవం చతుర్వర్గఫలప్రదం ౨.
వ్యోమాసంపూజయామాస త్రికాలే శంకరంముదా, వల్మీకమృదమాదాయ
కృత్వాలింగాని సాఽన్వహం 3. అష్టోత్తరశతంపీఠే సంస్థాప్య నియతేంద్రియా,
ధ్యానాసనాదిభిర్దివ్యైః సకలైరుపచారకైః ౪. ధూపదీపైశ్చనైవేద్యై ర్నీరాజన
ముఖైః శుభైః, ఏవమాదిభిరన్యాభిః సేవాభిః పరమేశ్వరం ౫. తోషయామాస
నుతిభిః సాధ్వీనిత్యమతంద్రితా, తాందృష్ట్వాభక్తినిలయాం సుదేహాప్రాహసుస్మితా
౬. మృల్లింగానిముదాకృత్వాకుసుః పూజయసీశ్వరం, సమాసేనవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షః
సర్వకామదః ౭. తద్దర్శనేనధ్యానేన సర్వసంపత్సుహాతే, పృథక్పూజాతుతే
కార్యా త్వయాబూర్హివిధేఃఫలం ౮. అస్మిన్మేసంశయోజాతో మహాంస్త్వం
శ్రోతుమర్హసి, మేబుద్ధిర్విపరీతావా పృథక్పూజావిధాయికా ౯. సపత్న్యావచనం
శ్రుత్వా వ్యోమాప్రాహార్చనావిధిం * వ్యోమా * హృదయేసంస్థితేపీఠే క్రమా
ద్వర్ణస్య సజ్జనాః ౧౦. బహిఃపూజాంప్రకుర్వంతి వ్రతభంగభయాత్సదా, స్వధర్మ
శ్రేయసామాద్యః త్యాగఏవభయావహః ౧౧. సర్వసాక్షీసభగవాన్ గృహ్ణాత్య
పచితిం పృథక్ ౧౨. యంయంభావముపాశ్రిత్య సంప్రార్థయతిభక్తితః, తత్తద్భా
వేనసర్వేషాం విస్మితం ప్రదదాతిహి ౧౩. బాల్యేహంమునినాజ్ఞప్తా నందినానంద
దాయినా, తచ్చరిత్రంవచ్మిశుభం శ్రవణాదఘశోషణం ౧౪. కదాచిద్దివయోగేన
నందీతాపసపుంగవః, పిత్రుగేహంసమాయాతో భస్మరుద్రాక్షభూషణః ౧౫.
విధివత్పూజయామాస వామదేవఃపితామహ, తంబభాషేవామదేవం నందీక్షేమ
ముదీరయన్ ౧౬. * నందీ * దదామితేమంత్రరాజం పంచాక్షరమఖండితం,
సర్వేషాంపఠనీయంచ చతుర్వర్గఫలప్రదం ౧౭. లింగానిమృణ్మయాన్యాదా కృత్వా
చాష్టోత్తరంశతం, సంపూజయసుహాప్రాజ్ఞ శివస్తైనైవతుష్యతి ౧౮. ఇత్యుక్త్వా

స్వతనౌయోగీ దర్శయామాసవైపితుః, పాదాదిమస్తకాంతేషు ప్రతీకేషుచసర్వశః ౧౯. లింగాన్యనంతరూపాణి హేమరౌప్యమయానిచ, అర్చితానిసుగంధాద్యై స్తథైవామోదవంతిచ ౨౦. మాంసమేదోస్థిచర్మాణి సర్వాణ్యంగానితస్యనేః, తానిలింగానిసర్వాణి సర్వావయవసంధిషు ౨౧. నుత్వితావిస్మితోదృష్ట్వా ప్రణమ్యచముహుర్ముహుః, గురవోబహవఃసంతి విత్తదారసుతైపితః ౨౨. నజానంతి మహేశస్య రహస్యం వాగగోచరం, త్వమేవశివరూపోసి త్వయామాం తారితోభయాత్ ౨౩. ఇత్యుక్త్వాప్రణనామాగ్రే వామదేవస్తునందినం, పితరంప్రాహనం దీశో వినయాదబ్ధవత్సలః ౨౪ ఏవంకురుసదాభూయాత కల్యాణంతేమహత్తలం, సర్వైఃకార్యంగృహస్థైశ్చ నత్యాజ్యంపరమాపది ౨౫. యదిత్యజతిమోహేనా నాదరేణవిమూఢధీః, నిహంత్యేవస్వమాత్మానం లింగరూపంమహేశ్వరం ౨౬. లింగైర్మూర్తింకల్పయిత్వా పురుషాకృతినాసుధీః, సోహంభావతయాపూజ్యా నామూర్తి స్సిద్ధిదాభవేత్ ౨౭. ఏవముక్త్వాయయౌనందీ పరోపకృతిమావహన్, గతేమునౌమనుపితా మామాహూయేయముదాన్వితాః ౨౮. పుత్రి మంత్రందదా మీహ యదిష్టంతత్ప్రియచ్ఛతి, త్రికాలమేకకాలంవా శివేభక్తిసమన్వితా ౨౯. మృదాలింగానికృత్వాత్వం పురుషాకృతినార్చయ, తేనసర్వందదాతీశ స్సాజ్యం నైవకదాచన 3౦. ఇత్యుక్తా చతదాపిత్రా కరోమిశివపూజనం, సమీపస్థోపి దూరస్థో వ్రతభంగభయాదయం 3౧. ఏవముక్త్వాసపత్నీంతాం విరరామశివాజ్ఞ యా, తస్యాఃసేవాంముదాచక్రే సుదేహోపుత్రకాంక్షిణీ 3౨. ఏవంకాలేగతేదైవా దంతర్వత్నీబభూవసా, సుధర్మస్తు మహానందాత్సీమంతం కృతవాద్విజః 33. పూర్ణేతునవమాసేసా సుషువేపుత్రముత్తమం, ఈశ్వరారాధనాజ్జాతం సుందరం జనమోహనం 3౪. సుతేసంజాతమాత్రేతు పితాస్నానంచకారహ, బ్రాహ్మణేభ్యో దదాదానం గోభూతిలహిరణ్యకం 3౫. జాతకర్మతదాకృత్వా బ్రాహ్మణాశీఃప్రగృహ్యచ, దినేద్వాదశకేసమ్యక్ నామకర్మాకరోన్ముదిః 3౬. ధర్మేణవర్ధతేయస్మా ద్ధర్మవర్ధనఇత్యసౌ, నామ్నాభివర్ధతేనిత్యం మహాదాశిషముద్వహన్ 3౭. ధర్మవర్ధనబాలోసౌ వవృధేశుక్లచంద్రవత్, తందృష్ట్వాసుకుమారాంగం కుమారం పితరౌముదా 3౮. వినోదయంతౌసతతం లాలయంతౌపృథక్పృథక్, ఆభాషయం తావన్యోన్య మితఏహితిబాలకం 3౯. ధర్మవర్ధనమత్తాత మత్కులస్యసుఖప్రద, సృత్యంతిపితరఃసర్వే నత్యే త్వజ్జన్మమాత్రతః ౪౦ పితామహాఃప్రహృష్యంతి నందంతి ప్రపితామహాః, అద్యమేసఫలంజాతం జీవితంచసుజీవితం ౪౧ త్వన్ముఖాలోక మాత్రేణ సుదేహానందనిర్భరా, ఏవంజహర్షతుస్తాతు సర్ధయంతౌ సుతాశిషః ౪౨.

ఉత్సంగేతుసుదేహోయా బాలకంప్రసమర్ప్య సా, ఉవాచనమ్రవదనా మాతస్త్వ త్పుత్రవీవహి ౪౩. త్వత్కృపావశతః పుణ్యోజాతోవంశవివర్ధనః, త్వద్విధాశ్చ ప్రకుర్వంతు తేనాయంవృద్ధిమేష్యతి ౪౪. ఇతివ్యోమానచఃశ్రుత్వా స్త్రీలాల్యాన్న హిపీతిదా, వినోదయంతీతంమిథ్యా బాలకంప్రీతిదాయకం ౪౫. అసూయయాంత ర్జ్వాలసుదేహోచింతయాభృశం, వ్యోమాతామనఃసృత్యైవ యాపయామాసవాస రాన్ ౪౬. * సూతః * పుత్రేణవిప్రోముముదేసుధర్మఃకుటుంబినీభ్యాం విహితా ర్థసంపత్, యేశంకరాశ్చిప్రసుతంలభంతే తేసర్వధన్యాభువితాపసోత్తమాః ౪౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సుధర్మస్యద్వితీయ భార్యాతపసా పుత్రోత్పత్తిర్నామ పంచనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౫.

---

* క్షేత్రపాలః * అనాసక్తఃసుఖంభేజే సుధర్మోజ్ఞానవాన్సుధీః, పుత్రేణా ర్థస్వభార్యాభ్యాం సద్ధర్మనిరతోభవత్ ౧. పుత్రందృష్ట్వాకనిష్ఠాయా జ్యేష్ఠాదుఃఖ ముపాగతా, సర్వేపుత్రంప్రశంసంతి జనసీంపుత్రనర్ధినీం ౨. ననవ్యాతేతయా పుత్ర రూపం శ్రీశభాషణం, సుప్రీయంతనయందృష్ట్వా హృదయంవహ్నిసంయుతం 3. అభూత్తస్యామహాచింతా నిద్రాహారవివర్జితా, అనేనగర్వితావ్యోమా మత్సమా భూన్మహీతలే ౪. సుధర్మస్తుసుతందృష్ట్వా తస్యాంప్రీతిం కరోత్యయం, వృథామే జన్మ శోకస్యకారణంవిధినాకృతం ౫ ఇతిచింతాతురాసాస్త్రీ సుఖంలేభేనజాతు చిత్, గృహేఖేలంతమాలోక్య బాలకంపితృలాలితం ౬. అత్యంతదుఃఖమాపన్నా హాహేతాస్థితిసావదత్, చింతాందివిత్వాజ్యేష్ఠాయా వ్యోమాప్రాహమృదూక్తిభిః ౭. * వ్యోమా * త్వదుత్సంగేస్థాపయామి పుత్రంసత్యంత్వదీయకం, భవామిదాస్య హంమాత ర్మాభిద్యస్వ దయాంకురు ౮. సుధర్మస్తుసుదేహోయా మకరోత్ప్రీతిముత్త మాం, తథాపిసామలవతీహ్యభూ దజ్ఞానసంయుతా ౯. బోధితాపిధవేనాసౌ సంతతం సుతపస్వినా, నాత్యజత్కశ్మలంతీవ్రం దుఃఖదంవిధిమోహితా ౧౦. ఏవంసాచింతయా మాస మానసేదుష్టచారిణీ, మదీయోహృదయాస్నిస్తు వ్యోమానేత్రజలైర్వినా ౧౧. నశాంతిమేతి తత్పుత్రంమారయేహంరహఃకృధా, అగ్రేభావ్యంధవేదేవ నోల్లంఘ్యంసురదానవైః ౧౨. కిమకార్యంకదర్యాణాం కృత్యాకృత్యమజానతాం, ఏకస్మిన్దివసేజ్యేష్ఠా సుప్తంతంధర్మవర్ధనం ౧౩. ఛేదయామాసచాంగాని శిశోఃఖడ్గేన సాశిరః, సర్వాంగఖండాన్యాదాయ మన్ముఖేప్రాక్షిపద్రుతం ౧౪. కతిచిత్ఖండనిచ యాఁ బ్రహ్మకుండేనిధాయచ, యత్రక్షిప్తానిలింగానివ్యోమయా నిత్యమేవహి ౧౫.

తత్రత్యైర్వ్యాసమాయాతా గృహంరాత్రౌ సుదేహికా, సుప్వాపశయనేతూష్ణం నిద్రా
ముపగతేవసా ౧౬. ప్రాతరుత్థాయసావ్యోమా ధ్యాయంతీశివమవ్యయం, పతిం
ప్రణమ్యపశ్చాత్సా గృహదేవాశ్చ గురూన్మదా ౧౭ గృహకార్యంవినిర్వర్త్య
ప్రాతఃస్నానమథాకరోత్, మృదమాదాయ లింగానిక్కృత్వా భక్త్యైవసాముదా ౧౮.
పూజయిత్వాయథాన్యాయ మష్టోత్తరశతానిచ, ప్రదక్షిణనమస్కారస్యాంతే శంక
రమన్వయం ౧౯. ప్రార్థయామాసబహుధా శివపాదైకమానసా, జయశంకర
దేవేశ మాముద్ధరజగత్పతే ౨౦. సంప్రాప్త్యైవంశివం వ్యోమాఫలంతస్యైన్యవేద
యత్, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే దూతికాసముపాగతా ౨౧. హాహాకారేణక్రోశంతీ
రుదంతీవిస్వరంబహు, కిమేతదితిసర్వాస్తాః పరివవ్రుఃసఖీజనాః ౨౨. సుదేహావ్రి
తాతత్ర గృహకార్యంకరోతిహి, దూతికాసహసాగత్య వ్యోమాంప్రాహాతిదుఃఖితా
౨౩. కేనవాచరితంవాపం హతోభూద్ధర్మవర్ధనః, శయ్యాతేరుధిరక్లిన్నా బాలకో
నాస్తితత్రహి ౨౪. హాహాతాస్మిమహాదేవి కాగతిఃపురతోమమ, జ్యేష్ఠాతిదుఃఖితై
వాభూ జ్జనానాంపురతస్తదా ౨౫. వ్యోమాస్వతనయస్థానం రక్తాక్తంమాంసఖండకం,
దృష్ట్వాసాదుఃఖమాపన్నా మత్వాపూర్వకృతంకృతం ౨౬. ధ్యాత్వాపతిం సతీ
దధ్యౌ చిరంస్వైవకర్మణా, పత్యుఃసమీపమాగత్య వినయాత్ప్రిభక్తితః ౨౭.
విదుషాంయాగతిఃప్రోక్తా తాంగతింగతవాన్సుతః, రుధిరాక్తాశిశోఃశయ్యా కుత్రయా
తోనవేద్మ్యహం ౨౮. ఇత్యుక్తఃస్వసతీంప్రాహ సుధర్మోధర్మమావహ్, *సుధర్మః*
క్వపుత్రః క్వసతీ గేహంక్వ మిత్రంబాంధవాదయః ౨౯. జాయంతేచమ్రియంతేచ
తనేభ్రహ్మండకోటయః, అస్మాకమస్యసంబంధో నాస్తికశ్చిద్ధృఢవ్రతే ౩౦.
శరణంవ్రజదేవేశం శరణాగతవత్సలం, తేనత్వంసఫలాభూయా స్తత్క్రియాంయాచ
యాన్వహం ౩౧. ఇత్యుక్త్వాస్వప్రియాంవ్యోమాం శివపూజారతోభవత్, పత్యు
ర్వచనతస్తస్యా దుఃఖంనాభూన్మనాగపి ౩౨. యేనాసౌపాలితః పూర్వం సతద్రక్షాం
కరిష్యతి, మూలాకారఇవేశస్తు యునక్తివియునక్తిచ ౩౩. విషయేస్మిశ్చింతయామే
కింఫలం భ్రాంతిదాయకే, పరతంత్రంజగత్సర్వం శివఏవస్వతంత్రకా ౩౪. కర్తా
భోక్తాస్వతంత్రశ్చ సృష్టిస్థితిలయేషుసః, ఏవంవైరాగ్యమాపన్నా వ్యోమానిశ్చిత
మానసా ౩౫. నచకారమృతిందృష్ట్వా శిశోర్దుఃఖందృఢవ్రతా, పార్థివానితులింగా
నిగృహీత్వా పూజితానిసా ౩౬. పున్నాఖ్యసరస్తీర మగాద్భక్తిసమన్వితా,
స్నాత్వాతత్తైవలింగానిప్రీయతాంశంకరఃసదా ౩౭. ఇత్యుక్త్వాప్రణతింకృత్వా
పునఃపునఃసా, గృహంగంతుంసముద్యుక్తా యదాభూత్సాసీస్తదా ౩౮. అశ్మోద్వి

స్మితాంవాణీం జలాంతే స్వసుతస్యసా, మాతరేహిమమాంగాని సమాశ్లిరుశీ
ఘ్రుతః ౩౯. జీవామితేకరస్పర్శా ద్ధతోపిస్వేనకర్మణా, ఇతితద్వచనాద్వ్యోమా
గత్వాతత్తీర్థరాజకే ౪౦. తజ్జలస్థశిశోఃఖండితాంగానిసకలాన్యపి, సమంచకారస
హసా ధ్యాయంతీశకృపాంసతి ౪౧ మన్ముఖంతీర్థరాజంచ స్మరంతీతత్రదేవతాః,
* క్షేత్రపాలః * తదావిరాసిద్భగవాన్ చతుర్ముఖఃస్మితానన శ్చంద్రకలావతంసః,
జ్యోతిర్మయోవ్యోమనిభఃపరాత్మా భక్తార్తినాశైకనిదానదక్షః ౪౨. తందృష్ట్వా
పరమేశాన మరూపంరూపసంయుతం, భక్తిగద్గదయావాచా స్తోతుంవ్యోమాప్రచ
క్రమే ౪౩. * వ్యోమా * గౌరీనాథంవిశ్వనాథంశరణ్యం భూతావాసంవాసుకి
కంఠచ్ఛన్నం, పంపాక్షేత్రస్యాధిదైవం మహేశంమచ్ఛేతోజ్జే భావయేవ్యోమకేశం
౪౪. యోగాధీశంయోగిగమ్యంపురాణం యోగాసక్తంభోగిభూషం విశేషం,
భూతావాసంభానుకోటిప్రకాశం మచ్ఛేతోజ్జే భావయేవ్యోమకేశం ౪౫. వ్యక్తా
వ్యక్తం భక్తిభావైకగమ్యం సత్యజ్ఞానానందరూపంసుధీపం, ముక్తిస్థానంశక్తిలీలా
వినోదం మచ్ఛేతోజ్జే భావయేవ్యోమకేశం ౪౬. త్ర్యక్షుండేవంశిక్షితాశేషజీవం
ఉక్షారూఢం శిక్షితాదిత్యగర్వం, యక్షాధీశస్తుత్యమక్షీణరూపం మచ్ఛేతోజ్జే భావ
యేవ్యోమకేశం ౪౭. స్తోత్రేణానేనసంతుష్టఃశంకరఃకరుణాకరః, ప్రాహప్రసన్న
హృదయో వ్యోమాంసంతోషయన్గిరా ౪౮. *శ్రీశివః* వరంవరయభద్రేత్వం
దదామితవసాంప్రదం, త్వత్పుత్రఘాతినీందుష్టాం హనిష్యామిత్రిశూలతః ౪౯.
ఇత్యుక్తాశంకరేణాసా వరంవవ్రేముదాసతీ, * వ్యోమా * దోషోనాస్తిసుదేహా
యాం కర్మాధీనంజగత్ప్రిభో ౫౦ స్వేనైవహన్యతేజంతుఃకర్మణానాన్యతఃసదా,
తవదర్శనమాత్రేణ పాతకంనైతదస్తిహి ౫౧. అదావస్యాఃసుదేహాయా ముక్తిం
యాచేమహేశ్వర, నాన్యంవృణేమహేశాన త్వద్భక్తిరచలాస్తుమే ౫౨. తస్యా
భక్తింపరీక్ష్యాసా విరూపాక్షో దయానిధిః, సుతంసందర్శయామాస సుందరంధర్మ
వర్ధనం ౫౩ వవందేమాతరంపుత్రఃసుదేహామగ్రతస్సుధీఃశివస్యనికటేసంస్థం
పుత్రమాసంపదాయకం ౫౪. దృష్ట్వాసోవదవవాపాసా సంస్మరంతీశివంముహుఃశ,
వవ్రేవ్యోమావరందివ్యం భువనానందదాయకం ౫౫. మాముద్దిశ్య మహాదేవ
యస్మాద్దృష్టిపథంగతః, అనేనైవస్వరూపేణ మన్నామాత్రస్థిరోభవ ౫౬. త్వద్దర్శ
నాత్తరిష్యంతి కలిజాదపితత్క్షణాత్, ఇతి తస్యామనోభీష్ట సిద్ధ్యర్థం పరమేశ్వరః ౫౭.
తుష్టఃసన్వ్యాహ తాంవాచా భక్తవాత్సల్యమానహా, త్వన్నామ్నా క్షేత్రరాజేస్మి
న్వసామిసురపూజితః ౫౮. త్వత్పుత్రగాత్రఖండాని కతిసంఖ్యానిసంతిహి, తత్సం
ఖ్యలింగరూపాణి ధృత్వావాసంకరోమ్యహం ౫౯. ఏకోత్తరశతంవంశ ముద్ధృతా

భవతీసతీ, పత్యాసహాఖిలాన్ భోగాన్ భుక్త్వాపరమదుర్లభాన్ ౬౦. తదంతే మత్పదంయాహి పునరావృత్తివర్జితం, ఇతిదత్వావరంపత్నీ శివస్త్వంతర్ధిమాయయౌ ౬౧. తదాదివ్యోమకేశస్తు రాజతేశివమందిరే, మున్మోఖేమాంసఖండాని కత్వాన స్తత్స్వగూపతః ౬౨. తత్రైవలింగరూపాణి తేజోరూపాణిసందధే, తత్రైవవసతించక్రే లింగరూపేణశంకరః ౬3. అష్టోత్తరశతాన్యత్ర సంతిలింగాని తాపసాః, పుత్రేణ పత్యాసహితా వ్యోమానిత్యానుమోదితా ౬౪. ఇహలోకేసుఖంభుంక్త్వా చాంతే శంభుపదంయయౌ, విరూపాక్షస్యసుభగా దర్శనాన్ముక్తిమాపసా ౬౫. *సూతః* కలికలుషవినాశం వ్యోమకేశప్రభావం పతినియమతోఽఘా న్ముచ్యతేసర్వజంతుః, ధ్రువపదమపియాతి శ్రీకరస్యప్రసాదాద్వరఋషిభిరలభ్యం శాంకరంతాపసేంద్రాః ౬౬.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మన్మోఖతీర్థో పరివ్యోమకేశప్రభావవర్ణనంనామషణ్ణవతితమోఽధ్యాయః ౯౬.

---

* శ్రీసూతః * స్నాత్వామన్మోఖతీర్థేవై జితేంద్రియమనాస్తదా, క్షేత్ర పాలోద్విజైర్యుక్తోబ్రహ్మకుండంగతస్తదా ౧. క్షేత్రమధ్యేమహాతీర్థం హేమకూటా ఖ్యపర్వతే, బ్రహ్మకుండమితిఖ్యాతం సర్వదారిద్ర్యభేషజం ౨. విద్యతేబ్రహ్మ త్యానా మయుతానాంవినాశనం, దర్శనంబ్రహ్మకుండస్య సర్వపాపాఘనాశనం 3. కింతస్యబహుభిస్తీర్థైః కింతపోభిః కిమధ్వరైః, మహాదానైశ్చకింతస్య బ్రహ్మకుండ విలోకినః ౪. బ్రహ్మకుండేసకృత్స్నానం కైలాసప్రాప్తికారణం, బ్రహ్మకుండ సముద్భూతం భస్మయేనధృతంద్విజాః ౫. తస్యానుగాస్త్రయోదేవాః బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరాః, బ్రహ్మకుండసముద్భూతభస్మనా యస్త్రిపుండ్రకం ౬. కరోతి తస్యకైవల్యం కరస్థంనాత్రసంశయః, తద్భస్మపరమాణుంవా యోలలాటేధరేద్ద్విజాః ౭. తావదేవాస్య ముక్తిస్యా న్నాత్రకార్యావిచారణా, తత్కుండభస్మ నామర్త్యాః కుర్యాదుద్ధూళనంతుయః ౮. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మయోనైవ ధారయెత్, రౌరవేనరకేసోఽయం పతత్యాచంద్రతారకం ౯. తస్యపుణ్యఫలం వక్తుం శంకరోవేత్తివానవా, బ్రహ్మకుండసముద్భూత భస్మనిందారతస్తుయః ౧౦. ఉద్ధూళనం త్రిపుండ్రంవాబ్రహ్మకుండస్యభస్మనా, నరాధమో నకుర్యాద్యఃసుఖం నాస్యకదాచన ౧౧. ఉత్పత్తౌతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా, బ్రహ్మకుండ సముద్భూతం భస్మైతల్లోకపావనం ౧౨. యస్యభస్మసమం వస్తు న్యూనంహిపరి మాణతః, ఉత్పత్తౌతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా ౧3. బ్రహ్మకుండసము

ద్భూతేష్వస్మిన్భస్మని జాగ్రతి, భస్మాంతరేణసంయోజ్య ధారయేద్యస్త్రిపుండ్రకం ౧౪. ఉత్పత్తౌతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా, బ్రహ్మాకుండసముద్భూతం భస్మైతత్తునధారయెత్ ౧౫. ఉత్పత్తౌతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మ దద్యాద్ద్విజాతయే ౧౬. చతుర్ణవపర్యంతా తేనదత్తావసుంధరా, సందేహోనాత్రకర్తవ్య స్త్రిర్వశ్శేపథయూమ్యహం ౧౭. సత్యాసత్యం పునస్సత్య ముద్ధృత్యభుజముచ్యతే, బ్రహ్మకుండోద్భవం భస్మ ధారయధ్వంద్విజోత్తమాః ౧౮. ఏతద్ధిపావనంభస్మ బ్రహ్మాయజ్ఞసముద్భవం, పురాహిభగవాన్బ్రహ్మా సర్వలోకపితామహః ౧౯. సన్నిధౌ సర్వదేవానాం పర్వతేహేమకూటకే, ఈశశాపనివృత్త్యర్థం క్రతూక్తసర్వాక్తసమాప్తనోత్ ౨0. విధాయవిధివత్తస్మాత్ యజ్ఞాంశ్చబహుదక్షిణాన్, ముముచేసహసా బ్రహ్మా శంభుశాపా ద్విజోత్తమాః ౨౧. తదేతత్తీర్థమాసాద్య స్నానంకుర్వంతియేనరాః, తేమహాదేవసాయుజ్యం ప్రాప్నువంతినసంశయః ౨౨. *ఋషయః* వ్యాసశిష్య మహాప్రాజ్ఞ పురాణార్థవిశారద, చతుర్ణాంలోకానాంస్రష్టారం చతురాననం ౨౩. శంభుఃకేనాపరాధేన శప్తవాన్భారతీపతిం, శాపశ్చకీదృశస్తస్య పురాదత్తోహరేణవై ౨౪. ఏతత్సర్వంమునేబ్రూహి తత్త్వతోఽస్మాకమాదరాత్, *సూతః* పురాబభూవ కల్పాదౌ బ్రహ్మవిష్ణ్వోఃపరస్పరం ౨౫. కంచిద్ధేతుంసముద్దిశ్యస్పర్ధయాశ్లాఘ్యమానయోః, అహంకర్తా నమత్తోన్యః కర్తాత్రిజగతీతలే ౨౬. ఏవమాహహరింబ్రహ్మా బ్రహ్మాణం చ హరిస్తథా, ఏవంవివాదస్సుమహాన్ ప్రావర్తతపురాతయోః ౨౭.ఏతస్మిన్నంతరేవిస్రాఃకుర్వతోఃకలహంమిథః, తయోర్గర్వవినాశాయప్రమోదార్థంచ దేవయోః ౨౮. మధ్యేప్రాదురభూల్లింగం స్వయంజ్యోతిస్సనాతనం, తౌదృష్ట్వా విస్మితౌలింగం బ్రహ్మావిష్ణూ పరస్పరం ౨౯. సమయంచక్రతుర్విప్రాఃదేవానాం సన్నిధౌపురా, అనాద్యంతమహాలింగం యదేతద్దృశ్యతేపురః 30. అనంతాదిత్య సంకాశ మనంతాగ్నిసమప్రభవం, అవయోరస్యలింగస్య యోంతమాదించపశ్యతి 3౧. సోన్యస్తాదధికోలోకే లోకకర్తాచ సప్రభుః, అహ మూర్ధ్వంగమిష్యామి లింగస్యాంతంగవేషయన్ 3౨. గవేషణాయమూలస్య త్వమదస్తద్ధరేవ్రజ, ఇతితస్య వచశ్రుత్వా తథేత్యాహరమాపతిః 33. ఎవంతుసమయంకృత్వా మార్గణాయవినిర్గతౌ, విష్ణుర్వరాహరూపేణ గతోధస్తాద్గవేషితుం 3౪. హంసతాంభారతీజానిః స్వీకృత్యోపరి నిర్యయౌ, అధోలోకాద్వివిచ్యాథో విష్ణుర్వర్ష్మగణాన్ బహూన్ 3౫ యథాస్థానంసమాగత్య బభాషేదేవసన్నిధౌ, * శ్రీవిష్ణుః * అహంలింగస్య నాద్రాక్షం కుత్రచిదపిస్థేతి సత్యవాక్ 3౬. ఊర్ధ్వంగవేషయిత్వాథ బ్రహ్మాప్యాగచ్ఛ

ఽత్రిసుతః, అగస్త్యచవచఃప్రాహ భద్మనాచతురాననః, * బ్రహ్మా * అహమద్రాక్షమ న్యాంతం లిగస్యేతిమృషావదత్ 3౭. తయోస్తద్వచనఁశ్రుత్వా బ్రహ్మావిష్ణోర్మహేశ్వరః, మిథ్యావాదినమాహేదం ప్రహస్య చతురాననం 3౮. * ఈశ్వరః * అసత్యంయదవోచస్త్వం చతురాసమత్పురః, తస్మాత్పూజానతేభూయో లోకే సర్వత్రసన్వదా 3౯. తన్మాత్పూజాం నార్హసిత్వమితి శంభుశ్శశాపతం, అథోద్విగ్నమనాబ్రహ్మా ప్రార్థయామాస శంకరం ౪౦. ఏకోపరాధఃక్షంతవ్య స్త్వమిభిర్జగదీశ్వరైః, స్వామిన్మమపరాధంత్వం క్షమస్వ కరుణాలయ ౪౧ తతోమహేశ్వరోవాదీత్ బ్రహ్మాణం పునాంత్వయా, * ఈశ్వరః * నమిథ్యావచనంమేస్యాత్ బ్రహ్మన్వక్ష్యామితేశృణు ౪౨. గచ్ఛత్వంసహసావత్స హేమకూటాఖ్య పర్వతం, తత్రక్రతూక్తమార్గేణ యష్టవ్యం మిథ్యాదోషప్రశాంతయే ౪౩. తతోవిధూతపాపస్త్వం భవిష్యసి నసంశయః, తేన శ్రౌతేషు తేబ్రహ్మన్ స్మార్తేష్వపిచ కర్మసు ౪౪. పూజాభవిష్యతిసదా నపూజా ప్రతిమాసుతే, అథవిష్ణుం పునఃప్రాహ భగవాన్వరమేశ్వరః ౪౫. యస్మాత్సత్యమవోచస్త్వం కమలాయాఃపతే హరే, తస్మాత్తేమత్సమాపూజా భవిష్యతినసంశయః ౪౬. ఇత్యుక్త్వా భగవానీశః తత్రైవాంతరధీయత, తతోబ్రహ్మాయయౌ విప్రాః హేమకూటాలయంప్రతి ౪౭ దిదీక్షేఽత్రతుకర్తారం క్రతుభిః పార్వతీపతిం, అష్టాశీతిసహస్రాణివర్షాణి మునిపుంగవాః, పౌండరీకాదిభిర్యజ్ఞైరయజచ్ఛంకరంముదా ౪౮. తేనతుష్టోఽభవచ్ఛంభు ర్వరమస్మై ప్రదత్తవాన్, * ఈశ్వరః * మిథ్యోక్తదోష స్తేనష్టః త్వత్కృతై ర్బహుభిర్మఖైః ౪౯. చతురాననతేపూజా శ్రౌతస్మార్తేషు కర్మసు, భవిష్యత్యమలాబ్రహ్మన్ నపూజా ప్రతిమాసుతే ౫౦. యాగస్థలమిదం తేఽద్య బ్రహ్మకుండమితి ప్రధాం, గమిష్యతి త్రిలోక్యాంచ సర్వపాపప్రణాశనం ౫౧. బ్రహ్మకుండాభిధే తీర్థే సకృదభ్యస్నాన మాచరేత్, ముక్తిర్హస్తగతాతస్య భవిష్యతి నసంశయః ౫౨. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం లలాటే భస్మ ధారయేత్, మాయామూలం సముత్పాట్య ముక్తిమేతి నసంశయః ౫౩. బ్రహ్మకుండోత్థితం భస్మ లలాటేయో నధారయేత్, స్వపితుర్భీజసంభూతో నభవేదితి శంకయేత్ ౫౪. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మ ధారయతోవిధే, బ్రహ్మహత్యాయుతంనశ్యే త్సత్యమేవ నసంశయః ౫౫. బ్రహ్మకుండసముద్భూత భస్మధారణ వైభవాత్, భూతప్రేతపిశాచాద్యాః నశ్యంతి క్షణమాత్రతః ౫౬. ఇత్యుక్త్వా భగవానీశ స్తత్రైవాంతరధీయత, యజ్ఞేష్వథ సమాప్తేషు మునయో విజితేంద్రియాః ౫౭ ఇంద్రాదిదేవతాశ్చైవ సిద్ధచారణ కిన్నరాః, అన్యేచదేవనివహా హేమకూటాఖ్య పర్వతే ౫౮. తాంయజ్ఞభూమిమాశ్రిత్య

స్వయంభ్రదేనసేవితాం, అధితీర మవర్తంత విదిత్వాతస్య వైభవం ౪౯. యథా విధి తపోయజ్ఞా సహూయబహుదక్షిణా, సత్యలోకమగా ద్బ్రిహ్మ శివాల్లబ్ధ మనోరథః ౬౦. తదాప్రభృతి దేవాశ్చమునయో బ్రహ్మవాదినః, బ్రహ్మకుండం సమాసాద్య చక్రుర్యాగా విధానతః ౬౧. తస్మాన్ముముక్షవో మర్త్యాఃకుర్వంత్యస్మి న్మఖాన్బహూ, తేయాంతిపరమాంముక్తిం యేస్నాంత్యస్మి సుభక్తితః ౬౨. * సూతః * మనుజదేవమునీశ్వరవందితం సకలసంస్కృతి నాశకరంద్విజాః, జలజ సంభవకుండమిదం పర శివసమీపముపైతి సురార్చితం ౬3. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే పూర్వభాగే బ్రహ్మ కుండతీర్థమహిమానువర్ణనం నామసప్తనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౭.

శౌనకాదయః కిమకుర్వత తతస్సప్త ఋషయశ్చతపోధనాః, తద్బ్రిహి సూతవిదుషాం త్వమేవజ్ఞానవానిహ ౧. * సూతః * మన్ముఖాత్పృచ్ఛిమాశాంతే ప్రాప్తా స్సంతుష్టమానసాః, దదృశుర్భవనేశానీం పార్వతీం భువనేశ్వరీం ౨ దివ్య నారీవలయితాం దివ్యసుందరవిగ్రహాం, తపస్విభి స్సదాదేవీంప్రార్థితాం నిత్యమంగ ళాం 3. అనేక యోగినీబృంద సేవితాంనిత్యయూవనాం, నృత్యదప్సరసాంసంఘైః గంధర్వైర్గాయకైర్యుతైః ౪. అద్భుతాంపరమోదారాం పరమానందనిర్భరాః, ప్రోచుస్తేక్షేత్రపాలంతం సత్కథాయాం విశేషతః ౫. ఉత్కంఠహృదయా విప్రా భక్తిభావేన సంయుతాః, * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వేషాముత్త మోత్తమ ౬. శంభోఃకథాంసమీచీనాం బ్రూహిసర్వాం విశేషతః, అత్రదేవీ స్థితాశంభో రుత్తరే దివ్యదర్శనా ౭. సేయం పరమకల్యాణీ సర్వేష్టార్థప్రదాయినీ, కస్మాదిహసమాయాతా పూర్వంకుత్రస్థితా సతీ ౮. చతుర్భుజా త్రినయనా రూపేణాప్రతిమాభువి, ఏతన్నస్సంశయంఛింధి త్వత్తోనాన్యోస్తి భూతలే ౯. ఋషీణాంవచనంశ్రుత్వా క్షేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టం మహాభాగా యత్పృష్టాశివసత్కథా ౧౦. సావధానహృద స్సర్వేశృణుధ్వం పర మాదరాత్, పురాకైలాసశిఖరే పార్వతీనతకంధరా ౧౧. అపృచ్ఛదనవద్యాంగీ శంకరం లోకశంకరం, * పార్వతీ * దేవదేవమహాదేవ కరుణాకర శంకర ౧౨. మమహృత్సంశయంఛింధి దయాంకురు మహాప్రభో, త్వద్రూపా బహవస్సంతి లీలా భిఃపరికల్పితాః ౧3. త్వదుద్భవాశ్శక్తయశ్చ సమృద్ధా లోకవిశ్రుతాః, తావీక్షితుం మనోభీష్టం వర్తతేఽద్యమహాప్రభో ౧౪. చరాచరప్రపంచస్య చైకఏవ త్వమే వహి, ఏకోసిబహుధాకస్మా ద్భాసిలీలాస్వరూపతః ౧౫. తస్మాదద్భుతమాహాత్మ్యం

ద్రష్టుముత్సహతే మనః, అతస్త్వత్పాదయుగళం భజేహం పరమేశ్వర ౧౬. ఇత్యుక్తాం స్వప్రియావాణీం శ్రుత్వాశ్రీశంకరస్తదా, అనుగ్రహాయభార్యాయా వాచమూచే మహేశ్వరః ౧౭. * ఈశ్వరః * శృణుదేవిప్రవక్ష్యామి దివ్యాహ్యే త్మవిభూతయః, బహూనిసంతిరూపాణి మామకా న్యద్భుతానిచ ౧౮. అనేనైవ హిరూపేణ ద్రష్టుంశక్తిర్నచేశ్వరి, దివ్యంచక్షుఃప్రదాస్యామి తవజ్ఞానవివృద్ధయే ౧౯. అనయా జ్ఞానదృష్ట్యాత్వం నిరీక్షస్వ మమత్తరం, మమరూపం జ్ఞానఘనం సర్వేషాం ముక్తిదాయకం ౨౦. ఇత్యుక్త్వాశంకర స్సాక్షాద్దియయా పార్వతీంప్రతి, దివ్యంచక్షుర్దదా తస్యైలోకానుగ్రహకామ్యయా ౨౧. తదాజగ్రాహగిరిజా జ్ఞాన చక్షు ర్మహేశ్వరాత్, యదాజగ్రాహ సుజ్ఞానచక్షురీశ్వరతస్సతీ ౨౨ తదా గచ్ఛత్త మోరూప మజ్ఞానంజలదోయథా, దదర్శస్వపురస్థంచ శంకరం లోకశంకరం ౨౩ సుజ్ఞానచక్షుషా సాధ్వీస్వపతింపరమాదరాత్, సహస్రాదిత్యసంకాశం బ్రహ్మాండంవ్యాప్య సంస్థితం ౨౪ అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనం, దృష్ట్వా విస్మయభీతిభ్యా మాక్రాన్తా తుష్టువేహరం ౨౫. నమోమహాదేవ జగన్నిదాన విశుద్ధచిద్రూప వివేకగమ్య, రజ్జ్వాంయథా సర్పవికల్పరూపం తథైవవిశ్వం త్వయి నీలకంఠ ౨౬. విచార్యమాణే తవయచ్ఛరీర మాధారభావంజగతా ముపైతి, తదప్యవశ్యం మదవిద్యయైవ పూర్ణశ్చిదానందమయో మతస్త్వం ౨౭. పూజేష్ట పూర్తాదిఫలం క్రియాణాం భోక్తుఃఫలంయచ్చసి శస్తమేవ, మృషాతదేవంవచనం పురారే త్వత్తోఽస్తిభిన్నం నచకించిదేవ ౨౮. అజ్ఞానమూఢా మునయోవదంతి పూజోపచారాదిబహిఃక్రియాభిః, తేషాంగిరీశోభజతీతి మిథ్యాకుతస్త్వమూర్తస్య తుభోగలిప్సా ౨౯. కించిద్ఫలంవా చుళుకోదకంవా యత్త్వంమహేశప్రతిగృహ్య ధత్సే, తైర్లోక్యలక్ష్మీమపి యజ్ఞనేభ్య స్సర్వంత్వవిద్యాకృతమేవమన్యే 30. వ్యాప్నోషిసర్వా విదిశోదిశశ్చ త్వంవిశ్వమేకఃపురుషః పురాణః, నష్టేపితస్మిం స్త్వ నాస్తిహానిః ఘటేవినష్టేనభసో యథైవ 3౧. యథైకమాకాశగ మర్కబింబం ఋద్రేషుపాత్రేషు జలాన్వితేషు, భజత్యనేకప్రతిబింబభావం తథాత్వమంతఃకరణేషు దేవ 3౨. సుసర్జనేవాప్యవనే వినాశే విశ్వస్యకించిత్తవనాస్తి కార్యం, అనాదిభిర్దేహభృతామదృష్టైస్తథాపి తత్స్వప్నవదాతనోషి 33. స్థూలస్యసూక్ష్మస్య జడా జడస్య దేహస్యశంభో నచితంవినాస్తి, అతస్త్వదారోపణమాతనోతి శ్రుతిఃపురాణే సుఖదుఃఖమోస్సదా 3౪. నమస్సచ్చిదంభోధిహంసాయతుభ్యంనమఃకాలకంఠాయ కాలాత్మకాయ, నమస్తేసమస్తాద్యసంసారకర్త్రేనమస్తే మృషాచిత్తవృత్యేకభోక్త్రే 3౫. ఏవంప్రణమ్యవిశ్వేశం పురతఃప్రాంజలిఃస్థితా, విస్మితాపరమేశానం జగదేపార్వతీ

పుసః 3౬. ఉపసంహారవిశ్వాత్మ్య విశ్వరూపమిదంతవ, ప్రతీతంజగదైకాత్మ్యం శంభోభవదనుగ్రహాత్ 32. పార్వత్యైస్వస్వరూపంతు ప్రదర్శ్య పరమేశ్వరః, సంతోషేణతదాప్రాహ మేఘగంభీరయా గిరా 3౮. *శ్రీశివః* పశ్యదేవిహిమద్రూపం మత్తోనాన్యోస్తికశ్చన, ఇత్యుక్త్వోపసంజహ్రే స్వదేహే దేవతాదికాన్ 3౯. మీలితాక్షీ పునర్భూత్వా దృష్ట్వాదేవీప్రపశ్యతి, తావదేవ గిరేశృంగే వ్యాఘ్రచర్మోపరిస్థితం ౪౦. దదర్శపంచవదనం నీలకంఠంత్రిలోచనం, వ్యాఘ్రచర్మాంబరధరం భూతిభూషితవిగ్రహం ౪౧. ఫణికంకణభూషాఢ్యం నాగయజ్ఞోపవీతినం, వ్యాఘ్ర చర్మోత్తరీయంచ విద్యుత్పింగజటాధరం ౪౨. ఏకాకినంచంద్రమౌళిం వరేణ్యమభయ ప్రదం, చతుర్భుజం ఖండపరశుం మృగహస్తంజగత్పతిం ౪౩. అథాజ్ఞయా పుర స్తస్య ప్రణమ్యోపవివేశ సా, అథాహదేవీందేవేశో యద్యత్ప్రీష్టు మభీప్ససి ౪౪. తత్సర్వంపృచ్ఛ దేవిత్వం మత్తఃకోఽస్తి మహేశ్వరి, ఇతిశంభోర్వచశ్శ్రుత్వా పార్వ తీప్రాహ విస్మితా ౪౫. * పార్వతీ * అనుగ్రహంకురుమయి సదాత్వద్భక్తయే ప్రభో, యదిమయ్యస్తి తేప్రీతి స్తద్భక్తిందేహి ముక్తిదాం ౪౬. పార్వత్యావచ నంశ్రుత్వా దేవఃప్రోవాచ భక్తితః, పంపాక్షేత్రమితిఖ్యాస్తి సర్వజ్ఞానవివర్ధనః ౪౭. తత్రస్నాత్వా తీర్థరాజో మహాజ్ఞానవివర్ధనః, అస్తి తస్మిన్మహాతీర్థే స్నానంకృత్వా నిరంతరం ౪౮. తపఃకురుమహాదేవి తేనతేమహిమాద్భుతః, భవిష్యతి నసందేహ శ్శివస్యవచనం యథా ౪౯. ఇత్యాజ్ఞప్తా మహాదేవీ పంపాక్షేత్రం సమాగమత్, తత్రతీర్థేమహావిప్రాః మన్మథేస్నానమాదరాత్ ౫౦. కృత్వా శివస్యోత్తరేపై తపశ్చక్రేమహత్తరం, తస్యావై తపసాదేవ శ్శంభుఃప్రత్యక్షతామగాత్ ౫౧. తందృష్ట్వా మహాదానంద చేతసాప్రాహశాంభవీ, వరాన్వృణీహిమే శంభో యద్య దిచ్ఛామిశంకర ౫౨. సర్వలోకాధిపత్యంచ సర్వైస్సేవ్యత్వమగ్రతః, త్వత్సన్నిధౌచిరంస్థిత్వా సర్వేషాందుఃఖనాశనే ౫౩. నిఖిలానధికారాస్తు దేహిప్రేమ్ణా మహేశ్వర, ఇతి దేవ్యావచశ్శ్రుత్వా విరూపాక్షస్తదాబ్రవీత్ ౫౪. మత్సన్నిధౌ తిష్ఠ భద్రే సర్వేషాంవరదాయినీ, త్వయాసాక్షేత్రరాజస్తు పాల్యతేపశ్యువ త్సదా ౫౫. ఆరాధయంతిసర్వేవై త్వామేవ స్వార్థసిద్ధయే, కలౌయుగే మదంశేన జని ష్యతిహికశ్చన ౫౬. ఆగత్యక్షేత్రరాజం స త్వదేకాగ్రమనాభవేత్, అమానుష ప్రభావంచ దత్త్వాతం వర్ధయాశిషా ౫౭. సహ్యుద్ధరిష్యతి క్షేత్రం కలికల్మషసంచ యాత్, స్థిరాభవమహాదేవి యావదత్రవ సామ్యహం ౫౮. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్త్వాప్రయయౌశీఘ్రం విరూపాక్షః ప్రభావవిత్, తతస్సాపార్వతీక్షేత్రే విరూ పాక్షస్య కామతః ౫౯. స్థిత్వాజజాపపరమం శివమంత్రంహృడీశ్వరీ, క్షేత్రరాజం

సదాదేవీ పాలయామాసనిత్యశః ౬౦. తదాదేవాస్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, దేవీముపాస్య స్వేష్టార్థాలబ్ధ్వా దేవ్యామహాద్విజాః ౬౧. తత్రసేవాం ప్రకుర్వంతి చాద్యా పిస్వసతీయుతాః, తదారభ్యమహాదేవీ నామ్నా సా భువనేశ్వరీ ౬౨. ఖ్యాతాలోకేమహావిప్రాః చతుర్భుజయుతాసతీ, త్రినేత్రాసుందరీ బాలా సర్వేషాంముక్తిదాయినీ ౬3. అత్రదేవీందర్శయిత్వా స్తుత్వాదేవీం ముహుర్ముహుః, తదాజ్ఞయాధగచ్ఛామో విరూపాక్షస్యదర్శనే ౬౪. అథతేసప్తఋషయః దేవందృష్ట్వా తిభక్తితః, పూజయిత్వాభవానీంతేవివిధైరుపచారకైః ౬౫. వన్యైఃఫలైస్సురుచిరై ర్ధూపదీపై రనేకధా, ప్రదక్షిణనమస్కారై ర్దేవీంసంతోష్య యత్నతః ౬౬. ప్రార్థయామాసురత్యంతం భక్తిభావేనసద్విజాః, విరూపాక్షస్య దేవస్య కటాక్షో ముక్తిదాయకః ౬౭. అస్మానుచస్థితోభూయా ద్యథాపూర్వతథా ధునా, తస్యాస్సకాశా దమలాన్ స్వేష్టార్థాన్ ప్రాప్య సత్వరం ౬౮. విరూపాక్షస్య నిలయం దదృశుఃపురతో ద్విజాః ౬౯. యఇదంపుణ్య మాఖ్యానం సంశ్రావయతి నిత్యశః, తస్యదేవప్రసాదేన సర్వసిద్ధిర్భవిష్యతి ౭౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
పూర్వభాగే భువనేశ్వరీ మహిమానువర్ణనంనామ
అష్టనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౮.

శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరార్పితమస్తు.

ఓం

శ్రీపంపాంబాసమేత విరూపాక్షేశ్వర పరబ్రహ్మణేనమః.

అథ శ్రీస్కాంద పురాణాన్తర్గత పంపామాహాత్మ్యే

మధ్యమభాగ ప్రారంభః.

*శౌనకాద్యా ఋషయఊచుఃసూతసూతమహాప్రాజ్ఞ స్వాత్మజ్ఞాన వతాంవర, త్వద్వాక్యామృతనిష్యందై స్సర్వే సంజీవితావయం ౧. నానావిధానిదే వస్య విరూపాక్షస్య శృణ్వతాం, చరితాన్యద్భుతాని చరితార్థామతిర్హినః ౨. సంత్యన్యేపి మహాప్రాజ్ఞా స్సంత స్సత్పర్ష యోమతాః, మహాదేవంవిరూపాక్షం దృష్ట వంతోహి యాన్మృషాః 3. తేషాంయోగ స్తపస్తేషాం తేషాంయాగాదికాః క్రియాః, యేతు శృణ్వంతితేవాక్యం శివమాహాత్మ్యసిద్ధిదం ౪. సుధానిష్యందసారాణాం సారా త్సారతరంతన, సూక్తంశ్రుత్వావరంసూత స్వాత్మానందమయాఃస్థితాః ౫. రస వద్ద్రవ్యశక్తీనాం స్ఫుటైర్వోపరి పర్వణి, సాహ్యకోవా బాధ్యకక్ష్యాసీ త్త్వద్వాక్య రసచర్వణే ౬. మానుషానందమారభ్య బ్రహ్మానంద శ్శతోత్తరః, త్వద్వాచా వయమానందే తస్మాదపిశతోత్తరే ౭. అహోభాగ్యమిదం నామ నైమిశారణ్య వాసినాం, ఏతావద్వచసా సద్య శ్శివభావతయోన్నతాః ౮. విద్యుచ్చపలమా శాంతం నియంతుంయన్నశక్యతే, యదుక్తంలగ్నమస్మాక మనాయాసేన తన్మ నః ౯. తేసప్తఋషయః పశ్చా ల్కిమకుర్వత తద్వద *సూతఉవాచ* సాధు సాధుమునిశ్రేష్ఠా గరిష్ఠప్రశ్నవేషవః ౧౦. వాక్యంశృణుత సర్వేపాం కల్యాణ ఫల దాం కథాం,ఏకచిత్తాయదినరం శ్రోతారఃశ్రుతిసమ్మతాః ౧౧. వక్తుస్సఫలతాంయాతి వాణీవై సత్యశోభినీ, సనత్కుమారవేవార్త మిమమర్థవిదాం వరః ౧౨. పప్రచ్ఛ స్కందమానమ్య పరంకౌతూహలాన్వితః, *సనత్కుమారః* స్కందతత్త్వ్వ

నద్యాశ్చ ప్రభావపరమోదయ ౧౩. భగవత్ భవ్యచిత్తానాం దివ్యాశ్చర్యప్రకాశకం,
నప్తర్షి ధ్యాననిర్వ్యూఢం విరూపాక్షస్యవై భవం ౧౪. దేవస్యతత్తదాకర్ణ్య మమ
ప్రోల్లసితంమనః, ఉపర్యపిచకింవృత్తం తేషామాసీన్మహాత్మనాం ౧౫. * స్కంధః *
సాధ్వీతేబుద్ధిరుత్పన్నా భూయ స్తదనుబంధినీ, సనత్కుమార వక్ష్యామి శృణు
సర్వోత్తరాశేయ ౧౬. ఏవంహిమవతఃప్రాంతే క్షేత్రేభద్రశిలాహ్వయే, నప్తర్షయో
మహాభాగాః శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితాః ౧౭. ఏవంప్రత్యక్షితాత్మేశా స్సర్వే సంయమి
నాంవరాః, ఆత్మానురూపై స్సంకల్పై రాసన్నత్తేజితాశయాః ౧౮. ప్రత్యక్షిత
నిధానస్తుయథాభూయ స్తదాప్తయే, ప్రపద్యతేసముత్కంఠా త్తథాతేఽప్య భవత్
శివే ౧౯. అంతరంవిప్రకూటంహి మవదేమకూటయోః, తత్పార్శ్వంగణ మమ
న్యంత తపసాపరయాపితే ౨౦. స్నాత్వా భద్రశిలాతీర్థేసర్వేచ ప్రయతాశయాః,
సద్యోద్రష్టుంసమాజగ్ముర్యతిభి ర్ధ్యేయ మీశ్వరం ౨౧. కృతస్నానాఃకృతజపాః కృత
స్తోత్రా హుతాగ్నయః, భరద్వాజంపురస్కృత్య ప్రాపుర్భద్రశిలాంతు తే ౨౨.
నమోభద్రశిలేతుభ్యం త్వత్ప్రసాదా దమీవయం, అభ్యాగమేవహి చక్షుర్భ్యం
దృష్టవంతో మహేశ్వరం ౨౩. శ్రుతవ్యంహిత్వయా నిత్య మస్మదాస్కందనాదికం,
త్వయిసర్వే సమాయాంతు సర్వేదృష్టశివా వయం ౨౪. పరతోపి త్వయిప్రీతి
రస్మాక మనపాయినీ, నదీంస్మరామస్త్వాంభద్రే యామోభద్రశిలేవయం ౨౫.
అన్యేపి యేతపస్యంతి పరం సాంత్వకృతాశయాః, తేషాంభద్రప్రదా భూయాస్సర్వ
లోకేషు విశ్రుతా ౨౬. త్వయాప్రత్యక్షితందేవం మన్వానామనసైవహి, గచ్ఛామ
స్తత్రసిద్ధ్యంతు సంకల్పాన స్సదాస్మనాం ౨౭. నదీనదేషుత్రిస్రోతా యథాధర్మేషు
వైదికః, తథాభద్రశిలే ఖ్యాతాశ్రేత్రేషుత్వం మహత్తరా ౨౮. అహోఽజితాశ
యానాంనో వాసనా మహతీకిల, యత్త్వామస్య పరిత్యక్తుం వాత్సల్యేన నశక్ను
మః ౨౯. త్వాంప్రాప్యతపసస్సిద్ధిః త్వాంప్రాప్య తపసస్థితిః, త్వాంప్రాప్య తపసః
ప్రాణాః సత్యసిద్ధాస్మనాంపినః 30. ఇత్యుక్త్వాభిప్రణమ్యైనాం ఏకాత్మానోమునీ
శ్వరాః, ఉత్పేతుర్వ్యోమ తేజోభి రుద్యోతిత దిశాముఖాః 3౧. తేషూచ్చలితమూ
ర్ధ్వేషు పర్యంతాశ్రమవాసినః, సర్వేభద్రశిలాం ప్రాపు స్తపోనిష్ఠా స్సుసిద్ధయే 3౨.
అహంప్రథమికోపేత్తె కాస్మసిద్ధి మభీప్సుభిః, అభూద్భద్రశిలాస్థానే ద్వ్యంగులంచ
నిరంతరం 33. తేపివ్యోమూర్ధ్వన స్సప్తమునయ శ్శంసితవ్రతాః, రంహసాబహునా
యుక్తా మిథోజగ్ముర్ధి పురఃపురః 3౪. ఆదాయాదాయ సౌరభ్యం సువర్ణసరసీరు
హాం, సిమేవిరేతాన్యాకాశే సపాగాం? సౌరసైంధవాః 3౫. సంఘశ స్సంఘశ స్తచ్చ
దృష్ట్వా సప్తముసీశ్వరాత్, ప్రణేముఃఖేచరానమ్రైః శిరోభి స్స్మారచేతసః 3౬.
సప్తస్కంధవతీం వ్యోమసీధీ [illegible] స్య తేక్షణాత్, సర్వోన్నతేనమార్గేణ యయు
రుత్కాలనాహితాః 3౭ [illegible]సిర్చిత్తానాం మహర్షీణాం మనోరథాః, పథ్యే

మశ్యేచబహవో బభూవు స్సమయోచితాః 3౮. అద్యామీ నిరవద్యాశా స్సద్య స్తీర్త్వానభస్తలం, ద్రక్ష్యామో హేమకూటాది క్షేత్రాణా మధిదైవతం 3౯. ప్రవిశ్యపరమంక్షేత్రం తత్రతత్రతపస్యతః,దృష్ట్వాముసీశ్వరా సిద్ధాయాస్యామోని ర్వృతింస్థిరాం ౪ం. సర్వతేజోమయం తత్ర సర్వదైవతదైవతం, ద్రక్ష్యామఃకరుణా సింధుం విరూపాక్షం పరంశివం ౪౧. ఆత్మభాజామదూరంచ బహిరాత్మాన మాత్మ నాం, పదమాలోకయిష్యామః పరేశస్య పరాత్పరం ౪౨. ఆనమ్రశిరస స్సర్వే స్వామిరక్షేతివాదినః, అపాంగైరాదిమ శ్శంభురస్మా నాలోకయిష్యతి ౪3. తస్యాంగరాగభస్మాని వికిరద్దిక్షుసర్వతః, తత్కృపార్ద్రిసరిద్వాయు రస్మానా శ్వాసయిష్యతి ౪౪. నీలలోహిత మైశ్వర్యమాలోక్యాలోక్య శాశ్వతం, తత్తాదృశా భవిష్యామశ్చరితార్థా ఇమేవయం ౪౫. అస్మాకంతత్రనమ్రాణా మబహిస్ఫురదాత్మ నాం, శ్రోష్యత్యవ్యాహతైశ్వర్యః స్తోత్రంస్తోత్రప్రియశ్శివః ౪౬. పశ్యతాంప్రమథే శానాం భక్తానాంచ తపస్వినాం, అస్మాకదృష్ట్వాఽఖిలేశానః సర్వసిద్ధీఃప్రదాస్య తి ౪౭. * స్కందః * ఏవమన్యాంశ్చ సంకల్పా న్కలయంత స్తథాతథా, పరీవాహ మథై రాభవై రాచయంత శ్శివేధృతిం ౪౮. పంథానంతేదవీయాంసం ముహూర్తా దత్యలంఘయన్, తేషాంమనాంసి యుక్తాని యయుఃస్వాభిమతంపదం ౪౯. పూర్వ మేవాభిజగ్ముస్తే తానిదేవైస్తుకేవలైః, యథైవతానిసర్వాణి సమతీత్య శనైశ్శ నైఃఽం. పరంతత్వంప్రపద్యంతేతథా తేపిజితాశయాః,సర్వాన్యేవాన్యభామానిథామా న్యేకమనోరథాః ఽం.అతిలంఘ్యాతిలంఘ్యాపుః హేమకూటం గిరీశ్వరం, దదృశుర్దీప్త మనస స్సర్వే సప్తర్షయోఽనఘాః ఽ౩. హేమకూటంమహాశృంగై రాక్రాంతహరి దంతరం, వంద్యమానంసురైఃసిద్ధైః గంధర్వైశ్చారణైరపి ఽ3. ప్రశస్యమానం బహుభిఃప్రత్యక్షైర్వైస్తవస్వినిభిః, అంభోదనీలకుంభాంభ స్సలిలై స్స్వగసోదితైఃఽర. ఆసిచ్యమాన మాకాశం దేవతాభి రహర్నిశం, జ్యోతిశ్చక్రసముద్గచ్ఛత్ ద్విపచక్ర మనోరమైఃఽఽ. దిగ్దేవతాగణైర్నిత్యం నీరాజిత శిలోచ్చయం, మహానిర్ఝర నిష్ఠాదైఃకందరాంతఃప్రసర్పిభైఃఽఽ. ఔపవాహ్యం వృషంశంభో ర్గర్జయంతం దిశానిశం, మేదినీ కాంచనాంభోజకర్ణికాకారతాం గతం ఽ౭. అంతర్బంధితభావౌఘం త్రైలోక్యస్యాపివర్ణం, ప్రభవంసర్వసిద్ధీనాం సేవ్యాష్టకసమన్వితం ఽ౮. ఔన్న త్యేనమహత్త్వేన సారవత్త్వేన భూయసా, సర్వేషామపిశైలానా మాధిపత్యేవ్యవస్థి తం ఽ౯. అర్చితంమేరుణానిత్యం ఆదృతంతుహిమాద్రిణా, వందితంవింధ్యశైలేన నిషధేనాపిపూజితం ౬ం. అభ్యర్చితంమహేంద్రేణ మానితం మలయాద్రిణా, సంస్తుతంపారియాత్రేణ సుపార్శ్వేనసభాజితం ౬౧. భావితంచిత్రకూటేన త్రికూటే నాభిసేవితం, ఆలోచితంసువేలేన మందరేణాత్మనాఽఽ దృతం ౬౨. గంధమాదనశై

తేనవిధ్వాతంనియతాత్మనా, అభినందితమాహాత్మ్యం సహ్యేనాపి మహీభృతా ౬౩. అన్యైశ్చమాల్యవన్నీల మతంగప్రముఖైర్నగైః, బుష్యమూకమహాసాను నానుమత్ప్రీముఖైరపి ౬౪. సంసేవ్యమానమైకాత్మ్యా త్సర్వసార సముచ్చయం, వర్ణనానామవిషయ మాశ్చర్యాణాం పరంపదం ౬౫. రామణీయకసర్వస్వం స్థాస్నుకల్పాంత రేష్వపి, మహాప్రలయపాథోధి వీచీగర్వనివారణం ౬౬. మహాకల్పాగ్ని సంరంభ గాంభీర్యగ్రంథిమోచనం, మోచనంసర్వపాపానాం మోహానల నలూహకం ౬౭. కాలస్వగర్వహరణం కామస్య మదభంజనం, కర్మణ స్సిద్ధిజననంకాంక్షితస్య విధాయకం ౬౮. ఆరభ్యమాణమేకాగ్రైఃసమంతా ద్రుద్రకింకరైఃు ఉత్తుంగశిఖరోత్తీర్ణ శాద్వలధ్వజలాంఛనం ౬౯. గగనక్ష్మారుహచ్ఛాయా గర్భా తాదిత్యమండలం, యదీయపరమాణూనాం పరమాణుకణైఃపురా ౭౦. నిర్మితాస్త్రిదివోద్యానవిశేషా స్తైర్వనైర్వృతం, పంచైవకల్పతరవఃు ప్రఖ్యాతానందనేవనే ౭౧. సంవృతంకల్పతరుభి స్సహ స్రశతకోటిభిఃు, చింతారత్నందివిఖ్యాత మద్యాప్యేకం నచాపరం ౭౨. చింతారత్నైర నదృశైర నంతైఃు పరిమండితం, కామధేనుర్హిగోలోకే కాచిద్దేవైరభిష్టుతా ౭౩. కామధేనుసహస్రేణ కాంక్షణీయంసదామరైఃు, మాణిక్యతటసోపాన మయూఖోత్ఫుల్లపంకజైఃు ౭౪. సంతాపహారిభిర్వాప్యైర్వ స్సరోభిశ్శిశిరైర్వృతం, ఏవంసర్వగుణోదార మేవంసర్వాద్భుతోదయం ౭౫. ఏవంసర్వగతపోరూపం హేమకూటమవేహ్యతే, లబ్ధాశా లబ్ధసద్భావా లబ్ధబోధాఃు క్షణేక్షణే ౭౬. నృత్యంతఇవ సంకల్పైఃు క్షేత్రాంత ముపాయయుఃు ౭౭. తే హేమకూటంసమవేక్ష్యసర్వే స్థానంమహీయ శ్శశిఖండ మౌలేఃు, సిద్ధంతప శ్శాశ్వతమిత్యవాపు ర్వినిశ్చయం నిశ్చయగాఢచిత్తాఃు ౭౮.

ఓంతత్స దిత్యాది మహాపురాణే శ్రీస్కాందే హేమకూటఖండే వంపామాహాత్మ్యే సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితాయాం మధ్యమభాగే సప్తర్షిభిఃు హేమకూట దర్శనంనామ ప్రథమోఽధ్యాయఃు. ౧.

* స్కందఉవాచ * తేసమాప్యమహాక్షేత్రం విరూపాక్షస్య విశ్రుతం, అవతేరుర్మహీంపుణ్యా మాకాశా చాత్మవేదినఃు ౧. అవతీర్యముదాయుక్తాఃు క్షేత్రం తత్ప్రీవివిక్షవఃు, ఆశ్చర్యలబ్ధగతయఃు క్షణంతస్థు స్తపోధనాఃు ౨. ఉపేతంపంచభిఃు క్రోశైఃు ముఖ్యద్వారచతుష్టయం, చతుర్భిరవ్యుపద్వారైఃు శోభితంపరమోత్తమైఃు 3. ఇదమాకృష్టకైలాసం సద్యస్సిద్ధివిధాయకం, పంపాక్షేత్రమితిప్రాజ్ఞాఃు ప్రోచ్యాఽవైక్షంతసర్వతఃు ౪. తావత్సహ్యాచలోదీర్ణా విష్ణుదేహసముద్భవా, సరిన్మహాప్రభావేన తుంగభద్రా సమాగతా ౫. తాందృష్ట్వాదివ్యతత్త్వజ్ఞాం తుంగకల్లోలమాలినీం, ఆప్లావయంత కిష్కింధాపర్వతా గ్రశిలోచ్చయాత్ ౬. ప్రహర్షమతులం జగ్ముస్తస్య

మాహాత్మ్యవేదినః, యత్రభాగీరథీపుణ్యా నర్మదాచసరస్వతీ ౭. నిమ్నావతీగోమతీచ వసిష్ఠప్రపదాశివా, విశోకాచవితన్వాచ చైకాకీగండకీతథా ౮. యమునాకాశ్యపీ చిత్రా సరయూస్సర్వపాపహా, నేత్రావతీవేణవతీ శీఘ్రగా శీఘ్రవర్తినీ ౯. శుశావతీ శుశోద్వర్తా ఫల్గునీపాపహారిణీ, శితద్రుశ్చశతద్రుశ్చ వేదికాసైతవాహినీ ౧౦. బాహుదా కృష్ణవేణీచ సరయూఃపాపనాశినీ, ప్రభాసా శారదాచంద్రభాగా కుటిల గామినీ ౧౧. వారణాసీ విశాలాచ పుణ్యదా పూర్ణిమాహ్వయా, మలప్రహారీ కావేరీ వరదాబ్రహ్మనిర్మితా౧౨. తాపీపయోష్ణీ శిశిరాప్రణీతాపాపనాశినీ, గోదావరీ భీమరథీ వేగావుష్కరమండనీ ౧౩. వటేశ్వరీత్రిమూర్తీచ సుగంధాలలితాతథా, ఇరావతీ వేత్రవతీ శోణా పంచనడాజసా ౧౪. శీతాచాలకనందాచ చక్షుర్భద్రా తథాపరా, భంగోద్భవాసరిద్వర్యా కాశీత్వన్యాతథాపరా౧౫. ఏవమన్యానితీర్థాని యానిసంతి సరిద్వరాః, దృష్టాన్యనిచావగాఢాని యానిరాత్యృషితానిచ ౧౬. తుంగ భద్రాత్వదంతీర్థం తేభ్యోప్యున్మేషదం హినః, అస్యాంస్నాత్వాయథాకామం సర్వే పూతాశేయావయం ౧౭. దేవమాలోకయిష్యామ ఇత్యేతంనిశ్చయందధుః అవా పుస్తుంగభంద్రాంతా మాప్యాయనకరీం భువః ౧౮. తాపత్రయంచసర్వేషాం హరంతీ మూర్ధ్నిమారుతైః, తుంగభద్రాతటోపాంతే దదృశుస్తీవ్రనిశ్చయాః ౧౯. లక్ష్మాని మహేశానసాన్నిధ్యం యైర్నవిద్యతే, మహాదేవో పవాహ్యస్య వృషభస్య మహాజసః ౨౦. పదానిసైకతస్థానిదర్శయంత స్తపస్వినః, అవరుహ్య వృషాచ్ఛం భు ర్యత్రస్థిత్వావరందదా ౨౧. తపస్యతేపురాతత్రతత్పదా న్యప్యభావయన్, దేవ స్యవామపార్శ్వేతు దేవ్యాస్థితిజుషఃకిల ౨౨. దదృశుఃపులినోద్భిన్నం పదన్యాస మనాదిమం, ప్రమథానాంగణానాంచ వికటోత్కటచారిణాం ౨౩. సర్వతోద్గాఢసం లగ్నాగి పదపద్మ్యరలక్ష్మయన్, తత్రతత్రపరంశీర్ణా భూషణోరగభూత్కృతైః ౨౪. అజానన్చేతసాశంభో ర్భస్మోద్ధూలపరంపరాః, కందర్పబంధాద్విస్రస్తా చూడాంభః పూరచోదితాః ౨౫. దదృశుస్తటసీమాంతే సబిల్వదలమాలికాః, తేఽపశ్యన్ సికతారూపాన్యాద్యైః సంపాదితాన్యపి ౨౬. అనాదిశివలింగాని తుంగభద్రానదీ తటే, ఆయాతయోస్సమంత్రత శివాభ్యాం దదృశుస్తటే ౨౭. గణేశస్కందయో రేకా మయూరపదమండలీ, ఆత్మావలోకమాత్రేణ నదీంసప్తముఖించ తాం ౨౮. ప్రవాహావినయోపేతా మగాహంత తపస్వినః, అఘమర్షణసూక్తాని జపంత స్తత్రతేఽనఘాః ౨౯. సన్నుర్విధివదేకాగ్రా స్తర్పయిత్వాసురాన్ పిత్రా, తేషాంశిష్యాద్విప్రశిష్యాశ్చ తచ్ఛిష్యాశ్చపరశ్శతం ౩౦. తుంగభద్రాంభసిస్నాత్వా సర్వేపూర్ణమనోరథాః, అరుంధతీచతద్వారి ణ్యాపుతా విమలాశయా ౩౧. సత్యం సరిద్వరేత్యేసా తుంగభద్రేత్యభాషత, కింతద్వర్ణ్యమరుంధత్యాః ప్రాశస్త్యేనపరాజి తా ౩౨. తుంగభద్రాపితద్యోగా దాత్మానం బహ్వమన్యత, కృతస్నానాదికర్తవ్యా

ధన్యాస్సస్తర్పయ స్తథా 33. సంపూజ్యపావనీందేవీం బద్ధాంజలిపుటస్థితాః, ప్రవిశామఃపరంక్షేత్రం కేనద్వారేణసువ్రతాః 3౪. * ఇత్యన్యోన్యంవిచారంతే చక్రుర్భూతార్థవేదినః, తత్రోవాచభరద్వాజః క్షేత్రమేతన్మహత్తరం 3౫. పంచబ్రహ్మమయంశంభో రపరంరూపమాస్థితాః, సద్యోజాతాదిదేవత్వం ముఖ్యోనాద్యతపోధనాః 3౬. ద్వారేణైవ ప్రవేక్ష్యామః క్షేత్రంపశుపతేఃప్రియం * సూతః * తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా తథేత్యాహు రథాపరే 3౭. ప్రణమ్యోల్లాఘమీనీం భూమిం పశ్చిమద్వారదేవతాం, వివిశుఃక్షేత్రరాజంతే విశ్వసిద్ధివిభూషణం 3౮. ప్రవిశంతోయతాత్మానః తత్రతత్రక్వచిత్క్వచిత్, సర్వపుష్పికసంలక్ష్యం దదృశుః క్షేత్రవాసినః 3౯. ఏకపాదస్థితా మూర్ధ్వబాహూ నంగుష్ఠతస్థితాః, నానావిధాసనాన్దివ్యా న్నానాయోగ వ్రతక్రమాన్ ౪౦. మరీచిపాజలాహారా న్మూలాహారా ననావిధాన్, వాయ్వాహారాం స్తథా కందమూలపత్ర ఫలాశనాన్ ౪౧. త్రిజటానద్వయజటాన్ జటాభిఃపంచభిర్యుతాన్, నానావిధజటాబద్ధాన్ భస్మోద్ధూళనధూసరాన్ ౪౨. రుద్రాక్షధారిణశ్చాన్యా న్మహాముద్రాంచ్ఛవయోగినః, మహామాహేశ్వరాన్ శైవాంస్తథాపాశుపతా న్మునీన్ ౪౩. కలాముఖాన్ సుతపస స్తదీప్తాంశ్చ మహావ్రతాన్, శివదీక్షాన్వితాంశ్చైతాన్ సైన్ష్ఠికా న్వ్రతచారిణః ౪౪. కరస్థలింగానారూఢానవస్థాపంచకోద్భవాన్, ఊర్ధ్వైకపాదాన్యమినో ఘోరే తపసితిష్ఠతః ౪౫. తీవ్రాభిర్వ్రతచర్యాభి స్తిష్ఠత శ్చావ్యధోముఖాన్, ధ్యాయతశ్చపరంతత్త్వం పతతశ్చ శివాగమాన్ ౪౬. పంచాక్షరీంప్రజపతో రుద్రసూక్తపరాయణాన్, రుద్రోపనిషదాసక్తా న్మునీన్నగ్నవ్రతానపి ౪౭. తథాపంచాగ్నిమధ్యస్థాన్ క్షేత్రపీతమఖానపి, నిర్వికారపదప్రేప్సూ ననన్యానేకచేతసః ౪౮. దృష్ట్వావిస్మయమాజగ్ము ర్మునయస్తే పదేపదే, ఆద్యేనబ్రహ్మణాపూర్వ మాత్మబ్రహ్మత్వసిద్ధయే ౪౯. తప్తంయత్రతపోఘోరం స్థానంతత్రాప్యలోకయత్, యత్రవిష్ణుత్వసిధ్యర్థం చక్రే విష్ణుః పరంతపః ౫౦. మరుతామాధిపత్యాయ తపస్తప్తంమరుత్వతా, తతస్తత్రపరంస్థానం దృష్టవంత స్తపోధనాః ౫౧. యత్రవేదాశ్చివంద్రష్టుం స్థిత్వా స్తోత్రమృగ్వపుః,సాంగోపాంగా స్తదవ్యేతే స్థానమాలోక్యవిస్మితాః ౫౨. గాయత్ర్యాశ్చైసరస్వత్యా మంత్రాంణాంచ పృథక్పృథక్, తపస్సిద్ధికరంస్థానం వీక్ష్యతేవిస్మయంగతాః ౫౩. శేషస్యహ్రసవదనః సర్వోపవహనక్షమః, తపస్సుచారుణంకృత్వా యత్రవర్షాయుతైరపి ౫౪. భూషణత్వమగాచ్ఛంభోః స్థానంతత్రవ్యలోకయత్, మేరో

---

* ఇతిపప్రచ్ఛురఖిలాః క్షేత్రపాలంమహామతిం, తదోవాచ క్షేత్రపాలః క్షేత్రమేత న్మహత్తరం ఇతిపాఠాన్తరం.

స్థానమవతః పశ్చా ద్వింధ్యస్య నిషధస్యచ ౫౫. అన్యేషాంచకులాద్రీణాం తపస్థా నం వ్యలోకయత్, ఐరావతముఖానాంచ దివ్యభావ ధృతాత్మనాం ౫౬. దిగ్దంతినాం పరస్థానా న్యాలోక్యాశ్చర్య మాయయుః, పితృణాంచమునీనాంచ పూర్వేషాం స్వస్వసిద్ధయే ౫౭. తపస్థానానిపుణ్యాని దదృశు ర్దివ్యచక్షుషా, మనూనాంసుబహూ నాంచ మర్యాదాస్థాపితాత్మనాం ౫౮. స్థానాన్యాలోకయామాసు స్తపస్సిద్ధికరా ణితే, సప్తానాంచసముద్రాణా మగాధత్వాదిసిద్ధిదం ౫౯. తపస్థానంసమ్మెళంత వికాసంవరమంయయు, తత్థై వాశ్చర్యజాలాని సుబహూన్యపరాణిచ ౬౦. దృష్ట్వా దృష్ట్వామహానంద మధ్యమగ్నాఇవాభవన్, ప్రత్యుద్గతాశ్చతత్రస్థై ర్నైశ్చిత్ క్షేత్రా ధివాసిభిః ౬౧. ప్రశంసన్తశ్చతాన్సర్వాన్ యూయంధన్యాఇతి ద్విజాః. యుష్మా స్వత్రప్రవిష్టేషు వయమిత్యనులాపినః ౬౨. తత్థై కాదశరుద్రాణాం స్వరూపం దదృ శుశ్చతే, తథారుద్రాంశ్చవంచాశ చ్ఛతరుద్రాం స్తథాపరాన్ ౬౩. తథావికృతిరు ద్రాంశ్చ భస్మరుద్రాన్సహస్రశః, భీమరుద్రాన్మహారుద్రా న్నీలరుద్రాన్వరశ్శ తాన్౬౪. శ్మశానరుద్రాన్సంకల్పరుద్రాన్సంకల్పసిద్ధిదాన్, జ్ఞానరుద్రాన్దివారుద్రాం స్తత్వరుద్రాం స్తథాపరాన్ ౬౫. జీమూతరుద్రాన్ స్వచ్ఛందరుద్రాన్స్వచ్ఛందవిగ్ర హాన్, కల్పరుద్రాన్మహారుద్రా న్సేనరుద్రాన్ ప్రియంకరాన్ ౬౬. విజ్ఞానరుద్రాన్ కల్పాంతరుద్రాన్ కల్పాంతచారిణః, సివారుద్రాన్నిశారుద్రా న్సలరుద్రాన్వరశ్శతం ౬౭. తుషారుద్రాంశ్చ పవన రుద్రాన్వర్ష్యప్రసిద్ధిదాన్, భూతరుద్రా న్మహారుద్రాం స్తన్మాత్రేశాన్మహాబలాన్ ౬౮. మూర్ధానంచభువనేశాంశ్చ విదిశేశాన్ దిగీశ్వరాన్, ఏతేషా మపివాన్యేషాం రుద్రాణా మూర్జితౌజసాం ౬౯. స్థానానిసుబహూన్యత్ర దదృశుస్తే తపస్వినః, గణాంశ్చగణనాథాంశ్చ క్షేత్రాధీశాంశ్చ భైరవాన్ ౭౦. భూతేశాన్పృథి మథేశాంశ్చ వందమానా స్తత్రస్థాన్, సరోత్తమమయాకారా న్సరోత్తమమయా శయాన్ ౭౧. సరోత్తమమయా మూర్తీ స్సరోత్తమమయక్రియాన్, ఉహ్యమానాఇవా ద్వేలై ర్భక్తిపూర్ణా దివస్థితాన్ ౭౨. తస్మిన్నేవమహాక్షేత్రే స్నంస్కారాత్మభిరుత్త రాన్, భువ్వంతోవాసనాగూఢా నుత్తర్ణానమలత్రయం ౭౩. శర్వమాత్రధృతాశాంశా న్షడూర్మీంశ్చవిశన్వరాన్, విశన్తేస్మపరిక్రమ్యక్షేత్రమాహాత్మ్యభిక్షవే ౭౪ (ఏకాగ్రా వసిరోన్మేషా న్మధ్యస్థేశేషాంశ్చతత్రగాన్?) ప్రాదక్షిణ్యేన తత్క్షేత్ర మవగాహ్యానమం తతః ౭౫. ఆజగ్ముర్మోక్షపురద్వార మూర్ధ్వస్థపరమేశితుః, తేమోక్షపురద్వార మునస్థ్య తత్ర తృణస్థితా స్సప్తమునివీరాన్, క్షేత్రాధిపేనానుమతప్రవేశా బభూవు రుద్యా సిత హర్షసారాః ౭౬. * * *

ఇతి శ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే సప్తర్షీణా మపవర్గక్షేత్రప్రవేశోనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* స్క ందఉవాచ * ప్రవిశంతశ్చతేసర్వే భావయంతఃపరంశివం, దదృశుర్ది వ్యవిభవాఁ కక్ష్యాభేదాఁ సహస్రశః ౧. తత్రప్రథమకక్ష్యాయాం జేవదేవస్య సంమతాఁ, సహస్రానలసంకాశాఁ స్సహస్రాక్షాదిభిస్తుతాఁ ౨. సదాసర్గస్థితి ధ్వంస వినోదనవిశృంఖలాఁ, బహుపాదాన్బహుభుజా న్బహునేత్రా న్బహూదరాఁ 3. బహుశీర్షాఁ బహుగుణా న్బహుదీప్తాయుధాం స్తథా, అక్షపాదాఁలలాటాక్షా న్స్కపోలాక్షానసీక్షణాఁ౪. బాహునేత్రానరోనేత్రాన్కరోదరవిలోచనాఁ, లంబోదరా న్నేత్రకర్ణా న్బాహుకర్ణా స్స్వలచ్ఛిఖాఁ ౫. తిర్యక్చరానూర్ధ్వచరా నధోముఖచరా నపి, పర్వతాభరణా నంగకుండలా న్నగమేఖలాఁ ౬. స్థూల నాసా న్మహోకాయాం స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాతిభీషణాఁ, అగ్నిజిహ్వాన్మహానాసా నుత్కట భ్రుకుటీ తటాఁ ౭. గణాననంతసంఖ్యాతా న్దదృశుఃపరమాద్భుతాఁ, దృష్ట్వాతా న్దివ్యసన్నాహా న్సర్వత్రాప్రతిమాజసః ౮. నిర్గచ్ఛతఃప్రవిశత శ్శివాజ్ఞా పరిపాలకాఁ, ప్రహృష్టాస్తైరపిప్రహ్వై ర్భూయోబహుమతాగమాఃి ౯. సర్వాస్వపిచకక్ష్యాసు తానుతాసు మహేశితుఃి, విభవానపరిచ్ఛేద్యా న్వీక్షమాణా ముదాన్వితాఁ ౧౦. దేవసంకల్పసిద్ధాభి ర్దివ్యతారుణ్యసిద్ధిభి, అభిరమ్యవిలాసానా మహంప్రథమికాత్మ భిః ౧౧. అనంతపున రున్మేష సారసంజీవనౌషధైఃి, మాధుర్యరసనిష్యంద చాతు ర్యాలావవృత్తిభిః ౧౨. కటకాంగదకేయూర పరిహాసాంగులీయకైఃి, భూషితా కృతిభి ర్భవ్యై ర్భూషణై ర్భోగసిద్ధిభిః ౧౩. మృదంగశంఖపణవ వీణావేణువినోద నైఃి, దేవమూసంబయంతీభిర్మృత్యే ర్మధురవాదిభిః ౧౪. దివ్యాంగనాభిర్దివ్యాభి రభిజుష్ట మహాంగణం, నమస్తేశివపుత్రాయ నందీశాయనమోనమః ౧౫. నమస్తేదశ హస్తాయ నమస్తేసీలచక్షుషే, నమస్సారూప్యసిద్ధాయ నమస్సాలోక్యదాయినే ౧౬. నమోదేవీకృతారూప నమస్సామీప్యదాయినే, నమస్సార్వార్థవిజ్ఞాన నమస్తే సర్వ శక్తయే ౧౭. నమ స్సర్వాగణాధ్యక్ష నమస్తే సర్వమూర్తయే, నమో లోకాధినా థాయ నమోవైఁ ధిపవ ౧౮. నమోగణాధినాథాయ నమస్తే విశ్వసిద్ధయే, చండాయుధాయ చి డారు ఖండితామరవైరిణే ౧౯. రుండమాలాధరాయాస్తు దండమాంజీయుజేనమ, శివదాయశివాంగాయ శివజ్ఞాయ శివాత్మనే ౨౦. శివాయ శివభావాయ శివస్పందాయనేనమఃి, మాంజీధరాయ జటినే శుచయే బ్రహ్మచారిణే ౨౧. కృష్ణాజినధరాయాస్తు తపోరూపాయతే నమఃి, అయోనిజాయదివ్యాయ లాంగూలాగ్రోషితాయచ ౨౨. క్షేత్రజ్ఞాయైకచిత్తాయ గణానాం ప్రభవేనమఃి, ప్రాసాసిపట్టసేష్వాస శూలనహ్నిధరాయచ ౨౩. నమస్సార్వాయుధేశాయ శ్రీనందీ శాయతేనమఃి, సేనానిస్స్వగణేంద్రాణాం గోప్తాత్వం సర్వకర్మణాం ౨౪. వరద స్త్వంవిధేయానాం శుభ స్స్మనేనమఃి, నమోస్తు దుర్మదవ్యాల మహాజాంగలికా యతే ౨౫. నమోజన్మవిహీనాయ నమస్తేజన్మహారిణే, నమశ్శిలారయేతుభ్యం నమ

స్తేపవారిణే ౨౬. శాలంకాయనదృశ్యాయ సర్వేశాయనమోనమః, నమ స్సహ్యాద్రిధేయాయ నమ స్సద్భక్తసంపదే ౨౭. నమస్తపస్వినమ్యాయ నందికేశ్వర తేనమః, పాహివిశ్వమిదందేవ పాహిన శ్శరణాగతాన్ ౨౮. నమోనందీశ నందీశ శ్రీనందీశనమోనమః, నందికేశ నమస్తుభ్యం మహానందీశతేనమః ౨౯. ఏవంస్తోత్రేణ తుష్టేన నందీశేనానుమోదితాః, తేతస్యపరమేశస్య మక్కళానాం మహాత్మ నం ౩౦. ధర్మస్యపరమంస్థానం మంత్రాణాం పరమాంసితిం, ప్రావిశన్పరమంధామ సత్క్రియాణాం సముచ్చయం ౩౧. దేవస్యపురతోలక్ష్యం వేదపావచతుష్టయం, సత్యధర్మమయాకారం మహాప్రణవపూపిణం ౩౨. మంత్రసిద్ధిపదం పుంసాం దేవేం ద్రాది నుపూజితం, జ్యోతిర్మయం మహాశృంగం జ్యోతిర్మయవిలోచనం ౩౩. శిరచ్చం ద్ర సహస్రాళం దివ్యమాల్యై రలంకృతం, సావర్ణకక్ష్యా లంకారం హేమఘంటా విరాజితం ౩౪. నంద్యమానంగణై స్సిద్ధై ర్భక్తైశ్చేనెర్ముముక్షుభిః, జీవవాహ్యం మహేశస్య మహాస్థానంతేవవందిరే ౩౫. పర్వభాగ్యమయీదర్శ ప్రవిష్టాఖిల తత్త్వకాత్, స్వయంకృతానేకతపశ్శ్రితలక్ష్మ్నభి రాదరాత్ ౩౬. ప్రత్యక్షమేన పశ్యం తో మోక్షస్యాకార మాదిమం, అగ్రేసాలోక్యసారూప్య సామీప్యం వరమేశ్వ రాత్ ౩౭. పరమేశ్వరకైంకర్య వ్యాపృతాంగాన్వివృణ్వతః, కించిదంతర్ముఖాల్లంఘ్య కైవల్యేన విశోధితాః ౩౮. అప్రాకృతమవైక్షంత దేవసాన్నిధ్య మంటపం, దేవే శస్య మహాస్వేనసంకల్పేనైవ నిర్మితం ౩౯. హేమాంబుజనిభాకారం పూర్ణాహై రభిరక్షితం, దివ్యరత్నమయస్తంభ శతసాహస్ర శోభితం ౪౦. ప్రవాలమణిసోపా నం వైడూర్యమణి వేదికం, స్థలవంద్యేనమహతా స్ఫటికేన విభూషితం ౪౧. ముక్తా మయమహాభిత్తిం గవాక్షకాంచనైర్యుతం. పద్మరాగవినిర్యూహ మహాకీలాది టంకి తం ౪౨. రత్నదీపవపూశ్రేష్ఠం రత్నమాలాభి రంచితం, అంతర్వేదిభి రగ్ర్యాభి ర్విహ్వా మిభి రభిరంజితం ౪౩. సహస్రేణాయుతేనాపి సునర్ఘకలశై ర్యుతం, అవర్తగర్భక స్తూరీ గోపురాదిభి రర్చితం ౪౪. మహామరకతోత్క్రష్ట సత్క్రియానాలభంజికం, గోమేధికవరిస్కార చారుసోపాన శీతలం ౪౫. పునస్తమహామేరు శిఖరోపరినిర్మితం, వర్ణకాశేయకూపేణ వితానేనవిరాజితం ౪౬. రత్నపుష్పోపహారేణ సర్వత స్సమలంకృతం, బిల్వారగ్వధకర్పూర దూర్వాచందనమాలికం ౪౭. త్రికూటశిఖరో దార మహాకాంచనతోరణం, చతుర్భిర్యుక్తసత్కారై ర్ద్వారైరపరిమృశ్యం ౪౮. ఉడితాయామవిస్తారం వర్ధితం వాస్తుదైవతైః సాంద్రచందనకస్తూరీ సారకర్దమలిప్తలం ౪౯. మహార్హరూపసారభ్య సంవేష్టితదిశాముఖం, కుముదోత్పలకల్హార మల్లికామాలతీభవైః ౫౦. ఉల్లోలషట్పదైర్మాల్యై రుపాంతేషూపశోభితం, మంత్రాధి

ష్ఠైవతై స్తంత్రైవతైశ్చ మంత్రధైవతైః ౫౧. క్రియాధిష్ఠైవతై స్సిద్ధిదైవతై స్సర్వ

తోవృతం, అంతర్గర్భితవిశ్వాస్థై రభిజుష్టం సమంతతః ౫౨. అనాదికాలసంసిద్ధై రనంతై శ్చోదవాదిభిః, వ్యంజయద్భిః సరసస్తు విప్వక్ప్రత్యయ గోచరైః ౫౩. నిరంతర మనర్ఘ్యాభై రంతరంగై శ్శివాగమైః, అంతర్ప్రతిసమున్మేషై రామ్నాయాస్థానయా యిభిః ౫౪. పురాస్థే శ్శివసిద్ధాంత సిద్ధై రుద్భోషితాంతరం, ప్రతిష్ఠితమహాతంత్రై పరస్పరమవిస్మృతై ౫౫. సకర్మక్రియవిశ్వాసం పంచాశ ద్భేదసంస్థితం, అనేకకల్పక ల్పాంతే దృష్టసామగ్ర్యకశ్చకిథి ౫౬. విద్యాబి రవద్యాభి రఖిలాభి రలంకృతం, తదా లోక్య తపస్సిద్ధా స్సర్వాకారమనోహరం ౫౭. సాన్నిధ్యమంటపం తిభో స్సర్వే సాంజలయోఽభవన్, తతిరుద్రాన్మహాభాగాన్ సమృశుర్మశదిక్పతీన్ ౫౮. శంభుర్విభు ర్గణాధ్యక్షాన్ వ్యక్తీన్ స్త్రీసహచరాదిభిః, సంవాహాశ్చవివాహాశ్చనభోదృష్ట విచక్షణాః ౫౯. రుద్రశ్చవిస్థితిస్థాల్థ్యం సర్వేభవపదే స్థితా, అజోబుద్ధ్నకపాలీశో నజ్రదేహః ప్రమర్దనః ౬౦. విభూతి రవ్యయశ్శాస్తా ఏనాక్ ప్రమథాధిపః, ఏతేరుద్రాదిశిసాచ్యాం భవోద్భవపదేస్థితా ౬౧. అగ్నీరుద్రోహుతాశశ్చపింగలకాలకోహరః, జ్వలనోదహనోబభ్రు ర్భస్మాంతశ్శుక్రయాంతకః ౬౨. ఆగ్నేయ్యాందిశిసంస్థాస్తే సర్వభూతసహాపదే, మృత్యుర్ధాతా విధాతాచ పంయోక్తాచవియోజకః ౬౩. ధర్మాధర్మాహరః కాలః కస్తే త్యేతే సదాస్థితాః, దక్షిణస్యాందిశిపదం సర్వేసాన్నిధ్య మాస్థితాః ౬౪ నైర్ఋత్యాంమారణోహంతా కృత్యాదృష్టి ర్భయానకః, ఊర్ధ్వకేశోవిరూపాక్షో ధూమ్రమ్లుంప్లీవ లోహితః ౬౫. ఏతేరక్షోదిశిబ్రహ్మ విష్ణురుద్రపదే స్థితాః, బల వాంశ్చాలోభీమపాశహస్తో మహాబలః ౬౬. జయభద్రోదీర్ఘ బాహు శ్శ్వేతశ్శ్వేత జలాంతకః, బడబాస్యప్రతీచ్యాంస్యు ర్వరుణాస్తేపదే ౬౭. శీఘ్రోలఘుర్వాయు వేగః కపర్దో లఘువాహనః, పంచాంతకఃపంచశిఖః తీక్ష్ణస్సూత్మ్రిః ప్రయాంతకః ౬౮. ఏసంస్తుతః స్థితపదే వాయవ్యాందిశి సంసితాః, జటామకుటధారీచ లక్ష్మీవా న్నామమూపధృత్ ౬౯. నానారత్నధరోధన్యో నిధీశశ్చప్రసాదధృత్, ప్రకాశ స్సాన్యదేహశ్చ రూపవాన్సన్యదిగ్గతాః ౭౦. పూర్వస్థితిద్వంద్వపదే రుద్రాశ్చే తేమహాబలాః, విద్యాధిరోజ్ఞానధర స్సర్వజ్ఞోవేదపారగః ౭౧. మాతృభూతశ్చ పింగాక్షో భూతపాలో బలిప్రియః, సర్వవిద్యావిధాతాచ సుఖదుఃఖసహస్థితా ౭౨. ఏతేచే శానదిగ్భాగే సర్వసాక్షిపదే స్థితాః, అసంతపాలకోధీరః పాతాలాధిపతి ర్వశీ ౭౩. గ్రసనోవిషదస్త్రీవో లోహిత స్సర్వతోముఖః, ఏతేష్వాధస్థితా రుద్రా ఊర్ధ్వవ్యంవ్యపదాధిపాః ౭౪. తాందృష్ట్వాచ ప్రశంసంతో బభూవుస్తే ముదాన్వితాః ౭౫. ఏవంవిధానవాత్ర విభావలక్ష్మీ విజృంభణాన్యద్భుతదర్శనాని, ఆలోక్యచాలోక్యచ తత్రసర్వే తదేకచిత్తాముసయోబభూవుః ౭౬.

ఇతి శ్రీస్కాంధమహాపురాణే హేమకూటఖండే మధ్యమభాగే వంపామాహాత్మ్యే
సప్తర్షిభిర్దేవమంటప సాన్నిధ్యప్రవేశోనామ తృతీయోఽధ్యాయ:. 3.

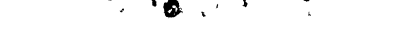

* స్కందఉవాచ * స్థితాస్తత్రచసోల్లాస ,మంతఃప్రహితచక్షుష:, దదృశుఃపరమాశ్చర్యం దివ్యరూపమనామయం ౧. మహాప్రకాశవిన్యాసం మహాజ్యోతిర్విజృంభణం, మహాతేజఃపరీపాకం మహాధామసముచ్ఛయం ౨. మహానందపరీణామం మహాకాశవికస్వరం, మహాబోధా సముద్యోతంమహాశబ్దైకలక్షణం 3. మహేశానపదామ్నాతం మహాదేవాభిశబ్దితం, మహామంత్రసముచ్చారం మహాసంసార మోచనం ౪. చంద్రకోటిసహస్రాభం శతకోటి రవిప్రభం, అనంతకోటిసప్తార్చి రర్చిర్మండలభాస్కరం ౫. అసంఖ్యాతసముత్సేమ వ్యోమకోటినిభ ప్రభం, ఉపధేఃపరమంఘోరం ఉపాధేగవ్యగోచరం ౬. ఇంద్రియాణామవిషయ మియత్తాశూన్య గానాశ్రయం, అనేకజీవరాశీనా మనుగ్రహపరిగ్రహం ౭. నిరన్వాయనిర్దేశం గ్రస్తకామ కథోదయం, అపహాసితమాయాద్య మహామాన్యపథప్రదం ౮. అశేషజగదాధార మశేషజగదుద్భవం, అశేషజగదాత్మాన మశేష జగదాశ్రయం ౯. ఆనామ్యాకరణ స్వంవై రాత్మాన్వై రపరోక్షితం, ప్రమాణాపనిషత్సాక్షిణ ప్రతిష్ఠా పరమేష్టినం ౧౦. నిరాయాసస్తముద్భూత నిత్యకంచుకపంకజం, ఈక్షణాధిపృథివ్యంత ర్వీక్షాతంత్ర దృఢ ప్రవేశం ౧౧. సదానవనవోన్మేష సచ్చిత్ స్వాతంత్ర్యైలక్షణం, భావనానుగుణోద్బోధ భావకాంతఃప్రతిష్ఠితం ౧౨. శంకాతంకకలంకాది ప్రక్రియా పశ్యతోహరం, దుర్మోహదురవస్థాన మహాప్రలయపావకం ౧౩. నిర్వికల్పద్రుమవ్రాత నిశ్శంకాశేషనిర్గమం, కల్పనాశిల్పసందోహకల్పకల్పాంతవాసరం ౧౪. అహంకారమహావ్యాధేరగదంకార కౌశలం, తపస్సాధకసంకల్ప సత్క్రియాకల్ప పాదపం ౧౫. ఉపాసకగుణోదన్వ దుజ్జృంభణ సుధాకరం, అన్విష్టంపరమామ్నాయై రనాప్తం శాస్త్రవిప్లవై ౧౬. అదృష్టం తంత్రపాండిత్యైరతర్క్యం తర్కకౌశలైఃి, ఆత్మాగమ్య మనౌపమ్యమసాధారణ సంకరం ౧౭. అనిర్దేశ్యంతథాప్యేవం భక్తానా మగ్రతఃస్థితం, కృతాదియుగ విన్యాస వాసనాకృత సంస్తవం ౧౮. సమ్యగర్చక సద్భానసంధుక్షిత సదోదయం, కాలకాలోరగగ్రస్త జగత్సంజీవకౌషధం ౧౯. స్వభిత్తిదర్శితానేక చిదచిచ్చిత్రవిభ్రమం, భిత్తిప్రత్యూప్త రత్నాంత ర్బింబితాత్మతయాముహుఃి ౨౦. నిశ్చలంజ్యోతి పాంచక్యైర్ధ్యాయమా నమివాత్మనా, జాంబూనదమహాపద్మం దివ్యరత్నప్రభామ యం ౨౧. రత్నసానుధియానిత్యం జాంబూనదోపరంజితం, మణిప్రదీపనాహస్ర మధ్యనిర్ధారితోద్గమం ౨౨. రత్నాకరాంత స్సంలగ్నచ్ఛాయామేరు మివోన్నతం,

ద్వేధావిభక్తప్రాలంబ నవలిల్వప్రగంచలం ౨౩. గిరిజాబాహు పాశాభ్యాం గాఢ
మున్ముద్రితంకిల. నిర్మమేప్వాత్మదగ్నేషు స్థిరేష్వంతిః ప్రకాశతః ౨౪. ప్రత్యహమివ
కుర్వాణం ప్రత్యగ్బుద్ధేః ప్రభాతనం, పూజాచంద్రవినిష్క్రాంత పుండరీకసహప్రకం ౨౫.
గంగయాముఖసాహస్ర శోభిన్యేవ సమావృతం ధూపధూమవితానేన ప్రోచ్ఛసం
లంబితాత్మనా ఓం స్వయముత్థంభితేనేవ శోభితం కరిచర్మణా, తామసీప్రకృతి
ర్వాస్తు నత్యేజామ్యశుభాం క్వచిత్ ౨౭. ఇతికంఠోక్తసాలక్ష్య మర్చాసీలాబ్జ ధార
ణాత్, భోగదం భోగమిచ్ఛూనాం ముముక్షూణాంచ మోక్షదం ౨౮. యోగదం
యోగనిష్ఠానాం తాపనానాంతపఃఫలం, పూజతంబ్రహ్మణాపూర్వ మపూర్వమభ
యప్రదం ౨౯. ఏకవ్యాపిన మద్వంద్వ మద్వితీయమనావృతం, అసంగమధనంలిం
గం విరూపాక్షంపరంశివం ౩౦. తేవిలోక్యతదాలింగం జ్యోతిర్మయ మనావృతం,
అంగైరష్టభిరానేము రానందభరితాశయాః ౩౧. ఉత్థాయప్రాంజలిపుటాః బాష్పై
రానందజై ర్యుతం, రోమాంచభూషణాస్తస్థు రనిమేషై ర్విలోచనైః ౩౨. లింగా
న్నిర్గతామీశ విరూపాక్ష సదాశివ, పశ్యప్రసీదపాహీతి పునస్తంశరణంయయుః ౩౩.
తస్మైప్రణమ్యభూయోపి పస్పృశుర్భక్తిసాత్కృతాః, సమర్పితాబభూవుస్తే మ
నాంస్యేవ మహర్షయః ౩౪. మనసిప్రతిలగ్నేతు లింగేమహతి శాంకరే, తస్మిన్ననుల
గంతేస్మ తిద్వస్తేసేంద్రియాణ్యపి ౩౫. తాంస్తథానిశ్చలాకారా న్మర్వాత్మనిభృతాశ
యాన్, ఆగోక్యతాపసాన్సప్త మేనిరే పరిపాస్యకాః ౩౬. అనిర్వాచ్య మనాసం
గ మాలోచ్యమనసేశ్వరం, ఆత్మానుభవసంసిద్ధ మాజగ్ముస్తే రసాంతరం ౩౭. లింగం
తత్పరమంశైవ మభంగాది స్వశక్తిభిఃధ్యాయదభ్యర్చ్యస్పృహయామాసు స్తైభ్యఃపరి
షదేశ్వరాః ౩౮. తేచిరంధ్యానయోగేన బహిరప్యబహి స్థధా, కృతార్థాఃప్రకృతేః
స్థిత్వా శివమాలోకయన్ పునః ౩౯. సంపూజ్యదేవదేవేశం స్తోష్యామ స్తుల్య
మీశ్వరం, ఇతిసంకల్పతేసర్వే పూజాంకర్తుం మతిందధుః ౪౦. పవిత్రీకృత్యగా
త్రాణి భస్మభిఃపావనైఃపునః, పూజాద్రవ్యై స్తమానర్చు స్సన్యస్తసంకల్పవర్మి
తైః ౪౧. పృథక్పృథక్పరార్థ్యాని విష్టరాణి సమాస్థితాః, తమేవాభిముఖీకృత్య
లింగరూపం మహేశ్వరం ౪౨. దోషాదిత్రితయంకృత్వా పాణినాయమ్యమాత్రయా
వేదవిన్యాసజాలాని విధాయైకాగ్రమానసాః ౪౩. ప్రత్యూహజాల ముత్సార్య సా
ధిభూతపురస్సరం, శుద్ధిపంచకమాకల్ప్య శుద్ధాత్మానో యథావిధి ౪౪. ఆరంభం
చతతఃపూజాం క్రమైరేవాగమోదితైః, దత్తాసనాగ్ర్యపాద్యకృతగ్ర కోష్ణస్నాన్యాచమన
క్రియాః ౪౫. స్నానోపచారనిరతాః పరిధాయితవాససః, ఉపవీతాన్యరోధఘ్నా దివ్య
గంధవిధాయకాః ౪౬. పుష్పారోపణవేత్తారో ధూపదీపప్రదర్శకాః, తస్మైతేవఃప్ర
భావాయ నైవేద్యంతే న్యవేదయన్ ౪౭. సంగచ్ఛంతేపరంయేన సర్వదేవనమస్కృ

యాఃు, నమస్కారేణలింగంతం నమస్కార్య మతోపయుక్ర ర౮. అశాశాదాస్వతే
హంతే వస్తు స్వమితవైభవం, తందేవంభక్తులభం ప్రదక్షిణ్యాదహర్షయుక్ ర౯.
స్వతపవార్పితంభక్త్యా తస్మైసర్వాంతరాత్మనే, అర్పయామాసురాత్మాన మాచార
ఇతితద్విదః ౫౦. తేపాంభక్తికుపురస్కారం పూజాతంత్ర మపాంయలం, ప్రత్యగహీ
ద్విరూపాక్షో భక్తానాంపరమాగతిః ౫౧. అకృత్రిమస్వభావానాం తేపామభ్యర్చ
నాచ్ఛివః, అకృత్రిమగిరాంభూమి రాసీదవ్యాహతోత్సవః ౫౨. ఆనందేనైవనిర్వ్యా
ఢం వాత్సల్యేనైవ నిర్భరం, సాన్నిధ్యేనైవసంవృత్తం లింగంతత్ప్రిబభా తథా ౫౩.
అభ్యర్చితంపరంలింగ మాలోక్యాగ్రేతపస్వినః, అమన్యంతచిరేణైవ తపాంసిసఫలా
నితే ౫౪.ఇయంభక్తిరియంపూజాధ్యానమేతత్తపస్వినం, ఇమయోఽమీసదేత్యా
హు స్తత్త్రికే శివయోగినః ౫౫. అంతరంగచరాయేతు శివశాసనధారిణః, తేపి
సస్పర్ష యోదేవం ధన్యాఇత్యబ్రువన్గిరా ౫౬. ఇతిసమ్యక్తమారాధ్య శివసిద్ధాంత
దర్పణాః, దేవంస్తోతుంనమశ్చక్రుః పూజాస్తోత్రఫలాయ తే ౫౭. తుష్టువుర్నియతా
త్మానో ఽశ్వేశంవైదికైః పదైః ౫౮. * *

సప్తర్షికృత విరూపాక్ష వేదపాదస్తవః.

* సప్తర్షయః * విద్యానామాదినక్తాయో వీతరాగైరుపాస్యతే, సనఃపాతు
మహాదేవ ఈశానోజగతఃపతిః ౫౯. యస్యాజ్ఞయాజగత్సర్వం విష్వగ్విపరివర్తతే,
నుమస్తమేకమవ్యక్తం శాశ్వతంశివమచ్యుతం ౬౦. సపవనస్సదాశంభు శ్శర్మభూమా
ప్రయచ్ఛతు, యోఽధితిష్ఠతి తంత్రాణాం సహస్రేణాయుతేనచ ౬౧. ఉమాలింగిత
దేహార్ధ శ్చంద్రార్ధకృతశేఖరం, ఉద్యోతితశివాస్రోణిరుతబభ్రుస్సుమంగలః ౬౨. సుర
స్రవంతీసోత్తంసా సంసారోత్తారిణీసతాం, శివమాస్తా శ్శర్వియైభూయా దఘహారా
పాపకాశినీ ౬౩. సపేవరుద్రోనస్సర్వాన్ రక్షత్వష్టవర విగ్రహః, యపేవశశాంకోరుద్రా
విశిఖాసద్గికపర్దినః ౬౪. వయమాస్మాననీమాంతం బంధమైకాత్మ్యగోచరం, ప్రనృత్యా
మఘపశుపతిం వశ్యంతోజ్యోతిరుత్తమం ౬౫. తస్యుపోజగ్ముషోధామ విశ్వస్యాస్య
విభేదతః, తంప్రపద్యామహేరుద్రం విశ్వాత్మానంపరాయణం ౬౬. పదాతుపరమాం
సిద్ధిం సఈశానగిరశ్శినః, జ్యోతిరైద్రీయికీయత్తా తస్మిన్సర్వంప్రతిష్ఠితం ౬౭. తమే
వచింతయామస్తు చిక్తేకించింతయాన్యయా, యస్మిన్యమిజనఃస్థాయీ యుంజానఇ
ప్రథమంమనః ౬౮. అపారకరుణాసింధు రభూమిర్బహిరాత్మనాం,అవికాంక్ష స్వనిష్ఠా
నా మాయురన్నంప్రదీయతాం ౬౯. స్వశక్తిప్రసరైర్భూయా త్కరణైరరుణై
శ్శివః,వేధయంతంసరోజిన్యా స్తత్త్వాయసవితాధియః ౭౦. యుక్తేననవిధినాశంభుంప్రప
న్నాఃస్మప్రశేశ్వరం,యుక్తేనవాజ్మనేనాపి యుక్తేనమనసావయం ౭౧. ప్రపన్నాఃస్మహరం
ధామ ప్రపన్నాఽహరం గతాః, తత్త్వస్యమనసోవాపి కృతస్య జ్యోతిషస్పతిం ౭౨.

ఆత్మేశజగతోమిశ్ర గాంతేశగిరిజేశ్వర, అనన్యాధీనసంకల్పాత్ ప్రతినస్సుమనాభ వ౭౩. కిమన్యైర్దేవతైరేకా పరిచ్ఛిన్నఫలప్రదై, అనంతానాంఫలానాంత్వాం ప్రదాతారంభజామహే ౭౪. ఏకంసూత్రంప్రవర్తంస్థూల మణీయాంసం గురాధికం, విశ్వేశ మేవపశ్యామోవిశ్వస్యాయతనంమహత్ ౭౫. దృష్ట్వైవంబోధరూపాణి అభేదస్వత మ్యవరం, స్థాణుస్సకలావిద్యా నామస్యతిష్ఠదశాంగులం ౭౬. యత్రయత్రహి పశ్యామ స్తత్రతత్రైశ్వరాణ్యేవా, పరోరజాంసిసేజాంసి సహస్రాణిసహస్రశ ౭౭. యత్ర యత్రహిపశ్యామ స్తత్రతత్రాగలోహినః, తేజోవిశేషా దృశ్యంతే నీలగ్రీవావిలో హితాః ౭౮. శ్వదంష్ట్రిధ్యాన నిరతా త్వద్భక్తా స్నీలలోహిత, దుర్మోహాద్యాం స్త్వదేకాశా నస్మాక్ పాపంనరాతయ ౭౯. శిలాభిరక్షలాభిస్త్వం జగదాప్యాయన స్యచ, మహానిధిశ్చ సంస్కార్య స్మిందోహ్యస్తాఘమస్వనః ౮౦. నిర్విఘ్నాసుక్రియా స్వేతా ప్రత్యూహాసుచతాసుచ, ఋషీణాముదయేసత్వం విశత్యోషణవానృత ౮౧. త్వత్ప్రసాదమవాప్యేశాయ వినాయస్యాద్భయాన్నయత్, దివిభూమాచసర్వత్ర దృశ్యతే త్రోయతేపివా ౮౨. అహోవాసయమవిఘ్నాయ యేస్మిన్ వర్షేజపా, తప్తశ్రియ మవాప్తాస్తే కిమస్మాభిరతఃపరం ౮౩. తత్ప్రసాదమహంప్రాప్య సర్వాన్ కామాన్ సమగ్రతః, జానేదాంప్రియ మాత్మానం ప్రియపుత్రోవనస్పతి ౮౪. తపోమయంమహో ధ్యాన ధ్యానాదిపరిశోధితం, ఆత్మరూపైర్గృహీతత్వం సహదేవై రిమంమహం ౮౫. అశ్వత్థవానాదిశస్సర్వా విశ్వాధిష్ఠితశేయా. హిరణ్యయేనభూయాంస్తే విరాట్ దేవీపురోహితా ౮౬. నకించిదపిజానీమ స్సర్వజ్ఞేత్వా త్వమేవహి, *స్కందః* ఇత్యేవంసముచిత్యాసన్నిమేషేపస్థిస్థవమమలం నిశమ్య దేవదేవం, భక్తానాంప్రయతధియాం శివస్వతేపాంస్వంరూపం ప్రకటయతిస్మ దేవదేవ ౮౭. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే సప్తర్షిభి ర్విరూపాక్షపూజనంనామ చతుర్థోధ్యాయ. ౪.

స్కందస్య అఖండమివపుణ్యానాంఫలమాకారతాంగతం, అవిగ్భాతంపరంశేభు మద్రాక్షీ ఽరమర్షయం ౧. ఆలోక్యానందవివశా దేవమానందకాననం, విరూపాక్షం మహాదేవం దయావిగ్రహగోచరం ౨. యథాభద్రశిలాన్యాసే దృష్టమాశ్చర్యదాయకం, సనృతుస్సాంజలిపుటా పరివేల్లజ్జటాధరాః 3. ప్రజాతానందబాష్పాస్తే ప్రచలన్మల్కలాంబరాః, ఆహ్లాదివిషమన్యాసై రంతస్సంభమనిర్భరైః ౪. అభివర్ణ్య తదేవర్షైర్ వరభియుక్తాగమాగతైః, విరూపాక్షమహాదేవ పంపాక్షేత్రాధినాయక ౫. హేమకూటేశ విశ్వేశ స్వాత్మేశేత్యున్మిషద్గిరైః, ప్రణమంతోఽఖిలై రంగై ర్భక్తి

ష్ణంతశ్చ సంభ్రమాత్ ౬. ప్రదక్షిణంప్రయాణంతశ్చ తిష్ఠంత స్త్రిమితాక్షణం, నేత్రే అపివినిందంతో నిమేషోన్మేషవంచనాత్, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసయోర్వృత్తిం దీక్షా విఘ్నకరీమపి, నిర్భరస్యంతశ్చేతాంసి స్థాపయంతిస్వకేపదే ౮. కింపీక్షణీయంకిం కార్యం కింవాచ్యం భావ్యతాంనుకిం, ధ్యాస్యతాంకిమితివ్యక్తం నుజానంత స్తదాసె యాఁ ౯. గతోమోహమయాసాధో విక్లవాఽవిలయం గతాఁ, ఇత్థంరట్టంత్సనంహ్యా స్థా భస్యన్మేషనశీకృతాఁ ౧౦. తజటాజాలయద్భంగో స్థానకీం శేఖరాయితాం, తామిందుకేఖా తత్కాలనయనంచిస్థానకం ౧౧. తవణ్ముఖీధ్యాకాకోక్షా ముండ లేఖేక్షణేశ్వరాఁ, తన్మనుహసితాం వీక్షాం కథంనుకథమాణం ౧౨. పంచతాన్యపిన క్ష్మాణి కాలిమానంగలేచరాం, లన్వశాయుధినోభావాఁ తాస్తా ప్రహ్మాకవాలికాఁ, కర్తిచర్మచ తద్వాసస్తేచతే గణినూపురే, ౧౩. భస్మోద్ధూలంచ తద్ధాత్రిం తంచవా హనశాడ్వలం ౧౪. సాలభ్యంచేనచేనస్య సర్వమాత్మైకగోచరం, దర్శందర్శనయోగా సింధో స్తత్తత్ర వ్యాతాశేయాఁ ౧౫. విరూపాక్షప్రసీదేతి శరణంతం పునర్వయుఁ, సప్తర్షయోమహాత్మాన స్తస్మిన్నాఁలే కిమార్యతే ౧౬. తేజానంతిశివోవేత్తి ప్రహ్లా హమపి వేత్యుత, తత్తస్తేభక్తివిశ్వాస స్తోత్రంచప్రకుర్మహే పృథక్పృథక్ ౧౭. ప్రాజయి త్వాశివం భూయాఁ పరమార్థవిదాంవరఁ, ఆంతైరుపచారై స్తుత్వాజామితికోహ్యా యం ౧౮.

* * *

భరద్వాజఁ— కృతశ్రీపరుపాయమాసన పూజాఁ

*భరద్వాజ*అనాద్యంతమసామ్యమ మవాఙ్మనసగోచరం,అప్రమేయమనాకార మజమక్షరమవ్యయం ౧౯. వ్యక్తావ్యక్తంవిరూపాక్షంపంచబ్రహ్మస్వరూపిణం,శాశ్వ తంసర్వభూతిస్థం నిష్కలాఁ ప్తంనిరంజనం౨౦. యతోవాచోనివర్తంతే అప్రాప్యమనసా సహా, కథంక్ష్మావిమోశ దేవేనిముపచారార్హమీశ్వరం ౨౧. పూజయామిజగద్యోన్యా త్రకాయక్షి కవాణికిం, త్వద్బహిష్కృతపంచకృత్యేషు కఃపరో జగదీశ్వరం ౨౨. తథాపిత్వం గణేస్సన్వే చాగమైరినిగద్యసే, పూజాచ్ఛలాత్పరిచ్ఛేత్తు ర్నిజత స్తవ నచ్ఛలాత్ ౨౩. ధ్యానచ్ఛలాత్తు విస్మర్తు ర్మహాదేవప్రసీదసి,తస్మాత్త్వాంసర్వదై ర్భావై ఁ పూజయామ్యుపచారత ఁ ౨౪. రాజరాజగురో రాజశేఖరో రాజసేవ్య యం, రాజోపచారవిస్తార్థ ముపచారా న్దదామ్యహం ౨౫. ధ్యేయస్త్వం తత్రవి స్మర్తుం ధ్యానంశక్తంతదాస్మరఁ, త్వామేవాశేషరూపత్వా ద్ధ్యాయామి ప్రతిసంమి తే ౨౬. వచసస్వ్యక్తికర్తోసిధాత్వావాహితోమయా, పంచకృత్యప్రధాయోగ్య స్థ మిచ్ఛాశక్తి సంగతఁ ౨౭. అథాచాధేయరూపస్త్వం ప్రభాదీప ప్రకాశవత్, తెత్కి రోమిమనోబుద్ధి ప్రాణసూక్ష్మతియాఁ ౨౮. సంముఖీకరణం యస్త్వ న్నిర్వర్తక స్వకథంతవ, తన్నాహ్యస్థిక్యయోగ్యంత్వాం సంముఖీకర్తు ముత్సహే ౨౯. అగ్నుఁ

బుమరుశాంసోమ హుయ్యార్ధ్వాధస్తిర్యగాత్మతా, కథవిరోధనం స్యాత్తేప్రయుక్తం త్వ
న్నిరోధనం ౩౦. అపరిచ్ఛిన్నభూమ్నస్తే కథంస్యాదవతంకనం,అద్యాప్యనంత చిద్రూ
ప కల్పయా మ్యేవతత్పరిభో ౩౧. పాద్యంకింపర్వతఃపాదే తవాద్యాసృష్టిరంబు
తత్, ప్రవిష్టోసితథాయుక్తం తథాప్యర్ఘ్యదదామితే ౩౨. కథమాచమనంనిత్యం
శుద్ధపుంస స్త్వదైక్యతః, ,ఆత్మశుద్ధిర్భవేదేవ ప్రీత్యైతత్కల్పయా మేమయా ౩౩. దళో
త్తరాంగైర్బహిర్మండై స్తీర్థమానిర్వికావ్యతే, మలత్రయస్యకాం త్వద్భిః వ్యాజాది
త్యభిషిచ్యతే౩౪. నిర్ద్వంద్వరూపనిర్లజ్జ్య దిగ్వాసా స్త్వంకరోమ్యహం, వానసీతత్పరి
భో తుభ్యం మయాతేచ్ఛాత్రదీయతే ౩౫. నిర్గుణోసిగుణ స్తద్వా న్నాగయజ్ఞో పవీత
వాగ్, తుభ్యంవిశ్వాసరూపం తముపవీతం కరోమ్యహం ౩౬. ఆత్మాదా త్వద్విభూ
షాత్వం ద్యుమణిస్తద్విభూషణః, నిర్దిశామిప్రభోతుభ్యం నిశ్చయాఖ్యం విభూష
ణం ౩౭. గంధవత్యాత్మరూపస్త్వం గంధానాం పతిరీడ్యసే, తథాభక్తిమయం గంధ
మహమాపాదయామితే ౩౮. మూలాదిషువిభాగేషు పూజాంగ ముపరిస్థితం,
నుమనఃప్రీతయే తుభ్యంసామనస్యం దదామ్యహం. ౩౯ జ్ఞానాగ్నిసంస్కృతా జ్జాత
మవిద్యాభ్యాద్వస్పతేః, ధూపాభిలాషనంధూప మధివాసి కరోమితే ౪౦. భాన
మానంస్వయంభూమ్నా భాసయత్యఖిలంజగత్ ౪౧. తదప్యంతఃప్రకాశంతే దీపమా
కల్పయామ్యహం ౪౧. అన్నంబ్రహ్మేతియత్రూపం తత్వం తత్తేపరాత్పరం, యద
నాదితవాన్వేత తత్కర్మజాతంనివేదయే౪౨. ప్రకృత్యాత్రిగుణాత్మాత్వం చంద్రభూష
ణవా నహో, తథాపిభువనశ్రేష్ఠం రాగతాంబూల మర్పయే ౪౩. ప్రాంశుమి
త్యాహనూక్తం త్వా మత్యతిష్ఠద్దశాంగులం, సూత్రాంతశాయినే చ్ఛందోదదా
మ్యుపనిష న్మయం ౪౪. గోగూపోగోవృతోగోపో గోవృషేశ స్త్వమేవహి, తథాపి
మమగోజాలం చామరంచ దదామ్యహం ౪౫. సప్తస్కంధజగత్ప్రాణ త్రిగుణాద్యా
విలాత్మనే, నిత్యాదిశ్చక్రియారూపం తాలవృంతం దదామితే ౪౬. బింబాద్బింబస్త
దాధార రూపస్త్వం తదపిప్రభో, ఆత్మవిజ్ఞానరూపస్య దర్పణం ప్రదదామ్యహం ౪౭.
బ్రహ్మాండంతత్పరివిశ్వాంతాః చేష్టసేతదహంకృతః, యథాచేష్టయసేమాయిన్ తథానృ
త్యామిశేంకర ౪౮. అనాహృతమనాకృష్ట మభిన్నంశ్రుతిసమ్మతం, స్వానుభూతం
శివంవేద్యం గేయంత్వన్మయమర్పయే ౪౯. పుష్పవంతౌయదానద్యశ్చ రాభిశ్చకస
మ్మతం, సమానావాతనిర్ఘోష పుష్పకంవా దదామ్యహం ౫౦. అవిశ్రాంతైరనా
క్రాంతై రమేయత్వాదకర్తృకైః, అవిస్తుతోహ్యనాలస్యై స్తథాత్వాంస్తౌమి
భూయసా ౫౧. అఖండమహిమానంద కథంస్యా స్త్వత్పరిదక్షిణం, మాయాదిని
యమావృత్తం తత్తథాపి కరోమితే ౫౨. అచింత్యమహిమానంద మవాఙ్మనసగోచ
రం,నమామిత్వాంసదాచిత్తేభక్తానాం కల్పపాదపం ౫౩.పురుషప్రకృతివ్యక్తాత్వన్మ
యైనాఖలంజగత్, త్వద్రూపముపచారార్థం తత్తన్మాద్రా ప్రదీయతే ౫౪. స్వయం

ఫలంతికర్మాణి సాక్షీత్వ ముపచారతః, ఫలంతితానిత్వామేవ ప్రార్థనేయం మమ ప్రభో ౫౫. వ్యాపారాసక్తపేవాసం భవద్విస్మరణా త్పిభో, అద్యత్వాంవేత్మ్యతో భావైర్యుక్తి మాత్మానమర్పయే ౫౬. సర్వాశ్రమస్సర్వగతో మదభిన్న స్త్వమేవహి నోద్వాస్య తేతధాప్యంత స్సంకల్పేసుస్థిరోభవ ౫౭. * *

—♦ జమదగ్నిః. ♦—

నమస్సర్వగుహేశాయనమస్సర్వార్థదాయినే, నమస్సర్వార్థయోగాయ నమస్తే సర్వతేజసే ౫౮. నమఃపరాయ యోగీంద్ర నమఃపరమదైవత, నమఃపరమ కల్యాణ నమఃపరమసిద్ధిద ౫౯. వాఙ్మనఃకర్మభిః పుణ్యైర్భావ్యంతే భాస్వరాఃక్రియాః, యాయాస్తాస్తా నమస్తుభ్యం విషయాఙ్కురతాశ్రిత ౬౦. త్వమాకాశ స్త్వమనిలస్త్వమగ్నిస్త్వం రసాశ్రయః, త్వంమహీపుష్పవంతౌ త్వం పుంసేతుభ్యం నమోనమః ౬౧. గరిష్ఠాయవరిష్ఠాయ శరణ్యాయ శరీరిణాం, వరేణ్యాయనమస్తుభ్యం శ్రేష్ఠాతీత మూర్తయే ౬౨. స్వంతత్రఃపరతంత్రస్త్వం గోచర స్త్వమగోచరః, అక్రియశ్చక్రియా స్పస్త్వ మచింత్యమహసే నమః ౬౩. కరణాయనమః కర్త్రే వచసేవదతేనమః, నమోజ్ఞానాయవిజ్ఞాత్రే స్వపతే జాగ్రతేనమః ౬౪. సర్వాశ్రమవిధేయాయ సర్వవర్ణానువృత్తయే, సర్వవిద్యాధిగమ్యాయ సర్వనిత్యాయతేనమః ౬౫. నమస్త్వాత్మానుసంధాన స్వాధిష్ఠిచరణాంబుజ, నమస్త్వభావగంభీర మహాపౌరుషభూషణ ౬౬. నసు స్వకల్పనోల్లేఖ్య జగదాలేఖ్యకాశల, నమోగతీపరిష్వంగ యోగ్యసౌభాగ్య భూషణ ౬౭. నమస్తంత్రకర్మత్వ స్వాభావికవిజృంభణ, నమఃప్రణతసంకల్ప కల్పనాకల్పపాదప ౬౮. నమస్త్రిశూలదంతాగ్ర నిర్భిన్నాశేష దానవ, నమఃకపాలమాలాభి రలంకృత కలేబర ౬౯. నమోమందాకినీస్రోత స్స్వినోష్ణీష జటాధర, నమశ్చంద్రకలాసాంద్ర స్యందమాన సుధారస ౭౦. నమోధ్వక్షజనాథీశ నమోధ్వక్షజనప్రియ, నమోనమ్రజనైశ్వర్య నమోధ్వక్షజనేశ్వర ౭౧. ఇతస్త్రీణిగుణాస్సర్వే తత్తదావరణాన్యపి, ప్రధానంపరమంబ్రహ్మ యతస్తస్మైనమోనమః ౭౨. యధామతి యధాశక్తి స్తోతుస్తోత్రంత్వయి ప్రభో, అర్పయంతిగుణాహిత్వాం భవద్భక్త్యా భవతేనమః ౭౩. నమోనమోమహాదేవ నమోదేవాధిదైవత, నమశ్శంకరసర్వేశ నమశ్శివ సదాశివ ౭౪. భూతానామంతరాత్మాత్వం భూతేశఇతి గీయసే, అంతస్సర్వేషితం వేత్సి వేదితాత్వం ఫలప్రదః ౭౫. జాయంతేచమ్రియంతేచ చరాణిస్థావరాణిచ, తత్రసాక్షీత్వమేవైక స్సర్వకర్తా నియామకః ౭౬. అద్యాపివేదాస్త్వాద్రష్టుం క్లిశ్యంతి బహువిస్తరం, కింపునస్తన్మహాస్సంతః త్వాంతథా దివ్యదర్శనాః ౭౭. నిపసాకిన్నగమ్యోసి ధామకింత్వాం నలక్ష్యేత్, సమాధ్యేకినశంయాసిప్రతానాం త్వమగోచరః ౭౮. ఉపవాసాదిభికింత్వాం క్లేశైర్నియమకైర్ధియః, అపరోక్షఇతివ్యక్త స్సాక్షీత్వం

తమసఃపరః ౭౯. తేజసామపిభూతేశ ప్రవిశ్యాంతఃస్వమాత్మనా, తైజసం తత్త్వమ
ష్యేషాం స్థాపయస్వ ర్సిద్ధయే ౮౦. వాఙ్మనఃకర్మభిస్సమ్యక్ త్వానుద్దిశ్య కృతం
తపః, ప్రసూతేపరమాం సిద్ధిమభవానుగుణాత్మనాం ౮౧. పరమాణుర్మహీయాంస్వ
మంత స్సిష్ట ప్రకాశసే, మహతాంభూయసీం బిభ్ర స్మహతాంచ త్వమాత్మని ౮౨.
అణుత్వంచమహత్త్వంచ విభోఃకాల్పనికంతన, ప్రకృత్యా నిర్వికారస్వం త్వదా
నందాది లక్షణం ౮౩. యాదృశీభావనా యస్య సిద్ధిస్తస్యహి తాదృశీ, మద్భావనా
నురూపేణ మూర్ధ్నాత్వం సిద్ధిదాయక, ౮౪. త్వమింద్రియాణి త్వంశుద్ధిస్వం మన
స్వం సమృద్ధయః, త్వంతపస్వం మహాయోగస్వ మర్థాస్సకలాఅపి ౮౫. నిరాకా
రస్య తేశంభో జ్యోతీరూపస్య మూర్తయః, లోకానుగ్రహణాయ నచే ద్భక్తేష్ట
సిద్ధయ, ౮౬ స్పృశ్యతేఘ్రాయతే యత్ర దృశ్యతేశ్రూయతేపి వా, రస్యతేచ
విభోసర్వం భావజాతం త్వదాత్మకం ౮౭. తీర్థేషుపుణ్యరూపేషు సరస్సుపిగిరిష్వపి,
ఫలందదాసి భక్తేభ్య స్వమేక స్సర్వదాత్మనా ౮౮. నహికాశ్యాదిషు స్థానే ష్వ
వ్యాజకృతసన్నిధిః, విశేషాదాగమోపాత్త భక్తానాంసిద్ధిర్హ్యసి ౮౯. అంత
గ్మాలకరండాది పర్వంతాంబుజ ధామసు, దదాసిదివ్యయోగేభ్యః స్థిత స్సత్రసమీ
హితం ౯౦. నాస్తికిం భవతోరూపం సర్వత్రాసి మహేశ్వర, తథాపికాంశ్చిన్నిశ్చిత్య
యజంతే త్వాంస్వసిద్ధయే ౯౧. యత్రయన్నిశ్చితా బుద్ధి శ్శివోస్మీత్యేకచేతసి,
తత్రసన్నిదధాసి త్వమేవందేవ్యానయాసిధే ౯౨. శ్లాఘ్యోస్మి పుణ్యజన్మాస్మి ధన్యో
స్మి జగతీతలే, అహోభాగ్యమిదంమన్యే విరూపాక్ష నమోనమః ౯౩. *

—♦ అత్రి ♦—

అగ్రత శ్శివపాహి త్వంపశ్చాత్పాహిమహేశ్వర, ఊర్ధ్వంపాహిమహేశ,
త్వ మధస్తాత్పాహి శంకర ౯౪. పృథివ్యాంపాహి గిరిశ పాహ్యపూర్వ్యాం సదాశివ.
వహ్నౌపాహిమహాదేవ వాయుంపాహి త్రియంబక ౯౫. ఆకాశేపాహిభూతేశ
పాహిశ శిశిసూర్యయోః, ఆత్మానుపాహి నాథేశ మనఃపాహి త్వమీశ్వర ౯౬
బుద్ధింపాహి జగన్నాథ సంకల్పంపాహి సర్వగ, శ్రోత్రంపాహిపశేశాన త్వచంపాహి
జగద్గురో ౯౭. చక్షుఃపాహిసదాధార జిహ్వాంపాహీందుశేఖర, ఘ్రాణంపాహి విరా
డ్రూప పాహివాగాదికం ప్రభో ౯౮. విచారంపాహివిఘ్నేశ పాహి విశ్వాధికోద్భవ,
శూలమస్తధియంపాహి ధృతింపాహి పినాకధృత్ ౯౯. వృషవాహనపాహిత్వం
ధర్మంమే శాస్త్వలంకృష్ణ, ఆచారంపాహిసర్వజ్ఞ విద్యాంపాహికలానిధే ౧౦౦
మృత్యుంజయ క్రియాంపాహి పాహిభక్తం పరాత్పర, ఉన్మఖంపాహిరుద్రత్వం
పాహ్యంతర్భవనాశన ౧౦౧ ప్రమథేశగతిం పాహి పాహిచింతాంగజేశ్వర, పురస్తా
దూర్ధ్వపాహి విజ్ఞానం పాహి భూతప ౧౦౨. ప్రజ్ఞాంపశుపతే పాహి పాహిభావం

కపాలభృత్, వాదంపాహిపరంజ్యోతీ రూపంపాహి పరోరజః ౧౦౩. వక్షఃపాహిగణే శవ్యం కాహూపాహి స్మరాంతక, కటింపాహిమహాకాల ముఖంపాహ్యంబికా పతే ౧౦౪. మూర్ధానంపాహి భీమర్వం సర్వాంగంపాహి కాలజిత్, పాహిమాం మేరుధన్వంస్త్వం పాహిమాంనీలలోహిత ౧౦౫. పాహిమాంపరమేశ్వర్య పాహి శ్రీకంఠ పాహిమాం. * * *

—ఏగో తమ ఃభాగం—

ఆత్మానం పరమాత్మాన మంతరాత్మానమీశ్వరం ౧౦౬. నతోస్మిత్వాం మహాదేవ ప్రణతానాం శుభంకర, శివత్వంయస్యనిస్సీమం నిస్సామాన్యస్య లక్షణం ౧౦౭. తంత్వాంశివప్రపద్యేహం తత్త్వాతీతం పరాత్పరం. సంభవత్యఖిలం యస్మాజ్జగద్యద్భవనం మతం ౧౦౮. కారతమ్యాపరిచ్ఛేద్యం అనంతంత్వాం నతోస్మ్యహం, అవిచ్ఛేయేషుజీవేషు యత్సామ్యంసుప్రతిష్ఠితం ౧౦౯. అనుగ్రాహకమాహ్లానాం త్వాముగ్రం శరణంభజే, సూష్మస్థూలాదిభేదేన పరిచ్ఛేత్తుం నశక్యతే ౧౧౦. సర్వవిద్యాతత్త్వజ్ఞానంతం సర్వగంత్వాం ప్రణమామ్యహం, దేవానామపియోదేవః శేషాంచ త్వంమహాసనసి ౧౧౧. క్రీడాదిలక్షణోపేతం త్వాం మహాదేవభావయే, నీలంవామేస్వభావేన లోహితందక్షిణేంగకే ౧౧౨. శక్తిశక్తిమదాఖ్యేయంత్వాత్రయే స్నీలలోహితం,అంతకస్సర్వభూతానామహర్తాత్వంతశ్చ చాంతకః ౧౧౩. తంత్వాంభక్తకలాగమ్య మంతకాంతక మాశ్రయే, అణవపశవస్సర్వే పతిస్తేషాం త్వమాదిమః ౧౧౪. తంత్వాంపశుపతింవందే పశుభావవిహానయా, షడ్వింశత్తత్త్వనిర్వాహ్యం విశ్వమర్వాక్చ పర్వణి ౧౧౫. త్వమేవతద్గుణాతీతం త్వాంవిశ్వాధిక మాశ్రయే.

—ఏకశ్యష్ఠ ఃభాగం—

అనాదిమాదిమందేవ మిష్టమీశ్వర ముత్తమం ౧౧౬. ఊహాబుద్ధిప్రదాతార మకారంప్రణమామ్యహం, ఆద్యంతకైరప్రతర్క్యంత్వాంత్రయీక్రమ గోచరం ౧౧౭. ఏకమైకాంతికైశ్రేయ మనన్యోపమ్య వినర్జితం, అంబికాపతిమస్తోకంమహాంతంత్వానమామ్యహం ౧౧౮. కల్యాణం సాత్మకంగంగాధరంశు టితస త్ఫలం, ఏతంనమస్కృతోనామ్ని చరిష్ణుంచాప్తగూపకం ౧౧౯. జగత్స్వగూపరహితం జాతారం టంకితంకరే,ఆత్మానండమరుంఘోషం వి నోద్యత్వాణిశుంటికం ౧౨౦. తత్త్వార్థసప్తతిందాంతం ధనదం నాదగూహిణం, పుంఖుటకియాగూనం బర్బరం భవ భర్జనం ౧౨౧. మంత్రేశంయంత్రకర్తారం లమేశంలాకినీశ్వరం, వంద్యంసర్వషడంగేశం సర్వకారణ కారణం ౧౨౨. హరంలక్ష్యద్విపత్రేశం త్వానతోఒస్మి మహే

శ్వరం, ప్రాప్తోఽస్మిత్వాంశితోస్మిత్వాం నతోస్మిత్వాం సదాశివ ౧౨౩. ప్రసీదదేవ కారుణ్యాత్ కరుణాకర తేనమః. * * *

—: వ సి ష్ఠ ః :—

నమస్తేజగతాంనాథ నమస్తే విశ్వతోముఖ ౧౨౪. పంచవక్త్రినమస్తేస్తు పర మేశ నమోస్తుతే, పర్యంతతఃఫలందేవ క్రియాణాం తవదర్శనం ౧౨౫. దృష్టేపిత్వ యికింనామ కాంక్షణీయం ఫలాంతరం, నచాదృష్టేకిమస్త్యన్య ద్దగ్ధసీయం తథా త్మనః ౧౨౬. చక్రవాకస్యకింప్రార్థ్యంసద్య స్సన్నిహితేరవౌ, చాతకస్యకింకరోత్యన్యై స్తితేప్రాణప్రదేఘనే ౧౨౭. చంద్రాలోకనముత్సృజ్య చకోరఃకిమపేక్షతే, మహాప్లవ ముపాసాద్యమజ్జ కింయాచతేపరం ౧౨౮. ఛాయా తప్తస్యభూయాచ్చే త్తస్యకిం భవనాంతరైః, పిపాసిత స్సరో లబ్ధ్వా తత్రైవ రమతేకిల ౧౨౯. అమృతంప్రాప్య యఃకశ్చి త్కిమన్యహృదయో భవేత్, ప్రాణాల్లబ్ధ్వాకిమస్యాఽ న్యత్కించావాప్తార్థ యతేక్వచిత్ ౧౩౦. ఏవంప్రాకృతరూపేషు ఫలేష్వాస్తేకినోనరాః, నాన్యత్రక్వచిద ప్యాత్మ వాంఛితం స్థాపయంత్యలం ౧౩౧. ఏవమప్రాకృతాకారేదేవే సాన్నిధ్యశో భిని, ప్రాప్యసర్వేక్రియాతంత్రై ర్మహాఫలతయా శ్రుతే ౧౩౨. ప్రార్థనాంతర మస్మాకం నకించిదపి విద్యతే, ఈశబింబస్యతస్యాపి నయనోస్మిలనాత్పరం ౧౩౩. నకృత్యంనిర్మితాణస్య ఫలంతత్తత్ఫల ప్రదం, యథాహంచిత్రరూపస్య త్వద్దయా భిత్తిభాగితః ౧౩౪. నయనోస్మిలనం దేవ తథామేత్వన్నిరీక్షణం, జగతోపితమో రోధే హ్యావృణో న్ననిరాకృతే ౧౩౫. వివస్వాన్పునరుక్తోపి విష్వగేవ ప్రకాశతే, తథాతేభావనాదృష్ట్యా గతవ్యామోహవిప్లవః౧౩౬. పర్యాప్తసిద్ధిరద్యాహంవిశేషాత్తు త్వదీక్షణాత్, *స్కందః* ఇతితేమునయ స్సర్వే స్తోత్రంకృత్వాపృథక్ పృథక్ ౧౩౭. వ్యజ్ఞాపయన్ విరూపాక్షం చంద్రార్ధకృతశేఖరం, వయంసిద్ధసంకల్పా వయంసిద్ధస మాధయః ౧౩౮. వయంసిద్ధఫలాదేవ త్వదాలోక మహోత్సవాత్ ౧౩౯. ఇతిసత్యజనస్తవై ర్విశ్వేదైవైసహాస్మేర ముఖోబభూవశంభుః, యఇమాంపఠతే విశుద్ధచేతా శివసాలోక్యమవాప్య మోదతేసః ౧౪౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే సంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే సప్తర్షిస్తవోనామ పంచమోఽధ్యాయః. ౫.

* సూతః * ఇతితేషాంస్తవంశ్రుత్వా స్మయమానముఖ శ్శివః, మహాకారు ణ్యజలధిః పునరాహమహామునీన్ ౧. *ఈశ్వరఉవాచ * ప్రసన్నోఽస్మిమహాభాగాః

శ్రోతాయతాం క్రమయోగతః, మమాజ్ఞాపాలితా యూయం భవద్భిర్బహుసిద్ధిభిః ౭. స్తోత్రైరపిద్రుతంచిత్త మాగమాభ్యర్చితశ్చ వః, తథామద్దర్శనాదేవ యూయంసిద్ధ ఫలోనయాః 3. తథాపి మయివోభక్తిర్వాచాలయతిమామితి, యత్రయత్రభవంతో మాం ధ్యాయన్త్యే కాగ్రచేతసఃర. ప్రత్యక్షోఽహంభవిష్యామి తత్రతత్రత్రివమేవచ, జపతాంపఠతాం విప్రా జాగ్రతాంస్వపతామపి ౫. అనేనాఽహం స్వరూపేణ సదా సన్నిదధామివః, మమసాలోక్యసారూప్యసామీప్యాది పదంబయేత్ ౬. తదిదం ధ్యాయినాంయుష్మాంస్తేషామపిసదాభవేత్ .యేభక్తిమంతోయుష్మాసుమద్భక్తేషువిశే షతఃర.ఆత్మార్పితాన్వచాన్నిత్యం తేభ్యోఽప్యేషదదామ్యహం,అద్యప్రభృతివిప్రేంద్రాఃకల్పేకల్పే మమాజ్ఞయా ర. సప్తస్వయస్సదాచారాయూయమేవ భవిష్యథ, వరాన్వరయతాభీష్టా న్దదామ్యేతత్పదంమమ ౯. * ఋషయఊచుః * దేవదర్శనమాత్రేణ దత్తాత్మాభిమతోభవాన్, రూపేణైవామునాభూయాః కింనాన్యన్నఃప్రపశ్యతి ౧౦. *స్కందఉవాచ* అథదేవంవిరూపాక్షం భరద్వాజోమహామునిః, ప్రసాద్యప్రాహ సర్వేషా మనుమత్యావురస్థితః ౧౧. * భరద్వాజః* బ్రహ్మత్వాన్తుతివాన్నామ్నా మయుతేనాగమాత్మనా, బ్రహ్మత్వం సృష్టికర్తృత్వం సర్వజ్ఞత్వంచ లబ్ధవాన్ ౧౨. విష్ణుర్నామ్నాంసహస్రేణ స్తుత్వాత్వాన్తు సమపూజయత్ ,విష్ణుత్వంపాలకత్వంచ లబ్ధవాంశ్చసుపర్వసు ౧౩. దక్షోనామ్నాంసహస్రేణ త్వాంస్తుత్వా పరమాప్తవాన్, సర్వక్రతుఫలంలేభే తచ్చపాశుపతవ్రతం౧౪. తంచుశ్చపరయా భక్త్యా స్తుత్వానామ సహస్రతః,అనన్యసులభంలేభేగాణాపత్యమనశ్వరం౧ ౫.అశేషనామరూపంత్వాంసహ స్రవదనగిపురా, స్తుత్వాస్తుత్వాచవిశ్రాంతశ్శేషోఽభూచ్ఛేషనామభాక్ ౧౬. కిమున్యై రపిభూతేశ పశుపాశనియంత్రితైః, అలింగోలింగభావేన వేదైరద్యాపి మృగ్యసే ౧౭. అప్రమేయ మనౌపమ్య మవాఙ్మనసగోచరం, కస్త్వాంజానాతి భూతేశ భక్త్యాత్వం జ్ఞాయసేవరం ౧౮. అగ్నిష్టోమాశ్వమేధాదీ నతప్త్వాపి మహత్తపః, అచరిత్వాబహూన్క్లేశాన్ కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదికం ౧౯. అక్లేశేన రిపూ జేతుం మనాస్తుం యస్యచేప్సితం, అచిరేణైవకాలేన కేనోపాయేన శక్యతే ౨౦. తదుచ్యతాహిరక్షసస్సర్వాత్మ శరణ్యోఽసి శరీరిణాం. * * * *

శ్రీవిరూపాక్షాష్టోత్తరశతనామస్తోత్రం.

* దేవదేవఉవాచ * మునేబహూనినామాని మమరూపానుగూపతః ౨౧ తేషాంసర్వాగమైర్యుక్తం నామ్నామష్టోత్తరంశతం, శృణుతత్ర్పథయామ్యద్యస్తోత్రం సర్వార్థసాధకం ౨౨. * * * *

అస్యశ్రీవిరూపాక్షాష్టోత్తర శతనామామృతస్తోత్రమహామంత్రస్య: దేవదేవ ఋషిః,అనుష్టుప్ఛందఃశ్రీపంపావిరూపాక్షేశ్వరోదేవతా, శ్రీవిరూపాక్షప్రీత్యర్థేజపేవిని యోగః. అథధ్యానం. అనాద్యంతమనౌపమ్యమవాఙ్మనసగోచరం, అప్రమేయమనాకారమజమక్షరమవ్యయం. వ్యక్తావ్యక్తం విరూపాక్షం పంచబహ్మ స్వరూపిణం, ధ్యాయే హంసర్వభూతస్థంనిత్యతృప్తంనిరంజనం. * *

అథస్తోత్రం భవశ్శర్వోమహాదేవఈశానశ్శంకరశ్శివః, ఉగ్రగిరిపశుపతీరుద్రో విపారూక్షగిరినాకభృత్ ౨౩.భీమగిరికపర్దిశ్రీకంఠగిరిఖట్వాంగినీలలోహితః,శూలపాణిర్ధ్వర శ్శంభుర్మేరుధన్వా మృగాయుధః ౨౪. గంగాధరశ్చంద్రమౌళిర్నీలకంఠగిరి కపాలభృత్, కృశానురేతా స్సర్వజ్ఞో వామదేవోవృషధ్వజః ౨౫. వ్యోమకేశో మృడఃస్థాణుగిరి కామజిత్త్రిపురాంతకః, మృత్యుంజయగిరికృత్తివాసా శ్చిద్రూపఃప్రమథాధిపః౨౬. అంధ కారిగిరిపరంజ్యోతి ర్దేవదేవోఽసిభూషణః, తత్త్వాతీతఃపరంబహ్మ పరమాత్మాసదా శివః, ౨౭. స్మశాననిలయో భగ్గపార్వతీపతి రీశ్వరః విశ్వేశ్వరస్స్కందగురు శ్చంద్ర సూర్యాగ్నిలోచనః ౨౮. వేదాశ్వఃఖండపరశుగి పంచవక్త్రోమహీధరః, విష్ణుబాణో విశ్వగర్భోనిపాదోవిధిసారథిః ౨౯. అష్టమూర్తిర్విశ్వమూర్తి ర్గిరిశోనృపవాహనః, నాదప్రియోనాగహార స్త్రయంబకః పూషదంతభిత్ 30. మహేశ్వరోమహాక్రతులో దిగ్వాసా భస్మలోచనం, వసురేతాఆదినటోఽఘోర స్తత్పురుషోఽవ్యయః 3౧. సద్యోజాతోయక్షబంధు ర్వేదాశ్వఃపరమాత్మకః 3౨. కాలరూపీ క్రతుధ్వంసీ కైలాసాద్రినికేతనః, అవ్యక్తలింగోలింగాత్మా మహాయోగీ మహాన్రతీ33. అజైకపా దాదిభిక్షు ర్భూతేశోలకులేశ్వరః, కాలాగ్నిరుద్రో నిర్మాయో నరనారాయణ ప్రియః 3౪. ఊర్ధ్వరేతా లోకకర్తా సర్వేశోమల్లికార్జునః, అహిర్బుధ్న్యోఽర్ధనారీశో గజాసురనిషూదనః 3౫. సర్వజ్ఞోదక్షిణామూర్తి ర్జ్ఞానాత్మా హాటకేశ్వరః, ఆద్యం త రహితశ్చేతి నామ్నా మష్టోత్తరంశతం 3౬ ప్రణవాదినమోంతైర్మా మేతై ర్నామ భి రర్చయేత్, సర్వసిద్ధిమవాప్నోతి నిరాయాసేనసన్మతే 3౭. యఃపఠేచ్ఛృణుయా ద్వాపి సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, సంగ్రామేవిజయీభూత్వా రాజ్యంప్రాప్నోత్యకంట కం 3౮. ధర్మార్థకామా న్సంప్రాప్తో మమసాయుజ్యమాప్నుయాత్. *

సర్వయోగఫలం సర్వతపఃఫల మనశ్వరం 3౯. సర్వక్షేత్రఫలం సర్వతీర్థస్నానఫలం తథా, సర్వస్తోత్రఫలం సర్వధ్యానహోమఫలంచ యత్ ౪౦. సర్వపూజాఫలంసర్వ జపజ్ఞానఫలం మహత్, సర్వవేదఫలం సర్వయోగకర్మఫలం వరం ౪౧. అన్య చ్చయత్తే తత్కార్యార్థం తత్తద్దానోదితం తథా, ఫలమవ్యక్షలంవిప్రాః యుష్మాస్వేవ ప్రవిశ్యతు ౪౨. బ్రహ్మాద్యం స్థావరాంతంచ జగదేతచ్చరాచరం, యుష్మదాజ్ఞావశో

భూయా దేతద్ధి మమశాసనం ౪౩. భవంతోపి విహాయాన్య త్తేత్రతీర్థాదివాసనం, క్షేత్రరాజేవసస్తోఽత్ర కృతకృత్య త్వమాప్నుధ ౪౪. పూజయంతోమహాల్లింగ మిదం మనుజగన్మయం, అవాప్తసకలాభీష్టా యూయంభవతయోగినః ౪౫. ఇదంహిపరమం లింగం మమరూపం సుపూజితం. కామదాహే పురావిప్రా మయైవాత్రతపస్యతా ౪౬. తతోమమనియోగేన బ్రహ్మణాతత్రనిర్మితం, శైవాఃపాశుపతాః కాలముఖా శ్చాపిమహావ్రతాః ౪౭. అర్చయంత్యఖిలా లింగమిదం పరమభాస్వరం, కేచిదీశానవక్త్రాది సమర్చంతి శివాత్మకాః ౪౮. సద్యోజాతముఖాన్యన్యే భక్త్యాపశుపతౌ మయి, భావనానుగుణంసర్వే పూజయంతి సదామమ ౪౯. ఇదంలింగంమహాభాగాః ప్రాప్నువంతిఫలం తథా, సదామామవ్రతపశ్యంత స్సర్వాత్మానం పరంశివం ౫౦. కల్పకల్పాంతజేతారః కాలేసాయుజ్యమాప్నుధ, * స్కందః * ఇతిదత్వా వరంతేభ్యో హేమకూటేశ్వర శ్శివః ౫౧. ప్రత్యక్షమేవసర్వేషాం తేషామద్యాపి వర్తతే, తేపిలబ్ధవరా శ్శంభోస్సకాశా దేకచేతసః ౫౨. తదేకాశా స్తదేకాగ్రాస్తత్రైవన్యవసన్సుఖం. త్యక్త్వాక్షేత్రాణి సర్వాణి తీర్థాన్యన్యానిభూతలే ౫౩. దేవాంశ్చాన్యా న్పరందేవం విరూపాక్షమమన్వత, పూజయాధ్యానయోగేన భక్త్యాస్తోత్రేణ చానఘాః ౫౪. కాలంక్షిపంతస్తే తస్మిన్కాలేకాలే ధృతింయయుః, సేవార్థమాగతానాంతే బ్రహ్మాదీనాంచయోగినః ౫౫. శివపదర్శకాస్సంతః పంపాయాం న్యవసన్సుఖం, ఇతితత్రవిశుద్ధభావభాజో మునయస్సప్త విధూతమోహబంధాః, శివమేవ పరంవిభావయంతో న్యవసన్క్షేత్రవరేచ హేమకూటే ౫౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే సప్తర్షివరప్రసాదోనామ షష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

* స్కందః * తేహిసప్తర్షయస్సర్వే క్షేత్రరాజే కృతాదరాః, అసేవంత విరూపాక్ష మహర్నిశ మభీష్టదం ౧. శ్లాఘమానామహేశస్య కృపాంస్వాత్మసుసాత్వికీం, అత్రాగతావయంధన్యా ఇతిహృష్టగిరోమిథః ౨. ప్రాతఃప్రాతస్సముత్థాయ స్నాత్వాతీర్థేషుతేషుతే.ఆమోదమేదుర్నేవున్యోరానర్చుఃపరమేశ్వరం౩.స్తోత్రేణదేవం సంతోష్య జపంత స్సిద్ధిదాన్మనూ, హుతాగ్నయ స్సుతపసస్సాయంతనయతా స్థా ౪. నిద్రాతంద్రివినిర్ముక్తా నిశీథేషుచ తద్భృదః, ఆహుస్మయద్యదఖిలం ఖర్వం తః సత్క్రియాత్మకం ౫. కలాస్వథచకాష్ఠాసు నిమేషేషు క్షణేష్వపి, యామేషు చసదాయుక్తా శ్శివేపంపాధిదైవతే ౬. హేమకూటేశపాదాబ్జరసనిష్యందరూపిణీం, తుంగభద్రాంప్రశంసంత స్తస్యామేవసదాప్లుతాః౭. గాహమానావిష్టపాని కాలేకాలే

సమాహితాః, తానితాన్యపితీర్థాని తదేశంహృదిబిభ్రతః ౯. అనుతీరంచ తీర్థానా మాత్మానుధ్యాన తత్పరాః, పూజయంతోవిరూపాక్షం వుష్పైస్తైస్తత్ర సుసంభృతైః ౯. పల్వలేషుచ కుల్యాసు నిర్ఝరేషు హ్రదేషుచ, కుర్వంతఃపరయాభక్త్యా స్నానమోజస్కరం స్వకాః ౧౦. తత్రతత్రచదివ్యాని శుభదాని మనీషిణాం, పశ్యంతిఃక్షేత్రరాజాంతఃక్షేత్రాణి సుబహూన్యపి ౧౧. ఏకరాత్రంత్రిరాత్రంచ పంచరాత్రం క్రియావిదః, వసంతోవిధివత్తేషు పూజాధ్యానాదిభిర్యుతాః ౧౨ శృంగేషుతరుమూలేషు శిలాసుచ గుహాసుచ, బిలేషుచప్రసిద్ధేషు వనేషు గహనేషుచ ౧౩. శైలసంధిషు శస్తేషున్యస్తచిత్తాస్సకృత్సకృత్, తేషుతీర్థాదిషుస్నానే ష్వేకచిత్తాం స్తపఃసిద్ధాత్ ౧౪. శివలాంఛనసంయుక్తాత్ శివదర్శన తత్పరాత్, శివప్రశంసానిరతాత్ శివయోస్తత్త్వవేదినః ౧౫. మహాజటానేకజటా న్బభ్రమాణజటాంస్తథా, సమాకీర్ణజటాన్కాంశ్చి జ్జటామకుటధారిణః ౧౬. మహాకల్పాంతసంసిద్ధ తపఃఫల పరంపరాత్, భస్మలిప్తాకృతీన్భస్మ పరిక్ష్మప్త త్రిపుండ్రకాత్ ౧౭. భస్మోన్మృష్టజటాజూటా న్భస్మమాహాత్మ్యభాసిణః, విరూపాక్షవిభూతీనాం వేదినశ్చ యుగేయుగే ౧౮. స్థిరాయుష్కస్థిరధ్యానాత్ స్థిరభక్తాత్ సనాతనాత్, ఆలోకయంత స్సానంద మాదిసిద్ధాం స్తపస్వినః ౧౯. తేసల్లపంత స్తైస్సార్ధం కుర్వంతోవాసముత్తమం, తాంశ్చిశంసంతఏవాంతఃతేషువిన్యస్తబుద్ధయః ౨౦. ప్రశస్యమానాస్తైరుభ్యో యూయం ప్రత్యక్ష్ముఖా ఇతి, అనాదిసిద్ధాశ్శృణ్వంతఃతేభ్యఃపంపేశితుఃకథాః ౨౧. ధారయంతశ్చతేసర్వే వదంతస్తాశ్చ సర్వదా, వివిక్తేషుప్రదేశేషు వీతరాగా నానాకులాత్ ౨౨. విశేషాదుపసీదంతో యతినో బ్రహ్మవాదినం, తథాచభైరవాంస్తేషు తేషుస్థానేష్వవస్థితాత్ ౨౩. క్షేత్రపాలాశ్చవిఖ్యాతాత్ క్షేత్రరాజాధి రక్షకాత్, యక్షిణీసాననిర్దిష్టా యోగినీస్సిద్ధియోగినీః ౨౪. సదాపర్యటనోదారాత్ భూతాన్భూతాధిపానపి, ప్రమథాన్ప్రమథాధీశా న్గణాధీశా న్గణానపి ౨౫. అన్యానపి చతుర్దిక్షు క్షేత్రరాజాధికాంక్షిణః, ప్రత్యక్షయంతోలోకేషు ప్రఖ్యాతాత్ రుద్రకింకరాత్ ౨౬. అహోహాసస్తస్య యో మాన్యాఇతి వైరపిసాదరం, ప్రవేశ్యస్వస్వధామాని పూజ్యమానాః పృథక్పృథక్ ౨౭. నానాభీష్టప్రదా న్పుంసాం నానావిక్రియదర్శనాత్, దేవవత్సిద్ధసంకల్పా న్దేవే రాదృతశాసనాత్ ౨౮. రుద్రాననంతసంఖ్యాకా నాలోక్యాలోక్య సర్వతః, తేషుబుద్ధాశయాస్తైశ్చ మానితాస్తై స్సమన్వితాః ౨౯. స్వతపస్సిద్ధిభిస్తేషాం ప్రాప్యాంతర్విస్మయానహాః, ఇదమంకణకస్యాద్యం తపస్థానంస్వసిద్ధిదం 30. అత్రతప్తంతపోఘోర మష్టవక్రేణ ధీమతా, జైగీషవ్యోత్ర యోగేన సాన్నిధ్యమశజత్ప్రభోః 3౧. ఇదంహిపంచకూటస్య స్థానంయత్రతపోఽతపత్, తప్తంతపోఽజపాదేన పురాహ్యత్ర పురావిదా 3౨. ఊగ్రగ్రీవోఽత్రసర్వాసాం సిద్ధీనా మభవన్నిధిః, అత్రదేవలకోలేభే పరమాంసిద్ధిమీశ్వరాత్ 33. లోకా

క్షీరత్రలోకేశం ప్రీణయిత్వా౽౽త్మయోగతః, అలభత్వరమంజ్ఞాన మసాధ్యమితరైః క్వచిత్ 3౮. ఇత్యేవమే వేతరేషాం మహర్షీణాంచ సత్తమం, తపస్తావంవిజానంతి స్తేషుచాబద్ధనంస్తవాః 3౫. స్థావరాణాంచభూన్యత్వ మేషామత్రోదితాత్మనాం, ఇతి వృక్షాన్ప్రశంసంతో మహావిద్రుమ శోభితాః 3౬. ఫలపల్లవపుష్పాఢ్యాం శ్ఛాయాభి శ్శీంశిపారిణాః, సదోపయుజ్యమానానాం మృగైరారణ్యకై రపి 32. వివిధంజన్మ శంసంత శ్శంసంతస్తాం స్తతస్తతః, మృగాఃసరీసృపాఃకీటాశ్చ పక్షిణఃపామరా స్తథా 3౮. అత్రస్థితాజగద్వంద్యా ఇతి తేషు కృతాదరాః, నిర్వికల్పధియస్సర్వే నిరస్తాన్యమతాం హలాః 3౯. నిరామయానిరాశంకా నిస్సామాన్య తపోబలాః, వి రూ పా క్ష వి రూ పా క్ష వి రూ పా క్షేతి వాదినః ౪౦. విశ్వోత్తర మహానందై స్తదాలోకాస్తదా శయాః, అవర్యంత సుఖాధారా వ్యనైషు ర్దివసాన్బహూన్ ౪౧. ఇతిసప్త మహా మునిప్రవీరా దధతశ్చేతసి హేమకూటనాథం, అవధూయ సమస్తమన్యభావం తదు పాస్తిప్రవణా స్సదాబభూవుః ౪౨.

* *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే సప్తర్షిజన నివాసకథనం నామసప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

* స్కందః * ఏవంసర్వేహితే తత్రహేమకూటేసుఖాత్స్థితాః, మునీశ్వరా విరూపాక్షంసేవాయోగైరతోమయా ౧. ఏకస్మిన్దివసేసర్వేకృతపూర్వాహ్ణికక్రియాః అసతప్రీతమనస స్తేగాయత్రీశతోపరి ౨. తచ్ఛిష్యాశ్చ ప్రశిష్యాశ్చ నానాదేశాగతా అపి, ప్రశస్తతేజసస్సంతః పరివవ్రుస్సమంతతః3. శివసంబంధహృద్యాసు శివవిజ్ఞానవృత్తిషు, కథాసువర్తమానాసు శ్రోతృణాంసుఖసిద్ధిషు ౪. తత్రతంతాపస్థవి న్నామ్నా విష్ణుపృద్ధోమహాతపాః, ప్రణిపత్య భరద్వాజం పర్యపృచ్ఛ త్కృతాంజలిః ౫. * విష్ణు పృద్ధుః * భగవత్శుద్ధబుద్ధీనాం పరమార్థప్రకాశక, ప్రమాణరూపయాబుద్ధ్యా ప్రేత్య శ్రీతపరాత్పరః ౬. త్వమేకస్సర్వవిద్యానాం ద్రష్టా దర్శితలక్షణః, తాసాం యఃపర మోహ్యర్థః తస్యాప్యేకాంతవేదితా ౭. వాచ్యవాచకయో స్తత్త్వ మాత్మవిద్భి ర్నిరూపితం, ప్రకాశయసి భక్తేషు త్వమేవాంతః ప్రసాదనం ౮. అవిచ్ఛిన్నప్రభావస్యగోత్ర స్యత్వం ప్రవర్తకః, విశ్వాంధకారనిర్భేత్తుం విద్యోతఇవ భానుమాన్ ౯. జమదగ్నిశ్చ కశ్యపశ్చ భృగుర్గౌతమ కాశికా,వసిష్ఠశ్చమహాతేజా స్సర్వేప్యేతే తపోఽధికాః ౧౦. తేయూయంవిశ్వవృత్తజ్ఞా విశ్వాశ్చర్యప్రదర్శకాః, విశ్వోపమపిభావానాం వికార ప్రతిభూతకాః ౧౧. ఉన్మేషఫలసంసారాశ్రిత్య నిఖలాశాప్రసాధకాః, అప్యాయంతే జగత్క్షిప్రం కరైరంభోధరాఇవ ౧౨. ఉత్తరాగస్యభావేషు సుధాశీతల వారిషు, చక్షుష్మతోనరస్యాస్తి ప్రీతి రిందుకరేష్వివ ౧౩. కదాచిద్వావికారాయ సాగరా

ణాం రసోచ్చయః, నోత్సేకఃఖలుయుష్మాకం ఉచ్చైర్జ్ఞానామృతోచ్చయైః ౧౪. భగత్పాదానుభావానాం భవతాంమతిరామివ, అవ్యాగతాగతిర్నిత్య మాశానుసరలాస్వపి ౧౫. అమానుషంచరిత్రం వః తేజోదివ్య మనావృతం, విప్రకృత్యాహ గుణావృష్టి ర్యుష్మాస్వేవ ప్రతిష్ఠితా ౧౬. పర్వవేదార్థకుశలాః సర్వాగమవిశారదాః, సర్వశాస్త్రేషునిపుణాః సర్వతర్కకృతశ్రమాః ౧౭. సర్వేతిహాస తత్త్వజ్ఞా స్సర్వ ధర్మ ప్రతిష్ఠితాః, ఇచ్ఛాశక్తిక్రియాచర్యా యోగచర్యా స్తపస్వినః ౧౮. శివయోగ విశేషేషు నిత్యమాన్మఖ్యభాగినః, తథా పాశుపతజ్ఞానసంశోధిత పదాశయాః ౧౯. ప్రభావంచ స్వభావంచ విమృశంతోమహేశితుః, తేయూయమమితాత్మానః క్షేత్ర వైశిష్ట్య యోగినః ౨౦. త్యక్త్వాక్షేత్రాణి చాన్యాని దేవానపిగథాధరాన్, తీర్థాన్యపి విశిష్టాని బహూమానా దిహస్థితాః ౨౧. ఇదంహిపావనం క్షేత్రం క్షేత్రరాజఇతి స్మృతం, జానామ్యేవయతోయూయం మత్తోత్రివైకాంతవాసినః ౨౨. దేశానాందివ్య రూపాణా మన్యేషామపి భావుకాః, భవంతోఽత్రైవతిష్ఠంతి తస్మాత్ క్షేత్రమిదం పరం ౨౩. తత్ క్షేత్రంతత్పరంతీర్థం సవై వాభీష్టదాయకం, యేషుయుష్మాదృశ స్సంతః పదాబధ్నంతిభావనాం ౨౪. తస్మాదవన్యసామాన్య క్షేత్రస్యాస్య మహీయసః, తీర్థానాంచాత్రసిద్ధానాం విరూపాక్షస్యచ ప్రభో ౨౫. మాహాత్మ్యంశ్రోతుమిచ్ఛామి మతంచైత చ్ఛుభాత్మనాం, సర్వత్రహేమకూటోఽయం ప్రసిద్ధః కృతినాం పదం ౨౬. ప్రశస్తింశ్రోతుమిచ్ఛామి సోపా మన్యైవవిస్తరం, విరూపాక్షస్య దేవస్య యా యా సంతివిభూతయః ౨౭. త్వన్ముఖాచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి తాసాంతాసాంతు విస్తరం, స త్వంకులగురుస్సాక్షాదస్మాకం భావితాత్మనాం ౨౮. త్వయైవపాల్యమానాశ్చ వయం త్వయి కృతాశ్రియాః, త్వాంవినానైవజానీమః యతస్త్వం తపసాంనిధిః ౨౯. తతస్త్వాంచ ప్రపన్నోఽస్మి ప్రసాదంకర్తు మర్హసి, * స్కందః * విష్ణువృద్ధస్య తద్వాక్యం శ్రుత్వాఽశ్వోపకారకం 30. దామకుక్షిముఖా స్సర్వే భారద్వాజాముదం యయుః, తతోఽత్రి ర్జమదగ్నిశ్చవసిష్ఠః కశ్యపోభృగుః 3౧. కౌశిక స్తపసాంశ్రేష్ఠో విష్ణువృద్ధంప్రశస్యతే,భరద్వాజ మవోచంత ప్రశంసాత్మికయాగిరా 3౨ *ఋషయః యదుక్తం విష్ణువృద్ధేన తన్నస్సర్వం ప్రియంమునే, యోయంగోత్రసముద్భూతః తవనిర్ధూతపాప్మనః,33అస్మాస్వపిచసర్వేషు తత్వమస్తిసనాతనం,వ్యంజకోయదితే నైవ వ్యజ్యతే తన్మహామునే3౪. అనభివ్యక్తమవ్యంభ ఫులినాంతః ప్రతిష్ఠితం,యథా ఖననకృద్భలట్టం యుక్తధీః క్రియయాతయా 3౫. ఆదాయాదాయతద్భూయో జీవ నం క్రమయోగతః, విపృణోతివిధేయేషు విశ్వాప్యాయనకారణం 3౬. యథార్థం విష్ణువృద్ధోపి త్వన్మఖేన పరంశుభం, అథవ్యంజయితుంధీమా నేకచేతా స్సదాహితే 3౭. ఏతేత్వద్గోత్రజా స్సర్వే తథాస్మద్గోత్రజాఃపరే, విష్ణువృద్ధోముఖం యేషాం విప్రోర్బవరః పురా 3౮. వసిష్ఠోఽసిభరద్వాజ త్వమస్మాకం తపస్వినాం, త్వమేవ

తత్త్వంజానాసి క్షేత్రస్యాస్య యథాస్థితం 3౯. వేదపారంపురాద్రష్టుం లబ్ధా త్రిపురుపాయుషం, వేదాదేవస్థితో విప్రవేదేషు వ్యాపృతాశయుఃు౨౦. ఇయత్తాంఖలు వేదానా మదృష్ట్వా త్వంజరన్నపి, పునస్తేషుప్రవృత్తోఽభూ రకుంఠిత మనోరథఃర౧. తతస్త్వామింద్రరూపేణ సమాగత్యాహశంకరః,జీర్ణస్యాపిత వైపాఽహూ వేదేష్వే వచ ధీ రియం ర౨. వేదానాంఖల్వనంతానాం పారంద్రష్టుం నశక్యతే, పురుపాయుష మప్యన్య ద్దదామి తవసువ్రత ర3. సాకల్యేన నతేద్రష్టుం పురుపాయుష కోటిభిః, శక్యంతేభవతావేదా స్తతో పాయంవదామితే ర౪. ఇత్యుక్త్వాభగవాం స్తుభ్యం ప్రాకాశయ దనశ్వరాఁ, వేదానమాంతోయేలోకే ష్వేకరాశితయా స్థితాఃర౫. తాఁదృష్ట్వా పర్వతాకారాఁ వృథక్ పృథగసంఖ్యయా, విస్మయావేశ విద్యాత్మా త్వమాసీఃపురతః ప్రభోఃర౬. తతస్తేషుసమాహృత్య తిసోముష్టీదదా శివః, తుభ్యం వేదేష్వనంతేషు మైరిదం సకలంతతం ర౭. ఋచోయజూంషి సామాని ఋషయస్తే త్రయఃక్రమాత్, త్వంతు తేష్వభియుక్తాత్మా సాంగోపాంగేషు తత్వతఃర౮. శివాల్లబ్ధ్వావరాం శ్చాన్యా న్విశాంతోఽభూ త్స్వయంతథా, త్వయైవాస్మాసు వేదాస్తు పృథగేవం ప్రకాశితాఃర౯. తాదృశోహిమహాభాగ త్వంహి సర్వవిదాం వరఃతత స్త్వం కథయేదానీం లోకానాం హితకామ్యయాఃు౦. విష్ణువృద్ధేన యత్పృష్టం త్వమగ్ర్యాం ముఖమేవనఃు, ఇత్యాత్మభావైర్మదగ్నిముఖ్యై రభిష్టుత స్సంయమినాంపురోగఃు, కృతిభరద్వాజముని ర్బభాషే పునస్సమాభాష్యచ విష్ణువృద్ధం ు౧.

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే భరద్వాజం ప్రతివిష్ణువృద్ధ ప్రశ్నోనామ అష్టమోఽధ్యాయఃు౮.

* భరద్వాజఃు * పరాపరజగత్తంత్ర ప్రత్యగ్జీవనకర్మణే, ప్రకాశితస్వభావాయ పరస్మై శంభవేనమఃు౧. నమస్మిపరస్మై దేవాయ నానావిధగుణాత్మనే, విచిత్రమహిమాయస్యా విభూతేర్ని పరివిస్తరఃు౨. భువనత్రయవైచిత్ర్యై భూయఃస్ఫురణకారణ, ఋతాయతస్మై దేవాయ విరూపాక్షాయ తేనమఃు3. నమస్సిద్ధాస్తసిద్ధాయ మహాపాశుపతాత్మనే, శివాలింగితగాత్రాయ శివాయపరమాత్మనే ర, అత్రేయం స్థేయసీ సృష్టి స్తారతమ్యేన వర్తతే, నమోస్తుబ్రహ్మణేతస్మై నిత్యప్రకృతిరూపిణే ృ. యస్యా శ్చరాచరంవిశ్వం లీలాయిత పరంపరా, హంతాస్వస్వస్వరూపిణ్యై ప్రభుశక్త్యై నమోనమఃు౬. నమోస్తువిఘ్నరాజాయ షణ్ముఖాయ నమోనమఃు, నమోగణేభ్య స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యోపి నమోనమఃు౭. అయంహి సోమకూటస్య స్థానంయ త్పరమంప్రభోఃు, మనసశ్చపరావృత్తి మతిశేతే స్వవైభవాత్ ు౮. విభూతయేయథారంభో వాగ్వృత్తేరపి భూతయఃు, తథాఽయమపితత్ క్షేత్రంహేమకూటోమహా

మతే ౯. అసాధారణదేవోఽహి యథాదేవేషు శంకరః, హేమకూటోఽపిశైలేంద్రో హ్యసాధారణవైభవః ౧౦. స్థావరఃఖలుయఃకశ్చిదయ మిత్యవమత్యయః, హేమ కూటంనజానాతి సవై నిరయభాగ్భవేత్ ౧౧. ఆదావత్రైనమాహాత్మ్యా ద్దేవదే వోఽభ్యభాషత, తథాస్కందాయ సద్బుద్ధే నందినేచ మహాత్మనే ౧౨. స్వరూపం దేవదేవస్య శంఖో రయమితి స్ఫుటం, పంపాక్షేత్రేధృతిర్యస్య తస్మాత్ తత్వంప్రతి ష్ఠితం ౧౩. పునాతిసర్వక్షేత్రంహి దర్శనా దభిపే చనాత్, పునాతిస్మరణా దేవ సర్వా న్పంపాపురీసదా ౧౪. శతయోజనమాత్రేపి యఃస్థిత్వా హేమకూటధీః, తస్యసిద్ధ్యం తికర్మాణీ త్యాహుః పూర్వవిదోబుధాః ౧౫. హేమకూటంగమిష్యామీ త్యేకం వా యఃపదంక్షిపేత్, దశాశ్వమేధాధిఫలం సోపిప్రాప్నోతి సన్మతే ౧౬. నమశ్శివా య లోకేశ మహానసి నతోఽస్మ్యహం, అమేయం హేమకూటస్య యత్తత్వం వక్తుముత్సహే ౧౭. బుద్ధిఃసద్విషయాయోగే నిష్ప్రతీత్యాహాయ కల్పతే, నిహంతి ప్రతిబన్ధంచ సాధీయాం స్తస్మ్నోయమః ౧౮. యథాదృష్టం యథాశక్తియథామతి యథాశ్రుతం, హేమకూటస్య మాహాత్మ్యమబ్రవీచ్ఛృణుసాదరం ౧౯. నచక్షేత్రస్య వైశిష్ట్యం క్షేత్రేభ్యోపి జగత్రయే, కిమేతేనకృదవ్యత్ర తిష్ఠంత్యఖలవేదినః ౨౦. కైలాసాద్రాజగద్వంద్యే నహిస్థానానికింవిభోః, జ్ఞాతవ్యో హేమకూటస్య ప్రభావో హ్యేషయత్నదా ౨౧. ఏషకిష్కింధనామాహిదృశ్యతేధరణీధరః ౨౨. అస్యైవహృ దయస్థాయీ హేమకూటోఽయమద్రిరాట్ ౨౩. మధ్యేకిష్కింధశైలస్యమహాతోఽ స్య మహానయం, దృశ్యతే హేమకూటోయఃపరితః పంచయోజనః ౨౪. అత్ర ద్వారాణి చత్వారిముఖ్యాన్యాహు ర్మనీషిణః, ఉపద్వారాణి చత్వారి యేషు సిద్ధ్యంతిసత్క్రియాః ౨౫. అత్రపూర్వంమహాదేవః చచారతపఉత్తమం, యోగస్థాన మిదఃశంభో రాదిసిద్ధస్యయోగినః ౨౬. తపశ్చర్యాప్రవృత్తే త్రదేవదేవం న్యషేవత, కులాచలగణా స్సప్తసూక్ష్మరూపో మరుద్గణాః ౨౭. స్మారితోఽస్మి మహాకాలా ద్విష్ణువృద్ధ త్వయాధునా, హేమకూటప్రసంగేతు ప్రహర్షభరితం మనఃఅ కల్పకోటి శతే నాపి ప్రభావోస్య మమానఘ, వక్తుంనశక్యతేనామ సత్యంజానాతి శంకరః ౨౯. తథాపి భవ్యయాబుద్ధ్యా త్వదభిప్రార్థితోద్యఽతే, వక్ష్యేప్రభావం క్షేత్రస్య పూర్వాది ద్వారపూర్వకం ౩౦. విరూపాక్షస్యదేవస్య దివ్యాద్దేవాలయాత్పురా, బ్రహ్మకుండ మిదం పుణ్యం బ్రహ్మణ్యైర భివందితం ౩౧. అస్యయోజనమాత్రేతు సర్వత్రభువి విస్తృతం, కిన్నరేశ్వరనామాస్తి ద్వారంకిన్నరసేవితం ౩౨. సమస్తఫలదంపుంసాం సంసారభయభంజనం, పుణ్యాత్మనోహి విప్రేంద్ర పూర్వద్వారముపాస్మహే ౩౩. అజ్ఞానవారితాశేష ప్రవేశే తపసిస్థితే, శంకరోఽత్రసమాగచ్ఛ త్సేవితుం కిన్నరాన్పురా౩౪. తదాయోజనమాత్రేఽమీ స్థానేతస్థుః శివాజ్ఞయా, తత్రస్థిత్వా నతధియః చకుర్గీతం స్తవాత్మకం ౩౫. ద్రష్టుంతస్యపరారూపం మిథఃకౌతూహలాన్వితా ఃా,

* కిన్నరాఢ్యుచుు * నమోఽనాహతప్రఖ్య చతుర్దలనివాసినే 3౬. ప్రాణానిలస్వ రూపాయనాద రూపాయశంభవే, సూక్ష్మాదికృత్రిమాంతేషు తపస్యపి విహారిణే 3౭. పునస్థానత్రయస్థాయ ధ్వనిరూపాయ తేనమః, కాలాయానుభవాఖ్యాయ దీప్తాయ స్థానభేదతః 3౮. త్రైలోక్యవ్యాపినే తుభ్యం, విరూపాక్ష నమోనమః, శ్రవణశుక్తి రూపత్వం ప్రాప్తాయ పరమాజనే 3౯. ద్వావింశతిప్రభేదాయ శ్రుత్యర్థాయనమో స్తుతే, శ్రుత్యనంతరభావాయ సిద్ధాయసగుణాత్మనే ౪౦. స్వతోరంజనరూపాయ నమ స్తుభ్యం సువర్చసే, సప్తలోకైకనిత్యాయ సప్తసాగరవాసినే ౪౧. సప్తసామోప గీతాయ నమ స్సప్తస్వరాయుతే, గ్రామత్రయవిభాగేన గృహ్ణంతి పదమసితిం ౪౨. బహుక్రియావిశేషాయ నదవ్యర్ణవపుషే నమః, ఆరోహణావరోహణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౪3. విశ్వేనూర్చ్యతేతుభ్యం మహానాదాత్మనే నమః, అరోహణా నరోహణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౪౪. శుద్ధకూటప్రభిన్నేన తానకారణవర్త్మ నా, తన్వతేప్రాణవైచిత్రీం నాదప్రాణాయతేనమః ౪౫. అలంకరోతి యోనాద మాత్మోద్భవనశక్తిభిః, ఓజ్వల్యదాయగాత్రాణా మలంకారాయ తేనమః ౪౬. వాదానువాదసంవాద వివాదాత్మ ధృతాత్మనే, వ్యంజితానేకచాతుర్యా రక్త యేభవతేనమః ౪౭. అర్పితస్వమశేషాత్మ స్వామిన్ త్వమసిగాథితః, స్వామిక స్వ భవత్తేపాం స్వాత్మేశ త్వంస్వరాంతరః, స్వరేష్వవికృతేషుత్వం వికృతేషు తథాసి తః ౪౮. వశీకరోపివిశ్వాన్తఃకరణంభవతేనమః, గ్రహన్యాససదంశాయ సన్యదన్యాస శోభినే ౪౯. ఆనందలక్షణాయాస్తునమస్తే రాగసంపదే, రక్తిభిస్తువిచిత్రాభిః సదారం జయతే జగత్ ౫౦. అపర్యంతపరానంద పరిపాకాయతే నమః, చతుశ్చతవికాసాయ పంచగీతస్వరూపిణే ౫౧. సప్తగీతిప్రకాశాయ సర్వాశ్చర్యాయతేనమః, జాతిభిర్వివిధా భిస్త్వం తారతమ్యాత్మవర్తిషు ౫౨. రాగేస్వాత్మనిధిర్భాసి సత్వం తుభ్యంనమోనమః, సదసన్మార్గవృత్తాయ తద్దేశీయ వృత్తయే ౫3. అనురంజనశీలాయ నమస్సర్వాం తరాత్మనే, సుగాత్రాయ సుయంత్రాయ చాద్వయప్రభవాయతే ౫౪. భువనత్రయ జీవాయ భూయోభూయోనమోనమః, సాంగోపాంగనిగూఢాయ భాషాభిర్భావితా త్మనే ౫౫. షడ్వింశత్పవిభాగాయ ప్రబంధేగాయతే నమః, అంతేనాపి మహత్వేన పరిచ్ఛేదేన వర్త్మనా ౫౬. రాగరూపమవాప్తాయ వీతరాగాయతే నమః, ధ్రువామ పిచిరంవృత్తిం విశ్వస్య గుణభేదతః ౫౭. సదాయంత్రయతేతుభ్యం సర్వశిల్పవిదే నమః, స్వతఃకాలక్రియామాన స్వతోవాదన కౌశల ౫౮. స్వతస్సంజీవనాకార సుధా కారాయ తేనమః, చతుర్విధానిజ్ఞానాని బహిరంతరితం జగత్ ౫౯. సదాభినయతేం తస్య సూత్రధారాయతే నమః, అప్రయాసేన సర్వేషాంమోక్షమార్గం నియచ్ఛసి ౬౦. గాంధర్వేణైవముఖ్యేన నమస్తుభ్యం దయామతే, నజానీమోవయం తత్త్వం నాద్వై శరణావయం ౬౧. యస్యసాత్రైవతత్తత్త్వంసన్నిధేహి సదాశివ, నాదప్రియోహిభూ

తేశ నాదస్త్వం మూర్తిరుత్తమా ౬౨. నాపోపజీవినాం సద్యఃకృపాం నఃకర్తుమర్హసి, వయంనివారితా దేవాగరీయస్త్వాత్త్వదాజ్ఞయా ౬3. త్వామేవశరణంప్రాప్తాఃస్థిషామోత్ర కృపాంకురు. ఇతికిన్నర స్తవనగీతదర్శిత ప్రమదోద్గమశ్శశికళాభరశ్శివః, తపసిస్థితోపి కృపయావశీకృత స్సహిపన్నిధిం వితనుతేస్మ లక్ష్మీరః ౬౪.

ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్మ్యేమధ్యమభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదేపూర్వద్వారేకిన్నరేశ్వరస్తవోనామ నవమోఽధ్యాయఃం. ౯.

* భరద్వాజఃస్తుతిప్రియఃఅవోచన్న మతాం భూయస్సమవేక్ష్య కృపాదృశా౧. దేవదేవఃస్తోత్రేణానేన తుష్టోఽస్మి కిన్నరామధురేణవః, వరందదామి యుష్మాకం ప్రార్థయధ్వం యథేప్సితం ౨ కిన్నరాఊచుఃస్వామిన్దేవవిరూపాక్ష హేమకూటేశశంకర, పంపాపురీశ కింవాన్యత్ఫలందృష్టేత్వయిప్రభో 3. అస్మాకాంసాలభ్యమిదృక్ష్యేయద్వయంపరమాణవఃపశవఃస్తోత్రగానేన త్వమస్మాకం పురస్థితఃర. సదాత్వామిహపశ్యంతఃసేవమానాశ్చశంకర, తిష్ఠామోవయమేహాస్తు వ్రతోస్మాకం శుభప్రదఃశ్ * దేవదేవఉవాచతథ్యవాహం కరిష్యామి యుష్మాభిర్యదిహోదితం, సదాతిష్ఠామిరూపేణ సదోజాతేనకిన్నరాఃఒ. యూయంస్రుతిముఖైర్గీతైఃప్రీణయంతస్సదాత్రమాం, వీణావేణువిశేషైశ్చ హృష్టాస్తిష్ఠతసేవయా ౭. కిన్నరేశ్వరనామాహమత్రసర్వేష్టదాయకఃపూర్వద్వారేతుతిష్ఠామి శృణ్వఃగీతం సుఖేనవఃర. హేమకూటోనకేనాపి ప్రవేష్టుమిహశక్యతే, అదృష్టప్రభృతిసర్వేషాం ప్రవేశసులభోభవేత్ ౯. యుష్మాభిర్యహితం స్తోత్రంయేగాయంతిసరాభువి, నిత్యసన్నిధిరస్యేషాంతేషాంచిత్తేషుకిన్నరాఃగాంధర్వవేదతత్త్వజ్ఞాఃశ్రుతిమండలవేదినఃసుశారీరాఃసుభోదారాఃమద్భావం పరమాప్స్యథ ౧౧. పూర్వద్వారంమహాపుణ్యం యుష్మాభిరభిసేవితం, కిన్నరేశ్వరనామాత్ర లోకేఖ్యాతిం ప్రయాతుచ ౧౨. ఇతిదత్వావరందేవఃకిన్నరేభ్యఃకృపానిధిఃసంపూజ్యమాన స్తైర్భక్త్యా తత్రాంతర్ధత్తేసుఖాత్మనా ౧3. ఏవంసంభావసారంహితదిదం కిన్నరేశ్వరం, పూర్వద్వారమహేశస్య సుఖసాన్నిధ్య శోభితం ౧౪. నివసంత్యత్రసుఖినఃకిన్నరేంద్రాస్సహప్రజఃశఃగీతిభిర్నృదుబద్ధాభిర్భజంతఃకిన్నరేశ్వరం ౧౫. తత్రసర్వాభిలాషాణాం పూరయంతీదివానిశం, దృశ్యతేకిన్నరశిలానామ స్థాన మనుత్తమం ౧౬. యేకిన్నరశిలోద్దేశే సిత్వాధ్యాయంతి శంకరం, నిష్ప్రత్యూహసమారంభాస్తేషాంభూరిఫలక్రియాఃర౭. వర్షత్రయంతపస్యంతి యేకిన్నరశిలాశ్రయాఃతేషాంభవతిశారీరమతితుంబురునారదం ౧౮. గాంధర్వవేదస్సాంగోయస్తేషాంచిత్తేప్రకాశతే, వర్షాణి

పంచతిష్ఠంతి తస్మిన్నేవ జితేంద్రియాః ౧౯. తత్రతత్ర్పంతపస్తీవ్రం సిరచిత్తేతు, నాథకే, అవిర్భవంతితస్యాగ్రే సుకట్యాః కిన్నరాంగనాః ౨౦. రాగవాగురికాంతాసాం రమ్యాం జయతిచేత్తదా, వదంతికిన్నరావేవతస్యసిద్ధిమనశ్వరాం ౨౧. తపాంసివ్రత చర్యాశ్చ దాన మింద్రియనిగ్రహః, హేయోపాదేయ స్తధాధ్యానం కిన్న రేంద్రశిలాశ్రతం ౨౩. తత్తత్కర్మకరోత్యేకం సహస్రగుణితంఫలం, అసితాంగఇతిఖ్యాత స్తత్రక్షేత్ర భిరక్షకః ౨౩. ఘుర్ఘురీభైరవోనామ్నాదృశ్యతే సిద్ధిదాయకః, విఘ్నహర్తాప్రపన్నానాం విద్యానుగ్రహకారకః ౨౪. ఆస్తేతత్రసదాదేవై రర్చ్యమాన స్సుసిద్ధయే, ఆర్యేతి భువి విఖ్యాతా తత్రాస్తే సర్వభోగదా ౨౫. నానోపహారసంతుష్టా దుర్గాదౌర్గత్య నాశినీ, సంతితీర్థాని పుణ్యాని తత్రదేశే సుఖాప్తుతాం ౨౬. ఔజ్వల్యం పరమం యాంతి బహిరంతశ్చ సర్వదా, భైరవాజ్ఞాంసశీర్షల్లబ్ధ్వా విఘ్నేశ మభివంద్యచ ౨౭. ఆర్యాంసంపూజ్య విధివత్ కిన్న రేంభజంతియే, జితకామాజితక్రోధాస్తేభవంతి జితేం ద్రియాః ౨౮. కిన్న రేశ్వరమభ్యర్చ్యతత్ర దేవీసరస్వతీ, రంజయంతిచతుర్వక్త్రంతథా శ్రీర్బ్రహ్మణఃప్రియా ౨౯. నారదస్సర్వయోగీంద్రగి కృత్వాపి సుమహత్తపః, సిద్ధో భూన్నాదవిద్యాయాం కిన్న రేశ్వరపూజయా ౩౦. ఉపలేభేచమహతీం మహతీంచ సులక్షణాం, సంగీతదేవతా తస్మాత్సనునిఃకిన్న రేశ్వరాత్ ౩౧. తుంబురుస్సకలాకామా లబ్ధేశస్యప్రసాదతః, పూర్వద్వారేక్షేత్రదేవస్య తపఃకృత్వాఽ భవత్కృతి ౩౨. విశ్వావసుశ్చహేత్రేస్మిన్ పరంవిశ్వాసమాశ్రితః, అవాప్యమహతీంవీణాం సదాభూద్దేవగాయనః ౩౩. భావనా విదితస్తస్మాద్భగవాన్ పరతోమునిః,మతంగో పిమహాయోగీ కిన్న రేశ్వరసేవయా ౩౪. పితాభవత్సరస్వత్యాఃనాదసిద్ధాన్తపారగః, అత్రైవసుచిరంకాలం తపఃకృత్వా శివాజ్ఞయా ౩౫. ఆంజనేయశ్చ వేణుశ్చ యాష్టికోదుర్గకోహలః, ఏవమన్యేచ గాంధర్వవేదాధ్యాయార్థవేదినః ౩౬. ఋషయోత్రైవవాసేన ప్రయాతాః పరమాంగతిం, స్థానంతత్పరమం శంభో స్సదాహ్లాదవిధాయకం ౩౭ సమున్మిషిత సారస్యం సదాకిన్నరగీతిభిః, గాయంతికిన్నరాస్తత్రసుస్వరం హృష్టచేతసః ౩౮. కిన్న రేశ్వరమాహాత్మ్యంయద్ధ్యానాదేవముక్తిదం, ధ్యానాదపిస మాధేశ్చ తపసోపిన్రతాదపి ౩౯. నాదేనైవనబాతత్ర ప్రీణాతి పరమేశ్వరః, నారదోపిసుఖోపాయా త్సమానర్చయితుం శివం ౪౦. యేనకాఁర్ణయంత్యేనం నాదేన కృతినస్తతే, పూజాయాధ్యానముత్కృష్టం ధ్యానాదప్యుత్తమో లయః ౪౧. సహి నాదానసాపాయాత్ తస్మాన్నాదఃపుమర్థదః, అనేకాఖ్యాసంయుక్తం పూర్వద్వారం మహామతే ౪౨ నశక్యంవిస్తరాద్వక్తుం ప్రోక్తముద్దేశమాత్రతః,అచింత్యైవకాలేనయోయద్యదిహవాంఛతి ౪౩. తత్రసిధ్యంతిపూర్వస్మిద్వారేస్మిం స్తస్యసన్మతే, 33. ఇతితేగదితం మహాప్రభావం ప్రథమద్వారమభీష్టదంజనానాం, అధితిష్ఠతికిన్న రేశ్వరాఖ్యో యుదయం శంభురకృత్రిమత్రికూటః ౪౫.

ఇతిశ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
పూర్వద్వారే కిన్నరేశ్వర మహిమానుకీర్తనంనామ
దశమోఽధ్యాయం ౧౦.

* భరద్వాజః * ఏవంతేకథితంసోమ్య పూర్వద్వారంప్రభావతః, వక్ష్యామి దక్షిణంద్వారం శ్రోతృణాం పరమంశృణు ౧. యదేతద్దక్షిణ ద్వారం నామ్నాజాంబవతేశ్వరః, సద్యఃఫలాయసంక్ప్తంయత్రవన్నిహితంఫలం ౨. చతుఃక్రోశ పదేశేతు బ్రహ్మకుండాత్తదీరితం, తత్రసిద్ధాశ్చయేసాధ్యా విశ్వేదేవాస్తథామరాః 3. తిర్యంతినియతంవాసం ముక్తిస్థానోత్తరాణితే, తపస్వినాం తపస్సిద్ధిః జపతామపిగ స్ఫలం ౪. వ్రతినాంవ్రతసాఫల్యం దక్షిణద్వారి నిశ్చితం, ద్వారరక్షణితానిత్యం తి ష్ఠంతి చండభైరవః ౫. గదాపాణిఃప్రవన్నానాం భావనాసిద్ధిమావహన్, అననుజ్ఞా తంచండం ఖండితారిం జితాత్మభిః ౬. దేవేనాపిపదాస్థానం ప్రవేష్టుం తన్నశక్యతే,తత్రతీర్థేనగన్నాత్వాచండభైరవమర్చయేత్ ౭. భూతప్రేతపిశాచేభ్యోనభీతికదాచన, తత్రవీరగతిఖ్యాతో విఘ్నేశోవిశ్వవందితః ౮. తిష్ఠత్యభీష్టదానేషు దత్తచేతా దివానిశం, సృణిపాశధరంవీరం వరాభయసమన్వితం ౯. తత్రధ్యాయంతిసర్వేపాం నిష్ప్రత్యూహా మభీప్సితం, సిద్ధాన్నపాయసాపూపకపిత్థగుడలడ్డుకైః౧౦. భక్ష్యైఃప్రసా దితో వీర స్తత్ర భక్తవశంవదః, భద్రానామపరాశక్తి ర్దుర్గాదురితహారిణీ. ౧౧. దృ శ్యతేఽలవశ్యామా తత్రసుత్రామపూజితా, భద్రాకారావిధేయానా మితిభద్రాప్రకీ ర్త్యతే. ౧౨. సౌర్యరంతభవాంభోధా మావవానాంనిమజ్జతాం, రాత్రౌరాత్రౌనమా గత్య నానాభరణభూషితాః. ౧౩.ఉపాసతేతాంయోగిన్యో దివిభూమాచయాసితాః, నృత్యంగీతంచవాద్యంచ దేవకన్యాభిరావృతం. ౧౪. కృతిభిస్సాధకవరైః శ్రూయతే తత్రరాత్రిషు, యస్తుదేవ్యాఃపురఃస్థిత్వా తన్మంత్రం ప్రయతోజపేత్. ౧౫. తస్యప్ర త్యక్షతాంయాంతి సమ్మోహిన్య స్సురాంగనాః, భోగాంశ్చదదతేతస్మైతుష్టాయేభువి దుర్లభాః. ౧౬. రమయంతిచయేరాగాద్భార్యాశ్శృంగారచేష్టితైః, పురాసీద్బవిపాలస్త్వో రావణోలోకరావణః. ౧౭. తప్యమానంచతేనేదంనలేభే నిర్వృతింజగత్, తతశ్చింతా భరాక్రాంతో బ్రహ్మణోనాభికాంతరాత్. ౧౮. రుద్రరూపోఽభవత్సద్యోజాంబవా న్నామ నామతః, ఆజ్ఞయాబ్రహ్మణస్సోయ మవాప్తుం బలముత్తమం. ౧౯. అద్వితీ యంతపస్తప్తుంభూస్ను ర్భువ మతారయత్, తత్రకామాద్భవాన్దేశాంశ్చరిత్వా నారదోక్తితః ౨౦. అవాపదక్షిణంభాగంహేమకూటస్యవిశ్రుతం, అనుజ్ఞావ్యవిభుంవం ఢంభైరవం భావశుద్ధికృత్ ౨౧. ఆజ్ఞయాతతవీవాత్రశంభోశ్చాకేపరంతపః, సర్వేంద్రి యాణిస్మృతిమాన్నివేశ్యాచలవర్త్మని ౨౨. భావయన్పరమంశంభుం హేమకూటేస్థ

రం శివం, అశక్యత్వాత్పవేశస్య క్షేత్రస్యావతనిశ్చయుః. ౨౩. నిత్యంప్రదక్షిణంచక్రే క్షేత్రంతత్పంచయోజనం, అదృష్టపూర్వంకేనాపి క్షేత్రేతపసి తిష్ఠతః. ౨౪. ఋక్ష రాజస్యతస్యాంతం వర్షాణామయుతంయయూ, దృష్ట్వాతాంతపసోవృత్తిం తస్యేతరసు దుస్తరాం ౨౫. భైరవశ్చాగణేశశ్చ శక్తిశ్చాసన్నవిస్మయాః, కారుణ్యాద్భైరవాదీనాం యదూచ్చమ్నా రక్షితంపదం ౨౬. తపసోపిచనైశ్చల్యా త్తస్మైతుష్టోఽభవచ్ఛివః, తస్మైదదావరాన్దేవ స్సాంబఃపంపాపురేశ్వరః ౨౭. ప్రహర్షభరసంయుక్తః ప్రణిపత్యకృతాంజలిః, స్తోత్రాణాం సులభంభక్త్యాస్తోతుంసముపచక్రమే ౨౮. అగస్త్యపురతశ్చాస్య తస్మైచాపీందుశేఖరః, తందృష్ట్వాహేమకూటేశం జాంబవాన్బ్రహ్మనందనః ౨౯. * జాంబవానువాచ * నమస్తేహేమకూటేశ పంపాపురపతే నమః, నతాఖలకురాధీశ విశ్వేశ్వరనమోస్తుతే ౩౦. నబ్రహ్మాజ్ఞానశక్తేన నాస్మైరపి దిగీశ్వరైః, యద్రూపంశక్యతేద్రష్టుం తస్మైసర్వాత్మనేనమః ౩౧. హేమకూటేశఇత్యేషా కాచి త్పంచాక్షరీశుభా, యత్ప్రభావనిధిస్తస్మై మహామాత్రాయతేనమః ౩౨. విరూపా క్షేతియస్యాస్తి మంత్రోయం చతురక్షరః, ప్రసూతేభవతోస్యాస్యా న్బ్రహ్మభవేభవతే

గాయంతికిన్నరాస్యస్య దివ్యగాథాం పురాతనీం, తస్మైనమోమహే
రప్రియకర్మణే ౩౪. అనాదిపరమంతత్త్వం యత్సత్యప్రకృతిః స్వరాట్
భూతాత్మా సత్వంపంపేశపాహిమాం ౩౫. త్వామాశిత్యబలం వాయు,
వర్ధతే, త్వస్మయంచజగత్సర్వం దేహిమే బలముత్తమం ౩౬. త్వద్భాస్య
పంపుంసాం త్వమేన పరమం పదం, యఃకశ్చిదపిభూతేశ త్వాంప్రపన్నో నహీ
యి ..సితేత్వయిపరంయాచేనాహందేహేఽసిరార్పణే, సరసీనాభిదఘ్నాచేన్నకశ్చి
ద్వ్యాధిపల్వలం ౩౮. క్షీణాని కిల్బిషాణ్యద్యతవశ్చాద్య స్ఫురత్యలం, యదేవంకరుణా
సింధు రాసీఃత్వంహి దృశోపురః ౩౯. అహోఽధన్యత్వమేవమ్మే యోగ్యత్వమపి
సమ్మతం, యోగిధ్యేయోమమద్దేవః పురస్తాత్త్వం ప్రకాశసే ౪౦. సతోస్మిత్వాంమహా
దేవ పరాంత ర్వివరంసదా, వైఖర్యాఃపదమాప్తోసీ త్వాక్షింవ్య మతఃపరం ౪౧.
అనుగ్రహస్తే తత్తావ జ్జ్ఞానూపేక్షా నచక్వచిత్, అకారణమహోబంధు రాత్మనాత్వం
ప్రసీదమే ౪౨. * భరద్వాజ * ఇతిస్తోత్రేణసంతుష్టుః తస్మైదివ్యబలం పరా, కల్పా
యుఃప్రదదౌ తస్మై నితరాంభక్తవత్సలః ౪౩. కృపాశక్తి ర్వదాన్మేసి సత్కాంతిహి
శంకరః, ఏవంతస్మైకృపాంకృత్వా శైల్యత్వాంచ తపస్వినం ౪౪. ఉవాచమునిమో
ర్మ్రమం జాంబవంతంకృతాంజలిం, భరతేషుకృతేభద్ర యుగేవాస్తే సుకర్మణి ౪౫.
దేవతానాంహితార్థాయ విష్ణుఃపాదుర్భవిష్యతి, త్రినిక్రమాభిధానోఽసౌ బలిబంధన
నామకృత్ ౪౬. త్రిభిఃపద్భిర్జగత్సర్వం సమహాకాయ మాప్స్యతి, తత్తస్యద్వితీక్రమో
ద్భోమం కుర్వ న్విజయడిండిమాం ౪౭. సస్తకృత్వోమహీమేనాం పంచాశత్కోటి
విస్తరాం, పర్యటిష్యసిదేగేనతస్మిన్నేత్రేతే ప్రదక్షిణాత్ ౪౮. క్షేత్రాయాంకోసలేంద్రస

రామస్యాక్లిష్టకర్మణః, దశగ్రీవవధార్థాయ సహాయస్త్వం భవిష్యసి ౪౯. తేనచక్ర కృతా భూయః సంప్రాప్తే ద్వాపరేయుగే, సమంస్యమంతకకృతే ద్వంద్వయుద్ధే కృతీభవాన్ ౫౦. కలౌచాప్రతిమోజాస్త్వం నిత్యోప్రతిహతోక్వచిత్, చరిష్యసి ప్రభావేన భువనానిచతుర్దశ ౫౧. సర్వదాస్థిరతైర్విమద్భక్త్యాత్వంమయాంతికే,ఇదం హిదక్షిణద్వారం సుప్రవేశం భవిష్యతి ౫౨. అన్యప్రభృతినర్వేషాం హేమకూటే స్థితే మయి, సర్వేష్వనేనద్వారేణ సమాగత్య యథాశయాః ౫౩. ద్రక్ష్యంతిహేమకూటస్థా భైరవాజ్ఞానుమోదితాః, త్వద్భక్త్యాదర్శితాత్మానాం నామ్నా జాంబవతేశ్వరః ౫౪. స్థాస్యామిలింగరూపేణ భక్త్యామాం పూజయానిశం, త్వత్కృతంయే పఠంత్యేతత్స్తోత్రం మద్భావభావితాః ౫౫. తేషామాయురారోగ్యమైశ్వర్యంచ దదామ్యహం * భరద్వాజః * ఇదంత్వాపరం తస్మైతేన తత్రాపి పూజితః ౫౬. వరదఃసర్వభూతానాం హేమకూటే త్రదృశ్యతే, సకృద్యాతురుతే వాసం యుత్రజాంబవతేశ్వరే ౫౭. దేవస్యదక్షిణద్వారే యుంతిసర్వాధికాం స్థితిం, శమో దమశ్చ వైరాగ్యం బుద్ధిశ్చవరయోభిసి ౫౮. వనాంతదక్షిణద్వారే జేహిన జాగుణాః, యోగధ్యానేవహారామేన యుద్రష్టుం నహిశక్యతే ౫౯. తత్తే శ్యంతి వాసా జ్జాంబవతేశ్వరే, అస్యాస్యేకముపాఖ్యానం ద్వారస్యాపి యం ౬౦. ఉపాఖ్యానసమాసాస్రాణి సంతిస్తానవేత్స్యతి,* భరద్వాజః *ఇతి సమన్వితం తేద్వారం మయాదక్షిణ మేతదుక్తం, త్వమత్రకృత్వా ధృతిమే భక్తిం విరూపాక్షపదేనిధేహి. ౬౧.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
దక్షిణద్వారే జాంబవతేశ్వరమాహాత్మ్య నిరూపణంనామ
ఏకాదశోధ్యాయః. ౧౧.

* భరద్వాజః * ఇతితద్దక్షిణద్వారం ప్రోక్తంసుమతయేమయా, పశ్చిమం పశ్చిమద్వారం వర్ణనీయం యథాశ్రుతం ౧. బ్రహ్మకుండాద్దిశోభాగే పశ్చిమే శోభపంచకే, అస్తిసోమగిరిర్నామ దర్శనాదేవ సిద్ధిదః ౨. తత్రాభ్యర్చ్యపురాదేవం సోమఃసోమంమహేశ్వరం, విరూపాక్షంసమాపేదేజగదాప్యాయనీశ్వరాః 3. యదాయం సమసోమేశః సన్నిధిం విదధేశివః, తదాప్రభృతితద్ద్వారం సుప్రవేశ మభూత్సతాం ౪. సోమాధిష్ఠిత శృంగత్వాచ్ఛ్రీలః సోమగిరిఃస్మృతః, సోమస్యవరమేశస్య సాన్నిధ్యాచ్చ తథామతః ౫. తత్రసోమార్చితో నిత్యం నామ్నా సోమేశ్వరశ్శివః, విరూపాక్షఃశిలామూలే నివసత్యమయా సహ ౬. సతుసోమగిరిశృంభోః సర్వా వందవిధాయిభూః, ద్వితీయోహేమకూటాద్రిః కైలాసాది స్తథాపరః ౭. దృష్ట్వాసో

మగిరే ద్రూరాత్ శిఖరాగ్రం యదృచ్ఛయా, కర్మిణోపి ప్రపద్యంతే ముక్తిం బంధ
వినర్జితాః ౪. ప్రఖ్యాతంపశ్చిమద్వారం సోమేయంసోమగిరి ర్మహాన్, క్షేత్రస్యహేమ
కూటస్య క్షేత్రాణాం పరమం హితత్ ౯. తత్రాదధాతిసాన్నిధ్యం సన్మతోనామ
భైరవః, సాధకానాంహితార్థాయ సద్భైవా భిముఖాశయః ౧౦. భైరవాజ్ఞాం వినా
త్వాపి తత్రస్వాతంత్య్రి రూపతః, దేవేనమానవేనాపి సంచారో నవిధీయతే ౧౧.
భైరవాజ్ఞాం విధాయాదా భక్తికల్పోదితైః క్రమైః, ప్రవేష్టుంపశ్చిమ ద్వారం
శక్నోమిత్యాహ శంకరః ౧౨. సాధకంసధియంజ్ఞాత్వా తమాలంబ్య కరేస్వయం,
దర్శయత్యఖిలం దేశం తస్మైక్షేత్రాధిపో ఘృణీ ౧౩. విఘ్నాన్నిశేమయ న్సర్వా
న్భక్తానాం భవశోషిణాం, వరదోనామ విఘ్నేశ స్తందేశమభిరక్షతి ౧౪. చతుర్భు
జం త్రినయనం చంద్రచూడం పృథూదరం, యేపూజయంతి వరదం తేవవరదాః
స్థితాః ౧౫. సంహారంతిక్రియాయోగా న్సద్యః సాధకవైరిణాం, సుభగానామతత్రా
స్తి దుర్గా గర్గేణపూజితా ౧౬. సౌభాగ్యం మోహనంరూపం విలాసా న్విశ్వరం
జనాన్, దదాతిసుభగాదేవీ దయయాప్రఖ్యతేజసీ ౧౭. అవాప్తంసరసా న్కామా
నుపహారై ర్యథోదితైః, ఆగత్యాగత్యతాంశక్తి మర్చ్చయంతి సురాంగనాః ౧౮.
సోమతీర్థమితిఖ్యాతః హ్రదస్తత్రాస్తి పావనః, నిర్మలేనవిశిష్టేన సమఃసోమగిరే
రవ ౧౯. నతాదృగస్తిప్రాశస్త్య మపి తైర్ప్రోతసేరసే, ప్రశస్తసోమతీర్థస్య యథా
ప్రభ్వస్తకల్మషాః ౨౦. ఉన్మత్తభైరవస్యా . ముపలభ్య యథావిధి, సోమతీర్థాంభసి
స్నాత్వా సోమేశంపూజయంతియే . తేపినిర్ధూతపాప్మానో జీవన్ముక్తాహితే
స్మృతాః, వైశాఖశుద్ధపూర్ణాయ యకుండే నదాశయాః ౨౩. స్నాత్వాసోమే
శ్వరంనత్వా పూజయిత్వాతు బ్రాహ్మణాన్పూజయిత్వాథ మంత్రమిష్టం
జపంతియే ౨౩. తేమంత్రసిద్ధిమ ంతి దేవానా మపిదుర్లభాం, ఆశ్చర్యాణి
హూన్యత్ర సోమకుండే ప్రచక్ష ౪. అద్యాపిదృష్టతత్వాని యేసోమగిరివాసినః
వైశాఖేశుక్లపక్షేతు పౌర్ణమా ప్రవక్ష్యతే ౨౫. ప్రాచ్యాశ్చదాక్షిణాత్యాశ్చ
పాశ్చాత్యాశ్చ పరశ్శతం, మవ త్రోత్సవస్తత్ర సోమకుండే మహామతే ౨౬.
ఉదీచ్యాశ్చతథాయాంతితీర్థం తీర్థ స్తుతాః, త్రిదివాదపిపాతాలాత్త్రిదశాః పన్నగా
స్థితా ౨౭. యాత్రోత్సవేప్రపద్య సోమతీర్థం ముదాన్వితాః, సిద్ధచారణగంధర్వా
యక్షవిద్యాధరాఅపి ౨౮. ఆ ంతిసోమతీర్థం త దనురూపపరిచ్ఛదాః, స్నానం
కుర్వంతియేతత్ర భైరవాజ్ఞా పు ృతాః ౨౯. అర్చయంతిచసోమేశం ప్రాప్తు
వంతి క్రియాఫలం, అత్రైకమపి ానం తీర్థకూలే నదానృతం 30 వాజిమేధఫలం
దత్తే పూరయత్యపి వాంఛితం, స్నాతస్యసోమతీర్థాంతః పుంసఃసోమేశ సన్నిధౌ 3౧.
ప్రదక్షిణనమస్కారౌ విశేషా త్ఫలదాయినౌ, అత్రైవోదాహరంత్యేత దుపా
ఖ్యానం పురావిదః 3౨. సో తీర్థప్రభావానాం యథార్థ ప్రతిపాదకం, వైశాఖే

మాసి సంప్రాప్తేసితేపక్షే కదాచన 33. పౌర్ణమాస్యామభూత్సోమతీర్థే యాత్రోత్సవోమహాన్, తదాదిగోభ్యవిదిగభ్యశ్చ విభవైః సైన్యసమన్వితాః 3౪. మునీవర మధర్మజ్ఞ స్తదాగంతుం మనోదధా, అత్యంతశైశవౌపుత్రౌ స్కంధయోరుభయోర్వహన్ 3౫. కరేణాలంబ్య సయయౌ పాదచారాం సుతామపి, సగత్వాదూరమధ్వానం శనైఃసోమగిరిం యయౌ 3౬. లలాటంతపఘర్మాంశోసమయేశ్రమ కర్శితః, ససోమగిరిమారుహ్య బహుసంఘుజనై ర్యుతం 3౭. సోమతీర్థాంతికంప్రాప్య అధ్వనాతప్తపాంసునా, శైలారోహణతఃశ్రాంతఃమధ్యాహ్నేచక్ర సుతా పితా 3౮. రురోదపులినస్యాగ్రే తప్తపాదాచ పాంసుభిః, ఉవాచపరుషాం వాచంవ్యధయంతీ పితుర్మనః 3౯. స్కంధాభ్యాంవహసే స్నేహా దన్యగోత్రౌ సుతావితి, సంచారయసి పద్భ్యాం త్వంసుతాంమా మాంసీమపి ౪౦. ఇతిసాక్యేనతేనైవ నిర్భ్రాతేనవతాడితః, ద్వేధావిభిన్న చిత్తోఽభూ ద్దుఃఖేనచ రుషాముని: ౪౧. ఊర్మ్యయైవత్వమాఖ్యాసి ప్రామాణ్యం త్వద్గిరఃకథం, అనార్యచరితేవర్త్మ న్యహోసాపే తవాశయః ౪౨. ఇత్యుక్త్వాద్భుతంకృత్వా ప్రోవాచ పితరంతదా, సోమకుండమిదం తీర్థం బహ్వాశ్చర్య సమన్వితం. అత్రైవశక్యతేకర్తుం ధర్మాధర్మవినిర్ణయః, యథాత్రపుణ్యశీలాత్మా నిమజ్జ్యనియతేనయః ౪౪. సకృత్తిష్ఠే త్ప్రశస్తేన రూపేణైవ యథాపురా, నిమజ్జేత్ర్పపాపాత్మాతీర్థజలే నఘే ౪౫. ఉత్తిష్ఠేద్విస్తృతాకారః ఇతిబహ్వాజన శ్రుతిః, తథాత్వత్పు [illegible] తగ్వాదిణి ౪౬. అహమస్యత్ర మజ్జామి తావాంస్మృత్వాపితరంపు [illegible] చేద్యథాకారా వేతౌ త్వత్పుత్రకామతౌ ౪౭. తథామమపిచేత్తాత [illegible] తా మతా, వికృతిశ్చేదిమా విద్ధి పుత్రితావస్యరేతసా ౪౮. మమాప్యేవఽ [illegible] ర్వ్య పరమంనిశ్చయంయయౌ, తదాప్యక్యగారవా [illegible] పుత్రౌతావుత్థితౌ సద్యః నమంభూతావహివానరౌ, గౌతమస్యగిరాతీర్థే స్నాత్వాసముత్థితా ౫౦ నజహాప్రకృతిం పూర్వాం తేనాసావిస్మయంగతః, తీర్థేస్థితా వద్యగౌతమస్య సుతావుభౌ ౫౧. అభూతాంవానరాకారావితి యాత్రావదత్, దృష్ట్వాతదద్భుతం వృత్తం గౌతమోంతఃశుచాకులః ౫౨. సోమతీర్థేస్వయుక్తావుమేశమభిపూజ్యచ, యాత్రోత్సవంచ సంప్రేక్ష్య పునరాయాత్స్వమా [illegible] ౫౩ తౌపుత్రౌమాతరంస్నేహాదహల్యావానరాకృతీ, అవాప్తౌతౌసమిత్పాణీ [illegible] వేతావితిధున్వతీ ౫౪. విదితాకృతిఃపశ్చా న్మనినావ్రీడితాభవత్, గౌతమేవిచార్యార్థం తపోదృష్ట్యామహాత్మతా ౫౫. తావుభౌతనయౌ తత్వా జ్ఞాతవాక్రోసూర్యజౌ, జ్ఞాతారేగౌతమేధ్యానా దహల్యాభయమాగమత్ ౫౬. శశాపంచ మోఘాశే శిలారూపాభవేత్యసౌ, అనుసీతస్యయా భూయ స్థా [illegible] త్మనా ౫౭. తస్యాఃప్రాక్తనశుశ్రూషా స్తాస్తా సంచింత్యభావత్, [illegible] త్తరోత్తస్యాంభూయఃశాపాయధ్రో

ముని: ౫౮. త్రేతాయాంరామపాదాబ్జ పాంసుభి ర్భూతకిల్బిషే, ప్రకృతిం యాస్య సీత్యుక్త్వా ప్రయయౌ తపసేపురు: ౫౯. యస్తయోఃపుత్రయో స్తస్యాం కేశవాలంతి వా స్పృశేత్, స్లవంగచేష్టయా స్నేహా త్సవాలీత్యాఖ్యయా బభౌ ౬౦. గ్రీవాంసుజా తోయ స్తస్యా వాత్సల్యానస్పృశ త్తయ:, ససుగ్రీవ ఇతిఖ్యాతో నామ్నా లోకే బభూవహ ౬౧. వానరాతనుసూపేత్య వాత్సల్యేన ధృతాశయా, అహల్యాశోక సంతప్తా శశాప స్వసుతాంచతాం ౬౨. అజ్ఞానాద్విహితంకర్మ యధాయత్త్వమస మ్మత్వా, ప్రకాశితవతీ నాత్వంభవ వానరసాత్వికా ౬౩. స్వయంచభర్తుఃశాపేన శిలాభూతా్వా చిరేణసా, రామపాదరజ స్సక్త్యాధూతపాపా భవత్పునః ౬౪. ఇత్యే వం సోమ తీర్థేఽస్మి సద్యఃప్రత్యయకారిణీ, శక్తిర్మాహాత్మ్య సంయుక్తా యాంఛతా్వ ముచ్యతేభయాత్ ౬౫. నాతిదూరేచతీర్థస్య తతాప పరమంతపః, అగస్త్య స్తత్ర తన్నామ్నా తీర్థమాసీచ్ఛుభంకరం ౬౬. అగస్త్యతీర్థస్నానంచహాయమేధశతానిచ, తులాయాందేనతాః కృతా్వ ప్రాహుస్తీర్థేతికారవం ౬౭. అగ్నివేశ్యఇతిఖ్యాతో రాజా పరపురంజయః, సోమేశ్వరంహృదిధ్యాత్వా సుచిరంతపసిస్థితః ౬౮. సారవ ద్ధను రాదాయయుక్తేనాపి దురానమం, ఆత్మసిద్ధికరంచాపి తస్యాసీన్నిశ్చయో హృది ౬౯. తతస్సోమేశ్వరాద్దేవా త్తపసైవ ప్రతోషితాత్, అతిశార్ఙపినాకంయ: ధనుస్తస్థే సుసారవత్ ౭౦. తేనలబ్ధంధనుర్యత్ర ధనుస్తీర్థం బభూవహ, స్నానాదపిచ యత్పాపా న్సద్యః పాపవినాశనం ౭౧. తర్పయంతిపిత్రూం స్తత్ర స్నాత్వాయే నిర్మలాశయా:, ప్రత్యక్షాఃపితరస్తేషాం భవంతి ఫలదాయకాః ౭౨. తవస్సిద్ధికరా ణ్యత్ర స్థానాని సుబహూన్యపి, తీర్థానిచసుహోభాగ యేషాంసంఖ్యా నవిద్యతే ౭౩. సత్యంహి పరమోపాయ: పుంసాం సోమగిరిర్భువి, ఇత్యుక్తం సకలజగ త్పవిగీతమే తద్ద్వారం యత్సుచరితధామ పశ్చిమంతే, ఉద్దేశాదిహాఖలు హేమకూటనాథో వ్యాధత్తేవిన్మృతి మమోఘగోచరాత్మా ౭౪. * *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపానూహాత్మ్యే మధ్యమభాగే పశ్చిమద్వారే సోమగిరి మాహాత్మ్య కథనంనామ
ద్వాదశోఽధ్యాయ: ౧౨.

---

* భరద్వాజ: * ఇతిప్రోక్తం మయాపుణ్యం ద్వారంపశ్చిమ మాదిమం, ఉత్త రద్వార మప్యద్యకథయామి శ్రుతంయధా ౧. బ్రహ్మాకుండాదితశ్చాస్తికాబేర్యాందిశి విశ్రుతం, చతుష్క్రోశమితోదేశే మాణిభద్రేశ్వరాభిధం ౨. మాణిభద్రేశ్వరాగ్ర శ్చాస్తి ఉత్తరద్వార మీశితు:, ఫలంతిసర్వకర్మాణి యత్రస్నాతిమతాం నృణాం 3. ద్వారేష్వసిచసర్వేషు ప్రభావవిభవోత్తరం, ఇదంనామోత్తరద్వార మింద్రాద్యై రభివందితం ౪. మాణిభద్రేశ్వరంనామ లింగం లోకైకకారణం, జపతాంధ్యా యతా మంతఃభజతాంచ ఫలప్రదం ౫. హేమకూట్వేశ్వర శ్శంభుఃమాణిభద్రేశ్వ

రాఖ్యయా, ఉద్యోతత్పశ్చిమసాన్నిధ్య ముత్తరద్వారి సర్వదా ౬. పురస్కృతక్రియా యోగ పుణ్యైర్వాశత్యదర్శనః, మాణిభద్రేశ్వరం యక్షాః పూజయంతిదివానిశం ౭. లభంతేచతతోరామా న్యగాంతేష్వపి నుస్థిరా, మునయశ్చతపఃసిద్ధిం తత్రైవానిశ మాస్థితాః ౮. స్తువంతిచారణానిత్యం గుహ్యకైఃసహసన్నతాః, దేవమన్యే పిగంధర్వాః సార్థంవిద్యాధరైఃచరైః ౯. అత్రపుణ్యజనాకీర్ణం ద్వార మైశ్వర్యదాయకం, రమణీయగిప్రశస్తై ర్యఃసార్థి రుస్మిపితోడయః ౧౦. సన్నిధత్తేసతాత్రస్థాంశపితకిల్బిషః, భీషణోబాహ్యదృష్టీనాం భీషణోనామభైరవః ౧౧. నీలకంచుక సంఛన్నం నీలజీమూతసన్నిభం, ద్వారస్యరక్షితారంతం దురితఘ్న ముపాసతే ౧౨. ఓంకారమగ్రతఃకృత్వా వదేద్భీషణభైరవం, చతుర్థ్యంతంతతఃప్రోచ్య నమఃపద మనన్యధీః ౧౩. యోజపేన్మంత్రమవ్యగ్ర స్తస్యైవపురతస్థితః, ఇష్టాన్వరాన్దదాత్యేష నిత్యంభీషణభైరవః ౧౪. మార్గంపరిహరంత్యస్య భూతప్రేతాదయోగణాః, భీషణం సముపాస్తేయో భైరవంక్షేత్రపాలకం ౧౫. తత్రైవవిఘ్నరాజోఽప్యాస్తో హస్తిముఖాభ్యయా, వినంతివిఘ్నజాలాని నితరాంనియతాత్మనాం ౧౬ వప్రక్రీడానిరూపస్య తత్రహస్తిముఖస్యహి, దంతోల్లిఖితసంస్థానా దృశ్యంతేదివ్యభూమయః ౧౭. శీకరైర్దస్తిముఖస్యాచ్చైఃశీతలైఃకరశీకరైఃతత్రవ్యోమతమాలస్య వ్యక్తకోరక విభ్రమాః ౧౮. కర్ణతాలానిలోద్భూతై స్తత్కుంభారుణ రేణుభిఃఅకాలసంధ్యా సన్నద్ధ మివాంతం తత్రదిఙ్ముఖం ౧౯. నివేదితానియత్నేనై ర్భక్ష్యాణి సుఖహూన్యయం, ఆత్మీకృత్యతతస్తేభ్యఃసిద్ధింధత్తే గజాననః ౨౦. ఆద్యాశక్తిర్మహేశస్య నామ్నాహైమవతీతి యా, సాన్నిధ్యంతత్రకురుతే సర్వదైవతపూజితా ౨౧. ప్రతప్తకనకచ్ఛాయాం నీలకుంచితమూర్ధజాం రక్తాంబరాం త్రినయనాం రక్తమాల్య విభూషణాం ౨౨. దివ్యాయుధధరాం దేవీం పూజయంతిహితత్రయే, తేసదస్యస్తీర్ణదార్ఢ్యాయాః పరిపూర్ణమనోరథాఃయ ౨౩. అజాసిద్ధ్యామహాభాగాః ప్రథంతే సర్వసిద్ధిభిఃఉత్తంసయంతిచరణౌ తస్యాజితకశేరయా ౨౪. అగ్ర్యోపహారవేదిన్యాఃప్రత్యహం యుక్తసుభ్రువః, పూజయంతిచతల్లింగం యక్షాఃశ్లక్ష్ణకుతూహలాః ౨౫. మాణిభద్రేశ్వరంతస్మా త్పాపిష్ఠం వ్యచలాంశియం, దత్తంహృతంచజప్తంచ తత్ర భక్తైఃసహాశయైఃఅమోఘఫలదం నిత్యమిత్యేతచ్చినశాసనం ౨౬. ఇత్యేవంతే సర్వసిద్ధిప్రదం యత్స్థానం భూమ్నా ముత్తరద్వారముక్తం, అత్రైవత్వం బుద్ధిమాదాయ సాధ్వీం చిత్తేకుర్యాఃశివిరూపాక్షదేవం ౩౦. * *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే ఉత్తరద్వారే మాణిభద్రేశ్వరమాహాత్మ్యకథనంనామ త్రయోదశోఽధ్యాయః. ౧౩.

భరద్వాజః ఏనంద్వారాణిముఖ్యాని కథితాని మయానఘ, ఉపద్వారాణి వక్ష్యామి శృణు శుద్ధేనచేతసా ౧. అస్యైవబ్రహ్మకుండస్య వహ్నికోణే శుభప్రదే, నామ్నాస్తిద్రాపదీక్షేత్రం నానాసిద్ధిఫలప్రదం ౨. తత్రాస్తేభైరవోనామ్నా రురుఃక్షేత్రాధిపాలకః, సిద్ధగంధర్వగీర్వాణ యక్షకిన్నర పూజితః ౩. పాల్యతేతత్ప్రగంక్షేత్రం రురుణాభైరవేణహి, వినాతద్రాజ్ఞాంకేనాపి ప్రవేష్టుంతన్నశక్యతే ర వినాయుక్తిఖ్యాతో విఘ్నేశోవిఘ్న హృత్సతాం, అద్యాస్తిద్రాపదీక్షేత్రి మమర్క్యాభివందితం౫. మహామాయేతివిఖ్యాతాపహ్నిద్వారాధిదేవతా,ప్రపంచయుతిథక్తానాం ప్రభావమనుయాయినాం ౬. భైరవా ఏవసర్వాహి ముఖ్యద్వారాధిదేవతాః, శక్తయః సిద్ధిదాః పుంసాముపద్వారాధిదేవతాః ౭. సాశక్తిశ్చపరాపూర్ణా సర్వసంపత్కరీసితా, మహామాయామహానాదా మహాభోగామహోదయా ౮. తత్రాస్తిసద్యఃఫలదం రామతీర్థమితిశ్రుతం, యత్రస్నాత్వానరోయాతి సర్వాన్కామాన నశ్వరాన్ ౯. పురారామోదశగ్రీవం జేతుకామస్సురద్విషం, సర్వక్షేత్రోత్తమే తత్రస్థిత్వాయుక్త స్తపస్యభూత్ ౧౦. ఏకాంతయోగసిద్ధస్య దేవదేవస్యతేజసా, విరూపాక్షస్య సంరుద్ధసమాహితమనాశ్చిరం ౧౧. విరూపాక్షంహృదిధ్యాత్వా హేమకూటాధిదైవతం, తపసిస్థిరచిత్తోభూద్రామస్సామిత్రిణాసహ ౧౨. తపసాతస్యసంతుష్టో విరూపాక్షోమహేశ్వరః, దశగ్రీవజయేసిద్ధిం దదౌతస్మైస్తుతిప్రియః ౧౩. దేవస్యాజ్ఞాం సమభ్యర్త్యతేన ధీరేణరాఘవః, హేమకూటేశమభ్యర్చ్య సిద్ధిమిష్టామవాప్తవాన్ ౧౪. రామేశ్వరాఖ్యంలింగంచ ప్రతిష్ఠాపితవానిహ, తన్నామ్నాతత్పరంతీర్థం సర్వపాపప్రణాశనం ౧౫. ఉపద్వారేణతేనైవ తదాప్రభృతిదేవతాః, మన్త్రాశ్చప్రవిశంతోవైత త్రేత్రంయాంతిసంపదః ౧౬. ద్వాపరేపాండవాస్తత్ర దృష్ట్వాదేవం ప్రసాద్యతం, అవాప్తాఃపరమాంలక్ష్మీం శక్తిమప్యాత్మనానతాః ౧౭. తత్రశక్తింమహామాయాం సమారాధ్యయశస్వినః, సాధాగ్యంద్రాపదీలేభే పాండవానాంచ వల్లభా ౧౮. ఉపహారైర్యథార్హైస్తుశక్తిం సంపూజ్యతాంపరాం, స్వనామ్నాక్షేత్రమేతత్స్యాదితి ప్రార్థయదీశ్వరీం ౧౯. మహామాయాపితద్భక్త్యా ప్రసన్నాపరమేశ్వరీ, ద్రాపదీక్షేత్రమేతత్స్యా దిత్యువాచవరప్రదా ౨౦. పురావినేతురాజాసౌ-శ్కంహేమకూటోర్ధ్వచారిణం, మణికుండలమాత్తే రుపాగ్రేరురుభైరవః ౨౧. తత్పశ్చికాశజితోభాస్వా న్ప్రణతోభైరవాజ్ఞయా, అశక్తశ్చేతథాగంతుం ప్రాదక్షిణ్యేనవర్తతే ౨౨. ఆదదేయస్యవిన్యస్యభైరవో మణికుండలం, తత్రాసీదుత్తమంతీర్థం మణికుండలనామతః ౨౩. ఇత్యాగ్నేయమిదంద్వారంద్రాపదీక్షేత్రసంజితం, తత్రైవవసతస్తాందేవీమహామాయాప్రసీదతి ౨౪. అథవక్ష్యామితేవిద్వ ఉపద్వారంపరంశుభం, యచ్ఛ్రుత్వైవనరోయాతి యదిచ్ఛతితదన్వహం ౨౫. బ్రహ్మకుండస్య నిర్ఋతేదిగా

గేభువివిశ్రుతం, శంకరేశ్వరమిత్యస్తిక్షేత్రంతాపత్రయాపహం ౨౬. ప్రవిశ్యభావనం భవ్యం తుష్టిపుష్టిప్రదంనృణాం, క్షేత్రంతత్క్షేత్రపాలేన క్రోధనాన్నాభిపాలితం ౨౭. శూరశ్చత్రవిఘ్నేశోసురాణాంబలదాయకః, ప్రత్యూహభేత్తీర్థిభక్తానాం ఋద్ధిసార ప్రదాయినీ ౨౮. కల్యాణదాయినీశక్తిః కాలీతివ్యాఘ్రవాహినీ, అనుపాలయతిక్షేత్ర మపర్యంతశుభప్రదా ౨౯. నాశక్తిః సర్వదేవానాం సర్వానందవిధాయిని, కాళీ కరాళీ దుర్గోహా కాళరాత్రినిషూదనీ ౩౦. వహంత్యాంతుంగభద్రాయాం కదాచి త్సలిలోద్గమే, విజహారగుహస్తస్యాం షణ్ముఖఃశేషవేనహి ౩౧. బాలక్రీడాం సమాలోక్య స్థితస్తత్రహిశంకరః, స్మయమానముఖోదేవ్యా సార్ధమాత్మజవత్స లః ౩౨. క్రీడిత్వాసుచిరంస్కంద స్తుంగభద్రాంబుసంచయే, పితరంవత్సలఃసాంబం నత్వాశంకరమీశ్వరం ౩౩. అర్చయామాసషర్వక్తిస్తన్నామ్నా శంకరేశ్వరం, శంకరేశ్వరమభ్యర్చ్యతద్భావం సముపావహన్‌౩౪. శంభుంప్రాప్నోతిసర్వత్ర జయేత్ మృత్యుంస్వతేజసా, యత్రెస్కందంసమాక్ష్యాగ్రే స్థితోరుద్రస్సశంకరః ౩౫. రుద్ర పాదోమహాంస్తత్ర రుద్రైరేవాభిపూజ్యతే, రుద్రపాదేవిత్యాఖ్యా స్మృత్వాయేచపిండ ప్రదానరః ౩౬. దదాతేపితర స్తేభ్యః వృత్తాన్దిర్ఘాయుషశ్శుభాన్, స్కందేనభక్తిగమ్యేన తదాజ్ఞామతేనతత్ ౩౭. హేమకూటప్రవేశార్థం ఉపద్వారంహికల్పితం, ద్వారేణానేనగీర్వాణా మర్త్యాశ్చాన్యేపితద్విదః ౩౮. ప్రవిశ్యహేమకూటేశమర్చయం త్యాత్మభావతః, శంకరేశ్వరనామ్నాస్మిన్నుపద్వారేవృషాస్థితాః ౩౯. ప్రాప్నువంత్యఖిలాన్భోగా నతిశ్రద్ధనేశ్వరాత్, బ్రాహ్మణాన్భోజయంత్యత్ర యేనిత్యంభక్త సంయుతాః ౪౦. లక్ష్మీశ్చాహారహస్తేషాం వర్ధతేహ్యనపాయినీ, శంకరేశ్వరతీర్థేయః స్నానంకృత్వాదదాతిగాం ౪౧. ఆభూతసంప్లవంధన్యోగవాంలోకేమహీయతే, శక్తిమద్దృఢచిత్తానాం శంకరేశ్వరవాసినాం ౪౨. ఫలంతినర్వకార్యాణి సర్వత్ర వసుధాతలే, ఏవమేతన్మయాప్రోక్తం శంకరేశ్వరనామకం ౪౩. ఉపద్వారమహా భాగ యచ్ఛ్రుత్వాశుభమాప్నుయాత్, యేశంకరేశ్వరంకాళీం క్రోధంస్మారంఘడా ననం ౪౪. స్మరంత్యత్రనతేదుఃఖ మునయాంతికదాచన, శంకరస్యపరంమస్య యత్ప దంశంకరేశ్వరమిదంమయోదితం, యత్రసంశ్రవణమాత్రతోనరాః సంభవంతిభువిసంప దాశ్రయాః ౪౫.

* * *

ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే వంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే ఆగ్నేయనైరృత్యోపద్వార ప్రశంసానామచతుర్దశోఽధ్యాయః. ౧౪.

* భరద్వాజః * బ్రహ్మకుండస్యవాయవ్యాందిశి సర్వశుభప్రదం, మహాకాలాహ్వయంక్షేత్రం మంత్రసిద్ధి ప్రదాయకం ౧. అభిరక్షతితత్క్షేత్ర మాగ్నసిద్ధైర్నమస్కృతం, కల్పకల్పాంతసంసిద్ధః కపాలీనామభైరవః ౨. మహాకాళీతివిఖ్యాతా మహాతంత్రేశ్వరీశివా, శక్తిర స్తిప్రపన్నానామాత్మశక్తిం వివృణ్వతీ 3. మోహకక్ష్యాం వినిర్ధూయ మోదమాన స్తపోబలాత్, మహాంతఃకేచిదంతఃస్థామహాకాళీముపాసతే ౪. నమృతోర్నతథాకాలా స్నయమాచ్చ భయంక్వచిత్, తస్యయస్యస్థితాచిత్తే మహాకాళీ మహేశ్వరీ ౫. తాంతంత్రసాధకాయాంతి తతోఽన్యే యంత్రసాధకాః, యేమంత్రసాధకాస్సర్వే సిద్ధిమంతోభవంతితే ౬ అర్చ్యతేసర్వదాభక్తై స్తతి లంబోదరాహ్వయః, గణేశోమదధారాభి రభివాసిత దిఙ్ముఖః ౭. యేషాంగణేశే సిద్ధాంత సిద్ధమవ్యాకులంమనః, లంబోదరంతేజానంతి గణేశం గుణదాయకం ౮. మహాకాలాహ్వయోయః కశ్చిద్గణనాథః పురాకిల, నమస్కర్తుంవిరూపాక్షం మందరాద్రే రుపాగమత్ ౯. సతత్రతతశ్చతేజోభి రనివార్యై ర్నివారితః, తపోనిధాయతుష్టావ దేవ మేకాగ్రమానసం౧౦. భూతేశస్సంస్తుతస్తేన ప్రత్యక్షోఽభూత్తదగ్రతః, సంహర్ష జన్మ నస్తస్య మహాకాలస్యధీమతః ౧౧. తటిత్పుంజనిభో యత్రస్థానేప్రత్యక్షతా మగాత్, తటిచ్ఛిలేతి తన్నామ్నా విఖ్యాతావిశ్వపావనీ ౧౨. సతంసంపూజ్యతత్రేశం స్వనామ్నా ప్రథితంశివం, భైరవాఖ్యోరనుజ్ఞాతో దేవానామపి పాలకైః ౧3. హేమకూటేశమానర్చ విరూపాక్షంముదాన్వితః, తదాప్రభృతితత్క్షేత్రం మహాకాలాఖ్యయా ఖ్యాతం ౧౪. మహాకాలేశ్వరో యత్ర మహాకాలేనపూజితః, అర్చయంతినరానిత్య ముపద్వారేణ తేనహి ౧౫. ప్రవిశ్య హేమకూటేశం ప్రాప్నువంత్యఖలంశుభం, మహాకాలస్యపురతః తీర్థేతన్మిన్ యేనరాః ౧౬. స్నాంతితేధూతపాప్మానః ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, బిలానినంతిదివ్యాని గవ్యాదాని శుభానిచ ౧౭ తత్రయేతునరాస్నిత్వా సాధయంతి సమాహితం, ఘుటికాఖడ్గసిద్ధాశ్చ పారసిద్ధాశ్చ యేతథా ౧౮. నివసంతిబిలేష్వత్ర మహాకాలశివాజ్ఞయా, ఉపద్వారమిదంపుణ్యం ప్రోక్తంతవ మహామతే ౧౯. శృణుత్వ ముచ్యతేనద్యో ద్యోఽకశ్చిదపి పాతకైః, * భరద్వాజః *ఏతాన్యాంబ్రహ్మకుండస్య దేవతాతఇతి స్మృతః ౨౦. క్షేత్రంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తి ప్రదంనృణాం, యోవసేదేకరాత్రంవా దేవతాతే మహామతే ౨౧. యేకేచిత్ప్రాణినస్తత్ర మృతాశ్చేన్ముక్తిభాగినః, నతేషాంక్రిమికీటాద్యా దూషయంతి కళేబరం ౨౨. అశ్వమేధాయుతఫల మయత్నాత్సహిగచ్ఛతి, గోప్తాక్షేత్రస్యతస్యాస్తి నామ్నా సంహారభైరవః ౨3. యోహ్యస్యతే స్వతస్సిద్ధో నిత్యసంహారరావిషు, సంహారభై రవస్యాజ్ఞాం వినా తత్రమృగాఅపి ౨౪. ఖగావానచరంత్యేవ యేచాన్యే దేవతాస్థా నయః, ఆస్తేతత్రైవహి మహాభైరవీతి భువిశ్రుతా ౨౫ దూరాదుర్మోహశమనీ

దుష్టదైత్య వినాశనీ, మహాభైరవిపాహీతి సకృద్వాయేవదంతిహి ౨౬. పూరయత్య ఖలాన్కామాంస్తేషాందేవీ సనాతనీ, మహాశబ్దంసముచ్చార్య భైరవీతిసముచ్చ రన్ ౨౭. నమఃపదంవదేదేవ మంత్ర స్తావత్పఠిముచ్యతే, మంత్రేణానేన యేదేవీం భైరవీంపూజయన్త్యమీ ౨౮. విజిత్యసకలాన్లోకా న్పఠిదుష్యంతిస్థిరాయుషః, భైర వీమంత్రసిద్ధానాం తిష్ఠంతి నపురఃక్వచిత్ ౨౯. భేతాళాఅపికూశ్మాండా స్తథాన్యే గారుణా గ్రహాః, తత్రభక్త్యప్రియోనామా మహిమ్నాంధామవిష్ణురాట్ 30. ప్రద దాత్యుపసన్నేభ్యోవిశ్వార్థంపరమిష్టితాన్, పఠిలంబోదరమద్దేందుస్వతంసం త్రిలో చనం 3౧. భక్త్యప్రియం యేధ్యాయంతితేహి నిర్విఘ్నసిద్ధయః, పురాదుందుభి నామాఽఽసీ ద్దానవోదేవకంటకః3౨. విజేతుమమరాస్సర్వేమంత్రంచక్రుఃసరస్వరం, వయంతపోభి స్సంతోష్య హేమకూటేశ్వరంశివం 33. జేష్యామోదుందుభిందైత్యం ఇతితే నిశ్చయందధుః, తే సరిత్తీరమాసాద్య తపశ్చక్రు రనిందితం 3౪. తేభ్యస్తపో భిస్సంతుష్టస్సాన్నిధ్య మకరో చ్ఛివః, కృతసాన్నిధ్యమాత్మానం తుష్టువు స్తేదివౌ కసః 3౫. దేవస్తత్స్తోత్రసంతుష్టః ప్రోవాచప్రహస న్నురాట్, * దేవః * జానామి జనతాభావం యూయందుందుభినాజితాః 3౬. అగతాశ్చమమోపాంతం తద్వధో పాయ మిప్సవః,గుహాయామత్రదుర్గాయాంకిష్కింధాయాంభవిష్యతి32. అతిదైవా సురబలోవాలినామామహేశ్వరః, వానరాణామధిపతిః సహనిష్యతిదుందుభిం 3౮. ప్రశాంతోపప్లవంసర్వం భవిష్యతి జగత్త్రయం,స్థిత్వాత్రపరయాభక్త్యా మామర్చయ తిశంకరం 3౯. ఉన్మిషత్సకలాశ్చర్య ముపద్వారమిదం మమ, ద్వారేణానేనమాం దృష్ట్వా హేమకూటాచలేశ్వరంర౦. నసంతుకృతిన స్సర్వేభయశోక వివర్జితాః, సిద్ధి ర్భవిశాశ్వతీకాలే స్థితానా మిహదేవతాః ర౧. ఇత్యుక్త్వాస్థితిమాధత్తే తత్రేశే, శృంగ రాజ్ఞయా, దేవదేవస్యకారుణ్యం బిభ్రతః పరమోదయం ర౨. పూజయంతశ్చ సం సిద్ధ్యై తత్రసానందమాసత, వసంత స్తత్రతేదేవాగ కిష్కింధోపాంతచారిణఃర3. భీతా శ్చదుందుభే ర్దైత్యా ద్దూరచారాః క్వచిత్క్వచిత్, దేవఖాతముపాగచ్ఛ న్స్నానా ర్థంతే కదాచన ర౪. ఋషయఃపితరశ్చాన్యే తీర్థమాహాత్మ్యశంసినః, భక్త్యప్రియం తంవిఘ్నేశం ప్రసాద్యోచు స్తథాకిల ర౫. * దేవాః * వయంహిదుందుభేర్భీత్యా తావత్కాలప్రతీక్షయా, యావత్సాన్నిధ్య భవామోఽత్ర తావత్త్వంపాహికో భవ ర౬. సర్వసిద్ధికర స్వంహికురుస స్సిద్ధిభాగినః, ఇతిభక్త్యప్రియఃప్రోక్తః తథేతిప్రతి పన్నధీః ర౭. దుందుభేరాగమంవేత్తుం తస్థౌ పార్శ్వేద్రిశృంగభాక్, తావద్దేవాశ్చ పితరో ఋషయశ్చ సమాహితాః ర౮. పృథక్ పృథక్తుంగభద్రా పూరేతు స్నాతు ముద్యతాః, ఋణేచాస్మిన్మహాకాయే దుందుభిర్యుద్ధదుర్మదః ర౯. చరైర్విదిత్వాదేవా నామవస్థానం వినిర్యయౌ,మహాసారంహసాదైత్యో నిర్గచ్ఛన్నతిభీషణః ౩౦. చకార

భైరవంనాదంకల్పాంతాచలసన్నిభం,భక్త్యప్రియుస్తదాకర్ణ్య ప్రేషకోగిరిశృంగగఃశి౧. వైత్యందృష్ట్వావినిర్యాంత ముచ్చైరాఖ్యాత సంభ్రమం, ఏషదుందుభినామాఽద్య నిర్యాతోభవతాం రిపుః శి౨. రూయతేతస్యనాదోయం యేన తత్పూర్వతేజగత్, ఆకర్ణ్యతస్యవచనం దేవాశ్చపితర స్తదా శి3. ఋషయశ్చమహాత్మాన స్తత్రతత్రస్థితాజలే, ఇతికర్తవ్యతామూఢా ఘోరేణతమసా వృతాః శి౪. ఆత్మసంరక్షణపరాః స్మరంతోవైత్యవైకృతం, మమజ్జు స్తుంగభద్రాయాం పరిత్యక్తపరిచ్ఛదాః శి౫. దుందుభిస్తావదాగత్య నాఽపశ్యత్తత్రదేవతాః, అభూతకోపో దుర్ధాంతః ప్రహసంశ్చ పునర్యయౌ శి౬. యత్రదేవాస్తదామగ్నాః దేవభూతస్యహిస్మృతిః, ఋషయోయత్రమగ్నాస్స ఋషిభూతోఽయమీరితః శి౭. మమజ్జుఃపితరోయత్ర పితృభూతస్యహిస్మృతిః, తేషు స్వతఃపరితేషు స్నానంకుర్వంతి యేనరాః శి౮. దేవాశ్చపితరస్తేభ్యో ఋషయశ్చ శుభప్రదాః, తేఽపిహ్రదాంతర్మార్గేణ తేనతేనక్వచిత్క్వచిత్ శి౯. ఉన్మానసాఃపురోజగ్ము ర్యత్రాస్తే శంకరశ్శివః, వ్యతీతేగణరాత్రేతు వాలీనామ మహీశ్వరః ౬౦. కిష్కింధాయాఃపతిర్యుద్ధే జఘానకిల దుందుభిం, విజ్వరాశ్చతతో దేవాః శంకాహీనంజగత్త్రయం ౬౧. సర్వత్రాపిక్రియాఃసర్వాః భూయోవృద్ధికరైః ఫలైః, తస్యక్షేత్రస్యమహాత్మ్యం శ్రుత్వాసోమస్యమాగతః ౬౨. స్వనామ్నాసోమ నాథాఖ్యం శివంప్రతిష్ఠిపత్కృతీ, దేవఖాతేకృతస్నానాః సోమనాథసమర్చకాః ౬3. నరాస్తే పుణ్యకర్మాణో జీవన్ముక్తాభవంతిహి, త్రేతాయాంరావణంహత్వా రామః పరపురంజయః ౬౪. ప్రతిష్ఠాపితవా న్శంభుం బ్రహ్మహత్యాప్రశాంతయే, రామేశ్వ రాఖ్యం తల్లింగం నమస్కుర్వంతి భక్తితః ౬శి. శత్రూఁజయంతితే భూమా శ్రియంచప్రాపుయుస్థిరాం, యద్యత్సమీహితంకర్మ కరణ్డైరనుపాధిభిః ౬౬. ఐశాన్యాంద్వారి వసతాం తత్రసిద్ధిస్తుసర్వదా, ఏవమన్యాన్యపద్వారా ణ్యుక్తాని భవతోఽనఘ ౬౭. యేషాంశ్రవణమాత్రేణ జనఃసర్వాధికోభవేత్, ఏవమేతన్మహాభాగ ద్వారోపద్వారసంమితం ౬౮. హేమకూటాహ్వయంక్షేత్రం హృదయం పరమేశితుః, ఇదంపుణ్యమిదంసేవ్య మిదంధ్యేయ మిదంశుభం ౬౯. ఇదంశ్రేయఃప్రదం పుంసాం వంపాక్షేత్ర మనాదిమం, ఇదంసమస్తాభిమత ప్రదాయి సమస్తలోకప్రథితానుభావం, క్షేత్రంపవిత్రం కృతిభిర్నిషేవ్యం శంభోఃపరంధామ సమస్తశక్తేః ౭౦. *

ఇతిస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
వాయువ్యేశానోపద్వారప్రశంసానామ
పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతానిహేమకూటస్య ముఖ్యద్వారాణిసద్గురో, ఉపద్వారాణిచాగ్యాణి చరితార్థోఽస్మి సాంప్రతం ౧. స్థానానియానిచాన్యాని హేమకూ

టాంతరే మునే, తీర్థానిచప్రశస్తాని శ్రోతుమిచ్ఛా మ్యహంపద ౨. * భరద్వాజః * అత్రపుణ్యోత్తరే క్షేత్రే తైస్తైర్మునివరైర్గిపురా, ప్రశాశితాని ద్వీపాని సప్తసంశ్రుత కర్మభిః 3. తత్రరంభాశిలానామ ద్వీపంజగతి విశ్రుతం, తస్యాఃస్మరణమాత్రేణ సర్వం శ్రేయః ప్రసిధ్యతి ౪. తపోవిఘ్నకరీంరంభా మశప త్కౌశికర్షిపురా, దశవర్ష సహస్రాణి శిలారూపాభవేతితాం౫. యత్రరంభాశిలాచక్రేస్నానం రంభాశిలాత్వదం,దానంధ్యా నంతపోహోమా స్తత్రసిధ్యంతి దేహినాం ౬. తతఃకుంతీనివాసాఖ్యం స్యాద్ద్వీపం యత్రసాతపత్,వుత్రాణాంరాజ్యలాభాయకుంతీభాగ్యవతీశివే ౭. కుంతీక్షేత్రేతప స్తప్త మేకకోటిగుణం భవేత్, ద్విజేభ్యస్తత్రయద్దత్తం తద్భవేదక్షయంఫలం ౮. తతో శ్వత్థభిధానామ ద్వీపమప్యస్తిపావనం, యత్రవాసజుషాంపుంసాం సమింధేబ్రహ్మవ ర్చసం ౯. పురాదేవైర్విమంథ్యాగ్నిః హవిరుద్వహనార్థమః, తత్రాశ్వత్థే విలీనోభూ త్సుచిరం ద్రుమసమ్ముఖం ౧౦. భిత్త్వాశ్వత్థం బభావగ్నిఃదేవప్రార్థనయా పువః, తతోశ్వత్థభిదాఖ్యంతత్ క్షేత్రం సర్వార్థదాయకం ౧౧. తత స్తద్విశ్వవిఖ్యాతం ద్వీపంచంద్రశిలాహ్వయం, కాంతిఃస్వాభావికీ తత్ర వసతాంవిభవోత్తరా ౧౨. పురా చంద్ర స్తప స్తప్త్వాపూర్ణకామా నవాప్తవాన్, తదాఖ్యయా చంద్రశిలా స్నానం చైవప్రశస్యతే ౧౩.; హరిణపుత మిత్యన్య ద్ద్వీపం జగతివిశ్రుతం, యాగోహరిణరూ పేణ పురాయత్రహి పుప్లువే ౧౪. హరిణప్లుతవా స్తవ్యా యేనరాః పుణ్యదర్శనాః, తద్దర్శనాత్పరం పుంసా మశ్వమేధఫలం భవేత్ ౧౫. తతోఽన్యద్భువివిఖ్యాతం ద్వీపం వ్యాఘ్రప్లుతాహ్వయం, యత్రదేవైర్భృశాపూర్వం సోమనందీతివిశ్రుతం౧౬. వ్యాఘ్రపోహిమా దేరాయాంతో హేమకూట దిదృక్షయా, స్థానేఽత్రతుంగభద్రా యాం ప్రవాహం ప్లుప్లువేతదా ౧౭. వ్యాఘ్రప్లుతమితిఖ్యాతం స్థానంత త్సర్వసిద్ధిదం† వ్యాఘ్రపుతనివాసా యే తే సరోత్తర సద్గుణాః ౧౮. ఋషిభిః పితృభిః దేవైః పూజ్యంతేవిసయాన్వితైః, దర్భద్రోణీతివిఖ్యాతం ద్వీపమన్య చ్ఛుభప్రదం ౧౯. యజ్ఞార్థమాగతాస్సంతః దర్భాహ్యమృతబిందవః. విజయాఖ్యానరూపాయాం భద్ర ద్రోణ్యాం వసంతియే ౨౦. తేషాందీర్ఘాయుషఃపుత్రాజాయంతే విశ్వసిద్ధయః * భరద్వాజః * ఏవంసప్తర్షిగుప్తాని ఆఖ్యాతానిమయానఘ ౨౧. ద్వీపానిక్షేత్రవ ర్యాణి యానిశ్రుత్వాసుఖీ జనః,అతఃపరంప్రవక్ష్యామి క్షేత్రాణాం సిద్ధిదాయినాం ౨౨. మాహాత్మ్యంయానియుక్తాని రుద్రైర్వికాదశకేనహి, బదరీక్షేత్రమిత్యాఖ్యం క్షేత్రాణా ముత్తమం స్మృతం ౨౩. ఉదయోయత్ర విఖ్యాతో వ్యాసస్యపరమాజసః, భోజ యంతి ద్విజాన్భక్త్యా బదర్యాంయేవిధానతః ౨౪. తుష్యంతిపితరస్తేభ్యః ప్రయ చ్ఛంతిచయన్మతం, మహాశాకావ్యయంక్షేత్రం జ్ఞాతవ్యంపావనంతతః ౨౫. శాకా హరీపురాయత్ర ఋషిర్మంకణకాహ్వయః, తత్సంవైనాశికంలేభే తపసా గతకల్మ షః ౨౬. మహాశాకేనివసతాం క్షేత్రేక్షేత్రవిదాంసృణాం, ఆయుఃరారోగ్యమైశ్వర్యం

† పూర్వభాగేత్విదంతీర్థం విధాస్తరోణోపాఖ్యాతం. (౪౧. అధ్యాయే.)

భవే దవ్యాహతోదయం ౨౭. తతోఽన్యత్కర్ణికారాఖ్యం క్షేత్రం మిష్టార్థసిద్ధిదం, యత్రాస్తేసహితో దేవ్యా కర్ణికారప్రియశ్శివః ౨౮. కర్ణికారప్రసూనైశ్చ శ్వేతస్మిన్క్షేత్రేపరంశివం,పూజయంతినరాస్తేషాందర్శనంసిద్ధదర్శనం౨౯. తతోఽస్తిశరపుంఖాఖ్యంక్షేత్రం యత్రపురాభవత్, కుమారక్రీడనేలోలస్స్కంద శ్శరవణోద్భవః౩౦. తస్య స్మరణమాత్రేణ వాజిమేధఫలం లభేత్, తతోద్రోణవనంనామ స్థానం సర్వార్థసిద్ధిదం ౩౧. యత్రధ్యాత్వాపరంశంభుం ద్రోణాచార్య స్తపోఽతపత్,అజితాత్మాపియఃకశ్చిత్ కుర్వద్రోణవనేతివః ౩౨. సుసిద్ధింభజతే సద్య స్సుఖసామ్రాజ్యరూపిణీం, తతశ్శుభప్రదం స్థానం బిల్వారణ్యమితిశ్రుతం ౩౩. యత్రవ్యాధోపిసిద్ధోఽభూ చ్ఛివ భక్తి ప్రసిద్ధితః, హనూమద్ద్వీపనామాస్తి పవిత్రం క్షేత్రముత్తమం ౩౪. అవ్యాహత బలోయత్ర హనూమా న్నిజహారహ, ధ్యానం హనూమోజపోదానం యత్రక్ష్మ ప్తం మనీషిభిః ౩౫. దదాత్యపితథాసిద్ధిం దేవైరపి పురస్కృతాం, క్షేత్రమన్యద్భువి ఖ్యాతం దివ్యం వటుకసంజ్ఞితం ౩౬. వసంతిభైరవాయత్రహైతుక స్త్రిపురాంతకః, అగ్నివేతాళకోప్యస్తి జిహ్వాశ్చైవకరాళకః ౩౭. వికరాళశ్చైకపాదో భీమాఖ్యో వ్యచలస్తథా; హాటకేశ్వరఇత్యేతే పూర్వాది క్రమతోదశ ౩౮. యత్రేస్థితవతాం పుంసా మాజ్ఞాసిద్ధి రసశ్వరా,క్షేత్రంతత్తస్యమా మ్నాతంకాలసేతురితిక్షితౌ ౩౯. కాలోనామ గణాధ్యక్షో యత్రతప్త్వాతపఃకృతీ, ఆమ్రకూటాహ్వయంక్షేత్రం తతస్సర్వ సుఖావహం ౪౦. అత్రామ్రమూలనిలయశ్శివశ్శ్రేయఃప్రదోభవేత్,ఆమ్రకూటేహుతంజప్తం భవేదక్షయ సిద్ధిదం ౪౧. అవ్యాహతాచసంపత్స్యా దామ్రకూటనివాసినాం, మధూకవనమిత్యన్యత్ స్థానంస్థితికరం సతాం ౪౨. యత్రకర్మాణిసిద్ధ్యంతి నిరాయాసేన దేహినాం, తతశ్చతింత్రిణీద్వీపం యత్రతప్తం తపఃపురా ౪౩. అశ్విభ్యాముప లబ్ధంచ సారంసంజీవనౌషధం, మనసాకర్మణావాచా యత్కృతం పుణ్యలక్షణం ౪౪. ద్వీపేఽస్మిన్యేనకేనాపితత్కోటి ఫలమిష్యతే, ఏవమేకాదశద్వీపా *న్యుక్తానితవసువ్రత ౪౫. పాలితాని ప్రసిద్ధార్థైరుద్రైరేకాదశాత్మభిః, తతోనామ్నాస్తివిఖ్యాతంకు

బేరనిధి గహ్వరం. ౪౬. యత్రవైశ్రవణస్తప్త్వా తపశ్శివసఖోఽభవత్, అగ్రద్రోణీతి తత్రాస్తి తీర్థం కల్మషనాశనం ౪౭. తతోగౌర్యాసనం క్షేత్రం సర్వపుణ్యప్రదం సతాం, దుర్వాసా స్స్నాత్వాసిద్ధ్యర్థం తత్రతేపేపరంతపః ౪౮. అజ్ఞాసిద్ధిఃఋషేర్దాఢ్యంశాస్తేదృష్టి శ్చమేమనః, అవాప్యతేసుఖోద్బోధై స్సద్భిర్దుర్వాసనాశ్రమే ౪౯. తతోవేణ్వాశ్రమోనామ వేణుర్యత్ర మహాముని:, స్వదేహాద్భూతవల్మీకగాఢ వేణుస్తపోతపత్ ౫౦. తతస్తుష్టాద్విరూపాక్షా త్తత్రాసౌసర్వరంజనం,మార్గదేశ(?)మ యం దివ్యంగాంధర్వం వేదమాప్తవాన్. ౫౧ శ్రుతిస్వరవిభాగజ్ఞా కాలజ్ఞానీతివేదినః, గ్రామావబోధకాస్సంతి తత్రనాదాత్మకానరాః ౫౨. కోకిలానందజనకై స్సం

---

* ఏకాదశేత్యుక్తం. గణనేతుద్వాదశోపలభ్యంతే.

హృష్ట వనౌవత్తే, కీచకధ్వనిభి ర్యత్రతుష్యంతి ద్వీపవాసినః ౫3. కుశావావర్తమి త్యన్యత్తీర్థంభృతికరం నృణాం, ప్రియంపరశురామస్య ప్రతియాంతకరస్య యత్ ౫౪. క్షత్రరక్తహ్రదావర్తేకుశారం న్యస్తవాన్కిల, రామస్తదాశ్రమపదం కుశావావర్తసం జ్ఞితం ౫౫. కశాశ్రమంవిజానీహి సర్వజ్ఞాఖ్యం తతఃపరం, కశేనహికృతం యత్రతపః కృష్ణశిలోపరి ౫౬. తపసాతోషితాచ్ఛైవా ల్లబ్ధవా న్విశ్వవేదితాం, కశోమునీశ్వర స్తత్ర యజూంష్యవ్యాహతానిహి ౫౭. అష్టవక్త్రాహ్వయం తీర్థంతతః కణ్వాశ్రమగిపు నఃి, పిత్ర్యాణాంతర్పణం కుర్యా న్నర స్తదుభయోరపి ౫౮. జటాయుస్తీర్థమస్త్యన్య త్సాన్నాత్సర్వాఘనాశనం, గాలవాఖ్యం మహాతీర్థం మనుతీర్థమతఃపరం ౫౯. గౌ తమాఖ్యం మహాతీర్థం యత్రత్వశేంసంతి యోగినఃి, భరద్వాజాశ్రమం తీర్థంతతః కల్మ షనాశనం ౬౦. తతోభాతినదీమధ్యేభృగుతీర్థమనుత్తమం,క్రతుతీర్థంతతశ్చ స్తంతీర్థమా త్రేయసంజ్ఞితం ౬౧. తతోఽన్యత్కాశ్యపాఖ్యంచ అమృతాఖ్యంతతఃపరం, తీర్థంతద్వా మకుక్షే ర్యత్సర్వపాపప్రణాశనం౬౨. సాంబతీర్థం తతస్సాంబో యత్రస్నాత్వా తపో బలాత్,సర్వతేజోమయీంనిత్యాం శారీరీంసిద్ధిమాప్తవాఁ౬3. సాంబతీర్థకృతస్నానా స్సాంబంశివమువాసతే, యేషాంపామాయురారోగ్యం కాంతిశ్చాపి ప్రవర్తతే ౬౪. అగస్త్యతీర్థమస్త్యన్య త్సాన్నమాత్రేణయత్రహి, భూతపాప్మాపునాత్యేవ దశపూ ర్వాఁదశాపరాఁ ౬౫. మందిస్తవసిత్వా సూర్యవిన్యస్తలోచనః, స్నానంతదపిత త్రైవ సర్వతీర్థఫలప్రదం ౬౬. సరోత్తమోత్కృష్టతరార్థం చవాసిష్ఠం ప్రథితంతతః, స్నానంజపశ్చ హోమశ్చ తత్రసిధ్యంతి దేహినాం ౬౭. తత్రసితంముసీంద్రేణ వసి ష్ఠేన మహాత్మనా, తత్రాస్తదక్షిణేకూలే క్షేత్రంత్వ మృతసంజ్ఞితం ౬౮. క్షీరగం ధ్యుదకం యత్రదృశ్యతేఽద్యాపి శాశ్వతం, హరిశ్చంద్రస్యరక్షార్థం భాస్వద్వం శశిభామణేఃి ౬౯. స్వమాశ్రమమనుప్రాప్తం హరిశ్చంద్రంపురాకిల, అనుగృహ్యా పచారార్హైఃి వసిష్ఠోవాక్య మబ్రవీత్ ౭౦. నగంతవ్యంత్వయారాజ న్విశ్వామిత్రా శ్రమం ప్రతి, ఇతిసోఽపివచస్తస్య జగ్రాహ శిరసానృపఃి ౭౧. వసిష్ఠవాచాతత్తీర్థమా హాత్మ్యా త్తత్ప్రసాదతః, సమృద్ధిం పరమామిష్టాం సలేభే తీర్థదుష్కృతఃి ౭౨. సంతితీర్థానిశస్తాని బహూని మతిమద్వర, వసిష్ఠతీర్థసదృశం నతీర్థం భువివిద్యతే 23. ఇత్యేవమేతానిశుభప్రదాని క్షేత్రాణి తీర్థాన్యపి శుద్ధబుద్ధే, నిరూఢవర్ణాని వసంతి యేషు గంధర్వవిద్యాధర యక్షసిద్ధాఃి ౭౪. ఉద్దేశతస్తేకథితాన్యిహైతత్ స్థానాని తీర్థాని శుభప్రదాని, మహాప్రభావై ర్మునిసేవితానాం తేషాంహి సంఖ్యాంనన యంప్రతీమఃి ౭౫.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే రంభాశిలాదితీర్థ ప్రశంసానామ షోడశోఽధ్యాయఃి ౧౬.

హరిశ్చంద్రో పాఖ్యానం.

* విష్ణువృద్ధిః * కిన్నిమిత్తం హరిశ్చంద్రం వసిష్ఠోపీక్ష్వాకుత్వవిత్, విశ్వామిత్రాశ్రమపదం మాగచ్ఛేత్యబ్రవీత్తదా ౧. * భరద్వాజః * అస్యైవకారణం కించిత్తతోవక్ష్యామ్యహం శృణు, కారణేనవినా నాహ వసిష్ఠో వేదవిత్తమః ౨. ఇదం మహదుపాఖ్యానం హరిశ్చంద్రస్య భూభృతః, సత్యవాదితయాఖ్యాతం సర్వలోకహితావహం ౩. హరిశ్చంద్రస్యరాజర్షే ర్వశినస్సత్యవాదినః, ఉపాఖ్యానమహం వక్ష్యే సత్యవాదిత్వకారణం ౪. పుణ్యశ్లోకస్యరాజర్షేః హరిశ్చంద్రస్యధీమతః, శ్రూయతాంయదుపాఖ్యానం శృణ్వతాం పాపనాశనం ౫. పురాపుణ్యాత్మభిర్జుష్టాం సర్వతేజోమయీం శుభాం, సభాంప్రభావమహతీ మధ్యాస్తేహి శచీపతిః ౬. దివ్యసింహాసనాసీనం దివ్యాభరణభూషితం, ఉపాస్యచక్రిరేశక్ర మున్మిషద్విషయాస్సురాః ౭. బ్రహ్మర్షయో విభూతిజ్ఞాస్తథాదేవర్షయోఽనఘాః, రాజర్షయశ్చవిఖ్యాతావృతారిం పర్యుపాసత ౮. వసవోఽష్టౌతథాదిత్యారుద్రాశ్చైకాదశాత్మకాః, విశ్వేదేవాశ్చమరుతః సాధ్యాశ్చాన్యే సభాసదః ౯. యక్షా విద్యాధరాస్సిద్ధాః గంధర్వాగుహ్యకాఃపరే, చారణాఃకిన్నరా నాగా గరుడాశ్చ వినాయకాః ౧౦. గ్రహాశ్చమాతరో యుక్తా స్తథాన్యే దైత్యదానవాః, నారదస్తుంబురుర్వసిష్ఠ శ్చిత్రసేనశ్చ పర్వతః ౧౧. హూహూహాహూస్సూలశిరా యేచాన్యేదేవగాయనాః, ఊర్వశీమేనకారంభా మృగీరామా తిలోత్తమా ౧౨. విశ్వాచీచ ఘృతాచీచ సహజన్యా కృతస్థలా, రాగిణీపూర్వచిత్తాచ మోహినీ పుంజికస్థలీ ౧౩. అన్యాశ్చాప్సరసఃఖ్యాతా రూపయౌవన భూషితాః, అసేవంతశచీకాంత మభిజాతై ర్విలాసనైః ౧౪. చక్రుర ప్సరస స్తత్ర నృత్తంవేశ్మమనోహరం, అగాయన్నేనగాయిన్యో విశ్వక్సేనశ్రుతిమూర్ఛనైః ౧౫. దేవదుందుభయోనేదుః శంఖకాహళ మాంసలాః, ఋచోయజూంషి సామాని తథాథర్వశిరాంసిచ ౧౬. ఘోషయామాసు రవ్యగ్రవాగ్భి ర్వైబ్రహ్మవాదినః, ఇతిహాసపురాణాని శాస్త్రాణిస్మృతయ స్తథా ౧౭. ఆగమాబహుభేదాశ్చ న్యాయాశ్చ ప్రవిభాగశః, అన్యానివిద్యాస్థానాని యానిశ్రుత్యంగరూపతః ౧౮. తానిప్రతితాన్యాసం స్తత్రతద్వర్త్మజాంఘ్రికైః, యద్యద్బహుమతంయస్యవిద్యాశిల్ప విజృంభితం ౧౯. తత్తత్సంపాదితంతేన తత్రతీర్థఋణాత్మనా, విదధుఃప్రతిభాదార్ఢ్యంతత్ప్రాప్తికే ప్రతిభాపుకాః ౨౦. ఆత్మావలోకినఃకేచి దాత్మతత్వ మమూమహయన్. ధర్మంచార్థంచ కామంచ మోక్షంచోచాహరన్పరే ౨౧. దర్శనానాంవ్యవస్థానం షణ్ణామేకే వ్యచీచరన్, దేవానాం దానవానాంచ మానవానాంచ వృత్తి

భిః ౨౨. తత్తద్గుణవిశిష్టాభిః కేచి చ్చక్రమతోఽయుతం, మన్వంతరసహస్రాణి తథా కల్పశతాన్యపి ౨౩. ఏకేప్రస్తావయాన్తూను రేవంరూప కథాధ్వభిః, భూతానాంవర్త మానానాం తథైవ ప్రభవిష్యతాం ౨౪. పరితోపిప్రశస్తాని ప్రశశంసుః కలావిదః, జ్ఞానంకేచిత్ క్షేమంకేచిత్ ధర్మమేకేశమంపరే ౨౫. అస్తావిషురహింసాశ్చ కేచిత్కే చి జ్జితాత్మతాం, బ్రహ్మర్షీన్కే చి దవరే దేవర్షీ న్దివ్యభావనాన్ ౨౬. రాజర్షీంశ్చగుణో దారా నభ్యనన్ద న్పృథక్పృథక్, ఏవంప్రవర్తమానేషు విశేషేషు కథాత్మసు ౨౭. అగాయతాంశచీభర్తు రగేనిర్ఝరగాయకా, సంతశ్శతంసహస్రంహ సంతుకింతై శ్చలాత్మభిః ౨౮. స్థిరశ్చసత్యవాదీచహరిశ్చంద్రో మహీపతిః, గిరిణాంచసహస్రాణి దివిదీవ్యంతు కింతతః ౨౯. గిరిణామధిపస్త్వేకో భాస్వా న్విశ్వపరిశ్రుతః, తథాభూపాశ్శతంసంతు తత్తత్ప్రకృతి దర్శనాః ౩౦. భూపతిస్తు హరిశ్చంద్రో యస్మిన్సత్యం ప్రతిష్ఠితం, జ్ఞానాదయోగుణాయస్య కలాంనార్హంతిషోడశీం ౩౧. ఆధారస్తస్యసత్యస్య హరిశ్చంద్రశ్చ ఇతిస్థితః, వశిత్వంవాగ్మితా దార్ఢ్యంనంతోమస్స త్యమార్దవం ౩౨. పుణ్యశ్లోకే హరిశ్చంద్రే సర్వమేత త్సనాతనం, యథాప్రతాప స్సూర్యస్యప్రసాదశ్శశినోయథా ౩౩. సర్వమేతన్మహాభాగే హరిశ్చంద్రే వ్యవస్థితం, సత్యంసర్వజ్ఞతా దార్ఢ్యం సద్వృత్తిర్విజయస్సుఖం ౩౪. పుణ్యశ్లోకే హరిశ్చంద్రే సర్వమేతత్సనాతనం, యథాప్రతాపస్సూర్యస్య ప్రసాదశ్శశినో యథా ౩౫. యథోర్ధ్వజ్వలనంవహ్నేః యథాశిశిరతాంభసః, పవనస్య యథాతిర్యక్ప్రవనం విశ్వనమ్మతం ౩౬. ఆకాశస్య యథాశబ్దోలక్షణత్వేన సూచితః, యథాత్మనశ్చైతన్య మసాధారణ సంస్తవం ౩౭. హరిశ్చంద్రస్యచతథా సత్యం స్వాభావికోగుణః, ఇతిచకీర్తి రవ్యగ్రా గీతిం నిర్ఝరగాయకా ౩౮. సదానందమయాందివ్యాం యదాకర్ణనత స్సభా, సభాసదశ్చ యేసంతస్సంతృప్తి మధికాంయయుః ౩౯. శాన్తివ్యంతర్దీప్తిమా కర్ణ్య శక్రోదేవో దిగీశ్వరాః, యయుర్బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షీణాం గణాముదం ౪౦. సత్యవాదీహరిశ్చంద్ర ఇతిసాముముదేసభా, తతఃపోవాచ భగవా న్వసిష్ఠోమునిపుంగవః ౪౧. ఖ్యాపయ న్సత్యవాదిత్వం హరిశ్చంద్రస్య భూభృతః * వసిష్ఠ * సత్యంరాజాహరిశ్చంద్రః సత్యవాదీ జితేంద్రియః ౪౨ భూతానాం హితకృత్నిత్యో భువనత్రితయవిశ్రుతః, జానామికల్పసాహస్రం జానామిచ మహీభృతః ౪౩. తత్రతాన్నిపశ్యామి యేనిత్యం సత్యవాదినః, సత్యప్రతిజ్ఞంపశ్యామి హరిశ్చంద్ర మిహస్థితో ౪౪. హరిశ్చంద్రస్యహిప్రాణాఃసత్యంసత్యం వదామ్యహం, వసిష్ఠస్య వచశ్శ్రుత్వా సంహృష్టే నుమనోగణే ౪౫. జానన్నపిస్వయం తథ్యం వసిష్ఠస్సర్వధా కిల, తద్వాక్యవైపరీత్యాయ రాజర్షిం కృతనిశ్చయః ౪౬. విశ్వామిత్ర స్తపోరాశిర్వ సన్ వసవ మబ్రవీత్, * విశ్వామిత్రః * పురాతప స్సువిస్తీర్ణం పంచకోట్యబ్దమస్యమే ౪౭. నపశ్యామిమహీభాగే రాజానంసత్యవాదినం, సూర్యవంశప్రసూతానాంరాజ్ఞామే

పపురోహితః ౪౪. తతస్తాతిహరిశ్చంద్ర మాత్మశిష్యం యశ్చేచ్ఛయా, గుణీవాప్యగు
ణీవాఽస్తు శిష్యంస్తాతి హితంగురుః ౪౫. పరస్మైనావకాశస్త్వం సోఽపివ్యక్త సమా
వుభౌ, సమస్తదోషసామగ్రీ భాజనంహి విశాంపతిః ౫౦. తస్య కీనామసత్యంస్యా
త్కథ్యతేఽనృతమద్భుతం, నిర్వికల్పసముద్బోధే మహాయోగీశ్వరేపి యత్ ౫౧.
మృగ్యంతత్పరమం సత్వంరాజ్ఞీత్యాలాపసాహసం, యదిస్యా ద్విద్యుత స్థైర్యంనిమ్న
లంక శ్శశీయది ౫౨. శీతలోయదితిగ్మాంశు ర్హరిశ్చంద్రోఽపిసత్యవాక్, హరిశ్చంద్ర
మహంజానే రాజానం రంజితప్రజం ౫౩. సత్యవాదిత్వమిత్యస్య నజానే గుణమూర్జి
తం, హ్రాత్రధర్మస్యసత్యస్య ద్వయోరేకత్రహి స్థితిః ౫౪. స్థితి ర్హితేజస్తమసోస్సహా
వస్థాన దూరయోః, ఏకాంతపురుషేతస్మి న్నితివాదిని కాశికే ౫౫. వసిష్ఠఃప్రత్యువా
చైనం సప్రత్యయ మమోఘధీః, * వసిష్ఠః * చలేద్యదిమహీసర్వా పతేద్వ్యోయదివా
ఖిలా ౫౬. శుష్యేద్యదిమహాంభో ధిర్హరిశ్చంద్రోఽన్యసత్యవాక్, మమశిష్యఇతి స్వై
రం నబ్రవీమ్యహ మాత్మనా ౫౭. సత్యంవదతిరాజేంద్రో హరిశ్చంద్రో మహీపతిః,
అనుపాధికమాత్మాఖ్య మైకరత్యమతిస్థిరం ౫౮. ఐకమత్యమనాతంకం హరిశ్చం
ద్రే తథాస్థితం, ఇత్యేవంవవృధే తత్ర ప్రసక్తానుప్రసక్తిభిః ౫౯. తయోర్వివాద
స్యమహాం స్తరంగిత సభాశయః, తతశ్శక్ర స్సభానాథః తావుభౌ మునిసత్తమౌ ౬౦.
విసాద్యసాంత్వవచనై రుదతిష్ఠద్వరాసనాత్, ఉత్థితేతువిషణ్ణాస్తు సుధర్మాపతితా
స్తథా ౬౧. అనుతస్థుస్సభాస్తారా హరిశ్చంద్రి విశంసకాః, అహంపరిథమి
కానందా నభినంద్య సభాసదః ౬౨. అంతఃపురం శచీకాంతః ప్రావిశత్పుమదో
త్తరః, పరివిష్టేఽంతఃపురం శక్రే సర్వేపి స్థిరచేతనః ౬౩. స్వంస్వంధామ సమాజ
గ్ముః సత్యగాథా వబోధకాః, వసిష్ఠపూర్వామునయశ్చ సర్వే స్వంస్వంపరంధామ
సమాయయుస్తే, ఉచ్చ్రుంఖలాత్మా కుశికాత్మజోపితపోవనంస్వంపరమంప్రపేదే ౬౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసంవాదో
నామ సప్తదశోఽధ్యాయః. ౧౭.

* భరద్వాజః * వసిష్ఠస్తపసాం శ్రేష్ఠో హరిశ్చంద్రార్థమాత్మవాక్, జాన
న్కాశికాటిల్య మనుదధ్యౌ పరంశివం ౧ తంసస్మరాదినం కుర్యాద్ధరిశ్చంద్రం
క్రమాంతరైః, ఇత్యంత ర్నిశ్చయం చక్రే విశ్వామిత్రోఽప్యనన్యధీః ౨. ఏతస్మిన్నం
తరే రాజా హరిశ్చంద్రస్ససిద్ధయే, వసిష్ఠస్యాజ్ఞయాచక్రే యాగం బహుసువర్ణ
కం ౩. ప్రవర్తమానే విధివ త్తస్మిన్యజ్ఞే మహీయసి, ఆహూతాముసయస్సర్వే సమా

జగ్ము రిత స్తతః ర. తా౯తపశ్శాలినఃఖ్యాతా నాత్మానుగుణ మాత్మవిత్, ఉవచా రంయథాచారంయజమానోయతాశయః ౫. సమృద్ధిరివ సత్వస్య ధర్మస్యేవ విజృంభితం, ప్రబోధస్యేవవిన్యాసః సతస్య వవృధేమఖః ౬. ప్రగ్వీణశ్చందనైర్లిప్తాః సుమృష్ట మణికుండలాఃా, ద్విజాస్ససంభ్రమం చేరు స్తతత్ర క్రియావిదః ౭. స్వస్వ భాగాభిసంతుష్టాఃా క్రియాసు న్యక్తమూర్తయఃా,ప్రశస్యయజమానంచ ప్రాశంసంస్తత్ర దేవతాఃా ౮. ప్రదక్షిణాభిర్జ్వాలాభి రపధూమో హుతాశనఃా, అసవిద్యాంగవైకల్య మాచఖ్యౌ తత్రసత్క్రియాం ౯. సురకిన్నరగంధర్వ యక్షచారణ గుహ్యకాఃా, విస్మ యంపరమంజగ్ము ర్దృష్ట్వా యాగస్యవైభవం ౧౦. బ్రహ్మర్షీణాంవిశిష్టానాం దేవ ర్షీణాం కృతాత్మనాం, రాజర్షీణాంప్రశస్తానాం దదృశే తత్రసత్క్రియా ౧౧. గవాం కోటిసహస్రాణి గ్రామాస్సుబహులక్షణాఃా, అసంఖ్యాతాని హేమాని వికీర్ణా న్యత్రభూభృతాం ౧౨. దక్షిణాభి స్సమృద్ధాభి రనురూపాభి రాత్మనఃా పూజయా మాసహృష్టాత్మా ఋత్విజ స్సమనోరథాన్ ౧౩. బ్రాహ్మణేభ్యోవితీర్ణాయే కర్త్రా సౌవర్ణపర్వతాఃా, మేరుబుద్ధ్యాతదంతేషు మార్తాండఃా పర్యవర్తత ౧౪, గావస్సదక్షిణా వాసాం స్యగ్ర్యాణికనకంబహు, గ్రామాఃపూర్ణామమేత్యాస న్బ్రాహ్మణా నాం పృథగ్గిరఃా ౧౫. అన్నప్రక్ష్వేడణాలేప వాసఃకనకభూమిభిఃా, తుష్టాస్సర్వేజనా స్తత్ర తుష్టువుఃపౌరుషం విభోఃా ౧౬. తతఃపుణ్యాహనిర్ఘంథ మోహమధూమాగ్ర మంబరే, ఘ్రాత్వాతేమానికగణా రజోముక్తా స్తదాభవన్ ౧౭. తైస్తైస్తత్రసమా దిష్టై ర్వేదిభేదై రలంకృతా, దేవబంధేవధర్మజ్ఞై ర్యాగశాలావ్యరాజత ౧౮. యద్యదుక్తంవసిష్ఠేన గురుణా తత్రవేదినా, యష్టాఽపిత త్తదకరో త్తేనసాంగోఽభవ న్మఖఃా ౧౯. తస్మిన్కాలే సమాగచ్ఛ ద్విశ్వామిత్ర స్తపోధనఃా. ఋత్విగ్బ్రహ్మభిమృష్టేన ప్రజ్వలన్నివ తేజసా ౨౦ అద్యయాగస్యనాస్థల్యం మమజాతఇతి స్మరన్, వసిష్ఠ శాసనాద్రాజా తంమునీంద్ర ముపాచరత్ ౨౧. రాజ న్బహుసువర్ణాఖ్యా సేయ మన్వర్థ రూపిణీ, యాగస్యేతిప్రశస్యాగ్రే రాజానంకాశికోఽబవీత్ ౨౨. ప్రవిష్టేభ్య స్త్వయాదత్తా యథాప్రాజ్ఞంచదక్షిణాఃా, తద్యథోక్తక్రమోయాగఇతిమేనిశ్చితం మనఃా ౨౩. అధ్వరాబహవోదృష్టాఃా ప్రాచాంభువి మహీభృతాం, అధ్వరేతేయశో రాశౌ వైలక్షణ్యమిహాస్తివే ౨౪. యథాబహుసువర్ణోయం శ్రేష్ఠ స్సత్కర్మణా మిహ, తథాత్వమపిగాజేంద్రఃా శ్రేష్ఠస్సర్వ మహీభృతాం ౨౫. ఇతివాదినమా నమ్య విశ్వామిత్రం మహీపతిఃా, తస్మైచదక్షిణాంహేమ ప్రదదా వలిసంభ్య యా ౨౬. ధనంనిక్షేపరూపంమే తిష్ఠే త్తత్యాగవ్రతే త్వయి, తావద్యావ న్నయా మ్యేతదిత్యగృహ్ణా న్నిశుద్ధధీఃా, అభ్యవర్ధయ దాశీర్భిఃా కాశికోఽప్యభినంద్య తం ౨౮. సఖాంతేతుప్రయాతేషు సర్వేష్వపిజనాత్మసు, కాశికోఽప్యర్చితోరాజా

స్వమాశ్రమ ముపాగమత్ ౨౯. భావితాత్మా వసిష్ఠోఽపి పుణ్యశ్లోకేన పూజితః, కృత్వారక్షాంస్థితాం తస్మై కృతధీ రాశ్రమంయయౌ ౩౦. హరిశ్చంద్రోఽపిరాజేంద్రః పన్థానం ధర్మ్యమాస్థితః, శశాసస త్త్వయోగేన భువం సాగరమేఖలాం ౩౧. తస్మిన్శాసతిధర్మేణ పృథ్వీం పృథ్వీభృతాంవరే, అకుతోభయసంకల్పాస్సుఖం వవృధిరేప్రజాః ౩౨. అకృష్టపచ్యాపృథ్వీచ ప్రశాంతోపప్లవాః ప్రజాః, కాలేవర్షీచపర్జన్యః తస్మిన్రాజ్యంప్రశాసతి ౩౩. నహింసా నానృతకథా నవ్యాధి ర్నాధివిప్లవః, నాభ్యసూయా నసమ్మోహాః ప్రజాసు వవృధేపరం ౩౪. సర్వేధర్మపథారూఢాః సర్వే సత్యపరాయణాః, అనుజగ్ముర్హరిశ్చంద్ర మనురూపా ఋణేర్జనాః ౩౫. ఏవంరక్షతి ధర్మేణ ప్రజాః సూర్యకులోద్భవే, తత్తోభార్థం నసర్జోర్వ్యాం మితిముగ్రాంసకాశికః ౩౬. ఈతిభిర్బాధ్యమానాశ్చ విశ్వామిత్రస్య మాయయా, ప్రత్యపద్యంతనక్వాపి నిర్వృతిం నిఖలాఃప్రజాః ౩౭. తత స్తంనిశ్చయంకృత్వా మిథః సంభూయభూయసా, హరిశ్చంద్రముపాగచ్ఛ న్ప్రజాస్సింహాసనేస్థితం ౩౮. ప్రణిపత్యప్రజాస్తస్మై స్థితాయ ధురిధన్వినాం, ఉచ్చై ర్నివేదయామాసు ర్భయ మితిసముద్భవం ౩౯. *ప్రజాః* స్వామిన్పుణ్యశిపాంభూమిః ప్రజానాంత్వంహి రక్షితా; సర్వసంపజ్జనయితా సర్వాపద్భయభంజనః ౪౦. రాజ్ఞస్వధర్మనిరతే భువం సర్వత్రరక్షతి, ప్రజానాంవిపదఃక్వాపి నోభవంతి కదాచన ౪౧. ఏవంస్థితేఽపిభూభాగే సర్వత్రాప్యద్య భూభృతి, ఈతిబాధానవేక్ష్యస్తి హ్యవాఙ్మనస హేతునా ౪౨. సస్యేషుసస్యసంపత్తిః ప్రజానా ముపపద్యతే, ప్రజాసుచాభివృద్ధాసు రాజ్ఞః ప్రాజ్యస్సమృద్ధయః ౪౩. అకస్మాదుదితైరద్య శలభైః మూషకైఃవృకైః, మయూరకీటగవయై ర్వరాహ రురువానరైః ౪౪. బాధ్యంతేతాని సస్యాని మృగైరన్యైశ్చ పక్షిభిః, పల్వలాస్సరితఃకుల్యాస్సకూపా స్తీర్థాని నిర్ఝరాః ౪౫. స్పష్టైశ్చలచిమైర్గాహై రన్యైశ్చ జలజంతుభిః, అజస్ర మభిభూయంతే నసేవ్యంతే క్వచిజ్జనైః ౪౬. శార్దూలైశ్శరభై స్సింహైర్భల్లూకై శ్శ్వాపదైరపి, వన్యైరన్యై స్తథాహింస్యైః బాధ్యంతేసకలాఃప్రజాః ౪౭. నకేవలంజనపదా బాధ్యంతేశశ్వదాధయః, ఋషీణామాశ్రమపదాన్యపి క్లిశ్యంతిసర్వదా ౪౮. జగత్స్వంహి గోప్తాఽసి వయంశరణ మాగతాః, అద్యప్రశమయాత్యుగ్రా మితి బాఢాం ప్రసీదనః ౪౯. *భరద్వాజః* ఇతితేషాంవచ శ్శ్రుత్వా కింరాజ్యేపి మమేతయః!! ఇత్యుక్త్వాకిమసిధ్యాత్వాసకృత్వా కార్యనిశ్చయం ౫౦. యూయంగచ్ఛ తసర్వత్ర బాధాం ప్రశమయా మ్యహం, ఇత్యాశ్వాసితవాంస్తాస్తా వచోభిరమృతోపమైః ౫౧. సుఖీభవచిరంజీవే త్యభినమ్య మహీపతిం, సోముఖ్యంస్వాత్మనో వీక్ష్య స్వాక్షస్వాక్షదేశాన్యయుః ప్రజాః ౫౨. తతః స్వరాజాసం మంత్ర్య పంత్రిణా సత్య కీర్తినా, మృగయాంవనరక్షార్థం ధర్మ్యామేవాఽ భ్యపద్యత ౫౩ ఆహూయాటవికా న్ముఖ్యాన్మృగ జీవాంశ్చిరావిదః, ఉవాచేదంవచస్తత్రమృగయార్థంచ కోవి

దా॥ ౫౪. మృగయాయ త్తమద్యాస్తిచిత్తంమే జగతఃకృతే, తత స్తదంగసామగ్రీం సజ్జీకురుతమాచిరం ౫౫. సద్యశ్శమితదావాగ్నిః సమృగాహిత వాగురా, నిపాన వద్వనం సర్వం క్రియతాం హతదస్యుకం ౫౬. వాయుపుత్రౌఢదర్శిత్వం వాయు భూమిషు సుస్థితా, దృఢాచవాగురాతస్మి న్నేకచిత్తం విధీయతాం ౫౭. బహుశో దృష్టకర్మాణ: సుబాధాస్వైర రంహసః, తీక్ష్ణకాలేయకవరా గృహ్యంతాం మృగ వైరిణ: ౫౮. కల్పం చోపచయస్థానం నిరాబాధం తత స్తతః, మృగావఘాతభూ మిశ్చ కల్పనీయా పృథక్ పృథక్ ౫౯. కమలోత్పలకల్హార కైరవామోదితాం తరాః, ఉపత్యకాసు శైలాసు కార్యాకృత్రిమ పల్వలాః ౬౦. కల్పనీయావనోద్దేశే మృగా హరణ వేదిభిః, గహనాక్షేత్రఖండాశ్చ నీవార కమలాన్వితాః ౬౧. ఆస్థాపనీయా స్సర్వత్ర మృగాకృష్టి విధాయినః, మృగావిశ్వస్త కర్మాణఃపురస్కృత మృగీకు లాః ౬౨. విముక్తాయతసూత్రాగ్ర సూక్ష్మబద్ధాంఘ్రిసంధయః, పరిభ్రమితకల్పాంతా విహంగాశికితస్వనాః ౬౩. సేనాయాస్సన్నివేశార్హాం స్థానంయత్రవిశంకటం, అన్వే షణీయమభ్యర్ణ సులభం సుమహీరుహం ౬౪. ఆక్రామంతి మృగాహింసా జనాం స్తత్ర స్థితాంశ్చయే, స్వాద్వారుభిశ్చయ: కార్యోన్నృక్షాణా ముపరిసిరః ౬౫. అనేక మృగయాతత్త త్పరివిభక్త క్రియావిదః, అత్రకృత్యానియుక్తాని యూయం జానీతగ చ్ఛత ౬౬. *భరద్వాజః* ఇత్యాదిశ్యప్రజా స్సర్వా బహుమానా ద్వనేచ రాన్, స్వయంచనిశ్చయంకృత్వా నిర్యయా నగరాత్కృతీ ౬౭. నిర్గతేరాజ్ఞి తద్వా చా నిర్యయూనిఖలంబలం, రజోభిస్తురగోత్కీర్ణైః ఛాదితాఖిలదిఙ్ముఖం ౬౮. ప్రణేదు ర్మృగయాభేర్యః స్ఫారకాహల నిస్వనాః, ఉద్దీపయంతస్సర్వేషాం ఉద్యమం పార్శ్వ చారిణాం ౬౯. చంద్రవత్యాసమందేవ్యా రోహితాశ్వేన సూనునా, మంత్రిణాచ సమాయుక్తిః సయయూ నత్యక్కర్తినా ౭౦. అశ్వాంగంసజ్జమారుహ్య ప్రయాతం పృథి వీపతిం, ఆకంపయంతీ భూభాగ మన్వియాయ వరూధినీ ౭౧. సతేనోత్సాహరూ పేణ బలేన మహతావృతః, వివేశమృగయాదిష్టా న్వనోద్దేశాం స్త్వరాన్వితః ౭౨. తేషుతేషుహయారూఢః పరివేల్లిత కుండలః, కుండలీకృతకోదండ శ్చచార వనభూ మిషు ౭౩. తత్రతాన్శ్చపురోరాజ్ఞః శబరా దర్శితోద్యమాః, ఇత స్తతః ససంరంభా శ్చేరు ర్మృగగతోస్మిఖాః ౭౪. అయంమార్గోమృగేంద్రాణా మయంపథాహిదంతి నాం, ఇయంసరణిరేణీనా మితిశాబరవాగభూత్ ౭౫. నిరుద్ధమార్గ: సేనాభి ర్విష్వగ్గాత్రసురక్షిషు, స్థానేషు స్థానవిత్స్థిత్వాసజఘానబహూన్మృగాన్, హరిణాన్ శిథిలాంశ్చక్రే వరాహానహన ద్బహూన్ ౭౭. భిన్నశృంగా న్వ్యధాత్పక్షాంశ్చిన్నదం తాం శ్చకుంజరాన్, శరభాంశ్చినికృత్తాంఘ్రిం శ్చామరా న్కృత్తవాలధీన్ ౭౮. భల్లాశాన్నిశితై ర్భల్లై ర్భూరిపై ర్భిన్నకాసరాన్, శ్వాపదానర్ధచంద్రైశ్చతథాశీర్షాం

శ్చకారనః ౭౯. స్వతఃస్వభావతః క్రూరా యేచాన్యే సత్త్వజాతయః, నిహత్యతా న్నిజంకర్మ ధర్మ్యంమేనే జగత్పతిః ౮౦. చరిత్వావనవాసాయ నిహత్య వివిధాన్మృ గాన్, రాత్రౌపల్లవశయ్యాసు సుష్వాప సపరిచ్ఛదః ౮౧. ప్రాతఃప్రబుద్ధకరిణాం కర్ణ తాళై ర్మహారవైః, మంగళంమాగధోద్గీతం శుశ్రావ శ్రోత్రహారియత్ ౮౨. దివాపి తర్షితోద్యోగ స్తేషుతేషు వనేషునః, దుర్గమేష్వపి బభ్రామ దూరం మృగ యయాహృతః ౮౩. ప్రవిశ్యచాశ్రమపదా న్యబాధా న్యాదృతాశయః, ప్రహ్వాం పత్యగ్రహీత్తేషాం భవ్యార్థాః పరమాశిషః ౮౪. తీర్థైరకల్మషాంభోభి ర్వృత్తై ర్ద్విపభయోజి తైః, అశూన్యపాకై ర్నీవారై రాశ్రమేషు ముదంయయౌ ౮౫. ఏవంవనానినర్వాణి తానితాని దినేదినే, విచరన్వేతబాధాని చక్రే సన్నద్ధకార్ముకః ౮౬. విలుప్తహింస్రసన్నాహం వ్యస్యస్తం వనదేవతాః, ఉదైక్షంతభువః శాంత ముల్లోలెర్భ్రమరేక్షణైః ౮౭. ఇతిక్రమాద్దిశస్తాస్తా స్సహణీయపరిచ్ఛదః, విలోడ్య మృగయావృత్త్యా దక్షిణాందిశ మాయయౌ ౮౮. తత్రాపి విపినోద్దేశా న్నబలై ర్సలవేదిభిః, నిర్దిష్టానవగాహ్యాంశ్చ ర్వీతహింస్రభయో న్వ్యధాత్ ౮౯. సమర్థ్య దృష్ట్వా మృగయా వినోదంసమర్థయంశ్చాపభృతాం పురోగః, స్వభావతఃశాంత మృగప్రచారం వశీవస్థిశ్రమమాససాద ౯౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య మృగయా వర్ణనంనామ
అష్టాదశోఽధ్యాయః. ౧౮.

* భరద్వాజః * సగురోరాశ్రమపదం ప్రశస్తైర్లక్షణై ర్యుతం, ఉపేత్యస్వా త్మవి చ్చక్రే దూరా త్సేనానివేశనం ౧. ధర్మపత్న్యాకృమారేణ మంత్రిణా సైన్యర జనైరపి, ఉపాస్యమానశ్శుద్ధాత్మా ప్రవివేశాశ్రమం శనైః ౨. సదదర్శతపోరాశిం దీప్యమానం స్వతేజసా, అన్వాసీన మరుంధత్యా ఛాయయైవ తమోనుదం 3. ప్రకాశయంప్రభాంభక్తిం ప్రకృష్టాంనాం తరాత్మనా, జగ్రాహసగురోః పాదా వష్టాం గస్పృష్ట భూతలః ౪. ఉత్తుంగముకుటేనాథ శిరసా భావితాశయః, అయంభత్యాశ్చ చరణా వవందే విశ్వభావితౌ ౫. తథాచంద్రమతీ రాజ్ఞీ సపుత్రా భక్తిశోభితా, తయోర్జగ్రాహచరణా న్ప్రణతానాం శుభంకరా ౬. సత్యకీర్తిముఖా రాజ్ఞః సర్వ కార్యేషు సమ్మతాః, శిరాంసి పావనీచక్రుశ్చక్రస్తత్పదపాంసుభిః ౭. గురుశ్చ గురుప త్నీచ రాజానంచ వధూమపి, కుమారంచతదాశీర్భి ర్వర్ధయిత్వా ననందతుః ౮. తయోరనుగ్రహాపాంగసుధా పూర్ణ మనోరథాః, సర్వేబభూవుః సంహృష్టాః పుణ్య

శ్లోకాను యాయినః ౯. సతంసువిహితాతిథ్య సత్క్రియం తపసాంనిధిః, అర్థై స్స్వభావనంసిద్ధైః సస్నేహమ ముపాచరత్ ౧౦. రాజముఖ్యోగురోస్స్వస్మి న్ననుచింత్య నిరత్యయం, చరితార్థంస్వమాత్మానం నమేనే కోసలేశ్వరః ౧౧. వధూంచంద్రవతీం సాధ్వీం భర్తృభక్తామరుంధతీ, సుపూతిస్నిగ్ధయా దృష్ట్యా ముహురన్వగ్రహీ న్మదా ౧౨. పుణ్యశ్లోకోహరిశ్చంద్రోదిష్ట్యాఽఽశ్రమమవాప్తవాన్, ఇతిసర్వేఽపిహృ ష్టాశ్చ వసిష్ఠాశ్రమవాసినః ౧౩. తతోఽజాభిముఖ్యేన ప్రశాంతాధ్వపరిశ్రమం, నపృ ష్ట్వాకుశలం రాజ్ఞో రాజానంమునిరబ్రవీత్ ౧౪. * వసిష్ఠః * అగతోఽసిమహారాజ మృగయావ్యపదేశతః, ఉద్దేశమిమ ముర్వ్యాం యశ్శ్రేయసా మేకసంచయః ౧౫. అశేషహేమకూటాఖ్యో గిరిః కిష్కింధమధ్యగః, అత్రాస్తేహి విరూపాక్షః సాంబో విశ్వాధిక శ్శివః ౧౬. ఇదంక్షేత్రంమహాభాగ భుక్తిముక్తిప్రదం నృణాం అతఏవాత్ర మేవాసుః ప్రియస్థానేషు సత్స్వపి ౧౭. పుణ్యేఃపురాకృతైశ్చేవ క్షేత్రం త్వాదృష్టవానిదం, అత్రపుణ్యానితీర్థాని క్షేత్రాణి శుభదాన్యపి ౧౮. ఆశ్చర్యసిద్ధయ శ్చాత్ర సిద్ధాశ్చాత్ర తపస్వినః, భృగురత్రిభరద్వాజో దుర్వాసోవ్యాసగౌతమాః ౧౯. కణాదః కపిలోఽగస్త్యో దధీచి ర్భటదేవతాః, వాల్మీకి ర్ముషమన్యశ్చ విశ్వామిత్రశ్చ కశ్యపః ౨౦. క్రతు ర్మరీచిరన్యేపి మునయో వీతకల్మషాః, నివసంత్యత్ర రాజేంద్ర విరూపాక్ష దిదృక్షయా ౨౧. స్కందోనంది మహాకాలో వీరభద్రశ్చ భైరవః, భృంగీవిష్ణురజశ్చైవ స్థలే వాన్యాశ్చ దేవతాః ౨౨. ఉపాసంతేవిరూపాక్షం భక్త్యా యుక్తా స్సదాముదా, ఏకకాలంద్వికాలంవా త్రికాలం నిత్యమేవవా ౨౩. యేఽర్చ యంతి విరూపాక్షం విజ్ఞేయాస్తే గణేశ్వరాః, ప్రసంగాచ్ఛృణురాజేంద్ర వక్ష్యమా ణమిదం మయా ౨౪. విరూపాక్షస్య మాహాత్మ్యం సర్వధర్మసముచ్చయం, స్నాన శీలోభవేచ్ఛుద్ధో నరకంన్నైవ పశ్యతి ౨౫. దానశీలోభవే ద్భోగీ జపేభ్యోలభతే వరాన్, జపాత్కామా నవాప్నోతి సత్యేన పరమాంగతిం ౨౬. బ్రాహ్మణ్యసంత తిం శ్లాఘ్యాం లభతే హరసేవయా, ప్రతిష్ఠాంజ్ఞానమైశ్వర్యం లభంతే విష్ణుతత్ప రాః ౨౭. భోగంవిజ్ఞానమైశ్వర్యం మోదంచ లభతేచిరాత్, స్థిరవిద్యాంచ సౌభా గ్యం వాణీశ్రీగిరిశా ర్చనాత్ ౨౮. ఆరోగ్యంలభతే సూర్యా చ్ఛ్రియంవహ్నేశ్చ శాశ్వతీం, ఆయూంషిలభతే చంద్రాదాబ్రహ్మణ్యంస్కందసేవయా ౨౯. సర్వా న్కామానవాప్నోతి గ్రహారాధనతత్పరః, సంగ్రామే విజయీవీరో భవే ద్భైరవ పూజకః ౩౦. దుర్గాంసంపూజయే ద్భక్త్యా దార్ఢ్యంతరతి ధ్రువం, యాన్యాన్దేవా న్సమారాధ్య యద్యదిష్టం వ్రజేన్నరః ౩౧. తత్తత్సర్వ మవాప్నోతి విష్ణురాజస్య సేవయా, ఇహలోకేనిరాతంకా న్భుక్త్వాభోగా న్యథేప్సితాన్ ౩౨. తత్తల్లోకేషు మోదంతేత త్తద్దేవత పూజకాః, పితరంమాతరంజ్యేష్ఠం భ్రాతరం స్వామినంగు

ఱు 33. గామశ్వత్థం ద్విజాన్బుద్ధా న్ఘృతినం శివయోగినం, పూజ్యాంశ్చ పూజ యన్విందే దాయుఃసౌఖ్యం బలంయశః 3౪. పృథివీశత్వమాయాతి విశేషాన్మాతృ వందనాత్, ద్విజశుశ్రూషయారాజ్యం బ్రాహ్మణ్యంచ సమశ్నుతే 3౫. బ్రహ్మత్వం లభతే నిత్య ముపాధ్యాయానువర్తనాత్' విదుషాంసేవయాప్రాజ్ఞో విపాప స్తీర్థసేవ నాత్ 3౬. వేదాధ్యాయీనదుఃఖస్యా న్నిత్యాధ్యాయీతు మేరుగుః, ఇష్టాన్తోకాన వాప్నోతి యజ్ఞైస్సంపూర్ణదక్షిణైః 3౭. నిత్యహోమీ విపాపస్యా త్స్వర్గంయాత్య భయప్రదః, నిత్యశ్రాద్ధేనతుష్యంతిపితరఃసంతతిప్రదాః 3౮. పాద్యాసనాభ్యా మన్నేన దీపేనాపి ప్రతిశ్రయాత్, అతిథీన్పూజయ న్సమ్య క్పంచయజ్ఞఫలం లభే త్ 3౯. చక్షుర్దద్యాన్మనోదద్యా ద్వాచందద్యా దనువ్రజేత్, దాతారందర్మయే త్తస్య సాతిథిఃసర్గసంక్రమః? ౪౦. అన్నాంబుకన్యా విద్యాభూ మ్యోవాసస్తిల హేమచదః, బ్రహ్మలోకే సుఖితిష్ఠే ద్యావదాభూత సంప్లవం ౪౧. ప్రతిగ్రహనివృత్తస్తు వసూ నాంలోక మాప్నుయాత్, దాంతశ్శాంత స్తపశ్శీలః ప్రాణాయామీ కృపాపరః ౪౨. భోగోపభోగమాహాత్మ్యాత్సూర్యలోకంచ విందతి, అజ్ఞాసిద్ధించలభతేదామానవతీ నరః ౪3. సర్వతీర్థాభిషిక్తస్యా త్తన్నేమానవతీ యది, సదోపవాసఫలభా గ్భోజనే మానతత్పరో ౪౪. దేవతార్చనవేళాయాం నిత్యమా న్మానతత్పరః, నిరం తరార్చనఫలం లభతే సర్వసిద్ధిదం ౪౫. ఏకభుక్తవ్రతం కుర్వ న్సరలోకే మహీ యతే, ఫలంసదోపవాసస్య నక్తాశీలభతేమహత్ ౪౬. అయాచితవ్రతేనైవ ఫలమిష్ట మవాప్నుయాత్, త్రీణివర్షాణియకుర్యా త్సంతతం చైకభోజనం ౪౭. భర్మపత్నీ రతోనిత్య మగ్నిష్టోమఫలం లభేత్, దివసేయశ్చతుర్థేభు క్తేనాన్నీయాదేకభోజనం ౪౮. సదాద్వాదశమాసానో జ్యోనో జాతనేవసం, అనసూయుర్వైబ్రాహ్మ ద్వాదశా హఫలం లభేత్ ౪౯. నియమాదుకాహోర్ణ శాశ్వతీంగతి మాప్నుయాత్, వాయు భక్షశ్చిరంలోకే సార్వభౌమ పదంశ్రయేత్ ౫౦, మిత్రగతిమాప్నోతికుర్వన్నశన వ్రతం, కపోతవృత్త్యా యస్తిష్ఠే దభీష్టా మాప్నుయాద్గతిం ౫౧. అవాప్నోత్యక్షిలా క్షమా నుపవాసవ్రతంచరన్, యఏకాంతరితం కుర్యా దుపవాసం నరోత్తమః, ౫౨. శివమందిరమాసాద్య శివేన సహమోదతే, ప్రాయోపవేశనపరో రాష్ట్రమిష్ట మలంవ్రజేత్ ౫3, గ్రీష్మేపంచాగ్ని మధ్యస్థో హ్యర్కావస్తస్తిస్తు శైశిరే, తావుభౌపు ణ్యకర్మాణౌ సామ్రాజ్య మధిగచ్ఛతః ౫౪ వ్రతమాకాశవాసిత్వం చర న్వాదశ వార్షికం, మహాహేమప్రాసాద యానశయ్యాసనో భవేత్ ౫౫. ఏ దేవయథా తంత్రం యావజ్జీవం చరన్వ్రతం, బ్రహ్మలోకం గతస్తత్ర బ్రహ్మణాసహమోదతే ౫౬. సదాస్థండిలశాయీయో వీరలోక మవాప్నుయాత్, మండూకయోగశాయీ తు దేవత్వ మధిగచ్ఛతి ౫౭. ఉపవాసవ్రతీ స్వర్గే సురపూజ్యో వసేచ్చిరం, వీరాస నేనయస్తిష్ఠే త్సూర్యమండల భేదకృత్ ౫౮. అనాక్షిగా స్తపో నిష్ఠో లభేతా

భిమితంఫలం, గంధమాల్యప్రతీకాంశం పుష్కలం సమావాప్నుయాత్ ౫౯. కేశ శ్మశ్రుధరో విప్రః శ్లేష్మాంసంతతి మాప్నుయాత్, సత్త్వంప్రయాతి శౌచేననిర్మాల్యా వనయాదపి ౬౦. మహాత్మ్యమవాప్నోతి శివక్షేత్రేవసన్యథా, శ్రీపర్వతగయాకాశీ హిమవ త్ప్రుష్కరాదిషు ౬౧. యాత్రాంకుర్వ న్విశుద్ధాత్మా ముచ్యతేసర్వపాతకైః, తే ష్వేవనివసన్భక్త్యా శివసాయుజ్య మాప్నుయాత్ ౬౨. దివసేయస్తు షష్ఠీవా మునిఃప్రాశ్నీత భోజనం, సదాతిషవణస్నాయీ బ్రహ్మచార్య నసూయకః ౬౩. గజామయనయజ్ఞస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః, దివసేనప్తమే యస్తుప్రాశ్నీయా దేక భోజనం ౬౪. సదాద్వాదశమాసాన్వైజుహ్వానో జాతవేదసం, పురుషోమరుతాంలోక మింద్రలోకంచ గచ్ఛతి ౬౫. యస్తుసంవత్సరం క్షాంతో భుక్త్వాఽహన్యష్టమే నరః, దేవకార్యపరో నిత్యం జుహ్వద్వైజాతవేదసం ౬౬ పౌండరీకస్యయజ్ఞస్య ఫలం ప్రా ప్నోత్యనుత్తమం, యస్తుసంవత్సరంభుక్త్వా నవాహేవాఽఽగతేగతే ౬౭. సదాద్వాద శమాసాన్వైజుహ్వత్ సన్ జాతవేదసం ౬౮. అశ్వమేధస్యయజ్ఞస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః, ఏకాదశేతు దివసే యఃప్రాప్తేఽశ్నాతివైహవిః ౭౦. సదాద్వాదశమాసా న్వై జుహ్వానో జాతవేదసం, స్వయంప్రభంప్రపద్యేత విమానం సముపస్థితం ౭౧. యస్తుపక్షేగతే భుక్త్వాఏకభుక్తం జితేంద్రియః, సదాద్వాదశమాసాన్వై జుహ్వ నోజాతవేదసం ౭౨. రాజసూయసహస్రస్య ఫలంప్రాప్నోత్యనుత్తమం, పుత్రవా న్సుఖవందీ ర్ఘ మవేత్సిద్ధమనోరథః ౭౩. మధుమాంసపరిత్యాగా త్సుభగో రసవర్జ నాత్, శాకాహారేణధనవా న్లోలోకం చాభిగచ్ఛతి ౭౪. పర్ణాశీ స్వర్గమాప్నోతి పుష్పాహార స్సమృద్ధిమాన్, ఫలమూలతృణాహారాద్రాజ్యంచ స్వర్గ మాప్నుయాత్ ౭౫. ఋతియోముంచతిప్రాణా న్సంగ్రామేష్వ పలాయితః, సోఽశ్వమేధఫలంప్రాప్య శ్రేణి దివిదీప్యతి ౭౬. యోవాదీర్ఘామయగ్రస్తః పరిత్యక్తో భిషగ్వరైః, అనిష్టద ర్శనోవా న్యా న్మృత్యుకాల ఉపాగతే ౭౭. మహాపాతకకృత్సోఽపి ప్రాణాత్యాగా న్న దోషభాక్, ఏతద్యోగానుసారేణ సర్వంసన్యస్య నిర్మమః ౭౮. ప్రఖ్యాప్యచనిమిత్తం స్వం విధివన్మోహవర్జితః, జలేవాగ్నౌభృగా సిద్ధక్షేత్రేవాపి త్యజత్యసూ ౭౯. సప్త కోట్యశ్చవర్షాణి వసేత్స్వర్గేజలే మృతః, చతుర్వింశత్సహస్రాణి దేవ్యఃస్పృష్టాః పురా నఘాః ౮౦. భారతమ్యేనసేవంతే దేవకన్యాస్తమన్వహం, అగ్నిప్రాణపరి త్యాగీ విపాపః స్వర్గమాస్థితః ౮౧. తత్రైకాదశకోట్యస్తు వర్షాణి త్రిదశార్చితం, హృష్యేద్దనసహస్రేణ రుద్రకన్యాభిరర్చితః ౮౨. స్థానానాం భృగువాచ్యానాం అశీతి శ్చతురుత్తరా, శ్రీశైలనీలహిమవ న్మహేంద్ర మలయాచలాః ౮౩. హేమకూటఃకుమారాఖ్యః సప్తముఖ్యతమాఃస్మృతాః, తేషుపాతాత్తన్ జన్వాణా న్సద్యోనిర్ధూతకల్మషః ౮౪. వర్షాణిదశకోట్యస్తు వాసవేనసహార్చితః, దివ్యస్త్రీదశ సాహస్రసేవితో దివిమోదతే ౮౫. ఖ్యాతేషుసిద్ధక్షేత్రేషు ప్రాణాన్యుంచ

న్యథావిధి, వింశత్కోటీస్తు వర్షాణి నయేత్స్వర్గే ముదాన్వితః ౮౬. సుశీలాపి దుఃశీలా యాపతింసమనువ్రజేత్, నరకాదపి తంసద్యఃసముద్ధృత్యస్వతేజసా ౮౭. సార్ధత్రికోటివర్షాణి పత్యాసహదివిస్థితా, భోగినీస్త్రీత్వ ముత్సృజ్య పుమాన్భవతి ధార్మికః ౮౮. ఋతుకాలేస్త్రియం గచ్ఛేత్ బ్రహ్మచర్యఫలం శ్రయేత్, నైష్ఠికబ్రహ్మచారీతు బ్రహ్మలోకంసవిందతి ౮౯. అకోపీచ చిరాయుఃస్యాద్వ్యాధిత స్సోపచారతః, గోచారీమృగచారీచ గతిమిష్టాం శ్రయేద్బుధః ౯౦. మహాప్రస్థానకృత్కాలే ససుఖ మోదతేభువి, అహింసయాహ్యరోగీస్యా ద్దీర్ఘమాయుశ్చ విందతే ౯౧. రూపలావణ్యసౌభాగ్యం సర్వక్రతుఫలం లభేత్, దేశకాల క్రియాజ్ఞాత్వా యఃకర్మ కురుతేనరః ౯౨. సబ్రహ్మ లోకమాప్నోతి కామచారో భవేన్మదా, ఏవముక్తేషు ధర్మేషు స్నానదానవ్రతాదిషు ౯౩ యస్యలంతత్ఫలంవిందే చ్ఛివలాంఛన ధారకః, శైవంపాశుపతంచేతి ద్వివిధం శివలాంఛనం ౯౪. శివప్రధానాశ్శైవాస్యుర్భోగమోక్ష ఫలార్పకాః, శైవంమహావ్రతజ్ఞానం శివతత్త్వైకభావతః ౯౫. కాలాముఖాస్తు సంభూతా స్సిద్ధి పాశుపతాన్నృప, ఏవంశైవాః పాశుపతాస్తథైవాన్యే మహావ్రతాః ౯౬. అథకాలాముఖాశ్చేతి చత్వార శ్శివమార్గగాః, తేషాంభేదాస్స్వనంతాస్యుః స్వేచ్ఛయా శివనిర్మితాః, ౯౭. సామర్థ్యానిశశక్యంతే వక్తుం కల్పశతైరపి, ఏతేషాం నృపతే భేదా న్సంక్షిప్య కథయామితే ౯౮. ఆదిశైవామహాశైవా హ్యనుశైవా గుణాహ్వయాః, వీరశైవామహాశైవా ఇంద్రశైవా స్తథాపరే ౯౯. అనాదిశైవా భేదాశ్చాస్సాహశైవా స్తథోర్ధ్వగాః, తథావతారశైవాశ్చే త్యేవం ద్వాదశకీర్తితాః, ౧౦౦. శుద్ధశైవా మహాభాగా స్తేతుసిద్ధాంత సమ్మతాః, కాకూలాశ్శైవకా భావా జాతాశ్చ కృతినాంవర ౧౦౧. ఇతిపాశుపతాఃప్రోక్తా శ్చత్వార స్సర్వసిద్ధిదాః, కాపాలికాజంగమా శ్చధ్వనిజాశ్చ కరంకిణః ౧౦౨. మహావ్రతా శ్చతుర్భేదా దుష్కరవ్రతనిష్ఠితాః, మహాకాలాశ్చ కాలాశ్చ కాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౧౦౩. కాలాముఖాస్తు విజ్ఞేయా శ్చత్వార శ్శివసమ్మతాః, జ్ఞానయోగక్రియా చర్యా భేదేనేతి శివాధ్వగాః ౧౦౪. ఏతేయోగా నసాధ్యాహి నరైస్సంస్కార వర్జితైః, అజాతన్న పియత్కించి త్తత్వం వాసనయోజ్ఝితః ౧౦౫. జోడాసీన్యేన దంభేనచ్ఛలేన స్వేచ్ఛయాపివా, లింగమాత్రంసకృత్పిశ్య న్సర్వవ్రతిఫలం శ్రియేత్ ౧౦౬. లింగస్య దర్శనం ప్రాతః నైశంపాపం వ్యపోహతి, అహర్నవంతు మధ్యాహ్నే సాయాహ్నే సప్తజన్మజం ౧౦౭. ఏకం పూజయతేలింగం భక్త్యా చాన్యే నుమన్యతే, తయోస్సమంఫలం జ్ఞేయం భక్తినేవాత్రకారణం ౧౦౮. స్నాప్యమానం శివందృష్ట్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, వస్త్రేణాచ్ఛాద్యమానంతు దృష్ట్వా సామ్యంపదంవ్రజేత్ ౧౦౯. ఆలిప్యమానంగంధేన యఃపశ్యేల్లింగ మైశ్వరం, సహి పృథ్వీపతిర్భూత్వా భుక్త్వాభోగా న్యథేప్సితాన్ ౧౧౦. అర్చ్యమానంశివం

దృష్ట్వావిచిత్రం కుసుమోత్కరైః, స్వర్గస్త్రీసహితస్సౌఖ్యం కల్పవాటీషుమోదతే ౧౧౧. భూపైరుద్భూపితంలింగం పశ్యే ద్దివ్యసుగంధిభిః, విపాపోవిందతిస్వర్గం దివ్యైర్భోగై స్సమన్వితః ౧౧౨. ప్రకాశ్యమానంయఃపశ్యే ల్లింగందీపైర్ఘృతప్లుతైః, సశక్రభవనంప్రాప్య తేజోభి ర్భాస్కరోయథా ౧౧౩. నివేద్యమానం నైవేద్యైర్లింగం భక్త్యావలోకయేత్, సర్వపాపవినిర్ముక్త స్సయాతి పరమాంగతిం ౧౧౪. భూషణైర్భూష్యమాణంయః పశ్యే ల్లింగ మనాకులః, సుఖసుస్థిరపుణ్యాత్మా సభవే త్స్వర్గ భూషణం ౧౧౫. పూజితం శంకరందృష్ట్వా వాజిమేధ ఫలంవ్రజేత్, మాగంగాం గచ్ఛరాజేంద్ర మాగయాం మాచపుష్కరం ౧౧౬. సోపహారంశివందృష్ట్వా కృతా రోఽతో భవిష్యసి, ఏవమేవ ఫలంరాజ న్లింగమాత్రస్య దర్శనే ౧౧౭. దర్శనేదివ్య లింగస్య కోటికోటి గుణోత్తరం, బహూనిదివ్యలింగాని సంతి సర్వార్థదాన్యపి ౧౧౮. హేమకూటే విరూపాక్షస్తే భ్యస్సర్వోత్తమశ్శివః, తమేవపశ్యభక్త్యాత్వం తమేవపరి పూజయ ౧౧౯. గ్రహణాత్తత్ప్రసాదస్య కాలేశేయో భవిష్యతి, దేవభుక్తంచ నైవేద్యం పాదాంబు కుసుమంఫలం ౧౨౦. ధర్మమర్థంచ కామంచ మోక్షంచదదతేఫలం, నమస్కారోవిశేషేణ సిద్ధిదః శ్రద్ధయాన్వితః ౧౨౧. తస్మాద్దేవం విరూపాక్షం నమస్కారేణ తోషయ,సాత్త్వికో రాజసశ్చైన తామసశ్చత్రిధామతః౧౨౨. ఆద్య శ్చతుర్విధో ద్వేధామధ్యశ్చైకశ్చ తామసః, ఏకాంగస్త్ర్యంగ పంచాంగ షట్టాంగ శ్చేతి సాత్త్వికః ౧౨౩. దండవత్ప్రాంజలి ర్భూమా నమేదేకాంగ ఇష్యతే, తథాన మస్యతో లగ్నాదేహే యావదజఃకణాః ౧౨౪. తావత్సంఖ్యాని వర్షాణి శివలోకే మహీయతే, త్ర్యంగస్తు ద్వివిధస్తత్ర కర్ణాభ్యాంశిరసాసహా ౧౨౫. నమేదేక శ్శిరో వక్షో జానుభిఃప్రణమే త్పరః, దశోత్తరఫలఃప్రోక్తః సోఽయమేకాంగ వందనాత్ ౧౨౬. పంచాంగోపి త్రిధాప్రోక్తో మూర్ధ్నాకర్ణద్వయేనవ, జానుభ్యాంవిహితోఽప్యేకః శిరసాహస్తయుగ్మతః ౧౨౭. జానుభ్యాంచావశీర్ష లలాటకరజానుభిః, ధియాచవచసా యుక్త స్తృతీయుః పరికీర్తితః ౧౨౮. త్ర్యంగాద్దశోత్తరగుణం ఫలం పంచాంగవందనే, అష్టాంగస్తు త్రిధాతత్ర శిరసా కర్ణయుగ్మతః ౧౨౯. అంసద్వ యేన చరణ జాన్వంజలిభి రాహితః, ఏకోఽన్యస్తులలాటేనచుబుకేనకరద్వయాత్ ౧౩౦. జానుభ్యా మంసమూలాభ్యాం విహితః శ్రద్ధయాన్వితః, శిరోదృగ్భుజ మధ్యాంస కరపాదై ర్గిరాధియా ౧౩౧. జ్ఞేయస్తృతీయుః పంచాంగా ద్దశోత్తరఫ లోహ్యయం, ఏవంతేసాత్వికః ప్రోక్తో నమస్కారిః ప్రియఃశివే ౧౩౨. లింగాకార స్యదేహస్యమూర్ధ్నిక్ష్మాతుయాంజలిః, అథవాహృదయే న్యస్తాంజలిర్యా రాజ సీమతా ౧౩౩. అర్ధచంద్రకృతాంగేన నమస్కారస్తు తామసః, అనాదరేణశాశ్వేస పరిహాసేన మాయయా ౧౩౪. నమస్కారేకృతేలింగే సర్వపాపహరోహరః, విష్ణ్వా శారాధ్య శివంవిష్ణంగురుం గాంపిప్పలీ(?)పిత్యాత్ ౧౩౫. ఏకద్విత్రిచతుఃపంచ

షట్సప్తాష్టక మానమేత్, అవిభక్త్యా యథాశక్తి ప్రణమే చ్ఛ్రిద్ధయాన్వితః ౧౩౬. ప్రదక్షిణ్యేన యుక్తశ్చ నమస్కారఃఫలాధికః, తస్మాత్ప్రదక్షిణంకార్యం యథోక్తం శివతుష్టయే ౧౩౭. సోమసూత్రం సమారభ్య సోమసూత్రావధి క్రమాత్, అనులోమవిలోమాభ్యాం ప్రదక్షిణ ముదాహృతం ౧౩౮. చత్వార స్తస్యభేదాస్స్యుః పాద దండాంగ మిశ్రకైః, వాఙ్మనఃకర్మభి స్సమ్య గ్ధ్యాయతాం పరమేశ్వరం ౧౩౯. పాదాభ్యామేవ విహితం ప్రోక్తం పాదప్రదక్షిణం, ఉత్థాయోత్థాయ భక్త్యైవ శమ తానమతా పునః ౧౪౦. కృత మవ్యగ్రచిత్తేన స్మృతందండప్రదక్షిణం, పూర్వోక్తై స్సాత్వికైరంగై ర్వ్యాప్తపృథ్వీ ర్యూతలేక్రమాత్ ౧౪౧. ప్రదక్షిణంసువిహిత మంగాఖ్యం శివతుష్టయే, పదానికానిచిద్గత్వా దండవ న్నమతాపునః ౧౪౨. తతో వ్యావర్తమానేనకృతం మిశ్రప్రదక్షిణం, ప్రదక్షిణేషుసర్వేషుసోమసూత్రంనలంఘయేత్ ౧౪౩. ప్రదక్షిణంహి బల్యర్థే ద్వారమారభ్యకల్పితం, ప్రదక్షిణంనదోషాయ సోమసూత్ర విలంఘనే ౧౪౪. అధస్తాత్ సోమసూత్రస్య సీమాంతం హ స్తమాత్రతః, ముక్తానులోమే విహితం అంగాఖ్యం శివతుష్టయే ౧౪౫. రత్నాదిచరలింగేషు భావ య న్భక్తిమాత్మనః. సోమంవిత స్తిమాత్రేణ ముక్వా కుర్యాత్ప్రదక్షిణం ౧౪౬. ప్రదక్షిణక్రమోహ్యేష భుక్తిముక్తిప్రదోన్నణాం, ముక్తిదం హ్యపసవ్యంత త్ఖ్యాతం పాశుపతే మతే ౧౪౭. ప్రదక్షిణస్యమాహాత్మ్యం శృణుభూయోపి సన్మతే, సర్వేశ్వర్యప్రదంలోకే తపస్సిద్ధిప్రదక్షిణం ౧౪౮. స్వస్వవర్ణేషు యోజ్యేష్ఠ: తస్యకుర్యా త్ప్రదక్షిణం, దశజన్మకృతం పాపం సవ్యపోహాస్యయత్నతః ౧౪౯. ఉత్తమఃజన్మ లభతేతపసాపి సుదుర్లభం, దశప్రదక్షిణఫలా న్యేకస్య బ్రాహ్మణస్యతు ౧౫౦. ఏక ప్రదక్షిణేనైవ యజ్వనః ప్రాప్నుయాన్నరః, ఆత్మనః శ్రేష్ఠముద్దిశ్య కుర్వన్నేకం ప్రదక్షిణం ౧౫౧. ప్రాప్నోతి తద్దశగుణం ఫలంకల్పాంత సుస్థిరం, ఫలంస్యా త్తద్దశగుణ మశ్వస్థైకప్రదక్షిణాత్ ౧౫౨. తద్దశోత్తరమాఖ్యాతంగోప్రదక్షిణతః ఫలం, భూమి ప్రదక్షిణకృతం స్యాత్ఫలం తద్దశోత్తరం ౧౫౩. తద్దశోత్తరమాఖ్యాతం శిలాశైల ప్రదక్షిణం, శ్రీశైలంహేమకూటంచ పశ్యన్యస్తత్ప్రదక్షిణం ౧౫౪. ఫలంసలభతే ధన్య స్తద్దశోత్తర సమ్మితం, పిత్ర్యప్రదక్షిణకర స్తద్దశోత్తరమాప్నుయాత్ ౧౫౫. గురు ప్రదక్షిణం కుర్వం స్తద్దశోత్తర సిద్ధిభాక్, మాతుఃప్రదక్షిణా ద్భాతితత్ఫలం తద్దశోత్తరం ౧౫౬. తదశోత్తరసిద్ధిస్స్యా ద్విష్ణోశ్చైక ప్రదక్షిణే, తద్దశోత్తరసంసిద్ధి రంబికాయాం ప్రదక్షిణే ౧౫౭. తద్దశోత్తర భద్రంస్యా చ్ఛివలింగప్రదక్షిణాత్, దశోత్తర ఫలం తస్మా ద్దివ్యలింగ ప్రదక్షిణే ౧౫౮. దివ్యలింగేషుసర్వేషు సర్వాభీష్టప్రదాయి షు, సద్యస్సర్వేష్టసంసిద్ధి రిహలోకే విరూపాక్ష స్సదాశివ: ౧౫౯. తస్మాత్ప్రదక్షిణీకుర్యా త్తమేవజగతాంపతిం, బ్రాహ్మణేభ్యోయథాశాస్త్రం దత్వాచ సుమహద్ధనం ౧౬. ఆశ్చర్యాణివిలోక్యాత్ర దేవతానగ్రహోత్తరః, పురస్తాపోవనా న్యత్ర వీతబాధా

నిపాలయన్ ౧౬౧. అయోధ్యాంగచ్ఛరాజేంద్ర పరంశ్రేయో భవిష్యతి, ఇదంతే కథయామ్యద్య హితార్థంశృణుసాదరం ౧౬౨. విశ్వామిత్రాశ్రమం రాజన్నగంతవ్యం త్వయాపరం, స్వతంత్ర స్తపసాదీప్తస్తేజస్వీ సదురాసదం౧౬౩. మృగయావ్యాపృతోఽ చ్యత్వం తత్రైవావహితో భవ, సర్వంజానాసియత్తూక్తం త్వంహిభద్రతథాప్య హం ౧౬౩. వాత్సల్యాత్కథయామ్యేవం గత్వామహితధీర్భవ, ఇత్యుదీర్యసగురు స్సుధారస్మనాస్వా మనుగ్రహకలాం ప్రకాశయన్, ఆశిషఃప్రయయౌజే మహీపతే రాత్మవిత్తున రగుంధతీసఖుః ౧౬౪. * *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వసిష్ఠధర్మోపదేశోనామ
ఏకోనవింశోఽధ్యాయః. ౧౯.

* భరద్వాజః * హరిశ్చంద్రోఽపిశిరసా గురోరాజ్ఞాంసముద్వహన్, పంపా క్షేత్ర ముపాగచ్ఛ ద్విరూపాక్షాధిదైవతం ౧. తత్రఖ్యాతేషుతీర్థేషు స్నాత్వానియు తమానసః, యథాశాస్త్రంమహాదానైః ప్రీణయామాస భూసురాన్ ౨. శక్తిం విష్ణుంచవిఘ్నేశా భ్యర్చ్యాధసుయుక్తధీః, తేజసోయశసశ్చాపి భక్తేరపి ధృతే రపి 3. ఆత్మనశ్చ రూపాఢ్యాం పూజాం చక్రేనృపఃప్రభోః, తద్భక్త్యుపహృతాం పూజాంస్వీకృత్య గమేశ్వరః ౪. అన్వగ్రహీదమేయాత్మా తందయాపూర్ణయా దృశా, స్తోత్రంవిజ్ఞప్తిదేవాయ సద్యోవాంఛిత సిద్ధిదం ౫. పంపాక్షేత్రేశ్వరంభక్త్యా పంపాదేవీ మపూజయత్, సువర్ణకలశానీతైః విచిత్రమణిభూషణైః ౬. రత్నదీపైర్మ హాదివ్యైస్తథాధూపైర్మహాదేవీ మతోషయత్, అంతఃప్రత్యూష్టరత్నాద్యైరంగైర్హోమేష్టకా చితైః ౭. సుధీర్ఘేయాలయస్యాంతే స్థలబంధంచకారసః, రత్నభిత్తిమనోహారిరత్న స్తంభై రలంకృతం ౮. చేన్యపురతశ్చక్రే భూమ్ని రాశ్చర్యమంటపం, దేవాలయస్యపురతః ప్రకాశితదిశాముఖం ౯. ప్రాకారంస్ఫాటికంచక్రే ప్రత్యూష్ట నవమాణిక్యం, దేవాగా రాణిచాన్యాని దేవాజ్ఞాంపరిపాలయన్ ౧౧. రత్నైరప్రతిమోదివ్యైఃమహాహ్లా రుద తేజయత్, తత్రాపి ప్రశస్తానాం తీర్థానాం తీర్థసేవకః ౧౧. సోపానబంధ మకరోత్ పిరసంవర్ణశాలిభిః పురతోదేవదేవస్య పుణ్యశ్లోకః స్వభక్తితః ౧౨. భూయఃప్ర కాశయామాస రోహ మహోత్సవం, తులారోహోత్సవేతస్య హేమ కూటాది [illegible] ౧౩. రత్నసహస్రాణి నృత్యంతేస్మ విభాగశః, గవాంకోటి సహస్రాణి [illegible] ప్రయయుః [illegible] తానిహేమాని బ్రాహ్మణే భ్యో దదాతాన్ [illegible] స్నాతా మిమ్మభాంతఃప్రకాశితే ౧౫. సౌభాగ్య

తీర్థేసంపూజ్య దేవీం పంపావుశేశ్వరీం, ప్రదదామునిపత్నీభ్యోవాసాంస్యా భరణా
నిచ౧౬. ముసీంద్రకన్యకాభ్యశ్చ మోదమానాభినందత్తు, కుమారోరోహితాశ్వోఽపి
విష్ణుశం విష్ణుహారిణం ౧౭. సంతోష్యవివిధైర్భక్ష్యైస్తథాస్కందం ప్రసాద్యచ,
ఇష్టైస్సంతోషయామాస ద్రవ్యైర్మునికుమారకాన్ ౧౮. మహాశబ్దాజుభిష్టాని
యానిదానాని సంతిహి, నిర్వర్త్యతానిదేవేశే విరూపాక్షే సమార్పయత్ ౧౯.
ఆత్మానంతూపై ర్విభవై రశేషాశ్చర్యదాయకైః, జ్ఞాతార్థస్తోషయామాస ద్వారో
పద్వారదేవతాః ౨౦. * భరద్వాజః * ఏవందేవంసమారాధ్య హరిశ్చంద్రో మహా
మనాః, క్షేత్రప్రదక్షిణంకృత్వా నిర్యయౌనియతాత్మవాన్ ౨౧. తతస్సేనానివే
శంస ప్రాప్య కర్తవ్యవిప్లుతః, మృగయాయాంమనశ్చక్రే ప్రజానాం హితకామ్య
యా ౨౨. పంచయోజనమాత్రంహి క్షేత్రమేత త్తతోబహిః, వనేష్వేవమృగాన్
రుంధే త్యాది శత్సవనేచరాన్ ౨౩.యదాజ్ఞాపయతి స్వామీ త్యుక్త్వామృగయ
వస్తదా, తేషుతేషువనోద్దేశేష్వగ్నుంస్తే దారుణాస్త్రిగాన్ ౨౪. మహావిభవసంయు
క్తో మహాబలసమన్వితః, చచారమృగయాసక్తో గహనాని వనానిసః ౨౫. తస్యతీక్ష్ణై
శ్శరైర్భిన్నా విపినేషు తతస్తతః, భిన్నాంఘ్రిసంధికంతోరు శిరసోన్యపతన్మృగాః ౨౬.
శరప్రోతశరీరాణాం పతతాం పరితస్తతః. వ్యాఘ్రాణాం దారుణోనాదః శుశ్రువే
భయదాయకః ౨౭. ఆభీరాభిముఖోద్గీర్ణా భింద న్కేసరిణ శ్శరైః, తస్తారసభువం
తేషాం నఖాంతః కరిమౌక్తికైః ౨౮. రోషాద్వ్యాప్తేషు దృప్తానాం భల్లూకానాం
భయంకరాన్, సాయకానూర్వయామాస శితాగ్రా న్నతపర్వణః ౨౯. పీతీక్ష్ణానాం
శరై ర్రోషాద్ ఘూదారాణాం ధరాపతిః, ఘుర్ఘుర్ఘైఃపూరయామాస ధ్వనిభి ర్ధరితాం
ముఖం ౩౦. శరాత్కృత్తాంససంధీనాం పతతాంచ పదేపదే, గవయానాంశరీరేభ్య
స్స్రుసావరుధిరం బహు ౩౧ ఏణానాంమృగయూన్వీక్ష్య చకితానాం పణేపణే.
భియాథావత్సు యూథేషు ధస్వీభేజేదయాళుతాం ౩౨. హతకేసరి నిర్వ్యాఘ్రు మన్య
ట్టం శ్వాపదోజ్ఝితం, ప్రనష్టగవయం జజ్ఞేసర్వమేకపదేవనం ౩౩. హతహింస్రోవనో
ద్దేశే కస్మింశ్చిదథ భూపతిః, అన్యద్వ్యమథాన్యచ్చ చచారమృగయోన్ముఖః ౩౪.
అష్టాదశప్రభేదేన స్మృతాం మృగయుభిర్వనే, గతభావవదేకాత్మా మృగయా
ముదదీపయత్ ౩౫. భూచరీఖేచరీవాపి తథాజలచరీన్యపి, మృగయాత్రివిధాప్రోక్తా
పురుషార్థోపపాదికా ౩౬. వాగురోపశమోద్దీప్తి పటుపుష్ప మృగైరపి, వ్యక్తభూత
బలీవర్ద సుదాయిష విమిశ్రితైః ౩౭. స్వస్వభేదసమాయుక్తై రాద్యా నవవిధాస్మృతా
,వ్యక్తాభిభూతనిర్వాసప్రభోభనవిహంగమైః ౩౮. వాగురాచిత్రభేదైస్తు ఖేచరీ
పంచధాస్మృతా, అనయోర్నదిశేశ్చిన్నై ర్నదామిషవికల్పనైః(?)౩౯. చతుర్ధాజలచ
ర్యావం మృగయాస్తావశాత్మికా, ఏవంతత్రహరిశ్చంద్రోమృగయాహృతచేతసి ౩౯. క.

జ్ఞాత్వాతదాగమం యోగా ద్విశ్వామిత్రోవ్యచింతయత్. అపరాధంకమస్యస్మి న్ని
ధాయమృగయోత్సుకే ౪౦. సోఽహం లఘుకరీ ష్యామిగాంభీర్యం సత్యవాదినః, ఇతి
నిశ్చిత్యమనసా మాయయా మాయినాం వరః ౪౧. ససర్జసహసాకంచిద్వ
రాహం ఘోరదర్శనం, వపుషా భూభృతాంభేదే ససంభావ్య పరాక్రమః ౪౨.
ఖురనిర్భిన్నభూచక్రోదంష్ట్రానిర్భిన్న పాదపః, సటానిర్భిన్నమేఘోఽసా సబభూవ
దురుద్వహః ౪౩. దంష్ట్రాభ్యాంతీక్ష్ణధారాభ్యా మూలోత్కై రనలప్రభైః, పృథుహో
త్రేణవక్త్రేణ ఖురై ర్ఘనఖరదారుణైః ౪౪. సటాభిర్వికటాగ్రాభిః స్కంధేనాపి మహీ
యసా, శిరోనాసాపుటేనాపి జఘనేన ఘనేనచ ౪౫. పాదేనాప్యాయతోద్వృత్తే
స్సంశ్లిష్టై రంగసంధిభిః, దురాలోకో భయకరః సచచారమునేగి పురః ౪౬. తతఃస
మునినాజగ్రాహ్య విశ్వామిత్రేణ పోత్రిరాట్, సమాకృష్టంహరిశ్చంద్రం యయాయాత్రస
తిష్ఠతి ౪౭. తావద్రాజాపిమృగయా శ్రాంతోవిశ్రాంత కార్ముకః, నియోజ్యమృగ
యూన్విష్వక్ తస్థౌక్షణ మనాకులః ౪౮. తస్యగాఢప్రచారాత్త మానేన స్వేదజా
లకం, ఆధున్వన్పల్లవాభారా నాజహార వనానిలః ౪౯, సమయేచోపచర్యాభిః
సేవాభి ర్మృదుపర్వభిః, జహారమృగయాశ్రాంతిం తస్యచంద్రవతీ ప్రియా ౫౦. తత
స్సంభ్రమా భారిభయభ్రాంతవిలోచనాః, శబరార్భిప్రత్యదృశ్యంత త్రస్తకాలేయకా
న్వితాః ౫౧. ప్రణిపత్యతమూచుస్తే వచోభి ర్గద్గదాక్షరైః, శిరస్యంజలిమాధాయ
కంపమానాంగసంహతయః ౫౨. *శబరాః* స్వామిన్వశ్శానానాదేతే వయంప్రాప్తా
వనాద్వనం, ఆక్షోభయామఃసర్వత్ర మృగాన్దీప్తా యస్మైశ్వభిః ౫౩. తస్మిన్వనేమహా
నీల శైలసంకాశ విగ్రహః, అసహ్యాదగ్రదన్నాహో వరాహః ప్రత్యదృ
శ్యత ౫౪. సపృథుస్కంధఫలక ప్రతిక్షణసముత్పవః, దృగ్భ్యంతీర్ణమహావప్ర స్తూర్ణ
మప్యున్మిషోఽభవత్ ౫౫. నిబద్ధవాగురా సూత్రాణ్యవముచ్య శునాంగణం, అవ
ధీచ్చసచోద్ఘోష మభియాతిమహామదః ౫౬. అద్యశ్వోపివరాహస్యనై వంరూపంవిశ
ఙ్కమః, కల్పాంతనీలమేఘానాం నైతదస్తి విజృంభితం ౫౭. అత్రాపిశ్రూయతే తస్య
ఘుర్ఘురోద్ఘోషడంబరః, విద్రవంల్లిదిశస్సర్వా భయత్రస్తామృగా అపి ౫౮. తందృష్ట్వా
నిర్గతోత్సాహాః పారుష్యం లిక్షురోషతా, నిశ్శంకత్వంచ తన్సర్వం దృశ్యతే తత్రపో
త్రిణి ౫౯. నవయంపురతస్తాతా పార్శ్వాణా స్రక్షణోత్సుకాః, అభియాత్యత్రవీక్ష్వస్వ
ప్రమాణం దేవఏవస ౬౦. ఇతిశ్రుత్వావచస్తేషా మూర్ధ్నిమ్య సశరంధనుః, క్వాసౌ
వరాహఇత్యుచ్చై రుదతిష్ఠ న్మహాబలః ౬౧. పదానిసంచపాణ్యేవ యావద్గంతుం
సమీహతే, తావత్సంపయన్పృథ్వీం వరాహః ప్రత్యదృశ్యత ౬౨. ఖరతరఖు
రాల నిర్దియోద్ధలితా [illegible] బభూవు శ్చాపాపాణా రజఃకణమయాఃక్షణాత్ ౬౩.
సాలద్రుమాణాం సూత్రాసి పోత్రిణా స్పృసనాముహుః, సబలోత్థాతసర్వాంగాః
పసంరంభంపరిపాతితాః ౬౪. త్వరితైశ్శబరైర్ధి కైశ్చి న్ముక్తకాలేయకాగ్రకా

అభీషయత్సమోషేణ తేనివృత్యాపి దుద్రువుః ౬౫. రోషేణసోథచాసాద్య పోత్రీ నేత్రేఽతిపూర్ణయా, దంష్ట్రాభ్యాం దారయామాస గండశైలానసేకశః ౬౬. తతీర్ణసంభ్రమోదీర్ణ సేనానిస్సీర నిస్వనా, ఉద్వృత్తనేయనస్థిష్ణ స్నశ్వ చ్ఛ్రశావదుర్మదః ౬౭. ఆరక్తాభ్యాంచ నేత్రాభ్యాం తస్యకోపానలోద్భవః. పుష్పాభ్యర్ణతరువాతాః స్ఫులింగాః ప్రతిపుస్ఫురుః ౬౮. తత్సటాసహనోద్రగాః సంహతాఃపరితోరుషాః, ఆపపాతాగ్రతోవేగాన్నాదృత్య బలంవిభోః ౬౯. తత్స్తమన్యతోదృష్ట్వాదృష్టమాత్రా ద్భయప్రదం, అహోవరాహప్రాచండ్య మితివిస్మయతా సకృత్ ౭౦. అవమత్యేతరాక్షసర్వా నభియాత్యేష మామితి, కోపాశ్చర్యపరీతాత్మా ప్రతీయాయ మహీపతిః ౭౧. సతమాకృష్టధన్వానం భీషణ భృకుటీముఖం, దృష్ట్వా ప్రతినివృత్తోఽ భూద్భయ ముత్తంభయన్నిల ౭౨. అనుద్రావతంరాజా మోక్తుకామః శితంశరం, సోప్యనైష్టతమేకాగ్రం విఘాద్విపినం జఘాత్ ౭౩. శరంముమోచ ముంచామీత్యేవ మాశావశంవదం, జహారదూరం సమృగః సన్నికృష్టేచరన్నివ ౭౪. సగత్వాదూరమధ్వానం తస్మిన్నేదీయసి ప్లుతాత్, శిఖాయుతశిఖాఘోరం ముమోచనిశితంశరం ౭౫. సశరేణానువిద్ధాంగఃపాటుర త్తజోక్షితః, దుద్రావధైర్యమాలంబ్య ధ్వనినా రుద్ధది జ్ముఖః ౭౬. రాజాపిరుధిరాక్తాంగం వరాహపద పద్ధతిం, అనుసృత్యజవాద్దూరం కిపిఞ్జాంధాం పునరభ్యగాత్ ౭౭. వనేవనే తమస్వీక్ష్యబభ్రిముఖలుసైనికాః, అపశ్యంతఃక్వచిదపిశ్రాతా స్తస్థు స్తతస్తతః ౭౮. సాచ చంద్రవతీరాజ్ఞీ కుమారశ్చ కులోద్భవః, సన్యకీర్తిశ్చ తేశ్రాంతా రాజానం దదృశుర్వనే ౭౯. సమేత్యతాభూమిపతి ర్జితాత్మాతేభ్య స్సవృత్తం సకలంవిధాయ, తైరర్చితస్తైస్స ముపాస్యమానోమూలేతరోఃక్వాపి నృపోన్యషీదత్ ౮౦.

ఇతిశ్రీస్కాందేమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే షష్ఠ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే మాయావరాహ ప్రభావోనామ వింశోఽధ్యాయః. ౨౦.

* భరద్వాజః * తతస్సంభూయ సంభూయ శ్రాంతాస్సర్వేపిసైనికాః, ఆగత్యదృష్ట్వా రాజానం తత్రతత్ర విశశ్రముః ౧. రాజాపి మృగయాశ్రాంతిం వినిసీషురుదంచితాం, చంద్రవత్యాస్సముత్సంగే శిశ్యే సువిహితాశయః ౨. నిర్ఘ్రాంబుకణైఃసిక్తే రామ్లానైఃపల్లవాంచితైఃఁ, వీజయంతీప్రియం రాజ్ఞీతస్మిన్నవహితాభవత్ ౩. నాతిదూరేతరోర్మూలే సత్యకీర్తిశ్శుభాశయః, ఆసేవనూనంశిరా నతిష్ఠ ద్వనమారుతాఁ ౪. తతస్తతః సముద్భూతా స్సధియుక్తాన్యగార్భకాఁ, సంజిఘృక్షుఃకుమారోపి విజాహారస్వ లీలయా ౫. తతఃసుప్తాన్వీక్షణం రాజాత్రస్తో దర్శితసంభ్రమం, సవేగే

చీనవదనః సహసోదపతత్కిల ౬. ఉత్థాయ కంపమానేన శరీరేణ మహీపతిః, వ్యంజయన్నాంతరం భేద్యక్షణమాసీత్సనూపురం ౭. తంద్యాకులాశయం దృష్ట్వాసుప్తోత్థిత మధీశ్వరం, కిమేతదితిసంభ్రాంతం జజ్ఞే చంద్రవతీ తదా ౮. నిగృహ్యాచకితంభావం రాజాగాంభీర్యవారిధిః, ఆభాష్యదేవీమాచష్ట స్వప్నం భయావహం ౯. * రాజా * దేవిత్వదంకపర్యంకే శ్రమా దశయిషి క్షణం, అంతరేస్మిన్కిలాద్రాక్షం స్వప్నేకంచి త్తపోధనం ౧౦. తేజసాతేజసాంరాశి మపిభాస్వంతమాత్మనః, తిరస్కుర్వంత ముద్గచ్ఛత్పళయా నలరోచిషా ౧౧. అగ్రేతం మునిమాలోక్య తద్వందన సముత్సుకః, ఉత్థాతు మిచ్ఛన్నుద్భిన్న సంభ్రమావేశ నిర్భరః ౧౨. సర్వమంగళ మాంగల్యం తావత్సింహాసనంమమ, నిరస్తమివకేనాపి నిపపాత మహీతలే ౧౩. నకేవలమహంత్రస్త స్తేనాస్యమ వరాననే, పార్శ్వేప్రకృతయో ప్యాస న్మూఢయఃపరిప్లవాశయాః ౧౪. త్వంచరోమాంచ వత్యాసీ భూయో భిన్నాంగసంభృతా, హాహాకిమేతదిత్యంగా న్యశాలోకిషిచాత్మనః ౧౬. ఉదరేవా మబాహ్యాచస్వాభావ్యా చ్చుభలక్షణే, అకస్మాదేవ సంరూఢం కాలిమాన మవైక్షిషి ౧౭. అవదాతేపిమేదేహే కాలిమ్నిక ఫముద్గమః, ఇత్యాకులస్యమేమూర్ధ్ని కాకిశ్చిత్స్థితః కిల ౧౮. తతఃకేనాపిభావేన యుక్తోహంవిహస న్నివ, అంఘలిమా మహాశృంగ మారుతంపర్వతోత్తమం ౧౯. ఆరోహతోస్యమేమేదేవిమాలిన్యంచశరీరగం,మూర్ధ్నిస్థితంచతద్ధ్వాంక్షం నాద్రాక్షం ఝుడతి హ్యహం ౨౦. ఆరుహ్యశైలముత్తుంగం తత్ర్పదేశాన్ విలోకయన్, ఆలోకయన్మహాసౌధం తత్రరత్నమయం శుభం ౨౧ తన్మధ్యేభద్రపీఠేమాం స్థితందేవి త్వయాసహ, రోహితాశ్వేనచానేన సర్వైశ్చాస్యానుజీవిభిః ౨౨. సద్యస్ఫురిత సౌందర్యాః సర్వాభరణ భూషితాః, కాశ్చిన్నిరాజయామాసుః స్త్రియః శింజితకంకణాః ౨౩. వాద్యాని వాదయంతీభిర్నృత్యంతీభి రనేకశః, గాయంతీభిశ్చ తన్వీభి రన్యాభిరహమాగతః ౨౪. ఛత్రేణ చామరాభ్యాంచ భృంగారేణా ర్ద్రివాససా, కాలేచతాలవృంతేన తన్వంగ్యో మాంసిషేవిరే ౨౫. అపిదీనకథాగర్జైః జయ ఘోషైర్విశేషతః, పరితోమామసేవంత సూతమాగధవందినః ౨౬. సూర్యర్జద్ధ్వంహిత సన్నాహ కూలంకష మదోద్ధమాః ౨౭. కుముదోత్పలకల్హార భ్రమద్భ్రమర మాలికాః, పురఃపురస్సమేష్యంత పుష్కరిణ్యాః పరశ్శతం ౨౮. ఏవంసర్వక్రమంపశ్యే స్తస్యరూపం శుచిస్మితే, అథాంతఃప్రవృద్ధోహ మపశ్యాస్త మనోరథం ౨౯. సింహాసనస్యపతనం మాలిన్యస్యచ దర్శనం, స్థితిమూర్ధ్నిచకాకస్య స్మృత్వాద్యోత్కం పతేమనః ౩౦. * భరద్వాజః * ఇతివాదినిరాజేంద్రే సత్యకీర్తిశ్చ తత్క్షణాత్, శుశ్రావస్వప్నవృత్తాంతం సర్వమశ్వేత్య తత్వతః ౩౧. తతశ్చంద్రవతీశ్రుత్వాస్వప్నం రాజ్ఞాసవిస్తరం, ఉవాచవచనంబుద్ధ్యా నిశ్చిత్యస్థిరనిశ్చయా ౩౨. * చంద్రవతీ * సత్క్రియాయుక్తచిత్తస్య రక్షితుర్జగతాంతవ, దుఃఖప్రదర్శనం నామ కింకరోతి

కృతాత్మనః 33. అయాంతిసేర్ష్యో గాదాపదఃకృతిరామపి,యాంతిప్రతిహతిం భూయఃసర్వశేషోహి తాదృశః 34. కాలస్యవైపరీత్యేన కర్మణాం తారతమ్యతః, దోషాణామపివైషమ్యా ద్దుస్సహోత్పత్తి రిష్యతే 35. అపితావన్మహారాజ త్రయం నఘటతేత్వయి, కాలవి త్కర్మవి త్కర్మదోషాణాం త్వంనియామకః 36. అథాపి స్వప్నసంకల్పః ప్రతిభాతిమమేదృశః,ఇదంచాపినిదానంస్యాదశుభస్యశుభస్యచ 37. శృణుత్వం కృతినాంవర్యప్రతిభాతం మమాత్మని, శ్రుత్వాయద్యర్థవదితం వచస్త్వంహృదయే కురు 38. యస్త్వయాతేజసాతీక్ష్ణఃస్వప్నే దృష్టస్తపోధనః, సహిసర్వతపఃశ్రేష్ఠో విశ్వామిత్రోఽపి గణ్యతాం 39. మన్యే తదాశ్రమపదం నాతిదూరే తతోగురుః, విశ్వామిత్రాశ్రమో రాజ న్ప్రాప్యఇతిసోఽభ్యధాత్ 40. త్వంచ తేనవరాహేణ సమాకృష్టోఽసి దూరతః, ఇమంప్రదేశమాహ్వోద్యసోయంకౌశికసత్తమః 41. చరితస్సైన్యవిక్షోభం సమాక్ష్యోగ్రస్వభావతః, ఆగమిష్యతి గాధేయఇతిమేద్యోతతేహృది 42. ప్రకృత్యా తపసాభ్యగ్రే తస్మిన్రుష్టేఽతికోపనే, సింహాసనంహిపతితంతద్వందనపరస్యతే 43. అస్యసామ్రాజ్యరూపస్యపదస్యేవాతికారణం,సింహాసనంతత్పతనాచ్చంకే రాజ్యచ్యుతిర్భవేత్ 44. మునిందృష్ట్వానివతితం భద్రపీఠం యతస్తతః, తదధీనమిదంరాజ్యం స్యాదిత్యాత్మాహి శంకతే 45. యద్వామబాహుమూలిన్యం తేనావ ష్టంభమేమతా, ఉదరేయచ్చతేనాస్య కుమారస్యారసన్యతే 46. స్థిత్యా శిరసికాశస్య వర్ణాంతర పరిగ్రహః, భవితాతేమహాభాగ డోఽసౌసద్భి ర్విగర్హితః 47. తతఃపర్వతమారూఢః తుంగం సితముఖోభవాన్, భవిష్యతిమహాశ్చేతు స్తేన పుణ్యాశిష స్తవ 48. ఆరోహసమయే చిహ్నద్వితయం మలినంనహి, తేనఋే పుత్రకస్యాపి పరిణామ శ్శుభోదయః 49. ఆరుహ్యారత్నసౌధేత్వం స్థితఃఖలుమయానహ, కుమారేణాభిసంయుక్తఃసవాహన పరిచ్ఛదః 50. అనేనరాజ్యలాభస్యా త్పునస్సర్వాధికస్యతే, కీర్తిశ్చమహతీ పుణ్యా భవిష్యతి తవానఘ 51. అంభోధిమేఖలాం పృథ్వీంనుచిరం జితశాత్రవః, పాలయిష్యతి ధర్మేణ వసిష్ఠస్య ప్రభావతః 52. ఇతిమే భవ్యయాబుద్ధ్యా స్వప్నార్థ స్సుచితోహృది, సమ్మతశ్చేత్తవాప్యేష ప్రమాణం త్వ మతఃపరం 53. *భరద్వాజః* చంద్రవత్యావచశ్శ్రుత్వా సత్యకీర్తిన్నృపోత్తమః, ప్రశస్య తన్మహారాజ మిదం వచన మబ్రవీత్ 54. * సత్యకీర్తిః * అత్రాపి వ్యాత్యయాజ్ఞప్తం తత్తథేతి మతిశ్చమే, స్వప్ననిర్భేదనే హ్యన్యా నైవంనూత్క్రమార్థదర్శినీ 55. సదాసద్గుణయుక్తస్య సత్క్రియా స్వేకచేతసః, అశుభం నాస్తి కించిన్నహిపంథా స్తదాగమే 56. పంపాపతి ర్విరూపాక్షః సర్వసాక్షీ పదాశివః, ఆగతాశ్చాపదస్సర్వాః సద్యఃప్రశమయిష్యతి 57. విరూపాక్షైకచిత్తానాం విశ్వరక్షా విధాయినాం, విశిష్టానుగ్రహార్హాణాంవశ్యాః సర్వత్రసిద్ధయః 58. ఇతిశుశ్రావచో దేవ్యా స్సత్యకీర్తేశ్చభూపతిః,స్వయంచాలోచ్యమతిమానాశ్వస్తముకరోన్మనః 59

కాలేనతావతా తత్ర మేఖలాజినధారిణః, ఆపాఢిన స్సమాయాతాశ్చకేచిన్మునికుమారకాః౬౦. తేవిలోక్యవనంనర్వందూషితం నృపసేనయా, నృపంచవీక్ష్యజగదుః పరస్పరమమర్షిణః౬౧. కోవారాజాభిమానీయస్సేనయా దూషయత్యలం, నిహంతు రవిధేయానా మవిచార్యా శ్రమంగురోః౬౨. ఇమాంజాన్యతి చేన్నిద్యాం క్రియాం మునికులేశ్వరః,అవిషహ్యామునిస్తవ్యకథంస్యాదివాసాగసి ౬౩. ఇత్యన్యోన్యకృతా లాపా నాహూయ బ్రహ్మచారిణః, కస్యైతదాశ్రమపదం బ్రూతేత్యాహ మహీపతిః ౬౪. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య ప్రోచు ర్మునికుమారకాః, ప్రాచ్యవాచీప్రతీచీషు తథోదీచ్యాంచ యఃపురా ౬౫. తతాపపంచకోట్యబ్దం తపస్తప్తపరమ భాస్వరం, త్రిశంకుసశరీరం యోవసిష్ఠస్యవచస్యతః ౬౬. స్వర్గంమర్త్యైరగాసాద్యం తపసాఽగమయత్కృతీ, పురాస్వపుత్రరక్షార్థం హరిశ్చంద్రేణ కల్పితం ౬౭. పశుకంతపసోయోగా దజీగర్తం రరక్షయః, ఆత్మానమవమత్యాప్త మమరైఃపేరితాం పురా ౬౮. రం భాంగంభీరసంకల్పః శిలారూపాం చకారయః, అనాదిసుకృతావాప్య మసాధారణ లక్షణం ౬౯. అనేనైవశరీరేణ బ్రాహ్మణ్యంప్రాప్తవానయం, నకథంతస్యనోజ్ఞానం తపోవనమిదం గురోః ౭౦. విశ్వామిత్రస్య హీత్యుక్త్వా ప్రయయు స్తత్క్రియోన్ముఖాః, గతేషుతేషు రాజాపి నిర్భాతేనేవ తాడితః ౭౧. ఆఃప్రమాదోయమిత్యుక్త్వా దేవ్యాముఖ మవైక్షత, అహోదయార్ద్రచిత్తస్య గురోరాజ్ఞా విలంఘితా౭౨. యదయంమృగయాలోల్యా ద్విశ్వామిత్రాశ్రమంశ్రితః, అతిక్రామే ద్గురోరాజ్ఞాం యోమోహేన సమావృతః ౭౩. నాసౌపశ్యతిభద్రాణీ త్యార్యాణా మనుశాసనం, అతఃపరంచ మేగోప్తా నవేవ గురుసత్తమః ౭౪. క్షమతాంస్వవిధేయస్య సత్త్వైకం వ్యతిక్రమం, ఇతిధైర్యం సమాలంబ్య ధ్యాత్వాచ చరణౌగురోః ౭౫. విరూపాక్ష విరూపాక్షేత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని కృతాంజలిః, పురోగతా న్నియమ్యైవ సస్మైన్యా న్వనచారిణః ౭౬. సత్యకీర్తిముదాచేదం హరిశ్చంద్ర స్తదోచితం, అమాత్యవర సంప్రాప్తా విశ్వామిత్రాశ్రమం వయం ౭౭. మృగయారూషితాత్మానో గురావజ్ఞా మతి లంఘ్యహి, అదృష్ట్వాయది యాస్యామో విశ్వామిత్రం మునీశ్వరం ౭౮. పాతయి ష్యత్యయంతీక్ష్ణం శాప మస్మాసుకోపతః, తత్పూర్వవిశ్వాశ్రమపదం ప్రణమ్యచ మనీశ్వరం ౭౯. ప్రతిగృహ్యశిష స్తస్యయాస్యామఇతిమేమతిః, సత్యకీర్తిర్గిరంరాజ్ఞ శ్రుత్వా జ్ఞాతాపితన్మతే ౮౦. తస్మిం చంద్రనతే చాసీద్భర్తృచిత్తానుగామసి, రాజాపినివవర్తేవం కంపితోర్వీతలంబలం ౮౧. విశ్వామిత్రాశ్రమంగంతు ముద్యుక్తస్థితవాహినం, తృణేస్మిన్నవరాహేపి పరిభ్రమ్యవనాద్వనం ౮౨. ప్రవివేశసుభిన్నాంగో విశ్వామిత్రాశ్రమం పరం, తత్రరక్తాంబుపూరేణ గాఢంకర్దమయన్మహీం ౮౩. నిపత న్నుత్పతన్భూర్ణ వేపమానశ్చలత్పలక్, పపాత సూకరోముహ్యక్ విశ్వామిత్ర స్యపశ్యతః౮౪. సదృష్ట్వాబాణనిర్భిన్నంవరాహంపతితంపురా, ఆకృష్టోద్యహరిశ్చంద్ర

స్వయే త్యభినందతం ౪౫. *విశ్వామిత్రఉవాచ* అద్యమే కృతకార్యస్వం శిలారూపీ భవన్మృణాం, గురుశుశ్రూషణఫలం దదస్వ సకృదీక్షణాత్ ౪౬. ఇతిదత్త్వావరంతస్మై హరిశ్చంద్రనృపంప్రతి, క్రోధమాహారయత్తీవ్రం కల్పాంతానల దుస్సహం ౪౭. అస్యక్రోధాంశసంభూత స్వేదబిందో ర్ముఖా త్తతః, ప్రాదుర్భూతఉభే దివ్యరూపే మాతంగకన్యకే ౪౮. వీణాహస్తేమునేర్న్యాస్వా పాదాసంగృహ్యా దేవతే, ఆజ్ఞాపయాద్య కర్తవ్యమితి తేసాంజలిస్థితే ౪౯. ప్రలోభయత మవ్యగ్రే హరిశ్చంద్రంతువిభ్రమైః, గీతేనచాతిరిక్తేనే త్యాజ్ఞాపయ దుభేమునిః ౫౦. యథాస్య హృదయం యాయాత్స్వతో ధర్మపదచ్యుతిం, తథాయత్తేథా మేకాగ్రం తైస్తైర్విభ్రమచేష్టితైః ౫౧. ఇత్యేవమాదిశ్య మునిప్రవీర స్తేకన్యకేదివ్యవిలాస రూపే, క్రియాస్వతిష్ఠ త్పరుషం విముచ్య కోపంనరేంద్రే కుటిలస్వభావః ౫౨. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య స్వప్నదర్శన, విశ్వామిత్ర రోషోపిర్భావాదికథనంనామైకవింశోఽధ్యాయః. ౨౧.

భగద్వాజః ప్రణమ్యతేమునీంద్రంత ముభేమాతంగ కన్యకే, రుచాశ డ్వలితారణ్యే నిరగాతాం తపోవనాత్ ౧. పదేపదేచగాయంత్యౌ సుస్వరం శ్రుసంమతం, అపాంగావర్తనాద్వన్యా న్మోహయంత్యౌ మృగాన్మృహుః ౨. దిశశ్చవిశశ్చాపి నాదామృతభరై రుధే, ఆపూరయంత్యౌరాజేంద్రం హరిశ్చంద్ర మహపతుః 3. సదదర్శసమాయాంత్యౌ దూరాదేవ మహీపతిః, చరంత్యావివనీలా నిర్మలే సాలభంజికే ర. అహోరూపమహోకాంతి రహోసౌభాగ్యమిత్యపి ఇతితేవీక్ష్య వీక్ష్యాంతః సర్వేవ్యాసన్నవిస్మయాః ౫. వేణ్వేణవిగ్రహేణాపి విలాశ్చ మదాలసైః, నిశ్చితోయంనృపః ప్రాజ్ఞః కన్యే మాతంగకన్యకే ౬. తేనమే మహీపాలం నాతిదూరే స్థితేతదా, ఆలోకయ మహారాజేత్యుక్త్వా మూర్ధ్నాఘ్రమ్యచ ౭. గంధర్వవేదితాస్వామిక్ త్వమేవాన్యా నవిద్యతే, అవధారయగీతం యథావదనుశీలితం ౮. ఇత్యుక్త్వావల్లకీం పాణౌ గృహీత్వా రచితాంజలీ, ఆలోవేలాముచితాం పూర్వరాగ మగాయతాం ౯. మహీపఃకన్యకాలాపం మూర్ఛవిశేషితం, విభక్తశ్రుతివిన్యాసం విశేషోర్జిత మూర్ఛనం ౧౦. స్థానత్రయసుయుక్తం తానీకరణ బంధురం, యుక్తాలంకారసౌభాగ్యం యథోక్తగమకమం ౧౧. సుజాతవర్ణసంస్థానం సుగ్రామగ్రామ సాశ్రవం, సువ్యక్తజాత్యవయ జాతిభేదై రలంకృతం ౧౨. గ్రామరాగకృతాసంగం తత్తద్గీతి మనోహరం, ఆకృష్ట సారథ్య మున్మిష ద్రాగసత్క్రియం ౧౩. వాద్యాదినియమోన్నిద్రం యుక్త

వికృతిస్వరం, కాకభిర్దర్శితోత్కర్షం తంత్రీలయ సమన్వితం ౧౪. యథార్హకాకలీ భేదం వ్యక్తిభాషాది భాషితం, స్ఫురత్క్రియాంగరాగాంగ భాషాంగోపాంగ విస్తరం ౧౫. మాలిన్యకాలదష్టాది దోషగంధ వివర్జితం; ఆరంజనం త్రిజగతః తయోర్గీత మవర్ధత ౧౬. ప్రబంధా యేతుభేదాశ్చ షడంగపరిశోభితాః, భరతస్యస్మృతిం సాధ్వీంకోహలస్యతు నైపుణీం ౧౭. ధృతిలస్యధృతింసూక్ష్మాం శక్తే తున్మేషచాతురీం, యాష్టికస్యైకదర్శిత్వం వేణోః శారీరవేదితాం ౧౮. మతంగస్యాత్మవేదిత్వం కలావత్యాశ్చ కౌశలం, నారదస్యరసోద్బోధం తుంబరోరాప్త దర్శనం ౧౯. విశ్వావసోర్విశిష్టత్వ మన్యేషామపి ధీమతాం, రమ్యశారీరరేఖాణాం రాగతంత్రాధికారిణాం ౨౦. మతంత త్తదభూద్వ్యక్తం తయోర్గీతే సులక్షణే, గానం తయోస్సమాకర్ణ్య దర్భాంకురపరాఙ్ముఖాః ౨౧. తస్థుఃస్ఫురితరోమంథాః సమాకృష్ట శయామృగాః, ప్రసర్పతి సుధాసారే గానే మాతంగకన్యయోః ౨౨. ఆసన్నద్విస్ఫుటసుమాః పరిత స్తిలకద్రుమాః, పీత్వాతద్గీతమాధుర్యం వల్మీకేభ్యః సముద్గతాః ౨౩. విస్మృతాన్యభయాస్సర్వే తత్రతత్రావతస్థిరే, మండలీకృత్య బర్హాణి తాండవాయుః శిఖండినః, ౨౪. తయోర్గీతంసమాకర్ణ్య తస్థుశ్చిత్రార్పితాఇవ, తద్గీతరసవీచీభి స్తరంగిత కుతూహలాః ౨౫. స్తబ్ధప్రచారాస్సుచిర మాసన్నైవమానికాగణాః, మరుత్పూరితరంధ్రాణాం కీచకానాం ధ్వనిస్తయోః ౨౬. గీతేసుశోభే సుస్నిగ్ధం వరీకృత మకల్పయత్, మకరందేషు నిర్యాయ బహుమానం మధువ్రతాః ౨౭. ఉత్పుత్యోత్పత్య పుష్పేభ్యో బభ్రము స్తత్స్వరానుగాః, తద్గీతశ్రవణైకాగ్రాః కోకిలాశ్చూత వారిణః ౨౮. ఆత్మనః స్ఫురితాంకాలే తత్యజుః స్వరమానితాం, నచచాల తదానాయుః తయోర్గీతరసప్లుతః ౨౯. ఆసీత్తేనవనం సర్వం స్వతో నిష్కంపశాఖికం, తద్గీతహృతభావానాం వీరుధాంపుష్పజో రసః 30. అంతరానంద పూరస్య పరీవాహ ఇవోదితః, గాంధర్వాణాం వసువ్యక్తమథితం నిశ్చయాద్రినా 31. అప్యాయయం యత్సర్వేషాం తద్గీతామృత ముద్భభౌ, రాగవ్యక్తి రుదారత్వం సౌష్ఠవం చారభూదయుః 32. రక్తిమాస్ఫురణం శుద్ధిః సర్వంగీతే తయోస్థితం, సచశ్రేణ్యం స్తయోర్గీతం రంజనంజగతాం నృపః 33. ఆశ్చర్యచింతాం మహతీ మకరోదంతరే రాం, అహోగీతస్యమాధుర్య మనయోరార్ద్రచిత్తయోః 34. అస్యజానాతియత్వం నాదాత్మా పరమేశ్వరః, గాయంత్యస్యంతి లోకేస్మి న్విశ్వామోహన గీతయః 35. తానుస్వరస్యశారీరే శైతే మాతంగకన్యకే, ననామ్నాన్వర్థతో వ్యద్యతాస్యాత్పరివాదినీ 36. కిన్నరావీవజాతాస్యు రయంప్రభృతికిన్నరాః, కచ్ఛపీమహతీ చాపి బృహతీచ కలావతీ 37. తాన్యప్యనుభవంత్యద్య యంత్రాణ్యాత్మనియంత్రణ, అంతఃకరణచైతన్య మింద్రియాణాం రసాయనం 38. బుద్ధేఃప్రసాదనం శ్రేయః ప్రసాదనకారణం, పరిశ్రమవిషాదార్తి మోహాక్షోభ నిబర్హణం 39, ఉన్మీలనస

మాధిశ్చ చిత్తస్యాయాస వర్జితం, శ్రోత్రోపభోగ్య మవ్యక్త ముపలబ్ధ మయత్న తః ౪౦. ధర్మార్థకామమోక్షాణా ముపాయం పరమోదయం, గీత మేతత్పరంశ్రుత్వా కన్యయో రుభయోరిహ ౪౧. అప్రాకృతం రసంకించి దంతరాత్మా మమాశ్నుతే, ఇతినంచిత్యసంచింత్య తయోర్గీతప్రియో నృపః ౪౨. ఉపర్యుపరిశుశ్రూష గీత ముద్దీప్తి లక్షణం, ఆద్యనాదప్రియోదేవో హృత్పద్మోద్భవోవ్యవస్థితః ౪3. నంతుష్టోహ్యనయోర్గీతేనేత్యనందన్ముహుర్ముహుః, తేచభావేపగాయంత్యో శ్లాఘమానే నరాధిపే ౪౪. అభూతాంముదితేహ్యస్య నేదీయస్యా శనైశ్శనైః, సతాభ్యాం రాగవిద్ధాత్మా విశ్రాణన సురద్రుమః ౪౫. సమున్మీల్య స్వగాత్రేభ్యో భూషణాని దదాతదా; మహార్హాణ్యపి వాసాంసి హేమాని సుబహూన్యపి ౪౬, అనేకరత్నఖచితాం దివ్యామేకావలీ మపి, తేచతేనానుశిష్టాని ప్రతిదానాని తాన్యపి ౪౭. మహావిభవయుక్తాని నాంగీచక్రతు రాదరాత్, సూర్యవంశప్రసూతానాం పూర్వేషామపి భూభృతాం ౪౮. త్వమేవభీష్టదాతేతి తంశ్లాఘే తేమహర్ముహుః, దత్తందత్తం యథాతత్ర నాంగీచక్రతు రప్యుభౌ ౪౯. తదాన్వయంకృతాజేంద్రః కింమతం యువయోరితి, రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య కన్యేజగదతు ర్ముదా ౫౦. స్మితప్రభాభిఃకుర్వంత్యావక్త్రాలోద్వేల చంద్రికాం, స్వామిన్శృణు మహారాజయదితుష్టోఽసి విద్యయా ౫౧. దదాస్తేమాక్తికం ఛత్ర మావయో రత్ర చాదరః, ఇతివాచం తయోశ్శ్రుత్వా విముఖో విహసన్నివ ౫౨. అనయోః కీదృశోభావ ఇతిజ్ఞాత్వాగిరం దదా, దదామి కనకాన్యద్య బహూనిచ యుతేచ్ఛయా ౫3. సామ్రాజ్యలక్షణం ఛత్రం తదేతన్న హిదీయతే, * మాతంగకన్యకేఊచుః * ద్రవ్యైఃకిమన్యై స్తోహిత్వంఛత్రం ప్రీతోసి తేనృప ౫౪. అనేనహి కళాయోగ్యందత్తంస్యాత్సారితోషికం,గాంధర్వరసవేదిత్వం శంసనీయంచతేవిభో ౫౫. యద్యేతదంతరా త్మానం సదా దాస్యస్యి కింపునః, హరిశ్చంద్రో మహారాజః త్యాగీతిహి జనశ్రుతిః ౫౬, అరణ్యరుదితం తత్స్యా న్నచే చ్ఛ్రుతం దదాసిభో * రాజోవాచ * యువాంమైవం వ్యవాదిష్టం మతం సద్భిర్వి గర్హితం ౫౭. రాజచిహ్నమసామాన్యం ఛత్రంనైతద్దదామ్యహం, ఇదంపరంపరా యాతం నిదానం రాజసంపదాం ౫౮. యశోభి రవినాభూతమమోచ్యంపి విజానతా, విద్యావైభవ సంపన్నే వివేకిన్యావిశేషతః ౫౯. యువాభ్యామనురూపార్థ మర్థమేతం దదామ్యహం * మాతంగకన్యకే * నచేద్దదాసిరాజేంద్ర ఛత్ర మేతద్ధి మౌక్తికం ౬౦. ఆగ్రహోఽతీవచేద్భావస్తిష్ఠత్వేతదిదం కురు, ఆవయోర్హి మనోలగ్నం త్వయి ప్రత్యక్షమన్మథే ౬౧. నశక్య మన్యథాకర్తు మావాం విధివ దుద్వహ, * రాజోవాచ * అనార్యజుష్ట మస్వర్గ్య మగమ్యం లోకగర్హితం ౬౨. ఇదం వచశ్శ్రుతంనామ మహత్పాప ముపశ్రితం, ఇతిశ్రుత్వా పిధాయార్వా క్పివఇత్యుద ధీరయత్ ౬3. వసిష్ఠస్యగురోశ్శ్రుత్వా నకించి దవదత్తదా, అనఘేనూర్యవంశేఽహ

జాతః సత్కర్మపౌరుషః ౬౮. మయాద్యాశ్రుత పూర్వం తదశ్రావ్యంహి వచఃక్రుతం, నస్పృశేత్ క్షుద్రకర్మాపి కదాచి త్క్వచిదంత్యజాం ౬౫. సోహంనపరిగృహ్ణీయాం జానక్ చండాలకన్యకే, తయోఃసువిదితం పాపం వీక్షణాదపి భాషణాత్ ౬౬. తయోఃపాణింగ్రహీష్యామి కిమయం కృత్యవిద్వరః, అయుక్తమిదముక్తంమాం సుదూరమపి సర్పతాం ౬౭. నియంత్రాదండ్యవేవస్యా న్న్యాయ్యమార్యా చ్ఛ్రుతోజనః, పాషండినశ్చచండాలీందృష్ట్వాపశ్యే త్ప్రభాకరం ౬౯. శుద్ధ్యత్యద్యాపి వానాద మహిమ్నాఖరతస్సహే, అహమేవహ్యధర్మాణాం సద్యఃశమయితా భువి ౬౯. అధర్మ స్వాయ ముద్బుద్ధ్యేకింవా సంత్యజతం భ్రమం *చండాలకన్యకే* ఆలోకయసి నేత్రాభ్యాం రూపమీదృశమావయోః ౭౦. శృణోషిగీతంశ్రోత్రాభ్యాంనామగృహ్ణాసిజిహ్వయా, స్తనచందనసౌరభ్యం కరోషి ఘ్రాణసాదపి ౭౧. చక్షుర్ణామింద్రియాణాంచ యోగోఽభ్యుపగత స్వయా, స్పర్శనేంద్రియయోగేతు దోషంక మభిపశ్యసి ౭౨. వాచాస్మిత్తేన వీక్షాభి ర్విలాసై రపహారిభి, అవాంహృతాశయే దోర్భ్యా మంగీకురు మహీపతే ౭౩. * రాజ * ఆలోక్యతే పరందూపం శ్రూయతే కటునిస్వనః, ఆఘ్రాయతేవ సాగంధో జిహ్వాయా నామర్తత్యే ౭౪. చితాగ్నే ర్హితథాహ్యేష స్పృశ్యతే కింశుభావనాః, ఇంద్రియాణాం తథాతేషాం దోషోస్తి నుమహానపి ౭౫. ప్రాయశ్చిత్తేన శుద్ధిస్యాదితి ధర్మ స్సనాతనః, తథావిగర్హితే స్నార్థ మభద్రాపిక కల్పయేత్ ౭౬. తదలంవచసా యాతం నయుక్తా పురతఃస్థితిః, ఇత్యుక్తేపియదాదృష్టే నతే ముముచతుర్మతం ౭౭. తదాపార్శ్వచరం ప్రాహ రాజా ధర్మవిదాంవరః, సద్ధర్మమవమన్యేతే వదంత్యో గర్హితంవచః ౭౮. కశాభి రభిహన్యేతే దూరీకురు మమాజ్ఞయా, శాసనాద్ధరణీభర్తుః కృద్ధః పార్శ్వచర స్తదా ౭౯. అవిషహ్యైఃకశాఘాతై రంగాస్య వ్యథయత్తయోః, తేకఠోరకశాఘాతై ర్గాఢంజర్జరితాంగకే ౮౦ ఉభేతుములమాక్రోశం ముక్తకంఠం వితేనతుః, విశ్వామిత్రస్యహి యథాశ్రోత్రయో ర్నిపతేద్ధ్వనిః ౮౧. తథాచక్రందతుఃప్రోచ్చై రార్తే చండాలకన్యకే, హాకాశికమహాశక్త కథంత్వత్సృష్టయో రివా ౮౨. ఆవయోర్వేదనేత్యేవంభయోద్వేగా దథావతం,హరిశ్చంద్రోపితాంవాచంశ్రుత్వా సద్యోభయాకులః ౮౩. స్మృత్వాచ స్వగురో ర్వాక్యం విచింత్యాగమయత్తదా, తదుత్పత్త్యర్థ్యం వటూనాంచ వాచాచింతాన్వితో భవత్ ౮౪. కింస్విత్కాలకృతోహ్యేషాఃకింస్విద్దేశేన భావితః, భవితవ్యతయాకింస్వి ద్దేవగంధర్వనిపర్యయః ౮౫. ఇతిచింతాపరే రాజ్ఞి చంద్రవత్యాం తథాత్మని, వ్యాకులే సత్యకీర్తౌచ వ్యాముగ్ధేష్వనుజీవిషు ౮౬. శ్రుత్వాతదోద్దీనతరంచదూరా దాక్రందితం సయమినాం పురోగాఃజ్ఞాత్వా ప్రభావేనగతిం సరోషఃసకౌశికస్తత్ర సమాజగామ ౮౭.

* *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య చండాలకన్యకాదర్శనం నామ
ద్వావింశోఽధ్యాయః. ౨౨.

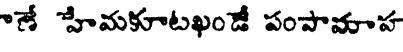

* భరద్వాజః * తయోరాక్రందితం శ్రుత్వా దూరాదేవ సకౌశికః, జ్ఞాత్వాచ యోగతోవృత్తం కృద్ధస్తత్రాగమత్తదా ౧. తేసమేత్యమునేస్తస్య నివత్య పదయోస్తదా, ప్రదర్శ్యచ కశాఘాత మరోధిష్టాం నసాధ్వసీ ౨. సవిలోక్య తయోరంగే కశాఘాత వ్రణంబహు, కేనేదం కృతమిత్యాహ తేహరిశ్చంద్ర మూహతుః 3. తయోర్వాగా జ్యధారాభి రవిచ్ఛిన్నా నువృత్తిభిః, మునేఃకోపానలోభూయా నుద్దిదీపే పునఃపునః ౪. సతయోర్గిరమాకర్ణ్య తాభ్యాం సహ నృపాంతికే,ఆగచ్ఛద్విశ్వమిత్రోస్మీ భ్యాం మహోద్రుమ ఇవోచ్ఛలత్ ౫. తస్యకోపేన పరితఃశిఖిలాగ్ర జటాభరః, అగ్నే రివశిఖావ్రాతో మహదూహ్యత ఇన్నైఋత ౬. సంరంభాగ్నిశిఖోద్భూతే ఘూర్ణతీ తస్య లోచనే, రోషశిఖైవ నిర్దిష్టే రత్నారార్తిక పాత్రికే ౭. సర్వేభ్యోరోమకూపేభ్య స్తస్య రోషాకులాత్మనః. ఉద్బభూవు ర్నిరాఘూర్ణాః సోష్మాణః స్వేదబిందవః ౮. భిందన్నివ పదాఘాతైః సపర్వతవనాంభువం, సరోషవికటస్వైకం పరిక్రామ న్నితస్తతః ౯. ఆఘూర్ణమానతారేణ శరేణ క్రోధమూర్ఛితః, ఆలోకయద్రుమాన్ శైలాన్ నిర్దహన్నివ చక్షుషా ౧౦. రూపేణమహతావిష్టః సిత్వాసిత్వా పదేపదే, హస్తేనహస్తమాస్ఫాల్య జగాసచ ముహుర్ముహుః ౧౧. కోపాన్మూర్ధ్ని పరాఘూతే శ్రవణా వ్లలితామపి, అక్షసూలాంచ వాఙ్నాసీ దసకృత్ స్ఫురితాధరః ౧౨. ఆజ్ఞాం దండమివోదగ్ర మవ్యాసూతం తపఃశ్రియః, బ్రహ్మదండంచహస్తాభ్యాం వహన్సాక్ష్యా యతోరుషా ౧౩. దర్భోష్ణ భృకుటీకూటం ముఖమూర్ధ్వకృతం సహ, అభ్యావృత్యైనహస్తేన బ్రహ్మసూత్ర మచాలయత్ ౧౪. అస్మిన్నేవ విపర్యస్తం సంరంభేణ గరీయసా, అధ్యారోపితమస్తానే మృగసంయమవల్కలం ౧౫. తమేవ కృద్ధమాయాంతం వీక్ష్యత్రస్తో నరాధిపః, ఉరీకరోద్భుభాంవాచ ముద్ధతిస్మ కృతాంజలిః ౧౬. ఉదీర్యాత్మాన మాక్రుష్ట ప్రత్యున్నమ్యనతాకృతిః, ప్రణత్రోభూన్మహీపో మూర్ధ్నా మహామకుటశోభినా ౧౭. కింబ్రూమఃపాపశుంతస్యస యద్ప్రణమతీశ్వరే, తాడయామాసపాదాభ్యాం తన్మౌళిం సతతోన్నతం ౧౮. పాదదోరగరేమూర్ధ్ని తాడనేన వ్యథానకిం, ఇతినక్రోధ మునేస్తస్యపాదౌ జగ్రాహ భూపతిః ౧౯. ఏషఘో షాదిహాయాత్మ స్తైన్యాక్రాంతే తపోవనే, ఇత్యభూవ న్మహాకాంపా మూర్ధాప్రకృతయఃప్రభోఽ౨౦. ఉత్ప్రేక్ష్యపురతో దేవీరాజ్ఞీతత్కోపసాహసం, ఉద్యాంతాన యనా తస్థౌ పురస్కృత్య కుమారకం ౨౧. మహర్షేరపి సంరంభః కిందినిమిత్తమితి

శ్వసన్, విశాల మకరోన్మంత్రీ నత్యకీర్తి ర్భయాకులః ౨౨. జ్వలంతమివకోపేన దుర్నిరీక్ష్యేణకాశికం, ఋణంద్రష్టుమపి క్లాన్తోనశక్తః స్థిరధీరపి ౨౩. తతస్తంప్రహ్వాశిరసం ప్రసీదే త్యనులాపినం, పాదాభ్యాం మునిరుద్ధూయ నిర్దయోవాక్యమబ్రవీత్ ౨౪. *విశ్వామిత్రః* అవేహిత్వ మవేహిత్వం సాధుసాధు త్వయాకృతం, అమిత్రభయ దాతారం విశ్వామిత్రం నవేత్సిమాం ౨౫. ఆశ్రమంచనజానీషేమదీయమితిదుర్మతే, మృగయూ పర్వనంరంభం యత్రత్వం కృతవానితి ౨౬. దూర్వాదర్భాంకుశాహారా మమైవాంకోపలాలితాఃశాంతామృగాః కతికతిక్షుద్రేణనిహతాస్త్వయా ౨౭. ముక్తా భిర్మునికన్యాభిర్ఘటీయాద్భిర్వివర్ధితాః, ఉపప్లుతాస్త్వయామూఢ సప్తైన్యేనాశ్రమద్రుమాః, ౨౮. దేవానాంచ పిత్యాణాంచ యేషు సంతర్పణక్రియాః, స్వచ్ఛానితానితీర్థాని త్వయాకలుషితాన్యహో ౨౯. యేషుమేనియమస్నానం యేషు తీర్థాన్యనేకశః, త్వత్తైన్యక్షుభితాన్యేవం తుంగభద్రాజలాన్యపి 30. పర్యంకపర్ణశాలానాం ధ్యానారూఢ తపస్వినాం, శ్యాధ్రైరన్నైరాభోగాః సహసోపాహృతాఃకృతాః 31. కోలాహలేవ ఘోరేణ మృగయూనాం వనేవనే, వ్యాకీర్ణదండకా జాలా వివిగ్నా ఋోమధేనవః 32. హతా దవహృతాపాఢ్య వల్కలాజిన మేఖలాఃవులిందైశ్చపలైర్హంత క్లిశ్యంతేస్మ వటుప్రజాః 33. వాగురాయంత్రపతితా వ్యాలూనగరుతఃఋణాత్, రాజ్ఞాలూనభుజానీతా విహగాఃకరుణాందశాం 34. వీణానాంబాణభిన్నానాం సాంజైశ్శోణితబిందుభిఃకింబ్రూమహే సుకర్మాణాఃప్రాగ్వంశాహి ప్రదూషితాఃు 35. రంహస్వీనాంతురంగాణాం చరతాం నిశితైఃఖురైఃఉన్మూలితాఃశస్తభాఃక్రియానిర్వాహ్యతేతు యైఃు 36. పరిపాకోన్ముఖాఃకాలే వ్యతిథీనాం ప్రియావహాఃు, విధూయంతేస్మసర్వత్రసైన్యై ర్నీవారసంపదఃు 37. అన్యచ్చపటుపాతేన సుచిరాదేష వర్ధితఃు, విహర న్నాశ్రమపదే వరాహోఽపి హతస్త్వయా 38. అద్యదేవం విరూపాక్ష ముపాసితు మహర్నిశం, హేమకూటం గతస్తావ దేవంక్షోభ స్త్వయాకృతఃు 39. స్యాదేతదథతే వ్యక్తం నైష్ఠుర్యమవివేకినఃు, మమైతే కన్యకే యస్మా త్కాశాభిస్తాడితే త్వయా 40. ఆశ్లిష్టపేశలంరూపం సుజాతం త్వక్శుభానయోఃు, క్వచేదృశాఃక్వచాఘాతా నకిమత్రనియామకఃు 41. అసామాన్యరసైర్గీతైఃక్షిప్తత్వచ్చిత్త సాఖిలయోఃు, అనయోర్హిమహారాజ సాధ్వేత త్కారితోషకం 42. కుర్వంతంకించిదప్యాగఃసంహరామి జనంయుషా, సర్వాంగీణావరాధంత్వాం కింనుకుర్యా మనైహితత్ 43. మమక్రోధంహిజానంతి దేవాఃశక్రపురోగమాఃు, అన్యేపియక్షగంధర్వవిద్యాధర మహర్షయఃు 44. పృథ్వీంపాలయితుం కృతాన్నాం సంక్షోభయతు మర్ణవాఃు, తుంగాన్వాలయితుం శైలా నలం మమరుషేఋణం 45. నదండాద్వానితే మూఢ కిమన్యానివనాన్యపి, దృష్టవానసిసేవ్యంకిం ఇదమేవ తపోవనం 46. స్వధర్మే స్థేచచిత్తాహి ప్రకృత్యా సూర్యవంశజాఃు, త్వమతిక్రాంతమర్యాదో జాత స్తేషాం

శలోకథం ౪౭. యస్త్వాంస్వతేజసా రక్షేన్మయ్యేవం దర్శితాగసం, నతంపశ్యామిలో
కేఽస్మిన్నదేవాసుర మానుషే. ౪౮. కిమత్రబహునోక్తేనక్రోధనిర్దిష్టవర్త్మనా, ఫల
మస్యాపరాధస్య ప్రదహ్యసిక్షిప్రమాత్మనా ౪౯. * భరద్వాజః *ఇత్యేవముద్భటక్రోధ
భృకుటీ భంగభీషణే, విశ్వామిత్రే నృపస్తస్థౌ సోత్కంపః స్వేనవిగ్రహః ౫౦. సంరం
భప్రతికారోహి ప్రణిపాతోమహాత్మనాం, ఇతిరాజామునేః శుర్వన్ప్రణిపాతం పునఃపునః ౫౧. * వారిశ్చంద్రఉవాచ * త్వద్భక్తశ్చ విశేషేణత్వద్విధేయశ్చ సాంప్రతం, త్వయాముసీంద్ర రక్ష్యోఽహం త్యజమయ్యుధికాం రుషం ౫౨. విద్వన్నవహితస్యాపి స్ఖలిత్యంచ గతేఽస్తిహి, ఆధారస్ఖలితస్యాపి నాన్యాహి ధరణింవినా ౫౩. త్వమేవా లంబనం నాన్య స్త్వయ్యాగఃకారిణో మమ, భవ్యేసముచితఃక్రోధః కారణేన మహీ యసా ౫౪. స్థేయాన్యద్యేష కానామ గతి స్తస్యానపాయినీ, చంద్రాతపేనకోదగ్ధ్గి కోమృతోమృతేనవయా౫౫. ఆప్తవాక్యేనకోనష్టోగురోఃకోపేనకోహతః,వృష్టింవినాం బువాహశ్చేదు ద్గిరేద్వాద్యుతానలం ౫౬. లోకేస్తికింకథానాహంత్వత్తోఽపి నిరను గ్రహే, త్వంగురుస్త్వముపేయశ్చ త్వంధ్యేయోహి మనీషిణాం ౫౭. ప్రసాదంకురు విప్రేంద్ర నాన్యోహి శరణంమమ, త్వద్వందనధృడానందం త్వత్సేవావిహితాశ యం ౫౮. త్వదేకశరణంకోపా న్నాన్యథాకర్తు మర్హసి, మయాపరాధోనకృత ఇతిత్వాంనబవీమ్యహం ౫౯. సర్వాత్మనాపిక్షంతవ్యం పిత్రోఃప్రీత్యా హితంశిశోః, * భరద్వాజః * ఇత్యాదేమడయతా రాజ్ఞా సచైన్యమభియాచసం ౬౦. శాపభీతేన సోత్కంప మగృహ్యేతాంముసేవదే, సపాదాతూర్ణ మాక్షిప్య సాధుసాధ్వితి రూక్షవాక్ ౬౧. అవిజ్ఞాంతేనరూపేణ విహసక్ష వ్యాజహారహ, అధర్మాచరణం సర్వం కృత్వాఽద్యోపనతేభయే ౬౨. ప్రణమస్యేతదాయత్తం పరే సోఽహంతు కాశికః, ప్రణామేనాపివా సోధా యత్నాత్త్వత్కర్మణా మహం ౬౩. కరోమిచేద్విధే యస్త్వం మయోక్త మవలంబ్యతం, సర్వలక్షణసంయుక్తే రామేహి మమకన్య కే ౬౪. గృహాణపాణిమనయో స్తతఃకోపేనశామ్యతి, తస్యతద్వచనం ఘోర మనర్థాకర సంయుతం ౬౫. శ్రుత్వాభూమిపతి ర్గాధంబాణాసాతఇవా భవత్, సహుంకారేణ తమసా సంమూఢఇవ తత్క్షణాత్ ౬౬. నకించిదుత్తరం తస్మై ప్రద దావశినాంవరః, శోకమోహవిషాదానా మాక్రాంత కరణాత్మనాం ౬౭. సభాజ నంవికారాణా మభూదేకపదంనృపః, భాస్వత్కులప్రసూతానాం మధ్యే సోఽహం మహీభుజాం ౬౮. ఈదృగుర్వీపతయోఽస్మీతి నినింద్యాత్మవ మాత్మవాన్, భూచ్ఛా యావేశమాత్రేణ కళంకీతి న్మృతశ్శశీ ౬౯. తథైవాధర్మ్యయావాచా మర్దితోస్మి హతోస్మ్యహం, ఇతివ్యథితచిత్తస్తక్ష శాపాద్భీతో మునేరపి ౭౦. కృతాంజలిరువా చేదం దీనోగద్గదయా గిరా *రాజా* అహోకథంచిదర్వాణాంశ్రేష్ఠస్యాపితపస్వి నాం ౭౧. ఇయంతేనిర్గతావాచా వదనా ద్ధర్మవాదినః, విభావ్యాకుపితస్యాపి తవ

ధర్మైశ్వవాఙ్ముఖాత్ ౭౨. ఆసీద్రోషోపియుక్తస్యనింబాన్నిష్క్రందతేసుధా;(?) సద్భిర భ్యర్చితేజాత మనఘే సవితుఃకులే 23. కర్మణ్యయుక్తే నత్వంమా మాజ్ఞాపయితు మర్హసి, సదాచారస్య ,సత్కర్తా త్వమేవచ మహామునే ౭౪. ఆచారేష్వంతరా యశ్చే చ్ఛ్రుతంసత్కర్మగౌరవం, జానన్నపిమహాప్రాజ్ఞ సాక్షాచ్ఛండాలకన్యకే ౭౫. నాహంపాణింగ్రహిష్యామి హ్యనయోఃకాతమేగతిః, * విశ్వామిత్రః * ప్రియ వుతోక్తో తథైవేమే కథంచండాలకన్యకే ౭౬. ఇయంచత్వత్కృతాగర్హాత్యతో భూయ శ్చకోపసః, పునరభ్యర్థితోరాజ్ఞా మునిఃప్రాహ పునఃపునః ౭౭. ఉద్వహేతే మహాభాగోపో నాన్యథా విరమేదితి, * హరిశ్చంద్రః * త్యజామిసకలంరాజ్యం నశో శం సపరిచ్ఛదం ౭౮. ఇమేసర్వాత్మనానాహ ముద్వహామి కదాచన, రాజ్యంసర్వం త్యజామీతి తేనరాజ్ఞా హ్యుదీరితం ౭౯. తాంవాక్యధారా మాలంబ్య క్రూరాత్మా మునిరబ్రవీత్, * విశ్వామిత్రః * రాజన్‌త్వంసత్యవాదీతి ప్రఖ్యాతోఽసి మహీ తలే ౮౦. త్యజామిరాజ్యమిత్యుక్తం దేహిమే తదసంశయం, * హరిశ్చంద్రః * సర్వథానోద్వహామ్యేతే రాజ్యంనాపి త్యజామ్యహం ౮౧. ఇత్యేతావదిహోక్తంమే భావస్తేకీదృశోమునే, * విశ్వామిత్రః * త్వయారాజ్యం త్యజామీతి యదుక్తమిహ దేహితత్, ౮౨. నచేత్త్వం సత్యవాదీ తిప్రతిజ్ఞాం ముంచశాశ్వతీం, * రాజా * జగు ప్సితస్యకార్యస్య కారణంఖలు దూష్యతే ౮౩. అసత్యవాదితాదోషో నిందోలోక ద్వయేతథా, ఉక్తంరాజ్యంత్యజామీతి మయాచోద్విగ్నచేతసా ౮౪. తస్మాదాజ్యం దదామ్యస్మై సత్యమేవ ధనంమమ, ఇతినిశ్చిత్యమనసా త్వంహి పాత్రమితిబ్రువ ౮౫. తస్మైశుద్ధేనభావేనదదారాజ్యం మహీపతిః, స్థిరంహిసత్యవాదిత్వం విభవేనా స్థిరేణకిం ౮౬. ఇతిరాజానమాలోక్య హృష్టాంద్రవతీ ప్రియా, మునేఃతస్యస్వభావత్వంవీక్ష్యవీక్ష్యానుయాయినః ౮౭. సత్యకీర్తిముఖా స్సర్వే వ్రతను స్తతత్రతే, ప్రతిగృహ్యతతస్సర్వం రాజ్యం శాస్త్యేనకౌశికః ౮౮. మమ రాజ్యోచితంహిత్వం నతిష్ఠేత్యాహ నిర్దయః, తథేతిప్రాంజలౌరాజ్ఞియాతు మభ్యుదితే మునిః ౮౯. తమాహహాయాబ్రవీ ద్భూయః పరుషోత్సేరయాగిరా, నచాహంప్రకృతీర్వేద్మి నచరాజ్యం పరిచ్ఛదం ౯౦. ఆయోధ్యామేవ తత్స ర్వం వర్తయస్వ యథేచ్ఛయా, ఇత్యుక్త్వా సజ్జమారుహ్య స్వయంరాజోరథం మునిః ౯౧. బలమాజ్ఞాపయత్సర్వం అయోధ్యాభిముఖో యయౌ, చంద్రవత్యా కుమారేణ మంత్రిణాపి సమన్వితః ౯౨. వినీతఃపాదచారేణ రాజాస్యానుజగామతం, స్థాపయిత్వా రథంగత్వామధ్యేమధ్యే త్వరన్మునిః ౯౩. అవిలంబిత మాగచ్ఛేత్యా జ్ఞాపయ దధీశ్వరం, సగత్వానగరీం రాజ్ఞః తత్రసింహాసనే స్థితః ౯౪. ఆత్మసాదక రోదేత ద్దర్శితంవిభవం మునిః, ఇతిస్వభావాత్కుటిల స్సకౌశికః సమస్తరాజ్యేకథు రంధరోఽభవత్. నిరస్తదాక్షిణ్యకథః క్షమాపతిం పురాత్పరార్థాన్నిరకాసయ త్తదా ౯౫.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే కాశికే నవహరిశ్చంద్రరాజ్యాప
హరణంనామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః. ౨౩.

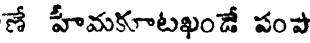

* భరద్వాజః * సనిష్క్రిమణమునేస్తస్య పురఃస్థిత్వా కృతాంజలిః, అభి
వంద్యచ తత్పాదా ఇదంవచన మబ్రవీత్ ౧ * రాజా * మయాద్యవిభవ స్సర్వో
మునే తుభ్యంప్రదర్శితః, అవధారయయుక్తాత్మ న్నకించి త్పరిశిష్యతే ౨. పశ్యతాం
పదయోర్నమం పావనై రవలోకనైః, తావతాచరితార్థస్య తిష్ఠన్సర్వ్రత సర్వదా
3, అథవానరభావేన విహస్యాభూ న్నవీక్షణం, నముంచన్నా సనంప్రాహ ముని
కోపోచితం వచః ర. క్షణంవాతిష్ఠసికథం మద్రాజ్యేభాషణచ్ఛలాత్, నముంచతిస్వ్ర
హాకింత్వాం యాహియాహ్యావిలంబితం ౫. కింకథ్యతేత్వయారాజ న్త్వయిసానుగ్ర
హాఽ స్త్యహం, ఉపాలభ్యవదేనాహంకర్షయామ్యేతదుద్యమే ౬. ఏకాకీ
త్వమితోగచ్ఛ యత్రకుత్రాపివానృప, నతావద్రాజ్యసీమాసు మమతిష్ఠ కదా
చన ౭. ఇతితద్వచసా ప్రహ్వఃప్రసన్నవదనో నృపః, నిరగాన్నగరాత్తూర్ణం పౌర్
స్సాశ్రుభిరీక్షితః ౮. తతశ్చంద్రవతీకాఙ్క్షీ రోహితాస్యేన సంయుతా, అన్వియాయనృ
పంభానుం ఛాయేవ దివసాన్వితా ౯. సత్యకీర్తిశ్చరాజాన మన్వగచ్ఛ త్తదేకధీః,
అగ్రేయాతంజగత్పూ ర్ణి మంభోద ఇవవార్షికః ౧౦. హరిశ్చంద్రానురక్తేన కిమనే
నాద్య మేఫలం, ఇత్యుత్సేకాదృషిర్జ్ఞాత్వా సత్యకీర్తిం ముదాస్థితః ౧౧. స్వయంసిం
హానారూఢః స్వయంమంత్రీనస్వయంప్రభుః, నియోగేషునియుంజ నః ప్రకృతీ రాస్త
కాశికః ౧౨. సరోత్కృష్టతపస్సిద్ధే ర్బ్రహ్మర్షేరపి తస్యహి, దదృశేపూర్వరూపస్య
క్షత్రధర్మస్య వానవా ౧౩. ఉదాహృత్యచముసేశ్శాపం హరిశ్చంద్రస్య చాజ్ఞయా,
నాతిహృష్టాస్తాః ప్రజాస్తస్య బభూవుఃశాసనోన్ముఖాః ౧౪. సనిర్గచ్ఛన్పృజానాథ స్సం
హృష్టైస్తైన చేతసా, అయోధ్యాదేవతాస్సర్వా వవందే బహుమానతః ౧౫. అచిం
తితోపగమనం దృష్ట్వారాజ్ఞో వివాసనం, స్త్రియోవృద్ధాశ్చబాలాశ్చ పౌరాస్సాశ్రుల
ఖుచోఽభవ న్ ౧౬. యదిక్రోష్యతివాచంనః శాపందాస్యతి కౌశికః; నాలంనియం
తుంశోకశ్చే త్యవశాదూచిరేప్రజాః౧౭.*ప్రజాఊచుః*సవీషజ్ఞానదా తాచ సత్యవాదీ
జితేంద్రియః, ప్రియవాదీచరాజేంద్రో హరిశ్చంద్రోజహాతి నః ౧౮. యేనాపయాత
లోభేన మహార్ణ జీవితావయం,ప్రత్యూహానాశితాస్తేన నిత్యంసర్వక్రియాసునః ౧౯.
ప్రవర్తయంశ్చసన్మార్గే యేన మత్పితరస్సదా, యేసభ్యోపదేశేన దశాంప్రాప్తాస్తాః
సుహృద్గతిం ౨౦. నివేదయశ్చసంన్యాతాన్యస్సద్గురువరఃపగం, యేనచింతితమాత్రేణ
ప్రాదుర్భూతేన చాగ్రతఃఽ౧. బిభ్రతాసశరంచాపంసహాయాస్సమంతతః,సుఖేప్వే

కస్వరూపేణదుఃఖేషుచతథాత్మనా ౨౨. యేనసర్వేషుకార్యేషుసమృద్ధస్నిగ్ధబాంధవః, సవీర సర్వభూతానాం సర్వాతిశయపౌరుషః ౨౩. అనిమిత్త మహాబంధు ర్హరి శ్చంద్రః ప్రయాతిసః సుముఖశ్చవివేక్తాచ క్రియాసుప్రస్తుతాసుయుః ౨౪. శ్రేణో త్యస్మిన్నియోగార్థం నక్ష్యామ స్తంకథంవయం, స్వభావేనానుసారేణ చింతితార్థ విధాయినా ౨౫. అస్మాననాథాన్దీనాశా న్కస్తావత్పాలయిష్యతి, ఏషతీక్ష్ణస్వతం త్రాత్మా నిర్దాక్షిణ్యో హింకాశికః ౨౬. ఆశిత్వేనంకథం నిత్యంజీవామ స్సాధ్వసా స్వితాః, యోసౌతివర్ష దేశీయం హరిశ్చంద్రమిమం పురా ౨౭. అంకమారోప్య వాత్సల్యాత్ స్వయమేవకృతక్రియుః, అభిషిచ్యచిరం పృథ్వీంపాలయామాస ధర్మతః ౨౮. సగురుర్భావితాత్మాపి వసిష్ఠోవశినాంవరః, ఇమామవస్థాందృష్ట్వాచ శ్రుత్వావా కీదృశోభవేత్ ౨౯. ఏతావంతమిమంకాలం నిక్షిప్యజరసేసుఖం, కథం వ్యాఖ్యముఖీక్ష్యా ప్రయాస్యస్మా స్మహీపతే 30. అభీష్టదేవతానాం యత్కృతం సమ్యగుపాసనం, తదావ్యర్థంశేయసేభూయా త్తత్తత్ఫలయుతంవిభో 3౧. అశాంత కరుణాసింధు మకృతిఫలప్రదం, వయంత్వా మనుయాస్యామః కింకరిష్యతికౌశి కః 3౨. ఇత్యంతశోకసంతప్త దీనవాచఃపదేపదే, అనుజగ్ముర్హరిశ్చంద్రం అశ్రుధా రాకులేక్షణాః 33. రాజానంవ్యథితాఃపౌరా రాజ్ఞీం పౌరస్త్రియోఖిలాః, అనుజగ్ముఃకుమారంచ స్నేహాత్పౌరకుమారకాః 3౪. సర్వేనివర్త్యమానాశ్చ జనాస్సిద్ధేనభూభుజా, వదతంకౌశికంతీక్ష్ణం నతస్థుఃప్రేమలాలసాః 3౫. సగత్వాసరయూతీరం స్థిత్వా తత్రకృతాంజలిః,నివర్తధ్వంజనాస్సర్వే ఇత్యవోచత్పునఃపునః 3౬. రాజ్యస్యాస్యసమ స్తస్య ప్రజానాంచమునిః పతిః, విశ్వామిత్రస్తతస్తస్య శాసనం పరికల్పతాం 3౭. ఇత్యుదీర్యకృపాలుస్తా న్యాచమానాన్ పునఃపునః, ఋణంతస్థాప్రజామధ్యే సాశంసశ్చ మునింప్రతి 3౮. తావచ్ఛిత్వాప్రజాపాలం ప్రజానుగమనంచతత్, విశ్వామిత్రేణ పరంకృష్ణ సరయూతీర మాయయూ 3౯. తందృష్ట్వాకృష్ణమాయాంతం సోవాచ ధరణీపతిం, *విశ్వామిత్రః* పురేప్రజాసుచాద్యాపి రాగంత్వం నజహాసికిం ౪౦. గచ్ఛత్వమవిలంబేనే త్యాజ్ఞాం లంఘయసేనను, అద్యప్రజానామేతాసాం కస్త్వం నామ మురాశయః ౪౧. అహోహివర్తతేనుత్వాం విభవాస క్తివాసనా, ఇత్యు క్త్వాసాంజలౌరాజ్ఞి పునరాహ జనాన్మునిః ౪౨. మామనాదృత్యకింనామ కిమేనమను గచ్ఛత, అహంగోప్తానియంతాచ కిమనేన లఘీయసా ౪౩. పురంప్రవిశతక్షిప్రం వచేద్దండో మహాన్భవేత్, ఇత్యుదగ్రాక్షరైర్భీతాస్తి ప్రస్థలద్గతయోముహుః ౪౪. దేవైరేవనినృత్తాస్తే హరిశ్చంద్రహృతాశయాః, తతోరాజాముననింత్వా గచ్ఛ గచ్ఛేతి వాదినం ౪౫. దూరాజ్జనేషుపశ్యత్సు చచాల త్వరితైర్గిపదైః, ప్రకృత్యా మందగమనా భయేన చకితాకులా ౪౬. అన్వితాచకుమారేణ తద్దేవానుజగామతం, తాంచతత్ర తథాయంతం పౌరస్త్రీస్యస్తలోచనాం ౪౭. తూర్ణంగచ్ఛేతిసూ ని

శ్వేతదండా దతాడయత్, దండేనతాడ్యమానాంతాం కాశికేనో గ్రకర్మణా ౪౮. దృష్ట్వాప్రయాంతీం వినశా హాహాఇత్యూచిరే ప్రజాః, తాడ్యమానాపిమునినా దేవీ భర్తృపదానుగా ౪౯. భవితవ్యంభవత్యేవ మంతఃకించిన్న చుక్షుభే, ప్రేక్ష్యకా ణాంతదాశోకః కియానితికిమార్యతే ౫౦. తాంవీక్ష్య రోహితాస్యోపి బాలశ్చలశి ఖండకః, అంబేత్యంబేతిచ రుదన్లీనస్తదుదరేభవత్ ౫౧. దేవీందండేననిష్ఠుంతం దృష్ట్వా తంకాశికంమునిం, విశ్వేదేవాస్తదాయాతా దివివాచముదీరయన్ ౫౨. * విశ్వేదేవాః * వక్తాత్వంసర్వధర్మాణాం జ్ఞాతాచత్వం మహామునే, ఏవంవ్యథయి తుంరాజ్ఞీం దండఘాతైర్నచార్హసి * ౫౩. కథమేవంవిధంధర్మ మధర్మేపి ప్రవర్తసే, రాజానమితితేహంత శ్రుతవంతోహికర్హిచిత్ ౫౪. ఇతితేషాంవచశ్శ్రుత్వా దృశావృత్తిష్య కాశికః, కపతతితి నిర్ధార్య జ్ఞాత్వాక్రుద్ధ స్తదాబ్రవీత్ ౫౫. * విశ్వా మిత్రః * కేనామయాయం వ్యామూఢా ధర్మాధర్మవిచారణే, విశ్వేదేవైర్నియా మ్యతాంవిశ్వామిత్రోపి కింపరం ౫౬. మత్క్రియామవమత్యేవం బుద్ధ్యాద్వైవత మానినః, మనుష్యయోనౌభవతేత్యథతానశపత్క్రుధా, ౫౭. ఏకస్మిన్నేవహిశ్లోకే పితృభిఃపంచభిఃపృథక్, ఉత్పాదితాఃప్రభవతేత్యుగ్రకోపోభవత్పునః ౫౮. శ్రుత్వాతం దారుణంశాపం విశ్వామిత్రేణపాతితం ౫౯. తేవతీర్యదివస్త్రస్తాఃకృతాంజలిపుటాః స్థితాః ౬౦. అజ్ఞానభాషితంవిద్వన్క్షమస్వ త్వవదంస్తుతం * విశ్వామిత్రః * అనుమీతి శతేనాపి నాన్యథా భాషితంమమ ౬౧. కమవ్యనుగ్రహం తత్ర కుర్యాంశ్శృణుత సంగ తాః, ద్వాపరాంతేభవిష్యంతి పాండవాఃపంచవిశ్రుతాః ౬౨. ద్రౌపద్యాంధర్మ చా రిణ్యాం తేషాంభూత్వా సుతాః క్రమాత్, అకృతోద్వహనా యూయం సుసంతతి పరాఙ్ముఖాః ౬౩. ద్రౌణినా నిహతాఃకాలే ప్రాప్స్యథ స్వంపదంపునః, ఇతితేషాంస మాదిశ్య శాపాంతం గాంధినందనః ౬౪. త్వరితంయాహియాహీతి నృపంరోషా దతర్జయత్, సంభ్రాంతమనసస్తేపి విశ్వామిత్రం ప్రణమ్యతం ౬౫. జగ్ముర్విహాయసా తూర్ణంవిశ్వేదేవా యథాగతం, తథాదృష్ట్వాచతం దేవీం పరివృత్యమహీపతిః ౬౬. నవికారందధౌ కించి న్నిస్తరంగఇవార్ణవః, రాజాదేవీకుమారశ్చ సత్యకీర్తిశ్చ సన్మతిః ౬౭. తేజగ్ముస్సరయూంతీర్త్వా శ్రిప్తాఇవ మునేర్గిరా, హారాఅపిమునేర్వాచా భీతాఃప్రస్ఖలితైఃపదైః ౬౮. నివర్తమానాశ్శోకేన రుదంతోజగదుస్త్రిధాః, వివాహే తేనగేం ద్రాణాం మణిమౌలిషుయే సదా ౬౯. నిషీదతపదేరాజ్ఞః కథంతేబర్హిషాం నసే, నచోపహారపుష్పేషు చరంతీభిద్యతే హ్రియా ౭౦. కఠినగ్రావకాంతారే కథందేవీ చరిష్యతి, భ్రాతేయికాణాంస్నిగ్ధానా మంకాదంకం చరన్సుభ ౭౧. రోహితాస్యః కథంనామ పాదచారంసహిష్యతే, కదాపునఃసమాయాంతం తస్మి న్నత్యనతే స్థితం ౭౨. ద్రక్ష్యామస్తంమహాభాగం సద్య శ్శోకవినాశనం, తీర్ణకృచ్ఛ్రంసదాహృష్టం సాంజలీనగతంస్థితా ౭౩. అపాంగైరార్ద్రికాపుత్ర్యోరన్నాలోకయిష్యతి, ప్రవిశ్యన

గరీం హృష్టాం బలైరావూర్ణ వీథికాం ౭౪. అలంకరిష్యతి కదాభద్రపీఠం కులోచితం, కదాప్రకృతి భిర్యుక్తో విశ్వామిత్ర కృపాన్వితః ౭౫. పాలయిష్యతిధర్మేణ వయోధివసనాం భువం, కదాచిరే ణనఃశంకాః కాలేకాలే శుభోజ్జ్వలాః ౭౬. సుఖం గృహేషువత్స్యామ స్తస్మిన్న్యస్తభరావయం, ఇతిశోకాకులగిరఃస్థిత్వాస్థిత్వాభివీక్ష్య చ ౭౭. ప్రావిశన్నగరంపౌరా విశ్వామిత్రాజ్ఞయాద్రుతం, రాజాపియుక్త స్సత్యేన సాహాయ్యక ముపేయుషా ౭౮. జగామదేవ్యాపుత్రేణ మంత్రిణాచా ప్యుపాసితః, తస్మిన్ప్రవిశతశ్చక్షేప మాత్రం యూతేసకాశికః ౭౯. తత్రాజహావభూయస్త ముచ్చైర్విహితయాగిరా, రోషేణచసమూహూతో మునినా నృపతిఃపునః ౮౦. కించికీర్షితమస్యేతినివృత్తోభూత్వరాన్వితః, ఆగచ్ఛేతిమయాప్యుక్తేకిమర్థంత్వంవిలంబసే, ౮౧. ఇతి నిర్భర్త్సనారాజానంక్రుద్ధఃప్రోవాచకాశికః, *విశ్వామిత్రః* యద్ధనందక్షిణార్థంమేదత్తం బహు సువర్ణకం ౮౨. నిక్షిప్తంత్వయి తన్మహ్యం దత్త్వాగచ్ఛ యథేచ్ఛయా, * రాజా * దక్షిణాధనసంయుక్తం సర్వంరాజ్యం నివేదితం ౮౩. కిమన్యదస్తి మేహస్తే భగవన్వేత్వతఃపరం * విశ్వామిత్రః, * స్వామ్యమాత్య సుహృత్కోశ రాష్ట్ర దుర్గబలానిచ ౮౪. రాజ్యంగాన్యేవ తత్సర్వం త్వయాదత్తం నసంశయం,నిక్షిప్తంచ ధనం యత్తత్సర్వం కోశగృహేషుయత్ ౮౫. మదధీనేషు తేష్వేత త్కింపృథగ్భాగ మర్పసి, లోభాత్కామాచ్చ మోహాద్వాయత్కించి ద్బాధసేయది ౮౬. తవయత్నత్యవాదిత్వం తస్మిన్నుతవమాభూ భవేత్, దదస్వవిత్తం నిక్షిప్తంఖ్యాతం యత్పద్మసంఖ్యయా ౮౭. నవరంసత్యలోపశ్చే త్త్వయిదండశ్చపాత్యతే* రాజోవాచ* న్యాయ్యంచేన్మతమేవం ఛేదదామ్యుక్తం ధనంమునే ౮౮. త్వమేవోపాయ మాచక్ష్వ యేనస్యాద్ధనసంభవః, * విశ్వామిత్రః * నజానాసి వరంకించి త్త్వం ముగ్ధఇవ భాషసే ౮౯. ఉపాయా బహవస్సంతి శృణువక్ష్యామి సాంప్రతం, త్వంచచంద్రవతీ సేయంపుత్రశ్చతేత్రిసంతిహి ౯౦.త్వాంచస్త్రీయంచపుత్రంచవిక్రీణీష్వధనంభవేత్ ౯౧ సూర్యవంశప్రభూత్రేషు మహానితిహి భాష్యసే ౯౨. క్రీణాతిఖ్యాతిమాకాంక్షంస్త్వాం దృష్ట్వా యోపికోపివా, హరిశ్చంద్రస్యపత్నీతి యఃకశ్చిదపి వాజనః౯౩.అర్థవాంశ్చం ద్రవత్యర్థందద్యాదర్థంయథోచితం,ఏథాంసితృణభారాంశ్చసమాహర్తుమయంవటుః౯౪ అపుత్రోపిచ పుత్రంతే కశ్చిద్వాక్రేష్యతి క్వచిత్, క్రేతారమపిరాజ్యేమే నసహేస్మిన్కదాచన ౯౫. ధనంతచ్చ మహీయంహిదద్యాహీత్వం సుదూరతః * రాజా * దయాలుస్త్వంవిధోఽయ ముపాయో మేప్రదర్శితః ౯౬. సమాంక్రీణాతుచమునే యేనదద్యాన్మహద్ధనం * విశ్వామిత్రః * ఏకేనమండలేనైవ యేనకేనాపి వర్త్మనా ౯౭. దదస్వార్థంప్రతిజ్ఞాతం నచేత్సత్యాచ్చ్యుతోభవేః, దినసంఖ్యామిమాంరాజన్ త్వత్కృతే మర్షయామ్యహం ౯౮. అన్యథాత్వైవ తద్దత్వా ధనం యాహీతివాగ్భవేత్, ఇత్యుక్త్వా స్మృతిమాత్రేణ సహసైవాగ్రతఃస్థితం ౯౯. శిష్యంనక్షత్రనామాన

మాదిదేశ ధనాహృతౌ, ఋణరూపంధనం రాజిత్వయితిష్ఠతి యస్మమ ౧౦౦. తదర్థ
యాస్యహస్తేత్వం ఇత్యువాచోగ్ర వాఙ్మయః, రాజాపితస్యవచసా శిష్యంనక్షత్రక
మునేః ౧౦౧. గృహీత్వా ప్రయయౌ తూర్ణంఉత్తరాశా ముఖస్తదా, తస్మిన్నక్షత్ర
యమూర్ధన్యే నక్షత్రయుతే గతే ౧౦౨. విశ్వామిత్రః ప్రహృష్టాత్మా స్వాభీష్టం
దేశమాగమత్, యథాసంకల్పితేష్వంత ర్దివసేషు మహీపతేః ౧౦౩. ప్రత్యూహశీ
తదాశంకా మకరోత్తత్ర కౌశికః, నిర్ఘాతాదివ నిర్ఘాతో యథాఽసహ్యస్సముత్థితః.
౧౦౪. తథానక్షత్ర కోరాజ్ఞి విశ్వామిత్రాచ్చ తీక్ష్ణధీః, వనాద్వనంసృపో గచ్ఛ న్మా
ర్గాన్మార్గ చ్యుతోముహుః ౧౦౫. తతస్తైర్వివభ్రామ విశ్వామిత్రస్యమాయయా,
ఋణంతిరోహితోభూత్వా స్థిత్వాభూయస్తదాగతః ౧౦౬. దదస్వధన మిత్యాఖ్య
న్నృపం నక్షత్రకో రుషా, యేనకేనాప్యుపాయేన కాలేతద్దీయతేధనం ౧౦౭. తథాగ
చ్ఛతిభూపాలే ఋమయాయామాస తంమునిః, తస్మిన్నంతర్హితేధీరః చింతయామాస
భూపతిః ౧౦౮. ఋణాన్ముక్తస్యథాముక్తిర్య థాస్యాం సత్యభాషణః, తథాకోత్రా
భ్యుపాయోమే జానాతిపరమః శివః ౧౦౯. ఏతేప్రదేశా స్సర్వేపి రాజ్యంరోపా
త్మనోమునేః, నాత్రఋణమపిస్థాతుం యుక్తంయుక్తం విజానతా ౧౧౦. ఋణదానవి
నిర్దిష్టా న్యతియంతిదినాన్యపి, అతిక్రాంతేషుసైతేషు చ్యుతస్తత్ర దృవామ్యహం
౧౧౧. పృథ్వ్యాంసంతిహి రాజానః సార్వభౌమపదోన్నతాః, నతేస్వతం తాస్సర్వా
సుదేవబ్రాహ్మణభూమిషు౧౧౨. విరూపాక్షేణగుప్తశ్చ గోప్తా విశ్వేశ్వరేణచ, హేమ
కూటశ్చకాశీచ క్షేత్రేద్వే జగతిస్ఫుటే ౧౧౩. సర్వసాధారణోవాసః క్షేత్రయోరుభ
యోరపి, ఈశ్వరాజ్ఞైవ జాగర్తి నాన్యాజ్ఞా కాచిదేశయోః ౧౧౪. తదయంయామఘడ
పంధాయాతివారాణ సీంపురీం, అనేనాభ్యేత్యతాంతత్రయతిష్యేఋణమోచనం ౧౧౫.
ధనాధ్యాబహవ స్సంతి తస్యాంసిధ్యతి మేధనం, అన్యథానహ్యుపాయోమే సర్వరా
జ్యమిదంమునేః ౧౧౬. వారాణస్యాంయతిష్యేహంయథాస్యాంసత్యభాషణః. ఇత్యం
తరాకల్ప్యవినిశ్చితార్థాం ధియంసిరాం మధ్యమలోకపాలః, ధీరస్వభావేన బహిఃస్థిత
స్సన్ కాశీపథంప్రాప్య యయౌపదేన ౧౧౭. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్య
భాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య రాజ్యాన్నిర్గమనం నామ
చతుర్వింశోఽధ్యాయః. ౨౪.

* భరద్వాజః* అసత్యవాదినంకుర్యాం రాజానంవికృతేరితి, కౌశికో ఽపి
యా తస్మాన్మార్గాచ్చ్యావయతిస్మతం ౧. తస్మిన్నేవక్షణే రాజా దివ్యోహే ౦

వృతః, అజాననన్మార్గమేకంవా విచచార వనేవనే ౨. ఏషమార్గఇతివ్యక్తం గృహ్యతే యో మహీభుజా, సతంప్రవేశ్య కాంతారం మహాశూన్యం ననాశహ 3. కదాచిత్సంయుతో దేవ్యావ్రతేణాపిచ మంత్రిణా, కదాచిచ్చవియుక్తస్సభిద్యతేస్మ ఋమాఖలః ౪. మునేర్మాయావిశేషేణ పురతఃపురతః ప్రభోః, ఆవిర్బభూవుర్లుంటాకాః కూటముద్గరపాణయఃగి. వధ్యతాంవధ్యతాం(?) క్షిప్రంహన్యతాంహన్యతామితి, తస్కరావృత్యపంథానం దర్శనాద్బభయు దాయినః ౬. ధీరోధాత్తస్య తస్యైవం రాజ్ఞఃపర్యంత వర్తినః, దేవీకుమారోమంత్రీచ నకించిత్తేభయందధుః ౭. ఏతేమమాపిపురతః క్షుద్రాహంతవనేదృశః, ఇతిస్మరన్గురువరంనాదృశ్యంతతశ్చతే ౮. క్రోశమాత్రంగతే భూయఃక్రూరసత్త్వో విభీషణాః, అభవత్పురతస్తేషాం హింస్రికౌశిక మాయయా ౯. వ్యాత్తో ద్ధతముఖావ్యాఘ్రాః సింహాప్రోద్భూతకేసరాః, భయంకరాశ్చభల్లూకా దారుణాశ్వాపదా అపి ౧౦. శరభాశ్చరణోత్కూల భ్రమణోల్లంఘితాంబుదాః, పోత్రిణః పృథుపోతాశ్చ దంష్ట్రోద్దీర్ణవనద్రుమాః ౧౧. పర్వతాఇవనీరంధ్ర నిర్ఘృణాః సమదాద్విపాః, వ్యాలాశ్చదుస్సహాశ్వాల జ్వలనోత్పుష్ప వీరుధః ౧౨. అన్యేపి బహవోహింస్రా యేస్యుఃకాననగోచరాః, తాన్దృష్ట్వాచ తతోధీరః స్మరన్నాత్మాధిదేవతాం ౧౩. ప్రతీపం విదధేతేషాం తచ్చక్ష్యాతేపిదుద్రువుః, మునిస్తేషు ప్రణష్టేషు ప్రాణినాం భయదేష్వపి ౧౪. ననర్జచమహామేఘా స్సుష్క-లావర్త సన్నిభాః, తేచరంతోఘనావ్యోమ్ని ఋర్వంతఃస్తనితం మహత్ ౧౫. దిశశ్చవిదిశశ్చాపి రురుధు ర్ఘోరవిద్యుతః, అనిలైరనుకూలైస్తై శ్చాలితాశ్చ తతస్తతః ౧౬. ముముచుఃస్వైరమంభాంసి కల్పాంత దివసేష్వివ, అభివృష్టైర్జలై స్తైస్తై ర్నీరంధ్రోభయరోధసః ౨౦. గ్రాహావర్తదురాలోకాః ప్రావహన్నవనిమ్నగాః, అనుల్లంఘ్యపయఃపూరాస్తాశ్చతాశ్చవనేవనే౨౧.సధైర్యంనావమారుహ్య జగాహేభృతనిశ్చయః, తస్యసత్యాత్మనఃపాద స్పర్శాదేవ వనాపగాః ౨౨. జజ్ఞేరాజానుదఘ్నాప స్తిమితగ్రాహ చేష్టితాః, తస్మిన్నపివినిర్యాతే ప్రత్యాహేధరణీ భృతః ౨౩. అథాంధతమసంగాఢం అసాధ్యీ త్కర్వతోమునిః, ఆచ్ఛాద్యదివితిగ్మాంశుం నిరుధ్య సకలాదిశః ౨౪. ఏకీకృత్యచ భూభాగా నుజ్జజృంభే మహత్తమః, జృంభమాణేమహీంధ్వాంతే కృతాంత సమలీలయా ౨౫. ప్రాచ్యాదివ్యవహారాణాం కథాపి ఖలునాభవత్, పంకేమగ్నాఇవోద్దాఢే పాతాలే పతితాఇవ ౨౬. లీనాఇవమహామోహే బభూవుస్సహసైవతే, నిరర్గలేతమస్యేవం నిమేషోన్మేషయోరపి ౨౭. అగృహీతవిశేషార్థం శేషామాసీత్పలం దృశోః, సర్వేతేపాణినాపాణిం అవలంబ్య జలే ఋణాత్ ౨౮. స్వల్పేపి విపినోద్దేశే భూయోభూయో విబభ్రమః, తతఃస్థిత్వాక్వచిత్తత్ర జ్యోతిర్లింగమయం శివం ౨౯.

అనుదధ్యానృవ స్మృత్వా గురోర్ద్వారవదాయినః, తస్మిన్ధ్యానపథే రాజ్ఞి తేజసా కేనచి త్తతః ౨౭. స్యాఃప్రశాంత మభవద్ధ్వాంతంతత్సర్వతస్తతం, ఘనాన్ముక్త ఇవా దిత్యో రాహుము క్తఇవోడురాట్ ౨౮. ఆత్మేవాజ్ఞాననిర్ముక్తః తమోముక్తోభవ న్నృపః, తతఃప్రకాశమానాసు దిక్షుదృష్టో నరాధిపః ౨౯. దేవీమాహ్లాదయ న్వాచా కుమార ముపలాలయన్, చిత్తానురోధినాసార్థం సల్లపన్సత్యకీర్తినా 30. సత్యధర్మ దృఢాదర్శ క్రోశమాత్రంజగామసః, తతోవతీర్య గగనాత్తూర్ణం నక్షత్రకో మునిః 3౧. దదస్వధనమిత్యగ్రే స్థిత్వా ధనమయాచత, భూమిష్ఠం ఘోరభావంత మతిని ష్ఠుర భాషిణం 3౨. అనుసీయప్రసన్నాత్మా రాజావచన మబ్రవీత్, ఋణందదామి సకలం సమయోనహి లంఘ్యతే 33. పంచపాణిదినాన్యేవం సహాస్వాత్మవతాం వర *నక్షత్రకః * దదానఇవసర్వంమే ఋణంధృష్టః ప్రభాషసే 3౪. ఋణాగమన మార్గంతే నపశ్యామి కథంచన, అన్యమాపోవ్యతీనస్తే శిష్టంహి దినసప్తకం 3౫. అనృణఃకథమేతస్మి న్భవిష్యసి వనాశ్రయః * రాజా * దినాని సప్తహా కింతేమునే భావ్యదినానిహి 3౬. సమయేస్వం సగచ్ఛ మూసిద్ధకారర్వ్ ప్రయాస్యసి, అస్తువాత చ్చపశ్యామి ఖ్యాతంతే సత్యభాషణం 32 ఇత్యుదీర్యోత్థితస్తీ క్రోధా త్సజగామ యథాగతం, తస్మిన్గతేపునశ్చితాం ప్రపేదే ధరణీపతిం 3౮. ఏవంసంచిత్య సంచిత్య నక్షత్రక సమీరితం, ఆపత్పరంపరాభిర్మే మధ్యేమధ్యే తథాత్మభిం 3౯. మహానంత రితఃకాలో నవిజ్ఞాతఃకథంచన, పర్యటన్నిగ్భిమూర్ధ్నోరా దదాపిచ వనాద్వనం ౪౦. కస్మిన్పృదేశే కాశీతి నజానామి కరోమికిం, అలంనాచింతయా దేవఃశివో మేహృది భాసతే ౪౧. తస్యైవరూపం సత్యంయ త్తదేవోత్తారకం మసు, ఇతినిశ్చిత్యచోదీచీం దిశంనిర్ణీయ యత్నతః ౪౨. యయాస్వస్తమనా దేవే భూతభావానసీం ప్రతి, విశ్వా మిత్రస్తతస్తస్మిన్కోపోద్భేద మమోఘయన్ ౪3. ప్రతిబంధకరంరాజ్ఞో మహావా యుంససర్జహ, ఊర్ధ్వంతిర్యగధశ్చాపి పరితశ్చ క్షణేక్షణే ౪౪. ప్రవర్ధమానో దదృశే మహావాయు ర్భయంకరః, తృణవత్సర్వతః సర్వాఃపోన్మూలిత మహాద్రుమాః ౪౫. ప్రాదురాసన్మహావాత్యాః ప్రారంభా దూరితాచలాః, భిన్నమూలాహతదలాః శాఖా ప్రోతాండజప్రజాః ౪౬. వింధ్యాఇవరవేర్మార్గం రోద్ధుమత్యుద్ధతా ఇవ, విశీర్ణనిర్ఝరా శ్శీర్ణశిఖరాఃక్షతసానవః ౪౭. పర్యంతగహ్వారా స్సర్వేబభూవు ర్ధరణీధరాః, మహాం తశ్శైరభా స్సింహా నాగాఃఖడ్గమృగాదనాః ౪౮. ఇమేహతాస్తధాన్యేషాం మృగా ణాం తత్రకాకథా, ప్రభంజనసముత్క్షిప్తాః సముద్రాణాంమహోర్మయః ౪౯. ఉత్తుం గైస్సలిలాపూరై ర్భువమేకోదకాంవ్యధుః, యాదోభిర్గ్రసమద్భూత సాగరోర్మిభి రచ్యుతైః ౫౦. అపరిధృష్యై ర్భువోభాగా బభూవుర్నిచ్ఛాంబరాః, తదాచంద్రవతీ దృష్ట్వా వాతోద్ధూతాం వనస్థలీం ౫౧. సహపుత్రేణరాజేంద్రమాలిలింగ భయాకులా తస్మిన్కాలేపిభూతేశం పవనాహార భూషణం ౫౨. ధ్యాయన్గురుపదస్మృత్వా నచ

చాల మహీపతిః, సర్వేష్వర్వీభృత్సు యేనర్షణైవ లఘూకృతాః ౫౩. సతమూర్వీ భృతాంధుర్యం నాలంలంఘయితుం మరుత్, తస్మిన్ప్రశాంత సంరంభైనైశ్చల్యాత్సత్య వాదినః ౫౪. ఆశ్చర్యమిద మిత్యాస న్దివిదేవగిర స్తదా, సర్వాపద్బహులాన్దేశా నిమానుల్లంఘ్య వేగతః ౫౫. గమిష్యామీతి నిశ్చిత్యరాజాథ త్వరితం యయౌ, తతోదిష్ట్యామహాబాహుః ప్రవృతం విపులాంతరం ౫౬. నృపోదదర్శపంథాన ముదీచీం దిశమాస్థితం, అన్యోన్యంభావమాలంబ్య స్వత స్సుస్థిరనిశ్చయాః ౫౭. ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య తేనతేత్వరితం యయుః, ఆతవగ్లాపితా శ్శ్రాంతాః క్షుధితాశ్చ పిపాసితాః ౫౮. నచతస్థుర్నిక్వచిన్మధ్యే విపదుద్దమ శంకయా, సుకుమారంపథాశ్రాంతం శుష్యత్కంఠ ముదన్యయా ౫౯. స్ఫుటితాంఘ్రికలంరాజ్ఞీసుకుమారంవీక్ష్య విష్వ శ్చే, ఆత్మానురోధాత్త్వరితా మాయస్తచరణామపి ౬౦. రాజ్ఞీమనునయ న్వాచా యయారాజా త్వరాన్వితః, తతస్తేనైవమార్గేణ గత్వాదూరం మహీపతిః ౬౧. దస్యుహింస్రమృగాకీర్ణం ప్రవివేశ మహద్వనం, తస్యర్షణేనసర్వత్ర విశ్వామిత్రస్య మాయయా ౬౨. ప్రదహన్నఖలాన్వృక్షా న్వాతిదురాసీ ద్దవానలః, ఏకోద్యోగేనస ర్వాను దిక్షువ్యాప్తిం ప్రదర్శయన్ ౬౩. మార్గమావృత్య జజ్వాల జ్వాలామాలో ద్ధతోనలః, జ్వాలాక్రాంతదిశాభాగోధూమాక్రాంత నభఃస్థలః ౬౪. ఊష్మాక్రాం తశరీరాంశుః సబభూన దురుత్సహః, కోటరాంతర్నిప్రవిష్టాభి ర్జ్వాలాభిః ప్లుష్టశాఖా ౬౫. పరమాణుభిరజ్జైయై ర్ధిమాః సృష్టాఇవోజ్వలాః, అధిత్యకానుశృంగేషు కందరేషుచ సానుషు ౬౬. జ్వాలాలీఢామహాశైలా నిపేతుఃశీర్ణసంధయః, ఆశ్మం ఖలమధూమస్తోమగాఢమలీమసైః ౬౭. ఆలీఢాస్తచ్ఛిఖాజ్వాలై రపాక్రామన్విమానగాః, వాలేషుజానుషు పదేష్వంగసంధిషు మూర్ధసు ౬౮. గ్రస్తాదవానలజ్వాలై ర్విసేశురాప్యశులా మృగాః, పుప్లుషుఃపరతోలోలై ర్జ్వాలాగ్రై ర్దష్టచంచవః ౬౯. నిపేతుర్ధి మనీడేభ్యో విహంగా దావపావకే, నిర్ధూనాన్వరితసర్వా న్వల్వలాని సరాంసిచ ౭౦. అగ్రేసరాభిర్జ్వాలాభిః సనిశ్శేష మశోషయత్, జ్వలతాబర్హజా లేనవిభ్రమ బర్హిణాం గణః ౭౧. దదాహదూరతోవృక్షా నస్పృష్టాంశ్చ దవాగ్ని నా, లంఘితేభ్యోగ్నినాసద్యో వల్మీకేభ్యోథనిఃసృతాః ౭౨. ధూమ్రోదాస్తావ దభ్య ర్ణాదదహ ర్దహనార్దితాః, ప్రస్ఫుటద్భిః ఫణారత్నై ర్ఫుల్లింగనికర ప్రభం ౭౩. ఊర్ధ్వంతోబహుళ శ్వేళముద్గిరంతః వునః, ఆస్ఫాల్యాస్ఫాల్య భూభాగం ముఖైః పూతాగరగర్భితైః ౭౪. ఆవాలమాఫణాభిత్తి ప్రస్ఫురద్భిః ఫణేఫణే, వాతానీతైః శిఖాజ్వాలై ర్వ్యాలీఢాంగాః ఫణాభృతః ౭౫. నిశ్చేష్టా న్యపతంస్తత్ర విధ్యమానా మహీతలే, అగ్రేధూమా స్తతోజ్వాలాశ్చటాత్కార రవస్తతః ౭౬. ప్రససర్పతతోవహ్నిః చతుస్సంధా త్మవత్తదా, కాలిమానం శ్రేయ్ పశ్చాద్వహ్నిజ్వాలాం పురోవహ్ ౭౭. పరిస్ఫురన్ఫణారత్నైః కృష్ణసర్పఇవా బభౌ, నాత్యాథూమా గ్రఫలకోజ్వాలా ఖడ్గం ప్రచాలయ్ ౭౮. చచారో త్పుత్య చోత్పుత్య వాయువేగా ద్దవానలః, శరభాహరయస్తేచ గజవ్యాఘ్రామృగాఅపి ౭౯.

క్రాంచేయాం పక్షిణ శ్చాన్యేమార్జారాలా మూషకాలపి, భల్లూకావానరక్రోడా బర్హిణాః పన్నగాలపి ౮౦. ఉపర్యుపరిచాన్యోన్యం పతంతో వైరవర్జితాః, కాంతారాద గమన్నర్చిరంశురాగుల్మకాంస్తతః ౮౧. గుల్మేభ్యో వీరుధస్తాభ్యోద్రుమాంస్తేభ్య శ్చవర్షాక్షతేభ్యోమేఘపటంవహ్నిఃక్రమాద్భాక్రమదుచ్ఛిఖః ౮౨.సనర్వతఃసమాక్రామ దవాగ్ని ర్విపినస్థలీం, హరిశ్చంద్రాభిముఖ్యేన విత్తస్తార మహోశిఖః ౮3. తమాయాంతం సమాలోక్యదావాగ్నిం తేజసాంనిధిః ౮౪. మార్గానన్వేషయామాస నిర్గత్యగమనేవనాత్, సయేషుయేషుమార్గేషు వినిర్గంతు మవైక్షత ౮౫. తేషుతేషు పరిజజ్వాలప్రవృద్ధార్చిర్ద వానలః, అగ్రేశుష్కముఖం దేవీం రోహితాస్యం భయాకులం ౮౬. వ్యథితంసత్యకీర్తించ విలోక్యాచింతయన్నృపః, అహోదావోదురంతోయం యన్మామభిభవత్యలం ౮౭. దవాగ్నేఃక్వాగతంతేజ స్తన్మేతేజస్వి దుఃసహం, కథంద్రక్ష్యామి పురతో దహ్యమానాందవాగ్నినా ౮౮. ప్రియామిమాం చంద్రముఖీం ప్రియంపుత్రం యశస్వినం,వినీతంగుణినంస్నిగ్ధంకుమారం కులవర్ధనం ౮౯ ద్రక్ష్యామి గ్రస్యమానాంగ మాశుశుక్షణినా కథం, మంత్రిణాంధురినిష్ణాతం మయాన్యేహీన పాలితం ౯౦. ద్రక్ష్యామిసత్యకీర్తించ వనానలశిఖా వృతం, కస్మిన్కాలే కథం కింవా కేనాతీతాభవేదియం ౯౧. దవాగ్నేర్వశమాయాతి దైవస్యకుటిలాగతిః, నద్రష్టుమిచ్ఛామి దేవ్యాః పుత్రస్యా ప్యాపదంపునః ౯౨. ప్రతీపమేవయాస్యామి ప్రవేక్ష్యామి దవానలం, దావానలాభిషంగోత్థవ్యధావ్యథయతి స్ఫుటం౯3. యథాతథా దురుత్పన్న కమృణిత్వం కౌశికంప్రతి, ప్రతిజ్ఞాతం ధనందాతుమశక్తో దావపావకే ౯౪. హరిశ్చంద్రఃపపాతేతి లోకో మాంకథ యిష్యతి, ఋణిత్వంసత్యవిభ్రంశః సంశ్రితానామపాలనం ౯౫. అగ్నామృతిర్మమేత్యేవ మేకైకమపి పాతకం, ఇతిచింతాకులోరాజా సమాశ్వాస్యస్వ భయాకులాం ౯౬. ఉవాచనృపతి ర్ధీమాన్కాలోచిత మిదంవచః, * రాజా * మార్గేమార్గేమయాదేవి తీర్ణాఃసర్వే భ్యుపప్లవాః ౯౭. దవాగ్ని ర్దుస్తరోవ్యేష ఇతిమే ప్రతిభాతిధీః, ఏషనిర్విఘ్న సంరంభో భూతానాం భయదాయకః ౯౮. ప్రధక్ష్యత్యనలో హ్యస్మా నవతీకార దుస్సహః, తదహంనిధనాత్పూర్వం సపుత్రాయా స్తవానఘే ౯౯. దావానలంప్రవేక్ష్యామి సత్యకీర్తేశ్చ వశ్యతః, ఆహుత్యేవంమహావహ్నిః ప్రీతఃశాంతిప్రయచ్ఛతి ౧౦౦. శంభోర్యోజ్యోతిర్మయస్యాగ్నిః స్మృతంయా తనురేషహి, వీక్ష్యవ్యాప్తం తమేవంమాం మాత్వంశోకే మనఃకృథాః ౧౦౧. దైవేనమానుషేణాపి నియతిర్నహిలంఘ్యతే, ఇతీవాదినిరాజేంద్రే నేదీయస్యనలే తథా ౧౦౨. ప్రకంపమానాప్రోవాచ తథ్యంచంద్రవతీ వచః *చంద్రవతీ* నిశీథిన్యా గతిశ్చంద్ర స్మరితాంగతి ర్ధర్మవ్, సూర్యోగతిస్సరోజిన్యా స్తథాభర్తా స్త్రియో గతిః ౧౦3. త్వమైవపాలితానిత్యం త్వామేవశరణం గతా, త్వయాహమవినాభూతా వమాంత్యక్తు మిహార్హసి ౧౦౪. స్థితేభర్తరి యానారీ కాలస్యవశ మాగ్రయేత్,

విశుద్ధభావాయానారీ భర్తారమనుగచ్ఛతి ౧౦౫. కులద్వయంసముద్ధృత్యప్రయాతిపర మాంగతిం, పత్యౌమృతేపి యామోహా జ్జీవితాశాంనముంచతి ౧౦౬. సానవిందే చ్ఛుభం కించిదిహలోకే పరత్రచ, మితందదాతింహిపితా మితంభ్రాతా మితంసుతః, అమితస్యహిదాతారం భర్తారంకా నపూజయేత్ ౧౦౭. దీర్ఘాయుషా ముమారేణ త్వంజీవ శరదశ్శతం, త్వయిపశ్యతిమాంనాథ ప్రవేక్ష్యామి దవాన లం ౧౦౮. ప్రసీదయాచేరాజేంద్ర పార్థనాం మమపూరయ, నశర్తుమర్హసి స్వామి న్ప్రతిషేధేనవైశసం ౧౦౯. ఇతిగద్గదయావాచా వ్యథయంతీ విభోర్మనః, పపాతపాదయో స్తస్యభావేనాకృతి మేనసా ౧౧౦. పితరంచతథోద్యోగంమాతరంచ తథాశయాం, రోహితాస్యస్సమూలోక్య రురోద కరుణస్వనం ౧౧౧. స్వామినస్త ద్భాం వీక్ష్యసత్యకీర్తి శ్శుభాశయః, బద్ధాంజలిరువాచేదం నవనం సమయోచి తం ౧౧౨. స్వామినోరవలోక్యేమాంవిపత్తింనహిజీవతి, సత్యకీర్తి స్తతగ్నికార్యాదృష్టి స్సానుగ్రహా మయి ౧౧౩. ఏతావంతమిమం కాలం స్వామినాపరిపాలితం, శరీరం మేకరోమ్యద్య త్వయిపశ్యతి వహ్నిసాత్ ౧౧౪. శరీరమర్థంప్రాణంచ యస్స్వామిని నివేదయేత్, ఆజీవవిధురంయాతి సవీవాన్యస్తు కృతిర్మృతః ౧౧౫. ప్రాప్తాయామాపది ప్రాణాన్నోముంచే త్స్వామినఃపురః. నవైశ్రేయ స్సమాప్నోతి ప్రేత్యాపి దివిశా శ్వతం ౧౧౬. *భరద్వాజః* ఇతితేషుమిథస్స్నేహా ద్గచ్ఛత్సు విపినానలః, ద్యాంగా మపి దహంస్తేషా మాసనోభూద్దురుత్సహః ౧౧౭. తతః చంద్రవతీదేవీ పశ్యత్యా స్తేశ్వరే ప్రియే, సన్నాహమకరోద్వహ్నౌ ప్రవేష్టుం సాంజలిర్జవాత్ ౧౧౮. మైవం ప్రియేత్వయా కార్యం మయిజీవతి భామిని, నాతిలంఘ్యంమమవచః సాహసా ద్విరమాధునా ౧౧౯. ఇత్యువాచనృపస్సాంత్వయిత్వాదేవీంగిరాగ్యయా, యావదు ద్యోగినీ తావత్పురస్తా దనలోభవత్ ౧౨౦. జిహ్వాభి రివలోలాభి ర్జ్వాలామా లాభి రంబరం, లేలిహానంమహాదావం రాజ్ఞీనాగణయత్తదా ౧౨౧. సర్వేషామపిచ క్షూంషిధూమేనాంధ్యానితతక్షణాత్, వ్యామోహస్తిమితాన్యాసన్ వ్యాకులానిమ నాంస్యపి ౧౨౨. కింకార్యవిముఖేరాజ్ఞి ప్రవల్గతిచ పావకే, నిమీలితేషుమారేపి సత్యకీర్తాచ ముహ్యతి ౧౨౩. దేవీకృతాంజలిర్భూత్వా పరంధైర్య ముపాగతా, చింతయంతీచ భర్తారమంతఃకరణ దైవతం ౧౨౪. ప్రవేష్టుకామా దహనమిమాం వాచ ముదీరయత్, వాఙ్మనఃకర్మభిఃపత్యౌ యదీభావ శ్శుభేమమ ౧౨౫. అను రక్తశ్చిద్ధర్మో ధర్మజ్ఞః సత్యవాగయం, హరిశ్చంద్రోపతిర్భూయాన్మమజన్మనిజన్మని ౧౨౬. ఇత్యుక్త్వాపాదయో స్తస్యనిపత్య స్థిరనిశ్చయా, సపాతజ్వలనేతిస్మిం స్తృణి కృత్యచతచ్ఛిఖాః ౧౨౭. తస్యామపాంసులా రత్నేనిపతంత్యాం దవానలః, తత్ప్ర భావసమాక్రాంతః పరిశేషామ తదద్భుతం ౧౨౮. కిమత్రకించిదాశ్చర్యం నాగ్నిర గ్నౌ ప్రవర్తతే, పాతివ్రత్యంమహత్తేజ శ్చంద్రోపత్యాంపరితిష్ఠితం ౧౨౯. తథైవమ

గే వివినానలేస్మి న్వరాహతే చంద్రావతీపరిభావాత్, పృథక్ప్రశంసావచనాని హర్షా త్ప్రాదురభూవు ర్దివిదేవతానాం ౧౩౦. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే మాయావహ్నినృష్టిర్నామ
పంచ వింశోఽధ్యాయః ౨౫.

* భరద్వాజః * తతఃప్రకృతిమాపన్నః ప్రశాంతే జ్వలనేనృపః, మహాప్రభావాన్మునిదే దృష్ట్వాక్షేమవతీం ప్రియాం ౧. ఉన్మీల్యనయనంసద్యో దృష్ట్వామాతర మగ్రతః, వీక్ష్యతాంరోహితాస్యోపి తదుత్సంగే పపాతహ ౨. మహత్తత్తేజసోగ్రేపి తేజాంస్యపితమాంసిహి, దేవ్యాగ్నిపురస్థైవాగ్ని రిత్యాసీ త్కీర్తివాక్ 3. దేవీ చదహనాతంకం నిర్ధూయ స్వేనతేజసా, ప్రణివత్యచభర్తారం కుమారం పరిషన్వజే ౪. శాంతానలాసుసర్వాసు దిక్షుదేవీ ప్రసాదతః, యథాస్థితివిభాగేషు వనేష్వసి సమంతతః ౫. వ్యక్తస్వభావసంస్థానే భూభాగే హర్షదాయిని, తేషుతేషుచమార్గేషు వ్యజ్యమానేషుసర్వతః ౬. రాజాసంమోదమానోపి ఆపద్విగమనాత్తదా, ఋణాన్మునేఃవరిత్రస్తో దినసంఖ్యాంవిచింత్యచ ౭. మార్గేణమహతాతూర్ణం యయౌ వారాణసీం ప్రతి, గచ్ఛన్దదర్శగగనా దవతీర్ణం పురఃస్థితం ౮. నక్షత్రకంమహాఘోరం రోషాచ్ఛోణితలోచనం, దృష్టమాత్రే నృపస్తస్మి న్దృగ్దాహేనేవపీడితః ౯. ఏషకింవక్ష్యతీత్యంతి శ్చింతాక్రాంతాశయో భవత్, * నక్షత్రకః * తిష్ఠక్ష్యామి భోరాః నిశ్యతేదినయోర్ద్వయం ౧౦. నసహేమాంవిజానాసి దదస్వ సకలంధనం, * రాజా * దినద్వయాంతరే విద్వన్భవిష్యామ్యృణస్తవ ౧౧. త్యజకోపమిమం విప్రయేనతేక్లిశ్యతే మనః * నక్షత్రకః * యత్రయత్రప్రయాసిత్వం తత్రతత్ర ధృతాశయః ౧౨. అనుగచ్ఛామిచైవంత్వాం కిమహం తవకింకరః, ఋణీకిం జీవికాంకింవా త్వత్తోహ ముపలబ్ధవాన్ ౧౩. నిత్యంవన్యఫలాహారః కింత్వా మనుసరామ్యహం, అద్వైవతద్ధనంరాజ న్దత్తంచే దభిలంత్వయా ౧౪. దిద్రవ్యేణనేప్యామిగురోఃపార్శ్వంత్వయాన్వితః, ప్రతిజ్ఞాతదినాంతేతు దత్తంనేతుం నశక్యతే ౧౫. గణ్యంతేదివసాస్తేన మునినా త్వన్ముఖోదితాం, * హరిశ్చంద్రః * ఇయంవారాణసీపుణ్యా నాతిదూరే ప్రకాశతే ౧౬. వసంతిధనినోయత్ర శక్రవైశ్రవణోపమాః, తేభ్యోధన ముపాహృత్య యేనకేనాపి కర్మణా ౧౭. ఋణందదామితేసర్వం' నవేలాం లంఘయామ్యహం, ఇతిసాంత్వాత్మభి ర్వాక్యై స్తంప్రసాద్య పునఃపునః ౧౮. త్వయారప్రయయౌ రాజా కాశ్యాంవిన్యస్త మానసః, విన్నఇవవేగేన ఋణిత్వేనేవవ రి

తః ౧౯. చింతయేవపరంక్షిప్తో హ్యాశంసాభి రివేరితః, ఛాయాద్రుమానపిక్వాపి నపశ్యేత్ర్శాంతిహారిణః ౨౦. సద్యస్సంతాపహారిణి మార్గమాణ స్సదాంసిచ, తథా స్పృహయమాణశ్చ శీతలాయ నభస్వతే ౨౧. కియత్యధ్వనికాశీతి పృచ్ఛ న్సాద రమధ్వగాఁ, ప్రతప్తాంగఃకతోరాభిర్మధ్యాహ్నార్క మరీచిభిః ౨౨. లంఘయన్వి పినోద్దేశా న్తరంగమరీచికాఁ, ననిమీద న్క్వచిదపిశ్రాంతోపి క్షుధితోపిసఁ ౨౩. గత్వాసుదూరమధ్వానం త్వరయైవోపబృంహితః, అపరాహ్ణేసమాపేదే రాజా వారాణసీ పురీం ౨౪. పరిఖాభిరగాధాభిః ప్రాకారేణ గరీయసా, గోపురేణోన్నతే నాపి వీథీభిర్వివులాత్మభిః ౨౫. భవనైర్విభవోదారైః ప్రాసాదైశ్చ మనోహరైః, ప్రపాభిర్మహితైస్సైశ్చత్వరైశ్చ సుపూజితైః ౨౬. మందిరైర్దేవతాగారైర్మఠావి భవశోభిభిః, త్యాగభోగదయా దాక్ష్యధనసంప ద్యుతైర్జనైః ౨౭. రూపసౌందర్య సౌభాగ్య లీలాహ్యైర్యశ్చ పావనైః, రమణీయైర్మహోద్యానైః సరోభిశ్శిశిరాంబు భిః ౨౮. రథైర్గజేంద్రై స్తురగైః పదాతిభిరలంకృతైః, నానాదేశాగతైర్నానా పారూపై ర్జనైరపి ౨౯. యతిభిర్వ్రతినిస్నాతైః వణిగ్భిశ్చ ముముక్షుభిః, తీరదర్శిభి రాత్మజ్ఞై ర్మునిభిశ్చ దిగంబరైః ౩౦. ఆకాశవాసిభి ర్బ్రహ్మలింగిభి శ్చేదవాదిభిః, ద్విజైరపి క్రియాదక్షై స్సర్వదా పరిశోభితాం ౩౧. కైలాసాదపిదేవస్య బహునూనైక భూమికాం, భోగదాంమోక్షదాం పుంసాం సర్వాభీష్టఫలప్రదాం ౩౨. అనాదిపాపసంహర్త్రీ మాపన్నానాం పరాంగతిం, అభ్యేత్యతాం పురీంరాజా హరిశ్చంద్రోమహామనాః ౩౩. పవండేభక్తినమ్రేణ శిరసా ప్రయతాశయః, రాజ్ఞోనియోగాత్పుత్రేణ సహరాజ్ఞీ యశస్వినీ ౩౪. అవందతరుజాంఘాంత్రీం రాజధానీం మహేశితుః, అచిరాదనృణోభూయాత్స్వమితిరచితాంజలిః, ౩౫.కృతప్రణామాస్తేయావత్ప్రవేష్టుం విదధుర్మనః, ఆగచ్ఛ న్పురతస్తేషాం తావన్నక్షత్రకోమునిః ౩౬. దర్శయన్రోషసంరంభం భ్రువోర్భంగంవిభావయన్, ఉన్మార్జయ న్మహాస్వేదలవాన్బాలతలోత్థితాన్ ౩౭. ఆగత్యపురతస్థిత్వా రుషాప్రస్ఖలితాక్షరం, ధనందేహీత్యువాచోచ్చై ర్హరిశ్చంద్ర ముదీక్ష్యసః ౩౮. *రాజా* ప్రసీద యమినాంశ్రేష్ఠ ప్రాప్తో స్మ్యద్య పురీమిమాం, ప్రావిక్షంనచ తావత్త్వ మాగతోసి మహామునే ౩౯. ప్రవిశామిత్వయైవాద్య సహవారాణసీ మిమాం, ఋణాదపివినిర్ముక్తో భవేయం త్వత్ప్ర సాదతః ౪౦. *నక్షత్రక* మాధుర్యంవాచి హాస్తేతు నకించిత్పరిశిష్యతే, ఏకమే వదినంశిష్టం క్వతేస్యా ద్ధనసంభవః ౪౧. ఆగత్యాగత్యతేపార్శ్వం ద్విర్నేచ చరణే మమ, శ్రాంతాన్యతీవగాత్రాణి శాత్యంనాద్యాపి ముంచసి ౪౨. జానన్నపి పరం భావం మునేర్నఖలు తేభయం, నక్షత్రకంచమాం భూయస్తచ్ఛిష్య మవమన్య సే ౪౩. అతఃపరంనముంచామి త్వామహం స్మృతివర్జితం, స్థితేమయిత్వరా భీతి

యుక్తో దాస్యసిమేధనం ౪౫. ఆగచ్ఛప్రవిశామ్యేవ ఇత్యుక్త్వాప్రవివేశతాం ౪౪. అగ్రతః తాంపురీంరాజా ప్రవివేశాథ వేపితః, విశ్వేశ్వరంమహాదేవ మవిముక్తేశ మీశ్వరం మనసాచింతయ న్రాజా నక్షత్రకమువాచహ ౪౬. *రాజా* స్రష్టా త్రాతాచహర్తాయో జగతోస్య జగన్మయుః, తతోవ్యతీర్ణశ్చ తత్వాత్మా ప్రకృతే ర్యః పరస్సృతః ౪౭. అద్యాపిమృగయంతేయం జ్ఞానగమ్యం మహర్షయుః, తమేకంచిద్ఘనం నిత్యం సతతోదిత మీశ్వరం ౪౮. విశ్వేశ్వరమహం ద్రష్టుం వాంఛామి యదితేకృపా, అయోధ్యాయాశ్చకాశ్యాశ్చ విప్రకృష్టం తథాంతరం ౪౯. అత్రాగతోపివిశ్వేశం నపశ్యేయది కోస్మ్యహం, సిద్ధ్యేచ్చచింతితారోమే విశ్వేశ స్యాద్య దర్శనాత్ ౫౦. ఋణంసహస్వ తిష్ఠాద్య సమాగచ్ఛ సహోథవా, *నక్షత్రకః* అహోనిర్లజ్జతా తేఽద్య భక్తిందర్శయసీశ్వరే ౫౧. ఋణీతుపాతకీయోగ్యో నహిద్రష్టుం మహేశ్వరం, విముక్తిఃపాతకా దస్మా త్పూజయేశం దివానిశం ౫౨. గ్రీవామాస్కందస్థితిష్ఠంతం నవేత్సిత్వంఋణగ్రహం, అహోన్వేద్యసప్తమో భాగో వర్తతేఽద్య దురాశయ ౫౩. వీధ్యాంవీధ్యాంచ యాచస్వ ధనార్థంధనినో జనాన్, అవశిష్టందినంహ్యేకం ప్రతిజ్ఞాత దినేషుతే ౫౪. తస్మిన్వినిగలితేచ త్వంసత్యా ద్భ్రష్టోభవిష్యసి, ఉగ్రశాపస్యచమునే స్తథానుభవితాఋషిః ౫౫. అగచ్ఛానృణతాంగచ్ఛ పశ్చాద్భక్తో భవేశ్వరే, ఋణీతుపాతకీయోగ్యోనహిద్రష్టుంమహేశ్వరం ౫౬. విముక్తఃపాతకా దస్మాత్పూజయేశం దివానిశం, *రాజోవాచ* పరవానస్మికింకర్యాం యథార్థంహి తథామునే ౫౭. అనృణ్యాస్మపరోధర్మ ఇతిధర్మానుశాసనం, నాహంకమపి జానామి నజ్ఞాతోస్మిచ కేనచిత్ ౫౮. భ్రామ్యన్వీథీషు వీథీషు యాచేనామాభిముమ్యచ, లబ్ధంలబ్ధంచ తత్తదద్యాం ధనం సత్కర్మణాంని ధే ౫౯. *నక్షత్రకః* సౌభాగ్యంచప్రభుత్వంచ తృష్ట్వాతే ధనినోజనాః, దాస్యంత్యర్థితమాత్రంతే ధనమస్మా ద్దురత్యయాత్ ౬౦. అహంతామియతీం ముంచ విక్రీణే వ్యస్త్రీయం సుతం, ఆత్మానంవాథనార్థం తత్కిం నస్మరసిభాషితం ౬౧. అనురథ్యం నచాహంత్వా మనుయామి పదేపదే, సంభూతేపిధనే పశ్చా దాయాస్యామిదదస్వ తత్ ౬౨. ఇతినక్షత్రకగిరా భీతభీతఃస్థితో నృపః, కర్తవ్యమిదమేవేతి సోథబభ్రామ వీథిషు ౬౩. శృణుతాత్ర ధనాధ్యాయే హరిశ్చంద్రోహ మస్మిమే, దదధ్వంవద్మనం ఖ్యాకం ధనం కాశికతుష్టయే ౬౪. అద్యపశ్చాదశేషంత ద్ద్యాం సర్వాత్మనాపివః, ఇత్యుదీర్యముసంస్మర్యా ప్రతోలీ ర్వి చచారసః ౬౫. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య రథ్యా పర్యటత స్తథా, వీక్ష్యవీక్ష్యచరాజానం అవోచ న్ధనినోజనాః ౬౬. *ధనినః* రాజ్యాత్ భ్రష్టోమునే ర్భీతః సంప్రాప్తః కరుణాందశాం, త్వంహితేభ్యఃకయాయుక్త్యా పరిదాస్యసిధనంబహు ౬౭. శ్లాఘ్యుఃసర్వోహి సంపన్నో విపన్నఃకేన ధార్యతే, సంప్రాప్తఃపశ్చిమా మాశా మత్రోదాహరణం రవిః ౬౮. కింహ్యర్థిశ్చంద్రనామ్నాగ్నిః

ప్రదదేకిమిదం ధనం, ప్రదత్తంధనమస్మాభి ర్యస్యధర్మోహి సీదతి ౬౯. ప్రత్యా
హృతో ధనంయస్య సంభవేద్వాప్రయత్నతః, తస్మైదేయం సుబహువా స్వల్పం
వాపి విజానతా ౭౦. ఉదైతిచపునర్దివా ద్యాస్వా నస్తంగతోపిన, ఋణీదురంతా
మాపన్నో దశాంనైవ ప్రరోహతి ౭౧. ఇత్యుక్త్వాప్రయయు స్సర్వోరాజాన మవ
మత్యచ, తేపాంవచస్సమాకర్ణ్య వ్యథితో దశయాతయా ౭౨ శ్రాంతశ్చతుష్ప
థేస్థిత్వా త్రస్తోనక్షత్రకం ప్రతి, సత్యకీర్తిరువాచేదం సత్యనా ర్థైర్యమాస్థితః ౭౩.
* రాజా * నగర్యాం ధర్మపూర్ణాయాం మస్యామేవం ధనార్థ్యహం, అవధూతశ్చ
ధనిభి ర్నామ శ్రేణ్యద్ధిరాత్మనః ౭౪. ద్వాచశోనాన్యతిథాప్యేవం దరిద్రస్తు మృతా
ధికః, దరిద్రోయాచతేహ్యాద్యా న్మృతెస్తాన్నహి యాచతే ౭౫ అనయాచింతయా
కిమేదినేయాక్రియతేజనైః, అప్రయ్యంధనమస్యేవ సత్యం మాహాత్మ్య దాయియ
త్ ౭౬. నభశ్చ్యుత్సత్యమార్గాద్య స్తస్య హాన్యేసమృద్ధయః. తాభిర్లోకద్వయం
జిత్వా తత్త్వేనిత్యంప్రమోదతే ౭౭. శ్రేణుమేవాచమర్థిష్ట మాన్మృథా హృదిసంశయం,
నాస్త్యాత్మవిక్రయాత్కించి దుపాయో ర్థోధనాదృదః ౭౮ తత్త్వంమాం మన్నియో
గేన విక్రీణీష్వావిలంబితం, విక్రేతుర్నోన్యహేతావ ద్దివీమపి కుమారకం ౭౯.
* సత్యకీర్తిః * స్వామిన్మయిస్థితే భృత్యే నైవంవ్యంకర్తు మర్హసి, విక్రేతవ్యస్త్వయై
వాహం మితంవాహృధనంభవేత్ ౮౦. * రాజా * అనురక్తశ్చదాంతశ్చ జ్ఞాతాచ
త్వం మహామతే, ఏవంవదసివాక్యంతే నైతదభ్యుపగమ్యతే ౮౧. విక్రీణీతేతథా
రాయ సుస్నిగ్ధ మనుజీవినం, అయశస్తస్యలోకే స్మిన్నప్రేత్యాపి శుభాగతిః ౮౨.
తస్మాత్త్వయాద్యవిక్రీతే మయి మద్వాచితిష్ఠతా, ధనంసుబహులభ్యంస్యా ద్యేన
తుష్యతికాశికః ౮౩. ఇత్యుక్తింభర్తురాకర్ణ్య తస్మిన్శోకా దనుత్తరే, ప్రాహపుత్రం
పురస్కృత్యదేవీ చంద్రవతీగిరం ౮౪. * చంద్రవతీ * నచాహంహృదయేకించి
న్నాథ కృత్వాబ్రవీమితే, యతస్త్వంవేత్సిచాంతస్థం త్వంహిమే హృదివర్తసే ౮౫.
విక్రేతవ్యాత్వయైవాహం ప్రవిష్టేన దశామిమాం, సపుత్రాచ తతోలబ్ధం దదస్వ
మునయేధనం ౮౬. ఋణేమహతిఘోరేపి దత్తాచే ద్ధనకారణాత్, ఋణినస్తావతా
ప్యస్తి మనసస్తుష్టి రూర్జితా ౮౭. మాస్తుతేశోకలేశోపివిక్రీతాస్మి ప్రియామితి,
కాలోహిసామ్యమైషమ్య కర్తాతత్రధృతిం కురు ౮౮. కాలప్రభావాద్రాజేంద్ర కస్య
వా నప్రదాపయేత్, సుఖనందుఃఖనం సద్య స్సంతుష్టంచ విషాదినం ౮౯ ఉత్సి
క్తం భగ్నశృంగంచ తథాధ్యమపి దుస్సహం దాతారం యాచితారంచ ధీరోదా
త్తంచ విక్లబం ౯౦. ఉత్కృష్టమపకృష్టంచ శూర మన్యాజకాతరం, విశ్రబ్ధంవాప్య
విశ్రబ్ధం ప్రభూష్ణు మవిషంగిణం ౯౧. కృతాగమకృతార్థంచ సంతుష్టంచ విషాది
నం, శాంతంక్రోధసమాయుక్తంశరణ్యం శరణార్థినం ౯౨. విజ్ఞానినంచమోహాంధం

ష్ణ మ్నా వావర్జితః, విథీంవిథీంపర్యక్రామ దినూం వాచముదీరయన్ ౧౧౪. హరి
శ్చంద్రస్యభూభర్తుః పత్నీసేయ మపాంసులా, నామ్నాచంద్రవతీత్యాద్య ద్వైవా
ద్విక్రీయతేఖలు ౧౧౬, మూల్యమస్యాస్సపుత్రాయాః హేమ్నాం శతసహస్రకం,
ఖలీవాధినిరాజేంద్రే రథ్యాంపర్యటతీద్రుతం ౧౨౦. అగత్యాగత్య ధనికాస్తాఘ పశ్య
స్సపుత్రకాం, సాభ్యేనవర్ధితాసేయ మేతావంతి దినాన్యపి ౧౨౧. గృహేపముచితం
కించిత్కార్యం కర్తుంనహిఽమా, అయంచబాలకఃకింవా క్రీడాలీలో విముగ్ధ
ధీః ౧౨౨. కార్యంకర్తుంనభవతీ త్యగవ్చ స్థనినోగృహాత్, విహస్యతేషుయా
తేషు నృపఃశుష్య న్ముఖస్తదా ౧౨౩. దేవ్యాంవిషణ్ణ చిత్తాయాం సత్యకీర్తాసమా
కులే, ధనందేహిధనందేహీ త్యతిదారుణ భాషణే ౧౨౪, అగచ్ఛద్బాలిహ్మణః
శశ్చిదాఖ్యయాకాలకాశికః, వహ్నినేవసముత్కీర్ణో నైష్ఠుర్యేణేవ నిర్మితః ౧౨౫.
స్థాలోధనమదేనేవ మూర్ఖ్యేణోపబృంహితః, సచప్రాహ్యహరిశ్చంద్ర మువాచ వద
తాంవరః ౧౨౬. ధనోపచయసంభూతం వ్యంజయ న్గర్వమాంతరం *కాలకాశిక
ఉవాచ* భూభోత్వద్వాచ మాకర్ణ్య సంప్రాప్తోస్మితవాంతికం ౧౨౭, కింత్వంవిక్రీతు
కామోసి స్త్రీయమేనాం సపుత్రకాం, కియద్వాతేప్రదాతవ్యం శంస తత్ప్రదదామి
తే ౧౨౮. బహ్వ్యశ్చసంతిమేదాస్యః తిష్ఠత్వేషాపి కుత్రచిత్, ఉక్తకార్యాణికుర్వా
ణా గేహినీ మనురుంధతీ ౧౨౯. బాలోహ్యేషసమిత్కాష్ఠ పుష్పాణ్యాహర్తు మక్ష
మః, తథాపిమాత్రాయుక్తస్సన్గృహేస్యాస్తాం నిదేశకృత్ ౧౩౦. *రాజోవాచ*
బ్రహ్మన్నస్యా స్సపుత్రాయాః మూల్యం శతసహస్రకం, హేమ్నాందత్వైత
దేనాంతు సపుత్రాం నయతేగృహం ౧౩౧. *బ్రాహ్మణఉవాచ * హరిశ్చంద్రస్య
పత్నీతు దాసీభూత్వైవ వర్తతే, కాలకాశికధామ్నేతి ఖ్యాతి ర్వాభువనేభవేత్
౧౩౨. నియుజ్యమానా కార్యేషు తేషుతేష్వపి తర్జనైః, సాధయేత్తానితాన్యేషాం
సపుత్రాదివస క్రమాత్ ౧౩౩. ఇత్యుదీర్యోద్యతాపాంగః స్వవిత్త మదడంబరః,
పదదాశతసాహస్రం రాజ్ఞే హేమ్నామయత్నతః ౧౩౪. ధనంతత్తిష్ఠత స్తస్య విప్ర
స్యైవాభి పశ్యతః, నష్టత్రాయ ప్రదదా వినీతఃకుమారభాషిణే ౧౩౫. గృహీత్వాతి
ద్ధనం సర్వం పదానష్టత్రకోగిరం, *నష్టత్రకః * ఇయంతిదివసాన్యేవం మమత్వద
మగామినః ౧౩౬. పారితోషిక మేవైత ద్ధనం న్యాయ్యక్రమోహ్యాయం, తండులప్రస్థ
మాత్రేణ నచవా హేమకారణం ౧౩౭. త్వత్తోహం లబ్ధవానస్మి త్వద్ధాదేశ కరో
నహి, ఇత్యుదీర్యసమస్తం తద్ధనం జగ్రాహ తీక్ష్ణధీః ౧౩౮. అతఃపరంబుణాన్ముక్తో
భవేత్యాహ నృపంపునః, అనుల్లంఘ్యత్వమాలోచ్య భూపతి ర్నియతేస్తదా ౧౩౯.
అమమేనే మతంతస్య నచైతద్విక్రియాందధౌ, అవిషహ్యాధనోత్సేకః సతావ త్కా
లకాశికః ౧౪౦. కింతేదాసీవిలంబేనే త్యాహ చంద్రవతీంరహా, రంజయంతిస్మసీమం
త సీమాంసిందూరరేణుభిః ౧౪౧. దిగ్దేవతాఃపదేయస్యాః నేహీదాసీతిసాగిరం,

నిధాయహృదయే సాధ్వీ భర్తారం స్వాత్మదైవతం ౧౪౨. సపుత్రాతత్పదేనత్వా వాచం యుక్తామభాషత * చంద్రవతీ * వాఙ్మనఃకర్మభిః పత్యౌ నిత్యయుక్తాస్మి తత్వతః ౧౪౩. ఇత్యేవంవాదినీం రాజ్ఞీం సరుషానిర్దహన్నివ, అహంస్వామీకిమే తేన త్యాచకర్ష సపుత్రకాం ౧౪౪. తదాకర్ణవిత్రస్తః కుమారో జాతసాధ్వసః, అంబతాతేతి కరుణామవాదీ ద్దీర్ఘదాక్షరం ౧౪౫. అచింతితేన విరహేణాకులాయాం మహీపతేః, సాశునేత్రముఖందేవ్యాహేమకిల్బిస్తాంబుజోపమం ౧౪౬. వత్స్యాశ్చిత్ర నయస్యాపి దుఃసహాం విరహవ్యథాం, నియతేరీదృశీశక్తిరితి సేహేనరాధిపః ౧౪౭. స్వామిగురుఃపితామాతా దైవతం చైవతేద్విజ, యాహితేద్వారి తిష్ఠత్వం ఇత్యాహానృపతిః ప్రియాం ౧౪౮. వేలాంచాసహమానేన తర్వ్యనూనాద్విజేనసా, యయాపుత్రం పురస్కృత్య పథాయేనద్విజోగతః ౧౪౯. పత్న్యాపితనయేనాపి వియుక్తోనబభానృపః, శశాంకఖచరోహిణ్యా బుధేనచ వియోజితః ౧౫౦. నృపోమహిమ్నానియతేః శ్లథాత్మాతదాపినత్యే వధిసావధానః, ప్రియావియోగప్రభవం మహాంతరం నిగృహ్యశోకం సబభూవధీరః ౧౫౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణ చంద్రవతీ
విక్రయోనామ షడ్వింశోఽధ్యాయః. ౩౬.

* భరద్వాజః * తాంసీత్వాస్వగృహంవిప్రః సపుత్రాంకాలకాశికః, ఆహూయగేహినీ మూఢా వహ్నిరాత్మశిఖామివ ౧. హరిశ్చంద్రస్య గృహిణీ నామ్నాచంద్రవతీతియా, ఇయంనాసీసపుత్రాతే నియుంక్ష్వైనాంహి కర్మసు ౨. ఇతిభర్తుర్గిరోసాపి ధనగర్వేణమూర్ఛితా, సదాక్రూరస్వభావాచ తిష్ఠత్వత్రేత్యభాషత 3. రాజాపిపత్న్యావియుతో దేహశ్చేతనయైవసః, అజానంస్తత్కర్తవ్య మతిష్ఠదవశఃక్షణం ౪. సత్యకీర్తిర్మహాశోకగర్తేసంపూర్ణమగ్నధీః, ఆవిష్టఇవనిశ్చేష్టో నచాత్మాన మబుధ్యత ౫. తతోనక్తంచరః క్రూరో రాజానంప్రాహ నిర్దయః, అస్తంప్రయాతి తిగ్మాంశుఃక్రియాకాలో మృషైవహి ౬. శ్వఃప్రభాతేసమేష్యామి దదస్వ సకలంధనం, ఇత్యుక్త్వాదర్శితక్రోధఃసజగామ యథాగతం ౭. తాంప్రకాశ్యదిగ్భాగాఁ శ్చత్స్నేనైవ తేజసా, హరిశ్చంద్రఇవోష్ణాంశుఃప్రయాసీ త్పశ్చిమాందిశం ౮. తేజస్వీనోపికాలేన సంకుచంతి సమృద్ధయః, ఇతీవోద్ఘోషయామాసుఃసంకుచంతోరవేస్తమః ౯. నాలంప్రకృతిమార్గోపి విపన్న మభిరక్షితుం, కరాఃసహస్రంయద్భానుం పతంతమపి నోద్ధరుః ౧౦. తేజస్స్వభావసంసిద్ధ మముంచన్మండలాశితం, మమజ్జార్కహరిశ్చంద్రో వార్ధికాశికవైకృతే ౧౧. విశేషాదావిలముఖ విప్రయుక్తా వివస్వ

స్తునఃు, భాపీమేతదయు క్తంతే వాక్యాదిహా వాశేంనదం ౬3. ధనంయప్పద్మసంఖ్యా

కం మూల్యంతన్నాయ మ్వర్తతి, స్యాదేషహి హరిశ్చంద్రో విష్ణు ర్వాశక్రవేవవా
౬౮. ఇతివిప్ర్య మదోద్రిక్తాః వివస్వచ్చ పరస్పరం, హ్యాస్వర్వస్తాన్సమాస్వాల్య సర్వే
ప్రవివిశుర్నృహా౯ ౬౫. పురస్కృత్యచరాజనం సత్యకీర్తిః సమాకులః, విప్రాణాం
క్షత్రియాణాంచ వైశ్యానాం ధనశోభినాం ౬౬. అమాత్యానాం ధనవతాం కాశీ
రాజోపసేవినాం, కరణాధికృతానాంచ కనకోత్సిక్త చేతసాం ౬౭. సేనాపతీనాం
దృప్తానాంసామంతానాం సుసంపదాం, ధర్మాధికారిణాంచాపి యోధానాంచాపి
ధన్వినాం ౬౮. రథినాంహయవీరాణాం ప్రకృష్టధనసంపదాం, ఆధోరణానాంఖ్యా
తానాం తత్తత్కర్మకృతా మపి ౬౯. గణికానాం ప్రభూతార్థప్రఖ్యాతానాం సుచే
తసాం, శిల్పినాంచ ధనాఢ్యానాం భటానాం దృష్టకర్మణాం ౭౦. కృషీవలానాం సం
పన్నధనధాన్యా పభోగినాం. అన్యేషాంచానురూపాణాం ధనసంపత్తిశాలినాం ౭౧.
తాసుతాసుచవిథిషు బభ్రామ ధనలిప్సయా, సర్వేనిర్ధన్యనిర్ధన్య ధనినోపి గృహాద్గృ
హాత్ ౭౨. దృష్ట్వాదృష్ట్వాచ రాజానం బహువిత్తేష్టవాలుకం, ఉద్ఘోషణంసత్యకీర్తే
ర్వసంత స్తదుదాహరితాః 73. రాజావిశీర్ణచరణో రథ్యాశత పరిభ్రమాత్, లలాటం
తప ఘర్మాంశోః కాలేతస్థౌ సమాకులః ౭౪. భాస్వత్కిరణసంతప్తైః పాంసుభిః పా
వకోత్కటైః, జననంచార నిర్ముక్తా జజ్వలే పురవీథికాః ౭౫. ధనినాంహేమకలశా స్తా
ధేష్వర్కకరావాతాః, అనుచేలాదురాలోకాః ప్రభాభిఃపరివుస్ఫురుః ౭౬. ధారాయం
త్ర గృహేష్వంతః పద్మినీదల సంస్తరైః, అత్యన్తైషుః కఠోరార్కం ధన్యాః కాలం
సుఖాసినైః ౭౭. తస్మిన్కాలేహరిశ్చంద్రః శ్రుత్విపాసార్తితోపి సన్, అముంచద్ధృతి
మాత్మీయాం గుప్తః సత్యేనతేజసా ౭౮. విక్రయస్యావ్యేనర్ణోస్మీ త్యంత స్తాపాకులో
భృశం, అనాదృతే స్థలేతిష్ఠ తప్తః సూర్యస్యరశ్మిభిః ౭౯. వేలాతిక్రమణేనాపి విక్ర
స్యానుదయేన చ, నష్టత్రకస్యచోగ్రేణ స్మృత్వేమం తత్సమంముహుః ౮౦. క్రీతో
భవేయం కేనాహంధనదాత్రేతిక్షుప్తధీః, పరిక్రమ్యపురీం సర్వాం మహాధనిక సం
యుతాం ౮౧. బహిర్గత్యచ కుత్రాపి ప్రదేశే మంత్రిణాన్వితః, శుష్యత్కంఠోష్ఠర
దనః పాంసువాతేన ధూసరః ౮౨. అత్యవాహయ దుద్దామాం వేలాంమాధ్యాహ్నికీం నృపః,
అథాపరాహ్ణేసంప్రాప్తే జనేషూచ్చ్వసితాత్మసు ౮౩. శాంతరశ్మియుతే
పూష్ణోవిక్రమేలోకసంచయే, ప్రాణిషుశ్రమనిర్ముక్తేష్వనురక్తంచరిష్ణుషు ౮౪. నాత్యు
ష్ణశీతేపవనే సవ్యాపాంసుషువీథిషు, బ్రువాత్కథంవినిర్ముక్తో భవేయమితిశంకితం
౮౫. దృష్ట్వాసంచారిణో దూరాజ్జనాంస్తత్రచ తత్రచ, గృహాంశ్చతేపాంయాన్కాం
శ్చి ద్రాజామంత్రిణమబ్రవీత్ ౮౬. అత్రదూరాచ్చరంత్యేతే జనాఃకేచిత్క్రియాప
రాః, గృహాశ్చకేచిదత్రైవ సత్వముద్ఘోషయాత్రమాం ౮౭. అనధూతోస్మిధనికైః
వగరాంతశ్చరైరహం, బహిరభ్యేషయః కశ్చిద్ధనికస్యాద్య దుదారధీః ౮౮ అథకే
వాపివాపుంసా క్రీతశ్చేదహ మీదృశః తన్మాలభేనవిత్తేన భవేయమనృణఃక్షణాత్

౯౯. ఇతితద్వాచమాకర్ణ్య సత్యకీర్తి స్తదైవచ, పూర్వవద్ద్వేషయామాస భూభర్తు
ర్విక్రయంప్రతిః ౯౦, ప్రసర్ప్య దిక్షుతద్ద్వేషఃసత్యకీర్తిముఖోద్గతః, వహ్నా వానోల్బవ
త్సర్వం తందేశమభిలక్షితం ౯౧. సహిచండాలభూయిష్ఠో దేశస్సద్భి ర్విగర్హితః,
నివిష్టఃక్రూరకర్మాధ్యో బహిఃదూతే పురస్యయః ౯౨. తత్రచండాలవర్యా
నా మగ్రణీఃపాపకర్మధీఃి, రక్షితాచక్షశాసానాం వీరబాహురితస్మృతః ౯౩. గృ
హాంతేస్థితవ్యోచ్చైరశృణో ద్విక్రయధ్వనిం, శ్రుత్వాముదమదక్షీబఃి కంచిన్మాతంగ
దారకం ౯౪. తదర్థావగ మార్థాయప్రేషయామాస తాంభువం, సచగత్వాతదా
జ్ఞాయవృత్తాంతం సర్వమాశ్మనా ౯౫. ప్రత్యేత్యకథయామాస సువ్యక్తం వీరబా
హవే, విక్రీయతేహరిశ్చంద్రో నామరాజా స్వమంత్రిణా ౯౬. దేయంచవద్మసంఖ్యా
తం స్వామిన్నస్మైధనంకిల, సతస్యవచనంశ్రుత్వా మూల్యంసుబహుయత్నేతః ౯౭.
విక్రియార్థంచసుమహా త్తథాప్యస్మి త్యచింతయత్, గచ్ఛామితత్రవశ్యామి వస్తు
తద్యది రోచతే ౯౮. క్షేప్యామీతిసముత్థా స్థా మదసక్తోత్తరాంశుకఃి, అగ్రభాగ
దృఢాబద్ధ పరిలంబి పటచ్ఛరఃి ౯౯. స్వజాత్యుద్భోషికాందక్షీపాణా వేణు తలాంవ
హన్, వామేతుభాద్యమానంచ మాంసఖండంమహాద్భుతఃి ౧౦౦. నిర్గత్యాంతర్గృ
హాత్తూర్ణంప్రస్థలంశ్చ పదేపదే, సోభ్యాగమత్తముద్దేశం యత్రరాజాహి తిష్ఠతి౧౦౧.
తందర్వేణసమాయాంతం దూరాదేవమహీపతిఃి, కాశిన్యేనచకాళిమ్నాఘోశేణైవా
భిరక్షితం ౧౦౨. సాంద్రైఃకాలాయస్తైరివ నిష్పన్నంపరమాణుభిఃి, ఆకారేణసదా
బద్ధ భృకుటీభీషణా ననం ౧౦౩. తుణీరాస్తమితాపంగే ఘోరాకర్ణకసీనికే,
నేత్రేవ్యాఘూర్ణయంతంచ శశలోచనలోహితే ౧౦౪. అనిమిత్తైఃప్రహసితైఃి స్థూ
లైర్నిశ్వాస మారుతైఃి, గతిభిర్విషమాభిశ్చ మందంశంసంత ముల్బణం ౧౦౫. అస్థి
స్థమాశయేకేశేష్వపిసంస్కార వర్జితం, పరుషంవచనేగాత్రేష్వపి శీర్ణార్ధసత్క్రియం
౧౦౬. నకేవలం ముఖేజ్ఞానేప్యంధకారిణ మన్వహం, అపిదర్శితమాలిన్యం వస
నేపిచ కర్మను ౧౦౭. అదృష్టచర మప్యంగైర్వ్యక్తం చండాలలక్షణం, విపక్షమివపుణ్యస్య
బీభత్సస్యైవపత్క్రియాం ౧౦౮. నరకేవ్యాతాత్పర్యం పాపస్యేవవరాంగతిం, దారా
త్మ్యస్యేవసంఘాతమశుభస్యేవదర్శనం ౧౦౯. అనాభాస్యమనాలోక్యమవాచ్యంహీ
మనీషీభిఃి, అసక్పదృష్టహింసార్థం ఆనృశంస్య వివర్జితం ౧౧౦. అపాస్తకరుణాలేశ
మహంయు గభిమానినం, విశేషమదనిర్వ్యూఢైఃి వ్యాయామై రనువందిభిఃి ౧౧౧.
అంగేష్వముక్తకాఠిన్యం వయస్యపిచ పశ్చిమే, క్రూర్యాత్స్వభావసంసిద్ధ కృతాంతమి
వగాంగతం ౧౧౨. దర్శనేనాపిభయదం వీరబాహుం దదర్శహ, తమాలోక్యహరి
శ్చంద్ర స్సైన్యైరాకార చేష్టితైఃి ౧౧౩. చండాలభీతినిశ్చిత్యతత్థా ధైర్యం సమాశ్రితఃి,
వీరబాహుశ్చనిశ్శంకం తంప్రాప్య మదఘూర్ణితఃి ౧౧౪. అతిష్ఠత్పేత్యరాజానం
సత్యకీర్తించ సార్వభౌతఃి, పశ్యన్స్థిత్వా క్షణందృష్టఃి చండాలోన్యపమబ్రవీత్ ౧౧౫.

ప్రతిభాత్యయం ౧౯. యుక్తంచవక్తుంనోవేత్తి దర్పంనాద్యాపి ముంచతి, నమేప్రయో
జనంతావదనేన ధనదానతః ౧౯. క్రేయోపికిం తథాకేతుః చక్షురగ్రే ఫలాయు
హి, ఇత్యుక్త్వాగర్వితం యాంతం సత్యకీర్తిర్నయాద్గిరా ౨౦. నిరుధ్యప్రష్టలంతంచ
భావంజ్ఞాత్వాతథేశితుః, నిగృహ్యశోకంమోహంచ విషాదంచ వ్యథామపి ౨౧.
విధేర్బలంసమాలోక్య మంత్రీవాచ మవోచత *సత్యకీర్తిః* తావత్స్వతంత్రాప్ర
కృతిః తావద్దర్పశ్చ నిర్భరః ౨౨ ప్రభోస్తావత్ప్రిభావశ్చ యావద్దాస్యమధిశ్రి
యేత్, వక్తుంచవేత్తిప్రోక్తేషు నవ్యాముహ్యతి కర్మసు ౨౩. నభిన త్తిరహస్యాని
క్రేతవ్యోయంత్వయాసృపః, నవ్యాజభాసీనక్రోధీ నదురాత్మానవాశతః ౨౪. నభీత్యు
పాక్రయేణాపి మానీదాసోర్థసంగమః, ఏషరాజాగుణీ సర్వకార్యదక్షో విశుద్ధ
ధీః ౨౫. నోపేక్షణీయోభవ్యాత్మ న్నైవంసిద్ధ్యే త్తతఃపరం, నద్రవ్యస్యనమూల్యంహి
తథాపి ప్రవదామితే ౨౬. దేయంచపద్మసంఖ్యాకం ధనమస్యకృతేత్వయా, ఋణాచ్చ
తావతాముక్తోభవేదేషధనేశ్వర ౨౭ సర్వైరసదృశఃశ్లాఘ్యో భవేత్సద్భృత్యవా
భవాన్, *వీరబాహుః* యోవాకోవాభవేదేష దానకార్యంకరిష్యతి ౨౮. నియో
మకస్యహస్తేతు నియమ్యస్య గుణాగుణాః దదామిభవతాప్రోక్తంధనంత్వం శ్లాఘ్య
కర్మకృత్ ౨౯. ఇత్యుక్త్వాపార్శ్వగాన్ప్రాహ ధనోపాహరణాయసః, తేతస్యశాసనా
త్తిప్రం ఆనీయసుమహ ద్ధనం ౩౦ యద్రత్నకిరణాలోకైః ప్రోతపద్మ మభూన్నతః,
సగృహీత్వామహత్పద్మం రత్న ముక్తాశతో పమం ౩౧. పూరయామానతేనైవ
పురోభాగంమహీపతేః, *వీరబాహుః* ఇదంతత్పద్మసంఖ్యాకం ధనంతేసచివో
చితం ౩౨. మయాదత్తమయందాసో హరిశ్చంద్రోపి మేమతః, *సత్యకీర్తిః* యథా
ర్థంతేతథాధీర, శ్లేష్మోసి ధనసంపదా ౩౩. స్వామిామయాయంకీర్తశ్చ త్వమేనం
స్వగృహాన్నయ, ఇత్యుదీర్యోచితాంవాచం దూరాన్నక్షత్రకం స్థితం ౩౪. ఆహూ
యానునయోద్విత్తం దదౌరాజ్ఞానుమోదితః, నక్షత్రకోపిహృష్టాత్మా జగ్రాహసకలం
ధనం ౩౫. అనృణోఽసీతిరాజేంద్ర ముక్త్వానంప్రహసన్ముఖః, ఉపనిన్యేవిధేయైశ్చ
విశ్వామిత్రాయ తద్ధనం ౩౬. తస్మిన్యాతేమహారౌద్రే ముక్తస్తస్మా ద్భయాన్నృపః,
గతభారమివాత్మాన మమన్యతచిరాయహి ౩౭. ఉవాచసత్యకీర్తించ సమాశ్వాస్య
గిరాగ్ర్యయా, మాకృథాఃశోక మత్యర్థం ఋణాన్ముక్తోఽస్మినువ్రత ౩౮. శరీరిణాం
స్వకర్మేదందాస్యం యల్లోకసంమతం, అద్యప్రభృత్యయంస్వామీ ప్రభుర్భోస్తానీ
యామకః ౩౯. శాసనేచాస్యతిష్ఠామి యూహిత్వం యత్రతేమతిః, ఇతిరాజ్ఞోగిరా
తస్మి న్విష్ణవదనేతదా ౪౦. శోకాంధకారపతితే శుష్కాశనిహతేకిల, సగర్వవీర
బాహుశ్చ రాజానం సమభాషత ౪౧. ఆగచ్ఛదాస గచ్ఛావోగృహాన్కిందీనయా
గిరా, కస్యమేతస్యనోయంతే కోవాభ్రమ మిమంత్యజ ౪౨ ఈగదాస్యోచితం
కర్మ క్రీతస్యం యత్కృతేమయా, ఇత్యుక్త్వాపదతాప్రభుం [illegible]

ణీనా ౪౩. ఆగచ్ఛత్పురత స్తస్య తేనాప్యనుగత శ్శనైః, సగచ్ఛన్నివశైరంగై ర్మదా
ఖిన్నేన వర్త్మనా ౪౪. చతుస్సాగ్గరపర్యంత భూచక్రవమానో చితే, మాంసలేంసే
మహీభర్తు ర్దరరాజగరోపమం ౪౫. ప్రకృత్యాకృతినంనింద్యం మాంసఖండసమన్వి
తం, వీరబాహుర్వ సన్దర్వాద్వామబాహుంన్యవేశయత్ ౪౬. ఉద్ధూర్ణయ న్వేణుల
తాం పదప్రేరితయే చ్ఛయా, స నివేశంసమాపేదే నత్యక్తేశ్చషశ్వతః ౪౭. సత్య
క్తీర్తిశ్చరాజానం నత్వాసత్యవ్రతే స్థితం, అనుల్లంఘ్యాంచనియతిం ధ్యాయన్నో
కాస్మి మగ్నధీః ౪౮. నిందన్శోచ్యంస్వమాత్మానం ప్రవివేశపురీం రుదన్, రాజా
పిధైర్యసంపన్నో వినీతో విదితాశయః ౪౯. నీయమానోంత్యజేనైవ నియతేశ్చైవ
కర్మణా, స్థితేతిష్ఠ న్నిమజ్ఞేతు నిమగ్నోయాతిచ ప్రజ ౫౦. మదోద్ధతస్యతస్యాజ్ఞాం
కుర్వన్నధిపదేవదే, కించిదంతరముల్లంఘ్య పురస్తా ద్దత్తలోచనః ౫౧. వశీవహార
నతుష్ట చండాలాలయ దైవతం, గమ్యాగమ్యక్రియాతీన్య మపాకృతహితాహి
తం ౫౨. అవిశేషనిజాచార ప్రియవస్తవిరాకులం, శ్రుతేపిపాపజనకం స్మృతేపి
భయదాయకం ౫౩. సదోద్వేగకరం దృష్టే నరకస్యనిదర్శనం, వీక్షణమపుణ్యా
నాంమలినానాంసదాశ్రయం౫౪.దదర్శవీరబాహు స్తంనివేశమతిగర్హితం,దృష్ట్వాస
కలిగామంత రవ్యుద్వేగకరం సదా ౫౫. నవిక్రియాందధాచిత్తే నరనాథోధృతేర్నిధిః,
వీరబాహుఃప్రవిశ్యాథ భవనం సమదాధిపః ౫౬. సద్యఃపరిజనాసీతే గాఢగోచర్మ
ణిస్థితే, ఆస్తదారుమయేపీఠేశ్వసన్నాస్థిత శ్చిరావధా ౫౭. కీర్ణకేశరజోలోపేనవాస్త
గ్భసకర్దమే, స్థండిలేనృపమాస్వేతి వీరబాహురభాషత ౫౮. దాసోసిస్వామినాక్రీతో
దిష్ట్యాకార్యక్షమా కృతిః, ఇతిరాజానమాశశ్వ చాపశ్యన్నృహచారిణిః ౫౯. రాజాపి
వచనా త్తస్యదాసభావం ప్రదర్శయన్, న్యసీదదాసనస్యాధస్తదీయస్య కృతాంజలిః
౬౦. ఆసీనన్యమహీభర్తురంకేమదవిమోహితః, పాదాప్రసారయామాసశ్మశానస్థాణు
సన్నిభా ౬౧. సభావక్లిష్టరేఖాభ్యాం పాణిభ్యాం ధరణీపతిః, భక్త్యాపంపాహ్వయన్నాస
దర్శయంశ్చముఖేముదం ౬౨. తథాపినిష్ఠురమనా మధాంధఃక్రోధమూర్ఛితః, స్వస్థో
కారీచండాలో నినిందనృపతేఃక్రియాం ౬౩. *వీరబాహురువాచ* సామ్యేనామున
యాధదాసత్వంమమవేత్మని, వర్తితుంకిమవాప్తోసి దృష్టంతేకరయోర్బలం ౬౪. నాప
యాతి రుజాలేశో ప్యద్యసంచారణాత్పదే, కథంమేపాదసంవాహాం కరోషి మహ
నాత్మక ౬౫. *రాజోవాచ* నచాస్తిమహసామాత్రం స్వామిన్మమ హృదంతరే,
సంవాహయామితే పాదాదృఢంమయి దయాంకురు, ౬౬. *వీరబాహుః* ప్రలప
స్యతివాచైవరేరేపాదా త్యజత్యజ, సోస్మ్యహంవీరబాహుర్వా త్వత్కృతే బవావి
ష్యదః ౬౭. మదజీవం విజానన్మాం తత స్త్వ మవమన్యనే, ఉత్తిష్ఠమమేకార్యం గృ
హేయద్యదు దీక్షితం ౬౮. దాసాధమనయోగ్యోసి పాదసంవాహనస్యమే, ఇత్యాత్మీ
యైరుపాపాదా సంత్యజ్యచ నృపంపదాత్ ౬౯. ప్రావిశ్యదంతర్భవనం స్రస్తప్రాలం

బకంబలః, తథారేణచక్రోర్యేణచండాలస్యహి తాదృశా ౭౦. జాత్రాసాపివృషలీ ర్మముమోచధృతిం నిజాం, అత్రాంతరేహరిశ్చంద్రం చండాలభవనేస్థితం ౭౧. అపార యన్నివరవి ర్ద్ధిష్టమస్తగిరిం యయౌ, జప్యంథేవారుణీమాశా మాలంబ్య పరుషం తమః ౭౨. సతాంమార్గం పమాక్రామ ద్వీరబాహూర్మనోరథః, రాజాపిచేతసా సంధ్యా ముపాస్యచ మహీపతిః 23. వీరబాహూర్బహిర్ద్వార వేద్యామేవ క్వచిత్ స్థితః, వీరబాహూర్నియోగేన తద్భృత్యైరావృతెంసృపః ౭౪. మాంసోదశం తత్పురతో గృహీత్వావిజహా క్వచిత్, యామేయామేసమాహూతః స్వపతా వీరబాహునా ౭౫. తదుక్తంకర్మకుర్వాణః స్వామినిత్తిగిరం వదన్, మధ్యేమధ్యే చతద్భృత్యై ర్భర్త్సితః పూర్వసమ్మతైః ౭౬. విజితక్షుత్పిపాసార్తి ర్వేపితస్తుహినా నిలైః, అనావృతోనిశాంనిన్యే సత్యకీర్తే ర్గుణాన్స్మరన్ ౭౭. ప్రాతస్సముత్థితస్సన్ రనుక్తోప్యంత్యజై ర్గృహే, తత్తత్కార్యాణిసర్వాణి కర్మాణ్యవ్యగ్రో న్నృపః ౭౮. ఏకవాసాశ్చమలినోజటిలః శౌచవాన్కృశః, కుర్వన్నపిస్వకంకార్యం గర్హ్యో గృహవర్తిభిః ౭౯. మతాభిర్నిద్యమానాంగ శ్చండాలస్త్రీభి రప్యలం, ఆహన్యమానోమాంతంగై ర్మదాంధైశ్చ కదాచన ౮౦. నింద్యకర్మానునిర్దిష్టః సక్రోధం వీరబాహునా, చిరాయితేతుతేనాపి దండిరప్యభి తాడితః ౮౧. తదుక్తేషుప్రదేశేషు వహన్మార్ధ్ని మృతాశ్చగాః, అశ్వాంశ్చమహిషానుష్ట్రా న్ఖరానపి మృతాన్నరే ౮౨. చర్మభస్త్రీకరాయాదూరా త్కృతాంబుభర మానయ, వాగ్భిఃకర్మభి రప్యేతాస్త్రీ ణయంశ్చ పృథక్పృథక్ ౮౩. నిందంత్యా కృతకర్మాణి నిర్దాక్షీత్స్వాకసారయా, తర్జ్యమానశ్చభవనస్వామిన్యాఽపిదివానిశం ౮౪. సారమేయశిశూంస్తాంస్తా పోష యన్స్వామినో గిరా, ఉపచారైర్బభావవిద్ధైః ఖగాన్నానావిధైరపి ౮౫. అన్యాన్య పిచకర్మాణి కాలేకుర్వ న్సమాహితః, వీరబాహుర్గృహద్వారం నతత్యాజ దివానిశం ౮౬. స్థిర్మమేయంసత్యార్థం నకామాదితి భూపతిః, నింద్యేపివాసేస్వాత్మానం పుషోషాంబుఫలాదిభిఃఽ౭. క్రియమాణేషుకార్యేషు తేషుశేష్వపి సాదరం,వీరబాహు రసంతుష్టః క్రుద్ధోరాజాన మబ్రవీత్ ౮౮. *వీరబాహుః* అలసఃశూన్యహృదయః సన్యక్ష్వంనహి కర్మకృత్, అతఃత్వదుచితంకర్మ వక్ష్యేతత్కురు సాంప్రతం ౮౯. ఇతోనిర్గత్యభవనా న్నయోగ్యస్యఽత్రమేమతః, గోప్తాభవశ్మశానానా మహోరాత్రమనన్యధీః ౯౦. మృతానాందాహనే తత్ర పురాదృష్టంహివేతనం, దిదేదినే సమాగత్య తత్తన్మహ్యం సమర్పయ ౯౧. మృతానాంఫాలవిన్యస్తై స్తతత్రతత్రచ సంభృతైః, విధేహితందులై ర్దాస శరీరస్థితి మాత్మనః ౯౨. శవోపరివృతైర్వస్త్రైః ఖండై రాచ్ఛాదితా కృతిః, శ్మశానేప్యేవనివసన్ శాసనంమమ పాలయ ౯౩. మృత స్యకస్యచిద్వాపి దాహనే వేతనంయది, నదదాసిగృహీత్వామే యదివావంచయి ష్యసి ౯౪. అనాదరాచ్చలోభాద్వా తదాదండ్యోభవిష్యసి *రాజోవాచ* స్వా

మిత్తవైవ దాసోస్మి యదుక్తం తన్నలంఘ్యతే ౯౫. త్వాంతుప్రసాదయిష్యామి తేవలేనైవ కర్మణా, ఇత్యుక్త్వాస్వామినంనత్వా తదాజ్ఞాంపరిగృహ్యాచ ౯౬. సహా యంసత్య మాలంబ్యస్మశానాభిముఖో యయౌ, తత్రసంస్థాప్యచతురః స్తంభాన్ దారూణి తేష్వపి ౯౭. నిధాయసిర్బంధాని తత్రవాస మరోచయత్, అహోరాత్రంసిత స్తత్ర వీరబాహుగిరం స్మరన్ ౯౮. దూరాదాలోకయన్శక్తిః శ్మశానాని సమంతతః, శవేషుదహ్యమానేషుతస్మాత్తస్మాజ్జనాదపి ౯౯. సంగృహ్ణంస్తారతమ్యేన వేతనం పురతఃస్థితః, సైన్యరంధగ్రంథవృత్తాని ప్రేతానిబలిభి ర్దృఢైః ౧౦౦. చితాంత రాత్సమాకృష్య శ్రీపతేహి రుపాన్వితః, అభ్యేత్యస్వామినేదత్వా లబ్ధంలబ్ధంచ వేత నం ౧౦౧. తర్జితోవ్యమునాభూయాః ప్రసీదేతి గిరంవదన్, చితాగ్నిధూమసంవీత గాత్రోనిత్యం మలీమసః ౧౦౨. సదాసికూటసంచార దీర్ఘాంగులి తలాంఘ్రికః, అసంస్కారపరిస్రస్తపరితో బభ్రుమూర్ధజః ౧౦౩. వసానోజీర్ణజీర్ణంచ బహుచ్ఛిద్ర శతార్పితం, వాసఃఖండంతదలిక న్యస్తతండులజీవనః ౧౦౪. తప్త శ్చితాగ్నిజ్వాలాభి ర్దివాప్రౌఢాతపేనచ,ఏకోవ్యపనయన్నక్తం తాభిర్భోరాభిరన్వహః ౧౦౫. దుర్దర్శేనాత్మ వపుషాఘృణాపానభీషయన్, చతుస్స్తంభోపరితలేనయన్నాయామినీం నిశాం ౧౦౬. ఏవంశ్మశానంనియతోభిరక్షన్ వాచాంసితోవర్త్మని వీరబాహోః, అనన్యవృత్తిర్వి భురప్యనేకీ ద్యుక్తాశయఃకాన్యపి కాసరాణి ౧౦౭. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే హేమకూటఖండే మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణశ్మశానరక్షణంనామ అష్టావింశోధ్యాయః ౨౮.

* భరద్వాజుఁ * సాపిచంద్రవతీరాజ్ఞీ కాలకాశిక వేశ్మని, వర్తమానాబహు ముఖై రాదిష్టాగృహకర్మసు ౧. అనభ్యాసేనసీచానాం కర్మణాంక్లేశకారిణాం, విలం బకాకినీరోషా ద్గృహదాసీభిరాహతా ౨. కదాచిద్గృహనాథేన గృహిణ్యాచకదా చన, సత్వంకరోషికర్మాణీత్యుగ్ర వాక్యాన్నపీడితా 3. అనుద్ఘుష్టేపరిజనే ప్యుత్థా యానుదితే రనౌ, సంమార్జయంతీమార్జన్యా దేహల్యంగణవేదికాః ౪. ద్వారవే దీంసమారభ్య నిష్కుటాంచత్వరావతీం, గృహాన్విశోధయంతీచ గోమయోదకసే చనైః ౫. సగోమానలకణోద్దీప్త కరణాయార్ద్రగోమయం, తుష్టైర్వ్యామిశ్రమాక ల్ప్య శోషయంతీనవాతపే ౬. వస్త్రఖండకృతాధారే మూర్ధ్నికుంభం నిధాయచ, వారంవారంసకిద్వారీ ణ్యాహరంతీత్వరాన్వితా ౭. కరాభ్యాంసుకుమారాభ్యాం గృహీత్వాచ్ఛసలం ఖరం, స్వేదాన్నిశ్శ్వస్యనిశ్శ్వస్య సదాప్రీహీనవఘ్నతీ ౮. కడం గీరయజాతీయాంహేమామధేనుంగృహేజ్ఞాతాం,అన్వేషయంతీసన్యేషుహన్యమా

నా కృషీవలైః ౯. నిషణ్ణాదోగ్ధుమేకాగ్ర్యా దపిరోపా తులాత్మనాం, గృష్టీనాంతీ క్ష్ణశృంగాణాం పతాఘాతైర్విమోహితా ౧౦. ప్రమాదాద్భూయసాపీతవత్సానామేక దాగవాం, స్తనేషుదుగ్ధశూన్యేషు స్వామిన్యాదండితా భృశం ౧౧. ప్రతివేశ్య గృహిణ్యాశాం మత్వాప్రాప్తా తదంతికం, అక్రమాతర్జనంసోఢుం హంతతాభిశ్చ తర్జితా ౧౨. కాలకాశికపుత్రైశ్చబవుభి ర్దర్పశాలిభిః, వ్రణితాంగీలతాఘాతై రంతరేణాపి కారణం ౧౩. అవశ్యంతీసుసౌహార్దం జనంకుర్వాపి వేశ్మని, శయానా స్థండిలేక్షుద్ర ధాన్యాశనకృశాకృతిః ౧౪. వాసోవసానా మలినం గ్రావఘట్టపదాం గులిం, కేశైరఘట్టితైశ్శుష్కైస్సన్నహస్యై రనావృతైః ౧౫. దినేదినేప్రవిరలై ర్నింద నీయదశాంగతా, తర్జనేష్వర్ధనిర్యాతై రంతఃసంస్తంభితై ర్భయాత్ ౧౬. పర్యస్త తారకోన్మేషై ర్బాష్పైరాకులలోచనా, సర్వేభ్యోగృహ వర్తిభ్యః క్రూరేభ్య స్సర్వకర్మసు ౧౭. బిభ్యతీహరిణి వైశాఖ్యాఘోభ్యోయూథవిచ్యుతా, అగ్నిక్రియా ప్రబంధేనరాత్రౌచింతాశయేనచ ౧౮. అనాప్తనిద్రాహారత్వాత్ క్షీయమాణాదినేదినే, ఆకాంక్షంతీదినంరాత్రౌ రాత్రించవ్యథితాదినే ౧౯. నలినీవనిరాలంబా తథాకుముదినీవసా, భయాద్బహిరనుద్భిన్న మంతర్గూఢవ్యథావహం ౨౦. పుటపాకప్రతీకాశం బిభ్రతీకరుణారసం, మమభర్తామహాబాహు ర్జీవంస్థితివానవా ౨౧. ఇతితన్మ్య స్తహృదయా వ్యాపృతాపిక్రియాంతరే, అనర్హైఃకర్మభి స్తైస్తై ఖిద్యమానా ముమూర కం ౨౨. రోహితాస్యం విలోక్యాంత ర్దూయమానా క్షణేక్షణే, కృతంభర్త్రనయ స్యేన శంసంతి శోచ్యదర్శనా ౨౩. స్వామినైతేనభూయోపి సైష్యుర్యేనైవ భర్త్సితా ఏవంస్థిత్వాగృహేతస్య ద్విజస్యక్రూరచేతసః ౨౪. దినానిదుఃఖపూపాణి గమయా మాసకాని చిత్, లోహితాస్యోపి విప్రస్య విప్రపత్న్యాశ్చశాసనే ౨౫. తిష్ఠంస్తే భ్యో హితశ్చక్రే కార్యాణ్యావేదితాన్యపి, స్వయంప్రాతఃసముత్థాయసదాశుద్ధే సరి జలే ౨౬. చకారఘాతేవసనే గృహేశస్య తదాజ్ఞయా, స్వప్రమాణానురూపేణ ఘు టేనార్ఘ్యోదకంశుభం ౨౭. అప్రమత్తోవహన్మూర్ధ్నా తీరేభ్యస్సముపావహత్, స్వా మిన్యాఃక్రూరభాషిణ్యా స్తత్ప్రాప్యవనం మహత్ ౨౮. సవయోభిర్నిర్వాహ్యాం కాష్ఠభారముపానయత్, పుష్పాణిదేవతాస్థానే సమిధస్తత్ర సమ్మితాః ౨౯. దర్భా నపిక్రియాయోగ్యా నానినాయవనాంతరాత్, చిరాయితంత్వయేత్యుగ్ర గృహిణ్యా భిహతో భృశం ౩౦. అంబేతిప్రరుదన్మాతృ ర్ధాత్రీజననీమప్యరోదయత్, విప్రాజ్ఞయా గవాంచక్రం చాలయ న్నవధీషు ౩౧. అసహాయఃసమాగచ్ఛత్ సాయాహ్నేతు ధితోగృహం, కదాచిచ్చ కదాచిచ్చక్షుత్తామోపి కృతక్రియః ౩౨ ద్విజసంతర్జనా త్త్రస్తో రాత్రౌ జోషమవేతహి, దివాకర్మశ్రమైస్తైస్తై స్సాసనహానాన్నిశి ౩౩. ఆ రాధర్యాద్విజంలేన సక్రుద్వానాభ్యసంధ్యత, శ్రుత్వాపిపరుషభృశోక్తిం గృహేశేన

చ్ఛ్వాసప్రదుపా 3౪. దాసీపుత్రతిథివదతా రాజపుత్రోహ్యతర్జ్ఞత, నాన్ధంధదా
త్యశబ్రూతే బహ్వాశీతి గృహేశ్వరీ 3౫. నియుక్తోగృహకార్యేషు తామప్యారా
ధయత్ వసక, శీతవాతాతపక్లేశా న్సహమానఃక్రియోన్ముఖః 3౬. కాపీనమాత్రం
ధృత్వాపి నజహామానసే ధృతిం, జ్ఞాతారేనాపిసిద్ధేన దురాపాతపసాపి యా 3౭.
సాపికాలస్యమహత్యాదాసీత్తస్మిక్ సహిష్ణుతా,సకదాచిద్గృహేశిన్యాః వాచాప్రాత
స్సముత్థితః 3౮. ఏధోఽర్థమగమన్మిత్రైః సహితోగహనం వనం, తత్రైధాంసిసమా
హర్తుంతత్రతత్రచరక్ శ్వసక 3౯. సమగ్రహీ దబధ్నాచ్చ ద్రుతంవ్రతతిభిర్దృఢం, ద్వి
జసంతోషయిష్యామి సమ్యగద్యేతిసాదరః ౪౦. పుష్పాణ్యుపాచినోత్తస్మా త్పూజా
యోగ్యాని తస్యహి, సపత్రపుటికాంకృత్వా తస్యాంనిక్షిప్య తాన్యపి ౪౧. అమ్లా
ననన్నివేశాని కాష్టభారోపరి న్యధాత్, నవీనాన్యాజ్యపాత్రార్థం బ్రాహ్మణస్యాస్మై
తుష్టయే ౪౨. బ్రహ్మవృక్షదలాశాని సంభృతానిభరేన్యధాత్, యానివాకర్మయో
గ్యాని విదితాన్యాత్మనా పురా ౪3. వన్యానితానిద్రవ్యాణి నినీషుః సమభావయత్,
అన్యేసవయసస్సర్వే ప్యాత్మరూపోచితక్రియాః ౪౪. తతతత్రచకాష్ఠాని బబంధుః
సంభృతానితే,సంస్థాప్యకాష్ఠభారాంస్తేశాఖాసు వనశాఖినాంర౫. మధ్యాహ్నేక్షుధి
తాశ్చేరుః కందమూల ఫలార్థినః, గోప్తాయఃకాష్ఠభారాణా మయమస్మీతివాగయం
౪౬. తత్రాస్తతేముదాతస్మై ఫలమాజహ్రురాదరాత్, తాన్యపిబ్రాహ్మణార్థాయ
నిక్షిప్యక్షుధితోపి సక ౪౭. దయనీయోభవత్తేషాం సుహృదామపి బాలకః, కించి
ద్వ్యతీతేమధ్యాహ్నే తేషామగ్రేనరోజవాత్ ౪౮. కాష్ఠభారంవహన్మూర్ధ్నా స్వగృ
హాభిముఖోఽభవత్, గురుత్వాత్కాష్ఠభారస్య విప్రకర్షేణచాధ్వనః ౪౯. కాలస్యా
పికతోరత్వాత్ దార్ఢ్యాత్ క్షుత్పిపాసయోః, అవరోప్యావరోప్యైవ కాష్ఠభారం
క్వచిత్ క్వచిత్ ౫౦. అనిరుద్ధశ్చసుహృదా సైన్ధవ్యాత్తెరవ్యనజ్ఞితః, ఆశ్వాస్యమా
నశ్శిశిరైః గచ్ఛన్నేవపనానిలైః౫౧. నేదీయస్త్వంసమాకాంక్ష్ భవనస్య ముహు
ర్ముహుః, స్థిత్వాస్థిత్వారుదన్కాన్వపి శ్రాంతఃశ్రాంతశ్చసాధ్వసాత్ ౫౨. భారస్విన్నో
జవాద్యాతి పురతస్సవయోగణే, ఘోరభల్లూకహుంకార శ్రవణా దస్ఖలత్క్వచిత్
౫3. విలంబ్యచపరిభ్రష్టః సుహృద్బృందాత్ క్వచిత్వనే, ఆరోపితభరః పాంథై
రావేదిత మహాపథః ౫౪. స్వతస్సిద్ధ మవష్టభ్యభారఖిన్నోద్రుతం వ్రజక, సుహృ
ద్భిస్సంగత స్సర్వైః ప్రత్యాశ్వస్త స్తథాపునః ౫౫. నిర్యన్నేత్రేఽతశిరా భుగ్నగ్రీ
వఃశ్లథాక్షరః, సోభూత్కాష్ఠాతిభారేణసవ్యథ శ్చాంగసంధిషు ౫౬. ఏవంసుదూర
మధ్వానముల్లంఘ్య శ్రమపీడితః, గచ్ఛన్నధ్వనివల్మీకం దదర్శ తృణసంవృతం ౫౭.
ద్రుసూనాద్యఖిలంసర్వంకర్మయోగ్య ముపాహృతం, నతృణాఃసంభృతా స్తావది తితే
షు వనోదధే ౫౮. అవరోప్యాత్ర భారాంస్తా న్ప్రీతిపాలయత ఋణం, ఆగచ్ఛామి
తృణానాగ్యన్గృహీత్వేత్యామా తాన్వటూక్ ౫౯. తస్మిన్ప్రీణయినస్సర్వే భారేణా

ప్యుద్గతశ్రవాః, తశ్చితరుమూలేషు తస్థుఃన్యస్యభరాంస్తదా ౬౦. లోహితాస్యోఽ
విప్రస్య సంతోషార్థం క్రిమూవతః, నిష్క్రిష్యాత్మభరంప్రాగాద్వల్మీక మశనోభయం
౬౧. వల్మీకోపరిసం రూఢా స్తతః పరిహృతా జ్జనైః, కుశాన్నాగా నవేష్ట్యాంతర్ము
ముదే భువివర్ధితాన్ ౬౨. అస్మిన్దినేసుతోపీ మే భవిష్యతి కుశే ర్ధ్వజః, ఇతిబ్రువ
సపర్వాంస్తా న్కుశాన్మంత్రపూ బిలాత్ ౬౩. సంగృహ్యాసుదృఢంబద్ధ్వా కుశైరేవ
కుశాన్పృథక్, కృష్ణకాజిగమిషు ర్భాయో వల్మీకచ్ఛిద్రసంభవం ౬౪. బభూవ
దావమద్రాక్షీ త్కుశస్తంభం నృపాత్మజః, దృష్ట్వాతదపిహ్వేణ వల్మీకాభ్యంతరే స్థ
తం ౬౫. న్యవేశయత్కరంగాఢ మజానన్వైశసం విభోః, తావత్తదంతర్నివస న్భీ
మ్లసరోపి మహావిషః ౬౬. మధ్యమాంగుష్ఠతర్జన్యో రదశత్తస్య రోషణః, సతేనవి
షరాక్ష్యేణ సద్యోవైవర్ణ్య మూపితః ౬౭. హాహాదష్టోస్మి సర్పేణేత్యాక్రోశ న్నిప
పాతహ, శ్రుత్వాప్యాక్రోశ మభ్యర్ణే సర్వేసర్పభయాకులాః ౬౮. తిన్ముచ్యకాష్ఠ
భారాంస్తా న్సుహృదోపి ప్రదుద్రువుః, ఆకామతివిషేగాత్ర మారక్తా ఘూరి తేక్షణః
౬౯. మూర్ఛాంజగామ సోప్యంత స్తృట్ప్రద్భిఃప్రాణసంధిభిః, నాడీచక్రాణిసర్వాణి
సమాక్రామ్య తతస్తతః ౭౦. తస్యతన్నిష్ప్రతీకార మున్మస్తక మభూద్విషం, తతస్త
స్యముఖాదగ్నేః ఘ్రాణాచ్ఛ్రోత్ర ముఖాదపి ౭౧. రుధిరంబహుసుస్రావ ప్రాణనిర్మో
సంధియుత్, తతస్సఫలకేవక్షో గాత్రేషు శ్యామికాం వహ ౭౨. వర్ష్యస్తకరణగ్రా
మః ప్రాణాన్మృధృతాన్జహా, చిరాద్విలంబి తేతస్మి న్సుహృదిప్రేమకాతరః ౭౩.
ఆగచ్ఛత్సునశైకాత్మ్య ధైర్యాత్సవయసాం గణః, అతిదూరేస్థితాః సర్వేతదాస
ర్వాచ్యు శంకితాః ౭౪. విముక్తగాత్రం దదృశు ర్ముక్తప్రాణం సుహృద్వరం, అభ్య
న్యాన్యాచమానాశ్చ మంత్రజ్ఞాఇతి తేప్యపి ౭౫. కాలోత్యేతి తిగచ్ఛత్సుసభ్యః
సర్వేవిషాదినః, తేనిరాశాశ్చిరేణైవ లంభమానే దివాకరే ౭౬. తమేవంచిరసాహా
ర్దంముక్త్వాగంతుంచ విక్లవాః, లతాగుడేకృచిత్తత్రపర్ణా న్యాస్తీర్య భూయసా
౭౭. తత్రైనంశాయయిత్వాతే శాఖాఃప్రక్ష్మిప్యచోవరి, స్థాతుంబాల్యేనసంత్రస్తాః సా
యాహ్నే గవానేవనే ౭౮. కాష్ఠభారాన్సమాదాయస్వస్వధామోన్ముఖాయయుః,
స్వగృహంప్రాప్యకాష్ఠాని నిక్షిప్యద్వారి రంహసా ౭౯. కోశ్యేషువాశ్యపు
తాంప్రాప్య ప్రాహుశ్చేంద్రవతీం శుచా * బాలకాః * అద్యాపికింనజానాసి ముం
చకార్యాణ్య మున్యపి ౮౦. పుత్రస్తేసర్పదష్టోభూ న్మృతశ్శేతే వనాంతరే, దుఃఖ
వద్వచనంతేషాం కల్పాంతాశని దుఃసహం ౮౧. శ్రుత్వాతూష్ణ్యమనాస్సద్యో నవి
వేదహికించన, అంతఃశూన్యాత్మురూపేషు కరణేషుస్థిరేష్వపి ౮౨. అర్థక్రియావ్యా
వృత్తేవస్థితాదారుమయీవ సా, కఃప్రదేశఃకథంచాహం కిముక్తంప్రస్తుతంచకిం ౮౩.
ఇతిసర్వత్రసాజజ్ఞే భావేష్వంత ర్విచేతనా, తథానుభావితంభూయః తచ్చతద్విద్ధివో
సం ౮౪. మోహాంధకారా ద్గహనా దావృతాభూచ్చిరేణసా, జ్ఞాత్వాత్మానంతతో

రాజ్ఞీ దుఃఖానామేకభాజనం ౯౫. అపృచ్ఛద్బాలకా నగ్నేస్థితా న్నానునయంస్రతి,
* చంద్రవతీ * కియత్యధ్వనివృత్తోమే మృతశేతే విషాదిలః ౯౬. తదాప్తయేకథం
మార్గో వాచ్యోభద్రముఖై రిహ * బాలకాఊచుః * నిర్గత్యదక్షిణేనాద్య పు
రద్వారేణ చామునా ౯౭. యూప్నిత్వంక్రోశమాత్రేణమార్గేణవనగామినా, తత్రా
స్తిచాయత తరుర్మహానుచ్ఛ్రాయ సంయుతః ౯౮. ఉత్తరేణాన్యమార్గాంతేవల్మీకం
సుమహా త్కిల, స్థలీకృతంతదస్మాభిః కాష్టలోష్టాది భిస్తతః, ౯౯. తస్యోపాంత
లతాకుంజే క్వచిత్పర్ణోత్తరా స్మృతే ౧౦. శాఖావృంతాంగుః శేతేద్యపు త్రసేత్యక్త
జీవితః, గచ్ఛవాతిష్ఠవాస్మాభిః సుమృత్పిండైవ మీరితం ౧౧. బాలకేప్వేవము
క్తేషు శుష్యత్కర్ణమనాఃపునః, గాఢమంతర్నిగూఢేన శోకశల్యేనవేపితా ౧౨. నిం
దంతీస్వీయమాత్మానంపరాధీనతయా తయా, స్వామిన్యైకథయిత్వాహం గచ్ఛా,
మీత్యాశేయాత్తతః ౧౩. సర్వదష్టసుతంతస్యై మృతంచాపి న్యవేదయత్. సాఘో
రభుజటింబద్ధ్వా ఘూర్ణయంతీ రుషాదృశా ౧౪.దాసిదృష్టాసిధృష్టాసిభర్త్సయామాస
తాంగిరా, యదివాపుత్రవాత్సల్యంక్షిప్తాంనిర్వర్త్యతే క్రియాం ౧౫. అనిశీథంత
తోగత్వా ద్రుతమేహి తథాబ్రవీత్, తాంతథానిష్ఠురాంనత్వాయజ్ఞాపయసీతి
చ ౧౬. ఉక్త్వాగృహేషుకార్యాణి సాచకాగాఖిలాన్యపి, కృతకార్యాని శీఘ్రాంతే
గృహేశంచప్రసాద్య తాం ౧౭. నిర్జగామగృహాత్తూర్ణం భుక్తసుప్తజనేపురే, వీథీం
వీథీంసముల్లంఘ్యప్రాప్యదక్షిణగోపురం ద్వారపాలాన్ప్రిబోధ్యైవజ్ఞాతార్థాంస్తాన్వి
ధాయచ, ఉద్ఘాటితకవాటైస్తైః స్వదైన్యేనదయాలుభిః ౧౮, పురాన్నిర్యాసితామా
ర్గం ప్రవేదే వనగామినం, తంగృహీత్వాఘనైర్వాంతై ర్దిక్షుద్యోషుచసర్వతః ౧౦౦.
పాదాభ్యామేవవశ్యంతీ ప్రదేశా న్ప్రియయావనం, ఉత్పతంతీపతంతీచప్రస్ఖలంత్యపి
రంహసా ౧౦౧. నిమ్నోన్నతసమాదేశానపిభేదాన్నవేదహి, ౧౦౨.కంటక్షిప్రప
దోద్భిన్నైరపిగాఢార్పితాసతీ ౧౦౩. ఋజుమార్గణయంతీచయయావేగాద్వనా ద్వనం,
దిశాముద్దిశమాత్రేణ బాలకోద్దిష్టలక్షణా ౧౦౪. సాజగామహృదిధ్యాత్వాభర్తా
రమపి దైవతం, సతదావార్షికఃకాలః తతోమేఘాకులం నభః ౧౦౫. నజ్ఞాయంతే
దిశస్తాసా మహానిర్ఘాత ఘుర్ఘురాః, వర్షత్సువారివాహేషు రుద్ధాశావ్యోమవీథిషు
౧౦౬. అహోరాత్ర్యంబుధారాభి ర్నవిచ్ఛిన్నగతిర్హిసా, తమోంధైర్వర్షధారాభిః
క్రూరైరాహార కాంక్షిభిః ౧౦౭. నబిభేతిస్మసావ్యాఘ్రైర్మిలితాపి క్వచిత్క్వచిత్
అన్యేపిహింసాస్తాందృష్ట్వా ముక్తకేశీంభయావహాం ౧౦౮. నిశ్శంకాత్వరితంరా
మారతస్తేపరిదుద్రువుః, మార్గచ్యుతాతథావేగా త్పల్వలిష్టం గహ్వరంవన
స్థిత్వాతిచటదాలోకాత్ జ్ఞాత్వాభూయఃగి పథాంయయౌ, చాకిత్వన
వైక్లవ్యం భీరుతాహరి ౧౧౦. శానైరకాంచసిద్ధ్యయ సాయయౌ ఫేరి

దురంతపరీణాహేన దుఃఖేన మహతాన్వితా ౧౧౧. ప్రయాంతీత్వరయారాజ్ఞీ చక్రే తాంస్తాన్మనోరథా ౯, అపినామమహా పుత్రోమే జైవేన్దవదయాలునా ౧౧౨. పునరుద్భవిష్యామ్యహంనో భవేద్దుఃఖార్ణవాపదం, విషణ్ణాం సంతిపల్లర్య స్తాభిర్వ్యజిజ్ఞపేలనా ౧౧౩. ఉజ్జీవయేయుర్మేపుత్రం కింవా కాంతారమూ రుతాం అబాంధవస్యైరన్యైర్మృతా రంగేస్వాప్యాయిత స్తనీ ౧౧౪. ఉత్తిష్ఠే ద్విషముత్థాయ కింవామేక్లేశ నాశనం, అవ్యాహత ఫలంశంసిన్యోపివా వనదేవతాం ౧౧౫. కుర్వీరన్నద్యనశ్చాభ్యసం హరిశ్చంద్ర కులాంకురం, అపిస్వభాగ ధ్యేయాదాయుశ్శేషా న్నముంచేత ౧౧౬. అద్యాపిసుఖ మాగచ్ఛే చ్చంద్ర మత్యాస్తప ఫలం, ఆగచ్ఛంతంపిలోక్యాగ్రే మామంశేత్యనువాదినం ౧౧౭. ఆలోకయేయదీగ్లాక్షం ఆసేచనకదర్శనం, పిన్నలేషు మమాంగేషు నిషించద్భిరి వామృతం ౧౧౮. తత్తాన్మత్తోద్రక్ష్యతశ్లోకాన్ స్థాపనిర్వాపయేదపి, దీర్ఘాయుషంత మాలోక్య మూర్ధ్నా ఘ్రాయ ముహస్సుహృ ౧౧౯. కిమయేయంశుచంవా ఘూరశాఖోపశాఖకాం, ఏతానన్యాంశ్చసంకల్పాన్ కల్పయంతీపరశ్శతం ౧౨౦. ఉచ్యామాన్వైపుత్రే శశ్వ దబుద్ధ్వాచ పరిశ్రమం, సాగత్వా ప్రోక్తమ భ్యాసం త్రిరభ్యాంతాదిసంవృతం ౧౨౧. విద్యుత్ప్రభాంతరే ఒక్క న్నహాశాఖంచ వాపి [illegible] నిర్ఘోషం సంరంభేణ భృశం వృత్తం ౧౨౨. ఉల్లాంఘనం చ విష్ణోర్య ప్రత్యభియోగతశ్చేనా, నల్మీకోపాంత నిర్దిష్టం లతాకుంజ మశి ష్రయత్ ౧౨౩. ప్రవిశ్యైనోల్మీహమయేచ గర్భే పదేపదేనా ప్రకృష్టాః పతంతీ, సమస్త పర్యస్తసమస్తగాత్రం వీయత్ప్రతానేన తదాస్వపుత్రం ౧౨౪. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే చంద్రవత్యా సన్వత్సలోహితాశ్వదర్శనంనామ ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః. ౨౯.

భరద్వాజ తతస్సంభూయ సంభూయ భ్రమద్భిర్భ్రమితాకృతిం, ఖిద్యోఽహం దేవతినయం దదర్శోత్కాంతచేతనం ౧. బాలాగ్నిమివకాలేన గగనాత్పతితంభువి, వ్యావిద్ధమివ ముద్ధేందుం వ్యాకోశమివ పానకం ౨. అనాథమశరణ్యంచ శయానంభువికేవలం, శిథిలీకృత సర్వాంగందుఃసహైర్విషమారుతైం, కేచిద్రస్రస్తసము త్కీర్ణై రంతర్గలిత తారకం ౩. అన్యాదృశమివాపూర్వ మివవర్ణాంతరాన్వితం, తదృష్ట్వా శోకవేగేన తాడితాహృదయేభృశం ౪. హాహంతహంతపుత్రేతి పపాతో

వరితస్యసా, గాఢమాలింగ్య బాహుభ్యాంశిరఆఘ్రాయవత్సలా ౫. విలుఠం తీతదంగేషు విప్రకీర్ణశిరోరుహా, త్రాతారమస్య పశ్యంతీమారోదీరితి వాదినం ౬. అంకేకృత్వాకుమారంత ముపశిశ్య సువేపథుఃబద్ధ్వంతీశిథిలాన్కేశా న్నశ్యంతీవ ముఖం ముహుఃఆమృశంతీచబాహుభ్యా మంగానాన్యస్యవ్యధామయీ ౭. విలలాపచ శోకార్తా రోదయంతీవనంచ తత్, హాహతాస్మిహతాస్మ్యేవా శరణ్యాస్మీహసాం ప్రభుం ౮. స్వగచ్ఛామిచ కంయంచేకింపుం వ్యంత్రమీగతిం, సపతియోభిం స మంపుత్ర వనంయాంతోసిముద్ధిరా ౯. అవర్ణతాంగతాఃసర్వేకింత్వంపితృపనోన్ముఖ్ఃహారిశ్చంద్రస్యసుకృతం కోసలానాంనిషేవణం ౧౦. మోహితాన్వనవాస్యేవ మవస్థావిధిరీదృశి, అనేకాయాససంసిద్ధై ర్వ్యర్థాద్వైస్తుష్టచేతసా ౧౧. నరుజేవైవ దత్తోసి యజ్ఞేత్వంవరదక్షిణే, దీర్ఘాయురేషపుత్రోమే భుయోగోప్తేతి కల్పిత్ం, సంక ల్పోపిమయాహంత స్వప్నకల్పోభవత్కిల ౧౨. ఆజగత్తి పశుశ్వోక్తు తత్పిత్రాశ్వ త్కృతేకృతం, తన్మాతుస్తాదృశశోకకిమాత్రామతిమామితి ౧౩. రక్షతా త్మంచగాధేయోయథాతన్మాతృహార్తత్, తథాత్వాంచసముజ్జన్య సమేశోకం వినా శయేత్ ౧౪. మమదాస్యంకృచిద్దేహే భర్తుర్విరహవైశసం, తవాప్యేవమనస్తాతే నియతిర్నియతేరహో ౧౫. ఇత్యేవంప్రలపంతిసా మూర్ధ్నావేగైర్విశృంఖలై, ఆక్రాంతాపతితాభూమా నకించి త్ప్రత్యబుధ్యత ౧౬. తాంనీత్వ్యవిద్యుదాఘాకా కీర్ణమేఘ శిరోరుహా, డ్యారంతిస్మనితా కాచిద్ధారాబాష్పముఖుల ౧౭. వీథిసై వసమాపన్న చేతనాచంద్రవత్యథ, కాలకాశేకగేహిన్యై శంకమానా పునఃపునఃు ౧౮. అంతర్వనవేసైన శోకభారేణ సోషితా, ఆశ్వాతకరణీయాపి ఉక్తంచేత్కురుతేకిల, తమాదాయచృషందోర్భ్యాయత్నాన్నం హితాకృతి ౧౯ నిర్జగామలతాగేహా చూచ్నైర్వేనమనోరథై, నిర్గత్య పూర్వసిద్ధేన పథాశ్వాంతే పి దుర్గమే ౨౦. కించిదంతర ముల్లంఘ్య చింతయామాస తత్రసా, కుమారంకుత్ర నేష్యామి కోవాబంధురిహాంతరే ౨౧. అతిక్రామతి వేలామే స్వామిన్యకిమువక్ష్యతి, అత్రకుత్రశ్మశానం స్యాదితి సాయతేమయా ౨౨. గహనేనాంధకారేణ గర్భి తాశ్చదిశోనిశ, అస్యచోత్రాంతజీవనస్య గాత్రంయాతుశేషతో ౨౩. అ ంధ షుసైథిల్యం మందభాగ్యాకరోమికిం, ఇత్యేవం చింతయంత్యా సర్వోపమానా ంచే పదే ౨౪. సర్వతోదత్తనయనా దూరాజ్జ్వాలాం దదర్శసా, పురస్యోత్తరదిగ్భాగే జ్వాలాజాలమివోత్థితి ౨౫. శ్మశానభూమిరేషేతి త్రస్తమూర్తా జగామసా, తస్యై తద్విక్రియాకర్తుం విశ్వామిత్రస్తు మాయయా, భూతాన్సేనసిసాచాంశ్చ కూశ్మాం డాన్రోషణపానపి ౨౬. వేతాలానగ్ని వేతాలా రాక్షసాన్సిశితాశనాన్, అసృజద్ఘోరరూపాంస్తాం స్తాంచతేరురుధుఃపథి, వ్యక్తాననాన్ జ్వలత్కేశాన్ తీక్ష్ణదంష్ట్రాన్

మహారవాత్ ౨౭. నానావికృతవర్ణాంస్తాన్ దృష్టమాత్రేణభీతిదాన్, దృష్ట్వాచ పుత్రశోకాంధా సకించి త్తాసజీగణత్ ౨౮. స్థిత్వాస్థిత్వా పురస్తస్యాః స్వైరం విక్రృతచేష్టితా, వినష్టాస్తత్ప్రభావేన బభూవుః కోణపాదయః ౨౯. జ్వాలాదర్శనమాత్రేణ సాగత్వా ధైర్యమాస్థితా, శ్మశానమపి భీభత్సం సాదదర్శభయంకరం ౩౦. ఘోరధూమాంధకారం దిక్షు నృత్యాత్కృణపసంవృతం, చితానలచటత్కార బధిరీకృత దిఙ్ముఖం ౩౧. స్థూలాస్థి కూటమకటం స్థూలమేదోవసాకరం, పిశాచప్రేతవేతాల డాకినీశాకినీవృతం ౩౨. ఏకాకినీతదాలోక్య న్యవధూతభయోద్గమా, కుమారంతత్ర కుత్రాపి శాయయిత్వాశుచాకులా ౩౩. ప్రపద్యశ్మాన్యోథాంసి సమాహృత్య తతస్తతః, చితాంకామపి సంకల్ప్య స్వర్ణకాంతిముదఙ్ముఖీం ౩౪. గాత్రాణ్యపాంసులాన్యేవ కృత్వా పుత్రస్య తత్క్షణం, చేలాంచలేన సోత్కంపం స్థాపయిత్వాశ్రుభిశ్చలం, అపారయంతీ వాత్సల్యాత్ చితాయాంకర్తుమాత్మజం ౩౫. విధ్యాయంతీచమందీనా శోకాదిద మభాషత, సూర్యవంశప్రదీపస్య హరిశ్చంద్రస్య భూపతేః ౩౬. లోహితాశ్వస్య సంజ్ఞేయం కాలస్యకుటిలాగతిః, యస్యతల్ప గృహం రత్నదీపాలోక ప్రకాశితం ౩౭. తస్యాప్యద్యోచితాజ్వాలా దీప్తైపిత్రవనే స్థితైః, నాతిక్రామతి యస్యాజ్ఞాం చరాచరమిదంజగత్ ౩౮. హరిశ్చంద్రస్యతస్యైష పుత్రశ్శేవేష్యనాథవత్, యస్యాంగకానిదూయేరన్ తల్పేపి మృదుసంస్తరే ౩౯. చితాధిరోహణంఘోరం సకథం విషహిష్యతే, ఇదంనిగ్రాహ్య పతసం యదిశ్రోష్యతిమే ప్రియః ౪౦. కథంభవే త్కృతంజీవే త్కింకుర్యాదపి కింభవేత్, సంహతానేక జీవౌఘం మృత్యోర్ కోశగృహంతవ, అద్యాపిక్షీరకంఠేన కిమనేనైవపూర్యతే ౪౧. సర్వాభరణ భూతేశ సర్వాలీఢం మమాగ్రజం, ఉజ్జీవయకృపాలేశై ర్మాలిచుద్ర కలామృతైః ౪౨. ఏవంశోకాకులముఖీ ప్రలపంతీ విధేర్బలం, అలంఘ్యమితినా మత్వా వేలాతిక్రమణాకులా, ఉత్తిష్ఠన్మృదుబాహుభ్యాం పుత్రపుత్రేతి భాషణాత్ ౪౩. చితాయాం శాయయామాస కులదీపంకుమారకం, తావదాక్రందితంతస్యాః శుత్వాశోకా కులాక్షరం ౪౪. శ్మశాన గోప్తా తంజ్ఞేయం హరిశ్చంద్రః సమాయయౌ, అనలామార్తశోక్యుక్తాం తామాలోక్యరురుదుషీలా ౪౫. అదృష్ట్వాచితాసక్తం కుమారంకోపరూషితః, కాత్యంకఏషచమృతాః సాధుసాధు కృతంత్వయా ౪౬. నత్వం శ్మశానగోప్తారం వేత్సిమామిత్యనర్హయత్, ప్రగల్భాసినిశీథేయద్వంచయిష్యేవమామిహ ౪౭. మృతస్యదహనోక్యుక్తాన్యా దత్వామమవేతనం, వీరబాహోర్ భృతోస్మి శ్మశానాధి కృతశ్చిరం ౪౮ అనివేద్యచమహ్యాంస్వ మస్మిన్కర్మణి వర్తసే, ఇత్యాలపంతం మలినం తందృష్ట్వాపుత్రమంనిశి ౪౯ ఏకాచవేపమానా చ యాచమానా కృతాంజలిః, నిపత్యపదయో స్తస్య స్రోహాచంద్రవతీశనైః ౫౦.

దయనీయాస్మి పుత్రోమే స్యాయం సర్పహతోవ్యహి, దగ్ధుమభ్యుత్సహేవైనం కింవా కుర్యామకించనా ౫౧. ఇతిబ్రువన్యాపచ త్రుతాస్సోబ్రవీత్తిగ్మవీర్యణ, దదస్వపే తనంసోచే స్నుదాహాన్న యుపితోప్రజ ౫౨. ఏవ్యక్తాకోపతామాక్షి ంచితా సంకుమారకం, పాదేగృహీత్వాచాక్షిప్య గర్జయామాస తాంపునఃు ౫౩. సాతస్యై మానాసోత్కంపం క్షణా, సన పుదబ్బుత్, అనూడ్డవస్యనై ర్ఘృణ్యామిత్యుక్త్వాపునరి బ్రవీత్ ౫౪. హరిశ్చంద్రసస్యపుత్రోయం వచగస్తు మిహాధునా, వేనానాగం చమే హాస్తే నాస్తిహేమ్ను కణంచిత్తో ౫౫. ఇత్యాకర్ణ్యనచస్యాస్యా ఫ్తాత్వాకాలంచ తాదృశం ౬౦. తాంనిశితంచ నముత్పేష్య పునస్తా మబ్రవీన్ను పసిమేనతా వేనంపిహ్యతామయం, పాదేచంద్రస్యపుత్రోస్తు కిమేతే నాగనం మమ ౫౭. ఇతిధైర్యంసమాస్థాయ స్తున్నాసత్యవర్త్మని, వేనసంత్రిర్జితాత్మాధ్వ త్రస్తావేక్ష్యచతింతిధా ౫౮. అనన్యశరణంత్యక్త్వా తదనుకంకుమారకం ౬౩. రక్షిం తుపనతాస్మాస్మా మముప్పుతి మినూసితా ౫౯ ఇత్యుక్త్వాగాఢమాలి గ్య వాన్సల్యా చ్చుంద్రసన్యధ, రాయయిత్వాచుం వాస ఖండాస్రీనసమేస్థలే ౬౦. వేనసంస్వా మినోహస్తా దపివాకించిదానతా గృహీత్వాస్వ్రప్రదానాన్వామి తాన్యశయంహృది బిభ్రతి ౬౧. పశ్యంత్య త్రుముఖ పుత్రం పరవృత్యముహుస్సుహు, శోకవేగన గిరు [illegible] కయత్, తథాహ్య విక్ష్యాస్త్ర నాతిదూరే సతింవ్యథాత్ ౬౨. సాపిచంప్రనతీ పూర్ణం నగరస్రాంత మేయుషీ, దస్యుభిస్తాన్వక్తనూవహ్య బాలకన్యాస్యపోద్ధ్వనిం ౬౪. త్రుతాస్వచధైర్యమాలంబ్య నకార్యమిదమిదృశం, సేవోంస్థాస్యజ్యతాం బాలఇత్యు క్త్వాప్రయయాజవాత్ ౬౫. తదాచందూనత్ త్రుతాస్యనిశిరోరాత్ర ప్రకంపతా, తం హ తభూమస్థైస్సాన్ధం త్వక్త్వాపి స్రపిమద్రున్ను ౬౬. సాచగతాస్వతముద్దేశం దృష్ట్వా బాలం హసి, సధ. హాకష్టమితివాతిస్తా మహాశ్చర్య పుత్రవత్సిలా ౬౭. తానదా రక్షిణ, క్రూరా వివిధాయుధ ణయ, అన్వేషయ తశ్చోరాణా గతిమత్రసమా యయు ౬౮. ఆగస్యనిపాత తత్ర బాలక వీక్ష్య తాంచతే, త్వయావ్యాపాదిన, సోయమితి తాంజగృహుస్తదా ౬౯. సావేపమానాత్రాసేన ప్రవాతే కదళీ యథా, మృగీవ్యాక్షుభారుదేన బాష్పవ్యాకులలోచనా ౭౦. *చంద్రవతీ* సర్వే భద్రముఖాయాయాయ నకశ్చిదం కృతి మయి, చోర్తై శేషహతోబాలస్తే మాం నృష్ట్వాప్రమంయయు ౭౧. *ఆరక్షకా * భృష్టాసియస్వయంహత్వా బాల శ్చోరైర్హతస్వతి, బ్రూమేత్రస్తా సమిత్యుక్త్వాతే యాతా ఇతిచాద్భుతం ౭౨. త్వయాహతోయంగాత్రేభ్యోభూషణా న్యాహృతానిచ, పాపశీలాసిదండాసి శంక యాక్రాంతధా విధ 73. సుకుమారమిముదృష్ట్వా బాలార్కసదృశప్రభం, అపితే భూషణార్థంహి హంతు వ్యవసితి మన, ౭౮. పాపేత్వం గోముఖీవ్యాఘ్రీ కాచి

దుగ్ధమిశ్రం విషం, అంజలిం కర్తరీగర్భం పుటపాకోబహిస్సుఖం ౭౫. ఇతితే గాఢ
నం ధ్యాత్వా కోపోద్రిక్తాంతరాత్మనా, నిబద్ధన్తి స్మకాంపాశైశ్చరణైరభిహత్య
తాం ౭౬. తత్పైత్రికాపుత్ర శోకార్తానిశామార్ద్ర మజానతీ, విపదం వీక్ష్యతాం భీతా
నకించిదవదత్తదా ౭౭. భవితవ్య భవత్యేవ యత్రయత్రాపివాబలాత్, తేపా
మత్యాహింతం శోకస్సాతిగ్రసచ వివ్యథే ౭౮. స్థిత్వాకిమపితద్వాసో బద్ధ్వాత్రా
భరణాన్యపి, కంతేబద్ధ్వాచుతాన్పీఠం బలాదాకర్షయంశ్చేటీ ౭౯. ఆకర్షమా
ణ్ణ్ణ్

శ్వాస్యచ తాంహంతుం పాశాఖడ్గం వ్యసూకయత్, సమాలుంగ కేసాటోప మధునో చ్చ పునఃపునః ౧౦౦. అమార్జయత్పునఃఖడ్గ మిత్యనైషీత్ప్రణం నృపః, సవహ్ని సహజంధైర్యం స్వామినః శాసనేస్థితః ౧౦౧. యథావయత్తువధ్రోదేవ్యా ఇత్యం తశ్చింతయా నృపః, ఉచ్చైర్విహస్య తత్సత్యం జయతాంతదితిబ్రువ౯ ౧౦౨.ఖడ్గం న్యపాతయత్కంఠే చంద్రవత్యాస్తదద్భుతం ౧౦౩. తద్గలేమృదుశిరీషకోమలే పతి యత్ ధృతిమతాంమహామతిః ఆపపాతవితతావఖండనో మల్లికాముకుల దామ పాతవత్ ౧౦౪. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమపురాలుఖండే పంచమాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణ చంద్రవతీదేవీవధో

నామత్రింశోధ్యాయః. 30.

భరద్వాజః చంద్రవత్యాంతు ఖడ్గస్య నకించిత్కరతాం తదా, దృష్ట్వా రాజోపి తాంతత్రనిశ్చిత్య దృఢభావనాం ౧. విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా సహ శిష్యై ర్మహాద్యుతిః, సద్యః సన్నిధదేరాజ్ఞః ప్రశాసన్స్వస్వాదితాం ౨. తందృష్ట్వాతత్ర వృత్తాంతాత్మా హరిశ్చంద్రం కృతాంజలిం, కృతార్థోస్మీతి చాభాష్యప్రణనామ పునఃపునః 3 *విశ్వామిత్ర ఉవాచ* హరిశ్చంద్ర మహారాజ ప్రసన్నోస్మితవాధునా, సత్యవాదీత్వమేవాసి ప్రమాణంత్రిమేమనః ర తస్మిన్నణేసునంతుష్టాదేవాస్తం దేశమాగమ౯ అరూఢవృషభశ్శంభు రదీంద్రసుతయాసహ ౫ అరూఢగరుడో విష్ణు రస్మితః పద్మవానయా, సరస్వతీ సమాయుక్త స్స్వయంబ్రహ్మాసవాహనః ౬. ఐరావతేనయానేన శచీనాథ పురందరః, అన్యేపి హరిపద్మేశాః స్వంస్వంవాహన మాసితాః ౭. స్వైస్వైపరిచ్ఛదైర్యుక్తా దేవాస్త్రీదివ వాసినః, నసస్మ పిహరం సిద్ధాః సాధ్యాయక్షా మరుద్గణాః ౮. గంధర్వా శ్చారణా విశ్వేదేవాః కింపురు షాఅపి, కిన్నరామాతరోరుద్రా విద్యాధరకులాన్యపి ౯. వైమానికా స్తథాసర్వే యేచాన్యే దేవయోనయః, దిగ్భూచరాఖ్యోమచరాశ్చక్రచరాశ్చయే ౧౦. తత్రైవాప్సరస స్సర్వా స్సనకాద్యాశ్చయోగినః, మహర్షయస్తథాసర్వే పులస్త్య పులహాదయః ౧౧. ఇక్ష్వాకు రాజకులజా యేచాన్యే రాజసత్తమాశ్చ మహాతేపాః, తేషాందీప్త ప్రభావానాం తేజోజాత్యైర్మహాత్మనాం ౧౨. శతార్కమండలంజజ్ఞే సర్వతోపి వభస్థలం, మహాప్రకాశే గగనే దేవానాం భూషణాంశుభిః ౧౩. వాచాలేమృది గంతేషు భూషణానాంచ శింజితైః, కిన్నరీష్వథగాయంతీష్వ నురంజితమూర్ఛనం

౧౪. నృత్యంతీషు సురస్త్రీషు వితన్వ దభినీతిషు, వీణావాదన హృష్టాసు గం ధర్వీషు సమంతతః ౧౫. చరితార్థో హరిశ్చంద్రః చారణైః చాటుసూక్తిభిః, వి ద్యాధరకరోత్థైశ్చ వ్యాలోలమదషట్పదైః ౧౬. నందనారణ్య కుసుమై రాయో దినిమహీతలే, సరాజాసుఖనీం వీక్ష్య పునశ్చంద్రవతీం ప్రియాం ౧౭. తంచకుంఠిత ధారంచ ఖడ్గమాలోక్య విస్మితః, దదర్శ దేవతాచక్రం మహానందతరంగితం ౧౮. సద్యస్కాదేవమీశానం విష్ణు బ్రహ్మాదిభిర్యుతం, సర్వభాగ్యనిధింభక్త్యా సాష్టాంగం ప్రణనామహ ౧౯. నసిష్ఠంచమునీనన్యా న్సంతుష్టానాన్వాత్మభావతః, ప్రణమ్యపున రుత్థాయ కృతాంజలి రవస్థితః ౨౦. నేత్రాభ్యాం నిర్గిమేపాభ్యాందభ్యా దేవం మహేశ్వరం, తుష్టావావనతో భూత్వాహరిశ్చంద్రో మహీపతిః ౨౧. *హరిశ్చం ద్రః* నమశ్శివాయ దేవాయమృడాయ పరమాత్మనే, మహాస్వతంత్ర్య రూపాయ మహోమ్య విభాస్వతే ౨౨. ఇష్టాయసర్వదేవానాం జ్ఞాత్రేసర్వస్యకర్మణాం, కర్త్రేసదభక్తసిద్ధీనాం కారణాయనయోస్తుతే ౨౩. సార్ధేందు వృషభారూఢం సాంబం భసితపాండురం, గంగాశేఖర మాత్మేశం శంకరంత్వంనతోస్మ్యహం ౨౪. క్వాహంనీచసమాచారః క్వతేసరోత్తరాకృపా, అహోభాగ్యం మమాతర్క్యం అనన్య సులభంప్రభో ౨౫. సతాంసత్కర్మసిద్ధానా మతిమాత్రే భయప్రదం, ఇదం శ్మశానమాస్తోసి మత్కృతే కథమిశ్వర ౨౬. సర్వేకపాలమాలాయాం భక్తాశ్రే పి హలాహలే, దోషాకరకలాయాంచ మయిచైషా కృపాతవ ౨౭. సర్వానందమ యేచిత్తేత్వాందృష్ట్వా పరమేశ్వరం, వాక్చమేత్వన్మయీభూతానవేద్మిస్తోతు మా త్మనా ౨౮. ప్రసీదపరమాశ్చర్య ప్రసీదపరమేశ్వర, నత్వాంజానామి నస్తౌమి నాశ్చామి నభజామిచ ౨౯. నధ్యాయామినపశ్యామి దివసేష్వేషశంకర, స్మశాన నిలయం ప్రేతైః సంవాసోవేతనాగ్రహం 3౦. నిష్కంచితానలోపాస్తిః తద్ధూమై రేకరూపతా. చండాలాన్నానుయోగశ్చతథాతేష్వేకజాతితా, ఆత్మనఃస్వసనాభ్యేచ్ఛ స్త్రీయోవిక్రయకాంక్షితా 3౧. భార్యాపిభాభియోగశ్చమృతపుత్రానవేక్షణం,ఇత్యాది రూపాదేవేశ వృత్తిర్మేసాంప్రత కిల 3౨. తథాపిదోషసామగ్రీం గుణేష్వేవ నివేదయే, మహాకారుణికస్వామి న్మహేశత్వమిహేక్ష్యతే 33. ప్రణతోస్మిమహాదేవ ప్రసీద కరుణానిధే, ఉక్తిరావిశ్యయద్యుక్తం తద్విధేహి నమోస్తుతే 3౪. *భర ద్వాజ* ఇతిస్తుత్వా హరిశ్చంద్రో బ్రూహ్మ విష్ణ్వాది దైవతం, శిరస్యంజలిమాధాయ శివాత్మా సమపశ్యత 3౫. తతఃస్తోత్రేణ సంతుష్టో హరిశ్చంద్రస్య శంకరః, దివ్య వరమకాంక్ష్యం తంబభాషే శుభాక్షరం 3౬. *శ్రీదేవః* హరిశ్చంద్రమహాభాగ నవసత్యవ్రతేనమే, సంతుష్టిఃపరమాజాతా కోవాత్వన్నదృశోభువి 3౭. విశ్వామి త్రస్యమహతీంకోన్యోమాయా మిమాంతరేత్, ధీరోదాత్తోసి రాజర్షే మద్భక్తశ్చ విశేషతః 3౮. విసృజ్యత్వవరజాతింస్వాం చండాలస్య వశేస్థితః, కోన్యస్త్వ

యావినా లోకే విచరే ద్భుష్కరం వ్రతం 3౯. ఇత్యుక్త్వా భగవాం స్తత్ర పాణి భ్యామభిమృశ్యేతం, చూడాగంగాజలై ర్భుద్ధైరభిషిచ్య తత్పరం ౪౦. తదద్భుతం తతో దేవా గంధర్వా పరమర్షయ, ధర్మోత్తరంచ తే రాజ్యం లబ్ధవానితిచాబ్రు వీత్ ౪౧. మహాకారుణికం దేవం హర్షోత్ఫుల్లాననందిరే, అప్రాకృతాభ్యాంపాణి భ్యామభినృష్టో నుహేశితుం ౪౨. అభిషిక్తశ్చకూలీ దు సుధాకైస్వర్ధునీ జలై, హరిశ్చంద్రస్తదాజజ్ఞే సహస్రాదిత్య సన్నిభ ౪3. తతో దేవం కృపాశీ గ్రగ్రే స్థం డిలశాయినం, మోహితాశ్వం సుధాసారై అస్వగృహ్ణం ద్విరేఫకై ౪౪. తతస్తు చేష్టితశ్లిష్ట తత్కరణసౌష్ఠవ, అభినంద్య హరిశ్చంద్రమాబభాషేముదాన్వితం ౪౫. చత్వారోపి యుగారాజన్ యావనన్వత్తా భనంతిహి, పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణాం తావ ద్వహ భుజేభువం ౪౬. దీర్ఘమాయుశ్చ తేభూయా ద్దివ్యాస్సంతు సమృద్ధయ ధర్మోత్తరంచతే రాజ్యం యథాకృతయు గేతథా ౪౭. దీర్ఘాయుష ప్రజాసంతు దుర్భిక్షాదిభయోజ్ఝి తా, ఉపర్యుపరి మయ్యేవ భక్తిస్సపరివర్ధతాం ౪౮. భుక్త్వాభో గా న్బహువిధాన్మానుషాంశ్చాస్యమానుషా, అన్వితం పుత్రపౌత్రాద్యైరరిభిర్ముక్త చిరంమహీం ౪౯. అద్యాసిముగ్ర్య మామ్మాయైర తే సాయుజ్య మాప్స్యసి, ఇత్యుక్త్వా భగవాన్దేవ తత్రైవాభిషిచ్య పున పున ౫౦. ఆలుంలోకేనుశిందేవ్యా సాసితస్సై వరందదా, తతోవిష్ణుర్ముదాయుక్త స్తస్మై దివ్యాస్వరాన్దదా ౫౧. చక్రవర్తి పదంలబ్ధ్వా స్పృహణీయం సురైరపి, భూయ సర్వశిపాంభూమి స్స్వామకు రుతశాసనం ౫౨. బ్రహ్మర్షిభస్తైప్రవరా వరం హర్ష సమన్వితం, సర్గేష్వపి మదీయేషు సర్వదర్శిభవానితి ౫3. ఇంద్రాద్యాశ్చ తతో దేవా తస్మిన్సానుగ్రహా పరం, పృథగ్వృథక్తదాశ్చా స్య నవ్యాభూతాన్వరా న్దదు ౫౪. జీవత్సుత్రశతానాధ్వీ భర్తుర్భక్తా యశస్వినీ, భవేత్యాశ్మోజుషో ద్యేచంద్రవత్యై వరాన్దదు ౫౫. లక్ష్మీశ్చవాబ్రుఖోజీవీ పోలోమీచ తదాదిమా, చంద్రవత్యా దదుర్దివ్యా వరాన్దివ్యా లవల్లభా ౫౬. తతోవసిష్ఠోధర్మాత్మా ప్రహర్షపులకాన్వితం, కృతప్రణామం రాజా నమభినంద్యేద మబ్రవీత్ ౫౭. *వసిష్ఠ* కృతకృత్య స్త్వమేవాసి త్వంహి పూర్ణ మనోరథ, త్వమేవ సంపదాంభూమి స్త్వమేవ తపసాంపదం ౫౮. యథామేవర్ధ తే చిత్తం తథావర్ధస్వచేతసా, ఉత్తేజిత స్త్వయైవాద్య సూర్యవంశో మహానయం ౫౯. కృచ్ఛ్రం మహదిదం తీర్ణం త్వయాగాధేయనిర్మితం, అకృత్రిమరసోదారా భుజ్యతాం భోగా శివేచ్ఛయా ౬౦. ఇత్యుక్త్వా పున రశీర్భి స్తమవర్ధయత్, తత స్తథా సమాలోక్య దేవతామేలనం మహత్ ౬౧. దేవస్యానుగ్రహం దృష్ట్వా హరిశ్చం ద్రో మహాత్మని విష్ణ్వాదీనాంచ నిర్వర్ణ్య కృపాంతస్సై శ్వృథక్పృథక్ ౬౨. జగన్మా తుస్తథా దేవ్యా స్తస్మిన్నాలోక్యతాందయాం, తథాతంచవిశిశ్చిత్యసత్యవ్రతపరాయణం ౬3. చిత్తేవాచి క్రియాయాంచ దృష్ట్వా తస్యై కభావతాం, తాదృక్కర్మసహత్వంచ

తస్యా స్వైర్విక్ష్య తదాతదా ౬౮. అవిక్రియంచ సంకల్పం సుసహూహిల చేతనాం, బౌదాసీన్యం స్వగాజ్యేపి సామిఖ్యంచ నిపన్నపి ౬౫. భక్తంచ పరమేశానే నైరంతర్యేణ భూయసీం, అనృశంస్యంచ భూతేషు నిమోక్తు ర్వచసి స్థితిం ౬౬. స్వవ్రతై రపరిభంశం సత్యపై కవృత్తితాం, అన్యాంశ్చ సద్గుణా స్తస్య నిశ్చిత్య కరుణార్ద్రధీః ౬౭. విశ్వామిత్రో మహాతేజా విధూయాత్మని తీక్ష్ణతాం, అనుగ్రహా పరోభూత్వా హన్తా ద్విస్తారి తేక్షణః ౬౮. వాసనామ యమప్యస్మి న్కాటిల్య మవధూయచ, విశుద్ధ శ్చేష్టి తైరేవ వ్యంజయన్మదమాదరం ౬౯. నాభిశ్చంద్ర ముచావాచాగ్రే కృతాంజలిపుటం స్థితం, *విశ్వామిత్రః* సాధుసాధుమహారాజ సత్య వాదీ త్వమేనహి ౭౦. నిర్వ్యాజేన ప్రతిజ్ఞాతే కృతకృత్యోస్మి నాంప్రతం, మమమా యాసహస్రాణి దురంతాని పదేపదే ౭౧. జేతుంత్వమేవభోరాజన్ సపత్నాన్యుష్మ దంక్షచిత్, భావంజిజ్ఞాసమానేన సత్యవాదే ప్రతిష్ఠితం ౭౨. ఏవ మాయాసి తోసి త్వమియంతంకాల మాత్మనా, సత్యవాదీత్వమేవాసి నద్వితీయో స్తిసంశ్చన 23. చతుర్దశసు లోకేషు పుణ్యశ్లోక స్త్వమేవహి, సంనిష్టోస్మి భవద్వృత్తా న్వ యిన ర్వాధికాగుణా ౭౪. నిత్యసిద్ధానుభావానాం యోగినామపి దుర్లభం, పశ్యన్నత్య స్య మాహాత్మ్యం యదేవం పరమేశ్వరః ౭౫. యత్రతిష్ఠసి తత్రైవ సన్నిధత్తే సహా మరైః, పంచకోట్యబ్దమైకాగ్ర్యా ద్రదిత్సస్య మహీయసః ౭౬. తపస్తాం మమా ధ్యేస్య పుణ్యశ్లోక గుణానితే, ప్రలిగృహ్ణామ్య శిక్తస్తే దీయమానామిమాంమయా ౭౭. తపసా తేజసాకీర్త్యా భవసర్వాధికఃక్షితౌ, ఇత్యుక్త్వాతపసోర్ధంచ దాతుకామే మహామునౌ ౭౮. తంప్రణమ్య మహాభాగో హరిశ్చంద్రో గిరందగా, *హరిశ్చం ద్రః* మహామునే కృతార్థోస్మి తవానుగ్రహభాగహం ౭౯. ఏతావత్తేవ సిద్ధస్య కిమాశాస్య మతఃపరం, త్వమేవధర్మం జానాసి వర్ణానాందేవచోదితం ౮౦. యా నాదీని షట్కర్మాణ్యాసు ర్విప్రస్యవైదికా, త్రీణ్యేవక్షత్రియస్యాహుః కర్మా ణ్యాస్మి దాం వరి ౮౧ అధీతిర్యజనం దానమితి తత్కురుమేదయాం, నప్రతి గ్రహయోగ్యోహం యేద్విజేభ్యోవపిత్రుతా ౮౨. బిభేమ్యేతచ్చ జీవక్తుం సర్వ ధర్మాస్త్వయిస్థితా, ఇతితస్యగిరంశ్రుత్వా దృఢచిత్తస్య జీవతా ౮౩. ప్రశశం సుర్మహాత్మానం తమేవ యశసాంనిధిం, విశ్వామిత్రోపి దత్వాచ ప్రహర్షం పర మంశ్రితః ౮౪. ఆశీర్భిరన్వితాకాశీ ర్హరిశ్చంద్ర మపూజయత్, తమువాచ పున స్తత్ర విశ్వామిత్ర స్తపోనిధిః ౮౫. *విశ్వామిత్రః* బ్రాహ్మణస్యచ కస్యాపి దాతీ భూత్వా గృహేస్థితా, రాజ్ఞీచంద్రవతీత్యేవం మాకృథా స్త్వంవృథావ్యథాం ౮౬. భవ్యవాహానపేవాయం నామ్నాభూ త్కాలకాశికః, మమవాచం సమాలంబ్య స్వాహాజీవిచగేహినీ ౮౭. యస్యకస్యాపివాగేషా సాధ్వీంచన్మద్రవతీ మిమాం, నిత్యేన యేయం కింరాజన్ జానన్ధర్మమయాస్థితిం ౮౮. యోవీరబాహు రేతోయం

పాశ్చాద్దగ్ధుం సనాతనం, మద్గిరాత్ గర్హితాం మూర్తిం త్వత్పరీక్షార్థ మాగతః ౯౯. అక్రోధాద్యాగుణాః సర్వే తస్యైవానచరామతాం, ఇమాంశ్మశానభూమించ యజ్ఞశాలేతి నిశ్చిను ౯౦. ఆదాహిక్రియవానత్ర బ్రహ్మాణక పితామహా, వీషవీవ మహాయజ్ఞం సర్గసంపత్ప్రవృద్ధయే ౯౧. మన్మాయయా కుమారస్తేరోహిత శ్చాస్యాపి భూయాత్, మాబాధిష్ట కృత్యోత్సర్గాన్ విశ్వామిత్రస్య భూయాదితి ౯౨. నిర్గతాంస్తే తథాపిహోరైర్వ్యాప్తాన దసంచ యత్, చంద్రవత్యాంతిదారోపు తద్భవ్యం మూయమేవమే ౯౩ నిస్యచాన్యస్య శబ్దార్థం యోహిజాయ ప్రియామపి, నియోక్తు ర్వచనాతస్యా నిశ్చేష్టం వనస్పతి ౯౪. సర్వం మహానుభావోసి దేవేభ్యో వ్యలిచ్యసే, కిమత్ర బహునోక్తేన సత్యాన్మామనానప్నుహి ౯౫. భూయా ప్రకృతిభిర్యుక్తో రత్నసింహా నసేనత్, అయోధ్యాయాం మహారాజ గత్వా జ్యామకం టకం ౯౬. ఇత్యుక్తవతి గాధేయే సర్వేశక్రముఖాసు రాః, కౌశికంప్రశశంసుస్తే హరిశ్చంద్రంచవాబ్ధయో ౯౭. హరిశ్చంద్రోపి రాజేంద్ర శ్చంద్రవత్యాస్మరూపయా, కుమారేణచ సంయుక్తోలోహితాశ్వేసధీయుతా ౯౮ అస్మిన్ తాత్మ సర్వంతా మిలిజ్ఞా తాస్మవృత్తినా, తదావ్యక్తాత్మనా యుక్తోమంత్రిణా సత్యకీర్తినా ౯౯. వసిష్ఠం ప్రణిపత్యాగ్రే భక్త్యా యుక్తః పున పునః, చరణౌ కౌశికస్యాపి ప్రతిగృహ్య స్వభాషితం ౧౦౦. స్వాభావిక కృపాసింధుం సోమ సోమాగ్నశేఖరం, అంతర్బహిస్సమంతా చ్చప్రకాశవపుషాస్థితం ౧౦౧. పశ్యంస్సవస్సహస్యంశ్చ ప్రాంజలిః ప్రయతాశయ, ప్రసీదపరమేశానే త్యుక్త్వా వసైశ్చ సమృద్ధధీః ౧౦౨. అథదుందుభయోనేకు ర్దివ్యా దివి సమంతతః, పపాతసర మోదారా పుష్పవృష్టిశ్చ భూయసీ ౧౦౩. ధర్మో పిదైవతైస్సార్ధం హృష్టోపృషభవాహనం, అనుగృహ్యా హరిశ్చంద్రం స్వంధామ పునరాయయా ౧౦౪. ఋషయశ్చ పులస్త్యాద్యా పర్ణయంతి స్మభాశిమ, హరిశ్చంద్రే ప్రముదితా సర్వేజగ్ము ర్యథాగతం ౧౦౫. వసిష్ఠోప్యనుగృహ్యైనం వాగ్భి రగ్ర్యాభిరగ్రసీ, గాధేమపికుశూరంచ స్వాశ్రమాభిముఖం యయా ౧౦౬. కౌశికోపి స్వయం శేషై ర్హరిశ్చంద్రం ప్రహర్షయన్, తత్సన్నిధా వదముఖ తపోవన ముపాయయా ౧౦౭. హరిశ్చంద్రోపి ధర్మాత్మా చంద్రవత్యాసమన్వితః, బాహి తాశ్వేన పుత్రేణ మంత్రిణాపి శుభాత్మనా ౧౦౮. ప్రవిశ్యపురమాశ్చర్యం పురీ వాసీసీం తతః, సహర్షవిస్మయముఖై ర్వీక్ష్యగూఢ సస్తుతః ౧౦౯. పౌరైర్వి జ్ఞాతవృత్తాంతైస్తాన్స్వవాచా ప్రమోదయన్, ప్రణమ్యదేవ మావేశ జీవం విశ్వేశ్వరం శివం ౧౧౦. మహావిభవసంయుక్తస్సైన్యై ప జనైర్వృతః, పూజితః కాశిరాజేన జ్ఞాతాశేనాన తాత్మనా ౧౧౧. తత్రప్రత్యుద్గతోహృష్టైః పౌరజానపదైర్జనైః, సేవ్యమానః ప్రకృతిభిః భక్తిసంవాసితాత్మభిః ౧౧౨. అయోధ్యాం సర్వతోరమ్యాం ప్రవివేశపురీ నృపః, తత్ర సింహాసనారూఢో హరిశ్చంద్రో మహాయశాః ౧౧౩.

రరక్ష జగతింకృత్స్నం యథాదేవస్య భాషితం, *భరద్వాజ:* ఏవంప్రసంగాత్సం ప్రోక్తం హరిశ్చంద్రస్య భూపతేః ౧౧౮. ఉపాఖ్యానమిదం పుణ్యం సత్యవాదిత్వ లక్షణం, యఇదం శృణుయాన్నిత్యం పుణ్యమాయుష్యముత్తమం ౧౧౯. ఉపాఖ్యానం మహాభాగ సభవేత్సర్వపుణ్యభాక్, ఇదం హరిశ్చంద్రనృపస్యవృత్తం దత్తస్యకౌశికస్యచ సత్యోపాఖ్యాన మేతత్తే కథితం ద్విజసత్తమ యుష్మాకమపి సత్యం ౧౨౬. * *

ఇతి శ్రీమార్కండేయపురాణే మదాలసోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రాయ వరప్రదానం నామ ఏకత్రింశో ధ్యాయుఁ. 3౧.

భరద్వాజ: శ్రుతమేతదుపాఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశన, పరతాం శృణ్వతాంవాపి భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౧. *విష్ణునృద్ధ:* శ్రుతమేతదుపాఖ్యానం హరిశ్చంద్రస్య భూపతే, సత్యవ్రతైక నిష్ఠస్య సద్గురౌ న్యస్తచేతసః ౨. ఇదం హిమహదాఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశనం, శృణ్వతాం పఠతాంవాపి భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం 3. చిరకాలేపి నిర్వృత్తం ప్రత్యక్షమివసద్గురో, హరిశ్చంద్రస్యచరితం ప్రతిభాతి మమాదీరి ం ౪. గురవస్సంతిసర్వేపి వసిష్ఠస్సద్గురుస్తథా, యదేవమాత్మయోగేన హరి శ్చంద్ర మపాలయత్ ౫. అనుపాలితవాఁభూమా హరిశ్చంద్రోపి వాదృశ, యోష్టవర్షణస్థిరేణైవ సత్యవ్రతమపాలయత్, ౬. విశ్వామిత్రస్య రాజర్షే ర్మహా నాజాల ముల్బణా, నిస్తరేత్తం వినాకోన్యో మనసాపి సుమస్తరం ౭. మునేప్ర సీదభూయోపి శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వత:, తీర్థానిదివ్యరూపాణి శివదాని శరీరిణాం ౮. కూలయోస్తుంగ భద్రాయా ఏదితాని మహర్షిభి, వక్తుమర్హసితత్వజ్ఞ తత్త న్మాహాత్మ్యశ్రుతిమమం ౯ *భరద్వాజ:* సరోత్కర్షనిధేస్తస్య వసిష్ఠస్యా శ్రమే స్థితం, పాపనాశనమిత్యస్తితీర్థ మన్వాగమేనతత్ ౧౦. దేవాఋషీణాం పితృణా మాశ్రమే స్నాత్వాయస్తర్పయేన్నరః, బ్రహ్మహత్యాది పాపానాం ప్రాయశ్చిత్తం సమీ ఈతి ౧౧. పరాన్నభోజీ నిత్యం యస్సంగచ్ఛేత్ వృషలీమపి, తత్తత్పాపైశ్చ ముచ్యే త తత్రస్నాత్వా సకృన్మునే ౧౨. సురపాసంగనాఖ్యంచ తీర్థం తత్పరతస్మృతం, తత్రతీర్థేసకృత్స్నానంగంగాస్నాన శతోపమం ౧౩. కకుభఃకశ్చిదుచ్ఛ్రాయుచ్ఛాయా మండల శోభితః, శాన్తికృద్భానురత్యానాం శాఖాభిర్వ్యోమలంఘినాం ౧౪. ఆరురో హపురాకశ్చిద్వానర స్తంసదోచ్ఛ్రయం, తత్రశాఖోపశాఖాసుచచారచపలస్వతః ౧౫. తస్మిన్కణేమహావేగాత్పరిత్యాగేనదుస్సహం౧౬ ఆస్కందత్కకుభస్యద్యఃస్వంపాథో

భిర్నిమజ్జయత్ ౧౭. తతస్సవా నరోభీతో ప్యవరోద్తుం తదాశ్రమం, పపాతతస్యశాఖా గ్రాత్పూ రే తరలచేష్టితః ౧౮. తతఃసతసమాశ్లేషణసూనరో ముక్తజీవితః, బ్రహ్మాణాక మగాచ్ఛుద్ధోదుష్ప్రాపమమరైరపి ౧౯. సస్థితాత్మాంబుపూరేపి కతుభోచ్యాపి గృహ్యతే, భృగుపాతఫలం యస్మా త్పతనా త్ప్రాపహారాస్తతాః ౨౦. తతోదశాశ్వమేధాఖ్యంతీర్థం సరోత్తరోత్తరం, ఫలందశాశ్వమేధస్యస్నానాద్యత్ప్రాప్నుయాన్నరం ౨౧. *విష్ణువృద్ధ* అశ్వమేధస్యచైకస్యఫలంహి స్రూయతేబహు, ఫలందశాశ్వమేధస్య చిత్రమత్రోపపద్యతే ౨౨. దశాశ్వమేధనామేదం తీర్థస్యాస్య కథస్మృతం, శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వజ్ఞ మహత్కౌతూహలం హిమే ౨౩. *భరద్వాజ* ఇమువేవపురాప్రశ్నం పద్మకల్పే కరోద్దుహా, ప్రణిపత్యమహాశానమాసీనం మంగలయే ౨౪. తేనస్తమభినంద్యైన తస్మై దర్శయితుంకిల, సాక్షాత్తీర్థస్యమాహాత్మ్యంక్రియయామాస మాదధే ౨౫. స్వయంచభిక్షుకోభూత్వా శివలాంఛన తారకః, అనుయాతోగుహైనైవ తథామానవరూపిణా ౨౬. మందరాశ్రేర్వినిర్గత్య హేమకూట ముపాగమత్, తత్ర యాతోత్సవేదేవం పర్వత్ర జనసంసది ౨౭. త్రుద్వికారంసముద్ఘోష్య తుష్యస్భిక్షాం మయాచత, అన్నందదామి తేభిక్షో భుజ్యత్మ్ గతం నరం ౨౮. ధర్మచేతాస్వమేవేతి తంప్రశస్యాబ్రవీత్పునః, దశాశ్వమేధా యేనాత్రకృతాః శాస్త్రోక్తదక్షిణాః ౨౯. గృహేషుభుజ్యతే తత్రమయానాస్యత్ర కుత్రచిత్, ఇహముంభిక్షుమాత్రేణ నిత్యాన్నప్రదో వదత్ 3౦. ఏవన్యాయ్యన్న మే ధస్య పారంగంతుం నశక్యతే, బ్రహ్మణాపి తతఃకోహం భుజ్యవాగచ్ఛవా పరం 3౧. ఇతితద్వాక్యమాకర్ణ్య తంముక్త్వాస్య ముపాగమత్, తస్మైతథాబ్రవీత్సోపి తథాతి స్మైగిరందదా 3౨. ఏవంతత్రపరిక్రమ్య త్రుధయాదీపిరుకిల, దశాశ్వమేధతీర్థస్య పార్శ్వభూమి మగాచ్ఛుభాం 33. తత్రాపబహవోయుక్తా స్నానసత్క్రియయా స్వతాః, అతిష్ఠంస్తానుపాసాద్య భిక్షురన్నమ యాచత 3౪. దశాశ్వమేధకృద్యోత్ర భుంజీయాం తస్యవేశ్మని, నుఃశ్చిదపిచే త్తాదృక్ సోన్నదోమే భవిష్యతి 3౫. వ్రత మాజన్మసిద్ధంమేక్లిశ్యంత్యంగానిచ త్రుధా, దశాశ్వమేధినోగేహే భోక్తవ్యమితి సోబ్రవీత్ 3౬. తమాకర్ణ్యగిరం భిక్షోః క్వాశ్వమేధఃక్వనావయం, ఇత్యుక్త్వా తత్రచస్నాత్వా జోషం సర్వజనోగతః 3౭. భిక్షోస్తాంస్తాంసమాకర్ణ్య తత్రతత్రతనిధి ర్విజ్ఞ, జానంస్తీర్థస్య మాహాత్మ్యం పురాణేషుశ్రుతింతదా 3౮. భోక్తవ్యం మమ గేహేద్య త్వయేత్యేవం న్యమంత్రయత్, తంప్రశస్యద్విజందేవః శ్రేష్ఠస్వం కృతినామితి 3౯. తథాశ్వమేధకృత్త్వ చేదన్నందేహీ త్యభాషత, సవిహస్యాబ్రవీద్విప్రం చిరంభిక్షుంవిలోకయన్ ౪౦. వ్రతోపవాసతిక్రాంభస్నానహోమాద్య జపాదయః, అశ్వమేధస్యచైకస్య కలాంనార్హంతిషోడశీం ౪౧. అశ్వమేధసహస్రాణాం యత్ఫలంతత్ఫలంభుమి, అత్రతీర్థే సకృత్స్నానా దనాయాసేన జాయతే ౪౨. జన్మప్ర

భృతిశ్చైవాత్రత్రిసంధ్యం స్నానమాచరత్, భిక్షాకాలంనయాన్మ్యేవం సదానిర్విఘ్నసత్క్రియాః ౪౩. అశ్వమేధసహస్రాణాం సకృత్స్నానాత్ఫల కిల, ఫలందశాశ్వమేధస్య సకృత్స్నానాన్నరోభవేత్ ౪౪. నవిశ్రామ్యంతిచాద్యాపి పురాణాన్యాగమా అపి, అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం శ్రుత్వాస్తుత్వాపి సువ్రత ౪౫. ఆగచ్ఛుః క్షుధితోహ్యద్య శుష్యత్కంఠోసి మాచిరం, అభూర్దశాశ్వమేధీత్వం నహిమే సంశయాస్పదం ౪౬ ఇతితస్యగిరాతుష్టఃసదైవపరమార్థయా, తత్రతీర్థం తదుద్దిశ్య స్కందం సంప్రత్యయం వ్యధాత్ ౪౭. సాయుజ్యంచ తథాతస్మై దదౌశ్రద్ధాలవేశివః, అశ్వమేధాయుతఫలం తద్దదాతి తథాపిహి ౪౮. దశాశ్వమేధక్ష్యాత్యాతు తీర్థంతన్మ మతః శ్రుతం, శిలాయాంతత్రభూతేశః స్థిత్వా భిక్షామయాచత ౪౯. తస్మైవరుద్ర పాదాంకో హ్యద్యాపి పరిదృశ్యతే, దశాశ్వమేధసదృశం తీర్థంలోకే నవిద్యతే ౫౦. స్నానమాత్రాత్ ద్విజోయత్ర శివసాయుజ్య మాప్నుయాత్, దశాశ్వమేధాఖ్యమితీరితం తే తీర్థంజగత్ఖ్యాపనమాదిసిద్ధం, తీర్థాని విద్వత్పరతోపివక్ష్యే శృణుత్వమేకాగ్రమనాః శుభాయ ౫౧.

* * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే పాపవినాశనా శ్వమేధ తీర్థవర్ణనంనామ ద్వాత్రింశోధ్యాయః. ౩_౨.

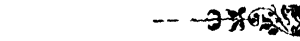

శ్రీ విరూపాక్షేశ్వరార్పిత మస్తు.

శ్రీ పం పా మా హా త్మ్యస్య మ ధ్య మ భా గే

ఉ త్త రా ర్ధ ప్రా ర o భ ః

* విష్ణువృద్ధ ః * తీర్థానితానిసర్వాణితీర్థాని తుంగభద్రా తటోపరి, బ్రహ్మ కుండస్య మాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామిసద్గురో ౧. * భరద్వాజ ః * బ్రహ్మ కుండస్య మాహాత్మ్యం బ్రహ్మణోద్ఘోషితంపురా, సామర్థ్యాన్నహిశక్నోమి వక్తుం వక్ష్యేయథామతి ౨. కామదాహే పురారుద్రముఖా త్స్వేదకణోఽభవత్, తత్రో ద్భూతమిదం తీర్థం స్కందాయైవం శివోఽవదత్ 3. మన్ముఖస్వేదసంభూతం యత స్తీర్థమిదం మహత్, తస్మాన్మన్ముఖమిత్యేత న్నామ్నా లోకేషుగీయతే ౪. ఇత్యే వమవద ద్రుద్రఃస్కందాయామితతేజసే, పురాచారంభకల్పాఖ్యే బ్రహ్మాసృష్ట్వా ఖలం జగత్ ౫. ఇహాదౌబ్రహ్మణా స్నాతంబ్రహ్మకుండం తతఃస్మృతం, పంపా క్షేత్రస్య దివ్యస్య తథామాహాత్మ్యదాయికా ౬. బ్రహ్మపుష్కరణీహ్యేషా బ్రహ్మ జ్ఞాన ప్రకాశనీ, ఇదంపవిత్రమమృతం పాపఘ్నం పుణ్యవర్ధనం ౭. బ్రహ్మకుండ మహాతీర్థం మహాపాతకనాశనం, సాగరాణాంయథాధన్యః గంభీరఃక్షీరసాగరః ౮. ద్వీపానాంతత్రసశ్రేష్ఠాం శ్వేతద్వీపంయథోత్తమం, విష్ణుఃసనాతనోదేవో దేవానా ముత్తమోయథా ౯. లోకానామపిసర్వేషాం సత్యలోకోయథోచ్ఛ్రితః, తరూ ణాంతత్రసశ్రేష్ఠః పారిజాతతరుర్యథా ౧౦. నక్షత్రాణాంయథాచంద్రో గ్రహాణా మంశుమాన్యథా, పంచానామపిభూతానాం యథాసర్వంసహా మతా ౧౧. గవాంయథైవసురభి ర్వర్ణానాంబ్రాహ్మణోయథా, పంచాక్షరీవ మంత్రాణాం ప్రణవఃఛందసాంయథా ౧౨. ధర్మాణామివసద్బుద్ధిః శరణాగతరక్షణం, దానా నామవశిష్టానాం విద్యాదానమివోత్తమం ౧౩. మాతృశుశ్రూషణమివ శ్రేయసాం పరమం హితం, ఆపుష్కలానాంపూజ్యానాం పత్యురభ్యర్చనంయథా ౧౪. యథా సంపత్కరాణాంచ స్వగురోర్వాక్యపాలనం, అశ్వమేధఃక్రతూనాంచయథావైశిష్ట గోచరః ౧౫. యథా వైదికమంత్రాణాం గాయత్రీవిశ్వపావనీ, తుష్టానామపిసర్వాసాం శివపూజా యథోత్తమా ౧౬. గిరీణామపిపుణ్యానాం హేమకూటోయథామహా, సరి తాంతుంగభద్రేయం పుణ్యాసాగరగామినీ ౧౭. క్షేత్రాణామపిదివ్యానాం పంపా క్షేత్రమివోచ్ఛ్రితం, లోకేశ్వరాణా మాద్యానాం విరూపాక్షోయథేశ్వరః ౧౮.

తత్రైవసర్వతీర్థానాం బ్రహ్మకుండమిహోత్తమం, సమష్టిశ్చేయసామేత త్సామగ్రీసర్వ సంపదాం ౧౯. ప్రభవస్సర్వపుణ్యానాం ప్రకృతిస్తపసామిదం, తదిదందేవపీఠస్య పూర్వస్యాందిశి సంస్థితం ౨౦. ప్రదేశేద్వాదశధనుఃప్రమాణే విమలోదకం, సంకల్పమాత్రం దేవస్య స్వతస్సిద్ధమనాకులం ౨౧ నశోషమయాతి కల్పాంతేష్వపి తత్ర్కాభదంనృణాం, నకీటైర్దూష్యతేచాస్య పాథోనక్రిమిభి స్తథా ౨౨. రసవ చ్ఛిశిరంహృద్యం సజంఔలం ప్రసాదవత్, కమలోత్పలకల్హార కైరవామోద వాసితం ౨౩. హంసకారండవాకీర్ణం కలనిర్హ్రాదసారసం, చక్రవాకసమాక్రాంతం శతపత్రవనావృతం ౨౪. స్ఫురత్స్ఫటికసోపానం సువృత్తం తటపాదపైః, శీకరానిలసంచార పవిత్రితచరాచరం ౨౫. దర్శనాత్స్పర్శనా త్పానా త్స్నానా చ్ఛుభసిద్ధిదం, విరూపాక్షస్యదేవస్య బహుమానపదంమహత్ ౨౬. పంపాం బికా సదాలోక సుధానిష్యందశీతలం, శక్త్యాభిగుప్తంసర్వత్ర మన్మథీతిప్రసిద్ధయా ౨౭. తత్రస్నానక్రియాం పుంసాం పుణ్యచోరా న్నిశాచరాన్, నిహంతిమన్మథశక్తి ర్నిజశక్త్యావశాసతీ ౨౮. అనంతకోటయోరుద్రాః విరూపాక్షశివాజ్ఞయా, పాల యంతిచసర్వత్ర బ్రహ్మకుండం స్వశక్తిభిః ౨౯. సర్వమంత్రమయం సర్వతేజో మయ మనుత్తమం, సర్వతీర్థమయం సర్వసమన్వయమయంవిదుః 30 క్షేత్రరాజ ఇతి ఖ్యాతం పంపాక్షేత్రంయథాభువి, బ్రహ్మకుండంతథాచైత త్తీర్థరాజఇతిశ్రుతం 3౧. యానిలోకేషుతీర్థాని సద్యఃపాపహరాణిచ, తానిసూర్యోదయేనిత్యం తీర్థ రాజముపాసతే 3౨. తీర్థరాజమనుజ్ఞాప్య తీర్థాన్యన్యాని భూతలే, దదతే స్నాన్య తాంసిద్ధిం నస్వాతన్త్ర్యే తెఁదాచన 33. ఆదిత్యశ్చోదయేస్నాత్వా తీర్థేస్మి న్మన్ము ఖాహ్వయే, జపేదష్టోత్తరశతం నామ్నా మిష్టార్థసిద్ధిదం 3౪. ఇదంరహస్యం స్కందాయ ప్రోక్తవాన్వృషభధ్వజః, తానినామానివక్ష్యామి సర్వలోకహితా యతే 3౫. శ్వేతకల్పేవిరూపాక్షో బ్రహ్మణేస్వయ ముక్తవాన్, మహేశ్వరో మహాదేవో జగద్రూపీజగద్గురుః 3౬. జగన్మాయో జగద్ధేతుర్జగత్కర్తా జగత్పతిః, జగన్నివాసో లోకేశో లోకాత్మా లోకపావనః 3౭. లోకప్రభుర్లోకమూర్తిః లోకపో లోకభావనః, భూతనాథో భూతరూపో భూతసాక్షీసురేశ్వరః 3౮. సురానంద స్సురాధ్యక్షః సురకృత్సురభూర్గురుః, అనాద్యస్సర్వనాథశ్చ అజోవిష్ణుః పితామహః 3౯ కేశవఃకేశిహంతాచ మధుహంతామధుప్రియః, వీరభద్రపశు పతిః శంకరస్త్రిపురాంతకః ౪౦. కామాత్మాకామహా కాంతో మహాకాయోమహా స్వనః, ఉమాపతి ర్గణపతి ర్గణభూర్గణనందనః ౪౧. గుణాత్మాగుణశూన్యస్తు

గుణజ్ఞోలోకకంపనః, వసుమా న్వాసుదేవస్తు వసుధేశస్త్రిలోచనః ౪౨. మహాత్మామదహంతాచ వృష్ణిర్గంగాధరశ్శివః, వేదాత్మా వేదతత్త్వజ్ఞోవేదగమ్యో ఽమలాక్షరః ౪౩. వేదాంతవేద్యః పరమో గుహ్యాత్మాగుహ్యకృద్గురుః, గుహాలయఃశుభకరః సర్వజ్ఞఃసర్వగఃక్షమీ ౪౪. జ్ఞానాత్మాజ్ఞానతత్త్వజ్ఞో జ్ఞాననాథో జటాధరః, తపఃప్రియ స్తపస్వీచ పుణ్యదఃపురుషోత్తమః ౪౫. పూర్ణఃపురాణ పురుషః సామాత్మాజ్ఞాననందితః, శంభుస్తమోఽరిః సాక్షీచ శరణ్యః సర్వదేహినాం† ౪౬. అష్టోత్తరశతంనామ్నాంస్తోత్రం సంసారనాశనం, భవసింధువినాశాయ జన్మబంధ ప్రశాంతయే ౪౭. త్రిసంధ్యం యఃపఠేత్స్తోత్రం శివసాయుజ్య మాప్నుయాత్, బ్రహ్మహత్యాదికంపాపం పఠనాదేవనశ్యతి ౪౮. కిమత్రబహునోక్తేన పాపంయత్పూర్వసంచితం, తత్సర్వంనశ్యతిక్షిప్ర మగ్నౌప్రత్యస్తతూలవత్ ౪౯. యద్యత్సుఖతరంలోకే తత్సర్వంప్రాప్నుయాన్నరః, ఏవమేతానినామాని జపేత్నాత్వాతు మన్ముఖే ౫౦. దేవస్యపురతఃస్థిత్వా తేనసాయుజ్యమాప్నుయాత్, బ్రహ్మకుండేఽత్ర యత్స్నానం మోసీకుర్యాద్దినోదయే ౫౧. ప్రాజాపత్యఫలంతస్య ప్రమాణం తస్యశంకరః, సకృద్యాతత్రకాంక్షంతి తీర్థేస్నానందివౌకసః ౫౨. ఆగత్యతత్రస్నాత్వాచ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, సప్తర్షయస్సదాతత్ర కుర్వంత స్నానసత్క్రియాం ౫౩. నివసంతి మహాభాగాః నిత్యముక్తా మహేశ్వరే, ఉపరి బ్రహ్మకుండస్య వ్యోమ్నివైమానికాఅపి ౫౪. విమానైర్నహిగచ్ఛంతి తీర్థశక్త్యాని వారితాః, అవతీర్యచతేఽప్యేతదభ్యర్చ్యమనుజైర్నతైః ౫౫. స్నానేనపావితా త్మానః కామచారా భవంతిహి, ఆజ్ఞయామన్ముఖశక్తేః ఆదిత్యోపిదినేదినే ౫౬. నతాపయతితీర్థాంభః సేవతేహ్యుచితానిచ, కాలేకాలేమహాశక్తే రాజ్ఞయా తీర్థవారిణి ౫౭. పూరయత్యమృతం భూయఃపూర్ణఃపూర్ణసుధాకరః, అంగోపాంగయుతావేదాః విద్యాశ్చాన్యా స్సహప్రశ్నః ౫౮. దివ్యరూపంసమాశ్రిత్య స్నానం కుర్వంతి తత్రహి, దేవతాశ్చాప్యసంఖ్యాతాః కల్పేకల్పేష్వవస్థితాః ౫౯. బ్రహ్మకుండేసకృత్ స్నాత్వా ప్రయయుఃపరమాం గతిం, దివ్యానిపావనాన్యత్రయానినంతి జగత్త్రయే ౬౦. బ్రహ్మకుండంసమాశ్రిత్య సద్యఃశుధ్యంతిచాన్యపి, స్వయం ప్రకాశమానోహి శంభురస్యప్రకాశకః ౬౧. బ్రహ్మకుండం స్వతఃసిద్ధ మన్యతీర్థ విశోధనం, సర్వతీర్థసుకృతాధిదైవతం సర్వమంగళనిదానకారణం, బ్రహ్మముఖ్య సురసేవితంసదా బ్రహ్మతీర్థ మితిసంప్రచక్షతే ౬౨. * *

† నవతిరేవనామాన్యుపలభ్యంతే.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే (ఉత్తరార్ధే) మన్ముఖతీర్థో త్పత్తికథనంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః.

* భరద్వాజుః * ఆదౌబ్రహ్మాచతుర్వక్త్రోఽనర్వదేవై స్సమన్వితః, తీర్థేతు స్నాతుకామోఽయం మునిభిశ్చ సమన్వితః ౧. తదాఖ్యయాబ్రహ్మకుండ మితి తత్తీర్థమిష్యతే, కరోతితత్రసాన్నిధ్యంబ్రహ్మా బ్రహ్మర్షిభి ర్వృతః ౨. ఆవిర్బభూవ బ్రహ్మా తజ్జలే బ్రహ్మేశ్వరాభిధం, బ్రహ్మణోన్యగ్రోధకరం లింగంపరమకారణం 3. బ్రహ్మకుండోదకేస్నాత్వా బ్రహ్మేశ్వరకృతాశయాః, తేయాంతిబ్రహ్మణోలోకం పునరావృత్తివర్జితం ౪. వక్ష్యేవిశేషతీర్థాని బ్రహ్మకుండే మహాంతితే, తేషాంశ్రవణ మాత్రేణ భూతపాపో భవేన్నరః ౫. ఆదౌబ్రహ్మతుదేవస్య పురోభాగే స్వయం స్థితః, స్నానంయత్రాకరోద్యుక్తః యావత్సూర్యోదయేసతి ౬. యత్రసంతర్ప యామాస విధూపాక్షం సమాహితః, స్థానం తద్బ్రహ్మతీర్థాఖ్యంస్థానవిద్భిరుదీర్యతే ౭. తత్రయఃకార్తికేమాసి కరోతి స్నానమాత్మవాన్, వర్షాయుతేనవిహితం వ్రజేత్ స్నానఫలం హినః ౮. భృగుకశ్యప కేదార ప్రభాసేచత్రిపుష్కరే, లోహతీర్థేచ గంగాయాం వర్షస్నానేన యత్ఫలం ౯. బ్రహ్మతీర్థేసకృత్స్నాత్వా తత్ఫలం సమవాప్నుయాత్, కార్తికేమాసి సంప్రాప్తేసదాస్నానేన యత్ఫలం ౧౦. ఉపరాగేసకృత్స్నాత్వా తత్ఫలం తత్రచాప్నుయాత్, అమావాస్యాపౌర్ణమాస్యో స్సూర్యసంక్రమణాదిషు ౧౧. కాలేష్వపిచపుణ్యేషు భానువారే విశేషతః, సప్త మ్యాంచ తథాష్టమ్యాం చతుర్దశ్యాం తథోషసి ౧౨. స్నాత్వాతత్రాన్నదానేన ఫలమక్షయ్య మాప్నుయాత్, బ్రహ్మపాదశ్చ తత్రాస్తి యత్రబ్రహ్మోస్థితోభవత్ ౧౩. బ్రహ్మపాదేపితౄన్ స్మృత్వా స్నాత్వాపిండప్రదోనరః, అక్షయ్యఫలమా ప్నోతి పితృభి శ్చాభిపూజ్యతే ౧౪. అస్మద్గోత్రేసముత్పన్నో యఃకశ్చిదపివా సుధీః, బ్రహ్మతీర్థేసకృత్స్నాత్వా బ్రహ్మపాదసమర్చకః ౧౫. ఇంగుదీనష్టనీవారా తిల మిశ్రజలానిచ, బదరీముద్గమాషాన్వా ప్రియంగూన్వా సమాహితః ౧౬. అస్మాను ద్దిశ్యదద్యాచ్చే ద్యాస్యామ శ్చరితార్థతాం, ఇత్యాశంసాంప్రశంసంతి పితరస్తేతు సంగతాః ౧౭. యస్తథైవపితౄన్ స్మృత్వా సమ్యక్సంతర్పయేచ్చతాన్, తస్మై తేపిప్రయచ్ఛంతి తాంస్తాన్కామానభంగురాన్ ౧౮. సంతర్పణకృదస్మాకం భూ యా త్సంరోత్తరస్స్వయం, ఇతికుర్వంతిచేత్తోషాత్పితరోపూర్వదేవతాః ౧౯. తత్రబ్రహ్మశిలానామ కూర్మాకారాహి దృశ్యతే, యత్రైవస్థితవా న్బ్రహ్మా గాయత్రీమనుశీలయన్ ౨౦. గాయత్రీచస్వరూపేణ సమాపేబ్రహ్మణస్సతా, యత్ర బ్రహ్మశిలోద్దేశే సా గాయత్రీశిలా మతా ౨౧. గాయత్రీంప్రాహతత్రైవబ్రహ్మస్తోత్ర పదం పురా, అర్ఘ్యాంబుభిర్ద్విజోత్తైర్దేవత్వ మభిమంత్రణాత్ ౨౨. వజ్రేణతేషు

ముదేహేష్వగ్రో లోకప్రకాశకః, త్వత్ప్రసాదమహిమ్నైవ విధూయక్షేత్రవాసనాః ౨౩. విశ్వామిత్రోపి గాయత్ర్యా బ్రహ్మర్షిరభవత్కిల, పురావ్యాధ హృతః కశ్చిద్దుష్టసీతో ద్విజాత్మజః ౨౪. ఉద్వాహ్యవ్యాధకన్యాం చ సవ్యాధేష్వేకతాంగతః, తిష్ఠన్గచ్ఛన్స్వపన్స్నాన్య భుంజానః ప్రవదన్నపి ౨౫. వ్యాధోవాసనయైవత్వాం మధ్యేమధ్యే సదాస్మర, వ్యాధేనస్మర్యమాణాహం కింకుర్యామితివాదిసీ ౨౬. తథా మామాగతాహిత్వం తుష్టాహ్యర్థవిదామయా, వ్యాధాయ శాశ్వతీంసిద్ధిం కాలేత్వం దత్తవత్యసి ౨౭. త్రిష్టుప్పజగతిద్వేధా సామర్థ్యం దివి దైవతైః, యుద్ధంకృత్వానిరస్తైతే ర్హ్లాతాశ్చేపునరాగతే ౨౮. త్వంగత్వా దేవతా జిత్వా వర్ణాంశ్చాహృత్యయై ర్హ్లాతాః, సోమంచానీయ యజ్ఞార్థం ద్విజేభ్యఃప్రత్యదాస్తదా ౨౯. త్వమేవసర్వదేవానాం మాతా త్వంహిక్రియాత్మికా, ఇతిబ్రహ్మశిలాస్థానే తత్రబ్రహ్మ చతుర్ముఖః 30. స్థిత స్తుష్టావగాయత్రీం తదేపాసర్వపావనీ, స్థిత్వాబ్రహ్మశిలాయాంయో గాయత్రీంప్రజపే ద్విజః 3౧. ససూర్యమండలం భిత్వా కాలేబ్రహ్మపురం వ్రజేత్, అష్టోత్తరశతం యస్తు గాయత్రీం ప్రజపేదిహ 3౨. సంధ్యాలోపకృతంపాపం సోఽపితీర్త్వాసుఖీ భవేత్, బ్రహ్మకుండేమహాభాగే సోమతీర్థమితిశ్రుతం 33. తత్రస్నానకృతఃపుంసో వాజిమేధఫలం భవేత్, కాంతింప్రసాదం సౌభాగ్యం తుష్టింపుష్టించశాశ్వతీం 3౪. ప్రయచ్ఛత్యనిశంసోమః సోమతీర్థాప్లుతాత్మనాం, తతస్తీర్థం మహాకాలనామ్నాజాగర్తి విశ్రుతం 3౫. తత్రస్నానంచ కారాదా మహాకాలో గణేశ్వరః, మహాకాలస్యతీర్థేయః స్నాత్వాసంపూజయేచ్ఛివం 3౬. గణానామాధిపత్యంస లభతేశివశాసనాత్, ఆశ్విన్యాద్యాఃపురా యత్ర స్నానం కృత్వాసమాహితాః 3౭. అభ్యర్చయన్విరూపాక్షం తారాతీర్థం తదుచ్యతే, తత్రస్నానకృతఃపుంసో గ్రహపీడానవిద్యతే 3౮. అనన్యభావమశ్రాంత మైశ్వర్యంతు ప్రవర్ధతే, అశ్విన్యాద్యాస్తు మాహాత్మ్యా త్తత్స్యతీర్థస్యతారకాః 3౯. మోదంతేదివిసంహృష్టాః ప్రభుంచంద్రమసం ప్రతి, యత్రసూర్య స్తపస్తప్త్వా గ్రహాణామభవ త్పతిః ౪౦. సూర్యతీర్థమిదంనామ్నా స్నానాదారోగ్యదంనరాం, షష్ట్యాం తథాచసప్తమ్యాం దర్శేసంక్రమణేపిచ ౪౧. సూర్యోసరాగకాలేచ స్నాత్వాసంతర్పయేత్పితౄ, ఉత్తరాత్రితయేమూలే హస్తేపుష్యేచపాతనే ౪౨. భానువారయుతేష్వేషు స్నానాద్యజ్ఞఫలం వ్రజేత్, అన్నదానంచహోమంచ గోదానంచ శివార్చనం ౪౩. యఃకుర్యాత్తత్రతస్యాస్తి సర్వజ్ఞత్వాతిశక్తికా, వాయుఃపురాకృతస్సర్గోహ్యనంతేన బలేచ్ఛయా ౪౪. యత్రస్నాత్వా తపస్తేపే వాయుతీర్థంప్రశస్యతే, బలమప్రతిమంతస్య తస్యైవావ్యాహతా గతిః ౪౫. వాయు

తీర్థేతుయస్నానం కుర్యాదితి శివోదిత., తతోన్యద్వత్సతీర్థాఖ్యం పుణ్యంయత్స్నాన మాత్రతః ౪౬. బ్రహ్మవర్చసమాప్నోతి యుఃకశ్చిదపివాద్విజః, రేవాతీర్థమితీ హాస్తి భూతానాంభవశోధనం ౪౭ నావంవదంతిసంసారసిద్ధోః యద్బ్రహ్మవాదినః, వైభ్యానామమునిస్తత్ర సర్వతీర్థార్థబోధకః ౪౮. స్నాతవాఁజ్ఞాతతత్వార్థః పురుషార్థప్రయోజనాత్, అనేకతీర్థసంభ్రాంతాః పుణ్యతీర్థావలోకినః ౪౯. అగ్నిష్టోమ ఫలంతత్ర స్నానాదాహుర్మనీషిణః, ఋషిర్దామోదరోనామ వేదవేదాంగపారగః ౫౦. విగాహ్యసర్వతీర్థాని వీక్ష్యస్థానా న్యనేకశః, నిశ్చిత్యపరమంతత్వం స్నానంయత్ర కృతీవ్యథాత్ ౫౧ తద్దామోదరతీర్థంహి బ్రహ్మకుండేప్రశస్యతే. తత్రస్నానంజపో హోమ స్తర్పణంచశివార్చనం ౫౨. యుఃకుర్యాదప్రమత్తస్సన్ సర్వయజ్ఞఫలం లభేత్, యతాత్మానశ్శుభగిరోయేదామోదరతీర్థగాః ౫౩. ఏభ్యఃస్పృహాంప్రకుర్వంతి దేవా మర్త్యాశ్చ కింపునః, సౌభాగ్యార్థంపురాయత్ర మునిపత్న్యుః శుభాశయాః ౫౪. పతివ్రతామహాభాగాః దృష్టమాత్రేణ పుణ్యదాః, సుమంగలాఃసువాసిన్యుః స్నానంచక్రు ర్ముదాన్వితాః ౫౫. పంపాంబికామహాదేవీం పశ్యంతుః క్షేత్రనాయకం, సౌభాగ్యతీర్థం తన్నామ్నా సర్వసౌభాగ్యదాయకం ౫౬. స్నానంకరోతి యానారీ తీర్థేసౌభాగ్యనామకే, నవైధవ్య మవాప్నోతి నచప్రాప్నోత్యమంగలం ౫౭ పుత్ర కామాతుయాసాధ్వీ స్నాత్వా తత్రపయఃపిబేత్, పుత్రందీర్ఘాయుషం లబ్ధ్వా సాధ్వీ వేత్పతివల్లభా ౫౮. నాగతీర్థం తతఃపుణ్యంయత్రస్నానేధృతాత్మనః, సహింసా శమయేత్సర్వా విషవేగా నయత్నతః ౫౯. నకుష్ఠరోగస్తస్యాస్తి నదౌర్గత్యం కదాచన, నాధివ్యాధిభయంకించి న్నాగతీర్థేకృతాత్మనః ౬౦. స్నానంయత్రకృతా సిద్ధ్యై మార్కండేయేన ధీమతా, తీర్థంతన్నామత స్తత్రచేతఃకల్మషనాశనం ౬౧. యస్నాతస్తత్రయుక్తాత్మా జపేత్పంచాక్షరంమనుం, దీర్ఘమాయురవాప్నోతి దేవైరపి సదార్చ్యతే ౬౨. గజతీర్థంతతఃప్రోక్తం స్మృతిమాత్రేణ శుద్ధిదం, అసాధారణ మాహాత్మ్యం తీర్థేష్వన్యేషు యుమ్భవి ౬౩. అరణ్యానిచరన్కశ్చి ద్గజస్తృష్ణార్కర శ్మిభిః, పాతుంజలంసమాయాత స్తత్ప్రదేశంమదోద్ధతః ౬౪. సవిగాహ్యజలంగాఢం మగ్నోన్మగ్నః పునఃపునః, ఉత్పాట్యకుముదాంభోజ కల్హారాణిస్వలీలయా ౬౫. విక్షిప్యచ విరూపాక్షంస్పృష్ట్వాసంచారవర్త్మని, ఆకంఠంసలిలంపీత్వా యుయాసాస్వాభి మతంస్థలం ౬౬. తతస్సకాలే సంప్రాప్తే తస్యతీర్థస్యవైభవాత్, అసీద్గైరావతో నామ గజోదేవేంద్రవల్లభః ౬౭. ఏవంచగజసంబంధా ద్గజతీర్థంతదుచ్యతే, గజ తీర్థాంభసిస్నానా ద్యజనాల్లభతేశివం ౬౮. కాలే సర్వామరైర్వంద్య మైంద్రంచ పద మాప్నుయాత్, సమాపేగజతీర్థస్య సర్వచేతస్సుఖావహం ౬౯. అశ్వతీర్థం

వదంత్యార్యా స్తన్మాహాత్మ్యంనువిస్తరం, అష్టాదశానాం ద్వీపానాంగోప్తా పర
పురంజయః ౭౦. ఉత్తానపాదఇత్యాసీ త్పుణ్యశ్లోకఃపురానృపః, సనశ్యేషుపురా
ణేషు పురాణార్థవిశారదైః ౭౧. పశ్యమానేషు శుశ్రావ విరూపాక్షం పరాత్పరం,
హేమకూటేశ్వరేతస్మి న్విరూపాక్షో స్థిరాశయః ౭౨. దృష్ట్వాసేవితుకామస్తు
పంపాక్షేత్ర ముపాగమత్, ద్వారోపద్వారసహితం హేమకూటంత్వరాన్వితః ౭౩.
ప్రదక్షిణంచకారోచ్చైః అశ్వారూఢఃసభూపతిః, అశ్వాత్తతోవతీర్యాయం బ్రహ్మ
కుండతటేక్వచిత్ ౭౪. తత్రస్థతరుశాఖాయాం బద్ధ్వాకిల ససంభ్రమః, విరూపాక్షం
శివంద్రష్టుం ప్రవివేశాలయంమహత్ ౭౫. తావచ్ఛాశ్వః పిపాసార్తః శ్లథత్సూత్ర
నిబంధనః, అవగాహ్యమహాతీర్థ మపిబత్స్వేచ్ఛయా జలం ౭౬. తస్మిన్నణేసమా
యాతా స్తతోశ్వంశివకింకరాః, అశ్వోప్యభవదత్రాయంపురుషస్తేజసాం నిధిః ౭౭.
తమారోప్యవిమానాంతేశివశాసన పారగాః, అనైషుఃశివసామీప్యం శ్లాఘ్యోఽయ
మితి వాదినః ౭౮. ఉత్తానపాదస్తత్రైవ విరూపాక్షస్యసన్నిధౌ, దదర్శపూజ్య
మానంతం పురుషంశివకింకరైః ౭౯. పూజ్యమానః శివగణైఃకోయంనవినఏోత్సవః,
ఇత్యుక్తానరనాథేన ప్రాహుస్తం శివకింకరాః ౮౦. రాజంస్తవాపవాహ్యాశ్వః
శివసామీప్యగోచరః, యంత్వమాహూయ కృతవా హేమకూట ప్రదక్షిణం ౮౧.
యఃకుర్యాత్పాదచారేణ పంపాక్షేత్ర ప్రదక్షిణం, తస్యైవంఫలమిత్యుక్తా శాశ్వతీ
పారమేశ్వరీ ౮౨. అశ్వారూఢస్త్వమద్రీంద్రప్రదక్షిణవిధాయకః, అనాయాసేనతే
రాజన్నసిద్ధాస్సిద్ధయ స్తథా ౮౩. త్వాంవహా న్మనసాయుక్త శ్చకారాశ్వఃప్రద
క్షిణాం, స్నానంచబ్రహ్మకుండేఽభూత్ శ్రమాన్తస్యాస్యస్వేచ్ఛయా ౮౪. ఫలేన
తేనదివ్యోయం పురుష శ్శివసమ్మితః, ఇత్యుక్త్వాతేనసాశ్చర్యం వీక్ష్యమాణఃక్షణే
క్షణే ౮౫. పురుషందివ్యరూపంతం తత్రైవాస్థిన్యవేదయత్, విరూపాక్షోపికృప
యా దేవఃసద్భక్తవత్సలః ౮౬. అజ్ఞానాదపిసుస్నానాదపియత్ఫలదాయకః, తస్మై
గణాధిపత్యం యత్త ద్దత్తానృపసన్నిధౌ ౮౭. సబాడబముఖోనామ గణరాజోఽ
భవత్పురా, సోపిరాజా విరూపాక్షంప్రణమ్య కరుణానిధిం ౮౮. పాదచారగతశ్చక్రే
పంపాక్షేత్రప్రదక్షిణం, బ్రహ్మకుండేకృతస్నానః దేవమభ్యర్చయన్వశీ ౮౯. తేన
తేనప్రభావేన శివసాయుజ్య మాప్తవా, తదశ్వతీర్థ మభ్యేభూద్యత్రస్నాత్వా
గణేశ్వరః ౯౦. అశ్వతీర్థస్యమాహాత్మ్య మేవంతే సమ్యగీరితం, హేమకూటాచల
స్యాపి తథామాల్యవతోగిరేః ౯౧. మధ్యేకాదంబినీనామ బ్రహ్మకుండంశ్రితానదీ,
కాదంబినీపురాభక్త్యా దేవసేవార్థమాగతా ౯౨. తదోశ్శృంగాణ్యవాప్తా భూత్త
ద్రసాత్సరితాంవరా, తత్సంగమేసకృత్స్నాత్వా విరూపాక్షం సమర్చయన్ ౯౩.

రాజసూయసహస్రస్య ఫలంప్రాప్నో త్యయత్నతః, తత్రైవరుద్రపాదోస్తి తత్రపిండ ప్రదో నరః ౯౪. గయాయాంపిండదానేన యత్ఫలం తత్ఫలంవ్రజేత్, తత్రస్థ భావరుద్రాఖ్యాః రుద్రానిత్యంవసంతిహి ౯౫. తేషాంనామానివక్ష్యామి ఖ్యాతాని శృణుసన్మతే, మహాదేవః శివోరుద్రః శంకరోనీలలోహితః ౯౬. ఈశానో విజయోభీమో దేవదేవో భవోద్భవః, కపాలీశ్వరఇత్యేతే స్వస్వశక్తిభిరన్వితాః ౯౭. యస్మాత్త్వామన్ముఖతీర్థే రుద్రపాదసమర్చకః, స్వభావరుద్రా వభ్యర్చ్య విరూపాక్షప్రియోపిసః ౯౮. ఏవంచసర్వతీర్థాత్మా తీర్థరాజోఽయమిష్యతే, అస్యమన్ముఖ నిత్యేత దాద్యంనామ ప్రశస్యతే ౯౯. మన్ముఖేతిస్థితిసదా తీర్థమేత దనాదిమం, తస్యమన్ముఖనామస్యాదితి పంపేశశాసనం ౧౦౦. మన్ముఖంతీర్థ మభ్యేతి నుంగ భద్రాసరిద్వరా, షష్ట్యాస్సంవత్సరాణాంహి తదాతత్ర ఫలంమహత్ ౧౦౧. లింగం బృహదనాద్యంతం తతోబ్రహ్మేశసంజ్ఞితం, తన్నత్వాతత్రభావేన తదనుజ్ఞాం విభావయన్ ౧౦౨. స్నానంకరోతియస్తస్య భవం త్యఖిలసిద్ధయః, ఇతితేవిమలాత్మనే మయాకథితం మన్ముఖతీర్థవైభవం, త్వమిహాస్థిరమావహా న్మనః నుమతేపశ్యశివం కరుశివం ౧౦౩.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యేమధ్యమభాగే (ఉత్తరార్ధే) మన్ముఖతీర్థే అవాంతరనానాతీర్థ ప్రభావకథనంనామ ద్వితీయోధ్యాయః. ౨.

---

* భరద్వాజః * దేవాలయస్యపరితో యానిస్థానానిసంతిహి, పుణ్యాని తానితాన్యద్య వక్ష్యేహంశృణుసువ్రత ౧. దేవధామోత్తరేదేశే దివ్యస్థానం భువి శ్రుతం, నలేనకపిముఖ్యేన యత్రలింగంప్రతిష్ఠితం ౨. నలేశ్వరమితివ్యక్తం తత్ర లింగాత్మకం హరం, అర్చయంతఃసురైర్వంద్యాః భవేయుస్సిద్ధశక్తయః 3. స్వనామ్నాలింగ మభ్యర్చ్య విశ్వకర్మాత్మజోనలః, సేతుబంధకరీం శక్తిం శ్రియే విస్మయావహాం ౪. స్థానంనీలేశ్వరం నీలోయత్ర నీలేశ్వరార్చకః, రక్షోధ్వాంత హరం తేజఃప్రాప్తవాన్రామవల్లభః ౫. బ్రహ్మేశ్వరాఖ్యేస్థానేయో భక్తి మాహరతేసదా, ప్రయచ్ఛత్యాత్మసాయుజ్యం తస్మైబ్రహ్మేశ్వర శ్శివః ౬. మాధవేశ్వరమిత్యన్యత్ లింగంస్థానేప్రతిష్ఠితం, తతోరంభేశ్వరనామలింగమిష్టార్థ దంనృణాం ౭. రంభయాపూజితం యత్రశిలారూపవిముక్తయా, రంభేశ్వరం సమభ్యర్చ్యయో దద్యాద్బ్రాహ్మణాయగాం ౮. సగోలోకంసమభ్యేత్యసర్వశక్తిః ప్రమోదతే, అభిషించంతితం తత్రక్షీరధారాభిరన్వహం ౯. సర్వకామదుహాయా

దేవ్యో గావస్సురభిసంజ్ఞితాః, పుణ్యతిపురుషార్థాయాం మాధవేనాభిపూజితం ౧౦ ఉత్సాహసత్వగాంభీర్య బలవీర్యాభికాంక్షిణా, అభ్యర్చితోహనుమతా నామ్నాహనుమదీశ్వరః ౧౧. గంధమాదనఇత్యన్యః స్వభక్త్యాకపినాయకః, స్వాత్మనాహరమానర్చ తన్నామ్నాప్రథితోహిసః ౧౨. తతఃస్థానేమహత్యత్ర దశగ్రీవవధార్థినా, రామేణలక్ష్మణేనాపి పూజితోఽభూన్మహేశ్వరః ౧౩. ససిద్ధిదస్తతాం రామలక్ష్మణేశ్వరసంజ్ఞితః, సీతయాభ్యర్చితంలింగం తతోఽస్తిమహాద్వైశ్వరం ౧౪. పుంసాంవ్యాజకృతేనాపి ధ్యానేనైవాత్మకామదం, తత్రతత్రమహాభాగ బహుభిఃకపినాయకైః ౧౫. ప్రతిష్ఠితానిలింగాని తేషాం సంఖ్యానవిద్యతే, స్థానేష్వేతేషుసర్వేషు జపహోమాసురార్చనాః ౧౬. కుర్వతామన్నదానంచ ముఖకోటిఫలంవిదుః, తతోయోగనృసింహాఖ్యో మహావిష్ణుస్సనాతనః ౧౭. సన్నిధత్తేజగద్రోప్తా మృత్యుజిత్సర్వతోముఖః, అవతారేషుసర్వేషు విష్ణోరమితతేజసః ౧౮. అవతారశ్చతుర్థోయ మసురాణాంభయంకరః, స్తంభాత్సముద్యతస్సోయం నృసింహఇతిసంజ్ఞయా ౧౯. అద్యాప్యస్తంభబద్ధాని భువనానిసురద్విషాం, నృసింహాన్యస్య మాహాత్మ్యంస్మృత్వాకార్యాంతికాదపి ౨౦. సింహరాశినశృణ్వంతి దైత్యాస్తన్నామకాతరాః, సంభృత్యసంభృతో? దైత్యాన్ సర్వసంహారరూపిణః ౨౧. సంహృత్యరోషవేగంచ నృసింహస్తత్రతిష్ఠతి, శివస్యస్వాత్మనోపైక్యం తేజోరూపంవిశేషయన్ ౨౨. సదదాతిసమస్తస్య జగతఃకాంక్షితంహితం, హిరణ్యకశిపుక్షేత్రదానదృష్టాత్మకాశలం ౨౩. మంత్రరాజంప్రభావజ్ఞ మహోంతస్తుపాసతే, బ్రహ్మపుష్కరిణీస్నానం విరూపాక్షస్యదర్శనం ౨౪. నృసింహోపాసనం చేతి కృతినస్సులభంత్రయం, ఆసీత్ నృసింహకల్పాంతే హ్యంధకోనామదుర్జయః ౨౫. తంజిఘాంసుస్తతోదేవైః క్రుద్ధోయుద్ధేహరోఽభవత్, భిన్నేభ్యోఽంధకగాత్రేభ్యో నిశితైర్భూరిసాయకైః ౨౬. అంధకాత్సమపద్యంత పతంతోరక్తబిందవః, ఏకోఽంధకస్యచావధ్యః తథైవశతకోటయః ౨౭. అంధకాయుధి, తేనాసీచ్ఛ్రీంత శ్చింతాపరోహరః, ససర్జమాతరోనామ్నాశక్తీస్సంహరరూపిణీః ౨౮. కపాలిన్య స్త్రిశూలిన్యో మాతరోహరశాసనాత్, అంధకస్యాంగసంభూతాన్ రక్తబిందూన్ రణేపపుః ౨౯. తతోమాతృగణేష్వేవం పిబత్సునిపతత్సుచ, హతాఽంధకాద్బహూత్పన్నాతా అజేయీచ్ఛాంధకంహరః 30. రక్తపానేనమత్తాస్తా మాతరోజగతీంపునః, సంహరంత్యో హరేణాపి వారితా నజహుర్మతం 3౧. తతఃప్రశమితోత్సేకం స్వేనైవశరభాత్మనా, విష్ణుంనృసింహంసస్మార ప్రణతాస్యయజ్యమాగమత్ 3౨. శరదంబుదసంకాశ శ్చంద్రికాసాంద్రశేఖరః, జ్వలజ్జ్వలనసంకాశ స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాభయం

కరః 33. విద్యున్నిభమహాజిహ్వో శ్చంద్రసూర్యాగ్నిలోచనః, వజ్రతీక్ష్ణనఖస్ఫూర్జి రాకర్ణాంతాయతాననః 3౪. హారనూపురకేయూర కుండలాదివిభూషణః, తేజో రాశిసమాక్రాంత బ్రహ్మాండోపరిమండలః 3౫. తమూమాభగవాన్రుద్రః సృష్టా మాతృగణాగ్రహాన్, సంహరంతిజగద్ద్వేష్టా దమనీయా స్త్వయైవతాః 3౬. విషవల్ల్యపినచ్ఛేద్యా వర్ధయిత్వాస్వయం పునః, నియంతుంనోత్సహేతస్మా త్తాస్సర్వా దుర్మదాఅపి 32. నృసింహోపిహరిస్సాక్షా ద్గృహీత్వాశిరసామతం, మాతృ ణాంశిక్షణేబుద్ధిమకరో దాత్మసంమతాం 3౮. తత స్ససిద్ధస కలో ఽసృజన్మా తృచతుష్టయం, వాగీశ్వరీంమహామాయాంకంకాళీం భగమాలినీం 3౯. జిహ్వోన్మదక్షి ణీచైవ గుహ్యాంచాపి యథాక్రమం, త్రైలోక్యమోహినీం ఘటా కంఠీం సకల మాతరం ౪౦. కాలసంకర్షణీంరేఖాం సర్వసత్త్వాంచశంకరీం, శంఖనీంచక్రహృద యాం బీజశక్త్యపరాజితే ౪౧. కల్యాణాకర్షణీశక్తి మధుదంష్ట్రాకరాలికాః, నీలోత్పలకర జ్వాలాముఖీ పద్మకరాంబుజాః ౪౨. కామధేనుంభీషణకాం కాళికో త్తరమాలికే, ఉత్కర్షణీంగారుడీకాం ధ్వజకేశీంమహాశనాం ౪3. అజితాంసూర్య హృదయాం నృసింహీం భైరవీంజయాం, మరుత్వద్భృదయాంచేతి ద్వాత్రింశత్సంఖ్య యాన్వితాం ౪౪. పృథక్పృథక్స్వభావ్యాష్టా వష్టౌతుష్టాత్మనామరిః, మాతృభ శ్చతసృభ్యస్తు దదావనుచరీః క్రమాత్ ౪౫. తాస్సృష్టాఃపురతఃస్థిత్వా పృథక్పా ర్శ్వచరీయుతాః, దుష్కర్మణాంభయంకర్యః శుభంకర్యస్సుకర్మణాం ౪౬. దంష్ట్రా కరాశవదనా విద్యుచ్ఛాయా శిరోరుహాః, ఊర్ధ్వవృత్తభ్రుకుటీరూక్షా దుష్ప్రేక్ష్య ప్రేక్షణక్రమాః ౪౭. అట్టహాసమహారావ గాఢశ్లిష్టదిగష్టకాః, నృసింహంప్రణిపత్యోచుః వర్ధయంతస్తదుద్యమం ౪౮. స్వామిన్కింకృత్యమస్మాక మాజ్ఞాపయసురేశ్వర, ఆజ్ఞాకర్యఃస్థితా స్సర్వా స్త్వత్సంకల్పో ద్భవావయం ౪౯. అంధకాసురసంగ్రామే సృష్టాదేవేనమాతరః, బాధంతేజగతీంసర్వా హతా భయచేతనాః ౫౦. ఇత్యు క్తాస్తా నృసింహేనతథాతచ్ఛాసనే స్థితాః, రురుధుర్మాతృవర్గంతాః ప్రతియోగితయా స్మృతాః ౫౧. మాతృభిర్వారసృష్టాభిః మహాసంరంభవృత్తిభిః, నిర్భర్సితాఃపున శ్చక్రు రుద్యమంవిష్ణుసంమతాః ౫౨. వాగీశ్వరీతుసంక్రుద్ధా స్తంభయామాసచే తసా, తాసాంజిహ్వా స్తథారౌద్ర్యోమాతరో మూకతాంయయుః ౫3. హృద యాద్యానిచాన్యాని తాసాంస్థానాసితత్క్షణాత్, మహామాయాదికాశ్చక్రుః తిస్రో నిశ్శక్తికాన్యపి ౫౪. తతోనిర్ధూయగర్వంస్వం వాగీశ్వర్యాదిభిర్జితాః, తాసాంని యంత్రణాద్రౌద్ర్యో నృసింహోపాంతమాగమన్ ౫౫. వాగీశ్వర్యాద్యుపానీతం దృప్తంమాతృగణం హరిః, దర్శయామాసదేవాయ విరూపాక్షాయశంభవే ౫౬.

త్యక్తగర్వాఃప్రశాంతాశ్చ మాతరో రుద్రనిర్మితాః, త్రస్తానృసింహసృష్టాభ్యో మాతృభ్యోవ్రీడయానతాః ౫౭. బద్ధాంజలిపుటా దేవమవదన్ సాధ్వసాన్వితాః, దేవదేవ త్వయాసృష్టా యాస్సర్వాధికసృష్టయః ౫౮. నృసింహశక్తిభిర్బద్ధాః క్షుణాదేవందశావయం, తవసంహారిణీశక్త్యా నృసింహేనజితావయం ౫౯. తథానథే దోదేవేశ వృత్తిమాజ్ఞాపయాద్యనః, నశక్తాస్స్తుస్తథావేగాన్నియంతుం క్షణమవ్యమూః ౬౦. సుఖంనోఽద్యయయాస్థిత్వా తామాజ్ఞాపయ శంకర, * దేవః * నిందంతిశాశ్వతంధర్మం యేనరాఃపాపబుద్ధయః ౬౧. యేచత్యక్తసదాచారా స్తాన్ని పీడయతానిశం, మాతరంపితరంవేదాన్ స్వామినంస్వగురుం తథా ౬౨. పూజ్యాంశ్చయేనవిందంతి తాన్పీడయతానిశం, శాశ్వంకృతఘ్నతాక్రౌర్యం మాత్సర్యం బాహ్యదర్శితా ౬౩. నత్యజంతిచయేసత్సు తాన్పీడయతానిశం, శివశాస్త్రం శివాచారంశివమంత్రంశివోత్సవం ౬౪. శివాలాపంశివజ్ఞానం శివధ్యానంశివార్చనం, శివభక్తింశివస్తోత్రం శివక్షేత్రం శివాగమం ౬౫. లఘూకుర్వంతియేపాపా స్తాన్ని పీడయతానిశం, యేమద్భక్తముపాశ్రిత్య ద్వేష్టారస్స్వేచ్ఛయాభవం ౬౬. యేఽభినిందితకర్మాణ స్తాన్పీడయతానిశం, గామశ్వత్థంద్విజానగ్నిం మధ్వరాన్ మహాంతో యతీన్ ౬౭. నిందంతిసిద్ధలింగాని తాన్పీడయతానిశం, యేమాతృయోగినీవీర భైరవక్షేత్రపాలకాన్ ౬౮. ఉల్లంఘయంత్యహంకారా త్తాన్పీడయతానిశం, యేబలింనప్రయచ్ఛంతి నోపహారాంశ్చకర్మసు ౬౯. నభక్తమపిభూతేభ్య స్తాన్ని పీడయతానిశం, సంతిమేశాసనస్థాని భువనానిచతుర్దశ ౭౦. మద్భక్తాస్తేషుయేసంతి విష్ణుభక్తా స్తథానఘాః, నతేషుకుమతిఃకార్యా తద్రూపాణి స్థిరాణిమే ౭౧. * భరద్వాజః * ఇత్యాజ్ఞాప్యవిరూపాక్షో రౌద్రీంవృత్తివిభావనాత్, నారసింహీ స్తథాచోక్త్వా దదాతాభ్యోవరాన్బహూన్ ౭౨. నృసింహంచాత్మభావేన ప్రశస్య పరమేశ్వరః, ఉపాస్యమానస్తైవ బిభ్రతాయాగికీంస్థితిం ౭౩. మాతృభిస్సేవ్యమానశ్చ కాలేకాలే ధృతాత్మభిః, అభవత్పాదభక్తానా మైహికాముష్మికప్రదః ౭౪. తథాయోగనృసింహోఽపి తత్రైవ సతతంస్థితః, సేవమానోవిరూపాక్షం దృశ్యతేదేవ వందితః ౭౫. వైష్ణవ్యశ్చతథారౌద్ర్యోమాతరశ్శివశాసనాత్, పంపాంబికాముపాశ్రిత్యవర్ధంతేనిజవృత్తిభిః ౭౬. ఏవంప్రభావోభగవాన్ నృసింహఃప్రీతోవిరూపాక్ష సమీపధామ్ని, ఉపాస్యమానోమునిభిఃప్రశాంతై రాస్తేమహామంత్రఫలప్రదాతా౭౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే (ఉత్తరార్ధే) నలేశ్వరాది యోగనృసింహపర్యన్త దేవకథనంనామ తృతీయోఽధ్యాయః. 3

* భరద్వాజః * స్థానాత్పరం నృసింహాస్యమహాకాళేశ్వరాహ్వయం, గుప్తంయద్దర్శనముఖ్యేన మహాకాళేనసర్వదా ౧. కుర్యాద్యస్తత్రశుద్ధాత్మా వాసో దానంద్విజాతయే, మహాకాళేశ్వరస్తుష్టః తస్మైశ్రియచ్ఛతిసద్గతిం ౨. మార్కండే యేశ్వరస్థానే మంత్రాభ్యాసకృతాం నృణాం, మార్కండేయేయదభ్రాంత మాయు ష్మత్త్వంప్రవర్ధతే 3. మార్కండేయుః పురాజిత్వా మృత్యు మవ్యాజభీషణం, తత్రైవపూజయామాస మృత్యుమృత్యుంసదాశివం ౪ అష్టోత్తరశతంత్రి యోవా పంచాహ్నరీంజపేత్, స్వయమేవవిరూపాక్ష స్తస్మైసిద్ధింప్రయచ్ఛతి ౫. హిరణ్య దానంకురుతే మార్కండేయేశ్వరేతుయః, హిర్యగర్భలోకేసౌ వసే దాభూత సంప్లవం ౬. ఏతేష్వపిచసర్వేషు స్థానేషు మతిమద్వరః, ప్రశస్యతేసమృద్ధార్థ మన్న దానేవిశేషతః ౭. బ్రాహ్మణాభోజయేత్తేషు భక్త్యా దివ్యేషుధామసు, యస్తస్య గృహ్యతేగేహే ప్వలక్ష్మీర్నకదాచన ౮. తతఃశృణుమహాభాగ దేవీంపంపాధ దేవతాం, పంపాభిధానపరమా ప్రకాశానందరూపిణీ ౯. దేవస్యోత్తరదిగ్భాగే తిష్ఠంత్యవ్యాహతోద్యమా, సంమంత్రీసర్వదైతాసాం సర్వదుష్కృతనాశనీ ౧౦. గుప్తాత్రయ్యంతభాగేషు గుప్తామంత్రేషు సర్వతః, గుప్తావిద్యాసుసాశక్తిః శక్తిరప్య నపాయినీ ౧౧. శక్తోయయావిరూపాక్షః సాశక్తిః సర్వతోముఖీ, అనాద్యంత చిదాధార తంత్రనిర్వాహరూపిణీ ౧౨. మూలాధారముఖాంభోజ పుష్పంధయ కుటుంబినీ, దుర్మోహధ్వాంతసంరంభ దివ్యమాణిక్యదీపికా ౧౩. మహావకాశ చిద్వ్యోమ మధ్యమార్తాండమండలీ, మనఃపుంస్కోకిలోల్లాస మధుమాస పరం పరా ౧౪. మనోజయమహాసస్య మాంగల్యజలదావలీ, శశ్వదానందహంసశ్రీ శరదారంభవాసనా ౧౫. పుమర్థవాసరోద్భేద పూర్వసంధ్యాసమున్నతిః, మహే శానయశఃపూరకకర్పూరపణిపేటికా ౧౬. మహేశ్వరమనోభృంగశృంగాట కమలాటవీ, సాధకేంద్రసదాభీష్ట సతిక్రియాకల్పవల్లరీ ౧౭. సర్వోత్సవమహాఽభోధి సముల్లాసనకౌముదీ, సాశక్తిఃప్రకృతిః సూక్ష్మాదేవీపర్యంతదైవతైః ౧౮. యుక్తా సైవఃప్రభావైర్యా ఘర్ణనానా మగోచరైః, తామేవదుర్గాం తామేవ గౌరీంతా మేవ మాతరం ౧౯. తామేవలలితాంసంతః తామేవార్యాంప్రచక్షతే, యానియాని చపీఠాని పాలితాన్యాదిశక్తిభిః ౨౦. తేషుతేషువసత్యేషా పంపాఖ్యాపరమేశ్వరీ, పంపాక్షేత్రంచతన్నామ్నా ప్రసిద్ధం పారమేశ్వరం ౨౧. పంపాపురీచవిఖ్యాతా తన్నామ్నాదివ్యవైభవా, పంపేశశ్చవిరూపాక్షో దేవఃఖ్యాతస్తదాఖ్యయా ౨౨. ఐశ్వర్యంచప్రభావశ్చ మాహాత్మ్యంచాన్యదుర్లభం, పంపాక్షేత్రస్యపంపాయాః సాన్నిధ్యాదేవసర్వదా ౨౩. సంతిపీఠేషుసర్వేషు శక్తయఃసర్వశక్తయః, తాసుపంపాబి కాశక్తిఃపరిణామావపరిష్ఫ్రియా ౨౪. పంపాబికాయా దివ్యంయ ద్ధామపర్యాప్తలక్షణం,

తత్తదిచ్ఛాపరీపాకాత్ ప్రాదుర్భూత మనిందితం ౨౫. ప్రాకారేణమహాహ్లాద స్ఫాటికేన పరిష్కృతం, రత్నచందనమాల్యాద్యై రుద్దీప్తంరత్నతోరణైః ౨౬. స్థలబంధేన మహతా కాంచనేనవిభూషితం, ప్రవాహామయసోపానప్రభాపల్లవితాంబరం ౨౭. ముక్తామయమహాభిత్తి రుక్మవాతాయనాంచితం, మాణిక్యస్తంభసాహస్ర విహాస ద్రోహణాచలం ౨౮. యుక్తంవర్ణవితానేన తత్తచ్ఛిల్పాదిశోభితం, సర్వరత్నమ యేనేవ గర్భాగారేణ శోభితం ౨౯. మణిప్రదీపికాలోక నిబర్హితతమోఘనం, దేవాలయోర్ధ్వవిన్యస్త సౌవర్ణకలశేశతం 30. సౌవర్ణకలశచ్ఛాయాశోభివిద్యున్నిభం పరం, స్తూపకోపాంతసన్నద్ధ సింహచిహ్నపతాకినం 3౧. తత్పటాంచలనిర్ధూత స్వర్గంగావీచిమాలికం, ఆసిచ్యమానభూభాగపయోభిః కామధేనుభిః 3౨ శక్తిభి ర్వాయమీయూభి ర్భాస్యమాన జిగస్థలం, ఆరోప్యమాణదీపౌఘం శశ్వదాగ్నేయ శక్తిభిః 33. నిర్వాహ్యమాణఋసునుం నిత్యనందనదైవతైః, తద్దివ్యందివ్యసౌభాగ్యం స్థానందేవ్యాఃపరాత్పరం 3౪. తత్రరత్నమహాపీఠే తత్త్వశక్తిభిరావృతం, విశేష్య మాణసద్రత్న విష్వగర్ణవదైవతైః 3౫. ఆసేవ్యమానమాత్మక్యా స్నవభిర్విధి శక్తిభిః, ఆరాధ్యమానమైకాగ్ర్యా దస్త్రమంత్రాధిదైవతైః 3౬. ఆస్తేపంపా మహేశానీ దేవీదేవాధిదేవతా, తాంతమాలదళచ్ఛాయాం మహిషాసురమర్దనీం 3౭. శూలంకపాలంబిభ్రాణాం చక్రశంఖసుశోభినీం, భక్తానాంభయసంహంత్రీ మభక్తానాంభయావహాం 3౮. సేవంతేమాతరఃసర్వా భైరవక్షేత్రపాలకాః, యక్షి ణ్యోవీరడాకిన్యః శక్తయో హాకినీముఖాః 3౯. రోహిణ్యఃసిద్ధమోహిన్యః యోగి నీయోగణలక్షణాః, పూతనాధూమకేశాశ్చ సంహారిణ్యోబలిప్రియాః ౪౦. జ్యేష్ఠారౌద్రామహారౌద్రామోచినీ నాగబుద్ధయః, ఆకర్షిణ్యోథబంధిన్యః శోషిణ్యశ్చ భయావహాః ౪౧. రంజిన్య శ్చక్రచారిణ్యః వశంకర్యః సమ్మోహిన్యః, సంస్తంభిన్యశ్చ మారిణ్యః గమనోద్యురుంధనేరతాః ౪౨. క్షేమంకర్యశ్శబర్యోన్యాః క్రోధిన్యఃకృత్తి కాలపి, రేవత్యో వృద్ధరేవత్యః శుష్కిణ్యాద్యాస్తథాపరాః ౪3. బృందశోబృందశ శ్చైతాశ్చరంత్యోసందనామికాః, బ్రాహ్మీమాహేశ్వరీదూతీ కామారీ వైష్ణవీ స్వధా ౪౪. వారాహీద్రుహిణీంద్రాణీ చాముండా చండికాశిఖా, కాలపర్ణీ పష టాకారీస్వాహా ధూమశిఖావతీ ౪౫. జ్యోత్స్నాముఖీ చంద్రసేనా నిర్మృతి ర్వారుణీ ధృతిః, సుభగాదుర్భగా సేనా మహాకాల్యపరాజితా ౪౬. నృసింహీ వాయవీ చండీ కంటమాల్యదితిర్దితిః, వరాహదంష్ట్రా సౌపర్ణీ నారీమన్య ర్భటోదరీ ౪౭. వినతాసరమాశ్యామా కరాలీమోదకాధనుః, ఉపారంభా మూలముఖీ లలితాచిత్ర చూపిణీ ౪౮. అమల్యులూకీచమరీ భీమాజ్యేష్ఠాకపర్దినీ, మహాముఖీ మహానామ

మంగళాపింగమాలినీ ౪౯. మాయూరోచిరలక్తాక్షీ కుంభకుంతామహాసురీ, విచిత్రరూపాపింగాక్షీ సదాహా కామరూపిణీ ౫౦. ఉల్కాముఖీ బిల్వముఖీ సుముఖీనాగజంఘికా, గోకర్ణాలోకితముఖీ కంపనాప్యరికంపనా ౫౧. లంబఘంటా మహాగ్రీవా మోహనాకుండనాకశా, ఆవిష్కారమహాచిత్రా నిష్కంపా రక్తకంపనా ౫౨. చితాజటాభుజంగాక్షీ బిభీషావర్ణమాలినీ, అదర్శనాహారంత్యార్యా ప్రమోదాలాంగలీహలీ ౫3. లంబస్తనీలంబసటా విసటా లంబమేఖలా, అధోముఖీ కటముఖీ క్రోధినీరౌద్రరూపిణీ ౫౪. మనోరమా వాసచూర్ణాసుందరీబాలమోహినీ, దీర్ఘకేశీ క్రోధముఖీకాంతికాదృష్టనాశినీ ౫౫. ఖలలీమాధవీకోలా చింతాత్రిస్రువాలతా, సత్కారనందినీలంబా కోవిదారీ మతంగికా ౫౬. ఏకేశీకేశినీశారీ రాత్రిఃక్ష్వేళార్గలేతిచ, ఏతాశ్చాన్యాశ్చమహతా సృష్టా దేవేనమాతరః ౫౭. చండికారేణుకా చండా కౌశాంబీవింధ్యవాసినీ, చిత్రఘంటా విశాలాక్షీ కాళీవిశ్వభుజాహ్వయా ౫౮. వందిన్యాచతథాసృష్టాఃశివయామాతరఃపరాః. తత్తద్రోవ్యమనిభాస్వంతంతత్తద్విగ్వర్గసంశ్రయం ౫౯. ఆగత్యయోగినీచక్ర ముపాస్తేదేవతామిమాం, తాభిఃపరివృతాదేవీ పంపాయ్యా శాసనప్రదా ౬౦. ఫలానుబంధినీతాసా మనుమోదయతిక్రియాఃన, నామాన్యేతానిశక్తీనా శివాజ్ఞాసిద్ధసంపదాం ౬౧ యఃశృణోతి పుమస్తస్య శక్తిరప్రతిమాభవేత్, సువాసినీనాంకన్యానాం కుమారీణాంచ పూజనం ౬౨ యాదేవ్యాఃపురతఃకుర్యా త్సాసౌభాగంసమశ్నుతే, సర్వాలంకారసంయుక్తాం ఏకామపిసువాసినీం ౬3. నవమ్యాంభృగువారేవా భోజనాత్సుఖిభవేత్, ధూపైర్దీపైశ్చనైవేద్యైఃనృత్యగాత్రాదిభిస్తథా ౬౪. మృగానాభిహిమాంభోభిర్హరిద్రాకుంకుమాక్తైఃశ, చందనేనారుణైర్దివ్యైఃసువాసోభిర్విభూషణైఃశ ౬౫. ఇమాందేవీముపాస్యాదా విష్ణుఃసౌభాగ్యమాప్తవాన్, క్రవ్యాదకోణపాసృక్పనిలీబాలగ్రహాదయఃశ ౬౬. భూతబేతాళకూష్మాండ పరిగ్రహమహోరగాఃశ, నక్తంది వాచరాఃక్రూరాఃయేచాన్యే లోకహింసకాఃశ ౬౭. పంపారోపాసకందృష్ట్వా పలాయంతేహి దూరతఃశ, ఏవందేవ్యాఃప్రభావోఽయ ముద్దేశాత్కథితోమయా ౬౮. సాకల్యాదిదమాఖ్యాతుం నసహస్రముఖోప్యలం, * భరద్వాజఃశ * తతోభాగే మహాభాగ పంపాదేవ్యాస్తు దక్షిణే ౬౯. కౌశికీతిశ్రుతా నామ్నా సన్నిధత్తే మహేశ్వరీ, శంభోఃకాళీతివచసా శ్రుచ్ఛాదేవీతపోబలాత్ ౭౦. సుతోప్యాబ్జభువంతస్మా ల్లబ్ధ్వాగౌరీత్వ ముత్తమం, కాలీకోశంజహాయస్మిక్ ధాతుస్తత్తలువాసరం ౭౧. గౌరీకల్పాఖ్యయాఖ్యాతం తస్మిన్కల్పేమహోదయా, శరీరకోశసంభూతా పార్వత్యాఃకౌశికీతియా ౭౨. సాహివిధ్వేస్థితా దేవీ బ్రహ్మర్షిభ్యైఃశ

సేవితాపురా, హతాశుంభనిశుంభాభ్యాంచాముండాద్యాభి రన్వితా 23. అత్రాగత్యపురఃస్థిత్వా నత్వాన్యామాదిదేవతాం, పునరాజ్ఞాపయేత్యాహ సాదేవీతాము వాచహ 24. త్వయాకృతమిదంభద్రే దేవకార్యంజగద్ధితం, తుష్టాస్మి మమపార్శ్వేత్ర నిత్యంసన్నిహితాభవ 25. యథామాంపూజయేద్భక్త్యా తథాత్వాంయుః ప్రపూజయేత్, అరిష్టనాశనీ భూత్వాతస్యాభీష్టప్రదాభవ 26. నామ్నాత్వం సౌమ్యపంపాంబేత్యేవం లోకేషుగీయసే, విచక్షణాస్వదానందాః సౌమ్యపంపాముపాసతే 22. సీతయా స్థిరసౌభాగ్యం కాంక్షిణ్యా భక్తిసంపదా, తత్రసన్నిదధే దేవీ సౌమ్యపంపామహేశ్వరీ 28. సనకశ్చసనందశ్చ తథాయోగీసనాతనః, జ్ఞాతాసనత్కుమారశ్చ సౌమ్యపంపాముపాసతే 29. యఃస్నాత్వామన్మఖేతీర్థే జితక్రోధోజితేంద్రియః, పురస్తాత్సౌమ్యపంపాయాః స్థిత్వాజపతివాఙ్మయం 30. అష్టోత్తరసహస్రేణ మౌనవ్రతపరాయణః, తస్యవత్సరమాత్రేణ తత్తదర్థప్రకాశినీ 30. జిహ్వాయాంవాఙ్మయీదేవీ సన్నిధింకురుతేసదా, నవ్యాధిర్నజరానార్తిః నశోకోమరణంనచ 3౨. యస్యయస్యస్థిరాభక్తి స్సౌమ్యపంపాపదాంబుజే, కార్తికేమాసియోభక్త్యా దీపానారోపయే త్సురః 33. సౌమ్యపంపాదదాత్యేవ తస్మై తేజస్వినాంపదం, ఉపహారైర్బహువిధై ర్గంధమాల్యైర్నవాంశుకైః 3౪. ప్రీణయే త్సౌమ్యపంపాంయుః సభవేత్సౌమ్యసంపదాం, మహాపంపాంబికాధామ్ని స్థానేహ్యత్తరతఃస్థితః 3౫. లింగరూపస్స్వయంభూతఃభైరవః సిద్ధవందితః, కామచారత్వమఖిలాస్వాశా స్వప్రతిమాంధృతిం 3౬. నిర్భయత్వంచతురుతే భైరవోభక్తిశాలినాం, పంపాక్షేత్రప్రవిష్టానాం భక్తానామేవపాలకః 3౭. నోల్లంఘయంతియస్యాజ్ఞాం యేచాన్యే క్షేత్రపాలకాః, స్వరూపమపరంశంభో ర్ద్విరూపాక్షస్యభైరవః 3౮. ఇతిజానంతియేసంత స్తేజానంతి పరంహరం, ప్రీణయేయుర్మహాంతంయే భైరవం లింగరూపిణం 3౯. తేప్రీణితవిరూపాక్షాఇతి పూర్వవిదోవిదుః, ఆజరశ్చాపకుంభశ్చ ఇంద్రమూర్తిస్తథాపరః ౪0 ఈహాకృదుల్కసంజ్ఞశ్చవ్యూహాదో బుణసూదనః, ధూమ్రకోక్షశ్చతుష్కేశశ్చ3కృతశ్చైకదంష్ట్రికః ౪౧ ఐరావతశ్చాల్కబంధు రౌహిణిఘ్న స్తథైవచ, అంజనశ్చాప్యబాహుశ్చ కంబలఃఖలసూదనః ౪౨. గోముఖశ్చైవ ఘంటాదోజిణనశ్చండవారణః, ఛటాకోపోజటాలాఖ్యోముక్తారోంత్రవటేశ్వరః ౪3. టంకపాణి స్తథాచాన్యఃశామబంధుశ్చ డామరః, ఢంకారోణణకర్ణశ్చ తటిదాభఃస్థితఃసదా ౪౪. దంతురో ధనదశ్చాథ నాస్తికోథప్రచండకః, ఫలకారో బలయుతోభృతాఖ్యో మేఘభాసురః ౪౫. యుగాంతోరౌరవశ్చాథ లంబోష్ఠోవాసవస్తథా, శుక్లతుండఃషడాలాఖ్య స్సునామా హూహుకస్తథా ౪౬.

యుపేతానిచనామాని సంస్మరేద్వాపతేత్తగా, తత్సరంశంకరోదేవః ౪రమా
త్మాజగన్మయుః ౯౭. శంకరస్సర్వలోకస్య సన్నిధత్తేస్వయంప్రభుః, యుథార్థనామా
భగవాన్ సదేవశ్శంకరశ్శివః ౯౮. తమభ్యర్చ్యాగతింయాంతి శాంకరీమాత్మవేదినః,
అర్చయేచ్ఛంకరందేవ మమ్లానైఃపంకజైశ్శుభైః ౯౯. సపునర్గర్భగోశేషునపతే
చ్ఛంకరాజ్ఞయా, శంకరస్యపురఃస్థిత్వా పశ్యన్కార్ముశిలాంజలిః ౧౦౦. గాయ
త్రీంయోజపేత్తస్య దీర్ఘమాయుఃప్రసిధ్యతి, నాగనాథాహ్వయోదేవో దివ్యలింగాత్మ
కస్తతః ౧౦౧. కరోతినిత్యసాన్నిధ్యం కరుణాపూరితేక్షణః, నాగైరభ్యర్చితఃసోయం
పాతాలతలవాసిభిః ౧౦౨. భూషణంభర్తురాత్మానం శంభోరాత్మమనోరథైః,
ఐరావతోమహాపద్మః పద్మశ్చకమలకచ్ఛపౌ ౧౦౩. కంబలాశ్వతరః శంఖుః కర్కో
టకధనంజయౌ, మహాకర్ణమహానీల ధృతరాష్ట్రబలాహకాః ౧౦౪. ఏలాపత్రోబిల్వ
పాదః కాళియఃశాలివుండ్రకః, ఖరరోమా శంఖపాలః పాణిఃసుముఖదుర్ముఖౌ ౧౦౫.
కుమారస్సుమనాః పుణ్యః పుష్పదంతో మనస్వికః, అంబరీషఃపాండరకః కులికోనత
వాసుకీ ౧౦౬.నహుషఃపూర్వగంధర్వఃప్రహ్లాదః సుఖదాయకః, ఏతేచాన్యేచబహవో
నాగరాజామహౌజసః ౧౦౭. ఆగత్యాగత్యచప్రహ్వాః నాగనాథ ముపాసతే, పంచా
మృతేనదేవేశం యేనరాస్నపయంతిహి ౧౦౮. నపంచత్వంవ్రజంత్యేతే భవంతిచ
సుసంపదః, మల్లికాభిర్విశేషేణ కల్హారైశ్చసుగంధిభిః ౧౦౯. నాగేశ్వరంసమభ్యర్చ్య
నరఃసంపూజ్యతేసురైః, వర్షత్రయంయోయుక్తాత్మా మౌనీజపపరాయణః ౧౧౦.
నాగనాథంభజేత్తస్య వశమాయాంతి పన్నగాః, దర్శయంతిబిలాన్యస్మై రత్న
పూర్ణాన్యనేకశః ౧౧౧. నాతిక్రామంతితస్యాజ్ఞాం కుర్వంతిచతదీప్సితం, ఓంకారమ
గ్రతఃకృత్వా ద్వ్యక్షరంనమ ఇత్యథ ౧౧౨. నాగనాథచతుర్థ్యంతం జపేత్త్రిర్థాంబు
శుద్ధధీః, త్రిలక్షేణభవేత్తస్య సిద్ధిఃపాతాళగామినీ ౧౧౩. అహంపూర్వికయాతంహి
వృణ్వతేనాగకన్యకాః, రమంతేచ సమం తేనశ్రేయశ్చ దదతేసదా ౧౧౪. బ్రహ్మ
చర్యమహింసాంచ దయాంజంతుషుమానితాం, ఏకాంతంచోపవాసం చనత్యజేన్మంత్ర
సిద్ధయే ౧౧౫. ఏవంనియమయుక్తస్య త్యక్తనిద్రస్యరాత్రిషు, నాగనాథమహామంత్రః
సిధ్యత్యేషమహోఫలః ౧౧౬. నాగనాథంసదాభక్త్యా పాయసాన్నేనతోషయేత్,
యస్తస్యగావోవర్ధంతే ఘటోధ్యున్నస్తత్ప్రభావతః ౧౧౭. నాగేశ్వరస్యమాహాత్మ్యం
యశ్శృణోతియతాశయః, నతస్యవిషబాధాస్తి నాన్యరోగాదయఃక్వచిత్ ౧౧౮.
తతఃకేదారనామాస్తి దేవోదేవైస్సమర్చితః, కేదారేయత్ఫలంతత్స్యాత్ దేవంపూజ
యతాం నృణాం ౧౧౯. పురాభక్తింవహన్కశ్చి ద్దేవేశేమల్లికార్జునే, యత్రస్థిత్వాత
పోయోగా దద్రాక్షీత్ మల్లికార్జునం ౧౨౦. దృశ్యతేతస్యభావాత్మ్యాత్కేదారస్యసమీ

ఫలః, సిద్ధిదంసాధకేంద్రాణాం స్థానం శ్రీపర్వతోపమం ౧౩౧. స్నాత్వాయోమన్ముఖే తీర్థే మల్లికార్జునమర్చయేత్, మల్లికాముకుళైస్తస్య వశగోమల్లికార్జునః ౧౩౨. తత్పూర్వభాగేజాగర్తి దేవో బాలవినాయకః, ఉపాసకానాఇష్టార్థదాయీ ప్రత్యూహ నాశకః ౧౩౩. బాలాన్యోభోజయేత్తత్ర సర్వవిఘ్నాపహారత్యసౌ, లక్ష్మీఃస్వర్ణ ప్రభా దుర్గా చాముండా మధుమత్యపి ౧౩౪ కాలీకరాలీకంకాలీ మహాకాలిచ కోటరీ, తేషుతేషుచతిష్ఠంతి శక్తిస్థానేషుశక్తయః ౧౩౫. కృష్ణాష్టమ్యాంచతుర్దశ్యాంవారయోర్భానుభౌమయోః, తాస్తాస్సంపూజయేద్భక్త్యా సర్వాకామానవాప్నుయాత్ ౧౩౬. తతఃపరిసరేతత్ర ప్రశస్తేమాల్యవద్గిరేః, శక్తిత్రయస్యచరణన్యాసఃశ్రుతిభిరీరితః ౧౩౭ శక్తిత్రయపదన్యాసం యేనమన్యంతిపాంసులాః, తాన్నమన్యంతిసర్వేపి నమద్భిర్ముకుటైర్నృపాః ౧౩౮. ఇచ్ఛాశక్తిఃక్రియాశక్తిఃజ్ఞానశక్తిశ్చతాఃపురా, తిస్రోహంకారసంయుక్తాఃకల్పాదావభవత్కిల ౧౩౯. యద్యహంపరమేశస్య తదాసృష్ట్యున్ముఖోభవేత్, యద్యహంజ్ఞాతతానామశంభోరేకాంతతామతా ౧౩౦. యద్యహంవిదితఃకర్తా సర్వార్థేషు మహేశ్వరః, ఇతితాఃపృథగాకల్యమంత్రయంత్యస్మిన్తాయదా ౧౩౧.తదాతద్గర్వభంగాయస్వాతంత్ర్యంవిభురాదధే, చరణంనతృణస్యాపి నాసీత్తేనవినాఖలు ౧౩౨ తిస్రస్స్వతంత్రేదేవేశే శక్తయోగత శక్తయః, త్యక్త్వాహంకారమఖిలం జ్ఞాత్వాదేవం వినాయకం ౧౩౩. తత్రైవమాల్యవత్పార్శ్వే బహూనిదివసాన్యసి, తపస్తేపుశ్శివంధ్యాత్వా స్వాత్మశక్తిప్రదంప్రభుం ౧౩౪. సుచిరేణైవకాలేన తాసాంప్రీతస్తపోబలాత్, స్వాత్మీచకారశక్తీస్తాఃశక్తిమాత్చంద్రశేఖరః ౧౩౫. తతశ్శక్తిత్రయీ పాదన్యాసాఖ్యం స్థానముత్తమం, తత్ప్రాయతేసమస్తేషు లోకేష్వభిమతప్రభం ౧౩౬. తత్రస్థఃసరోదివ్యం యత్ర స్నానాన్మహాఫలం, ఉక్తేషుచైతేషు తథోత్తరేషు స్థానేషు సాధారణధర్మమాహుఃధ్యానంజప స్తర్పణమన్నదానం హోమాశ్చనిత్యం శివపూజనంచ ౧౩౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే (ఉత్తరార్ధే) మహాకాళాది శక్తిత్రయ పదన్యాసకథనం నామచతుర్థోధ్యాయః. ౪.

శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరార్పితమస్తు.

ఓం

శ్రీపంపాంబాసమేత విరూపాక్షేశ్వర పరబ్రహ్మణేనమః.

అథ శ్రీస్కాంద పురాణాన్తర్గత పంపామహాత్మ్యే

ఉత్తరభాగ ప్రారంభః.

——:o:——

* శౌనకాదయఊచుః. * సూత పౌరాణికశ్రేష్ఠ కృతార్థాస్స్మ స్త్వదుక్తిభిః, పురుషార్థప్రదాత్రీభి స్త్వంహి సర్వార్థవేదకః ౧ శివమాహాత్మ్యవృత్తేన త్వదుక్తేన యతేమనః, ఉద్బోధితాచ్ఛప్రతిభా నిశ్చయో ఽ ప్యాత్మవస్తుని ౨. అస్మాకం నైమిశీయానా మహోభాగ్యం మహత్తరం, ఆసాద్యతేశ్రుతా యైస్తుసాధ్వీ శివకథాసు ధీః! 3. శివపర పరస్నాతా ద్భరద్వాజో మహాతపాః, యస్య ప్రతిఫలత్యంత ర్విచిత్రా విశ్వవాసనా ర. భరద్వాజస్య వక్తృత్వం యస్మిన్శ్రోతరి విశ్రుతం, సవిషవిష్ణువృద్ధో ఽపి సర్వజ్ఞానైకభాజనం ౫. శ్రుత్వాశివస్యమాహాత్మ్యం శ్రోతవ్యం స్వగురో ర్ముఖాత్, విష్ణువృద్ధః కిమకరో త్పరంవిశ్వహితార్థవిత్ ౬. *సూతః* విరూపాక్షస్య మహాత్మ్య మవధార్య గురోర్ముఖాత్, విష్ణువృద్ధో విశుద్ధాత్మా విధూతాఖిలసంశయః ౭. భరద్వాజం మునివరం ప్రణమ్యచ పునఃపునః, పరిపప్రచ్ఛ మేధావీ ప్రశస్తం పరమంమహః ౮. * విష్ణువృద్ధః * కృతార్థో ఽస్మి కృతార్థో ఽస్మి నద్గురో త్వదనుగ్రహాత్, శ్రుతంచ హేమకూటేశమహాత్మ్యం యచ్ఛుభప్రదం ౯. ఉక్తంభగవతాసర్వా పురుషార్థైకసిద్ధిదా, హేమకూటేశసేవేతి సుకృతైస్సాహిలభ్యతే ౧౦ కల్పకోటిశతైస్సత్యైర్గణనీయాని తాన్యపి, తానృ ణన్కృతభాగస్య కోదేశః పరికీర్త్యతే ౧౧. కఃకాలః కోధికారీస్యా త్కింవా పరమసాధనం, వక్తు మర్హసిసర్వజ్ఞ నిర్ణయో ఽస్మి నవామహి ౧౨ శ్రుత్వాస్యా యోగ్యతాం కేచి దైశ్వర్యాయ ధనాయుష్కీ నిష్ఫలత్వాన్మహత్తరాన్ తే ధర్మాన్ ఆత్మ

తాత్మానో భరద్వాజమహర్షయ్యవాచ, ప్రశశంసు ర్మహాభాగా విష్ణువృద్ధం పునఃపునః ౧౪. భరద్వాజోఽపి యుక్తాత్మా విష్ణువృద్ధంశశంసతం, శృణ్వతాంచ మహర్షీణా మువాచ పరమంమతం ౧౫. * భరద్వాజః * సాధుపృష్టం త్వయాప్రాజ్ఞ మతిస్తే తత్త్వదర్శినీ, సాధితోఽస్మి బహూఽకాలా చ్ఛ్రుణు వక్ష్యేయథా శ్రుతం ౧౬. పురా సనత్కుమారోఽపి నత్వా పప్రచ్ఛ నందినం, ఇమమర్థంమహా ప్రాజ్ఞ పురుషార్థఫలప్రదం ౧౭. సందీశోఽప్యాహ, దేవేశం స్కందోఽపృచ్ఛ దిమంక్రమం, స్కందంప్రశస్య దేవోఽపి తస్మైతత్త్వమభాషత ౧౮. పురా వట తరోర్మూలే దక్షిణామూ ర్తివిగ్రహం, మాముపాసత సద్భక్త్యా యుక్తాత్మానోమహర్షయః ౧౯. సనకాద్యా వాలఖిల్యా యోగనిష్ఠాశ్చ యేమతాః, తత్త్వంమాం విష్ణురాత్మజ్ఞఃపర్యపృచ్ఛ దిదంరహః ౨౦. దేవ త్వత్తత్త్వవిజ్ఞానే కాలదేశాధికారిణః, సాధనంచ మహేశస్య యథావద్వక్తుమర్హసి ౨౧. ఇతి తస్మైయదుక్తంత త్కథయామ్యఖునా గుహ! ఇతి స్కందాయకథితం దేవేనాద్యవదామితే ౨౨. ఇత్యుక్త్వా భగవా న్నందీప్రోక్తవాన్ దివ్యయోగినే, వరమార్థం తమేవాద్య వివృణోమి తవానఘ! ౨౩. ఇచ్ఛాశక్తిప్రభావేన బహుస్యామితి యోఽభవత్, పరమేశస్య సంకల్పఃప్రభూతేః ప్రకృతేః పరః ౨౪. తేనప్రకాశితా స్సర్వాస్తాస్తా బ్రహ్మాండకోటయః, బహిరవ్యబహిస్తాసాం లోకాస్తు బహవోఽభవన్ ౨౫. సవేదితాతేషాం పరిమాణం సదాశివః, తేషులోకేషు సర్వేషు సుకృతోపార్జనాయహి ౨౬. దేశ స్సర్వంసహా విద్వాన్ భూమిరేవ విశిష్యతే, తతోఽన్యేవ్యఖిలా లోకా గణ్యంతే భోగభూమయః ౨౭. ఇచ్ఛాయోగా న్మహేశస్య తస్యకాలా త్మనఃప్రభోఃకాలస్యప్రాహు రానంత్యం తత్త్వాయత్త మిదంజగత్ ౨౮. యదాసం స్కారయోగేన ప్రాణినాం పరమేశివే, భావనాజాయతేసాధ్వీ సకాలఃపరమోమతః ౨౯. నైరంతర్యేణయత్రాసౌ సానబంధఃప్రతిష్ఠతే, సత్కర్మణాం సమస్తానాం సోధికారీనిరూపితః ౩౦. జడాజడవిభాగేన సమస్తా జీవయోనయః, విజ్ఞాయంతేహిలక్షాణామశీతి శ్చతురుత్తరా ౩౧. మనుష్యేవ తత్రాపి సర్వసత్కర్మసాధకాః, మనుష్యేష్వపి శస్యంతే విప్రాముఖ్యాధికారిణః ౩౨. సర్వక్రియావిద స్సర్వమంత్ర తంత్రార్థకోవిదాః, సర్వవేదమయా స్సర్వేవేదినో బ్రాహ్మణోత్తమాః ౩౩. సర్వసిద్ధికర స్సద్య స్సమస్తశుభకర్మణాం. సాధనంచ సమాచార స్సర్వవేదవినిశ్చితః ౩౪ * భరద్వాజః * ఇత్యేష దేశాదినిర్ణయస్తే ప్రోక్తోమయా బుద్ధిమతాంవరిష్ఠ! యదేవ మాకల్పయతేస్వచిత్తే నతస్య శక్రాపి దురంతబంధః ౩౫.

ఓంతత్స దిత్యాదిమహాపురాణే స్కాందే హేమకూటఖండే పంపా మాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే దేశకాలాధికారి నిరూపణంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

విష్ణువృద్ధః నిర్వికల్పో నిరీహశ్చ నిర్గుణోఽయం నిరంజనః, సదాశివః కథంతస్య సర్గాది రుపపద్యతే ౧. *భరద్వాజః* అతర్క్యశ్చాప్రమేయశ్చ ప్రశ్నస్తే పృచ్ఛతాంవర! అప్రమత్తేనచిత్తేన శృణు వక్ష్యామి వాస్తవం ౨. సదాశివస్య ద్వేరూపే వర మవ్యవరంచ యత్, పరమార్థాత్మకం ప్రాహు శ్శబ్దాకార మథాపరం 3. అత శ్శబ్దార్థరూపం తదాద్యం జ్యోతి రనావృతం, అక ర్తృక మనంతంచ నాద బ్రహ్మ సనాతనం ౪. పరంతు నిర్వికల్పాది లక్షణం యత్త్వలక్షణం, శబ్దబ్రహ్మేచ వేదశ్చ తథాఽపరమితి స్మృతం ౫. స్వాత్మానో ఽ పరరూపేభ్యో వేదశబ్దేభ్యవహి, నిర్మిమీతేహి తేనైవ సమస్తంచ సమంప్రభుః ౬. సృష్ట్యాది రూపాపన్నస్య పరస్యపరమేశితుః, సర్వశబ్దనమష్ట్యాత్మా వేద స్సర్వార్థసాధకః ౭ వక్త్రాం సమష్టిరూపస్య తస్య వ్యాకరణంవిదుః, శిక్షా నాసానిరుక్తంచ శ్రవసీజ్యోతిషం దృశౌ ౮. కల్పోహస్తౌ పదేచ్ఛంద షడంగావేదపవహి, చందఃప్రతి పదంభాషానాపదం? న్యాయవిస్తరః ౯ ధర్మ స్తర్కశ్చ మీమాంసే త్యుపాంగాష్టక మీర్యతే, సోఽయంప్రాణితి గాయత్ర్యా యస్యాంత ర్వ్యంప్రతిష్ఠితం ౧౦ ఏవంసమష్టి రూపోఽయం వేదః పురుషలక్షణః, సవిషహిపురా బ్రహ్మావిష్ణో ర్వాదప్రశాంతి యే ౧౧. అభివ్యక్తస్య తన్మధ్యే జ్యోతిర్లింగస్య మధ్యగే,మహాప్రభావేష్ణవే తేతుర్థా సమదృశ్యేత ౧౨. ప్రణవఃప్రథమందృష్టః ప్రభామండలభాస్కరః, పశ్చాద్వేద శ్చతూరూప స్తద్వేదాది రయంస్మృతః ౧౩. లింగోర్ధ్వ పారాగాలోక గాధశ్చాన్తో గతోఽ గ్రభూః, వాంసాత్మా వాసనాయోగా ద్దంసరూపం సమైక్షత ౧౪. యజు రాసీ చ్ఛిర స్తస్య ఋక్పక్షోదక్షిణః స్మృతః, పక్షస్సామోత్తరః పుచ్ఛశ్చాథ ర్వాంగిరస స్తథా ౧౫. విష్ణుశ్చ స్వాత్మానో యజ్ఞవరాహాకృతి వాసితః, మంత్ర తంత్రక్రియాగానకలా శాస్త్రికపౌష్టికైః ౧౬. అంగై స్సముద్రమద్రాక్షీ త్తమేవా త్మవిదాం వరం, సనకాద్యాస్తు యోగీంద్రా యేన్యు స్తశ్చాలదర్శినః ౧౭. సర్వే పాంకామధేనుం శాంచతుర్వేదీ మమన్యత, ఋక్పృష్ఠంహి యజుర్మధ్యం తస్యా స్సామ ముఖంస్మృతం ౧౮. అథర్వాంగిరసఃకంఠ మూచ్చాత్వాపి తనూరుహం, ఇష్టాపూర్తేవిసాశేచ వర్ణాశ్చరణసంమతాః ౧౯. శాంతికతు స్తథాపుష్టి ర్మంత్రో భువపావనః, స్వాహాకార స్సుధాకారో వషట్కారశ్చ విశ్రుతః ౨౦. హంత కారశ్చవిఖ్యాత స్తస్యాఃస్తనచతుష్టయం, స్వాహాకార స్తనందేవాః పితరోపి సుధా మయం ౨౧. మునయశ్చవషట్కారం హంతకారంతు మానవాః, పిబంత్యేవ మితఃనంవిద్వాం దేవాద్యై రుపజీవ్యతే ౨౨. యేనయేన స్వరూపేణ స్వాత్మసిద్ధేన భావ్యతే. తేనతేనైవ వేదోఽయం భావుకానాం ప్రకాశతే ౨౩. చతూరూపస్య చాస్యాద్య వర్ణాదిఃకథ్యతే పృథక్, తత్రఋక్పురుషం విద్ధి రురువర్ణం సుఖం ధరం ౨౪. లలితాఖ్యం ఘనశ్మశ్రుం తుంబినాసిలతంతలం, అంగోపాంగసమా

యు క్తం స్థల మాత్రేయగోత్రిణాం ౨౫. రజోగుణోఽయం త్రిగుణో బ్రహ్మా మూ ర్తి త్రయేతథా,క్రియాసు సృష్టి ర్లోకేషు భూ స్తత్త్వేషు పురుషానపి ౨౬. పంచబ్రహ్మసు సద్యోజో నివృత్తిశ్చ కలాస్వయం, కారణత్రితయే వేదో గాయత్రీ ఛందసాం గతో ౨౭. ఐశ్వర్యేషుచతుష్షష్ట్యాం బుద్ధి ర్వర్ణాహ్వయేవసు, అయంజాగ్ర దవ స్థాసు గుణద్వాదశకాన్వితః ౨౮. అధోభాగే దిశిప్రాచ్యాం జ్యోతిర్లింగస్య దృశ్యతే, యజుర్వేదస్య పురుష స్తామ్రవర్ణః కృశాకృతిః ౨౯. అంగోపాంగయుతః స్థూలకపాలః కపలేక్షణః, సులలాటో భరద్వాజగోత్రీ స్మేరాననస్సదా ౩౦. గుణేషు సత్త్వగుణకో విష్ణుస్తిసృషుమూ ర్తిషు, స్థితిక్రియా స్వంతరిక్షం లోకేష్వధ్వసు యుత్పరం ౩౧. కారణత్రితయేయోనిః ప్రకృతి ర్విభవేషుచ పంచబ్రహ్మసు వామాఖ్యఃప్రతిపాతు కలాసుచ ౩౨. స్వతేత్వవిద్యా చ్ఛందస్సు త్రిష్టుప్ స్వప్నశ్చ సన్మతే, అవస్థానేషు లింగస్యమధ్యే దక్షిణదిగ్గతః ౩౩. అథాయం సామపురుష స్సునాసాగ్ర విభూషితః, శ్వేతవర్ణ స్సువర్ణాక్షో దండచర్మ ధర శ్శుచిః ౩౪. హృష్టః కాశ్యపగోత్రీచ తథాంగోపాంగసంయుతః, తమోగుణశ్చ త్రిగుణోరుద్రమూ ర్తిశ్చ మూ ర్తిషు ౩౫. క్రియాసు సంహృతిః స్వర్గోలోకే తత్త్వేషు పౌరుషం, కలాసువిద్యా తత్త్వేషుశివో మంత్ర స్తథాధ్వసు ౩౬. పంచబ్రహ్మ స్వఘోరాఖ్య శ్ఛందస్సు జగతీతథా, సుషుప్తిర వ్యవసాసు బీజకం కారణే ష్వపి ౩౭. ఊర్ధ్వభాగేతు లింగస్య కాబేర్యాందిశి దృశ్యతే, అథర్వపురుష స్తీక్ష్ణ శ్చండకామశ్చ కామదః ౩౮. క్షుద్రకర్మా కామరూప స్సువిశ్వ స్సాధ్య సంయుతః, సాంగోపాంగశ్చ బీజానగోత్రీ రక్తాంబుజేక్షణః ౩౯. గుణేషు నిర్గుణీ త్వేష సదా సర్వైర్గుణై ర్యుతః, ఏషమూ ర్తి ష్వమోఘాసు మహేశ్వర సదా శివో ౪౦ క్రియాసు నిగ్ర హాఖ్యేశ మగృహీతతమా శ్రుతః, అలోకికోఽపి లోకేషు సోమంలోకః ప్రకీర్తితః ౪౧. అతత్త్వోఽపిచ తత్త్వేషు బిందునాదాత్మ కాంగతః, శాన్తిశ్చ శాన్త్యతీతశ్చ కలాసు పరిగణ్యతే ౪౨. తథాతత్పురుషేశానా సోఽయంబ్రహ్మసుపంచసు ఛందస్స్వనుష్టుభైశ్వర్యే ప్యైశ్వర్యంపరమంహియః ౪౩. అవస్థాసుచ తుర్యాఖ్య స్తుర్యాతీతశ్చ కథ్యతే, కారణేషుచ సర్వేషు యోఽసౌ పరమకారణం ౪౪ చంద్రదేవత్యవాయు మధ్వాతీతోఽధ్వసుంస్మృతః, లింగస్య మూర్ధసీమాన్తే ప్రతీచ్యాందిశి దృశ్యతే. ౪౫. ఏవంజ్యోతిర్మయేలింగే ప్రాదుర్భూత మనాదిమం, స్వాతంత్ర్యా త్పరమేశస్య రూపంయదపరం ప్రభోః౪౬. చతూ రూపం సబ్రహ్మా బ్రహ్మ వేదం శివాజ్ఞయా, ఆవిర్భావోహి దేవానా మనాదీనా మితిశ్రుతిః, ౪౭. ఆలోచ్యాలోచ్య బహుధా వేశబ్దాన్యథార్థతః, విశ్వం సృజతి విశ్వాత్మా ఒవరరూపం స్వయంస్థితః ౪౮. తస్మా న్నర్తస్య సర్వస్య దేవః పరమ కారణం, యఏవంవేద తత్త్వేన వేదానాం స్థితిమాగ్నుతే, ౪౯ విధూ పాస్మా

కాలేన జీవన్ముక్తో భవేదయం, యోవేదరూపం విజ్ఞాయ లింగం దద్యా ద్ద్విజాతయే ౫౦. తస్య జ్యోతిర్మయం తత్త్వం చిత్తేనిత్యం ప్రకాశతే, హేమ్నశ్చతపలే నైవ లింగం కుర్యా ద్విధానవిత్ ౫౧. అథవా శతనిష్కేణ తదర్ధేనాపివా సుధీః, దద్యాచ్చ బ్రాహ్మణాయైవ విధానేనాభిపూజ్య తం ౫౨. లింగహేమార్ధమానేన విష్ణోశ్చ బ్రహ్మణోఽపిచ, కృత్వా ప్రతికృతిం దద్యా ద్బ్రాహ్మణాయా గ్రకర్మణే ౫౩. హేమ్నా తదర్ధమానేన వేదప్రతికృతిం సుధీః, కృత్వా దద్యా ద్ద్విజేంద్రాయ సర్వసిద్ధి ర్భవేత్సదా ౫౪. యోవేదమేవంరూపేణప్రత్యక్షా ప్రతిబుధ్యతే, సఏవ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ స్సదాచారైకగోచరః ౫౫. యోవేత్తి వేదమాహాత్మ్యం యథావదమిదం మునే! సఏవ కృతకర్తవ్య స్సఏవ పరమో నృషు ౫౬. ఇతి ప్రసంగాద్భవతే మయోక్తో వేదోదయ స్తస్యచ యఃప్రభావః, శృణోతి యస్తత్త్వమిదం యతాత్మా ససర్వకామాన్ భజతేస్థిరాయుః ౫౭. *

ఇతిశ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే వేదమాహాత్మ్య కథనంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

---

* భరద్వాజః * చతూరూపంతు తంవేదం బ్రహ్మా పరశివాజ్ఞయా, సృష్టిప్రవృద్ధయే ప్రాదా త్సంభూతెభ్యో నిజాంగతః ౧ నవబ్రహ్మభ్యఏవాన్యా సప్తర్షిభ్యశ్చ సువ్రత, తైస్తు లోకేషు సర్వేషు నిత్యం విస్తారితో దయః ౨. వేద స్సర్గాదివైచిత్రీ కారణం ప్రససారహ, బహునా కాలయోగేన విచ్ఛిన్నేషు తత స్తతః ౩. సర్గాదిషు సముత్పన్నో వేదోఽపి భవతిధ్రువం, ఏకీభూతంచ తందేవే ప్రతిమన్వన్తరం పునః ౪. సప్తర్షయ స్సముద్బుద్ధ్య సమ్య గుద్భావయంతిహి, నరాణా మాయుషోల్పా ల్పాకల్యేన నశక్యతే ౫. గ్రహీతుమపి తంవేదం వ్యస్తంకుర్వన్తి తద్విదః, ద్వాపరేద్వాపరే శాఖాభేదై ర్వ్యాసా స్తతస్తతః ౬. ఆదా స్వాయం భువోవ్యాసో ద్వితీయస్తు ప్రజాపతిః, ఉశనా గీష్పతి స్సూర్యో మృత్యుర్యమ ఇంద్రశ్చ సప్తమః ౭. వసిష్ఠోఽష్టమ స్సారస్వతో నవమ ఈరితః, త్రిధామా వృషభాఖ్యశ్చ శతతేజా స్తథృషిపరం ౮. త్రయోదశశ్చ ధర్మాఖ్య స్తరక్షుశ్చ చతుర్దశః, తథారుణిర్పంచదశ ష్షోడశోఽథ ధనంజయః ౯. క్షేమంకర స్సప్తదశ స్తథా ఖ్యాతో ఋతుంజయః, భరద్వాజో గౌతమశ్చ తథావాజశ్రవాపి పరః ౧౦. సోమసుష్మాయణిర్ఘృ ణశ్చా త్తృణబిందుశ్చ తత్పరః, చతుర్వింశశ్చ వాల్మీకి శ్శక్తి శ్చాథపరాశరః ౧౧. సప్తవింశో జాతుకర్ణి ర్కృష్ణద్వైపాయన స్తథా, అష్టావింశ స్తతోవ్యాస స్సాక్షాద్విష్ణు స్సనాతనః ౧౨. స సమ్యగ్వ్యస్తవా వేదం సర్వ

సౌరవారుణే, కాళీపురాణం మారీచం వాసిష్ఠంచ మహామతే! ౬౧. పారాశర్యంచ సర్వాణి సర్వశ్రేయస్కరాణిహి, అర్థా స్సర్వేషుగోవేషు తేషుతేషుచ యే స్మృతా: ౬౨. మునిభిస్తాస్తువిఖ్యాతా: స్మృతయ స్సత్రిసమావహా:, సమస్తవేదతత్వార్థై: పురాణార్థైశ్చ బృంహితం ౬3. సర్వేతిహాస సంయుక్తం సర్వనిశ్శ్రేయసావహం' పురాణం శ్రీభాగవతం కృత్వాచ స్వాత్మవేదినే ౬౪. రోమహర్షణిసామ్నేత స్సర్వంహి ప్రదదౌమునిః, ఏవంహి వేదాశ్చత్వార స్సేతిహాసా స్సలక్షణా: ౬౫. సాంగాశ్చ సపురాణాశ్చ ప్రకాశంతేస్మ సిద్ధిదా:, ౬౬ తతస్సర్వాత్మకో బ్రహ్మ ఋగ్వేదా త్సముపాదదే ౬౭. కాయావలగ్రహోర్ధ్వాంగ శల్యదంష్ట్రిజరా వృషై: అష్టాభి రంగైస్సంయుక్త మాయుర్వేదం శివాజయా ౬౮. తందన్వంతాయ దదౌ సాంగం సోశ్విభ్యాంతౌ విధౌజినే, దదతు స్సోపిలోకానాం సర్వేషాంహిత కాంక్షయా ౬౯. ధన్వంతరిం భరద్వాజ మాత్రేయం కశ్యపం మునిం, చరకంసుభృశాలంచ? హోత్రిమంగ్రహాలర్చకం? ౭౦. ప్రాకారయత్తద్బహుధాసద్భిస్సర్వార్థవేదిభిఃతతోవిష్ణుర్యజుర్వేదా ద్ధనుర్వేదముపాదదే ౭౧. దూరా పాస్తిర్లక్ష్యవేధోలాఘవందృఢవేధనం, చిత్రం సుదుష్కరంచాస్మి న్నంగషట్కముదీర్యతే ౭౨. త్ర్యంబకస్య కలామూర్తే రీశానాఖ్యస్య శాసనాత్, తంబ్రహ్మణే దదౌసోపి పప్రచ్ఛాయ మరీచయే ౭3. భృగవేంగిరసే గౌతమాయాథ జమదగ్నియే, శాండిల్యాయాగ్నివేశ్యాయ శౌనకాయ మహర్షయే ౭౪. దదౌ పరశురామాయ వామనాయచ ధీమతే, తతో రుద్ర స్సామవేదాద్గాంధర్వం వేదనూదదే ౭౫. తస్య రాగస్వరస్థాలో వర్ణజాత్యభినీతియుః, షడంగాని యుతంతైశ్చ కంబలాయాత్మవేదినే ౭౬. దదౌచాశ్వతరాయాపి తాభ్యాం సోయం ప్రకాశితః, తుంబురుం నారదంచాపి తమేవాగ్రాహయత్ప్రభుః ౭౭. సచాపి తుంబురు ర్హాహూహూహూవిశ్వావసూనపి, కేయూరకం చిత్రరథంగ్రాహయామాస తంక్రమాత్ ౭౮. తైస్తైః ప్రకాశితోలోకేగాంధర్వోవేద ఉత్తమః, పున రాథర్వణాద్వేదా ద్దండమిత్యుపబృంహితం ౭౯. ముక్తముక్తాగతా ముక్తా ముక్త ముక్తాంగ సంయుతం, శస్త్రిశాస్త్రిం సముద్ధృత్య దదా వంగిరసే స్వభూ: ౮౦. భృగవే చాంగిరాఃప్రాదా జ్జీవాయోశనసేపిచ, అథ తత్పుత్రపౌత్రాద్యై ర్జగతాం సంప్రకాశితం ౮౧. ఏవం వ్యవస్థిత స్సోయం వేద స్సపరిబృంహణః, అనేనైవ పరోదేవో గుణం రాజస మాస్థితః ౮౨. బ్రహ్మా భూత్వా సృజత్యేవ జగత్ స్థావర జంగమం, ఏవం సదాశివాఖ్యస్య పరస్యపరమేశితుః ౮3. నిర్వికల్పాది వాచ్యస్య సవికల్పత్వమిష్యతే, ఉపాసనార్థం మందానుగ్రహాయ పరికల్పితం ౮౪. ఏవంశివస్య పరమప్యపరంస్వరూపం సర్గాదిషు ప్రకరణేష్వపి

కర్తృభావం, యోవేత్త్యసౌ పరమతత్త్వవి దాత్మాశాలీ సాయుజ్యమేతి పరమస్య విభోరమోఘం ౮౫. * *

ఇతి శ్రీస్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే వేదవ్యాసనక్రమోనామ తృతీయోఽధ్యాయః. 3.

---

* ఈశ్వరః * సబ్రహ్మా రాజసీమూర్తి స్సర్వేశస్యమహేశితుః, యథా సనర్జ నిఖలం తద్విష్ణో శృణుయుక్తధీః ౧. ఆదా బ్రహ్మా తపస్తప్త్వా ప్రసాదా దంబికాపతేః, ప్రాకృతాన్ వైకృతాన్ సర్గాకామారం చాసృజన్నవ ౨. ప్రథమో మహతస్సర్గః ప్రఖ్యాతో బ్రహ్మణోహి సః, తన్మాత్రాభిర్ద్వితీయస్తు భూతాదిరితి యుఃస్మృతః 3. వైకారిక స్తృతీయస్తు సవీవైంద్రియకః స్మృతః, ఇత్యేతే ప్రాకృతా స్సర్గాస్త్రయోఽధస్తా ద్వ్యాత్మకాః (?) ౪. సర్గేముఖ్యాభిధః పూర్వ స్తిర్యక్ స్రోతస్సముత్థితః, తైర్యగ్యోన్యో ద్వితీయస్తు తామసః పరికీర్త్యతే ౫. అథోర్ధ్వ స్రోతసోవ్యక్తో దేవసర్గస్తు సాత్త్వికః, అవాక్సర్గః ప్రవృత్తోయో మానుషో రాజసోహి సః ౬. భూతప్రేతాదిసర్గ స్సాత్పంచమోఽనుగ్రహాహ్వయః, ఏతేహి వైకృతాస్సర్గాః కామారో నవమఃస్మృతః ౭. ఆదా సర్గప్రవృద్ధ్యర్థం స్వయంభూర్హి సనందనః, సనత్కుమారం సనకం సనర్జహ ససందనం ౮. బ్రహ్మణోమానసాః పుత్రా స్తేసర్వే తత్త్వవేదినః, ధ్యాయంత శ్శివమాత్మేశ మాసన్ సర్గపరాఙ్ముఖాః ౯. న కామారఇతి ఖ్యాత స్సర్గో యోగిభి రాదృతః, తేషా మనన్త భేదాస్స్యు స్సర్గాణా మథవద్మభూః ౧౦. పున స్సృష్టిప్రవృద్ధ్యర్థం తపస్తప్త్వా వ్యచింత యత్, తథా చింతయతస్తస్య రుద్రో మధ్యాద్భృశోరభూత్ ౧౧. బ్రహ్మణా ప్రార్థితోరుద్ర స్సృష్ట్యర్థంచ సనర్జహ, ఆత్మనస్సదృశా పుత్రా భూయస్తతి రోదధే ౧౨. సృష్టా వసాధకా న్బ్రహ్మా దృష్ట్వారుద్రా నకల్మషా, అకరో త్పునరైకాత్మ్యాత్తప స్సృష్టిప్రవృద్ధయే ౧౩. తపసా తస్యసంతుష్ట శ్శివస్తస్య పురఃస్థితః, అర్ధనారీశ్వరవపు స్సంజజ్ఞే నీలలోహితః ౧౪. తందృష్ట్వా హృష్టధీ ర్భూత్వా స్తుత్వాబ్రహ్మాద మబ్రవీత్, జరామరణసంయుక్తాః సృజ దేవప్రజాఇతి ౧౫. తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా ప్రాహ తంనీలలోహితః, బ్రహ్మా జన్మాదిభిర్యుక్తా స్వమేవ సృజతాదృశా ౧౬. సమాస్థాయగురో ర్మూర్తి ముద్ధరామ్యేవ తానహం. తంమాం కైలాసశైలస్య ప్రాసేదక్షిణగే తటే ౧౭ స్థితం పటతరోర్మూలే గురు రూపం సనాతనం, దక్షిణామూర్తినామానం సేవితంయోగినాం వరైః ౧౮. విష్ణు ర్జానాతి విశ్వాత్మా సేవతే సతతంచ మాం, మత్స్వరూపపరిజ్ఞాన మవాప్తోఽభీష్ట

మశ్నుతే ౧౯. తమేవా నుగ్రహాత్మానం హేమకూటే సదాస్థితం, మాం విరూ పాక్షనామానం ద్రక్ష్యసిత్వం సహోమరైః ౨౦. శ్రద్ధాళవ స్తధాన్యేఽపి గురు మూర్తివరిగ్రహం, ద్రక్ష్యన్తి తత్రతత్రైవ శ్రీకంఠంమాం స్వసంపదే ౨౧. తతో బ్రహ్మా జగత్సృష్టౌ శక్తిం దేహీత్యభాషత, ఇత్యామనంతం బ్రహ్మాణ మనుగృహ్య బవీ ద్విభుః ౨౨. పురా చేశానకల్పేత్వం విప్రోలాతవ్యగోత్రజః, ఆనందోనామ తపసా మత్సాయుజ్య మవాప్తవాన్ ౨౩. బుద్ధిస్తేసృష్టికర్తృత్వే స్థితాంతర్వాసనా మయి, సాయుజ్యకాలే, తతోనామభివ్యక్త స్త్వదాత్మనా ౨౪. ఇత్యుక్త్వా శక్తి మాత్మీయాం ప్రదర్శ్య పరమేశ్వరః, ఇయంతే సర్గసాహాయ్యకర్త్రీ త్యుక్త్వాభవ ద్విధా ౨౫. సావిభక్తా మహేశానశక్తి రాజ్ఞా తదాజ్ఞయా, విభజ్యద్వివిధాత్మానం తత్రైకాంశక్తి మూర్జితాం ౨౬. బ్రహ్మాణి స్థాపయిత్వాఽగ్రే వాక్యం భూతార్థ మూదదే, ఇయంహి మామకీశక్తిః సృష్టిపూర్వక్రియా త్రయీ ౨౭. నామ్నా బ్రాహ్మీ వైష్ణవీతి స్యాద్ధి మాహేశ్వరీతిచ, సదాశివాత్మనో బ్రాహ్మీ సాతేశక్తి రనాదిమా ౨౮. ఇయమేవ తవావస్థా త్రయేఽపి కమలాసన! గాయత్రీపిచ సావిత్రీ స్యాత్తథాపి సరస్వతీ ౨౯. సదాశివాత్మనో విష్ణో స్సాశక్తి శ్వైష్ణవీపరా, తస్యావస్థాత్రయీ మూయా శ్రీర్లక్ష్మీరితి నామతా ౩౦. సదాశివస్య రుద్రస్య శక్తి ర్మాహేశ్వరీప్రియా, సాచ రౌద్రీసతీ కాలీ తదవస్థాత్రయీ శ్రుతా ౩౧. కించాద్యా శక్తిరేవేయం ఛాయా సూర్యస్యసంమతా, చంద్రస్య కాంతిరింద్రస్యశచీ స్వాహా ఽనలస్యహి ౩౨. యమస్యసంయమన్యాఖ్యా క్రోధేతి నిర్ఋతేరపి, వారుణీ వరుణస్యైవ వాయోర్గంధవతీతిచ ౩౩. శ్రీదస్యాంగిరసేశస్య మహేశానీతి విశ్రుతా, ఆధారశక్తి శ్శేషస్య యజ్ఞస్యేసాచదక్షిణా ౩౪. విద్యున్మేఘస్య లతికా పాదవస్యా త్మనో మతిః, బహునాత్ర కిముక్తేన యాంసృష్టించ కరిష్యసి ౩౫. భవిష్యతి తథా సేయం త్వత్సహాయాను రూపిణీ, అనుగ్రహాత్మనా సాహం దేవస్య గురురూపిణీ ౩౬. తాంమాం సార్వత్రికీం శక్తిం హేమకూటేవిశేషతః, పంపాంబేతిశ్రుతాం బ్రహ్మన్ ద్రక్ష్యసిత్వంసనాతనీం ౩౭. దేవేనానేన సైవాహమవినాభూతలక్షణా, *భరద్వాజః* ఇత్యుక్త్వాసారమాశక్తి సేనైవాత్మా భవత్యథ(?) ౩౮. అర్ధనారీశ్వరస్సోఽపిదేవస్సా త్వికలక్షణః, బ్రహ్మాణ మనుగృహ్యైవం సద్య స్తత్రతిరోదధే ౩౯. బ్రహ్మా తాంశక్తి మాలంబ్య దేవాజ్ఞా మనుపాలయన్, తస్యాః ప్రభావయోగేన ససర్జ నిఖిలం జగత్ ౪౦. శబ్దాదీనిచ భూతాని పంచీకృత్య ప్రయత్నతః, తతశ్చ పర్వతాన్ వృక్షాన్ సరిత స్సాగరానపి ౪౧. అథాధర్మ మసంకల్ప మసురాం స్తామసాన్ నిశాం, దేవాన్నభశ్చ తత్త్వాత్మా పిత్ర్యాన్సంధ్యాంచ మానవాన్ ౪౨. జ్యోత్స్నాంచ రజసాయుక్త స్ససర్జాత్మానుభావతః, తతస్సృష్టిప్రవృద్ధ్యర్థం మరీచిం పులహాక్రతుం ౪౩. పులస్త్యంచ వసిష్ఠంచ దక్షం మంగిరసం భృగుం, సృష్ట్వా కిన్నర

గంధర్వ యుక్త రామస పన్నగాఁ ౪౪. విద్యాధరా స్సరస్సిద్ధాఁ యుద్రానథ ధరాధరాఁ, లోకాఁ లోకేశ్వరా నశ్వాఁ గజానుష్ట్రాంశ్చ రాసభాఁ ౪౫. గ్రామ్యారణ్యవశూ నన్యా స్మృగపక్షి సరీసృపాఁ, యువాఁ వ్రీహీ న్మాశా న్మాషా స్తీరుధశ్చ మహాషధీః ౪౬. యూకాఁ లిక్షాదికా నన్యా నసృజత్ప్ర ప్రభావతః, తథా చతుర్విధాంసృష్టిం కృత్వా వై చిత్ర్యయోగతః ౪౭. కల్పాదియుగ పర్యంతం కాలం గాంచ సులక్షణః, యజ్ఞార్థం బ్రాహ్మణాఁసృష్ట్వా ధర్మసంరక్ష ణాయచ ౪౮. పితృదేవాభితుష్యర్థం స్వముఖా దాత్మరూపిణః, ప్రాజాపత్యంచ దత్త్వైభ్యో లోకం లోకపితామహః ౪౯. యజనే యాజనే ఽధీతే తథైవాధ్యాపనే సదా, దానే ప్రతిగ్రహేచైతాఁ సకృత్వా సతతోద్యతాఁ ౫౦. సత్యం క్షమాం దమంశీలం సంతుష్టిం తృప్తిమేవచ, జతేంద్రియత్వ మక్రోధ మాసూయ్య మనహం కృతిం ౫౧. ఘృణాం విజ్ఞాన మస్పృహా న్లాఘాయిత్వాగుణానిమాఁ, సప్తర్షీ నసృజ ద్ధాతా తేషాం గోత్రప్రవృద్ధయే ౫౨. అగస్త్యంచ గణాంస్తేషాంతథాష్టా దశభేదతః, తత్పుత్రపౌత్ర పంచార్ష త్యాస్రేయ క్రమకల్పనాత్ ౫౩. ప్రవర్ధితాని గోత్రాణి ప్రశస్తాని పృథక్‌పృథక్, ఏవంసృష్ట్వా ద్విజాఁ ధాతా క్షత్రియా నసృజత్పునః ౫౪. యజనాధ్యయనే దానం తేషాం కర్మత్రయం వ్యధాత్, ఋషి ప్రణీత యుక్త్యైవ దండనీత్యభిరక్షణం ౫౫. ధనుర్వేదాభియోగశ్చ యుద్ధేచా వ్యపలాయనం, శౌర్యం తత్ర ధృతిస్తేజ శ్శరణాగతరక్షణం ౫౬. దార్ఢ్య మీశ్వర భావశ్చ గుణాస్తేషాం దశస్మృతాః, వృత్తిశ్చతేషా మామ్నాతా ఇలాపాఖ్యా త్మజా మనోః (?) ౫౭. ఇక్ష్వాకోః పుత్రపౌత్రాద్యై పారంపర్యా దభంగురాత్, సూర్యవంశస్య ప్రవృద్ధో ఽభూదేవం వ్యాప్త మిదం జగత్ ౫౮. అథాత్రి మాత్మభూ స్సృష్ట్వా సోమం సర్వకలాధరం, ననర్జచ బుధం సోమా ద్బుధస్యేలా ఽభవ త్ప్రియా ౫౯. బుధా దిలాయాం సంజజ్ఞే పుణ్యశ్లోకః పురూరవః, తస్యాపి పుత్రపౌత్రాద్యై స్సోమవంశో ఽభివర్ధితః ౬౦. దేవ్యా శ్శాపాదిలా స్త్రీత్వం ముక్త్వా కేనాపి హేతునా, ఈశ్వరానుగ్రహా ద్భూత్వా పుమాఁ షట్పుత్రమాఁ భత్ ౬౧. ఏవం క్షాత్రో మహావంశః ప్రవృద్ధో జగతి త్రిధా, వర్ణం వివర్ధయామాస సదాచారా ద్వరాత్మనా ౬౨. కృతవీర్య ద్రుహా కాలే జామదగ్న్యేన భూష్ణునా సంహృతః క్షత్రవంశో ఽభూ త్తత స్సర్వ మరాజకం ౬౩. తస్మిన్కాలే ద్విజవర స్సప్తర్షీ మనుజయా, పుత్రానజనయ న్వీరాఁ క్షత్రియాను మహాజనః ౬౪. తేభ్యో వీర్యాధికేభ్యో ఽభూ జ్జేకై కేనోత్తమంబలం, తేన భూత్వాల్పమూనా భూః సారాఖ్య పరిశోభినీ ౬౫. స్వర్గలోక స్సనూదిష్ట స్తేషాంతు పరమేష్ఠినా అథవైశ్యాం స్త్రీకర్మాఢ్యాఁ సృష్ట్వా తేభ్యోగుణాఁ దదా ౬౬. తేషాం శంభ పరాభక్తి స్సత్యంచ పశుపాలనం, వృత్తిః కృషిశ్చ వాణిజ్యం తేషాం తద్వృద్ధదే

ఽసృజత్ ౫౭. మరుద్గణాం స్తత్సైసై ర్వ్యాశ్యవంశో మహానభూత్, తత శ్చూడ్రా నజనయ త్సాకయజ్ఞాది కర్మణః ౬౮. శుశ్రూషాపివగుణ స్తేషాం తేహి పర్యుషితో దనైః, జీవన్తి వనతే జీర్ణాఁ వానఃఖండాంశ్చ సర్వదా ౬౯. ఏవం సృష్టిమశేషణ కృత్వా విశ్వకృదాత్మనా, యజ్ఞనిష్ఠా ప్తయే స్వాంత స్సంతోషమభజ త్స్వభూః ౭౦. ఇతితే కథితా నవప్రకారా మహతీసృష్టిరియం విచిత్రరూపా, ఇతితాంతు శృణోతి భక్తియుక్త స్సపదంబ్రాహ్మ ముపైతి సిద్ధసేవ్యం ౭౧. తతస్సంభృత సంభారాఁ సంక్ష్యిప్తోవగతాఁ భువి, ఆత్మానురూప మహాత్మ్య మకరోద్యత్న మాత్మభూః ౭౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే నవవిధసృష్టి కథనంనామ చతుర్థోధ్యాఽయం. ౪.

భరద్వాజః సృష్టిక్రమప్రసంగేన విష్ణువృద్ధ మహామతే! వక్ష్యే భువనకోశాంస్తే యత స్సర్వజ్ఞతాభవేత్ ౧. అనన్తేష్వపి లోకేషు లోకాః ఖ్యాతాశ్చతుర్దశ, తత్ర సత్కర్మణాం భూమి ర్భూమిస్తావ దుదీర్యతే ౨. పంచాశతోఽటవి స్తీర్ణం భూమండలమితి శ్రుతం, తత్రద్వీపాని సంత్యత్ర తథా సప్తాంబురాశయః 3. ద్వీపాత్తు ద్విగుణో ద్వీపో జంబూఃప్లక్షోఽథ శాల్మలః, కుశః క్రౌంచ స్తథాశాకః పుష్కరద్వీప ఏవచ ౪. లవణేక్షు సురాసర్పి ర్దధిక్షీర జలాబ్ధిభిః, ద్విగుణై ర్ద్విగుణై ర్వృద్ధ్యా సర్వేతే పరివేష్టితాః ౫. ద్వీపేషు ప్లక్షపూర్వేషు శాకాంతేషు కులాద్రయః, సప్తసప్త స్థితాస్తేషు తేషు నద్య స్తథానఘ! ౬. వర్షాణ్యపి తథాసప్త తత్తత్పర్వత సంజ్ఞయా, తేష్వర్చయంతి సోమంచ వాయుం బ్రహ్మాణ మీశ్వరం ౭. సూర్యంచ శివమేతేషాం తత్తన్మూర్త్యా ఫలప్రదం, పంచ వర్ష సహస్రాణి తేషుజీవన్తిహిప్రజాః ౮. శాకద్వీపం సమావేష్ట్య స్థితస్య క్షీర వారిధేః, మధ్యేచకాస్తి సుమహాఁ శ్వేతద్వీపఇతి స్మృతః ౯. *సూతః* క్రతాస్తే సుమహాన్విష్ణు స్సనకాద్యై రభిష్టుతం, నిషణ్ణ శ్శేషపర్యంకే జగద్గోప్తా శేయఃపతిం ౧౦. తతః పుష్కరనామాస్తి ద్వీప స్తత్రైవ దృశ్యతే, మానసోత్తర నామాద్రి ర్వలయాకారతః స్థితః ౧౧. వప్రద్వితయమేవాంత ర్బహి రస్యద్వయోరపి, త్రిమూర్తయోఽత్ర దృశ్యన్తే బ్రహ్మానిష్ణుశివాత్మికాః ౧౨. తద్ద్వీపేఽపి సమర్చంతి శివంశివకరం ద్విజాః, తద్బహిః కాంచనీభూమి ర్వృద్ధ్యా ద్విగుణతోఽధికా ౧౩. స్వాదూదకేన సంపీతా లోకాలోకస్తు తద్బహిః, అత్ర సూర్యప్రకాశోఽసా తథాచిత్రప్రకాశవాఁ ౧౪. లోకాలోక స్తథాఖ్యాతః పరిమండలతః స్థితః, తద్బహిస్తు తమోలోకో వితత స్తద్బహిఃపునః ౧౫. మహా నండకటాహోఽపి

ససీమాంతో భువస్స్మృతః, ద్వీపానామపి సర్వేషాం జంబూద్వీపోహి మధ్యగః ౧౬. లక్ష యోజన విస్తారాయామ స్సర్వభువాశ్రయః, మధ్యేచాస్య మహామేరు ర్దేవ గంధర్వ సేవితః ౧౭. హిమవాఁ హేమకూటశ్చ నిషధ శ్చైవదక్షిణే, నీలశ్శ్వేతశ్చ శృంగీచ సుమేరోరుత్తరే స్థితః ౧౮. పశ్చిమే ప్రతిభాచ్ఛాయా మాల్యవ ద్గంధమా దనౌ, జఠరో హేమకూటశ్చ పూర్వభాగే గిరీడిభౌ ౧౯. భారతంహరివర్షశ్చ తథా కింపురుషాహ్వయః, మేరోః ప్రకృతిరమ్యాణి స్థితాన్యేతాని దక్షిణే ౨౦. రమ్యక సర్వదారమ్యం వర్షంచాన్య ద్ధిరణ్మయం, ఉత్తరాః కురవశ్చాస్య సుమేరో రుత్తరే సదా ౨౧. భద్రాశ్వః పూర్వభాగేఽన్య కేతుమాలశ్చ పశ్చిమే, మధ్యే త్విలావృతం వర్షంయత్రదివ్యా స్సమృద్ధయః ౨౨. ప్రత్యేకం నవసాహస్రం యోజనాని మహామతే! వర్షాణ్యేతాని విజ్ఞేయాన్యాప్తా న్యార్ద్ధాశ్రయై ర్జనైః ౨౩. చత్వారోహి చతుర్దిక్షు మేరో ర్విష్కంభపర్వతాః, మందరోనామ శైలేంద్రః పూర్వస్యాందశి తత్రచ ౨౪. అరుణోదం సరోదివ్యం కదంబ శ్చాత్రతిష్ఠతి, తత్రోద్యానం చైత్రరథం సర్వర్తుసుఖ సేవితం ౨౫. గంధమాదననామాఽద్రి ర్దక్షిణస్యాందిశి స్థితః, మహాభద్రం సరశ్చాత్ర జంబూద్వీపో మహానిహ ౨౬. ఉద్యానంచాత్ర సుమహ ద్గంధమాదనసంజ్ఞితం, పశ్చిమాయాంతు విపులో వృక్ష స్తత్రహి పిప్పలః ౨౭. అసితోదం సరోదివ్యం వైభ్రాజంచ వనమహత్, ఉత్తరస్యాంసుపార్శ్వేఽత్ర వటవృక్ష స్సుశీతలః ౨౮. నందనాఖ్యమహాద్యానం మానసంచ సరోవరం, మేరోరుపరి మధ్యేతు మహతీ బ్రహ్మణః పురీ ౨౯. తాంపురీం పరితఃక్రాంతా విష్ణుపాద వినిర్గతా, ఇందుమండల మాప్లావ్య గంగా పరమపావనీ ౩౦, చతుర్దిక్షు మహామేరో ర్నిపతంతీ మహోద్యమా, సీతాచాలక నందేతి చక్షుర్భద్రేతి నామభిః ౩౧. యుక్తాచతుర్విధా భూత్వా ప్లావయంతీ నభస్తలం, అవతీర్య క్రమా ద్భూమిం ప్రయాతిలవణార్ణవం ౩౨. సుమేరో ర్దిక్షు చాష్టాసు దిక్పాలానాం పృథక్ పృథక్, పురాణి దివ్యభోగార్హా ణ్యభిజుష్టా దైవతైః ౩౩. తత్రేంద్రస్య సమృద్ధార్థా పురీనామ్నాఽమరావతీ, వహ్నే స్తేజో నీనామ సమతేజోమయీ శుభా ౩౪. వైవస్వతస్య విఖ్యాతా పురీసంయమ తియా, రక్షోవతీతి నిరృతే శ్శ్రద్ధావత్యపి పాశినః ౩౫. వాయో ర్గంధవతీ కీర్తివ ధనపతేఃపురీ, యశోవతీ తథేశస్య సర్వాస్తా స్సర్వసిద్ధయః ౩౬. మేరో ర్వాయుః వాయవ్య మధ్యశృంగే మహాపురీ, విష్ణోరథకుబేరేశో మధ్యశృంగే సదోచ్ఛ్రితే ౩౭. కర్ణికారవనంతత్ర సాంబఃక్రీడతి శంకరః, తస్మాద్వనా త్సమాహృత్య కర్ణికారం చతుర్ముఖః ౩౮. హేమకూటే విరూపాక్షప్రీత్యై స్థాపితవాన్పురా, అద్యాప్యత్రహి దృశ్యంతే కర్ణికారాః పరశ్శతం ౩౯. వసేవనేయథాఽఽమోదైః హేమకూటా విభాస్యతే, సుగంధి కుసుమాస్తేహి హేమకూటేశ్వరాజ్ఞయా ౪౦. తైరర్

మానః పంచేశస్తేభ్య స్సిద్ధిప్రదస్సదా, మేరోర్దక్షిణభాగస్థో హిమవాంస్తస్య సీమని ౪౧. కైలాసోనిలయశ్శంభో స్తథాన్యే ర్గంధమాదనః, సుమేరోరపి శృంగేషు పర్వతాగ్రేషు సర్వతః ౪౨. గంధర్వకిన్నరాదీనాం పురాణ్యపి పృథక్‌పృథక్, ఉద్యానాని మనోజ్ఞాని సరాంసివివులానిచ ౪౩. సుకర్మభోగిన స్తేషు శివధ్యాన పరాయణాః,సర్వకామ సమృద్ధార్థా జనా స్తిష్ఠన్త్యనామయాః ౪౪. గణాదయశ్చ కైలాసే విహరంత్యకుతోభయాః, ఏవంస్థానేషు దివ్యేషు కర్మభూమిరియంహి భూః ౪౫. స్థానాన్యన్యాని సద్బుద్ధే సర్వదా భోగభూమయః, తత్రద్వీపేషు సర్వేషు నదానద్యశ్చ పర్వతాః ౪౬. సంఖ్యాతుం నైవశక్యంతే సర్వాశ్చైర్య మనోహరాః, యధాత్ర భారతేవర్షే సర్వకాల సుఖావహే ౪౭. మహేంద్రో మలయశ్శుక్తిమాన్ ఋక్షపర్వతః, వింధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ సప్తైతేకులపర్వతాః ౪౮. శతద్రుచంద్రభాగాద్యా హేమవత్యావనిస్థితాః, వేదస్మృతి ముఖానద్యః పారియాత్ర తటోద్భవాః ౪౯. నర్మదాసురసాద్యాశ్చ వింధ్యపాద సముద్భవాః, తాపీపయోష్ణీనిర్వింధ్యా ముఖా ఋక్షాచలోద్భవాః ౫౦. గోదావరీభీమరథీ కృష్ణ వేణ్యఘనాశిని, తుంగభద్రాచ కావేరీ సహ్యపాదతటోద్భవాః ౫౧. కృతమాలా తామ్రపర్ణీ త్రిసామా మలయోద్భవాః, ఋషికుల్యా కుమారాద్యా శుక్తిమత్పాద సంభవాః ౫౨ నద్యశ్చాల్పోపనద్యశ్చ నదాశ్చ బహవోఽసఖ్యాః, తత్రైవభాసతే వర్షేహరంత్యేనాంసి దేహినాం ౫౩. భగీరథస్య రాజర్షే స్తపోయోగైశ్చ సుమ్కరైః, చతుర్ధామ పురాగంగా సాచ సంతుష్టి మాగతా ౫౪. సాతోపా ర్యవత చ్ఛంభో ర్జటాజూట విశంకటే, తత్రదేవేన మహతా శమయిత్రా స్వరంహసః ౫౫. నిరుద్ధాహంత బ్రహ్మ సంవత్సరగణాన్ బహూన్, భగీరథస్యతు పున స్తపసాతోషిత శ్శివః ౫౬. తస్యానుగ్రహతో గంగా నిర్జగామ జటాంతరాత్, తతుస్తు ముఖభూత్వా నామ్నా భాగీరథీత్యపి ౫౭. సాగరం పూరయిత్వాథ విశ్యచ రసాతలం, బిభ్రతీ భోగవత్యాఖ్యాం సగరస్యాఖిలాన్ సుతాన్ ౫౮. సలక్రోధవిధ్వస్తా నచరా నుదజీవయత్, గంగాయాస్తు విభాగేతు సరిత స్సంగ మేషుచ ౫౯. అసక్ క్షేత్రాణిదివ్యాని సుకర్మజని భూమయః, అరణ్యాని మహా ణి సరాంసి సుబహూన్యపి ౬౦. ఏవంచ భారతేవర్షే మాహాత్మ్యం గంగయా ృతం, బదరీ దండకారణ్యం నైమిశం విశ్వపావనం ౬౧. కురుక్షేత్రం శివక్షేత్రం సిద్ధక్షేత్రాణి కోటిశః, పుణ్యక్షేత్రాణ్య శేషాణి సర్వస్మిన్ సన్తిసన్మతే! ౬౨. తత్రతత్ర మహాభోగా ఖ్యాతా జనపదాస్థితాః, తేషుతేషుజ నాస్సర్వే సత్కర్మాణి పృథక్‌పృథక్ ౬౩. ఉపవాసవ్రతాదీని సాధయంతి స్వసిద్ధయే, చతుర్వర్ణ విభాశ్చ చతుర్విధ వికల్పనం ౬౪. పుణ్యపాపప్రకల్పిశ్చ భోగమోక్ష సమార్జనం, తేజ్యా యుద్ధవాణిజ్య ప్రముఖా స్సర్వవృత్తయః ౬౫. తథా నానావిధాహారా

స్యాభ్యుదయాదిక్ష్యాప్తయః, తథా౽ న్యత్కర్మజాతం యత్సర్వ మత్ర మహీతలే ౬౬. ఏవం భూమేః స్థితిఃప్రోక్తా శృణు భూమే రధస్థితం, అతలం వితలంచాపి నితలం సుత్తలంతథా ౬౭. తలాతలంచ విఖ్యాతం రసాతల మథాపరం, పాతాలంచేతి సప్తైవ లోకాః ఖ్యాతాః క్షితే రధః ౬౮. అధస్థి పాతాళలోకస్య శేషో౽నంతస్థి ఫణీశ్వరః, ధత్తే ప్రజమివాప్లూనాం సహస్రఫణకై ర్మహీం ౬౯. ఆదికూర్మ స్తదాధార స్తస్యాధారశ్చ విశ్రుతః, కాలాగ్నిరుద్రో భగవాన్ కల్పాన్తే కాలఘు స్మరః ౭౦. తతో౽ధస్తా ద్భయంకరా నరకా రౌరవాదికాః, పాపినో యేషు పచ్యంతే దారుణైర్గి కాలకింకరైః ౭౧. పాపినాం శిక్షణకరాస్థి కూశ్మాండాఖ్యతి విశ్రుతాః, నిరయాధికృతాం స్తాంస్తు నాహం వర్ణయితుం క్షమ ౭౨. అతలాద్యేషు సైతేషు పాతాలాంతేషు సప్తసు, అనంతోవాసుకి ర్భోగీ తక్షకో౽థ ధనం జయః ౭౩. ధృతరాష్ట్రో స్తథా౽ధ్యాయే ప్రథితాః పన్నగేశ్వరాః, బలి ర్బాణ స్సుకేశశ్చ తదాద్యా దానవేశ్వరాః ౭౪. శివభక్తా శ్శివాచారా శ్శివధ్యాన వినిర్మితాః, హాటకేశ్వరనామాన మర్చయంతి పగంశివం ౭౫. రత్నాన్యపిచ రమ్యాణి సరసాని సరాంసిచ, సర్వర్తుసుభగాన్యేషు వనా న్యుపవనానిచ ౭౬. అనంతా స్సంపదస్సర్వా స్సర్వేభోగా మహోదయాః, సర్వాశ్చసిద్ధయ స్తేషు వసంతి సుమేధసాం తే శివాజ్ఞయా ౭౭. లీలామాధుర్యచాతుర్య రూపసౌభాగ్య భూషణాః, గాయన్తి సుస్వరం తేషు నాగకన్యా స్సహస్రశః ౭౮. అతలాది వ్యవస్థేయ మూర్ధ్వ మేకాంతతశ్శృణు, భూమిసూర్యాంతరే యో౽సా నవకాశః ప్రతీయతే ౭౯. భువర్లోక స్సవిజ్ఞేయో యత్ర మేఘాదిసంచరః, సూర్యాది శింశుమారాంత స్సువర్లోకః ప్రకీర్తితః ౮౦. మానసోత్తర శైలేతు చక్రమేకం రవేస్థితం, ప్రకాశనాయ సర్వస్య జగతః పరివర్తతే ౮౧. యదా శక్రపురోపాంతే ప్రాహ్ణోత్య ధివతి స్విషాం, తదామాధ్యాహ్నికీ బుద్ధి స్తత్రత్యానాం ప్రజాయతే ౮౨. ఆగ్నేయేశాన పురయో రుదయా స్తమయాతదా, యదా౽౽గ్నేయ పురోపాంతే వృశ్యతే సవితాతదా ౮౩. మధ్యాహ్నఇతి తత్రస్థాః ప్రతిపన్నా భనంతిహి, నైన స్వతేంద్రపురయో రుదయా స్తమయాశయః ౮౪. ఏవం పుర్యష్టకే౽ప్యేష కాల త్రితయభావనాం, కుర్వ౯ భ్రామ్యతి భూతాది ర్నోదయా స్తమయా రవేః ౮౫. ఉదయా స్తమయా భానో ర్నరనాదర్శనాతతో, నిత్యప్రకాశవాసా లోకసాక్షీ సదాశివః ౮౬. వాయుపార్శ్వే ర్ధిబద్ధా యో రథభాగస్య శాస్వతః(?) గ్రహా శ్చంద్రాదయస్సర్వే నక్షత్రాణిచ తారకాః ౮౭. వాయుపార్శ్వే ర్ధబద్ధా ధ్రువాలంబా శ్చరంతిహి, ఏకంరథస్య పౌష్ణస్య చక్రమాహు స్త్రినాభి తత్ ౮౮. పంచారం నేమిషట్కాణయుక్తం సత్యహాయోహి సః, అక్షరాత్మని తిష్ఠంతం రథే తస్మిన్ గవాంపతిం ౮౯. సేవంతే సిద్ధగంధర్వ విద్యాధర మహర్షయః, యోగ

నానాం సహస్రేద్వేశతేద్వే పంచయోజనే ౯౦. నిమేషార్ధార్ధ మాత్రేణ గచ్ఛత్యేవ రథోరవేః, తస్యోపరి స్థితశ్చంద్ర స్త్రిచక్రే స్యందనే స్థితః ౯౧. శ్వేతాశ్వదశకో పేతో నక్షత్రాణా మధీశ్వరః, దేవానాంచ పితౄణాంచ సుధయా తృప్తికృత్స దా ౯౨. తయోరధస్తా త్సూర్యాను శ్చరతి క్రూరదర్శనః, చంద్రస్యోపరినక్షత్ర మండలం భాతిసన్మతే ౯౩. బుధశుక్రౌ లోహితాంగో గురు శ్చాయానుతస్తథా, నక్షత్రాణ్యశ్చ తేసర్వే క్రమాదూర్ధ్వంవ్యవస్థితాః ౯౪. తేషాముపరి సూర్యాది తదాధారస్థితోధ్రువః, తస్యాపి పరమాధార శ్శింశుమారో మహామతే! ౯౫. తత్రైవ కశ్యతేయత్ర యత్రాస్తే హిశచీపతిః, యత్రమందాకినీగంగా కాంచనాం బుజ శోభినీ ౯౬. తత్రచైత్రరథోద్యానం కల్పవృక్షై రలంకృతం, ఆయుష్మ ద్భి ర్మమర్త్యానా మమృతం యత్రతిష్ఠతి ౯౭. అమృతాస్వాదముదితా యత్ర తారుణ్య సంపదః, యత్రనందనవీథీషు విహరంత్యమరాంగనాః ౯౮. శచీకరాంబుజ న్యాస శ్లాఘ్యు సిందూరమస్తకః, చరత్యైరావతో యత్ర శక్రారోహేణ గర్వితః ౯౯. యత్రోచ్చైశ్శ్రవసోహేషా రవానుచ్చైస్సిప్రసృత్వరాన్, శ్రావంశ్రావం వలాయన్తే సోద్వేగాస్సురవిద్విషః ౧౦౦. సభాయత్రసుధర్మాఖ్యా ప్రాసాదోవైజయంతకః, జ్యోతిష్టోమాదియాగానాం యత్రసాఫల్యదర్శనం ౧౦౧. తత్రసర్వే పరాహ్లాదా స్తత్రసర్వే సుధాభుజః, యువానస్తత్ర సర్వేఽపి తత్రసర్వేఽపిభోగినః ౧౦౨. నందనాయ సుధర్మాయై సుధాయై సురసిద్ధయే, స్పృహయన్త్యపి శక్రాయ యత్రా స్యేహారి రీశ్వరః ౧౦౩. సువర్ణకాంతికా లోకా స్సర్వేవికృతకా స్సృతాః, తత ఊర్ధ్వంమహర్లోకో విస్తరాయామసంయుతః ౧౦౪. సహి స్థానం మునీంద్రాణాం వినివృత్తాధికారిణాం, కృత్వాకృతకృతం (?) ప్రాహు రిమంలోకవివేచకాః ౧౦౫. తదూర్ధ్వంజనలోకోహి సాధ్యాఖ్యాస్తత్రదేవతాః, వసంతిసనకాద్యాశ్చ యోగసం శుద్ధచేతసః ౧౦౬. తతోజ్జేయస్తపోలోకోవైరాజస్తస్యపాలకః, తస్యోపరిమహాభాగ సత్యలోకః ప్రకీర్తితః ౧౦౭. తత్రాస్తేభగవాన్ బ్రహ్మసర్వలోక పితామహః, ఆవానయంతితంలోకం పునరావృత్తివర్జితాః ౧౦౮. తత్రైవవిష్ణోరావాస స్సలోకో వైష్ణవోమతః, నతంప్రాప్యనివర్తంతే కదాచిదపికేచన ౧౦౯. రుద్రస్యపరమంస్థానం రుద్రలోక స్తతఃపరం, సులభఞ్చపాశముక్తానాం సురాణామపిదుర్లభః ౧౧౦. గణైరధిష్ఠితస్సోఽ యంగణనాథైశ్చ సర్వశః, ప్రమథైశ్చప్రమథాధీశైర్నా తృభిశ్చాపిర క్షితః ౧౧౧. యత్రసాలోక్య సామీప్యసా రూప్యానుభవోజ్జ్వలాః, సాయుజ్య భావాదృశ్యంతే సిద్ధాశ్శివపదార్చకాః ౧౧౨. ఏవంచతుర్దశ ప్రోక్తాలోకాస్తత్ర్యాది మాశ్చక్రమాత్, అంతరంత స్తథైతేషాం తత్తత్కృత భోగినాం ౧౧౩. తత్తన్నా మభృతోలోకా శ్శతశోఽథ సహస్రశః, ఏతదండకటాహేన సర్వమేవ సమావృతం ౧౧౪. ఇదంబ్రహ్మాండ మిత్యుక్తంధారయన్తిబహిఃస్థితాః, దశదిక్ష్వశతం

రుద్రా మహావీర్యామహాబలాః ౧౧౫. అండస్యాంతస్తు తిష్ఠంతి నాప్యేవ భువనేశ్వరాః, రుద్రా స్సర్వత్ర మర్యాదాగోప్తారః పరమాద్భుతాః ౧౧౬. అంతశ్చబహిరణ్యాద్యై రాదిసిద్ధై ర్మహత్తత్త్వైః, స్థిరైరావరణై ర్నిత్యం భూయుతే రుద్రపాలితైః ౧౧౭. భూరాద్యావరణా న్యేతా న్యావృణోతి మహాన్త్యపి, ఏవం బ్రహ్మాండకోటీనా మార్జితాహీదృశీ క్రియా ౧౧౮. అవ్యక్తసంజ్ఞో భగవా నాధారోహిపదాశివః, బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ తత్రతత్ర సతాంవర! ౧౧౯. తేషాం వినియమశ్చాస్తి గుణానామిహి హ్రుతిః, యదా సదాశివోబ్రహ్మా తదాతస్య రజోగుణః ౧౨౦. విష్ణో స్సత్త్వం తమోయోగో రుద్రస్యేతి విభావ్యతే, సృష్టి స్థితిశ్చ సంహారస్తి క్రమాత్తేషాం క్రియాః స్మృతాః ౧౨౧. రజస్సర్గశ్చ తస్యోక్తో విష్ణు శ్చిహ్మా యదాభవేత్, స్థితిస్సత్త్వంచ సంహార స్తమశ్చోక్త స్తథాన్యయోః ౧౨౨. సృష్టీరజశ్చ తస్యైవ రుద్రోబ్రహ్మా యదాభవేత్, అథాన్యయోః స్థితిస్సత్త్వం సంహారతమసీ క్రమాత్ ౧౨౩. ఏవం గుణైర్వినిమయ స్తేషాంతేషు పృథక్ పృథక్, జయక్రమోఽపి నుమతే శివేఽయం పరికల్పితః ౧౨౪. సఏవ కర్తాగోప్తాచ సంహర్తాచ సదాశివః, సదాధ్రియంతే తేనైవ తాస్తా బ్రహ్మాండకోటయః ౧౨౫. సఏవ శక్తియోగేన స్థితోవ్యాప్య చరాచరం, ప్రాణో భువనకోశస్య సఏవాస్య నచాపరః ౧౨౬. భువనేషుచ సర్వేషు భువనం భూః ప్రశస్యతే, తవస్మరణం భూమి ర్భూమి రిత్యాహ శంకరః ౧౨౭. అతఏవ జగద్ధాతా లోకేష్వన్యేషు పత్స్వపి, పృథివ్యాం యజ్ఞమకరో త్పరమేశస్య తుష్టయే ౧౨౮. యత్రాలయేషు సంవత్తి స్సాధనానాం శుచిస్థితిః, అపి యత్రేశసాన్నిధ్యంసదేశర్గి కర్మసిద్ధయే ౧౨౯. ఇదం శృణుహితంభూయ స్తథ్యంచ పరమం రహః, దృష్టేష్వస్మాభి రేతేషు భువనేషు సహస్రశః ౧౩౦. సర్వసాధనసంపత్త్యా మవసో రుచికారణాత్, సద్య స్సత్కర్మఫలద స్సాన్నిధ్యకరణం ప్రభోః ౧౩౧. భూమిరేవ పరోదేశో జంబూద్వీపం చతత్రహి, తత్రాపిభారతంవర్షం సిద్ధిదం సర్వకర్మణాం ౧౩౨. తత్రాపి హేమకూటాఖ్యం క్షేత్రం సద్యఫలప్రదం, క్షేత్రరాజేవచానేన నక్షత్రనదృశం పదం ౧౩౩. నసత్కర్మ జనా స్సన్త స్తేషులోకేషుతత్ఫలం, భుక్త్వాచిరేణభోగాన్తే పునరావృత్తి భర్మినః ౧౩౪. జరాయుజే ష్వండజేషు చోద్భిజ్జ స్వేదజేషుచ, వయం తేనాపి రూపేణ పరిణామ ముపాగతాః ౧౩౫. హేమకూటే మహాక్షేత్రే క్వచిద్వాసం సుశోభినః, ప్రాప్స్యామః కింపరంధామ పునరావృత్తివర్జితం ౧౩౬. యదికాంక్షంతి తేపర్వే పితర స్సుకృతై ర్దనైః, తస్మా దనేకై స్సుకృతై ర్గి ప్రాప్తోఽయంహి శరీరిభిః ౧౩౭. హేమకూటాహ్వయో దేశ స్సులభో భక్తిశాలినాం, అవిలంబేన తాన్మోక్ష్యా దేవేశస్య కరోతియః ౧౩౮. యఏష హేమకూటాఖ్యో దేశ స్సత్క-

ర్మణా మిహ ౧౩౯. ఇతి సతతమేవ యోవిదిత్వా భువనవికాస విభావనానురూపం,
భవతి శుభమతి స్సవ లోకే భువనవిదోఽతిపరం పరస్య ధామ ౧౪౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
భువనకోశ దేశనిర్ణయోనామ పంచమోఽధ్యాయః ౫.

---

* భరద్వాజః * ఏవందేశ స్సమాఖ్యాతః కాలంవక్ష్యామి తంశృణు, ప్రభూ
రవ్యక్తసంజ్ఞస్య నియంతు ర్గుణకర్మణాం ౧. నియోగవేవ కాలస్యయోఽసౌ విశ్వసృ
యామకః, ఏకవేవ మహాత్కాలః సహస్యాధి విభేదతః ౨. దృశ్యతే బహుధా
సోయం తత్తత్కార్యాంశ లక్షణః, ప్రతప్తస్యాయసో యద్వ త్తుల్లింగాగ్ని ప్రస్ఫురం
తిహి 3. కాలం యస్యతథైవాస్య నిర్దిశ్యంతే విభేదతః, సర్గాద్యాశ్చ క్రియా
స్సర్వాః పుణ్యాపాపాత్మకా స్తథా ౪. తత్తత్కర్మ ప్రకర్తారః ఫలాయత్తాః
కలానిధే, ప్రాణినాం కర్మసంస్కారా దీశ్వరానుగ్రహాదపి ౫. శిలాయదాభవే
ద్భావః సకాలఃకేనలభ్యతే, స్వరూపభేదాద్వక్ష్యామికాలస్యైకస్వరూపిణః ౬. లఘ్వ
క్షరచతుర్భాగ స్తృటిరిత్యభిధీయతే,తృటీద్వేలవఇత్యుక్తోనిమేషో ద్వితయంతయోః ౭.
తైఃపంచదశభిఃకాష్ఠాకాష్ఠా త్రింశత్కలామతా ముహూర్తస్త్రింశతాతాభిస్త్రింశతా
తైరహర్నిశం ౮. తత్పంచదశభిః పక్షః పక్షౌ పూర్వాపరావుభౌ, శుక్లకృష్ణావిమౌ
మాస స్స్వహోరాత్రం సపైతృకం ౯. ఋతుస్తై ర్ద్వా త్రిభిస్తైస్స్యా దయనం
తద్ద్వయంసమాః, సదేవానా మహోరాత్ర మేవంతేసాం దినం క్రమాత్ ౧౦.
దివ్యం సంవత్సరం తేషాంయత్సమాస్రి చతుష్టయం, కృతంయుగసహస్రాణి
త్రీణి త్రేతాప్రకీర్త్యతే ౧౧. ద్వాపరే ద్వేసమేహి సహస్రంకథ్యతేకలిః, తద్వ
ర్షాంశా పూర్వసంధ్యా తావత్యోఽత్తరా మతా ౧౨. దివ్యద్వా దశసాహస్రా
దేవంప్రోక్తా చతుర్యుగే, చతుర్భిస్తు కృతేధర్మ స్త్రేతాయాంచరణై స్త్రిభిః ౧౩.
సంయుక్తో ద్వాపరే ద్వాభ్యా మేకేనచ కలౌయుగే, కృతేదీర్ఘాయుష స్సర్వే
సత్యధ్యానాదయోగుణాః ౧౪. స్వాదూదక ముమా కామ ప్రదా బ్రహ్మర్ధిదైవతం,
త్రేతాయాం జ్ఞానయజ్ఞాద్యా దైవతం భగవాన్రవిః ౧౫. అకృష్టపచ్యా పృథివీ
సద్యఃకామఫలప్రదా, నతత్రక్రియతేజ్యేష్ఠై కనిష్ఠానాం జలాంజలిః ౧౬. యాచితాః
కామదావృక్షాః పుటకేపుటకే మధు, ద్వాపరే యజ్ఞదానేచ కృషివార్తాది
వృత్తయః౧౭. మిథోవిరోధో ద్వంద్వశ్చ దుర్గాది పరికల్పనం, యుగస్యాస్య మహా
విష్ణుః దేవతాయోజగన్మయః ౧౮. కలౌయుగే పశుందానం రుద్రశ్చాప్యధిదైవతం,
జనానాం మతిభేదోత్ర వర్ణజాత్యాది సంకరః ౧౯. ఉపప్లవై స్సదాబాధా పూజ్యా

పూజ్యాద్యుతిక్రమః, యుగానాంస్థితిరేవంహి చతుర్ణాం భిన్నకర్మణాం ౨౦. చతుర్యుగసహస్రంతు బ్రాహ్మమేకందినం స్మృతం, రాత్రిశ్చ తావతీ తస్య దినేస్మిన్మంద్రా శ్చతుర్దశ ౨౧. తేవివశ్చత్సుశాంతిశ్చమరుచిశ్చ రుచిర్విభుః, మనోజవశ్చ తేయాతా స్సప్తమోఽద్య పురందరః ౨౨. తతోబలి ర్మహావీర్య శ్శాంతిశ్చ దశమః పరః, వృషాదఃక్రతుధామాతు ద్వాదశోథ దివస్పతిః ౨౩. రుచిశ్చైతేషు బాల్యాద్యా భవిష్యంతీంద్ర సంజ్ఞితాః, చతుర్దశాత్ర మనవః పూర్వస్యాస్యాయుం భువో మనుః ౨౪. స్వారోచిషశ్చో త్తమశ్చ తామసో రైవత స్తథా, చాక్షుషశ్చే త్యమీ యాతామన్వంతరేవస్వతోఽద్యహి ౨౫. సావర్ణి ర్దక్షసావర్ణి ర్బ్రహ్మసావర్ణిరిత్యపి, ధర్మసావర్ణినామోఽన్యో రుద్రసావర్ణి రిత్యపి ౨౬. రోచమానశ్చ పౌష్ణశ్చ భవిష్యన్మనవస్త్విమే, కల్పాశ్చబావోతీతాఃకథా వారాహ సంజ్ఞితే ౨౭. తస్మిన్నిద్రాశ్చ మనవఃప్రోక్తా ఏతేనియామకాః, బ్రాహ్మస్యాహ్నోఽవసానేతు జనాంతః ప్రతిసంచరాః ౨౮. ఏవంక్రమా దబ్దబ్రహ్మణోపి సంవత్సర సమర్థనం, పరమాయుశ్చ తస్యైవ శతసంవత్సరం మతం ౨౯. వర్షాణ్యముష్య పంచాశ త్పంచాశాదపి సన్మతే, పరార్ధంచ పరార్ధంచేత్యామనంతి పురావిదః 30. ప్రకృతే లీయతే బ్రహ్మా పూర్ణే వర్షశతే స్వయం, తేశతం నత్సరాబ్రాహ్మ విష్ణోరేవం దినంస్మృతం 3౧. తాదృగ్దిన క్రమాత్తస్యహ్యాయు ర్వర్షశతం మతం, విష్ణోర్వర్ష శతం రుద్రస్యైకం దిన ముదీర్యతే 3౨. రుద్రవర్షశతం ప్రోక్త మీశ్వరస్య దినంమునే!, దినక్రమాచ్చ తస్యాయు శ్శతంవర్షాణి సంమితం 33. తత్పరిమాణం దినంత్వేకం సదాఖ్యస్య శివస్యహి, శాంతేః శ్రీకంఠనాథస్యా పరమార్థోహి సంసృతిః 3౪. నతస్యతిథివారాది కల్పనం పరమార్థతః, ఇచ్ఛాశక్తి ప్రవర్తోభూద్య దాసౌ తస్య తద్దినం 3౫. తద్ధానిత్యం యదాసాతు రాత్రిరిత్యవగమ్యతాం, సఏవసర్వకాలాత్మా కాలాధీనో నచక్వచిత్ 3౬. ఏవంక్రమా దనంతోయం కాల స్సత్కర్మ సిద్ధిదః, కాలేష్వేతేషు యత్నైర్వ శివభక్తిం పరిస్ఫురేత్ 3౭. తృటి కాలోవ్యయంబ్రహ్మ బ్రహ్మకల్పాత్పరంపరా, పురాసిద్ధా శ్రమేపుణ్యేమార్కండేయ స్సమర్షిభిః 3౮. ఆస్తతాస్తాగ్ని కథాగ్నికుర్వన్ తత్తత్కల్పైకగోచరాః, తత్కథాముది తాత్మానోమునయస్తంతదాబ్రువన్ 3౯. పౌరాణికాఃకథావేత్సికియాకాలస్తవానఘ, తానువాచ మహాతేజా నమే కాలవికల్పనం ౪౦. అతీతాబవావః కల్పాఃకల్పాం తాశ్చ సహస్రశః, బ్రహ్మణ మాద్యం జానామి కాలకాలస్య శాశ్వతంర౧. తస్మిన్నే కార్ణవే కాలే పటుపత్ర శయుం హరిం, వేద్మి తస్యప్రభావంచ యత్తాన్యత్తత్కాల గోచరఃర౨. బ్రహ్మవిష్ణ్వోర్మిథోవాద శాంతయేసత్సముచ్చ్రితః. తస్మిన్జ్యోతిర్మయే లింగేకాలాంత దపివేద్మ్యహంర౩. భూతేష్వపి భవిష్యత్సు వర్తమానేష్వపి స్ఫుటం కస్యాదర్థో మహాభాగయోహి వజ్ఞాయతే మయా ౪౪. ఇత్యాదిభి స్తదాలాపై

ర్మదితేషు మహర్షిషు, వసిష్ఠోఽథ్యాగమత్తత్రమహాశక్తి ర్మహాతపాః ౪౫. అన్వగచ్ఛం స్తమాత్మజ్ఞః తత్ర్కమండలు ధారకః, ఆపాఢీమేఖలీ భస్మోద్ధూలః కృష్ణాజినోజ్జ్వలః ౪౬. వల్కలే ఋషికాం కూర్చాం చారుముండజటాధరః, అంత ర్ధ్యాయ పరంజ్యోతిం అదృశ్యతవరాశరః ౪౭. తం సప్తవర్ష దేశీయం దృష్ట్వాసద్యః కృతాంజలిం, మార్కండేయు స్సముత్తస్థౌతమాహు ర్మునయస్తదా ౪౮. వర్షీ యాఽహి వసిష్ఠస్య పౌత్రఃఖలు పరాశరః, కృతాంజలి రిమందృష్ట్వా కథముత్థిత వానసి ౪౯. వయసాతేజసా త్వంతు తపసావాధికోమునేః, ఇతి తేపాంవచ శ్శ్రుత్వాత్వామార్కండేయోఽ బ్రవీ న్మునిః ౫౦. బహూనిమే వ్యతీతాని వర్షాణీ మునిపుంగవాః, ఏతేషు కల్పాబహవః కల్పాంతాశ్చ తథాతథా ౫౧: కల్పాం తేషుచ సర్వేషు జగత్ప్రళ్యకార్ణవాత్మని, మహాకల్లోల సంఘట్టై ర్మహామారుత డంబరైః ౫౨. మహాకాలానల జ్వాలై ర్మహాగర్త నిమజ్జనైః, దుష్టగాత్రస్య స్విన్నస్య తదస్య వ్యాకులస్యమే ౫3. వారంవారం మహామూర్ఛా ధ్వాంత వ్యామూఢచేతసః, తదాయుగేషు సర్వేషు వ్యాప్తిష్టై ర్బహువిస్తరైః ౫౪. హ్రియమాణాధియాకాపి శివేకాపి నభావనా, సాంగైవాసి ద్రుణంవాపి తత్రతత్రహి మృగ్యతే (?) ౫౫. అస్యజన్మతఆరభ్య శివే భక్తిర్గరీయసీ, అవిచ్ఛిన్న మహోధారా వర్తతే ద్విజసత్తమ ౫౬. ఏవంవర్షాణి సప్తాపి శివభావమయానిహి, పరాశరస్య తస్యోఽసౌ జ్యాయానేవహి సంమతః ౫౭. (నాత్ర గ్రంథపాతః) ... ... *భరద్వాజః* బ్రహ్మావిష్ణ్వాది పరమం కాలాదపివిశిష్యతే ౫౮. ఇత్యుదీర్య మునిర్మ త్వా పరాశర మకల్మషం, మునిస్తానతిసంతోష్య వసిష్ఠేనాతి నందితః ౫౯. ఆత్మవేదీ సదాసిద్ధ మాజగామ యథేచ్ఛయా, తస్మాదణీయసి పరం కాలేఽపిశివభావనా ౬౦. జాయతే యత్రపరమః కాలోయం ఫలదాయకః ౬౧. పుణ్యానుబంధినః కాలా స్థితియోగాది సంభవాః, బహవస్తేపి విజ్ఞేయా యుక్తకర్మఫలప్రదాః ౬౨. ఏవం కాలో మయోక్తోఽయం అధికారీతు కథ్యతే, మనుష్యవేవసర్వేషా మధికారీ నుకర్మణాం ౬3. కాంక్షంతి మానుషంజన్మ దుర్లభందేవతాఅపి, శరీరంమానుషం సర్వభోగాయతన మిత్యుతే ౬౪. పిండమిత్యన్యచోత్పత్తిః కర్మభేదా దనేకథా, తద్వాఽశరీరీ సకథం జాయతే తద్వదామ్యహం ౬౫. నిషిక్త మృతుకాలేతు స్త్రియోయోనౌ శుభాత్మనా, శుక్లంప్రజే త్తద్రక్తేక్యం గుణవ త్ప్రాణిజా యునా ౬౬. నిషేకకాలఏవాస్తే, జీవ స్స్వకరణైర్యుతః, స్వకర్మభి ర్యుతస్సైసై రావిశే ద్గర్భగోలకం ౬౭. శుక్లాధిక్యే పుమాఁరక్తాధిక్యేతు స్త్రీప్రజాయతే, నపుంసకంతయోస్సామ్యేతస్య వృద్ధిక్రమంశృణుష్వ. త్రపరేణుద్వయసమఃకాలేనోషః కలాత్మనా, ఏతేనైవముహూర్తేన చతుర్యుగనిభోభవేత్ ౬౯. దినేనైకేనకలలం

ఋద్భుదో దినపంచకాత్, రక్తాత్తాదశకేనాహ్నాం వింశత్యామాంసభాగ్భవేత్. ౭౦. అవాంభిః పంచవింశత్యా భవే త్సర్వాంతరాచితః, పంచభూతాత్మకోమాసి మేదస్వీ మాసతో ర్ధ్వతోఽ ౭౧. స్ఫురన్మజ్జాసినాడీకః త్రిషుమాసే ష్వసా భవేత్, నఖరోమాంగులీకేశాభజే న్మాసచతుష్టయాత్ ౭౨. సపంచమాసికోభాతి శ్రోత్రాదివివరాచితః, రేఖారంధ్రోదర యుత ష్షష్ఠేమాసే భవత్యథ ౭౩. బలవర్ణాంగ సంపూర్ణో మాసేభవతి నప్తమే, అపూర్ణ స్సభవే త్సమ్య గష్టమే మాసిసం ధిషు ౭౪. నవమే దశమేమాసి వైష్ణవ్యా మాయయాన్వితః, నిష్క్రామతిశనై ర్గర్భ స్తైస్తైఃకర్మభి రావృతః ౭౫. బాల్యాదిభి రవస్థాభి ర్మథిత స్తత్రతత్రసః, రమతేబహుసంసారే రమణీయప్రభావవాక్ ౭౬. ఏవంహి మానుషోజీవః సచతుర్ధా ప్రజాయతే, బ్రాహ్మణక్షత్రవిట్శూద్రవర్ణభేదా త్స్వకర్మభిః ౭౭. చతుర్ణామపి వర్ణానా మర్థానామాంశ్చ శంకరః, అన్నదోషాచ్చ సంసర్గా ద్వ్యామోహాచ్చ మదాదపి ౭౮. వ్రాత్యాంతరాలభేదేన ప్రతిలోమానులోమతోఽ, భేదాత్తువిషమం నైకా జాతయస్సంభవంతిహి ౭౯. విప్రోముఖ్యాధికారీస్యా త్సర్వాస్వేతాసు జాతిషు, సవేవత్తు సదాచారశ్రుతిస్మృతి సమీరితైః ౮౦. ముఖ్యాధికారితాం యాతి శివమాహాత్మ్య వేదకః, నవేత్తిచేన్మహేశస్య మాహాత్మ్యం బ్రాహ్మణోపి సన్ ౮౧. నహితస్యాధికారిత్వ మాగమోక్తేషు కర్మసు, అపాయశ్చ భవేత్తస్య శివేతరో నధృతి ర్భవేత్ ౮౨. సర్వక్రియాధికోబ్రహ్మ నవివేదపరంశివం, స్వశి రశ్ఛేద పర్యంతా మవస్థా మన్వభూ త్తతః ౮౩. అవిజ్ఞాతశివోవిప్రో దేవతాంతర భావకః, మోహకూప ఇవత్యాజ్యో హ్యశుచి ద్రవ్యపూరితః ౮౪. ఋత్రియో వ్యధికారిత్వా చ్ఛివమాహాత్మ్య తత్త్వవిత్, విజ్ఞాతశివమాహాత్మ్యో గాధేయః కుశికాత్మజః ౮౫. బ్రాహ్మణ్యం లబ్ధవాఁకించ మహాపాశుపతాగ్రణీః, దర్శయంతి శివేభ క్తిం దేవావైశ్యమరుద్గణాః ౮౬. వ్రతేపాశుపతే నిత్య మాభిముఖ్యం వివృణ్వతే, పూర్వకల్పావసానేతు కశ్చిచ్ఛూద్ర శ్శివార్థవిత్, అస్మిన్కల్పేవ్రతద్వైకాత్స్య ద్దేవర్షిర్నారదోఽభత్, వ్యాధోపి కశ్చిద్విజ్ఞాత శివతత్త్వ పురానఘ ౮౮. ధర్మవేదీ సత్యతపా నామ జజ్ఞే మహాముని, ఆహారప్రవరేత్యక్త్వా హరనామావిలంబనాత్ ౮౯. ఆహారప్రహరా (?) వ్యాధా తౌచ శైవా బభూవతుః, దండశూకాన్వయాఘోరః శ్రేష్ఠోపి శివభావకః ౯౦. ఆసీదనన్యమాహాత్మ్యం తస్యైవకరకంకణం, తత్కంఠభూషణం జజ్ఞే తద్భక్త్యాసోఽపి తత్పరః ౯౧. వానుకి శ్శివభక్త్యైవ శివకీయూరతా మగాత్, కంబళాశ్వతరౌభక్త్యా శివతత్త్వార్థవేదినా ౯౨. అపాస్త పతగ క్రౌర్యా దభూతాం శివకుండలే, శివభక్త్యా పవిత్రోభూ త్పవిత్రాభరణం ప్రభోఃర౩. వ్యాఘ్రోపి శివభక్త్యాసీ త్సనందిగణేశ్వరః, శివస్యావాహనం భూత్వా మహోపి శివభావవిత్ ౯౪. స్వభూమ్నా పావసీచక్రే స్వంచవర్యం గవాంతలం,

బహునాత్ర కిముక్తేన సురేషుచ నరేషుచ ౬౫. గంధర్వేషుచ యక్షేషు సిద్ధ విద్యాధరేషుచ ౬౬. జ్ఞాతా శ్శివకృపాలబ్ధ్వా శివయాథాత్మ్య వేదినః, భూత్వా గణేశ్వరాః స్వస్వరూపేణస్థేషుధామసు ౬౭. వ్యహరంత ముదాయుక్తా విశ్వే విశ్వాధికాజ్ఞయా, భక్తేష్వేతేషు సర్వేషు బాహ్మణశ్చ శివార్థవిత్ ౬౮. నచే న్మళ్యాధికారేషు సర్వాస్వాయేషు నిశ్చితః, బ్రాహ్మణ్యవైవైష సమస్తతత్ర్పే ప్సోకాశయ స్సర్వకలార్థవేదీ, జ్ఞాతాచ కాలస్య వరస్య థామ్నఃపదం సమా లోక్య భవే దనాదిః ౬౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే కాలాధికారి నిరూపణంనామ షష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

భారద్వాజః ఉక్తాస్తే మతిమ సమ్యగేశ కాలాధికారిణః, సాధనం సంప్రవక్ష్యామియేనసిద్ధి స్సనాతనీ ౧. సాధనత్వేన గణితా ... ..., సదాచారాంగ భూతస్తే సదాచారాగ్యసాధనం ౨. సద్భిరాచరితంకర్మ సదా చారఇ ప్రకీర్త్యతే, యస్మిన్దేశేయదాచారః పారంపర్య ప్రమాణితః 3. వర్ణానాం సాంతరాలానాం ససదాచారఉచ్యతే, వేదాః ప్రమాణం ప్రథమమతఏవచ తత్పరం, స్మృతయశ్చ పురాణాని భారతం చరితం సతాం ౪. సంతోషకారణం శంభో ర్దేవస్య పరమాత్మనః, సదాచారంవినా నాన్యః వంథాఇతి వదాశ్రుతిః ౫. ఆచారా ల్లభతే హ్యాయు రాచారా ల్లభతే తవః, ఆచారా ల్లభతే స్వర్గ మాచారా ల్లభతే శ్రియం ౬. దురాచారా నగణ్యంతే జాతాఅపి సదన్వయే, కీటాఇవసము ద్భూతా ధాన్యేషు కుసుమేష్వపి ౭. బుద్ధే రుద్రాసనం రక్షా కవచం గాఢమా త్మనః, ఆచారంసర్వసిద్ధీనాం ఆధారంప్రాహు రాస్తికాః ౮. తపస్సిద్ధ్యే త్సదాచారా స్తవ స్సంయోగ సిద్ధయః, తాభి స్సువిపులం జ్ఞానం తేన తత్త్వావభాసనం ౯. యుక్త వర్ణాశ్రమాచారః పురుషః పుణ్యలక్షణః, సుచిరంమోదతే భూమ్ని రిహ లోకే పరత్రచ ౧౦. తమాచారం ప్రవక్ష్యామి శృణు సువ్యక్తలక్షణం, శ్రుత్వాచ హృదయేకృత్వా శ్లాఘ్యో భవసతా మిహ ౧౧. గర్భాధానం సమారభ్య తథోపనయనావధి, కుర్యాతాం పితరా పుంసః కర్మ యద్వేదచోదితం ౧౨. తత్వస్యానుపనీతస్య క్రియాణా మధికారితా, ఉపనీతో నైష్ఠికశ్చే త్తదాచారపరి గ్రహః, ౧౩. బ్రహ్మచారీ వనస్థోవా యతిర్వా తత్త్వవిద్భవేత్, యద్యసాపుపకు ర్వాణశ్చీర్ణదేవవ్రతోవశీ ౧౪. విధివద్విహితోద్వాహ స్సదాచారపరో భవేత్, ఋషయఃపితరో దేవా భూతాని మనుజాస్తథా ౧౫. యంసమాశ్రిత్య

జీవంతి సహిరణ్యేష్టోగృహాశ్రమీ, బ్రాహ్మేముహూర్తే చోత్థాయ చింతయే దాత్మ
నోహితం ౧౬. శివవ చ్చింతయే ద్ధీమాన్ ధర్మంచపరమస్తుయుః, తతో బహిర్వి
నిర్గత్య బాధాం పరిహరేన్నిజాం ౧౭. నిర్ఋతే ర్దిశి విణ్మూత్రే విసృజేద్విజనేసతి,
సముద్ధృతాభిరేవాద్భిగి మృద్భిస్సహా యథావిధి ౧౮. గంధలేప క్షయకరంశౌచం
కుర్యా దతంద్రితః ౧౯. దేశద్రవ్యోపపత్తించ జ్ఞాత్వా కాలంచ కర్మవిత్,
కుర్యా దాచమనం సమ్యక్సపవిత్ర కరోద్విజః ౨౦. విదధీత తతస్స్నానం దంత
ధావన పూర్వకం, నిత్యం నైమిత్తికంకామ్యం త్రియాగంచ మహాఫలం ౨౧.
స్నానాన్యేతాని ముఖ్యాని వారుణా న్యపరాణి తత్. దివ్యం వాయవ్య మాగ్నేయం
బ్రాహ్మం నారస్వతం తథా ౨౨. మానసం చేత్యమూనిస్యు రుత్తరోత్తర సిద్ధయే,
యత్ర వారుణ మాగ్నేయం మానసంచ మహామతే ౨౩. కర్తవ్యం సర్వదా స్నానం
పరిగ్రాహ్యం యథోత్తరం, అనుష్ఠాతుమశక్తస్య మానసంసర్వకాలికం ౨౪. ఏవం
స్నాత్వాసుధీర్గి కుర్యా ద్దేవర్షితృతర్పణం, వాససీ పరిధాయాథ త్రిపుండ్రంధారయే
త్తతః ౨౫. ఉపాస్యసంధ్యాం విధివ ద్గాయత్రీం ప్రయతోజపేత్, విధ్యుక్తైవై
మార్గేణ హోమంకుర్యా ద్విశుద్ధధీః ౨౬. దీక్షితశ్చే దప్రమత్తో హోమం
కుర్యా ద్యథావిధి, తస్మింస్తస్మిన్ ఋతౌప్రాప్తే తథాపర్వణిపర్వణి ౨౭. హోమా
నంతర మాత్మజో దానం కుర్యా ద్యథోదితం, యుగానుసారతః కుర్యా త్సధ
ర్మాంశ్చ తథాతథా, తతోవేదమధీయీత శాస్త్రాణ్యపి సుశీలయేత్, విద్యాశ్చ
శీలయేదన్యా యాసుస్వాత్మహితం పరం ౨౯. స్వపోష్యరక్షణార్థంచ క్లేశైరస్పృష్ట
మాచరేత్, న్యాయ్యంస్వర్గ్యంయశస్యంచస్వకర్మనియతోద్యమః ౩౦. మాతాపితా
గురుర్భార్యా ప్రజాదీనాం సమాశ్రితః, అభ్యాగతోఽతిథిశ్చాగ్నిర్గి పోష్యవర్గఉదా
హృతః ౩౧. కృత్వామాధ్యాహ్నికం కర్మ కుర్యా ద్దేవార్చనం తథా, ఏషోఽపి
విహితో దేవః ప్రసంగాత్తం బ్రవీమితే ౩౨. దేవోవిష్ణు ర్మహాదేవానాం యథావిష్ణు
స్తథేశ్వరః, యక్షరాక్షసదైత్యానాం శూలపాణి రుదాహృతః ౩౩. విద్యాధరా
ణాంవాగ్దేవీ గంధర్వాణాంచ చంద్రమాః, ఉమాదేవీహి మాతృణాం తథావిష్ణ్వా
శ్రయాస్మరాః, పార్వతీ కిన్నరాణాంచ భూతానాం రుద్ర ఈరితః, సిద్ధానాం సవితాదేవః
కూశ్మాండానాం వినాయకః ౩౪. బ్రహ్మదేవో మహర్షీణాం తథాదేవో మహా
నపి, ముముక్షూణాంపరో రుద్రో యతీనాంచ మహేశ్వరః ౩౫. క్షత్రియాణాం మహా
విష్ణు రగ్నిర్బ్రహ్మోచ వర్ణినాం, నైఋతానామధిపో(?) వనస్థానాంచ సంస్మృ
తః ౩౬. బ్రహ్మవిష్ణు శివోవహ్ని రాదిత్యశ్చేద్విజన్మనాం, యజంతే సాత్త్వికాదేవా
యక్షరక్షాంసి రాజసాః ౩౭. భూతప్రేతగణా న్దేవా యజంతే తామసాఅపి,
సాత్త్వికాద్యా గృహీదేవా యజతే స్వార్థసిద్ధయే ౩౮. యా యస్యాభిమతా
పుంసస్సాహి తస్యైవ దేవతా, సమ్యగ్విహితయా విద్వా త్తత్తద్దేవతపూ

జయా ౪౦. సోపానక్రమరూపేణ భక్తిస్స్యా త్పరమేశివే, తతః ప్రాప్నోతి సాయుజ్యం యత్రనరోత్తమా స్థితిః ౪౧. తథా సముత్థితా న్యంభాన్యంబువాహై ర్మహాంబుధేః, తత్తద్దేశగుణా త్సాధూనాం నదీరూపతయా క్రమాత్ ౪౨. సముద్రం ప్రాప్యనిర్ధూయ సర్వాపధృత్యనాపి, భవంతి తన్మయాన్యేవ తథాతే జీవరాశయః ౪౩. దృష్ట్వానదాశివందేవం స్వైస్వైః కర్మభిరాదిమైః, భుక్త్వా యథోచితాన్భోగాన్ స్వస్వదైవతవర్త్మనా ౪౪. సదాశివం ప్రపద్యంతే తన్మయత్వంచ తేపునః, తస్మాత్సదాశివం భక్త్యా పూజయే ద్బ్రాహ్మణ స్సదా ౪౫. సదాశివం సమభ్యర్చ్య వేదతంత్రవిధానవిత్, కుర్యాత్పంచ మహాయజ్ఞాం స్తేషు సిద్ధిం ప్రతిష్ఠితా ౪౬. నిత్యంనైమిత్తికం కామ్యం శ్రాద్ధంకృత్వా విధానతః, భుంజీత విధివద్విప్ర స్సహితశ్చ పంక్తిపావనైః ౪౭. తతోముహూర్తం విశ్రమ్య పురాణే శ్రవణోన్ముఖః, ఇతిహాసాన్ శివకథా స్తాస్తాశ్శృణ్వీ పునఃపునః ౪౮. ఆప్తై స్సహ జనైశ్చ కాలమతివాహ్యాపరాహ్ణికం, సాయం సంధ్యాముపాసీత బహిరేవ విధానవిత్ ౪౯. అగ్నిపూజాం విధాయాథ కృతహోమ గృహార్చనః, భుక్త్వాశ యీత సంహృష్ట శ్శివానుస్మృతిపూర్వకం ౫౦. మంగళాష్టక మాకల్ప్యపుత్రార్థీ ప్రయతాశయః, భార్యాంగచ్ఛే దృతుస్నాతాం దివచర్యావిధి స్త్యజం ౫౧. ఏవం గృహీసదాచారా స్తస్యాన్మానవాప్నుయాత్, గృహస్థ ఏవ సద్భక్తో సాగ్నిరోవా నిరగ్నికః ౫౨. అమృతం విమలం భావం వానప్రస్థాశ్రమీ భజేత్, కాలేకాలేస్య వపనం వల్కలాజినధారణం ౫౩. శాంతి స్త్రిషవణ స్నానం బ్రహ్మచర్యం శుచిస్థితిః, యోగాభ్యాప స్సదా రుద్రధ్యానం చైతాని సిద్ధయే ౫౪. తతః ఏకమనాః కాలే ప్రవ్రజేద్విధివత్సుధీః, మనోదండశ్చ వాగ్దండశ్చ కాయదండశ్చ తస్యహి ౫౫. ధర్మా స్త్రిషవణస్నానపూర్వకా యేచశ్రేయతాః, నిష్కల ప్రణవోపాస్యా వర్తేతాయం యతాశయః ౫౬. నిరంతరస్థిరమనా శ్శివమేవాను చింతయేత్, సంసారై రేవమేవా ప్తాచకార్యారిణే త్సులక్షణైః ౫౭. ఆశ్రమక్రమ మామృశ్య సదాచారం చరేత్కృతీ, అహింసా గురుశుశ్రూషా శివభక్తిశ్చ భూతసీ ౫౮. లాంఛనాన్యపి శైవాని తథాశైవవ్రతాన్యపి, వర్ణసాధారణోధర్మ ఇతి పూర్వవిదోవిదుః ౫౯. ఏవం విధి స్సదాచార స్త్వాదృశ స్సుకృతస్యహి, సాధనం పరమేశస్య సాక్షా త్కారణకారణం ౬౦. ఏవం సదాచారమయం మయోక్తంసత్సాధనం ధర్మసమార్జనేషు, య ఏతదాలోచ్య కరోతికాలే తస్మైప్రసీదే త్పరమస్సదేవః౬౧.

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే ఉత్తరభాగే పంపామాహాత్మ్యే సదాచార కథనంనామ సప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

విష్ణువృద్ధః దేశకాలాధికర్తారః కృతాస్తస్యాపి సాధనం, ప్రసన్నంచ మన స్సమ్యక్ శ్రోతవ్యంచ శ్రుతంవచః ౧. ఇదంపర్వంచ భగవత్ బహ్వ్యాయాసేన లభ్యతే, కల్పేకల్పే స్వయంబ్రహ్మా నసృజేత్ప్రాణినఃపునః ౨. పూర్వకర్మాణి శిష్టాని తేషా మాలోచయ త్ఫలం, బుద్ధ్వా తానిదురంతాని నియతాని శరీరిణాం 3. నిర్వేదా దశ్రుపూర్ణాక్ష స్సృజత్యేపిచవా క్రమాత్, ఇత్యేవంబ్రహ్మాణ స్సర్వ ప్రాణినాం కర్మబంధనాత్ ౪. ముహ్యతాం గహనేఘోరే నాస్తితారస్తి కథంచన, ధర్మాశ్చ గహనాస్తేషు తేషాంబుద్ధిస్తి ప్రజాయతే ౫. సత్యాంచ బుద్ధా బహవో యత్నాస్తత్సంభృతం కిల, యత్నేషు క్రియమాణేషు స్థిరచిత్తస్తి కథంచన ౬. ప్రాదుర్భవంతి ప్రత్యూహా నిరోద్ధాతు మహేశ్వరః, ప్రత్యూహాశ్చ సముత్సార్యాస్తి పరమేశప్రసాదతః ౭. యత్నేషు బహుధ్యేకో ధర్మేషు కురుతేమతిం, తస్మా త్సర్వేపి ముచ్యేర్ధదురంతా త్కర్మబంధనాత్ ౮. అనాయాసేనచయథా యేనో పాయేన సద్గురో! తదూర్ధ్వహికథనీయశ్చే ద్విధేయః ప్రయతోఽస్మ్యహం ౯. *భరద్వాజః* సాధ్వీబుద్ధిరియంసోమ్య భూయోభూయశ్చకా స్తితే, అల్పాయా సంబహుఫలంవ్యావర్తయతివాసనాం ౧౦. రహస్యమిద మప్యుక్తం కుమారాయాది యోగినే, స్కందేన ప్రవదామ్యద్య సర్వశ్రేయస్కరం పరం ౧౧, అస్తి నామ్నాత్పరం బ్రహ్మ శివస్యైకాంతవాచకం, మంత్రః పంచాక్షరోనామ మహామోహనిబర్హణః౧౨. మననత్రాణనిర్మాణా మంత్రాస్సన్త స్సప్తకోటయః, మహ్యం నమఃశివాయేతి మంత్రాదన్య న్నరోచతే ౧౩. మూర్తేషు వైదికోమార్గో దేవేషు పరమశ్శివః, మంత్రేషుపరమోమంత్ర శ్శివపంచాక్షరీ మునే ౧౪. ద్రష్టుం వేదమహోడ్డసం దేవదేవం పరంశివం, పుంసాం నాన్యస్తిప్రదీపోఽస్తి పంచాక్షరమనుం వినా ౧౫. మహాప్రసాద మారోహుం యత్రాస్తేపరమశ్శివః, సోపానపంక్తిరామ్నాతా సద్భిస్తి పంచాక్షరీపరం ౧౬. పంచభూతాని పంచార్థాస్తి పంచకృత్యాని సన్మతే, బ్రహ్మపంచక మిత్యేతత్సర్వం పంచాక్షరీమయం ౧౭. నిరూప్యసర్వశాస్త్రాణి నిర్ధార్య పరమంరహః, అయమర్థోఽపినిష్పన్నో జప్యాపంచాక్షరీ సతా ౧౮. మనోఽపంచాక్షరస్యాస్య ఋషి శ్ఛందోఽధిదేవతాః, బీజకీలకశక్తిశ్చ నాగబిందుకలాఅపి ౧౯. సకలంనిష్కలం రూపం పదవర్ణస్వరా అపి, జాతీరహస్యం ప్రాసాదభేదం సిద్ధాదికల్పనం ౨౦. స్నానదీక్షావిధిం కాల మవస్థా మధికారిణం, సాధనంనియమంతత్త్వం దిగ్బంధం హృదయంఫలం ౨౧. జ్ఞాత్వాసర్వమిదం సమ్య గ్యోనుతిష్ఠే ద్వ్యథావిధి, సఏవా యం శివస్సాక్షా దిత్యేత చ్ఛివశాసనం ౨౨. బ్రహ్మచర్యాది సంప్రోక్తం యదా శ్రమ చతుష్టయం, శివముద్రావిశేషాంగం తచ్చ పంచాక్షరానుగం ౨౩. తదను ష్ఠాన మాత్రేణ జానతశ్చాప్యజానతః, అగమ్యగమనాయాశ్చ వినాశ్యే దఘసంచ యః ౨౪. పంచాక్షరం జపఃకశ్చి త్కదాచి న్నచదుఃఖభాక్, ఆపాతదుస్సహం

చాస్య నాస్త్యేవ యమదర్శనం ౨౫. యస్యపంచాక్షరీభావ స్సకృద్వా భక్తిరేవతు, నపశ్యతి మహా ఘోరా న్నరకాన్సి సువ్రత ౨౬. అత్రైవోదాహరంతీమ మితి హాసం పురాతనం, పురాకల్పాంతరే కశ్చిత్సంగిరోనామ భూసురః ౨౭. సద్భి ర్వివదమానోఽభూ దహంయు స్తర్కకర్కశైః, హేతుభిః కల్పితైర్యుక్త్యా ఖండ యన్ సుధియామతం ౨౮. గర్వగ్రంథిలయా బుద్ధ్యా చచారపృథివీ మిమాం దుష్కర్మ వాసనాయోగా ద్దుర్మోహాక్రాంత చేతనః ౨౯. కదాచిదపి జజ్ఞేఽస్య నదృష్టిఃపారమార్థికీ, సదేవాఁహూషయామాస నిరాచక్రే తథాస్మృతిః ౩౦. పురాణాని నినిందోచ్చై రితిహాసా న్జహాసహ, తిరశ్చకారక్ష్మాప్తభి ర్యోగాననుపపత్తి భిః ౩౧. ద్వేషంబబంధ మంత్రేషు గాయత్రీం చావ్యదూషయత్, దేవంశివంసదా చారం మాతరంపితరం గురుం ౩౨. దురాగ్రహో విమూఢాత్మా సభక్త్యా నానుమన్యతే, ఏవంబహిర్ముఖై ర్భావై రర్థాభాసై స్స్వకైర్భృతః ౩౩. తాకికంవైదికం ధర్మం తత్యాజ ద్వేషమవ్యసా, పాపిష్ఠోఽయం నృశంసాత్మా నిందోఽయంకుల పాంసనః ౩౪. ఇతితం బ్రాహ్మణా స్సర్వే తత్యజు ర్ధర్మదూషకం, సబంధుభిఃపరి త్యక్త స్తాంశ్చనిందన్ కుతర్కతః ౩౫. మర్యాదాం స్వామతిక్రమ్య పాపగర్తేమ మజ్జహ, ససంచర న్మహీసర్వాం మ్లేచ్ఛదేశంగతో ద్విజః ౩౬. తత్రాపి భ్రష్టమ ర్యాదో రోగార్తో విజహావసూ, సఘోరైర్ఘోరనిర్హ్రాదైః కుంతముద్గరపాణిభిః ౩౭. కృతాంతకింకరై రేతై ర్నీతోఽభూ ద్యమమందిరం, తేనాపి తస్య పాపానా మంతం క్వాపి నదృశ్యతే ౩౮. దండఃకోవాస్య సుమహా నితి చక్రేవిచింతనం, యాని యానిచ పాపాని కర్తాతేపా మయంఖలు ౩౯. తత్సర్వదండ యోగ్యోఽసా వితృంతర్నిశ్చయంకృతః, సకింకరా ఁసమాహూయ పాపోఽయం బ్రాహ్మణాధ మః ౪౦. నిపాత్యతాం దురంతేషు నిరయేష్వి త్యభాషత, యమస్యవచనా త్తేపి తంగృహీత్వా భయాకులం ౪౧. దండ్యం నిపాతయామాసు ర్నరకేషు తథాతథా, పాశైర్నిబధ్యమానస్య భిద్యమానస్య ముద్గరైః ౪౨. కుఠారైశ్ఛిద్యమానస్య తుద్యమానస్యకంటకైః, సాయకైర్విధ్యమానస్య దశ్యమానస్యచోరగైః ౪౩. కృమి భిర్భక్ష్యమాణస్య సూచీవక్త్రై రనేకశః, హాహాదాశ్రూయమాణస్య కూశ్మాండై ర్నిరయాధిపైః ౪౪. పచ్యమానస్యబహుశో భ్రష్టేషు జ్వలదగ్నిషు, పాపంపాపకృతం సర్వంకింనస్మరసి కామతః ౪౫. ఇత్యగ్రే తర్జ్యమానస్య కృతాన్తాజ్ఞా ధురంధరైః, హా హేతివదతస్తీక్ష్ణై ర్లుఠతశ్చ తతస్తతః ౪౬. తస్యాంత ర్ముహ్యమానస్య భూయా న్కాలోఽత్యవర్తత, పునఃపునశ్చపాపాత్మా నరకేషు బహుష్వపి ౪౭. క్లేశానుభవం స్తస్మాన్నాంతం తేపామవైక్షత, తంచ నారకిణోవ్యస్యే దృష్ట్వానిలయ మేనసాం ౪౮ పాపీతిచనినిందుస్తే కింబ్రూమ స్తస్యపాతకం, కాలేచాస్మిన్ విశుద్ధాత్మా కశానందో మహాతపాః ౪౯. యదృచ్ఛాయాసమాగచ్ఛం స్తందేశం తత్వవేదితా, తేషుతేషు

చక్షుర్దోషేషు వరకేషు నిపాతితాక్ష ౫౦. ఆర్ద్రధీర్ధి పాపినఃపశ్యక్షసంగిరంచ దదర్శహ, వేదనాభిరణంతాభి ర్దుస్సహాభిరితస్తతః ౫౧. ఆయాస్యమానం తందృష్ట్వా విశేషా ద్యమకింకరైః, ప్రాహైనాంనమశ్శివాయేతి నిర్విణ్ణధీ కరుణార్ద్రధీః ౫౨. సతంపంచా క్షరంశ్రుత్వా షంత్రంసప్రణవంద్విజః, విధూతమోదస్వతఃసద్యః తాస్తా సరకవేద నాః ౫౩. సద్యస్సుఖమయాకారా మంత్రశ్రవణ మాత్రతః, సవీవ దేశస్స్వర్గోభూ త్తేప్యాసక్ష పుణ్యదర్శనాః ౫౪. సంగిరోపి విశుద్ధాత్మా సోభూ న్నిర్ధూతకల్మషః, పంచాక్షరమహాసిద్ధం శతానందం ప్రణమ్యసః ౫౫. సంగిరోబ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ పుణ్యాం ప్రకృతిమాప్తవాక్ష, *విష్ణువృద్ధః* ఇదం తత్పరమాశ్చర్యం పాపశీలోపి సంగిరః, పంచాక్షరమహామంత్ర శ్రవణాత్సిద్ధి మాప్తవాక్ష ౫౬. అహోపంచాక్షరస్యాస్య మాహాత్మ్యమపరాజితం, యేనాగ్నినేవవిప్రస్య పాపందగ్ధంహి తూలవత్ ౫౭. *భర ద్వాజః* ఆశ్చర్యాణి బహూన్యత్ర సంతిలోకే మహామతే, తేపాంచ పరమా శ్చర్యం పంచాక్షరమనుం విదుః ౫౮. ఆశ్చర్యాణి క్రమాద్వక్ష్యే శృణుత్వ మవధా నతః, శ్రుత్వాచపరమాశ్చర్యం చిత్తేపంచాక్షరం కురు ౫౯. సనత్కుమారో యో గీంద్రశ్చరక సర్వామివాం మహీం, దదర్శశేషంభోగీంద్రం హృష్యంతం యమునా హ్రదే ౬౦. ఫణాసహస్రరత్నాంశు ప్రకాశిత జగత్త్రయం. తందృష్ట్వాశ్చర్యరూపో సీత్యాహతం సోప్యభాషత ౬౧. నాహ మాశ్చర్యరూపోస్మి యమునాఽశ్చర్య రూపిణీ, యత్తైక దేశేవాసోమే కృత్స్నాంధారయతే భువనం ౬౨. ఇత్యుక్తే తంపరి త్యజ్య యమునాంప్రాహ సంయమీ, త్వమేవాశ్చర్య రూపాసీ త్యనంతస్యావశా శదా ౬౩. యత్పృవాహైకభాగోస్మి విలీనా సంయమీశ్వర, సైవాశ్చర్యకరీ గంగా నాహమిత్యేవ మాహసా ౬౪. సతాంప్రాప్యమహాశ్చర్యాగంగేత్వమితి వాగ భూత్, నాహంహిమాద్రి రాశ్చర్యనిధి రిత్యవదచ్ఛసా ౬౫. హిమవానపి తేనోక్త స్తథాశ్చర్యా మువాచగాం, భూమిరప్యమునాప్రోక్తా నిర్దిదేశ తథార్ణవం ౬౬. సాగరోపి సదాశ్చర్యస్త్వ మిత్యుక్తోమహాత్మనా, ధన్యంపర్జన్యమేవాహ తముపే త్యాహ సంయమీ ౬౭. ధన్యోసీతి సమాహూవాచ ధన్యానక్షత్రమాతరః, కోహమి త్యథ తాంప్రాహ ధన్యాస్మేతి మునిర్దిరా ౬౮. తాస్సోమంప్రాహు రాశ్చర్యక ర్మాణ మవదత్సతం, విచిత్రమహిమాసీతి సప్రాహార్కం స్వతోధికం ౬౯. (నాత్రగ్రంథపాతః) ౭౦. అగ్నిరాశ్చర్యఇత్యాహు స్తథాసీతి చసోవదత్, అగ్నిస్తు యజ్ఞంప్రాశంసత్ యజ్ఞోపి మునినాస్తుతః ౭౧. ఆచఖ్యౌదీక్షితంధన్యం వేదానే వాహదీక్షితః, యూయమాశ్చర్యభూమాన ఇత్యుక్తాస్తేయతాత్మనా కేనామ వయ మాత్మేశో బ్రహ్మస్మభ్యం సదాధికః ౭౨. ఇత్యవోచం స్తతోయోగీ బ్రహ్మాణం సముపాగమత్, ఉపాగమ్య తదామాని శ్చతుర్వక్త్రం జగద్గురుం ౭౩. సర్వాశ్చ ర్యస్వరూపస్య మితిప్రాంజలి రభ్యధాత్, తమాలోక్య జగత్కర్తా యోగినాం

భుక్తకీర్తితం ౭౮ .ఆస్వేత్యాభాష్య సోత్పాత్తిన మాళ్య దాశ్చర్యదాంగిరం * బ్రహ్మోవాచ * ఆశ్చర్యంమయికింనామ సర్వాశ్చర్యమయోహరిః ౭౫. చరాచరస్యవిశ్వస్య యత్తైత్రివిష్టపేయసీస్థితిః, పురా పుష్కరకల్పేతు విష్ణోర్నాభిచ సువ్రత ౭౬. అన్యోన్యాధిక్యవిషయే వివాద స్సుమహానభూత్, అవాదిషమహంవిష్ణుం త్వంప్రవిశోదరంమమ ౭౭, ఈక్షస్వ వివిధంవిశ్వం తతోజ్ఞాస్యసి మామితి, సతథేతి గిరం శ్రుత్వా జఠరంప్రవివేశమే ౭౮. అపశ్యంచ్చాత్రచిత్రాణి జగదండా వనేకశః ౭౯. గాఢాశ్చర్యాచ్చనిర్గత్య మామువాచ తదాహరిః, జగత్సృష్టా త్వమేవాసి విచిత్ర మహిమేతిచ ౮౦. అద్యమయ్యాత్మనా దృష్టేపునఃప్రోవాచ మాంహరిః, మామవ్యు దరమావిశ్య యదాశ్చర్యాణి పశ్యభో ౮౧. ఇతితద్వచనం శ్రుత్వా ప్రావిశంతస్య చోదరం, తత్రలోకానసంఖ్యాతాం స్తత్తదావరణాన్వితాన్ ౮౨. మయాపినపరిచ్ఛేత్తుం సుశక్తిందృష్టవానహం, హైహైర్భావైర్వృతమనాస్తత్తత్కల్పా స్సహస్రశో నహం ౮౩. అతివాహ్యాథ నిర్యాతు మకార్షం ధృతిమాత్మజాం, నచదృష్టిపథం ప్రాప్తః కశ్చిదద్యాపి తత్రమే ౮౪. భ్రాంత్వాభ్రాంత్వా తతశ్చాంత స్తమస్తాప మధోగ్రజం, మమస్తుత్వాహరిస్తుష్ట స్తస్యాంతర్నాభివర్తినఃఖ్యా. పద్మస్యదివ్యరూపస్య తద్ద్వారా న్నిరగాంబహిః, తస్మిన్నేవ స్థితఃపద్మే వాగ్భిర్విష్ణు మవర్ధయం ౮౬. త్వమేవాశ్చర్య సారాణాం సారభూతోసి మాధవ, అనంతానంతమహిమే త్యథ విష్ణురువాచ మాం ౮౭. * శ్రీవిష్ణుః * ఆశ్చర్యేషు మమాద్యేషు నచత్వ మిహ దృష్టవాన్, నామమప్యభిజానామి తేషాం పర్యంత మాత్మభూః ౮౮. ఇదంప్రథిత మాశ్చర్యం యదహం వేద్మిపద్మజ, వ్యక్షోభయం మహాంభోధే ర్వేదానాహర్తు మున్మఖః ౮౯. మధ్యమానేమహాంభోధా మగ్నో మందరభూభృతః, అధస్తా త్కూర్మవేవాసంతదాధారతయాసితః ౯౦. ఊల్లోలభూరికల్లోల మగ్నకల్పమహార్ణవే, మయాశ్వేతవరాహేణ మహీబ్రహ్మన్‌సముద్ధృతా ౯౧ శంసకింనతదాశ్చర్యం మహాకేసరిణాముఖే, హిరణ్యకశిపో క్షేత్రదానం సృష్టంమయాకృతం ౯౨. బలే ర్యజ్ఞేమయాబ్రహ్మన్ మాయావామన రూపిణా, పదేనైకేనతుత్వాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరం ౯౩. రాజ్ఞాంత్రి స్సప్తకృత్వోహం యత్కుంరకదళీవనం, మహాపరశునా కోపా దుత్కృత్తో రామనామవాన్ ౯౪. రామోదాశరథిర్భూత్వా బద్ధసేతు ర్మహార్ణవే, కథాశేషమకార్షంహి రావణంలోకరావణం ౯౫. హలీచ ముసలీరామః ప్రలంబారీ స్మహాసురాన్, హత్వైవ యమునాకూలే వ్యచరం సుచిరంధరాం ౯౬. షోడశస్త్రీసహస్రాణి రమయ న్యాదవేశ్వరః, నామ్నాకృష్ణోభవం పార్థ విశ్వ రూపప్రదర్శకః ౯౭. మమకల్క్యవతారస్య మాహాత్మ్య మనపాయియత్, జాన తశ్చకస్యవాచిత్తే నాశ్చర్యం మహదుద్భవేత్ ౯౮. సవాయం సభోమాగ్ధే ధ్రువం ధ్రువ ఇతిస్మృతః, భ్రామయామ్యాత్మయోగేన జ్యోతిశ్చక్ర మనారతం ౯౯. తత్తై

వతారకారూపో వ్యాప్నవం నిఖలంనభః, శింశుమారఇతిఖ్యాత స్సోహమస్మి ధ్రువాశయః ౧౦౦. కర్తుంభువనముల్లాస్యం స్వయం ధన్వంతరీభవత్, అసౌ మాయామోవేద మంగైరష్టాభి రన్వితం ౧౦౧. విశ్వసంమోనాకారా ద్రంజయ న్నమృతో త్సుకాత్, నారాయణీతి నామ్నాహ మమకారీనమోహాయం ౧౦౨. నారాయణత్వ మాత్మీయ మాదిస్థమభివర్ధయత్, త్రైలోక్యపావనీం గంగాం పాదాంగుష్ఠాదజీజనం ౧౦౩. త్రిపురం దగ్ధుకామస్య కామారేర్మేరుధన్వనః, అభూవం బాణ ఏవాహమపదానకరఃప్రభోః ౧౦౪. గాఢం మహీరథేభగ్నే తముత్తేప్తుం కృతత్వరః, మహావృషభరూపోహం మహావేద మతేజయం ౧౦౫. నరనారాయణో దత్తా త్రేయో దిక్పాలకోమనుః, కపిలోభూమిపాలాశ్చ సర్వఏహవామబ్జజ ౧౦౬. నర్వాశ్చర్యమయీమాయా మమసావిత్రికీమతా, తస్యాస్తేజోంశ కణికాక్షేణు స్సర్వమిదంజగత్ ౧౦౭. ఇతిమామాహ యోగీంద్ర తదా కృష్ణస్సనాతనః, తస్మాత్సఏవ సర్వాత్మా విష్ణురాశ్చర్య విగ్రహా ౧౦౮. ఇతినిశమ్య సనందనపూర్వజో వచనమ బ్జభువః పరమద్భుతం, తమభినమ్య సముత్థకుతూహల స్సతమవాపజగత్ప్రభు మచ్యుతం ౧౦౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే పంచాక్షరీమహిమానువర్ణన ప్రసంగేన ఆశ్చర్యకథనంనామ అష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

* భరద్వాజ * సగత్వాపరమంధామ విష్ణో రమితతేజసః, దదర్శవిష్ణుం తత్రైవ భోగిభోగాసనే స్థితం ౧. తందృష్ట్వా పరమాశ్చర్య విశ్వరూపం శ్రియఃపతిం, నత్వాస్తుత్వాచయోగీంద్రః ప్రాంజలిర్వాక్య మబ్రవీత్ ౨. * సనత్కుమారః * శేషాదిబ్రహ్మపర్యంతేష్వహ మాశ్చర్యవస్తుషు, విన్యస్తచేతాస్త్వాం దృష్ట్వాసదాశ్చర్యోఽస్మి మాధవ ౩. శ్రుత్వాతస్యగిరం విష్ణుః స్మయమానోఽబ్రవీద్వచః, * విష్ణుః * ఆశ్చర్యాణాంతథాశ్చర్యే శివేతిష్ఠతి శంకరే ౪. కథ మాశ్చర్యరూపంమాం మన్యసేయోగినాంవర, కదాచిదహమాత్మేశ కైలాసనిలయం శివం ౫. స్తువన్వాగ్భిఃప్రహృష్టాత్మా స్థితవాం స్తత్పదాంతికే, తతోమే బుద్ధిరుత్పన్నా సర్వాశ్చర్య మయోహ్యహం ౬. మమాప్యాశ్చర్య కృచ్ఛంభురిత్యథోవాచ మాం ప్రభుః, * ఈశ్వరః * విష్ణోజానామిభావంతే సర్వాశ్చర్యకరో భవాన్, మయివిన్య స్తభావస్య తత్త్వంవక్ష్యామితే శృణు ౭. జగచ్చిత్రం సమాలిఖ్య స్వాత్మతూలికయా స్మని, స్వయమేవ తదాలోక్యక్రీణామి పరమేశ్వరః ౮. విభూతిః పరమాశ్చర్యరూపిణీ మమమాధవ, వేద్మితద్విభవైశ్వర్య మహంవాప్యహమేవా ౯. సర్వంజగదహం.

తత్ర భావాఅపి పృథక్ పృథక్, బ్రహ్మదయశ్చ యేదేవాగ్ని కాలశ్చాపినాతనః ౧౦. మత్స్వరూపేవిశ్వస్మి న్విశ్వస్మిన్నపి త్వతః, విశేషాం స్తవవ్యాప్తివిభూతినులభాఁ మమ ౧౧. యోగినామవ్యహం శంభుః స్త్రీణాందేవీ మహేశ్వరీ, ఆదిత్యానామ హంవిష్ణు ర్వసూనామస్మిపావకః ౧౨. శంకరోన్యేమరుద్రాణాం పక్షిణాంగరుడో స్మ్యహం, ఐరావతోద్విపేంద్రాణా మస్మ్యహం జ్యోతిషాంరవిః ౧౩. ఉచ్చైశ్శ్రవప మశ్వానాం రామంమాంవిద్ధి శస్త్రిణాం, భూతానామంతరిక్షంచ మరీచిం మరుతా మపి ౧౪. సామవేదంచవేదానాం బృహత్సామచసామసు, జ్యేష్ఠసామచమాంవిద్ధి ధనేశో యక్షరక్షసాం ౧౫. సూక్ష్మేషు జీవమాహుర్మాం దుర్జయేషు తథామనః, హిరణ్యగర్భందేవానాం మంత్రాణాం ప్రణవోస్మ్యహం ౧౬. ప్రజాపతీనాందక్షోస్మి ధాతూనాం కాంచనంహరే, సాగరస్సరితామస్మి స్కందస్సేనాపతిష్వహం ౧౭. భృగుర్మునిషు యంత్రేషుధను రస్మ్యుత్తరం గిరాం, స్థావరేషుతుసారాద్రి ర్జపో యజ్ఞే ష్వథోత్తమ ౧౮. బ్రహ్మర్షీణాం వసిష్ఠోఽహం దేవర్షీణాంచ నారదః, వ్యాసోస్మ్యహం ముసీంద్రాణామింద్రోస్మి త్రిదివౌకసాం ౧౯. శిల్పినాం విశ్వకర్మాస్మి ప్రహ్లాదో స్మ్యమర ద్విషాం, గంధర్వాణాంచిత్రరథో గణేశానాంవినాయకః. ౨౦. నారా యణో ముసీనాంచ కామధేనుశ్చ ధేనుషు, ఇంద్రియాణాంమనశ్చాస్మి భూతానో బ్రహ్మవేదినాం ౨౧. బ్రహ్మణ్యానాం బలిరహం మంత్రోహంవిజిగీషుషు, నయస్తేషు చవైకుంఠ నరేష్వస్మి నరాధిపః ౨౨. కృతంయుగానా మభిజి న్నక్షత్రాణాం వృషో గవాం, వర్ణానాంబ్రాహ్మణశ్చాస్మి కందర్పోదర్పకారిణాం ౨౩. విష్ణోకింపురుషా ణాంచ హనూమంత మవైహిమాం, నాగానామస్మ్యనంతోఽహం సర్పాణామస్మి వాసుకిః ౨౪. జలాధిపానాంవరుణః పిత్ర్యాణా మర్యమాస్మ్యహం, వీరేషు వీరభద్రో హం యమస్సంయమినా మహం ౨౫. పర్వతానామహంమేరుగ్ కపిల స్సిద్ధయో గినాం, సత్యంప్రతేషు నక్షత్రేష్వింది స్నూక్తేషుపౌరుషం ౨౬. ఋషీషు మకరో వజ్ర మాయుధేష్వాత్మవిద్విదాం, మృగేషుసింహశార్దూలా స్రోతసామస్మి జాహ్న వీ ౨౭. అహం ప్రవదతాం వాదోస్మ్యకారో హ్యక్షరేష్వహం, అహంద్వంద్వ స్సమాసేషు రామఙ్కీర్తిమతా మహం ౨౮. మార్గశీర్షోఽస్మి మాసానా మృతూనా మస్మి మాధవః, బ్రహ్మవర్తోఽస్మి దేశానాం గాయత్రీ ఛందసామహం ౨౯. ఆత్మవిద్యాస్మి విద్యాసు జ్ఞానంజ్ఞానేషు చేశ్వర, దండోదమయతా మస్మి వాగానంగు హ్యేషుమాంవిదుః 30. కవీనా ముశనా క్షేత్రే ష్వవిముక్త మహంహరే, ముక్తిర్గ తిషు తత్త్వేషు మాయా కాశీ పురేష్వహం 31. కాలఙ్కలయతామస్మి ద్యూతంఛ లయతా మపి, పురోధసాంచధిషణఙ్గి పరేషు పరమేశ్వరగః 32. భక్తేషు నందీ పురుషేష్వహంహిపురుషో త్తమః, శిలాసుసాలగ్రామాస్మిగిరిషుశ్రీగిరి స్త్వహం33. క్రియా సుగురుశుశ్రూషా శివభక్తిశ్చభక్తిషు, మాతాపితాచగురుషు రుద్రసూక్తం యజుష్వ

హం 3౪. దానేష్వభయదానంచ రత్నేష్వేకంతు కాస్తుభం, దుగ్ధాంబుధిస్సము
ద్రాణాం పూజ్యానా మతిథిస్త్వహం 3౫. వర్షేషు భారతంవర్షం తీర్థంతీర్థేషు మన్ముఖం, యోగక్షేత్రేషునర్వేషు పంపాక్షేత్ర మహం హరే 3౬. బహునాత్రకిముక్తేన
సాకల్యేనవదామ్యహం, పురఃపశ్చా దధస్తిర్య గూర్ధ్వమంతర్బహి స్తథా 3౭. పార్శ్వే
పరోక్షం ప్రత్యక్షం సుఖందుఃఖంచ సంసృతిః, పుణ్యంపాపం మనఃప్రాణా దేహ
శ్చేంద్రియాదిరుద్యమః 3౮. కృతమర్థాక్రియా కర్తా వృక్షగుల్మలతావలిః, మక్షికాకీట
మశకా మృగపక్షి సరీసృపాః 3౯. విద్యుదభ్రంగహామేఘానర స్సాగరనిమ్నగాః,
యక్షరాక్షసగంధర్వ సిద్ధవిద్యధరాదయః ౪౦. లోకాస్తేజ స్తమశ్చైవ కర్మసాక్షీ
హవిర్ముఖః, వ్యోమాదీనిచభూతాని గుణాశ్శబ్దాదయ స్తథా ౪౧. శ్రోత్రాదీనీంద్రియా
ణ్యేవ తథావాగాదికాన్యపి, పురందరిగృహాగ్నికూప ప్రాసాదావరణో మలః ౪౨.
అస్తినాస్త్యాదివచనం మంత్రాశ్చ గరుడధ్వజ, భోగోయోగో ధృతిశ్శ్రేధా శ్రద్ధాచ
సకలాశ్శకలాః ౪3. దృశ్యంశ్రావ్యంచ బోద్ధవ్యం రస్యంకాయంచ కారణం, భూతం
భవద్భవిష్యంచ యచ్చాన్య ద్వాఙ్మనగోచరం ౪౪. సర్వమాశ్చర్యరూపస్య రూపం
మమ జనార్దన, * భరద్వాజః * ఇత్యుక్త్వా భగవాఞ్ఛంభు ర్విరాట్రూప మదర్శ
యత్ ౪౫. అఖిలస్మిన్ జగత్సర్వం యత్తత్థావర జంగమం, అవశ్యప్రమేయాభి
ర్వ్యక్తిభి ర్నిత్యరూపితం ౪౬. తస్యవక్త్రాన్ముఖే విప్రాః క్షత్రం బాహ్వోర్మహోదయం, ఊరోర్వైశ్యాం స్తథాశూద్రాన్ పాదయోరస్య లోకయత్ ౪౭. చిత్తే
చంద్రమసం నేత్రేసూర్యం ప్రాణేసమీరణం, ఇంద్రాగ్నీచముఖే శీర్షే దివంచర
ణయో ర్భువం ౪౮. నాభితస్యాంతరిక్షంచ శ్రోత్రయో స్సకలాదిశః, నానారూ
పాత్మకం చాన్య త్సర్వంత్రైతవ దృష్టవాన్ ౪౯. ఏవంరూపం ప్రదర్శ్యాథ విశ్వాత్మా
విశ్వతోముఖః, సాశ్చర్యశ్చ మమైవాగ్రే ననర్త పరమేశ్వరః ౫౦. తదాశ్చర్య
గిరాం భూమిర్దేవ శ్చంద్రార్ధశేఖరః, ఇతివిష్ణోర్వచశ్శ్రుత్వా తంప్రణమ్యాల్లసన్మ
నాః ౫౧. దేవంద్రష్టుం మహాదేవం శైలంకైలాస మధ్యగాత్, దదర్శతత్రభూతేశం
సోమం సోమార్ధశేఖరం ౫౨. దృష్ట్వాప్రణమ్య భక్త్యైవస్తుత్వాసంతోష్య శంకరం,
సర్వాశ్చర్య నిధేదేవప్రసీదేతి వ్యజిజ్ఞపత్ ౫3. శ్రుత్వాతద్వచనందేవః స్మితాంశు
స్ఫురితాధరః, సనత్కుమారమాభాష్య సర్వకర్తేద మబ్రవీత్ ౫౪. * ఈశ్వరః *
మహాశ్చర్యాణిదివ్యాని విష్ణ్వాద్యా స్త్రిదశేశ్వరాః, అపిత్వేవంనజానంతి కింపున
ర్హీనగిరేః ౫౫. యత్ప్రభావా న్మమాహ్యేవ మాశ్చర్యాణి సహస్రశః, త్వంహిపం
చాక్షరంవిద్ధి సర్వాశ్చర్యమయం మనుం ౫౬. బ్రహ్మస్థి స్తంబ పర్యంతం జగదేత
చ్చరాచరం, తారతమ్యేన యద్దృశ్యం తస్యపంచాక్షరీవపుః ౫౭ క్రిమికీట పతంగే
భ్యః పశవఃప్రజ్ఞయా ధికాః, పశ్వాదిభ్యో గజాస్తేభ్యో వరాస్తత్రచకేచన ౫౮.
తేభ్యో మునివరా స్తేభ్యో ధియాస ప్తర్షయోఽధికాః, తతోబ్రహ్మదయో దేవా

స్తేభ్యోవిష్ణు ర్ధియాధికః ౫౯. తతోరుద్ర స్సదేవాహం గురుమూ ర్తి స్సనాతనః, తస్యమే మూ ర్తిరూపోహి మంత్రశ్చపంచాక్షరీ మునే ౬౦. మమైశ్వర్యం మమాత్మ్య ం మమా త్మా మమపౌరుషం, మమశక్తి ర్మమప్రాణా స్సర్వా పంచాక్షరం మునే ౬౧. మమవాఙ్మణఙ్మతస్య సంఖ్యాద్రష్టుంహి శక్యతే, పంచాక్షరస్యమా హాత్మ్య సంఖ్యాద్రష్టు నశక్యతే ౬౨. బ్రహ్మాదిస్థావరాంతేషు యద్యదాశ్చర్యమీ ర్యతే, యచ్చమయ్యేతదఖిలం మంత్రేపంచాక్షరేస్థితం ౬౩. ఇతిశ్రుత్వా మహేశాన్యా భాషితం పరమౌజసః, సనత్కుమారో యోగీంద్రస్తి పరంవిస్మయ మాగమత్ ౬౪. తదాప్రభృతి దేవేశే భక్తిమభ్యధికాం వహన్, జపన్పంచాక్షరీమేవ యత్రైవా శ్చర్యసిద్ధయః ౬౫. అవధిస్సర్వసారాణా మాశ్చర్యాణాం గరీయసాం, మంత్రః పంచాక్షరీ హ్యేషసోఽభూత్సర్వోత్తరాశయః ౬౬. తత్ప్రణమ్య దేవేశ మంత్ర రాజం పరామృశన్, విభూతింవిమృశన్శైవీం సజగాద దధారతం ౬౭. ఇత్యేవమా శ్చర్యమహానిదానం పంచాక్షరీ యన్మహిమామహీయాన్, సమస్తసంప త్సుకృతా ర్జనేషు మంత్రంసుఖోపాయ మిమంగృణంతి ౬౮. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
పంచాక్షరీ మాహాత్మ్యే విభూతికథనం నామ
నవమోఽధ్యాయః. ౯.

* విష్ణువృద్ధః * పంచాక్షరస్య మాహాత్మ్యం శ్రుతంత్వన్ముఖతః స్ఫుటం, బ్రూహి ఋష్యాదికంత్వస్య యేనసిద్ధి ర్భవేన్నరో ౧. * భరద్వాజః * హంతతే కథయా మ్యద్యఋష్యాదిక మహంమనోః, గుప్తంచ నిగమాంతేషు దర్శితం దేశికైఃపురా ౨. ప్రణవేన సమాయుక్తో భవేత్సోయం షడక్షరః, ఫలత్యపివిశిష్టానాం ఈప్సితాస్య ధికారిణాం 3. వామదేవో గౌతమోఽత్రి ర్విశ్వామిత్రోఽంగిరామునిః, భరద్వా జశ్చ ఋషయఃసమష్టిస్తు చతుర్ముఖః ౪. ఛందాసిపఙ్క్తిగాయత్ర్యౌ త్రిష్టుభానుష్టు భాతథా, జగత్యథవిరాట్ఛ్చేతి గాయత్రీ సకలస్యయత్ ౫. శివశ్శక్ర స్తథారుద్రో విష్ణుశ్చైవ చతుర్ముఖః, స్కందశ్చదేవతాధ్యక్షోక్తా స్సర్వస్యతు సదాశివః ౬. అస్యై వమంత్రరాజస్య ప్రణవోబీజ మిష్యతే, నకారశ్శక్తి రుద్దిష్టో మకారం కీలకంవి దుః ౭. మంబీజమితరేషాంతు స్థానాని శృణుసన్మతే, ఈశానాదిక్రమేణైవ నాదా నాం సృష్టివర్త్మగా ౮. సద్యోజాతాది రూపేణ తేషాంస్థానం లయాధ్వనా, శివస్సమష్టిరూపోహి స్థానప్రణవసంమతం ౯. ఉదాత్తో విధివద్ధ్యేయ స్వరోప్రథమ తుర్యయోః, స్వరితోసిద్వితీయస్య పంచమస్య చరోమతో ౧౦. తృతీయస్యాను

దాత్త స్యాన్మూల మప్రాకృతం పదం, మూలంవిద్యా శివస్యాత్రం రహశ్ఛందః షడక్షరం ౧౧. దైవతంహృదయం స్యాత్మా స్ఫురత్తారా సముత్సవః, మహాత్మ్యం మంత్రరాజశ్చే త్యభిధానం మహామనోః ౧౨. శ్వేతారుణా సితాపీతా సితవర్ణా స్సమీరితాః, పంచానామపి వర్ణానాం ప్రణవస్సర్వవర్ణభాక్ ౧౩. జపేదంగుష్ఠతో ముక్త్యై తర్జన్యాసంహృతౌద్విషాం, ధనకామోమధ్యమయా శాంతికామ స్త్వనామయా ౧౪. కనిష్ఠయాసమాకృష్టా వితిశంకరశాసనం, రహస్యమర్థచింతాహి యోనిస్సాత్ర్పథమాక్షరం ౧౫. గురుణాతత్రసిద్ధేన జ్ఞానసిద్ధోయదేచ్ఛితః, సకాలోఽస్యమహాభాగ పుణ్యకాలో విలక్షణః ౧౬. రజస్తమసశ్చాపి నిర్ధూయ ప్రకృతింస్వతః, స్థితిర్యామనసా సాధ్వీ సావస్థాసా త్వికీ మనోః ౧౭. జ్ఞానసద్భావ కరణీ పాపక్షయకరీ తథా, దీక్షా దేశికకారుణ్య స్వరూపా పరికీర్త్యతే ౧౮. శుభేచ్ఛయా సమాయుక్తో విచారేణ సమన్వితః, గురుభక్తిశ్చిర్ధీమా నధికారీ శివోదితః ౧౯. గురుశుశ్రూషణంజ్ఞాన మైకాగ్ర్యం మనసాంయుతా, శివభక్తిశ్శివాచార ఇత్యాద్యం స్వధనంమనోః ౨౦. శివభక్తై స్సహావాసః పాషండాద్యనవేక్షణం, శివవీవసదాభక్తి ర్ద్వార్యంచనియమఃస్మృతః ౨౧. సర్వమంత్రాత్మన స్సర్వ సిద్ధిరూపస్య సన్మతే, నచాన్య సిద్ధసాధ్యారి నియమోస్తి కదాచన ౨౨. అంగాన్యపి యమాదీని మనోవశ్యధనాప్తయే, సిద్ధక్షేత్రం శివక్షేత్రం తీర్థాని శివసంనిధిః ౨౩. పుణ్యదేశ స్తథైవాన్యత్ యత్రతవారోచతే మనః, జపార్హశిక్షితో దేశో యత్రసిద్ధ్యే న్మహామనుః ౨౪. ఏవంషడక్షరో మంత్ర స్సిద్ధ్యే త్త్రైవర్ణికే షుహి, స్త్రీశూద్ర మిశ్రవర్ణానాం మంత్రస్తు ప్రణవవర్జితః ౨౫. వామదేవ ఋషిఃపంక్తి శ్ఛందోదేవశివస్యహి, ఓంకారోబీజముద్దిష్టం (నాత్రగ్రంథపాతః.) ఏవంపంచాక్షరీక్రమఃఽ ఏవంవిధంపరంమంత్రం షడధ్వానువిచారభృత్, యోజపేత్తస్య సిధ్యంతి సిద్ధయశ్శివదర్శితాః ౨౭. షడధ్వానస్తువిఖ్యాతా భావితాశ్శివమార్గగైః వీర్ణాధ్వా చపదాద్వాచ ముతోధ్వాచాత్మసిద్ధిదః ౨౮. భువనాధ్వాచ తత్త్వాధ్వా కలాధ్వేతి క్రమాదమీ, ఆద్యాస్త్రియ శ్చబ్రహ్మాపాః పరేత్వర్థాత్మకాస్త్రియః ౨౯. తత్రఖ్యాతోహి వర్ణాధ్వా పంచాశద్వర్ణ లక్షణః, బుధ్యస్వచ పదాధ్వాన మేకాశీతి పదాత్మకం 30 ఏకాదశ ప్రభేదేన మంత్రాధ్వా పరికీర్త్యతే, పంచబ్రహ్మ మయశ్చాసౌ శివస్యాత్మా మహేశితుః ౩౧. చతుర్దశాగ్రం ద్విశతంభువనాధ్వా విభాగతః, షట్త్రింశత్తత్వభేదేన తత్త్వాధ్వాపి నిరూపితః 3౨ భేదపంచక సంయుక్తస్తు కలాధ్వా కలనాత్మకః, ఏవముక్తా షడధ్వానస్తిప్రాసాదక్రమ ఊర్యతే 33. ప్రసాదనాత్వా న్మనసస్తి ప్రాసాదళతి కథ్యతే, ప్రాసాదస్య విభేదాన్స్వ ర్బహవ శ్శుభదాయకాః ౩౪. తత్రకాంశ్చి ద్బ్రవీమ్యద్య ప్రాసాదాఁ యుక్తధీ శ్శృణు, ప్రణవం పరమంవ్యోమ షడక్షరమహామనుం 3౫. వదేదేవ మహాభాగ,

ప్రాసాదగ్గి ప్రథమస్సృతః, సత్యంచ మంత్రరాజంచ ప్రాసాదంచవదేదయం 3౬. ప్రాసాదఃసోపి నిర్దిష్టః పరమేశ్వర్యదాయకః, సత్యప్రాసాదపంచాగ్ర ప్రాసాద పరిమండితః 3౭. ప్రాసాదోఽయం పరానందదాయీ భవ్యైరుపాస్యతే, ప్రణవవ్యోమ మంత్రేశ వ్యోమప్రణవలక్షణం 3౮. ప్రాసాద మిదమాత్మజ్ఞాః పరమంనంప్రచక్షతే, సత్యసంపుటితావిద్యా వ్యోమభ్యామపి సంయుతాత్ 3౯. ప్రాసాదాచ్ఛుభదా దస్మాత్ప్రాప్నువంతిపరాంగతిం, ప్రణవానంతరోద్దిష్టగ్గి ప్రాసాదగ్గిప్రణవాన్వితః ౪౦. పంచాక్షరీసమాయుక్తగ్గి ప్రాసాదఃప్రీతికృత్సృభోః, ప్రణవాన్వితపంచార్ణసత్యవాక్ స్ఫురితాంతరః, ౪౧. ప్రకాశానందకృద్భూమ్నా ప్రాసాదోయంవిశిష్యతే, సత్యాభ్యా మంతరాభ్యాంచ ప్రణవాభ్యాంవిగర్భితః ౪౨. మంత్రస్యమంత్రరాజోఽయం ప్రాసాదః పరమార్థతః, విద్యాహ్యేషోంబరోపేతో వేదాదిభ్యాంవిగర్భితః ౪౩. (నాత్ర గ్రంథపాతః,) * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాత్మ్యే పంచాక్షరీ ప్రాసాదాది కథనం నామ దశమోఽధ్యాయః. ౧౦.

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతంరహస్యం పరమం యత్తేవమితి విస్తృతం, మతం పాశుపతంశ్రోతు మిచ్ఛామి యమినాంవర ౧. గురోత్వన్ముఖతస్తూర్వం వ్రతం పాశుపతం శ్రుతం, సర్వశ్రేయస్కరం పుంసాం నైష్ఠికం కథయాద్యమే ౨. * భరద్వాజః * సాధుపృష్టం త్వయాసామ్య మతంపాశుపతం మహత్, ఇదం విష్ణువిరించీంద్ర పూర్వకాః స్వస్వసిద్ధయే 3. అనుష్ఠాయ పరాంనిష్ఠాం మతసిద్ధిం ప్రవేదిరే, మతంనలభ్యతేచైత దాచార్యస్య కృపాంవినా ౪. పంచకాస్తష్టవిజ్ఞేయా గణాశ్చైవ త్రికాత్మకాః, వేత్తానవగణస్యాస్య సఆచార్యఃప్రకీర్తితః ౫. లాభోమల స్తథోపాయో దేశావస్థావిశుద్ధయః, దీక్షాకారీ బలాన్యష్టౌ గణాస్తి పాశుపతే మతే ౬. జ్ఞానంతపశ్చ నిత్యత్వం స్థితిసిద్ధిశ్చ సన్మతే, ఇత్యేషపంచధా లాభో విజ్ఞాయైవం కృతీభవేత్ ౭. మిథ్యాజ్ఞాన మధర్మశ్చాశక్తి ర్హేతుచ్యుతి స్తథా, పశుత్వం మూలమిత్యేవ పంచధామల ఈరితః ౮. వాసశ్చర్యా తపోధ్యానం రుద్రస్తుతిరితి క్రమాత్, ఉపాయస్తిపంచధాప్రోక్తా దేశః పరిత ఈర్యతే ౯. గురు ర్బ్రహ్మ గుహావాసః శ్మశానం రుద్రసన్నిధిః, ఇత్యేవంతత్తదవ్యక్త వ్యక్తాన్యక్త జయా జయాః ౧౦. వేదనిష్ఠేత్యవస్థాపి పంచధాపరిపఠ్యతే, అజ్ఞానధర్మయో స్తాని స్తాని స్సంగకరస్యచ ౧౧. అహానితేపశుత్వస్యేత్యేవం పంచవిశుద్ధయః, ద్రవ్యంకాలస్తి క్రియా మూర్తి ర్గురుశ్చేతి మహామతే ౧౨. సద్యస్తిప్రసక్తకరణం స్యాద్దీక్షా కారి

వంచకం, గురుభక్తిః ప్రసాదశ్చ తథాద్వంద్వజయస్సదా ౧౩. ధర్మస్థా ప్రమోదశ్చ బలంపంచవిధంస్మృతం, తిసృభిర్వృత్తిభిర్యుక్తో గణశ్చాస్య శుభావహః ౧౪. ఏవం నవగణస్యాస్య వేదితా గురురుచ్యతే, ఆధారంపరిగృహ్ణీయా ద్వితీయం యుక్తలక్షణం ౧౫, క్రమాత్కర్తవ్యకరణం,శివవ్రతనిషేవణం దేవేగురౌచ శాస్త్రేషు శ్రద్ధాచ గ్రహణాత్మికా౧౬. చానంతపాంసి యజనంసర్వం తదితినంయుతం, అరిషడ్వర్గవిజయస్సమత్వం సర్వజంతుషు ౧౭. ఇత్యాద్యైర్లక్షణైర్యుక్తో విధేయఇతి గణ్యతే, త్తద్దీక్షయాధ్వరం శిష్యం మార్గేపాశుపతేగురుః ౧౮. తాదృగ్దీక్షావిధానేన ధన్యో భవతి సాధకః, ధన్యస్యలక్షణంవక్ష్యే కృణుత్వమవధానతః ౧౯. పంచార్థజ్ఞాన విజ్ఞానం భస్మనోద్ధూలనం సదా, యోగేపాశుపతేచింతా౨౦ భిజ్ఞానపరికల్పనం ౨౦. యమాదిషుచ తాత్పర్యం మనుస్నానం హుతాదిషు, శతాంతసర్వశుద్ధిశ్చ భస్మ నైవ పరాత్మనా ౨౧. భసితేశయనం రాత్రౌ సదా నిర్మాల్యధారణం, ప్రదక్షిణనమస్కార శివలింగార్చనాన్యపి ౨౨. యథోపలబ్ధ నైవేద్యం కల్పనం కల్పచోదితం, దేవస్యదక్షిణేభాగే నివాస స్సార్వకాలికః ౨౩. వస్తునా వస్తుతాత్పర్యం జపధ్యానా భిమర్శనం, త్రికైకవాసో నగ్నత్వం సదా ద్వంద్వసహిష్ణుతా ౨౪. స్త్రీశూద్రాది సహాభాషే నతాత్పర్య మహింసనం, నమూత్రస్య పురీషస్య పతితస్యచ వీక్షణం ౨౫. సర్వకార్యక్షమత్వంచ ధీరత్వం నిస్పృహాత్మతా, నిస్సంగతాఽఽత్మ విజ్ఞాన మిత్యేతే ధన్యగాగుణాః ౧౬. ఎవంగుణవిశిష్టస్య ధన్యస్య శుభచారిణః, పాపక్షయా త్పుణ్యవృద్ధ్యా ప్రసన్నస్సి పరమోభవేత్ ౨౭. సపీవావశ్యయా యుక్తం ధన్యం వ్యక్తాక్షయాశివః, అవ్యక్తాయా హ్యవస్తుత్వ మిత్యేవ మనుశాస్త్ర ముం ౨౮. శివాజ్ఞయైవ ధన్యోహం యోగఇత్యాఖ్యయా యుతః, ప్రజేదవస్థా మవ్యక్తాం తస్యలక్షణ మార్యతే ౨౯. ఉక్తంలింగంత్యజేదేష భవదవ్యక్తదర్శనః, సహతేజోవమానాభ్యాం బాలోన్మత్తపిశాచవత్ 30. చరేత్సర్వత్ర భువనేమూఢవి ద్యోదివానిశం, వరైరపకృతింసర్వాం నస్మరేత్సతిరస్కృతః 3౧. పరోపకారసమానే సుకృతం నరజస్తలః, క్రోధనాదినమాచార యుక్తో నిందితకర్మకృత్ 3౨. స్నానాది సకలం కృత్స్నం వ్యాజేనైవప్రదర్శయేత్. అయాచితాత్రతేనైవ తపఃస్సిద్ధిం ప్రయాతిచ 33. ధర్మార్థహేతుసరపన్నాం సత్యపూతాం సుసంస్కృతాం, వాణీం ప్రయోజయేద్ధీమాశత్రుమిత్రవివర్జితః 3౪. రుద్రేణ స్నగ్యమాణత్వం రుద్రసామ్యమ ముచ్యతే, ఉత్సృష్టవృత్తి ర్విచరే దుత్సృష్టంనామ కథ్యతే 3౫. లాకికైఃకాతుశా ద్ధత్త మానందానాదిశేత్తుయత్, తత్సృష్టమితి విఖ్యాతం భవేత్తద్వృత్తి రాత్మ వాన్ 3౬. అభక్ష్యమపవిత్రంచ త్యజే త్తత్తదితస్తతః, రాత్రౌ రాత్రౌశివధ్యానం పంచమంత్ర జపస్సదా 3౭. బద్ధోవా యదివారుద్ధో వసేల్లోకేషు సర్వదా, నివసేత్పరమంధ్యాయ న్నాథ హారమదిరే 3౮. ఎవంక్రమస్త్వయం పూర్వ

మింద్రాద్యైర్ధితిజన్మనాం, ఇష్టాపూర్తాదిసత్పుణ్యా హరణార్థ మనుష్ఠితః ౩౯. ఇతి ద్వితీయావస్థేయం యోగస్యోక్తా శివాజ్ఞయా, ఇమంశివోపదత్యేవ జయావస్థాం చరేతిచ ౪౦. శివస్యాజ్ఞాంవహా న్మూర్ధ్నాజయావస్థాంచరే త్కృతీ, దేవనిత్యఇతి ప్రాజ్ఞా జయావస్థాజుషం విదుః ౪౧. తాపత్రయం సహేతాసా జయధ్యానయుతి స్సదా, గోచరీమృగచారీవాభవేన్నిత్య మతంద్రితఃర౨. అప్రమత్తశ్చహర్షశ్చప్రత్యాహారపరోభవేత్, జలస్థలపవిత్రేద్వే పాత్రం యష్టిశ్చతేసదా ౪౩. వహేచ్చుచి ర్యాగయుక్త స్స్వస్తికాద్యాసనాన్వితః, శూన్యాగారే గుహాయాంవా మనోయ త్రచ రోచతే ౪౪. త్రిధోన్నతం వపుఃకృత్వా కాశికాదీక్ష గురూక్తస్మరేత్, కృతోన్మనశివాయైవ ప్రాణాయామపరాయణః ౪౫. ప్రజపేద్రుద్రగాయిత్రీం యుక్తధీస్స్యాచ్చమేవచ, అథచిత్తంసమాశ్రిత్య మాత్రాణ్యావర్తయేచ్ఛివం ౪౬. ఋషిత్వాదిగుణాధారం పతిత్వాదిసమాశ్రయం, తత్రసంయతచిత్తాత్మా చింతయే న్నిష్కలాత్మకం ౪౭. గురుప్రోక్తాత్మనా ధ్యాయే ద్బహిరంతర్గపరంశివం, పాత్రహ స్తశ్చరేద్భిక్షాం పాత్రశుద్ధిక్రమంశృణు ౪౮. గోవాలైర్మృజ్జలాభ్యాంచ దర్భేణచ విశోధయేత్, ప్రక్షాల్యవస్త్రే రాచ్ఛాద్య బధ్నీయాదష్టమూర్ధని ౪౯. యుక్తాహార విహారస్సన్ శివతత్త్వైకధీ ర్భవేత్, ధారణాయోగయుక్తస్య దేవమాచరతశ్చక్రి యాం ౫౦. ఐశ్వర్యా ణ్యణిమాద్యాని దివ్యాన్యావిర్భవంతిహి, రంభాద్యాశ్చ నిషేవంతే తమేవత్రిదిశాంగనాః ౫౧. కలలంవిష్ణుజాలం తజ్జపే దీకాగ్రమానసః, అద్భిర్మృదాచ సంశుద్ధాయత్నైవ స్ఫటికాదయః ౫౨. తథాపాపక్షయాదేవ పుణ్యాత్మాభవతిధ్రువం, యోగనిత్యస్య చైతన్యం స్యాదచ్ఛాయాజపాహ్వ యా ౫౩. ఎవంస్థిరశయంప్రాజ్ఞో విమృశ్యేపరమశ్శివః, ప్రాపయత్యాత్మయోగేన ఛేదావస్థాం జగద్గురుఃర౪ సపుణ్యాత్మేతి నామేతి తస్యచార్యాక్రమం శృణు, సర్వాత్మా సంగనిర్ముక్త శ్చిత్రపేతాలయం వ్రజేత్ ౫౫. అహింసాదియతోబిభ్ర త్వాణా గోపాలసంచికాం, నిర్ద్వంద్వ శ్శివచిత్తస్సన్ స్వస్తికాద్యాసనే స్థితః ౫౬. శివం ధ్యాయే ద్యథాకాలం యథాలబ్ధాన్నభోజనః, చాతుర్వర్ణ్యేన యద్దత్తం స్థలకే మల్లకేపివా ౫౭. సాధకైస్తుగృహీయా నిత్యలగ్నమనా శ్శివే, తత్త్వశుద్ధింభావ శుద్ధిం భూతశుద్ధించ వర్తయేత్ ౫౮. ఏవంక్రియాంప్రథయతస్సప్రసీదే త్పరమస్సభ్రభూః, సమచంపరమంజ్ఞానం సంభవే త్తస్యసర్వగం ౫౯. ఇమాంశలా ఇమావిద్యా ఏతేచ పశవోఽఖిలాః, అయంచపరమేశానో యోవిశ్వసృగనాదిమః ౬౦. దీక్షామారభ్య యోస్మాభి స్సమ్యగారాధితోహ్యయం, తస్మాదస్మిన్ స్వకంచిత్తం నుస్థాప్యాత్యంతనిశ్చలం ౬౧. ఇదంవపుస్త్యజామీతి తస్యబుద్ధి ర్భవేత్తదా, తతశ్శివే విధాయైవ పుణ్యాత్మా నిశ్చలంమనః ౬౨. శరీరం సంత్యజేద్యుక్త్యా ఛేదావస్థాఽయ మీరితః, అతర్గపరంస ముక్తస్స్యా న్నామ్నాకర్మా దివర్జితః ౬౩. అవస్థానిష్ఠయా

ఖ్యాతాపంచమీ పరమోదయా, ధర్మాధర్మవినిర్ముక్తో జేహేంద్రియ వివర్జితః ౬౪. అసంగాదిగుణోపేత శ్శివతత్త్వసమాహితః, స్థిరచిత్తాత్మనా యోగనిష్ఠాం ప్రాప్తో నిరామయః ౬౫. నిస్తీర్ణదోషజాలశ్చ నిరాశంసోనిరావిలః., నిష్ఠాంగతశ్శివప్రాప్త్యా సంలీనో౽ తిగతింగతః ౬౬. సాయుజ్యంప్రాప్తఇత్యేష పర్యాయేణ నిగద్యతే, సతుయశ్చస్వతంత్రోపి సిద్ధసంకల్పలక్షణః ౬౭. రుద్రవన్నకరోత్యేవ సదాతృప్తాధికాక్షి క్రియాః, యథాపుంస్త్వేపి పుత్రస్తు నవిఖ్యాత్సమాతరి ౬౮. సామర్థ్యేపి తథాయుక్తశ్శివసాధకవద్భవేత్, ఏవంపాశుపతే తంత్రే పంచావస్థాసుయోభవేత్ ౬౯. ప్రశస్యతే సుధీస్సద్భి స్సర్వలోకనమస్కృతః, యఏవం క్రమసంయుక్త స్సన్మార్గంనైష్ఠికంచరేత్ ౭౦. స్వతంత్రస్సిద్ధసంకల్ప శ్శివవత్సర్వగోభవేత్, పంచార్థవిజ్ఞానరహస్య మేవంప్రకాశితం భావవిదాంపురోగ, యఏతదాత్మానురతే విధిజ్ఞ స్సబంధమశ్నేతి పరంనభూయాః ౭౧.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే పంచార్థచరణప్రశంసా నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

విష్ణువృద్ధః ఇదంపంచార్థచరణం సిద్ధాచారవ్రతోత్తమం, అలంఘనీయ మత్యర్థం దుష్కరంచదురాసదం ౧. తత్రప్రమాదాదజ్ఞానాత్ జ్ఞానాద్వాసంభవేదపి, దోషోఽత్రనిష్కృతింబ్రూహియతోశుద్ధ్యతిదోషభాక్ ౨అ *భరద్వాజః* సాధ్వీయం ప్రశ్నరీతిస్తే సంభవేద్వ్రతినోప్యయం, దోషస్తన్నిష్కరణేనాపి ఖలసంగా త్తతోస్తిహి ౨అ. వాచికైర్దపక్షిమృగతాం మానసై రంత్యజాతితాం, కాయికైర్నికర్మజై ర్దోషై ర్యాతిస్థావరతాం నరః 3. దోహాశ్చైతేనబాధ్యంతే నరం నిష్కృతిదర్శినం, మానసస్యతుదోషస్య ప్రాయశ్చిత్తం యదీరితం ౪. వాచికాద్ద్విగుణం తత్వాత్కాయక్లేశం తతోధికం, బాహ్యాభ్యంతరభేదేన ప్రాయశ్చిత్తం ద్విధాస్మృతం ౫. బాహ్యంగురో స్సమీపేతు త్రికాభ్యాసో యథావిధి, శివస్యైవ సమీపేతు దానంస్నానం తథోదితం ౬. అమంత్రితేన యత్స్నానం భస్మనాకల్పయేద్వ్రతీ, ప్రదక్షిణశతం కుర్యా చ్ఛివస్యనియతాశయః ౭. జపేద్రౌద్రీసహస్రంచ పూతోభవతి తత్క్షణాత్, వృషమేకంయమాదీనాం స్తుతౌ తాంనిష్కృతిం శృణు ౮. శత యోజనమధ్వానం గచ్ఛేత్తీర్థప్రసంగతః, ఆధిక్యం దివసాధిక్యే నిష్కృతేరితి గణ్యతే ౯. రేతసిస్ఖలితేరాత్రౌ ప్రాణాయామాస్తుషోడశ, రౌద్రీజపసహస్రంచ ప్రాయశ్చిత్తం స్మృతంబుధైః, ౧౦. దివాచేద్భావ్యథాంకుర్యా ద్వేష్టకాయుత

వంచకం, తత్సంఖ్యయాజపేద్రౌద్రీం గాయత్రీంశివసన్నిధౌ, ౧౧. జపేదఘోరంత్రిశత మపూతోదకసేవనే, నిశాయాంపానఖానాగాజపే జ్జప్యాయుతంకృతం ౧౨. ప్రదక్షిణశతంవాపి కుర్యాద్దేవస్య భక్తిమాన్, ప్రాణాయామశతంకుర్యా దథోచ ద్వయ సంకరే ౧౩. రౌద్రీశతంచ ప్రజపే త్కర్మయోగాత్పరంపరం, అతిథ్యమా థ్వరంశ్రాద్ధం ప్రోక్షితాభ్యుక్షితే అపి ౧౪. లోల్యాత్ప్రపృధగ్రసాస్వాదగ్ధి పునరవ్య శనంతథా, సంకరస్సన్నిధానంచ తథాసంకీర్ణతేతి యః ౧౫. పాత్రభేదా ఇమేసప్త తత్రనిష్కృతిరిష్యతే, రౌద్రీసహస్రంప్రజపే త్పదక్షిణశతోద్యతః ౧౬. యేన భుక్తంచపీతంవా శివస్యాభ్యర్చనం వినా, కలశైరయుతైరీశం స్నాపయే ద్విధితా త్మవాన్ ౧౭. జపేత్తాం తత్పరిమాణేన గాయత్రీంరుద్రదేవతాం, యానశయ్యాసన స్నాన మహాసంమేలనో క్తిషు ౧౮.సపం క్తిభోజనేసార్ధం పతితైశ్చాణునిష్కృతిం ౧౯. ప్రాజాపత్యేన కృచ్ఛ్రేణ శుద్ధాత్మా భవతిధ్రువం ౨౦. వ్రతచర్యాంచరద్భుంక్తే భాండేదేవకలస్య యః, ఉపోష్య పంచగవ్యాశీ త్రికాభ్యాసరతో భవేత్ ౨౧. భుక్తదేవలకాన్నశ్చేత్ కృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణంచరేత్, స్నాపయే త్పరమేశానం కలశైరయుతైరపి ౨౨. తత్కాలపవవిజ్ఞానే కుర్యా ద్వమనమాత్మవిత్, ప్రాజాప త్యంచరే త్కుంభశతేన స్నాపయేచ్ఛివం ౨౩. శివసంపూజ్యవిధివ దభ్యస్యే త్త్రికమేకధీ:, యోదేవద్రవ్యభోజీస కృచ్ఛ్రంసాంతపనం చరేత్ ౨౪. అభిషించే న్మహాదేవం కలశైరయుతేన సః, వ్రతభ్రష్టాన్నపానాదా వియమేవహి నిష్కృ తిః ౨౫. తృణచ్ఛేదే కృతేరౌద్రీ మష్టోత్తరశతం జపేత్, దివా సంచరణే ప్రాయో భవే జ్జంతువధస్యక్వచిత్ ౨౬. తస్యనిష్కృతిరుక్తేయం ప్రాణాయామా స్త్రయో దశ, త్రిశతంరుద్రగాయత్ర్యా జప శ్చాగమచోదితః ౨౭. వధోజరాయుజాదీనాం ప్రమాదాత్తుభవేద్యది, తచ్ఛుద్ధ్యంథారయేద్రౌద్రీం గాయత్రీమయుతం జపేత్ ౨౮. ప్రాణాయామాంశ్చ షట్కుర్యా త్తన్నిష్కృతిమర్హతి, అనస్థిజంతుహననే షట్కుర్యాత్ప్రాణ సంయమాన్ ౨౯. రౌద్రీశతంచప్రజపే త్తత్సంపూజయే చ్ఛివం, క్షుద్రాస్థిజంతువధకృ త్ప్రాణాయామాష్టకే రతః ౩౦. నహస్రంప్రజపే జ్జప్యమభ్యస్యేచ్చ త్రికంశుచిః, చటకాదివధే ప్రాణాయామాన్ దశనమాచ రేత్ ౩౧ జపేద్రౌద్రీసహస్రంచ ముచ్యతే తేనపాప్మనా, గృధ్రాదీనాంవధే ప్రాణా యామాశ్శత ముదీరితాః ౩౨. అయుతంరుద్రగాయత్ర్యా, శ్శివపూజాచనిష్కృతిః, మార్జాలనకులాదీనాం వధేజప్యాయుతం జపేత్. ౩౩. కుంభైస్తదర్ధసంఖ్యాకై రభిషించేచ్ఛివంప్రతీ, కూర్మగ్రాహఝషాదీనాం జపోజప్యాయుతంమతంకర. కుంభైర్దశన హస్రేణ స్నాపయేచ్చ మహేశ్వరం, వధేగురుమృగాదీనాం పూర్వోక్తానిష్కృతిస్మృ తా ౩౫. గోధాహియాదసాదీనాం వధేజప్యాయుతంమతం, తత్పరిమాణాభిషే కంచ కుర్యాన్నచ్చేత కిల్బిషాత్ ౩౬. మేషాశ్వమహిషాదీనాం వధేపూర్వోక్తని

ష్కృతిః, గవయాదివధే జప్యాయుతఘంటకమిష్యతే 32. శూద్రాదీనాంవధే జప్యాయుతాష్టక ముదాహృతం, అభిషేకశ్చతత్సంఖ్యస్తావతా శుద్ధిమాప్నుయాత్ 3౮. గంధర్వద్విరదాదీనాం వధేష్వేవైవనిష్కృతిః, నవాయుతంచవైశ్యానాం వధేస్నానంచ తత్సమం 3౯. జప్యాయుతానాందశకం క్షత్రియాణాం వధేస్మృతం, స్నానం హిపరమేశస్య కలశైస్తత్ప్రమాణతః ౪౦. జప్యాయుతద్వాదశకం చండాలాది వధే విధుః, తావాన్శివాభిషేకశ్చ త్రికాభ్యాసశ్చ శుద్ధయే ౪౧. అంత్యజాతివధే జప్యాయుత సప్తకమీర్యతే, అయుతైస్సప్తభి స్స్నానమపి స్వాత్మవిశుద్ధయే ౪౨. చతుర్దశాయుతాన్యాహు ర్జప్యాయాః స్త్రీవధేబుధాః, తత్రేశవాస్త్రీ నిర్ణీతో వ్యాభిషేకశ్చతత్సమః ౪౩. హూంమేధానేతధాపాకే వహ్నిప్రజ్వలనేసతి, ప్రాణాయామాశ్శతం జప్యాయుతంచఖలు నిష్కృతిః ౪౪. ఏకయోజనమధ్వానం యానారూఢో యదివ్రజేత్, షట్సహస్రజపంకుర్యా ద్వేష్టనత్రితయం తతః ౪౫. అశక్తానగ్రహాల్లాభా ద్దుర్భిక్షోపప్లవేష్వపి, ఏకాన్నభోజనేపంచశతం జప్యాంజపే ద్వ్యతి ౪౬. ప్రపోదపానే సాహస్రం జపే జ్జప్యామనన్యధీః, ప్రదక్షిణశతంకృత్వా విశుధ్యే ద్ధృతసంశయః ౪౭. చాంద్రాయణత్రికాభ్యాసా చ్ఛుద్ధ్యే ద్దురోభ్జనస్మృతౌ, ఆజ్ఞాభంగేత్వధిక్షేపే మర్మోద్ఘాటే గురోర్వధి ౪౮. సహస్రకలశస్నానం జప్యాయా నియుతంజపః, ప్రదక్షిణానామయుతం ప్రాయశ్చిత్తమితిశ్రుతిః ౪౯. తస్యాత్యంతతిరస్కారే నిష్కృతి ర్నహివిద్యతే, అసంభాష్యస్తిరస్కార్య స్సభవే త్సర్వపాతకీ ౫౦. యేపూర్వదీక్షితాస్తేహి సర్వేగురుసమాస్మృతాః, తిరస్కరోతి యోవృద్ధా సవేష్టనసహస్రకృత్ ౫౧. పవిత్రంఛత్రవస్త్రాది చర్యాజప్యాయుతం జపేత్, ప్రదక్షిణాయుతంజప్త్వా విశుద్ధిమాయాతి శాశ్వతీం ౫౨. సవేశ్మనాథదేవస్య తిర్యక్పతనసంభవే, కలశైఃపంచభిస్స్నాభోస్నానం కృత్వావిశుద్ధ్యతి ౫౩. వితస్తి మాత్రేనిపతే ద్యదిదేవోఽత్రనిష్కృతిః. దశభిస్తికలశైస్స్నానం దేవస్యోత్థాగమేమతం ౫౪. వితస్తిద్వయపాతేతు కలశాష్టోడశోదితాః, ద్వాత్రింశత్కాంస్యకై స్స్నానం హస్తమాత్ర నిపాతనే ౫౫. హస్తద్వయేతుపంచాశ త్పంచాశన్నిష్కృతౌమతాః, నిష్కృతింశృణులింగస్య హస్తత్రితయనిపాతనే ౫౬. కఠినస్థానపాతేతు నిష్కృతి ర్ద్విగుణాభవేత్, లింగవేద్యాంవిభిన్నాయాం ప్రమాదా త్తిలమానతః ౫౭. పంచవింశతిసాహస్ర కలశస్నాన మాచరేత్, యవమాత్రవిభేదేతు కుంభస్నానాయుతత్రయం ౫౮. కుర్యాత్కుంభాయుతస్నానం రేఖామాత్రవిభేదకే, లింగేతిలాది రేఖాంత మాత్రేభిన్నేతునిష్కృతిఃస్మృతా. ద్విగుణఃప్రాక్తనైఃప్రోక్తగ పీఠాభిహతినిష్కృతేః, స్థావరస్యతులింగస్య కంపేజప్యాయుతత్రయం ౬౦. ప్రాయశ్చిత్తం ప్రచలనే దశాయుతమితి స్థితిః, అర్ధార్ధలింగతద్వేది స్ఫుటనే లక్షయోర్ద్వయం ౬౧. జపేద్గాదీంతథాదేవీం స్నాపయేత్తన్మహోత్సవైః, బలాచ్చోరైరపహృతే శివలింగే సదోష

భాక్ ౬౨. నిష్కృతం ప్రజపేద్రాత్రౌ ప్రజ్ఞాహీనేస్తు నిష్కృతిః, ప్లానాయుతమితి ప్రోక్తం సహస్రసంవేష్టనాన్యపి ౬౩. జలమగ్నేవ్రుననర్మప్టే శివలింగే ప్రయత్నతః, జప్యాయుతంజపేత్సాన్నను తత్సంఖ్యాకంచ కల్పయేత్ ౬౪. లింగేతుపావకాలీఢే నిష్కృతిర్ద్విగుణామతా, సమస్తదోషసద్భావో లింగత్యక్త్వా దృఢవ్రతః ౬౫. విధివిద్యోగమభ్యస్యే దితిపూర్వవిదోవిదుః. నాత్రగంథపాతః. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యేఉత్తరభాగే పాశుపతవ్రత నిరూపణంనామ ఏకాదశోధ్యాయః. ౧౧.

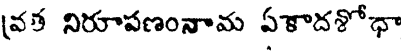

* విష్ణువృద్ధః * సర్వజ్ఞసద్గురుశ్రేష్ఠ దయార్ద్రీయమినాంవర, త్వత్ప్రసాదానుభావేన తంత్రంపాశుపతంశ్రుతం ౧. ఇదానీంశ్రోతుమిచ్ఛామి మతంయత్తన్మహావ్రతం, * భరద్వాజః * శైవాన్మహావ్రతం జాతమితి పూర్వంమయోదితం ౨. మతంమహావ్రతంహ్యేత న్మతానాముత్తమంవ్రతం, పురాశ్వేతగిరౌశ్వేతో మునిభ్యో మునిరుక్తవాన్ 3. అస్మిన్సంతి మహాంత్యేవవ్రతాసీతి మహావ్రతం, మహావ్రతస్య చర్యేయం మోక్షంప్రపయతిధ్రువం ౪, పాపాన్యత్యేతిచప్రోక్తా చర్యాచర్యా శ్రితాంవర, సాధకస్యుభదాయిన్యా చర్యయైవ విరాజతే ౫. శరచ్చంద్రికయాకాలే యద్వద్దిగ్రదగిరిర్మహాన్, నదోషై శ్చాల్యతేనిత్యం యశ్చర్యామధితిష్ఠతి ౬. నహి వాతేనకేనాపి చాల్యతే సుమహాద్గిరిః, శైలోపమానిదుఃఖాని జలబిందుసమం సుఖం ౭. శరీరస్యవినాశిత్వాద్భిక్షుచర్యాం సమాశ్రయేత్, విషయాసక్తచిత్తాస్తు సరాయాతి పరాభవం ౮. బడిశామిషలుబ్ధాస్తు మీనాఇవ మహాహ్రదే, తస్మాచ్చవిషయాన్ఘోరాన్ దివాకర్కటకాన్ వ్రతీ ౯. పరిత్యజ్య తతశ్చర్యాం పీఢయేదమృతోపమాం, చలతృష్ణాగ్రపానీయ బిందుకల్పం హిజీవితం ౧౦. అతస్త్యజేద విద్వాంతు జీర్ణత్వచమివో రగః, జలమధ్యేయథానావా దృఢయానభవంభవేత్ ౧౧. చర్యారూఢస్తథావిద్వాన్నబిభేతి కుతశ్చన, ప్రకామకలుషంవారి శరత్కస్యఫలం యథా ౧౨. విమలీకురుతే చర్యాసుహృత్ సాధికాతథా, మహామంత్రసునిష్ఠస్య భుజంగాన్నయథాభయం ౧౩. యథోదన్యాభయంనాస్తి తృషిత స్యసరోజుషః, తథాగర్భాదికైర్దుఃఖై శ్చర్యావాన్నాభిభూయతే ౧౪. యథోన్న తమహాశైల శృంగస్థోఽధఃస్థితాన్నగాన్, సంపశ్యేతేతథాచర్యా మస్తకస్థోఖిలా న్నరాన్ ౧౫. యథౌషధేనశాన్యంతి రోగాస్సమ్యక్సమాహితాః, తథైవచర్య యాదోషాస్సర్వే నశ్యంతితద్విదః ౧౬. శిరఃస్థితంయథారత్నం సర్వస్యాపి ప్రకాశతే,

వ్రతచర్యాదిశుద్ధస్య తథాకాశోపరిస్థితః ౧౭ గర్భదుఃఖంజరాదుఃఖం మృత్యు దుఃఖంచింత్యచ, చర్యాంగేషుచరేద్ధీమాన్ క్షీరోదేహింసవద్వ్రతీ ౧౮. అహిం సాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మచర్యమకల్పనా, అక్రోధోగురుశుశ్రూషా శౌచంసంతోష ఆర్జవం ౧౯. అంగానిసప్తచైతాని చర్యాయాస్తద్విదోవిదుః, తత్రాహింసాంప్రవ క్ష్యామి సర్వపాపప్రణాశినీం ౨౦. చరాచరేషు భూతేషుకర్మణా మనసాగిరా, అపాబుద్ధిర్నాసేయ మహింసాపరికీర్తితా ౨౧. సర్వభూతేషు యోమైత్రీ సాహ్య హింసాసగద్యతే, యథాత్మన స్తథాన్యేషాంసుఖచింతాపి సాస్మృతా ౨౨. యథావేణుఫలంవేణునాశాయ పరికల్పతే, తథా హింసాఫలంస్వాత్మనాశాయేతి శివోబ్రవీత్ ౨౩. తస్మాన్నిర్వేషుభూతేషు సబీజాస్వపధీషుచ, దయాలుస్సర్వ దా ధీమాభవేద్బంధాత్ప్రిముచ్యతే ౨౪. కపిత్థబిల్వాదిఫలం బీజైర్బహుభి రన్వితం, నభేదయే త్పరైర్భిన్నంభుంజీత నహిదోషభాక్ ౨౫. పవిత్రశోధితై ర్మంత్రైశ్చతుర్భ రభిమంత్రితైః దివా తీర్థాహృతైర్మార్కుర్యాదాచమనాదికం ౨౬. ప్రహరద్వయతయేతీతే రాత్రౌతత్సలిలంత్యజేత్, తిష్ఠేద్యద్యాప్రభాతం తత్త్యజే ద్దేశేసముద్ధృతే ౨౭. దేవార్థందేశికార్థంవారాత్రౌ పుష్పాది నాహరేత్, త్వచా సహైవసంపక్వం త్యజేన్ముగ్ధఫలాదికం ౨౮. స్వార్థంనపచనంకుర్యా త్కుర్యాద్దు ర్వర్ణ మాస్థవా, ఆతురస్యచవృద్ధస్య కృతే పాకో నదోషభాక్ ౨౯. నవ్రజేచ్చ తురోమాసా నభోవాప్రతినాంవరః, భస్మమృత్తిలకాష్ఠాది హృతింకుర్యా త్తథానచ ౩౦. సర్వత్రాహింసయా కుర్యాద్వ్రతిచర్యా మిమాంక్రమాత్, హితంమృదు వచో యత్తద్యథా దృష్టార్థశంసిచ ౩౧. తత్సత్యంప్రోచ్యతేసద్భి శ్చర్యాకంసర్వ సిద్ధిదం, యథైవపురుషావాణీ శాస్త్రాది నతథాభవేత్ ౩౨. చంద్రచందన కర్పూ రసుహృత్సంగాదికం యథా, తథైవసత్యమధురం సుఖయేద్దేహినంసదా ౩౩. గుప్తానామన్యగుప్తానా మనాదానంకదాచన, వాగాద్యైఃపరవస్తూనా మస్తేయమితి గద్యతే ౩౪. యథైవబడిశాసక్తామీనానశ్యంత్యసంశయం, తథాపరార్థసంసక్తో వ్రతీసద్యః ప్రణశ్యతి ౩౫. పరవస్తునిరక్తస్య నరాత్రౌనదివాసుఖం, లోకద్వయంచ నాస్త్యస్య నృపతేశ్చ బిభేత్యసౌ ౩౬. నహ్యక్షీణార్థతృష్ణస్య కుతశ్చిద్విద్యతే భయం, స్తేయంతుతృష్ణాప్రభవం తృష్ణానాశేభవేన్నతత్ ౩౭. తైలక్షయేనదీపోహి నవ హ్నిః కాష్ఠసంక్షయే, అవీరణే నచోశీరం నతృష్ణాసంక్షయే భయం ౩౮. తస్మా త్తృణంసువర్ణంచ సమంపశ్యేన్మహావ్రతి, అమైథునేచ్ఛా యా తత్తుబ్రహ్మచర్య ముదీ ర్యతే ౩౯. అలోలుపత్వంనారీషు మనశ్శుద్ధిర్దరీయసీ, నిస్సంగతాచసర్వత్ర బ్రహ్మ చర్యం మహామతే ౪౦. వాఙ్మనఃకర్మభి స్సమ్య గ్బ్రహ్మచర్యంచరన్తియే, తేహి పాశై ర్విముచ్యంతేనిష్పీవ్యంతే చసిద్ధిభిః ౪౧. ఇదంహితపసాంమూలముత్తమాంగం సుకర్మణః, జ్ఞానస్యపరమామూర్తిః శౌచస్యపరమంపదం ౪౨. ధర్మస్యపీఠంమో

క్షస్య మార్గఃపరమజన్మనః, పవిత్రాచ్చపవిత్రం యదిహంహి పరమవ్రతం ౪౩. బ్రహ్మచర్యంతదేకాత్మా భవేత్రమహావ్రతే, అకల్పనాతుచర్యాయా మవిరోధిత్వ మిష్యతే ౪౪. చర్యాప్రవృత్తిః కుశలా తథాసిద్ధాత్మకల్పధీః, సదాత్రికరణేనాపి దోషాణా మనవేక్షణం ౪౫. విరక్తిస్పర్శశిల్పేషు రక్తి శ్శీలజపాదిషు, రుద్రేభక్తి ర్గణేరాగో వర్జనంభయశోకయోః ౪౬. అగుణేషువిరాగశ్చ శాంతిర్దాంతిర్జితాత్మతా, జయాజయధనప్రీతి భయచింతావివర్జనం ౪౭. శత్రౌమిత్రేసమానత్వం నచలోకరతిఃక్వచిత్, నిందాయాంచస్తుతౌసామ్యం నివృత్తిస్సర్వవృత్తిషు ౪౮. తరుమూలేషు శూన్యానుగుహాసుచ సదాస్థితిః, మార్గశీర్షేజరచ్చీరకంథా శకల సంవృతిః ౪౯. పరీవాదవిరాగశ్చ మోక్షేకధనగృధ్నుతా, విపాకోగ్రపరానిష్ఠా నివృత్తిశ్చాప్యకల్పనం ౫౦ అకల్పనైకనిష్ఠస్య భూయిష్ఠా విశ్వసిద్ధయః, నిందితస్య హితత్యాపి నచాప్యంగేన విక్రియా ౫౧. అక్రోధస్తుతివిజ్ఞేయ శ్చర్యాయాఃపర మంధనం, నాక్రోధసదృశో బంధుర్నచక్రోధసమో రిపుః ౫౨. నమహేశాత్పరః పూజ్యోనాన్య స్తుల్యం మహావ్రతాత్, జితంసర్వంజగత్తేన ప్రాప్తంశివపదం తథా ౫౩. యేన క్షాంత్యంబునా తూర్ణంక్రోధనహ్నిఃప్రణాశితః, అక్రోధఃపరమంతీర్థ మక్రోధఃపరమంతపః ౫౪. అక్రోధఃపరమంసౌఖ్యమక్రోధఃపరమంహితం, యస్య క్రోధానలో దీప్తఃపుంసన్నిహితోహ్యది ౫౫. ప్రదీప్తకోటరస్యేవ తరోస్తస్యకుతస్సుఖం, సదాత్రికరణేనాపిగురో రాజ్ఞానుపాలనం ౫౬. గురుశుశ్రూషణం ప్రోక్తం చర్యాంగేషు పరంహితత్, గురూక్తశాస్త్రిపఠనం పాదసంవాహనం గురోః ౫౭. గురోశ్చప్రశంసా తత్సర్వం గురుశుశ్రూషణంమతం, యేనప్రక్షాల్యతేపాపం శుచిత్వంచ విధీయతే ౫౮. శౌచంతద్ద్వివిధం ప్రోక్తం బాహ్యాభ్యన్తర భేదతః, మృజ్జలాభ్యాం భస్మనాచ బాహ్యమస్యత్తు భావతః ౫౯. మనసోప్యహితంయద్య త్కర్మలోకవి నిందితం, తదశ్రుతిస్తద్విరతి స్తదనాస్థా తదస్మృతిః ౬౦. తదనుక్తిశ్చ తత్సర్వం శౌచమిత్యభిగమ్యతే, శివనిందకసల్లాప నాసహాసవివర్జనం ౬౧ తచ్చశౌచంస ముద్దిష్టం గురోస్స్నాత్రం చ తన్మతం, శివపూజాదిసద్భావై స్సద్గురోస్తు విధానతః ౬౨. చిత్తైధ్యానంతు సంతోషః పరచింతాదివర్జితం, నిందాయాంస్తవనేదుఃఖే సుఖేశీతోష్ణయోరపి ౬౩. చిత్తస్యనిర్వికారత్వం సంతోష స్సర్వసౌఖ్యదః, అభుక్తే భుక్తవత్ప్రీతిరపి సంతోషఇష్యతే ౬౪. సర్వభూతేష్వకుటిలా మనసోవృత్తి రార్జవం, గురూక్తాచరణంశంభో విశ్వాస స్సత్క్రియాత్మతా ౬౫. అశాఠ్యంచ స్వధర్మేషు పరతంత్రేష్వమూషణం, ఆర్జవంసర్వమేతత్స్యా చ్చర్యాంగందశమం పరం ౬౬. అంగైర్దశభిరేతైస్తు చర్యాంయుక్తాం ప్రసాధయన్, తత్పదంశైవమాప్నోతి పునరా వృత్తివర్జితం ౬౭. అస్మింశ్చతురవస్థాకే మహాతంత్రే మహావ్రతే, చతుష్టయార్థ విజ్ఞానం శివేనైవప్రకాశితం ౬౮. చతుష్టయార్థవిద్యోగీ గురుశిష్యం సుచేతసం,

దీక్షయేత్పుణ్యకర్మాణం సుజన్మానం విధానతః ౬౯. దీక్షితస్స్వగురుంనత్వా తదుక్తంతంత్ర మాస్మృశేత్, వృత్తావస్థాంచరే దాదా విరక్తానామ సిద్ధయే ౭౦. ఆదాయపతితంమార్గే కపాలంమనసైర్వ్రతీ, భిక్షాం తేన చరేద్ధీమాన్ సతుకాపాలికాహ్వయః ౭౧. దశాంగాన్యపితస్యోక్తా న్యేవ మేవ శివాజ్ఞయా, నిస్సంగాం ప్రవిశేద్ధీమా నవస్థామాత్మసిద్ధయే ౭౨. నిస్సంగావస్థితంవిద్ధి జంగమంనామ సన్మతే, నకార్యాజ్జంగమఃక్వాపి నియతంవాస మాస్మరేత్ ౭3. గృహేశైవేమశేవృక్షమూలే తీర్థతటేషువా, చైత్యేషుచత్వరేవాపి యామాద్విశ్రమ్య చాంగవాత్ ౭౪. జాతే పరమవిజ్ఞానే సైవ్రావస్థాంచరేద్యశీ, సైవ్రావస్థాంప్రవిష్టోసా ధ్వజీతి పరిగణ్యతే ౭౫. ధ్వజమేకంకరేబిభ్ర న్మరుద్భూత తదంశకం, చలేద్యతస్తతోగచ్ఛే ద్ధ్వజీతిశివ శాసనం ౭౬. నస్యాద్దిజ్మియమఃకశ్చి న్నవాసనియమః క్వచిత్, దశస్వంగేషు నియమస్సర్వదైవాస్య విద్యతే ౭౭. శివధ్యానపరోయోగీ స్వచర్యాంనాతిలంయేత్, ఏవంచర్యాప్రతిష్ఠస్య నిరాసంగస్యయోగినః ౭౮. సర్వంప్రకాశతేతత్త్వం నిర్లేపమకుతోభయం, శైవీంకథాంస్వభావస్థాం నిశ్శంకాంప్రవిశేద్యశీ ౭౯. కరంకితి చనామాస్య భవేదన్వర్థతో మునే, శ్మశానభసితోద్ధూళిః కరంకంస్వయమాగతం ౮౦. వహన్ లంబిజటాబద్ధ చంద్రలేఖాసమన్వితః, సర్వతోవిహరేద్ధీర స్సర్వా చారో నిరామయః ౮౧. భిక్షాంకుర్యా న్నరశిరఃకపాలే తత్తదంగభాక్, శ్మశానే వేవనివసే చ్ఛూన్యాగారేషువా సదా ౮౨. సదాకుర్యాచ్ఛివధ్యానం శంకా మాత్రంచ వర్జయేత్, శంకయాభక్షితంసర్వం త్రైలోక్యంసచరాచరం ౮3. సాశంకా భక్షితాయేన నిశ్శంకోయం మహావ్రతీ, ఏవంస్వచర్యానిరతం వ్రతినంసమయేశివః ౮౪. అనుగ్రహపరోరక్ష త్యాత్మలాభేనసర్వదా ౮౫. ఏవంమహావ్రతమతం దురితాంధకార నిర్భేదనార్కకిరణోత్కర మామనంతి, దేవస్యచంద్రకలయాంకిత మస్తకస్యసద్యఃప్రసాదజననం మతమేతదేవ ౮౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే శైవచర్యా, మహావ్రతనిరూపణంనామత్రయోదశోఽధ్యాయః ౧3.

---

* విష్ణుపృచ్ఛః * మహావ్రతస్యతంత్రస్య స్వరూపంతత్త్వత శ్శ్రుతం, పరామృష్టానిచాన్యైవ విధయశ్చ ఫలానిచ ౧. కాలాముఖంతువిజ్ఞాతుం మహాత్మ్యాతూహలంహిమే, ఆగమేష్వపిసర్వేషు తంత్రేషుచరితేషుచ ౨. సంహితానుచ సర్వాసు పురాణేషుమహాత్మ్యపి, ఇతిహాసేష్వశేషేషు రహస్యోక్తిషుతానుచ 3. శివఏవపరోదేవ స్సన్మంత్రోబ్రహ్మపంచక , కలాఏవసదాముఖ్యా మహాత్కాలాముఖంమతం ౪. ఇతిప్రశస్తంసర్వత్ర నామ్నేషం ప్రతిపాద్యతే, సర్వత్రోద్దేశమాత్రేణ

సర్వజ్ఞోనప్రకాశితం ౫. మహ్యంకాలాముఖంతంత్రం సంభావయసవిస్తరం, యేన శ్రుతేన విజ్ఞాతాభవేయం విమలాశయః ౬ * భరద్వాజః * అహోతేసత్త్వ సంపన్నా తత్త్వవస్త్వనుబంధినీ, బుద్ధిర్బుద్ధిమతాంశ్రేష్ఠ విష్ణువృద్ధ విభావ్యతే ౭. ఇదంకాలాముఖనామ మతం మంత్రార్థసిద్ధిదం, మహాదేవస్యదేవస్య హృదయంవిద్ధి సన్మతే ౮. మంత్రాణ్యన్యానిసద్బుద్ధే గహనానివ్రతాదిభిః, శివోపాసనయా దృష్టం మహాఫలమిదం మతం ౯. శివచారిత్రభేదాని తంత్రాణీతి ప్రచక్షతే, శైవంవాశు పతం యత్త న్మహావ్రతమితి శ్రుతం ౧౦. యథాకాలాముఖం చైతత్సర్వనృత్తం మహేశితుః, ఇదంహిసర్వతంత్రాఢ్యం సారాత్సారతరం మతం ౧౧ కాలాముఖం మహాప్రాజ్ఞ కలాయాత్రప్రతిష్ఠితాః, కాలాముఖైకసంబంధి యత్తత్కాలాముఖం మతం ౧౨. తదనుష్ఠానవంతోయే తేపి కాలాముఖాస్మృతాః, నివృత్తిశ్చప్రతిష్ఠాచ విద్యాశాన్తి స్తథైవచ ౧౩. శాన్త్యతీతాచ తాస్సర్వా ముఖ్యాఏవకలాస్వివ, యఃకలాసునిరూఢాత్మా సకలాన్వా త్మభావతః ౧౪. సవర్ధతేసదాయోగీ కలాభిశ్చంద్రమాఇవ, యస్యచిత్తేకలాస్సంతి సమస్తా స్సకలాత్మకాః ౧౫ పంచానామపిభూతానాం సచవేత్తి స్థితింమునే, తపశ్శాన్తి ర్దయాశ్రద్ధా జపోదానంవ్రతం శమః ౧౬. సర్వంనశోభతేతస్య యస్మిన్శివకలా నహి, యథైవప్రభయాభాస్వాన్ యథాచంద్రికయాశశీ ౧౭. యథాచేతనయైవాత్మా తథైవకలయామునిః, నతస్యసదృశోలోకే సిద్ధిభిస్స్ఫురితాత్మనః ౧౮. నిత్యంకామదుఘాశ్చాస్య కలాఖ్యాః కామధేనవః, అబ్ధినాంకిలదుగ్ధాబ్ధి ర్మహాంస్తాన్మృతం శుభం ౧౯. తథాపాశుపతంతంత్రం ముఖ్యం తస్యాశయస్థివం, శివభక్త శ్శివైకాత్మా శివనిష్ఠ శ్శివాగమః ౨౦. సఏవశివరూపస్సా ద్వ్యస్య కాలాముఖంమతం, యత్రతిష్ఠతియఃకశ్చి ద్దైశేకాలాముఖో మునిః ౨౧. సాకాశీతత్కురుక్షేత్రం సప్రభాసశ్చ పుష్కరం, కృతఘ్నఃపాపకర్మీచ పాతకీచతథాపరే ౨౨. కాలాముఖస్య దృష్ట్యైవ విశుధ్యంతి నసంశయః, నహితేగణయంత్యేవ బ్రహ్మాదీనాంపదాన్యపి ౨౩. నచతేపాంభవం త్యేవ తథాకల్పాంతపప్లవాః, విద్యాకామస్యవిద్యాస్యాత్ జ్ఞానంజ్ఞానైకచేతసః ౨౪. సంపత్సంపత్ప్రవృత్తస్య తపస్తన్నియతాత్మనః, ముక్తిర్ముముక్షోర్నైకాత్మ్యం తద్విదస్సుధియఃకలాః ౨౫. సంభవేదపిసార్వజ్ఞ్యం శివసాయుజ్య ముద్భవేత్, మహాకాలమతైకాగ్రచిత్తస్య యమిన స్తథా ౨౬. చరిత్వావివిధాన్యాదా విరించ్యాద్యావ్రతానిహి, సర్వసారమతం క్షిప్రం ప్రవిష్టా లేభిరేపదం ౨౭. సర్వతంత్రైకసారంయ త్సర్వమంత్రవరోత్తమం, సర్వక్రియాఫలోపేతం సర్వచర్యాఫలప్రదం ౨౮. సర్వవేదరహస్యంచ సర్వాగమనిరూపితం, ఇదంకాలాముఖంవిద్ధి సత్యంసత్యం బ్రవీమితే ౨౯. నజానంత్యస్య యత్తత్త్వం పరమంబాహ్యదృష్టయః, సదాగురు

కృపాసిద్ధిం జ్ఞాత్వా నందంత్యనామయాం 30. గురురేవ పరోదేవః పంచబ్రహ్మమయ శ్శివః, కాలాముఖఃకలామూపః కలాత్మా కలనాత్మకః 3౧ తస్మాద్గురోఃప్రసాదేన లభ్యంకాలాముఖం మతం, కలావిరహితంకించి న్నహి చేతయతే క్వచిత్ 3౨. తస్యా తత్కలాపరిజ్ఞానం సర్వచైతన్యసాధనం, పురానిలగిరేశ్శృంగే పుణ్యకాననశోభిని 33. ఆసీనంసహితందేవ్యా స్కందఃప్రచ్ఛ శంకరం, * స్కందః * దేవదేవమహాదేవ త్రియంబక మహేశ్వర 3౪. తంత్రేషుముఖ్యం యత్తంత్రం తన్మే బ్రూహ్యత్మసిద్ధిదం, సర్వతంత్రేషుయద్గుప్తం సర్వవేదైక సంమతం 3౫. కాలాముఖం మహాతంత్రం చిత్తోన్మేచవివర్ధనం, ఇత్యుక్త్వా కృపయాశంభు స్తంత్రంకాలాముఖాహ్వయం 3౬. సతేస్మైవివృణోతిస్మ సద్యస్సర్వార్థసిద్ధిదం, శివోదితమహాతంత్ర మిదంకాలా ముఖం గుహః 3౭ దధారమనసాసమ్య క్కరంహర్షం చలద్భవాత్. తస్మిన్కాలే సమాగచ్ఛ త్కల్పవృక్షఫలం మహత్ 3౮. ఆదాయసేవితాదేవీ నందనారణ్య దేవతా, ప్రణమ్యదేవం దేవేంచ ఫల తత్ప్రీదదేశుభం 3౯. దేవ్యాహస్తేతదా ఽఽగచ్ఛ త్క్రీడంస్తత్రగజాననః, ఆచకాంక్షేఫలం తచ్చ దదస్వేత్యబ్రవీచ్ఛివం ర౦. స్కందోమహ్యం దదస్వేతి హర్షాత్పోవాచ మాతరం, వాత్సల్యంబిభ్రతీ గాఢముభయోరపిపుత్రయోః ర౧ వినోదనపరాదేవీ ప్రోవాచ ప్రహసన్ముఖీ, (నాత్రగ్రంథపాతిః) భువంప్రదక్షిణీకర్తుం నిర్జగామ శివాంతికాత్ ర౨. గజానన స్తతశ్శీఘ్ర మేవ భువనేభ్యో గరీయసీం, దేవీంప్రదక్షిణీచక్రే మాతరంలోకమాతరం ర3. దేవీంప్రదక్షిణీకృత్వ యావత్తిష్ఠతి గర్వితః, విఘ్నేశస్తత్ఫణాదేవ షణ్ముఖోపి సమా యయౌ ర౪. ఏకప్రణాదశేషేణ పుత్రోవీక్ష్య సమక్రియా, స్మయమానముఖ స్తాభ్యాం సువిభజ్యతఫలం ర౫. భువఃప్రదక్షిణోద్యుక్తే స్కందేశివపదార్చకః, మహాకాలోపి గణరాట్ స్కందభక్తోఽన్వగాచ్ఛతం ర౬. ద్విముహూర్తవిలంబేన క్రాన్త్వా సునిఖలాంభువం, శివయోరంతికంప్రాప స్కందేభావం సముద్వహ ర౭. తమభ్యనందత్ స్కందశ్చతదాముదితమానసా, ఆత్మపాదానుగంభవ్యం స్వస్మిన్ భక్తించ బిభ్రతం ర౮. తదాప్రభృతిషడ్వక్త్ర స్తస్మిన్స్నిహ్యతి సర్వదా, మహాకా లోపిసభక్త్యా సేవమాన షడాననం ర౯. శివే యామహతీభక్తి స్తస్మింస్తాం నిబ బంధసః, తతఃకదాచిత్తస్యైవ భక్త్యాపరమయార్చితః ౫౦. స్కందాంతికేస మాసీనః స్కందస్తస్మై తుతోషహ, తస్మైసర్వరహస్యార్థం ప్రాణభూతమిదం మునే ౫౧. కాలాముఖంమహాతంత్ర ముపాదిక్షత్ప్రసన్నధీః, మహాకాలోగణాధ్యక్ష స్తేభ్యస్తేభ్యస్తభాశయః ౫౨. ద్యోతయామాస దేవేభ్యోమునిభ్యశ్చ యథావిధి, తతఃపరంపరాయాతం లోకేకాలాముఖంమతం ౫3. నాస్త్యస్మాత్పరమం తంత్రం సుసూక్ష్మజ్ఞానయోగదం ౫౪. ఇదంమహాతంత్ర మమోఘసారం వర్షాయుతేనాపి నశక్యతేహ, వక్తుంతదుద్దేశత ఈర్యతేఽద్య శృణుత్వ మాదాయధియం సమగ్రాం ౫౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
కాలాముఖప్రశంసానామ చతుర్దశోధ్యాయః. ౧౪.

* భరద్వాజః * నమశ్శివాయ దేవాయహారాయ పరమాత్మనే, రుద్రాయకాలకాలాయ కాలకంఠాయశంభవే ౧. ఇదంకాలాముఖంవిద్వా విద్ధి పంచకలాశ్రయం, కలాపంచకవేత్తాయః సకాలాముఖతత్త్వవిత్ ౨ సపవదేశిక శ్శిష్యంమోచయే త్పాశబంధనాత్, దీక్షితస్తుశుచిర్మాద్విజన్మా వేదమార్గవిత్ 3. కాలాముఖేనవర్తేత సదాకాలాముఖేమతే, దశాంగానిచరే ద్ధీమాన్ కలాసంనియతాశ్రయః ౪. బ్రహ్మచర్యం దయాసత్య మక్రోధశ్శాంతిరార్జవం, శివభక్తిస్తపశ్చాపి గురుశుశ్రూషణా జపః ౫. ఏతాన్యంగానిస ప్రోక్తాన్యేతై ర్యుక్తఃప్రసిధ్యతి, అంగానామపినైతేషాం బ్రహ్మచర్యం ముఖంస్మృతం ౬. బ్రహ్మచర్యవిహీనస్య దయాద్యైః కింప్రయోజనం, తపోభిర్హీనాయాసైః బ్రహ్మచర్యం హిలభ్యతే ౭. తేనజ్ఞానంపరంతేన శివసారూప్యముత్తమం, భిత్వాపాశా నశేషేణ బ్రహ్మచర్యాసిధారయా ౮ చరే దబంధనోయోగీ సర్వాత్మా భయవర్జితః, జితం తేన జగత్సర్వం కాలశ్చాపి జితోఽమునా ౯. యోగవేదఃభావేన బ్రహ్మచర్యైక నిష్ఠధీః, బ్రహ్మచర్యేణ మహతా రక్షజ్ఞానాధికాగుణా ౧౦ స్థిరేణభువనా దూరా విమలాసేతునాయథా, అంగంయద్బ్రహ్మచర్యంత న్ముఖ్యం కాలా ముఖేమతే ౧౧. ప్రాకృతోపిదయాశీలో గతిమాప్నో త్యనుత్తమాం, అప్రాకృతో దయాశాలీ మునిస్సాక్షా చ్ఛివోభవేత్ ౧౨. కింజ్ఞానేనపరేణాపి కిమన్యై స్సద్గు ణైరపి, యస్యచిత్తంద్రవీభూతం దయయాసర్వజంతుషు ౧౩. తపసాపరమేణాపి నన తత్ప్రాప్యతేసదా, ప్రాప్యతే తత్తుసత్యేన ప్రకాశానందదాయినా ౧౪. సమయే స్థరితాత్మానః సద్వర్ణోపచితాఅపి, నభాంతి సత్యరహితాః నిర్గంధాఇవ కింశుకాః ౧౫. దయయాప్రాణరూపిణ్యా బ్రహ్మచర్యశరీరతః, జ్ఞానాదిగుణయుక్తస్య సత్యం సర్వాంగభూషణం ౧౬. క్రోధేనమృత్యుమాప్నోతి తస్మాదక్రోధమాచరేత్, అక్రోధాంన్నైకసిద్ధస్య కరస్థాస్సర్వసిద్ధయః ౧౭. అక్రోధేనజయేత్కామ మక్రోధో జయభూషణం, అక్రోధాద్వేత్తి వేత్తవ్యం మహాకాలస్య భాషితం ౧౮. ఇదంశృణు మహాప్రాజ్ఞ రహస్యాచ్చ పరంరహః, సర్వాంగేష్వపి తత్త్వాంగం శాంతిరేవ విశిష్యతే ౧౯. యమినశ్శాంతచిత్తస్య స్వాత్మనిష్ఠస్య యత్సుఖం, మోహగ్రాహగృహీతస్య కుతస్తద్విజితాత్మనః ౨౦. శాంతిరేవపరోధర్మ శ్శాంతి ర్దుర్మోహనాశనీ, శాంతిర్విజ్ఞానదాత్రీతి శాసనం పారమేశ్వరం ౨౧. యస్యార్జవం సదాభాతి వాఙ్మనఃకర్మసు స్ఫుటం, కాలాముఖేన తేనైవ జితంతాపత్రయంమునే ౨౨. కౌటిల్యోపహతా బుద్ధిః కుశలాయ న కల్పతే, ఆత్మనాశాయహి భవే దంతర్గరళధారణం ౨౩. ఆర్జవేనయుతం దేవా నమస్యంతితపస్వినం, అతోవిద్వాం స్తదేవాంత ర్ధారయేదష్టసిద్ధిదం ౨౪. సర్వాభిమతసత్కీర్తి సర్వసంస్కారరూపిణీ, సర్వపాపనిహంత్రీచ శివభక్తిః పరాత్పరా ౨౫ వేదాశ్శాస్త్రాణి విజ్ఞానం బ్రహ్మచర్యంతపః కలాః, శివభక్త్యావిహీనస్య సర్వం తన్నిలాష్టరం ౨౬. భిత్వా

సత్యాం తతశ్చిత్రం విచిత్రమువపద్యతే, శివభక్తావిశిష్టాయా మంగమన్యత్తు సాధయేత్ ౨౭. అయమఘోరోహి నిర్ణీతో మహాకాలమతేమహాన్, శివభక్తేఃపరం నాన్యత్ శ్రేయోస్తీతి కలామతం ౨౮. తపసాప్రాప్యతే ముక్తి ర్యచ్ఛంభోః పరమంపదం, తపశ్చరేదతోనిత్యం వాఙ్మనఃకాయశోధకః ౨౯. తపస్యేకాగ్ర హృదయం కలావంతంమహామతే, నభేదయే దవిద్యేయం కుల్యేవకులభూధరం 30. గురుశ్శివో గురుఃప్రాప్యో గురుర్ధ్యేయో గురుర్గురుః, తస్యశుశ్రూషణంనామ సర్వా భిమత సిద్ధిదం 3౧. శమాదిభిరనేకైర్య న్నప్రాపుం శక్యతేపదం, గురుశుశ్రూ షణా చ్ఛక్యం తతఃప్రాప్తుంసమాచరేత్ 3౨. గురోరవజ్ఞయా మృత్యు ర్మంత్రా వజ్ఞా విమోహదా, గురుమాత్రపరిత్యాగా ద్దారిద్రం నరకంవ్రజేత్ 33. శివే రుష్టేగురుస్తాతా గురారుష్టే నకశ్చన, అప్రమత్త స్తతఃకుర్యాత్ గురుశుశ్రూషణం యమీ 3౪. అంగానిసంతి సంత్యేవం సాధకాని సుకర్మణాం, జపాన్నాన్యత్పవిత్ర మ్యామి సర్వాలంబం తపస్వినః 3౫ సృష్టింస్థితించ సంహారం కృత్యాన్యన్యానిచ ప్రభో, సదాకర్తుంప్రకల్పంతే జపనిష్ఠా స్తపస్వినః 3౬. అణిమాద్యష్టసిద్ధీనాం దాతారో జగతామపి, ప్రభవంత్యేవ తేయేషాం జపసిద్ధిఃఫలప్రదా 3౭. జపశీలో జపధృతిః జపహృష్టో జపోన్ముఖః, జపైకచేతా స్నుచిరం తపస్వీసత్కులో భవేత్ 3౮. ఏవం శివకలాంగానాం సమ్యగాచరణా న్మునిః, ముక్తోభవతి పూతాత్మా శివంచాత్మని పశ్యతి 3౯. ఏవమాగమసంయుక్తః స్థితః కాలాముఖేషుసః. పూర్ణ మూర్తి రసంసారీ సద్యఃప్రాప్నోతి సత్పదం ౪౦. అస్మిన్మతే చతుర్భేదా స్సాధకా స్సంప్రకీర్తితాః, మహాకాలా శ్చకాలాశ్చకాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౪౧. అఘోర మూర్తో తాత్పర్యం మహాప్రాసాద శీలనం, సదాదారుమయస్యైవ భస్మపాత్రస్య ధారణం ౪౨ అఘోరమంత్రావృత్తిశ్చ జపాష్టకనిబంధనం, దశాంగనియమో ద్వంద్వవిజయ శ్చాప్రతిగ్రహః ౪౩. సమతాహేమ్నిలోష్టేవా భిక్షాపంచసువేశ్మసు, ఋజునంపర్వణితథా తీర్థలాభో విశేషతః ౪౪. తథాషోడశతీర్థేషు సర్వ కాలనిమజ్జనం, జ్ఞానతీర్థంక్షమాతీర్థం తీర్థమింద్రియనిగ్రహః ౪౫. సర్వభూతాదయా తీర్థ మాస్తిక్యంతీర్థముచ్యతే, మానతీర్థం దమస్తీర్థం వివేకస్తీర్థ ముత్తమం ౪౬. అ సూయా పరంతీర్థం అహింసా ధారణంయమః, శ్రద్ధాధృతి స్తపోయోగశ్చతి తీర్థా నిషోడశ ౪౭. ఓడ్యాణబంధనం వ్యాఘ్రచర్మణా విజనేస్థితిః, శివక్షేత్రే విశేషేణ వాసో రుద్రాక్షధారణం ౪౮. త్రికాలంభస్మనా స్నానం వ్యాఘ్రచర్మాంశుకావృతిః, తే వవాసః పర్యంకబంధశయ్యాది కల్పనం ౪౯ సిద్ధక్షేత్రశివక్షేత్ర తీర్థపర్యటనం తథా, శివాజ్ఞానిధినా మోనుఃస్థ్యా స్థండిల శాయితా ౫౦ శివేపి శివభక్తేపి ప్రతిపత్తి స్సమోదయా, స్త్రీశూద్రపతితానార్య పాషండాది వివర్జనం ౫౧. ఉక్తకాలేషు సర్వేషు నక్తితానాం వ్రతాత్మనాం, అపవిత్రదమాదీనా మనుష్ఠానం సుకర్మణాం ౫౨. ధారణం భగవచ్ఛస్య సదానుగ్రహశీలతా, ఆరాధనం

యథాభక్తి సమయేసమయేగురోః ౪౩. అనిందాచాన్యతంత్రేషు శైవశాస్త్రేన లోకనం, శివభక్తై స్సదావాసః పూతోదకనిషేవణం ౪౪. సర్వభూతేష్వహింసాచ తేషాంసంధారణక్రమః, ఉద్ధూలనంచసర్వాంగేయేషాంస్యా త్కృష్ణభస్మనా ౪౫. మహాకాలాస్సవిజ్ఞేయా స్తేశివార్చనతత్పరాః, యమేష్వష్టసు తేషాంహి శివపూజా శివోచితా ౪౬. శివావలోకనం నిత్యం తేషాం నియతకర్మణాం, షట్సుకాలేషు యేదేవంపూజయంతి దృఢవ్రతాః ౪౭. కృష్ణభస్మగురూక్తేషు స్థానేషు దధతేచ యే, కాలానిగదితా స్సద్భిః కాలాముఖమతే స్థితైః ౪౮. అంగాన్యుద్ధూలయం తోయే యథాసంభృత భస్మనా, కృష్ణేనభస్మనా వక్త్రం భూషయంతి దివానిశం ౪౯. పూజాంపంచసు కాలేషు యేకుర్వంతిమహేశితుః, కాలావక్త్రాఇమే జ్ఞేయాః జితపాశా జితామయాః ౬౦. యథోపలబ్ధ భసిత ధారిణోంగేషుసర్వశః, పూజాం చతుస్సు కాలేషు కుర్వంతఃపరమేశితుః ౬౧. కేవలాఇతి విజ్ఞేయాః కైవల్యే ధృత చేతసః, నివృత్త్యాద్యాః కలాంపంచ భావయేయుః క్రమాదమీ ౬౨. తాభిర్వ్యాప్తం జగత్సర్వం తద్భావస్సర్వకర్మదః, పృథక్పృథగవస్థానాం పంచకం తాభవంతి హి ౬౩. నివృత్త్యాద్యాఖ్యయా తాస్తు విఖ్యాతా శ్శివసిద్ధిదాః, నివృత్తావిషయే భ్యశ్చ చిత్ప్రతిష్ఠా పరాయణాః ౬౪. మహాదీక్షేకనిరతా శ్శాంతి మాగామినీం శ్రితాః, శాంత్యతీత పదారూఢా స్సర్వేతే వ్యక్తసిద్ధయః ౬౫. పృథ్వ్యాద్యా కాశపర్యన్త భూతపంచక వృత్తయః, కలాఃపంచ దిశన్త్యేవ కాలాతీతపదం మునేః ౬౬. నివృత్త్యాఖ్యా మవస్థాంయే ప్రపద్యంతే కలామయీం, తేనివృత్తాఇతిజ్ఞేయా నామ్నాపూర్వోక్తలక్షణాః ౬౭. భువోయా ధారికాశక్తి స్సానివృత్తేషు లక్ష్యతే, భూగతానిచ వృత్తానిపశ్యంత్యాత్మగతా న్యమీ ౬౮. పార్థివానాం వికారాణాం జేతారస్తే భవంతిహి, నివృత్త్యవస్థాసిద్ధాస్తు తత్తదాచరణక్రమాత్ ౬౯. శివ ప్రసాదా దాయాంతి ప్రతిష్ఠాఖ్యామవస్థితిం, తేహిప్రతిష్ఠితానామ్నా తత్కలాపరి దర్శినః ౭౦. ఆప్యాయయంతితేవిశ్వం దర్శనేన దయాలవః, అపామంతర్గతం సర్వ మిపరోక్షయితుం క్షమాః ౭౧. ఆప్యైర్వికారైరపితే నబాధ్యంతే కదాచన, (నాత్రగ్రంథపాతః)

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే కాలాముఖమత నిరూపణంనామ పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

---

* భరద్వాజః * తతశ్శృణు మహాభాగ విష్ణువృద్ధ మహామతే, యోగా వ్యాప్త్యామియాఁ జ్ఞాత్వా సద్యస్సిద్ధి మవాప్నుయాత్ ౧. నభ మోనవిషాదార్తి శ్శమమోహ మదాదయః, సయోగఃపంచధా జ్ఞేయః పంచానామేవలక్షణం ౨.

సదాశివైకచిత్తత్వం పరంయుస్మా న్నచాపరం, మంత్రయోగః స్పర్శయోగో భావ యోగస్తథాపరః 3. అభావయోగశ్చ మహాయోగఇత్యపి తేక్రమాత్, మనో వికారరహితో ధ్యానయోగోపబృంహితః ౪. యోమంత్రార్థవిచారోసౌ మంత్ర యోగో ఽభిధీయతే, నాడీ ద్వ్యశోధ్యచప్రాణా నాయమాత్మన్ని కుంభకే ౫. మంత్రార్థభావితధ్యానం స్పర్శయోగఇతి స్మృతః, మంత్రస్పర్శా వుభౌత్యక్త్వా ఏకస్మి న్నైవవస్తుని ౬. విశ్వాతీత మనుధ్యానం భావయోగఃప్రకీర్త్యతే, మహాశూన్యనిరా లంబ శివతత్త్వవిచింతనం ౭. అభావయోగఇత్యాహుః పూర్వయోగాధికారిణః, పరమానందచిద్రూపః పరమాత్మా జగన్మయః ౮. సోహమస్మీత్యహంభావో మహా యోగఃప్రశస్యతే, సవీవసర్వయోగాధ్యోబ్రహ్మయోగఇతిస్మృతః ౯. శివయోగఇతి ఖ్యాత స్సర్వసిద్ధి ప్రదాయకః, అయమేవమహాభాగ యమూద్యష్టాంగలక్షణః ౧౦. అయందశవిధః ప్రోక్తో మహాయోగోత్రసిద్ధిదః, అహింసాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మ చర్యందయార్జవం ౧౧. క్షమాధృతి ర్మితాహారః శౌచంచేతి యమాదశ, ఆహిం సాసర్వభూతేషు అక్లేశజననం మతం ౧౨. అక్లేశాదిగుణోపేతా చింతాచేయం నిగద్యతే, అహింసయావినా నాన్యదాత్మన శుభకారణం ౧౩. సర్వభూతహితం వాక్యం సత్యమిత్యభిధీయతే, సత్యమేవ వదంత్యార్యా స్సద్రూపం భోగమోక్ష యోః ౧౪. తృణపర్ణసువర్ణాద్యే ష్వన్యదీయేషు వస్తుషు, మనసోపినివృత్తిస్యా దస్తేయం యోగసాధనం ౧౫. స్యాన్మైథునపరిత్యాగో బ్రహ్మచర్యం త్వదిష్టదం, స్మరణం కీర్తనం కేళిః ప్రేక్షణం గుహ్యభాషణం ౧౬. సంకల్పోఽధ్యవసాయశ్చ క్రియానిర్వృత్తిరేవచ, ఏవమష్టవిధంచైత న్మైథునం పరికీర్తితం ౧౭. సర్వమైథునత్యా గస్తస్యాగో బ్రహ్మచర్యంతదుచ్యతే, ఋతావృతౌ స్వదారేషు సంయోగస్తదు దీర్యతే ౧౮. బ్రహ్మణ్యేవమనశ్చర్యా బ్రహ్మచర్యంచ కీర్త్యతే, యతేనమనసా వాచా సర్వదాసర్వజంతుషు ౧౯. అవగ్రహాధియం సాధ్వీం దయాంయోగవిదో విదుః, శత్రౌమిత్రేకలత్రేపి స్వాత్మన్యన్యస్య జంతుషు ౨౦. వికరూప్యంహి మనస స్తదార్జవ ముదాహృతం, గాఢంత్రికరణేనాపి శత్రూణాం పీడనేకృతే ౨౧. బుద్ధి క్షోభనివృత్తిర్యా సాక్షమా పరికీర్తితా, అర్థస్యబంధో ర్వానోవా సంపద్యోగవిభాగ యోః ౨౨. చిత్తస్య నిర్వికారత్వం ధృతిరిత్యుచ్యతేబుధైః, అల్పంమృష్టాశనం ప్రాజ్ఞామితాహారంప్రచక్షతే ౨3. ఆత్మనశ్శుద్ధికరణం శౌచం సర్వాత్మనైవతత్, బాహ్యంశౌచంమృజ్జలాద్యైః మనశ్శుద్ధి స్తథాంతరం ౨౪. ఏవముక్తోయమోభేదా న్నియమం శృణుసువ్రత, తపస్సంతుష్టి రాస్తిక్యం దానమీశ్వరభావనం ౨౫. సిద్ధాంతశ్రవణం హ్రీశ్చ మతిశ్చాపి జపోవ్రతం, ఏవందశప్రకారోఽసౌ నియమః సుప్రకీర్త్యతే ౨౬. కృచ్ఛ్రిచాంద్రాయణాద్యైర్వా యక్తమార్గేణ భూయసా, దేహస్యశోషణం తత్స్యా త్తపస్సర్వశుభప్రదం ౨౭. యదృచ్ఛాలాభయోగేన సర్వదా శుభలక్షణః, ప్రీతిస్సంతోషఇత్యుక్త స్సహియుక్తై ర్విమృగ్యతే ౨౮.

ధర్మాధర్మేషు విశ్వాస మాస్తిక్యంప్రాహు రాస్తికాః, ధనమన్నజలాద్యంయ ద్దాన్యం న్యాయేన సంభృతం ౨౯. ప్రతిపాదన మస్యాగ్రే శ్రద్ధయా దానముచ్యతే, ప్రస న్నేనస్వభావేన హ రేర్వాశంకరస్యవా 30. విధివత్పూజనం యత్త దర్చనంవిదు రర్చకాః, రాగాద్యపేతహృదయం వాగదుస్తానృతాదికా 3౧. హింసాదిరహితః కాయ ఏతచ్ఛౌశ్వరపూజనం, సత్యంజ్ఞానమనంతం యత్తద్బ్రహ్మేతి గురోర్ముఖాత్ 3౨. వేదాంతశ్రవణం ప్రాహుః సిద్ధాంతశ్రవణం బుధాః, లోకవేదవిరుద్ధస్య కర్మణః కుత్సితస్యయుః 33. కరణేతాతరోభావో హ్రీరిత్యాత్మవిదో విదుః, గురూ పదిష్టమార్గేణ బాహ్యసంగై రదూషితః 3౪. మంత్రాభ్యాసోజపఃప్రోక్తో మహాసిద్ధి విధాయకః, ఆత్మార్థముపదిష్టం యద్దేశికేన దయాలునా 3౫. ఉపాయగ్రహణం తంత్రై ర్యత్తద్వైవ్రతమిష్యతే, ఏవందశవిధస్సోఽయం నియమస్సమ్య గీరితః 3౬. దేహస్యాల్లాఘవకరంనాడీ పవనశోధకృత్, స్వస్తికాద్యాసనంప్రోక్తం తదాసంత్యా యకల్పతే 3౭. స్వస్తికం గోముఖంపద్మం వీరంసింహాసనంతథా, భద్రంముద్రా సనంచాపి మయూరాసనమేవచ 3౮. సుఖాసనంచ సద్బుద్ధే నవముఖ్యాసనానిహి, ప్రాణస్యసంయమ స్సమ్యక్ప్రాణాయామ ఉదాహృతః 3౯. సచోక్తోద్వివిధః ప్రాజ్ఞై స్సగర్భాగర్భభేదతః, జపేనసహితఃపూర్వః పరోజపవివర్జితః ౪౦. తత్ర

ద్వాదశభి ర్యుక్తో మాత్రాభిరధమ స్స్మృతః, మధ్యమస్తుతువిజ్ఞేయ శ్చతుర్వింశతి మాత్రకః, ౪౧. షడ్వింశన్మాత్రకం ప్రాహురుత్తమం ప్రాణవేదినః, ఉదాత్తత్రితయోచ్చార కాలో మాత్రానిగద్యతే ౪౨. ప్రస్వేదకంపనోత్థాన జనక స్సాత్వ త్కృమాదయం, రేచకాదిస్వరూపేణ సాధనేయోహ్యయం బుధైః ౪3. రేచ కోఽంతర్గత మరుద్బహి ర్నిర్యాపణక్రమః, అంతఃప్రవేశనం బాహ్యవాయోః పూరక ఇష్యతే ౪౪. ఆపూరితస్య తస్యాంతః స్థాపనం కుంభకఃస్మృతః, రేచపూరకయో ర్మధ్యే బహిర్వాయో ర్నిరోధనం ౪౫. రేచకానంతరంవాయో ర్నిరోధ శూన్యస కోబహిః, ఇతిచబ్రువతే సంతస్సోపి చిత్తనియామకః ౪౬. ఇడయారేచయే త్పింగ ళయా వాయుంప్రపూరయేత్, సుషుమ్నయా కుంభయేత ఇడాఖ్యాచంద్రదేవతా ౪౭. వామభాగస్థితా దేవయోని స్స్నిగ్ధగుణాన్వితా, పింగళాపితృయోనిస్యా ద్దక్షిణా భానుదేవతా ౪౮. తయోర్మధ్యగతానాడీ సుషుమ్నా బ్రహ్మదైవతా, పద్మసూత్రనిభాచేయం వీణాదండాఖ్యయా యుతా ౪౯. అవష్టభ్య మహానాడీ మిమాం బ్రహ్మమయీంతథాం, నాడ్యస్సప్తత్యసంఖ్యాతా దేహస్యాముష్య ధారకాః ౫౦. నాడీవిశుద్ధ్యైకుంభ్యోయం ప్రాణాయామ స్సుఖోదయః, తస్మాన్నాడీ

పరిజ్ఞానం యోగిన స్సంమతంసదా ౫౧. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్యస్తత్ర చతు ర్దశ, సుషుమ్నాపింగళా తద్వదిడాచైవ సరస్వతీ ౫౨. పూషాచవరుణాచైవ హస్తిజిహ్వా యశస్వినీ, అలంబుసాకుహూశ్చైవ విశ్వోదారా పయస్వినీ ౫3.

శంకినీచైవగాంధారీ త్యేతాముఖ్యాః ప్రకీర్తితాః, తాసాంముఖ్యతమాస్తిస్రస్తిస్రః
ప్వికా విశిష్యతే ౫౨. బ్రహ్మనాడీత్యసౌప్రోక్తా విద్వద్వేదాంతి పారగైః, ఇడా
యాఃపింగలా యాశ్చ సుషుమ్నాయాః స్థితిర్మతా ౫౩. సరస్వతీకుహూశ్చాపి
సుషుమ్నా పార్శ్వయోఃస్థితే, గాంధారీహస్తిజిహ్వాచ వామభాగేతు పూర్వయోః
౫౬. పూషాయశస్వినీచాపి పింగలాదృష్టపూర్వయోః, స్థితా విశ్వోదరామధ్యే
కుహూకా హస్తిజిహ్వాయోః ౫౭. గాంధార్యాశ్చ సరస్వత్యాః స్థితామధ్యేతు
శంకినీ, యశస్వినీ స్సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తా పయస్వినీ ౫౮. పూషకా
కుహూకామధ్యే వారుణీసుప్రతిష్ఠితా, అలంబుసాస్థితాపాయుపర్యంతం గంధమశ్నుతః
౫౯. ఇడాతుసవ్యనాసాంతగామినీ కందమూలతః, పింగళా యామ్యనాసాంతగామినీ
కందమూలగా ౬౦. పూర్వభాగే సుషుమ్నాయాః కుహూర్విశ్వాంతగామినీ,
విశ్వోదరాభిధానాతు తుండమధ్యేవ్యవస్థితా ౬౧. హస్తిజిహ్వాతథా సవ్యపాదాం
గుష్ఠాంతగా శ్రుతా, గాంధారీ సవ్యనేత్రాంతాప్రోక్తా యోగాంగవేదిభిః ౬౨.
శంకినీ కాముదా నాడీ దండమధ్యే వ్యవస్థితా, నాడీసరస్వతీ జిహ్వాపర్యంతా సుస్థితా
మునే ౬౩. పయస్వినీతథా యామ్యకర్ణాంతం ప్రోచ్యతేబుధైః, పూషాయామ్యాక్షి
పర్యంతం పింగళా పృష్ఠతః స్థితా ౬౪ అధశ్చోర్ధ్వంస్థితానాడీ వారుణీసర్వగా
మినీ, నాడీష్వేతాసు సర్వాసు చరంతిదశవాయవః ౬౫ ప్రాణాపానద్వయం
వ్యాన స్తథైవోదానసంజ్ఞితః, సమానాఖ్యస్తథానాగః కూర్మఃకృకరనామకః ౬౬.
ధనంజయోదేవదత్తఇతితేయోగిభిస్స్మృతాః, ఆస్యనాసికయోర్మధ్యే నాభిమధ్యే తథా
హృది ౬౭. ఉదరేవంక్షణే కట్యాం జంఘయోరుభయోరపి, వర్తతేపవనఃప్రాణః
ప్రధాన స్సర్వవాయుషు ౬౮. అపానోవర్తతేసీచైఃకటిజంఘోరుజానుషు, వ్యాన
శ్శ్రోత్రాక్షిమధ్యేతు కథుదంగుష్ఠయోరపి ౬౯. భ్రూణస్థానే గలేచైవ వర్తతే
సుధియాంవర, ఉదానస్సర్వసంధిస్థో విజ్ఞేయః పాదహస్తగః ౭౦. సమానో నాభి
దేశస్థ స్సర్వదాకృతినాంవర, నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః ౭౧.
నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసఘూసాశ్చ ప్రాణకర్మ మహామతే, అపానాక్ష్యస్యవాయోస్తు విణ్ము
త్రాదివిసర్జనం ౭౨. వ్యానో వినామకృతోక్త ఉదాన శ్చోర్ధ్వయూనకృత్,
సమాన స్సర్వసామిష్టం కరోతీత్యవగమ్యతాం 73. ఉద్గారాదిగణాః ప్రోక్తా
నాగాఖ్యస్య మహామతే, నిమీలనాదికూర్మస్య క్షుతకృ త్కృకరానిలః ౭౪.
తంద్రికృ ద్దేవదత్తశ్చ శోకకృచ్చ ధనంజయః, ఏవంబుద్ధ్యాసమాలోచ్య నాడీం
విజ్ఞాయ తత్త్వతః ౭౫. ఉక్తక్రమేణ యఃకుర్యా త్ప్రాణాయామం సయోగవిత్,
నిత్యంతు పోడశప్రాణాయామాన్ కుర్యాద్విచక్షణః ౭౬. ఏవమభ్యాసతో మాసా
ద్నాడీహ్మహాత్యాం వ్యపోహతి, షణ్మాసాభ్యాసయోగేన దివ్యంజ్ఞానం సముద్భవేత్
౭౭. వత్సరాభ్యాసతో యోగీ పరమం బ్రహ్మవిందతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య
నకించిదపి దుర్లభం ౭౮. ప్రాణాయామం నిశీథిన్యాం ప్రణవేనైవకల్పయేత్, మాత్ర

యైవహి సావిత్ర్యాః తేజస్వీ సూర్యవద్భవేత్ ౭౯. ప్రాణాయామఇతి ప్రోక్తః ప్రత్యాహారం వదామితే, విషయేభ్యస్సమస్తేభ్యో యత్ప్రత్యాహారణం స్థిరం ౮౦. ఇంద్రియాణామిమం ప్రాహుః ప్రత్యాహారం మనీషిణః, మానసేనాప్యనష్టాన మనుశిష్టస్య కర్మణః ౮౧. ద్వంద్వేషుసమభావశ్చ ప్రత్యాహారతయాస్మృతే, యమాదిగుణయుక్తస్య మనసాధిగతాత్మని ౮౨. ధారణాచ్చ బ్రహ్మపురే దహరాకాశమేవ యత్, తదంతర్బహిరాకాశధారణాపిచ ధారణా ౮౩ హృత్పుండరీకే నాభౌవా మూర్ధ్ని పర్వతమస్తకే, చిత్తస్యబంధనంయత్ర ధారణా సాపికథ్యతే ౮౪. ప్రత్యయాంతరనిర్ముక్త ప్రవాహోయా ధ్యానమిష్యతే, సగుణంనిర్గుణంచేతి ద్వివిధం తత్రగీయతే ౮౫. సచ్చిదానందనీరూప శివధ్యానంహి నిర్గుణం, సగుణం సచ్చిదానందసాకార శివలక్షణం ౮౬ తదిదం నవధాప్రోక్తం స్థానభేదా ద్యథాశృణు, మూలేహేమనిభం ధ్యాయే చ్చివం పాపప్రశాన్తయే ౮౭ ధ్యాయే న్మణిక్యసచ్ఛాయం స్వాధిష్ఠానేసుఖీభవేత్, మణిపూరేనవార్కాభం ధ్యాయేత్సంక్షోభయేజ్జగత్ ౮౮. హృది విద్యానిభంధ్యాయే త్సదాశివమయోభవేత్, విశుద్ధేదీపసంకాశం ధ్యాయే ద్దుఃఖవిశుద్ధయే ౮౯. చంద్రాభం లంబికాగ్రే ధ్యాయేదానందమశ్నుతే, నీలాంజననిభం ధ్యాయే ద్భ్రూమధ్యేయోగభాగ్భవేత్ ౯౦ సర్వవర్ణమయుం ధ్యాయేత్ పరంవ్యోమ్ని శివోభవేత్, అజ్ఞాచక్రేశశిప్రఖ్యం ధ్యాయే త్సర్వజ్ఞతామాప్నుయాత్ ౯౧. ఏవంనానవిధధ్యానా త్సగుణా త్సగుణోభవేత్, సమాధిస్సమతావస్థా జీవాత్మపరమాత్మనోః ౯౨ సమ్యగ్బ్రహ్మాణ్యవస్థాన మాత్మనశ్చా సమాహితః, అయోగీనవిజానాతి సమాధిం స్వాత్మసౌఖ్యదం ౯౩. జాత్యంధఇవ సద్రత్న మవపాయి గుణాన్వితం, ధారణాయాస్సముద్దిష్ట స్సమయుః పంచనాడికాః ౯౪. ధ్యానస్యనాడికా షష్టిః కాలఃకాలవిదేరితః, దినద్వాదశకం కాల స్సమాధే రభిధీయతే ౯౫ నకర్మ నార్తిర్న ద్వేషో నమోహోహా నచవిప్లవః, నాజ్ఞానం నప్రమాదశ్చ తస్యయస్యా త్సమాధిమాన్ ౯౬. ఏకస్మిన్నపిభూతే యచ్చతు ర్భూతా నుభావనం, పృథక్పృథక్సమాధిస్యా త్పంచీకరణనామకః ౯౭. అథాన్య దపివక్ష్యామి సమాధిం లయసంజ్ఞితం, యస్మిక్తసిద్ధే ప్రసిధ్యంతి సిద్ధయోఽష్టా నిజేచ్ఛయా ౯౮. తతః ప్రాణపరిస్పంది ర్నిశ్చలో యత్రతిష్ఠతి, సదాశివైక్యఫలద స్సమాధిర్వీలయాభిధః ౯౯. ఉత్తమః పరమాత్మైక్యం మధ్యమోఽహంక్రియా లయః, మూర్ఖాగమోఽధమః ప్రోక్త స్సమాధౌ విలయాత్మని ౧౦౦. విలయాఖ్యేసమాధౌ యఃక్షణంవా తిష్ఠతిస్మరన్, తస్యసర్వవిద స్సంతి నవసత్ఫలితాహ్వయాః ౧౦౧. స్వకామఫలలోపేత స్సర్వభోగసమన్వితః, జీవే ద్వర్షసహస్రంహి సమాధౌలయనామ్ని యః ౧౦౨. బహునాత్రకిముక్తేన ససమాధి ర్బుధైస్స్మృతః, యేన సంజాయతేసద్య శ్చిత్తైక్యకరణం శివే ౧౦౩. శృణుయోగప్రసంగేన ముద్రా ణాంవైభవం మునే, ముద్రాభిరేవసస్నిద్ధో యోగస్సిధ్యతి యోగినః ౧౦౪.

ఆనంత్యంఖలు ముద్రాణా మాత్మవిద్భి ర్వినిశ్చితం, ముఖ్యాస్తత్ర వదామ్యత్ర పంచ ముద్రాః ప్రసంగతః ౧౦౫. ఉడ్డీయాణం నభోముద్రాం మహాముద్రాం జలంధరాం, మూలముద్రాంచ యోవేత్తి సయోగీసర్వవేదితా ౧౦౬. ఖుక్షేస్తుపశ్చిమే స్థానే నాభేరుపరిబంధనం, మాత్రయా పరమప్యేత ద్ధుడ్డీయాణం ప్రచక్షతే ౧౦౭. మహాఖగ స్సముడ్డీయ గచ్ఛన్మంక్షు తతస్తతః, అనయాముద్రయా విద్వా న్స్వవశ స్సతతంభవేత్ ౧౦౮ ఉడ్డీయాణాఖ్య ముద్రేయం ద్వివిధాపరికీర్తితా, శార్దూల చర్మణైవైకా యుక్త్యాక్ష్యప్తేన బంధనం ౧౦౯. వాయో ర్బహిరథాన్యత్తు మాన సేనాస్యబంధనం, ఉడ్డీయాణైకసిద్ధస్య సిద్ధస్యవిదితాత్మనః ౧౧౦. సిద్ధయో వ్యోమ చారిత్వ పూర్వగాస్సంభవంతిహి, ఉక్తస్థానే మరుద్బంధీభూత్వా యత్రైకధీ ర్భవే త్తే ౧౧౧. తస్మిన్దేశే చరత్యేవం తత్తత్సౌఖ్యం సమశ్నుతే, జిహ్వాయా విప రీతాయాః కపాలకుహరోదరే ౧౧౨. ప్రవేశనంనభోముద్రా భ్రూమధ్యాహిత చక్షుషః, ఇయంహి ఖేచరీముద్రా ముద్రావిద్భి ర్నివేదితా ౧౧3. యదస్య చిత్త పవనౌ చరతః ఖేసునిర్మలే, యస్యేయంఖేచరీ ముద్రా స్వవశేవర్తతే సదా ౧౧౪. తస్యబిందు ర్నపతతిస్వవశే మరుతేజగత్, యావద్బిందుః స్థిత స్తావ ద్వివుషో నవిన శ్యతి ౧౧౫. యావద్వశ్యా నభోముద్రా తావద్బిందు ర్వశేభవేత్, బిందోస్సము రసీభానం యోజానాతి సయోగభాక్ ౧౧౬. నతస్యక్షుత్పిపాసార్తి శ్శోకమోహా మతిభ్రమాః, రసనాశ్లేషణం సర్వ మలక్ష్యాలక యోజనం ౧౧౭. మహాముద్రేతి కథితా ఘటనంచార్కసూర్యయోః, వక్షస్యస్తచిబుకో యోఽసా..... ౧౧౮. విచక్షణేనహస్తాభ్యాం వినతే దక్షిణేపరం, ధారయేత్కుక్షియుగలం పవనే నైన పూరయేత్ ౧౧౯. ఏవంచాన్యేనభాగేన మహాముద్రేయ మీరితా, ఉభా భ్యాముపి భాగాభ్యాం విజితే పవనేతితః ౧౨౦. ముద్రామిమాం..... పథ్య మముష్యహి, స్వేచ్ఛయా యోగినాజగం విషమప్యమృతం భవేత్ ౧౨౧. క్షయోదావర్త కుష్ఠార్శో గుల్మాధ్మానాదయో గదాః, నశ్యంత్యజీర్ణ వేగాశ్చ గర వేగాశ్చ దుస్సహాః ౧౨౨. బద్ధ్వా సర్వసిరాజాల మధోగామి నభోజలం, కంఠ దేశే నిబధ్నీయా న్ముద్రాజాలంధరీ స్మృతా ౧౨3. జాలంధరీకృతం సమ్య క్కంఠ దుఃఖవినాశనం, నాగ్నిపతతి యత్కించిదపి వ్యోమ్నిః పరావృతం ౧౨౪. నచి త్తంధావతిసైవం నచవాయుః ప్రధావతి, మనోహిప్రథతేతస్య ముద్రేయంఖస్య శాశ్వతి ౧౨౫. పార్ష్ణిభాగేన సంపిడ్య యోని మాకుంచయే ద్గుదం, అకపోల త్వనంగాన్యం మూలబంధః ప్రకీర్తితః ౧౨౬. అపానప్రాణయోరైక్యం సదా విస్యాద్ర్శోషణం, బుద్ధిస్థయావనోల్లాసో మూలబంధస్యలక్షణం ౧౨౭. *భరద్వాజః* ఏః మెతా స్సముద్దిష్టాఃపంచముద్రా మహామతే, యఇమా స్తత్త్వతోవేత్తి యోగీ శ్వరో ౧౨౮. ఇత్యేవమానందరసైకరూపో యోగోయమాతే కథితో , ఆత్మావబుద్ధింవినివేశ్య సాధ్వీమాప్నోతి సిద్ధిం పరమాం జితాత్మా ౧౨౯.

ఇత్యేకాదశ సాహస్రైర్గ్రథితం పుణ్యవర్ధనం, హేమకూటస్యమాహాత్మ్యం సర్వపాపక్ష
యావహం ౧౩౦. ఇదంపుణ్యతమాఖ్యానం య శ్శృణోతి సదానరః, సపుత్ర
పౌత్రైస్సహితః ప్రేత్యస్వర్గే మహీయతే ౧౩౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే సప్తర్షి యాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహి
తాయాం పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే,
అష్టాంగయోగ, ముద్రాలక్షణాది నిరూపణంనామ
పంచదశోధ్యాయః. ౧౫.

శ్రీపంపామాహాత్మ్యం సంపూర్ణం.

శ్రీ హేమకూట నిలయః పంపాలింగన కాముకః
గంగాధరో విరూపాక్షో మంగళం దిశతా త్సదా.

యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనంచ యద్భవేత్,
తత్సర్వం క్షమ్యతాం పంపావిరూపాక్షేశ్వర ప్రభో.

శ్రీ పంపా విరూపాక్షేశ్వరార్పిత మస్తు.

ఖ్యాతాపంచమీ పరమోదయా, ధర్మాధర్మవినిర్ముక్తో దేహేంద్రియ వివర్జితః ౬౪. అసంగాదిగుణోపేత శ్శివతత్త్వసమాహితః, స్థిరచిత్తాత్మవా యోగనిష్ఠాం ప్రాప్తో నిరామయః ౬౫. నిస్తీర్ణదోషజాలశ్చ నిరాశంసోనిరావిలః., నిష్ఠాంగతశ్శివప్రాప్త్యా సంలీనో౽ తిగతింగతః ౬౬. సాయుజ్యంప్రాప్తఇత్యేష పర్యాయేణ నిగద్యతే, సతుయశ్చస్వతంత్రోపి సిద్ధసంకల్పలక్షణః ౬౭. రుద్రవన్నకరోత్యేవ సదాతృప్తా ధికాఽ క్రియాః, యథాపుంస్త్వేపి పుత్రస్తు నవిఖుర్యాత్సమాతరి ౬౮. సామర్థ్యేపి తథాయుక్తశ్శివసాధకవద్భవేత్, ఏవంపాశుపతే తంత్రే పంచావస్థాసుయోభవేత్ ౬౯. ప్రశస్యతే సుధీస్సద్భి స్సర్వలోకనమస్కృతః, యఏవం క్రమసంయుక్త స్సన్మార్గంనైష్ఠికంచరేత్ ౭౦. స్వతంత్రస్సిద్ధసంకల్ప శ్శివవత్సర్వగోభవేత్, పంచార్థవిజ్ఞానరహస్య మేవంప్రకాశితం భావవిదాంపురోగ, యఏతదాత్మానురతే విధిజ్ఞ స్సబంధమశ్నేతి పరంనభూయాః ౭౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే పంచార్థచరణప్రశంసా నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * ఇదంపంచార్థచరణం సిద్ధాచారవ్రతోత్తమం, అలంఘనీయ మత్యర్థం దుష్కరంచదురాసదం ౧. తత్రప్రమాదాదజ్ఞానాత్ జ్ఞానాద్వాసంభవేదపి, దోషోఽత్రనిష్కృతింబ్రూహియయాశుధ్యతిదోషభాక్ ౨అ *భరద్వాజః* సాధ్వీయం ప్రశ్నరీతిస్తే సంభవేద్యత్రినోవ్యయం, దోషస్త్రికరణేనాపి ఖలసంగా త్సతోస్తిహి ౩అ. వాచికైర్దపక్షిమృగతాం మానసై రంత్యజాతితాం, కాయికైర్దకర్మజై ర్దోషై ర్యాతిస్థావరతాం నరః 3. దోషాశ్చైతేనబాధ్యంతే నరం నిష్కృతిదర్శినం, మానసస్యతుదోషస్య ప్రాయశ్చిత్తం యదీరితం ౪. వాచికాద్ద్విగుణం తత్వాత్కాయక్లేశం తతోధికం, బాహ్యాభ్యంతరభేదేన ప్రాయశ్చిత్తం ద్విధాస్మృతం ౫. బాహ్యంగురో స్సమీపేతు త్రికాభ్యాసో యథావిధి, శివస్యైవ సమీపేతు దానంస్నానం తథోదితం ౬. అమంత్రితేన యత్స్నానం భస్మనాకల్పయేద్వ్రతీ, ప్రదక్షిణశతం కుర్యా చ్ఛివస్యనియతాశయః ౭. జపేద్రౌద్రీసహస్రంచ పూతోభవతి తత్క్షణాత్, వృషమేకంయమాదీనాం స్తుతౌ తాంనిష్కృతిం శృణు ౮. శత యోజనమధ్వానం గచ్ఛేత్తీర్థప్రసంగతః, ఆధిక్యం దివసాధిక్యే నిష్కృతేరితి గణ్యతే ౯. శేతసిస్ఖలితేరాత్రౌ ప్రాణాయామాస్తుషోడశ, రౌద్రీజపసహస్రంచ ప్రాయశ్చిత్తం స్మృతంబుధైః, ౧౦. దివాచేద్భావ్యథాంకుర్యా ద్వేష్టకాయుత

పంచకం, తత్సంఖ్యయాజపేద్రౌద్రీం గాయత్రీంశివసన్నిధౌ, ౧౧. జపేదఘోరంత్రిశత మపూతోదకసేవనే, నిశాయాంపానఖానాగాడపే జ్జప్యాయుతంకృతం ౧౨. ప్రదక్షణశతంవాపి కుర్యాద్దేవస్య భక్తిమాన్, ప్రాణాయామశతంకుర్యా దశౌచ ద్వయ సంకరే ౧౩. రౌద్రీశతంచ ప్రజపే త్కర్మయోగాత్పరంపరం, అతిథ్యమా ధ్వరంశాద్ధం ప్రోక్షితాభ్యుక్షితే అపి ౧౪. లౌల్యాత్పృథగ్గ్రసాస్వాదది పునరవ్య శనంతథా, సంకరస్సన్నిధానంచ తథాసంకీర్ణతేతి యః ౧౫. పాత్రభేదా ఇమేసప్త తత్రనిష్కృతిరిష్యతే, రౌద్రీసహస్రంప్రజపే త్పదక్షిణశతోద్యతః ౧౬. యేన భుక్తంచపీతంవా శివస్యాభ్యర్చనం వినా, కలశైరయుతైరీశం స్నాపయే ద్విధితా త్మవాన్ ౧౭. జపేత్తాం తత్పరీమాణేన గాయత్రీంరుద్రదేవతాం, యానశయ్యాసన స్నాన మహాసంమేలనో క్తిషు ౧౮.సపం క్తిభోజనేసార్ధం పతితైశ్శ్వపాకనిష్కృతిం ౧౯. ప్రాజాపత్యేన కృచ్ఛ్రేణ శుద్ధాత్మా భవతిధ్రువం ౨౦. వ్రతచర్యాంచరన్భుంక్తే భాండేదేవకలస్య యః, ఉపోష్య పంచగవ్యాశీ త్రికాభ్యాసరతో భవేత్ ౨౧. భుక్తదేవలకాన్నశ్చేత్ కృచ్ఛ్రంచాంద్రాయణంచరేత్, స్నాపయే త్పరమేశానం కలశైరయుతైరపి ౨౨. తత్కాలపవిజానే కుర్యా ద్వమనమాత్మవిత్, ప్రాజాప త్యంచరే త్కుంభశతేన స్నాపయేచ్ఛివం ౨౩. శివసంపూజ్యవిధివ డభ్యస్యే త్త్రికమేకధీ:, యోదేవద్రవ్యభోజీన కృచ్ఛ్రంసాంతపనం చరేత్ ౨౪. అభిషించే న్మహాదేవం కలశైరయుతేన సః, వ్రతభ్రష్టాన్నపానాదా వియమేవహి నిష్కృ తిః ౨౫. తృణచ్ఛేదే కృతేరౌద్రీ మష్టోత్తరశతం జపేత్, దివా సంచరణే ప్రాయో భవే జ్జంతువధగ్గిక్వచిత్ ౨౬. తస్యనిష్కృతిరుక్తేయం ప్రాణాయామా స్త్రయో దశ, త్రిశతంరుద్రగాయత్ర్యా జప శ్చాగమచోదితః ౨౭. వధోజరాయుజాదీనాం ప్రమాదాత్తుభవేద్యది, తచ్ఛుద్ధ్యంధారయేద్రౌద్రీం గాయత్రీమయుతం జపేత్ ౨౮. ప్రాణాయామాంశ్చ షట్కుర్యా త్తస్యహినిష్కృతిమర్హతి, అనస్థిజంతుహననే షట్కుర్యాత్ప్రాణ సంయమాన్ ౨౯. రౌద్రీశతంచప్రజపే త్తతస్సంపూజయే చ్ఛివం, క్షుద్రాస్థిజంతువధకృ త్ప్రాణాయామాష్టకే రతః ౩౦. నహ్యసంప్రజపే జ్జప్యమభ్యస్యేచ్చ త్రికంశుచిః, చటకాదివధే ప్రాణాయామాన్ దశనమాచ రేత్ ౩౧ జపేద్రౌద్రీసహస్రంచ ముచ్యతే తేనపాప్మనా, గృధ్రాదీనాంవధే ప్రాణా యామాశ్శత ముదీరితాః ౩౨. అయుతంరుద్రగాయత్ర్యా శ్శివపూజాచనిష్కృతిః, మార్జాలనకులాదీనాం వధేజప్యాయుతం జపేత్. ౩౩. కుంభైస్తదర్ధసంఖ్యాకై రభిషించేచ్ఛివంప్రతీ, కూర్మగ్రాహసుపాదీనాం జపోజప్యాయుతంమతం౩౪. కుంభైర్దశన హస్రేణ స్నాపయేచ్చ మహేశ్వరం, వధేగురుమృగాదీనాం పూర్వోక్తానిష్కృతిస్మృ తా ౩౫. గోధాహియాదసాదీనాం వధేజప్యాయుతంమతం, తత్పరీమాణాభిషే కంచ కుర్యాన్మృత్యోస్త కిల్బిషాత్ ౩౬. మేషాశ్వమహిషాదీనాం వధేపూర్వోక్తని

ష్కృతిః, గవయాదివధే జప్యాయుతఫండకమిష్యతే 32. శూద్రాదీనాంవధే జప్యాయుతాష్టక ముదాహృతం, అభిషేకశ్చతత్సంఖ్యస్తావతా శుద్ధిమాప్నుయాత్ 3౪. గండకద్విరదాదీనాం వధేష్వేవైవనిష్కృతిః, నవాయుతంచవైశ్యానాం వధేస్మానంచ తత్సమం 3౯. జప్యాయుతానాందశకం క్షత్రియాణాం వధేస్మృతం, స్నానం హిపరమేశస్య కలశై స్తత్ప్రమాణతః ౪౦. జప్యాయుతద్వాదశకం చండాలాది వధే విధుః, తావాన్శివాభిషేకశ్చ త్రికాభ్యాసశ్చ శుద్ధయే ౪౧. అంత్యజాతివధే జప్యాయుత సప్తకమీర్యతే, అయుతైస్సప్తభి స్స్నానమపి స్వాత్మవిశుద్ధయే ౪౨. చతుర్దశాయుతాన్యాహు ర్జప్యాయాః స్త్రీవధేబుధాః, తైరేవశాస్త్రే నిర్ణీతో వ్యభిషేకశ్చతత్సమః ౪౩. హూంమేధానేతధాపాకే వహ్నిప్రజ్వలనేసతి, ప్రాణాయామాశ్శతం జప్యాయుతంచఖలు నిష్కృతిః ౪౪. ఏకయోజనమధ్వానం యానారూఢో యదివ్రజేత్, షట్సహస్రజపంకుర్యా ద్వేష్టనత్రితయం తతః ౪౫. అశక్తానగ్రహోల్లాభా ద్దుర్భిక్షోపప్లవేష్వపి, ఏకాన్నభోజనేపంచశతం జప్యంజపేద్ధ్రితీ ౪౬. ప్రపోదపానే సాహస్రం జపే జ్జప్యామనన్యధీః, ప్రదక్షిణశతంకృత్వా విశుద్ధ్యే ద్ధృతసంశయః ౪౭. చాంద్రాయణత్రికాభ్యాసా చ్ఛుద్ధ్యే ద్దుర్భోజనస్మృతౌ, ఆజ్ఞాభంగేత్వధిక్షేపే మర్మోద్ఘాటే గురోర్వధి ౪౮. సహస్రకలశస్నానం జప్యాయా నియుతంజపః, ప్రదక్షిణానామయుతం ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్మతః ౪౯. తస్యాత్యంతతిరస్కారే నిష్కృతి ర్నహివిద్యతే, అసంభాష్యస్తిరస్కార్య స్సభిస్తత్సర్వపాతకీ ౫౦. యేపూర్వదీక్షితాస్తేహి సర్వేగురుసమాఃస్మృతాః, తిరస్కరోతి యోవృద్ధా సవేష్టనసహస్రకృత్ ౫౧. పవిత్రంఛత్రవస్త్రాది చర్యాజప్యాయుతం జపేత్, ప్రదక్షిణాయుతంజప్త్వా విశుద్ధిమాయాతి శాశ్వతీం ౫౨. నవేశ్మనాథదేవస్య తిర్యక్పతనసంభవే, కలశైఃపంచభిశ్శంభోస్స్నానం కృత్వావిశుద్ధ్యతి ౫౩. వితస్తి మాత్రేనిపతే ద్యదిదేవోఽత్రనిష్కృతిః. దశభిఃకలశైస్స్నానం దేవస్యోత్థాగమేమతం ౫౪. వితస్తిద్వయపాతేతు కలశాష్టోడశోదితాః, హ్యాత్రింశతాఘట్టి స్స్నానం హస్తమాత్ర నిపాతనే ౫౫. హస్తద్వయేతుపంచాశ త్పంచాశన్నిష్కృతౌమతాః, నిష్కృతింశ్మశ్రులింగస్య హస్తత్రయనిపాతనే ౫౬. కరినస్థానపాతేతు నిష్కృతి ర్ద్విగుణాభవేత్, లింగవేద్యాంవిభిన్నాయాం ప్రమాదా త్తిలమానతః ౫౭. పంచవింశతిసాహస్ర కలశస్నాన మాచరేత్, యవమాత్రవిభేదేతు కుంభస్నానాయుతత్రయం ౫౮. కుర్యాత్కుంభాయుతస్నానం రేఖామాత్రవిభేదకే, లింగేతిలాది రేఖాంత మాత్రేభిన్నేతునిష్కృతిఃస్మృతా. ద్విగుణఃప్రాక్తనైఃప్రోక్తః పీఠాభిహతినిష్కృతేః, స్థావరస్యతులింగస్య కంపేజప్యాయుతత్రయం ౬౦. ప్రాయశ్చిత్తం ప్రచలనే దశాయుతమితి స్థితిః, అర్ధారలింగతద్వేది స్ఫుటనే లక్షయోర్వ్యయం ౬౧. జపేద్రాదీంతథాదేవీం స్నాపయేత్తత్సమైర్ఘటైః, బలాచ్చోరైరపహృతే శివలింగే సదోష

భాక్ ౬౨. నిష్కృతం ప్రజపేద్రాత్రౌ ప్రజ్ఞాహీనేస్తు నిష్కృతిః, ప్లానాయుతమితి ప్రోక్తం సహస్రసంవేష్టనాన్యపి ౬౩. జలమగ్నేవ్రుననర్మప్టే శివలింగే ప్రయత్నతః, జప్యాయుతంజపేత్సాన్నను తత్సంఖ్యాకంచ కల్పయేత్ ౬౪. లింగేతుపావకాలీఢే నిష్కృతిర్ద్విగుణామతా, సమస్తదోషసద్భావో లింగత్యక్త్వా దృఢవ్రతః ౬౫. విధివిద్యోగమభ్యస్యే దితిపూర్వవిదోవిదుః. నాత్రగంథపాతః. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యేఉత్తరభాగే పాశుపతవ్రత నిరూపణంనామ ఏకాదశోధ్యాయః. ౧౧.

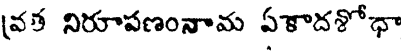

* విష్ణువృద్ధః * సర్వజ్ఞసద్గురుశ్రేష్ఠ దయార్ద్రీయమినాంవర, త్వత్ప్రసాదానుభావేన తంత్రంపాశుపతంశ్రుతం ౧. ఇదానీంశ్రోతుమిచ్ఛామి మతంయత్తన్మహావ్రతం, * భరద్వాజః * శైవాన్మహావ్రతం జాతమితి పూర్వంమయోదితం ౨. మతంమహావ్రతంహ్యేత న్మతానాముత్తమంవ్రతం, పురాశ్వేతగిరౌశ్వేతో మునిభ్యో మునిరుక్తవాన్ 3. అస్మిన్సంతి మహాంత్యేవవ్రతాసీతి మహావ్రతం, మహావ్రతస్య చర్యేయం మోక్షంప్రపయతిధ్రువం ౪, పాపాన్యత్యేతిచప్రోక్తా చర్యాచర్యా శ్రితాంవర, సాధకస్యుభదాయిన్యా చర్యయైవ విరాజతే ౫. శరచ్చంద్రికయాకాలే యద్వద్దిగ్రదగిరిర్మహాన్, నదోషై శ్చాల్యతేనిత్యం యశ్చర్యామధితిష్ఠతి ౬. నహి వాతేనకేనాపి చాల్యతే సుమహాద్గిరిః, శైలోపమానిదుఃఖాని జలబిందుసమం సుఖం ౭. శరీరస్యవినాశిత్వాద్భిక్షుచర్యాం సమాశ్రయేత్, విషయాసక్తచిత్తాస్తు సరాయాతి పరాభవం ౮. బడిశామిషలుబ్ధాస్తు మీనాఇవ మహాహ్రదే, తస్మాచ్చవిషయాన్ఘోరాన్ దివాకర్కటకాన్ వ్రతీ ౯. పరిత్యజ్య తతశ్చర్యాం పీఢయేదమృతోపమాం, చలతృష్ణాగ్రపానీయ బిందుకల్పం హిజీవితం ౧౦. అతస్త్యజేద విద్వాంతు జీర్ణత్వచమివో రగః, జలమధ్యేయథానావా దృఢయానభవంభవేత్ ౧౧. చర్యారూఢస్తథావిద్వాన్నబిభేతి కుతశ్చన, ప్రకామకలుషంవారి శరత్కస్యఫలం యథా ౧౨. విమలీకురుతే చర్యాసుహృత్ సాధికాతథా, మహామంత్రసునిష్ఠస్య భుజంగాన్నయథాభయం ౧౩. యథోదన్యాభయంనాస్తి తృషిత స్యసరోజుషః, తథాగర్భాదికైర్దుఃఖై శ్చర్యావాన్నాభిభూయతే ౧౪. యథోన్న తమహాశైల శృంగస్థోఽధఃస్థితాన్నగాన్, సంపశ్యేతేతథాచర్యా మస్తకస్థోఖిలా న్నరాన్ ౧౫. యథౌషధేనశాన్యంతి రోగాస్సమ్యక్సమాహితాః, తథైవచర్య యాదోషాస్సర్వే నశ్యంతితద్విదః ౧౬. శిరఃస్థితంయథారత్నం సర్వస్యాపి ప్రకాశతే,

వ్రతచర్యాదిశుద్ధస్య తథాకాశోపరిస్థితః ౧౭ గర్భదుఃఖంజరాదుఃఖం మృత్యు దుఃఖంవిచింత్యచ, చర్యాంగేషుచరేద్ధీమాన్ క్షీరోదేహింసవద్వ్రతీ ౧౮. అహిం సాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మచర్యమకల్పనా, అక్రోధోగురుశుశ్రూషా శౌచంసంతోష ఆర్జవం ౧౯. అంగానిసప్తచైతాని చర్యాయాస్తద్విదోవిదుః, తత్రాహింసాంప్రవ క్ష్యామి సర్వపాపప్రణాశినీం ౨౦. చరాచరేషు భూతేషుకర్మణా మనసాగిరా, అపాబుద్ధిర్నాసేయ మహింసాపరికీర్తితా ౨౧. సర్వభూతేషు యోమైత్రీ సాహ్య హింసాసగద్యతే, యథాత్మన స్తథాన్యేషాంసుఖచింతాపి సాస్మృతా ౨౨. యథావేణుఫలంవేణునాశాయ పరికల్పతే, తథా హింసాఫలంస్వాత్మనాశాయేతి శివోబ్రవీత్ ౨౩. తిర్యగ్ద్వేష్టుభూతేషు సబీజాన్యపధీషుచ, దయాలుస్సర్వ దా ధీమాన్ భవేద్బంధాత్ప్రముచ్యతే ౨౪. కపిత్థబిల్వాదిఫలం బీజైర్బహుభి రన్వితం, నభేదయే త్పూర్ణమభుంక్తే నహిదోషభాక్ ౨౫. పవిత్రశోధితై ర్మంత్రైశ్చతుర్భి రభిమంత్రితైః దివా తీర్థాహృతైర్మార్జకుర్యాదాచమనాదికం ౨౬. ప్రహరద్వయతోఽతీతే రాత్రౌతత్సలిలంత్యజేత్, తిష్ఠేద్యద్యాప్రభాతం తత్త్యజే ద్దోషసముద్భవే ౨౭. దేవార్థందేశికార్థంవారాత్రౌ పుష్పాది నాహరేత్, త్వచా సహైవసంపక్వం తైజేన్ముగ్ధఫలాదికం ౨౮. స్వార్థంనపచనంకుర్యా త్పుర్యాద్దు ర్వర్ణ మాస్థవా, ఆత్మరక్షచవృద్ధస్య కృతే పాకో నదోషభాక్ ౨౯. నవ్రజేచ్చ తురోమాసా నభావావ్రతినాంవరః, భస్మమృత్తిలకాస్థాది హృతింకుర్యా త్తథానచ ౩౦. సర్వత్రాహింసయా కుర్యాద్వ్రతిచర్యా మిమాంక్రమాత్, హితంమృదు వచో యత్తద్యథా దృష్టార్థశంసిచ ౩౧. తత్సత్యంప్రోచ్యతేసద్భి శ్చర్యాకంసర్వ సిద్ధిదం, యథైవపురుషావాణీ శాస్త్రాది నతథాభవేత్ ౩౨. చంద్రచందన కర్పూ రసుహృత్సంగాదికం యథా, తథైవసత్యమధురం సుఖయేద్దేహినంసదా ౩౩. గుప్తానామప్యగుప్తానా మనాదానంకదాచన, వాగాద్యైఃపరవస్తూనా మస్తేయమితి గద్యతే ౩౪. యథైవబడిశాసక్తామీనానశ్యంత్యసంశయం, తథాపరార్థసంసక్తో వ్రతీసద్యః ప్రణశ్యతి ౩౫. పరవస్తునిరక్తస్య నరాత్రౌనదివాసుఖం, లోకద్వయంచ నాస్త్యస్య నృపతేశ్చ బిభేత్యసౌ ౩౬. నహ్యక్షీణార్థతృష్ణస్య కుతశ్చిద్విద్యతే భయం, స్తేయంతుతృష్ణాప్రభవం తృష్ణానాశేభవేన్నతత్ ౩౭. తైలక్షయేనదీపోహి నవ హ్నిః కాష్ఠసంక్షయే, అవీరణే నచోశీరం నతృష్ణాసంక్షయే భయం ౩౮. తస్మా త్తృణంసువర్ణంచ సమంపశ్యేన్మహావ్రతీ, అమైథునేచ్ఛా యా తత్తుబ్రహ్మచర్య ముదీ ర్యతే ౩౯. అలోలుపత్వంనారీషు మనశ్శుద్ధిర్దరీయసీ, నిస్సంగతాచసర్వత్ర బ్రహ్మ చర్యం మహామతే ౪౦. వాఙ్మనఃకర్మభి స్సమ్య గ్బ్రహ్మచర్యంచరన్తియే, తేహి పాశై ర్విముచ్యంతేనిత్యంతే చసిద్ధిభిః ౪౧. ఇదంహితపసాంమూలముత్తమాంగం సుకర్మణాం, జ్ఞానస్యపరమామూర్తిః శౌచస్యపరమంపదం ౪౨. ధర్మస్యపీఠంమో

ష్టస్య మార్గఃపరమజన్మనః, పవిత్రాచ్చపవిత్రం యదిదంహి పరమవ్రతం ౪౩. బ్రహ్మచర్యంతదేకాత్మా భవేవ్రతమహావ్రతే, అకల్పనాతుచర్యాయా మవిరోధిత్వ మిష్యతే ౪౪. చర్యాప్రవృత్తిః శుశలా తథాసిద్ధాత్మకల్పధీః, సదాత్రికరణేనాపి దోషాణా మనవేక్షణం ౪౫. విరక్తిస్సర్వశిల్పేషు రక్తి శ్శీలజపాదిషు, రుద్రేభక్తి ర్గురుణేరాగో వర్జనంభయశోకయోః ౪౬. అగుణేషువిరాగశ్చ శాంతిర్దాంతిర్ధృతా త్మతా, జయాజయధనప్రీతి భయచింతావివర్జనం ౪౭. శత్రౌమిత్రేసమానత్వం నచలోకరతిఃక్వచిత్, నిందాయాంచస్తుతౌసామ్యం నివృత్తిస్సర్వవృత్తిషు ౪౮. తరుమూలేషు శూన్యాసుగుహాసుచ సదాస్థితిః, మార్గశీల్పేజరచ్చీరకంథా శకల సంవృతిః ౪౯. పరీవాదవిరాగశ్చ మోక్షేకథనగృథ్నుతా, విపాకోగ్రపరానిష్ఠా నివృత్తిశ్చాప్యకల్పనం ౫౦ అకల్పనైకనిష్ఠస్య భూయిష్ఠా విశ్వసిద్ధయః, నిందితస్య హితిస్యాపి నచాప్యంగేన విక్రియా ౫౧. అక్రోధస్యతువిజ్ఞేయ శ్చర్యాయాఃపర మంధనం, నాక్రోధసదృశో బంధుర్నచక్రోధసమో రిపుః ౫౨. నమహేశాత్పరఃపూజ్యోనాన్య స్తుల్యాం మహావ్రతాత్, జితంసర్వంజగత్తేన ప్రాప్తంశివపదం తథా ౫౩. యేన క్షాంత్యంబునా తూర్ణంక్రోధనహ్నిఃప్రనాశితః, అక్రోధఃపరమంతీర్థ మక్రోధఃపరమంతపః ౫౪. అక్రోధఃపరమంసౌఖ్యమక్రోధఃపరమంహితం, యస్య క్రోధానలో దీప్తఃపుంసస్సన్నిహితోహ్యది ౫౫. ప్రదీప్తకోటరస్థేవ తరోస్తస్యఖిల స్సుఖం, సదాత్రికరణేనాపిగురో రాజ్ఞానుపాలనం ౫౬. గురుశుశ్రూషణం ప్రోక్తం చర్యాంగేషు పరంహితత్, గురూక్తశాస్త్రిపఠనం పాదసంవాహనం గురోః ౫౭. గురోఃప్రశంసా తత్సర్వం గురుశుశ్రూషణంమతం, యేనప్రక్షాల్యతేపాపం శుచిత్వంచ విధీయతే ౫౮. శౌచంతద్ద్వివిధం ప్రోక్తం బాహ్యాభ్యంతర భేదతః, మృజ్జలాభ్యాం భస్మనాచ బాహ్యమన్యత్తు భావతః ౫౯. మనసోహ్యహితంయద్య త్కర్మలోకవి నిందితం, తదశ్రుతిస్తద్విరతి స్తదనాస్థా తదస్మృతిః ౬౦. తదనుక్తిశ్చ తత్సర్వం శౌచమిత్యభిగమ్యతే, శివనిందకసల్లాప నాసహాసవివర్జనం ౬౧ తచ్చశౌచంస ముద్దిష్టం గురోస్తోత్రం చ తన్మతం, శివపూజాదిసద్భావై స్సద్గురోస్తు విధానతః ౬౨. చిత్తైధ్యానంతు సంతోషః పరచింతాదివర్జితః, నిందాయాంస్తవనేదుఃఖే సుఖేశీతోష్ణయోరపి ౬౩. చిత్తస్యనిర్వికారత్వం సంతోష స్సర్వసౌఖ్యదః, అభుక్తే భుక్తవత్ప్రీతిరపి సంతోషఇష్యతే ౬౪. సర్వభూతేష్వకుటిలా మనసోవృత్తి రార్జవం, గురూక్తాచరణంశంభౌ విశ్వాస స్సత్క్రియాత్మతా ౬౫. అశాఠ్యంచ స్వధర్మేషు పరతంత్రేష్వమూషణం, ఆర్జవంసర్వమేతత్స్యా చ్చర్యాంగందశమం పరం ౬౬. అంగైర్దశభిరేతైస్తు చర్యాంయుక్తాం ప్రసాధయన్, తత్పదంశై వమాప్నోతి పునరా వృత్తివర్జితం ౬౭. అస్మింశ్చతురవస్థాకే మహాతంత్రే మహావ్రతే, చతుష్టయార్థ విజ్ఞానం శివేనైవప్రకాశితం ౬౮. చతుష్టయార్థవిద్యోగీ గురుశిష్యం సుచేతసం,

దీక్షయేత్పుణ్యకర్మాణం సుజన్మానం విధానతః ౬౯. దీక్షితస్స్వగురుంనత్వా తదుక్తంతంత్ర మాస్మృశేత్, వృత్తావస్థాంచరే దాదా విరక్తానామ సిద్ధయే ౭౦. ఆదాయపతితంమార్గే కపాలంమనసైర్వ్రతీ, భిక్షాం తేన చరేద్ధీమాన్ సతుకాపాలికాహ్వయః ౭౧. దశాంగాన్యపితస్యోక్తా న్యేవ మేవ శివాజ్ఞయా, నిస్సంగాం ప్రవిశేద్ధీమా నవస్థామాత్మసిద్ధయే ౭౨. నిస్సంగావస్థితంవిద్ధి జంగమంనామ సన్మతే, నకార్యాజ్జంగమఃక్వాపి నియతంవాస మాస్మరేత్ ౭3. గృహేశైవేమశేవృక్షమూలే తీర్థతటేషువా, చైత్యేషుచత్వరేవాపి యామాద్విశ్రమ్య చాంగవాత్ ౭౪. జాతే పరమవిజ్ఞానే సైవ్రావస్థాంచరేద్యశీ, సైవ్రావస్థాంప్రవిష్టోసా ధ్వజీతి పరిగణ్యతే ౭౫. ధ్వజమేకంకరేబిభ్ర న్మరుద్భూత తదంశకం, చలేద్యతస్తతోగచ్ఛే ద్ధ్వజీతిశివ శాసనం ౭౬. నస్యాద్దిజ్మియమఃకశ్చి న్నవాసనియమః క్వచిత్, దశస్వంగేషు నియమస్సర్వదైవాస్య విద్యతే ౭౭. శివధ్యానపరోయోగీ స్వచర్యాంనాతిలంయేత్, ఏవంచర్యాప్రతిష్ఠస్య నిరాసంగస్యయోగినః ౭౮. సర్వంప్రకాశతేతత్త్వం నిర్లేపమకుతోభయం, శైవీంకథాంస్వభావస్థాం నిశ్శంకాంప్రవిశేద్యశీ ౭౯. కరంకితి చనామాస్య భవేదన్వర్థతో మునే, శ్మశానభసితోద్ధూళిః కరంకంస్వయమాగతం ౮౦. వహన్ లంబిజటాబద్ధ చంద్రలేఖాసమన్వితః, సర్వతోవిహరేద్ధీర స్సర్వా చారో నిరామయః ౮౧. భిక్షాంకుర్యా న్నరశిరఃకపాలే తత్తదంగభాక్, శ్మశానే వేవనివసే చ్ఛూన్యాగారేషువా సదా ౮౨. సదాకుర్యాచ్ఛివధ్యానం శంకా మాత్రంచ వర్జయేత్, శంకయాభక్షితంసర్వం త్రైలోక్యంసచరాచరం ౮3. సాశంకా భక్షితాయేన నిశ్శంకోయం మహావ్రతీ, ఏవంస్వచర్యానిరతం వ్రతినంసమయేశివః ౮౪. అనుగ్రహపరోరక్ష త్యాత్మలాభేనసర్వదా ౮౫. ఏవంమహావ్రతమతం దురితాంధకార నిర్భేదనార్కకిరణోత్కర మామనంతి, దేవస్యచంద్రకలయాంకిత మస్తకస్యసద్యఃప్రసాదజననం మతమేతదేవ ౮౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే శైవచర్యా, మహావ్రతనిరూపణంనామత్రయోదశోఽధ్యాయః ౧3.

---

* విష్ణుపృచ్ఛః * మహావ్రతస్యతంత్రస్య స్వరూపంతత్త్వత శ్శ్రుతం, పరామృష్టానిచాన్యైవ విధయశ్చ ఫలానిచ ౧. కాలాముఖంతువిజ్ఞాతుం మహాత్మ్యాతూహలంహిమే, ఆగమేష్వపిసర్వేషు తంత్రేషుచరితేషుచ ౨. సంహితానుచ సర్వాసు పురాణేషుమహాత్మ్యపి, ఇతిహాసేష్వశేషేషు రహస్యోక్తిషుతానుచ 3. శివఏవపరోదేవ స్సన్మంత్రోబ్రహ్మపంచక , కలాఏవసదాముఖ్యా మహాత్కాలాముఖంమతం ౪. ఇతిప్రశస్తంసర్వత్ర నామ్నేషం ప్రతిపాద్యతే, సర్వత్రోద్దేశమాత్రేణ

సర్వజ్ఞోనప్రకాశితం ౫. మహ్యంకాలాముఖంతంత్రం సంభావయసవిస్తరం, యేన శ్రుతేన విజ్ఞాతాభవేయం విమలాశయః ౬ * భరద్వాజః * అహోతేసత్త్వ సంపన్నా తత్త్వవస్త్వనుబంధినీ, బుద్ధిర్బుద్ధిమతాంశ్రేష్ఠ విష్ణువృద్ధ విభావ్యతే ౭. ఇదంకాలాముఖనామ మతం మంత్రార్థసిద్ధిదం, మహాదేవస్యదేవస్య హృదయంవిద్ధి సన్మతే ౮. మంత్రాణ్యన్యానిసద్బుద్ధే గహనానివ్రతాదిభిః, శివోపాసనయా దృష్టం మహాఫలమిదం మతం ౯. శివచారిత్రభేదాని తంత్రాణీతి ప్రచక్షతే, శైవంవాశు పతం యత్త న్మహావ్రతమితి శ్రుతం ౧౦. యథాకాలాముఖం చైతత్సర్వనృత్తం మహేశితుః, ఇదంహిసర్వతంత్రాఢ్యం సారాత్సారతరం మతం ౧౧ కాలాముఖం మహాప్రాజ్ఞ కలాయాత్రప్రతిష్ఠితాః, కాలాముఖైకసంబంధి యత్తత్కాలాముఖం మతం ౧౨. తదనుష్ఠానవంతోయే తేపి కాలాముఖాస్మృతాః, నివృత్తిశ్చప్రతిష్ఠాచ విద్యాశాన్తి స్తథైవచ ౧౩. శాన్త్యతీతాచ తాస్సర్వా ముఖ్యాఏవకలాస్వివ, యఃకలాసునిరూఢాత్మా సకలాన్వా త్మభావతః ౧౪. సవర్ధతేసదాయోగీ కలాభిశ్చంద్రమాఇవ, యస్యచిత్తేకలాస్సంతి సమస్తా స్సకలాత్మకాః ౧౫ పంచానామపిభూతానాం సచవేత్తి స్థితింమునే, తపశ్శాన్తి ర్దయాశ్రద్ధా జపోదానంవ్రతం శమః ౧౬. సర్వంనశోభతేతస్య యస్మిన్శివకలా నహి, యథైవప్రభయాభాస్వాన్ యథాచంద్రికయాశశీ ౧౭. యథాచేతనయైవాత్మా తథైవకలయామునిః, నతస్యసదృశోలోకే సిద్ధిభిస్స్ఫురితాత్మనః ౧౮. నిత్యంకామదుఘాశ్చాస్య కలాఖ్యాః కామధేనవః, అబ్ధినాంకిలదుగ్ధాబ్ధి ర్మహాంస్తాన్మృతం శుభం ౧౯. తథాపాశుపతంతంత్రం ముఖ్యం తస్యాశయస్థివం, శివభక్త శ్శివైకాత్మా శివనిష్ఠ శ్శివాగమః ౨౦. సఏవశివరూపస్సా ద్వ్యస్య కాలాముఖంమతం, యత్రతిష్ఠతియఃకశ్చి ద్దైశేకాలాముఖో మునిః ౨౧. సాకాశీతత్కురుక్షేత్రం సప్రభాసశ్చ పుష్కరం, కృతఘ్నఃపాపకర్మీచ పాతకీచతథాపరే ౨౨. కాలాముఖస్య దృష్ట్యైవ విశుధ్యంతి నసంశయః, నహితేగణయంత్యేవ బ్రహ్మాదీనాంపదాన్యపి ౨౩. నచతేపాంభవం త్యేవ తథాకల్పాంతపప్లవాః, విద్యాకామస్యవిద్యాస్యాత్ జ్ఞానంజ్ఞానైకచేతసః ౨౪. సంపత్సంపత్ప్రవృత్తస్య తపస్తన్నియతాత్మనః, ముక్తిర్ముముక్షోర్నైకాత్మ్యం తద్విదస్సుధియఃకలాః ౨౫. సంభవేదపిసార్వజ్ఞ్యం శివసాయుజ్య ముద్భవేత్, మహాకాలమతైకాగ్రచిత్తస్య యమిన స్తథా ౨౬. చరిత్వావివిధాన్యాదా విరించ్యాద్యావ్రతానిహి, సర్వసారమతం క్షిప్రం ప్రవిష్టా లేభిరేపదం ౨౭. సర్వతంత్రైకసారంయ త్సర్వమంత్రవరోత్తమం, సర్వక్రియాఫలోపేతం సర్వచర్యాఫలప్రదం ౨౮. సర్వవేదరహస్యంచ సర్వాగమనిరూపితం, ఇదంకాలాముఖంవిద్ధి సత్యంసత్యం బ్రవీమితే ౨౯. నజానంత్యస్య యత్తత్త్వం పరమంబాహ్యదృష్టయః, సదాగురు

కృపాసిద్ధిం జ్ఞాత్వా నందత్యనామయాం 30. గురురేవ పరోదేవః పంచబ్రహ్మమయ శ్శివః, కాలాముఖఃకలామూపః కలాత్మా కలనాత్మకః 3౧ తస్మాద్గురోఃప్రసాదేన లభ్యంకాలాముఖం మతం, కలావిరహితంకించి న్నహి చేతయతే క్వచిత్ 3౨. తస్యా తత్కలాపరిజ్ఞానం సర్వచైతన్యసాధనం, పురానిలగిరేశ్శృంగే పుణ్యకాననశోభిని 33. ఆసీనంసహితందేవ్యా స్కందఃప్రచ్ఛ శంకరం, * స్కందః * దేవదేవమహాదేవ త్రియంబక మహేశ్వర 3౪. తంత్రేషుముఖ్యం యత్తంత్రం తన్మే బ్రూహ్యత్మసిద్ధిదం, సర్వతంత్రేషుయద్గుప్తం సర్వవేదైక సంమతం 3౫. కాలాముఖం మహాతంత్రం చిత్తోన్మేచవివర్ధనం, ఇత్యుక్త్వా కృపయాశంభు స్తంత్రంకాలాముఖాహ్వయం 3౬. సతేస్మైవివృణోతిస్మ సద్యస్సర్వార్థసిద్ధిదం, శివోదితమహాతంత్ర మిదంకాలా ముఖం గుహాః 3౭ దధారమనసాసమ్య క్కరంహర్షం చలబ్ధవాక్. తస్మిక్కాలే సమాగచ్ఛ త్కల్పవృక్షఫలం మహత్ 3౮. ఆదాయసేవితాదేవీ నందనారణ్య దేవతా, ప్రణమ్యదేవం దేవేంచ ఫల తత్ప్రీదదేశుభం 3౯. దేవ్యాహస్తేతదా ఽఽగచ్ఛ త్క్రీడంస్తత్రగజాననః, ఆచకాంక్షేఫలం తచ్చ దదస్వేత్యబ్రవీచ్ఛివం రం. స్కందోమహ్యం దదస్వేతి హర్షాత్పోవాచ మాతరం, వాత్సల్యంబిభ్రతీ నాథముభయోరపిపుత్రయోాః ౪౧ వినోదనపరాదేవీ ప్రోవాచ ప్రహసన్ముఖీ, (నాత్రగ్రంథసాతిః) భువంప్రదక్షిణీకర్తుం నిర్జగామ శివాంతికాత్ ౪౨. గజానన స్తతైవ్రి భువనేభ్యో గరీయసీం, దేవీంప్రదక్షిణీచక్రే మాతరంలోకమాతరం ౪3. దేవీంప్రదక్షిణీకృత్వ యావత్తిష్ఠతి గర్వితః, విఘ్నేశస్తత్ఫణాదేవ షణ్ముఖోపి సమా యయూ ౪౪. ఏకప్రణాదశేషేణ పుత్రోవీక్ష్య సమక్రియా, స్మయమానముఖ స్తాభ్యాం సువిభజ్యతతఃఫలం ౪౫. భువఃప్రదక్షిణోద్యుక్తే స్కందేశివపదార్చకః, మహాకాలోపి గణరాట్ స్కందభక్తోఽన్వగాచ్ఛతం ౪౬. ద్విముహూర్తవిలంబేన క్రాన్త్వా సునిఖలాంభువం, శివయోరంతికంప్రాప స్కందేభావం సముద్వహ ౪౭. తమభ్యనందత్ స్కందశ్చతదాముదితమానసా, ఆత్మపాదానుగంభవ్యం స్వస్మిక్ భక్తించ బిభ్రతం ౪౮. తదాప్రభృతిషడ్వక్త్ర స్తస్మిక్స్నిహ్యతి సర్వదా, మహాకా లోపిసభక్త్యా సేవమాన షడాననం ౪౯. శివే యామహతీభక్తి స్తస్మింస్తాం నిబ బంధసః, తతఃకదాచిత్తస్యైవ భక్త్యాపరమయార్చితః ౫౦. స్కందాంతికేస మాసీనః స్కందస్తస్మై తుతోషహ, తస్మైసర్వరహస్యార్థం ప్రాణభూతమిదం మునే ౫౧. కాలాముఖంమహాతంత్ర ముపాదిక్షత్ప్రసన్నధీః, మహాకాలోగణాధ్యక్ష స్తేభ్యస్తేభ్యస్తభాశయః ౫౨. ద్యోతయామాస దేవేభ్యోమునిభ్యశ్చ యథావిధి, తతఃపరంపరాయాతం లోకేకాలాముఖంమతం ౫3. నాస్త్యస్మాత్పరమం తంత్రం సుసూక్ష్మజ్ఞానయోగదం ౫౪. ఇదంమహాతంత్ర మమోఘసారం వర్షాయుతేనాపి నశక్యతేహ, వక్తుంతదుద్దేశత ఈర్యతేఽద్య శృణుత్వ మాదాయధియం సమగ్రాం ౫౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
కాలాముఖప్రశంసానామ చతుర్దశోధ్యాయః. ౧౪.

* భరద్వాజః * నమశ్శివాయ దేవాయహారాయ పరమాత్మనే, రుద్రాయకాలకాలాయ కాలకంఠాయశంభవే ౧. ఇదంకాలాముఖంవిద్వా విద్ధి పంచకలాశ్రయం, కలాపంచకవేత్తాయః సకాలాముఖతత్త్వవిత్ ౨ సపవదేశిక శ్శిష్యంమోచయే త్పాశబంధనాత్, దీక్షితస్తుశుచిర్మాద్విజన్మా వేదమార్గవిత్ 3. కాలాముఖేనవర్తేత సదాకాలాముఖేమతే, దశాంగానిచరే ద్ధీమాన్ కలాసంనియతాశ్రయః ౪. బ్రహ్మచర్యం దయాసత్య మక్రోధశ్శాంతిరార్జవం, శివభక్తిస్తపశ్చాపి గురుశుశ్రూషణా జపః ౫. ఏతాన్యంగానిస ప్రోక్తాన్యేతై ర్యుక్తఃప్రసిధ్యతి, అంగానామపినైతేషాం బ్రహ్మచర్యం ముఖంస్మృతం ౬. బ్రహ్మచర్యవిహీనస్య దయాద్యైః కింప్రయోజనం, తపోభిర్హీనాయాసైః బ్రహ్మచర్యం హిలభ్యతే ౭. తేనజ్ఞానంపరంతేన శివసారూప్యముత్తమం, భిత్వాపాశా నశేషేణ బ్రహ్మచర్యాసిధారయా ౮ చరే దబంధనోయోగీ సర్వాత్మా భయవర్జితః, జితం తేన జగత్సర్వం కాలశ్చాపి జితోఽమునా ౯. యోగవేదఃభావేన బ్రహ్మచర్యైక నిష్ఠధీః, బ్రహ్మచర్యేణ మహతా రక్షజ్ఞానాధికాగుణా ౧౦ స్థిరేణభువనా దూరా విమలాసేతునాయథా, అంగంయద్బ్రహ్మచర్యంత న్ముఖ్యం కాలా ముఖేమతే ౧౧. ప్రాకృతోపిదయాశీలో గతిమాప్నో త్యనుత్తమాం, అప్రాకృతో దయాశాలీ మునిస్సాక్షా చ్ఛివోభవేత్ ౧౨. కింజ్ఞానేనపరేణాపి కిమన్యై స్సద్గు ణైరపి, యస్యచిత్తంద్రవీభూతం దయయాసర్వజంతుషు ౧౩. తపసాపరమేణాపి నన తత్ప్రాప్యతేసదా, ప్రాప్యతే తత్తుసత్యేన ప్రకాశానందదాయినా ౧౪. సమయే స్థరితాత్మానః సద్వర్ణోపచితాఅపి, నభాంతి సత్యరహితాః నిర్గంధాఇవ కింశుకాః ౧౫. దయయాప్రాణరూపిణ్యా బ్రహ్మచర్యశరీరతః, జ్ఞానాదిగుణయుక్తస్య సత్యం సర్వాంగభూషణం ౧౬. క్రోధేనమృత్యుమాప్నోతి తస్మాదక్రోధమాచరేత్, అక్రోధాంన్నైకసిద్ధస్య కరస్థాస్సర్వసిద్ధయః ౧౭. అక్రోధేనజయేత్కామ మక్రోధో జయభూషణం, అక్రోధాద్వేత్తి వేత్తవ్యం మహాకాలస్య భాషితం ౧౮. ఇదంశృణు మహాప్రాజ్ఞ రహస్యాచ్చ పరంరహః, సర్వాంగేష్వపి తత్త్వాంగం శాంతిరేవ విశిష్యతే ౧౯. యమినశ్శాంతచిత్తస్య స్వాత్మనిష్ఠస్య యత్సుఖం, మోహగ్రాహగృహీతస్య కుతస్తద్విజితాత్మనః ౨౦. శాంతిరేవపరోధర్మ శ్శాంతి ర్దుర్మోహనాశనీ, శాంతిర్విజ్ఞానదాత్రీతి శాసనం పారమేశ్వరం ౨౧. యస్యార్జవం సదాభాతి వాఙ్మనఃకర్మసు స్ఫుటం, కాలాముఖేన తేనైవ జితంతాపత్రయంమునే ౨౨. కౌటిల్యోపహతా బుద్ధిః కుశలాయ న కల్పతే, ఆత్మనాశాయహి భవే దంతర్గరళధారణం ౨౩. ఆర్జవేనయుతం దేవా నమస్యంతితపస్వినం, అతోవిద్వాం స్తదేవాంత ర్ధారయేదష్టసిద్ధిదం ౨౪. సర్వాభిమతసత్కీర్తి సర్వసంస్కారరూపిణీ, సర్వపాపనిహంత్రీచ శివభక్తిః పరాత్పరా ౨౫ వేదాశ్శాస్త్రాణి విజ్ఞానం బ్రహ్మచర్యంతపః కలాః, శివభక్త్యావిహీనస్య సర్వం తన్నిలాష్టరం ౨౬. భిత్వా

సత్యాం తతశ్చిత్రం విచిత్రమనుపపద్యతే, శివభక్తావిశిష్టాయాం మంగమన్యత్తు సాధయేత్ ౨౭. అయమపరోఽపి నిర్ణీతో మహాకాలమతేమహాన్, శివభక్తేఃపరం నాన్యత్ శ్రేయోస్తీతి కలామతం ౨౮. తపసాప్రాప్యతే ముక్తి ర్యచ్ఛంభోః పరమంపదం, తపశ్చరేదతోనిత్యం వాఙ్మనఃకాయశోధకః ౨౯. తపస్యేకాగ్ర హృదయం కలావంతంమహామతే, నభేదయే దవిద్యేయం కుల్యేవకులభూధరం 30. గురుశ్శివో గురుఃప్రాప్యో గురుర్ధ్యేయో గురుర్గురుః, తస్యశుశ్రూషణంనామ సర్వాభిమత సిద్ధిదం 3౧. శమాదిభిరనేకైర్య న్ప్రాపుం శక్యతేపదం, గురుశుశ్రూషణా చ్ఛక్యం తతఃప్రాప్తుంసమాచరేత్ 3౨. గురోరవజ్ఞయా మృత్యు ర్మంత్రావజ్ఞా విమోహదా, గురుమాత్రపరిత్యాగా ద్దారిద్రం నరకంవ్రజేత్ 33. శివేరుష్టేగురుస్త్రాతా గురౌరుష్టే నకశ్చన, అప్రమత్త స్తతఃకుర్యాత్ గురుశుశ్రూషణం యమీ 3౪. అంగానిసంతి సంత్యేవం సాధకాని సుకర్మణాం, జపాన్నాన్యత్ప్రశస్యామి సర్వాలంబం తపస్వినః 3౫ సృష్టింస్థితించ సంహారం కృత్యాన్యన్యానిచ ప్రభో, సదాకర్తుంప్రకల్పంతే జపనిష్ఠా స్తపస్వినః 3౬. అణిమాద్యష్టసిద్ధీనాం దాతారో జగతామపి, ప్రభవంత్యేవ తేయేషాం జపసిద్ధిఃఫలప్రదా 3౭. జపశీలో జపధృతిః జపహృష్టో జపోన్ముఖః, జపైకచేతా స్సుచిరం తపస్వీసత్కులో భవేత్ 3౮. ఏవం శివకలాంగానాం సమ్యగాచరణా న్మునిః, ముక్తోభవతి పూతాత్మా శివంచాత్మని పశ్యతి 3౯. ఏవమాగమసంయుక్తః స్థితః కాలాముఖేషుసః. పూర్ణమూర్తి రసంసారీ సద్యఃప్రాప్నోతి సత్పదం ౪౦. అస్మిన్మతే చతుర్భేదా స్సాధకా స్సంప్రకీర్తితాః, మహాకాలా శ్చకాలాశ్చకాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౪౧. అఘోరమూర్తో తాత్పర్యం మహాప్రాసాద శీలనం, సదాదారుమయస్యైవ భస్మపాత్రస్య ధారణం ౪౨ అఘోరమంత్రావృత్తిశ్చ జపాష్టకనిబంధనం, దశాంగనిషేవణమో ద్వంద్వవిజయ శ్చాప్రతిగ్రహః ౪౩. సమతాహేమ్నిలోష్టేవా భిక్షాపంచసువేశ్మసు, ఋజునంపర్వణితథా తీర్థలాభో విశేషతః ౪౪. తథాషోడశతీర్థేషు సర్వకాలనిమజ్జనం, జ్ఞానతీర్థంక్షమాతీర్థం తీర్థమింద్రియనిగ్రహః ౪౫. సర్వభూతార్జితాతీర్థ మాస్తిక్యంతీర్థముచ్యతే, మానతీర్థం దమస్తీర్థం వివేకస్తీర్థ ముత్తమం ౪౬. అ సూయా పరంతీర్థం అహింసా ధారణంయమః, శ్రద్ధాధృతి స్తపోయోగశ్చతి తీర్థా నిషోడశ ౪౭. ఓడ్యాణబంధనం వ్యాఘ్రచర్మణా విజనేస్థితిః, శివక్షేత్రే విశేషేణ వాసో రుద్రాక్షధారణం ౪౮. త్రికాలంభస్మనా స్నానం వ్యాఘ్రచర్మాంశుకావృతిః, తే వవాసః పర్యంకబంధశయ్యాది కల్పనం ౪౯ సిద్ధక్షేత్రశివక్షేత్ర తీర్థపర్యటనం తథా, శివాజ్ఞానిధినా మోక్షానుజ్ఞా స్థండిల శాయితా ౫౦ శివేపి శివభక్తేపి ప్రతిపత్తి స్సమోదయా, స్త్రీశూద్రపతితానార్య పాషండాది వివర్జనం ౫౧. ఉక్తకాలేషు సర్వేషు నక్తితానాం వ్రతాత్మనాం, అపవిత్రదమాదీనా మనుష్ఠానం సుకర్మణాం ౫౨. ధారణం భగవచ్ఛస్య సదానుస్మరశీలతా, ఆరాధనం

యథాభక్తి నమయేసమయేగురోః ౪౩. అనిందాచాన్యతంత్రేషు శైవశాస్త్రాన్వి
లోకనం, శివభక్తై స్సదావాసః పూజోదకనిషేవణం ౪౪. సర్వభూతేష్వహింసాచ
తేషాంసంధారణక్రమః, ఉద్ధూలనంచసర్వాంగేయేషాంస్యా త్కృష్ణభస్మనా ౪౫.
మహాకాలాస్సవిజ్ఞేయా స్తేశివార్చనతత్పరాః, యమేష్వష్టసు తేషాంహి శివపూజా
శివోచితా ౪౬. శివావలోకనం నిత్యం తేషాం నియతకర్మణాం, షట్సుకాలేషు
యేదేవంపూజయంతి దృఢవ్రతాః ౪౭. కృష్ణభస్మగురూక్తేషు స్థానేషు దధతేచ
యే, కాలానిగదితా స్సద్భిః కాలాముఖమతే స్థితైః ౪౮. అంగాన్యుద్ధూలయం
తోయే యథాసంభృత భస్మనా, కృష్ణేనభస్మనా వక్త్రం భూషయంతి దివానిశం
౪౯. పూజాంపంచసు కాలేషు యేకుర్వంతిమహేశితుః, కాలావక్ష్యామి తే జ్ఞేయాః
జితపాశా జితామయాః ౬౦. యథోపలబ్ధ భసిత ధారిణోంగేషుసర్వశః, పూజాం
చతుస్సు కాలేషు కుర్వంతఃపరమేశితుః ౬౧. కేవలాఇతి విజ్ఞేయాః కైవల్యే ధృత
చేతసః, నివృత్త్యాద్యాః కలాఃపంచ భావయేయుః క్రమాదమీ ౬౨. తాభిర్వ్యా
ప్తం జగత్సర్వం తద్భావస్సర్వకర్మదః, పృథక్పృథగవస్థానాం పంచకం తాభవంతి
హి ౬౩. నివృత్త్యాద్యాఖ్యయా తాస్తు విఖ్యాతా శ్శివసిద్ధిదాః, నివృత్తానివయే
భ్యశ్చ చిత్ప్రతిష్ఠా పరాయణాః ౬౪. మహాభోక్తేకనిరతా శ్శాంతి మాగామినీం
గ్రితాః, శాంత్యతీత పదారూఢా స్సర్వేతే వ్యక్తసిద్ధయః ౬౫. పృథ్వ్యాద్యా
కాశపర్యన్త భూతపంచక వృత్తయః, కలాఃపంచ దిశన్త్యేవ కాలాతీతపదం మునేః
౬౬. నివృత్త్యాఖ్యా మవస్థాంయే ప్రపద్యంతే కలామయీం, తేనివృత్తాఇతిజ్ఞేయా
నామ్నాపూర్వోక్తలక్షణాః ౬౭. భువోయా ధారికాశక్తి స్సానివృత్తేషు లక్ష్యతే,
భూగతానిచ వృత్తానిపశ్యంత్యాత్మగతా న్యమీ ౬౮. పార్థివానాం వికారాణాం
జేతారస్తే భవంతిహి, నివృత్త్యవస్థాసిద్ధాస్తు తత్తదాచరణక్రమాత్ ౬౯. శివ
ప్రసాదా దాయాంతి ప్రతిష్ఠాఖ్యామవస్థితిం, తేహిప్రతిష్ఠితానామ్నా తత్కలాపరి
దర్శినః ౭౦. ఆప్యాయయంతితేవిశ్వం దర్శనేన దయాలవః, అపామంతర్గతం సర్వ
మిపరోక్షయితుం క్షమాః ౭౧. ఆప్యైర్వికారైరపితే నబాధ్యన్తే కదాచన,
(నాత్రగ్రంథపాతః) * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
కాలాముఖమత నిరూపణంనామ పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

---

* భరద్వాజః * తతశ్శృణు మహాభాగ విష్ణువృద్ధ మహామతే, యోగా
వ్యాప్త్యామియా జ్ఞాత్వా సద్యస్సిద్ధి మవాప్నుయాత్ ౧. నభ్రమోనవిషాదార్తి
శ్శమమోహా మదాదయః, సయోగఃపంచధా జ్ఞేయః పంచానామేవలక్షణం ౨.

సదాశివైకచిత్తత్వం పరంయుస్మా న్నచాపరం, మంత్రయోగః స్పర్శయోగో భావ యోగ స్తథాపరః 3. అభావయోగశ్చ మహాయోగఇత్యపి త్రైక్రమాత్, మనో వికారరహితో ధ్యానయోగోపబృంహితః ౪. యోమంత్రార్థవిచారోసా మంత్ర యోగో ఽభిధీయతే, నాడీ ద్వ్యశోధ్యచప్రాణా నాయమాత్మని కుంభకే ౫. మంత్రార్థభావితధ్యానం స్పర్శయోగఇతి స్మృతః, మంత్రస్పర్శా వుభౌత్యక్త్వా ఏకస్మి న్నేవవస్తుని ౬. విశ్వాతీత మనుధ్యానం భావయోగఃప్రకీర్త్యతే, మహాశూన్యనిరా లంబ శివతత్త్వవిచింతనం ౭. అభావయోగఇత్యాహుః పూర్వయోగాధికారిణః, పరమానందచిద్రూపః పరమాత్మా జగన్మయః ౮. సోహమస్మీత్యహంభావో మహా యోగఃప్రశస్యతే, సవీవసర్వయోగాధ్యో బ్రహ్మయోగఇతిస్మృతః ౯. శివయోగఇతి ఖ్యాత స్సర్వసిద్ధి ప్రదాయకః, అయమేవమహాభాగ యమూద్వష్టాంగలక్షణః ౧౦. అయందశవిధః ప్రోక్తో మహాయోగోత్రసిద్ధిదః, అహింసాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మ చర్యందయార్జవం ౧౧. క్షమాధృతి ర్మితాహారః శౌచంచేతి యమాదశ, ఆహిం సాసర్వభూతేషు అక్లేశజననం మతం ౧౨. అక్లేశాదిగుణోపేతా చింతాచేయం నిగద్యతే, అహింసయావినా నాన్యదాత్మన శ్శుభకారణం ౧3. సర్వభూతహితం వాక్యం సత్యమిత్యభిధీయతే, సత్యమేవ వదంత్యార్యా స్సద్రూపం భోగమోక్ష యోః ౧౪. తృణపర్ణసువర్ణాద్యే ష్వన్యదీయేషు వస్తుషు, మనసోపినివృత్తిస్సా న్యదస్తేయం యోగసాధనం ౧౫. స్యాన్మైథునపరిత్యాగో బ్రహ్మచర్యం త్వదిష్టదం, స్మరణం కీర్తనం కేళిః ప్రేక్షణం గుహ్యభాషణం ౧౬. సంకల్పోఽధ్యవసాయశ్చ క్రియానిర్వృత్తిరేవచ, ఏవమష్టవిధంచైత న్మైథునం పరికీర్తితం ౧౭. సర్వమైథునత్యా యస్త్యాగో బ్రహ్మచర్యంతదుచ్యతే, ఋతావృతౌ స్వదారేషు సంయోగస్తదు దీర్యతే ౧౮. బ్రహ్మణ్యేవమనశ్చర్యా బ్రహ్మచర్యంచ కీర్త్యతే, యతేనమనసా వాచా సర్వదాసర్వజంతుషు ౧౯. అవగ్రహాధియం సాధ్వీం దయాంయోగవిదో విదుః, శత్రౌమిత్రేకలత్రేపి స్వాత్మన్యన్యన్య జంతుషు ౨౦. ఏకరూప్యంహి మనస స్తదార్జవ ముదాహృతం, గాఢంత్రికరణేనాపి శత్రూణాం పీడనేకృతే ౨౧. బుద్ధి క్షోభనివృత్తిర్యా సాక్షమా పరికీర్తితా, అర్థస్యబంధో ర్వానోవా సంపద్యోగవిభాగ యోః ౨౨. చిత్తస్య నిర్వికారత్వం ధృతిరిత్యుచ్యతేబుధైః, అల్పంమృష్టాశనం ప్రాజ్ఞామితాహారంప్రచక్షతే ౨3. ఆత్మనశ్శుద్ధికరణం శౌచం సర్వాత్మనైవతత్, బాహ్యంశౌచంమృజ్జలాద్యైః మనశ్శుద్ధి స్తథాంతరం ౨౪. ఏవముక్తోయమోభేదా న్నియమం శృణుసువ్రత, తపస్సంతుష్టి రాస్తిక్యం దానమీశ్వరభావనం ౨౫. సిద్ధాంతశ్రవణం హ్రీశ్చ మతిశ్చాపి జపోవ్రతం, ఏవందశప్రకారోఽసౌ నియమః సుప్రకీర్త్యతే ౨౬. కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాద్యైర్వా యక్తమార్గేణ భూయసా, దేహస్యశోషణం తత్స్యా త్తపస్సర్వశుభప్రదం ౨౭. యదృచ్ఛాలాభయోగేన సర్వదా శుభలక్షణః, ప్రీతిస్సంతోషఇత్యుక్త స్సహాయుక్తై ర్విమృగ్యతే ౨౮.

ధర్మాధర్మేషు విశ్వాస మాస్తిక్యంప్రాహు రాస్తికాః, ధనమన్నజలాద్యంయ ద్దాన్యం న్యాయేన సంభృతం ౨౯. ప్రతిపాదన మస్యాగ్రే శ్రద్ధయా దానముచ్యతే, ప్రస న్నేనస్వభావేన హ రేర్వాశంకరస్యవా 30. విధివత్పూజనం యత్త దర్చనంవిదు రర్చకాః, రాగాద్యపేతహృదయం వాగదుస్తానృతాదికా 3౧. హింసాదిరహితః కాయ ఏతచ్ఛౌశ్వరపూజనం, సత్యంజ్ఞానమనంతం యత్తద్బ్రహ్మేతి గురోర్ముఖాత్ 3౨. వేదాంతశ్రవణం ప్రాహుః సిద్ధాంతశ్రవణం బుధాః, లోకవేదవిరుద్ధస్య కర్మణః కుత్సితస్యయుః 33. కరణేతాతరోభావో హ్రీరిత్యాత్మవిదో విదుః, గురూ పదిష్టమార్గేణ బాహ్యసంగై రదూషితః 3౪. మంత్రాభ్యాసోజపఃప్రోక్తో మహాసిద్ధి విధాయకః, ఆత్మార్థముపదిష్టం యద్దేశికేన దయాలునా 3౫. ఉపాయగ్రహణం తంత్రై ర్యత్తద్వైవ్రతమిష్యతే, ఏవందశవిధస్సోఽయం నియమస్సమ్య గీరితః 3౬. దేహస్యాల్లాఘవకరంనాడీ పవనశోధకృత్, స్వస్తికాద్యాసనంప్రోక్తం తదాసంత్యా యకల్పతే 3౭. స్వస్తికం గోముఖంపద్మం వీరంసింహాసనంతథా, భద్రంముద్రా సనంచాపి మయూరాసనమేవచ 3౮. సుఖాసనంచ సద్బుద్ధే నవముఖ్యాసనానిహి, ప్రాణస్యసంయమ స్సమ్యక్ప్రాణాయామ ఉదాహృతః 3౯. సచోక్తోద్వివిధః ప్రాజ్ఞై స్సగర్భాగర్భభేదతః, జపేనసహితఃపూర్వః పరోజపవివర్జితః ౪౦. తత్ర

ద్వాదశభి ర్యుక్తో మాత్రాభిరధమ స్స్మృతః, మధ్యమస్తుతువిజ్ఞేయ శ్చతుర్వింశతి మాత్రకః, ౪౧. షడ్వింశన్మాత్రకం ప్రాహురుత్తమం ప్రాణవేదినః, ఉదాత్తత్రితయోచ్చార కాలో మాత్రానిగద్యతే ౪౨. ప్రస్వేదకంపనోత్థాన జనక స్సాత్వ త్కృమాదయం, రేచకాదిస్వరూపేణ సాధనేయోహ్యయం బుధైః ౪3. రేచ కోఽంతర్గత మరుద్బహి ర్నిర్యాపణక్రమః, అంతఃప్రవేశనం బాహ్యవాయోః పూరక ఇష్యతే ౪౪. ఆపూరితస్య తస్యాంతః స్థాపనం కుంభకఃస్మృతః, రేచపూరకయో ర్మధ్యే బహిర్వాయో ర్నిరోధనం ౪౫. రేచకానంతరంవాయో ర్నిరోధ శూన్యస కోబహిః, ఇతిచబ్రువతే సంతస్సోపి చిత్తనియామకః ౪౬. ఇడయారేచయే త్పింగ ళయా వాయుంప్రపూరయేత్, సుషుమ్నయా కుంభయేత ఇడాఖ్యాచంద్రదేవతా ౪౭. వామభాగస్థితా దేవయోని స్స్నిగ్ధగుణాన్వితా, పింగళాపితృయోనిస్యా ద్దక్షిణా భానుదేవతా ౪౮. తయోర్మధ్యగతానాడీ సుషుమ్నా బ్రహ్మదైవతా, పద్మసూత్రనిభాచేయం వీణాదండాఖ్యయా యుతా ౪౯. అవష్టభ్య మహానాడీ మిమాం బ్రహ్మమయీంతథాం, నాడ్యస్సప్తత్యసంఖ్యాతా దేహస్యాముష్య ధారకాః ౫౦. నాడీవిశుద్ధ్యైకుంభ్యోయం ప్రాణాయామ స్సుఖోదయః, తస్మాన్నాడీ

పరిజ్ఞానం యోగిన స్సంమతంసదా ౫౧. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్యస్తత్ర చతు ర్దశ, సుషుమ్నాపింగళా తద్వదిడాచైవ సరస్వతీ ౫౨. పూషాచవరుణాచైవ హస్తిజిహ్వా యశస్వినీ, అలంబుసాకుహూశ్చైవ విశ్వోదారా పయస్వినీ ౫3.

శంకినీచైవగాంధారీ త్యేతాముఖ్యాః ప్రకీర్తితాః, తాసాంముఖ్యతమాస్తిస్రస్తిస్రః
ప్వికా విశిష్యతే ౫౨. బ్రహ్మనాడీత్యసౌప్రోక్తా విద్వద్వేదాంతి పారగైః, ఇడా
యాఃపింగలా యాశ్చ సుషుమ్నాయాః స్థితిర్మతా ౫౩. సరస్వతీకుహూశ్చాపి
సుషుమ్నా పార్శ్వయోఃస్థితే, గాంధారీహస్తిజిహ్వాచ వామభాగేతు పూర్వయోః
౫౬. పూషాయశస్వినీచాపి పింగలాదృష్టపూర్వయోః, స్థితా విశ్వోదరామధ్యే
కుహూకా హస్తిజిహ్వాయోః ౫౭. గాంధార్యాశ్చ సరస్వత్యాః స్థితామధ్యేతు
శంకినీ, యశస్వినీ స్సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తా పయస్వినీ ౫౮. పూషకా
కుహూకామధ్యే వారుణీసుప్రతిష్ఠితా, అలంబుసాస్థితాపాయుపర్యంతం గంధమశ్నుతః
౫౯. ఇడాతుసవ్యనాసాంతగామినీ కందమూలతః, పింగళా యామ్యనాసాంతగామినీ
కందమూలగా ౬౦. పూర్వభాగే సుషుమ్నాయాః కుహూర్విశ్వాంతగామినీ,
విశ్వోదరాభిధానాతు తుండమధ్యేవ్యవస్థితా ౬౧. హస్తిజిహ్వాతథా సవ్యపాదాం
గుష్ఠాంతగా శ్రుతా, గాంధారీ సవ్యనేత్రాంతాప్రోక్తా యోగాంగవేదిభిః ౬౨.
శంకినీ కాముదా నాడీ దండమధ్యే వ్యవస్థితా, నాడీసరస్వతీ జిహ్వాపర్యంతా సుస్థితా
మునే ౬౩. పయస్వినీతథా యామ్యకర్ణాంతం ప్రోచ్యతేబుధైః, పూషాయామ్యాక్షి
పర్యంతం పింగళా పృష్ఠతః స్థితా ౬౪ అధశ్చోర్ధ్వంస్థితానాడీ వారుణీసర్వగా
మినీ, నాడీష్వేతాసు సర్వాసు చరంతిదశవాయవః ౬౫ ప్రాణాపానద్వయం
వ్యాన స్తథైవోదానసంజ్ఞితః, సమానాఖ్యస్తథానాగః కూర్మఃకృకరనామకః ౬౬.
ధనంజయోదేవదత్తఇతితేయోగిభిస్స్మృతాః, ఆస్యనాసికయోర్మధ్యే నాభిమధ్యే తథా
హృది ౬౭. ఉదరేవంక్షణే కట్యాం జంఘయోరుభయోరపి, వర్తతేపవనఃప్రాణః
ప్రధాన స్సర్వవాయుషు ౬౮. అపానోవర్తతేసీచైఃకటిజంఘోరుజానుషు, వ్యాన
శ్శ్రోత్రాక్షిమధ్యేతు కథుదంగుష్ఠయోరపి ౬౯. భ్రూణస్థానే గలేచైవ వర్తతే
సుధియాంవర, ఉదానస్సర్వసంధిస్థో విజ్ఞేయః పాదహస్తగః ౭౦. సమానో నాభి
దేశస్థ స్సర్వదాకృతినాంవర, నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః ౭౧.
నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసఘూసాశ్చ ప్రాణకర్మ మహామతే, అపానాక్ష్యస్యవాయోస్తు విణ్ము
త్రాదివిసర్జనం ౭౨. వ్యానో వినామకృతోక్త ఉదాన శ్చోర్ధ్వయూనకృత్,
సమాన స్సర్వసామిష్టం కరోతీత్యవగమ్యతాం 73. ఉద్గారాదిగణాః ప్రోక్తా
నాగాఖ్యస్య మహామతే, నిమీలనాదికూర్మస్య క్షుతకృ త్కృకరానిలః ౭౪.
తంద్రికృ ద్దేవదత్తశ్చ శోకకృచ్చ ధనంజయః, ఏవంబుద్ధ్యాసమాలోచ్య నాడీం
విజ్ఞాయ తత్త్వతః ౭౫. ఉక్తక్రమేణ యఃకుర్యా త్ప్రాణాయామం సయోగవిత్,
నిత్యంతు పోడశప్రాణాయామాన్ కుర్యాద్విచక్షణః ౭౬. ఏవమభ్యాసతో మాసా
ద్నాడీహ్మహాత్యాం వ్యపోహతి, షణ్మాసాభ్యాసయోగేన దివ్యంజ్ఞానం సముద్భవేత్
౭౭. వత్సరాభ్యాసతో యోగీ పరమం బ్రహ్మవిందతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య
నకించిదపి దుర్లభం ౭౮. ప్రాణాయామం నిశీథిన్యాం ప్రణవేనైవకల్పయేత్, మాత్ర

యైవహి సావిత్ర్యాః తేజస్వీ సూర్యవద్భవేత్ ౭౯. ప్రాణాయామఇతి ప్రోక్తః ప్రత్యాహారం వదామితే, విషయేభ్యస్సమస్తేభ్యో యత్ప్రత్యాహారణం స్థిరం ౮౦. ఇంద్రియాణామిమం ప్రాహుః ప్రత్యాహారం మనీషిణః, మానసేనాప్యనష్టాన మనుశిష్టస్య కర్మణః ౮౧. ద్వంద్వేషుసమభావశ్చ ప్రత్యాహారతయాస్మృతే, యమాదిగుణయుక్తస్య మనసాధిగతాత్మని ౮౨. ధారణాచ్చ బ్రహ్మపురే దహరాకాశమేవ యత్, తదంతర్బహిరాకాశధారణాపిచ ధారణా ౮౩ హృత్పుండరీకే నాభౌవా మూర్ధ్ని పర్వతమస్తకే, చిత్తస్యబంధనంయత్ర ధారణా సాపికథ్యతే ౮౪. ప్రత్యయాంతరనిర్ముక్త ప్రవాహోయా ధ్యానమిష్యతే, సగుణంనిర్గుణంచేతి ద్వివిధం తత్రగీయతే ౮౫. సచ్చిదానందనీరూప శివధ్యానంహి నిర్గుణం, సగుణం సచ్చిదానందసాకార శివలక్షణం ౮౬ తదిదం నవధాప్రోక్తం స్థానభేదా ద్యథాశృణు, మూలేహేమనిభం ధ్యాయే చ్చివం పాపప్రశాన్తయే ౮౭ ధ్యాయే న్మణిక్యసచ్ఛాయం స్వాధిష్ఠానేసుఖీభవేత్, మణిపూరేనవార్కాభం ధ్యాయేత్సంక్షోభయేజ్జగత్ ౮౮. హృది విద్యానిభంధ్యాయే త్సదాశివమయోభవేత్, విశుద్ధేదీపసంకాశం ధ్యాయే ద్దుఃఖవిశుద్ధయే ౮౯. చంద్రాభం లంబికాగ్రే ధ్యాయేదానందమశ్నుతే, నీలాంజననిభం ధ్యాయే ద్భ్రూమధ్యేయోగభాగ్భవేత్ ౯౦ సర్వవర్ణమయుం ధ్యాయేత్ పరంవ్యోమ్ని శివోభవేత్, అజ్ఞాచక్రేశశిప్రఖ్యం ధ్యాయే త్సర్వజ్ఞతామాప్నుయాత్ ౯౧. ఏవంనానవిధధ్యానా త్సగుణా త్సగుణోభవేత్, సమాధిస్సమతావస్థా జీవాత్మపరమాత్మనోః ౯౨ సమ్యగ్బ్రహ్మాణ్యవస్థాన మాత్మనశ్చా సమాహితః, అయోగీనవిజానాతి సమాధిం స్వాత్మసౌఖ్యదం ౯౩. జాత్యంధఇవ సద్రత్న మవపాయి గుణాన్వితం, ధారణాయాస్సముద్దిష్ట స్సమయుః పంచనాడికాః ౯౪. ధ్యానస్యనాడికా షష్టిః కాలఃకాలవిదేరితః, దినద్వాదశకం కాల స్సమాధే రభిధీయతే ౯౫ నకర్మ నార్తిర్న ద్వేషో నమోహోహా నచవిప్లవః, నాజ్ఞానం నప్రమాదశ్చ తస్యయస్యా త్సమాధిమాన్ ౯౬. ఏకస్మిన్నపిభూతే యచ్చతు ర్భూతా నుభావనం, పృథక్పృథక్సమాధిస్యా త్పంచీకరణనామకః ౯౭. అథాన్య దపివక్ష్యామి సమాధిం లయసంజ్ఞితం, యస్మిక్తసిద్ధే ప్రసిధ్యంతి సిద్ధయోఽష్టా నిజేచ్ఛయా ౯౮. తతః ప్రాణపరిస్పంది ర్నిశ్చలో యత్రతిష్ఠతి, సదాశివైక్యఫలద స్సమాధిర్వీలయాభిధః ౯౯. ఉత్తమః పరమాత్మైక్యం మధ్యమోఽహంక్రియా లయః, మూర్ఖాగమోఽధమః ప్రోక్త స్సమాధౌ విలయాత్మని ౧౦౦. విలయాఖ్యేసమాధౌ యఃక్షణంవా తిష్ఠతిస్మరన్, తస్యసర్వవిద స్సంతి నవసత్ఫలితాహ్వయాః ౧౦౧. స్వకామఫలలోపేత స్సర్వభోగసమన్వితః, జీవే ద్వర్షసహస్రంహి సమాధౌలయనామ్ని యః ౧౦౨. బహునాత్రకిముక్తేన ససమాధి ర్బుధైస్స్మృతః, యేన సంజాయతేసద్య శ్చిత్తైక్యకరణం శివే ౧౦౩. శృణుయోగప్రసంగేన ముద్రా ణాంవైభవం మునే, ముద్రాభిరేవసస్నిద్ధో యోగస్సిధ్యతి యోగినః ౧౦౪.

ఆనంత్యంఖలు ముద్రాణా మాత్మవిద్భి ర్వినిశ్చితం, ముఖ్యాస్తత్ర వదామ్యత్ర పంచ ముద్రాః ప్రసంగతః ౧౦౫. ఉడ్డీయాణం నభోముద్రాం మహాముద్రాం జలంధరాం, మూలముద్రాంచ యోవేత్తి సయోగీసర్వవేదితా ౧౦౬. ఋజ్వీస్తుపశ్చిమే స్థానే నాభేరుపరిబంధనం, మాత్రయా పరమప్యేత ద్ధుడ్డీయాణం ప్రచక్షతే ౧౦౭. మహాఖగ స్సముడ్డీయ గచ్ఛన్మంక్షు తతస్తతః, అనయాముద్రయా విద్వా న్స్వవశ స్సతతంభవేత్ ౧౦౮ ఉడ్డీయాణాఖ్య ముద్రేయం ద్వివిధాపరికీర్తితా, శార్దూల చర్మణైవైకా యుక్త్యాక్ష్మప్తేన బంధనం ౧౦౯. వాయో ర్బహిరథాన్యత్తు మాన సేనాస్యబంధనం, ఉడ్డీయాణైకసిద్ధస్య సిద్ధస్యవిదితాత్మనః ౧౧౦. సిద్ధయో ష్యోమ చారిత్వ పూర్వగాస్సంభవంతిహి, ఉక్తస్థానే మరుద్బంధీభూత్వా యత్రైకధీ ర్భవే త్తే ౧౧౧. తస్మిన్దేశే చరత్సైర్యం తత్తత్సౌఖ్యం సమశ్నుతే, జిహ్వాయా విప రీతాయాః కపాలకుహరోదరే ౧౧౨. ప్రవేశనంనభోముద్రా భ్రూమధ్యాహిత చక్షుషః, ఇయంహి ఖేచరీముద్రా ముద్రావిద్భి ర్నివేదితా ౧౧3. యదస్య చిత్త పవనౌ చరతః ఖేసునిర్మలే, యస్యేయంఖేచరీ ముద్రా స్వవశేవర్తతే సదా ౧౧౪. తస్యబిందు ర్నపతతిస్వవశే మరుతేజగత్, యావద్బిందుః స్థిత స్తావ ద్వివుషో నవిన శ్యతి ౧౧౫. యావద్వశ్యా నభోముద్రా తావద్బిందు ర్వశేభవేత్, బిందోస్సము రసీభానం యోజానాతి సయోగభాక్ ౧౧౬. నతస్యమృత్యుపాసార్తి శ్శోకమోహా మతిభ్రమాః, రసనాశ్లేషణం సర్వ మలక్ష్యాలక యోజనం ౧౧౭. మహాముద్రేతి కథితా ఘటనంచార్కసూర్యయోః, వక్షస్సిన్యస్తచిబుకో యోఽసా..... ౧౧౮. విచక్షణేనహస్తాభ్యాం వినతే దక్షిణేపరం, ధారయేత్కుక్షియుగలం పవనే నైవ పూరయేత్ ౧౧౯. ఏవంచాన్యేనభాగేన మహాముద్రేయ మీరితా, ఉభా భ్యాముపి భాగాభ్యాం విజితే పవనేతితః ౧౨౦. ముద్రామిమాం..... పథ్య మముష్యహి, స్వేచ్ఛయా యోగినాజగం విషమప్యమృతం భవేత్ ౧౨౧. ఋయోదావర్త కుష్మాండ్యో గుల్మాధ్మానాదయో గదాః, నశ్యంత్యజీర్ణ వేగాశ్చ గర వేగాశ్చ దుస్సహాః ౧౨౨. బద్ధ్వా సర్వసిరాజాల మధోగామి నభోజలం, కంఠ దేశే నిబధ్నీయా న్ముద్రాజాలంధరీ స్మృతా ౧౨3. జాలంధరీకృతం సమ్య క్కంఠ దుఃఖవినాశనం, నాగ్నిపతతి యత్కించిదపి వ్యోమ్నిః పరావృతం ౧౨౪. నచి త్తంధావతిసైర్యం నచవాయుః ప్రధావతి, మనోహిప్రథతేతస్య ముద్రేయంఖస్య శాశ్వతి ౧౨౫. పార్ష్ణిభాగేన సంపిడ్య యోని మాకుంచయే ద్గుదం, అకపోల్వనంగ్నేయం మూలబంధః ప్రకీర్తితః ౧౨౬. అపానప్రాణయోరైక్యం సదా విస్యాద్రోమణం, బుద్ధిస్థయావనోల్లాసో మూలబంధస్యలక్షణం ౧౨౭. *భరద్వాజః* ఏ: మిత్థా స్సముద్దిష్టాఃపంచముద్రా మహామతే, యఇమా స్తత్త్వతోవేత్తి యోగీ [illegible] ౧౨౮. ఇత్యేవమానందరసైకరూపో యోగోయమాతే కథితో [illegible] ప్రత్యేవబుద్ధింవినివేశ్య సాధ్వీమాప్నోతి సిద్ధిం పరమాం జితాత్మా ౧౨౯.

ఇత్యేకాదశ సాహస్రైర్గ్రథితం పుణ్యవర్ధనం, హేమకూటస్యమాహాత్మ్యం సర్వపాపక్ష
యావహం ౧౩౦. ఇదంపుణ్యతమాఖ్యానం యః శృణోతి సదానరః, సపుత్ర
పౌత్రైస్సహితః ప్రేత్యస్వర్గే మహీయతే ౧౩౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహి
తాయాం పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే,
అష్టాంగయోగ, ముద్రాలక్షణాది నిరూపణంనామ
పంచదశోధ్యాయః. ౧౫.

శ్రీపంపామాహాత్మ్యం సంపూర్ణం.

శ్రీ హేమకూట నిలయః పంపాలింగన కాముకః
గంగాధరో విరూపాక్షో మంగళం దిశతా త్సదా.

యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనంచ యద్భవేత్,
తత్సర్వం క్షమ్యతాం పంపావిరూపాక్షేశ్వర ప్రభో.

శ్రీ పంపా విరూపాక్షేశ్వరార్పిత మస్తు.